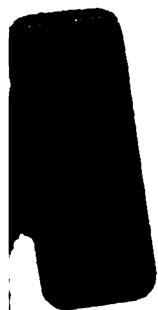

JOANNIS BRUNNEMANNI JURISCONSULTI COMMENTARIUS IN CODICEM JUSTINIANEUM

QUO

Singulæ Leges & Authenticæ, breviter & succincte explicantur, Quæstiones in Academiis & Foro frequentatæ resolvuntur, Axiomata ab Interpretibus subinde proposita examinantur, & alia ex ipsis textibus Notabilia eruuntur, quæque alias ad Analysin pertinent, per Compendium quasi dilucide traduntur.

Inserto hinc inde, quid de jure tam communi novissimo, quam Saxonico, nec non Marchico, aliisque Provincialibus Juribus, obtineat.

OPUS THEORETICO-PRACTICUM

Cui præter Indicem Rerum et Verborum locupletissimum accessit ex ejusdem Auctoris Commentario ad Pandectas, notabilium, quæ circa Leges affines inibi commentatus est,

CONTINUA ALLEGATIO.

EDITIO PRIMA NEAPOLITANA

AB INNUMERIS MENDIS REPURGATA; NOVIS AC NECESSARIIS ADDITIONIBUS, UT ET SUMMARIIS DENUO LARGITER AUCTA.

TOMUS SECUNDUS.

NEAPOLI MDCCLXXVIII.
Expensis ANTONII CERVONII.

SUPERIORUM PERMISSU.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

I. N. D. N. J. C.

JOANNIS BRUNNEMANNI JURISCONSULTI COMMENTARIUS IN CODICEM.

CONTINUATIO LIBRI IV.

TITULUS XXIII.

De Commodato.

L. Ea quidem. 1.

SUMMARIA.

Debitor generis tenetur de casu fortuito non vero debitor speciei. 1.

Limitatio. 2.

An æstimatio transferat periculum in commodatarium? 3.

An commodatarius in se generaliter suscipiens periculum, teneatur de omni casu, etiam insolito? 4.

1 Ebitor generis tenetur de casu fortuito, *l. incendium 11. supr. si certum petat.* Sed debitor speciei, ut Commodatarius non tenetur, *Struv. synt. jur. civil. exerc. 19. th. 7.* Ratio in *l. quæ fortuitis 6.*
2 *C. de pign. act.* Nisi 1. quis periculum & fortunam damni in se recepisset, per *hanc l.* aut 2. casus culpa præcessisset, *l. in rebus 18. per vers. quod autem ff. eodem, l. si certo 5. §. quod vero 4. ff. eodem:* aut 3. si fue-
3 rit in mora, *l. quod 5. ff. de reb. cred.* An autem *æstimatio rei transferat periculum in commodatarium?* Videtur id negare *Sich. hic n. 6.* Sed distinguendum est utrum fiat statim initio, & tunc in dubio, nisi aliud actum facit emtionem, & transfert periculum, per *l. 5. §. 3. ff. h. t.* an vero fiat ex post facto, & hoc fine ut cognoscatur pretium rei, & tunc periculum minime transfert, vid. *Mascard. de probat. vol. 1. concl. 666. Carpzov. lib. 1. resp. 106. & p. 2. const. 37. def. 16. Molina disp. 295. n. 10. Rauchbar. p. 2. q. 29. Auctor in l. 5. ff. h. t. n. 5. seq.*
4 *An autem si commodatarius in se generaliter suscipiat periculum, teneatur de omni casu, etiam insolito?* Et verius est, non teneri, quia regula est: Non videri aliquem renunciare ei de quo non cogitavit. Jam de casu insolito procul dubio non cogitavit, nisi hoc ex prægnantissimis clausulis appareat, *Besold. consil. 194. num. 61. & seqq. Gutier. de juram. confirm. p. 1. c. 24. n. 6. Seb. Medices in tr. de casu fort. p. 1. q. 51. Gail. lib. 2. obs. 23. n. 18. Molina d. disp. 295. n. 20. Rauch. d. q. 29. n. 29.* & fere convenit *Dn. Carpz. p. 2. jurispr. const. 26. def. 8.*

L. Cum eum: 2.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Commodatum datur ad certum usum, & definitum. 2.
Ante quem non licet commodanti rem repetere. 3.
Adjuvari nos beneficio oportet, non decipi. 4.

1 Qui se commodasse ad certum ministerium, v. g. texendum, ancillam dicit, & finito usu ad restitutionem agit, debet contractum probare, quia actor est, *l.* 1. *&* 2. *sup. de probat.* & quia fundat se in contractu commodati. Nec necessaria igitur disputatio de lectura vera hujus legis, nam duas lecturas comminiscuntur *hic DD. cum Glossa*. Sed sensus est planissimus: Eum qui agit actione commodati, v. g. ad ancillam recuperandam, ille debet probare se commodatam esse ancillam & ad certum usum, nam in his consistit fundamentum decisionis. Colligitur tamen ex ar-
2 gumento legis: Commodatum dari ad certum usum & definitum, sive definiatur per tempus, ut intra mensem uti liceat, sive per opus faciendum, sive aliter, & ante
3 illum usum finitum non licere commodatori
4 rem commodatam repetere, cum adjuvari nos beneficio, non decipi oporteat, & quod ab initio voluntatis fuit, postea fit necessitatis, *l.* 71. §. 3. *ff. h. t. Gomez. tom.* 2. *Resol. cap.* 7. *num.* 1. *Molina de J. & J. disp.* 294. *num.* 5. *Duaren, in h. t. ff. cap.* 1. *in fine. Mozz. tit. de accident. commod. n.* 14. *Carpz. p.* 2. *Jurispr. consist.* 37. *def.* 6. *n.* 1. *Auctor in l.* 17. *ff. h. t. n.* 2. *&* 3. *Struv. Synt. Jur. civil. exerc.* 19. *th.* 8.

L. De restituendis. 3.

SUMMARIA.

Casus l. ejusque decisio. 1.
Fidejussor si diu stetit in obligatione pro debitore principali, potest petere, ut liberetur. 2.
Nam non semper solet exprimi, quamdiu res usui debeat inservire. 3.

1 Ego tibi dedi catenam auream, ut eam oppignores creditori, & mutuum accipias, reluisti etiam catenam debito soluto. Resp. finito usu agendum esse actione commodati ad catenam restituendam, idem si nondum reluit, sed vel praecessit tempus conventum, vel catena diu (quod determinabit arbitrium judicis) oppignorata fuit.
2 Nam quemadmodum fidejussor, si diu stetit in obligatione pro debitore principali, potest petere, ut liberetur, *l. si pro ea* 10. *c. mandati*, ita non est dubium, si tantum tempus praeterlapsum fuerit, intra quod pignus commodatum potuit & debuit relui, posse ad luitionem agere eum, qui pignus
3 commodavit. Nam non semper solet exprimi, quamdiu huic usui res debeat inservire, v. g. quae sponsus sponsae mittit ad ornatum non sunt donata, sed commodata, per *l.* 5. §. 10. *ff. h. t. Clarus* §. *donatio q.* 10. *Molina tr.* 2. *d.* 290. *num.* 7. *mantica lib.* 29. *de tac. & amb. convent. tit.* 1. *n.* 18. *Sanchez de matrim. l.* 6. *disp.* 25. *Menoch. l.* 2. *A. Q. casu* 218. Licet ergo sponsus nullius determinati temporis mentionem facit, id tamen ex natura contractus sumendum est, scil. quamdiu nupta erit, & quoties ornatam ipsam esse conveniet, & ita etiam hic determinatio temporis ex natura negotii sumetur.

L. Praetextu. ult.

SUMMARIA.

Res commodata propter debitum commodantis neque retineri, neque compensari potest. 1.
Limitatio. 2.
Quod haec l. de Commodato intelligenda quoque sit, rationibus demonstratur. 3.
Regulariter nulla quantitas commodari, sed mutuo dari solet. 4.
In solo deposito non habet locum compensatio. 5.
Limitatio. 6.

1 Res commodata propter debitum commodantis a me retineri, & ita compensari non potest, quia scilicet species est;
2 alias quando res est quantitate constans, datur compensatio, *l. fin. C. de compensat. Molina disp.* 297. Sicut & retentio datur, quando in re commodata expensas feci, *l.* 18. §. *fin. ff. h. t.* Nam propter expensas in rem factas, semper ea res tamdiu, donec expensae restituantur, potest retineri, *l.* 5. *ff. de impensis in rem dot. fac. l.* 10. *ff. de doli except. l.* 2. *ff. de acquir. possess.* quae vocatur compensatio indirecta, *Molin. de J. J. disp.* 297. *n.* 8. *Mozz. de natura commodati num.* 9. Sed cum in *l. fin. C. de compensatio-*

3 *simulibus*, solum depositum excipiatur, quaeritur: *Quomodo hic commodatum excipi queat*? Equidem *Cujac. hanc legem* male huc relatam putat a Triboniano, & ad depositum pertinere existimat. Sed receptior est sententia aliorum, quod hic de
4 specie commodata sermo sit. Et sane regulariter nulla quantitas commodari, sed mutuo dari solet: Species commodatur, sed in specie ac corpore locum non habet compensatio. Deponi vero etiam potest quantitas & pecunia, ideoque utrum-
5 que verum est, & hæc non pugnant. In solo deposito non habet locum compensatio, scilicet quando in terminis habilibus versamur, & de re fungibili sermo est.
6 Et huic non contradicit illud: In commodato non habet locum compensatio, quæ regulariter species est. Conferatur *Molina d. disp.* 197. *n.* 10. *Bacch. in Treutl. d. th.* 7. *lit. F & G, Hillig. in Donell. l.* 16. *c.* 15. *lit. N, Frinckelth. obs.* 98. *num.* 41.

TITULUS XXIV.

De Pignoratitia Actione.

Lex 1. Est ejusdem argumenti cum secunda, nec est authentica.

L. Quod ex operis. 2.

SUMMARIA.

Quicquid commodi ex re pignori data fluit, illud omne ad debitorem spectat. 1.
Consectarium inde deductum. 2.
Fructus ex pignore percepti extenuant sortem, si sint consumti. 3.

1 Quicquid commodi ex re pignori data fluit, sive fructus sint naturales, sive civiles, ut operæ ancillarum, pensiones domus, illud omne ad debitorem, non creditorem, spectat, *l.* 2. §. 2. *ff. de*
2 *pign.* Ergo si sors soluta sit, potest debitor, etiam prædo *l. si pignore* 1. §. 22. *h. t.* repetere omnes fructus pignoratitia actione, si vero sorte nondum soluta fructus percepti & consumti sunt, extenuant sive exonerant primo usuras dein sortem; adeo ut si per plures annos perceperit fructus, in compensationem crediti percepti præsumantur, & solutio quodammodo probabilis fiat, *Dn. Mev. p.* 5. *dec.* 382. Si vero extent adhuc, non extenuant sortem, *l. si convenerit ff. h. t.* sed repetuntur per se actione pignoratitia, *d. l.* 22. §. 2. *ff. h. t.*
3 Collige ergo ex *hac lege* Regulam: Quod fructus ex pignore percepti extenuent sortem, si sint consumti, *Neguzant. de pign. m.* 5. *partis* 5. *num.* 11. & qui supersint deductis expensis, *c.* 1. *de usuris*, *& l. fructus ff. soluto matrim. Neguzant. d. l. n.* 13. nisi etiam acceperit fructus ratione damni emergentis & lucri cessantis, vel ex libera debitoris donatione, vel in pœnam justam, *Molina tr.* 2. *de J. & J. disp.* 320. *n.* 1. *Card. Mant. de tac. & amb. convent. lib.* 11. *tit.* 8. *Mozz. de natural. pign. nu.* 7. *& seqq.* & restitui debet omne id, quod occasione pignoris acceptum, ut in casu *l.* 21. §. *ult. ff. de pign. l.* 15. *in fin. princ. ff. de furtis*, & quicquid accessit pignori etiam fortuito, *l.* 21. §. 2. *de pign. Mozz. d. l. num.* 15.

L. Creditor. 3.

SUMMARIA.

In actione pignoratitia venit dolus creditoris, & culpa, diligentia, & custodia. 1.
Consectarium inde manans. 2.

1 In actione pignoratitia venit dolus creditoris, & culpa & diligentia & custodia, *l. si cum venderet* 13. §. *ult. ff. h. t. ibique au-*
2 *ctor n.* 4. Ergo si creditor vel fructus quosdam non percepisset, quos percipere potuisset bonus paterfamilias, tenetur etiam non perceptos in sortem imputare, vel si deteriorem reddidit culpa sua rem, v. g. si arbores excidit, ad ejus etiam restitutionem tenetur hac actione, ratio, quia utriusque hic utilitas vertitur, *l. si ut certo* 5. §. *nunc videndum* 2. *ff. commod.* Habetur autem hic respectus ad creditorem seu possessorem, si quos fructus ipse percipere potuit, licet alias respectus haberi soleat ad actorem, sed hic reus possessionem habet ab ipso actore, *Bald. hic & Sich. n.* 2. *&* 3. *Trent. lib.* 3. *var. res. tit. de pign. res.* 2. *n.* 1. *Neguzant. d. memb.* 5. *part.* 5. *num.* 1. Vide notata ad *l.* 2. *C. de pactis pign.*

L. Pactum. 4.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde deducta cum decisione & ratione

tione dubitandi ac decidendi. 2.

Pactum creditori permittens venditionem, nullum ipsi lucrum tribuit, vel relinquit. 3.

1 Do tibi pignus hac lege, ut si hoc anno non luam, tu vendere possis, ego
2 non luo. Quæritur: *An possim post annum actione pignoratitia agere?* Videtur quod non, ob pactum; sed respondetur quod sic, quia si offeram post annum in judicio debiti solutionem, *l.* 9. §. *ult. h. t.* non amplius est pignus, sed illa conditio hoc continet, ut possis vendere, si pignus adhuc sit; deinde quid si vendidisses quidem, sed pluris quam tibi debui, omnino id lucrum tibi extorquere possum, *Auctor in*
3 *l.* 6. *ff. h. t. n.* 4. Nam pactum creditori permittens venditionem, nullum ipsi lucrum tribuit vel relinquit.

L. Si Creditor. 5.

SUMMARIA.

Si creditor amisit pignus sine culpa per casum fortuitum, amissio hac nocet debitori. 1.

Creditor vel alius rem alienam detinens, si jure actionis res petitur, tenetur casum fortuitum probare. 2.

Limitatio. 3.

1 Si creditor amisit pignus sine culpa sua, *l.* 5. *h. t.* & *l.* 8. *h. t.* per casum fortuitum, illa amissio non nocet creditori, sed debitori, quia res perit domino sive ei, in cujus bonis est, per *l. pignus* 9. *ff. h. t.* Ergo creditor retinet suam actionem contra debitorem integram, si modo probet se ami-
2 sisse per *l.* 5. Collige ergo: Creditorem, vel Depositarium, vel alium rem alienam detinentem, si jure actionis res repetitur, teneri casum fortuitum probare, *Castrens. hic & DD. Farin. q.* 169. *n.* 28. *Masc. de pro-*
3 *bat. concl.* 830. *n.* 9. nisi creditor in se receperit periculum pignoris, per *l.* 6. *h. t.*

L. Quæ fortuitis. 6.

SUMMARIA.

In d. l. ponitur fundamentum decisionis, quod casus fortuiti in nullo b. f. judicio præstentur regulariter. 1.

Exemplum regulæ. 2.

Exceptio. 3.

1 Ponitur hic 1. fundamentum decisionis quod casus fortuiti in nullo bonæ fidei judicio præstentur, nisi quis sit factus dominus, *l.* 9. *C. h. t. l. incendium supra, si certum pet.* §. 40. *Instit. de rerum divis.* aut 2. Culpa casum præcesserit, *l.* 13. §. 3. *ff. locati*, *l.* 18. *pr. ff. commodati*, *Carpz. p.* 2.
2 *Jurispr. const.* 22. *def.* 7. Ex regula autem initio posita concludit Imperator, non teneri ad restitutionem pignoris amissi Creditorem, nec ob amissionem illius, si scilicet per casum mere fortuitum amisit; subjicitur autem exceptio, si creditor in se receperit periculum & casum fortuitum, ubi tamen quæritur: *An generalis renunciatio, scilicet si in se periculum susceperit, sufficiat?* Et non prodesse volunt *DD.*
3 per *l.* 4. §. 4. *ff. si quis cautionibus*, sed aliud in contractibus, & aliud in judicialibus his stipulationibus esse, ubi quis de suo tantum facto promittit, tradit *Donell. hic & lib.* 16. *c.* 3.

L. Creditor. 7.

SUMMARIA.

Hæc l. agit de pignoratitia actione directa & contraria. 1.

Omnes impensæ, etiam modicæ, restituendæ sunt creditori. 2.

Impensæ necessariæ faciendæ sunt a creditore, si commode facere possit. 3.

Omne damnum datum a creditore restituendum. 4.

1 Agit de pignoratitia actione directa & contraria: illa repetit debitor id, quod in pignore damni datum, vel culpa deterioratum, adeo ut si debitum nondum solutum, id in sortem sit imputandum, juxta *l.* 3. *h. t.* Contraria vero actione creditor repetit expensas necessarias in pignore factas, *l. si necessaria* 58. *h. t. l.* 6. *C. de pign.* moderatas tamen, *l. si servos* 25. *ff. h. t.* Col-
2 lige ergo ex *hac l.* 7. I. Omnes impensas etiam modicas restituendas esse creditori, secus in commodato, cujus utilitas pertinet ad commodatarium, *Auctor in l.* 8. *ff.*
3 *t. n.* 1. II. impensas necessarias faciendas esse a creditore, si commode facere possit, & alias, si non posset, tenetur denunciare, *l. si necessarias* 8. *l. si servos* 25. *ff. h. t. Neguzant. de pign. m.* 3. *part.* 7. *nu.* 5. III.
4 Omne damnum datum a creditore restituendum, quod culpa loci scilicet datum est rei pignoratæ, *Trent. lib.* 3. *tit. de pign.*

resol.

resol. 6. Et hæc culpa levis etiam in omissione consistit, si expensas possibiles non fecit pro pignoris conservatione, neque denunciavit, *Neguzant. d. l. n. 4. coll. Arg. hic inff. t. h. 9.*

L. Si nulla culpa. 8.

SUMMARIA.

Creditor non tenetur, si sine sua culpa amisit pignus. 1.

Cui in ejusmodi casu probatio injungenda? 2.

1 Creditor non tenetur, si sine culpa sua amiserit pignus, sed si simulaverit amissionem, hoc eum non relevat, simulatio autem & fraus, nec non mendacium præsumitur, si postea pignus possederit. Sed
2 *cui probatio injungenda?* Distingui solet inter casus: nam quidam contingunt sine culpa possessoris, ut vis hostis, tempestatis, & similis, qui vero contingunt præsupposita plerumque culpa, ut incendium, & furtum, per *l. cum duobus* 27. §. *damna* 3. *ff. pro socio*, *l.* 3. §. 1. *ff. de off. præf. vig.* Priori casu debitor debet probare culpam adfuisse, posteriori creditor culpam abfuisse, qua de re *Mascard. de prob. concl.* 468. *Petr. Barb. in l. si mora* 10. *p.* 1. *in fine ff. sol. matrim. Salyc. hic* agit de culpæ divisione & speciebus, de quibus *Molin. disp.* 293. *Decian. lib.* 1. *c.* 6. *Donell. lib.* 61. *c.* 7.

L. Pignus. 9.

SUMMARIA.

Si pereant pignora absque culpa creditoris, pereunt debitori tanquam domino. 1.

Consuetudo, & si quis faciat ea, quæ alii etiam solent facere, excusat aliquem a culpa. 2.

Qui non facit quod fieri consuevit, se suspectum reddit. 3.

1 Pignora si quis reponat in loco, ubi solent alias pignora conservari, tunc si pereant, pereunt domino, scil. debitori, non vero creditori, quia hic citra culpam esse videtur, dum fecit illud, quod omnes
2 facere consueverunt. Unde colligunt Regulam: Consuetudinem; & si quis faciat ea, quæ alii solent etiam facere, excusare aliquem a culpa, quando res scilicet posita in loco consueto, *hic & l.* 3. *ad SCt. Maced. Farin. q.* 169. *n.* 38. & in *fragm. p.* 1. verbo: *caupon.* 36. *Carol. de deposito tit. de culpa depos. n.* 23. *& n.* 32. *Besold. cons.*
3 15. *in* 18. & e contrario, qui non facit, quod fieri consuevit, se suspectum reddit, *Cacheranus dec.* 109. *nu.* 9. *& Vult. cons. Marpurg.* 15. *nu.* 213. *vol.* 1.

L. Nec Creditores. 10.

SUMMARIA.

Si debitor, recusante creditore accipere debitum solutum, pecuniam sacculo inclusam obsignatamque in judicio solemniter deponat, potest convenire creditorem actione pignoratitia. 1.

Quandoque utilius debitor instituit rei vindicationem. 2.

Oblatio judicialis parit actionem pignoratitiam. 3.

An conventus possit se referre ad dominium alienum, tu non es dominus? 4.

Actio pignoratitia etiam de re aliena dari potest. 5.

1 Quando debitum solutum, vel creditore recusante accipere, pecunia sacculo inclusa obsignata, & in judicio vel loco publico solemniter deposita est, potest debitor creditorem convenire actione pignoratitia, nec creditor (aut heres ejus per *l. qui in jus* 177. *de R. J. l. vitia* 11. *C. de acquir. possess.*) se tueri potest præscriptione longi temporis, quia non sibi seu animo dominii possedit tamdiu, nec potest allegare titulum: Sane si originem rei, id est, non contractum pignoris, sed origi-
2 nem dominii possit debitor probare, utilius erit ipsi Rei Vindicatione agere ut ita creditori incumbat probatio, quod titulo pignoris possideat, quo facto debitor poterit dubium offerre, si autem debitor possideat, creditor pignus probare debebit, & simili ratione si hypothecaria agere velit. Nota bene: Qui meam rem dedit oppignoratam, commodatam, depositam &c. non tantum personali actione, sed & R.
3 V. conveniri potest. Collige etiam: Oblationem judicialiter factam parere actionem pignoratitiam. Nam licet extrajudicialis oblatio in mora alium constituat, non tamen pro vera liberatione est, quæ ad pignoratitiam requiritur, imo judicialis oblatio sine depositione hic prodest, modo pecunia oblata sit præsens, *Perez in C. h. t. n.* 5. *Anton. Faber in C. h. t. def.* 2. *Neguzant. de pign. m.* 2. *part.* 7. *nu.* 9. *amp. l.* 4.

Glos-

4 Glossa hic movet quæstionem; *An conventus possit se referre ad dominium alienum, tu non es dominus?* & respondent DD. quos allegat & sequitur *Petrus Barbosa in l. si alienam 12. n. 4. ff. sol. matr.* distinguendo, an agam rei vindicatione, an vero pignoratitia? priori casu sufficit si mihi opponatur alium esse dominum, nam tunc probatum est me sine causa agere, nam si non possum probare, me esse dominum; toties enim exceptio juris tertii admittitur, quando ex ejus probatione resultat, agentem non habere jus, *Hillig. lib. 20. c. 7. lit. D, Surdus dec. 144. num. 19.* & quos allegat *Klock. conf. 29. n. 59. & seqq. vol. 2.*
5 Sed quando ego actione pignoratitia, non potest mihi objici exceptio, rem non esse meam, sed alienam, cum super re aliena etiam contractus fieri possit, *Barb. d. l.* & actio pignoratitia etiam de re aliena dari possit, *l. 9. §. pen. ff. h. t.*

L. Pignoris causa. 11.

SUMMARIA.

Casus legis, n. 1.

Quæstio inde deducta, cum decisione & ratione decidendi. 2.

Non licet creditori ex pacto propria auctoritate fundum sibi pignoratum ingredi. 3.

1 Oppignoravi pro debito rem meam, & condicta dies solutioni, scilicet post annum, ante diem solutioni destinatum creditor pignus vendit. Quæritur, *An teneatur*
2 *actione pignoratitia?* Quod affirmatur *hic*, quia creditor non potuit sine pactione aut jussu Præsidis rem illam titulo venditionis in alium transferre, & illius dominio me privare. Et sic *legis hujus* facti speciem proponit *Caldas de empt. c. 25. nu. 41,* & sic hac *lege* non possunt *Doctores* probare suam sententiam, quod, quia hic conven-
3 tio & jussio præsidis æquiparatur, ideo liceat creditori ex pacto propria auctoritate fundum sibi pignoratum ingredi, *Negus. de pign. p. 4. nu. 9. Menoch. rem. 5. adip. possess. nu. 1. & Farin. q. 175. part. 3.* Nam præterquam quod responderi possit, quæ conjunguntur, non esse semper ejusdem naturæ, item quod lex hunc sensum habere possit, quando reus conventus jubetur cedere possessionem & actori concedi-tur ingredi, aut reus consentit ut creditor occupet, quæ sententia, quia benignior, erit amplectenda; Responderi etiam potest ex specie facti supra proposita, de illo casu hic non agi, an possit creditor rem propria auctoritate occupare; nam quæstio hic est, an debitor rem pignoratam soluto debito possit repetere, quæ ergo connexio esset in lege, si dixisset Imperator, debitor potest obligata pignora per hanc actionem repetere, quia creditor non potest auferre pignora propria auctoritate? cum hic de pignoribus datis & repetendis agatur. Confer. *Donell. in l. 3. de pign.* qua lege illa DD. sententia confutatur, & *Vandus lib. 1. q. 13.*

L. Quo minus. ult.

SUMMARIA.

Ejusdem argumenti est hæc l. cum pr. l. 10. n. 1.

Juri reluendi pignus non præscribitur ullo tempore. 2.

1 Hæc Lex ejusdem argumenti cum *pr. l. 10.* scil. quod creditor possidens pignus, præscriptione longi temporis se tueri non possit, sed non obstante diuturna illa possessione, rem cum fructibus restituere teneatur, si debitum sit solutum, aut quid vice solutionis sit oblatum & depositum &c. & ex *h. l.* ut *d. l. 10.* Concluditur, juri
2 offerendi, quod debitor habet ratione pignorum luendorum, non præscribi ullo tempore, ne quidem 30. annis, quia creditor pro alieno possidet, *l. pignori rem 13. ff. de usucap.* & quia rem pignoratam reluere est res meræ facultatis, quæ præscribi non potest, & creditor notitiam rei alienæ plerumque habet, *Gail. lib. 2. obs. 18. n. 5. Dn. Carpz. P. 2. Jurispr. consist. 1. def. 3. Berlich. p. 2. concl. 5. Hillig. in Donell. lib. 5. cap. ult. lit. K, Harpprecht. in pr. Inst. de usucap. n. 183. & seqq.* Et quamvis lex hæc de longi tantum temporis præscriptione loquatur, responderi tamen potest, ideo hoc factum, quia de eo rogatus erat Imperator, *Auctor in l. 9. ff. h. t. n. 8. & multis seqq.* ubi prolixe hanc quæstionem tractat. Responderi etiam potest, legem hanc de casu nata jam actionis loqui, *Perez hic n. 19.* Conf. *Brouchorst. cent. 4. assert. 4.* Sed dissentit *Bacchov. in Treutl. vol. 2. disp. 1. th. ult. lit. K.*

TI-

TITULUS XXV.

De Institoria & Exercitoria Actione.

L. Servus. 1.

SUMMARIA.

Illi ex quorum contractibus quis obligari potest, sunt quatuor generum. 1.
Species h. l. n. 2.
Conditio propositionis accurate est observanda. 3.
Circa probationem, an in eam causam, in qua præpositus quis est, mutuum acceperit, & an mutui obligatio, ex consensu præponentis facta sit nec ne, distinguere solent DD. & quomodo? 4.
Duplex est institutio vel præpositio. 5.
Institoria actio quoque duplex est. 6.
Casus quando utilis actio institoria datur. 7.

1 ILli, ex quorum contractibus aliquis obligari potest, sunt quatuor generum: 1. Servi: 2. Filiifamilias, ex horum & illorum enim contractibus obligatur pater vel dominus, vel peculiotenus tantum, vel actione quod jussu: 3. Institores: 4. Ma-
2 gistri navi præpositi. Species ergo legis 1. est in servo, quem dominus negotiationi alicui præposuit, ubi si ex causa institutionis suæ contraxit servus, v. g. mutuum, dominus in solidum obligatur; si vero non sit præpositus negotiationi, vel præpositus quidem, sed extra illam negotiationem contrahat, dominum non obli-
3 gat. Unde colligere licet, conditionem præpositionis accurate esse observandam, *l.* 11. §. 5. *ff. de inst. act. Duar. in h. t. c.* 2. *Sich. ad rubr.* 2. *hujus tit. Gail. lib.* 2. *obs.* 20. *num.* 8. *Rota Genuensis decis.* 14. *num.* 100. *Tusch. concl.* 224. *nu.* 36.
4 *lit. I*, *Surdus concl.* 326. *num.* 14. Circa probationem autem ejus, an in eam causam, in qua præpositus est, mutuum acceperit, & an mutui obligatio, ex consensu præponentis facta sit nec ne, distinguere solent *DD.* an præpositus pecuniam mutuam acceperit in eam, quæ tantum tacite & per consequentiam præposito est mandata, an vero in eam causam, quæ expresse ei est mandata, ut primo casu non quidem necessaria sit probatio in rem versam esse, sed debet tamen probari, quod creditor sciverit, & in hanc causam mutuum dederit, & 2. quod hæc causa, v. g. refectio, tantam summam vel quantitatem desideravit, *Gail. lib.* 2. *obs.* 21. *num.* 6. *Bart. in l.* 1. §. *non autem n.* 2. *ff. h. t. Duar. h. t. c.* 2. *Cujac. ad l.* 8.
5 *Africani*, *tomo* 2. *pag.* 1237. *& seq.* Monendus autem est lector, duplicem esse institutionem, vel præpositionem tacitam & expressam. Illa est, quando quis se gerit pro Institore domino sciente & patiente, hæc quando jussu expresso domini constitutus est, *Ronchegallus in l. eandem* 9. *n.* 153. *ff. de duobus reis*, *Rota Genuensis dec.* 14. *num.* 2. *& seq. & num.* 38. *Berl. dec.* 252. *num.* 5. *Auctor in l.* 1.
6 *ff. de instit. act. n.* 2. Est etiam institoria actio alias vel vere vel quasi talis. Illa est, quando quis universali negotiationi præpositus, hæc quando quis certæ tantum, *Wesenb. in π. h. t. num.* 1. *&* 5. *Rota Gen. d. dec. num.* 14. 70. *Auctor in l.* 5. *ff. d. t. num.* 1. Sed id discrimen recte negat *Schneidew in* §. *institoria Instit. quod cum eo n.* 5. *&* 8. *& Bacch. in Wes. d. l.*
7 *n.* 1. per *l.* 5. *ff. h. t.* Sed si aliquis non certæ negotiationi, sed certo tantum facto præponatur, v. g. emtioni equorum, utilis actio institoria dabitur, *Tholos. l.* 29. *synt. c.* 12. *num.* 2. *Duaren. in h. t. c.* 1. *Bacch. d. l.*

L. Ex Contractibus. 2.

SUMMARIA.

Ejusdem fere sententiæ videtur hæc lex esse, cujus fuit prima. 1.
Si plures domini unum ex suis servis, vel alium præposuerint negotiationi, an omnes in solidum teneantur? 2.

1 Ejusdem fere videtur *hæc* esse *lex* sententiæ, cujus fuit prima, hoc tamen hic habetur, quod in solidum teneatur dominus, quod quidem actioni peculiari opponitur, nam dominus alias peculiotenus tan-
2 tum obligatur. Sed quæritur hac occasione: *Si plures unum ex suis vel alium præposuerint negotiationi, an omnes in solidum teneantur?* Ratio dubitandi videtur esse, quod omnes pro ea parte instituisse videantur, quam in societate habent. Sed contrarium deciditur in *l.* 13. §. *fin. ff. h. t.* cujus rei rationem hanc reddunt, quan-

quando plures exercent negotiationem per unum, quamlibet teneri in solidum a derivativa obligatione indivisibiliter formata in unius persona, cum radix unitiva & in solidum obligationis derivetur ab ipso ministro, & non convenire eum, qui cum uno contraxit, in plures distrahi, *Rota Gen. d. l. n.* 8. *Ronchegall. in d. l. eandem num.* 164. (qui etiam *n. seq.* beneficium divisionis illis denegat) *Cujac. dec.* 180. *Surdus cons.* 326. *n.* 2.

L. Institoria. 3.

SUMMARIA.

Sensus legis. n. 1.
Duo circa h. l. scrupuli. 2.

1 Proponitur hic servo a te præposito mensæ aliquid depositi titulo datum, & dicitur, si negotii ejus causa deposita sit, dari deponenti actionem contra præponentem, si probare possit, depositam esse pe-
2 cuniam, & non redditam, ubi duo sunt scrupuli: 1. quomodo dici possit depositum factum esse negotiationis causa, quid deposito cum negotiatione commune? Et hoc quidem recte explicare videtur *Accursius* de mensa nummularia & de cambiis, nam talia deposita omnino ad negotiationem illam pertinent: 2. Dubium est, quomodo Imper. hic deponenti injungat onus probandi, pecuniam non esse redditam? *Glossa hic* putat, eo ipso probari hoc, quod ille deponens habeat pro se præsumtionem, *Salyc.* verbum: *potest probari*, ad depositam pecuniam refert. Sed utraque responsio videtur difficultate laborare; quomodo enim possum de eo, quod præsumitur, dubitare, an possit probari? Suspicor hic aliquam peculiarem fuisse illorum nummulariorum rationem, ut statim alibi reddere pecuniam fuerint soliti, atque id forte præsupponit Imperator, quod tamen ut incertum certe affirmare non audeo.

L. Et si a muliere. 4.

SUMMARIA.

An si mulier magistrum navi præposuit, teneatur ex contractu magistri? 1.
Decisio cum ratione decidendi. 2.

1 Mulier navi suæ magistrum præposuit, Quæritur: *An ex contractu magistri tenea-*
2 *tur mulier?* Si quis non penetraverit rationem decidendi, posset dicere, mulierem non teneri ob SCtum Vellejanum. Sed ratio decidendi est, quod mulier non pro alieno debito, sed pro suo fidem interponat, non pro alieno fidejubet debito, sed in suam utilitatem contrahit, quo casu non juvatur SCto, *l.* 32. *pr. ff. ad SCtum Vellejan. & l.* 11. *& l.* 27. *ff. eod. Mind. de mand. lib.* 2. *cap.* 61. *num.* 11. *Coler. dec.* 76. *num.* 41. *Hering. de fidejuss. cap.* 7. *n.* 416.

L. Si mutuam. 5.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Procurator alieno nomine contrahens manet obligatus, si fidem interposuerit. 2.

1 Domitianus Demetriano mandaverat, ut a me mutuam pecuniam acciperet, quia hic Demetrianus non toti negotiationi præpositus, sed tantum certo negotio, ideoque institor proprie non est, sed tamen utilis actio datur seu quasi institoria, ut ad *l.* 1. diximus. Notat autem hic *Barbosa*: Procuratorem alieno nomine contrahentem
2 manere tamen obligatum, si fidem suam interposuit, sed hæc a textu sunt aliena.

L. Qui secutus. ult.

SUMMARIA.

Si dominus mandavit servo suo, ut mutuam sumeret pecuniam, tunc utilis contra ipsum datur institoria actio. 1.
Limitatio. 2.

1 Si Dominus servo suo mandaverit, ut mutuam sumeret pecuniam, tunc quia non toti negotiationi, sed rei & negotio singulari eum præposuit, non est directa institoria actio, sed utilis tantum, ut supra dixi. Si voluntas Domini erat directa ad
2 contrahendum cum incerto homine, secus si cum certo, nam tunc daretur actio quod jussu, *Pet. Barbos. ad l. post dotem* 41. *n.* 28. *ff. soluto matr.*

TITULUS XXVI.

Quod cum eo, qui in aliena potestate est, negotium gestum esse dicetur.

L. Cum Filiusfamilias. 1.

SUMMARIA.

Pater non tenetur, si filius sine consensu ejus

ejus vel tutor vel magistratus creatus est. 1.
Limitatio. 2.
Consensus nomen est ambiguum. 3.
Si filius decurio factus patris consensu, pater omnibus civilibus muneribus obligatur. 4.
Ampliatio. 5.
Discrimen inter officia auctoritate & utilitate publica, & ea, quæ auctoritate tantum sunt publica. 6.

1 QUando Filiusfamilias, id est, qui in potestate Patris est, tutor vel magistratus creatur sine consensu Patris, & hic aliquid in officio delinquit, Pater
2 pro eo non tenetur, nisi quatenus in peculio est, & si aliquid in utilitatem ejus versum, secus si voluntate Patris creatus, i. e. eo vel expresse consentiente vel tacite, i. e. non contradicente, per *l. 2. ff. ad Municip.* quia videtur fidejussisse, *d. l. 2.* atque ita tenebitur utili actione ex stipulatu. Sed videtur pugnare *l. Lucius 21. ff. de admin. tut.* Respondet *hic Cujac. tom. 3.*
3 *p.* 337. consensus nomen esse ambiguum, nam vel 1. patientiam designat, & hoc modo, si filius tutelam gerat patre sciente & patiente, Pater in solidum non tenetur, per *d. l. Lucius* imo neque tenetur, si filium monuit, ut ex fide tutelam gereret, *l. si filiusfam. 7. ff. de tut. in fine*. Vel 2. denotat consensus ille approbationem nominatim factam & eo casu quasi in se periculum suscepisse videtur.
4 Sed in secunda parte legis proponitur, si Filius Decurio factus sit Patris consensu, Patrem obligari omnibus civilibus muneribus; nam hoc casu taciturnitas habetur pro consensu, *d. l. 2. ff. ad Municipalem l. 7. ff. de administr. rerum ad civit. pertinentium, Enenkel. Baro de privil. par. privil. l. 9. n. 28.* Idem Vectigalia filius lo-
5 cavit, vel aliud quid in magistratu fecit, *Hering. de fidejuss. c. 5. num. 322. & cap. 7. n.* 380. Ergo si non recte dedit filius tutores, Pater tenetur in solidum, non quidem pupillo, sed Reip. seu curiæ, cui debet præstare indemnitatem, *Cujac. hic d. l.* Et si sciente patre decurio electus, & intuitu decurionatus tutor constitutus, tunc pater etiam tenetur. Nam licet pater non teneatur privatis, sed tantum Reip. secus tamen est, si privatum utilitate munus, intuitu publici muneris detur, *Petr. Barb. in l. si cum dotem §. transgrediamur ff. soluto matrim. num.* 14.
6 Receptum est igitur discrimen inter officia auctoritate & utilitate publica, & ea, quæ auctoritate tantum sunt publica, ut tutela, ita ut in illis silentium pro consensu sit, non in his *Mascard. de probat. concl.* 1225. *n.* 11. *& seq.* Alii distinguunt, utrum sit filius datus a testatore, an a judice, si illud, teneri Patrem peculiotenus, hoc vero casu in solidum, *Hillig. in don. l.* 15. *cap.* 50. *lit. I, Beer. dec.* 221. *num.* 10. *Enenkel. Baro de priv.* 9. *n.* 26.

L. Ejus rei nomine. 2.

SUMMARIA.

Olim filiifamilias, si sui juris facti, propter capitis diminutionem ex contractibus jure civili non tenebantur. 1.
Limitatio. 2.
Qui in legitima est institutus, verus & perfectus heres est. 3.
Sublimitatio. 4.
Personale privilegium morte ejus finitur, cui concessum. 5.

1 Olim filiifamilias sive voluntate Patris, sive in utilitatem ejus, sive ex peculio contraxerint, non tamen tenebantur ipsi sui juris facti, ob capitis diminutionem, sed ex edicto Prætoris utiles dabantur contra ipsos actiones, *l. 2. §. ait Prætor 1. ff. de capit. dimin.* seu restituebatur contra eos actio, quia sunt novi homines. Sed
2 in eum, qui morte Patris vel alias sine capitis diminutione sui juris est factus, actio non restituitur, sed eadem directa permanet, *Cujac. hic*, & quidem in solidum tenetur, nisi filius vivo Patre emancipatus aut hereditate paterna abstinuerit, aut exheredatus sit, aut in minima parte, id est, legitima institutus, quibus causis convenitur in id, quod facere potest, id est, ne egeat, & ut ipsi relinquatur victus pro ratione qualitatis & dignitatis personæ, *l. in condemnatione 73. pr. de R. J.* Cum enim filius ex hoc contractu nihil lucretur aut parum, sed pater, iniquum foret ex hoc contractu filium in solidum condemnari. Quod vero de legitima dictum, non omnibus placet. Nam *Enenkel. Baro de privil. par. & lib. priv.* 11. *n.*

 19. pu-

19. putat, per minimam partem non esse intelligendam legitimam, quia in legitima institutus verus & perfectus heres est. Sed
3 negari tamen nequit, eum, qui in legitima institutus heres, in minima parte heredem esse, quia in minore parte Pater filium instituere nequit. Ideoque recte illam interpretationem tuentur *Bald. & Castrens. in l. 2. ff. h. t. & Bacchov. in Treutl. vol. 1. disp. 24. th. 6. lit. D.* Si autem filius est heres Patris ultra legitimam, tunc in solidum tenetur etiam supra quantitatem bonorum paternorum, ut contra *Wesemb. in 1. ff. h. t. num.* 3. notat ibidem *Bacch.* salvo tamen beneficio Inventarii.
4 *Monticulus de invent. c. 8. pr.* Sed sunt casus, in quibus filii non juvantur hoc beneficio, v. g. si dixerit se esse patremfam. *l. 4. §. 1. ff. h. t.* qui negando fundamentum privilegii reddit se privilegio indignum, *Bart. Jason. Castrens. in l. 22. §. 1. de repud. Ant. Cuchus in tr. de mentiente circa possess. n.* 99. vel si dolo usus sit, cum contraheret, *Vinc. de Franch. dec. 164. n. 11. Barb. hic n.* 13. item si huic privilegio in specie renunciet, *Enenkel. Baro de priv. 11. n. 20. Vinc. de Franch. d. l. n. 17. & dec.* 181. Conf. *Carpz. p. 1. Const. 32. def.* 19. Cessat etiam, si filius habeat bona Castrensia vel quasi, aut adventitia, quia horum contemplatione videtur filius cum eo contraxisse, *Castr. 1. in d. l. 2. Enenkel. Baro d. l. n. 24. Vinc. de Franch. decis.* 70. Si etiam post multos annos agitur cum Filio, causa cognita potest denegari hoc beneficium, *l. 4. §. 4. ff. h. t. Enenkel. Baro d. l. n.* 22. Non datur etiam hoc privile-
5 gium heredibus filii, quia personale privilegium est, & morte finitur, *Enenkel. Baro d. l. num.* 20. Et ideo bona a filiofamil. relicta post ejus mortem creditoribus cedunt, *Colerus de proc. execut. p. 2. c. 3. num. 125. Carpz. p. 1. const. 32. def.* 17. Conf. 32. *def.* 17. Conf. *Cepolla cautel. 14. Crotus in rep. l. frater a fratre ff. de cond. indeb. n.* 131.

L. Etiamsi. 3.

SUMMARIA.

Ex omni contractu servi, ex quo utilitas domini vel dominæ promota fuit, tenentur hi actione de in rem verso. 1.
Actio hæc duplex est. 2.
Interdum proponitur ut additamentum actionis de peculio. 3.
Casus, ubi datur actio de in rem verso. 4.
Quandoque ex delicto filii actio contra patrem datur. 5.
Subscribens dominus vel pater videtur jussisse. 6.

1 Ex omni contractu servi, ex quo utilitas Domini vel Dominæ promota fuit, hi tenentur actione de in rem verso, *t. t.*
2 *ff. de in rem verso.* Actio autem hæc de in rem verso duplex est: alia directa, quæ datur ex contractu filiifam. vel servi contra patrem vel dominum; altera vero utilis, quando homo liber negotium in utilitatem alterius gessit, quia sententia concordat, quamvis verba deficiant, *l. ult. ff. de in rem verso, Oldend. class. 4. act. 7. cap. 1. Wesenb. in comment. Cod. h. t. act. 2. num. 4. & 6.* Et hac actione tenetur etiam Ecclesia, *Masc. concl. 116. n.* 35.
3 Interdum autem proponitur ut additamentum actionis de peculio, nam quodcunque Pater debet filio, in peculium imputatur, *l. 7. §. pen. ff. de pecul.* Quod autem filius convertit in rem patris, pater debet filio,
4 *Cujac. hic*, ubi vero peculium extinctum est, vel in peculio nihil est, vel ubi actio peculii non datur propter anni lapsum, datur hæc actio de in rem verso, *Wesenb.*
5 *d. l. n. 3. Tholos. lib. 29. tit. 15. n.* 4. datur etiam ex delicto filii actio contra patrem, quando Pater ex delicto filii locupletior redditus, *l. 3. pen. ff. de pecul. Enenkel.*
6 *Baro de priv. par. priv. 9. n.* 22. Collige: Subscribentem Dominum vel Patrem videri jussisse, ut servus vel filius contraheret, quia subscriptio pro approbatione habetur, *Menoch. lib. 3. præsumpt. 66. n. 7. Masc. concl. 1348. n. 1. & seq.*

L. Si contractu. 4.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Quæ expeditur per distinctionem. 3.
Nuncius sive minister ex contractu non obligatur. 4.

1 Pater meus contraxit mutuum, ego pe-
2 cuniam accipio ut nudus minister, Quæritur: *an tenear?* Resp. me nullo modo teneri

-teri ex contractu patris, si hereditate abstineam, ideoque recte hi casus ab invicem sunt distinguendi: 1. Aut Pater contraxit & mihi tantum numerationem demandavit, & tunc omnino non teneor, quia tantum sum procurator, & nuncius parentis, cui acceptio pecuniæ est commendata: 2. Aut Pater demandavit filio, ut mutuam sumeret pecuniam a me, & tunc mihi datur non actio, quod jussu, sed institoria: Aut 3. Pater me rogavit, ut Filio ejus crederem, & tunc datur actio, quod jussu: Aut 4. Pater pro filio fidejussit, & tunc creditori datur actio ex stipulatu contra patrem, *l. 1. §. 5. quod jussu*; non vero hoc casu datur actio quod jussu, adeo, ut ex fidejussione inutili non sequatur jussus, *Hering. de fidejuss. cap.*
4 *2. num. 55. & cap. 18. num. 6.* Collige: Nuntium sive ministrum in contractu non obligari, *l. fin. pr. ff. quod jussu*, quando enim aliquis intervenit ut procurator vel nuncius, & omnia quæ gessit, alieno nomine gessit, ille non obligatur, sed solus dominus, *l. fin. ff. de inst. act. Franc. Caldas de emtione cap. 15. n. 5. Jo. Crotus in repet. l. si quis pro emtore ff. de usucap. n. 149.* Ideoque Institor finito officio non potest conveniri, *Carpz. p. 2. Jurispr. Const. 20. def. ult. Rota Genuens. d. dec. 14. n. 64.* licet durante officio institorio conveniri possit, ut non ex suis, sed domini bonis solvat, *arg. l. 6. §. 1. ff. de neg. gest. Carpz. p. 1. dec. 10.*

L. Nulla res. 5.

S U M M A R I A.

Filiusfamil. major 25. annis potest fidejubere pro alio cum effectu. 1.
Filiusfamilias etiam fidejubendo obligatur. 2.
Minorennis non firmiter fidejubet. 3.
Pater pro fidejussione filii obligatur peculiotenus. 4.
Limitatio. 5.

1 Filiusfamilias major 25. annis potest fidejubere pro alio, ita ut ipse teneatur in solidum, sed pater ejus non tenetur ex fidejussione filii, nisi peculiotenus. Colli-
2 ge: I. Filiusfamilias etiam fidejubendo obligari; quia ex omnibus causis tanquam Paterfamilias (excepto mutuo & voto) obligatur, *l. tam ex contractibus 57. ff. de jud. Gædd. de stipul. cap. 7. n. 7. & n. 58. Hering. de fidejuss. cap. 7. n. 308.* interdum etiam tenetur fidejubere, pro patre scilicet, *Novell. 119.* de quo *Hering. d. l. n. 345.*
3 & alii: II. Minorennem non firmiter fidejubere, quia in omnem eventum habet restitutionem, cum non possit dici non læsus; vid. *Gædd. d. c. 7. n. 263. & seqq. Bacch. in Treutl. vol. 1. disp. 6. th. 5. lit. C. Hering.*
4 *d. c. 7. n. 76.* III. Patrem pro fidejussione filii obligari peculiotenus, seu quatenus est
5 in peculio, nisi pater aliquas defensiones habeat, v. g. si filio peculium in tempore sine dolo malo ademerit; si morte filii vel emancipatione intinctum sit peculium & utilis annus præterierit, item si plus vel tantundem patri debeat filius, quam est in peculio, *Cujac. hic tomo 3. p. 341.*

L. Si servus. 6.

S U M M A R I A.

Antichresis ignorante domino in ejus ædibus a servo alteri constituta non obligat ipsum. 1.
Qui habet mandatum mutuum accipiendi, non statim habet mandatum bona mandantis obligandi. 2.
Creditor non potest sine consensu debitoris impetrare consensum domini feudi in bonis feudalibus debitoris. 3.
Limitatio decisionis h. l. n. 4.

1 Servus meus me inscio vel consentiente, mutuum sumsit, & ædes meas me ignorante in antichresin concessit creditori. Resp. Antichresin illam me non obligare, nec posse servum usu rei meæ alteri concedere, & possum intrare meas ædes propria auctoritate, & Judex debet prohibere, ne mihi vis fiat, quod idem dicunt esse *DD.* licet servus habeat mandatum mutuum accipiendi, aliud enim est mutuum accipere, & aliud antichresin con-
2 stituere. Colligitur ex textu: Non statim habere mandatum obligandi bona, si quis habeat mandatum accipiendi mutuum. Nam aliud est mutuum accipere, & aliud pignora constituere, *l. 5. ff. quod jussu.* Neque obstat *l. si permittente C. ad Maced. n.* Ubi filius proponitur obligasse bona peculiaria, & quidem hic filius patri heres extitit. Atque ex hoc textu probari potest
3 sententia, quod creditor non possit sine consensu debitoris impetrare consensum domini

mini feudi in bonis feudalibus debitoris, de quo *Modest. Pist. p.4. q.37. & Dn. Carpz.*
4 *p.2. const.* 23. *def.* 23. Sed, ut revertamur ad textum nostrum, limitari debet decisio hujus legis, nisi servus liberam habeat administrationem bonorum, *l.* 18. §. *fin. ff. de pign. act. Castr. in l.* 10. *C. h. t. Neguz. de pign. p.* 3. *princ. m.* 1. *n.* 13.

L. 7. pr. L. 11. & 12.
S U M M A R I A.

Ex contractu servi tenetur dominus & heredes ejus in perpetuum, si in rem ejus versum est. 1.
Post mortem servi, vel manumissionem, vel distractionem intra annum, datur actio de peculio. 2.
Semper in actione de peculio dominus, vel pater deducit, quod ipsi filius vel servus debet naturaliter. 3.
Pater duo habet privilegia. 4.

1 Ex Contractu servi tenetur Dominus & ejus heredes in perpetuum, si in rem ejus versum est. Licet enim sit honoraria sive Prætoria actio, & tamen rei persecutoria, alias peculiotenus tenetur tantum vivente servo, vel eo mortuo aut manumisso seu distracto intra annum, *l.* 11. *h. t. & t. t. ff. quando de peculio actio annalis est*, & ibi *Wesenb. in* 1. Deducit tamen dominus, quod ipsi debet servus naturaliter, *l.* 12. *h. t.* Ratio in *l.* 9. §. *peculium. & §. praeterea* 4. *ff. de pecul.* Colligitur igitur ex hac *l.* 7.
2 *pr.* I. Post mortem servi vel manumissionem vel distractionem, intra annum dari actionem de peculio, de quo in *tit. quando actio de peculio annalis est*. II. Semper
3 in actione de peculio dominum vel parentem posse deducere, quod servus vel filiusfamilias Domino vel Patri naturaliter debet. Sicut enim id ad peculium pertinet, quod dominus vel pater naturaliter debet, & quod id in eorum utilitatem dominus vel pater utiliter impendit, ita etiam deducendum est, quod filius parenti, servus Domino naturaliter debet, etiam ex delicto, sed simplum, *l.* 9. §. 6. *ff. de peculio*; modo aliunde illud debitum consequi
4 non possit, *l.* 11. §. 6. *d. t.* Et sic Pater habet duo privilegia: 1. Ut tantum peculiotenus teneatur: 2. Ut deducere possit ea, quæ ipsi Patri filius debet, *Schneidew. in* §. *actiones* 10. *n.* 36. Si tamen Pater quid constituerit & in se receperit, non deducit e peculio, *l.* 19. §. *fin. ff. de const. Pet. Tholos. lib.* 29. *syntagm. cap.* 14. *n.* 15.

L. 7. §. 1.
S U M M A R I A.

Casus legis. 1.
Decisio. 2.
Quando cum libero homine alterius nomine contracturo contrahitur non contemplatione principalis, tunc hic non obligatur. 3.
Casus excepti. 4.
Quomodo ratum haberi possit a domino, quod ipsius nomine non est gestum. 5.

1 Contraxi cum libero homine, qui tuo nomine mutuum sumsit a me, sed ego non tuam, sed illius fidem me secuturum
2 professus sum, Resp. contra te nullam competere actionem, sed contra gestorem, nisi in rem tuam versa sit pecunia, aut tu contractum ratum habueris. Ratio in *l. fin. C. ad SCtum Maced.* Colligitur igi-
3 tur ex hac lege: Quando cum libero homine, procuratore scilicet alterius, vel negotiorum gestore, vel tutore, vel curatore contraxi, & ego non contemplatione principalis, sed procuratoris vel gestoris mutuum dedi, ipsum dominum obligatum me non habere, quia non respexi perso-
4 nam principalis. Sed excipiuntur hic duo casus: 1. Si pecunia in rem domini versa fuisset: 2. Si ratum habuit, ubi competit actio negotiorum gestorum utilis, non directa. Directa enim actio negotiorum gestorum competit, si creditum sit domini contemplatione, utilis vero, si non sit ejus contemplatione gestum, in utilitatem tamen ejus versum, vel ab eo ra-
5 tum habitum. Sed *quomodo ratum haberi potest a domino quod ipsius nomine non est gestum?* Resp. aliqua ex parte nomine domini gestum est negotium, scil. a recipiente, vel posse aliquem negotium non suo nomine gestum, in suam tamen utilitatem vergens, in sui præjudicium ratum habere, ut *hic Castrens.*

L. Si Mandator. 8.
S U M M A R I A.

Quando pater in solidum teneatur pro contractu filii? 1.
Tres casus, ubi pater pro filio teneatur in solidum, & non peculiotenus. 2.

Pater

1 Pater tenetur in solidum pro contractu filii, quando mandavit, vel jussit fieri,
2 vel fidejussit. Notentur igitur tres casus, in quibus Pater pro filio in solidum & non peculiotenus obligatur: I. Si mandavit extraneo, ut crederet pecuniam, nam tunc actione Mandati tenetur. II. Si jussit filium, ut a me acciperet pecuniam, & tunc datur actio quod jussu. III. Si pro filiofam. fidejussit, nam potest Pater pro filio fidejubere, quia quasi extraneus intercedit, *l.* 1. §. *quid ergo ff. quod jussu*, *Hering. de fidejuss. d. c.* 7. *num.* 373. *& seq. Enenkel. Baro de privil. parentum privil.* 9. *n.* 11. *& seq.*

L. Si ex alio. 9.

SUMMARIA.

1 *Filius familias tenetur etiam ex licito contractu vivente patre, & durante patria potestate in solidum.* 1.

Cautela pro illo, qui pro parente fidejussit, vel alias licite contraxit. 2.

Duo hodie sunt actus, qui speciem emancipationis habent. 3.

Effectus notabilis & honorabilis matrimonii. 4.

1 Filiusfamilias tenetur etiam ex licito contractu vivente patre & durante patria potestate in solidum, sed si emancipatus sit a vivo patre, vel eo mortuo non extitit heres, tantum in quantum facere po-
2 test. Unde ex hoc textu colligunt cautelam. Si quis pro parente fidejusserit vel alias licite contraxit, (nam mutuum accipere ob SCtum Macedon. non potest) ut faciat se emancipari; nam emancipatus habebit beneficium competentiæ, *Capolla cautel.* 14. *Carpanus ad Statuta Mediolan.*
3 *v. l.* 1. *cap.* 416. *num.* 208. & cum hodie sunt duo actus, qui speciem emancipationis habent, scilicet 1. Si Pater filium peculiarem œconomiam constituere patiatur, *Zasius ad l.* 107. *num.* 4. *ff. de V. O. Dn. Carpzov. p.* 2. *const.* 10. *def.* 1. *Berlich. p.* 2. *concl.* 11. *num.* 23. *Sichard. ad rubr. C. qui admitti ad bon. poss. num.* 7. & quos allegat *Dn. Mevius ad ius Lubec. l.* 1. *tit.* 3. *n.* 24. Alter modus est matrimonium jure consuetudinario Galliæ, Hispaniæ, Britanniæ, Italiæ, imo & Germaniæ, *Vult. in Inst. tit. de patr. potest. num.* 33. *Rauchb. p.* 2. *q.* 18. *num.* 24. *Berl. d. concl.* 11. *num.* 3. & quos allegat *Hering. de fidejuss. cap.* 7. *num.*
4 621. *& Dn. Mevius d. tit.* 3. *num.* 25. Exinde sequitur, filium ex suo contractu post œconomiam separatam aut matrimonium contractum conveniri aliter non posse, nisi cum beneficio competentiæ, & ideo notetur hic effectus notabilis & honorabilis matrimonii.

L. Si Liberam. 10.

SUMMARIA.

Servus, qui habet liberam administrationem peculii, potest mobilia distrahere. 1.

Emtio requirit vel mandatum generale cum libera, vel speciale. 2.

Is qui scit vel scire debet, aliquem non habere jus distrahendi, non potest usucapere vel praescribere rem. 3.

Servus habens liberam peculii administrationem, potest vendere res dominicas, id est, peculiares. 4.

Ampliatio. 5.

Limitatio. 6.

1 Servus quando liberam habet administrationem peculii, potest mobilia distrahere, si autem non habet, non potest. Et quicunque scit eos servos esse, nec habere liberam, & emit ab iis, non habet justum possessionis initium, ergo nec usucapere potest, 1. quia non habet justum titulum, 2. quia est res furtiva, scilicet si furandi animo a servo subtracta, *hic & l.* 56. §. 3.
2 *de furt.* Colligunt igitur ex *hac lege*: I. Emtionem requirere vel mandatum generale cum libera, vel speciale, *Caldas de emt.* 15. *num.* 1. *&* 2. *Mozzius in tit. de vendit rubr. de personis n.* 28. Quia mandatum generale cum libera æquipollet regulariter speciali, *l. procurator cui* 58. *ff. de procur. Caldas d. l. n.* 2. *Covar. l.* 1. *resol. cap.* 6. *n.*
3 3. II. Etiam eum qui scit vel scire debet, aliquem non habere jus distrahendi, non posse usucapere vel praescribere rem.
4 III. Quod si servus habens liberam peculii administrationem, potest vendere res dominicas, id est, peculiares, ad peculium pertinentes, (nam hæ tantum ejus administrationi commissæ,) poterit utique
5 etiam eas pignori dare. Cui enim majus licet, ei etiam licebit minus, & illud traditur *in l.* 18. §. *fin. ff. de pign. act.* qui obstare videtur *l.* 1. §. 1. *ff. quae res pignori*
6 *obligari possunt*. Sed eam *DD.* intelligunt, quan-

quando rem peculiarem non in peculii utilitatem & pro credenda pecunia dedit, sed pro aliis negotiis; quia tunc licet habere liberam administrationem, non tamen posset res peculiares obligare, *Meguz. de pign. m.* 1. 3. *n.* 13.

L. Dominos. ult.

SUMMARIA.

Casus l. cum decisione. 1.
Ex commendatione nemo obligatur. 2.
Agitur in h. l. non de præposito servo integræ negotiationi, sed de servo culturæ fundi præposito. 3.
Servus naturaliter obligatur. 4.
Etiam pro inutili contractu fidejussor tenetur. 5.
Commendatitiæ literæ scribentem non obligant, ut actione quod jussu obligetur. 6.
Inter mercatores commendatio communiter obligat. 7.
Cautela pro illo creditore, qui nullo documento litterario munitus. 8.

1 Servus quidam agro vel ædibus domini præpositus est a domino, ut custos, vel ut conductor, & commendatus erat servus Titio a Domino, Titius commendatione domini motus, servo mutuam credit pecuniam, quæritur, *An contra dominum*
2 *detur Titio actio?* quod negatur, quia aliud est mandatum, aliud commendatio, ex qua nemo obligatur, *l.* 12. §. 12. *ff. mandati*, *Auct. in l.* 27. *ff. mand. num.* 5. & 7. Sed si servus liber a rationibus inventus sit, id est, nihil domino debeat, juxta *l. penult.* tunc actio utilis de peculio intentari potest; utilis, inquam, quia ratione peculii non contraxit servus. Notetur autem bene: hic non de præposito servo integræ negotiationi, sed de servo culturæ fundi præposito agi, cui non mutuum sumere, sed agrum colere; est demandatum. Si servus negotiationi præpositus esset, tunc ex hac sola præpositione dominus obligatur, sed quia fundo colendo tan-
3 tum præpositus, dominus sine speciali mandato non obligatur; nam negotium commissum in hoc cautum consistit, ut fundum colat, fructus servet, vel vendat, non vero, ut mutuam sumat. Collige tamen; licet dominus ex hoc contractu non obligetur, fidejussorem tamen a servo da-
4 tum teneri, quia servus naturaliter obli-
5 gatur, & ideo pro inutili etiam contractu tenetur fidejussor. Ideoque cum grano salis accipienda ea, quæ a Doctoribus dicuntur, quod obligationi non efficaci non possit accedere fidejussor, quos citat *Hering. de fidejuss. cap.* 10. *num.* 18. & *seqq.*
6 Præcipue autem colligitur ex *hac lege*: Commendatitias literas scribentem non obligare, ut actione quod jussu obligetur, nisi commendans dolose quid scripserit, aut factum proprium promiserit, *Koppen. decis.* 36. *Carpz. decis.* 26. *Mevius ad jus Lubec. l.* 3. *titul.* 10. *art. un. Finckelth. obs.* 16.
7 Sed inter mercatores communiter obligat commendatio, & sic etiam sæpius responsum meminit *Auct. in l.* 17. *ff. mand. num.* 6. Sic etiam si commendans quid se facturum promittit, omnino tenetur, *id. ibid.*
8 *num.* 8. *Barbosa in hac lege* proponit cautelam illam, qua creditor nullo documento litterario munitus, literas scribit ad debitorem, & ita confessionem debiti ei extorquet, quæ confessio ex tacita & sine protestatione facta coram teste receptione literarum resultat, de qua *Masc. concl.* 481. *Petr. Barb. in l. quæ dotis* 34. *nu.* 158. *ff. sol. matrim.* & quos allegat *Aug. Barb. in collect. hic*, & præter eos *Matthesilanus sing.* 22. & quos citat *Barbos. d. l.* & *Riccius dec. coll.* 40. & probatur hæc cautela ex eleganti *l. si filiusf.* 16. *ff. ad SCt. Macedon.* quamvis hujus loci proprie non sit.

TITULUS XXVII.

Per quas personas nobis acquiratur.

L. Excepta. 1.

SUMMARIA.

Quær. an ex pacto commissario adjecto per procuratorem emtioni venditioni acquiratur actio principali? 1.
Per liberos homines acquiritur nobis possessio. 2.
Dominium vero non acquiritur, nisi per consequentiam. 3.
Obligationem procurator non potest acquirere domino. 4.
Alteri per alterum actio non quæritur. 5.
Per procuratorem etiam pignoris obligatio nobis non acquiritur. 6.

Pro-

PRocurator meus me volente reddidit domum meam Cajo, habita fide de pretio, & tradidit fundum, ac sic transtulit dominium, §. *vendita* 41. *Inst. de R. D.* adjecto pacto, ut si intra trimestre non solvat, domus sit inemta, & possit vindicari. Quæritur: *an ex hoc pacto procuratoris mihi detur actio?* Resp. Possessionem quidem nobis per procuratorem acquiri posse, §. 5. *Inst. h. t.* non vero dominium, per se scilicet, nisi mediante possessione, *l.* 20. §. *ult. ff. de acquir. domin.* nec actionem personalem. Sed si servus procurator, tunc mihi ex stipulatione datur actio. Colligitur ergo ex *hac lege* Regula, quod

2 per liberos homines, id est, qui non sunt in potestate, nec a nobis bona fide possidentur, acquiratur possessio, quod utilitatis causa receptum, ut corpore alieno rerum possessionem volentes apprehendamus. Quod etiam de eo casu intelligendum juxta communem *DD.* sententiam, quando procurator noster per actum non naturalem, sed civilem acquisivit possessionem; nam eo casu domino per procuratorem quæritur possessio, ut per constitutum possessorium, *Auct. in l.* 53. *ff. de acquir. vel amitt. poss. num.* 1. Doctores plurimos citat *Tiraq. de jure const. possess. P.* 2. *ampl.* 26. *num.* 1. Nec obstat *l. ea quæ civiliter* 53. *ff. de acquir. rer. domin.* ad quam re-

3 spondet *Tiraq. num.* 6. Dominium vero non acquiritur per procuratorem, nisi per consequentiam, quatenus si dominus tradidit procuratori meo rem, me per possessionem facit dominum, aut mediante possessione usucapiendi conditionem, si sciam meum procuratorem possidere, mihi confert, quod uberius persequitur *Cujac. hic tomo* 3. *pag.*

4 345. *Auctor in d. l.* 53. *ff. eod. num.* 2. Obligationem autem procurator non potest acquirere domino, & ideo hoc casu in apposito pacto legis commissoriæ, nec domino datur actio venditi, nec ex stipulatu, nec rei vindicatio. Priorum duarum

5 actio nulla datur, quia regula est: Quod alteri per alterum actio non quæritur, paucis casibus exceptis. Sed Rei Vindicatio videbatur dari, per *l. si cum venderet* 13. *ff. de pign. act.* ubi creditor vendit pignus jure creditoris, apposito pacto de retrovendendo domino, ubi per hoc pactum acquiritur domino & debitori utile dominium, ut rem possit vindicare oblato pretio, de quo *Tiraq. de Retr. convent.* §. 1. *Gl.* 7. *nu.* 14. *Klock. vol.* 2. *cons.* 42. *n.* 302. Sed aliud est in casu nostro, quia creditor vendit ex jure, quod habet in pignore, ideo potentior est ad acquirendum alteri dominium, quam simplex procurator, qui nullum jus in re habet, *Cast. hic num.* 9. quem laudat *Vasquius P.* 2. *Ill. lib.* 3. *cap.*

6 58. *n.* 17. Sed quæritur: *An etiam pignoris obligatio per procuratorem nobis acquiratur?* Quod hic negat *Salyc. n.* 9. & alii, quos laudat *Neguz. p.* 3. *m.* 1. *num.* 40. *de pignorib. per l.* 11. §. *pen. ff. de pign. act.* quia dominium per se subsistit principaliter, sed hypotheca est accessoria ad obligationem personalem. Sed dicitur in *d.* §. *pen.* non semper; Nam dantur casus contrarii, ut sequetur in *l.* 2. *h. t.*

L. Cum per liberam. 2.

S U M M A R I A.

Qu. an si dederim tibi nummos fratris mei absentis, quæratur fratri actio? 1.

Casus hic notatur singularis, quo alteri per alterum ex numeratione reali quæritur actio. 2.

Is possidet, cujus nomine quid possidetur. 3.

Quæst. an si hoc in casu pactum de hypotheca adjectum, actio hypothecaria fratri quæratur? 4.

Uti datur actio personalis ex pecunia alterius ipsius nomine mutuo data, ita etiam actio hypothecaria. 5.

Ex reali numeratione pecuniæ absentis nomine facta acquiritur ipsi actio. 6.

Hæc L. continet insignem limitationem l. 11. §. pen. ff. de pignor. act. n. 7.

Interdum non acquiritur, sed tamen paratur via ad actionem per alium, vel conservatur. 8.

Conservatur per Procuratorem monentem actio alias tempore peritura. 9.

Discrimen inter nuncium & procuratorem. 10.

Ex re domini si stipuletur procurator, domino sine cessione datur actio. 11.

Ampliatio legis. 12.

Actio accedens alteri videtur ejus naturam sequi. 13.

Qui vendit nomen, tenetur etiam actionem contra fidejussorem cedere. 14.

1 Si dederim tibi nummos fratris mei absentis & ignorantis nomine, quæritur, an
fratri quæratur actio? Videtur quod non,
quia per liberam personam mihi non quæritur actio, per *l.* 126. §. 2. *ff. de verb. oblig.*
nisi tertii nomine pecunia numeretur, *Auctor in d. l.* 126. *ff. de V. O. nu.* 4. licet per eam
conservari possit per *l.* 24. §. 2. *ff. de usuris.*
2 Sed affirmatur: quia hic casus singularis est, quo alteri per alterum ex numeratione reali quæritur actio ob crebram & necessarium creditæ pecuniæ usum, sicut &
alia, per *l. singularia ff. si certum pet. ibique auctor num.* 7. *& in l.* 9. *ff. eod. nu.* 4. *&* 5.
Idem in Pro-mutuo, *l.* 6. *C. de condict. indeb. Cujac. ad l.* 3. *quæst. Pauli ad d. l.* 126. §. 2.
Et ideo *d.* §. 2. per hanc legem non abrogatur, dum ille de stipulatione, hæc lex
de reali numeratione alterius nomine facta loquitur, *Petr. Barb. ad l. casus n.* 5. *&* 6. *ff. sol. matr.* Ergo in hac specie fratri condictionem acquiro, & actionem sine cessione, ratio est: quia dum do illius nomine, simul constituo me illius no-
3 mine possidere, is autem possidet, cujus nomine quid possidetur, *l. quod meo* 18.
ff. de acquir. possess. & accedit creberrimus
4 mutui usus. *Sed quid si pactus sim de hypotheca, an etiam hoc pacto hypothecaria actio quæretur fratri contra te?* Hoc
olim negabatur: sed per hanc constitutionem introduxit Justinianus, ut ad exemplum actionis personalis, etiam realis seu hypothecaria ex numeratione per liberam personam alteri quæri possit etiam sine
5 cessione. Collige: I. Ut actio personalis datur ex pecunia alterius ipsius nomine mutuo a me data tibi, ita etiam actio
hypothecaria, si pignus alterius nomine
6 constituisti. II. Ex reali numeratione pecuniæ facta nomine absentis ipsi acquiri actionem, per *l.* 9. §. 8. *ff. si certum pet. l.* 4. *C. eod.* & hoc omni in contractu procedere putat *Vasq. d. cap.* 58. *num.* 14. quando procurator exercet actum naturalem,
idque probare vult per *l. ea quæ civiliter* 53. *ff. de acquir. rerum dom.* Quo casu autem
per procuratorem Domino quæritur actio,
eo casu etiam actio hypothecaria per pro-
7 curatorem quæritur domino, & sic *hæc lex*
continet insignem limitationem *l.* 11. §.
8 *pen. ff. de pign. act.* Notandum hic, interdum non acquiri, sed tamen parari viam
ad actionem per alium etiam liberum vel
9 conservari: Conservatur per procuratorem
monentem actio alias tempore peritura, *l. per procuratorem* 72. *ff. de procurat.* Sic Procurator meo nomine novum opus nuntiare potest, *l.* 1. §. 3. *ff. de novi operis nunt.*
& ita mihi parat actionem, quod vi aut
clam. Sed etiam nuntius mihi acquirit
actionem, quia nuntius non contrahit, sed
10 ego per nuntium; discrimen igitur inter
11 nuntium & procuratorem, *Cujac. d. l.* Sic
etiam ex re domini, si stipuletur procurator, domino sine cessione datur actio, per
l. quod procurator 68. *ff. de procur.* ubi non
opus est cum *Cujac.* textum corrigere &
Joanne Sandio de cess. act. cap. 6. *num.* 14.
Sed apparet ratio decidendi, quia ex re
12 domini contraxit. Quod autem in textu
dicitur de mutuo, illud etiam in promutuo, scilicet indebito, locum habet, *l.* 6.
& 46. *ff. de condict. indeb. & l.* 6. *C. eodem.*
In stipulationibus quoque prætoriis causa
cognita domino utilis actio datur, licet
procurator suo nomine stipulatus sit, *l.* 27.
§. *ult. ff. de proc.* & quandocunque etiam
in aliis stipulationibus res domino aliter
salva non esse potest, *l.* 13. §. 25. *ff. de act. emt. Cujac. hic in fine, Sande d. l. num.* 18.
13 Demum ex hac lege colligi potest; Quod
actio accedens alteri, videatur ejus naturam sequi, & idem de utraque judicandum esse, quod exemplis declarat *Neguzant. de pign. m.* 4. *part.* 2. *n.* 60. Sed *quid in actione contra fidejussores?* hanc sine
cessione non sequi, tradit *Castr. n.* 5. *argum. l. venditor* 23. *ff. de hered. vend.* Sed con-
14 trarium ex illa lege videtur probari, qui
enim vendit nomen, tenetur etiam actionem contra fidejussorem cedere per *dict. textum.* Ergo eo casu, quo non cessit,
utilis actio datur contra principalem. Eadem ratione etiam datur contra Fidejussorem.

L. Si duo. ult.

SUMMARIA.

Quær. an servus communis illi Domino acquirat actionem, qui non jussit, ut stipuletur? 1.

Qu. an si non possit probari, servum jubenti nominatim stipulatum esse, hoc præsumendum sit? 2.

1 Si servus tecum communis, a me jussus stipulari mihi a Titio centum, ea tibi

si contra jussum stipulatus fuerit. Quæritur: *an mihi an tibi quæratur obligatio?* Resp. mihi, non enim indulgendum est malitiæ servorum, ut contemta jussione domini, sua libidine facere stipulationem & ad alium dominum, qui eum forte corrupit, alienum factum transferre possint. Et plus valet specialis jussio, quam nominatio servi; secus autem est, si a me simpliciter (non enim in specie jussus esset
3 stipulari. Sed quæritur: *Si non possit probari, servum jubenti nominatim stipulatum esse, an hoc præsumendum sit?* & hoc affirmant, quia qui habet mandatum emendi, si postea emat absolute, procuratorio nomine mandantis præsumitur emere, per *textus & auctoritates allegatas a Tiraq. de retract. convent. ad fin. titul. num.* 117. Quid si autem simpliciter unus ex sociis jusserit servum stipulari, & servus simpliciter non nominatim uni stipuletur? Jubenti tantum videtur stipulatus, *l. Servus comm.* 5. §. *ult. & l. proinde* 7. *ff. de stipul. servorum*. Sed de hac materia, a nostris moribus aliena, satis huc dictum.

TITULUS XXVIII.

Ad SCtum Macedonianum.

L. Filiusfamilias. 1.

SUMMARIA.

Filiusfamilias ex mutuo propter SCtum Macedon. non tenetur. 1.
Exceptiones. 2.
Quomodo ignorantia hoc in casu probanda? 3.
Hoc SCtum odio creditoris factum. 4.
Non succurrendum est decipientibus. 5.

1 SCto hoc Filiusfamilias ex mutuo accepto non tenetur, nec parentes ejus.
2 Sed habet hoc exceptiones; quarum una est in *l.* 1. Si filius per mendacium dicat se sui juris esse, & hoc colore aliquo probabiliter confirmaverit, v. g. si creditor debitoris in assertione jurata, vel falso instrumento, vel alia causa probabili motus, hoc crediderit, quod utrumque probandum est, *Auct. in l.* 3. *ff. h. t. num.* 1. tunc filius non auditur implorans beneficium SCti, per *d. l.* 5. *& l.* 2. §. 3. *ff. ad SCtum Vellej. l.* 2. *&* 3. *C. si minor se majorem*. Sed
3 quæritur hic: *quomodo ignorantia sit probanda? Glossa hic* ut alibi etiam putat eo ipso ignorantiam probatam videri, quod non probetur contrarium, sed hæc ab Interpretibus communiter reprobatur, & ideo, quia scire debebat creditor, non omnes personas posse mutuum accipere, debebat inquirere in conditionem ejus, cum quo contrahit, *l. pen. ff. hoc t.* Ratio est, quia hoc Senatusconsul-
4 tum odio Creditoris factum, *Wesenb. in comm. h. t. n.* 7. *Schneidew in §. pen. Inst. quod cum eo nu.* 3. Asseverationem autem filii filio nocere putat *hic Castr.* quia mendacium filiumfamilias indignum hoc bene-
5 ficio reddit, quod non succurrendum sit decipientibus, ergo pœna suos tenere debet auctores. Conjecturæ autem poterunt esse variæ, cur creditor crediderit ipsum esse sui juris, v. g. si documentum emancipationis falsum habeat, si publice se gessit pro patrefamil. si juravit se sui juris esse, si fuit senex & sim. *Gomez lib.* 2. *res. cap.* 6. *n.* 2. *in* 4. *lim. h. t. Auctor in l.* 3. *ff. h. t. n.* 1. Et merito ab aliis discedit *Gilken.* qui statuit satis hic esse in ignoto, si asseveret patrem mortuum esse. Si autem creditor scivisset, eum esse filiumfamilias, licet filiusfamilias jurasset se esse patremfamilias, quia tamen a seipso deceptus est creditor, allegationem hanc pro fundamento allegare non potest, quia sciens non decipitur, *l. cum donationis C. de transact. Castr. hic in fine*.

L. Zenodorus. 2.

SUMMARIA.

In h. l. aliæ Exceptiones vel Limitationes SCti Macedoniani habentur, quarum prima: Si publice habitus sit pro patrefam. 1.
Secunda: Si patris voluntate contraxit, vel etiam in ejus utilitatem mutuetur, vel in eam convertat, vel debitoribus solvat. 2.
Tertia: Si ad studia mutuo sumat. 3.
Quarta: Si filius obligationem patris post mortem ejus in se transferat. 4.

1 Hic aliæ Exceptiones vel limitationes SCti Macedoniani habentur. Nam filiofamilias non datur Exceptio SCti Macedoniani si publice habitus sit pro Patrefamilias, id est, ita contraxit, munera gessit, ut

pro homine sui juris haberetur, *l. 2. h. t.* *&* *l. Barbarius* 3. *ff. de offic. Prator.* *v. g.* Si conduxerit vectigalia, *Auctor in d. l.* 3. *ff. h. t. n.* 2. & hic quidem cursum temporis decennalis requirunt, ut hic post *Baldum Jasonem*, *Alex. Trentac. lib.* 3. *resolut. tit. de solut. resolut.* 19. *n.* 12. ubi tamen hoc limitat: nisi falsa asseveratio filii concurrat. Sed circumstantiam temporis plane nego cum *Menoch. lib.* 6. *præsumt.* 55. *n.* 98. *&* *Wesenb. in comm. h. t. n.* 15. sufficit enim filiumfamilias tales actus gessisse, qui non nisi a patrefamil. fieri soleant, *Wesenb. d. l. n.* 17. & ut mutuans non fuerit levi persuasione deceptus; *Molin. de J. & J. disp.* 30. *n.* 6. *Card. Mantic. de tac. & amb. convent. lib.* 8. *t.* 7. *num.* 21. *Mozz. in titul. de mutuo tit. quando deficiat n.* 22.

[illegible] Alia hic limitatio ponitur, si Patris voluntate non expressa tantum, sed etiam tacita v. g. sciente Patre, *l. 2. ff. h. t.* & non protestante, *l.* 16. *ff. h. t.* filius contraxit, *d. l. 2. h. t. & l.* 12. *ff. ad SCtum Trebell. Trentac. d. l. n.* 13. *Card. Mantic. d. t. 9. num.* 28. & quos hic allegat *Barb. n.* 3. *& Enenkelius Baro de privil. parentum priv.* 12. *n.* 10. *&* 11.: 4. Limitatio, si filius in utilitatem patris non tantum mutuetur, ut *d. l.* 2. sed etiam vere convertat in illam mutuam pecuniam, *l.* 7. §. 12. *ff. h. t. ibique auctor n.* 9. *l.* 3. §. *sed si accepit* 9. *ff. de in rem verso*, vel si creditoribus solvit, *d. l.* 7. §. 12. *&* §. *seq. ff. h. t.*

6 vel si ad studia eam quantitatem mutuo sumat, quam paterna pietas non subministrare recusat, *d. l.* 7. §. *quod dicitur* 19. *ff. h. t.* 5.: Sive in eum finem, scilicet patris utilitatem, ab initio mutuum acceptum, sive ex post facto in id conversum, *Auctor in d. l. 7. ff. h. t. n.* 9. *Card. Mant. d. t.* 8. *n.* 27. *Tholos. l.* 22. *Syntagm. tit.* 2. *n.* 11. *Goler. de proc. exec. p.* 1. *cap.* 10. *n.* 22.

[illegible] *Menoch. l.* 3. *præsumt.* 68. *n.* 2.: 6. Si filius post mortem patris obligationem in se transferat, & si paterfamilias factus partem solverit, *l.* 7. *fin. ff. h. t.* nam tunc tenetur in solidum. Sed si pignus dedit, pro quantitate pignoris tantum tenetur, *l.* 9. *pr. ff. h. t.* cujus ratio in *argum. L. a Divo Pio* 15. §. *si pignora* 3. *ff. de re judic.* quia pignus non datur in solutum, sed ad securitatem. Et dubium est, an pignus in totum debitum dederit, an in partem, *Auctor in l.* 7. *ff. h. t. num.* 15. Qui autem solvit partem debiti, totum debitum agnovisse & solvere velle præsumitur, *Donell. l.* 12. *cap.* 28. ideoque filiusfamil. sui juris factus, si partem solvit, totum debitum agnovisse videtur, per *l.* 7. §. *fin. ff. h. t. ibique Auct. n.* 14. ubi dicitur solutum non repeti, & cessare SCtum, quorum illud ad partem solutam, hoc ad reliquum referri debet, nam alias nihil speciale esset filiofamilias sui juris facto, cum etiam existens filiusfamilias solutum non repetat, *L.* 40. *ff. de condict. indeb. Donell. d. l. Trentl. disp.* 30. *th.* 8. *lit. B*, licet ibi dissentiat *Bacch.* Vid. etiam *Mol. de J. & J. limit.* 7. *& Trentac. tit. de solut. res.* 20. *num.* 22. *Masc. concl.* 1261. *num.* 63. *Enenk. Baro de priv.* 12. *cap.* 3. *num.* 8. Plures limitationes habet *Auctor in l. 7. ff. h. t.*

L. Si filiusfamilias. 3.

S U M M A R I A.

In h. l. alia habetur limitatio vel potius declaratio. 1.

Originalis causa semper est attendenda. 2.

1 Alia hic habetur Limitatio vel potius declaratio, si alium contractum filius celebret, *Auctor in l. 3. ff. h. t. n.* 7. v. g. emtionem, & cum non haberet pecuniam præsentem, contractum emtionis in causam mutui convertit per stipulationem, cum non titulus actionis, sed origo ejusdem considerari debeat, per *l.* 1. *h. t.* Quam Regulam ex *hac l.* communiter probant, scilicet originalem causam semper esse atten-

2 dendam, *hic & l.* 69. *ff. de fidej. Carpz. p.* 1. *const.* 17. *def.* 44. *n.* 4. *Axiom. Barb. lib.* 13. *cap.* 31. *axiom.* 1. Et qualis est origo, talia sunt omnia ea, quæ ex ea oriuntur, *Cagn. ad tit. de orig. juris c.* 22. *Pruckman vol.* 1. *consl.* 15. *n.* 104. Nec obstat *l.* 3. §. *idem scribit* 11. *ff. de pecul.* ibi enim titulus actionis ex alia causa, scilicet judicio, proficiscitur.

L. Si permittente. 4.

S U M M A R I A.

Quando filiusfamil. permittente patre contrahit mutuum & obligavit pignori bona patris, creditor non obstante hoc SCto etiam pignora in bonis patris persequi potest, & contra ipsum filium, ut heredem patris, agere. 1.

Bar-

Ratio. 2.
Ampliatio. 3.

1 Quando Filiusfamilias permittente patre contrahit mutuum, & obligavit pignori bona patris, Creditor non obstante SCto etiam pignora in bonis patris persequi potest, & contra ipsum filium, ut heredem 2 patris, agere. Ratio *in l. 2. h. t.* Permissio autem hæc Patris non tantum per ex- 3 pressum consensum Patris fit, sed etiam per scientiam solam & patientiam, *l. si tantum 12. ff. h. t. Trentac. lib. 3. resol. tit. de solut. resol. 19. n. 13. Encukelius Baro d. cap. 3. n. 10. Donell. & ibi Hillig. lib. 12. cap. 27. lit. A.* Huc pertinet etiam casus *l. si filiusfamilias 16. ff. h. t.* ubi pater literas a filio accepit, & continuo non protestatus est, se nolle consentire in mutuum illud, *Gomez d. cap. 2. n. 2. lim.* 10. unde cautelam illam extruunt, cujus supra facta mentio in *l. ult. sup. quod cum eo &c.*

L. Macedoniani. 5.

SUMMARIA.

Qui filio studenti aut legationis causa alibi degenti mutuo dat, illi non obstat hoc SCtum. 1.
Annon ex alia causa absenti filio si quid mutuo detur, cesset SCtum? 2.
Quid si nolente patre studia tractet, an etiam tunc pater mutuum ob eam causam filio datum refundere teneatur. 3.
Limitatio. 4.

1 Qui filio studenti aut legationis causa alibi degenti mutuo dat, illi non obstat hoc SCtum *hic* & *l. 7. §. 13. ff. h. t. ibique auctor num.* 9. Sed habet Actionem de Peculio. Sed annon de in rem verso, per quam solidum consequetur, per *d. l. 7. §.* 12. Resp. utravis uti posse, sed cum forte difficile sit probare, quod vere in studia impenderit, ideoque in subsidium hic datur actio de peculio, si vero jussu patris dederit, pater in solidum semper te- 2 netur. Sed quæritur 1. *annon ex alia causa absenti filio si quid mutuo detur, cesset SCtum?* Et resp. omnino, nam studiorum & legationis causa hic, v. g. tantum tradita, *Donell. d. l. 12. cap. 27. l. fin.*: 2. 3 Quæritur: *Quid si nolente patre tractet studia filius, an etiam tunc pater teneatur refundere mutuum, ob eam causam filio datum?* Et id negat *Donell. d. l.* quia sola causa studii non dat repetitionem, sed voluntas & uti- 4 litas patris. Sed alii affirmant, licet filius invito patre studia tractet, posse patrem compelli ad illud mutuum restituendum, quos hic allegat *Barbosa*; Sed quatuor temperamenta & conciliationes harum opinionum tradi possunt: 1. Si pater semel filium ad studia miserit, & hic aptus ad studia, quia ab initio hoc vitæ genus elegit, cogendus est pater sumptus etiam suppeditare & mutuum ob id contractum solvere, ita *P. Barbosa in l. 1. part. 7. n. 26. ff. sol. matr.*: 2. Licet non ipsum miserit ad studia tractanda, posse tamen compelli patrem, ut filio primas literas & grammaticam discere cupienti sumtus suppeditet, & consequenter mutuum solvat, ita *Barb. d. l.*: 3. Licet filius majori scientiæ animum applicet nolente patre, & mutuum contrahat, posse quidem solidum a parente non exigi, sed compellendum tamen patrem restituere mutuum eatenus, quatenus domi alendus fuit, *Gutierrez. ad auth. Sacramenta puberum num. 74. C. si adversus vendit.*: & 4. Exciperem officium Nobile domini superioris, cum certum sit, liberos non tantum parentibus nasci, præsertim si præcellens filii ingenium. Sed notetur hic limitatio, si patris pietas non recusaret, vel si probabilem modum non excessit eam quantitatem, quam pater solebat vel debebat subministrare, *l. 7. §. 13. ff. h. t. ibique Auctor n. 11. seqq.* Nam ratione excessus pater non tenetur, *Michalorius in tract. de fratribus p. 2. c. 12. n. 16. Dn. Lauterbach. h. t.* arbitrio judicis committendum censet; Auctor ingenium filii, ejusque scopum considerandum putat. *Vide eund. in l. 7. ff. h. t. n. 13.*

L. Si filius. 6.

SUMMARIA.

Ex mutuo filiifamil. regulariter ne quidem pater de peculio tenetur. 1.
Limitatio. 2.
Ampliatio. 3.
Etiam in materia exorbitante per filium nepotes intelliguntur. 4.
Hodie filius, qui nuptias contraxit, vel peculiarem œconomiam aut etiam propriam

priam mercaturam instituit, non est in potestate patris. 5.

1 Ex mutuo regulariter ne quidem Pater de peculio tenetur. Nec obstat *l. 1. C. ne filius pro patre*, quia clausula subsequens non de mutuo, sed de aliis contractibus, quorum mentio antea facta, intelligenda;
2 Sed hoc sumendum de eo casu, quando non peculium ipsi datum, & mutuum in causam peculii non acceptum, nam si in utilitatem peculii vel negotiationis ejus, cui præpositus est, versum fuisset, pater
3 omnino peculiotenus teneretur, *l. 7. §. 11. ff. h. t.* Per filiosfamilias autem etiam Nepotes intelligendi, *hic & l. 6. ff. de testam.*
4 *tut.* Unde colligunt: Etiam in materia exorbitante per filium nepotes intelligi, & ita lex etiam exorbitans extenditur ad casum, qui sub verbis late sumtis comprehenditur, *Pinell. ad l. 1. p. 1. C. de bon. mat. n. 72. Petr. Barb. ad l. si constante 25. pr. n. 100. ff. sol. matr. Menoch. cons. 215. num.* 85. Unde si quis habeat avum, etiam hujus consensus erit necessarius, *Trentac. d.*
5 *resol. 19. n. 13.* Sed hodie, ut dixi, filius, qui nuptias contraxit, vel peculiarem œconomiam aut etiam propriam mercaturam instituit, *Auctor in l. 1. ff. h. t. n. 6.* ubi plures allegat, non est de consuetudine in potestate patris.

L. Si filiusfamilias. ult.

SUMMARIA.

Si patre consentiente vel ratum habente filius contraxerit, tenetur non tantum pater, sed etiam filius. 1.

Ratihabitio hic non ex solo silentio, sed ex actu concedente colligitur. 2.

Ratihabitio mandato æquiparatur. 3.

Limitatio. 4.

Cessante causa cessat ipsum causatum. 5.

Valet ratificatio in præjudicium ratificantis, non tertii. 6.

Qu. an filius in suum præjudicium renunciare huic SCto possit? 7.

Qu. an filiusfamil. si mutuum sumserit ob necessitatem suam denegare possit in animæ judicio solutionem pecuniæ sine dolo a creditore mutuo datæ? 8.

Filiifamil. milites habentur hic pro patribus. 9.

1 Non tantum si patre consentiente, sed etiam si postea ratum habente (quæ ratihabitio non ex solo silentio, sed ex actu concedente colligitur, *Auctor in l. 16. ff. h. t. num. 11. & 12.*) filius contraxerit, tene-
3 tur non tantum pater, cum ratihabitio mandato æquiparetur, in iis scilicet, quæ pro forma non requirunt jussionem & auctoritatem, *l. obligari 9. §. tutor 5. de auctor.*
4 *& consf. l. 25. de acquir. hered.* modo ratihabitio etiam intra tempus præscriptum fiat, *l. pen. ff. rem ratam hab. l. 1. c. qui admitti ad bonor.* Sed etiam filius, si filio adhuc in potestate existente fiat ratihabitio, *Castr.*
5 *in l. 7. §. quanquam 10. ff. h. t.* Nam cessante causa etiam cessat ipsum causatum, licet alias alteri per alterum iniqua conditio inferri non possit. Colligitur ergo ex *hac l.* Non tantum ratihabitionem parentis ex post facto secutam facere, ut tam filius quam pater ex mutuo a filio contracto teneantur; sed etiam ex *hac lege* colligitur, Ratihabitionem mandato æquiparari, & retrotrahi ad tempus negotii, quasi ab initio res utiliter gesta esset, de qua regula multis *Card. Tusch. concl. 21. lit. R, Trentac. l. 2. resol. tit. de Procur. resol. 9. Berchtold. in axiom. Barbosæ lib. 16. c. 4.*
6 *n. 14.* & quos hic *Barbosa* allegat. Valet autem ratificatio in præjudicium ratificantis non tertii, *Honded. lib. 1. consult. 38.*
7 *Ant. Fab. l. 4. Cod. tit. 20. num. 1.* Quærit autem *hic Glossa*: *An etiam filius in suum præjudicium renunciare huic SCto possit?* Et communiter putant huic renunciare non posse, cum non tantum in odium fœneratorum, nec tantum in favorem filiorumfamilias, sed etiam parentum sit introductum, *Molin. de J. & J. tr. 2. disp. 301. n. 4. Covar. in c. quamvis pactum p. 2. §. 3. num. 4.* & quos citat *hic Barbos. Auctor in l. 1. ff. h. t. num. 1.* Et quia respiceret publicam utilitatem & occasionem delicti renunciatio præberet, *Hill. d. l. 12. c. 25. lit. C*, licet omittendo hanc exceptionem tacite quis ei renunciare possit. Et ex ante dicta ratione quidam putant, ne quidem ex jurata renunciatione filium teneri, quos hic allegat *Barbos. in collect. num. 14.* Sed contraria sententia jure Canonico verior, quia sufficit, sine peccato satisfieri posse huic juramento, & per accidens sequitur corruptio morum, nec præsumitur filius struere velle insidias patri, quando religione

ne juramenti movetur ad solvendum mutuum, & sic obligari filium, sentit *Card. Mant. d. t. 7. num. 32. Gutierrez de juram. confirm. p. 1. c. 34. Auctor in l. 11. ff. h. t. n.*
8 7. Sed ardua magis Quæstio: *An filiusfamilias si mutuum sumserit ob necessitatem suam, v. g. solutionem æris alieni, & in eum finem consumserit, denegare possit in animæ judicio solutionem pecuniæ sine dolo a creditore mutuo datæ?* Et omnino puto cum *Covar. in d. c. quamvis p. 2. §. 3. num. 6.* quod non, & probatur hæc sententia per *l. 9. §. pen. ff. h. t.* quia denegatur actio in odium creditorum, & probatur ex *eo §.* natura obligari filiumfam. ergo etiam in animæ judicio, licet cum *Gomezio d. l.* refragetur *Molin. d. disp. 301. n. 2. & Enenkelius Baro d. c. 3. num. fin.*
9 §. 1. Excipiuntur etiam filiifamilias Milites, qui habentur hic pro patribusfamilias, quia semper præsumuntur militiæ causa sumere mutuo, *Auctor in l. 1. ff. h. t. n. 5.* nec hæc præsumtio juris, quæ de jure est; probationem in contrarium admittit, juxta *Glossam hic & Wesenb. in π. de probat. num. 14. Collegium Arg. in tit. de probat. th. 15.*

TITULUS XXIX.

Ad SCtum Velleianum.

L. Mulieribus. 1.

SUMMARIA.

Q. si mulier pro alio sponte sine ulla obligatione precedente vel intercessione solverit, an possit repetere? 1.
Mulier pro alio se obligans tantum adjuvatur hoc SCto. 2.
Ampliatio. 3.

1 LUcilla pro alio non intercesserat, sed sponte sine ulla præcedente obligatione aut intercessione solvit, Quæritur; *an repetere possit ab eo, cui solvit?* Neg. quia SCtum intercedenti, non sponte solventi subvenit, & facilius se mulier obligat, quam donat, *l. 4. §. 1. ff. h. t.* sed ab eo, pro quo solvit, repetit, quia negotium ejus gessit, *l. si cum unum ff. de solut.* Sed si prius obligasset & postea solvisset, ab eo etiam, cui solvit, repeteret, *l. 8. §. 3. l. 9. h. t.* Colligitur ex his textibus; Quod mulier se pro alio obligans, non vero sine præcedente obligatione solvens, adjuvetur, quia facilius se obligant, quam solvunt, per *d. l. 4. §. 1. ff. h. t. Matt. Cuno de pactis lib. 1. c. 10. num. 4. Hering. de Fi-*
2 *dej. c. 7. num. 424.* Idem autem mulieri succurritur, si pro alio se obligaverit, & postea solvat, quia in jure errat, dum putat se obligatam, & hoc casu erranti subvenitur mulieri in damno vitando, *Carpz. p. 2. Jurispr. const. 16. def. 2.* licet hoc universale non sit, sed locum tantum habeat in casibus jure expressis, *Oddus de Restit. p. 1. q. 10. art. 1. Tiraq. in l. si unquam,*
3 *in præfat. num. 100. C. de revoc. donat.* Sic etiam adjuvatur mulier, si condemnata fuit & nondum solvit, *Jo. Franc. Balthasar. tit. 1. Resol. Bav. 11. num. 13. & Res. 12. num. 5.*

L. Frustra. 2.

SUMMARIA.

Mulier, quæ se pro suo creditore alteri delegari passa est, hoc SCto non adjuvatur. 1.
Limitatio. 2.
Ampliatio. 3.

1 Nepotiana debuit Titio centum, hic Titius debet Cajo etiam centum, Titius agit cum Nepotiana, ut ea se Cajo obligaret, & promitteret se soluturam centum vel debitorem suum Cajo delegaret, Quæritur; *an juvetur exceptione?* Resp. Negando, quia licet pro alio intervenerit, id tamen fecit sui liberandi causa, & sic suum potius quam alienum gessit nego-
2 tium; sed si ulterius vel amplius quam centum promitteret, omnino juvaretur, *arg. l. quæ de tota 76. pr. ff. de R. V.* idem si mulier ipsa conducat, *l. 10. h. t.* licet utilitatem contractus postea in maritum transferat, *l. 13. h. t.* nisi maritus primo compellarit alium, & sic color tantum quæsitus, *l. 9. §. 1. inf. ff. h. t. l. 48. pr. de Fi-*
3 *dejuss. l. 19. h. t.* Idem si hereditatem emat, & sic æs alienum in se transferat, *l. 5. & 13. ff. h. t. Hering. de Fidejuss. c. 7. num. 412.* Idem si pecunia in utilitatem mulieris versa vel ejus luxu ac vestitu consumta, *Nov. 134. c. 4. Donell. lib. 13. c. 29. in fine, Rauchbarus p. 1. q. 34. num. 13. Gail. lib. 2. obs. 89. num. 2. Jo. Franc. Balthas. part. 1. tit. 1. Resol. Bav. 11. num. 17.* Idem si bona mariti obærata in se trans-

transferat, *Hering. d. l. n.*417. *& Balth. d. l. num.* 21.

L. Si cum. 3.

SUMMARIA.

Fœmina juvatur, etiam si pro patre vel filio intercedat. 1.

Exceptio est in filia, cui dotem promittere potest. 2.

SCtum Macedonianum, non Vellejanum, consensu Patris excludit. 3.

1 Fœmina juvatur, etiam si pro filio intercedat, quia SCtum non distinguit pro
2 filio, tamen dotem promittere potest favore dotis, *l.* 12. *h. t.* & sic nec pro patre obligare se potest, *Auctor in l.* 1. *ff. h. t. num.* 10. *Hering. de Fidejuss. d. t. num.* 377. *Pruckm. vol.* 2. *consil.* 25. *num.* 50. nec licet marito mortuo intercedere, *Auctor in d. l.* 1. *ff. h. t. num.* 11. Sed *quid si pater filiæ consentiat, an non tunc patris consensus videtur SCtum hoc excludere?* Negatur hoc,
3 & in hoc videtur alia ratio esse SCti Macedoniani & Vellejani, ut illud per consensum Patris, sed hoc non excludatur, *Wesenb. in comm. Cod. h. t. n.* 10. *Balth. d. t.* 1. *resol.* 12. *n.* 3.

L. SCtum. 4.

SUMMARIA.

Mulier tribus modis pro aliis intercedit. 1.

Omnis obligatio hoc SCto continetur. 2.

SCtum hoc non solventibus, sed obligantibus mulieribus succurrit. 3.

1 Mulier pro aliis intercedit tribus modis: 1. Obligationem in se transferendo, scilicet per novationem: 2. Participando, scilicet si se ream adjungit, dum fidejubet, mandat, constituit, vel defensionem suscipit, *l.* 2. §. *ult. ff. h. t.*: 3. Si sola se ream pro alio constituit, ut si creditur mulier, ut id alius consequatur, *l.* 2. §. *pen. l.* 8. *ff. h. t.* vel ut *Cujac. tr.* 4. *ad Africanum t.* 2. *p.* 1903. intercedere hic est recipere alienam obligationem veterem vel novam: Veterem recipiunt aut participando, aut in se transferendo: participando, si fidejubeant, vel constituant, vel mandent, aut si res suas pro alio obligent; transferendo autem, si pro alio expromittant, & ita novent, vel si alium in judicio defendant. Novam autem obligationem recipiunt, si cum alius esset accepturus pecuniam, mulier interponatur. Sane si solvit pro alio nulla præcedente obligatione, ab eo cui solvit, non repetit, *hic & l.* 1. *h. t. Hering. d. c.* 7. *num.* 395. *Wesenb. in comm. h. t. n.* 12. *Auct. in l.* 8. *ff. h. t. num.* 9. &
2 sic omnis obligatio hoc SCto continetur, sive verbis, sive re, sive solo consensu pro alio intercesserit, *l.* 2. §. 4. *ff. h. t.* & ideo si rem suam pro marito obærato in solutum det nulla præcedente promissione, non juvatur hoc SCto, *Auct. in d. l.* 8. *ff.*
3 *hoc t. n.* 10. quia obligantibus, non solventibus succurrit, nisi ex obligatione præcedente solutio facta, *Trentac. lib.* 3. *tit. de fidej. resol.* 2. *n.* 6.

L. Si sine voluntate. 5.

SUMMARIA.

Si maritus muliere ignorante, vel propter metum reverentialem non contradicente bona ejus suo creditori obligavit, juvatur ipsa hoc SCto. 1.

Deceptis non decipientibus subveniendum. 2.

1 Popiliæ maritus suo creditori, bona uxoris ea sciente & patiente ut sua tamen obligavit; Quæritur: *an hæc juvetur SCto?* Neg. si voluit decipere creditorem, *per l.* 2. §. 3 *ff. h. t.* atque sic obstat replicatio doli, *l.* 18. *h. t. l.* 29. *l.* 30. *pr. ff. eodem*. Secus si ignorante muliere pro suis, aut ea ut uxoris bona obligasset maritus, aut uxor tacuisset quidem, sed sine dolo, metu reverentiali forte mariti, atque adeo, ut mulier præsens alienationi non juvetur hoc SCto, ipsius dolus atque animus decipiendi requiritur, qui ex sola præsentia & patientia non probaretur, *Petr. Barb. in l.* 1. *p.* 5. *n.* 47. *& in l. quæ dotis* 34. *n.* 163. *ff. sol. matr. & hic Aug. Barb. n.* 7. *& seq.* Præsupposita igitur fraude mulieris, vera est
2 Regula: Quod deceptis non decipientibus subveniendum, *Molin. de J. & J. disp.* 540. *n.* 18. *Hering. d. l. n.* 423. *Wesenb. in comm. C. h. t. n.* 11. *Balthas. d. res.* 12. *n.* 28. *Mindanus de mandatis lib.* 2. *cap.* 61. *num.* 16.

L. Si mater. 6.

SUMMARIUM.

Hæc l. tres casus continet, ubi mulier hoc SCto partim juvatur, partim non.

Tres casus continet: I. Mater liberorum

rum bona administrat, dat pignora & fidejussores pro sua administratione, Quæritur: *an juvetur SCto?* Negatur, quia suum negotium gerit, & pro suo facto securitatem promittit. II. Tutor est creditor pupilli, ideo se vult excusare; mulier autem indemnitatem promittit, & habet hæc beneficium SCti, quia alienum negotium est, *Auctor in l.* 8. *ff. h. t. n.* 4. III. Idem dicendum, si tutores petit & pro iis fidejussit. Nec obstat *l.* 8. §. 1. *& l.* 19. *pr. ff. h. t.* quia ibi nemo erat obligatus, pro quo mulier fidejusserat, sed illa primo se obligat. Nam in specie *d. l.* 8. §. 1. *ff. h. t.* tutor volebat distrahere prædia pupilli, æris alieni dissolvendi causa, mater rogavit ne faceret, & spondet indemnitatem tutori, si forte actione tutelæ ob male gestam tutelam conveniretur; hic mater pro nemine intercessit, non pro pupillo, quia pupillus nihil debuit, sed pro eo, quod tutor culparetur a pupillo. Sed hic in casu secundo pro filio indemnitatem tutori promisit & sic pro alio intercedit, & in tertio casu pro tutoribus filio promittit indemnitatem, & sic vere intercedit, *Cujac. in lib.* 10. *quæst. Papin. tomo* 4. *p.* 900. *& seq. Auctor in d. l.* 8. *ff. h. t. num.* 4.

L. Si sciens. 7.

SUMMARIA.

Non potest creditor pignora vendere, quæ ipsi consentiente muliere ex bonis ejus sunt obligata. 1.

Non semper præsumitur dolus ex silentio uxoris. 2.

1 Pater Viviani consentientis uxoris bona scienti creditori pignori dedit. Creditor ea distrahit, ea Vivianus matris heres vult non refuso pretio vindicare, Quæritur: *an possit?* Affirmatur, quia datio pignoris non consistit ob SCtum, Ergo Creditor ea bona ut pignus vendere non potuit. Sed decisioni huic videtur obstare *l.* 5. *h. t.* ubi mulier tacens videtur esse in dolo.
2 Sed respond. non semper præsumi dolum ex silentio uxoris, nam ob reverentiam mariti videtur tacuisse, ut ex *Barb. ad l.* 1. *ff. sol. mat. p.* 5. *n.* 47. *& ad l. quæ dotis* 24. *n.* 163. dictum ad *l.* 5.

L. Si paternam. 8.

SUMMARIA.

Exemta muliere per SCtum, obligatio, etiam novatione sublata, restituitur in priorem debitorem. 1.

Hoc remedium Prætorium est atque extraordinarium. 2.

Qui se cum muliere obligat, quandoque in solidum, quandoque pro virili parte obligatur. 3.

Differentia inter fidejussores & expromissores. 4.

SCtum hoc ad consponsores & correos non extenditur. 5.

1 Exemta muliere per SCtum, obligatio, etiam novatione in totum vel pro parte sublata, in priorem debitorem restituitur,
2 *l.* 11. *h. t. l.* 8. §. 7. *l.* 13. §. *ult. ff. h. t.* Et hoc distinctum a SCto Vellejano remedium prætorium extraordinarium, quo rescissa mulieris intercessione a Senatu improbata, Prætor etiam consulit creditori, restituta obligatione per novationem sublata, & actione utili in priorem debitorem & priora pignora translata, *l.* 8. §. 8. *ff. h. t. Wesenb. in C. h. t. num.* 5. *&* 10. Jam pone:
3 Titius debuit mille aureos, & oppignoravit quatuor jugera agri, pro eo debito intervenerunt ipsius liberi omnes emancipati, ut duo filii, & duæ filiæ, ac novandi animo debitum patris in se recipiunt, & pater pignori obligat suas ædes, De hac secunda obligatione quæritur: 1. Quia filiæ propter SCtum eximuntur obligationi, *an earum portio filiis imponenda vel ad patrem redeat?* Resp. filios manere in obligatione, sed filiarum portiones restituuntur in veterem debitorem, & sic novatio illa partim utilis, partim inutilis. Sed cur non filiarum portio filiis imponitur? cum, si mulier cum mare se obligavit, mas in solidum obligetur, *l.* 48. *ff. de fidejuss.* Sed hic filii & filiæ obligarunt se in viriles; nam si in solidum se obligassent, recideret totum in filios: Sed quando in viriles obligantur, qui cum fœmina se obligarunt, horum portio in veterem debitorem restituitur, *Casp. Ant. Thes. l.* 4. *q.* 61. *num.* 1. Idem sentit *Hering. de fidejuss. c.* 27. §. 2. *num.* 62. Quæritur: 2. *an quatuor illa jugera maneant obligata?* Resp. Quia obligatio prima parte mascu-

lorum & sic pro dimidia tantum novatur, pro parte altera vero restituitur in patrem, ideoque cum sua causa & sic dimidium tantum pignus manet, id est, duo jugera agri, ex prima obligatione pignorata manebunt: 3. Quæritur: *an illa domus, quæ innovata seu secunda obligatione fuit pignori data, in solidum teneatur?* Aff. quia licet illa novatio sit inutilis respectu filiorum, quia tamen domus erat patris, in quem etiam actio dimidia restituitur, ideoque domus in solidum tenetur. Colligitur
4 ex *hac l. a Castr.* differentia inter Fidejussores & Expromissores, nam Fidejussores plures in solidum obligantur, per *§. si plures Inst. de fidejuss.* sed Expromissores tenentur pro parte. Colligunt etiam ex
5 *hoc textu*: SCtum hoc ad consponsores & correos non extendi, *Wesenb. in C. h. t. num.* 10. Nec puto dicendum esse, si mulier cum alia se obliget, quod alter in solidum obligetur, nam contrarium ex *hoc textu* evincitur, ubi filii duo non in solidum tenentur, sed pro partibus virilibus. Sane in marito, si cum uxore se obliget, illa assertio, quod socius obligationis maritus in solidum obligetur, locum habere potest, de qua postea ad *authent. sive h. t.*

L. Quamvis. 9.

SUMMARIA.

Mulier si sine præcedente obligatione pro alio solvit, non potest repetere. 1.
Cujus per errorem dati repetitio est, ejus consulto dati donatio est. 2.
Mulier si sciat se non obligari, & se esse tutam, non juvatur hoc SCto. 3.
Mulier huic exceptioni etiam extra judicium renunciare potest, modo accedat certioratio. 4.
An & quatenus jurata renunciatio obsit mulieri? 5.
An mulier, si jurato renunciat, certioranda sit necessario? 6.

1 Mulier si sine præcedente obligatione pro alio solvit, non potest repetere, quia donatio ipsi interdicta non est, sicut dictum *ad l.* 1. Sed si prius pro alio se obligaverit, & postea solverit, ignorans scilicet se tutam esse SCto hoc, potest repetere. Secus igitur, si sciat se esse tutam, quo casu obtinebit locum Regula
2 juris; Cujus per errorem dati repetitio est, ejus consulto dati donatio est, per *l. cujus per errorem* 53. *ff. de reg. jur.* Ex
3 *hac lege* forte quis colligere possit, Mulierem si sciat se non obligari & se esse tutam, non juvari SCto etiam quando de hoc SCto vult excipere, quia animo decipiendi fecit, *Auctor. in l.* 30. *ff. h. t. n.* 1. Quomodo autem probetur animus decipiendi? *Vid. Auct. in d. l.* 30. *ff. h. t. num.* 2. quod tamen in casu, ubi renunciatio fieri potest, dicendum esset, & quando creditor homo simplex & beneficii muliebris
4 ignarus. Ceterum mulier huic exceptioni etiam extra judicium renunciare potest, modo accedat certioratio. Vide *Auctor. in*
5 *l. fin. ff. h. t. num.* 4. An autem & quatenus jurata renunciatio obsit mulieri? Item
6 an mulier, si jurato renunciat, certioranda sit necessario? docet *id. Auctor in d. l. fin. ff. h. t. n.* 8. 14. 15. 16. & 17.

L. Si adversariis. 10.

SUMMARIA.

In propriis contractibus mulier non juvatur hoc SCto. 1.
Mulier de suis rebus contrahere potest. 2.

1 Quando cum muliere contraho locationem, ipsa non juvatur, quia proprium negotium gessit, aliud si cum marito contraho, & ego fidem uxoris ejus sequar,
2 quia tunc mulier se interponit. Unde confirmatur ista Regula: Quod in propriis contractibus mulier non juvetur SCto. Et obiter hic confirmatur, jure communi mulierem de suis rebus, scilicet paraphernalibus & receptitiis contrahere posse, quod etiam ex præcedentis legis argumento probari potest, *Tiraq. post LL. Connub. Gl.* 8. *n.* 5. & *Petr. Barb. l.* 1. *ff. sol. mat. p.* 1. *n.* 28. quos citat *August. Barbos. hic*. Si vero quis cum muliere contrahat, ipsa vero in gratiam mariti hoc faciat, non præjudicat creditori, *Mindanus de mand. lib.* 2. *cap.* 61. *num.* 11. *Hering. de fidej. c.* 7. *num.* 416. *Joan. Franc. Balthas. de res.* 12. *num.* 27.

L. Etiam. 11.

SUMMARIA.

Mariti bona uxori pro dote sunt obligata. 1.
Potest tamen illa hypothecam remittere. 2.
Renunciatio hypotheca non est intercessio. 3.

La-

Limitatio. 4.
Hac l. a quibusdam generaliter, a quibusdam specialiter de conventionali tantum hypotheca intelligitur. 5.

1 Mariti bona uxori pro dote sunt obli-
2 gata, *l. un.* §. 1. *C. de rei ux. act.* Sed *an uxor hypothecam remittere possit?* Videtur quod non, quia videtur donatio, donatio autem inter maritum & uxorem prohibita, & videtur incidere in SCtum. Sed Resp. Affirmative, quod possit; qui enim hypothecæ jus remittit, non donat, nec remissio pignoris intercessio est, *l.* 8. *pr. ff. h. t.* quamvis constitutio pignoris pro alio sit
3 intercessio, *d. l.* 8. Colligitur igitur ex *hac l.* Renunciationem hypothecæ non esse intercessionem, *hic & l. jubemus infra h. t. Zangerus d. c.* 11. *num.* 42. *& seq.* etiamsi causa dotis constituta sit hypotheca, *Hering. de fidejuss. c.* 6. *num.* 129. Sed hic duo in controversiam veniunt: 1. *An hoc de eo casu intelligendum sit, quando maritus alia bona habet, ita ut effectu debitum*
4 *non remittat mulier?* Et sententia affirmans est communiter recepta, prout ex *Doctoribus* in *hanc l. & l. jubemus h. t.* commentantibus apparet; & communem hanc esse asserunt *Neguzant. de pign. m.* 4. *p.* 2. *n.* 85. *Dn. Mevius p.* 55. *dec.* 35. *num.* 8. *&* 9. *Petr. Barb. in l.* 1. *parte* 5. *ff. sol. matr. num.* 67. *Rauchbarus P.* 1. *q.* 34. *n.* 27. *Dn. Carpz. p.* 2. *Jurispr. Const.* 16. *def.* 14. Et non est ut quis terreatur *l.* 18. *ff. quæ in fraudem creditorum*, qua ad dissensum movetur *Zangerus d. c.* 11. *n.* 48. *& seqq.* ubi dicitur, remissionem pignoris donationem non esse. Rectissime enim Respondet *Dn. Carpz. d. l.* Si maritus nihil in bonis habet præter pignus, remissionem pignoris donationem esse in effectu, & præterea dici potest de hoc casu *in d. l.*
5 18. non agi. Deinde hic quæri potest: *An hac lex de conventionali tantum hypotheca intelligenda, in alia quam dotis causa constituta, non vero de tacita legali, quæ pro dote competit?* Et prius placet aliis quos allegat *Neguz. d. m.* 4. *part.* 2. *num.* 84. & sequitur *Jo. Gutierrez de juram. confirm. p.* 1. *cap.* 46. *n.* 11. propterea quia tempore *hujus legis & l. jubemus*, illa tacita hypotheca nondum erat introducta, & lex magis suum quam contrahentium auxilium tuetur. Sed generaliter *hanc legem* intelligit *Neguz. d. l. num.* 11. *& Molin. de J. & J. disp.* 438. *n.* 11.

L. Si dotare. 12.

SUMMARIA.

Mulier dotem filiæ promittens non juvatur hoc SCto. 1.
Mulier si pro pia aliqua causa sua bona obligat, valide obligatur. 2.
Limitatio ejus, quod num. 1. *habetur*. 3.

1 Mulier dotem filiæ promittens non juvatur SCto, tum quia pro alio obligato non intercedit, sed seipsam obligat, tum
2 quia causa dotis pia est, adeo ut si se mulier obligatam putans pro filiæ dote bona sua obliget, omnino teneatur, *l.* 32. §. *pen.* ubi ratio *ff. de condict. indeb.* Colligitur igitur ex *textu*: Mulierem, si pro dote (adde vel libertate) se vel sua bona obliget, licet solemnitates legis antiquæ *h. t.* non interveniant, valide obligari, *Auctor in l.* 1. *ff. h. t. num.* 9. *Trentac. de fidejuss. resol.* 2. *num.* 4. *vers. secundo est*, *Molin. de J. & J. Treutl.* 2. *disp.* 540. *n.* 14. *Mind. lib.* 2. *cap.* 61. *num.* 17. *Hering. d. l. num.* 437. *Balthasar. d. resolut.* 12. *num.* 30. *&* 33. quod ad omnes pias causas ex-
3 tendit *Tiraq. privil. piæ causæ* 113. Non tamen denegabitur hoc SCtum, si pro marito dotem permitttente fidejubebat, *Hering. d. c.* 7. *n.* 453. Quamvis autem in *l. fin.* dicatur id de novo Justinianum constituere, respondetur tamen, hic in casu speciali id ante Justinianum placuisse, in casu quando mater pro filia dotem promisit, *Petr. Barbos. in l.* 1. *ff. sol. matr. p.* 1. *num.* 15. *& seq.* quem hic etiam refert *August. Barbosa.*

L. Si fœnebris. 13.

SUMMARIA.

Quando mulier principaliter contrahit, non juvatur hoc SCto. 1.
Limitatio. 2.
Ampliatio. 3.

1 Quando mulier principaliter contrahit, v. g. mutuum, licet utilitatem contractus, sive pecuniam in alium, ut maritum, transferat, licet sciat hoc creditor, mulier tamen non juvatur. Ratio in *l.* 10. *h. t.* Secus autem si maritus compellarit creditorem, & ita tantum color quæsitus, *l.* 29. §. 1. *in fin. ff. h. t. l.* 48. *ff. de fidejuss.*

2 *juss.* Et sic notabile est in *hac lege*: Licet creditor sciat uxorem in commodum mariti contrahere, nihilominus uxorem non juvari, quia creditor non tenetur curiose nimis inquirere, in quem usum mulier pecuniam datam convertat, sed si creditor a marito interpellatus primo fuerit, ex eo
3 color quæsitus apparet. Sed ab uxore interpellatus, cum uxore contrahitur, nulla fraus erit, Confer. *Vinc. Franch. decis.* 217. *n.* 2. & non relevabit uxorem, quod creditor sciverit, licet hoc probaverit, & velle videatur, *Wesenb. in C. h. t. num.* 9. *&* 21.

L. Mulierem. 14.

SUMMARIUM.

Exceptio hujus SCti & fidejussori mulieris competit.

Exceptio hujus SCti & fidejussori mulieris competit per *hanc l.* 14. licet donandi animo intercedat, *l.* 16. §. 1. *ff. h. t.* quia totam obligationem Senatus improbat, & quia rei cohæret, *l.* 7. §. 1. *ff. de except.* nam mulieri tribuitur ob intercessionem, quam totam Senatus improbat, *Menoch. l.* 3. *præs.* 103. *num.* 18. *Donell. lib.* 12. *cap.* 30. *Zang. de except. p.* 3. *c.* 11. *n.* 18. Sed hæc ita, nisi heres marito existat, *hic & l.* 14. *C. de rei vind.*

L. Si uxor. 15.

SUMMARIA.

Qui mandatu mulieris, sciente creditore pro alio fidejusserit, tutus est exceptione SCti Vellejani. 1.

Mandatum h. l. est species intercessionis. 2.

1 Si ego mandatu mulieris, sciente creditore pro alio fidejusserim ab initio tutus sum Exceptione SCti Vellejani, *hic & l. si fidejussores* 6. *ff. h. t.* quia totam obligationem Senatus improbat, *l.* 16. §. 1. *ff. h. t.* & si solvere compelleret, haberem regressum contra mulierem, *Auctor*
2 *in l.* 6. *ff. h. t.* & Mandatum est species intercessionis, & quia contemplatione mandati mulieris interveni. Aliud igitur si creditor ignoravit matrem vel mulierem fidejussori hoc mandasse.

L. Si mulier. 16.

SUMMARIA.

Improbata per SCtum intercessione mulieris, creditori contra principalem debitorem actio servatur integra, vel si sit amissa, restituitur. 1.

Casus quando actio restitutoria denegetur. 2.

1 Improbata per SCtum intercessione mulieris, creditori contra principalem debitorem actio servanda integra, *l.* 8. §. 14. *ff. h. t.* vel si sit amissa per novationem aut acceptilationem, &c. restituitur per Prætorem, *l.* 8. *h. t. l.* 8. §. 7. *cum seq. l.* 9. *l.* 13. §. *ult. ff. h. t.* etiam contra Fidejussores, *l.* 14. *ff. h. t.* hæc vocatur Rescissoria, *hic & d. l.* 8. §. 9. *&* 22. item restitutoria & utilis actio, *Donell. l.* 12. *c.* 31. & ibi *Hill. lit. A.* Et hanc non ipso jure competere, sed a prætore dandam *d. l.* tradit *Donell.*
2 *& Wesenb. ad Pand. disp.* 30. *n.* 5. Denegatur vero hæc actio tribus casibus: 1. Si mulier solvit, & nequeat repetere, *l.* 8. §. 10. *ff. h. t.*: 2. Si parata sit judicium accipere, *l. ult.* §. *pen. ff. h. t.*: 3. Si alia actio ordinaria competat, v. g. condictio ob causam, *l.* 8. §. 8. *& Don. d. l.*

L. Si cum Patre. 17.

SUMMARIA.

Instrumentum, simulate a marito vel ab alio factum, non obstat mulieri. 1.

Limitatio. 2.

Ampliatio. 3.

1 Instrumentum, simulate a marito vel alio factum, quasi pecuniam ipse mulier accepisset, non obstat mulieri. Ratio in *l.* 4. *C. plus val. quod actum, l.* 21. *C. de transact. l.* 3. *C. de emt.* licet mulier subscripserit, *Authent. si qua C. h. t.* Quæcunque enim in fraudem SCti de intercessionibus excogitata probari possunt, rata haberi non oportet, *l. quidem* 29. §. *ult. ff. h. t.* nisi jura-
2 mentum accedat, *c.* 9. *X. de jurej.* Nam tunc mediante juramento obligatur. Quam sententiam defendunt plures DD. relati per *Trentac. l.* 3. *tit. de fidejus. conclus.* 2. *num.*
3 3. quod ibidem extendit, licet mulier non sit certiorata. Alia Exceptio *in l.* 22. *&* 23. *h. t.*

L. Fœminis. 18.

SUMMARIUM.

Mulier, quæ decepit creditorem, hoc SCto non juvatur.

Mulier, quæ decepit creditorem, non juvatur, sed hic Exceptioni mulieris oppo-
nit

dit Replicationem doli, *l.* 30. *pr. l.* 29. §. 1. *ff. h. t.* quia mulieribus deceptis, non decipientibus, hoc SCtum succurrit, *l.* 2. §. 3. *ff. h. t.* vide Notata *ad l.* 5. *h. t.*

L. Cum ad eos. 19.

SUMMARIA.

Contractus in fraudem SCti cum muliere initus non valet. 1.
Si cum alio mulier se obligat, præsumitur fraus. 2.
Limitatio. 3.

1 Creditor cum vellet contrahere cum masculo, callide elegit mulierem & colore quæsito in fraudem SCti cum ea contrahit. Quæritur; *an contractus valeat?* Videtur quod sic, quia mulier ipsa suo nomine potest contrahere per *l.* 10. *h. t.* Sed resp. & huic dari exceptionem, nam ita tantum color quæsitus fuit, *l.* 29. *in fine ff.*
2 *h. t.* & si cum alio mulier se obliget, præsumitur fraus, secus si sola contractum celebret, *Thesaur. decision.* 222. *num.* 14.
3 Sed si obliget pro alio, & tertius ipsi indemnitatem promittat, ex hoc fraudem non præsumi, tradit *Trentac. l.* 3. *titul. de fidejuss. num.* 5. *concl.* 2. *num.* 2.

L. Heredes. 20.

SUMMARIA.

Beneficium SCti hujus competit etiam heredi mulieris masculo. 1.
Limitatio. 2.

1 Hoc beneficium etiam heredi mulieris competit masculo, quia rei, non personæ cohæret, *l.* 14. & 15. *h. t. Men. d. l.* 3. *præsumt.* 103. *num.* 18. *Donell. lib.* 12. *c.* 30.
2 Quod tamen limitatur, nisi defuncta mulier heredi prohibuerit expresse vel tacite, ne ista exceptione uteretur, *Jo. de Sande lib.* 3. *dec. Fris. tit.* 11. *def. ult.*

L. Jubemus. 21.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde deducta cum decisione & limitatione. 2.
Renunciatio uni creditori facta aliis non prodest. 3.
Jus hypothecæ non extinguitur per renunciationem hypothecæ factam a muliere, non tamen potest illa mulier uti adversus eum creditorem, in cujus gratiam renunciatio facta. 4.
In mulieris renunciatione indefinita hoc est speciale, ut respectu unius creditoris videatur facta. 5.
Consensus rei unius vendendæ non tollit hypothecam in ceteris. 6.
Extensio decisionis h. l. n. 7.
Juramentum non solet in plus obligare, sed arctius. 8.

1 Volebat quis cum marito contrahere, sed quia uxor habet generalem hypothecam in omnibus bonis, petit ut ipsa renunciaret hypothecæ ratione ædium, quæ sibi a marito ædium domino vult obliga-
2 ri. Quæritur: *An possit uxor renunciare hypothecæ?* Resp. quod sic, per *l.* 11. *h. t.* sed illa renunciatio præcise ad personam creditoris, & ad hunc contractum, & ad eas ædes restringenda est, ita ut si eas ædes, alius non habens causam ab illo creditore, possideat; mulier ædes petere
3 possit actione hypothecaria. Ideoque renunciatio uni facta creditori aliis non prodest, sed ille creditor, in cujus gratiam facta renunciatio, succedit in locum mulieris, & mulier pro quantitate sui debiti in illius locum succedit, *Carpz. p.* 2. *Jurispr. const.* 16. *def.* 16. Nec obstat *l. vir uxori* 7. §. 1. *h. t.* ubi mulier ex duplici causa & titulo habeat sibi obligata bona, scilicet 1. Ex causa dotis, 2. Ex causa mutui. De dote ipsi erat satisfactum, ideoque mulier consentit, ut sibi obligata bona alii oppignorentur, & distinguitur, an sciverit creditor bona etiam pro mutuo esse obligata an vero nescierit, *Petr. Barb. ad d. l.* 1. *p.* 5. *num.* 60. & *seq. ff. sol. matrim.* licet aliter *Berlich. p.* 2. *concl.* 20.
4 *num.* 4. Colligitur igitur ex *hoc textu*: Jus hypothecæ non extingui per renunciationem hypothecæ factam a muliere, sed mulierem non posse ea uti contra eum creditorem, in cujus gratiam facta renunciatio. Sed quæritur, quid hic speciale sit, cum alias renunciatio hypothecæ ab aliis creditoribus facta tantum ad personam illam restringatur, cujus in gratiam facta, atque ideo non videtur aliquid singulare in
5 muliere? Sed videtur mihi ita dicendum, in reliquis creditoribus renunciationem absolute & indefinite, id est, non respectu unius creditoris expresse, neque in gratiam omnium expresse factam, sed indefinite, ut

ut liceat vendere, ita intelligendam, ut respectu omnium creditorum videatur facta, per *l. Paulus 12. ff. quibus modis hypothec. solv.* ubi propter tacitam renunciationem melior fuit effecta conditio medii creditoris, quod fieri non potuisset, nisi ad illum quoque tacita conditio extenderetur, licet alterius creditoris respectu consensus fuerit præbitus, nisi aliud actum, *l. creditor 12. §. si tecum 4. ff. qui pot. in pign.* Sed in mulieris renunciatione indefinita hoc esse speciale, ut respectu unius creditoris videatur facta, nisi tempore remissionis dotis maritus cum nemine contrahat, & mulier indefinite remittat jus pignoris, *Berlich. p. 2. concl.* 30. *num.* 8. *& seq.* Conf. *Petr. Barb. in d. l. 1. p.* 5. *numer.* 70. *& seq. ff. sol. matrim. & Gratianus t. 2. disc. c.* 292. *num.* 21. *Salgado in Labyr. p. 3. c. 13. §. un. num. 8. & seqq.*
6 Sed hoc commune cum omnibus, ut consensus rei unius vendendæ non tollat hypothecam in ceteris, ut velut singulare ex *hac l. jubemus* colligit *P. Gerhardi sing.* 32. cum tamen id sit commune omnibus,
7 ut *Petr. Barb. d. l.* & decisionem hujus legis extendit *Dn. Carpz.* licet mulier cum juramento renunciet hypothecæ, non tamen videri in omnium gratiam renunciasse, cum juramentum sequatur naturam
8 actus, *l. ult. C. de non num. pec.* & juramentum non soleat in plus obligare, sed arctius tantum, nisi verba sint multum generalia, & appareat in gratiam mariti renunciasse, *Carpzov. p. 2. Jurispr. const.* 16. *def.* 15. *conf. Harm. Pist. p. 3. q. 16. n.* 10.

Authent. Sive a me.

SUMMARIA.

Maritus ea immobilia, quæ uxori propter nuptias donavit, non potest alienare. 1.
Quæritur an mulier obligationi vel alienationi istorum immobilium possit consentire? 2.
Rerum mobilium dotalium maritus liberam habet alienationem. 3.
Donationi propter nuptias sine solemnitate hujus auth. non potest renunciari. 4.
Hæc auth. intelligenda de donatione propter nuptias, & bonis dotalibus. 5.
Si cum uxore maritus se obligat, præsumitur maritus esse debitor. 6.
Limitatio. 7.
Dotis causa semper favorabilior. 8.
Legis intellectus. 9.

1 Maritus ea immobilia, quæ uxori propter nuptias donavit, non potest alienare, quia uxor est domina, Vid. *Wesenb. in* ***r.***
2 *tit. de jure dot. num.* 11. Sed quæritur: *Annon mulier obligationi vel alienationi istorum immobilium possit consentire?* Videtur quod sic *ob l. 11. & 21. h. t.* Sed respondetur, ne quidem consentiente uxore, aut suo juri renunciante hoc fieri posse, nisi post biennium secunda vice uxor juri suo renunciaverit, & maritus alia bona habeat, ex quibus ipsi consuli possit, & idem Imper. multo magis locum habere vult in bonis dotalibus, & ex *hac authent. DD. in l.* 11. allegati suam sententiam con-
3 firmant. Rerum autem mobilium dotalium non facit mentionem, quia quando pondere, numero & mensura constant, harum alienationem liberam habet maritus, *l. 42. de jur. dot.* Et ita colligitur ex *hoc textu*: Donationi propter nuptias sine solemnitate hujus authent. non posse renunciari.
4 Et cum donatio propter nuptias nihil fere aliud sit in effectu quam hypotheca specialis, ex eo nonnulli volunt inferre, *hanc authenticam* intelligendam de omni hypotheca speciali, quos recenset, sed non sequitur, *Petr. Barb. in d. l. 1. p. 5. n.* 66. imo de omni hypotheca videtur intellige-
5 re *Dan. Mœller. p. 2. const. 16. n.* 4. Sed malo intelligere *hanc authenticam* in suis terminis, scilicet donatione propter nuptias, quæ dominium revocabile transfert in uxorem, cum *Barb. d. l.* & dotalibus bonis, si tempore renunciationis nulla alia habeat bona maritus, ne ita fiat, ut sit mulier indotata, per *l. un. §. 15. C. de rei ux. act. Barb. d. p. 5. n.* 67. ubi plures citat. Sed & *authenticam hanc* ad mobilia, quæ non consistunt in quantitate, extendenda non esse tradit *Petr. Barb. in l. rem dotalem 62. num. fin.* Colligitur etiam ex *hac authentic.* Cum rerum paraphernalium administratio ad ma-
6 ritum pertineat, si cum uxore maritus se obliget, præsumi maritum esse debitorem, *Afflict. dec.* 209. *n.* 3. *Ant. Fabr. l. 4. Cod. t.* 21. *def.* 2. *Dn. Carpz. p. 2. const.* 16. *def.* 4. *Honded. l. 1. cons.* 45. *num.* 19. *& seq. Donell.*
7 *l.* 12. *c.* 29. *lit. M*, nisi probetur uxorem ut mercaturæ sociam se obligasse, *Hering. d. c.*

d. c. 7. num. 406. quod quomodo fiat, vid. *ap. Dn. Mev. ad jus Lubec. p. 1. tit. 5. art. 7. num. 115. & p. 3. tit. 6. art. ult. num. 34.* Maritus autem alia bona habere debet, ex quibus solvatur dos, aut donatio propter nuptias, non tantum tempore renunciationis, sed & tempore eo quo agit mulier,
8 *Cephal. conf. 655. num. 9. & seqq.* dotis enim causa semper favorabilior, *Petr. Barb. ad*
9 *l. 1. part. 5. numer. 49. & seq.* Quod vero hic dicitur, id magis in dotibus locum habere, id de prohibita alienatione dotis accipiendum, quod illa nec cum consensu mulieris fieri possit, non vero de modificatione his proposita, *Barb. d. p. 5. n. 14.*

L. Si mulier. 22.

SUMMARIA.

Quando mulier repetit sive geminat suam intercessionem, tunc ipsi non opitulatur SCtum Vellej. 1.
Limitatio. 2.
Quando mulier post biennium suam intercessionem confirmavit, tunc præsumitur in causa propria intercessisse. 3.
Hæc præsumtio est juris & de jure. 4.
Limitatio decisionis h. l. *n.* 5.

1 Quando mulier repetit sive geminat suam intercessionem, tunc ipsi non opitulatur SCtum, quippe geminatio deliberatam voluntatem ostendit, & hoc olim sine temporis determinatione admittebatur, *l. ult.*
2 *§. pen. ff. h. t.* Ex constitutione hac autem intervenenire debet post biennium, ne brevi nimis spatio mulieres irretiantur: Et sibi imputare debet mulier, quod tanto tempore non cogitaverit de commodo
3 suo. Collige ex *hoc textu*: Præsumtionem, quando mulier post biennium suam intercessionem confirmavit, quod tunc præsumatur in causa propria intercessisse: Et
4 præsumtionem hanc esse juris & de jure, *Men. lib. 3. præs. 21. num. 2.* modo mulier sit perfectæ ætatis, *Hering. d. c. 7. n. 448. Donell. lib. 12. c. 38. Gutierrez in Authent. Sacramenta puberum num. 98. & seq. Trentac. de fidejuss. resol. 2. n. 2.* neque opus hic certioratione, cum non agatur hic de renunciatione juris, sed de confirmatione prioris obligationis, *Bald. & Salyc. hic, Menoch. d. præs. 21. num. 3. Hering. num.*
5 *450.* Sana hæc constitutio locum non habet, quando prima obligatio est ipso jure nulla, *Molin. de J. & J. disp. 540. num. 16.* si pro marito intercessit, *Trentac. lib. 2. tit. de fidej. resol. 2. n. 2.*

Auth. Si qua mulier.

SUMMARIA.

Pro marito mulier etiamsi multoties se vel bona sua obliget, ipso jure non tenetur. 1.
Huic auth. uxor renunciare non potest. 2.
Si cum marito mulier contrahit, ipsa non obligatur. 3.
Dispositio Authenticæ: Sive a me, *non est trahenda ad hanc intercessionem mulieris pro marito.* 4.
Discrimen est receptissimum inter fidejussionem pro marito, & pro extraneo. 5.
Ampliatio dispositionis h. l. *n.* 6.
Si uxor cum marito se obliget, vel fateatur, se ambos percepisse, & in communem utilitatem vertisse, pecuniam tamen ad solum maritum pervenisse præsumendum est. 7.
Ampliatio. 8.

1 Pro marito mulier, etiamsi multoties se vel bona sua obliget, ipso jure non tenetur, ideo facilius pro extraneo, juxta *L. 22.* quam pro marito potest intervenire; causa in metu reverentiali, quem lex præsumit; Vid. *Tiraq. de LL. Connub. in pr. n. 25.* etiamsi debitum sit Publicum, vel Fiscale, nisi pecunia in propriam substantiam uxoris conversa probetur aliter quam
2 ex confessione uxoris. Neque huic Authent. renunciari posse, communiter statuitur, *l. 19. ff. de min. l. 19. ff. de novat. Thesaur. decis. 223. num. 1. Zang. de except. p. 3. c. 11. num. 128. Berlich. p. 2. concl. 19.*
3 *num. 56. Carpz. p. 2. const. 16. def. 1.* Quid *si autem cum marito contrahat?* Communiter eam non teneri tradunt, quia correi vice mutua fidejussores sunt, *l. 11. pr. ff. de duobus reis.* Vid. Not. *ad Authent. sive a me*
4 *h. t.* Colligitur ex *hoc textu*: I. Dispositionem Authenticæ: *Sive a me*, ubi de repetitione biennali sermo, non esse trahendam ad hanc intercessionem mulieris pro marito; nam aliud est renunciare hypothecæ, & aliud intercedere & se obligare vel sua, quæ distinctio per se plana est, *Rittershus. in nov. p. 3. c. 4. num. 16.* Neque hæc Authentica illam corrigit, cum in diversis terminis loquantur, *Barb. ad l. 1. p. 5. num. 62. ff. sol. matr. Thes. p. 4. q. 53.*

II. Discri-

5 II. Discrimen receptissimum inter fidejussionem pro marito, & pro extraneo. Pro marito suo si intercedat mulier, hæc intercessio ipso jure nulla, per *hanc Auth.* & *Nov.* 134. *c.* 4. Si vero intercedat pro extraneo, intercessio tollitur ope exceptionis; quia SCtum non potuit tollere ipso jure vinculum obligationis, sed bene Imperator, *Thesaur. decis.* 223. *num.* 1. *Mindan. de processf. lib.* 2. *c.* 61. *num.* 1. *Trentac. de fidejuss. resol.* 3. *num.* 1. *Joan. Gutierrez de juram. confirm. p.* 1. *c.* 55. *num.* 1. & *lib.* 2. *pract. quæst. c.* 8. *Rauchbarus p.* 1. *q.* 34. *n.* 11. *Rittershus. in Nov. p.*3. *cap.* 4. *n.* 9. *Berl. d. res. n.* 5. *Bacch. in Treutl. vol.* 5. *disp.* 25.
6 *th.* 2. *lit.* C. Et dispositionem Authenticæ hujus etiam ad eum casum, quando pro mariti fratre vel filio fidejubet mulier, extendunt *Bald.* & *Salyc. hic*, & *Trentacinq. d. res.* 3. *num.* 7. *Berlich. p.* 2. *concl.* 19. *num.* 68. Sed excipiunt casum, ubi pro marito incarcerato intercedit, *Tiraq. de LL. Connub. Gl.* 8. *num.* 28. *Thesaur. decis.* 223. *num.* 7. *Trentac. d. l. num.* 8. *Berlich. num.* 85.
7 Ex hac Auth. colligunt rectissime DD. quod, si uxor cum marito se obliget, vel fateatur pecuniam se ambos percepisse, & in communem utilitatem vertisse, pecuniam tamen ad solum maritum pervenisse præsumendum sit, *Petr. Barb. ad l. si cum dotem* §. *transgrediamur* 38. *ff. sol. matrim.*
8 Idem si cum marito fateatur se accepisse depositum, *Carpz. p.* 2. *dec.* 141. *conf. Berl. p.* 2. *dec.* 173. & *dec.* 226. *Dn. Struv. ad h. t. in Pand. t.* 12. *Wissenb. ib.* §. 12.

L. Antiquæ. 23.

SUMMARIA.

Si mulier ab initio aliquid accepit, non juvatur hoc beneficio. 1.

Limitatio. 2.

Quando mulier novandi animo acceptis pecuniis pro me fidejubet, tum contra illam datur actio, vel si non est solvendo, actio restitutoria contra priorem debitorem. 3.

Quæ superius dicta de mulieribus, locum habent, si mulier obligaverit se, & hoc instrumento publico trium testium subscriptionem habente probari possit. 4.

1 *Pr.* Si mulier ab initio aliquid accepit, non juvatur hoc beneficio SCti, *Auctor in l.* 21. *ff. h. t.* ratio quia videtur alienæ litis redemtrix odio digna, *l. pen.* & *ult. C. mand.* & non tam levitate quam lucri cupiditate ducta videtur, & mulier angustissimum Senatus beneficium quasi pretio nummario æstimat, *Hering. d. c.* 7. *n.* 433.
2 modo illud possit plene probari vel instrumento publico a tribus testibus subscripto, instrumento enim tali creditur. Quod de eo casu intelligunt, quando pro extraneo fidem interponit, non pro marito, nam ultimo casu metu compulsa præsumitur, *Menoch. l.* 3. *præs.* 22. *num.* 4. *Zang. de exc. p.* 3. *cap.* 11. *num.* 144. Requiritur tamen tale pretium, quod homo discretus pro illo daret, *Menoch. d. præs.* 21. *num.* 4. Ideoque hoc judicis arbitrio relinquendum, *Menoch. l.* 2. *A. Q. casu* 234. & *Hering. d. c. n.* 435. & debet tantum esse, ut non reputetur pro nihilo, *Molin. d. l. num.* 17. & videndum, annon dolus creditoris intervenerit, *Hering. d. l. Balthas. d. res.* 12. *n.* 22.
3 §. *Sed si minus*. 1. Quando mulier novandi animo, acceptis pecuniis, pro me fidejubet, tum contra illam datur actio; & si non solvendo sit in superfluum contra me restituitur actio, quasi nunquam esset novata actio.
4 §. *Ne autem*. 2. Ea, quæ superius de mulieribus dicta sunt, in LL. omnibus locum habent, si mulier obligaverit se, & hoc instrumento publico etiam testium subscriptionem habente possit probari, *Auct. in l.* 1. *ff. h. t. numer.* 8. alias enim ipso jure tuta est. Et sic mulieres fidejubentes indemnes hodie servantur, & non opus habent Senatusconsulto, nisi instrumento publico fidejusserint. Hodie ergo nisi mulier pro alio fidejubeat, & alienam obligationem in se suscipiat in publico instrumento, adhibitis tribus testibus se subscribentibus, fidejussio est ipso jure nulla nec opus est Senatusconsulti beneficio & sic corriguntur multa jura antiqua, ergo si non in publico instrumento, licet coram multis testibus intervenerit, ipso jure tuta erit mulier, sed si in tali instrumento publico intervenerit ipso jure obligata est, sed tunc succurritur per Senatusconsultum Vellejanum, *Gl. Br.* & *DD. hic*, *Gutierr. de juram. confirm. p.* 1. *cap.* 20. *num.* 6. *Molina tract.* 2. *de J.* & *J. numer.* 3. *Trentac. de fidejuss. res.* 2. *num.* 4. Unde patet, dubiam esse sententiam *Wesenb. in h. t. C. num.* 13. qui restringit hunc §. ad casum eum, quando in scriptis vult intercedere.

Nec

Nec videtur amittenda sententia, *Berlich. d. concl.* 19. *numer.* 29. & *Balth. d. res.* 12. *n.* 10. qui *hunc* §. ad renunciationem restringunt, cum tamen de renunciatione hic non agatur.

L. Veterum. 24.

SUMMARIUM.

Mulier intercedens pro servo, ut consequatur libertatem, non juvatur Senatusconsulto.

Mulier intercedens pro servo ut consequatur libertatem, non adjuvatur Senatusconsulto, favore libertatis, *Pruckman. in l. in notis ff. de statu hom. part.* 2. *art.* 15. *numer.* 31. *Hering. de fidej. cap.* 7. *n.* 437. Videantur notata ad *l.* 12. *h. t.*

L. Generaliter. ult.

SUMMARIA.

Fœmina, quæ dotem promisit pro alia fœmina tenetur promissis stare. 1.
Ex pacto nudo datur actio. 2.
Illa actio per SCtum non eliditur. 3.
Ratio cur h. l. Imp. quasi jus novum sibi adscribat. 4.
Mater tenetur, si una cum marito in eodem instrumento dotem filiæ constituat. 5.
Quæritur an propter dotem non solutam liceat uxorem repellere? 6.
Connanus notatur. 7.

1 Fœmina, quæ dotem promisit pro alia fœmina tenetur promissis stare, nec juvatur Senatusconsulto, favore scilicet dotis; unde duo hic specialia concurrere notat, *Bald. Nov. de dote p.* 6. *priv.* 12. Unum:
2 Quod ex pacto nudo detur actio. Alte-
3 rum: Quod illa actio per Senatusconsultum non elidatur, & ibi idem esse dicitur, si fidejubeat pro dote restituenda in
4 casibus utilibus. Sed mirantur nonnulli, cur Imp. hic quasi jus novum id sibi adscribat, cum tamen ex *l. si dotare* 12. *h. t.* appareat, jam olim prudentibus placuisse hoc. Sed recte respondet *Petr. Barb. in l.* 1. *p.* 1. *num.* 16. *ff. sol. matr. in d. l.* 12. tantum dici de matre; quæ filiam dotando quasi proprium negotium gerit. Sed hic in genere non de persona matris, sed de omni persona pro dote non tantum se obligante, & intercedente, *Hillig. in Donell. lib.* 12. *cap.* 32. *Petr. Barb. d. l. num.* 17. & *d. l. num.* 1. *part.* 3. *num.* 53. *Dunnenus ad titul. de Senatusconsulto Vellej. c.* 2. *Bald. Novell. de dote p.* 6. *priv.* 12. *Zangerus de except. p.* 3. *cap.* 9. *numer.* 43. *Cephal. cons.* 48. *num.* 9. & alios referens *Hering. de fidejuss. cap.* 7. *num.* 453. Colligi-
5 tur etiam ex hoc loco: Matrem teneri, si una cum marito in eodem instrumento dotem filiæ constituat, *Trentac. de fidej.*
6 *res.* 2. *num.* 4. Sed *anne propter dotem non solutam licet uxorem repellere?* Aff. nonnulli ex verbis: *forsitan repelli*; sed de facto hæc, non jure intelligenda, *Covar. in ep. de spons. p.* 2. *cap.* 7. *num.* 2. *Beust. de matrim. cap.* 66. *Fachin. lib.* 3. *cap.* 48.
7 Quas huic legi offundit nebulas *Connanus*, discutit *Hering. de fidejuss. d. cap.* 7. *n.* 456.

TITULUS XXX.

De non numerata pecunia.

L. Si pecuniam. 1.

SUMMARIA.

Qu. si chirographo quis confessus est, se a Titio accepisse mutuo centum, spe futuræ numerationis, deditque pignus, quam habeat actionem, si revera numeratio non facta? 1.
Probatio dominii non semper requiritur in rei vindicatione. 2.
Exceptio non numeratæ pecuniæ datur, licet debitor dederit pignus. 3.
Etiam hypothecariæ actioni potest opponi hæc exceptio. 4.

1 Quidam Chirographo confessus est: se a Titio accepisse mutuo centum, spe futuræ numerationis, dedit etiam pignus, cum tamen centum illa non acceperit, hic, contra creditorem Rei Vindicatione pignus repetere potest, modo probet, se pignus dedisse, nam hoc probato apparet dominium ex parte debitoris, & possessio ex parte rei. Sed si pignus nondum dederit, sed sua bona tantum obligaverit, creditori agenti actione hypothecaria, opponere hanc exceptionem potest. Sed quæritur: An recte hic per illa verba; *experiri in rem?* Rei Vindicationem intelligamus? *Affirm. cum Don. hic*; Nam Pignoratitia non vocatur actio in rem, & si Pignoratitia ageret, seipsum confutaret debitor, qui ait nunquam constitisse pignus.

2 gnus. Nec obstat, quod hic de probatione dominii non dicatur, sed tantum de probatione pignoris dati; nam probatio dominii non semper requiritur in rei vindicatione, utique si confiteatur reus dominium, nam eo casu probari non esset necesse. Sed fateri necesse est, hic creditorem debitorem, qui pignus dedit, pro domino habuisse, alias pignus ab eodem accipere non potuisset. Conf. *Hill. in Donell. l. 4. c. 37. lit. H.* Colligunt ex *hoc textu* notabilem extensionem totius tituli; Scilic.
3 Exceptionem non numeratæ pecuniæ dari, licet debitor dederit pignus, sicut enim spe numerationis confessus est debitum, ita eadem spe dedit pignus, *Baldus hic & ceteri, Masc. de prob. concl.* 361. *n.* 25. *Trentac. lib.* 3. *res. tit. de solut. res.* 20. *n.* 9. Sane præter actionem in rem poterit dari condictio ob causam dati vel sine causa, quia pignora data pro non datis sunt, *l.* 2. *C. si pignoris convent. numeratio pecuniæ secuta non sit, Hill. d. l.* Collige etiam: Hy-
4 pothecariæ actioni opponi posse hanc exceptionem; cui enim damus actionem, multo magis exceptionem.

L. Minorem. 2.

SUMMARIA.

Exceptio hæc adhuc competit, si partem debitor acceperit. 1.

Si hæc exceptio opponitur, probatio incumbit creditori, pecuniam esse numeratam. 2.

Excipiens de non numerata pecunia eo ipso probat non esse numeratam, nisi alter probaverit. 3.

1 Sicut ille, qui fatetur se accepisse centum, habet Exceptionem, si nihil accepit, ita si partem tantum accepit, v. g. 50. non tenetur nisi de acceptis. Ratio in *l.* 9. *h. t.* quia hic obligatio non oritur ex stipulatione, sed ex reali numeratione pecuniæ. Sed *cui incumbet probatio?* Resp. Creditori, ut probet omnia 100. debito-
2 rem accepisse. Nec obstat hæc *l.* 2. *h. t.* quæ dicit constare debere judici. Resp. enim id ex negatione rei, & ex eo, quod actor non probat contrarium, fieri posse. Sic enim *Glossa, Castr. Donell.* & alii hic communiter statuunt. Et ex hoc infert *Roder. Suarez. in Repet. l. post rem judicatam*
3 *p.* 2. *Sed pro evidentia n.* 13. *p. m.* 633. excipientem de non numerata pecunia, eo ipso probare, non esse numeratam, nisi alter probaverit. Sed fateor duram esse hanc expositionem, cum Imper. utatur verbo futuri temporis, *constiterit*, quod uti non posset, si ex opposita exceptione statim hoc constet; ideoque nescio, annon illorum opinio firmior, qui statuunt, ex eo quod partem se vere debere fateatur, exsurgere præsumptionem contra debitorem, quæ ipsum oneret probatione contrarii, ut sic hic extet exceptio, *l.* 3. *seq.* Pro quo facit *l. cum de indebito* 25. §. 2. *ff. de probation.* ubi quidem diversum casum esse non nego, hoc tamen exinde colligo, ex eo, quod partem vere accepit, exsurgere præsumptionem contra eum, ut probare teneatur alteram partem esse indebitam. Confer. tamen *Everhardus in tr. de instrum. cap.* 9. *n.* 49. *Pacianus de probat. lib.* 1. *cap.* 37. *n.* 23.

L. Si ex cautione. 3.

SUMMARIA.

Probatio non incumbit ei, qui non numeratæ pecuniæ exceptionem allegat. 1.

Cum exceptione hac concurrit exceptio doli. 2.

Vel exceptio in factum. 3.

Ex chirographo ante biennium ne quidem præsumtio oritur. 4.

In aliis contractibus confessio præjudicat. 5.

Causa impulsiva hujus constit. n. 6.

Qu. an huic exceptioni valide renunciari possit? 7.

Exceptio hæc habet locum, etiamsi confessio numeratæ pecuniæ sit facta instrumento guarentigiato. 8.

Limitatio. 9.

1 Hæc definit, Probationem non incumbere ei, qui non numeratæ pecuniæ exceptionem allegat; ratio, quia nullum hic factum affirmatur, sed negatur, cujus per naturam nulla directa probatio, *l. ad-*
2 *severatio* 10. *h. t.* Concurrit tamen cum hac exceptione, etiam exceptio doli, *per hanc l.* quæ cum omni exceptione solet concurrere, *l.* 3. §. *& generaliter* 5. *ff. de*
3 *exceptione doli*, vel exceptio in factum
4 per *l.* 9. *h. t.* Nota bene: ex chirographo ante biennium ne quidem præsumtionem oriri. Quod si creditor non probet, Reus absol-

5 absolvitur, *h. l.* In aliis contractibus confessio præjudicat, sed non in mutuo, quia nemo mutuum contrahit, nisi pauper, qui
6 liberalis est in confitendo. Et nemo credere solet pecuniam, nisi recognitione prius accepta a debitore. Ideoque ex consuetudine creditorum, sine præhabita confessione nihil credentium, & debitorum liberaliter quidvis in favorem creditorum confitentium, hæc juris nostri constitutio
7 fluxisse videatur. *Renunciari an possit huic exceptioni & an renunciatio sit valida?* hic quærunt. Resp. communiter volunt, renunciari posse ex intervallo, non in eodem instrumento, ne fraus contra legem detur, & quia hæc exceptio datur in odium fœneratorum, & quia in renunciatione eadem facilitas præsumitur, *Cavall. in speculo q.* 365. *Hillig. in Donell. lib.* 14. *cap.* 37. *lit. F, Tuschus concl.* 30. *lit. N.* Et quos allegat *Masc. concl.* 361. *n.* 19. *& seqq. Axiom. Barb. nuper edita lib.* 12. *c.* 6. *n.* 12. *Trentac. d. ref.* 20. *n.* 16. *Molina de J. & J.*
8 *disp.* 302. *n.* 3. Et locum habet exceptio, licet confessio numeratæ pecuniæ facta fuisset in instrumento guarentigiato, *Mascard. d. l. n.* 23. *Gomez. tom.* 2. *res. c.* 6. *n.* 3. *Franc. Mantica de tac. & amb. convent. tom.* 2. *lib.* 18. *t.* 6. *n.* 18. quod tamen *Castr.*
9 *hic n.* 4. limitat, nisi Notarius Publicus testetur, quod viderit numerari pecuniam, *Molina d. disp.* 302. *nu.* 5. Sed & in foro Saxonico Elect. exceptionem hanc contra instrumenta liquida non admitti, præjudiciis & rationibus probat *Finckelthaus. obs.* 119.

L. Cum fidem. 4.

SUMMARIA.

Qui confessus est se debere, & etiam vel partem debiti, vel usuras solvit, non potest postmodum uti hac exceptione. 1.
Qui partem debiti solvit, totum debitum agnovisse videtur. 2.
Limitatio. 3.
Ex intervallo secuta renunciatio hujus exceptionis tollit illam. 4.
Limitatio. 5.

1 Qui confessus est se debitum accepisse, & fidem cautionis suæ secutus, partem debiti vel usuras solverit: non potest uti hac exceptione etiam pro parte non soluta, quia solvendo approbat cautionem, & facto ipso ex intervallo renunciat, nisi sit heres, qui justam habet errandi cau-
2 sam, *l. qui in alterius* 42. *de R. J.* Collige: I. Qui partem debiti solvit, videtur totum debitum ex intervallo agnovisse, si solutio se referat ad cautionem, *Trentac. d. res.* 20. *num.* 22. *Molina d. disp.* 302. *nu.* 8. *Panorm. in c. si cautio X. de fide instrum. num. fin. Tuschus concl.* 28. *num.* 28. *lit. G.* Ut si debitor dicat, se solvere illam quantitatem, quam in dicta cautione promise-
3 rat. Secus si solverit simpliciter quantitatem, non exprimendo, quod eam solvat virtute cautionis a se factæ, nam tunc non videbitur agnovisse fidem dictæ cautionis, *Petr. Barb. ad l.* 1. *part.* 7. *n.* 58. *ff.*
4 *sol. matr.* II. Ex intervallo secutam renunciationem hujus exceptionis omnino tollere hanc exceptionem, *Hillig. d. cap.* 37. *lit. fin. Trentac. d. l. n.* 19. *Molin. d. l. Felinus in d. cap. si cautio num.* 49. *Mascard. d.*
5 *concl.* 361. *n.* 21. Sed quid si ex intervallo fiat confessio? Resp. Si expressa ea fiat, causa agnoscendi cautionem priorem, dicendum est, exceptionem locum habere, quod tamen in dubio non præsumendum, *Barb. d. l. num.* 59.

Authent. Contra.

SUMMARIA.

Partes h. auth. duæ sunt: Prima agit de debitore, altera de creditore. 1.
Notatur pœna negantis manum suam, vel injuste objicientis exceptionem. 2.
Limitatio primæ partis h. auth. n. 3.
Pœna antea notata non habet locum, quando quis negat publicum instrumentum. 4.
Practica h. auth. n. 5.

1 Partes duæ sunt: 1. De Debitore, si vel inficietur, 2. Scripturam (non aliam confessionem) 3. Propriam (non Notarii) 4. Ex qua convenitur, 5. Si in ea negatione persistat, & 6. a Creditore convincatur; Vel si exceptione non numeratæ pecuniæ, non tantum propriæ scripturæ, sed etiam publico instrumento objecit, in contractu mutui; non in aliis (ratio *in l.* 3. *hoc t.* quia onus probationis incumbit creditori) tunc debitor convictus condemnatur in duplum, etiamsi, postquam convictus sit, alleget solutionem, nam tunc solutio non proficit, sed adhuc semel pœnam inficiationis solvere cogitur, nisi sci-

licet juramento causa decidatur, quia sic eo casu non plene convincitur. II. De Creditore ait, qui Apocham a se datam negat, ejus eadem est pœna, v. g. debitor decem quæ debebat creditori solvit, & Apocham a creditore accepit, debitor iterum convenitur & defendit se apocha, creditor negat scripturam, vel in passibus utilibus opponit exceptionem non solutæ pecuniæ: hic creditor duplum præstare debet debitori. Eadem pœna est tutorum & curatorum, si de ipsorum scriptura agatur, non enim licet ipsis in commodum
2 minorum mentiri. Notetur igitur 2. Pœna negantis manum suam vel injuste objicientis exceptionem, quam in mutuum recte adstringit *Donell. hic*, quia in ceteris contractibus non nocet tantopere actori negatio, nec eum ad probandum adstringit, sed statur instrumento, nisi reus aliud edoceat, *Hillig. d. cap. 37. in fine*.
3 Quæritur autem 1. *An pars prima de negante scripturam suam ad eum casum restringenda, quando scriptura ad obligationem, facta, non ad probationem?* Id quod affirmatur ex verbis Authenticæ: *ex qua debitor conveniatur*; sed quia verba hæc in originali non habentur, merito hoc negat *hic Donell. num. 1.* & videtur consentire *Bald. hic & Salyc. n. 3. & Castr.*
4 *num. 8.* quid autem si quis instrumentum publicum neget; & hunc pœnam istam non mereri ex eo patet, quia pœna hæc infertur non ob solum mendacium, sed ob laborem actoris in probando, quod de instrumento publico dici non potest, quod est probatio probata, *Glossa & Baldus hic num. 4. Cæsar Bargalius in tr. de do-*
5 *lo l. 5. cap. 14. num. 85.* Practica autem hujus Authenticæ juxta *Baldum, Castr. & Salyc.* hæc est: Citatur debitor ad recognoscendam manum suam, si negat debitor, offerendus est libellus, ut condemnetur, *ex hac authentica*, vel officium judicis potest implorari. Conf. *Bargalius d. l. n. 86.* Hanc pœnam eo etiam casu locum habere cum *Hier. Mariliano dec. 35.* dicit *Hillig. d. l. in fine*, quando quis simpliciter non negat, sed se non credere dicat, & probationem exigat, quod admitto, si non probabilis oblivio.

L. Adversus. 5.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Si debitum ex alio contractu in mutuum fuit redactum, non habet locum hæc exceptio. 3.
Cambii literis etiam hæc exceptio opponi potest. 4.
Hæc exceptio etiam inter mercatores videtur locum habere. 5.

1 Quidam debuit Titio decem ex causa emtionis, postea convenit, ut ea decem, quæ ex emto deberet, retineret, & chirographo fateretur, se ex mutuo habere.
2 Quæritur: *An exceptione non numeratæ pecuniæ se tueri possit?* Resp. Imper. si alias exceptiones habeat, ut Doli, Metus, vel similem &c. tunc iis uti posse, sed hac uti non posse, quia hæc exceptio locum habet, quando mutua pecunia petitur, non quando quantitas alio contractu debita in chirograhum redigitur, & in mutuum quasi convertitur. Hæc enim confessio habetur pro vera numeratione, nec admitti exceptionem non numeratæ pecuniæ, & pro creditore præsumitur de causa præcedenti, *Zang. de exc. p. 3. cap. 14. num. 43.* Colligi-
3 tur ex textu: Si debitum ex alio contractu in mutuum fuerit redactum, non habere locum hanc exceptionem, *Trentac. d. resol. 20. num. 23. Molina d. disp. n. 9.* licet dissentiat *Gomez. t. 2. Resol. c. 6. num. 4.* Et exinde concludit *Dn. Carpz. lib. 2. Resp. 92.*
4 quod literis Cambii hæc exceptio opponi non possit. Sed magis amplecterer sententiam aliorum, dicentium cambii literis etiam hanc exceptionem opponi posse, quia scilicet cambio semper inest mutuum. Et ita præter *DD:* quos *Carpz. d. l. n. 1.* allegat, etiam hoc statuunt *Trentac. in d. res. 20. num. 10. & Sigism. Scaccia in tr. de com. §. 2. Gl. 8. n. 1. & seq.* Sicut & eam sententiam mihi non persuaderi patior, quod hæc exceptio inter mercatores locum non habeat, ut tradit *Carpz. d. l. n. 15. & p. 1. Jurispr. Const. 32. def. 69. & Berlich. dec. 294.* Nam primo a mercatoribus originem traxisse videtur, nec ulli magis necessaria, & non consistit in apicibus juris, sed in æquitate & destituitur contraria sententia textu, & firma ratione, *Dn. Ri-*

Richt. dec. 21. *num.* 24. ubi a Jurisconsultis Jenensibus ita pronunciatum refert *Treutl.* & *ibi Bacchov. vol.* 1. *disp.* 20. *th.* 2. *in fine*, *Hillig. in Donell. lib.* 14. *cap.* 37. *lit. F in fine*, *Fachin. l.* 2. *c.* 86. *Beneventi. Stracha in tr. quomodo procedendum in causa mercatorum tit. de except. num.* 9. & allegatus a *Dn. Carpzovio Zangerus de except. p.* 3. *c.* 14. *num.* 54. & *Colerus de proc. execut. p.* 4. *c.* 81. *num.* 90. illam sententiam tantum recitant, ut & *Jason. Salycetus* vero allegato loco nihil habet, sed fere contra-
5 rium in *l. frustra* 6. *h. t.* Et ratio illa, quod Mercatores in promtu pecuniam habere debeant, longius petita videtur; nam ex ea sequeretur, nullam exceptionem opponi posse inter mercatores, quæ solutionem differat.

L. Frustra. 6.

SUMMARIA.

Per constitutum alterius debitum in se recipiens, hac exceptione non juvatur. 1.
Limitatio. 2.
Hering. *notatur.* 3.

1 Per constitutum alterius debitum in se recipiens hac exceptione non juvatur, quæ tantum in mutuo locum habet, *l. praced.* Sed *hac lex* intelligenda de eo casu, quando quis pro alio vere obligato expromisit, quia si solverit, non habet repetitio-
2 nem, sed si pro eo expromiserit, qui nihil debebat, quique exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere poterat eo, quod ipsi pecunia nulla numerata, tunc si Constitutor vel Expromissor conveniatur, ex persona principalis hanc exceptionem opponere non prohibetur, *arg. l. tam mandatori* 12. *hoc t. Gl.* & *ibi* & *Cujac. in hunc tit.*
3 *tom.* 3. *p.* 356. licet aliter *Hering. de Fidejuss. cap.* 27. *p.* 4. *num.* 51.

L. Si quasi. 7.

SUMMARIA.

Quando quis spe numerationis future promisit solutionem ejus, quod non accepit, datur non tantum hac exceptio, sed etiam condictio sine causa. 1.
Exceptio hac non tantum agenti, sed etiam per modum implorationis officii judicis non agenti opponi potest. 2.
Utroque casu est biennalis. 3.
Sicut datum, ita & promissum, condici potest. 4.

1 Si spe numerationis quis promiserit solutionem ejus, quod non accepit, actioni motæ hæc exceptio opponi potest, sed possumus etiam per condictionem sine causa ipsam cautionem sive instrumentum obligationis condicere, *per l. ult. C. de con-*
2 *dict. sine causa*. Unde apparet, hanc exceptionem non tantum agenti, sed etiam per modum implorationis officii judicis non agenti opponi posse, vel possum condicere Syngraphum, ut indebitum, *l.* 4. *C. de condict. indeb.* vel condictione ob causam, si spe futuræ numerationis professio facta, *Donell. d. cap.* 37. *Gomez lib.* 2. *resol. cap.*
3 24. *num.* 8. *Trentac. d. l. num.* 15. Et si exceptio non numeratæ pecuniæ non est perpetua, sed biennio includitur, multo minus hæc condictio non numeratæ pecuniæ, vel petitio cancellationis aut restitutionis instrumenti, *Castr. hic*. Et colligitur et-
4 iam ex *hac lege*: Sicut datum, ita & promissum condici posse: cum in toto jure pares esse soleant dati & promissi rationes: *Anton. Padilla ad l. si non transactionis C. de juris. & facti ignorantia: num.* 1.

L. Si intra. 8.

SUMMARIA.

Mortuo intra tempus huic exceptioni præfinitum debitore reliquum tempus currit ejus heredi. 1.
Exceptio. 2.
Si debitor conquestus est, & postea moritur, incipit hac exceptio esse perpetua. 3.
Si defunctus debitor intra biennium non est questus in vita sua, tunc exceptio hac non datur. 4.
Hac exceptio etiam heredi competit intra tempus biennii. 5.
Biennium hoc est continuum & ex die emissa scriptura computandum. 6.
Hac exceptio semel proposita fit perpetua. 7.
Casus, ubi exceptio citra litis contestationem perpetuatur. 8.

1 Hæc tria dicit: Si debitor intra tempus definitum huic exceptioni, id est, biennium per *l.* 14. *h. t.* decesserit, reliquum tempus currit ejus heredi, sed continuo, nam eedit hoc tempus etiam hereditate
2 non adita, *Zang. d. c.* 14. *num.* 49. Excipitur,

tur, si minor sit, *l. ult. C. quibus causis in integrum rest.* Sed potius id obtinebit minor per restitutionem in integrum, *Zang.*
3 *num.* 51. *Molina d. disp.* 302. *n.* 7.: 2. Si debitor conquestus est, & postea moritur, incipit esse perpetua exceptio non tantum debitori, sed etiam ejus heredi, & con-
4 tra heredem creditoris: 3. Si defunctus debitor intra biennium non est questus in vita sua, tunc exceptio hæc non datur, ne quidem pupillo, si illius heres sit, quia cum hic ex persona defuncti convenitur, non potest ullo suo privilegio defendi, *l. qui in jus* 177. *pr. de R. J. l. heres* 19. *pr. ff. de jud.* Et ita hos tres casus proponit
5 *Trentac. dicta res.* 20. *num.* 36. Colligitur
6 ex textu: I. Hanc exceptionem etiam heredi competere intra tempus biennii, quod est tempus continuum, ex die emissæ scripturæ computandum, nec morte interrumpi, *Donell. hic num.* 2. *Hillig. in Don. d.* 6.
7 37. *lit. F.* II. Si semel proposita hæc sive exceptio, sive querela non numeratæ pecuniæ, postea eam fieri perpetuam, *Mant. lib.* 18. *de tac. & amb. convent. tit.* 1. *n.* 10.
8 Et ideo hic notandus casus, ubi exceptio citra litis contestationem perpetuatur, cum tamen actio alias non nisi litis contestatione perpetuetur, sed hic agitur de exceptione, quia autem exceptio in genere sua natura perpetua, ideo facilius ad pristinam naturam revertitur, *Castr. hic num.* 2.

L. Cum ultra. 9.

SUMMARIA.

Qui partem accipit, non tenetur ad solidum, licet plus sit confessus. 1.
Quænam h. l. intelligatur per exceptionem in factum? 2.

1 Qui partem accipit, non tenetur ad solidum, licet plus sit confessus, sed tantum ad id, quod vere accepit, dummodo biennium moveat hanc exceptionem. Sed quid est, quod hic exceptionis in factum
2 fit mentio? Resp. quia exceptio hæc non opponitur confessioni scriptæ, sed obligationi verborum & confessioni verbis expressæ, & ideo hæc utilis & in factum dicitur exceptio, quia potius ex interpretatione datur. Sed opponitur, quod, quando super mutuo stipulatio interposita, jam ex stipulatione actio detur, non ex Mutuo, & sic hæc exceptio non numeratæ pecuniæ non videtur locum habere. Resp. originem esse respiciendam: Origo autem est contractus mutui: Sed quia intervenit stipulatio & ita mutuum præsupponitur, & stipulatio, non exceptio non numeratæ pecuniæ, propria; sed in factum datur.

L. Adseveratio. 10.

SUMMARIA.

Exceptio in qua reus aliquid affirmat, est perpetua. 1.
Ratio cur exceptioni non numeratæ pecuniæ præfinitum biennium? 2.
Negantis per rerum naturam non est probatio. 3.
Limitationes hujus regulæ. 4.
Usus harum limitationum. 5.

1 Exceptio, in qua reus aliquid affirmat, est perpetua, ut exceptio solutionis, sed exceptio non numeratæ pecuniæ, quia ali-
2 quid tantum negat, & negantis per naturam nulla est probatio, atque ideo creditor gravatur onere probandi, ideoque est certo tempore definita, ne creditor semper
3 in incerto versari cogatur. Notes regulam in textu; Negantis per rerum naturam non
4 esse probationem; Quæ tamen regula aliquot patitur exceptiones, v. g. si negativa sit coarctata loco & tempore, vel sit negativa juris competentis regulariter, aut nisi contra negantem militet præsumptio juris, vel nisi affirmativam contineat, vel nisi negativa ex inspectione actorum, vel matriculæ, vel loci adspectu possit probari, quas aliasque exceptiones congessit *Francisc. Herculanus in tr. de probatione negativæ, & Aug. Barb. in nupera editione Axiomatum lib.* 12. *cap.* 6. *axiom.* 12. *& Martinus de Fano in tr. de probat. negativæ vol.* 5. *Mascard. concl.* 1092. & alii
5 passim; Et harum limitationum est usus in quæstione infra proponenda, an post biennium quis opponere possit exceptionem non numeratæ pecuniæ, si velit probationem ejus in se suscipere? Nam si aliqua exceptio regulæ locum habeat, v. g. si negativa sit coarctata loco & tempore, quo in cautione dicitur me accepisse pecuniam, non accepi, (quod probabo,) tunc admittenda esset exceptio & ejus probatio, non vero, si esset negativa absoluta, nisi ob aliquam circumstantiam mortis,

tis, v. g. creditoris, hæc exceptio probari possit.

L. Si transactionis. 11.

SUMMARIA.

Contra cautionem, sive instrumentum alterius obligationis hæc exceptio non datur. 1.

Ratio. 2.

Obstans l. 3. C. de postulando removetur. 3.

1 Contra cautionem sive instrumentum alterius obligationis, hæc exceptio non datur, v. g. transactionis, uti nec depositi, in quo tempore Justin. nonnulli locum ha-
2 bere volebant, *l.* 14. §. 1. *h. t.* Quia debitor non censetur promittere spe futuræ numerationis, sed quia recessit a lite, & sic ob causam de præterito, eo ipso enim sub-
3 est causa, quod a lite disceditur. Sed videtur obstare *l.* 3. C. *de postulando*, ubi cliens ob futurum patrocinium cautionem dat, quasi 30. accepisset. Sed illa lex loquitur de promissione ultra modum & futuro patrocinio, & datur etiam exceptio in factum; nam proprie non spe futuræ numerationis, sed futuri patrocinii & quidem ultra modum quid promissum erat, ubi utilis & in factum datur exceptio hæc. Sed hic propterea, quia recessum jam enata lite datur cautio. Nec obstat quod specialiter constituitur, ex opposito huic exceptioni locum non esse, *l.* 14. §. 1. *h. t.* Id enim inde, quia nitebantur eo tempore hanc exceptionem in deposito inducere, in aliis non conabantur, *Donell. in d.* §. 1. *Hillig. in Donell. l.* 14. *c.* 37. *lit. E.* Et *hanc legem* etiam de eo casu exaudit cum *Duareno Mantica lib.* 18. *de tac. & amb. convent. tit.* 6. *n.* 39. Si super mutuo lis fuisset, quæ postea per transactionem sopita.

L. Tam mandatori. 12.

SUMMARIUM.

Hæc exceptio rei & causæ cohæret, & propterea datur fidejussori, aliisque qui per consequentiam obligantur, & quorum interest.

Quia hæc exceptio rei & causæ cohæret, ideoque per *hanc legem & l.* 7. *ff. de exc.* etiam fidejussori datur, & Mandatori & ei qui pro debitore debitum constituit, *l. ult.* C. *de fidej.* Si enim esset in personam, personam non egrederetur, cujus tamen contrarium verum est, *Br. Bl. & Salyc. hic Hering. de fidejuss. c.* 7. *p.* 4. *n.* 49. imo omnibus istis competit hæc exceptio, qui per consequentiam obligantur & quorum interest, *Tiraq. de retr. consang.* §. 1. *gl.* 18. *n.* 83. quem sequitur *Mascard. de probat. concl.* 361. *n.* 31.

L. Generaliter. 13.

SUMMARIA.

In omnibus contractibus præter mutuum & dotem, si quis se debere professus est, & quidem ex justa causa debiti præcedente, eamque specialiter edixit, tunc illa confessio statim est efficax. 1.

Cautio, quæ non exprimit causam debendi, non obligat. 2.

Regula: Ex quolibet datur actio, *limitatur.* 3.

Qu. an valeat confessio absente parte facta. 4.

Limitatio. 5.

Etiam post biennium elapsum licet opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, si velit opponens onus probandi in se suscipere. 6.

1 In omnibus reliquis contractibus præter mutuum & dotem, si quis quid 1. caverit, id est, se debere professus sit, & quidem 2. ex justa causa debiti præcedente, eamque specialiter edixerit; tunc illa confessio statim est efficax: Ratio in *fine legis*: quia *nimis indignum est, quod quis sua voce dilucide protestatus, id infirmare*
2 *velle*. Sed non obligat confessio sine causa, v. g. debeo tibi centum, *l. cum de indebito* 25. §. 4. *de probat. l. nuda ratio* 26. *ff. donat.* Sed si ita confiteor: ego debeo ex empto, obligat hæc confessio, nisi debitor, quando per cautionem scriptam confessio facta, velit per alia instrumenta probare, rem se aliter habere. Collige I. Ex verbis: *eamque causam specialiter &c.* cautionem quæ non exprimit causam debendi, non obligare, nisi creditor causam probaverit, *hic & l.* 25. §. *fin. de probat. c. si cautio* 14. X. *de fide instrum.* quod etiam in stipulatione militat, nisi animus donandi appareat, *Panorm. in d. c. si cautio n.* 2. *Felin. n.* 3. *Canis. n.* 5. *Gomez tom.* 2. *res. cap.* 9. *n.* 3. *Gail. lib.* 2. *obs.* 13. *n.* 9. Et ex hoc
3 fluit limitatio ejus regulæ; Ex quolibet pacto dari actionem *c.* 1. *de pactis*, scilicet

cet si causam pactionis contineant : alias enim consensus naturalis deesset, *Gail. d. obs.* 13. *n.* 10. Sed pluribus limitant hanc regulam, ut non habeat locum in promissione judiciali, nec in jurata, nec in liberatoria confessione, nec in confessione reali, qua rem meam esse assero, nec ubi per conjecturam causa apparet, nec quæ in gratiam personæ conjunctæ fit, aut piæ causæ, & similiter quas limitationes congesserunt *Panorm. in d. c.* 14. *n.* 2. *Felinus n.* 4. *& seq. Petrus Duennas reg.* 118. *Masc. de probat. concl.* 345. *n.* 16. *Gail. d. l. n.* 11. *& seq. Carpz. p.* 1. *Jurispr. const.* 17. *def.* 39.
4 *& seqq. Card. Tuschus concl.* 636. *lit.* C. Sed *an valeat confessio etiam absente parte fa-*
5 *cta?* Aff. communiter si in judicio, non tamen extra judicium sit facta, *DD. hic.* Hæc enim communis est distinctio, ut judicialis confessio etiam absente parte, cujus in gratiam tendit, valeat, & vice probationis allegari possit, imo sit probatio probata & firmissima, *l. un. C. de confess.* Sed extrajudicialis tantum semiplene probet, qua de re *Tuschus concl.* 637. *& seq. concl.* 640. *lit.* C. *Dn. Carpz. p.* 1. *Jurispr. const.* 16. *def.* 21. *Jo. Guttierez. in tr. de confirm. jur. lib.* 1. *cap.* 54. per totum, *Masc. concl.* 347. per totum. *Ummius ad process.*
6 *disp.* 13. *n.* 57. Colligitur etiam hoc loco veram sententiam illorum esse, qui statuunt post tempus biennii elapsum licere opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, vel potius exceptionem doli, si velit in se onus suscipere probationis. Nam si in aliis contractibus, in quibus alias non datur hæc exceptio, potest tamen probari post biennium, quod res aliter gesta fuerit, multo magis in mutuo, in quo alias admittitur hæc exceptio intra biennium. Nec obstat *l. seq.* 14. quæ loquitur de exceptione non numeratæ pecuniæ speciali & privilegiata, qua onus probandi incumbit creditori. Quid autem de generali exceptione non numeratæ pecuniæ dicendum sit, id habetur in *hac lege*, & absurdum videtur, in aliis contractibus etiam post biennium licere contra confessionem contrarium probare, & hic in mutuo non licere, cum tamen hic major sit necessitas. Nec stringunt verba: *nullo modo*, in *l. seq.* quia etiam de Depositario dicitur in §. 1. *penitus non*, qui tamen potest hac exceptione cum onere probandi uti, per *hanc l.* 13. Et iniquum est, condemnare eum, qui tamen contrarium vult probare, *Dn. Carpz. p.* 1. *const.* 42. *def.* 66. *Card. Mantica de tac. & amb. convent. lib.* 18. *tit.* 2. *n.* 17. *& seqq. Hartm. Pistor. p.* 4. *q.* 12. *num.* 13. *Dn. Richter. dec.* 21. *n.* 13. *Bacch. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 20. *th.* 2. *lit. c. Perez. in hoc tit. n.* 14. *Gomez. lib.* 2. *resol. c.* 6. *n.* 6. *in fin. Masc. concl.* 696. *n.* 23. *Vasq. de creat. success. l.* 1. §. 9. *n.* 22. *Menoch. cons.* 47. quam sententiam in foro receptam testatur illustris *Dn. Mevius p.* 2. *dec.* 22. *n.* 2. licet alii, ut *Nebelkra decis. ult.* & quos *Cavall. q.* 38. *& Rimin. vol.* 3. *cons.* 272. *per totum* citat, frustra contra nitantur, quorum sententia licet obtineret forte, quod post biennium fiat obligatio literarum efficax, ex æquitate tamen juris Canonici adhuc communis sententia locum habebit.

L. In Contractibus. 14.

SUMMARIA.

Quinquennium huic exceptioni sive querelæ præscriptum hodie ad biennium restrictum est. 1.

Quod est continuum & currit etiam ignorantibus. 2.

Limitatio. 3.

Quandocumque jus statutarium aliquam præscriptionem surrogat & substituit in alterius locum, tunc omnes illas exceptiones & interruptiones admittit, quas admittit ea, in cujus locum locum surrogata est. 4.

Hæc, quæ de exceptione non numerata pecunia dicuntur, non habent locum in confessione facta in testamento in iis casibus, in quibus confessio testantis probat. 5.

In hac exceptione vocabulum pecuniæ *sumitur in ea significatione, in qua sumitur in mutuo.* 6.

Quær. an confessio facta coram testibus hanc exceptionem non numeratæ pecuniæ etiam admittat? 7.

Limitatio. 8.

Tres cautiones, in quibus exceptio hæc locum habet. 9.

Prima : Est confessio depositarii, de quo non est præsumtio, se aliquid falso spe depositi confessurum. 10.

Secunda : In apocha exactoris tributorum,

quæ

quæ fisco non præjudicat. 11.
Tertia: Si maritus se fateatur dotem accepisse, quod tamen limitatur. 12.
In §. 2. h. l. succurritur creditori confitenti pecuniam, id est, rem fungibilem non tantum ex mutuo, sed ex quocunque contractu debitam, sibi esse solutam. 13.
Si tempus exceptionis non numeratæ pecuniæ & non soluti debiti præter lapsum non licet adversario etiam juramentum deferre. 14.
Ubi cessat exceptio non numeratæ pecuniæ, ibi nec delatio juramenti locum habet. 15.
Qui in uno sublevatur, & insigni privilegio honoratur, in alio gravatur. 16.
Juramentum, quod ponens, & alter qui respondere debet, præstant, non est litis decisorium, sed calumniæ. 17.
Tam exceptio non numeratæ pecuniæ vel dotis, quam non soluti debiti debet innotescere adversario intra tempus constitutum. 18.
Hæc exceptio per modum implorationis officii judicis proponi potest. 19.
Effectus hujus implorationis. 20.
In loco contractus potest agi ad rescissionem illius. 21.
Limitatio. 22.
Distractus judicantur ex natura & qualitate contractuum. 23.
In defectu judicis secularis recurrere quis potest ad Ecclesiasticum. 24.
Querela hæc per scripturam fieri debet, ut ad acta redigi possit, non tamen ad insinuationem citatione partis opus est. 25.

1 *Pr.* Quinquennium huic exceptioni sive querelæ præscriptum, hodie ad biennium
2 restrictum est, & est continuum, & currit etiam ignorantibus. Sed excipiebantur olim a quinquennii lapsu minores, & absentes, & ita quoque hodie iidem a la-
3 psu bienni; absentes quidem paratam habent restitutionem, minoribus ipso jure hoc non currit, *l. ult. C. in quibus caus. in integr.* vel datur restitutio, ut supra dictum. Colligit ex *hac l.* ejusque *pr.*
4 *Castrensis* theoriam aliquam: Quandocunque jus statutarium aliquam præscriptionem surrogat, & substituit alterius locum, tunc jura & exceptiones & interruptiones, quas admittit præscriptio juris civilis longior, easdem admittit præscriptio etiam statutaria, & ideo decidit *num.* 4. quæstionem, an præscriptio etiam statutaria subrogata in locum triennalis descriptionis currat etiam contra minorem, affirmative. Colligit etiam ex *hac l.* idem *Ca-*
5 *strensis num.* 5. hæc, quæ de exceptione non numeratæ pecuniæ dicuntur, quod habere locum in confessione facta in testamento, in iis casibus, quibus confessio testantis probat, v. g. si facta præsenti vel cum juramento, per *l. cum quis decedens* 37. *de legat.* 3. quia non præsumitur confessio fieri spe futuræ numerationis & ideo hæc exceptio ne intra biennium quidem opponi potest. Sic nec confessioni factæ in judicio per modum contentiosæ jurisdictionis opponi potest hæc exceptio, licet si facta sit per modum jurisdictionis voluntariæ, ut si creditor petat confirmationem contractus, & debitor forte spe futuræ numerationis ad impetrandum consensum vel confirmationem superioris, fateatur numerationem, hæc exceptio opponi possit, per tradita *Castrensis d. l. & Ma-*
6 *scard. concl.* 361. *n.* 29. Collige etiam: in hac exceptione vocabulum, *pecunia* sumi in ea significatione, in qua sumitur in mutuo, scilicet quatenus non tantum signatam pecuniam, sed alias res fungibiles in quantitate consistentes significat, *Alex. Trentacinq. lib.* 3. *tit. de solut. resol.* 20. *n.* 20. *vers. hac alia ponderatio &c. & Molina d. disp.* 302. *n.* 2. Nam cum mutuo pari passu ambulat, & in solo mutuo locum habet, in aliis locum habet exceptio rei non
7 traditæ, non impleti contractus &c. Sed *Quæritur, An non etiam confessio facta coram testibus hanc exceptionem non numeratæ pecuniæ admittat?* & affirmatur, quia eadem facilitate spe futuræ numerationis potest quis voce confiteri, quam in scriptis, *Trentac. d. l. num.* 14. & *l.* 2. *cap.* 85. *Treutl. lib.* 20. *th.* 2. *lit. B, Mantica lib.* 18.
8 *tit.* 5. *de tac. & ambig. convent.* Sed dissentit *Donell. lib.* 14. *cap. ult. lit. D, & Bacch. in Treutl. d. l.* Forte dici posset, exceptionem privilegiatam, quæ onus probandi in actorem devolvit, non habere locum contra confessionem factam coram testibus, sed secus, si reus probationem in se suscipere velit.
9 §. 1. Hic tres habet cautiones, in quibus exce-

10 exceptio hæc non habet locum: 1. Est confessio depositarii, cum non sit verosimile, eum, de cujus lucro in eo contractu nil agitur, falso aliquid spe depositi confessurum, Vid. *Zang. d. p.* 3. *cap.* 14. *n.* 5. *seq.* Et ideo *hunc* §. de depositario intelligo, cum *Bart. Bald. hic & Trentac. d. l. num.* 25. Et sic quando depositarius fatetur, apud se rem esse depositam, non gaudet hac exceptione, sed limitandum hoc est, nisi fraus fiat legi, ut si quis acceperit cautionem quasi ex Deposito & revera sit ex mutuo, *Riminald. vol.* 2. *conf.* 152. *n.* 65. Sed Quæritur: *Si fatear te deposuisse quidem pecuniam numeratam, cum potestate tamen ea utendi ut mutua, an habeam exceptionem?* & hoc affirm. *Bart. & Castr. hic*, quos sequitur *Trentac. d. l. n.* 25. Sed dubito cum *Baldo hic*, nam depositum hoc proprie non est mutuum, sed tunc transit in mutuum, quando depositarius utitur, per *l.* 1. §. 34. *ff. de mutuo.* Conf. *l. certi condictio* 9. §. *fin. ff. de rebus credit.* Vide *Molin. de J. & J.*
11 *disp.* 523. *n.* 1. *in fine*: 2. In apocha quam dant exactores tributorum & vectigalium, sed exactoribus non existentibus solvendo, posse conveniri debitores Fisci, cum confessio exactoris Fisci non præjudicet, tradit *Zang. d. l. num.* 8. *& seq.* nec non *Bald. hic n.* 3. *Trent. d. tit. de solut. resol.* 20. *num.* 26. Sed de hac limitatione licet dubitare, ob *l. ult. C. de apochis*, quæ generaliter loquitur, & *l.* 2. §. 1. *C. de quadriennii præscriptione*, sed de hoc in-
12 fra: 3. Maritus si fateatur dotem se accepisse, scilicet si post instrumenta dotalia fateatur ex intervallo, secus si in instrumento ipso dotali, nam tunc habet exceptionem intra biennium continuum, si nondum per biennium stetit matrimonium, si autem ultra biennium stetit matrimonium, intra tamen decennium, habet hæc exceptio spatium trium mensium, postea plane exclusa est, per *auth. quod locum C. de dote cauta non numer.* Vid. *Menoch. lib.* 3. *de præsumt. præs.* 12. *num.* 20. *& præs. seq. num.* 22. *Zang. d. c. num.* 15. *& seqq. Trentac. d. l. num.* 27. *Covar. l.* 1. *resol. c.* 7. *num.* 5. *Fachin. l.* 8. *c.* 82. Nam cum maritus ob dotem obligatam habeat uxorem, necesse non habet fateri solutionem spe numerationis. Unde notabiliter colligitur: mariti confessionem factam post dotale instrumentum ex intervallo non posse retractari per hanc exceptionem, *P. Barb. ad l.* 1. *part.* 6. *n.* 50. *ff. sol. matrim.* ubi id etiam ad creditores extendit, quod iis etiam noceat mariti confessio, *barb. n.* 51. *Conf. Carpz. p.* 1. *C.* 28. *def.* 78. Secus tamen esset, si sponsus a sponsa percepisse dotem fateatur, *Bald. Novellus de dote p.* 10. *n.* 18. Hoc sane verum est, firmiorem esse confessionem mariti, si fateatur, ab extraneo se dotem accepisse, quam ab uxore, *Carpz. d. l. d.* 79.

13 §. 2. Hinc succurritur creditori confitenti pecuniam, id est, rem fungibilem, non tantum ex mutuo, sed ex quocunque contractu debitam sibi esse solutam, *Castrensis hic num.* 3. Nam creditor potest compellere debitorem ad solvendum, & ideo opus non habet spe futuræ solutionis fateri solutionem, verum nemo potest alium compellere ad mutuandum, *Hillig. in Donell. lib.* 14. *cap.* 37. *lit. F.* Sed & hic obligatione apochæ debitorem invitare solet ad solutionem, quamvis hoc fiat rarius, & ideo quia minus periculum, *l.* 1. §. *sed & si quis ff. de Carbon. Edict.* tantum triginta dies ad contestandam hanc exceptionem dantur, post illud tempus datur confessioni, cum hic in liberatione versemur, *Wesenb. vol.* 1. *conf.* 42. *num.* 28. *Zang. d. l. num.* 31. Si tamen fidejussor apocham creditoris proferat & agat contra debitorem, etiam post istos triginta dies, debitor audiendus erit, si probare velit, creditorem debitori remisisse debitum animo donandi. Cum hoc casu fidejussori nihil absit, nec actionem mandati habebit, *l.* 12. *ff. mandati*, *Zang. d. l. n.* 34.

14 §. 3. Postquam tempus exceptionis non numeratæ pecuniæ & non soluti debiti præterlapsum, non licet adversario etiam juramentum deferre, ex quibus enim causis quis judicium accipere non tenetur, ex iis causis nec jurare cogendus est, *l. sed & si restituatur* 28. §. *quibus* 2. *ff. de jud. Donell. hic n.* 3. & quia exceptio temporalis, *Setserus de jurej. l.* 4. *c.* 3. *n.* 14. Colli-
15 ge: Ubi cessat exceptio non numeratæ pecuniæ, ibi nec delatio juramenti locum habet, *DD. hic*, *Gomez lib.* 2. *resol. cap.* 6. *Zang. d. l. num.* 26. *Nebelkra decis. ult. num. ult.* Ratio decidendi est juxta *Castrensem*,

ƒem, quia is qui habet pro ſe confeſſionem, habet intentionem fundatam ex confeſſione adverſarii & ex lapſu temporis. Hinc vult probare *Caſtrenſis*, quando lapſus eſt terminus ad probandum, illum, cui probatio injuncta, non poſſe juramentum deferre alteri, cum habeat alter intentionem fundatam cum lapſu temporis. Sed putarem hic adeſſe ſpecialem rationem, cum hic creditor habeat: 1. pro ſe confeſſionem adverſarii: 2. lapſum temporis: & 3. Debitor habuit hoc privilegium, quod intra ſatis amplum temporis ſpatium potuerit probationis onus contra confeſſio-
16 nem ſuam in adverſarium devolvere. Jam vero in toto jure hoc frequens eſt, ut, qui in uno ſublevatur & inſigni privilegio honoratur, in alio gravetur, ut infinitis exemplis poſſet declarari. Hinc ergo factum videtur, ut in hoc puncto non poſſit juramentum deferri, quod ad alios caſus, in quibus alter intentionem habet fundatam etiam ex lapſu termini, non videtur extendendum niſi expreſſum habeamus ſtatutum, quale in foro Saxonico habemus in puncto deferendi juramenti. Aliter ad *hunc textum* reſpondet *Mantica de tac. & ambig. convent. lib.* 18. *tit.* 2. *nu.* 25. Et ideo non obſtante *hoc textu* quidam volunt, poſitiones fieri poſſe, ad elicien-
17 dam confeſſionem; quia ſcil. hoc juramentum, quod ponens, & alter qui reſpondere debet, præſtant, non eſt litis deciſorium, ſed calumniæ, & poſitiones jure præſertim Canonico ſunt præambulæ probationis. Si igitur poſt biennium probare licet, non eſſe pecuniam numeratam, ut ante diximus, utique etiam in hunc finem poſitiones facere licebit. Alia enim ratio juramenti litis deciſorii, & alia juramenti dandorum & reſpondendorum, *Maſcard. concl.* 1119. *num.* 3. Et ſic ex æquitate canonica etiam juramentum deciſorium opponi poſſe tradit *Menoch. conſ.* 47. *n.* 9. de quo tamen dubito, ob rationem antea poſitam.

18 §. 4. *Cum Auth. ſeq.* Tam exceptio non numeratæ pecuniæ vel dotis, quam non ſoluti debiti, debet innoteſcere adverſario, intra tempus conſtitutum, & debet innoteſcere ſcripto ad eum tranſmiſſo, & ita querimonia, de qua in *l.* 8. *h. t.* debet ſolemniter & teſtato fieri, ut poſſit ſcilicet alter diligentius deliberare, quid ſibi faciendum. Si autem adverſarius abeſt, vel propter potentiam ei denunciari nequit, denuncietur Judici Ordinario, vel, ſi talis deſit, Epiſcopo. Ex hoc textu apparet, non tantum dari ob non ſolutam pecuniam exceptionem, nec tantum condictionem cautionis, ſed etiam querelam,
19 licet creditor non agat, & ſic hæc exceptio per modum implorationis officii ju-
20 dicis proponi poteſt. Et hujus querelæ ſemel interpoſitæ hic eſt effectus, ut interrumpat præſcriptionem & perpetuam hanc exceptionem ultra tempus a jure præfixum. Deinde collige ex hoc
21 textu: In loco contractus poſſe agi ad reſciſſionem illius, *Colerus de proceſſ. execut. p.* 2. *c.* 1. *n.* 18. *Roman. ſing.* 370 & quos hic congerit *Auguſt. Barb.* ubi hoc ex *Petro Barboſa in l. heres abſens §. proinde n.* 25. *ff. de judic.* intelligit de eo caſu, quando contractus non eſt perfectus, ut *hic*, vel vitio aliquo laborat, ut ſi commiſſa ſit uſuraria pravitas, nam tunc de eadem uſuraria pravitate coram eodem judice, ſub quo contractus celebratus, agi ad diſtractum poteſt, ut poſt *Bald. hic Caſtr.*
22 Secus, ſi perfectus contractus, nec vitio intrinſeco laboret, v. g. ſi ob læſionem agatur ad reſcindendum. Sed putarem etiam hoc caſu in loco contractus ad reſciſſionem agi poſſe, quia *ex l.* 2. *C. de reſcind. vendit.* non agitur ſimpliciter ad reſcindendum, ſed ut vel juſtum pretium ſuppleatur, vel a contractu abeatur, & ſic alternative, vel ad ſervandum contractum & ad æquitatem reducendum vel ad reſcindendum agi poteſt. Et ubi evidentiores læſiones probationis reperiri poſſunt, quam in loco contractus? Colligitur etiam
23 generalius ex *hac l.* Diſtractus judicari ex natura & qualitate contractuum, *Colerus d. l.* Colligitur etiam *Caſtrenſis hic & Sa-*
24 *lyc.* quod in defectu judicis ſæcularis, recurrere quis poſſit ad Eccleſiaſticum; quod tunc etiam fieri poſſet, quando res conſcientiam concernit, & Judex ſæcularis de cauſa cognoſcere nequit. Demum notes: Modum interrumpendi præſcriptionem per querelam expoſitam judici, etiam parte abſente &c. de quo alibi. Ex *Authent.*
25 Collige: cum *Salyc.* Hanc querelam per ſcripturam fieri debere, ut ad acta redigi poſ-

possit, neque ad insinuationem citatione partis opus esse, sed eam querelam postea parti esse communicandam. Querela tamen hæc statim potest parti insinuari, & habebit hunc effectum, quocunque modo fiat, ut ex temporali exceptione faciat perpetuam, & transferat onus probandi in alterum, per *Nov.* 100. *c.* 1. *Rittersh. in Nov. p.* 5. *c.* 8. *n.* 4. *& seq.*

L. Si cui. 15.

SUMMARIA.

Casus l. ejusque decisio. 1.

Non soli debitori, sed & fidejussori, & creditori alii competit hæc exceptio ob proprium interesse. 2.

Limitatio. 3.

Confessio mariti de recepta dote non præjudicat creditoribus. 4.

Extensio dispositionis h. l. n. 5.

Regula: Non potest quis uti jure inmeum favorem introducto ad suum proprium commodum, limitatur. 6.

Non licet excipere de jure tertii. 7.

Limitatur. 8.

Debito civili ante lapsum biennii accedere potest fidejussor. 9.

1 Scripsi a te mihi mutuo data centum, & obligo ædes meas, cum nihil acceperim, postea ab alio vere accipio centum, & easdem ædes pignori trado. Convenitur hic Secundus creditor a te hypothecaria actione, quia tu prior tempore per *l.* 2. *&* 3. *C. qui potiores in pign.* Secundus excipit, pecuniam non esse solutam. Resp. Imp. Secundo creditori competere hanc exceptionem, etiam debitore invito, quia est exceptio rei cohærens, non personæ, & convenitur ex obligatione debitoris. Æquissimum itaque est, ipsi dari exceptionem hanc, sed si victus fuerit, hæc sententia neque mihi nec fidejus-
2 sori meo præjudicat. Collige ergo: Non soli debitori, sed & fidejussori & creditori alii competere hanc exceptionem, ob proprium interesse, licet debitor ea nunquam usus esset, imo debitore invito, *Covarr. lib.* 1. *resol. c.* 7. *nu.* 6. *Petrus Barbosa ad l.* 1. *p.* 6. *n.* 37. *ff. sol. matr. Tiraq. de retr.* §. 1. *gl.* 18. *n.* 82. *Hillig. in Donell. lib.* 14. *cap.* 37. *lit. F, Hering. de fidejuss. c.* 27.
3 *p.* 4. *n.* 50. Sed intelligendum tamen hoc, si adhuc intra tempora opponendæ exceptionis consistat creditor, *Petr. Barbosa in d. l.* 1. *p.* 6. *num.* 37. *ff. sol. matr. & Mantica de tacit. & amb. conv. lib.* 11. *tit.* 27.
4 *num.* 17. Colligitur etiam: Confessionem mariti de recepta dote non præjudicare creditoribus, scilicet intra tempora opponendæ exceptionis, *Tiraq. d. l.* & sic creditores mariti possunt pro suo interesse opponere exceptionem non numeratæ dotis, marito etiam invito, *Bl. Salyc. h. l. Rolandus a Valle l.* 4. *cons.* 74. Sed intra tempora, intra quæ maritus admittitur per allegatas auctoritates a *Jo. Domin. Gaito de credito c.* 4. *quæsito* 11. *n.* 770. Notan-
5 dum ex *Castrensi hic*: Exceptionem hanc non dari tantum secundo creditori, quando convenitur, sed etiam dari ipsi querelam hanc, si priorem creditorem in spe velit hypothecaria convenire, imo si primus creditor cum ipso debitore agat, possunt creditores intervenire, & se interponere, opponendo hanc exceptionem per notabilem extensionem *Castrensis*, quia in omnibus his casibus est eadem ratio, quia posset alias debitor cum primo creditore colludere in necem posteriorum verorum creditorum; Collige etiam notabilem li-
6 mitationem illius Regulæ; Quod non possit quis uti jure in meum favorem introducto, ad suum proprium commodum, *l.* 41. *ff. de Minoribus*. Aliud tamen, si proprium interesse habeat, *Petr. Barb. in*
7 *l.* 1. *p.* 6. *n.* 37. *ff. sol. matr.* Collige etiam: Exceptionem alterius regulæ, quod non liceat excipere de jure tertii, *l.* 4. §. 7. *ff.*
8 *si servitus vind.* Secus tamen est, si quis habeat interesse in jure tertii reali, *Castr. hic*. Apparet tamen ex *hac lege*: si creditor hanc exceptionem opposuerit & victus fuerit, non præjudicare hoc debitori, quia intra statuta tempora hanc exceptionem opponere possit, unde probatur hanc oppositionem non perpetuare hanc exceptionem principali debitori, quia nihilo minus debitor intra statuta tempora opponere tenetur hanc exceptionem, *Castr. hic*
9 *n.* 2. Demum collige: Debito civili, quale est hoc, ante lapsum biennii posse accedere fidejussorem.

L. Indubitati. ult.

SUMMARIA.

Sensus legis. n. 1.

Com-

Conditio, quæ tacite inest obligationi vel contractui, tacite etiam inest juramento. 2.
Juramentum aliud promissorium, licet assertorium. 3.
Debitor qui juravit vera esse, non potest venire contra confessionem suam. 4.
Limitatur. 5. 6.
Juramentum imitatur naturam contractus, & omnes illius contractus conditiones recipit. 7.
Fallentiæ h. reg. n. 8.
Juramentum, ubi consensus deficit, nihil operatur. 9.

1 Scripsi, me accepisse centum, quæ sub juramento promitto me redditurum. Resp. Imp. id juramentum non excludere hanc exceptionem, sed habere hanc conditio-
2 nem, si accepero. Collige: Conditionem, quæ tacite inest obligationi, vel contractui, tacite etiam inesse juramento. Secus vero esset, si jurato dixisset se accepisse, nam tunc ut perjurus cum hac exceptio-
3 ne audiendus non est. Nam aliud est juramentum Promissorium, si quis fateatur se accepisse centum, & jurato promittat se soluturum, nam hoc intelligendum cum conditione, si numerata, *Trentac. d. res.* 20. *n.* 3. *& seqq. Mant. l.* 18. *tit.* 4. aliud Assertorium, de quo *Molina de J. & J. tr.*
4 2. *disp.* 302. *n.* 11. Et sic si debitor jurasset vera esse, quæ confessus est, non potest venire contra confessionem suam, *Castr. n.* 4. *& Salyc. n.* 2. *Gutier. de jur. confirm. p.* 1. *c.* 37. *n.* 8. nam turpitudinem propriam allegaret, *Barbosa ad l.* 1. *part.* 6. *n.* 46. *ff. sol. matr.* Sed hoc creditoribus non repugnaret, quo minus turpitudinem & perjurium debitoris allegare possent, *Barb. d. l.*
5 *n.* 47. Sed quid si renunciasset huic exceptioni, & jurasset se nolle venire contra promissionem? Resp. *hic Castrensis*, non esse huic exceptioni locum, sed facta solutione posse solutum repeti, per *c. debi-*
6 *tores X. de jurejur.* Sed quid si minor esset, qui in casu hujus legis juramentum præstitisset, & tempus biennale esset lapsum. Et dari post minorem ætatem adhuc biennium, *argum. l. fin. C. in quibus causis in integ. restitutio non est necess.* tradit *Baldus hic & Castr. vel per restitutionem*. Colligitur igitur ex *h. l.* famosa illa Regula, ob quam *hæc lex* sæpius al-
7 legatur: Quod scilicet juramentum imitetur naturam contractus, & omnes illius contractus conditiones recipiat, *Setserus de juram. l.* 1. *c.* 26. *n.* 12. *& duobus seqq.* ubi aliud etiam esse dicit in juramento asser-
8 torio se accepisse pecuniam. Sed illa Regula fallit: 1. In omnibus illis casibus, in quibus actus cessante juramento est irritus & invalidus: 2. & validitatem recipit ex juramento, tunc enim non sequitur conditionem actus, sed obligationem auget, *Vinc. Mancius tr. de juramento p.* 4. *effectu* 9. *n.* 10. quem allegat *Steph. Fagundez ad Decal. lib.* 2. *cap.* 27. *n.* 7. Et hoc prolixe declarat exemplo alienationis fundi dotalis, alienati prædii minoris. Si contractus innominatus obligat ad standum promissis, vel ad rescissionem contractus. Sed juramentum præcise ad observantiam contractus obligat, quia ex contractu revocabili facit irrevocabilem, *Ant. Gabriel. tit. de juram. concl.* 9. *Jo. Gutierrez. de juram. confirm. part.* 1. *c.* 35. *Lud. Gomez. in c. ut animarum de const. lib.* 6. *num.* 37. *Anton. Burgos in c. quod vult Deo, de judic. numer.* 55. Deinde ista regula intelligenda est de natura contractus primordiali, non accidentali, *Gutierrez d. tr. l.* 1. *c.* 37. *n.* 5. v. g. primordialis natura confessionis mutui est, ut fiat ante numerationem, hoc per juramentum non alteratur & utrique deest consensus: Sed si juramentum assertorium fuisset additum confessioni, vel fuisset renunciatum exceptioni, tunc aliud foret dicendum, ut supra dictum. Deinde non valet hæc Regula, si intentio jurantis verosimiliter non concurreret, *Ant. Burgos in d. c. quod vult Deo, num.* 57. & sic si jurans aliud quid, quod a primordiali natura discederet, expresse vel tacite addiderit, non habet locum hæc regula, *Fagundez d. l. n.* 7. *in fine*. Et sic potissimum hæc regula in consensu locum habet, ut quando consensus purus & absolutus deest in ipso contractu, hic non suppleatur per juramentum, *Gutierrez d. l. nu.* 5. Conf. *DD. illi, quos August. Barb. hic memorat. nu.* 6. *&*
9 *seqq.* Colligunt etiam ex hac regula, juramentum, ubi consensus deficit, nihil operari, inter *Axiomata Barbosæ lib.* 9. *cap.* 93. *Axiom.* 4.

TITULUS XXXI.

De Compensationibus.

L. Et Senatus. 1.

SUMMARIA.

In singulis provinciis erant Fisci diversæ stationes. 1.
Non potest debitum quod uni stationi debetur, cum debito, quod alius provinciæ stationi debet, compensari. 2.
Etiam in debitis fiscalibus regulariter admittitur compensatio. 3.

1 IN singulis provinciis erant Fisci diversæ stationes, i. e. administrationes & of-
2 ficia. Sic ergo a statione hujus provinciæ quidam conduxit portorium, pro quo debet centum, idem stationi vel officio Fisci alterius provinciæ dedit mutuo centum. Vult ergo cum statione hujus provinciæ compensare. Resp. quod non possit, nam alias 1. Confunderentur officia & administrationes, *Peregr. de jure Fisci lib. 6. tit. 7. nu.* 15.: 2. Poterit suum creditum ab altera statione facile consequi, quia Fiscus semper videtur solvendo. Sed diversæ stationes si ab uno administrentur, volunt quidam compensationem fieri posse, de quo dubitat *Afflictus dec.* 192. Colligitur ta-
3 men ex *hac l.* 1. *&* 3. Regula: Quod etiam in debitis Fiscalibus regulariter admittatur compensatio, si aliquid debeatur Fisco vel in pœnam, vel ex contractu, *Molina de J. & J. tr. 2. disp.* 560. *n.* 25.

L. Ex causa. 2.

SUMMARIA.

Indebite solutum ex re judicata non potest cum debito liquido compensari. 1.
Ipso jure liberat debitorem compensatio. 2.
Guarentigionatis instrumentis exceptio compensationis opponi potest. 3.
Ubi competit exceptio, compensatio locum non habet. 4.
In executione etiam potest opponi exceptio compensationis. 5.
Imo etiam licet ex litteris cambii inter mercatores contractum fuerit debitum. 6.

1 Fuisti mihi condemnatus indebite in centum, & ea solvis, postea ego alia centum ut debitum liquidum peto, tu dicis te priora centum indebite solvisse, ergo hæc cum his centum vis compensare. Resp. non posse: ratio, quia centum priora condictione indebiti non potes repetere, *l.* 1. *C. de cond. indeb.* nam qui ex causa judicati solvit, ex causa solvit. Sed si priora centum nondum essent soluta,
2 posset fieri compensatio, nam jure ipso liberat debitorem compensatio, *l.* 4. *h. t.* In quo casu videbatur ratio dubitandi, quia res judicata habet executionem paratam, sed aliud debitum executionem paratam non habet. Sed resp. omnino requiri, ut de alio debito constet, saltem ex confessione, & sic omnino etiam alterum debitum habet executionem paratam. Vel si possit in termino brevi liquidari & probari, licet condemnatus nullam habeat amplius dilationem ad solvendum, *Molina de J. & J. tr. 2. disp.* 569. *n.* 5. *Afflict. dec.* 121.
3 Et sic multo magis guarentigionatis instrumentis Exceptio compensationis opponi potest, si rei judicatæ potest opponi, *Molin. d. l.* Si vero Judex verum debitorem a debito vero male absolvit, & creditor a debitore ob diversum debitum conveniatur, non poterit debitor exceptione compensationis removeri, licet non obstante absolutione remanserit naturale debitum, quia tamen ex sententia oritur Exceptio rei judicatæ, obligatio ista naturalis est inefficax, & rejicitur propter
4 rei judicatæ auctoritatem. Ubi enim competit Exceptio, compensatio non habet locum, *l. quæcunque* 14. *h. t. Bart. Bl. & Castr. hic, Trentac. l.* 3. *tit. de comp. resol. un. num.*
5 2. Collige etiam: In Executione posse opponi exceptionem compensationis, *Dn. Mev. p.* 2. *dec.* 308. *n.* 4. Vid. *not. ad l. ult. infra pr.* It. *Auctor in l.* 7. *ff. h. t. numer.* 8. *& multis seqq.* ubi prolixe hanc quæstio-
6 nem tractat. Imo potest opponi compensationis Exceptio, licet ex litteris Cambii inter mercatores contractum fuerit debitum, *Struv. synt. jur. civ. exerc.* 21. *th.* 15.

L. In ea. 3.

SUMMARIA.

Qui fisco vel civitati aliquid debet, & cui fiscus aliquid debet, ille cum fisco potest compensare. 1.
Exceptiones. 2.
Raro cum fisco admittitur compensatio. 3.
Ampliatio. 4.

Qui

1 Qui Fisco vel Civitati aliquid debet, & cui Fiscus aliquid debet, ille cum Fisco
2 potest compensare, *supra l.* 1. Sed excipitur 1. Si privatus sit debitor ex Calendario, i. e. si mutuum sumpsit a Rep. nam in pecunia nervus Reip. consistit. Per *Calendarium* autem hoc loco liber rationum, in quem pecuniæ fœneratitiæ referebantur, intelligitur, ut describunt Calendarium *Lexicographi*, *Zang. de exc. p.* 3. *c.* 8. *num.* 12.: 2. Si vectigal debeat: 3. Si debitor fisco ex causa victus vel annonæ debeat: 4. Ex causa tributi: 5. Ex causa alimentorum, quæ civitas suppeditat pauperibus: 6. Si pecunia statutis sumptibus servit, id est, ad certos usus publicos pertinet: 7. Si debeat ex causa fideicommissi, ubi concurrit & favor testamenti & favor Fisci: 8. Si a fisco quid emi, *l.* 7. *h. t.* & *d. l.* 46. §. 1. *de jure Fisci*, pretium illud cum mutuo, quod Fiscus mihi debet, compensare non possum: 9. Si sint diversæ stationes
3 vel officia Fisci, *l.* 1. *h. t.* Ex his apparet, raro cum Fisco admitti compensationem. Vid. *Molina de J. & J. disp.* 560. *num.* 25. *Don. l.* 16. *c.* 15. *Pereg. de jure fisci lib.* 6. *tit.* 7. *n.* 15. *Trent. d. l. n.* 11. *Zang. de exc. d. c.* 8. *n.* 21. & *seq.* Fusius *Auctor in l. fin. ff. h. t. per tot.* Sed quæritur hic: 1. *An id, quod hic dicitur de Republ. etiam in omnibus*
4 *civitatibus locum habeat?* Quod Affirmatur in terminis habilibus, quando scilicet alimenta debet civitas & similia; Nam quamvis primo de Republ. dicat, postea tamen civitatis fit mentio, *Flores Diaz. lib.* 2. *q.* 21. *num.* 164.: 2. Quæritur: *An quod de alimentis dicitur hic, in aliis etiam debitoribus locum habeat, ut quod quis alimentorum nomine debet, non possit cum alio compensare?* Et hoc affirmant *Surdus de alim. tit.* 8. *priv.* 53. *nu.* 5. & *tit.* 7. *qu.* 10. *nu.* 8. & *Barb. hic n.* 12. *Carpz. p.* 1. *Jurispr. c.* 8. *def.* 9. Idem in Decimis, *Romanus sing.* 551. *Trentac. d. l. nu.* 16. *Bart. hic n.* 17. *Wesenb. in C. h. t. n.* 12. & in piis causis, *Phanucius de lucro dotis Gl.* 8. *n.* 77. *in fine*, *Wesenb. C. h. t. n.* 12.

L. Si constat. 4.

SUMMARIA.

Compensatio fit ipso jure in concurrente quantitate, & pro rata, & impedit cursum usurarum. 1.

An ita fiat compensatio ipso jure, ut neque exceptione, v. g. facto hominis opus sit? 2. 4.

An detur compensatio, si usurarium debitum cum non usurario concurrat? 3. 5.

Si debitor ex pluribus causis suum debitorem habeat obligatum, si compensatio fiat ipso jure, in quo debito facta intelligatur? 6.

1 Debeo tibi decem cum usuris, tu vero mihi debes viginti cum usuris, ipso jure ac instar solutionis hic datur tibi compensatio in concurrente quantitate, scil. in decem, in residuis decem tantum mihi manes obligatus, & debes tantum usuras ex illis decem. Nota bene: Compensatio fit ipso jure in concurrente quantitate & pro rata, & impedit cursum usurarum. Ex hac lege probant, compensationem ipso jure fieri ex eo tempore, quo utraque pecunia debetur, *Trent. l.* 3. *res. t. de comp. res.* 1. *n.* 24. Acriter hic disputant In-
2 terpretes, 1. an ita fiat compensatio ipso jure, ut neque exceptione, v. g. facto ho-
3 minis opus sit? 2. an detur compensatio, si usurarium debitum cum non usurario
4 concurrat? In Prima quæstione vera est sententia, omnino factum hominis accedere debere, si enim adversarius desideraverit, & Judex approbaverit, tunc demum locum habet compensatio, potest enim Judex reprobare, *l.* 7. §. *ult. ff. h. t.* Sed si opposita jam sit, retro vim exerit suam, non a die exceptionis vel admissionis, *l.* 11. *ff.* & *l.* 10. *C. h. t. Pac. cent.* 4. *q.* 37. *Hillig. d. c.* 15. *lit. ff. Bacch. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 25. *thes.* 10. *lit. E*, *Wesenb. in C. h. t. n.* 6. *Vinc. de Franc. dec.* 53. *num.* 2. *Tiraquell. in l. si unquam verbo revertatur n.* 15. & *de rer. consang.* §. 3. *Gl.* 3. *n.* 8. *Petr. Barb. in l.* 8. §. *ob donationes n.* 31. *ff. sol. matr.* & *August.*
5 *Barb. prolixe hic n.* 12. In secunda quæstione, pone me tibi obligatum esse ex mutuo in centum, & stipulatus es usuras, postea tamen mihi sine usuris debere incipis centum, ibi non amplius potes usuras computare, quia non sum in mora; ideo autem non sum in mora, quia tu petere non potes tua centum, *Castr. hic*, *Molin. d. disp.* 560. *n.* 1. & quos allegat *August.*
6 *Barb. hic n.* 21. & conf. *not. l. seq.* Deinde & illud controversum, si debitor ex pluribus

ribus causis habeat obligatum suum creditorem, a quo convenitur, & si compensatio fiat ipso jure, in quo debito facta intelligatur. Resp. ipso jure quidem fieri, sed facto hominis opus esse, ut debitor non tantum opponat compensationem, sed etiam declaret, in quo debito compensationem fieri velit, sicut etiam in solutione debitoris est electio, *Dn. Mev. p. 1. dec. 116.*

L. Etiam. 5.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Qu. an petitioni fideicommissi opponi possit compensatio? 2.
Pro qua parte debiti compensari potest, pro ea parte impeditur cursus usurarum. 3.
Etiam ea in compensationem veniunt, quæ debentur officio judicis. 4.

1 Honoratæ debeo ex fideicommisso centum, & cum interpellatus ante quinquennium non solverem, ex eo tempore ad usuras obligor, illa autem mihi debet ex contractu etiam ante quinquennium
2 quinquaginta, sed sine usuris; Quæritur 1. *An petitioni fideicommissi, quia videtur privilegiata, possit opponi compensatio?* Quod affirmatur ex *l. 2. ff. h. t.* Ergo sola quinquaginta petere potest. Sed Quæritur: *An ex omnibus centum possit petere usuras, præsertim cum illa mihi nullas usuras debuerit?* Resp. Quod non, nam æquitas compensationis excludit quæstionem usurarum, id est, ab eo tempore, quo mihi illa 50. debuit, ratione omnium centum usuras petere non potuit, quippe cum pars compensatione ipso jure fuerit subla-
3 ta *l. prac.* Collige: Pro qua parte debiti compensari potest, pro ea parte impediri cursum usurarum. Ex dictis apparet, quod rationem dubitandi constituam in eo, quod ex altero debito hic debeantur usuræ, ex altero non. Alii rationem cum *Gl.* constituunt, ut *Castr. & DD.* communiter, quod, quæ ut fideicommissa debentur, non deberentur olim actione, sed officio judicis. Et ita ex *hac l.* colligit *Br. Bl. Castr.*
4 & alii, quod & ea in compensationem veniant, quæ debentur officio judicis. Sunt qui in eo constituant rationem dubitandi, quod actio ex testamento sit stricti juris, & ideo ex constitutione Divi Marci etiam in actionibus stricti juris habet locum compensatio, quod clarius habetur *in §. 30. Inst. de actionibus.*

L. Neque. 6.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Scriptura non est modus introducendæ obligationis, ubi creditor fatetur reum nil accepisse. 2.
Decisio casus h. l. *n.* 3.

1 Maritus scripserat se dotis vel mutui titulo accepisse centum, soluto per divortium matrimonio, uxor agebat ad restitutionem, maritus excipit, 50. sibi non esse soluta: & 2. Uxorem sibi 50. abstulisse, ita ergo 50. residua vult compensare, utrumque fateri cogitur mulier, sed putat ad 50. priora maritum per scripturam teneri: & 2. Compensationi obstare
2 privilegia dotis, Resp. Imper. Scripturam non esse modum introducendæ obligationis, ubi creditor fatetur reum nil accepisse: 2.
3 omnino illa amota 50. cum 50. dotis nomine acceptis compensari posse, secus enim esse in specie in dotem data, *l. un. §. sed nunc retent.* 5. *C. de rei uxor. act.* imo si mulier negaret a se amota 50. maritus ipsam reconvenire posset, & teneretur ipsi mulier respondere, neque æquum esse maritum condemnari prius, *Kremb. ad §. in bonæ fidei* 30. *Inst. de act. nu.* 29. *& seq.* Sed huic vehementer obstat *d. l. un.* §. 5. ubi dicitur, propter res amotas non denegari debere restitutionem dotis, ideoque *hanc l.* cum *Gl.* alii intelligunt de alia pecunia mutuo data a muliere, non in dotem. Sed non absurdum, etiam de dote *hunc text.* accipere. Et præter responsionem supra datam responderi potest, aliud esse loqui de retentione, aliud de compensatione, & communius videtur receptum, per *d.* §. 5. compensationem non esse sublatam, *Tyndarus tract. de compens. art.* 5. *num.* 43. *Hill. lib.* 14. *c.* 8. *lit. C*, idque magis, cum alia ratio reconventionis. Nam si maritus de dote conventus, nuda allegatione exceptionis rerum amotarum se defendere vellet, non est audiendus, per *d.* §. 5. Sed si reconveniret uxorem, natura processus postulat, ut uterque processus simul finiatur. Neque obstat si quis dicat, dotis constitutionem esse hic manifestam & liquidam, recon-

reconventionem rerum amotarum esse illiquidam, & sic illam non debere tardari per hanc. Nam responderi potest Imperatorem tantum jubere, ut mulier mutuæ petitioni respondeat, ex qua responsione apparebit, an liquida sit causa reconventionis, nam si fateatur res a se amotas uxor, non minus liquida erit, quam actio dotis. Sed illum mirum, quod hic reconventio videatur compensatio dici: Ad quod *Bl.* & *Salyc.* dupliciter respondent: 1. Quod compensatio improprie vocetur hic reconventio per *l. amplius ff. rem ratam haberi*: 2. Vel quod cum compensatione simul reconventio fuerit juncta. Addi posset: 3. Reconventionem hic proprie fuisse, quam Imp. propter affinitatem effectuum compensationem vocat. Quicquid sit, patet tamen ex *hac lege* magna inter utramque similitudo.

L. Si ex venditione. 7.

SUMMARIA.

Quod debetur ex mutuo, potest compensari cum eo, quod debetur ex alio contractu. 1.

Limitatio. 2.

Jus Fisci non habent regulariter civitates. 3.

1 Si quis a me petat decem ex mutuo, possum compensare cum eo, si mihi debeat ex emtione rei meæ, scilicet si ille
2 sit privatus, secus si a Fisco quidem, per *hanc l. & l. 46. §. 5. ff. de jure Fisci*. Ratio in *l. 3. supr. h. t.* Sed quæritur: *An hoc quod de Fisco hic dicitur, ad omnem bursam civitatis pertineat?* Quod negat *hic Baldus*, & subdubitans *Salyc.* nisi jura fi-
3 scalia præscripsissent: & sane ex *d. §. 5.* apparet hoc esse jus Fisci, jus Fisci autem non habent regulariter civitates, nisi in iis juribus, in quibus jura Fisci præscripserunt, de quo alibi.

L. Si propter. 8.

SUMMARIA.

Legatum cum fructibus perceptis & consumtis compensari potest. 1.

Debita utrinque compensanda in quantitate consistere debent. 2.

Limitatio. 3.

1 Vitricus meus usurpavit meum prædium, & fructus percepit indebite, eosque consumsit, sic ergo pretium sive æstimatio succedit loco fructuum consumtorum; sed mater mea legavit eidem meo vitrico centum aureos, quos a me petit, Quæritur; *An illud Legatum cum fructibus perceptis & consumtis compensari possit?* Quod affirmatur per *l. hanc*, quia quantitas cum quantitate compensatur, hic autem ab utraque parte debetur quantitas; Ergo *l. 2. ff. h. t.* Nec impedit hanc compensationem favor testamenti per *l. 5. h. t.* Collige: Fructibus consumtis & in æstimationem redactis pecuniam cum illis compensari posse, & sic necesse esse,
2 ut debita utrinque compensanda in quantitate consistant, *arg. l. 4. sup. h. t. arg. l. 18. ff. de pign. act. Struv. synt. jur. civ. exerc.*
3 21. *th.* 17. Verum hoc cum temperamento accipiendum; nam potest etiam esse compensatio in rebus, quæ non sunt fungibiles, nec in quantitate consistunt, si sint res indeterminatæ unius speciei: v. g. debes mihi 12. modios hordei, ego tibi 6. modios debeo hordei, tu mihi equum debes, ego tibi vicissim equum debeo, quia enim ego non meliorem tibi præstare teneor equum, nec præstantibus hordeum, & tu neque hoc petere sine rubore a me potes, recte hic admittenda compensatio, *Molin. de J. & J. disp. 360. num. 19.* Sic etiam voluntaria compensatio locum habet etiam inter species utrinque debitas, si unus opponat compensationem, & alter in judicio taceat, secus in necessaria, vid. *P. Barbos. ad l. divortio §. ob donationes n. 14. & seq. ff. sol. matrim.* E contrario licet utrinque quantitas debeatur, si tamen ab una parte quantitas ut species consideretur, non habet locum compensatio, ut si venditor mecum seu emtore paciscatur, ut pro parte pretii eum liberem ab obligatione.

L. Ejus. 9.

SUMMARIA.

Compensare possum cum eo quod mihi debetur, non alii. 1.

Fidejussor & debitor pro una persona habentur. 2.

Quær. an filiusfamil. ab alio conventus allegare possit compensationem ex eo quod actor patri debet. 3.

Alterius vel alienum debitum non potest in compensationem deduci. 4.

Si alieno nomine convenior, non possum compensare id cum eo, quod mihi debe-

tur, sed quod principali meo. 5.
Cedens non potest plus juris in cessionarium transferre, quam quod ipse habuit. 6.
An debitor possit opponere compensationem ob debitum sibi a sui creditoris creditore cessum? 7.
Mevius notatur. 8.

1 Ego tibi decem debeo, tu Titio totidem debes, Quæritur: *An ego ex persona Titii compensare possim?* Negatur, quia compensare possum cum eo, quod mihi debetur, non alii, *l.* 18. *ff. h. t. Struv. synt. jur. civ. exerc.* 21. *th.* 54. nisi Titius suum nomen mihi cedat, & me constituat procuratorem in rem suam, *l. in rem suam* 18. *in pr. h. t.* Idem est in Fidejussore, *l.*
2 5. *ff. h. t.* quia fidejussor & debitor pro una persona habentur, & eorum obligatio quasi ex uno contractu oritur, *Dn. Mev. p.* 1. *dec.* 117. *& pr. dec.* 217. Idem in duobus reis si socii sint, *l. si duo* 10. *ff. de duobus reis*, de quo *Cuj. in hac l. tom.* 3.
3 *p.* 363. Sed quæritur, quid in filiofamilias, *An ille ab alio conventus non possit allegare compensationem, ex eo quod actor patri debet?* Et id affirmat *Molina d. disp.* 560. *num.* 21. qui utitur in argumentum *l.* 9. §. *fin. h. t.* Sed ibi specialem rationem esse liquido ex verbis textus, & ex ratione ibi addita apparet, ibi: *quia unus contractus est*. Intelligendus autem est *iste* §. *ex princ. legis* de contractu societatis, & est hic ejus sensus: filiusfamil. contraxit societatem cum Titio, obligatio statim patri adquiritur, qui ideo etiam socius videtur, agitur cum filiofamilias socio in solidum, ex eodem contractu debetur Patri aliquid, qui se societate immiscuit, quasi per filium quæsitum, id quod patri debetur ex eadem causa filius compensabit, quia unus est contractus, ita *Cujac. hic* allegato loco rectissime. Et sic con-
4 trarium fere videtur ex *d. l.* 9. §. *fin.* colligi, alterius debitum vel alienum debitum non posse in compensationem deduci: licet velim de rato cavere, *Tynd. d. tract.*
5 *art.* 7. *num.* 6. Sic si alieno nomine conveniar, ut Procurator vel Tutor, non possum compensare id cum eo, quod mihi debetur, sed quod principali meo, *l. posteaquam* 21. *ff. h. t.* Quæstionem hic movent *Gl. & DD.* si te constituerim procuratorem in rem tuam, vel, quod idem est, si tibi cesserim nomen, quo mihi Titius obstrictus erat, sed ego Titio etiam debebam aliquid ex alio capite; Quæritur: *An Titius tibi ut cessionario agenti possit compensationem, ex eo quod ego vicissim debeo, opponere?* Quod hic negat *Castr.* Aff. verior videtur *Salyc.* Alii distinguunt; utrum cessio facta sit voluntarie, an ex necessitate, illo casu obstare cessionario compensationem, hoc vero casu non, per *l.* 33. §. *fin. ff. de Proc.* Sed fundamentum distinctionis videtur infirmius; nam *illa lex* loquitur de defensione actoris principalis reconventi, sed nos hic de compensatione, quæ minuit ipso jure debitum. Alii distinguunt inter cessionem lucrativam & onerosam, & in hac negant compensationem, si non actione directa, sed utili agatur *ex Constit. Imp. Antonini*, quos allegat *Bacchov. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 25. *th.* 10. *lit.*
6 *D.* Sed nec hæc sententia videtur subsistere, quia etiam in actione utili cessionarius cedentem in effectu repræsentat, & cedens non potuit plus juris in cessionarium transferre, quam quod ipse habuit; cedens autem habuit obligationem compensationi obnoxiam, & per eam ipso jure deminutam, & compensatio etiam rei non personæ cohæret, *Guido Papa decis.* 567. *Tynd. de comp. art.* 7. *num.* 4. *&* 5. *Dn. Frantzk. lib.* 1. *resp.* 13. *Zang. de except. d. c.* 8. *num.* 34. *Jo. a Sande in tract. de cession. c.* 13. *num.* 5. Et licet in Practica *Dn. Mevius* admittat illam distinctionem, tamen fatetur, si accuratius examinetur, eam vix subsistere juxta ratiocinationem subtiliorem, *p.* 4. *d.* 140. *num.* 5. Nec quadrat distinctio *Card. Tuschi concl.* 291. *num.* 3. *lit. C*, an ante denunciatam cessionem, an vero post opponatur compensatio, quia hic de mota a cessionario lite agimus, & ita præsupponendum est, semper denunciatam esse cessionem. Sed quæritur: *An debitor*
7 *possit opponere compensationem ob debitum*
8 *sibi a sui creditoris creditore cessum?* Id negat *Dn. Mevius p.* 3. *dec.* 58. nisi id expresse conveniat, de qua decisione ego valde dubito: quod salva auctoritate tanti Viri dixerim. Nam licet magnus hodie earum cessionum abusus, cessionario tamen compensationem non denegaverim: nam cessionarius est jam creditor & quia ipsi datur

datur actio utilis, multo magis dabitur exceptio compensationis. Nec obstat ratio ex hac lege, quod id, quod ei non debetur, qui convenitur, in compensationem deduci non debeat; nam dico post cessionem omnino ei debetur. Sed forte sensit de cessione post judicium cœptum procurata: & ideo ex dictis interpretanda ea, quæ habet *Dn. Mev. p. 2. dec.* 132. Nam si pro te ignorante tuum debitum solvam, quatenus tibi utilis est solutio, omnino id in compensationem deducere nihil vetat. Sed si cedens post cessionem factam obligatus esse cœpit debitori cesso, hæc exceptio non potest opponi, quia debitum hoc cum illo non concurrit uno & eodem tempore, & quando mihi cessit nomen, hoc fuit compensabile, *Thes. dec.* 221. *n.* 2. *Trentac. d. res. un. tit. de compens. n.* 6.

L. Quoniam. 10.

S U M M A R I A.

Casus legis, eiusque decisio. 1.
Petenti pecuniam opponi potest compensatio, licet debitum postea contractum sit. 2.
Venditor rem venditam non tantum a servitutibus, sed etiam ab hypothecis liberam præstare tenetur. 3.

1 Vendidisti mihi fundum centum aureis, eum liberum promisisti ab omnibus oneribus, postea convenior a creditore, qui habet hypothecam in fundo, cui solvere & ita liberare fundum cogor 30. flor. hos solvi indebite, respectu tui, nam tuum erat liberare fundum, non meum, ex natura evictionis, sed quia illos 100. aureos solvi pro te, ideo obligaris mihi ad eos 30. flor. restituendos, ideoque in partem
2 pretii tibi imputare possum. Collige: Petenti pecuniam opponi compensationem, licet debitum postea contractum sit. Et sic emtor, qui pro liberanda re emta solvit creditori venditoris, compensat cum
3 pretio, quia venditor rem venditam non tantum a servitutibus, sed etiam ab hypothecis liberam præstare tenetur, quod utrumque ex textu colligit *hic Salyc.* & alii. Sic vendidi tibi sub pacto de retrovendendo prædium hoc modo, ut mille solvas Titio: quod non præstitisti. Ergo cum tempus reemendi advenit, in partem pretii, illa mille cum usuris tibi imputo, ut super in nostro Collegio decisum.

L. Si Tutores. 11.

S U M M A R I A.

Magistratus, qui minus idoneos nominaverunt tutores, tenentur actione subsidiaria. 1.
In primipilaribus debitis filius obligatur, licet non sit heres. 2.
Decisio casus h. l. n. 3.
Privilegiatum est debitum primipilare. 4.

1 Parens pupillorum primipili officium gessit, & remansit ex eo officio debitor, eo mortuo Duum-viri filio nominaverunt tutores, sed minus idoneos, ideoque tenentur actione subsidiaria, *l.* 2. *ff. de fidejuss. & nominat. tut.* Jam cum Fiscus conveniret tutores ob debitum primipilare, hi se non
2 stiterunt, ideoque quia in primipilaribus debitis filius obligatur, licet non sit heres, duum-viri solvunt Reip. debita, quæ pater reliquatus erat. *Quæritur: An si subsidiaria actione duumviri, qui minus idoneos tutores pupillo petierunt, conveniantur a pupillis, & ita quasi ex delicto, compensare possint cum eo, quod pro iis solverunt?* 1
3 Affirm. si id æquale vel majus est quod solverunt, alias compensatio tantum in concurrente quantitate locum habet, nam & ipsi tutores conventi actione tutelæ possunt compensare, quod in rem pupilli impenderint, *l.* 1. §. 4. *de contr. tut. act. & l.* 3. *C. eodem, l.* 2. *pr. ff. ubi Pupill. educ.* Sed poterat hic de ratione dubitandi quæri: quam *Baldus* in eo constituit, quia pupillus erat privilegiatus & actio tutelæ etiam
4 subsidiaria erat privilegiata. Sed privilegiatum debitum est primipilare.

L. Invicem. 12.

S U M M A R I A.

Compensatione liberantur pignora, ut solutione. 1.
Limitatio. 2.

1 Debeo tibi centum, & dedi pignora, tu mihi debes octoginta. Resp. Compensationem in concurrente quantitate esse faciendam, & quod superest, scilicet viginti possum solvere, aut consignatum solemniter deponere in loco publico, *l.* 19. *C. de sol.* & sic ago actione pignoratitia ad pignus repetendum. Recte ergo ex *hac l.* colli-
2 git *Cujac. hic tom.* 3. compensatione liberari pignora, aut solutione, *Struv. synt. jur*

jur.civ.exerc.21. th.27. videlicet, si quantum quis debet, tantum ei vicissim debeatur; at si minus debeatur ei, in id quod amplius debet, tenetur, & pignora in solidum teneantur. Sed liberabuntur pignora superflui solutione vel oblatione & depositione. Sed non videtur hic necessaria esse consignatio, cum etiam sola depositio sufficiat facta in judicio, ut quis possit pignoratitia actione uti, & ut impediatur pignoris distractio, per *l. si rem* 9. *§. fin. de pign. act.* & ibi *Castr. num.* 6. *Barb. in l. si debitor* 91. *ff. de solut. Zang. de except. p.* 3. *c.* 2. *num.* 120. *& seq. Bald. & Castr.* distinguunt, utrum extra judicium offeratur, an vero in judicio: ut illo casu consignatio requiratur; hoc casu vero non, & cum his consentit etiam *Neguz. de pign. part.* 5. *pr. m.* 2. *hujusque part.* 3. *num.* 4.

L. Si velut. 13.

S U M M A R I A.

Casus quem ponit Gloss. ad h. l. *n.* 1.
Cujacii casus super h. l. *n.* 2.

1 *Glossa* speciem ita ponit: Debuit Fisco viginti, ejus Procurator vult compensare, qui mihi obligatus est ratione suæ personæ & ego ob hanc compensationem etiam per quietantiam administratorem libero; sed quia contra *l.* 3. *h. t.* hæc compensatio facta, ideo successor Mutiani retractat hanc compensationem, & ego solvere cogor. Resp. non indebite me solvisse, sed quia ista compensatio non recte facta, contra Mutiani heredes integra actio
2 est. Verum *Cujac.* a Glossa & a DD. *hic*, & horum recepta interpretatione discedit, & speciem ita constituit: Fiscus petit a me tributa, ego quod vicissim mihi Fiscus debet; cum initio compensare vellem, postea non compensavi, imo scripsi me compensationem omissurum, & solvi solidum Fisco, quod petebat. Quæritur: *An mihi detur condictio soluti?* Minime: nam jus compensationis hoc casu non habebam, sed si solvi, quod compensando potui non solvere, mihi indebiti condictio competit, at si solvi, quod compensando non potui servare, mihi non competit condictio indebiti, at mihi dabitur crediti mei petitio, *hic & l. qui invicem ff. de condict. indeb.* & sane interpretatio hæc textui multo convenientior videtur.

L. Compensationes. ult.

S U M M A R I A.

Compensatio ipso jure fit. 1.
Exceptiones, quæ jure extinctam obligationem esse arguunt, etiam in ipsa executione opponendæ. 2.
Compensatio est quædam solutio. 3.
Etiam in realibus actionibus quandoque locum habet. 4.
Invito creditore aliud pro alio solvi nequit. 5.
Non est audiendus, qui vult compensare illud debitum, quod in continenti non potest probare. 6.
Limitatio. 7.
Constitutiones novæ strictissime accipiendæ sunt. 8.
Quod debitum sit liquidum vel illiquidum, non censetur ex contradictione adversarii, sed cognitione judicis summaria. 9.
Duo excipiuntur, in quibus compensatio locum non habet, in deposito scilicet & qui violenter possessione dejectus. 10. 12.
Depositum confessatum tamdiu habetur pro vero, donec probetur contrarium. 11.
Potest tamen quis ob impensas in rem depositam factas, donec restituuntur, rem retinere. 13.

1 *Pr.* Duo dicit: 1. Compensationem ipso jure, civili scilicet, fieri, id est, ut Prætor non det Exceptionem, sed ipso jure civili nulla maneat obligatio, *pr. Inst. quibus modis tollitur obligatio, l.* 5. *sup. de pactis, Struv. synt. jur. civ. exerc.* 21. *th.* 26. adeo ante executionem quovis tempore op-
2 poni potest. Nam exceptiones, quæ jure extinctam obligationem esse arguunt, etiam in ipsa executione opponendæ, *hic & l.* 2. *supr. h. t. Surdus decis.* 191. & compensatio non impugnat sententiam, sed eam po-
3 tius confirmat, eo quod compensatio sit quædam solutio, *per l. si debitor ff. qui potiores in pign. Gail. lib.* 2. *obs.* 17. *n.* 10. *Trentac. tit. de except. resol.* 1. *n.* 16. *Ant. Padilla ad l.* 1. *C. de juris & facti ignor. n.* 38. *Hillig. in Donell. lib.* 22. *c.* 8. *lit. L, Carpz. p.* 1. *Jurispr. C.* 8. *disp.* 6. *& p.* 1. *C.* 3. *disp.* 19.
4 Dicit 2. etiam in actionibus realibus illi locum esse; quod communiter restringunt ad eum casum, quo res petita periit culpa possessoris, vel post litis contestationem,

tem, id enim vel ipsa vox *compensationis*
5 infert *l.* 4 *h. t. l.* 18. *pr. ff. de pign. act.* invito enim creditore aliud pro alio solvi nequit, *l.* 2. §. 1. *de reb. cred.* nec aliquis ad vendendum cogi potest, *l. nec emere* 6. *C. de jure delib.* Compensabit igitur reus actione reali conventus pecuniam sibi ab actore debitam, si species petita extare desinat, quando scilicet res petita culpa aut dolo possessoris periit, *l. qui restituere* 68. *de rei vind.* quo casu cum petitur æstimatio, non petitur quod nostrum est, sed quod nobis debetur. Quod ipsum per verbum compensationis satis hic significatur, *Zang. d. c.* 8. *n.* 114. *Molina d. disp.* 560. *n.* 18. *Bacchov. in Treutl. d. th.* 7. *lit. C.*
6 §. 1. & 2. Quando debitum, quod reus cum actore compensare vult, in continenti probari non potest, tunc non est audiendus, sed illa lis in actionem principalem differatur, quod tamen *DD.* ad illum casum adstringunt, quando reus ne-
7 gavit primo debitum, & pene convictus est, ut ex verbis patet; alias si reus statim bonam fidem agnoscat, & compensationem alleget, audiendus est, licet non sit liquidum, quia scilicet interim debitor non solvendo fieri potest, 2. Potest esse naturale, quod non actione, sed compensatione consequi potest, 3. Dum actorem relevat onere probandi, ipse ad eodem relevandus est, *arg. l. eum qui* 30. *pr. ff. de jurejur.* & ita etiam consentit cum *Glossa Bart. hic*, sed *Baldus & Paul. Castr. in fin.* negat, qui dicit, hanc in textu tantum esse causam impulsivam, & *Tynd. de compens. art.* 8. *n.* 37. Sed prior sententia æquitati & verbis legis conformior, & facit ad minuendas lites, quam etiam sectantur, *Marant. p.* 4. *speculi dist.* 6. *n.* 3. *Panorm. in c. cum Joann.* 10. *X. de fide instrum. Surd. cons.* 246. *Socin. reg.* 86. *Cepoll. caut.* 33.
8 *Trent. d. res. un. tit. de compens. n.* 22. Et sane hæc sententia suadetur ex eo, quod constitutiones novæ strictissime sint accipiendæ. Sed non putarem excludendum esse arbitrium judicis, cujus est dispicere, an calumniandi animo videatur objecta compensatio vel procrastinandi, an acto-
9 rem sublevaverit confitendo, &c. Et sic quod sit liquidum vel illiquidum non censetur ex contradictione Adversarii, sed cognitione judicis summaria, *Dn. Mev. p.* 2. *dec.* 16. *Struv. synt. jur. civ. exerc.* 21. *th.* 20. Fisco autem si opponam jus non liquidum, intra bimestre debeo probare, *l. aufert* 46.
10 §. *qui compens.* 5. *ff. de jure Fisci*. Duo autem excipiuntur, in quibus compensatio locum non habet: 1. Depositum *Struv. synt. jur. civil. exerc.* 21. *th.* 23. *n.* 3. ubi ut exceptio congruat regulæ, intelligenda est pecunia vel quantitas debita, vel si dolo depositarii res perierit & ita agatur, ad æstimationem, non tamen locum habebit compensatio, tum ob fidem, quæ hic exuberat, tum ne depositarius suo dolo vel lata culpa sibi compensandi jus acquirat. Nec igitur subsistit eorum opinio, qui putant in consumto deposito cessare hoc privilegium, ut vult *Medices de compens. part.* 1. *q.* 19. *n.* 4. citatus *a Wesenb. in C. h. t. n.* 4. nam non est præsumendum, Imperatorem hic locutum esse de una tantum specie, scilicet de deposita quantitate numerato tradita, & certum est, depositum consumtum alias etiam habere privilegium in concursu creditorum. Nec etiam comprobo opinionem quæ hic dicta ad depositum verum restringit, & depositum confessatum
11 excludit, quia depositum confessatum tamdiu habetur pro vero, donec probetur contrarium, & qui confessus est, se depositum suscepisse, non potest venire contra propriam confessionem, *l. generaliter* 13. *tit. præced.* Ideoque hoc privilegium etiam confessato deposito recte tribuit *Card. Mant. de tac. & amb. conv. lib.* 10. *tit.* 10. *n.* 2. & *seqq. Petr. Barb. ad l. divort.* 8. §. *ob donationes n.* 14. *ff. sol. matr. Fachin. lib.* 2. *cent.*
12 *c.* 93. Imo ne quidem, si & depositarius petat depositum, hoc privilegium cessare putat *Mol. tr. de J. & J. disp.* 526 *num.* 4. & argumento hujus textus etiam retentio in deposito omni prohibita, prætextu alicujus debiti, de quo postea agetur in *l. pen. C. depositi*, quo se Imp. hic refert.
13 Hæc tamen lex ultima hujus Tituli non excludit retentionem rei depositæ ob impensas in rem factas, sed tantum accipienda de compensatione ac retentione ex diversa causa, *Struv. synt. jur. civ. exerc.* 21. *th.* 23.: 2. Qui violenter possessione dejectus, illi nulla compensatio opponi potest, quia ne quidem ejusdem criminis exceptio ipsi opponi potest, sed debet ante omnia restitui, *l. si quis ad se* 7. *C. de via publica*.

TITU-

TITULUS XXXII.

De Usuris.

L. Si interrogationes. 1.

SUMMARIA.

In mutuo per stipulationem usurarum obligationem; sibi quis quærere debet. 1.
Stipulatio quomodo probetur. 2.
Scriptura non est modus obligandi, sed probandi. 3.
Notabilis differentia inter instrumenta, & testium dicta. 4.
Intrinseca solemnitas in testium dictis non præsumitur. 5.

1 Licet Usuræ etiam pacto vel officio judicis interdum debeantur; in mutuo tamen per stipulationem usurarum obli-
2 gationem sibi quærere quis debet, quæ stipulatio probari potest, si in instrumento scriptum, me promisisse, per §. *si scriptum* 16. *Instit. de inut. stip.* & §. *final. Instit. de fidejuss.* licet ex instrumento non probari possit, factam fuisse interrogationem & promissionem, potest tamen aliunde probari. Ratio in *l. cum res* 12. *sup. de prob.*
3 *l.* 4. *sup. de fide instr.* Scriptura non est modus obligandi, sed probandi. Quoniam hic dicitur probari debere interrogatione præcedente promissionem usurarum recte factam esse, ideo *Glossa hic*, ut & *Bart.*
4 *Bald. Castr.* & alii notabilem colligunt differentiam inter instrumenta & testium dicta. Nam in instrumentis sufficit vocabulum promissionis, & præsumuntur omnia rite per interrogationem & in continenti factam responsionem esse acta, *d.* §. 16.
5 *Instit. de inut. stipul.* §. *fin. de fidejuss.* Sed in testium dictis hoc non sufficit per *hanc l.* sed necesse est ut deponant de interrogatione præcedente & subsecuta promissione, & sic intrinseca solemnitas in instrumentis præsumitur, sed non in testium dictis. Quidam rationem differentiæ constituunt in peritia Notarii, sed hæc ratio displicet *Barb.* quia idem in instrumento privato, ob generalitatem textuum. Ideoque melius a *Br.* & *Castrensi* illa in hoc constituitur, quod instrumenta fiant de communi consensu partium, ideo omnia verba in iis posita censentur polita meliori modo, quo possunt, sed testes producuntur ab una parte, & ideo eorum dicta stricte intelligenda, & deponunt tantum de his, quæ percipiuntur sensu aliquo corporeo, *l. testium sup. de testibus*; non vero de iis, quæ percipiuntur intellectu, qui tunc magis judices essent quam testes. Nec obstat, quod in *l. lecta ff. de rebus creditis* habeatur verbum: *convenit*, & tamen non intelligitur stipulatio. Nam respondent *hic DD.* vel fieri propterea, quod verbum: *convenit*, est proprium pactorum, vel id fieri odio usurarum; sed quia in instrumento promissio usurarum facta præsupponit solemnitatem, & hic etiam de usuris quærimus, præferenda est prior solutio. Sed qui fit, quod hic optimo jure usuræ per stipulationem debeantur? *Glossa hic* distinguit, quod bono jure debeantur in casu, ubi usuræ peti quidem non possunt, sed solutæ non repetuntur, meliore, quando per pactum in bonæ fidei judiciis promittuntur, optimo vero jure per stipula-
tionem. Collige etiam: Intrinsecam so-
5 lemnitatem in testium dictis non præsumi, *Menoch. l.* 3. *præsumt.* 132. *n.* 25. *Mascard. de probat. concl.* 1321. *n.* 19. *Conf. Tuschus concl.* 344. *n.* 3. *Cald. de emt. cap.* 8. *n.* 3. & *c.* 68. *num.* 2. (a).

L. Usuras. 2.

SUMMARIA.

Emtor si post rem venditam traditam non solvat pretium, tenetur ad usuras pretii. 1.
Limitatio. 2.
Ampliatio. 3.
Emtor pro ratione & quantitate fructuum perceptorum tenetur ad usuras præstandas. 4.

Alia

(a) Quod Usuræ solvantur in mutuo, Jure Romano conditum est; sed jus in id quod interest, in id quod detrimenti capit mutuans, in id quod periculi subit; condicit, moderatur, definit usuras nimirum augmentum sortis licitum in mutuo est, modo sit compensativum vel lucri cessantis, vel damni emergentis, vel periculi proximi; ubi vero nulla suppetit caussa, nulla ratio, titulus nullus, illicitum quodcunque sortis augmentum Canones nostris etiam moribus recepti declarant. Id semel animadvertisse sufficiat, ne ad singula, quæ intercurrunt, Auctoris verba, repetere ad nauseam necesse sit.

Alia limitatio. 5.
Sola depositio privatim vel publice inscio creditore facta sine precedente oblatione non relevat debitorem. 6.

1 Emtor si pretium non solvat, postquam res tradita est, propterea quia fructus percipit ex re & in mora est, tenetur ad usuras pretii, *l. Julian.* 13. §. *ex vendito* 20.
2 *ff. de act. emti*, nisi obtulit pretium totum præsens cum usuris & testato opportuno loco & tempore, & quia venditor accipere noluit, obsignatum deposuit, *l.* 1. *in fin. l. debitor* 7. *l. tutor* 41. §. 1. *ff. h. t. l. accep-*
3 *ptar.* 19. *inf. h. t.* non si solum in causam depositi habuit, quod non sufficit, per *hanc*
4 *l.* Collige ex *hoc textu*: I. Emtorem teneri a tempore traditionis rei emtæ ad usuras, causa est in mora, quia licet non sit interpellatus, quia tamen venditor a sua parte implevit contractum, eo ipso emtor constitutus videtur non in vera, aliquali tamen mora, quia hæc impletio contractus facta a venditore, monere debebat emtorem, ut a sua parte etiam impleret, quod *Barb. & Castr. hic* in omni contractu ultro citroque obligatorio locum habere putant, quod uno implente ex parte sua in instanti, aliter constituatur in mora, non quidem in vera, sed ficta ratione usurarum. Deinde emtor habet facultatem percipiendi fructus ex re emta, ergo etiam debet statim commoditatem fruendi pretio trans-
5 ferre in venditorem. Canonistæ autem æquitatem usurarum harum jure Canonico non prohibitarum constituunt in fructibus perceptis, ita ut emtor etiam pro ratione & quantitate fructuum perceptorum, ultra vero non teneatur ad usuras. Vid. *Covar. lib.* 3. *resol. c.* 4. *Molina de J. & J. tr.* 2. *disp.* 368. *n.* 9. Sed dicere quis poterat; si ad emtorem pertinent omnes fructus a die emtionis percepti, utique etiam usuras pretii, non tantum a die rei traditæ, sed celebrati contractus debebit. Resp. *Glossa* hoc venditorem non posse petere, quod *Castr.* ita explicat, nisi rem obtulisset, nam si emtor fructus omnes petat recte, etiam omnes solvet usuras, sed si venditori relinquere velit ante diem traditionis perceptos, non tenetur ad usuras, nisi a die traditionis. Sed & dici potest fructus rei venditæ non prius ad emtorem pertinere, quam hic pretium offerat, vel venditor fidem de eo habeat, neque enim æquitas patitur, ut res pri is fructum ferat emtori, quam emtor pretium rei solvit, *Covarr. d. c.* 4. *n.* 7. *Anton. Gomez tom.* 2. *resol. c.* 2. *n.* 11. *& lib.* 2. *resol.*
6 *c.* 15. *n.* 2. *Molina de J. & J. d. disp.* 368. II. Solam depositionem privatim vel publice inscio creditore, factam, sine præcedente oblatione, non relevare debitorem, v. g. etiamsi coram amicis pecuniam obsignet & deponat eandem venditori reservaturus.

L. Quamvis. 3.

SUMMARIA.

In stricti juris judiciis usuræ regulariter non petuntur, nisi per stipulationem promittantur. 1.
Usuræ nudo pacto promissæ & solutæ per errorem juris, condici ut indebite solutæ non possunt. 2.
Pacta in continenti adjecta etiam stricti juris judiciis insunt, eaque informant. 3.
Quæ olim per stipulationem poterant valide promitti, illa hodie nudo pacto deliberato tamen facto promitti possunt. 4.
Frustra de vi pactorum in continenti adjectorum vel secutorum disputatur, si juris tradita ex usu æstimamus, & ex natura scientiæ practica. 5.
Limitatio. 6.

1 Quamvis in stricti juris judiciis (secus in b. f. judic.) ut fœnebri pecunia, id est, mutuo, (ad quod tamen hoc vult restringere *Caldas de emt. cap.* 23. *n.* 45.) usuræ regulariter non petuntur, nisi per stipulationem promittantur, cum ex nudo pacto nulla actio, sed tantum naturalis
2 obligatio prodeat; tamen si nudo pacto promissæ, solutæ sint per errorem juris, condici ut indebito solutæ non possunt, quia naturaliter debentur, per *l. naturaliter* 13. *ff. de condict. indeb. l. naturalis* 10. *ff. de oblig. & act.* nec in sortem pos-
3 sunt computari. Colligi posse videtur ex *hoc textu*; Pacta in continenti adjecta stricti juris contractibus non inesse, nec ea informare. Sed posset responderi pro illis, qui contrarium statuunt, hic de usuris agi, quæ sunt sua natura odiosæ, *Doctores* in hac controversia citati *supra ad l.* 13. *C. de pactis*; quamvis ea controversia hodie in foro vix ullum usum habeat,
4 nam quæ olim per stipulationem poterant vali-

valide promitti, illa hodie nudo pacto, deliberato tamen, promitti possunt ex æquitate Juris Canonici, quicquid in contrarium alii disputent, quæ sententia notorio usu recepta. Et sic hodie usuræ ex mutuo debentur, licet pacto saltem sive in continenti adjecto, sive ex post facto interposito promissæ, adeo ut non tantum solutæ repeti non possint, sed ut etiam non solutæ possint condici & peti, ut expe-
5 rientia quotidiana docet. Frustra ergo de vi pactorum in continenti adjectorum, vel
6 secutorum disputatur, si juris tradita ex usu æstimamus & ex natura scientiæ practicæ. Sed alia ratio usurarum prohibitarum, v. g. earum, quæ etiam propter usuras non mutata persona debitoris promittuntur, nam hæ nec per stipulationem, nec per pactum promittuntur, & solutæ repetuntur, per *l. si non sortem* 26. §. 1. *ff. de condict. indeb.*

L. Per retentionem. 4.

SUMMARIA.

Casus ejusque decisio. 1.

Sicut usuræ solutæ merito retinentur, ita etiam pignora pro sorte & usuris obligata pro usuris retinentur. 2.

Qu. an pignus pro sorte obligatum etiam pro usuris videatur obligatum. 3.

Repetita non videntur in diverso contractu, quæ in alio priori contractu dicta sunt. 4.

Insignis limitatio regulæ illius, quod pignora etiam ob chirographarium debitum retineri possint. 5.

1 Creditor dederat mihi mutuo centum, cui promisi sortem cum usuris minoribus me soluturum, & dedi ob id pignora, postea placuit ut majores usuras solverem, sed nulla facta mentio pignorum. Resp. Minores usuras licet nudo pacto promissas, servari posse per retentionem pignoris, cum hoc etiam pro naturali debito dari possit, *l. res hypoth.* 5. *pr. ff. de pign.* sed non majores usuras, quia tunc, cum hæ promitterentur, de pignore nihil di-
2 ctum, *l.* 3. *ff. quæ res pign. oblig.* Colligitur I. Licet usuræ tantum naturaliter debeantur, sicut tamen usuræ tales solutæ merito retinentur, ita etiam pignora pro sorte & usuris obligata pro usuris retinen-
3 tur. Sed an pignus pro sorte obligatum etiam videatur pro usuris obligatum, id vero altioris indaginis, qua in re *Neguz. de pign. p.* 2. *pr. m.* 4. *num.* 56. distinguit inter bonæ fidei & stricti juris contractus: licet melius distingui possit, utrum usuræ sint promissæ in contractu, an vero ex mora officio judicis debeantur, ut illo casu pignus teneatur pro usuris, sicut etiam fidejussor illo casu pro usuris & non tantum pro sorte tenetur, *Hering. de fidejuss.*
4 *cap.* 24. *num.* 232. *& seqq.* II. Repetita non videri in diverso contractu, quæ in alio priori contractu dicta sunt, nam præcedentia in contractibus videntur repetita in eodem contractu: sed non in diversis contractibus. Quam materiam hic pluribus
5 excutiunt *Barb. Castr.* & alii. III. Insignem limitationem Regulæ ejus; Quod pignora etiam ob chirographarium debitum retineri possint, *l. un. C. etiam in chirographarium pignus, &c.* Nam regula illa locum non habet, quando alia illa obligatio erat naturalis tantum. Sed quia usuræ pacto promissæ etiam civiliter, ut ita loquar, debentur, probabiliter quis existimare possit, pignora pro sorte obligata, etiam pro usuris pacto promissis, licet pro usuris non obligata, retinere posse. Sed cum non pignora in hac specie legis debentur tantum pro minoribus usuris, v. g. promisit usuras quatuor pro centum, & dedi pignus, post annum promisi usuras majores, octo scilicet pro centum, si pignus non valeat pro totis usuris bessalibus, saltem pro dimidia quantitate valebit. Sed non videtur id textus præsens admittere, quia per promissionem majorum usurarum, a promissione minorum, & obligatione pignoris pro minoribus usuris dati, recessisse ambo videntur.

L. Adversus. 5.

SUMMARIA.

Si is, cui majores usuræ promissæ, minores per aliquot annos acceperit, non tantum in præteritum, sed & in futurum sibi præjudicat. 1.

Ampliatio. 2.

Administrator vel Œconomus Ecclesiæ non potest remittere jus Ecclesiæ liquidum expresse. 3.

Quæ-

Quantum temporis requiratur ad præscriptionem contra majores usuras? 4.

Qu. an idem dicendum de minoribus censibus quod n. 1. dictum de minoribus usuris. 5.

1 Is, cui usuras majores promisi per stipulationem, si per aliquot annos minores usuras a me acceperit, non tantum in præteritum, sed etiam in futurum sibi præjudicat, ut majores, licet promissas, petere nequeat, est itaque remissio tacita, vel tacitum pactum, *l. 2. ff. de pact.* Ratio dubitandi hæc erat, sicut debitor plus solvendo quam debet, sibi non præjudicat, ita nec creditor minus accipiendo: Sed in posteriori casu contrarium suasit favor liberationis, *l. Arrianus de oblig. & act.* & odium usurarum, *Petr. Barb. ad l. 1. qua dotis* 34. *num.* 48. *ff. sol. matr. Carpz. p. 2. Const.*
2 *def.* 6. *Goden. cons.* 109. *n.* 132. Atque idem est, si defensor civitatis minores accipiat usuras odio usurarum, quamvis hic alias civitatis jus remittere non possit, *l. 3. ff. de transact. l. solvendo* 39. *de neg. gest.* Er-
3 go colligitur ex hoc: Administratorem vel Œconomum Ecclesiæ non posse remittere jus Ecclesiæ liquidum expresse, tacitum tamen per negligentiam suam id facere posse, *Tiraquell. de retr. convent. ad fin. tit. num.* 20. *Bacch. ad tit. quod cujusque univers. nomine in fine*, præsertim cum hic de usurarum obligatione agatur; quæ sunt
4 in jure odiosæ: quantum autem tempus requiratur, *an solutio usurarum minorum per longum tempus vel decem annorum spatium requiratur, quæritur?* Et putant quidam requiri decennium, quia multorum annorum fit mentio in *l. qui semisses* 13. *ff. h. t.* Sed non puto evidens id argumentum esse, communiter triennium requirunt, *arg. l. 1. C. de fideicomm.* quia si in materia favorabili triennium sufficit ad inducendam obligationem, magis triennium sufficiet ad inducendam liberationem in
5 odiosis, *Sich. hic circa finem.* Sed *quid de annuo censu?* Resp. Si creditor per longum tempus annuos census minores acceperit, teneri etiam his contentum esse, *Hartm. Pistor. & Dn. Carpz. p. 1. Jurispr. Const.* 2. *def.* 5. *Berlich. p. 2. c.* 5. *num.* 13. Sed dubium movet, quod annui illi census sint favorabiles, & præcipua ratio hic sit in odio usurarum, quæ ratio cessat in censibus, *Sich. hic num.* 3. *Petr. Barb. ad l. qua dotis* 34. *n.* 48. *ff. sol. matr.* Ideo forte negativa erit verior, præsertim cum ipse *Carpz. hic* triennium non putet sufficere, sed longum tempus requirat.

L. Si creditrici. 6.

SUMMARIA.

Pecuniæ obsignatio & solemnis depositio potest sistere cursum usurarum. 1. 3.

Quod si Procuratori litis in judicio offeratur, an tunc tenet depositio secuta? 2.

Non infrequens est actum aliquem a principio describi. 4.

1 Quando creditor recusat accipere solutionem, pecunia obsignata solemniter deponi potest ad sistendum cursum usurarum, quod & absente creditore fieri potest, sed tantum in judicio, *Auctor in l. 7. ff. h. t. num.* 1. Quod intelligo, citato tamen creditore & per contumaciam absente, per *l. ult. ff. de lege commiss. l. de unoquoque* 47. *ff. de re judic. Neguz. de pign. p.* 5. *m.* 3. *part.* 2. *num.* 27. *Georg. Schultz. de obl.*
2 *pet. c.* 4. *num.* 28. Sed quid si procuratori litis in judicio offeratur, an tunc tenet depositio secuta? Resp. non statim, quia solvi illi non potuit, sed procurator tenetur oblationem notam facere principali suo sive creditori, quo judicialiter facto & non recipiente creditore, depositio fieri potest, *Dn. Mevius p.* 4. *dec.* 98. Et ex hac lege etiam communiter *DD.* probant,
3 ad id, ut per oblationem cursus usurarum sistatur, non sufficere obligationem, sed requiri etiam obsignationem. Nam licet contrarium potius inde sequi putet *Car. Molin. de usuris qu.* 39. *num.* 293. respondet tamen *Georg. Schultz. d. tr. c.* 6. *num.* 5. illa verba: *ex quo obtulisti*, sic esse intelligenda, secundum præcedentia, ex quo
4 obtulisti, consignasti & deposuisti. Nam infrequens non est, actum aliquem a principio describi.

L. Creditor. 7.

SUMMARIUM.

Usuræ plane non promissæ, interim tamen per aliquot annos solutæ in futurum solventem non obligant.

Usuras plane non promissas solvi per aliquot annos; Quæritur, *An in futurum*

me obligaverim ad usuras? Videtur quod sic, ob *l. 1. C. de Fideicomm.* & ob *l. 5. h. t.* Sed respond. contrarium *Auctor in l. 6. ff. h. t. num. 1.* Quia alia ratio Alimentorum, quæ favorabilia sunt, & alia ratio Usurarum, quæ odiosæ sunt; deinde alia ratio Liberationis, de qua in *d. l. 5. h. t.* alia vero Obligationis, *Molin. d. tr. qu. 20. n. 205. & qu. 18. n. 20. Burcholt. de usur. cap. 3. num. 56.* Sed videtur obstare *l. cum de in rem verso 6. ff. h. t.* ex qua *Carpz. d. Const. 2. def. ult.* probare vult, præscriptione longi temporis acquiri obligationem usurarum & sortis, *Auctor in d. l. 6. ff. h. t. num. 2.* Quod de longissimo etiam tempore ita proponit *Menoch. lib. 3. præs. 131. num. 51. & seq.* & prolixe *Gilken. de præscript. p. 2. m. 1. cap. 4. per tot.* Et hæc sententia in foro recepta, de qua vide notata *ad l. 6. ff. h. t.*

L. Quamvis. 8.

S U M M A R I A.

Casus l. ejusque decisio. 1.

Eligens ex clausulis in contractu contentis leviorem, graviori renunciasse videtur. 2.

Eligens pœnam minorem videtur renunciasse pœnæ majori. 3.

Per solam commissionem pœnalis stipulationis non fit novatio proprie sic dicta. 4.

An trinæ solutiones requirantur hoc casu? 5.

1 Promisit debitor usuras minores, & sub hac conditione, si per triennium illas non solverit, quod velit postea majores, licitas tamen, solvere, cum cessasset per triennium, obtulit tamen minores, quas creditor accepit: Quæritur, *An creditor majores petere possit?* Resp. quod non; quia duplices usuræ promissæ sunt, sub contrariis conditionibus, dum minores creditor eligit, majores repudiare videtur, sicut in *l. de legat. 6. §. ult. l. pen. ff. de leg. commiss.*
2 Collige ergo ex *hac l.* Eligentem unam ex clausulis in contractu contentis scilicet le-
3 viorem, graviori renunciasse videri, & eligentem pœnam minorem, videri renunciasse pœnæ majori; ex quo infert *hic Barb.* Si in statuto statuatur pœna pecuniaria, & si intra certum tempus non solverit, sancitur pœna corporalis; post moram si acceptetur pœna pecuniaria, necessum videri a pœna corporali. Et ex hoc
4 textu notat *Castr. hic*: Per solam commissionem pœnalis stipulationis non fieri novationem proprie sic dictam, cum creditor stipuletur pœnam in sui favorem, non in præjudicium, per *hanc l. & l. quamvis pr. de pign. act.* Nec obstat *l. obligation. fere 44. §. fin. ff. de oblig. & act.* ibi enim dicitur quod quasi fit novatio, quæ effectum suum demum sortitur, si pœnam eligat. Nec obstat *l. pen. ff. de penu legat.* quia ibi non creditor pœnam stipulatus est, sed testator pœnam statuit. Ergo in ultimis voluntatibus aliud. Aliter respondet *Gœdd. in tr. de stipulat. cap. 5. num. 60.* testatorem censeri ademisse prius legatum per posterius, sub hac conditione, si heres penum non dederit, & sic consentit cum *Castr. Gœdd. d. l. num. 54. & seq. & Donell. lib. 15. c. 2. lit. G*, quorum sententia, præsertim novo jure, post *legem ult. C. de*
5 *novat.* obtinet. *An autem trinæ solutiones requirantur hoc casu, ut in l. 5.* Aff. hoc videtur *Salyc. hic*, sed rectius negat *Castrens.* qui putat, unicam acceptionem usurarum minorum sufficere, quia hic non fit mentio repetitionis vel geminationis actuum, & diversitatis ratio est, quod in illa *l. 5.* minores accipiantur contra stipulationem, hic non, sed ex stipulatione alternativa, ex qua potuit eligere creditor alterutrum. Deinde illic de usuris, hic non tantum, sed etiam de pœna agitur.

L. Si per te. 9.

S U M M A R I A.

Casus l. cum ejus decisione. 1.

Quando cursus usurarum ante obligationem nondum fuit inchoatus sola oblatione pecuniæ debitæ, sine ulla consignatione & depositione cursus usurarum impeditur. 2.

Si mercator mercatori offert merces pro debito, illa oblatio facit, ut usuræ non incipiant currere. 3.

In contractibus stricti juris, ubi stipulatio facta per oblationem, sistitur cursus usurarum, & oblatio sola purgat moram. 4.

In bonæ fidei consignatione & depositione opus est. 5.

Me-

Mora tutoris nocet pupillo, & mora administratoris censetur domini mora. 6.

1 Eadem ratione debitor minores primo usuras & in casum moræ majores promittit, offert minores, quas tamen tutores pupilli accipere nolunt. Resp. Non teneri debitorem ad majores, *l.* 5. *h. t.* quia per ipsum non stetit, *l. in jure* 16. *ff. de R. J.* Imo potuisset etiam a minoribus se liberare, si oblatam sortem & signatam de-
2 posuerit, *l.* 19. *h. t.* Collige ex *hoc textu*; Quando cursus usurarum ante oblationem nondum fuit inchoatus, sola oblatione pecuniæ debitæ, sine ulla consignatione & depositione cursum usurarum impediri, *Castr. hic & DD.* per *l.* 11. *C. h. t. Neguz. de pign. p.* 5. *m.* 3. *part.* 2. *num.* 2. vers. *quartus effectus est, Heig. ad princ. Inst. quibus modis toll. obl. num. fin. & Georg. Schult. in tr. de obl. pecun. cap.* 6. *num.* 5. *sub fin.* quæ sententia in foro recepta, ut testatur *Dn.*
3 *Mevius p.* 2. *dec.* 199. quod etiam inter Mercatores obtinet, si mercator mercatori pro debito offerat merces, tunc enim illa oblatio facit, ut usuræ non incipiant currere, *Dn. Mev. p.* 3. *dec.* 12., licet aliis
4 placeat magis distinctio inter bonæ fidei, & stricti juris contractus, in quibus stipulatio usurarum facta, ut illo modo per oblationem sistatur cursus usurarum, quia
5 oblatio sola purgat moram, hoc casu consignatione, & depositione opus, *Pet. Barb. in l. si mora, num.* 73. *ff. sol. matr.* Sed si numerasset, consignasset, & deposuisset a sorte & consequenter ab usuris omnibus liberatur debitor, per *hunc textum*. Collige
6 etiam cum *Salyc. hic*: Moram tutoris nocere pupillo, & moram administratoris censeri domini moram esse. Vid. notata *ad l.* 5. *h. t.*

L. Usuræ. 10.

SUMMARIA.

Ultra duplum sortis usuræ exigi non possunt. 1.

Limitatio. 2.

In computatione alterius tanti, vel dupli non computantur usuræ particulariter solutæ. 3.

Hoc tamen per jus Novellarum correctum est. 4.

Dispositio Constit. Imp. de ann. 1654. *circa usuras.* 5.

1 Ultra duplum sortis usuræ exigi non possunt, *l. pen. ibi. h. t.* scilicet quæ adhuc
2 solvi debent, & ut nondum solutæ petuntur, ac tum excedunt duplum, sed in duplum usuræ ante solutæ non computantur, quia lex vetat usuras exigi ultra duplum, sed solutæ non exiguntur, quicquid veteres interpretes circa sensum hujus legis allucinantes scripserint, quos refutat *Dn. Thabor. de altero tanto p.* 1. *art.* 2.
3 Collige ergo: In computatione alterius tanti vel dupli non computari usuras par-
4 ticulariter solutas, sed sanctio hæc correcta est per *Nov.* 121. *cap.* 2. & ibi *Gothofr. ut & Nov.* 138. *& Nov.* 160. *Dn. Carpz. p.* 2. *Jurispr. Const.* 30. *def.* 26. *& in Asylo debitorum*, ubi prolixe hac de re agit *in cap.* 1. *num.* 201. *& multis seq. Dn. Frantzkius l.* 8. *resol.* 10. *num.* 26. *Dn. Thabor. tr. de altero tanto p.* 1. *art.* 2. *&* 3. ubi prolixe hoc probat. Et *Dn. Mev. in pr. de Levam. debit. c.* 4. *num.* 31. *& seq. Rittersh. in Novell. p.* 3. *num.* 9. ubi notat, Interim huic legi authenticam aliquam debuisse subnectere, & *Casp. Roder. de ann. redit. lib.* 3. *c.* 4. *num.* 32. *Car. Molin. de usur. num.* 46. Et hujus mutationis ratio omnino in æquitate posita, cum sit multo æquius, legem interpretari benigne pro eo, qui sponte bonam fidem agnovit & usuras solvit, quam pro eo, qui creditorem suum frustratus est, & sic expediat esse reliquatorem, *Donell. hic in fin. Dn. Thabor. d. art.* 2. *num.* 14. *Rodric. d. l.* Aliam rationem addit *Molin. d. l. & Balduinus in Justin.* quod meliori jure alias foret acerbus creditor, qui singulis annis exegit usuras, quam mitis & benignus ac liberalis, qui tam præcise non egisset. Verum hæc ratio displicet *Rittersh. d. l.* qui hanc rationem pro lege hac facere putat, quod non capio. Sed hoc tamen addo, intempestivam hanc benignitatem & liberalitatem esse, non exigere usuras, & postea eos simul in eo cumulo petere; quæ forte ratio movit Imperatorem in hac lege, sive in Caracalla sive Antoninus fuerit. Sed Interpretes alii putant per consuetudinem ad hujus legis dispositionem esse reditum. Conf. *Surd. cons.* 302. *Cothm. vol.* 1. *cons.* 52. *num.* 260. *Mindan. de Mant. lib.* 2. *c.* 73. *Zanger. de except. p.* 3. *cap.* 25. *num.* 29. Et pro hac sententia decisum esse accepi sæ-

 pius

pius in *Camera Elect. Brandenb. An.* 1607. *die* 17. *Junii in causa Matthias* (*von Bahren Wittib*) *contra* (*Christoff. von Rochaw Erben.*) & 14. *Junii Anno* 1616. *in causa* (*Jobsten von Wustenhofen und Lippold von Bredow Creditoren.*) Sed in puncto juris præfero sententiam supra ex luminibus juris rela-
5 tam. Per constitutionem Imperii de An. 1654. omnes usuræ ante Constitutionem illam debitæ usque ad quartam remittuntur. Ubi quæsitum legi apud *Mevium p.* 5. *dec.* 82. an sub illa quarta etiam contineantur illæ usuræ, quæ post Constitutionem solutæ, licet illa Constitutio in illa provincia nondum recepta fuerit in foro, quod *d. l.* affirmat, quia Constitutio loquitur de illis usuris, quæ ante illam Constitutionem debitæ.

L. Ex prædiis. 11.

SUMMARIA.

Casus l. ejusque decisio. 1.

Oblatio debiti quamvis cursum usurarum non sistat, jus tamen antichreticum solvit. 2.

1 Dedi tibi in securitatem debiti pignus hac conditione, ut invicem usurarum fructus perciperes, *l.* 1. §. *pen. ff. de pign.* ego tibi offero debitum juxta formam *l.* 19. Quæritur: *An fructus etiam postea percipere possis?* Resp. Non in vicem usurarum, quia tunc desinunt usuræ, *l.* 9. *h. t.* sed computari debent fructus in sortem. Colligunt exinde DD. Si debitor creditori jure antichretico prædia obligaverit, & colenda dederit ea lege, ut loco usurarum fructibus uteretur creditor, & postea licet aliquot per annos fruitus fuerit fundo creditor, ipsi tamen debitor obtulerit sortem realiter, licet non deposuerit, vel obsignaverit, tamen creditorem fructus amplius non lucrari, sed eos in sortem computare
2 debere. Cur autem oblatio debiti cursum usurarum non sistat, & tamen jus antichreticum solvat, assignatur hæc ratio; quod antichresis gravior & odiosior censeatur in jure nostro quam usurarum, & permissa duntaxat propter incertitudinem fructuum, *Borcholt. in tr. de usuris c.* 6. *n.* 8. & *cap. ult. num.* 14. *Mynf. cent.* 6. *obs.* 71. *Bronchorst. cent.* 2. *assert.* 79. *Colleg. Arg. hic th.* 23. *num.* 3. quos sequitur *Georg. Schultz. de oblat. cap.* 6. *num.* 17.

L. Frumenti. 12.

SUMMARIA.

Quando frumentum, vel alia annona mutuo data, usuræ etiam nudo pacto promissæ debentur. 1.

Hocque in foro conscientiæ non est adeo improbatum. 2.

1 Quando frumentum vel aliam annonam mutuo damus, usuræ etiam nudo pacto, id est, sine stipulatione (cum alias nudum non sit, sed traditione rei vestitum) promissæ debentur. Ratio: quia cum harum rerum usus magis necessarius quam pecuniæ, invitandi sunt creditores ad mutuandum, vel potius, quia incertum earum rerum est pretium, & sic quia res potest valere minus tempore quo redditur, quam valeret tempore mutui facti, permissum est augmentum promittere. Quæ ratio expressa habetur in *l. olea* 23. *h. t.* Idque
2 etiam in foro conscientiæ non est adeo improbatum; nam quando mutuo do frumentum, ut illud eo tempore solvat, quo procul dubio & certitudine morali puto rem pluris valituram, & potuissem frumentum in id tempus conservare, si deducam expensas conservandi frumenti, possum aliquod plus pacisci, ut reddatur, non violata justitia, licet lex caritatis videatur quodammodo lædi, si ad necessitatem, non ad mercaturam quis hoc mutuo accipiat, vid. *Navar. in man. c.* 17. *n.* 219. *Domin. de Soto d. l.* & *lib.* 6. *qu.* 1. *art.* 2. *Molina tr.* 1. *de J.* & *J. disp.* 311.

L. In bonæ fidei. 13.

SUMMARIA.

In b. f. judiciis, nec non testamentis ac legatis, etiam circa stipulationem debentur usuræ. 1.

Quando usuræ officio judicis mercenario petuntur, opus est, ut in sententia adjudicentur. 2.

Limitatio. 3.

Usurarum petitio vel obligatio per sortis solutionem est sublata. 4.

Limitatio. 5.

Lata sententia quiescit cursus usurarum & incipiunt post quadrimestre usuræ rei judicatæ. 6.

1 In bonæ fidei judiciis, nec non testamentis ac legatis, etiam citra stipulationem

nem debentur usuræ, quando initio conventum, *l. pen. C. de pact. inter emt.* Vel quando debitor in mora, *l. 32. §. 2. ff. h. t.* sed non petuntur tales usuræ nisi actione principali de sorte, *l. 4. C. depositi*, actione igitur sortis sublata, per solutionem vel sententiam, quæ in rem judicatam transiit, qua ab usuris absolutus reus etiam tacite, peti non possunt postea, *l. 129. §. 1. de R. J.* Neque actione rei judicatæ peti possunt, quia intra tempora judicati nulla petitio, sed postea suo jure petuntur, ut usuræ rei judicatæ, *t. t. C. de usur. rei judic.* & hoc est, quod hic dicitur ex causa judicati. Manifesto igitur
2 ex *hoc textu* probatur: Quando usuræ officio judicis mercenario petuntur, opus est, ut in sententia adjudicentur, nam quia actio sententia judicis finita, finitum quoque est officium judicis. Et in bonæ fidei judiciis non est alia petitio sortis, alia usurarum, *l. 4. C. depositi*, & Judex pronunciata sententia definitiva super negotio principali, officio suo jam functus est, *l. 4. C. de fructibus & lit. expensis, Dn. Carpz. p. 2. Jurispr. Const. 30. def. 47. Zang. de*
3 *except. p. 3. c. 17. nu. 38.* Posse tamen judicem eodem die, quo tulit sententiam, supplere de accessoriis, videtur probari posse ex *l. Paulus 42. ff. de re judic. Dn. Mevius dec. 420. num. 6.* Et ex hoc infertur etiam, solutione sortis facta, creditorem postea usuras ex officio judicis cum
4 sorte adjudicandas, petere non posse, cum usurarum petitio vel obligatio per sortis solutionem sit sublata, *hic. & d. l. 4. & l. 49. §. 1. ff. de act. emt. Menoch. lib. 4. præsumt. 113. Boer. decis. 18. num. 1. Surd. de*
5 *alim. tit. 1. q. 43.* nisi creditor, dum sortem recipit, per protestationem sibi reservaverit petitionem usurarum, *Menoch. l. 4. præs. 45. num. 18. & seqq. Carpz. d. Const. 30. def. 12. Dn. Mev. p. 1. dec. 219.* Ast si usuræ per stipulationem sint promissæ, licet sententia super sorte tantum lata, usuræ tamen postea non obstante re judicata peti possunt, *Ant. Faber. in suo Cod. lib. 4. tit. 33. def. 4. & Carpz. d. def. 47.* Et hic etiam solutio sortis non præjudicat creditori, quo minus usuras petat, quia ipsæ usuræ debentur per se ex stipulatione. Aliud si ex conventione, ob moram tamen, debeantur, nam hæ peti non possunt, si creditor sortem sine protestatione accepit, *Dn. Mev. d. l.* Sed dices, si sors cum usuris petita, & judex tamen de sorte tantum tulit sententiam, videtur hæc sententia nulla esse, ob *l. in hac judic. 27. ff. fam. ercisc.* Resp. *Castr. hic* summas diversas peti; quamvis etiam responderi possit hic tacite judicem reum absol-
6 vere. Collige etiam ex *hac l.* Lata sententia quiescere cursum usurarum, & incipere post quadrimestre usuras rei judicatæ, scilicet Centesimas. Conf. *l. fin. infra de usur. rei judic.* Sed hoc ultimum non observatur.

L. Si ea pactione. 14.

SUMMARIA.

Quæritur an quod in Antichresi excedit legitimas usuras, in sortem computandum? 1.

Si fructus percepti excedunt quantitatem usurarum, excessus ille in sortem imputandus. 2.

1 Debitor creditori suo, mutuo accepto, domum tradidit ea conditione, ut vice usurarum domo uteretur, quæ species contractus antichresis appellatur, usitatæ sunt 5. vel 6. pro 100. Creditor vero 10. ex domo, si locasset, redigere potuit. Quæritur: *An non quatuor quæ excedunt usuras legitimas, in sortem computanda?* Resp. negatur, quia videtur vilius locata domus, id est, licet vilius locare ædes suas debitori, quod hic factum, nisi scilicet ultra dimidium læsio sit, sed si plus quam sex ex locatis conclavibus percepisset, id improbaretur, ut in fraudem usurarum factum, *l. seq. h. t.* Ergo in Antichresi non sufficit, ut plus potuerit lucrari ex re antichretica, sed ut plus lucratus fuerit. Et ex *hac lege* sequitur, veram esse sententiam *Doctorum*, qui statuunt, quemcunque
2 que excessum, si fructus percepti excedant quantitatem usurarum, in sortem esse imputandum, *Henning. Goden. consil. ult. num. 26. & seqq. Koppen. decis. 22. num. 4. Modest. Pist. vol. 1. cons. 13. num. 10. in fine*, quos citat *Dn. Carpz. p. 2. Jurispr. Const. 30. def. 40.* Ipse tamen cum *Rauchbaro p. 1. q. 20.* putat modicum excessum non attendi per *l. 17. h. t.* Laboris sane in colendo agro impensi rationem habendam esse res ipsa dictitat. Agunt & hic *DD.* de Emtione

ne redituum ad vitam, quam propter incertitudinem mortis sustineri volunt, ut tamen habeatur ratio illius, cui reditus venduntur, an diutius vivere possit, &c. qua de re *Bald. cons.* 293. *vol.* 5. *& cons.* 154. *n.* 1. *&* 2. *vol.* 2. *Gail. lib.* 2. *obs.* 8. *num.* 2. *Carpz. p.* 2. *Jurispr. Const.* 42. *def.* 3. *n.* 4. *Covar. lib.* 3. *res. c.* 7. *num.* 3. *Molinaeus de contract. usur. q.* 72. *Ludov. Molin. tr.* 2. *de J. & J. disp.* 388. *n.* 2.

L. Cum allegas. 15.

SUMMARIA.

Stipulari potest creditor poenam, sed non in fraudem usurarum. 1.

Poena quantitati in mutuo opposita non valet ultra legitimam quantitatem usurarum. 2.

De jure Canon. etiam mutuatario statui potest moderata poena, si in termino praefixo non solverit. 3.

Limitatio. 4.

1 Stipulari potest creditor poenam; sed non in fraudem usurarum. Ratio in *l. non dubium* 5. *C. de LL.* ergo nec poenam supra modum legitimarum usurarum stipulari licet, *l.* 44. *ff. h. t.* v. g. quadruplum ut
2 *hic*. Colligitur igitur: Poenam quantitati in mutuo appositam non valere ultra legitimam quantitatem usurarum, *hic & l. Julianus* 13. §. *ibid. Pap. ff. de act. emt. Carpz. in Asylo debitorum c.* 1. *num.* 383. *Dn. Frantzk. p.* 2. *res.* 40. *num.* 9. Imo, quia jure Canonico usurae, nisi probetur verum interesse, plane non debentur, inferunt hinc *DD.* poenam quantitati in mutuo appositam in fraudem usurarum addita praesumi, *Auct. in l.* 44. *ff. h. t. n.* 2. *Benev. Straccha in tr. de adjecto inter tract. mercatur. p.* 2. *num.* 59. *Afflict. dec.* 135. *n.* 2. *Masc. de prob. concl.* 1172. *num.* 16. *Thes. dec.* 94. *num.* 4. *Gutier. de jur. conf. p.* 1. *c.* 26. *n.* 10. quibus consentit *Castr. hic num.* 3. sive creditor solitus sit foenerari, sive non, *Masc. d. l. n.* 21. *Barb. in l.* 2. *princ. p.* 1. *num.* 21. *ff. sol. matr.* aliud in obligatione faciendi, *Auct. in d. l.* 44. *num.* 3. Si autem poena esset apposita promissioni certae speciei aut obligationi facti, tunc non censetur in fraudem usurarum
3 addita, *Castr. hic num.* 4. Sed & Mutuatario jure Canon. statui potest poena moderata, si in termino praefixo non solverit, modo non imponatur in usurae fraudem, sed ideo, quia interest mutuantis,
4 ut in tempore praefixo mutuum solvatur, vel quia in eo tempore habere vult, sive ejus intersit, sive non, cum eo ipso, dum mutuatarius contra mutuantis voluntatem pecuniam detinet ultra terminum praefixum, injuriam illi faciat, incidatque in culpam, & per consequens etiam poenam eventualiter indictam, post plures allegatos, *Ludov. Molin. tr. de J. & J. disp.* 31. *n.* 5. *& seq.*

L. Cum non frumentum. 16.

SUMMARIUM.

Nec in frumento mutuo accepto additamentum licet stipulari in fraudem usurarum.

Nec additamentum licet stipulari in fraudem usurarum, in frumento mutuo accepto, v. g. tertium modium ob dictam in *praced. l.* rationem. Et hic possunt accommodari ea, quae in *l. praced.* dicta: nam ultra modum usurarum in mutuo concessum ne quidem in frumento dato mutuo aliquid stipulari licet. Sed huic videtur obstare *l.* 17. *h. t. & l. oleo h. t.* Respondet *Castr. hic* ab initio pecuniam esse datam, & placuisse, ut loco pecuniae frumentum daretur; in *d. l.* 17. vero, fuisse mutuo datum frumentum.

Authent. Ad haec.

SUMMARIA.

Quatuor sunt hujus auth. partes. 1.

Centesimas usuras ab agricola stipulari licitum est. 2.

In Marchia quintus modius pro usura dari solet, & a rusticis passim licet usuras quincunces, & semissales stipulari. 3.

1 Quatuor hujus Authenticae sunt Partes: I. Si quis fructus aridos dederit Agricolae (non alii) is potest exigere singulis annis octavam partem modii pro singulis modiis, ut agricolae citius reperiant, qui ipsis mutuo det, & ut agricultura ob defectum seminis non impediatur: II. Si vero pecuniam mutuo det, cujus usus non tam est necessarius agricolae, tantum accipiat unam siliquam, id est, trientales usuras, quatuor pro centum: III. Nec creditor potest accipere pignori terram, ne agricultura impediatur: & IV. Si quis contra agat, actione sua cade-

tendere debet, quod his speciale, alias se-
2 cus est, *l.* 8. *C. si cert. pet.* Colligitur igitur ex *hac Auth.* & originali textu; Centesimas usuras ab agricola stipulari licitum esse. Sed *qui fit, quod agricolæ hic durioris videantur esse conditionis, quam alii, a quibus non possunt usuræ centesimæ promitti?* Responderi potest: 1. Creditorem videri in alio gravatum, quod accipere teneatur frumentum eo forte tempore, quo pretium valde deminutum & annona vilis, siquidem agricolæ non solent mutuo petere frumentum, nisi in magna annonæ caritate, quo tempore speratur in futurum deminutio pretii & uberior proventus: 2. Agricola ex frumento non tantum uberrimum fructum percipere potest, & vel decuplum, quod in pecunia, quæ sua natura sterilis est, non habet locum, & deinde habet hanc commoditatem, ne ager reddatur incultus, *Rittersh. in Nov. p.* 3. *c.* 10. *num.* 11. Ex quibus apparet, dubiam reddi sententiam, *Rittersh. d. l. num.* 13. qui putat in centesimis his usuris non distinguendum inter personam debitoris, cum tamen omnes tres *Novellæ, scilicet* 32. *cum duabus seqq.* in Rubro statim agricolarum faciant mentionem, & Nigro: *Nov.* 34. Colonorum: & rationes supra positæ quadrant proprie in agricolas, & durum esset eum, qui pro alenda familia sua frumentum mutuo accipit, id centesimas usuras velle adstringere, & quamvis extensionis mentionem faciat Imperator in *Nov.* 35. id tamen ad creditores videtur pertinere, ut ex seqq. patet. Quod autem hic dicitur, creditorem suo jure cadere debere, id accipit *Glossa*, quod fieri debeat ipso jure, ob verbum: *omnimodò*, de quo tamen recte dubitat *Rittersh. d. l. num.* 27. Et sane id videtur non probari posse ex dictis *Novellis*, & præter hanc pœnam habetur etiam in ipsis *Novellis* alia pœna, scil. privatio cinguli.
3 In Marchia nostra quintus modius pro usura dari solet, & a Rusticis etiam passim ubique locorum stipulari licet usuras quincunces & semissales. Ita optimæ leges Justiniani neglectæ jacent.

L. Si ex lege. 17.

S U M M A R I A.

In Antichresi quamvis fructus percepti excedant usurarum quantitatem legitimam, tamen servandus est contractus. 1. *Limitatio.* 2.

1 In Antichresi, de qua etiam *l.* 14. si fructus percepti excedant usurarum quantitatem legitimam, tamen servandus est contractus, scil. propter incertum fructuum
2 proventum, *h. l.* Nam si minus percepisset, creditoris fuisset damnum, plane si certum sit, ampliores fructus quotannis percipi, quam sint legitimæ usuræ, v. g. si fructus naturales sint, & plerumque certi, non valet contractus, item si fructus sint civiles v. g. cadones rusticorum, pensiones, &c. vid. *Carpz. p.* 2. *Const.* 30. *def.* 40. & 2. *seqq. Mynf. cent.* 6. *obs.* 71. *Cothm. vol.* 2. *cons.* 57. *n.* 11. *seq.*

L. Indebitas. 18.

S U M M A R I U M.

Usuræ nullo jure debitæ, si solvantur ante solutionem sortis, computantur in sortem, & eam minuunt, si post condicuntur condictione indebiti.

Usuræ nullo jure, nec naturali nec civili debitæ, si solvantur ante solutionem sortis, computantur in sortem, & eam minuunt, si post, condicuntur condictione indebiti, si debitor errans solvit, non si sciens, *l. indebitum* 9. *C. de condict. indeb. L. cujus* 53. *de R. J.* Non ergo obstat *l. si non sortem* 26. *pr. ff. de condict. indeb.* Nam ibi loquitur de usuris ante sortem solutis, quæ non possunt repeti, quia imputantur in sortem. Si vero naturali jure essent debitæ ex pacto, tunc repeterentur, per *L.* 3. *h. t.*

L. Acceptam. 19.

S U M M A R I A.

Quid faciendum debitori, si creditor in mora accipiendi sit? 1. & 3.
Ut oblatio & depositio rite fiat, necesse est, ut sors integra cum usuris offeratur. 2.
Effectus legitimæ oblationis, & consignationis. 4.
Si debitor receperit oblatam & depositam pecuniam, nunquam facta fingitur depositio. 5.

1 Quando creditor in mora accipiendi est, tunc potest debitor 1. Offerre ipsi debitum totum cum usuris, & quidem præsentem pecu-

pecuniam, opportuno loco, tempore, & coram testibus. 2. Si recuset accipere, pecunia in sacco coram testibus obsignanda. Et 3. in æde sacra, vel publica, vel ubi Judex jusserit, deponenda solemniter. Effectus est, quod ita liberetur debitor, *hic & l. obsignatione 9. infr. de solut.* etiam ab usuris & nexu pignoris, & pecunia ibi est periculo non debitoris, sed creditoris, & huic competit actio contra Depositarium. Colligimus igitur ex nobili *hac le-*
2 *ge*: I. Ut oblatio & depositio rite fiat, necesse esse, ut sors integra cum usuris offerantur, adeo ut si modicum de sorte vel usuris desit, inutilis plane fit oblatio, eamque creditor accipere non teneatur, *l. 135. §. 2. ff. de V. O. l. 6. h. t. & l. 41. §. 1. ff. eod. Tiraqu. de retr. convent. §. 4. Gl. 4. & 6. Menoch. lib. 2. A. Q. cas. 232. num. 22. Donell. lib. 16. cap. 13. Klock. cons. 39. num. 297. v. 2. & Georg. Schultz. in tr. de oblatione cap. 4. num. 5.* Deinde necesse est, ut fiat contestatio, id est, vocatio testium, & denunciatio, *hic & l. 6. sup. h. t.* ibi *testibus præsentibus*, *Neguz. de pign. p. 5. m. 3. part. 2. num. 2. Zang. de except. p. 3. c. 2. num. 77.* & quos citat *Georg. Schultz. d. tr. cap. 4.*
3 *num. 26.* Si Creditor accipere recusat, (unde citatum eum esse oportuit,) quod tunc in præsentia judicis vel testium pecunia numeranda, & numerata in cista includenda, & continens cum contento notis deponentis debitoris obsignanda, *hic & l. 1. §. 36. ff. de depos. Dn. Carpz. P. 2. Jurispr. const. 28. def. 16. Klock. d. cons. 39. num. 291.* Postea deponenda est illa pecunia vel in æde sacra, vel ubi Judex competens deponi eam disposuerit, *Zang. d. c. num. 83. Georg. Schultz. d. c. 4. num. 31.* Effectus autem hujus oblationis & consignationis describitur: 1. Quod sit inhibitio cursus legitimarum usurarum, adeo ut debitor usuras sive per stipulationem promissas, sive per moram officio judicis debitas amplius præstare non compellatur, *hic & l. obsignatione 9. C. de solut. Zang. d. l. num. 119.* & quos citat *Georg. Schultz. tr. c. 5. num.*
4 *5.*: 2. Effectus, quod periculo sortis liberetur debitor, atque hic distinguendum inter debitam speciem, & quantitatem seu genus, ut illo casu ob solam oblationem, nedum obsignationem & depositionem liberetur periculo per interitum rei ipso jure, hoc vero casu ope exceptionis, *l. qui decem 72. ff. de solut. Castr. hic n. 4. Baldus hic num. 3.* & quos allegat *Petr. Barb. p. 4. rubr. solut. matr. num. 33.* alii autem distinguunt inter stricti juris, & bonæ fidei judicia, ut hic oblatio vel sola ipso jure ibi vero ope exceptionis liberet periculo, *d. l. 72. in fine, l. 73. §. fin. ff. de solut. Georg. Schultz. d. tr. c. 6. num. 13.* 3. Effectus hic traditur, quod jus pignoris tollatur, & actio hypothecaria, & debitor oblato debito consequatur etiam actionem pignoratitiam, ad reddenda ea, quæ creditor pignori acceperat, *l. fin. C. de luit. pign.* si tamen pecuniam debitam in judicio offerat per solam oblationem, consequitur pignoratitiam actionem, & impedit distractionem pignoris, *l. si rem 9. §. fin. ff. de pign. actione, Bald. hic num. 19. Perez. in C. tit. de pign. act. num. 5. & in d. t. Ant. Faber def. 2. & d. tr. c. 5. num.*
5 *6. Georg. Schultz.* III. Colligitur etiam ex *textu*: Si debitor receperit oblatam & depositam pecuniam, nunquam factam fingi depositionem, *Bald. hic num. 5. Castr. hic num. 6. Neguz. de pignorib. p. 5. m. 3. p. 2. n. 27. Klock. d. cons. num. 304.* & quos laudat *Georg. Schultz. d. tr. c. 4. num. 32.* Sed si duret depositio, habet creditor utilem actionem depositi contra depositarium vel rei vindicationem ad res depositas tradendas. Ratio autem cur utilis actio detur, est, quia non ipse deposuit creditor, sed ipsius nomine & in utilitatem ejus id fecit debitor, quo casu in nonnullis casibus solet utilis actio dari Tertio, *Castr. hic num. 5.* Sed cur rei vindicatio datur, cum tamen recipere possit debitor pecuniam depositam? Resp. tunc adquiritur dominium, si creditor accipere velit, quod si nolit, debitor retinet dominium sub conditione tantum creditori quæsitum, *Barb. in l. si mora n. 85. ff. solut. matr.* Sed quæritur in rebus animatis, quæ deponi non possunt, & in rebus immobilibus, quæ nec realiter offerri, sed tantum verbaliter possunt: *An in animalibus realis oblatio, & in immobilibus verbalis oblatio loco depositionis sit?* Resp. Negando. Nam alias statim liberarentur, sed si sine culpa eorum res pereant, tunc demum liberantur periculo, *Castr. hic num. 7.* Ceteras quæstiones ad hanc rem facientes tractat hic *Br. Bald. Castr. Donell.* & alii, *Barbosa in collect.*

L. Con-

L. Constitutionibus. 20.

SUMMARIA.

Ad usuras excedentes modum legitimum neque debitor, neque fidejussor tenetur. 1.

Quær. si fidejussor solvat usuras excessivas, a quo possit repetere? 2.

1 Ad usuras excedentes modum legitimum, non tantum ipse debitor, sed & fidejussor non tenetur, quia est exceptio rei cohærens, non personæ. Ratio dubitandi hic erat forte, quod veteres mitius agerent cum ipso debitore principali, quam cum fidejussore & mandatore, *l. fin. §. fin. C. de usuris rei judic.* Sed id contra omnem rationem, quia exceptiones rei cohærentes sequuntur & fidejussores & mandatores, *l. tam mandatori sup. de non num. pec. &*

2 *l. eos 26. in pr. h. t.* Sed quæritur hic, si fidejussor usuras solvat excessivas, *An possit repetere a creditore?* Et varie hic disputant: & prius affirmo per *l. & si non sortem 26. pr. ff. de condict. indeb.* & non videtur donare, qui usuras immodicas solvit, quia pravitas usuraria ab initio inest, & vitiat ipsam promissionem, multo magis ergo repetet, si ignorantia facti solvit, v. g. si putavit istas usuras hic frequentari; *An vero a debitore repetere potest?* Respondeo distinguendo, aut juramento promisit immodicas usuras, aut non, si illud volente debitore facit, repetet; sin hoc, non repetet. Nec obstat *l. quintus 48. ff. mand.* quod fidejussor, quando pudoris sui habens rationem usuras indebitas solvit, possit repetere. Nam Resp. ibi de usuris legitimis & naturaliter debitis sermonem esse. Conf. *hic Bl. Castr. Salyc.* & alii.

L. Si Usuras. 21.

SUMMARIA.

Si sortem cum usuris reddi dato pignore placuit, tunc numeratione sortis facta, nec designato, propter quod debitum solutio facta, creditor in usuras imputare potest solutum. 1.

Limitatio illius regulæ, quod pluribus summis debitis creditor in durius debitum cogatur accipere. 2.

Argumentum a contrario sensu in legibus Codicis non solet procedere. 3.

1 Si sortem cum usuris reddi dato pignore placuit, & numeratione sortis postea facta, non designasti in continenti, vel ante, propter quod debitum solutionem faceres, tunc creditor potest in usuras imputare solutum, si vero debitor ante dixisset, se numerare sortem, & creditor consensisset, diversum obtinet, quia tunc in voluntate debitoris adquiescit, videtur pactum intervenisse. Nec obstat, quod pluribus summis debitis, creditor in durius debitum cogatur accipere, per *l. 1. 2. & 3. ff. de solut.* Sors autem est gravius debitum, dum sors parit usuras, non contra. Sed Resp. illam Regulam non loqui de eo casu, ubi unum debitum est principale & alterum accessorium. Ratio autem diversi-

2 tatis a *Castrensi* recte additur hæc: Quod illo casu, quo plures summæ principales debentur, debitor solvere possit unum debitum sine altero invito creditore; Sed in nostro casu non possit absolvere sortem sine usuris, per *l. acceptam 19. supr. h. t.* Collige ergo: Si debitor simpliciter solvat quantitatem, quæ non sufficiat pro sorte & usuris, & non declaravit se pro sorte solvere, eam creditor accipere potest pro usuris, *hic & l. 1. C. de solut. & l. 5. §. 2. ff. eodem*, *ibique Auct.* cujus rationes examinat *Surdus conf. 290. Hartm. Pist. P. 3. quæst. 21. n. 25. Dn. Carpzov. lib. resp. 103. n. 28. & seq.* Id sane de iis disputationibus, in quibus de vera alicujus legis ratione disceptari solet, judicare soleo, sæpe disjungi rationes, quæ conjungi poterant & debebant. Nec in eo possum *Hartm. Pistor.* consentire, quod statuit, posse debitorem compellere creditorem, ut in sortem accipiat sine usuris, neque ejus

3 sententiam *hæc lex* probat; Cum Argumentum a contrario sensu in legibus Codicis non soleat procedere, & possumus omnino subintelligere, si prædixisset debitor, creditorem tacuisse, ut supra dictum.

L. Pignoribus. 22.

SUMMARIA.

Casus l. ejusque decisio. 1.

Limitatur l. un. C. etiam ob chirographariam debit. pign. retr. n. 2.

Quando ab initio usuræ promissæ sunt, absolute & simpliciter datum pignus etiam pro usuris datum videtur. 3.

1 Dedi pro securitate mutui accepti pignus,

de usuris nihil actum; sed conventum tamen, ut si non solveretur sua die sors, duplum solveretur, Quaeritur: *An etiam ob usuras non solutas, vel ob poenam promissam, pignus retineri possit, sicut ob usuras nudo pacto solutas*, ut *in l. 4. h. t.*? Resp. prius negatur, aliud enim est, si usurae pactae debentur, ut in *l. 4.* & sic jure naturali; aliud si nullo jure, ut *hic.* Sed posterius etiam negatur: nam licet poena promissa sit, licet etiam poena sit commissa, cessante post diem solutioni destinatum debitore, nihilominus tamen pignus datum pro sorte, non potest retine-
2 ri pro poena, & sic *hic* reperitur limitatio *legis un. C. etiam ob chirographariam deb. pignus ret. &c.* quod hic notat *Bald. & Salyc.* qui rationem constituunt in odio poenarum, & *Trentacinq. lib. 3. resol. tit. de*
3 *pign. resol.* 10. *n.* 11. Collige tamen etiam: Quando ab initio usurae promissae sunt, absolute & simpliciter datum pignus, etiam pro usuris datum videri, sicut dicimus in fidejussore, per *l. quaero ff. locati*, *Bart. hic & Salyc.* Vid. notata ad *l. 5. sup. h. t.*

L. Oleo. 23.

SUMMARIA.

Qu. in quibus rebus additamentum pro rebus fungibilibus promitti possit. 1.
Incertitudinis ratione licitum interdum est, quod alias illicitum esset. 2.
In frumento, oleo ceterisque rebus fungibilibus licet pacisci accessionem in iisdem materiis consistentem ultra debitum usurarum modum. 3.
Limitatio. 4.

1 Quaeritur hic, non quantum additamentum pro rebus fungibilibus promitti possit, sed in quibus; scilicet non in pecunia numerata, sed aliis rebus ejusdem generis, quia cum pretium earum rerum incertum sit, non potest quantitas usurarum
2 in pecunia numerata definiri. Colligunt I. ex hoc textu: incertitudinis ratione licitum interdum esse, quod alias illicitum esset, sicut hic ob incertitudinem valoris frumenti, vel olei, licita est promissio accessionis olei supra sortem, licet ob valorem excedat haec accessio legitimas usuras. Et illam Regulam ex *hoc textu* aliique colligunt *Br. & Salyc. hic*, *Gail. lib. 2. obs. 8. n. 3. & obs. 126. n. 5. Tiraquell. ad l. si unquam*, verb. *donatione largitus n. 128. C. de revoc. donat. Carp. P. 3. const. 20. def.*
3 3. II. In frumento, ceterisque rebus fungibilibus licere pacisci accessionem in iisdem materiis consistentem, ultra debitum usurarum modum, quod quidem non sequitur ex *hoc textu*, nec verum est simpliciter, nam & in his rebus certa quantitas est retinenda, sed per accidens fieri potest, ut excedat modum legitimum, v. g. Mutuo do 12. modios frumenti & stipulor unum loco accessionis post annum, forte modius hoc anno venditur 8. argenteis, & sic tota sors aestimata faciat 4. thaleros.
4 Sed post annum (quod avertat DEUS!) vendi poterit modius thalero, & sic pro 4. thaleris in effectu dabitur quintus thalerus, haec in effectu est usura vel accessio immodica, non tamen illicita est, quia modius frumenti potest etiam post annum vilius vendi, v. g. 5. vel 6. argenteis, ergo ratione incertitudinis haec subsistunt, *conf. Auct. ad l. 11. C. de reb. cred. n. 229.* Sed in foro conscientiae creditorem talem aequitatis & regulae Christi admonerem: Quaecunque vultis ut faciant vobis homines; eadem faciatis illis (a).

L. Si Mater. 24.

SUMMARIA.

Negotiorum gestor majorennis ob pecuniam, quam foenori non collocaverat, usuras debet praestare, quas ab aliis accipere potuit. 1.
Limitatio. 2. 3.
Quod in tutoribus obtineat remissive. 4.

1 Negotiorum Gestor majorennis ob pecuniam, quam foenori non collocaverat, usuras debet praestare, quas ab aliis accipere potuit, *l. 19. §. 4. ff. de neg. gest.* quia scilicet omnem diligentiam adhibere debet, *hic & l. 11. ff. d. t.* imo si in suam vertit utilitatem, centesimas usuras exsolvit,

---

(a) Cur hoc tantum monet Auctor? cur non adjicit: *Mutuum date, nihil inde sperantes*? cur non & illud *austerus metis quae non seminas, colligis quae non spargis*? nimirum etiam ubi cessat lucrum ubi damnum imminet, ubi periculum urget, non ultra spem metumque, sed pro mensura spei metusque metiendum est sortis augmentum.

vit, *l. qui sine* 38. *ff. d. t. ibique Auct. n.* 3. Sed *hanc legem* recte limitant *Gl. & DD. hic ex l. qui semisses* 13. §. *fin. ff. h. t.* Si dominus solitus est fœnerari, *Auct. ad l.* 13.
2 *ff. de usur. n.* 2. Sed quia jure Canonico usuræ sunt prohibitæ, ideoque hodie non tenetur negotiorum gestor fœnori exponere, sive dominus solitus sit fœnerari, sive non, quia non debemus alterius causa peccare, & quia, ubi jus Canonicum non servatur in hoc puncto, non tamen dici potest, quod usuræ indistincte sint permis-
3 sæ, saltem in foro conscientiæ. Deinde cum periculosum nostro tempore fœnori exponere pecuniam, dicerem, negotiorum gestorem non teneri pecuniam fœnori exponere, sed pecuniam domino redeunti
4 restituere. Quid in Tutoribus sit, item in Administratoribus, habet *Barb. hic in Collect.* & de eo nos alibi.

L. Pro auro. 25.

SUMMARIA.

Qui mutuo dat aurum, argentum, & vestimenta, omnia scil. æstimata eaque chirographo sibi reddi cavet, usuras etiam stipulari potest. 1.

Huic l. non est derogatum per Constit. Imper. Polit. de anno 1577. *tit.* 17. n. 2.

Limitatio. 3.

Si merces venditæ, & certus dies solutioni dictus, post illum diem incipiunt officio judicis currere usuræ. 4.

1 Qui mutuum dare rogatus, dat aurum, argentum, & vestimenta, omnia scilicet æstimata, & ea chirographo sibi reddi cavet, usuras etiam stipulari potest, quia idem est ac si vendidisset, *l. plerumque* 10. *ff. de jur. dot.* secus si non æstimatæ illæ
2 res datæ, *l.* 3. §. *fin. ff. h. t.* Sed quæritur: *An non huic legi derogatum* per *Constitutionem Imperii Politicam de anno* 1577. *tit.* 17. (*von wucherlichen*) *Contracten*? Sed
3 puto huic non derogari, nisi majori pretio æstimentur, quam res vendi poterant, v. g. Si aurum pluris æstimem, & ita æstimatum dem ut vendam, nam tunc ratione illius pluris esset pravitas usuraria, nam ita sonant verba dictæ constitutionis; item: (*Dassetliche Getreyd, Pfende, Tucher, und dergleichen Wahren an ein Geld kaufsweise anschlagen, und wel höher, denn solche Wahre mag immermehr werth seyn*, *&c.* & post pauca, item: *Etliche leihen eins theils Wahren, Silbergeschirr, Kleinodt, Treidt, Rüstung und anders, so zu bahren Geld angeschlagen wird, in viel höhern Werth hin, als immer ein gedoppelter Wucher ertragen mag, und nennens mit einem neuen, ihres Vermeinens höfflichen Wörtlein:*) PARTITA. Sane si merces ven-
4 ditæ, & certus dies solutionis dictus, post illum diem incipiunt officio judicis currere usuræ, vel si post tempus aliquod interpellatus emtor postea moram contrahat: nam emtor rerum frugiferarum traditis rebus statim ad usuras tenetur, *l. curabit C. de act. emt.* Sed non emtor mercium, quia venditor lucrum quærit & plerumque merces ultra eum valorem, quo ipsi constant, vendit. Ideoque duplex lucrum captare non debet, *Mev. p.* 3. *dec.* 11.

L. Eos. 26.

SUMMARIA.

Qui tutus est præscriptionis exceptione in sorte, vel in re principaliter debita, ille non potest molestari super usuris vel fructibus. 1.

Sublato principali tollitur accessorium. 2.

Respondetur ad l. obstantes. 3. 4. 5.

Quantitas usurarum pro diversitate personarum determinatur. 6. 7. 8. 9. 10.

Quid sint usuræ centesimæ? 11.

Quod ultra quantitatem usurarum legitimam est promissum, aut solutum, vel non est petendum, vel in sortem est imputandum. 12.

Ne quid in fraudem legis fiat, prohibetur. 13.

Notabilia, quæ ex hoc textu eruere solent Interpretes. 14.

In dignitate constitutis avaritia magis est dedecori quam privatis. 15.

In trajectitiis pecuniis donec periculum durat, majores usuræ conceduntur. 16.

Contractus contra legem, est ipso jure nullus. 17.

Juramentum potest deferri, quando usurariæ pravitatis conjectura est. 18.

Debitor non tenetur expensas scripturæ Notario datas restituere. 19.

In Germanico Romano Imperio hodie quincunces usuræ indistincte permittuntur. 20.

In emporiis celebrioribus bessales admitti solent. 21.

Contractus usurarius non est totus nullus, sed eatenus tantum, quatenus contra leges agit. 22.
In Electoratu Brandenburgens. semisses usuræ concessæ sunt. 23.
An indistincte verum sit, quod in usuris hodie consuetudo observari debeat. 24.
In Saxon. Electoratu quincunces usuræ retinentur sed sextus thalerus vel florenus collectæ nomine magistratui solvitur. 25.

1 Debueram tibi centum cum usuris per stipulationem promissis, triginta vel quadraginta annis nihil exegisti, sublata est itaque præscriptione actio ad sortem, nam personalis actio triginta annis, si vero per litis contestationem sit perpetuata, vel hypothecaria actio contra ipsum debitorem instituta, quadraginta annis præscribitur. Sed *quid de usuris & fructibus?* Respond. non videtur idem dicendum, quia quando stipulor in singulos annos usuras, tot stipulationes esse videntur, quot anni. Ergo per *leg. cum notissimi* 7. §. *ultim. Cod. de præsc.* 30. *annorum*, exordium præscriptionis in singulis annis faciendum. Sed
2 hic affirmat, quia sublato principali, tollitur accessorium *&c. leg. cum principalis* 178. *de R. J. leg.* 2. *ff. de pecul. & lex illa* contraria de principalibus obligationibus
3 menstruis vel annuis loquitur. Collige ergo: Eum, qui tutus est exceptione præscriptionis in sorte vel in re principaliter debita, non posse molestari super usuris vel fructibus, etiam si a tempore perceptionis fructuum, vel quo usuræ inceperunt deberi, non concurrerit tantum tempus, quantum sufficit ad præscribendum, quia sufficit sortem esse sublatam præscriptione; & id etiam de usuris per stipulationem promissis accipiendum, quia alias nulla in
4 *textu hoc* esset dubitandi ratio. Nec obstat *l. centum Capuæ ff. de eo quod certo loco*, per quam usuræ per stipulationem promissæ, sorte licet soluta, peti possunt. Nam alia ratio solutionis vel sententiæ, alia præscriptionis; nam in præscriptione adest negligentia non petentis, quæ ita respicit usuras sicut sortem, quod in solutione secus, *Bald. hic n.* 2. *Castrens. hic n.*
5 1., *Salyc. n.* 4. Sed videtur obstare etiam *L.* 2. *Cod. de luit. pignor.* ubi perempta actione principali seu personali, manet tamen hypothecaria seu accessoria. Resp. post *Gloss. & Bartol. n.*6., *& Bald. n.*1. *Salyc. hic n.* 3. quod in *dict. leg.* 2. agatur de accessorio hypothecæ, hic de accessorio usurarum, & rationem diversi juris reddi duplicem, una, quia accessorium illud est potentius & fortius principali, altera, quia hypotheca habet diversam & separatam præscriptionem, quod hic in usuris dici non potest.
6 §. 1. *& seq.* Imperator quantitatem usurarum pro diversitate personarum, & quatenus his pecunia opus, determinat.
7 Centesimam usuram quæ in singulos menses est centesima pars sortis, quotannis duodecim pro centum, permittit tantum in trajectitia pecunia, propter varietatem
8 pretii, & periculum, de qua *tit. seq.* Illustribus personis, quæ sunt proximæ post Principem, concedit tantum tertiam cen-
9 tesimæ, id est, quatuor pro centum: Mercatoribus & Argentariis bessum centesimæ,
10 id est, octo pro centum. Reliquis hominibus permittit semissem, id est, sex pro centum, idque dicit observandum non tantum, quando usuræ per stipulationem sunt promissæ, sed etiam quando officio judicis
11 debentur, ut in bonæ fidei judiciis. Centesima usura etiam locum habet in actione judicati, & in pecuniis publicis privatisve, quas administrator in suos usus con-
12 vertit. Etiamsi autem amplius quid promissum sit quod in usuris hanc quantitatem excedit, non est id petendum, aut si datum sit, in sortem est imputandum,
13 vers. *si quis autem*. Prohibetur etiam, ne quid in fraudem legis fiat, verbi gratia. Si creditor initio de sorte partem quocunque titulo detrahat, & sortem tamen velit integram solvi, in vers. *interdicta* 2. Si illæ personæ, quæ minores tantum usuras stipulari possunt, interponant alias personas verbi gratia, mercatores, qui majores possunt: vers. *machinationes*, hæ fraudes prohibentur, & si quid factum in fraudem legis, pro infecto habendum, *l. non dubium* 5. *C. de LL.* & suspectus Juramento se purgare debet.
14 Ex hoc nobili Textu plurima sunt notanda, quæ hic eruere solent interpretes:
15 Præcipua sunt: I. Quod illis, qui in dignitate sunt constituti, magis dedecori sit ava-

avaritia, quam privatis, & quod illi magis ab usuris abstinere debeant, *Bl. &*
16 *Salyc. n. 6. hic Castrens. n.* 1. II. In trajectitiis pecuniis, donec duret periculum, id est, donec ad portum veniat majores usuras concedi, *Castrens. hic*. III. Contra hanc moderationem non posse introduci statuto vel consuetudine, ut augeantur usuræ, & sic omnes consuetudines allegari solitæ hic irritantur, *Bl. Salyc. hic n. 6.*
17 *Castrens. n. 2.* IV. Contractum contra legem factum esse ipso jure nullum, de
18 quo alibi. V. Quoties conjectura est usurariæ pravitatis contra aliquem, quod possit ipsi juramentum purgationis deferri.
19 VI. Debitorem non teneri, expensas scripturæ Notario datas, creditori restituere,
20 *Br. & Gl. hic*: Sed *quid hodie juris?* In Germanico Romano Imperio hodie quincunces usuræ indistincte permittuntur per *Recessum Imperat. De Anno* 1500. 1539. 1548. 1577. *Tit.* 17. *von wucherlichen Contracten & de anno* 1586. quia hæ meliorem fundorum reditibus juste corresponderе censentur, ac vicesimo anno sortem æquant, *Anton. Fab. lib. 4. Cod. tit. 24. defens. 2. num. 4. Dn. Carpzov. part. 2. Jurisprud. constit. 30. defens. 1. Auctor in Rubr. ff. h. t. n. 1.* Etiam inter Mercatores non majores quam quincunces usuras tolerari, ex generali dispositione Recessum putat *Carpzov. d. l. def. 2.* de quo tamen forte aliquis dubitare posset, cum dispositio specialis per novam generalem posteriorem,
21 non soleat tolli & abrogari. In Emporiis tamen celebrioribus bessalles admitti solent, quæ consuetudo, quia legi Justinianeæ huic convenit, merito admittitur, *Carpzov. d. disp. 2.* quod autem ultra solutum, sorti imputandum, per *hunc textum*,
22 *Carpzov. dict. l. disp. 4.* Unde contractus usurarius in quo usuræ majores contra jura promissæ, non est totus nullus, sed eatenus tantum, quatenus contra leges agit, & quod illicite adjectum, pro non adjecto habetur, *l. usuras, l. placuit ff. h. t. l. si non sortem* 26. §. 1. *ff. de condict. indeb. Borcholt. in tract. de usuris c. 5. n. 4. & seq. Auct.*
23 *ad l. 9. ff. h. t. n. 3.* In Electoratu Brandenburgico semisses usuræ concessæ, ex *Edicto Electoris Brandenburg. Divi Joannis Georgii de dato Coloniæ ad Spream die Lunæ post trium Regum anno Salutis reparatæ* 1573. ibi: (*Demnach setzen, ordnen und wollen wir, dass hinfüro in unserm Churfürstenthum und Landen, vermöge höchstgedachten unsers Herrn Vaters Edict kein Geld höder auf Zinsz, denn das hundert umb sechs soll geliehen werden.*) *Pruckman. vol. 1. cons. 22. n. 35. & cons. 40. n. 5. Scheplitz. in Consuet. Brandenb. p. 4. tit. 1. §. 1. & 2. n. 3. & in Promptuar. tit. 19. n. 4. & 5.* Idem in Megapolitano *Cothm. lib. 1. cons. 18. n. 236.* Conf. *Joan. Koppen. q. 22. n. 15. & Mind. de Process. lib. 2.*
24 *cap. 73. n. 16.* Ex dictis autem patet, non omnino & absolute intelligendum esse, quod in usuris hodie consuetudo attendenda. Nam quamvis illud in aliquibus legibus veteribus habeatur, & hoc statuant *Cothm. vol. 2. cons. 52. n. 179. & vol. 3. cons. 27. n. 16. & vol. 3. resp. 41. n. 11. Hartm. Pist. lib. 3. quæst. 2. n. 13. Rauch. P. 2. quæst. 29. n. 17. Hering. de fidejuss. cap. 26. n. 98.* tamen, ut dixi, hoc ita absolute non est concedendum de particulari consuetudine, quæ in fraudem hujus legis & Constitutio-
25 nem Imperii introducitur. In Saxoniæ Electoratu quincunces usuræ retinentur, sed sextus thalerus florenus collectæ nomine Magistratui solvitur, *Carpz. d. const. 30. def. 1.*

De Usuris. 27.

SUMMARIA.

Lex præcedens tantum ad futuras usuras pertinet, & quænam futuræ? 1.
Illustratur exemplo. 2.
An novæ leges porrigant etiam effectum suum ad præterita negotia. 3.
Usuræ ultra alterum tantum non debent solvi etiamsi particulariter solutæ. 4.
Dispositio atque intentio h. l. *n.* 5.
Ampliatio & limitatio ejus, quod habetur. 6.

1 *Pr.* Lex præcedens tantum ad futuras usuras pertinet, sed futuræ sunt non tantum quæ post *l. præced.* promissæ sunt, sed quæ etiam ante *l. præced.* promissæ, sed quæ post *hanc legem* singulis annis de-
2 bentur. Et sic si non mercator mutuo dedisset, & stipulatus esset bessales usuras, hæ deberentur pro illis annis, qui lapsi sunt ante *illam l. eos* 26. *h. t.* sed semisses debentur post *illam legem* promulgatam, unde *Br. Bl. Salyc. Castrens.* & alii *DD.* ex hac

3 *hac lege* colligunt, Novas Leges porrigare effectum suum ad præterita negotia pro tempore legem sequenti & legem novam trahi ad præterita quatenus habent tractum temporis in futurum; quod tamen hic specialiter sancitum & ad exemplum trahi non debere tradit *Menoch. conf.* 40. *n.* 23.

4 §. 1. Usuræ ultra alterum tantum non debent solvi, etiamsi particulariter solutæ sint, *Nov.* 121. *cap.* 2. quæ adeo abrogat *l.* 10. *h. t. Dominus Carpz. in Asylo debitorum cap.* 1. *num.* 203. *& Dn. Thabor de altero tanto p.* 1. *art.* 3. *num.* 5. & quidem illa sententia non adeo expresse ex verbis hujus legis, melius tamen ex *cap.* 1. *Novel.* 121.
5 probabilis redditur. Sed illud certum, quod voluerit Imperator illam nonnullorum creditorum perversam consuetudinem abrogare, qua solebant jus retentionis in pignore exercere, pro cursu usurarum ultra alterum tantum, & probabile mihi redditur fuisse tales leges quæ id permiserint, licet
6 hodie sint e corpore Juris exclusæ. Illud vero notandum ex *hoc* §. *in fin.* Non tantum in mutuo usuras ultra alterum tantum currere non debere, etiam usuris particulariter solutis, ut per *Nov.* 121. *sup.* probatum ad *l.* 10. sed etiam in aliis contractibus bonæ fidei, ubi ob moram officio judicis debentur usuræ, usuras non debere currere ultra alterum tantum, *Carpz. d. conft.* 30. *def.* 26. Sed obiter & brevibus plerosque casus, in quibus cursus usurarum ultra alterum tantum admittitur, notabimus; Excipitur enim 1. Si condemnatus cesset, *Surdus conf.* 302. *num.* 2. *Berlich. dec.* 30. *num.* 9. Item 2. annui reditus excipiuntur, *Gail. lib.* 2. *obf.* 7. *num.* 1. *& feq. Mind. de mandat. jud. cum lib.* 2. *cap.* 72. *num.* 3. *Dn. Thabor. d. tract. part.* 3. *sect.* 2. *art.* 2. *Dn. Carpz. in asylo num.* 301. *& seq. Berlich. d. decis.* 30. *num.* 7. & si 3. ut interesse petatur. Vid. *Carpz. p.* 2. *constit.* 30. *def.* 26. *& seqq. & in praxi crim. p.* 2. *q.* 92. *num.* 43. *& in asylo d. cap.* 1. *num.* 274. *Mindanus d. lib.* 2. *c.* 74. *n.* 6. *Cothman. conf.* 52. *num.* 260. *vol.* 2. *Auctor ad l.* 26. *ff. de condict. indeb. num.* 19. 20. *seqq.*

L. Ut nullo. ult.

SUMMARIA.

An & quatenus Anatocismus sit prohibitus. 1.
Hujus prohibitionis ratio. 2.
Aliud obtinet in tutore. 3.
Quod iterum limitatur. 4.
Alii casus, ubi usuræ usurarum debentur, remissive. 5.
Notatur Berlichius. 6.
Casus. 7.
In cessione non est mutatio personæ creditoris. 8.
Annui reditus non pro usuris, sed potius pro sorte, & re emta habentur. 9.
An usuræ usurarum sint licitæ, si super usuris specialis conficiatur obligatio, inque ea usuræ ex ea pecunia, quæ antea usura erat, fictione brevis manus fuerint in stipulationem deductæ. 10.
Ratio pro affirmativa. 11.
Ratio pro negativa, quæ probatur. 12.

1 Non licet usuras in sortem redigere, & earum iterum usuras stipulari, quod vocatur Anatocismus: etiam inter mercatores prohibitus, *Carpzov. d. const.* 30. *def.* 34. *vid. Auctor ad l.* 26. *ff. de cond. indebit.*
2 *num.* 15. 16. 17. Ratio, Quia accessorium principale esse nequit, nec fructus fructum edere, & ideo nec interesse alterius interesse petetur, *Dn. Carpz. d. const.* 30. *def.* 29. *Stracch a de contract. mercat. num.* 4. *Menoch. lib.* 2. *A. Q. casu* 119. *num.* 20. *& cons.* 118. *Rodericus de annuo cens. lib.* 3. *q.* 7. *num.* 27. *Tuschus concl.* 310. *num.* 3. *lit. I, Trentac. res. un. de interesse num.* 34. *Barbos. in*
3 *coll. hic*: Alia ratio est in tutore accipiente usuras pupillares, *l. tutor qui repertorium* 7. §. *si usuras* 12. *l.* 58. §. *ex duob. ff. de adm. tut.* Vid. *Carpz. d. const. disp.* 30. quia in ejus persona fit sors, si exigat pecunias, *Cavalcanus in tract. de tutor. num.* 116. ubi & eo casu tutorem ad usuras usurarum teneri putat, quando pecunias pupillares in suam utilitatem convertit, quod tamen non puto conceden-
4 dum; nam usuras usurarum tantum eo casu præstat tutor, quando usuras ab aliis solutas, in suam utilitatem vertit, *Dn. Carpz. p.* 2. *Jurispr. const.* 30. *def.* 32. de quo vide notata ad *l.* 7. §. 12. *ff. de admin. tut.* Unde etiam notanda puto ea, quæ habet *Bacch. ad Treutl. vol.* 2. *disp.* 3. *th.* 5. *lit. A in fine*, cum *Cavalcano* sentiens.
5 Alios casus, quibus usuræ usurarum deben-

bentur, vide apud *Berlich. dec.* 268. vide *Auctor. ad leg.* 26. *ff. de condict. indeb. num.*
6 19. 20. *seq.* ubi tamen illa exceptio, quam habet *Berlich. num.* 3. plane contra jura esse videtur, scilicet si creditoris persona mutetur per cessionem, vel delegationem, & quidem in Cessione manifeste id iniquum.
7 Pone me tibi debere centum, & quatuor annorum usuras, eas cedis Petro, qui jam secundum *Berlichii* sententiam usuras exiget, non tantum pro centum, sed & viginti quatuor usuris, ut jam sors sit non centum, sed centum & viginti quatuor florenorum, sed quomodo potuisti cedendo me invito meam conditionem facere deteriorem? Et si accurate rem exputare velimus, in cessione non est mutatio personæ creditoris, quia cessionarius est procurator in rem suam cedentis, & nomine cedentis agit, & subsidiariam tantum habet actionem utilem, ex constitutione Pii Imperatoris. Et sane pone in proposita specie Petrum jam habere sortem 124. thalerorum, sed usuras non solvo per duodecim annos, id debitum cedit Petrus Paulo. Et Paulus habebit sortem usuriferam 189. thal. & 18. argent. & sic sors in infinitum augebitur, quod absurdum puto. Annuos reditus etiam excipiunt, nam de iis usuras solvi posse putant, quamvis hæc declaratio potius sit quam limitatio, cum
9 annui reditus non pro usuris, sed potius pro sorte & re emta habeantur, *Vid. Domin. Carpzov. in Asylo dict. cap.* 1. *num.* 369. *& Berlich. dict. decis.* 268. *num.* 29. sicut etiam nuper pronunciatum scio a Col-
10 legio Nostro, sed quid si usuræ non misceantur sorti, sed super illis specialis obligatio confecta, inque ea usuræ ex ea pecunia, quæ antea usura erat, fictione brevis manus fuerint in stipulationem dedu-
11 ctæ. Hoc hodie licere putant multi, cum nihil interesse videatur, utrum creditor usuras realiter acceptas statim iterum mutuo det, an vero ut mutuo acceptum fictione brevis manus recognoscat, & reperiuntur exempla, ubi cum auctoritate judicum talis transactio fuit inita. Et ita sentiunt, *Cothmannus consil.* 18. *num.* 218. *vol.* 1. *Berlich. dict. decis. num.* 8. *& Dn. Mevius*
12 *dict. tract. cap.* 4. *num.* 30. Sed id non videtur consentire cum *lege nostra*, quæ diserte stipulationem & anatocismum prohibet, & omnino inter ista duo est differentia, cum creditor facilius pecuniam non visam mutuo det, quam realiter numeratam: & debitor facilius stipulabitur usuras usurarum, quam solvet veteres, & parata est hæc via ad mergendos debitores, neque tam attendendum puto, quid Romæ fiat; quam quid fieri debeat, *Dn. Mev.* tamen anatocismum improbat, quoties miseri debitores, cum solvere per inopiam nequeunt, rigori creditorum ad convertendum in Mutuum usuras cedere coguntur, neque inde quid commodi habent, *Dn. Mev. p.* 4. *dec.* 313. Non tamen dubito auctoritate Principis hæc pacta confirmari posse. Aliter limitat illam Regulam *Dn. Mev. p.* 4. *dec.* 154. Vide a me notata ad *l.* 29. *ff. h. t.* ubi recensui ex *Mevio alios casus*.

TITULUS XXXIII.

De Nautico Fœnore.

L. Trajectitiam. 1.

SUMMARIA.

In pecunia trajectitia concessum est, ultra legitimam quantitatem usuras stipulari. 1.
Quid si pecunia trajectitia? 2.
Usuræ hæ nauticæ jure Canon. non videntur improbatæ. 3.
Respondetur ad cap. ult. X. de usur. n. 4.
Usuræ hæ nauticæ hodie centesimas usuras excedere non possunt. 5.
Conciliat textus obstantes. 6.
Non diutius tamen usuræ centesimæ præstantur, nisi durante periculo. 7.
Singularia, quæ conceduntur tempore pestis, tumultus, belli, cessant cessante periculo. 8.

1 IN Pecunia trajectitia, id est, quæ mu-
2 tuo datur, ut trans mare vehatur, & ibi consumatur, & quidem periculo creditoris, ita ut salva nave sors cum fœnore reddatur, naufragio autem facto sors & spes lucri creditori pereat, *Dn. Marquardus de jure Merc. l.* 2. *c.* 8. *num.* 62. concessum est ultra legitimam quantitatem usuras stipulari, *Auctor in l.* 1. *ff. h. t. num.* 1. Nam usura hæc non ex officio mutationis, sed tanquam pretium periculi consideratur;
3 & sic usuræ hæ (centesimæ scilicet, ut mox

mox dicetur,) jure Canonico non viden-
4 tur improbatæ; cui tamen obstare videtur *c. ult. X. de usuris*, quod accipiunt de eo casu, ubi non est probabilis metus damni & naufragii. Vid. *Covarr. lib. 3. resol. cap. 2. num. 5.* ubi varie respondet, *Molin. de J. & J. tr. 2. disp. 318. num. 4. & seq. Santerna de adsecurationibus Mercatorum p. 1. num. 10. & seq. Perez. in C. h. t. in fine.* Sicut & valet ob eandem rationem conventio, qua aliquis volenti pecuniam trajicere promittit eas salvas fore, & vicissim ut damnum unum non mergat, sed a pluribus facilius feratur, *Domin. de Soto de J. & J. lib. 4. q. 5. art. 2. Anton. Padilla ad l. 2. C. de resc. vendit. num. 25. Ludov. Molin. de J. & J. tr. 2. disp. 507. Petrus Santerna d. l.*
5 Sed usuræ hæ nauticæ hodie centesimas usuras excedere non possunt. Nam licet Imper. in *Nov.* 106. approbaverit quasdam conventiones usu receptas in fœnore nautico, quibus contrahentes excedebant
6 usuram centesimam, quod videbatur pugnare cum *l. eos* 26. *tit. præced.* In *Novella* tamen 110. Imperator priorem *Novellam* abrogavit & rediit ad *l. eos*, & constituit, ut non liceret majores centesimas stipulari nauticas, *Rittershus. in Nov. p. 3. c. 11. num. 17. Matth. Steph. ad d. Nov. 106. in fine.* Conf. *Tholos. in synt. lib. 22. cap. 3. num. 47. & seq.* Sed præcipue ex *hac*
7 *lege* notandum: Non diutius usuras centesimas præstari, nisi durante periculo, quo
8 cessante hæ cessant, unde inferunt ea, quæ ob periculum belli, pestis, tumultus, singularia conceduntur, periculo cessante etiam cessare, *Bald. & Salyc. hic Tiraq. in tr. cessante causa p. 1. num. 204. Wesenb. in C. h. t. num. 20.* Et sic, si navigatio duret sex menses, debent solvi sex pro centum, si unum mensem tantum, unus thal. pro centum debebitur, *Marquardus de jure Mercatorum lib. 2. cap. 8. num. 64. Molin. de usuris 43. num. 91. Loccenius de jure marit. l. 2. c. 6. §. 31. 516.*

L. Cum dicas. 2.

SUMMARIA.

Ubi periculum non est creditoris, locum non habet nauticum fœnus. 1.

Fœnus quasi nauticum seu terrestre. 2.

Illustratur per exempla. 3.

1 Ubi periculum non est creditoris, locum non habet nauticum fœnus: causa decidendi apertissima, quòd periculi susceptio fit causa decidendi hujus juris singularis, ergo cessante hac causa, cessat etiam dispositio. Et hoc adeo verum est, ut si creditor periculum non in pecuniis trans mare vehendis in se suscipiat, sed in aliis pecuniis, possit centesimas stipulari usuras
2 per *l. periculi* 5. *ff. h. t.* quod vocatur fœnus quasi nauticum, sive pecunia trajectitia impropria, *Dn. Marqu. d. l. 2. c. 8. num.*
3 66. *Auctor in l. 1. ff. h. t. num. 2.* v. g. dedi pecuniam ad retia coemenda, quo cœtus capiatur, hac conditione, ut, si non capiatur, nihil restituas; item Athleta mutuo accepit centum ad emenda ornamenta, ut si vicerit in prælio, sortem cum usuris restituat, alias nihil; item, si dederim mercatori, ut si lucrum inde fecerit, centesimas restituat, si non lucratus fuerit, nihil. Vid. *Berengarius Fernandus in repet. l. pacta conventa ff. de contrah. emt. num. 28. Molinæus d. tr. de usur. contr. num. 98. Zinzerling. in pecul. disp. ad l. 5. inter Basil. vol. 1. disp. 9. Borcholt. de fœnore naut. cap. 1.*

L. Cum proponas. 3.

SUMMARIA.

Qui suscepit casum fortuitum non tenetur si culpa ipsius, cui promissio facta, casus contigerit. 1.

Contractui assecurationis valde similis est contractus de fœnore nautico, vel pecunia trajectitia. 2.

Et huic similis est Bodmeria. 3.

An ob culpam gubernatoris teneatur creditor, & quatenus. 4. 5.

Conductor suscipiens casum fortuitum non videtur sentire de eo qui ex culpa vel facto locatoris contingit. 6.

Propter illicitas merces in navi positas confiscantur etiam licitæ. 7.

Limitatur hæc sententia. 8.

1 Si autem culpa debitoris navis amissa sit, periculum non est creditoris in effectu, quia culpa transfert periculum in debitorem, *l. si ut certo §. 5. l. quod vero 4. ff. commod.* Unde colligunt hanc Regulam *DD.* Quod, si suscepit casum fortuitum, non teneatur, si culpa ipsius, cui promissio facta, casus contigerit, *Bald. & Salyc. hic & Lud. Rom. sing. 135. & 441.* & sub renuncia-

cautione generali non contineri exceptionem, quæ fluit ex facto adversarii, *Masc. de probat. concl.* 1271. *num.* 34. *Hippol. de Marsiliis sing.* 69. *Petr. Barbos. ad l. ab hosti-*
2 *libus* 11. §. *fin. num.* 5. *ff. sol. matr.* Idem esse videtur in contractu assecurationis, cui valde similis est contractus de fœnore nautico, vel pecunia trajectitia, teste *Dn. Mar-*
3 *quardo d. cap.* 8. *num.* 67. & huic similis est contractus nautarum, quem vocant Bodmeriam, *Marq. d. l. num.* 68. si dominus Mercium, cui facta assecuratio, vexerit res prohibitas, ob quas navis cum omnibus mercibus fisco addicitur, vel si per loca insolita iter fecerit, *Petr. Santerna d. tr. de adsecurat. p.* 4. *num.* 17. Et valde sunt Emphatica verba hujus legis: *Detrimentum, quod non ex marinæ tempestatis discrimine, sed ex præcipiti avaritia & incivili debitoris audacia accidisse adsevera-*
4 *tur &c.* Sed quid si non domini vel debitoris culpa, sed gubernatoris navis causa damnum contigerit, tenebitur creditor? Negari id forte posse videbitur, quia debitor & dominus mercium, ac navis, tenentur præstare factum sui gubernatoris, *l.* 23. *in fin. ff. de minor. l. fin.* §. 4. *ff. nautæ*
5 *caup. &c.* Sed affirmat de assecuratione *Santerna d. l.* eo quod factum tertii non impediat obligationem committi, & alias destrueretur pene contractus hic, & non valeret, nisi in casibus mere fortuitis; quam sententiam admitto, si nulla culpa in eligendo gubernatore alteri imputari possit.
6 Ex hoc textu etiam fluit: Quod conductor suscipiens casum fortuitum, non videatur sentire de eo, qui ex culpa vel facto locatoris contingit, *Caroccius de locationibus p.* 4. *de casib. q.* 5. *pr.* & quos hic allegat *August. Barb. in collect. num.* 6.
7 Sed & colligitur ex textu; Propter illicitas merces positos in navi, [illegible]fiscari etiam licitas, & ipsam navem, *hic & l.* 11. §. 2. *ff. de Publicanis*, de quo hic agit *Castrens.* & prolixius *ad hunc l. Salyc. & Boer. decis.* 178. *num.* 24. & quos hic congessit *Au-*
8 *gust. Barbos. num.* 12. modo sint merces Domini portantis sive alterius, scientis scilicet & consentientis, alias secus, *Salyc. hic Boer. d. l. Peregrinus de jure Fisci lib.* 6. *tit.* 5. *num.* 30. *& Sebast. Guazzinus de confisc. concl.* 3. *ampl.* 81. *n.* 2.

L. Trajectitiæ. ult.

SUMMARIUM.

Debitor generis non liberatur per interitum unius speciei.

Extra hunc casum in mutuo periculum semper debitoris est, & debitor generis non liberatur per interitum unius speciei, *l. incendium* 11. *sup. de reb. cred.*

TITULUS XXXIV.

Depositi vel contra.

L. Si incursu. 1.

SUMMARIA.

Depositarius tenetur tantum de dolo & lata culpa. 1.
Si res casu non perierit, sed dolo detineatur, quæ detur actio? 2.
Culpa in materia depositi consideratur concretive. 3.
Culpa in deposito probanda ab eo, qui eam allegat. 4.
Per conventionem expressam fieri potest, ut depositarius etiam ad culpam levem, imo levissimam, & ad casum obligetur. 5.
Si de periculo præstando conventum, casus non intelligitur. 6.
Quandoque depositarius ad culpam levem etiam tenetur. 7.
In Exclusivis non excluditur casus similis. 8.

1 Depositarius tantum tenetur de dolo, & lata culpa, non vero de levi, & multo minus de casu fortuito, nisi eum in se receperit. Ratio in *l. si ut certo* 5. §. *nunc videndum* 2. *ff. commodati*, quia in gratiam dantis, non recipientis contrahitur.
2 Sed si res non periit revera casu fortuito, sed dolo detineatur, datur Actio contra eum ad Exhibendum, & rei Vindicatio, ideoque casus verus, non tantum allegatus depositarium liberat. Collige ergo; I. In Deposito tantum præstari dolum &
3 culpam latam. Sed hæc culpa in hac materia depositi consideratur concretive, ut depositarius etiam natura ignavissimus excusetur, si eodem modo res suas tractet, §. *pen. Inst. de obl. quæ de re contrah. l. quod Nerva* 31. *ff. h. t. Bacch. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 26. *th.* 2. *Lit. B C D*; & ideo hic non ex captu

captu hominum communi, sed privato, culpa est æstimanda; *Hillig. in Donell. lib. 16. cap. 7. lit. L, Auct. ad l. 32. ff. h. t. n. 1.*
4 Culpa autem in deposito probanda ab eo, qui eam allegat, *Dn. Carpz. lib. 5. Resp. 13.* & ideo si quis casu perdidit res alienas, suas tamen servavit; tum talis casus fuerit, ut utrasque servare potuerit, tenebitur ex culpa, *Caroccius de deposito tit. de casu num. 99. & p. 2. q. 2. Card. Mantic. lib. 10. tit. 9. num. 42. Mascard. concl. 500. Ludov. Molin. de J. & J. tr. 2. disp. 295. &*
5 *Auctor ad l. 32. ff. h. t. num. 8. 9. 10. 11.* Per conventionem expressam fieri posse, ut depositarius etiam ad culpam levem, imo levissimam, imo ad casum obligetur, *Molin. de J. & J. tr. 2. disp. 527. n. 1. Card. Mantica d. l. 10. tit. 9. n. 9. Caroccius d. tr. tit. de culpa, n. 40. Alexand. Trentac. tit. de de-*
6 *posito, resol. 2. n. 13.* Si tamen de periculo præstando conventum, casum non intelligi, ex *Grato* refert *Farin. q. 169. n. 41.* ob *l. 1. §. 35. ff. h. t. Auctor ad l. 13. ff. locati*
7 *n. 5. & l. 36. ff. eod. n. 2.* Tacite etiam id conveniri potest de culpa levi præstanda, si causa utriusque celebratus contractus, vel culpa levissima, si causa solius depositarii celebratus, *Gomez. t. 2. resol. cap. 7. in fine, Mozzius tit. de divis. depos. num. 3. Trentac. d. resol. 2. n. 9. Bachalth. 3. lit. B C;* vel si sese obtulit, *d. l. 1. §. 35. Caroccius d. tr. tit. de culpa num. 12. Trentac. d. resol. 2. n. num. 8. Mantic. d. t. 9. n. 19.* Sed id solent Canonistæ recte ita declarare, quando solius depositarii causa contrahitur, quod rarius fit, vel quando deponens quærit diligentissimum Custodem, & alium diligentiorem poterat invenire, & ego me obtuli, *Panorm. in c. Bona fides X. h. t. num. 3. Molin. de J. & J. tr. 2. d. 527. n. 5. Lopez. de contr. lib. 2. cap. 36.* Obiter hic etiam
8 colligunt Ill. DD. Regulam Logicam: In Exclusivis non excludi casum similem. Vide etiam *Caroc. de depos. tit. de culpa pag. 70.* Demum casum oportet non tantum allegare, sed etiam probare, *Masc. concl. 272.* & quos allegat *August. Barb. in coll. hic num. 5. & seqq.*

L. Usuræ. 2.

SUMMARIA.

Casus quando depositarius ad usuras tenetur. 1.

Ut depositarius in mora constituatur, sufficit una interpellatio. 2.

Notatur Barbosa. 3.

1 Depositarius, quando in mora restituendi est, *l. mora 32. §. 2. ff. de usur. Auct. ad l. 24. ff. h. t. num. 5.* vel quando etiam deposita pecunia utitur contra voluntatem domini, tunc tenetur ad restitutionem depositi cum usuris. Ratio est, quia est bonæ fidei actio, *§. actionum 28. Inst. de actionibus.* In his autem a tempore moræ usuræ currunt, *l. 13. C. de usur.* Collige: Depositarium, si in pecunia restituenda moram fecerit, de usuris teneri, *l. 24. in fine ff. h. t.* Et idem multo magis, si in suos usus converterit, *l. 25. §. 1. ff. h. t. Card. Mantic. lib. 10. tit. 6. Carp. lib. 4. resp. 55.* & ideo etiam fructus rei depositæ veniunt, *l. 1. §. 23. ff. h. t.* Conf. *Caroccius d. tr. tit. Accessio quarta, pag. 213.*
2 Ad id autem, ut in mora constituatur,
3 sufficit una interpellatio, quam in rem sed alieniore loco, plurima generalia hic allegat *Barbosa*, scilicet de effectu & discrimine judicialis & extrajudicialis interpellationis. Id propius textui, quod ante diem destinatum solutioni possit mora contrahi, si deponens, cujus solius in commodum dies constituta, ante diem repetat, quod hic multis auctoritatibus confirmat *Barb. n. 7.* sed expressus textus est *l. 1. § 45. ff. h. t.*

L. Si Depositi. 3.

SUMMARIA.

Depositarius re deposita utens, & sic etiam alienans, non tantum actione depositi, sed actione furti tenetur. 1.

Limitatio. 2.

Quando tacite de utendo deposito convenisse videatur. 3.

Limitatur. 4.

Cautela. 5.

1 Depositarius re deposita utens, & sic etiam alienans, non tantum actione depositi, in quam usuræ veniunt, sed etiam actione furti in duplum tenetur, *Auct. ad l. 1. ff. h. t. n. 18. & l. 29. h. t. num. 2.* Sed
2 hæc omnia eo casu vera sunt, quando contra voluntatem deponentis usus est. Nam expresse vel tacite hoc conveniri potest, ut uteretur, si opus esset vel ut

3 ut tantundem restitueretur. Tacite autem hoc actum videtur, si pecunia non obsignata in sacculo deponatur, sed adnumeretur, nam tacite id actum videtur, ut non præcise idem, sed tantundem restituatur, per *l.* 25. §. *& l. si sacculum* 20. *pr. ff. h. t. Card. Tusch. concl.* 553. *num.* 19. *lit. F, Farin. Pr. crim. q.* 169. *num.* 4. *Petr. Barb. in l. si mora* 10. *num.* 82. *ff. sol. matr. & Neguz. de pign. M.* 3. *P.* 5. *num.* 13. *Auct. ad l.*
4 24. *ff. h. t. n.* 2. *seqq.* Sed hoc universale esse puto, præsertim corpora nummorum, in quæ ob antiquitatem vel bonitatem, vel memoriam cadere potest affectio. Alio casu excipit *Barbos. in l. seq.* Tutissimum autem erit, pecuniam numerare, & postea sacculo includere, & obsignare, si do-
5 minus nolit, ut depositarius utatur. Illud admonere sufficit, non hic & in similibus legibus de pœna furti criminali, sed actione dupli sermonem esse.

L. Si deposita. 4.

S U M M A R I A.

Sublata actione sortis ipsius depositi, per solutionem vel rem judicatam usuræ non possunt peti. 1.

Sententia super sorte lata non potest denuo agi de usuris. 2.

Removetur tacita objectio. 3.

Conciliatur l. 16. *ff. de except. rei jud. quod pugnare videtur cum iis, quæ* n. 2. *dicta sunt.* 4.

Sententia, quæ usuras omittit petitas, vel expensas non est ipso jure nulla. 5.

Qu. An possit interesse peti postquam super sorte sententia lata? 6.

Limitatio dispositionis h. l. n. 7.

1 Sublata actione sortis ipsius depositi, per solutionem vel rem judicatam, usuræ non possunt peti. Ratio est, quia hæ usuræ dantur officio judicis, non per singularem actionem, *d. l.* 13. Ergo per *l.* 1. *C. de judic.* Et una est principalis actio de sorte, ubi judici incumbit usurarum rationem habere, quæ non facto de solis usuris agi nequit; sed si creditor postea usuras petere velit, obstat ipsi exceptio rei judicatæ, in qua usuræ præteritæ. Et notanda bene ex *hoc textu* vera ratio, cur
2 sententia super sorte lata, non possit de usuris agi denuo, quæ etiam insinuatur in *l. centum Capuæ ff. de eo quod certo loco,* ibi: *est una actio sortis seu pecuniæ creditæ*: Sed *circa hujus executionem æstimationis ratio habetur officio judicis*, id est, una est principalis actio sortis seu depositi, sed judici de ea actione dato, vel adito committitur, ut usurarum rationem habeat, & quemadmodum reum in depositum seu pecuniam principalem condemnat, sic condemnet in usuras & accessiones, idque officio & potestate sibi a jure concessa, *Don. hic n.* 1. Et sic etiam occurritur taci-
3 tæ objectioni; nam poterat objici si usuræ per stipulationem promissæ licet in sententia omissæ, possunt nova actione peti, per *d. l. C. de judic. & d. l. centum Capuæ*, cur non etiam usuræ officio judicis debitæ? Resp. I. Id inde est, quod in casu usurarum per stipulationem promissarum est duplex actio ex stipulatu, una sortis, altera usurarum, quia duæ summæ, sed hic una. 2. Quando usuræ expresse promissæ, non exspirat stipulatio usurarum, licet non sit earum in sententia facta mentio, sed officium judicis ex-
4 spiravit. Sed præcedentibus tamen vehementer obstat *l. evidenter* 16. *ff. de exec. rei judic.* ubi dicitur, iniquum esse exceptionem rei judicatæ nocere ei, secundum quem judicatum est a lege. Ergo integrum erit deponenti postea depositi agere, pristina actione scilicet, nec se fundabit in actione judicati, sed priori actione depositi, cum per novationem judicialem non novetur pristina actio. Sed resp. utique licitum erit pristina actione uti, sed obstabit exceptio rei judicatæ, non quia tantum omissæ sunt usuræ, sed quia reus ab iis tacite absolutus, *Donell. hic num.* 8. Idque odio usurarum, *Castr. hic.* Ergo necesse est, *hanc legem* intelligere, de usuris ab actore petitis, nam si usuræ non fuissent petitæ priori libello, non posset dici reum fuisse absolutum, absolutio enim petitionem præsupponit. Sed hic præsumitur absolutus, ergo petitas fuisse oportet. Et hinc a contrario sensu posset colligi; Si usuræ in priori judicio non essent petitæ, & reus in depositi actione condemnatus, integrum foret actori denuo de deposito 5
agere cum usuris, & si reus opponat exceptionem rei judicatæ, posset actor replicare, quomodo absolutum te dicere potes ab eo, quod tunc non petii? Quod

 etiam

etiam voluisse videtur *Joann. Petr. Surdus dec. 69. n. 2.* vers. *& non obstat decisio Bal-*
5 *di*. Obiter etiam notetur, sententiam, quæ usuras omittit petitas vel expensas, non esse ipso jure nullam, quia hæ tantum incidenter, accessorie & minus princi-
6 paliter petuntur. Sed quid in interesse, *poterit interesse, postquam super sorte sententia lata, postea peti?* Id vero affirmat *hic Castr.* & Genuæ ita judicatum esse tradit *Surdus dec. 69.* per *dec. Genuensem* 87. tum quia interesse non ita odiosum, ut usuræ, tum per *l. 2. §. 7. ff. de eo quod certo loco*, sed prior ratio non est adeo valida, quia ratio in usuris militans, scilicet quod extinctum fuerit officium judicis, & quod reus, si petitum fuerit interesse, tacite videatur absolutus, hic etiam militat. Sed fortius urget *d. §. 7.* nisi forte dicamus, ibi specialem esse rationem; nam qui solutionem certo loco sibi promitti curat hoc ipso interesse illud in stipulationem vel contractum deducere videtur, & sic non injuria dicitur interesse posse peti alia, quam judicati sententiam negativam tue-
7 tur pluribus *Surd. d. l.* Sed notandum etiam quando accessoria petuntur jure actionis, quod tunc idem judex, etiam delegatus, licet super causa principali sententiam tulerit, possit de accessoriis postea pronunciare, per *c. de prudentia 3. X. de donat. inter virum & ux. P. Barb. ad l. p. 1. num. 48.* in dote etiam ob hujus favorem cessare dispositionem hujus legis & mulierem dote exacta, usuras petere posse, tradit *Cephalus lib. 4. vers. 485. num. 120. ubi num. seq.* idem esse marito, qui dotem exegit, tradit.

L. Propter instrumenta. 5.

SUMMARIA.

Cessante causa, ob quam depositio instrumenti alicujus contractus apud sequestrum facta, potest illud actione depositi repeti. 1.

Finis sequestri. 2.

Sequester non potest actione depositi conveniri, antequam lis fuerit sopita. 3.

1 Conductor partem mercedis debitæ solverat locatori, residuum locatori se soluturum promittit instrumento, quod ambo deponunt apud sequestrum ea lege, ut residuo soluto conductori restituat instrumentum. Conductor solvit: Et potest instrumentum a sequestro actione depositi repetere propter rationem in *l. 6. h. t.* quamvis etiam instrumento nondum restituto conductor tutus sit contra locatorem exceptione solutionis, *l. 5. h. t.* Unde no-
2 tatur: I. Finis sequestri, quoties enim alii non confidimus, sed metuimus, ne cum re aliqua aufugiat, solemus petere sequestrationem, *l. licet 17. ff. h. t.* quo casu nulla transit possessio in sequestrum, *l. interesse 39. ff. de acquir. possess.* & ibi *Zasius num. 4. Trentac. lib. 3. tit. de solut. res. 12. num. 2. Mol. de J. & J. disp. 523. num. 4. Bachov. vol. 2. disp. 21. th. 4. lit. F, Cludius*
4 *de sequestro cap. 9. n. 29.* Et II. Sequestrum non posse actione depositi conveniri, antequam lis fuerit sopita, vel illud præstitum, ob quod sequestratio, quæ est depositi species, facta est, *Tiraq. de retr. convent. §. 4. Gl. 9. n. 2. & seq.* & quos allegat *August. Barbos.*

L. Is penes. 6.

SUMMARIA.

Qu. An si instrumenta transactionis apud sequestrum deposita, alteri deponentium illa debeat reddere? 1.

Quatenus sequester officium suum possit deponere? 2.

1 Ego & tu deposuimus Instrumenta transactionis apud aliquem Sequestrum, quæritur: *An alteri nostrum debeat illa reddere?* Resp. si id actum vel conventum est, ut alteri redderetur, secus si hoc actum, ut ambobus redderetur: In summa, lex conventionis servanda. Ergo soli debet reddi, cui ut crederetur, convenit, neque reddet statim, sed cum lex vel conditio
2 depositi impleta fuerit. Quærit *hic Donellus*: *Annon officium suum deponere possit Sequester, si velit ab hac molestia liberari?* Et respondet, posse id facere, sed certa lege & forma, scilicet ob justissimam causam, & auctoritate Prætoris, *l. ei apud 5. §. fin. ff. h. t.*

L. Desiderium tuum. 7.

SUMMARIA.

Quæritur si quis pecuniam depositam alii mutuo det, vel apud alium deponat, contra quem detur actio? 1.

Actio depositi datur contra depositarium. 2.

Limi-

Limitatur . 3.

Instrumentum inter duos alios confectum etiam pro tertio probat . 4.

1 Qui pecuniam depositam acceperat, alii mutuo dat, vel apud alium deponit, quia vocem, *mutuo*, omnia exemplaria non agnoscunt, quæritur: *Contra quem actio depositi detur?* Et respondetur, depositarium teneri actione depositi, quia dolo egit, quod contra conventionis legem alteri det mutuo & si hoc neget, quod mutuo dederit, casumque fortuitum, vel aliud quod alleget, ex instrumento mutui conveniri potest, & agitur etiam contra heredem in solidum, quia hæc actio non principaliter ex dolo, sed contractu ori-
2 tur, *l.* 17. *ff. h. t.* Collige ergo *ex hoc textu*: Actionem depositi dari contra depositarium, qui rem depositam recepit, non contra eum, in quem depositarius rem
3 transtulit; quod tamen *hic Castr.* limitat rectissime, si ex justa & probabili causa in alium transferat, v. g. ex causa diuturnæ absentiæ, & cum hoc pacto, ut seponenti seu domino restituitur, *l. pen. C. ad exhibendum*, *l. si cum venderet* 13. *ff. de pign. act.* Nota etiam ex *l. hac Bal-*
4 *dus*; Instrumentum inter duos alios confectum etiam pro tertio probare, licet hoc non placeat *hic Castrensi*. Sed de hoc alibi.

L. Si is. 8.

SUMMARIA.

Contra illum, qui mutuo accepit, deponenti nulla datur actio personalis ex contractu, sed tantum actio realis. 1.

Deponens in pecunia deposita, etiam apud tertium extante, omnibus aliis præfertur. 2.

Re deposita non amplius extante, sed consumpta, personale privilegium post creditores hypothecarios, ante nudos chirographarios deponenti competit. 3.

1 Retenta specie legis præcedentis contra illum, qui mutuo accepit, deponenti nulla datur actio personalis ex contractu, sed tantum actio realis, si nummi extent, vel eos dolo desierit possidere. Ratio autem hujus legis nimis est evidens, quia nullus contractus inter tertium mutuatarium &
2 deponentem fuit celebratus. Ex eo autem duo infert *hic Barbosa*, deponentem in pecunia deposita etiam apud tertium extante, omnibus aliis præferri; cujus ratio non in favore depositi; sed in dominio, quod deponens retinuit, sicut etiam commodator in re commodata, locator in re loca-
3 ta, & similes omnibus creditoribus præferuntur jure dominii. Alterum vero quod re deposita non amplius extante, sed consumpta, personale privilegium, post creditores hypothecarios, ante nudos chirographarios deponenti competat, per allegata *Barbos.* & tradita *Carpzovii p.* 1. *Jurispr. Const.* 28. *def.* 150. & *Beutherii lib.* 1. *de priv. credit. cap.* 31. & quos hic allegat *Barbosa*. Sed de hoc alibi.

L. Cum hereditas. 9.

SUMMARIA.

Servus hereditarius, quando contrahit, omnia acquirit hereditati jacenti, & per hanc futuro heredi. 1.

Si adsunt sui heredes, non datur jacens vel vacans hereditas. 2.

1 Servus hereditarius, quando contrahit, omnia acquirit hereditati jacenti, quia hæc loco domini est, & per hanc futuro heredi, & per consequens idem est si quid deponat, *l.* 1. §. 27. *ff. h. t.* Commendatur
2 communiter *gl. h. t.* quod ibi dantur sui heredes, qui non sint instituti sub conditione potestativa, non detur jacens vel vacans hereditas, cum ob continuationem dominii non possit momentum demonstrari, quo vacet.

L. Qui depositum. 10.

SUMMARIA.

Actiones depositi, mandati, societatis & tutelæ directæ infamant. 1.

Limitatio. 2. & 4.

Crescente perfidia crescit pœna. 3.

1 Qui suo, non alieno nomine, ad rem depositam restituendam, directa actione conventus condemnatur, fit infamis, *l.* 2. §. *qui pro socio ff. de his qui not. infam. Auth. ad l.* 13. *ff. h. t. n.* 4. Nam Depositi, Mandati, Societatis, & Tutelæ actiones directas infamare cogniti juris est, §. *pen. Instit. de pœna temere litigant.* No-
2 ta ergo: Actionem depositi dictam tantum, non contrariam esse famosam, & si quis suo nomine condemnetur, non alieno, non hereditario, non procuratorio, non

non tutorio nomine, & quidem si ex dolo condemnetur. Sed quæritur, *cur in enumeratis actionibus infamiam reus incurrat, & non in actionibus commodati vel condictione certi ex mutuo, cum etiam hic rem perfide agat non solvens, vel non restituens?* Resp. qui rem deponit, committit illam rem fidei depositarii, qui mandat negotium alicui, committit se in fidem procuratoris, socius socii, pupillus
3 tutoris. Et in his major est perfidia quam in ceteris contractibus, Vid. *Cujac. ad hanc l. tom.* 3. Crescente ergo perfidia crescit pœna. Et hic dolus est causa con-
4 demnationis. Ideoque tunc demum condemnatus depositi infamis fiet, si vel inficiatus fuerit depositum vel male in re deposita versatus, aut ad usus suos invito Domino contrectaverit, idque dolo malo; nam ab hoc atque adeo infamia, causa talis qualis liberat; de quo *Dn. Mevius p.* 2. *dec.* 340.

L. Si quis. 11.

SUMMARIA.

Depositarius rem depositam reposcenti debet restituere confestim. 1.

Causa depositi est summaria, & quam citissime est determinanda. 2.

Quæritur An Processus in actione depositi sit summarius? 3.

Dubia quædam removentur. 4.

Quæritur An in actione depositi locum habeat exceptio dominii? 5.

Jus hypothecæ specialis impedit restitutionem rei depositæ. 6.

Propter expensas in re deposita factas competit retentio. 7.

Contra confessionem depositi non admittitur exceptio non numeratæ pecuniæ. 8.

Nec aliâ quæ altiorem indaginem requirit. 9.

1 Depositarius rem depositam reposcenti ei, qui dedit, licet furi, debet restituere confestim si potest & sine ulla exceptione compensationis partis, vel totius, per *l. ult. C. de compensat.* licet pro deposito pecuniam debeat. Nequit etiam retineri depositum, si depositarius dicat, se apud alium etiam aliquid deposuisse, imo ne quidem si extraneus denunciet depositario: ne rem deponenti restituat, hac causa, quia ipse, denuncians scilicet dominus, quo tamen casu, si tertius juramento rem suam esse asseverat, deponens cautionem debet interponere, quod depositarium contra denunciantem velit defendere. Ratio horum est, quia in hoc contractu exube-
2 rantior debet esse bona fides. Et colligitur ex textu; Causam depositi esse summariam, & quam citissime esse determinandam, quando scilicet reus fatetur depositum. Eas tamen exceptiones, quibus reus negat depositum esse, omnino potest opponere, v. g. si dicat se esse dominum,
3 *l.* 31. *§. ult. ff. h. t.* Sed hic quæritur: 1. *An processus in actione depositi semper sit summarius?* Quod poterat forte affirmari, quia scilicet habentur verba in textu; *illico quam celerrime, quam ocyssime.* Sed video Doctores hic in eo convenire communiter, quod hæc verba non inferant omissionem ordinis judiciarii, sed abbreviationem terminorum & remissionem feriarum, ut etiam die feriata, ob necessitates hominum, possit agi, & ideo,
4 quamvis *Treutlerus vol.* 1. *disp.* 26. *th.* 7. *lit. D* putet, neque libello, neque litis contestatione opus esse, hoc tamen vix esse admittendum recte putat ibidem *Bacchovius*: Quod si autem depositarius fateretur depositum, & nullam allegaret exceptionem, non esset speciale in deposito, quia idem in quolibet alio debito confessato coram judice, in *l. si debitori* 21. *ff. de judic.* Sed dici posset tunc summarie procedendum, quando ex instrumento fide digno de Deposito constat, *Dn. Mevius p.* 2. *dec.* 37. *Auct. ad l.* 24. *ff. h. t. n.* 18. Sed sic omnis causa, de qua ex instrumento authentico constat, summarie
5 tractanda. Sed annon 2. locum habeat exceptio dominii, si dicat depositarius, imo res deposita est mea, ideoque non constitit depositum, per *l. qui rem suam* 15. *ff. h. t. ibique Auct.* quæ est sententia *Placentini & Accursii*, *a Cujacio* etiam approbata ad *l.* 10. *h. t. Mantica d. tr. l.* 10. *tit. n.* 19. *Caroc. de deposito tit. de casu n.* 76. *Petr. Barbosa in l. divortio §. ob donationes n.* 17. *ff. sol. matr. Augustinus Barbosa hic num.* 3. Nec obstant verba *in rem* in *h. l.* quia ista verba loquuntur de eo casu, quando de aliis rebus vicissim vellet agere reus, nam iniquum esset eum, qui vellet probare domi-

minium rei, ad restitutionem compellere. Sed id verum, si dominium vellet in continenti, seu intra breve tempus probare, nam dilationes longiores hæc actio non
6 admittit, Confer. *Auct. ad l. 3. ff. ut in possess. legat. n. 3.* Et ita intelligendum, quod de hypotheca hic dicitur, quasi jus hypothecæ non impediat restitutionem depositi, nam si res depositi in specie sit obligata, idque in continenti possit probari, non injuste recusabitur restitutio, sed si alia res hypothecata vel bona omnia generaliter, secus est: quia hoc casu res deposita excepta videtur, *Petr. Barb. in l. si alienam 12. n. 25. ff. soluto matr. Gaitus de credito c. 4. tit. 1. quæsito 7. num. 650. & seq.* Et sane si conscio debitore quis ideo recipiat depositum, ut esset apud depositarium, & in securitatem crediti, justissima erit retentio, & ubicunque expresse vel tacite id actum, ut depositario competeret retentio, si conveniretur, *Dn. Mev. p. 2. dec. 55.* Et si depositarius partem pecuniæ in utilitatem deponentis quid converterit, non tenetur ultra, *Dn. Mev. part.*
7 *2. dec. 56.* Imo propter expensas in rem factas videtur retinere posse, licet hæ contrario judicio peti possint, per *l. 23. ff. h. t.* ubi vide in *comm. meo DD. allegatos & per l. 18. §. fin. ff. commod.* Col-
8 ligunt etiam ex *hac lege*: Non admitti exceptionem non numeratæ pecuniæ contra confessionem depositi, *Molin. de J. & J. disp. 523. n. 2. Mozzius in tit. quomodo deficiat depositum n. 3. Natta cons. 438. n. 4. Georg. Schultz. in tr. de oblat. pe-*
9 *cun. c. 5. n. 27.* uti ullam aliam exceptionem admittunt, quæ altiorem indaginem requirit, *Schultz. d. l.* Conf. *Trentac. in tit. de depos. resol. 1. n. 2. & seq. Cardin. Mantic. de tac. & amb. conv. l. 10. tit. 10. Card. Tusch. concl. 200. lit. D, Vinc. de Franchis dec. 151.* & inferunt etiam quadrimestre spatium condemnato hic non dari, *Card. Mantic. d. t. 10. n. 3.* Sed *Bacch. d. th. 7. lit. E,* recte hoc notat, nam aut depositum extat, & id commune omnibus actionibus, quibus certa adhuc existens petitur, aut est consumptum & tunc non videtur deneganda dilatio.

Authent. Sed jam cautum.

SUMMARIA.

Tres casus notantur, ubi denunciatio plane non est attendenda. 1.
Rationes horum. 2. & 3.
An per h. auth. derogetur l. præced. §. ult. n. 4.

1 Si quis denunciatione vel contestatione hoc effecerit apud depositarium, quo minus ille depositum restitueret Domino vel apud Inquilinum, quo minus hic locatori ædium pensionem solveret, vel apud Præfectum annonæ, quo minus panes civiles præberet, is inquam, qui sua prohibitione hoc effecerit, domino vel locatori vel Præfecto annonæ omne damnum debet resarcire, & periculum depositi &c. sustinet, & inde a tempore denunciationis pecuniæ usuras trientes præstat, id est, quatuor per centum. Collige ergo: In tribus istis casibus denunciationem prorsus non esse at-
2 tendendam. In primo casu notus est favor depositi, & hic præbet causam decidendi, & ne detur occasio perfidiæ ob retentum depositum, & denegatam ejus re-
3 stitutionem. Secundæ & Tertiæ exceptionis ratio est, quia in pensionibus & annonis versarentur alimenta, quæ ex illis forte compararentur, præsertim ab iis, qui tenuioris fortunæ sunt, quibus hominibus Imperatores & Leges impense favent, & consultum volunt, & notissimus est in jure favor alimentorum, Vid. *Rittershus. in*
4 *Nov. p. 3. cap. 1. n. 4. & seqq.* ubi *n. 10.* quærit, *An per hanc authent. legis pen. præced. §. ult. sit abrogatus, & an penitus abrogentur denunciationes & protestationes?* Et quidem omnes denunciationes non tolli, recte ad *l. 10.* statuit *Cujac.* quia in dictis tantum speciebus abrogantur. Sed *Rittershus.* tradere videtur, etiam in materia depositi denunciationes non esse prohibitas, licet pœna instigatur, si recte ejus sententiam accepi. Sed verba Imperatoris in *Novell. 88. cap. 1.* sunt nimis evidentia, ibi: *necessitatem habeat omne restituere aurum, &c. & nulla omnino licentia sit aliquibus extrinsecus interdictionibus uti & retinere depositi restitutionem &c.* Ergo verius est per *hanc Authent.* derogari *illi* §. sed omnes denunciationes non tolli.

L. Su-

L. Supervacuam. ult.

SUMMARIA.

Si unus heredum suam partem ex rebus depositis acceperit, non potest hic conveniri a ceteris coheredibus, postquam depositarius factus fuit non solvendo. 1.
Aliud in societate obtinet. 2. 3.
Ampliatio. 4.

1 In rebus pondere, numero, & mensura constantibus, (non speciebus aliis) si deponens decessit pluribus relictis heredibus, singuli, quod accipiunt proprium sibi habent, *l.* 1. §. 36. *ff. h. t.* Sed quid si unus heres suam partem petat & accipiat, alter vero non, sed ejus pars casu pereat, *An prior suam partem communicare debeat?* Negatur, quia semel ejus facta est per *d.* §. 39. *ibique Auct. n.* 25. Ergo id quod no-
2 strum &c. Diversum vero obtinet in societate, *l.* 63. §. 5. *ff. pro Socio*, quia ibi
3 omne lucrum debet esse æquale. Socius sponte sua contrahit communionem bonorum, quorum est Societas, sed heres in eam incidit. Collige ergo ex *hoc textu*; Si unus heredum suam partem acceperit, non posse hunc conveniri a ceteris coheredibus, postquam depositarius factus fuit non solvendo, & non debere industriam pœnam desidiæ solvere, in quo anima legis consistit, ut ait *Cephalus lib.* 4. *cons.*
4 555. *n.* 5. Et eadem ratio in aliis materiis, si heres unus suam partem consecutus est & non amplius, non potest a coheredibus conveniri, licet illi suum consequi non possunt, *l. Lucius* 38. *ff. fam. ercisc.* Sic si uni plures successissent & major pars adierit hereditatem, huic fiet restitutio, præstita cautione, *l.* 14. *h. t.* & ibi *Castr. Mozzius de deposito tit. de natural. depos. n.* 23. Conf. *Mantic. d. l.* 10. *tit.* 7. Si autem plures ab initio deposuissent, & actum sit, ut uni restitueretur ille in solidum habet petitionem, alias tantum pro parte, *l.* 1. §. 44. *h. t.*

TITULUS XXXV.

Mandati vel contra.

L. Adversus. 1.

SUMMARIA.

Ea, quæ impendit procurator, actione mandati repetit cum usuris. 1.
Salarium mandatario constitutum, quibus actionibus petatur. 2.
Salarium mandatario solvi non tantum, sed etiam promitti potest. 3.
Mandatum quod intuitu salarii vel honorarii susceptum, improprium dicitur, & mercenarium. 4.

1 EA, quæ impendit Procurator, actione mandati repetit cum usuris, *l.* 27. §. 4. *ff. h. t.* quo pertinet, si mutuum sumat ab aliis, ut dominum liberet, ut hic.
2 Salarium autem promissum non potest peti actione mandati, sed extra ordinem petitur, *l. salarium* 7. *ff. h. t.* vel actione præscriptis verbis, vel ex stipulatu, vel pacto, vel condictione ex consuetudine, quod inter Mercatores solet vocari provisio, quæ communiter dicitur constare aureo uno & dimidio pro centum, de quo *Dn. Mevius ad jus Lub. l.* 3. *tit.* 6. *art.* 20. *n.* 46. *& seq. Dn. Marquardus de jure mercat. lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 63. *& seqq. lib.* 2. *cap.* 12. *n.* 87. ubi hanc provisionem secura conscientia accipi posse tradit. Nec obstat *l.* 6. *princ. ff. h. t.* ubi non est quæstio, quæ actio de salario competat, sed an accedente salario maneat mandatum, & respondetur, manere mandatum, & consequenter dari actionem mandati, licet non de Salario, sed de aliis, de quibus convenit. Colligitur ergo I. ex *hac lege*; Quod mandatarius si quid de suo expendit, si solitus sit fœnerari, possit expensas cum usuris repetere ob lucrum cessans, & damnum emergens; si vero ab aliis mutuo sumsit, possit repetere usuras, quas aliis
3 promisit *Bald. & Salyc. hic*: Salarium mandatario solvi non tantum, sed etiam promitti posse. Nam mercedem quidem respuit mandatum, quia illa pro exæquatione & compensatione laboris promittitur, & locationem facit, si res locabilis sit. Sed honorarium ex gratitudine remunera-

nerationis causa promittatur, *Bacchov. in Treutl. vol. 1. disp. 27. th. 1. lit. E.* Sicut enim donatio nulla est promissa mercede, tamen si alio beneficio pensetur, non propterea desinit esse donatio, per *l. Aquilius Regulus ff. de donat.* ita nec mandatum vitiatur, licet mandatarius intuitu remunerationis mandatum susceperit, & ab initio de remuneratione conventum sit, *Ludov. Molin. tract. 2. de J. & J. disp. 548. n. 2. &*
4 *seqq. vid. Auth. ad l. 6. ff. h. t. n. 1. seqq.* Et hoc mandatum, quod intuitu salarii vel honorarii susceptum, *Nic. Magnius tit. de naturalibus mandati* [illegible] vocat improprium, & *Hillig. in Donell. lib.* [illegible] *lit. G*, vocat Mercenarium: Et licet ab initio vel ex post facto non sit promissum salarium, si tamen negotium per se sit laboriosum, salarium peti potest extra ordinem, licet de eo ab initio nihil convenerit, per *hanc l. Flores Diaz de Mena lib. qu. 8. art. 1. n. 16. & seq. Menoch. cons. 228. n. 20.* & quos allegat *hic Augustinus Barbos. n. 4.*

L. Cum ex causa. 2.

S U M M A R I U M.

Casus legis & inde deducta quaestio.

Debitor ab amico petiit, ut intercederet pro se apud creditorem fidejubendo & dando pignora, ille primo fidejubet, postea dat mobilia debitori, ut ea apud creditorem oppigneraret; fidejussor conventus cogitur pecuniam solvere, Creditor restituit pignora debitori, quaeritur: *Qua actione repetat debitum & pignora?* Resp. utrumque actione mandati: nam licet pignora tibi sint commodata & ita actio commodati illis daretur, *l. si ut certo §. 12. ff. commod.* primus tamen contractus mandatum est, initium autem semper spectandum: Et ita respondet *Donell. hic*, quamvis possit etiam dici, quod ipse *Donellus* etiam concedit, fidejussorem non commodasse res suas debitori, ut hic daret pignora suo creditori, sed fidejussorem rogatu debitoris statim dedisse pignora creditori, quo casu per allegatum *§. 12. l. 5.* daretur actio mandati. Et quamvis *hic Cujacius tom. 3.* quartam *Accursii* interpretationem approbet & putet, actione mandati dari debere ide [illegible] soluta, de pi-

gnoribus vero hypothecariis; vix tamen verba huic interpretationi favebunt.

L. Si Pater tuus. 3.

S U M M A R I A.

Duplex l. sensus. 1.
Interpretatio prima. 2.
Altera. 3.
Cedens semper retinet directam actionem, secus ac si quis deleget suum debitorem. 4.

1 Legis hujus sensus est duplex: nam *Glos-*
2 *sa Castrensis, & Salyceti* intelligunt de mandato simplici, qua actionis tantum exercitium mandatur, non vero de mandata seu in utilitatem mandatarii cessa actione, & sic sensus est; posse mandantem non obstante mandato, si res sit integra, id est, si nondum lis contestata, mandatum revocare & actione sua ipsum agere, quia per litem contestatam fit procurator dominus litis, vel causae, sed ante litem contestatam non est dominus, per *l. ante li-*
3 *tem 16. & seqq. ff. de procurat.* Sed *Donellus hanc l.* recipit de cessis actionibus; Mandavi actionem, id est cessi jus meum, & alterum constitui procuratorem in rem suam, modo talis sit persona, quae acquirere possit, ibi: *si juris constitutio*, quam-
1 vis hic cessionarius directam actionem nomine meo, & utilem nomine proprio habeat, *l. 5. C. de hered. vel act. vend.* re tamen integra, id est, quando cessionarius nondum denunciavit, ut sibi solverent debitores, *l. 3. C. de novat.* ego cedens ipse possum agere, nec cessionarius si cedens litem contestatus est, sive egerit, interve-
4 nire potest, Nota bene: Cedentem semper retinere directam actionem, secus est, si quis deleget debitorem suum, ubi delegans ipso jure liberatur per *d. l. 3. C. de novat.* de quo infra suo loco fusius.

L. Etiamsi. 4.

S U M M A R I A.

Procurator ad litem datus sumtus repetit contraria mandati actione, licet causa cadat. 1.
Discrimen inter Defensorem & Procuratorem. 2.
Quae de Procuratore dicta sunt, applicantur ad negotiorum gestorem. 3.
Qu. an mandatarius, si commodum domini promoverit & etiam damnum dederit, possit damnum cum lucro compensare. 4.

L. Pro-

1 Procurator ad litem eos sumtus repetit contraria mandati actione, l. 10. §. 9. l. 12. §. 9. ff. h. t. licet causa cadat, hac l. 4. si modo 1. fecit probabili ratione, id est, tales sint sumtus, qui facti sunt ad persecutionem litis necessario & bona fide, l. 27. §. 4. ff. h. t.: 2. nisi procuratoris culpa factum, ut causa caderet, argum. l. 5. pr. ff. h. t. Collige ergo discrimen inter defensorem & procuratorem: qui lite suscepta alium absentem defendit, non potest recuperare expensas, si succumbat, l. jus tamen §. 5. quid tamen 6. ff. judicatum solvi. Sed procurator expensas repetit, licet succumbat sine sua culpa, neque enim eventum praestat, Surdus de alim. tit. 1. qu. 121. in fine Bocerus tom. 1. clas. 2. disp. 6. n. 90. & quos hic in collect. allegat Barbos. n. 2. add. Auth. ad l. 46. ff. de pact. n. 8. Nam qui defensionem alterius suscipit, scire debebat, posse aliquem sub justo clypeo succumbere & ideo non debuisse temere se liti ingerere. De Negotiorum Gestore idem dicitur in l. sed an ultro 10. §. 1. ff. de negot. gest. quod hic de procuratore judiciali. Sed cur diversum in defensore? Resp. Quia periculosius est alienam litem suscipere, quam aliena negotia extrajudicialia.

4 Glossa denique hic quaerit: An si mandatarius commodum domini promoverit in decem, sed damnum dedit in viginti, possit damnum cum lucro compensari? Glossa negat, sed DD. hic scilicet Bald. Salyc. Castr. &c. affirmant per l. Cajus Sejus 11. ff. de usuris.

L. Si Maritus. 5.

SUMMARIUM.

Casus legis & inde deducta quaestio.

Mandavi marito Sororis, ut meo nomine bonorum possessionem mihi delatam peteret, nam hoc negotium speciale mandatum requirere videtur, l. 25. §. 5. ff. de adquir. hered. sed ille non petit intra annum bonorum possessionem; quaeritur: An habeam contra eum actionem mandati? Et videtur quod non, quia per curatorem & procuratorem adquiri hereditas non potest, per l. per curatorem 90. ff. de adquir. hered. Sed affirmatur hic, & l. 3. §. 7. ff. de bon. poss. quia non tanta hic solemnitate opus est.

L. Si fidejussor. 6.

SUMMARIUM.

Mandatum etiam tacite contrahitur.

Mandatum etiam tacite contrahitur, si patiar te pro me fidejubere, nam ex hac patientia colligitur mandatum, cum hic de commodo meo agatur, hic & l. qui patiatur 18. ff. h. t. Masc. de probat. conclus. 1007. n. 38. Card. Tuschus concl. 31. litt. M. Conf. & Card. Mantic. de tac. & amb. conv. l. 7. tit. 3. & seqq. Menoch. lib. 6. praes. 99. n. 18. Hering. de fidejuss. c. 7. num. 32. Petr. Barbos. in l. qui dotis 34. d. 153. ff. sol. matr. vide notata ad d. l. 18.

L. Si litteras. 7.

SUMMARIA.

1. Is, qui mutuo dat ex mandato alterius, obligat sibi recipientem tanquam principalem ex eo contractu, & mandantem tanquam personam accessoriam per actionem mandati. 1.
2. An & quatenus ex commendatione hominis sequatur mandatum. 2.
3. Mandatori, qui ante debitorem principalem convenitur, & competit exceptio ordinis seu excussionis & cedendarum actionum. 3.

1 Dedisti litteras ad me, ut Titio centum mutuo darem; Ego Titio do mutuo, tuo nomine accipienti; ergo habeo actionem contra te ex mandato, quia fidem mandati tui secutus Titio credidi; Quaeritur: An habeam actionem contra Titium? Videtur quod non, quia tuam mandatum secutus fidem; Sed affirmatur, quia Titio nummos credidi. Ergo licet tu in causa sis, ut Titio crederem, credidi tamen Titio, ergo Titius etiam ex mutuo mihi obligatur. Colligit ergo recte Baldus & Castrensis ex hoc textu: Eum qui mutuo dat ex mandato alterius, obligare sibi recipientem tanquam principalem ex eo contractu, & mandantem tanquam personam accessoriam per actionem mandati. Sed si recipiens mutuum recepisset nomine mandantis, tunc eum Glossa hic subdistinguunt Doctores, utrum mandatum directum fuisset ad eum, qui recipere debet, & tunc dantur mihi Actio institoria contra te, l. si mutuum C. exercit. act. Si autem mandatum ad me directum hac forma, ut tuo nomine Titio dares pecuniam, tunc Titius tantum personam

fonam [illegible] gerit & non tenetur ulla actione. Sed redeundo ad nostram speciem, si recipiens suo nomine receperit, & ego illi dederim, notat recte *Glossa*, non sufficere ad hoc nudam commendationem. Nam ex commendatione hominis
2 non sequitur mandatum, *l. 12. §. 12. ff. h. t.* ut ei credatur; nisi commendatio illa fiat dolose, aut eo intuitu, ut ei credatur, aut literæ commendatitiæ certum contractum respiciant, *Gomez tom. 2. resol. cap. 13. n. 5. Mantica de tac. & amb. convent. lib. 7. cap. 3. n. 13. Boer. decis. 289. num. 2. Acta Gen. decis. 70. Dn. Carpz. p. 2. Jurispr. const. 18. def. ult. & const. 20. def. 20. Anst. ad l. 17. ff. h. t. n. 5.* Specialis casus est in *l. 4. §. ult. ff. de fidej. tut.* Si etiam meum consequar ab uno horum, non possum idem ab altero petere, contra legem, *bona fi-*
3 *dei de R. J.* Et si mandatorem conveniro ante debitorem principalem, qui recepit suo nomine, illi competit exceptio ordinis seu excussionis & cedendarum actionum, per *Authent. præsente C. de fidejuss. Donell. hic, Dn. Mevius p. 4. dec. 187.*

L. Si tibi, 8.

S U M M A R I A.

Si pater pupilli mandavit, ut servis ejus crederetur mutuum, patre mortuo actio mandati ex persona patris contra pupillum datur. 1.

Ex persona heredis obligatio non mutatur. 2.

1 Pater pupilli mandavit mihi, ut servis ejus crederem mutuum, & hi res Domini oppignorarunt eo volente & consentiente. Resp. Patre mortuo, & actionem mandati, & hypothecariam ex persona Patris
2 contra pupillos dari, quia ex persona heredis obligatio non mutatur, *l. 2. §. 2. ff. dev. O.*

L. Cum per Procuratorem. 9.

S U M M A R I A.

Quando procurator dolo, vel culpa læsit jus sui domini & principalis, actione mandati convenitur directa. 1.

Sin vero tertium ob suum interesse læsit, tenetur ad restitutionem damni ex L. Aquilia. 2.

1 Quando Procurator dolo vel culpa, committendo vel omittendo, læsit jus sui domini & principalis, actione mandati convenitur directa, & quidem ad interesse, dat quantum læsus fuit, nam si nihil intersit, non habeo actionem, *l. 6. §. 6. ff.*
2 *h. t.* Sed quid si Procurator non principalis sui, sed alterius jus læsit, eo, quod mandatum non recte impleverit, & eo casu tertium ob suum interesse ad restitutionem damni, sed non hac actione mandati, sed ex *l. Aquilia* agere posse negari nequit. Conf. *Dn. Carpz. p. 2. Jurispr. const. 20. def. 10. & Klockius vol. 2. cons. 50. n. 6.*

L. Si pro ea. 10.

S U M M A R I A.

Ut fidejussor contra debitorem principalem habeat actionem mandati, requiritur, ut pro eo solverit. 1.

Exceptiones ab hac regula. 2.

Qu. An fidejussor habeat contra debitorem actionem, si non obstante exceptione iniquæ a judice condemnatus non appellavit. 3.

1 Ad id ut fidejussor contra debitorem principalem, pro quo solvit, habeat actionem mandati, requiritur, ut solverit, antequam agere[illegible] mandato hujus fidejussionis [illegible] solutionis; & quilibet, qui ex contractu agit, debet prius allegare, & si opus est probare, se a sua parte satisfecisse obligationi suæ & contractui; sed ejus regulæ initio legis, ut & in
2 *l. Lucius 38. ff. & c. fin. X. de fidejuss.* repositæ exceptiones tres traduntur in textu: 1. Si fidejussor condemnatus, tunc enim potest actione mandati agere contra debitorem, *Franc. de fidejuss. cap. 5. n. 567. Hering. de fidejuss. cap. 25. num. 19.* cui exceptioni eum casum adjungunt, ubi in causa conclusum est, & sic sententia est in propinquo, *Menoch. lib. 2. A. Q. casu 41. num. 19. Mantica lib. 16. de tac. & amb. convent. tit. 29. n. 12.* Item ubi ex statuto parata est executio [illegible] instrumenti guarentigiati, *Gomez t. 2. resol. c. 13. num. 10. Cardin. Mantica d. [illegible] Hering. d. c. 94. n. 3. Socinus reg. 192. Hering. de fidejuss. d. c. 25. n. 19.* 2. Exceptio est, si debitor bona sua dilapidare incipiat & justam causam metuendi præbeat, *Franc. d. c. 5. n. 567. Hering. d. c. 25. n. 50.* [illegible] de ex prodigalitate accipiendum, quæ fidejussionem sequitur, secus si intercessit pro eo, qui tum bona sua prodigere inceperat,

perat, cum pro eo fidejuberem, *Gail. lib. 2. obs. lib. 29. n. 9.*: 3. Exceptio est, si pro debitore fidejussissem hac conditione, ut liceret mihi agere cum debitore ante solutionem a me factam, cui adjungitur etiam hæc, si diu in obligatione fidejussor stetit, per *d. l. Lucius & d. c. fin.* quod, quantum tempus requirat, in arbitrio judicis *DD.* collocant, *Francus d. l. n. 56. Mering. d. l. n. 33. Menoch. d. l. n. 4. Coler. de processu executivo p. 1. c. 10. n. 319.* Hæc de prima parte legis. In secunda agit de fidejussore,[1] qui habebat exceptionem, & tamen a creditore conventus, per injuriam judicis condemnatus est, & tamen
2 non appellavit, & quæritur: *An habeat actionem mandati contrariam, quæ repetat summam, in quam condemnatus?* Quod negatur, quia in dolo videtur versatus, quod non appellaverit, quod temperatur in *l. si procuratorem* 8. §. 8. *ff. h. t.* nisi vel inopia fidejussorem excuset, vel fidejussor debitori denunciaverit, ut ipse appellaret si 1
vellet, *Boer. decis. 247. n. 14. Parisius cons. 104. lib. 3. Menoch. cons. 212. n. 63.* debet enim fidejussor omnem adhibere diligentiam & conatum, ne exigeretur, per ea quæ allegat *Menoch. d. cons. n. 64.* Et ideo si fidejussor exceptionem aliquam omisit sciens, non habet regressum contra debitorem, *Sich. hic n. 16. & seq. Menoch. d. l. n. 65. & seqq.* licet non teneatur opponere exceptionem, quæ sit de apicibus juris, per *l. si fidejussor 29. §. 4. ff. h. t.* Sed Vid. *Petr. Barb. in L. si constante 25. pr. n. 39. ff. sol. matr. Pinell. de resc. vendit. p. 1. cap. 2. n. 3. Zangerus de except. part. 2. c. 22. n. 19.*

L. Procuratorem. 11.

SUMMARIUM.

Procurator tenetur de culpabiliter gestis, & de culpabiliter non gestis.

Procurator tenetur de culpabiliter gestis, & de culpabiliter non gestis, v. g. quod pecuniam non exegerat. Licet enim mandatum suscipere ab initio sit meri arbitrii, & nemo ad mandatum suscipiendum compelli possit, si tamen semel susceptum sit, omnino adimplendum, *l. si mandavero 22. §. ult. ff. h. t.*

L. Cum mandati. 12.

SUMMARIUM.

Ubi fines mandati quis excedit, nulla datur actio mandati; imo nihil actum est. 1

Mandavi, ut fundum meum venderes 1
Titio centum florenis, sed tu vendis Sejo, vel vendis quinquaginta florenis, quæritur: *An mihi præjudices & an dominium transtuleris?* Quod utrumque negatur, nam mandatarius in totum vel pro parte fines mandati excesserat. Nam ubi fines mandati quis excedit, nulla datur actio mandati, imo nihil actum est, *l. diligenter 5. ff. h. t.* licet melior conditio mandantis fieri possit, v. g. Si pluris vendat, vel si jussus emere centum, 7. florenis emat, *Tiraq. in l. si unquam, in verbo Libertis n. 54. C. de revoc. donat. Molina de just. & jure tr. 2. disp. 552. Fachinaus lib. 2. cap. 93. Mascardi lib. 7. de tac. & amb. convent. tit. 14. & seqq. Scaccia de commerc. §. 2. gl. 5. n. 370.* Fieri autem potest, ut quis fines excedat ex causa non improbabili, qualia exempla dubia recenset *Dn. Marq. de merc. jure lib. 2. cap. 11. n. 47. & seqq.* ubi de hac materia de finibus mandati servandis plura. 2

L. A Procuratore. 13.

SUMMARIA.

Ex h. l. DD. inferunt, in mandato regulariter præstandam esse culpam etiam levissimam. 1.

Auctor h. l. cum aliis restringit ad procuratorem ad judicia. 2. 1

1 Dicitur hic, a Procuratore omnem culpam præstandam esse, sed non casum fortuitum. Ex illo inferunt *DD.* in mandato regulariter præstandam esse culpam etiam levissimam, nam qui dicit *omne*, nihil excludit, *Connanus lib. 7. c. 14. n. 7. Donell. lib. 13. cap. 11.* & quos ibi allegat *Hilliger. lit. E.* Sed melius sentiunt, qui hunc textum de Procuratore ad judicia intelligunt. Ideoque *Bart. hic* distinguit *Castrensis*, aut negotium quod mandatur, non requirit aliquam industriam, & tunc culpa lata tantum præstanda, ut in *l. si fidejussor 29. pr. ff. h. t.* Interdum tale est negotium, ad quod requiritur aliqualis industria, sed non adeo exacta, ut negotia extrajudicialia, & tunc culpa levis præstan- 2
3

2 fiunda, ut in procuratorem 1 eod. t. Aliud vero est, ad quod requiritur exactissima diligentia, ut in Procuratore ad litem, qui communiter dicitur absolute Procurator, & hic obligatus ad diligentiam exactissimam, & profitetur se peritum rerum forensium. Similis distinctio est etiam in locatione per l. si merces 25. §. qui columnam ff. locati. Conf. Nic. Mozzius in tit. de naturalibus mandati n. 26. Ludov. Molin. tr. 2. de J. & J. d. 549. num. 6. Conf. Bacch. ad Treutl. d. disp. th. 7. lit. B C.

L. Si secundum. 14.

S U M M A R I A.

Si res mandato duorum emta, postmodum vero uni altero volente, tradita, contra utrumque mandatario competit contraria actio. 1.

Quod uni traditum alterius voluntate, utrique traditum videtur. 2.

1. Si duorum mandato rem mea pecunia emi, & illam uni volente altero, tradidi, actione mandati contraria recte utor, contra utrumque, nam quod uni traditum alterius voluntate, utrique traditum videtur. Ergo uterque actione mandati recte convenitur.

L. Mandatum. 15.

S U M M A R I A.

Mandatum re integra morte mandantis finitur. 1.

Res integra quando dicatur? ibid.

Si principalis satisdedit pro procuratore, tunc morte mandantis non extinguitur mandatum. 2.

Idem si mandatum est institori, aut quia procurator est in rem suam. ibid.

Quando re etiam non integra tamen expiret mandatum? 3.

Reperiuntur quædam mandata, quæ post mortem demum mandantis possunt expediri. ibid.

1 Mandatum re integra, morte mandantis finitur. Sed dicitur hic re integra, id est, antequam expensas fecerit mandatarius aut lis sit contestata in judicialibus per l. post litem contestatam ff. de procur. Card. Mantica lib. 7. de tac. & amb. convent. tit. 2 ... n. 23. & n. 28. Interdum autem etiam re integra mandatum non expirat; v. g. si principalis satisdedit pro procuratore, quam [...] tunc morte mandantis non extinguitur mandatum per l. nulla dubitatio 23. supra de procur. Antonius Gabriel. lib. 2. comm. concl. tit. de procur. conclus. 2. n. 11. Trentac. lib. 1. tit. de procur. resol. 10. n. 8. Gail. lib. 2. observ. 109. n. 7. Treutl. vol. 1. disp. 9. th. 1. lit. f. idem in mandato facto Institori, l. 17. §. 3. ff. de instit. act. Trentacinq. d. l. num. 5. Mantica d. t. 23. num. 39. Gar... d. l. n. 28. & in procuratore in rem suam, Gabriel. cit. loc. n. 36. Trentacinq. n. 9.

3 Interdum non amplius integra, morte mandantis tamen expirat mandatum, ut in beneficialibus, & si quis sine herede decedat, Gabriel. d. tit. conclus. 3. Riccius coll. dec. 918. Sic etiam reperiuntur mandata, quæ post mortem demum possunt expediri, & neque possunt expirare, ut de monumento exstruendo, l. 12. §. fin. h. t. idem si mandato meo post mortem meam stipulatus sis, l. ult. ff. de solut. Bacch. th. 6. lit. A. Trentac. d. resol. n. 6. Stracchä tit. de mand. n. 49. Tuschus lit. P. concl. 65. per totam Vivius dec. 494.

L. Ad comparandas. 16.

S U M M A R I A.

Qui semel suscepit mandatum, & illud non est executus, tenetur ad id, quod interest. 1.

Ex mandato statim oritur obligatio ad mandatum expediendum, & restituendum vel damnum, vel quod ex mandato penes mandatarium est. 2.

Hæc est natura actionis mandati, ut interesse præstetur. 3.

1 Qui semel suscepit mandatum, & illud non est executus, tenetur ad id quod interest. Collige: interesse esse causam & normam hujus actionis directæ mandati, l. 8. §. 6. & l. 26. §. 7. ff. h. t. Ex mandato enim statim contrahitur obligatio, ut congruo tempore integre & fideliter mandatum exequatur, & restituat, si quid emolumenti ad eum ex mandati executione pervenerit, aut si quid damni dedit omissa impletione, mandanti restituat, aut si præter mandatum quid fecerit, Molina tr. 2. de J. & J. disp. 549. n. 5. sed addit Gl. si interfuerit antea, sed jam non intersit, quod tunc cesset hæc actio, quod Castrensis hic, ... si enim cesset damnum de

de praeterito, v. g. si debuisti domum construere in utilitatem meam ob comitia celebranda propediem, interfuit meam domum extrui; comitiis jam finitis, jam non interest, sed damnum de praeterito tamen adhuc durat, ergo datur adhuc actio. Sed si cessaret etiam damnum de praeterito, cessaret etiam haec actio. Ex hac do-
3 ge etiam discimus, si mandavi, ut rem illam mihi emeres, non esse ita formandam actionem, ut rem mihi tradas, sed ut interesse praestes, haec enim natura actionis est. Sic si Mandatarius Chirographum amiserit, non statim hic potest ad debitum ipsum, quod in chirographo continebatur, condemnari, sed quanti creditoris interest; quid enim si debitor non sit solvendo, tunc non interest creditoris, quid si debitum a debitore agnitum, vel alio modo probari possit? Ergo interesse tantum praestandum est, Dn. Mau. p. 4. dec. 116.

L. Salarium. 17.

S U M M A R I A.

Quando salarium incertum sine expressione quantitatis promissum est, non potest illud peti vel actione mandati, vel extra ordinem. 1.

Omnis stipulatio rei incertae est inutilis. ibid.

Limitationes. 2.

Incertum dici nequit, quod per consuetudinem loci, vel personam vel aliunde certum reddi potest. 3.

1 Quando salarium incertum sine expressione quantitatis promisi, non potes a me id petere, nec actione mandati, nec extra ordinem, l. 5. §. 3. ff. h. t. at salarium constitutum peti potest, l. 1. h. t. quia in omni stipulatione vel promissione certum
2 esse oportet, quod promittitur, omnis enim stipulatio rei incertae est inutilis, l. ita stipulatus [illegible]. Sed haec lex limitatur 1. nisi mandatum susceptum esset onerosum & difficile, in cujus expeditione propria negligere cogeretur mandatarius, nam tum Judex ex officio salarium constituere potest, licet ab initio de eo non convenerit, quia hoc ut interesse petetur, Flor. Diaz de Mena part. 1. quaest. [illegible] §. 3. num. 2. Menoch. cons. 204. n. 20. & seqq. 2. Limitanda est Regula haec, si dominus [illegible] solitus, pro administratione suorum negotiorum salarium erogare, vel procuratores soliti fuerint salarium recipere pro labore, aut si eo loco solitum sit procuratoribus salarium certum praebere, Steph.
3 Gratianus tom. 2. discept. for. c. 257. incertum enim dici nequit, quod per consuetudinem loci, vel personarum, vel aliunde certum reddi potest.

L. Post solutionem. 18.

S U M M A R I U M.

Usurae [illegible] [illegible].

Mandato tuo ex[illegible] mutuo Titio centum, sed [illegible] cum moras necteret, conveni te actione mandati, solvis mihi sortem cum duodecim usurarum nomine debitis, quaeritur: *An tibi detur actio contra Titii heredes ad restituendam sortem & usuras?* Et Resp. quod sic, quia mandato Titii, videris mihi mandasse. Ergo actione mandati repetis sortem scilicet 12. thaleros, quia thaleri licet usurae sint origine, tamen sortis naturam induunt ob mutationem personae, & sic usuras de usuris etiam solvit, per tradita Haring. de fidejuss. c. 26. n. 34. & seqq. ubi plura de consuet. March. part. 2. tit. 1. §. 2. n. 20. Benchius p. 2. decis. 268. n. 33.

L. Pretii. 19.

S U M M A R I A.

Licita & legitima usura tantum in stipulationem deduci possunt. 1.

Usurae illicitae neque stipulatione neque pignore confirmantur. 2.

1 Dedi rem ut venderes, & stipulatus sum usuras illicitas, Resp. Licitas & legitimas tantum usuras in stipulationem deduci posse, sicut legitimae tantum ex mora debentur, licet pro usuris illegitimis datum sit
2 pignus. Unde colligitur: Usuras illicitas neque stipulatione, neque pignore confirmari, quae materia suo loco satis probata.

L. Si contra. 20.

S U M M A R I A.

Advocatus aut Procurator de quota litis pacisci non solummodo [illegible], sed etiam [illegible]. 1.

Illicitum est pactum, ut loco expensarum & laboris in casum victoriae advocato & procuratori datur certa pars litis [illegible].

Quid

1 [illegible] & ex victoria [illegible] sibi certam partem emolumenti, non tantum nihil agit, sed etiam summa [illegible] repetit, hic, ducto argumento a contrario sensu & l. [illegible] §. [illegible] ff. [illegible] & l. 53. ff. de pact. Sed si gratuito [illegible] aliena mandata, id est [illegible]

2 [illegible] litem, [illegible] sumtus, d. l. 53. Unde colligitur illicitum esse pactum, ut loco expensarum & laboris, in casum victoriæ Advocato vel Procuratori detur certa pars æstimationis litis, hic & l. 53. ff. de pact. & l. 1. §. 12. ff. de extraord. cognit. & l. 5. supra de postulando & ibi notata.

L. Si jure mandata, 21.

S U M M A R I A.

Condemnatus directa actione mandati fit infamis, 1.

In re sua licet esse negligentem. ibid.

Quilibet suæ rei moderator est. 2.

Limitatio. 3.

1 Condemnatus directa actione mandati fit infamis, quod intelligunt de dolo & lata culpa, arg. §. suspectus 6. Inst. de suspect. tut. Objicitur: At quo jure quis ob negligentiam rei alienæ ita punitur; cum in re sua impune negligens fit? Resp. In re sua licere negligentem esse, non in

2 [illegible]. Ex hac lege firmatur Regulam: Quemlibet suæ rei moderatorem esse, sed alienæ negotia exacto officio gerenda, nec quicquam in eorum administratione neglectum ne declinatum culpa vacuum esse: quæ sunt verba textus. Quod auctoritatibus Doctorum [illegible] textum allegantium hic

3 confirmat *August. Barbosa*, sed limitatur superior Regula, scilicet quemlibet suæ rei esse moderatorem, nisi alius jus etiam habeat in re, vel arbitrium illud à testatore, vel lege, ob publicam utilitatem, vel ob [illegible], vel religionis favorem, vel similem causam aliquo modo sit circumscriptum. Vide *Gambsius in Thesauro Jurispr. lib. 4. cap. 47. axiom. 14.*

L. Per diversas, 22. & L. Ab Anastasio, 23.

S U M M A R I A.

Cessio actionum aliter non valet, quam interveniente justo & æquivalente pretio & revera numerato. 1.

Aut numerando si scilicet fides habita fuit de pretio. ibid.

Causa hujus constitutionis. 2.

Ampliationes. 3.

Limitationes. 4.

Qu. an id, quod superfluum est in cessionis cedat intra debitoris, an cedentis? 5.

1 Quia hæ leges commode non possunt separari & continent unam materiam, eas etiam leges conjungemus. Ex Constitutione Anastasii in d. l. penult. & Justin. in d. ult. Cessio actionum aliter non valet, quam interveniente justo & æquivalente pretio, & revera numerato. Et numeratio aliter quam confessione evidentis, probari debet, per l. pen. h. t. ibi: Usque ad ipsam tantummodo solutarum pecuniarum quantitatem &c. Cum enim actus aliquis suspectus est, confessio contrahentis non sufficit, *Antonius Faber l. 4. C. tit. 26. def. 20. n. 9. & 3. Dn. Carpzovius l. 5. resp. 33. num. 9. Joan. a Sande in tract. de cess. act. cap. 11. n. 12. Berlichius part. 1. decision. 32. n. 12.*

2 Causa autem Constitutionis est posita in odio lites redimentium & usurariorum, & & quia sæpe vexandi debitoris gratia cessio actionum fieri solet. Regula itaque est Cessionem non valere nisi probetur, pretium tantundem esse revera numeratum, vel adhuc numerandum, si fides de pretio habita, *Menochius lib. 3. præs. 129. n. 24.* nam datum videtur, quod promissum est, l. 9. §. 1. *C. de condict. causa data causa non sec.* quantum scilicet ad substantiam actionis non vero exercitium attinet, *Baldus hic in l. pen. per diversas n. 17. & Salyc. n. 7. Ant. Gabr. lib. 9. com. conclus. tit. [illegible] conclus. 5. n. 28.* In pretio tamen computandæ usuræ pretii numerati, & expensæ probabiliter faciendæ, post *Bart. hic Joan.*

3 *a Sande d. c. 11. n. 9.* Et hanc Regulam Amplitur: I. Licet in instrumento cessionis scriptum sit, venditionem esse factam per hanc l. 22. ibi: licet instrumento cessionis, venditionis nomen insertum sit, *Berlichius d. dec. n. 3. Carpzov. d. resp. 33. n. 5.*: II. Licet in instrumento dicatur pro parte venditum, & pro parte donatum nomen, per *l. ult. in princ.* ibid. *nulli licere partem quidem debiti cedere &c. Berlichius d. dec. 32. n. 4.*: III. Etiamsi tertia persona sit interposita, cui pro parte dicatur nomen cessum, *l. ult. §. 1. h. t. Carpzov. d. resp. 33. n. 6. Berlich. d. decis. 32. n. 5.* IV. Item, si quis

si quis donare dicat se in totum, alteri vero aliquid recipiat, *d. l. ult.* §. 2. *Berlich. d. l. n.* 6. *Carpz. n.* 6. : V. Idem est, si quis titulo permutationis pro nomine aliam speciem det cujus tamen pretium non est nomine æquivalens, *argum. h. l. pen.* ibi : *usque ad ipsum tantummodo &c. Berlich. d. l. n.* 7. *Sande d. tr. c.* 11. *n.* 28. : Demum VI. Idem si æquivalens pretium numeratum, sed dictis causa & cessionario redditum, per allegata *Berlichii d. l. n.* 14. : VII. Si ipse cedens nomine cessionario agat, quamvis exceptio hæc alias soli cessionario opponi
4 possit, *Dn. Mevius p.* 5. *dec.* 186. : VIII. Licet pars hanc exceptionem non opponat, potest tamen hæc pravitas usuraria ob interesse fisci castigari, si ex Actis quacunque ratione appareat, per traditum *Dn. Mevii part.* 5. *dec.* 1. : IX. Ut, si non ad repellendum Actorem opponatur hæc exceptio, hæc etiam in fine litis opponi possit, *Dn. Mevius part.* 4. *dec.* 324. Sed ipsi Imperatores in his duabus legibus quasdam limitationes addunt : 1. Illa seu potius declaratio Regulæ, si per puram donationem cessa sit actio per *hanc leg. penult.* ibi : *Si autem per donationem &c.* : 2. Si cessio fiat ex causa præcedenti, ita, ut ex necessitate potius, quam spontanea voluntate cessio facta fuisse præsumatur. Talis autem causa præcedens necessaria est multiplex, verbi gratia : Si coheredes vel collegatarii ex hereditate vel legato unum commune nomen adepti, uni heredum vel legatariorum velint cedere, per *dict. leg. penult.* ibi. *exceptis scilicet cessionibus*, hoc enim causa redimendæ litis non fieri exinde patet, quod illi antea ex aditione ejusdem hereditatis vel agnitione ejusdem legati sibi invicem fuerint obligati. Eadem ratio sociorum & communi, qui quid commune possident, *Menochius l.* 3. *præs.* 129. *n.* 14. *Jo. a Sande d. c.* 11. *n.* 19. Sic etiam si creditor nomen aliquod a debitore in solutum accipiat, non præcise requiritur æquivalentia, quia creditor necesse habuit acceptare nomen, nisi fucus legi quæsitus, per *hanc l. pen.* ibi : *hic quæcumque vel creditor*. Sic etiam valet cessio, quando quis alienam rem possidens convenitur ab alio, & ut se a molestia litis liberet, dat actori pretium, ut sibi cedatur actio & jus quod habet actor, qui eam rem forte emit, ut eo jure securus esset, si forte amitteret possessionem, uti posset, licet longe minus sit pretium, per *hanc l. pen.* ibi : *vel is, qui rem aliquam possidet*. Sic etiam causa necessaria est, si cedens pauper sit, & de exitu causæ ob tergiversa-
1 tiones adversarii diffidens, actionem suam alii cedat, *Carpzov. l.* 5. *resp.* 94. *n. Berlichius dec.* 93. *n.* 29. quam tamen sententiam non aliter admitto, quam si habita ratione lucri cessantis, & damni emergentis, vel ob expensas & labores probabiliter faciendos, paulo minus detur pro nomine, Conf. *Molina tr.* 2. *disp.* 361. *per totam*, qui quidem de alia quæstione agit, quæ tamen huc potest referri. Huc referimus casum : si actio ob distantiam loci & absentiam debitoris cedenti inutilis, cessionario vero utilis esse possit, nam tunc cessio pro minore pretio facta valet, *Berlichius d. l. n.* 18. eadem ratio, si nomen sub hasta vendatur, *DD. in h. l. pen. Trent-*
2 *acinq. tit. de cessionibus resol.* 2. *n.* 15. vel : si veniat consequentiam rei venditæ, *Trentacinq. d. l. n.* 22. & *Sande d. c.* 11. *n.* 30. dicta ex causa necessitatis probo etiam decisionem *Dn. Mevii* 114. *in part.* 4. ubi Creditori prædium addictum, hac lege, ut prioribus Creditoribus satisfaceret, & iis creditoribus, quibus solvit, ipsi nonnihil est remissum. Sed omnibus his casibus probanda illa causa necessitatis, quæ cessionem extorsit, *Sande d. c.* 11. *n.* 20. : 3. Licitæ sunt cessiones actionum, etiam inæquali pretio factæ, & licet realis numeratio non probetur, quæ factæ sunt in præsentia debitorum cessionem expresse vel tacite consentientium, quia tunc præsumtio fraudis cessat, *Hippolytus de Marsiliis sing.*
3 429. *n.* 8. *Berlichius d. l. n.* 25. : 4. Similis ratio est, si nomen cessum ob aliquam causam sit incertæ æstimationis, nam tunc ipsa æquitas suadet non urgendam esse *hanc legem per diversas*, v. g. si hereditas sit vendita, in qua sunt multa nomina incerta, & ideo certa æstimatio nominis locum non invenit, *Trentacinq. d. resol.* 2. *n.* 16. *Sande d. c.* 11. *num.* 17. *Berlich. d. dec.* 33. *n.* 16. Sic, si actionem contra debitorem de fuga suspectum cederem, non præcise summam nominis, sed quanti communiter æstimaretur, attendendam esse, res ipsa
5 loquitur, *Berlichius d. l. n.* 27. Sed illa du-

bia

bia est Quæstio : *An id quod superfluum, cedat lucro debitoris, an cedentis, an vero fisco ?* Discrepantes sententias cum suis rationibus enumerat *Carpzovius lib. 5. resp. 33. n. 18. & seqq.* quidam enim in tribus tantum casibus, qui habentur in §. 1. & 2. *l. ult.* putant lucro debitoris cedere, in ceteris penes cedentem manere, & ita sentit, *Carpzov. p. 2. const. 30. def. 37. & Berlichius dec. 35. n. 4.* Alii indistincte illud lucrum debitori adscribunt, ut *Sande d. c. 11. n. 10. Finckelthaus. obs. 17.* Alii vero Fisco id tribuunt, *Carpzov. d. resp. 33. n. 27. & n. 35.* Sed perpensis omnium fundamentis, sententia secunda videtur textui conformior. Nititur enim verbis *d. l. ult. §. 1. & 2.* ibi: *vel aliquam contra debitorem &c. esse actionem*, item: *nulla contra eum oriatur molestia*. Si enim nulla cedenti vel cessionario actio datur contra debitorem de superfluo, item, si nulla ipsi ex hac cessione creanda est molestia, utique necesse est debitorem liberari. Sed duo regerunt. Alii enim Respondent, posse Fisco dari actionem. Sed replico in *hac l. pen. & ult.* & alibi in hac materia nunquam fieri mentionem Fisci. Ergo non est danda fisco actio in casibus jure non expressis, nisi forte ex *Ordin. pol. de anno 1577. tit. 17. (von Wucherlichen contracten)* tribuat quartam sortis, ubi tamen reliquum, quod superest, debitori cederet, *D. Mevius in discuss. levam. cap. 7. n. 22.* Alii Respondent de his tantum tribus casibus exprimi, sed certum est, in *l. ult. §. 1. & 2.* contineri ampliationes legis præcedentis, ergo id, quod de ampliationibus dicitur, id etiam de regula dicendum, & nulla ex textu ratio diversitatis colligi potest, & utraque favorem debitori respicit. Sed optandum foret, ut existeret aliquis Anastasius vel Justinianus, qui leges has contra redemtores litis (quorum hodie magnus ubique proventus) excogitatas pristino nitori restitueret. Plura de hac materia scripserunt JCti, & aliqua scripsi in tractatu meo de *cess. act. c. 1.*

TITULUS XXXVI.

Si Servus extero se emi mandaverit.

L. Si Servus. un.

SUMMARIA.

Si servus se emi mandaverit, non valet mandatum, emtione non secuta. 1.
Quær. cum in casu factæ venditionis servi dominus habeat actionem mandati & emti, an utraque experiri possit? 2.
Contrariæ actiones intendi non possunt, nisi alternative. 3.
Mandatum de re propria emenda non valet. 4.

1 Si servus se emi mandaverit, non valet mandatum, emtione non secuta, nam hoc mandatum neque constat ex persona servi, qui per se contrahit, nec domini, quia is non opus haberet actione mandati, cum sit venditor & habeat actionem ex emto. Sed emtione secuta valet ex æquitate, non quidem ex mandato, sed ex subsecuta venditione, & si emtor solvit nummos peculiares venditori pro servo, non liberatur tamen, quia pretium debet fieri venditoris, *l. 11. §. 2. ff. de act. emt.* quod hic non fit, cum pecunia peculiaris cum toto peculio antea domini fuerit. Sed si hæc emtio sciente domino facta, subsistet etiam, sed quia in casu factæ venditionis dominus habet actionem mandati,
2 & emti, Quæritur : *An utraque simul experiri possit?* v. g. Ancilla nondum manumissa. Et Negatur, quia sunt contraria, quia prior tendit ad ancillam restituendam, posterior vero ad pretium, quod utrumque dominus simul petere nequit. Et tandem subjicitur esse in arbitrio domini, utra actione experiri malit. Nota bene :
3 Non posse contrarias actiones intendi, nisi
4 fiat alternative. Item : Non valere Mandatum de re propria emenda, sed de his alibi evidentius.

TITULUS XXXVII.

Pro Socio.

L. Societatem. 1.

SUMMARIA.

Qu. An valeat societas, si unus pecuniam, alter operam conferat? 1.
Qu. an præcipiat illam pecuniam ille socius, qui contulit? 2.
Si unus pecuniam confert, & sors tota perit, reficienda est pars dimidia ab eo, qui operas confert, si communicatum est dominium. 3.

1 QUæritur: *An valeat societas, si unus pecuniam, alter operam conferat?* Affirmatur, quia interdum pluris est opera, quam pecunia, §.2. verf. *nam & ita Inst. h. t.* Sed hoc casu communio sortis etiam inter socios facta videtur, quando industria ab uno sociorum in societate collocata, vel usus navigii societati concessus, tantæ æstimationis & pretii, ut æquiparari possit sorti, ab uno sociorum collatæ, *Ludov. Molin. de J. & J. tr. 2. disp. 415. n. 2. Covarr. lib. 3. resol. cap. 2. num. 2.* Conf. *Petrus de Ubald. in tr. de duobus fratribus P. 4. qu. 1. & seqq.* Exinde ergo probatur: si tanti non possit æstimari opera & industria, nec communio sortis inducta videtur, nec etiam æqualis participatio lucri. Conf. *Lessius de J. & J. lib. 2. cap. 25. de contractu societ. dubit. 2. n. 8.* Sed *præcipitne illam pecuniam ille socius, qui contulit?* Affirmatur communiter, quia tantum de lucro communicando convenit, *arg. §. 2. vers. nam & ita Inst. h. t. & ibi Harppprecht. n. 20. & Schneidew. n. 5. Azor. p. 3. Inst. mor. lib. 9. c. 3. qu. 1. Fachin. lib. 2. q. 94. Bacch. in Treutl. vol. 1. disp. 27. th. 9. lit. A.* Ideoque distinguendum, an in societate actum, ut sors etiam inter socios communicaretur, an vero de lucro tantum communicando actum, seu an sit societas interusurii, an vero capitalis ipsius, *Mol. de J. & J. disp. 411. num. 4. Card. Mantica de tac. & amb. convent. lib. 6. tit. 3. n. 7.* hoc casu communio bonorum pro rata ipso jure introducitur, illo vero casu, quando circa quæstum & commoda tantum societas versatur, facta divisione, sors redit ad dominum, sed si capitalis ipsius fiat communicatio, forte si industria tanti sit æstimanda, ut sorti ab alio socio collatæ in totum, vel pro magna parte æquivaleat, divisio etiam sortis facta dissolutione societatis fieri debet, *Covarr. d. l. 2. in fine, Petr. de Ubaldis d. l. n. 7. Molin. de J. & J. disp. 416. n. 4. & 5.* & ex dictis resultat
3 & illud, si unus pecuniam conferat, & sors tota pereat, reficiendam esse partem dimidiam ab eo, qui operas confert, si communicatum est dominium, de quo *Castr. hic n. 2.* Sin vero interusurii est societas & sors perdita, sicut sors dissoluta societate, tota erat ejus, qui contulit, ita ejus est quoque damnum totum, per *Glossam* communiter approbatam in *L. 1. h. t. Covar. d. c. num. 2. Fachin. lib. 2. c. 95. Molina d. disp. 416. n. 1. Azorius d. l. 9. cap. 3. Bacch. in Treutl. vol. 1. disp. 27. th. 9. lit. A.*

L. Cum proponas, 2.

SUMMARIA.

Interdum licet de societate nihil nominatim dictum, si tamen pacti finis sine societate obtineri nequit, pro societate reputatur. 1.
Si unus sociorum pretium numeravit pro re emta vel pensiones publicas solvit, ille a socio solutum repetere potest actione pro socio. ibid.
Quicunque aliquid solvit de proprio potius, quam communi solvisse præsumitur. 2.
Casus, quo socius potest dominium rei communis consequi. 3.
Emtione rei communis societas contracta videtur. 4.
Socius, qui aliud solvit, non præsumitur de communi pecunia, sed de propria solvisse. 5.
Limitatur in sociis omnium bonorum, & eo casu si socius ante societatem fuisset pauper, item si uxor aliquid amisser. 6.
Aliud exemplum, ubi ipso facto, ac pacto sine nominatione societas tamen tacite contrahitur. 7.

1 Interdum licet nihil de societate nominatim dictum, si tamen pacti finis, sine societate obtineri nequit, pro societate reputatur, *Dn. Mev. p. 2. dec. 191.* Tale exemplum hic proponitur, quod etiam de societate omnium bonorum affirmat *Riminal-*

minaldus vol 3. *cons.* 280. *nu.* 61. *Dn. Marq. de Merc. l.* 2. *c.* 11. *nu.* 4. *& fin.* Nam communi nomine duo prædium emunt & traditum accipiunt, ratione ejus prædii socii sunt, *Carpz. l.* 5. *resp.* 20. *num.* 18. nec obstat *l.* 31. *ff. h. t.* quia ibi alia contrahentium fuit voluntas, *Hillig. in Don. lib.* 13. *c.* 15. *lit. G*, vel hic non tantum ambo emerunt, sed ambo in possessionem inducti. Sed si unus tantum pretium numeravit, vel pensiones publicas solverit, ille a socio, actione pro socio solutum petere
2 potest, quia quicunque aliquid solvit, de proprio potius quam communi solvisse præsumitur. Sed per hanc numerationem
3 non statim ille solus dominus est. Reperitur tamen in jure casus, quo socius possit dominium rei communis consequi, si scilicet refecerit rem communem suis sumptibus, & sumptus intra quatuor menses socius nolit restituere, cum usuris centesimis, consequitur socius, qui impendit dominium totius rei, per *l. cum duobus* 52. § *idem* 10. *ff. h. t. & l.* 4. *C. de ædif. priv. Cæpolla caut.* 85. *Cremensis sing.* 98. *Angelus in* §. 13. *Inst. de act. Jason ibid. num.* 48. *Straccha de Navibus p.* 2. *n.* 8. *seq. Dn. Marquardus de jure merc.*
4 *l.* 2. *c.* 5. *n.* 20. Et collige Regulam: 1. Emtione rei communis societatem contractam videri, *Castr. hic n.* 2. *& ceteri*,
5 *Alphanus coll.* 416.: & 2. Socium, qui aliquid solvit non præsumi de communi pecunia, sed de propria solvisse, *Bart.* hic, quem sequuntur *DD. hic*. & alii quos allegat *hic Barb.* & præter eos illi, quos allegat *Alphanus d. l. Trentac. lib.* 3. *tit. de societ. res.* 2. *Mant. lib.* 4. *de tac. & amb. convent. tit.* 22. *n.* 17. *Mascard. concl.* 912. *Michalorius de fratribus p.* 2. *cap. n.* 15. *& seq.*
6 Sane in sociis omnium bonorum secus, *Trentac. d. l. n.* 3. *Mantica d. l. n.* 21. ut eo casu, si ante societatem fuisset socius pauper, *Masc. d. l. n.* 18. ut & si uxor aliquid emisset, *l. quintas ff. de donat. inter virum & uxorem, l. etiam* 6. *C. d. t. Masc. d. l. n.* 21.
7 Aliud exemplum ubi ipso facto, ac pacto sine nominatione societatis; societas tamen tacite contrahitur, proponit *Dn. Mevius d. dec.* 191. cum tres creditores cum aliis per edictum ad liquidanda sua credita in concursu creditorum vocati paciscuntur, quod communibus sumptibus & studiis liquidaturi sint sua credita, & processum promovere, & quodcunque ipsis adjudicabitur id communicandum esse, cum adsint requisita societatis, scilicet consensus de communi negotio communiter tractando, & de lucro dividendo. Alios modos, quibus societas ipso facto contrahitur, tradit *Dn. Marquardus de jure mercat. l.* 2. *c.* 11. *n.* 5. ubi *in seqq.* id declarat. Quibus autem modis societas semel revocata iterum tacite denuo contrahatur, *vid. Menoch. l.* 3. *præs.* 57. *Carpz. lib.* 5. *resp.* 20. *n.* 15. *& seq.*

L. Cum in societatis. 3.

SUMMARIA.

1 *Societas licet in heredem non transeat; emolumentum tamen societatis transit ad heredem* 1.

Non est dubium, non posse fieri pacto ut, heredes etiam teneantur continuare societatem 2.

Limitatio 3.

1 Societas licet in heredem non transeat, *l.* 59. *ff. h. t.* emolumentum tamen societatis transit ad heredem, *l.* 46. §. 8. *ff. h. t.* & id repetit heres actione pro socio, per *hanc l.* & tenetur perficere incepta a de-
2 functo, *l. heres* 40. *ff. h. t.* De eo sane dubium non est, non posse fieri pacto ut heredes etiam teneantur continuare societatem, nisi sit societas vectigalium, *l.* 59.
3 *& l.* 63. §. 8. *ff. pro Socio*. Si etiam cum hoc pacto præceptum defuncti concurrat, ut scilicet heres volentibus Sociis societatem ad certum tempus continuet, isque heres, filius scilicet, ultra legitimam portionem succedat defuncto, valet hæc conventio, *Valascus consult.* 63. *n. ult. Joann. Gutierrez de juram. confirm. p.* 1. *cap.* 58. *n.* 3. *Mantica de tac. & amb. convent. lib.* 6. *tit.* 24. *num.* 29. *Molina disp.* 414. *num.* 8. ubi tamen jus renunciandi ita salvum heredi ut ipsi socio, *Bacchov. d. disp. th.* 9. *lit. C D*. An autem juramento id pactum confirmari possit, admodum controvertitur, puto affirmativam defendi posse per ea, quæ tradit *Gutierrez de juram. confirm. lib.* 1. *cap.* 48. *num.* 5. *Molina d. disp.* 414. *n.* 6. *& seq.* Sane ratio illa, quod pactum illud sit contra bonos mores, propter quam ratio

tionem id aliqui negant, inepta est, nam sic in vectigalibus tale pactum non subsisteret, *Molina d. l.* Sed altera ratio validior, quod juramentum sit quid personale, sed licet ex juramento defuncti heres non obligetur; ex præcepto tamen tenetur, ut antea dictum, ex juramento autem enixa ejus voluntas apparet, & præceptum: de hac quæstione videatur *Capyc. dec.* 174. *Felicius de societ. c.* 32. *Mantica d. l. tit.* 24. *Gratianus tom.* 2. *discept. c.* 276.

L. Si societatis. 4.

SUMMARIA.

Quando ex natura societatis bona fuerunt æqualiter dividenda, aut quomodo aliter debeant dividi, sit conventum, tunc ex hoc contractu alterius heredes conveniri queunt. 1.

Omnis heres qui ab intestato succedit, debet præstare factum defuncti. 2.

Ex natura societatis partes in societate sunt æquales secundum proportionem Geometricam. 3.

Per pactum fieri potest, ut partes lucri æqualiter vel inæqualiter constituantur. 4.

1 Quando ex natura societatis fuerunt æqualiter dividenda bona, aut stipulatione conventum, quomodo aliter debeant dividi, tunc ex hoc contractu conveniri possunt alterius (sive intestatus, sive testatus
2 mortuus sit) heredes; nam omnis heres, etiam qui ab intestato succedit, debet præstare factum defuncti, *l. cum a matre* 14. *C. de rei vindic.* Collige; I. Ex *hoc textu:*
3 Ex natura societatis, non secundum proportionem Arithmeticam, sed Geometricam, qualis scilicet est proportio sortis a me illatæ, ad tuam, talis etiam sit proportio in lucris & compendiis, *Molina disp.* 415. *n.* 3. *Hartm. Pist. lib.* 3. *q.* 3. *Dn. Carpz. p.* 2. *const.* 30. *def.* 38. *Mantica de tac. & amb. conv. lib.* 6. *tit.* 4. *n.* 7. Et sic, si unus pecuniam, alter operam pecuniæ probabiliter æquiparandam contulerit, æqualiter lucrum sentient, *l. si non fuerint* 29. *ff. h. t. Mant. d. l. num.* 35. *Azorius d. l.* 9. *c.* 4.
4 §. 1. II. Per Pactum fieri posse, ut partes lucri æqualiter vel inæqualiter constituantur, Vid. *Bacchov. d. th.* 9. *lit. B*, *Hartm. Pist. d. p.* 3. *q.* 1. & 3. *Dn. Mev. p.* 4. *dec.* 169.

L. Tamdiu. 5.

SUMMARIA.

Societas dissensu partium dissolvitur. 1.

Ad communionem lucri vel damni etiam manente societate agi potest, 2.

Quocunque modo societas, etiam ad certum tempus, sit inita, dissensu potest dissolvi, tam tacite quam expresse. ibid.

Etiam unus sociorum dissensu suo tollere potest societatem. 3.

Renunciatio societatis quando cum fraude fieri dicatur. 4. 6.

Conventio de stando in perpetua societate est invalida. 5.

1 Societas dissensu partium dissolvitur, non tantum omnium, sed etiam singulorum, si ad certum tempus non fuit inita, *l.* 65. §. 8. *ff. h. t.* nisi ob gravem causam etiam dissolutio societatis ad certum tempus initæ petatur, *l.* 14. *cum seqq. ff. h. t.* & ita, si nata est actio pro socio, id est, si voluntas dissolvendi adsit, potest socius agere pro socio, ad divisionem scilicet
2 bonorum, alias ad communionem lucri, vel damni, etiam manente societate, agi potest, *l.* 45. 48. *l.* 58. §. *ult. ff. h. t.* Collige ergo: Quocunque modo sit inita societas, etiam ad certum tempus dissensu posse dissolvi societatem, *Molina d. disp.* 414. *n.* 15. Idque vel tacite vel expresse, per *l.* 64. *ff. h. t. Molin. d. l. Azorius d. l.* 9. *c.* 6. *q.* 2. *Mascard. concl.* 1317. *n.* 3. *Card.*
3 *Mantica lib.* 6. *tit.* 23. *n. seqq.* Imo unus potest suo dissensu tollere societatem, nam dicitur hic, *tamdiu manere societatem, quamdiu consensus partium integer manet.* Sed si unus tantum dissentiat, non est consensus amplius integer. Ergo unus etiam potest renunciare societati expresse vel tacite, modo id fiat tempestive, legitime, & sine fraude. Sine fraude non fit renunciatio, quando ceterorum jam interest, societatem non dissolvi, *Dn. Mev. p.* 2. *dec.* 192. *n.* 5. nec per illam renuncians liberatur, non a præteritis debitis, sed futuris obligationibus, *Mev. d. l. n.* 7. Tempestive non est facta renunciatio, quando facta ante tempus placitum, *l.* 65.
4 §. 5. *ff. h. t.* nisi justa causa renunciationis etiam ante tempus, v. g. si Sociis promissis non stet, *l.* 14. *ff. h. t. Petr. de Ubald.* de

De duobus fratr. p. 11. *num.* 1. vel quod ea re frui non liceat, *l.* 15. *ff. h. t.* vel quod socius rixosus, *d. l.* 14. cur diu absuturus, *Hect. Felic. cap.* 35. *n.* 8. *& seq. Mantica tit.* 23. *per totum*, *Gutierrez p.* 1. *de juram.confirm.c.*58.*n.*8. *Petr. Barb.in rubr.sol. matrim.p.*2.*n.*52.*Mascard.d.concl.*317.*n.*7.*Vasquez consult.* 185. *Molin.d.disp.*414.*n.*14.*& seqq.* Sed quid si unus renunciaverit societati, an inter ceteros socios manet societas pristina, & sic pristinæ leges societatis & conditio-
5 nes? *Dn. Mev.part.*4.*dec.*360. Sane conventio de stando in perpetua societate est invalida, *Carpz. lib.* 1. *resp.* 103. & daretur alias occasio multa in socium committendi & delinquendi, *Petr. Barb. in l. Si filiusfamil.*26.
6 *§. fin. n.* 36. *ff. sol. matr.* Legitime non fit, quando absenti fit, *l.* 17. *§.* 1. *h. t.* fraudulenter facta est renunciatio, quando quis in hoc renunciat, ut solus lucrum percipiat, *§.* 1. *Inst. h. t. & ibi DD.*

L. De Societate. 6.

S U M M A R I A.

Ut ex die & in diem, ita etiam sub conditione societatem contrahere licet. 1.
Qu. cur de hoc veteres dubitaverint? 2.
Societas dominium transfert. 3.

1 Ut ex die & in diem, ita etiam sub conditione societatem contrahere licet,
2 *l.* 1. *ff. h. t.* Sed dicat aliquis, *cur veteres dubitarunt hac de re? & quid opus fuit nova constitutione, cum omnes contractus consensuales diem & conditionem recipiant?* Sed Resp. *Cujac. ad hunc titulum tom.* 3.
3 *p.* 385. Ideo dubitasse veteres de societate, quod hæc dominium transferat, *l.* 1. *in fine, & l.* 2. *ff. h. t.* & fingitur intervenisse tacita mancipatio & traditio. Mancipatio autem diem vel conditionem non recipit, *l. actus de R. J.* Sed aliam rationem dubitandi hic considerat *Donellus*, quia, ut pure contracta societate licet transigere: ita etiam sub conditione contracta, ergo ita esset in potestate socii, an obligari vellet, quod in aliis conditionalibus contractibus fieri. Sed Resp. *Donellus* id in aliis etiam fieri conditionalibus obligationibus, & tunc tantum nullam esse obligationem, quando expresse in alterius voluntatem confertur obligatio.

L. Sancimus. ult.

S U M M A R I A.

Furiosi socii curator non minus ac tutor societati renunciare potest. 1.
Potestas data ad contrahendum etiam ad distrahendum data videtur. 2.

1 Quando socius redditur furiosus, & ibi datus est curator, huic curatori dat Justinianus potestatem, ut licet ipse socius non sit, non secus ac tutor, qui pro domino habetur, *l. tutor qui tutelam* 27. *ff. de admin. tut.* possit societati renunciare.
2 Collige: Potestatem datam ad contrahendum, etiam ad distrahendum datam videri, & quibus regulis determinatur contractus, iisdem definitur etiam distractus, *Gail. lib.* 2. *obs.* 2. *n.* 5. & quos allegat *hic Barbosa*.

T I T U L U S XXXVIII.

De Contrahenda Emtione, & Venditione.

L. Venditiones. 1.

S U M M A R I A.

Res absens vendi potest. 1.
Limitatio. 2.
Qu. ubi gabella debita solvi debeat? 3.
An ex instrumento, in quo reperitur, quod res absens vendita sit tradita, vera traditio probetur. 4.

1 Res absens vendi potest, quia aliud est vendere, aliud tradere, hoc non fit, nisi circa rem præsentem, *§.* 44. *&*
2 *seq. Inst. de R. D.* aliud est in servo fugitivo, *l.* 35. *§.* 3. *ff. h. t.* ne servi, si in fuga
3 vendi possent, pœnam evitent. Sed quid si ex statuto, vel consuetudine, gabella debeat solvi, an hæc in loco rei sitæ, an vero in loco contractus solvenda? & posterius firmat *hic Barbosa* allegatis aliquibus auctoribus Hispanis, prius vero *Facundez de J. & J. lib.* 5. *cap.* 3. *n.* 11. Sed falsa hic utitur ratione, quod per solum contractum venditionis transferatur dominium. Dixerim verba legis exigentis gabellam esse attendenda, an ratione ipsius contractus, an propter alienationem gabella exigatur, ut illo casu in loco contractus, hoc casu in loco rei traditæ solvenda

venda sit. Procul dubio autem ex accisæ, vel gabellæ, quæ in nundinis ex dispositione Serenissimi nostri Electoris solent solvi Magistratui hujus urbis, solvuntur, si mercedes hic vendantur; de iis autem quæ non sunt importatæ, sed Hamburgi depositæ reperiuntur, non debetur accisa; Sed
4 quid si res absens vendita, & reperiatur in instrumento quod tradiderit rem, an ex eo vera probabitur traditio? Resp. quod non, sed potestas tamen arripiendi possessionem tradita videtur, juxta *Castr. hic, & Sichard. nu.* 2.

L. Emtionem. 2.

SUMMARIA.

Venditio & emtio utriusque consensum requirit. 1.

Qu. si dicatur, emtionem cum furioso esse initam tempore intervalli, cui hoc probandum incumbat? 2.

1 Venditio & Emtio utriusque consensum requirit, ideoque nec furiosus obligatur, nisi contrahat tempore intervalli
2 *l. 2. h. t.* Cui autem incumbet onus probandi, quod venditio fuerit celebrata tempore intervalli? Et videtur dicendum ei hoc esse probandum, qui hoc allegat, quia furor per se morbus perpetuus, & intervalla plane sunt accidentalia, & propterea dicitur dilucidum intervallum, quod liquido apparere hoc debeat, nisi ex actus qualitate vel aliunde remissio furoris appareat. Vid. *Mencch. l. 6. præs.* 45. *n.* 63. *& seqq. Molina de jure Primogen. lib.* 1. *cap.* 9. *Steph. Fagundes de J. & J. lib.* 1. *c.* 11. *n.* 5.

L. Si donationis. 3.

SUMMARIA.

Simulata emtio, licet non valeat illa ut emtio, valet tamen ut alius contractus, qui revera intenditur. 1.

Contractus simulatus factus a contractu licito ad licitum jure non est irritus. 2.

Etiamsi quis per interpositam personam emat, non tamen hæc persona, sed ille pro emtore habendus est. 3.

1 Vendidi in speciem, sed revera donavi agrum hac lege, ut me aleres, licet venditio simulata sit, & non valeat, cum imaginaria venditio pro nulla sit, *l. nuda* 55. *ff. h. t. l. imaginaria* 16. *de R. J.* in quo ratio dubitationis; valet tamen donatione contracta, *l.* 9. Si ergo simulatus contractus non valet ut salis valet tamen donatio, si hoc actum est, sed tu legi donationis satisfacere cogeris, quia scilicet donans rebus suis legem, quam vult, dicere potest. Sed de pretio actio nulla, *l.* 9. *infr.* Collige ergo: Simulatam emtionem, licet non valeat illa ut emtio, valere tamen ut alium
2 contractum, qui revera intenditur, quia contractus simulatus factus a contractu licito ad licitum jure non est irritus. *Sigism. Scacc. de judic. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 529. *&* 531. *& in tr. de commerc.* §. 1.
3 *qu.* 7. *p.* 2. *ampl.* 10. *num.* 29. Sic etiam si quis per interpositam personam emat, non hæc persona interposita, sed ille pro emtore habendus, *Card. Mantica de tac. & amb. convent. lib.* 4. *tit.* 23.

L. Cum res. 4.

SUMMARIA.

Casus legis, ejusque decisio. 1.

Potest quis emere rem suam ratione juris sibi deficientis. 2.

Quod meum est, meum amplius fieri nequit. 3.

1 Mater tua mihi omnia bona donaverat & tradiderat, ut ejus heres eadem mihi vendis. Resp. Venditio quidem nihil plus reddit juris ei, qui alio titulo rem acquisivit, ratio *hic & in l.* 10. quia dominium duplicari nequit & rei suæ non est emtio. Sed quia legitimam donare non potuit mater, ideoque hæc venditio non est inutilis, quia vendendo omnia bona amisisti querelam inofficiosæ donationis, nam etsi velles donationem matris, ut inofficiosam impugnare, non tamen posset suam venditionem ut proprium factum
2 impugnare. Collige: Posse aliquem rem suam emere ratione juris sibi deficientis, vel si aliena possessio, tunc enim possessionem emisse censetur, *Baldus hic.* Sic si vendens habeat jus in re, hujus ratione valida venditio, *l.* 32. §. 4. *ff. h. t.* vel si res ob aliquam causam posset evinci, & revocari, *Castr. hic*, vel res alieno ære obruta; *Mantica de tac. & amb. convent. tit.* 5. *num.* 18. *Nicol. Mozzius in tr. de emt. tit. de rebus num.* 55. Multo magis emtio rei sub conditione legatæ, citra repudiationem rei legatæ fieri potest. Tamen ta-

ticibq. l. 3. *tit. de emt. ref.* 15. Conferantur ii, quos magno numero hic allegat, *August. Barbosa*, qui etiam ex *hac l.* colligit. Quod amplius meum fieri nequeat.
3 Confer. etiam locupletata *Barbosa axiomata lib.* 1. *cap.* 28. *ax.* 2.

L. Cum ipse. 5.

SUMMARIA.

Quando tutor à pupillo emere quid potest, quando non? 1.

Auctoritas Judicis supplet auctoritatem tutoris. 2.

Tutor tunc prohibetur, quando facit ut tutor, vel. clam, vel per interpositam personam, non vero quando facit palam, bona fide, & ut quilibet ex populo. 3.

1 Tutor (ita magis uxor ejus) a pupillo emere quid potest, modo fiat palam, & bona fide, & contutoribus, si qui sunt, consciis, & auctoritatem suam accommodantibus, *l.* 5. §. 2. & 4. *ff. de auct. tut. l.*
2 54. *ff. de admin. tut.* vel etiam judice suam auctoritatem accommodante, nam auctoritas judicis supplet tutoris auctoritatem, *Dn. Carpz. p.* 2. *Jurispr. const.* 11.
3 *def.* 33. Et tutor tunc prohibetur, quando facit, ut tutor, vel clam, vel per interpositam personam, non verò quando facit palam, bona fide, & ut quilibet ex populo, *Anton. Gamma dec.* 227. *Marta tom.* 5. in verbo *tutor. cap.* 41. Confer. *Damhouder. de tutel. c.* 10. *num.* 43. *Gutierrez de tutelis p.* 2. *c.* 15. *n.* 5. *Molina tr.* 2. *disp.* 224. *num.* 6. *Decius cons.* 441. *Surdus cons.* 9. *n.* 7. *Rauchb. p.* 1. *qu.* 24. & quos plena manu refert hic *Barbosa*.

L. Si Gaudentius. 6.

SUMMARIA.

Actus perfectus & consummatus, licet perveniat ad casum, a quo incipere non potuisset, non tamen propterea fit irritus. 1.

Venditio scienter pro minori pretio facta habenda est pro donatione. ibid.

Inter quas personas alias prohibita donatio, inter easdem etiam prohibitum est minoris vendere vel pluris emere. 2.

1 Donationis causa minori, quam par est, pretio virgini vendo servum, Quæritur: *An si matrimonium inter nos secutum, ex post facto irrita reddatur venditio?* Videtur quod sic, quia res in eum statum devenit, a quo incipere potest; Sed Negatur, quia actus perfectus & consummatus, licet perveniat ad casum, a quo incipere non potuisset, non propterea tamen red-
2 ditur irritus per *hanc l.* 6. Collige: Venditionem scienter pro minori pretio factam, habendam esse pro donatione, nam alias nulla esset hic ratio dubitandi. Quomodo enim venditio posset irrita reddi, per subsequens matrimonium? Ergo necessario hic præsupponendum, donandi animo minori pretio factam fuisse venditionem, quod etiam clarius habetur in *l. si quis donationis* 38. *ff. h. t. Tiraq. ad l. si unquam verbo donatione largitus num.* 3. *C. de revoc. donat. Covar. lib.* 2. *resol. c.* 4. *num.* 7. Idem est si justum pretium scienter excedatur, ideo-
3 que etiam Colligendum: Inter quas personas alias prohibita donatio, inter easdem etiam prohibitum esse minoris vendere scienter, vel pluris emere, *Covarr. d. l. Pinell. ad l.* 2. *C. de rescind. vendit. p.* 1. *cap.* 2. *n.* 27. Sed hic venditio & donatio valuit, quia actus fuit perfectus & consummatus, antequam contraherent matrimonium, & sic non obstat regula superior, quam probare solent ex *l. pluribus* 140. §. 1. *ff. de V. O.* quia hæc de actu nondum consummato intelligenda, vid. *A. Barb. axiom. locupl. lib.* 1. *cap.* 25. *ax.* 6.

L. Si ancillam. 7.

SUMMARIA.

An uxor fundum, quem ab alio emerat & velut a marito donatum possederat, in maritum possit transferre. 1.

Veritas prævalet fictioni & simulationi. ibid.

Dominus recognoscens rem suam a non domino, tanquam a domino, non sibi præjudicat. 2.

Limitatio. 3.

1 Mater mea servum vel fundum emerat, quem velut donatum a marito, simulata donatione possidet, maritus servum vel fundum mortua uxore quasi contra jura donatum repetit. Quæritur: *An possit?* Resp. Cum mater ex emto servum acceperit, non potest ex donatione acquirere, ob regulam in *l.* 4. *h. t.* & veritas prævalet fictioni ac simulationi. Ex *hac lege*
2 Colligunt *hic DD.* Dominum recognoscentem rem suam a non domino, tanquam a do-

a domino, non sibi præjudicare, nec confessionem meam, quasi alterius sit, mihi præjudicare, si ea sit falsa, per *l. si aliquam ff. de acquir. possess. l. cum falsa 5. sup. de ignor. juris & facti, Castr. hic, & Menoch.*
3 *cons.* 105. *num.* 94. quod tamen limitat *hic Castr.* nisi quis ab Ecclesia recognoscat, in quam etiam sine traditione potest transferri dominium.

L. Si donationis. 8.

SUMMARIA.

Re vendita tradita, quamvis pretium nondum solutum sit, tamen perfecta est venditio. 1.

Quando fides habita de pretio, transfertur dominium. 2.

Non videtur fides habita de pretio, si quis statim se pretium recepturum putaverit, & ita tradiderit. ibid.

Interdum præsumitur fides habita ex circumstantiis. 3.

Condictio ob causam vel ex pœnitentia non habet locum in contractibus nominatis. 4.

Exceptio. 5.

Cum venditor non vult, aut non potest tradere, locus est actioni ad interesse. 6.

1 Quamvis pretium vel potius consensus de pretio sit de essentia hujus contractus, per *l. 9. h. t.* & §. 1. *Inst. h. t.* Si tamen tradita res, licet pretium nondum solutum sit, tamen perfecta est venditio. Si igitur tibi vendidi vineas, habita scilicet fide de pretio, alias enim non transfertur dominium, sed datur Rei vindicatio, §. *vendita* 41. *Inst. de R. D.* etsi Emtor sit in mora, non agitur ad rescindendum contractum, quod tantum fit in innominatis contractibus, non nominatis, ad solutionem pretii actione ex vendito. Collige ergo l. ex
2 *hac lege*: Quando fides habita est de pretio, transferri dominium, *l. incivile C. de rei vindic.* Sed tunc non videtur fides habita de pretio, si quis statim se pretium recepturum putaverit, & ita tradiderit, *l. si quasi recepturus* 3. *ff. de pign. act. Gail. lib.* 2. *obs.* 15. *Tiraq. de retr. convent. ad finem tituli num.* 78. *Petr. Barb. ad l. si cum*
3 *dotem* 23. §. *fin. num.* 35. *ff. sol. matr.* Et præsumitur interdum fides habita ex circumstantiis, nisi talis res sit, quæ non soleat sub fide vendi, sine manuali pretio, v. g. si mobilis sit, vel in Nundinis vendatur, vel forensis &c. Vid. *Menoch. l.* 3. *præsumt.* 99. *Card. Mant. l.* 4. *de tac. & amb. convent. tit.* 21. & quos refert *Barbos. in coll.*
4 *ad l.* 12. *h. t.* II. Condictionem ob causam, non habere locum in contractibus nominatis, sed tantum innominatis, *l. fin. ff. de*
5 *condict. ob causam, Castr. hic.* Exceptio habebitur in *l. cum te, infra de pactis inter emt.*
6 Sic etiam cum venditor non vult, aut non potest tradere rem, necessitas facit locum actioni ad interesse, hujus autem loco ob difficultatem probationis ejus, potest peti pretium non ut tale, sed ut interesse, *Dn. Mev. p.* 5. *dec.* 279.

L. Emti fides. 9.

SUMMARIA.

Conventio de pretio est de substantia venditionis. 1.

Actualis autem numeratio tantum ad consummationem emtionis requiritur. 2.

Ex mentione facta pretii præsumitur contractus venditionis. 3.

Testis non probat, nisi de pretii quantitate deponat. 4.

1 Emerat quis fundum certo pretio, & traditum acceperat: venditor postea illum fundum vindicat, quia nullum datum fuit pretium, cum tamen hoc sit de substantia venditionis, & videri rem venditam titulo tenus, & potius fuisse donationem. Resp. Imperator, Conventionem de pretio esse de Substantia venditionis, nam paulo durius dicunt rem & pretium esse de substantia venditionis, solus consensus facit venditionem, qui consensus est circa rem & pretium, *Bac. h. in Treutl. vol.* 1.
2 *disp.* 38. *th.* 2. *lit. A.* Actualis autem numeratio tantum ad consummationem emtionis requiritur, nec relevat hoc, quod videatur donatio esse; nam ne sic quidem potest vindicari res, ut quæ in rei veritate donata, nec peti potest pretium, quod
3 in rei veritate non est promissum. Collige ergo: Ex mentione facta pretii, præsumi contractum venditionis, *Card. Mantica de tac. & amb. convent. lib.* 4. *tit.* 19. *num.* 51. & *seqq. Menoch. lib.* 3. *præsumt.* 74. &
4 *præs.* 104. Colligunt etiam nonnulli ex *hac l.* Testem non probare, nisi de pretii quantitate deponat, limitatur tamen id, a *Trentacinq. d. t. resol.* 9. *Mantica d. t.* 19. *num.* 60. *Franc. Caldas de emt. c.* 18. *num.* 18. & c.

&c. 34. num. 30. ut locum habeat, si inter ipsos contrahentes lis sit de contractu, secus si uni contrahentium lis sit cum tertio.

L. Si mater. 10.

SUMMARIA.

Qu. an mulier rem suam emendo sibi prajudicet? 1.

Plus valet, quod agitur, quam quod simulate concipitur. 2.

1 Mulier volebat marito donare pecuniam, sed quia per leges id non poterat, ideoque simulatum contractum init cum marito, remque suam a marito emit, & pretium solvit: Quaeritur: *An mulier rem suam emendo sibi prajudicet?* finge eam fundum antea ab extraneo emisse, quendam autem habentem in mariti bonis hypothecam generalem, hypothecariam actionem intendere contra mulierem; Et quamvis videri possit mulierem ex sua confessione, qua declaravit a marito se emisse, teneri, contrarium tamen respondetur, 2 quia simulatus est contractus, & plus valet quod agitur, quam quod simulate concipitur, & ideo deficit consensus. Potest etiam praejudicium mulieris in eo versari, quod pretium voluit mulier, vel ejus heredes a mariti heredibus repetere ut donatum, & posset etiam responderi, posse repeti, nam non est verum pretium, & donatio inter conjuges prohibita; tractat *hic Glossa* Exceptiones, quando rei suae emtio valeat, v. g. ratione possessionis, vel sub conditione, sed de eo dictum ad *legem* 4. Ideoque rem traditam, quamvis numeratio pretii facta nondum sit, non potest propter hoc vindicare venditor, modo fidem habuerit de pretio.

L. Invitum. 11.

SUMMARIA.

Ad emendum vel vendendum nemo invitus compelli potest. 1.

Exceptiones pracipua. 2.

Quando quis vendere rem suam cogitur, bonis id conditionibus ut faciat necesse est. 3.

1 Ad vendendum vel emendum, nemo invitus compelli potest *hic & l. nec emere C. de jure delib. l. sicut C. de act. & oblig. l. invitos C. locati*. Sed limitatur ea Regula pluribus modis, quos enumerat *hic Glossa* & *Godofr.* & alii, praecipue vero & prae aliis prolixe, *Augustin. Barb.* 2 *in collectaneis hic*. Praecipue vero exceptiones sunt: 1. Si quis jussus vendere a testatore, *l. 66. de legat.* 1.: 2. Si judicio communi dividundo quis conveniatur, *l.* 13. §. 17. *ff. de act. emti*: 3. Si quis saevitiam in servum exercuit, §. 2. *Inst. de his qui sui vel alieni juris sunt*: 4. Ob favorem specialem rei alienatae, *l. fin. C. de patribus qui filios distraxerint*: 5. Ob publicam utilitatem, *l.* 1. §. *cura carnis ff. de Praefect. urb.* maxime si alioquin res sit venalis, *Covar. lib.* 3. *resol. c.* 14. *n.* 1.: 6. Ob favorem Religionis, *l.* 12. *de Relig.*: 7. Ob favorem Fisci, *l. un. C. de vendit. rerum fiscalium*, quas limitationes legere quis potest apud *Covar. d. c.* 14. *Fabianum de Monte q.* 3. *Valascum tom.* 1. *consult.* 32. *Ludov. Molinam de J. & J. tr.* 2. *disp.* 341. *Riccium coll. decis.* 76. *Martam in digestis noviss. p.* 3. *tit. de emt. c.* 80. *& seqq. Kappen. decis.* 59. *Carpz. p.* 2. *Const.* 33. *def.* 16. *& Coll. Argent. in tit. ff. de emt. & vendit. n.* 32. Sic in Marchia Brandenburgica Electorali consuetudo haec est, ut rustici sua praedia dominis, si ratione habitationis iis opus habeant domini, vendere coga-3 tur. Sed semper, quando quis vendere cogitur, bonis id conditionibus ut faciat, necesse est, §. 2. *Inst. de his qui sui vel &c.* id est, non debet gravari aliter, quia sufficit in eo ipso eum gravari quodammodo, quod invitus vendere cogatur. Sic igitur non cogitur fidem habere de pretio, *Scheplitz. de Cons. March. p.* 4. *tit.* 7. §. 6. *Valascus d. dec. n.* 5. Et Emtor tantum dare debet, quantum offert alius, *Jo. Koppen. dec.* 44. *num.* 38. In casu indigentiae, & alias non, Magistratus potest compellere subditum ut fruges potius sibi quam aliis vendat, *Dn. Mev. p.* 2. *d. c.* 279. Conf. *Marquardus de jure mercatorum l.* 2. *c.* 2. *num.* 21. Sed contra hanc legem Mercatores in exteris Regnis saepe cogi ad vendendas merces, & quidem statuto ipsis pretio conqueruntur, *Dn. Marquardus de jure mercatorum l.* 2. *cap.* 14. *num.* 5. *& seq.*

L. Non idcirco. 12.

SUMMARIA.

Non irrita est venditio propterea, quod nemo

nemo de evictione fidejussit; aut instrumentum nullum super traditione factum, vel pretium nondum solutum. 1.

Simul ac contractus celebratus, amplius retractari nequit. ibid.

Venditor non tenetur cavere de evictione, nisi quando evictio in limine contractus imminet. 2.

1 Non irrita est venditio propterea, quod nemo de Evictione fidejussit, aut instrumentum nullum super traditione factum, vel pretium nondum solutum, nam priora duo non requiruntur ad Emtionem, & ultimum tantum est contractus implementum, non forma, nec licet hic etiam in continenti pœnitere, contractu semel perfecto, ut nec in aliis contractibus nominatis, nam simul ac contractus celebratus,

2 amplius retractari nequit. Nota bene: Venditorem non teneri cavere de evictione, nisi quando evictio in limine contractus imminet, *l. illud 4. ff. de evict.* Id est, nisi in ipso contractu convenerit, ut fidejussor pro evictione daretur, nam alias non potest postea venditor compelli, ut fidejussorem praestet, nisi evictio imminere cœperit, nam tunc venditor compellendus est fidejussorem dare, non praecise, sed causative, si vult pretium petere, *l. si post perfectam C. de evict.* Vid. *Caballinus de evict. §. 2. num. 8. & §. 5. num. 48.* & quos ille allegat.

L. In vendentis. 13.

SUMMARIA.

In ipsius venditoris aut emtoris arbitrium non potest conferri conditio. 1.

Ampliatur in locatione conductione. 2.

Limitatio. 3.

Licet Emtio Conditionalis esse possit,

1 *§. pen. Inst. h. t.* in ipsius tamen Venditoris aut Emtoris arbitrium non potest conferri conditio, v. g. vendo tibi, si volueris, vel vendo tibi pro pretio, quod tu determinaveris, ut recte contra *Donell. Hillig.* ex *hac l. & l. 115. pr. ff. V. O.* probat *lib. 13. c. 1. lit. R. Pinellus ad lib. 2. C. de resc. vend. in rubr. c. 2. num. 6. Molina de J. & J. tr. 2. disp. 337. num. 8. Surdus dec. 82. num. 11.* ubi idem esse ait, sive tota substantia contractus in alterius contrahentis arbitrium conferatur, sive tantum aliquid ex substantialibus, per *l. quid sit 35. §. 1. ff. h. t.* secus in accidentalibus, v. g. quo loco sit solvendum pretium, ubi res sit tradenda, & sim. *Gomez tom. 2. cap. 2. num. 19. & Card. Mantica de tac. &*

2 *amb. convent. lib. 1. tit. 14. num. 6.* & quod de contractu emtionis hic dicitur, extenditur etiam ad contractum locationis, *Baldus hic num. 4. Surdus dec. 52. n. 10. Steph. Gratian. tom. 3. discept. forens. cap. 534. n. 3. Barbosa hic n. 3.* Nec huic legi contraria *l. haec venditio 7. ff. h. t.* quae de accidentali puncto, & quidem non de mero do-

3 mini, sed boni viri arbitrio loquitur. In lucrativis tamen regula haec non procedet per *l. 65. §. 1. de legat. 1. Gomez d. cap. 2. num. 19.* Secus si pure contrahatur, & sub conditione resolvendus sit contractus, ut in Lege Commissoria.

L. Dudum. 14.

SUMMARIA.

Jus retractus consanguinitatis hic plane abrogatur. 1.

Limitationes hujus assertionis. 2.

Generali consuetudine passim locorum introductum est jus retractus consangu. 3.

In quo consistat jus retractus, & in quibus habeat locum. 4.

Qu. Quinam h. l. per propinquiores intelligantur. 5.

Qui jus retractus vult exercere, debet integrum pretium solvere iisdemque terminis, quibus extraneus solvere vult. 6.

Si praesumatur dolus venditoris surrogando animosiorem emtorem, qui palam plus promittat quam retrahens, tecte vero aliud agat, locum habet juramentum purgationis. ibid.

Tempus retractus plerumque est annus. 7.

1 Jus Retractus consanguinitatis, quo non licebat rem vendere extraneo, sed offerre oportebat eam prius cognatis, hic plane abrogatur, quia impedit libertatem de re

2 sua libere disponendi, nisi scilicet lex specialis vel statutum municipale aliud constituat, cujus exemplum habemus in *l. un. C. non licere habitatoribus metrocomiæ loca sua ad extraneum transferre.* Aliud exemplum Retractus in jure emphyteutico *lib. 5.* 3

C. de jure emphyt. aliud in *l. 1. C. de Metallariis lib. 11.* Sed & jure divino hoc jus Retractus approbatum, *Levit. c. 25. v. 25. Ruth.*

25. *Ruth.* 4. v. 3. *Hierem.* 32. v. 7. *Ezech.* 7. v. 12. quod & jus Canonicum approbavit, in *c. constitutus X. de in integr. restit.* & jus Feudale c. 1. §. *sed etiam res*, *tit. per quos fiat investitura*, *cap.* 1. §. *Titius tit. si de feudo defuncti contentio fit*, de quo *Thesaurus* 1. *q.* 39. Et quia ratio, qua Imperatores utuntur, scilicet ut constet liberum suum cuique arbitrium, levior visa est,
3 ideoque generali consuetudine passim locorum introductum est jus Retractus consang. *Gail. lib.* 2. *obs.* 19. *n.* 1. *Tiraq. de retract. lig. in praefat. n.* 1. & *Joan. Keppen. dec.* 52. *n.* 13. & hos aliosve allegans *Joan. Franc. Balthas. tit.* 10. *resol. Bavar.* 1. *n.* 2. Ideoque recte dicimus lege, id est, statutis locorum vel consuetudine hoc jus reductum esse. Sicut enim lege, id est, conventione partium, introduci potest, de quo suo loco, sicut etiam lege testatoris, id est, voluntate ultima hoc injungi potest heredi, *Gail. d. observ.* 19. *n.* 3. *Boer. dec.* 107. *n.* 4. *Keppen. d. dec.* 52. *nu.* 15. &
4 *Balthasar. d. l. num.* 3. Propinqui ergo non obstante *hac lege*, sed contrariae consuetudini cedente, cognati habent hodie hoc jus, ut oblato precio quod extraneus dedit, possint retrahere res immobiles, quibus annumeratur Emphyteusis, *Tiraq. de retract. lign.* §. 1. *Gl.* 3. *Keppen. d. dec. n.* 4. *Berlich. p.* 2. *concl.* 39. *n.* 3. *Balth. d. tit.* 10. *resol.* 14. *num.* 9. ubi alios etiam citat, idem in Servitute, *Tiraq. d. l. Gl.* 3. reditibus annuis, *Tiraq. Gloss.* 6. in Actionibus ad res immobiles, *Tiraq. Glos.* 7. item in hereditate tota, cum immobilia ad se trahant mobilia, *Tiraq. d. l. Gl.* 7. *num.* 82. Scilicet in bonis avitis, non vero ab aliquo Consanguineo pretio comparatis, *Dn. Mevius*
5 *p.* 2. *dec.* Propinquiores autem intelligendi sunt, qui venditori sunt propiores, non primo acquirenti, *Tiraq. d. tract.* §. 11. *Gl.* 1. *n.* 18. *Thes. dec.* 64. *n.* 1. *Berl. p.* 2. *concl.* 39. *num.* 30. *Balth. d. t.* 10. *resol.* 10. *num.* 3. Et puto heredem etiam venditoris posse retrahere, quia retrahendo non improbat alienationem, sed confirmat, & se tantum surrogari petit, nec heres hoc casu ad evictionem tenetur; quia res non revocatur ex vitio rei, vel defectu juris venditoris, sed ex statuto generaliter loquente, *Pinell. in l.* 1. *C. de bon. mat. p.* 3. *n.* 99. *Dn. Dav. Mevius ad jus Lubec. lib.* 3. *tit.* 7. *art.* 2. *n.* 3. *Harten. Pistor. p.* 1. *q.* 5. *n.* 18. *Joan. Gutierrez lib.* 2. *pract. quaest.* 149. *Jo. Franc. Balth. d. t.* 10. *resol.* 15. *n.* 5. Et ideo etiam filius venditoris potest retrahere, *Tiraq. de retractu consang.* §. 1. *gl.* 9. *n.* 51. & 58. *Christin. v.* 3. *dec.* 55. *n.* 5. & ad *Stat. Mechl. tit.* 11. *art.* 3. *n.* 19. *Gratianus tom.* 3. *disc.* 433. & *seqq.* licet emtioni subscripserit, *Jo. a Sande lib.* 3. *tit.* 5. *dec.* 8. nisi aliud conventum, vel pater prohibuerit, *Tiraq. d. l. n.* 54. & *Gutierrez d. l. n.* 3. Debet au-
6 tem offerri integrum pretium, quod extraneus dedit, quia indemnis debet praestari emtor, *Harppr. in* §. *fin. t. de emt. n.* 264. *Balth. d. t.* 10. *res.* 6. *n.* 2. Et si extraneus contractu nondum absoluto aliquid pretio oblato addiderit, debet etiam augere consanguineus, *Tiraq. de retr. lign.* §. 1. *gl.* 18. *n.* 51. *Berl. p.* 2. *concl.* 41. *n.* 20. *Carpz. p.* 2. *Jurisp. const.* 33. *def.* 5. *Balth. d. resol. 6. n.* 4. Et debet solvere pretium in iisdem terminis, quibus extraneus solvere debuit, etsi pendente lite termini lapsi, novos terminos non jure petet retrahens, *Dn. Mevius p.* 5. *dec.* 75. Conditiones etiam easdem implere debet retrahens, ad quas se obligavit emtor, modo illae expressae in contractu, *Jo. a Sande lib.* 3. *tit.* 5. *def.* 11. Si autem praesumatur dolus vel ex parte venditoris, si animosiorem surroget emtorem, qui palam plus promittat, recte aliud agat, locum habet juramentum Purgationis, *Dn. Carpz. d. constit.* 33. *def.* 2. *Dn. Mevius d. tit.* 7. *art.* 2. *n.* 58. sicut etiam juramentum a retrahente praestandum, quod rem illam non in alterius, sed suam utilitatem emat, *Dn. Mevius d. l. n.* 49. *Balth. res.* 5. *num.* 2.
7 Tempus autem retractus plerumque Annus est, de quo *Carpzov. p.* 2. *constit.* 32. *def.* 2. *Mevius d. t.* 7. *art.* 1. *n.* 61. & *seqq.* quod spatium Camera etiam observat, *Gail. l.* 2. *observ.* 19. *n.* 14. *Mynf. centr.* 3. *obs.* 51. *n.* 3. *Dn. Mevius p.* 2. *dec.* 251. & hoc spatium a die sententiae currere incipit, & ideo utilis est denunciatio, & interdum ex vi statuti solemniter facienda, *Dn. Mevius d. part. dec.* 252. Et denunciatione facta si consanguineus respondeit se emere nolle, non est postea audiendus, si velit postea ignorantiam unius vel alterius circumstantiae allegare, *Dn. Mevius dict. t. decis.* 253. *Berlich. part.* 2. *concl.* 40. *Balthas. d. tit.* 10. *resol.* 2. quatenus socii habeant hoc jus a

videbitur in *tit. de comm. rerum alienatione*.

L. Super. ult.

SUMMARIA.

Pretium debet esse certum. 1.
Quando determinatio pretii in personam tertiam confertur, conditionalis est contractus & imperfectus. 2.
Secus est in dote. 3.
Dotatio non consistit in voluntate, sed necessitate. 4.
An compromissum valeat collatum in duos, quorum unus ab emtore, alter a venditore sit eligendus. 5.

1 Pretium debet esse certum §. 1. *Instit. h. t.* sufficit tamen id certum reddi, per relationem ad aliud, *l. 7. §. 1. l. 37. ff. h. t.* sic in tertii, id est, personæ certæ (non incertæ, *l. 25. princ. ff. loc.*) arbitrium, conferri posest determinatio pretii, quanti ille æstimaverit, & tunc omnimodo valet ipsius arbitrium, licet iniquum, nisi iniquitas manifesta, *l. 79. ff. pro Socio*, quod si tertius non æstimet, nulla est emtio, deficiente
2 conditione, *d. l. 7. pr. ff. h. t.* Colligitur ex textu; Quando determinatio pretii in personam tertiam confertur, conditionalem esse contractum; & imperfectum, cum certitudo pretii sit de substantia emtionis, *Gomez tom. 2. c. 2. num. 9. Mant. d. tit. 19. n. 19. Cald. de emt. c. 18. n. 15. Molin. de*
3 *J. & J. tr. 2. disp. 357. num. 9.* licet secus sit in dote, ubi si declaratio in alicujus arbitrium conferatur, eo non arbitrante recur-
4 ritur ad arbitrium boni viri, quia dotatio non consistit in voluntate, sed necessitate, *Gratianus tom. 2. disc. c. 254. num. 55.* & multi, quos refert *Petr. Barb. in l. 1. part. 3. n. 41. pr. ff. sol. matr.* qui tamen *d. l. & ad l. si æstimatis 51. n. 2. ff. sol. matr.* recte declarat, non quod dotis constitutio nulla; sed quod æstimatio sit nulla, si ea in arbitrium tertii collata & ille noluerit æstimare, aut non potuerit, & ita nulla sit venditio, ipsa tamen dotatio firma per *l. 3. C. de dotis promissione*, sit ergo dotis constitutio valida, sed ratione quantitatis ad
5 arbitrium boni viri recurritur. Sed si in duos, quorum unus a venditore, alter ab emtore eligendus, compromittatur, non valere volunt hoc compromissum, *Pinell. p. 2. de bon. mat. cap. 1. n. 6. Cald. d. l. n. 15. Mantic. d. t. 9. n. 35.* licet dissentiat *Fachin. lib. 2. cap. 1.* ubi testatur de communi.

TITULUS XXXIX.

De Hereditate vel Actione vendita.

L. Æs alienum. 1.

SUMMARIA.

Non est in potestate heredis, nomina passiva, quæ ossibus ejus inhærent, in alium transferre. 1.
Limitationes. 2.
Si Fiscus vendit hereditatem, an ille conveniendus sit, an vero emtor? 3.

1 HEres vel venditor, qui vendidit hereditatem aditam, ipse conveniendus est, & non emtor, a creditoribus hereditariis, licet actum sit, ut conveniretur emtor, quia heres paciscendo jus creditorum mutare nequit, & non est in potestate heredis, nomina passiva, quæ ossibus ejus adhærent, in alium transferre, *l. 59. §. 1. ff. de jure dotium, Mantica de tac. & amb. convent. lib. 4. tit. 10. num. 20. & seq. Mozz. de cont. tit. de reb. n. 7. Vinc. de Franchis dec. 273. n. 7. Tiraqu. de Retr.*
2 *consang. §. 26. Gl. 1. num. 53.* nisi 1. Emtor volens suscipiat actiones, *l. 2. sup. de pact.* 2. Aut venditor non sit solvendo, *l. plane 94. §. 1. in fin. ff. de legat. 1. Dn. Mevius p. 5. dec. 14. num. 2.* Et emtorem eo casu invitum conveniri posse, probatum *arg. l. 2. §. 18. ff. h. t.* & convento venditori datur regressus contra emtorem, per *l. seq. Arum. lib. 1. decis. 12.* & hunc referens *Dn. Hahn. ad Wesenb. h. t. in v. num. 4. Cravetta cons. 38.* 3. Nisi Fiscus vendat, ubi semper emtor privatus conveniendus, *Molina disp. 340. n.* per hanc *l. Jo. a Sande lib. 3. tit. 4. def. 3.* quo etiam in bonis vacantibus locum habet, *locum qui bona 41. ff. de*
3 *jure Fisci, l. 1. h. t.* Sic, si quis hereditatem vacantem a Fisco emerit, contra eum utilis petitio hereditatis datur, *l. 13. §. 9. ff. de petit. hered.* Sed aliud in venditione rerum singularium, ubi emtor statim securus, sed Fiscus respondere tenetur intra quadriennium, *Glossa hic & Castrens. aliique DD.* Sed rectius *hic Cujacius* distinguit; qui verus heres agit de hereditate, quasi non fuerit caduca, & tunc agetur contra fiscum,

Fiscum, juxta *l. 2. C. de quadrien. praescript.* aut creditor, vel legatarius agit, & tunc agitur contra emtorem, non Fiscum: Si tamen emtor non sit solvendo, Fiscus in subsidium conveniendus, in quantum ad eum pervenit, *l. fin. ff. de eo per quem factum erat, DD. hic* praesertim *Accurs. & Bald. & M. Anton. Peregr. de jure Fisci lib. 6. tit. 4. num. 30.*

L. Ratio juris. 2.

SUMMARIA.

Qu. contra quem agendum sit creditoribus vel legatariis, vel fideicommissariis, si hereditas vendita? 1.

Qu. An emtor hoc casu plane sit liberatus? 2.

Ampliatio ejus, quod habetur. 3.

Venditor non potest petere satisdationem ab emtore super indemnitate. 4.

Actiones passivae nulla cessione transferuntur. 5.

Emtor in subsidium conveniri potest. 6.

Dictum est, in *l. praecedente*, Nomina passiva inhaerere ossibus heredis, adeo, ut ab eo in emtorem non possint transferri:
1 Sed Quaeritur *hic* 1. *Contra quem agendum sit creditoribus vel legatariis vel fideicommissariis?* & Respond. contra venditorem, quae responsio ex praecedentibus plana, & emtor hereditatis nondum excusso venditore exceptione non competentis actionis se tueri potest, *Mevius p. 2.*
2 *dec. 296.* 2. Quaeritur: *An emtor plane sit liberatus?* Resp. quod non, licet enim ratio juris non patiatur, ut emtor possit conveniri, quia tamen emtor hereditatem cum omni onere emit, & habet omne lucrum hereditatis, utique aequum est, ut etiam aes alienum a venditore solutum, ipsi restituat emtor, *Zanger. de except.*
3 *part. 3. cap. 9. n. 28.* Sed quaeritur 3. *Quid si fidem interposuerit emtor, de solvendo aere alieno?* & Respondetur, ne tum quidem emtorem conveniri posse, ratio est, quia heres & emtor non potuerunt obligationem ex quasi contractu initam, qua venditor seu heres adeundo se semel creditoribus & Legatariis constrinxit, tollere. Sed si creditores emtorem convenerint, & emtor sponte susceperit actionem, venditor exceptione taciti pacti se contra creditores postea defendere posset, *lib. 2. C. de pact.* Colligunt ex hoc textu *Sich.* &
4 alii: Quod venditor non possit petere satisdationem ab emtore super indemnitate, per pignora scilicet & fidejussores, quod forte intelligunt, quia post contractam venditionem hoc petere non posset, nisi scilicet nova causa oriatur, v. gr. dilapidatio bonorum & sim. Sed ab initio hac lege venditionem hereditatis contrahi posse, ex hac ipsa lege probatur, quia si nimis sero satisdatio in hac specie peti diceretur, utique tempore venditionis potest
5 peti. Colligitur etiam ex *hac lege*: Actiones passivas nulla cessione transferri posse, *Tiraqu. de Retr. lign. §. 26. Gl. 1. n. 58. Petr. Barb. in l. quia tale num. 62. ff. sol. matr.*
6 *& August. Barb. hic*: Collige etiam illud, quod ad legem primam diximus; si venditor non sit solvendo, posse emtorem in subsidium conveniri, *Barbos. hic in fine.* Quae autem hactenus de emtore dicta; non habent locum in eo, qui, cum egisset cum alio in judicio petitionis hereditatis, transegit cum reo, dando ipsi certam quantitatem, & accipiendo hereditatem, qui omnino ut heres conveniri potest per tradita *Dn. Mev. p. 5. dec. 14.*

L. Nominis. 3.

SUMMARIA.

Delegatio debitoris consentiente debitore delegato fieri debet. 1.

Delegatio vero nominis etiam invito debitore fieri potest. 2.

Limitatio. 3.

Discrimen nobile inter delegationem & cessionem nominis. 4.

1 Delegatio debitoris consentiente debito-
2 re delegato fieri debet; Sed delegatio nominis, sive cessio, etiam invito debitore
3 fieri potest, modo non in potentiorem fiat, aut actio sit litigiosa, *l. 2. sup. ne liceat potentior.* ratio; quia illic fit Novatio, & novus substituitur debitor, hic vero manente eodem debitore, constituitur tantum procurator in rem suam, & actio
4 manet infixa ossibus Creditoris. Unde colligitur discrimen nobile inter delegationem & cessionem nominis: ubi scilicet delegatio proprie pro delegatione debitoris accipiatur (nam interdum cessio actionis etiam delegatio solet vocari, sed impropie) & de hoc discrimine *Ant. Gomez t. 2. resol. c. 2. n. 6.*

num. 6. Molin. d. 340. num. 5. Mant. d. tr. de tac. & amb. convent. lib. 4. tit. 13. num. 1.

L. Qui nondum. 4.

S U M M A R I A.

Si dolus causam dederit venditioni hereditatis, est nulla. 1.
Dolus causam dans contractui, reddit eum nullum. 2.
Nisi dolus sit incidens. 3.

1 Cum vires hereditatis nondum haberem cognitas, mihi dolose persuasisti, ut tibi eam venderem, & vendidi parvo pretio, nam ignorantia virium hereditatis & dolus Adversarii præsupponitur, *Pruckm. vol.* 2 *1. consil. 50. num.* 337. contractus est nullus, ob dolum, qui causam dedit contractui, *l. 7. ff. de dolo*. Imo si tradidissem, a te 3 vel ab alio possem repetere. Secus, si dolus fuerit incidens v. g. si vendere volenti persuaseris, ut viliori pretio venderet, tibi valet venditio, sed teneris supplere pretium justum, & sic, nisi pretium suppleat emtor, in effectu annullatur contractus.

L. Emtor. 5.

S U M M A R I U M.

Quando quis emit hereditatem, vel nomen, duplicem habet actionem directam scilicet & utilem.

Quando quis emit hereditatem vel Nomen, habet hic duplicem actionem 1. directam ex persona venditoris, quo casu eo jure uti debet, quo is, cujus personâ fungitur, & hoc casu est procurator in rem suam *l. 8.* 2. Etiam utilem, quam suo nomine exercere potest, atque hæc actio utilis datur ex constitutione Pii Imperatoris, *Bachou. tract. vol. 2. d. 29. th. 3. lit. C. & disp. 4. de act. th. 3.* & conferantur *Joca Saudeii cas. pacti c. 8. in pr. & n. 7. & confer. notata supra ad l. 10 C. de obligat. & act.*

L. Qui tibi. 6.

S U M M A R I A.

Si duo hereditatem emerunt, ille potior est, cui prior res hereditaria tradita. 1.
Sed venditor alii postea hereditatem vendens tenetur actione emti, quod fidem fregerit datam, & tenetur ad interesse. 2.

1 Venditor hereditatis, si hereditatem duobus vendit, non is potior est, qui prior emit, sed cui prius tradidit res hereditarias, sed prior emtor conveniet venditorem ad interesse, & idem est in venditore 2 rei singularis, *l. 15. supra de rei vind.* Sed venditor alii postea hereditatem vendens tenetur actione emti, quod fidem fregerit datam, & tenetur ad interesse, quod etiam in aliarum rerum venditioninibus locum habet, ideoque hic nihil singulare. Sumunt nonnulli argumentum ex *hoc textu*: Quod venditor non præcise teneatur tradere, sed præstando interesse liberetur, sed ex textu id non probatur, quicquid alias de ea quæstione sit statuendum, nam hic venditor alii rem tradiderat, ut ex verbis textus apparet, & sic non poterat alii vel primo emtori tradere.

L. Postquam. 7.

S U M M A R I A.

Nomen debitoris potest dari pignori & postea vendi jus creditoris. 1.
Emtori rei oppignoratæ datur utilis actio ex constitutione Pii Imperatoris, n. 2.

1 Nomen debitoris potest dari pignori, & ille cui datum est, potest ipsum alteri vendere jure creditoris, sicut aliam rem 2 pignoratam, & emtori datur utilis actio ex constitutione Pii Imperatoris, qua potest exigere debitum, sicut & venditor, seu creditor poterat exigere in illum existente debitore suo, qui illud nomen oppignoraverat, *Dn. Mevius p. 5. dec. 345. num. 9.* sed hæc de re plura in *l. nomen 4. C. quæ res pignori.*

L. Ex nominis. 8.

S U M M A R I A.

An per venditionem nominis debitoris mihi transeat dominium rei ab eodem obligatæ mihi, in emtorem? 1.
Venditio sola non transfert dominium. ibid.
Cedendo jus pignoris, jus tantum cedo, non dominium quod non habui, ibid.
Duplex ex venditione nominis actio datur. 2.
Vendita actione videtur etiam venditum jus hypothecæ. 3.

1 Mutuo dedi centum, & obligavit mihi debitor domum suam pro hypotheca, postea vendo tibi nomen, Quæritur: An domi-

dominium rei pignori obligatæ per venditionem consecutus sit? & palam est id non esse factum dominium, tum, quia venditio sola non transfert dominium, tum, quia cedendo jus pignoris jus tantum cedo, non dominium quod non habui. Sed tamen poteris actione hypothecaria pignora persequi, si non tantum vendidi nomen, sed etiam te Procuratorem in rem tuam constitui, id est, cessi, nam cessio in incorporalibus habetur pro traditione. Si vero nondum cessi, ex constitutione Pii Imperatoris, habes utilem actionem hy-
2 pothecariam. Collige: I. Duplicem ex venditione nominis actionum: unam ex cessione, directam scilicet alteram ex venditione sola, scilicet utilem, *Bacch. in Treutl. vol. 2. disp. 19. th. 5. lit. C, & disp. 4. de act. th. 3.* Licet alii communiter etiam ex cessione
3 utilem actionem derivent. II. Vendita actione, videri etiam venditum jus hypothecæ, *argum. hujus l.* hoc enim hic, ni fallor, præsupponitur & clarius in *l. 6. & 7. supra de oblig. & act. Neguzant. de pign. memb. 3. part. 5. princ. num. 93. Boer. dec. 235. Joan. a Sande d. tr. de cess. c. 8. n. 31.* Itaque ex sola venditione nominis, actio hypothecaria seu cessoria transit, quæ scilicet tempore cessionis fuit, *Negus. d. l. & Jo. a Sande d. c. 8. num. 32. & seq.*

L. Certi. ult.

SUMMARIA.

Qu. An actio realis cedi possit? 1.

Quæst. An hypothecaria sine personali actione cedi possit? 2.

Qu. An consensus super feudo semel impetratus sine novo consensu cedi possit? 3.

Qu. An cessionarius utile dominium habeat, an vero dominium penes cedentem maneat? 4.

1 Cedo tibi actionem realem ad fundum, quem alius possidet, Quæritur: *cum dominium ita non transferam, an actionem realem cedere possim?* Affirmat hoc Imperator, ex generali voce: *actionis.* Ergo tam actio realis, quam personalis cedi po-
2 test. Sed quæritur hic; *An etiam hypothecaria sine personali cedi possit?* Quod recte Negatur, nisi in casu, ubi peremta personali actione, remansit hypothecaria, ut in *C. de luit. pign.* aut quando cessionarius jam ante habuit personalem, *Salyc.*
3 *hic num. 2.* Sed quæro hic? *An consensus super Feudo semel impetratus, sine novo consensu cedi possit?* Quod Negat post *Rauchbarum p. 1. quæst. 6. num. 29. Heig. p. 2. quæst. 5. n. 28. & Vincentium de Franch. dec. 39. Dn. Carpz. lib. 5. resp. 35.* semper tamen de hac sententia dubitavi, cum consensus non videatur personæ datus, sed debito, & afficiat rem, & alioquin sine debitoris etiam consensu novo, cessio hæc fieri, & Domini consensus peti non posset contra *l. 3. h. t.* Nec vidi unquam in concursibus creditorum sententiam illam
4 Doctorum apud nos observatam. Demum quæro, An cessionarius utile dominium penes cedentem maneat, & sic locum habeat ratio *legis 3. C. de Novat.*? Prius negat, & posterius affirmat *P. Barb. ad l. si alienam 12. num. 63. ff. sol. matr.* & sic hic rei vindicatio utilis sine dominio est; nam non nisi traditione transfertur dominium.

TITULUS XL.

Quæ res venire non possunt, & qui vendere vel emere vetantur.

L. Fucandæ. 1.

SUMMARIA.

Privatis interdicitur commercium purpuræ, proposita capitis pœna, & amissione bonorum. 1.

Hæc l. cum sequ. hodie non amplius est in usu. 2.

1 HÆc privatis interdicit commercium purpuræ proposita capitis pœna, & amissione bonorum, quia soli Principi Augusto & Augustæ, hæ vestes conveniunt, 1
nam Blatta & Oxyblatta & color hyacinthinus purpuræ species fuit. Ergo harum vestium commercia merito privatis interdicta. Vid. *l. 10. infr. d. nov. legulis & t. C. de vestibus holoberis & Dn. Marquardus de jure*
2 *mercat. l. 2. c. 1. num. 26.* Sed hodie *hæc & sequens lex* in usu non est; nam Purpura non amplius in eo pretio existit, quo sub Imperatoribus priscis fuit. Et Imperatorum alia hodie sunt ornamenta, *Cujac. lib. 12. obs. c. 24.* & hunc referens *Perez. h. t.* [illegible]

L. Comp

L. Comparandi. 2.

SUMMARIA.

A barbaris sericum emere non fuit licitum excepto commerciorum comite, 1.

Hodie novo Justiniano opus esset. 2.

1 A barbaris sericum emere non fuit licitum excepto commerciorum Comite, procul dubio causa prohibitionis fuit: quia 1. Non debuerunt omnes sericis vestibus uti, sed illi tantum, quibus ratione majestatis aut dignationis conveniebat: 2. Ne pecunia ad barbaros magno numero transferatur: 3. Ne opes privatorum male collocentur; sed jamdudum sepultæ sunt hæ leges. Ubivis serica prostant, ubique serica vestimenta induuntur, & non dignita-
2 tis, sed opum habetur ratio, Novo Justiniano opus esset. Et ideo *Casp. Klock. in tr. de ærario lib. 2. c. 6.* curam vermiculorum serici, ad serica comparanda, Principi commendat, ne tanta pecuniæ strues quotannis ad exteros, Italos v. g. & Gallos, aliosque transportetur.

L. Quia. 3.

SUMMARIA.

Pœna eorum, qui fiscales res vel frumentum publicum, devehentes a recta via declinant. 1.

Qui a recta via deflectit, securitate publica se indignum reddit. 2.

Præsumitur fraudare velle vectigalia, qui non servat iter consuetum. ibid.

Quando certus locus deputatus est venditioni frumenti, extra illum locum non licet vendere vel emere. 3.

Frumentum publici canonis quodnam? 4.

1 Quando ii, qui fiscales res vel frumentum publicum devehendum suscipiunt, & a recta via declinantes in littoribus ea distraxerunt, capite puniuntur, sicut & emtores, *hic & l. 7. C. de navicular.* nam hoc pacto multi fame possent perire. Collige:
2 I. Eum, qui a recta via deflectit, securitate publica se indignum reddere, *Rosenthal. de feud. cap. 5. concl. 22. lit. B. Gaill*
3 *lib. 2. obs. 64. num. 11.* & præsumitur fraudare velle vectigalia, qui non servat iter consuetum, *Mascard. de probat. concl. 474. n. 3.* II. Quando certus locus deputatus est venditioni frumenti, extra illum locum non licere vendere, vel emere, licet pœna ea non sit, quæ hic exprimitur, quæ tantum ad frumentum publici canonis pertinet; sed in illo casu erit pœna arbitraria.
4 Frumentum autem illud publici canonis, de quo in *hac lege* agitur, procul dubio frumentum illud fuit, quod deputatum fuit ad alendum populum Romanum, cujus rei curam semper maximam habuerunt Principes Romani.

L. Ne frumentum. ult.

SUMMARIUM.

Eadem fere ratio est frumenti ad exercitum destinati, quæ est frumenti publici canonis.

Eadem fere ratio frumenti ad exercitum destinati, ubi honestiorum pœna proscriptio, reliquorum capitale supplicium, cujus ratio evidentissima, ne exercitus frumento destituatur, cum in re militari semper potissima ratio annonæ habenda sit. Et puto id ita intelligendum, ne etiam miles possit frumentum sibi assignatum vendere, ne postea ipse egeat. Videmus enim milites nostros sæpe annonam sibi assignatam vilissimo pretio vendere, ut tantum præsentem pecuniam habeant, quod omnino contra præsentem legem fieri videtur.

TITULUS XLI.

Quæ res exportari non debeant.

L. Ad Barbaricum. 1.

SUMMARIA.

Commeatus & annona barbaris vendi non debet. 1.

Ampliationes: 2.

Licita sunt statuta, quibus prohibetur evectio extra provinciam. 3.

Limitatio. 4.

Exportatione frumenti prohibita, transportatio per provinciam non videtur prohibita. 5.

Prohibita exportatione frumenti, etiam farina exportari censetur prohibita. 6.

1 Commeatus & Annona, sive esculenta vel potulenta barbaris vendi non debent, *hic & l. cotam 11. pr. ff. de Publicanis*, quod hic extenditur dupliciter, ut ne gustus

ctus quidem causa hoc facere liceat, ne scilicet liquaminum, vini, v. g. dulcedine illecti Barbari, fines Romani Imperii in-
2 vadant, nam exempla sunt barbarorum fructibus illectorum, ut Longobardorum & Gallorum, quæ hic allegat *Gothofr.* Deinde, ne quidem propter utilitatem commerciorum id facere licet, quia salus & tranquillitas Reipubl. commerciorum utilitati præponenda. Unde sequitur, nec panes coctos, nec farinam barbaris vendere licere, *Boer. dec.* 112. *Clarus* §. *fin. q.* 82.
3 *Colerus de alim. lib.* 1. *c.* 17. *nu.* 12. Collige: Licita esse illa statuta, quibus prohibetur evectio extra provinciam, si publica utilitas id requirat, & alias provinciales inopia frumenti laborent, per *hanc legem & l.* 4. *C. de commerc. Cravetta conf.* 973. *n.*45. *Menoch. conf.* 1000. *nu.* 56. *Petr. Anton. de Petra de jure quæsito per Princ. non toll. cap.* 6. *nu.* 85. & quos allegat *Klock. vol.* 1.
4 *conf.* 10. *nu.* 826. modo absit avaritia, & non seponatur charitas proximi. Et civitates quædam habent hoc privilegium, ut omne frumentum in civitatem inferatur, nec inde sine permissione extrahatur, ut Magdeburgenses, *Marpurg. vol.* 4. *conf.* 17. *& seq. & hos referens Dn. Marquardus d. tr.*
5 *l.* 2. *c.* 1. *n.* 35. Si tamen exportatio tantum prohibita, transportatio per provinciam non est prohibita, *Boer. dec.* 178. *n.* 12. *& Colerus d. l. n.* 22. Prohibitio autem venditionis etiam ad permutationem, donationem, pignoris dationem suo modo est extendenda, per tradita *Fabiani de Monte in tr. de emt. q.* 2. *n.* 9. *& seq.* & alia statuta etiam non subditos ligant, *Colerus d. c.* 17. *nu.* 9. non tamen ad aliud genus fructuum facile extendenda, *Col. d. l. n.* 29.
6 Sed prohibita exportatione frumenti, etiam farina exportari censetur prohibita, *Dn. Marq. d. tr. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 37. *& Mastrill. dec.* 139.

L. Nemo ult.

SUMMARIA.

Legati a Barbaris missi non debent habere potestatem comparandi arma offensiva vel defensiva, uti nec ferrum factum vel infectum. 1.

Ampliatio. 2.

In Recess. imper. de anno 1417. *arma bellica, aut victualia piratis vendere prohibitum.* 3.

Nov. 85. *c.* 1. *armifactura & c.* 3. *armorum commercium privatis interdictum.* 4.

1 Legati a Barbaris missi non debent habere Potestatem comparandi arma offensiva, vel defensiva, uti nec ferrum factum, vel infectum, nec ullus ea barbaris vendere præsumat, sub pœna capitalis supplicii, & publicationis bonorum, ratio in textu: Ne Barbari talibus rebus, quibus indigent, armentur contra Imperium Romanum, *Azor. p.* 3. *inst. mor. lib.* 8. *c.* 3. *Menoch. lib.* 2. *A. Q. cas.* 385. *Hillig. in Donell. lib.* 9. *c.* 10. *lit. A*, de quo pluribus *Dn. Thabor in Armamentario cap.* 2. *de Armo-*
2 *rum commercio* §. 5. *& seqq.* Et id in *l. cotem ff. de Publicanis* extenditur ad cotes, sales &c. Sic etiam idem ad triremes & naves extendendum ob majorem rationem, *Molin. de J. & J. disp.* 343. *nu. fin. Loccen. de jure marit. l.* 1. *c.* 2. *n.* 3. quod etiam ad pyrium pulverem, bombardas, aliaque instrumenta bellica in perniciem humani generis, vel terrorem inventa, extendit *Straccha de mercatura p.* 1. *nu.* 13. *& seq.* Conf. & *Menoch. lib.* 2. *A. Q. cas.* 65. *n.* 23. *seq.* Sed ad vaginas extendi posse negat
3 *Dn. Thabor. d. l.* §. 8. In *Recessu Imperii de anno* 1417. arma bellica aut victualia piratis vendere sub corporis ac vitæ pœna
4 nec non confiscationis prohibitum: quin etiam *Nov.* 85. *c.* 1. armifactura, & *c.* 3. armorum commercium plane privatis prohibitum. Sed hodie ea prohibitio cessat, *Stracchа de mercat. p.* 4. *nu.* 10. *Dn. Marq. de jure merc. l.* 2. *c.* 1. *nu.* 63. plura de hac re videantur apud *Dn. Marq. d. tr. l.* 1. *c.* 16. *n.* 27. *& seq.* ubi inter hostes & barbaros distinguit, & de Tabaco an ad merces vetitas comparari referri debeat, *n.* 33.

TITULUS XLII.

De Eunuchis.

L. Si quis. 1.

SUMMARIUM.

Pœna constituta in eos, qui faciunt Eunuchum.

FAciens quem Eunuchum, punitur capite, & tam servus, quam locus con

confiscatur, ubi sciente domino loci Eunuchus factus est, ex quo sequitur, pro homicida eum habendum, *l. 4. §. fin. & l. seq. ff. ad L. Corn. de Sicar.* Sed hæc pœna quodammodo alteratur in *Nov.* 142. *c.* 1. & servi castrati fiunt liberi, per *d. Nov.* 142. *c.* 2. Excipitur tamen casus, si medicinæ causa id fiat, ut fieri solet in calculo, de quo Vid. *Clarus §. fin. q.* 68. *Farin. q.* 20. 153. *Menoch. lib.* 2. *A.Q. cas.* 570. *Tholos. l.* 7. *syntagm. cap.* 2.

L. Romanæ. ult.

SUMMARIA.

Servi Eunuchi facti a nemine comparari possunt. 1.
Limitatio. 2.
Leges Romanæ barbaros non ligant. ibid.
Vectigal ordinarium fuit octava quæstus. 3.
Ex iis rebus, quæ mercium nomine non sunt, vectigal non solvitur. 4.
Vectigal quid sit? 5.

1 Sive in Romano sive in Barbarico solo Romani servi Eunuchi facti sint, a nemine comparari possunt, sub pœna gravissima, quæ etiam Tabellioni f. Notario instrumentum desuper facienti, dictatur, & si quid vectigalis nomine ob hos servos
2 susceperit, eadem pœna plectendus; Sed aliud in iis servis, qui natione barbari sunt, qui si in barbarico solo sint facti Eunuchi, licite vendi possunt, quippe hic circa castrationem nihil contra leges Ro-
3 manas factum, quæ barbaros non ligant, nec a barbaris quicquam contra Nationem Romanorum factum est. Obiter Notandum
4 ex *hac lege*: I. Vectigal ordinarium fuisse octavam quæstus, *hic & l.* 7. *C. de vectigal. Cujac. hic*: II. Ex iis rebus, quæ mercium nomine non sunt, v. g. Romanis in Imperio, vel apud Barbaros exfectis, ve-
5 ctigal non solvi. Vectigal enim est quod superiori pro invectione, evectione & transvectione mercium præstatur, *Menoch. cons.* 1201. *n.* 1.

TITULUS XLIII.

De Patribus, qui Filios suos distraxerunt.

L. Liberos. 1.

SUMMARIA.

Parentes liberos alienare non possunt. 1.
Nec creditor filium a parente pignori potest accipere sub pæna relegationis. ibid.
Ampliatio. 2.

1 PArentes liberos, ut non oppignorare, *l. ult. ff. quæ res pign.* ita nec donare, nec vendere possunt, *l.* 1. *h. t. & l.* 16. *ff. de emt.* cum homo liber extra commercium sit. Creditor autem qui sciens filium a parente pignori acceperit, relegatur, *l. fin. ff. quæ res pign. oblig. Neguz. de*
2 *pign. m.* 3. *p.* 2. *n.* 50. multo minus ergo vendere licebit hominem liberum, *Molin. de J. & J. disp.* 340. *n.* 21. & quos hic in collectaneis cumulat *Aug. Barbos. & Dn. Marquardus de jure mercat. l.* 2. *c.* 1. *nu.* 20.

L. Si quis. ult.

SUMMARIA.

Exceptio l. praced. 1.
Fames ceu clades omnium horribilissima, belli & pestis calamitatem superat. 2.
Restrictio dispositionis h. l. n. 3.

1 In Casu summæ inopiæ, non tamen nisi sanguinolenti, id est, recens nati, vendi possunt. Sed licitum est omnibus, aut pretium justum persolvendo, aut aliud mancipium dando, tale mancipium liberare. Ratio prioris in necessitatis telo durissimo, posterioris vero in favore libertatis. Collige ergo ex particula exclusiva, *Tantummodo*: ex alia causa, licet videri possit major, non licere patri vendere filium, quia nulla necessitas fami par, *Tiraq. de Retr. consang. §.* 26. *Gl.* 1. *num.* 23. *& seq.*
2 ubi de fame, ceu clade omnium horribilissima, quæ & belli & pestis calamitatem superat, plura, *Ascan. de pat. potest. eff.* 11 *n.* 7. sed si periculum tamen mortis præsentissimum, idem statuunt *Pinell. de bonis mat. P.* 2. *rubr. n.* 27. *Surdus in tr. de alim. tit.* 8. *priv.* 38. *num.* 14. *Molin. de J. & J. disp.* 33. *n.* 27. Sed non puto recedendum esse a priori opinione: Sed eadem ratio permutationis, quæ est venditionis, *Pinell. d. l. nu.* 26. *Surdus nu.* 12. & Oppignorationis, *Covar. lib.* 3. *resol. c.* 14. *num.* 4. *Surdus d. l. num.* 9. *Pinellus num.*
3 25. Sed restringitur hæc potestas communiter ad Patres, vel Avos paternos, qui liberos in potestate habent, licet parentum fiat in lege mentio, quia hic est effectus

fectus patriæ potestatis, *Pinell. d. l. nu.* 22. *Molin. d. disp.* 33. *nu.* 24. *Surdus d. l. nu.* 15. *&* 17.

TITULUS XLIV.

De Rescindenda Venditione.

L. Si Pater. 1.

SUMMARIA.

Contra venditionem metu expressam datur restitutio in integrum. 1.

Sicut dolus dans causam contractui, reddit contractum ipso jure nullum, ita etiam metus. 2.

Venditor h. casu debet restituere pretium. 3.

1 Contra venditionem metu, vel corporis cruciatu expressam, possum petere Restitutionem in integrum per *l.* 1. *ff. quod metus causa*, & hic violentia de-
2 dit causam contractui, sicut ergo dolus dans causam contractui, reddit contractum ipso jure nullum, ita etiam metus; nam, licet metu extorta voluntas, sit etiam voluntas, in bonæ fidei tamen contractibus metus & vis hanc voluntatem vitiat, ut contractus sit ipso jure nullus. Vid. *hic Cujac.* & concurrit hic mala fides, quæ emtionem reddit nullam, *l.* 6. *infr. de præscript. long. temp.* Sed restitutione hic opus esse, vel actione quod metus causa, vel exceptione, vel imploratione officii judicis forte melius statuunt, *Farin. p.* 2. *fragment. lit. M*, *num.* 25. *&* 35. *Sebast. Med. de casibus fortuitis*, *p.* 1. *qu.* 7. *num.* 62. *& seq. Petr. Barb. p.* 4. *rubr. ff. solut. matr. num.* 28. *Bacch. ad tit. quod metus causa*, *cap.* 1.
3 *num.* 1. *& seq. præprimis num.* 4. Sed venditor debet restituere pretium, ratio in *l.* 24. §. 4. *ff. de min.* Sed specialis ratio in *l. si per impressionem sup. de his quæ vi metus. causa*, quæ loquitur de iis, quæ vendita sunt publicum officium gerentibus per impressionem, i. e. officii ac potestatis terrore adhibito, nam hi, si aliquid contra prohibitionem emerint in provinciis, pretii puniuntur amissione, *Cujac. in hac tit. de particula* (*maxime*) hic multis agit *Gl. & DD.* quidam eam abundare dicunt, sed nihil causæ video, cur non hanc interpretationem arripiamus, quærentem statim in ipso libello obtulisse pretium, quod necessarium non fuisset, sed potuisset in progressu litis offerri.

L. Rem. 2.

SUMMARIA.

Venditor qui in venditione ultra dimidium est læsus, potest ex h. l. agere cum emtore, ut vel rem restituat, rescisso contractu, vel justum pretium suppleat. 1.

Beneficium h. l. etiam emtori competit, aliisque in contractibus locum obtinet. 2.

Consideranda est læsio non ex eventu, sed ex vero pretio. 3.

Quær. si venditor sciverit pretium, an subvenietur ei per hanc actionem? 4.

Quær. si filia renunciaverit paternæ hereditati sub juramento, quæ tamen in triplo vel quadruplo læsa, an possit ob immodicam læsionem agere? 5.

Quær. an scientia pretii in venditore præsumatur? 6.

In stricti juris contractibus h. l. locum non habere, videtur verius. 7.

In permutatione h. l. admitti non adeo est dubium. 8.

It. in datione in solutum & transactione. 9.

Quandoque etiam in divisione per sortem locum habet. 10.

Ampliatio dispositionis h. l. *n.* 11.

Limitatio. 12.

Alternative ex h. l. *agendum est.* 13.

Re peremta locus huic querelæ ex h. l. *non est.* 14.

Quo spatio actio hæc præscribatur. 15.

1 Venditor qui in venditione ultra dimidium læsus est, v. g. si rem vere constantem 12. flor. 5. flor. vendere cogatur, Vid. *Klock. t.* 2. *conf.* 43. *num.* 71. potest ex *hac l.* 2. agere cum emtore, ut vel rem restituat, rescisso contractu, vel justum
2 pretium suppleat. Electio enim est rei, & hoc beneficium ob paritatem rationis etiam emtori competit, post alios *Carpz. p.* 2. *c.* 34. *def.* 8. nec non in aliis contractibus, in quibus ultro citroque obligatio vel synallagma est, locum habet, *Carpz. d. const.* 34. *def.* 10. *& seqq.* Est enim generale remedium ad omnes actus lædentes, *Dn. Mev. p.* 2. *dec.* 1. 148. *num.* 5. & cum venditor majori pretio vendendi, emtor vero vilius emendi, votum habeant, & ambo, ille quidem pretio diminuto, hic aucto, tandem in venditionem conveniant;

niant; sed considerenda est læsio non ex eventu, sed ex vero pretio, quod fuit tempore venditionis *d. l. 8. in fin. Covarr. lib. 2. varian. resol. c. 3. vers. Ceterum quandoque Cephalus cons. 351. n. 48. & seq.* unde quidam deducunt, in renunciatione hereditatis paternæ respiciendum esse tempus renunciationis, non vero argumentum bonorum postea secutum. Conf. *Thes. l. 2. q. 93.* quamvis hæc sententia sit dubia per tradita *Cephali cons. 165. n. 26.* ubi tradit, in calculatione legitimæ tempus mortis attendendum esse, v. g. filia elocata, data ei dote mille thaleros, renunciat paternæ hereditati, postea per accessionem hereditatis bona parentis in duplum augentur, iniquum videtur renunciationem ad futurum forte insperatum extendere. Sed quia hæc nobilissima & decantata lex est, ejusque in renunciationibus sæpe solet fieri mentio, placet aliquantulum uberius ea de re agere, sed tamen pro more, si ceteros attendamus DD. breviter. Et quidem quod etiam ad emtorem *hæc lex* extendenda suadet hæc ratio; quod emtor verum rei pretium probabilius ignoret, & tam indigeat re, quam venditor pretio, & *lex hæc* ad certam speciem facti directa, & ideo a contrario sensu argumentum hic non procedit, & sic contra Cujac. sentiunt *Pinell. in tr. subtili & accurato in hanc legem part. 1. cap. 2. & cap. 3. n. 1. Carpzov. d. l. Fachin. lib. 2. contr. cap. 6. Gabr. titul. de emt. concl. 1. ampl. 13. Gutierrez lib. 2. pr. qq. 133. n. 2.*

4 *Sed si venditor sciverit pretium, an subvenietur ei per hanc actionem?* Et non esse subveniendum DD. hic tradunt communiter, *& Fabianus de Monte qu. 8. n. 19. Alex. Trentac. lib. 3. tit. de emt. res. 3. n. 9. Tiraqu. de retr. consang. § 1. gl. 18. n. 14. Anton. Gabr. d. conc. 1. num. 98. Gratianus tom. 3. disc. for. cap. 461. n. 28.* & quos refert *Menoch. cons. 1263. num. 9. Klock. vol. 2. cons. 69. num. 47.* ubi idem in divisione tradit. Sed contrarium tuentur *Covarruvias lib. 2. res. cap. 4. n. 2. & Pinell. d. tr. p. 1. cap. 2. n. 10. & seqq.* quorum sententiam in eo casu veram esse puto & admittendam, quando quis extrema necessitate compulsus vendidit, & non potuit justo pretio vendere, vel emtorem, qui æquivalens pretium det, reperire, per tradita *Lud. Molina de J. & J. tr. 2. disp. 351. n. 4.* Neque in necessitate præsumitur donatio, nec in necessitatibus quis liberalis, *l. 18. ff. de adim. leg. Tiraqu. in l. si unquam,* verbis *donatione largitus n. 106. Anton. de Burgos in c. cum dilecti X. de emt. n. 19.* Nam hic miseratione magis dignus, quam qui ignorans vilius vendit, *Anton. Faber de error. Pragmat. decade 7. errore 8. n. 8.*

5 Sed quæritur, si filia renunciavit paternæ hereditati & sub juramento, quæ tamen in triplo vel quadruplo læsa reperitur, an potest ob immodicam læsionem agere ex hac lege? & quidem plures videntur hoc affirmare, quorum magnum Catalogum contexuit *Menoch. cons. 412. n. 37.* Sed nollem ratione conscientiæ suadere, ut quis ex hac lege agat, nisi ex altera parte dolus in proposito commissus, ubi tamen petenda esset absolutio, *Hippol. Rimin. v. 3. cons. 316. n. 4.* aut læsus per modum denunciationis Evangelicæ petat, ut suppleat quod deest justo pretio, de quo casu intelligo DD. quos refert *Menoch. cons. 1263. n. 20.*

6 Sed quærunt porro hic: *An scientia pretii in venditore præsumatur?* Quod affirmatur ex *l. 15. h. t.* præsertim si addatur vox (*Wissentlich*) *Klock. v. 2. cons. num. 48.* Sed hæc præsumptio in læsione immodica non sufficit, quia a fortiore præsumptione vincitur, quod nemo videatur jactare suum, *Covar. d. cap. 4. n. 2. Menoch. lib. 6. præs. 23. num. 36.* cum una præsumptio aliam tollat, *Menoch. lib. 1. præs. 29. & lib. 2. A. Q. cas. 472.* Et licet quis in aliis negotiis satis cautus & industrius deprehendatur, non tamen hic præsumitur scientia, quia deceptio manifesta, & nemo præsumitur jactare suum; præsumptio igitur cedet veritati, unde idem de minori dicitur, quod ex industria ejus non impediatur restitutio, *Sfortia Oddus in tr. de rest. in integr. p. 1. qu. 23. art. 3. Guido Papa dec. 88. Donell. l. 21. cap. 11.* & ibi *Hillig. lit. A.*

7 In stricti juris contractibus *legem hanc* locum non habere videtur verius, quia, quod hic constituitur æquitati & humanitati videtur tribui, cujus sane non est præcipua ratio habenda in stricti juris contractibus, *Jason. in l. si quis cum aliter n. 18. ff. de verb. oblig. Mozzius in rubr. quibus casibus annulletur emtio,* licet & in his admittat *Pinell. part. 1. d. tr. cap. 3. n. 7.*

n. 7. & ex parte *Joan. Balthas. tit.* 7. *resol. Bavar. resol.* 2. *num.* 12. ut in locatione habeat locum, *Cagn. in hac lege num.* 58.
8 *& Carpz. l.* 5. *resp.* 34. *num.* 6. In permutatione sane hanc admitti non est adeo dubium, *Mozz. d. rubr. n.* 18. *Fabianus de Monte d. qu.* 8. *num.* 10. *Pinell. d. c.* 3. *n.* 13.
9 *Gutierrez lib.* 2. *pr. qq. c.* 139. & in datione in solutum, *DD. refert Cephal. cons.* 261. *n.* 1. *& cons.* 976. *n.* 9. quin etiam in transactione ex æquitate plerique hanc admittunt, *Gutierrez d. lib.* 2. *c.* 141. *Kappen. dec.* 58. *Pinell. p.* 1. *c.* 4. *n.* 12. *Balth. d. ref.* 2. *num.* 13. *Ceph. cons.* 210. *n.* 77. *Klock. v.* 2. *cons.* 57. *num.* 16. quam sententiam etiam *Augustus Elector Saxoniæ* confirmavit *p.* 2. *const.* 34. & ibi *Carpzov. Dan. Moller. & Berl.* licet in puncto juris forte verior sit contraria *DD. Mev. p.* 4. *dec.* 30. Etiam si geminata sit promissio vel renunciatio, non tamen excludi hoc beneficium tradit *Ceph. cons.* 142. *num.* 54. licet sibi contradicat *cons.* 261. *n.* 10. *& cons.* 496. *n.* 30. Sed priorem sententiam etiam firmat *Hippol. Rimin. vol.* 1. *cons.* 45. *n.* 17. Item in venditione spei, v. g. jactus retis habet locum, quando quis ultra duplum ejus, quod alius dedisset, læsus reperiatur, *Ti-*
10 *raq. ad LL. Conn. gl.* 2. *num.* 38. Et in divisione per sortem facta hanc admittunt, si sortes inæqualiter per terrorem factæ sint & error postea detectus, *Joann. Fr.*
11 *Balth. d. ref.* 2. *num.* 11. Et licet venditio judicis decreto facta, tamen ex læsione agitur, quia licet ea, quæ in judicio fiunt, præsumptionem fraudis excludant, ubi tamen manifesta est læsio, veritati cedit præsumptio, *Gom. tom.* 2. *cap.* 2. *n.* 13. *Molina de J. & J. tr.* 2. *disp.* 349. *num.* 13. *Trentac. titul. de emt. res.* 3. *num.* 5. *Dn. Carpzov. d. const.* 34. *def.* 13. *Pinell. d. tr. p.* 2. *c.* 2. *n.* 18. *Fachin. lib.* 2. *cap.* 20. *in* 2. *quæst. Menoch. concl.* 1063. *n.* 17.
12 Sed aliud, si per sententiam, pretium justum esse, fuisset pronunciatum, *Pinell. d. p.* 2. *c.* 2. *num.* 21. *& seq.* Item, si per subhastationem legitime factam res vendita: nam subhastatio facit justum pretium, *Menoch. cons.* 1121. *num.* 1. *& seq.* Sed ipse contrarium videtur probare *cons.* 1063. *num.* 15. Sed distinguendum videtur inter licitationem dolosam seu malitiosam, & bona fide factam. Conf. *Carpzov. d. resp.* 34. *n.* 19. In Camera Elect. Erarii si licitator infra dimidium licitetur, hoc non significatur per edictum, & hac ratione hæc lis de subhastatione cum enormissima læsione conjuncta cessat, conf. notata *ad l.* 16. *h. t.* Non etiam videtur hæc lex locum habere, si donandi animo quis minoris vendat, *Cephal. cons.* 34. *n.* 12. *& cons.* 137. *num.* 53. *& cons.* 405. *n.* 9. Idem in remissione, nisi fiat ob causam, *Dn. Mev. pag.* 2. *dec.* 148. Si etiam quis ob exactionis difficultatem minus quid accipiat, si difficultas probetur, non habet locum hæc lex, *Dn. Mev. p.* 3. *dec.* 336. In rebus corporalibus etiam hanc legem locum habere, recte tradit *Cothmannus vol.* 3. *cons.* 50. *num.* 87. *&* 89. & in computationibus rationum, *Cothmann. d. cons. n.* 88. & in feudis locum habet, *Cothman.*
13 *cons.* 75. *n.* 13. Alternative autem ex *hac l.* agendum est, quia electio rei est, an a contractu velit recedere, an vero justum pretium supplere, *Carpz. d. const. def.* 7. *Anton. Burgos in c.* 3. *X. de emt. in fin. Cephal. d. cons.* 1261. *num.* 1. 3. *& cons.* 676. *num.* 8. adeo ut, si simpliciter petiisset Actor rescissionem, totus processus fuisset nullus, *d. c.* 3. & ibi *Panorm.* & licet *Pinell. c.* 3. *p.* 3. *num.* 9. simplicem libellum admittat, ejus tamen sententia est reprobata communiter, & ipse concedit, tutius esse alternative concludere, *Pinell. d. l. n.* 12. unde contra *Panorm.*
14 *in d. c. cum dilecti* 3. communius concluditur, re peremta locum huic querelæ ex *hac lege* non esse, *Covarr. lib.* 2. *resol. cap.* 4. *in fine, Pinell. p.* 2. *c.* 1. *num.* 36. *Molina disp.* 349. *num.* 6. *Cavall. qu.* 443. *Gutier. lib.* 2. *pr. qq. cap.* 137. *Gomez d. c.* 2. *n.* 22. unde, si ad tertium possessorem res vendita venerit, non est locus huic actioni, sed quanti minoris, si defectum res habuit, *Dn. Mev. part.* 9. *dec.* 192. nec secundus emtor tenetur, *Dn. Mev. p.* 5. *dec.* 22. Reus autem deducet expensas, quatenus cum fructibus non sunt compensatæ, per *l.* 40. *§. fin. ff. de Minor. Baldus hic n.* 23. *Pinell. p.* 2. *c.* 4. *n.* 1. *& seqq. Garsias de expensis cap.* 1. fructus etiam restituere debet emtor egenti venditori, quos scilicet post litem motam percepit, non quos ante bona fide percepit, *Pruckman. vol.* 1. *cons.* 4. *n.* 181. ubi

ubi idem esse dicit in feudis *Fab. de Monte qu. 6. n. 34. Gomez. d. c. 2. n. 4. Gutier. lib. 2. pract. qq. c. 134. Pinell. p. 2. c. 4. n. 1. Fachin. lib. 2. c. 14. Cevall. qu. 763. Molin. d. disp. 349. n. 11. Carpz. def. 89.* Sed si emtor agat ad rescissionem, cum fructibus omnibus rem debet restituere, quia emtor hoc casu non coactus a contractu recedit, sed voluntarie rescindit contractum, *Ceval. d. l. Pinell. d. c. 4. n. 28. Gu-*
3 *tier. d. l. n. 2. Vinc. de Franch. dec. 495.* Et huic actioni triginta demum annis præscribi volunt, sed si mala fides adsit, & alter sciat læsionem ultra dimidium, ne quidem triginta annis præscribitur huic actioni, cum Jure Canonico in tricennali etiam præscriptione bona fides requiratur, *Covar. in c. possessor. p. 2. §. 11. n. 4. Balbus de præscript. p. 2. part. 3. qu. 13. Canisius ad c. 5. X. de præscr. n. 25. Menoch. consil. 635. n. 6. Klock. vol. 2. cons. 48. n. 75. & seqq.* Heredi etiam competit hoc beneficium, a defuncto nihil factum, per quod a beneficio hoc excludatur. *Dn. Mev. part. 2. dec. 147.* conferatur *Cagnolus in hac lege, & Gutierrez l. 2. q. 136. Pinellus in eruditissimo & peculiari tractatu ad h. l.*

L. De contractu. 3.

SUMMARIUM.

Contractus venditionis regulariter rescindi non debet.

Proponitur hic Regula; Quod contractus venditionis regulariter rescindi non debeat, nec ab ea quis possit recedere, quia est contractus nominatus, in quo non datur pœnitentia, quæ Regula Ampliatur: I. Licet alter pro se habeat Rescriptum Principis, quia hoc rescriptum procul dubio subreptitium. Et Princeps jus suum alteri adimere neque potest, neque vult, *l. 4. C. de emanc.*: II. Neque quidem si fiscus a contractu velit recedere, quia Fiscus non reperitur hic privilegiatus.

L. Ad rescindendam. 4.

SUMMARIA.

Qu. An dolus ex eo probetur, si quis majore pretio rem vendiderit, quam emerit? 1.

Modus agendi in condictione ex l. 2. h. t. *n.* 2.

1 De dolo passim hic agitur, sed quæritur hic: *An dolus ex eo probetur, si quis majore pretio rem vendiderit, quam emerit?* Quod hic Negatur; quia non sequitur, pluris vendidi, quam emi. Ergo venditio est injusta vel mala fide contraxi; Nam potest, 1. fieri, ut res tempore contractus primi quo emi, tantum non valuerit: 2. Potest fieri, ut res cultura fiat melior & pretiosior: 3. Pretium naturale non consistit in puncto indivisibili, sicut consistit pretium legale & a judice taxatum, sed habet suam latitudinem, ratio est: quia dependet ex variis circumstantiis, ex affectione ad rem, ex voluptate propria, ex comparatione diversorum usuum, ex temporum variatione, inopia rerum & abundantia, ac similibus. Igitur dabitur certa latitudo pretii naturalis, intra quam non violatur justitia per illius excessum, *Molin. de J. & J. disp. 347. n. 3. Fagundez de J. & J. lib. 5. c. 29. n. 2.*
2 Ex hoc textu Notat *Castr.* modum agendi in condictione ex *l. 2. h. t.* Debet enim Actor allegare, rem ultra dimidium potuisse æstimari, & vendi tempore contractus, non hoc tempore, *Masc. de probat. concl. 369. n. 4.*

L. Si dolo. 5.

SUMMARIA.

Si dolus causam dederit contractui emtionis venditionis, venditio nulla est. 1.

Decipiens contractum dissolvere non potest. 2.

Si dolus a tertio quodam committitur, contractus quidem subsistit, sed datur contra decipientem actio de dolo ad interesse. 3.

Minor deceptus non solum per dolum, sed etiam per læsionem, quæ partem dimidiam non excedit, in integrum restituitur. 4.

1 Dolo tuo, quando inductus sum ad contrahendum, si alias non contraxissem, venditio nulla est, quia bonæ fidei contractus est, per *l. 5. h. t.* & hic dolus dans causam contractui, Ergo *l. 7. ff. de dolo*, quamvis autem voce *rescindi* utatur, paulo pinguius tamen loquitur; & similis modus loquendi est in *l. 1. C. qui manumitt. non poss.* & alibi, quamvis etiam dici possit, rescindi hic venditionem, quatenus traditio facta retractatur, & res tradita retrotrahitur, *Bach. in Treutl. vol. 1. disp. 28. th. 2. lit. F.*
2 Collige ergo ex *hac lege*: I. Quandocunque dolus unius contrahentis causam dedit con-

contractui venditionis vel alteri bonæ fidei, id est, si alter alterum induxit, ut venderet, alias sine deceptione non venditurus, vel induxit ad emendum, tunc contractus in foro exteriori & conscientiæ est ipso jure nullus, si deceptus suo jure uti velit, nam si deceptus stare velit contractui, decipiens dissolvere contractum non debet, *DD. ad l. & eleganter 7. ff. de dolo, & ad hanc l. 5. Covarr. ad C. possessor. p. 2. §. 6. n. 6. Molin. tr. 2. de J. & J. disp. 352. n. 2. & seqq. Sigism. Scacc. in tr. de commerc. §. 1. qu. 7. p. 2. ampl. 10. n. 10. Card. Tusch. concl. 583. lit. D*: II. Dicta locum habere
3 in deceptione ab adversario commissa; nam si tertius dolum adhibuisset, contractus esset validus, licet contra tertium detur actio de dolo ad interesse per *l. 2. ff. de Proxeneticis, Glossa* in voce: *adversarii, Molina d. l. n. 7. Scacc. n. 13. Tusch. n. 10. d. concl.*: III.
4 Minori decepto non tantum per dolum, sed etiam per læsionem non excedentem dimidiam partem dari restitutionem, sed majorenni non succurri, de quo alibi.

L. Non est. 6.

SUMMARIUM.

Venditio non est rescindenda, licet duplum pretii offerat venditor.

Venditio non est rescindenda, etiamsi duplum offerat pretium venditor, quia hæc non est causa rescindendæ venditionis, si vel decuplum offerat; res est clara.

L. Ratas. 7.

SUMMARIUM.

Non debet rescriptum de venditione rescindenda dari, quamvis etiam miles esset.

Non debet rescriptum de venditione rescindenda dari, quamvis etiam miles esset, alias, si emeret, eadem lege teneretur, i. e. venditor etiam posset contractum revocare, cum venditor & emtor judicentur ad paria. Et quo quisque jure contra alium utitur, eodem jure alii contra ipsum uti possunt, per *tit. ff. quod quisque juris.* Sed non videtur hoc argumentum valere, quia non valeret Rescriptum, ut quod alterius jus absorberet, *l. quoties C. de pret. Imper. offerendis*. Ergo conatus est frustraneus. Ergo Edictum, *quod quisque juris* non habet locum; sed Respondendum est, Imperatorem ex concessis & positis argumentari, posito quod valeat hoc Rescriptum.

L. Si voluntate. 8.

SUMMARIA.

Qu. An pater possit rescindere venditionem, si eo consentiente filius vendiderit fundum exiguo pretio? 1.
In hoc contractu licet invicem circumvenire. 2.
Et hoc fit tripliciter. 3.
De contractu non ex tractatu, sed conclusione judicandum est. 4.
In læsione tempus contractus est attendendum. 5.

1 Filius tuus te consentiente vendidit fundum exiguo pretio, Quæritur: *An ob hoc rescindere valeas venditionem?* Resp. Imp. nisi probetur emtoris dolus liquido, ex insidiis & machinationibus ejusdem, vel nisi metus mortis, vel cruciatus corporis immineat, non habere locum rescissionem. Si enim dolo inductus vendidit, alias non venditurus, venditio esset nulla, si per metum compulsus vendidit, daretur restitutio, & sic rata non maneret venditio. Nec ex hoc, quod minori quam justo pretio res vendita, sequitur rescindi posse venditionem, cum in contractu venditionis id liceat; & rationem addit Imperator ex more vendentium, quod venditor habeat votum ab initio majori pretio rem distrahendi, emtor vero habet votum viliori pretio emendi, & cum in tractatu venditor de suo pretio aliquid remittit, emtor vero addit, donec in pretio conveniant; addit in fine limitationem, nisi læsio dimidiam partem justi pretii, quod fuerat tempore contractus, excedat, quo casu esset optio emtoris, an supplere justum pretium
2 velit, an a toto contractu abire. Colligo ergo: I. Licere se invicem in hoc contractu circumvenire, *l. in causa 16. §. 4. ff. de*
3 *minor.* Hoc autem fit tripliciter: 1. Si alter sciens alterum in pretio læserit, & hoc casu non potest quidem contractus impugnari, sed tamen tenetur dolosus ille in foro conscientiæ contractum ad æquitatem reducere, alias peccat lethaliter, per tradita *Covarr. lib. 2. resol. var. cap. 4. num. 11. Molina t. 2. de J. & J. disp. 350. n. 5. Soto de J. & J. qu. 3. art. 1. Steph. Fagundez de J. & J. lib. 5. c. 40. num. 6.*

Sed

Sed hoc casu jure civili nulla actio contra eum, qui paulo carius vendidit, vel paulo vilius emit, idque ob utilitatem publicam, ne alias omnes contractus rescinderentur & judicia peculiaria tantum pro venditionis contractibus instituenda forent. Ideoque si volui vendere rem 10. thaleris, tu vero dicas pretium id esse insolitum & injustum, ego vero regeram, me vilius non vendere, & tu ita emas, in foro exteriori non datur remedium, licet in foro conscientiæ contra justitiam agam: 2. Si alter non tantum sciens carius vendat, sed etiam dolum adhibeat: nam aliud est scienter lædere, & aliud per dolum lædere. Ab illo ad hoc non semper licet argumentari. Dolus autem adhibetur, v. g. si falsis persuasionibus & mendaciis utar, ut majori pretio emat, vel, si aliquid fiat, ut res pretiosior appareat, vel vitium rei tegatur, vel si non detegitur, quod venditor ex officio detegere debebat, ut hoc bene explicat *Molina tr. 2. de J. & J. disp.* 352. *num.* 1. quando igitur non tantum quis sciens lædit, sed etiam dolum adhibet, non ut inducat adversarium, ut vendat, vel emat, alias id non facturus, de quo antea dictum, quod reddat hunc aliosque contractus nullos; sed ut carius emat, vel vilius vendat, tunc hic dolus vocatur incidens & propter hunc dolum non agitur ad rescindendum contractum, sed ad interesse, ut, v. g. emtor justo pretio suppleat quod deest, aut venditor restituat, quod plus justo accepit, *l. Julianus* 13. §. 4. *ff. de act. emt. Pinellus ad l.* 2. *C. h. t. p.* 2. *cap.* 2. *num.* 12. *Molina tr.* 2. *de J. & J. disp.* 352. *num.* 10. & minima hic sufficit læsio, quia non est actio doli, sed ex contractu, *Pinell. d. l. num.* 13. *&* 15. Et requirit *Mozzius in Tit. quibus modis annulletur emtio. n.* 5. ut & *Sigism. Scaccia de comm.* §. 1. *qu.* 10. *p.* 2. *ampl.* 10. *num.* 11. talem dolum per quem etiam prudentissimus falli possit. Sed id non concedo, cum argumentum ab actione, quod metus causa vel actione doli merito videatur claudicare. Hic enim actio datur non ex delicto, sed contractu, neque ad rescindendum contractum, sed emendandum & bonam fidem agnoscendam. Unde patet, propositum lædendi non protinus esse dolum, *Molin. d. num.* 1.: 3. Fieri potest, ut lædatur alteruter, sed sine proposito lædendi, & magis sine omni dolo, & tunc neque peccat lethaliter alium lædens, si ex probabili ignorantia, aut affectione ad rem id faciat, sed si tamen excessum animadvertat in conscientiæ foro, id restituere tenetur, per ea quæ tradit
4 *Molin. disp.* 350. *n.* 6. II. De contractu non ex tractatu, sed conclusione judicandum esse, *Menoch. lib.* 2. *de A. Q. cas.* 470. *n.* 4. & quos in *Collect. hic* allegat *Aug. Barb.*
5 *num.* 3. III. In læsione tempus contractus esse attendendum, quod multis auctoritatibus hic confirmat *Barbos. num.* 5. *& seqq.* Et exornat Ampliationibus & Limitationibus v. g. si contractus sit conditionalis, si executio differatur, vel effectus habeat effectum successivum, & similia.

L. Pretii causa. 9.

SUMMARIA.

Ad constitutionem obligationis ex emto pecunia requiritur. 1.

Initium, non exitus circa distinctiones contractuum spectari debet. ibid.

Si res datur ab initio, aut conventum sit ut, res daretur, non est venditio, licet ita nominetur. ibid.

Interdum invito res una pro alia datur. 2.

Qu. Si ab initio res & pretium simul pro re promittatur, an venditio contracta videatur? 3.

1 Ad constituendam obligationem ex emto pecunia requiritur, sed volenti venditori in alia re satisfieri potest, contractu per hoc non mutato, quia initium, non exitum circa distinctiones contractuum spectamus, *arg. l.* 13. *ff. de his qui not. inf. DD. ad* §. 2. *Instit. de emt. Pinell. ad l.* 2. *C. h. t. p.* 2. *rubr. num.* 16. Sed si res ab initio loco pecuniæ data, vel de eo conventum ut res daretur, non est venditio, licet ita nominetur, *l.* 6. *ff. de præscr. verb.* Unde Colliges Conventionem de pretio esse de substantia venditionis, sed ex post facto, si conveniat, ut loco pretii res detur alia, non mutatur natura emtionis, *Mantica d. l.* 4. *tit.* 19. *num.* 7. & quos hic allegat *Barbosa*.
2 Interdum invito res una pro alia datur, quando id in contractu conventum, v. g. si in pactis dotalibus placuit,

cuit, ut vel ipsa res in dotem data, vel valor ejus restituatur, *Ceph. consf.* 733. *num.* 12. & 13. Sed quæri posset, si ab initio res & pretium simul pro re promittatur, & videndum 1. quid principaliter egerint, *l.* 6. §. 1. *ff. de act. emti*; deinde, an pretium vel res prævaleat, si autem æquipolleant, vel se non multum excedant, pro permutatione contractus habendus est. Quia hic contractus est antiquior, ut vult *Schneidew. ad* §. 2. *Inst. de emt. num.* 6. l. sunt attendenda verba contrahentium juxta *l. semper in stipulationibus de R. J. Gomez. lib.* 2. *resol. c.* 4. *n.* 9. *Pinell. in rubr. de resc. vend. p.* 2. *c.* 2. *Molin. disp.* 336. *n.* 6.

L. Dolus. 10.

S U M M A R I A.

Qu. 1. *An dolus probetur ex quantitate pretii?* 1.

Qu. 2. *An detur actio contra tertium possessorem, in quem emtor, qui dolo usus est, possessionem transtulit?* 2.

1 Duo hic Quæruntur: 1. *An dolus probetur ex quantitate pretii?* Et recte hoc Negatur, quia in omni læsione alias esset dolus: Et sane tantum abest, ut ex læsione probetur dolus, ut etiam ex proposito lædendi dolus colligi & præsumi non omnino possit, per notata ad *l.* 8. *h. t.* Sed dolus ex qualitate facti & calliditate circumvenientis probatur, ex quibus autem signis probetur, Vid. *Mascard. de prob. concl.* 532. *per totam*, licet ex enormissima læsione dolum præsumi velint allegati a *Mascardo d. concl.*

2 *num.* 28: 2. Quæritur: Si probari possit intervenisse dolum, *An detur actio contra tertium possessorem, in quem emtor, qui dolo usus est, possessionem transtulit?* Et Negatur hoc, quia ex contractu vel delicto contra tertium agi nequit, sed ex dolo, qui dedit causam contractu, agitur ad annullandum contra ipsum contrahentem, & contra eundem agitur ex dolo incidente.

L. Venditor. 11.

S U M M A R I A.

Tres sunt legis partes. 1.

Qu. An venditor ex dolo emtoris habeat actionem venditi contra emtorem, si scivit dolum tempore contractus? 2.

Dolus non infertur scienti & consentienti. ibid.

Non valet scriptum, quando aliud agitur & aliud simulate concipitur. 3.

Compensatione facta ob falsum & erroneam causam, agi potest actione illa, qua ante compensationem actum fuisset. 4.

1 Tres sunt legis partes; in I. hæc species: Emtor dolum commisit, sed non ignaro ven-

2 ditore, sed eo consentiente, Quæritur: *An venditor ex dolo emtoris habeat actionem venditi contra emtorem?* Quod hic negatur, ob manifestam hanc rationem, quod dolus non inferatur scienti & consentienti, *l. nemo* 145. *de R. J. l.* 34. *sup. de transact. Cels. Bargalius de dolo lib.* 6. *reg.* 34. *num.* 13. In II. in Vers. *igitur cum patrem &c.* proponitur casus conversus, & quidem in hypothesi. Pone venditorem vendidisse rem 100. florenis; sed consentiente Emtore majus pretium inscribitur instrumento, scil. 150. flor. propterea non rescinditur contractus, sed habet hoc casu regula locum, quod non

3 valeat scriptum, quando aliud agitur, aliud simulate concipitur: In III. Parte seu §. 1.

4 proponitur hæc species: Titius debebat mihi 100. ex causa venditionis, ipse dixit me sibi debere 100. ex alia causa, falsa tamen & erronea, per errorem compensavi, sed comperto errore & dolo adversarii possum agere ex vendito, quia illa compensatio est erronea, & per dolum expressa, per *l. si cum te* 51. *ff. de pact.*

L. Non idcirco. 12.

S U M M A R I A.

An coactus necessitate vendere, v. g. propter æs alienum rescindere queat venditionem, etsi læsio dimidiam partem non attingat? 1.

Falsitas sententiæ Ancharani adducitur. 2.

1 Antiochus erat Fisco ob administrationem publici muneris obligatus, vel ære alieno alias obstrictus, & ideo fundum vendere coactus fuit viliori quidem pretio, sed non infra dimidiam justi pretii, hoc enim ex aliis textibus subaudiendum esse, recte notat *Glossa*. Bonus hic Antiochus putat se posse retractare venditionem, quasi metu vel necessitate factam, quam absurda hæc sit opinio,

2 ipse Imperator non obscure innuit. Colligitur igitur falsitas sententiæ *Ancharani in c. peccatum n.* 21. *de R. J. in* 6. statuentis, læsionem etiam

etiam infra dimidium officio judicis rescindendam esse, si ex necessitate, ne familia fame periret, vel ob urgens æs alienum vendiderit, quod quidem in foro conscientiæ locum haberet, sed vix in foro exteriori, nam *lex hac* repugnat, & latior esset exceptio, quam ipsa Regula in *l.* 2. *h. t.* quia plerumque homines prædia vendunt ob necessitatem, nam regula in *d. l.* 2. est, venditionem, ubi ultra dimidium læsus quis non est, non esse rescindendam ob modicam læsionem, si autem ob necessitatem facta venditio excipienda foret, tunc plures venditiones prædiorum exciperentur, *Pinell. ad l.* 2. *C. h. t. p.* 2. *cap.* 2. *n.* 35. *& seqq.* sed notandum, hic expresse sermonem esse de læsione infra dimidium.

L. Si major. 13.

SUMMARIA.

Ob denunciationem ejus, qui non habet jus protestandi, emtio non debet fieri irrita. 1.
Protestatio non habentis jus protestandi non obest contractui. 2.
Protestatio declaratoria voluntatis nullum habet effectum in iis, quæ a voluntate protestantis non dependent. 3.

1 Ob denunciationem ejus, qui non habet jus protestandi, emtio non debet fieri irrita, *l.* 47. *pr. ff. de minor.* secus si ejus interesset, *l. si fundum* 17. *sup. de R. V.* Colligi-
2 tur igitur ex *hac lege* Regula: Quod Protestatio non habentis jus protestandi, non obsit contractui, nam hic Nicæ Socer protestatus erat, qui tamen non poterat impedire hanc venditionem; & de hac Regula Vid. *Guido Pape sing.* 102. quam Regulam etiam aliis
3 verbis exprimunt, quod protestatio declaratoria voluntatis nullum habeat effectum in iis, quæ a voluntate protestantis non dependent, *Jo: Petr. Surdus disp.* 39. *n.* 28. *Besoldus cons.* 13. *n.* 97. *Klock. cons.* 60. *n.* 16. *vol.* 2.

L. Ea conditione. 14.

SUMMARIA.

Quando pactum contractui adjectum v. g. ut tributa solverentur, & alter est in mora, non potest agi ad rescissionem contractus. 1.
Discrimen inter contractus nominatos & innominatos. 2.
Non potest venditor agere a sua parte ad interesse, nisi a sua parte prius impleverit contractum. 3.
Frustra agit ad impletionem contractus, qui non per omnia eidem prius satisfecit. 4.

1 Quando pactum contractui adjectum, v. g. ut tributa solverentur, & alter est in mora, non potest agi ad rescissionem contractus, sed salvo manente contractu, ad id, quod interest, agitur, nisi contrarium convenerit, *l.* 6. *C. de pact. inter emtorem*, nam ob pactum non impletum non petitur rescissio contractus, sed agendum est ad implendum contractum. Nam ob pactum illud, ut Reipublicæ solveretur pretium, non desinit esse venditio, *Pinell. ad l.* 2. *C. h. t. p.* 2. *rubr.*
2 *n.* 18. Colligitur ergo: I. Hic discrimen inter contractus nominatos & innominatos, ut in his ille, qui implevit, possit ad distractum agere, si alter non impleverit, per condictionem causa data, quæ ad innominatos contractus pertinet, sed non in contractibus nominatis, *Gomez t.* 2. *resolut. cap.* 2.
3 prope finem: II. Non posse venditorem agere a sua parte ad interesse, nisi a sua parte prius impleverit contractum, id quod interesse hic habetur in verbis: *a se celebrata*
4 *solutione*, frustra enim adimpletionem contractus ab Adversario exigit, qui non per omnia eidem prius satisfecit, *l. ædiles* 25. *in fine ff. de ædil. edict. Rol. a Valle cons.* 69. *n.* 1. *& seqq. lib.* 4. *& cons.* 53. *n.* 27. *lib.* 1. *Carpz. lib.* 2. *resp.* 88.

L. Quisquis. 15.

SUMMARIA.

Venditio prædii, cujus vires & qualitates ignoravi, an retractari queat? 1.
Non est justa ignorantia, si quis dicat se nescire vires & qualitates bonorum suorum. 2.
Non est justa causa restitutionis in integrum, si quis prætendat ignorantiam culposam. 3.
Minor etiam ex minore læsione restituitur. 4.
Dominus scire quantitatem & valorem sui patrimonii præsumitur. 5.
Limitatio. 6.
Non debet in disceptationem venire, quod discussum nihil relevat. 7.

1 Prædia alibi sita mihi vendidisti, eam venditionem, quia forte viliori pretio facta, licet non ultra dimidium, vis retractare ex eo capite, quia prædiorum eorum vires & qualitates ignorasti. Ex eo capite vis forte

pete-

petere restitutionem in integrum ex edicto Prætoris, ex clausula, Si qua mihi justa videbitur, Resp. Imperator, si minor fuisses, ex capite minorennis ætatis posset tibi succurri, sed quia major es, non potest tibi succurri, quia ignorantia hæc culposa, quia debuisti, antequam venderes, scire rei familiaris merita & emolumenta, nisi scilicet ego emtor sim in dolo v. g. si persuasissem tibi, fundum esse arenosum & a fructibus præcipuis sterilem: nam licet sis in culpa, dolus tamen meus culpæ præponderat, *l.* 9. §. *fin.*
2 *ff. ad leg. aquil.* Collige: I. Non esse justam ignorantiam, si quis dicat se nescire vires &
3 qualitates bonorum suorum: II. Non esse justam causam restitutionis in integrum, si quis prætendat ignorantiam culposam, quod notabilem continet limitationem ejus beneficii,
4 quod majoribus indulgetur: III. Minorem etiam ex minore læsione restitui, de quo su-
5 pra in *tit. si adversus vendit.* Colligunt IV. Ex *hac l.* præsumi dominum scire quantita-
6 tem & valorem sui patrimonii; Excipiunt tamen 1. Patrimonium noviter acquisitum per *l.* 4. *sup. de hered. vend.*: 2. Si quis mortis cogitatione perculsus morti sit proximus, *l.* 8. *C. qui testamenta facere* §. *at cum humana*: 3. Excipiunt enormissimam læsionem, nam tunc hæc præsumtio ab alia fortiori præsumtione, quod nemo præsumatur jactare suum, *l. cum de indebito ff. de probat.* vincitur, *Gloss. hic & DD. Menoch. lib. 6. præs.* 23. *n.* 33. *& seqq.* Et sic communiter DD. sentire tradit *Cothman. vol.* 3. *cons.* 50. *n.* 174. quod hæc L. de læsione infra dimidium loquatur, & quod in casu enormissimæ læsionis ignorantia sit quidem culpabilis, sed non damnabilis, ut loquitur *Cothman. d. l.* Sed ut mentem meam explicem, non videtur etiam superior præsumtio ex textu sequi, nam hoc tantum dicitur, quod ignorantia hæc sit culposa, non quod non sit præsumenda, nisi ex eo quis velit probare, quod culpa non præsumatur, sed hic ipse venditor allegat suam culpam, & in termino improbabilis, latet æquivocatio, sumitur enim vel ita, quod non sit approbata a le-
7 gibus, vel quod non sit præsumenda. Colligunt etiam: non esse sinendum in disceptationem venire, quod discussum nihil relevat. *Dn. Mevius p.* 4. *decis.* 16. *n.* 6.

L. Si quos. 16.

SUMMARIA.

Dispositio l. n. 1.
In æstimandis bonis rei qualitas & redituum quantitas æstimanda est. 2.
Quando res sub hasta vendenda, taxatio seu æstimatio præcedere debet. 3.
Etiamsi res sub hasta vendita sit, nihilominus remedium l. 2. C. de rescind. vend. *locum habet.* 4.
Quando bona sub hasta vendi debeant. 5.

1 Quando quis diu tributa non solvit, & propterea fundus subhastandus est publice, antea est æstimandus pro qualitate rei & quantitate redituum, debet autem plus licitanti vendi bona fide, & justo pretio, ne exactor tributi plus lucretur ex gratia, dum amico gratificatur vilius vendendo, quam do-
2 minus ex pretio. Colligitur I. In æstimandis bonis rei qualitatem, & redituum quantitatem æstimandam esse, præsertim prædia rustica ex reditibus æstimanda, sed prædia urbana non tantum ex fructibus, sed etiam ex qualitate ædium æstimanda & splendore: II.
3 Quando res sub hasta vendenda, taxationem seu æstimationem præcedere debere, quod liquido ex *hac lege* probant *Castr. hic* & reliqui, quam practicam commendat & fraudibus obviam iri tradit *Damhouderius in tract. de subhastationibus cap.* 3. *n.* 12. quamvis autem *Dn. Carpzov. de processu tit.* 25. *art.* 4. *n.* 25. melius jure Saxonico fieri putet, quod æstimatio præmittatur subhastationi, id non
4 assequor: III. Etiamsi res sub hasta vendita sit, nihilominus Remedium *l.* 2. *C. de rescind. vend.* locum habere, quia, licet non potuerit reperiri melior emtor, non tamen sequitur, quod non plus valuerit, & malitiosa est licitatio infra dimidium justi vel taxati pretii, ut recte *hic Castr. n.* 2. *Gomez. tom.* 2. *res. cap.* 1. *n.* 23. & quos allegat *August. Barbos. ad l.* 2. *h. t. ampl.* 2. *& Dn. Carpzov. p.* 2. *Jurispr. constitut.* 34. *def.* 13. *Berlich. p.* 1. *decis.* 126. & quos habet *Jo: Francisc. Balthasar. tit.* 7. *resol. Bavar. resolut.* 4. *n.* 1.
5 Colligit etiam *Gloss.*: IV. Sub hasta bona vendi non debere, nisi quis diu cessaverit & debitorum mole pressus sit.

L. Hi qui. 17.

SUMMARIA.

Casus l. ejusque decisio. 1.

Qui res suas in fraudem Fisci distrahit, vel in fraudem Reipublicæ ut declinet onera debita, amittit rem & pretium. 2.

Venditiones clandestinæ & furtim factæ suspicione fraudis laborant. 3.

Limitatio dispositionis h. l. n. 4.

1 Quidam cum mulctam deberet Fisco vel munera personalia subire deberet, furtim res suas distraxit, & aufugit, fugæ conscio emtore. Resp. venditionem esse irritandam & emtori carendum pretio, quia scilicet in fraudem sibi facta venditio, nec fraudis ignarus
2 emtor: huc facit *l.* 18. *C. de decur.* Collige ergo: Qui res suas in fraudem Fisci distrahit vel in fraudem Reipublicæ, ut declinet onera debita, amittere rem & pretium, & tales venditiones non valere, imo idem esse, si quis rem oneribus subjectam publicis, in fraudem Fisci, in Ecclesiam vel alias personas privilegiatas transferat, *Vasqu. de success.*
3 *credit. lib.* 1. §. 10. *n.* 656. *& seq.* Deinde obiter colligitur: Venditiones clandestinas & furtim factas suspicione fraudis laborare, *l. ultim. ff. de ritu nupt.* & quos hic allegat *Barb. & Peregr. de jure Fisci lib.* 5. *tit.* 1.
4 *num.* 162. Sed quid de illis sentiendum, qui cum amplius non sint pares oneribus publicis, quæ in immensum creverunt, solvendis, clam distrahunt bona sua, alio se collaturi, an hi hac lege notentur, quod non puto, quia id faciunt necessitate compulsi & non animo fraudandi, & per clandestinam venditionem fraudem non admittunt, sed jacturam bonorum effugiunt.

L. Vestium. ult.

SUMMARIA.

Palatini s. Apparitores diversorum comitum rer. Principis coemere non possunt. 1.

Limitatio dispositionis h. l. n. 2.

1 Palatini seu Apparitores diversorum comitum, ad quos exactio rerum privatarum Principis pertinet, res si quæ ex iis venales sint, coemere non possunt, ad evitandam scilicet suspicionem, & ne ab officio abstrahantur, nam per privatos comites rerum privatarum intelligimus, sic nec possessiones rei privatæ Palatinis locari debent, per *l. un. C. quibus ad conductionem rerum fiscalium accedere non licet*, nec milites agrum emere possunt in ea Provincia, in qua militant, *l.* 13.
2 *ff. de jure Militar.* Notat tamen hic *Godofredus*, eas personas, quæ propter suspicionem res emere prohibentur, posse emere, si res sub hasta vendatur. Exemplo Tutoris *l.* 2. *ff. pro emt. l.* 5. *C. de emt. &* per *l. ult. C. de fide & jure hastæ fisc.*

TITULUS XLV.

Quando liceat ab emtione discedere.

L. Re quidem. 1.

SUMMARIA.

Si emtio per rei traditionem nondum consummata, mutuo consensu solo ab illa discedi potest. 1.

Qu. an contractu rescisso nihilominus gabellæ vel accisæ solvi solitæ debeant solvi? 2.

1 Quando emtio perfecta est, sed nondum traditione vel pretii solutione consummata, mutuo consensu solo ab emtione discedi potest, *l.* 1. *h. t. &* §. *ult. Inst. quib. modis obl. toll.* Quod in omnibus consensualibus obtinet, ratio, *in l.* 35. *de R. J.* Sed, si res non amplius integra, id est, pretium vel ejus pars soluta, vel res tradita, vel ad consummationem contractus agendum, vel, si malint ambo, actus, priori longe contrarius, refringens venditionem, interponatur, *l.* 58. *de pact.* Atque hinc est, quod contractus ipso jure nulli rescindi dicuntur, quatenus scil. actus contra-
2 rii priori contractui sunt instituendi: Hic quæri solet, *si ob venditiones certæ gabellæ vel accisæ, ut nos vocamus, soleant solvi, an contractu rescisso debeant solvi denuo accisæ?* Et distinguunt quidam, an in continenti, an ex intervallo discedatur, sed cum non soleamus statim rescindere venditionem, ideoque semper intervallum aliquod ponendum est. Ideoque alii distinguunt, an re integra vel contractu nondum ab utraque parte consummato discedatur, priori casu non, sed posteriori casu omnino solvendam denuo esse gabellam. Nam posteriori casu vix negari potest, esse novam venditionem veteri pretio factam, sed priori casu tantum distractus est. Pone, vendidisse me tibi domum, sed ob paupertatem non potes solvere pretium, recipio igitur domum, si accisa a venditore solvenda esset, uterque gravaretur, si ab emtore, pauper præter

rem

rem etiam acceptam amitteret, quod utrumque æquitati non videtur conveniens. Vid. *Mozzius tit. quib. casibus annulletur emtio n. 3. Molin. disp. 373. n. 3. Fr. Cald. tr. de emt. c. 28. n. 16. Pinell. p. 2. l. 2. h. t. c. 3. n. 36. Vasq. p. 2. contr. 11. n. 15. & de succeff. creat. §. 25. n. 5. Gomez. t. 2. c. 2. n. 31. Fabian. de Monte de emt. q. n. 6.* & quos allegat *Aug. Barb. & Steph. Fagundez de J. & J. lib. 5. cap. 39. num. 4. & seqq.*

L. Perfectum. ult.

SUMMARIA.

Qu. An nudo consensu recedatur a contractu, etiamsi arrha intervenerit? 1.
Potest arrha repeti, si mutuo consensu discedatur ab emtione, actione ex emto, vel condictione sine causa. 2.
Quid prosit quærere, an per mutuum consensum ipso jure tollatur contractus? 3.

Vendidi tibi rem, & dedisti mihi arrham, antequam vero traderem, & tu solveres pretium, placuit, ut a contractu discede-
1 mus. Quæritur: *An nudo consensu recedatur a contractu?* Videtur quod non; quia data est arrha: Sed respondetur omnino, quia arrhæ datio datur tantum ad firmitatem contractus, & neque in totum neque in partem est executio contractus, sed tantum purum signum majoris firmitatis, unde reddita vel amissa, uterque contrahens licite potest recedere a contractu, etiam altero invito, *Steph. Fagundez de J. & J. lib. 5. cap. 39. n. 2.* Vid. *not. ad l. 17. sup. de fide instrum.* & conferantur *DD. hic* allegati ab *A. Barb. n. 4.* Sed aliud erit, si ut pars pretii, arrha detur, nam tunc non statim mutuo consensu ipso jure dissolvitur contractus, nec alter invito altero a contractu recederet, *Salyc. hic n. 3. Gomez. t. 2. resol. cap. 2. num. 18. Caldas d. cap. 28. num. 18. Petr. Barb. in l. si cum dotem 23. §. fin. n. 38.*
2 *ff. sol. matr.* Arrha autem repetitur, si mutuo consensu discedatur, actione ex emto, vel condictione sine causa, *Salyc. hic num. 1.*
3 *Caldas d. c. 28. num. 16.* Sed cui bono est quærere an per mutuum consensum ipso jure tollatur contractus? Resp. id necessarium esse propter quæstionem, cujus periculo res pereat, nam si contractus non esset ipso jure sublatus, adhuc periculum est emtoris, ut infra.

TITULUS XLVI.

Si propter publicas pensitationes venditio fuerit celebrata.

L. Venditionem. 1.

SUMMARIA.

Dispositio l. n. 1.
Ob cessationem in solvendis tributis licet fisco distrahere bona. 2.
Fundus ob tributa distractus non potest a debitore relui oblatis tributis reliquis. 3.
Fundus ob tributa venditus non potest auferri ab alio creditore emtori. 4.
Tributa omnibus aliis creditis potiora. 5.

1 Quando fiscus ob cessationem tributorum, bona alicujus sub hasta vendidit, bona tamen fide & justo pretio, Præsidis auctoritate, venditio hæc non est rescindenda, licet dominus postea pretium emtori offerat, *l. 1. h. t.* (modo fiscus solidum acceperit. Vide *l. 9. ff. de resc. vend.*) licet etiam creditor hypothecaria jura in re distracta prætendat, *l. 1. h. t.* quia potior est causa tributorum aliis creditoribus; Vid. *Carpzov. p. 1. const. 28. def. 102. & seq.* Collige: I.
2 Ob cessationem in solvendis tributis licere fisco distrahere bona, sed an statim id liceat, quæritur, an vero biennii cursus requiratur, aut trienni? Et *Baldus* quidem in *hac lege 1.* sentit, statim ac effluxit tempus solvendi, posse vendi bona pro tributis præteritis, si prius spatium solvendi tribuatur arbitrarium, intra quod si ille solvat, purgabit moram, *l. 5. C. de erogat. Mil. ann. Bald. hic & Casp. Klock. de contrib. cap. 18. n. 61. & seqq.* Sed melius attenditur consuetudo. Sane absurdum videtur, ut ob moram unius vel alterius mensis v. g. ob debitum tributum 10. thal. statim domus vendatur, nec præcipitantia hæc
3 nostris convenit moribus: II. Fundum ob tributa distractum, non posse a debitore relui oblatis tributis reliquis, quia venditio
4 semel suam habuit firmitatem: III. Alium creditorem non posse auferre rem venditam emtori, scilicet, si fundus ob tributa venditus, non si ob alia etiam debita Fiscalia,
5 ubi prior tempore, prior jure. Sed tributa omnibus creditis potiora, & hic ex *hac l.* etiam probatur, tributa anterioribus hypothecis præferri, & tributa habere

una

una cum hypotheca etiam jus prælationis, *hic & l. 4. C. in quibus causis pign. & Kæppen. dec. 28. n. 18. Carpz. p. 1. Jurispr. const. 28. def. 47. & seq.*

L. Si diserta. 2.

SUMMARIA.

Solemnitates, quæ debent observari, si propter publicas pensitationes vel tributa prædium vendi debet. 1.

Subhastatio, licet solemniter facta, non probat justum pretium. 2.

1 Si propter publicas pensitationes, vel tributa prædium vendatur, oportet adesse & observari certas solemnitates: 1. necesse est cessatum esse a solutione, per notata ad *l.* 1. 2. debet adesse permissio Præsidis: 3. debet fieri ab executoribus tributorum; quia his imminet periculum, nisi exegerit: 4. debet fieri sincera fide sine fraude: 5. justo pretio: 6. solemniter per subhastationem. Quæ, si non fuerint observata, rescindenda est venditio, vocato tamen ad eam causæ cognitionem emtore: debet tamen securitati tributorum consuli. Colliguntur ex *hac lege*: Requisita venditionis, quæ facta est ob tributa non soluta, quæ ex *hoc textu* etiam colligit *hic Castr. & Klock. d. tr. de contrib. cap.* 18. *n.* 5. *Alexand. Trentac. lib.* 1. *tit. de jure fisci resol.* 6. *n.* 61. *M. Ant. Peregr. de fiscis lib.* 6. *cap.* 3. *Damhoud. d. tr. cap.* 3. *&* 4. *Besold. cons.* 21. *Berlich. p.* 1. *concl.* 56.

2 Sed subhastatio, licet solemniter facta, non probat justum pretium, quia justum pretium præter solemnitatem requiritur. Ergo unum sine alio esse potest, *Trentac. d. l. n.* 11. *& seqq.* Et ideo æquum esset, hodie præsertim in tot naufragiis debitorum miserorum extra pelagus factis, ut vilissima licitatio ex officio judicis ad æquam æstimationem reduceretur, vel daretur facultas reluendi &c. de quo *Carpz. in tr. de asylo debitorum cap.* 4. *n.* 240. *Afflict. de jure protom.* §. 2. *n.* 18.

L. Si quis fundum. ult.

SUMMARIA.

Venditio ob debita Fiscalia facta suam habet firmitatem. 1.

Limitatio. 2.

Semper antequam propter publicas pensiones distrahatur fundus, citandus est debitor. 3.

Non tantum immobilia, sed etiam mobilia bona sub hasta vendi possunt. 4.

1 Venditio ob debita fiscalia facta suam habet firmitatem, nisi minorennis fuit, cujus
2 fuit prædium distractum; si enim minorennis non habuit curatorem, per quem fuerit defensus, venditio nulla est, quia minor non habet personam standi in judicio. Ergo idem est, ac si minore non vocato, nec audito, ejus bona distracta essent; jam vero paria sunt, non citari & non legitime.
3 Colligitur ergo: I. Semper, antequam propter publicas pensiones distrahatur fundus, citandum esse debitorem, per verba: *Convento debitore*, & simul quoque ejus curatorem, si habeat, aut ex officio ei dandum curatorem, & præterea opus est decreto judicis, *Damhoud. de subhast. cap.* 2. *n.* 10.
4 *& seqq.*: II. Colligitur ex verbis: *mancipium aliamque rem*, non tantum immobilia, sed etiam mobilia sub hasta vendi posse. Sed distinguit *hic Salyc.* inter res, in quas cadit affectio, & in quas non cadit; hæ vendi possunt sine subhastatione, non illæ.

TITULUS XLVII.

Sine censu vel reliquis fundum comparari non posse.

L. Ex conditione. 1.

SUMMARIUM.

Duæ quæstiones hic propositæ resolvuntur.

Noverca, cum patri meo fundum suum in dotem daret, pacta est, ut ipsa Fisco tributa solveret, non pater meus. Quæritur 1. *An detur mihi actio contra novercam, ut ipsa juxta promissionem suam a tributis liberaret fundum?* Sed negatur hoc, quia Fiscus jure suo exegit a patre meo non a muliere, & ideo, quia pactum illud est illicitum, scilicet, ut non possessor, sed venditor tributa solvat, ideoque hoc prætor non tuetur. Sed quæritur 2. *Quid si æstimatum fundum in dotem dedisset?* Quia æstimatio hæc facit venditionem, *l. plerumque ff. de jure dotium*, videtur patri, vel mihi actio ex emto competere, nam vocabula hæc: *actio emti & venditi* sæpe, ut & *hic*, promiscue usurpantur. Sed negatur hic. Cum quo videtur pugnare *l.* 11. *supra de pactis*.

Varias

Varias quærunt conciliationes, sed receptissima videtur, quam *hic* habet *Castr.* & in *titul. hoc Cujac.* scilicet, quod ibi agatur de alia pactione, qua promittit mulier usuras creditoribus, qui habent in bonis hypothecam, ibi enim tempore durantis matrimonii datur actio ex emto, sed finito matrimonio, dos redit ad dominum, non amplius interest heredum mariti, quia res apud ipsos mansura non est, licet simplicius dici possit, cum eadem hæc lex sit cum *d. l.* 11. ut inscriptio & subscriptio docet, esse exsculpendam part. Non, *in fine legis hujus*, ut etiam cum *Hottomanno* hic sentit *Godofredus*.

L. Rei annonariæ. 2.

SUMMARIA.

Census, tributa & pensitationes novus emtor se tradita agnoscere debet, nec valet pactum in contrarium. 1.

Pacta privatorum Fisco non possunt præjudicare. 2.

Si novus possessor solvat tributa præterita, venditor tenetur id, quod solutum est, novo possessori restituere. 3.

Ex quo quis fundum jure retractus petit, ex eo onera in se suscipere tenetur. 4.

1 Census, tributa & pensitationes, ut omnis possessor, ita quoque novus emtor se tradita agnoscere debet, nec valet pactum in contrarium, v. g. Si emtor momentariam venditoris necessitatem subdole captans, ipsum eo adigat venditorem, ut promittat se velle tributa solvere, etiam præterita, ut liberetur emtor, hoc pactum non valet, sed emtor de omnibus tenetur, quia rei annonariæ emolumentum subvertere videtur, licet pactum in stipulationem sit deductum, *l.* 1.
2 *h. t.* Collige ergo: Pacta privatorum fisco præjudicare non posse, *l.* 28. *&* 42. *ff. de pactis*, & non obstante conventione, onera & tributa, tam vetera, quam nova, sequuntur possessorem, *Tiraq. de retr. consang.* §. 6. *gl.* 1. *n.* 7. *Pinell. ad l.* 1. *C. de bon. matern. p.* 2. *n.* 72. *ampl.* 13. *p.* 218. quia illa bona tacite videntur obligata pro tributis, *Castr. hic, Thesaurus dec.* 164. *n.* 3. *Trentac. lib.* 1. *tit. de jure fisci ref.* 4. *num.* 1. *Klock. de contrib. cap.* 11. *num.* 114. ubi monet, hoc esse ad prædia vendita restringendum; nam onera non venditorum prædiorum non possunt transire in novum possessorem; seu Magistratus non potest omnium prædiorum tributa ab eo exigere, qui unum prædium emit, ut interdum contra jura fieri solet.
3 Si tamen novus possessor solvat tributa præterita, venditor tenetur id, quod solutum est, novo possessori restituere, nam ea conventio irrita ratione præjudicii fisci, non ratione ipsorum contrahentium, *Molina de*
4 *J. & J. disp.* 456. *n.* 5. Colligunt etiam, simul ac quis ex jure retractus fundum petit, sicut ad eum ex eo tempore omnia commoda pertinent, ita etiam onera, *Men. part.* 5. *decision.* 4.

Auth. Sed & periculum.

SUMMARIA.

Sensus & dispositio legis. n. 1.

Si quis prædia Ecclesiæ, vel Personis Ecclesiasticis vendat, tenetur cavere de tributis & oneribus. 2.

1 Si venditor novum emtorem futurorum tributorum oneri non sufficientem fore agnoverit, id Fisci Advocato indicare & promittere debet, quod suo periculo hæc venditio futura sit, & licet celaverit, nihilo minus transpositio fiscalium tributorum, in novos emtores periculo venditoris fieri solet, *hic & Nov.* 17. *capit.* 8. §. 1. *Tiraq. Trentac. Mol. dd. locis.* Ex hoc colligit *Castrens. num.* 3.
2 Quod si quis prædia Ecclesiæ, vel personis Ecclesiasticis vendat, quod tunc teneatur cavere de tributis & oneribus, sed, cum Ecclesia etiam teneatur solvere onera prædio inhærentia, per *l. de his* 3. *C. de Episcop. & Clericis*, & si bona allibrata transeant in Ecclesiam cum onere, & sic Ecclesiastici etiam teneantur onera injuncta agnoscere, *Surd. consil.* 262. *Klock. de contrib. cap.* 10. *num.* 38. *& sequent. & cap.* 19. *num.* 234. *& seqq.* non video, cui bono sit necessaria ista promissio.

L. Omnes. ult.

SUMMARIA.

Duplex proponitur ampliatio regulæ, qui in rubr. & l. 2. *habetur*, 1.

Etiamsi bona alterius nomine in Catastro descripta reperiantur, prævalere tamen debet veritas & æquitas, ut possidens & percipiens fructus teneatur. 2.

1 Duplex hic proponitur ampliatio Regulæ, quæ

quæ in *Rubrica*, & *l.* 2. habetur, scilicet quod etiam possessores prædiorum teneantur ad publica onera solvenda, licet contrarium in conventionem vel stipulationem sit deductum, de quo in *l.* 1.: 2. Licet emtoris nomen nondum censualibus tabulis sit inscriptum, sed venditor falso, dum census agitur, se possidere profiteatur, quia res transit cum suo onere, *l.* 18. *C. de pign. Afflict. decis.* 95. Colligitur etiam ex *hac lege* etiamsi bona alterius nomine in Catastro descripta
2 reperiantur, prævalere tamen debere veritatem, & æquitatem, ut possidens & percipiens fructus teneatur, *Pinell. ad l.* 1. *C. de bon. mat. p.* 2. *num.* 72. *ampl.* 4. *p. m.* 219.

TITULUS XLVIII.

De periculo & commodo rei venditæ.

L. Post perfectam. 1.

SUMMARIA.

Quando emtio est perfecta, periculum, commodum & incommodum est emtoris. 1.
Tribus modis perfecta dicitur venditio. 2.

1 Quando emtio est perfecta, ratione scilicet substantiæ suæ, sive actus primi, i. e. quando de pretio convenit, & de re vendita, licet nulla traditio rei aut solutio pretii facta, periculum, commodum & incommodum est emtoris, per *l.* 1. & 4. *h. t.* Id est, si res vendita pereat, perit emtori, *hic* & §. *cum autem Inst. de emt.* Cujus rei ratio non est ea, quasi dominium in emtorem transierit, nam hoc ante traditionem falsum est, ut *d.* §. *cum autem*, ostendit, & *l. traditionibus sup. de pactis.* Sed hæc, quod venditor perfecto contractu constituatur debitor speciei, scil. rei determinatæ, & singularis, ad eamque solam adquisiverit jus emtor pro pretio, & sic venditor interitu speciei liberatur a sua obligatione. Accedit & illa ratio, quod commodum accrescens interim rei pertineat ad emtorem, *d.* §. *cum autem* & *l. id quod* 7. *pr. ff. h. t. Ludov. Molina tr.* 2. *de J. & J. disp.* 366. *num.* 11. Licet autem aliud de æquitate receptum esse putet *Cujacius*, sententia tamen ejus communiter reprobatur. Vid. *Carpz. p.* 2. *Jurispr. const.* 26. *def.* 20. *Gomez. tom.* 2. *res.* 1. *num.* 12. *Pacius cent.* 5. *qu.* 8. *Cardin. Mant. de tac. & amb. convent. l.* 4. *tit.* 28. *Trentac. lib.* 3. *tit. de emt. res.* 7. *Molina*
2 *d. l.* Collige etiam tribus modis perfectam dici posse venditionem: 1. Ratione conventionis, & sic etiam conditionalis suo modo perfecta dici potest: 2. Ratione translationis periculi, & sic pura & absoluta venditio est perfecta: 3. Ratione translationis dominii, & sic perfecta est, quando per traditionem consummata est, & de ultima significatione intelligendæ sunt constitutiones pœnales in venditores sancitæ, *Gloss. hic, Trentac. d. resol.* 5. *n.* 2. *Molina d. disp.* 366. *n.* 19.

L. Cum convenit. 2.

SUMMARIA.

Res pondere, numero & mensura constantes dupliciter venduntur. 1.
Mensura vel quantitas corpori adjungitur ob triplicem finem. 2.
Res fungibiles ad corpus vendi possunt. 3.
Tunc ad corpus res venduntur, quando in venditione a corpore incipio. 4.
Quando mensuratio ob moram emtoris non est facta, tunc periculum emtoris est. 5.
Ad venditionem per aversionem non est necessaria traditio clavium. 6.

1 Res pondere, numero & mensura constantes, ut frumentum, vinum &c. dupliciter venduntur, l. 1. sub certa quantitate, v. g. 10. modii frumenti, & non perfecta est venditio, antequam fiat mensuratio, nam sub hac conditione vendi videntur, si admensa vel adpensa &c. fuerint, *l.* 35. §. 5. 6. 7. *de contrah. emt. l.* 1. §. 1. *ff. h. t.*: 2. Per aversionem, v. g. vendo tibi frumentum universum, quod in horreis est. Vid. *Hillig. in Donell. lib.* 13. *cap.* 9. *lit. E*, & tunc periculum est emtoris, *hic* & *l.* 62. §. 2. *de emt.*
2 Collige: I. Hic quantitatem vel mensuram corpori adjungi ob triplicem finem, licet DD. duos tantum communiter agnoscant: 1. Finis est, si demonstrationis gratia, ut sciatur, quis fundus sit venditus, v. g. pratum meum, quod est 10. jugerum, ubi emtor non habet respectum ad quantitatem, nisi quatenus rem demonstrat: 2. Ut modus si emtor illi quantitati sit innixus, si diversum sciret tanti non emturus, licet non sub conditione mensurationis emtus: 3. Ut res proprie ad mensuram vendatur, non plus nec minus. Et hæc venditio est conditionalis, & hos tres fines recte ita proponit *Molina de J. & J. disp.*

disp. 367. *num.* 3. Et cum *Fulgono Pineil. de resc. vendit. p.* 3. *cap.* 2. *num.* 10. *verf. vel aliter ad eum textum*. Et de tertio fine loquitur *hic textus*, & hic contractus est conditionalis, sed priores duo non, & ita in prioribus duobus periculum est emtoris, de qua re Vid. *Molina d. l. Pinell. d. c. Covarr. p.* 2. *q.* 3. *Trentac. d. resol.* 5. *&* *disputatio publica* me præside *ann.* 1653. proposita, ubi hæc materia pluribus tradita.

3 Collige etiam II. *ex hoc textu*: Res quantitate constantes, seu res fungibiles ad corpus vendi posse, quando scil. res fungibiles venduntur, sine conditione mensurationis expressa vel tacita, acervatim, pretio insimul dicto, non in singulas res constituto, per *l. quod sæpe* §. 5. *ff. de contrah. emt.* & ibi *Cujac. l.* 62. *in fine d.* 1. *l.* 4. §. 1. *ff. h. t. L.* 51. §. *ult. ff. locati*, *l. ult. ff. ad leg. Rhod.*

4 Tunc autem ad corpus res venduntur, quando in venditione a corpore incipio, quam regulam hic proponit *Castr. Covarr. d. q.* 3. *n.* 3. *Carpz. lib.* 5. *resp.* 25. *num.* 3. *Besold. p.* 6. *cons.* 267. *num.* 10. nisi scil. diversa contrahentium intentio aliunde appareat, *argum. l. cum Pater* 77. §. 12. *de legat.* 2. *l. nec enim* 6. *de solut. Carpz. d. resol.* 25. *num.* 4. Col-

5 lige III. Quando mensuratio ob moram emtoris non est facta, tunc periculum emtoris esse, quia per eum stat, quo minus res sit mensurata. Ergo in odium moratoris res mensurata fingitur, quia per eum stat, per notiss. Regulam Juris *hic & l.* 4. *& ult. h. t. l.* 17. *ff. eodem*, & hic mora ultima nocet *d. l.* 17. *& l.* 51. *ff. de act. emt. Afflict. dec.* 399. *num.* 11. *Molina d. disp.* 366. *num.* 9. Nota hic, quod dicitur de clavibus traditis, id secundum glossam intelligi ex abundanti,

6 nam ad venditionem per aversionem non est necessaria traditio, sed hujus fit mentio, quia in hac facti specie ea facta erat, *Cujac. ad h. t. tom.* 3.

L. Dolum. 3.

SUMMARIA.

Quær. An detur actio Pauline adversus emtorem, cui in fraudem creditorum a debitore res est vendita? 1.

Dolus venditoris facit, ut emtor non sustineat periculum, sed venditor. 2.

Limitatio regulæ, quæ habetur in l. 1. h. t. *n.* 3.

1 Debitor, cujus bona a creditoribus possessa, in fraudem creditorum mihi vendit prædium. Ego fraudis ignarus sum, & ita bona fide emo, Quæritur: *An actio Pauline detur contra me?* Et hoc negatur *hic & l.* 9. *ff. quæ in fraudem creditorum*, quod exemplum aptius esse dicit *Cujac.* quam quod

2 *Gloss.* tradit. Non tamen potest simpliciter repudiari sententia *Glossæ*, quod dolus venditoris faciat, ut emtor non sustineat periculum, sed venditor, v. g. si persuasit mihi vina non corrumpi ob antiquitatem temporis, & vinum postea corrumpatur, damnum hoc non ad emtorem, sed ad venditorem

3 spectat. Et sic notabilis habetur limitatio regulæ in *l.* 1. quod periculum pertineat ad emtorem, nisi damno dolus venditoris occasionem dederit, ut *hic Barbosa.*

L. Cum inter. 4.

SUMMARIA.

Duplex hic proponitur limitatio regulæ, quod periculum rei emtæ ante traditionem pertineat ad emtorem. 1.

In contractibus reciprocis, qui vult alium in mora constituere, debet prius a sua parte contractum adimplere. 2.

1 Duplex hic proponitur limitatio Regulæ, quod periculum rei emtæ etiam ante traditionem pertineat ad emtorem: 1. Est, si ab initio conventum, ut in scriptis contraheretur, quia enim eo casu emtio non est perfecta, antequam scriptura fuerit approbata, & absoluta, ideo non potest etiam periculum in emtorem transferri, *princ. Inst. de emt. l. contractus* 17. *sup. de fide instrum.* ubi tractavi de eo, quid hoc sit, quod partes in scriptis voluerint contrahere: 2. Limitatio est, nisi venditor in re tradenda moram commiserit, nam hic inter alios moræ effectus, ut transferat periculum in morosum. Ergo sic venditor hoc casu sustinebit periculum, modo emtor ipsi solverit, & obtulerit pretium, quia aliter venditor in

2 mora constitui non potest, cum in contractibus reciprocis, qui vult alium in mora constituere, debet prius a sua parte contractum adimplere, ne ei objici possit exceptio non impleti contractus, *Mascard. concl.* 1394. *num.* 7.

L. Cum speciem. 5.

SUMMARIA.

Repetitur hic regula l. 1. *cum limitatione.* 1.

Duplex in hac materia consideratur periculum. 2.

1 Repetitur Regula *legis* 1., sed additur Limitatio, nisi emtio sub conditione esset contracta. Ergo si sub conditione res vendatur, periculum interitus erit venditoris, 2 quia nondum perfectus est contractus. Sed notandum, duplex in hac materia considerari periculum est venditoris, ut dixi, sed deteriorationis periculum: 1. Interitus, 2. Deteriorationis. Si igitur conditionalis venditio, interitus periculum est venditoris, ut dixi, sed deteriorationis periculum, v. g. si vinum acuerit, est emtoris per *l. necessario* 8. *pr. ff. h. t. Wesemb. in r. h. t. num.* 4. & ibi *Bachov. Molina tr.* 2. *disp.* 366. *num.* 18. Patet igitur hinc discrimen inter conditionem mensurationis, & aliam conditionem. In illa periculum etiam deteriorationis est venditoris, in hac vero emtoris, per *l.* 2. *h. t. Molina d. l. Trentac. tit. de emt. resol.* 5. *n.* 3. & 4.

L. Mortis casus. fin.

SUMMARIUM.

Continetur hic ampliatio L. 1.

Ampliatio hæc est *legis* 1., scil. si res vendita apud venditorem, antequam moram faciat, sine culpa ejus perit, non tantum venditor liberatur a necessitate præstandæ rei venditæ, ob Regulam, quod debitor speciei interitu speciei liberetur; Sed etiam emtor tenetur solvere pretium, v. g. vendidit Titius tibi domum, sed ante traditionem domus combusta est, casu periit tibi, & tu nihilo minus teneris solvere ei pretium, *Gomez. t.* 2. *resol. cap.* 2. *num.* 32. quod quidem iniquum videtur, sed tamen ita legibus expressum. Et sciendum est, omnia damna, licet casualia nobis videantur, pervigili tamen providentia immitti.

TITULUS XLIX.

De Actionibus Emti & Venditi.

L. Adversus eum. 1.

SUMMARIA.

Qu. Si venditum est prædium, habita fide de pretio, & postea pretium non solutum est, an res vendita vindicari possit? 1.
Cautela observanda venditori. 2.

1 VEndidi tibi prædium, habita fide de pretio (nam si fidem non habuissem, non potuisset transire dominium, per §. *vendita Inst. de rerum divis.* Sed postea pretium non solvis; Quæritur, *An rem vindicare possim?* & Resp. quod non, quia re tradita, & fide de pretio habita, dominium transtuli. Sed actio mihi datur tantum Personalis. Sed quia tutius est rei incumbere, 2 ideoque solet hic cautela esse, ut venditor sibi reservet dominium, donec pretium solvatur, quod non pugnat cum natura emtionis, *Tiraq. de Retr. Lignag.* §. 1. *Gl.* 2. *num.* 39. *Steph. Gratian. discept.* 523. & quos hic allegat *Barbosa in collect.* vel poterit reservare sibi venditor hypothecam; & utroque casu non tantum actionem realem habebit ad rem, sed etiam aliis creditoribus jure dominii vel hypothecæ præfertur, *Carpz. p.* 1. *const.* 28. *def.* 20. & *seq. lib.* 1. *resp.* 108. *num.* 3. ubi tamen hoc incommodum esse dicit in reservato dominio, quod periculum pertineat ad venditorem, in quo a *Dn. Carpz.* alibi recessi, & sensi cum *Steph. Gratian. tom.* 2. *discep.* 206. *num.* 11. & 13. & *tom.* 3. *c.* 523. *num.* 16. quia regulariter ad emtorem pertinet rei venditæ, licet non traditæ; 2. per *l.* 6. *ff. de periculo & commodo rei venditæ*, *l.* 20. §. 2. *ff. locati*; 3. Et reservatio dominii non habet hanc intentionem ex parte reservantis, & alias venditor omnes fructus perciperet &c.

L. Venditi. 2.

SUMMARIA.

Si pars pretii soluta, id quod deest, venit in actionem venditi. 1.
In quam etiam veniunt fructus, quos ante venditionem invasit, & rapuit emtor. 2.
Fructus ante venditionem percepti, separati ad emtorem non pertinent. 3.

1 Si pars pretii soluta, id quod deest, venit in actionem venditi. Sed quid si illud residuum per errorem facti, vel per fraudem emtoris inter contrahentes compensatum, quasi in quantitatem debitam a venditore, quæ tamen non debebatur, v. g. si Procurator meus debuit, & solvit me ignaro, sed error facti venditorem excusabit, quod maxime locum habet in omnibus bonæ fidei judiciis, imo etiam in stricti juris actionibus, per exceptionem vel replicationem doli, per *l. si quis cum aliter* 36. *ff. de verb.* 2 *oblig.* Sed veniunt etiam fructus, quos ante ven-

venditionem invasit & rapuit emtor, quos licet etiam vindicare possit venditor, potest tamen simul cum pretio per actionem venditi petere, quia emtor eos fructus prætendebat simul venditos, alias fine ullo colore hos fructus rapuisset: Ergo una cum pretio hi fructus peti possunt actione venditi. Un-
3 de colligitur: Fructus ante venditionem perceptos, i. e. separatos, ad emtorem pertinere, *Gutierrez. lib.* 1. *pr. qu. cap.* 32. *num.* 23. *&* *Trentac. lib.* 3. *resol. tit. de emt. resol.* 6. *num.* 6. & quos hic citat *Barbosa num.* 4. *&* *Molin. tr.* 2. *de J. & J. disp.* 368. *num.* 2. Sed de fructibus post perfectam venditionem perceptis agetur in *leg.* 13.

L. Ex arrhali. 3.

SUMMARIA.

Si contractus emtionis venditionis mutuo dissensu dissolvitur, arrha data repeti potest actione emti. 1.
Si arrha data est, & contractus postea utrinque consummatus, potest species arrhæ loco data etiam per condictionem sine causa repeti. 2.

1 Ego emi fundum, & dedi arrham, postea venditor recedere vult a contractu, cui etiam consentio, & repetere volo arrham a me datam. Quæritur: *Qua actione?* Resp. non Reali, sed actione Emti, quia generaliter pactiones ultro citroque in hoc contractu interpositæ, formant actionem ex vendito & emto, *l.* 14. *sup. de rescind. vend. & simil.* Et hunc sensum puto esse simplicissimum hujus legis, in quem etiam inclinare puto *Godofredum hic*, dum allegat *l. ult. C. quando liceat ab emt. & l.* 11. *§.* 6. *ff. h. t.* in quibus textibus de hac specie agitur. Interim alios intellectus, quos *Glossa* proponit,
2 puto esse a lege alieniores. Sane arrha data est, & contractus postea utrinque consummatus est, potest species arrhæ loco data etiam per condictionem sine causa repeti, *d. l.* 11. *§.* 6.

L. Si traditio. 4.

SUMMARIA.

Qu. Si emtor contra venditorem agat ad interesse, quomodo condemnari debeat? 1.
Quando venditor teneatur præcise ad rei venditæ traditionem, 2.
Interesse, licet a parte juramento probari possit, arbitrio tamen suo id judex moderari potest. 3.

1 Emi a te fundum, sed tu ex procacia, id est, contumacia non vis tradere fundum, Ego volo agere ad interesse, Quæritur: *An tanti debeat te condemnare Judex, quantum ratione interesse petiero, an vero quantum Judex arbitratus fuerit?* Et posterius hic affirmatur, unde nonnulli volunt probare, quod venditor non teneatur præcise rem tradere, licet habeat facultatem tradendi, nam hic dicitur, quod ex *procacia venditoris* res non fuerit tradita, procacia autem non esset, nisi haberet facultatem tradendi; sed textus hic eam sententiam non probat, nam non quæritur hic, an venditor præstando interesse liberetur, sed si emtor ad interesse agere velit, quomodo condemnatio facienda, ut ad *hanc L.* respondet *Bacchov. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 28. *th.* 2. *lit. C.*
2 Ideoque communiter recepta illa distinctio, quod aut venditor potestatem habet tradendi rem, aut non habet, illo casu venditorem præcise teneri rem tradere, licet emtor ad interesse, si velit agere, possit, sed posteriori casu, teneri emtorem præstatione interesse contentum esse, cujus ratio manifesta, quia ad impossibilia nemo obligatur. Et hanc sententiam amplectuntur DD. communiter, præsertim cum malitiæ hominum indulgeretur, si venditor præstando interesse se liberare posset, *Gomez. tom.* 2. *resol. c.* 10. *num.* 2. *Cavall. qu.* 459. *Mozzius de natur. emt. num.* 22. *Hillig. in Donell. lib.* 13. *cap.* 14. *lit. A*, *Wesenb. in π. h. l. num.* 4. *& ibi Bacch.* qui etiam ad *Treutl. th.* 2. *lit. C*, utriusque partis argumenta recenset *Christinæus tom.* 3. *dec.* 75. *n.* 9. Colligunt
3 hoc textu: Interesse, licet a parte juramento probari possit, arbitrio tamen suo id judicem moderari posse, *Mascard. concl.* 935. *num.* 29. & quos hic allegat *Barbosa*.

L. Curabit. 5.

SUMMARIA.

Casus l. ejusque decisio. 1.
Ob fructus perceptos ex re vendita tenetur emtor ad usuras pretii, ad rationem fructuum. 2.
Mora minori fit ex re sine interpellatione. 3.

1 Minor mihi cum solemnitatibus debitis vendit prædium, & tradidit, sed pretium diu non solvi. Et respondetur duplici ex ratione usuras peti posse: 1. Quia fructus percepi, in quorum compensationem omnino pretii usuræ solvendæ, *hic & l.* 13. §. 20. *ff. h. t.*: 2. Quia minor erat, cui semper mora fit ex re, per *l.* 3. C. *in quibus causis in integrum restitutio non est necessaria*.

2 Colligunt ex celebri hac lege: I. Ob fructus perceptos ex re vendita (& ideo de re frugifera hic tantum agitur) teneri emtorem ad usuras pretii, ad rationem fructuum, non tantum jure civili, sed etiam jure Canonico, licet non præcesserit interpellatio, nec emtor per interpellationem in mora constitutus fuerit, de qua materia hujus legis accurate tractat *Covarr. lib.* 3. *resol. c.* 4. *per totum*. Aliud igitur si de pretio habita fuerit fides, quia si venditor anni dilationem det, emtor in mora non est; modo post annum solvat, *Gutierrez. l.* 1. *c. quæst. can.* 39. *num.* 19. *Covar. d. l. num.* 5. Et sic hæ usuræ, quia continent compensationem fructuum, etiam jure Canonico licitæ erunt. *Molina tr.* 2. *disp.* 368. *num.* 9. Et habenda hic ratio etiam fructuum, quos percipere potuit venditor, *Cagnolus in hac l. num.* 48. *Covarr. d. l. num.* 2. *Molina d. l. num.* 12. *Cephal. cons.* 736. *in fine*. Secus ergo si non potuit, ut si emta nomina non potuerint exigi, *Hipp. Riminald. l.* 2. *cons.* 177. *num.* 5. *&c.*:

3 II. Moram minori fieri ex re sine interpellatione, sed de eo clarior textus in *d. l.* 3. Sed quæritur, si venditor ob imminens evictionis periculum non caveat, an etiam tunc emtor teneatur ad usuras? Videtur quod non, quia venditor est in mora, & sic culpa cum culpa compensatur: sed affirm. ob hanc legem, nisi emtor obtulerit & deposuerit pretium, *Thesaur. lib.* 1. *quæst.* 88. Notetur autem usuras hic deberi non ob damnum venditoris, sed ob lucrum emtoris, qui & pretio & re fruitur, & ita pro ratione fructuum, *Barb. ad l. in divisione* 5. *num.* 14. *sol. matr.* Et licet hic in facti specie concurrat perceptio fructuum, & mora irregularis contracta respectu minoris, quælibet tamen sola sufficeret v. g. si emtor majorenni non solverit pretium, & fructus perceperit, vel si minori non solvat pretium licet nullos fructus perceperit, ob moram irregularem, *Barb. in d. l. de divisione n.* 58. Quamvis autem *Salgado in Labyr. l.* 1. *c.* 21. *num.* 35. tradat, fructus non adquiri emtori, sed venditori, id ita intelligo, quod æstimationem fructuum percipiat, licet usurarum quantitatem ab Imperatore taxatam valde superet. *Vid. Rodericus de annuis redit. l.* 3. *c.* 7. *n.* 73. quem refert *Salgado d. l.*

L. Venditi. 6.

SUMMARIA.

Actio emti regulariter datur ad implendum contractum, non vero rescindendum. 1.
Exceptiones. 2.

1 Actio emti regulariter datur ad implendum contractum, non vero ad rescindendum, nisi aliud actum sit, ut fit in Lege Commissoria in Addictione in diem, & Pa-

2 cto de Retrovertendo. Sed interdum etiam datur actio ad rescissionem, licet de hoc nihil sit actum, ut ex *l.* 2. *C. de rescind. vendit. ex l. ex emto* 11. §. *si quis virginem* 5. *ff. h. t.*

L. Si Servos. 7.

SUMMARIA.

Casus l. ejusque decisio. 1.
Debitor creditori solvens ex ejus pecunia, a debito non liberatur. 2.

1 Servum vendidi tibi, tu ex peculio servi, quod non erat simul venditum, mihi solvis pretium, & sic meos nummos mihi solvis; Quæritur: *An liberatus sis?* Et Respondetur, quod non, quia meam dando pecuniam,

2 non potes liberari. Ex quo recte notat hic Regulam *Godofr.* quod debitor creditori solvens ex ejus pecunia, a debito non liberetur, *l. un.* §. *si itaque, supra, si servus ext. &c. l.* 8. §. 5. *& l.* 54. *ff. mandati*, & quod emtor debeat pecuniam, seu pretium facere venditoris, *l.* 11. §. 2. *ff. h. t.*

L. Si Pater. 8.

SUMMARIA.

Si venditor emtorem in rei vacuæ possessionem non introduxit, dominium non videtur translatum. 1.
An venditor teneatur emtorem mittere in vacuam possessionem? 2.
Ex solutione tributorum possessio firmiter non probatur. 3.

Pa-

1 Pater tuus vendidit prædii sui, quod cum alio commune habebat, partem mihi: sed me in vacuam possessionem prædii non induxit, Quæritur hic: 1. *An transtulerit in me dominium?* Et hoc negatur, cujus ratio non obscura, quia traditione transfertur dominium, *l. de traditionibus sup. de pactis*: At poterat objici, quod ego vectigal vel tributum solverim, atque ideo præsumendum sit, mihi fuisse prædium illud vacuum traditum; Sed Respondetur, hoc veritatem rei non mutare, quia forte simulatum intercessit factum, & ideo Præsidem de ipsa rei veritate debere inquirere. Sed quid si jam petam, ut inducar in possessionem vacuam prædii? Resp. Hoc non inique peti, si modo pretium solverim, nam si contractui a mea parte non satisfeci frustra peto, ut ab adversario satisfiat. Colligunt ex *hoc*
2 *textu*: I. Venditorem teneri emtorem mittere in vacuam possessionem, quod etiam etiam ex *l.* 12. *C. de probat.* colligunt, ubi citavi *DD.* aliosque citat & sequitur *Joann. Franc. Balthasar. tit.* 6. *resol. Bavar.* 3. *num.* 5. Sed ea sententia valde dubia ob argumenta contraria *a Donello ibi & Hilligero* allata, quæ examinare jam non va-
3 cat: II. Ex solutione tributorum possessionem firmiter non probari, *Masc. de probat. concl.* 1186. *num.* 22. quem refert *hic Barbosa*, sed hoc aliter non concedo, quam in eo casu, qui hic proponitur, si scilic. alius in possessione naturali reperiatur, alias enim ex solutione tributorum omnino videtur possessio probari, ut recte *hic Castr.*

L. Si minor. 9.

S U M M A R I A.

Qu. 1. *Si venditor minores collectas, & tributa asseruisset, an teneatur actione ex emto ad id, quanti minoris emisset?* num. 1.

Qu. 2. *An eodem casu emtor agere possit redhibitoria?* 2.

1 Vendidisti mihi fundum tributarium, & cum majori capitationi subjectus esset fundus, v.g. solvi debet pro singulis colonis aureus, & quarta pars aurei pro singulis animalibus, tu asseruisti minorem quantitatem, v. g. dixisti pro singulis colonis tantum dimidium aureum præstari, & pro singulis animalibus octavam partem aurei. Quæritur: *An actione ex emto tenearis ad id, quanti minoris emissem?* Et respondetur quod sic, quod ampliatur hic, licet ignorans dixeris, quia ejus ignorantia non minuit damnum emtoris, nec actionem ad damni restitutionem cessare facit. Et debet venditor nosse rem suam, antequam vendat, nec, si ignorat, temere debet affirmare aliquid, *l. Julianus* 13. §. 3. *& seq. ff. h. t.* ut in simili Respondent *Fabian. de Monte in tr. de emt. qu.* 6. *num.* 58. *Oldend. cl.* 4. *act.* 2. *num.* 4. *Berlich. disp.* 77. *n.* 7. Sed limitatur decisio legis hujus, nisi ego scivissem majorem esse quantitatem capitationis vel tributi, quia dolus non infertur
2 scienti, *c. scienti* 27. *de R. J. in* 6. Non negatur tamen, hic posse emtorem redhibitoria agere, si plane non erat emturus, si scivisset onus perpetuum, forte si non expediat, vel placeat tributarium fundum possidere, si venditor liberum esse dixit, *Molina tr.* 2. *de J. & J. disp.* 353. *num.* 4. *&* 8. & exinde puto declarari debere *Dn. Carpz. p.* 2. *Jurispr. const.* 4. *def.* 21.

L. Cum venditorem. 10.

S U M M A R I U M.

Casus legis ejusque decisio.

Invitavi ad cœnam amicos, & a te emi carnes, die cœnæ adventante non stetisti promissis & ego majori pretio ab aliis emere compulsus fui. Quæritur: *ad quid tenearis?* Resp. Actione emti te a me conveniri posse ad Interesse. Interesse autem hic considerandum circa rem & intrinsecum, non vero extrinsecum, *l.* 21. §. 3. *ff. h. t.* quod, ob generalitatem suam, etiam in mercatoribus locum habere putat, *Petr. Barbosa ad l. de divisione* 5. *num.* 30. *& seq. ff. sol. matr.* qui respondet etiam ad *l.* 3. *fin. ff. de eo quod certo loco*, quod loquatur de iis rebus, in quibus non potest considerari interesse intrinsecum, sed communiter tamen mercatores excipiunt, & tradunt, hos etiam extrinseci interesse rationem habere posse, *Guido Papa sing.* 628. *in fine, Berous vol.* 1. *cons.* 193. *n.* 22.

L. Si ancillam. 11.

S U M M A R I U M.

Quær. An venditor possit ancillam venditam manumittere?

An-

Ancillam mihi vendidisti, Quæritur, *An potueris post venditionem factam manumittere?* Et distinguit Imperator, an fuerit mihi tradita, an non, ut illo casu non potuerit manumittere, quia non amplius habuit dominium, hoc casu possit, sed teneatur, actione emti ad interesse, ob fidem ruptam. Prius limitatur hic a *Glossa*, nisi per ipsam venditionem transferatur dominium, ut si facta sit in Ecclesiam per *l. fin. C. de SS. Eccles.* Sed posteriori obstat, quod heres ancillam sub conditione legatam manumittere non possit, per *l. generaliter ff. qui & a quibus manumissi liberi non fiant.* Sed respondet *Castr. hic*, aliud esse, si servus subjaceat restitutioni ex dispositione inter vivos, & aliud, si ex dispositione ultimæ voluntatis, nam hæc illa favorabilior est. Nec hoc tantum in manumissionibus locum habet, sed in aliis etiam alienationibus, v. g. Si venditor rem mihi venditam alii vendat, & secundo tradat, traditio non retractatur, sed venditor tenetur mihi ad interesse *l. si quoties sup. de R. V.*

L. Sicut periculum. 12.

SUMMARIUM.

Quær. si vinum venditum degustatum & admensum, nondum vero traditum, cujus sit periculum?

Vinum tibi vendidi degustatum & admensum, id est, ex doliis in amphoras transfusum, sed nondum tradidi amphoras, Quæritur: cujus sit interea periculum, vel interitus, vel acoris, mucoris vel deminuti pretii? & non est dubitandum, periculum esse emtoris, cum jam perfecta sit venditio; sed, quid si pretium vini augeatur, cujus erit commodum? & expedite respondetur, ex notissima Regula juris: Quod eum sequantur commoda, quem sequuntur incommoda, commodum esse emtoris. Sed pone, aucto pretio me nolle vinum tradere, pone, dum altercamur, vini pretium adhuc augeri: & Respondetur hic, quia pluris jam interest emtoris ob augmentum pretii, crescere etiam æstimationem ejus, quod interest, quæ non exigetur ad modum pretii, sed statuetur arbitrio judicis, & plerumque egredietur vini pretium, *Cujac. in hoc tit. tom.* 3.

L. Fructus. 13.

SUMMARIA.

Venditi fundi fructus pertinent perfecto contractu ad emtorem. 1.
Limitatio. 2.
Ampliatio. 3.
Limitatio superioris regulæ. 4.

1 Venditi fundi fructus pertinent perfecto contractu ad emtorem, cum & periculum &
2 onus tributorum ad eum pertineat. Sed id non simpliciter verum, sed eo tantum casu, quando res tradita est fide habita de pretio, vel mora venditoris intercessit regularis & irregularis, *Salyc. hic*, *Cagnolus in l. curabit* 5. *h. t. num.* 56. *Covarr.*
3 *lib.* 3. *resol. cap.* 4. *num.* 7. Unde infertur, fructus etiam ante traditionem a venditore, qui in mora tradendi fuit, perceptos, ad emtorem pertinere, *Covarr. d. l.* in mora autem tum demum fuit venditor, quando pretium solvit, aut obtulit emtor, aut fides habita est de pretio, *l.* 13. & 18. *ff. h. t. Gomez tom.* 2. *resol. c.* 2. *num.* 11. *Molina de J. & J. tr.*
4 2. *disp.* 358. *num.* 8. Sed in fructibus civilibus res paulo aliter se habet, v. g. in pensionibus prædiorum locatorum, quæ quidem pertinent ad venditorem, *d. l.* 13. §. 11. ita tamen, ut venditor teneatur emtori partem pensionis solvere pro rata temporis, nam si conductor omnes fructus percepit tempore venditionis, pensio integra manet venditori, si nullos percepit, tota pensio pertinet ad emtorem, si quosdam, pro rata fiet divisio, *Covarr. lib.* 1. *resol. c.* 15. *Molina def.* 368. *num.* 3. *Mantica lib.* 4. *tit.* 16. *num.* 44.

L. Emtor. 14.

SUMMARIUM.

Venditor servi tenetur repromittere, quod servus non sit erro, vel fugitivus &c.

Venditor servi tenetur repromittere (nam hic nuda cautio requiritur) quod servus non sit Erro, vel fugitivus, vel ob noxam dedendus, & quod sanus sit; quamvis priora membra etiam sine repromissione præstare teneatur venditor, per *l.* 11. §. 8. *ff. h. t.*

L. Ultra. 15.

SUMMARIA.

Casus legis ejusque decisio. 1.

Quem-

Quemadmodum venditor, si emtor moram fecit in solvendo pretio, ad usuras pretii, justo tempore non soluti, agere potest: ita etiam emtor potest agere ad interesse rei suo loco & tempore non traditæ. 2.

1 Emi a te certam quantitatem, scilicet 5. amphoras vini, per 100. florenis; pretium solvo, sed cum postea vini æstimatio decresceret, volo petere plus vini; Respondetur ab Imperatore, nisi pactum intercesserit, scilicet, ut re non tradita plus solveretur, vel, nisi ob moram teneatur venditor, ad plus agi non posse. Sic ergo possum post moram ad plus vini agere ob interesse: Sic ergo col-
2 ligitur ex hac lege: Quemadmodum venditor, si emtor moram fecerit in solvendo pretio, ad usuras pretii justo tempore non soluti agere potest, ita etiam emtor potest agere ad interesse rei suo loco & tempore non traditæ. Sed hoc sua luce patet.

L. Post perfectam. 16.

SUMMARIA.

Fructus pecorum emtorum post perfectam venditionem pertinent ad emtorem. 1.
Quær. An venditor sumtus facere debeat in educando fœtu? 2.

1 Fructus pecorum emtorum post perfectam venditionem pertinent ad emtorem, sed hic debet venditori restituere sumtus, in fœtu
2 educando factos. Sed quæritur: *An debuerit venditor sumtus facere in educando fœtu?* Et distingu. aut venditor moram commisit in re acceptanda, aut emtor, aut neuter, primo casu tenetur venditor expensas insumere necessarias, ut & tertio casu, secundo casu non item, *Salyc. hic per l. venditor 36. h. t. & l. si mora 9. ff. sol. matr. & l. 21. ff. de hered. vendita.*

L. Expulsos. ult.

SUMMARIA.

Casus legis ejusque decisio. 1.
Si extrajudicialiter, vel per Principem emtor fuisset possessione dejectus, venditor non tenetur. 2.

1 Vendidisti mihi fundum, & promisisti præstationem Evictionis, quod scilicet me velis defendere, de jure & facto, contra omnem, sed mihi res de facto a Barone eripitur, Quæritur: *An ex promissione tenearis?* Resp. negative, quia illa promissio evictionis pertinet ad ea, quæ juris & facti sunt, nam contra violentiam alterius non præsumeris
2 promisisse defensionem. Colligitur exinde: si extrajudicialiter, vel per Principem emtor fuisset possessione dejectus, venditorem non teneri, *Caballinus in tract. de evict. §. 5. n. 22. & n. 45.* nisi ad hoc expresse se obligaverit venditor, *Boer. dec. 67. num. 2. Caball. d. §. 5. num. 45. Colleg. Argent. de evict. th. 6. num. 22.* Et si emtor per Imperitiam judicis fuerit dejectus de possessione, injuria hæc venditorem non debet contingere, *l. 51. pr. ff. de evict.* licet aliud sit in fidejussore, *l. 67. ff. de fidej. Bacch. in Treutl. vol. 2. disp. 2. th. 5. in fin.* Confer. *Gomez. l. 2. resol. c. 2. num. 98. Covarr. l. 3. resol. c. 17. num. 10. Caball. d. tr. §. 4. num. 6. & seq.*

TITULUS L.

Si quis alteri vel sibi sub alterius nomine, vel aliena pecunia emerit.

L. Si pecunia. 1.

SUMMARIA.

Is rei venditæ ac traditæ dominium acquirit, qui contractum celebrat, & cui res traditur, licet aliena pecunia emerit. 1.
Dominium rei emtæ & traditæ non consequitur is, cujus pecunia res comparata. 2.
Exceptiones. 3.

1 Is rei venditæ ac traditæ dominium acquirit, qui contractum celebrat, & cui res traditur, licet aliena pecunia emerit, v. g. Si uxor pecunia mariti sibi rem comparat: Marito autem, vel ejus heredi, non competit vindicatio rei a muliere emtæ, & ei traditæ, sed maritus vel heres ejus habet actionem personalem contra uxorem, & L. certi condictionem, si maritus ei credidit, vel Negotiorum Gestorum, si rem pro uxore emit maritus, l. condictionem sine causa, si eam pecuniam Maritus donavit uxori & ille repetat ipse, *l. 9. C. de donat. inter virum & uxo-*
2 *rem.* Colligitur ergo Regula ex *hoc textu*: Quod dominium rei emtæ & traditæ non consequatur is, cujus pecunia res comparata, sed is qui eam sibi emit, licet aliena pecunia, cum & alias non, unde originem habeat

beat pecunia solvat attendi, *l. 7. C. si certum pet. Tiraq. de retr. consang.* §. 32. *Gl. un. num.* 16. *Menoch. lib.* 3. *præsumt.* 31. *num.* 42. *Tusch. concl.* 138. *lit. E*, *Trentac. lib.* 3. *titul. de emt. resol.* 1. Licet in mala fide sit emtor, *Cov. lib.* 3. *resol. c.* 3. *n.* 6. *Tusch. concl.* 137. *lit. E.*

3 Excipiuntur in *Gl.* quatuor Casus, in quibus dominus pecuniæ acquirit dominium, ut 1. Similes, *l. si ut proponis* 8. *sup. de rei vindic.*: 2. Si pupillus, *l.* 3. C. *de arbit. tut.* quod extendit *Gl.* ad Prælatum Ecclesiæ, ex pecunia Ecclesiæ aliquid ementem, *Tiraqu. de priv. piæ causæ priv.* 120. & quos laudat *Barb. ad hanc l. num.* 10.: 3. In re ex pecunia dotali, consentiente uxore, comparata, *l.* 26. *l.* 54. *ff. de jure dotium*, *Ripa ad rubr. ff. sol. matr. num.* 48. *Alcib. num.* 21. *Bald. Nov. de dote priv.* 7. *qu.* 15. *Petr. Barb. ad d. rubr. p.* 3. *num.* 77. *Campeg. de dote p.* 4. *qu.* 8.: 4. In re, quam ex pecunia ab uxore marito donata, maritus comparavit, si hic non solvendo est *l.* 55. *ff. de donat. inter virum & uxorem*.

L. Si emancipatis. 2.

SUMMARIA.

Quær. An fundi filiosfam. venditi & post emancipationem traditi dominium ipsi acquiratur? 1.

Casus ubi præsumitur donatio. 2.

1 Vendidi filio meo fundum, & cum emancipatus esset, ipsi tradidi, Quæritur: *An dominium ipsi quæsitum?* Videtur quod non, quia negotium illud ab initio fuit nullum, quatenus filio emere volui. Sed Resp. quod sic, nam licet ab initio nihil juris acquiratur filio, per traditionem tamen emancipato factam reconvalescit emtio, in gratiam filii facta. Aliud autem erit si filio adhuc in potestate constituto tradidissem, cui non donatum illud, nec acquisitum, sed in peculium datum esse censetur *l. fin. ff. de pecul. leg.* aut donatio quidem valet, sed morte confirmanda, aut juramento confirmata, sed emancipato facta emtio, & traditio, & sic donatio statim est valida.

2 Colligitur etiam casus, ubi præsumitur donatio, de quo *Barb. ad l. quæ dotis* 34. *num.* 35. *ff. soluto matrim.* de quo pluribus *Menoch. l.* 3. *præsumt.* 30. *per totum*.

L. Mandati. 3.

SUMMARIA.

Casus legis ejusque decisio. 1.

Ex pretii numeratione non præsumitur res esse numerantis. 2.

1 Mater meo nomine, & fratris, cui successi, fundum comparavit, & pretium solvit, Quæritur: *An, si fundus mihi fratrique traditus, nobis quæsitum sit dominium, & an per consequentiam habeam actiones reales?* Quod utrumque affirmatur, quia non attenditur, unde pecunia fuerit profecta, neque quis emerit, ut minister, sed cujus nomine

2 fuerit res emta. Colligitur igitur: Ex pretii numeratione non præsumi rem esse numerantis. Quamvis igitur alteri nemo emere rem possit, *l.* 73. *in fin. ff. de R. J.* Si tamen res illi, cujus nomine emta, tradita sit, is, cui tradita est, fiet dominus, dum negotium suo nomine contractum ratum habet, si modo pretium restituit, alias acquiretur ementi, *Hieron. Gabr. cons.* 80. *num.* 2. *l.* 1. *Card. Tusch. concl.* 132. *num.* 12. & *seq. lit. E*, modo ea ratihabitio vivo emente fiat, *Card. Mantica l.* 5. *tit.* 22. *num.* 11.

L. Quamvis. 4.

SUMMARIUM.

Duplex est hujus L. intellectus.

Fundum emi & traditum accepi, & hactenus possedi. Socrus autem nomen instrumento inscriptum, quasi illud emisset, forte quod ex certis causis noluerim, ut nomen meum in tabulis exprimeretur. Socrus postea petit a me fundum, & producit instrumentum, in quo nominata; ego excipio, simulationem eam fuisse, quod Socrus nomen inscripserim, id testibus volo probare, vel ex eo, quod hactenus possederim. Ideoque duplex posset esse intellectus l. hic, quod simulatio debeat probari, & hic intellectus nihil habet notabile, vel hic quod ex duplici conjectura, dum ego emi & traditum accepi, præsumatur simulatio, quod fictitie tantum nomen Socrus fuerit tabulis inscriptum, & hanc lecturam puto cum *Castrensi* textui satis esse convenientem, & sic præsumitur ex duplici conjectura, quando quis emit, & traditam rem accepit, quod tunc alterius nomen videatur fictitie additum, *Menoch. l.* 2. *A. Q. cas.* 470. *num.* 20. *Tusch. concl.* 132. *num.* 15. *lit. E*. Et quos hic allegavit *Aug. Barb. Baut. & Salyc. in l.* 16. *C. de donat. inter virum & uxorem*.

L. Cum

L. Cum propria. 5.

SUMMARIUM.

Maritus qui suo nomine fundum emit & instrumento nomen uxoris inscribi fecit, & possidere varie passus est, probare debet simulationem, si fundum velit repetere.

Maritus emerat suo nomine fundum, sed in instrumento fecerat inscribi nomen uxoris, ex certa causa. Uxor, nescio quomodo accepit instrumentum emtionis, & venit in possessionem fundi. Maritus vult fundum repetere, & probat se emisse, se pretium numerasse: Uxor excipit, sed meo nomine emisti, & mihi rem tradidisti: Maritus replicat per simulationem nomen uxoris fuisse inscriptum. Resp. Imperator, hoc ipsi esse probandum, nam in praecedente lege ille qui simulationem allegabat, duplicem habebat praesumtionem, 1. quod ipse emerit, 2. quod rem traditam hactenus possederit. Quae secunda conjectura hic deficit, dum uxor est in possessione, ergo simulatio marito est probanda: Alias staretur instrumento, & si simulationem probaverit maritus, cum fructibus uxor deberet restituere rem.

L. Multum interest. 6.

SUMMARIA.

Tres ab Accurs. ad textum convenientes proponuntur casus. 1.
Duplex forma nomine alterius emendi. 2.
In omni dispositione vel concessione voluntas & facultas est respicienda. 3.

1 Tres ab *Accursio* ad textum convenientes proponuntur Casus: I. Uxor mea comparavit praedium, quod ipsi etiam traditum fuit, ego autem venditori numeravi pretium, Quaeritur: *cui acquiratur dominium?* Et respondetur uxori, quia ipsa emit, & pretium videris donasse, quod, quia donatio inter conjuges prohibita, possum repetere, quatenus pauperior ego, uxor vero locupletior reddita, nam hactenus tantum donationes inter conjuges irritae sunt, de quo alibi: II. Casus, & sic etiam secunda quaestio haec est: Sed, quid si ego emi, & mihi tradita res est, uxoris vero nomen ob certam causam, forte ob creditores meos inscribitur instrumento venditionis, & respondetur mihi quaesitum esse dominium, propter duplicem illam conjecturam in *l. 4. h. t.* explicatam: Sed III. Quaeritur, si ego quidem emissem, sed nomine uxoris, & neutri dominium quaesitum, non mihi, quia nolui, non uxori, quia per jura non potuit, quia per liberam personam alteri actio non quaeritur. Si tamen dominus mihi, vel uxori tradidit rem venditam, ille, cui tradita res est, in dominio existit potior. Colligitur ex textu:
2 Duplex forma nomine alterius emendi, quod pluribus *hic* notat *gl. & DD. ceteri*, I. Est quando verba concipit in suam personam, sed in utilitatem uxoris, v. g. vendis mihi nomine uxoris agrum: I. emo a te nomine uxoris agrum, & tunc sum procurator vel negotiorum gestor uxoris, & acquiro mihi actionem emti, quam tamen uxori cedere teneor, *l. 49. in fin. ff. de acquir. poss. Jo: a Sande tr. de cess. act. c. 6. n. 9. Caldas de emt. c. 7. n. 3. Rota Genuens. dec. ult. n. 3.* aut verba direxi in personam uxoris, & sic ago nuncium, & hoc casu nihil ago per *hunc textum*. Nuncius enim tantum verba alterius portat, & utitur nudo ministerio, nec locum habet ratificatio, quia deficit substantia contractus: Sed procurator ad suam personam verba refert, *Jo: Crottus in repet. legis, si is, qui pro emtore n. 154. ff. de usucap. Condisalvus in tr. de legatis p. 3. num. 19. Tuschus concl. 153. lit. N*: II. In hoc casu ultimo dominium transferri ex contractu inutili, contra *l. numquam ff. de acquir. rer. domin.* quia scilicet sufficit causa putativa, quae putatur subesse per *t. t. de condict. indeb.* quam responsionem ex *gl.* approbat *Salyc. & Castr.* quamvis non absurdum sit dicere, cum *Baldo*, quasi ex nova obligatione, quae a traditione incipit, valere traditionem; possunt conferri *DD.* quos allegat *Tiraq. de jure Const. poss. p. 3. lim. 7.*
3 *in fin.* Colligunt *DD.* in omni dispositione: I. concessione voluntatem, & facultatem esse respiciendam an voluerit, & an valuerit; plurimos *DD.* refert *Cothm. vol. 4. cons. 1. n. 120. Conf. prolixa dissertatio in hanc legem Baldi, ubi num. 12.* agit de contrahente alio loco, ut gabellam hic solitam dari non teneretur dare, quem refert *Hippol. Rimin. cons. 142. n. 42.* Colligunt etiam si maritus ex pecunia communi sibi fundum emat, uxorem contra heredes mariti actionem habere, *Pruckm. vol. 1. cons. 44. n. 17. & 55.*

L. Cum per eos. 7.

SUMMARIUM.

Per filiosfamilias servosve acquiri potest actio ex emto, non vero per liberam personam.

Si illi, qui potestati meæ subjecti sunt, ut filiifamilias, vel servi, nomine meo emant, habeo actionem ex emto, quam ipse exercere possum, vel per alios: Sed si libera persona meo nomine, ut procurator contrahat, non ego habeo actionem, quia actio ex emto non adquiritur per aliam personam, sed procurator habet actionem, quam tamen cedere cogitur mihi per dicta ad *legem præcedentem*.

L. Qui aliena. 8.

SUMMARIA.

Casus legis ejusque decisio. 1.
In societate particulari, si socius aliquam rem sibi ex pecunia communi comparaverit, non tenetur communicare rem sociis, sed pecuniæ partem reddere. 2.

1 Si unus fratrum de pecunia communi sibi emit prædium, sibi, non aliis acquisivit dominium, & ideo non poterunt reliqui fratres partem prædii petere, sed pecuniæ partem petere possunt actione pro socio, vel
2 condictione sine causa. Hinc colligunt *Doctores*, in societate particulari, si socius aliquam rem sibi ex pecunia communi comparaverit, non teneri communicare rem sociis, sed pecuniæ partem reddere, *Menoch. cons.* 122. *n.* 20. *Trentac. lib.* 3. *tit. de emt. res.* 1. *n.* 4. Sed in societate omnium bonorum volunt rem etiam hoc casu communicandam esse, *l. si quis societatem* 74. *ff. pro socio*, *Covarr. lib.* 3. *resol. cap.* 19. *n.* 1. *Petr. Barb. in l.* 1. *ff. sol. matr. pag.* 1. *n.* 37. *Menoch. d. cons.* 122. *n.* 19. & 76. *Corset. sing.* 112. *Tiraq. de ret. consang.* §. 32. *gl. un. n.* 17.

L. Nihil prohibet. ult.

SUMMARIUM.

Habet h. l. duas partes.

Habet *hæc lex* duas partes: I. Si Procurator meus nomine suo fundum comparet, sed venditor in me dominium transferre voluit, cui acquiritur dominium? Resp. mihi, *hic & l. qui mihi* 13. *ff. de donat.* imo, si procurator vellet mihi acquirere; sed venditor in procuratorem vellet transferre dominium, mihi tamen quæreretur possessio, & dominium, ut vult *hic Glossa & Cynus & alii per l.* 1. §. 20. *ff. de acquir. poss.* In II. Quæritur: *An per nuncium vel epistolam vendi vel emi res possit?* Et Resp. quod possit, & quidem hoc casu actio quæritur domino, quia nuncius aut epistola non contrahunt: Sed nunciant dominum contrahere, *Cuj. ad hunc tit.*

TITULUS LI.

De Rebus alienis non alienandis, & de prohibita rerum alienatione vel hypotheca.

L. Si Præsidi. 1.

SUMMARIA.

Res aliena in præjudicium domini non potest vendi, vel alienari. 1.
Distinctio circa hunc casum notanda. 2.
Ad evitandum hunc incommodum, ne aliquis cum damno alterius locupletetur, pretium in singularibus loco rei succedit. 3.
Potest interdum jure res aliena vendi. 4.

1 Res aliena in præjudicium domini non
2 potest vendi vel alienari. Et quidem distinguitur hic, an scienti rem esse alienam res sit vendita, an vero ignoranti: Si scienti, nunquam ille emtor adquiret dominium, quia non potest usucapere, ob defectum bonæ fidei, & perdit pretium, nam sine pretio rem restituere tenetur, *Afflict. dec.* 369. *n.* 3. *Cald. d. tr. c.* 11. *n.* 1. *Mozz. de rebus quæ emi n.* 11. *Tholos. lib.* 25. *syntagm. c.* 10. *n.* 2. sive ut alienam, sive sub schemate, quasi res sit venditoris, cum tamen contrarium sciat emtor, nam a Legibus v. g. *l. si fundum C. de evict. l. si a matre C. de jure dot. l.* 50. *de præscr.* 30. *ann.* emtori repetitio pretii generaliter denegatur, ut emtor non facile ad res alienas emendas accedat, *Molin. de just. & jure disp.* 380. *n.* 22. *P. Barb. ad l.* 1. *p.* 5. *n.* 36. *ff. solut. matrim.* Sed si expresse promissa evictio, emtor re evicta petit pretium, *Gomez. tom.* 2. *resol. c.* 2. *n.* 42. *Tiraq. de retr. consang.* §. 1. *gl.* 1. *n.* 7. *Barb. d. l. n.* 37. *Covarr. lib.* 3. *resol. cap.* 17. *n.* 7. *Surd. dec.* 243. *n.* 3. & *Dn. Balthasar. tit.* 8. *resol.* 7. *n.* 12. Nec amittitur pretium in re non prorsus alie-

na

na sed subjecta restitutioni, per *l. ult. §. ult. C. communia de legatis, Tiraq. d. l. n.* 13. *Gomez. d. l. Covarr. d. l. n.* 2. licet dissentiat *Caldas de emt. c.* 31. *n.* 107. *& Fachin. l.* 2. *c.* 40. *qu.* 1. Imo, si etiam ignoranter quis rem mobilem emat, si tamen vendens sciverit rem alienam esse, furti crimen committitur, & sic res fit furtiva, ac si nunquam usucapietur, *Mozzius de rebus quæ vendi n.* 14. *Caldas de emt. cap.* 13. *n.* 3. Sed si ignoranti res aliena immobilis quidem indistincte, mobilis vero etiam bona fide a venditore sit vendita, & res per usucapionem quæsita; jam non potest res vindicari, sed quia venditor non debet locupletari cum jactura ejus, ad quem res spectabat, ex æquitate datur domino actio negotiorum gestorum, quasi ratam habeat venditionem, ad recuperandum pretium, *hic & l. fin. ff. de negot. gest.* Idque contra rationem & regulam juris, qua id, quod meo nomine gestum non est, ratum habere non
3 possum, sed ut dixi ex æquitate. Unde colligunt; ad evitandum hoc incommodum, ne aliquis cum damno alterius locupletetur, Pretium etiam in singularibus loco rei succedere, *Caldas d. tr. c.* 11. *num.* 2. *Afflict. dec.* 369. *n.* 4. *Gratian. discept. for.* 304. *n.* 6. imo si patiar, rem meam vendi, vel hypothecari, non tamen præsumitur animus donandi, sed pretii repetitio mihi datur, ut probat *Barb. ad l. quæ dotis* 34. *n.* 140. *ff. soluto matrim.* Col-
4 lige ex verbis: *nullo jure*, posse interdum jure rem alienam vendi, de quo in *tit. Inst. quibus alienare licet*, ut creditori id licet in pignore, judici exequenti judicatum, exactori census fiscalis, tutori & similibus, de quibus *Cald. d. tr. c.* 11. *n.* 2. *& seq.*

L. Distrahente. 2.

S U M M A R I A.

Mulier, ut testis, subscribens instrumento, in quo maritus rem uxoris distraxit, sibi non præjudicat. 1.

Subscribens instrumento, vel supponens sigillum suum videtur in contenta scripturæ consentire. 2.

Limitatio. 3.

1 Licet uxor instrumento illi, quo rem uxoris maritus distraxerat, ut testis subscripserit, non tamen sibi præjudicat. Quia per ignorantiam subscripsit, fraude illecta a marito, quasi tantum locationis instrumentum confectum esset. Et a contrario sensu apparet, scienti omnino subscriptionem præjudicasse.
2 Unde notanda Regula: Quod subscribens instrumento, vel supponens sigillum suum videatur in contenta scripturæ consentire, *l.* 6. *§.* 1. *ff. de edend. Schneidew Inst. de emt. pr. n.* 6. *Berlich. p.* 1. *concl.* 14. *num.* 74. *Natta in auth. quod sine C. de testam. n.* 34. *Mascard. de*
3 *prob. concl.* 1348. *n.* 10. Sed limitatur regula, nisi subscriptio facta non lectis vel non intellectis verbis instrumenti, vel, nisi subscribens rem suam putasset esse alienam, *l.* 3. *ff. de rescind. vendit.* vel, nisi se subscriberet metu, qui se invito fieri posset, nam tunc non continuo consensisse dicendus est, *l. rem alienam* 41. *& l.* 39. *ff. de pign. act.* Si etiam ut testis subscripsisset aliquis, non continuo consentiret in contenta. Vid. *Axiom. Barb. locupletata lib.* 17. *c.* 60. *axiom.* 1. *Mascard. d. concl.* 1348. *per totam.*

L. Venditrici. 3.

S U M M A R I U M.

Verus dominus non potest impugnare venditionem factam ab eo, cui successit.

Quidam vendiderat rem non suam, huic successit ut heres, verus dominus, qui impugnare vult venditionem rei alienæ a defuncto factam, & vindicare rem. Resp. Emtori competere exceptionem doli, *hic & l.* 4. *§.* 30. *de doli exceptione.* Quem enim de evictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio, *l.* 17. *ff. de evict.* vel emtor actione emti potest agere ad evictionem, *d. l.* 17. & heres tenetur præstare factum defuncti, quæ regula exornatur *a Gabr. lib.* 6. *tit.* 1. *concl.* 11. *Tiraq. de retr. lign. §.* 1. *gl.* 9. *n.* 58. & aliis.

L. Mancipia. 4.

S U M M A R I A.

Casus l. ejusque decisio. 1.

Datio in solutum non potest fieri circa res alienas. 2.

1 Pater fundum conduxerat, qui me herede instituto decessit, nondum soluta mercede vel pensione. Mater pro mercede dat in solutum mancipia. Quæritur: *an hoc valide?* Negatur, nam, ut quis rem alienam cum effectu non potest vendere, ita nec mater vel alius loco filii, res ejus pro debitis ejus in solu-

R 0 tum

tum dare potest, quia hoc instar venditionis est. Vid. l. 3. *sup. de R. V.* Additur autem exceptio, nisi res creditori obligatæ sint pignoris jure, nam pignoris obligatio finem habet alienationem & frustra aliquid daretur pignori, nisi alienari ac distrahi posset. Unde colligitur: Dationem in solutum non posse fieri circa res alienas. Nam mater hic pro filio æs alienum solverat, & ex bonis filii: facile hic quis dicere potuisset, validam esse hanc dationem in solutum; sed contrarium respondetur, quia mater bona filii alienare nequit. Ergo filius semper eâ bona in solutum etiam pro suo debito data potest repetere, & vindicare, sed oblato pretio.

2 de colligitur: Dationem in solutum non posse fieri circa res alienas.

L. Si fundum. 5.

S U M M A R I A.

Prædium adventitium, filio emancipato, a patre venditum, ab alio vindicari potest. 1.
Limitatio. 2.

1 Habuit filiusfamilias prædium adventitium, quod pater filio emancipato alienavit; quæritur: *An filius possit venire contra factum pa-*
2 *tris, & illud prædium vindicare?* Quod affirmat Imperator: Si 1. Filius non successit patri jure hereditario, nam si heres esset patris, ejus factum præstare deberet: 2. Si novus possessor, in quem pater possessionem fundi transtulit, non longo tempore possedit, & sic adquisivit ejus dominium; res est ex præcedentibus clara.

L. Nemo. 6.

S U M M A R I A.

Repetitio regulæ: quod res aliena vendi possit? 1.
Limitationes h. regulæ. n. 2.

1 Est tantum repetitio Regulæ, quod res aliena vendi possit, per l. 28. ff. *de contrah. emt.* id tamen accipiendum de præjudicio venditoris, quod ille non possit contravenire venditioni, quin & ad interesse conveniri possit, item ad commodum emtoris, ut possit usucapere, non vero ad præjudicium
2 ipsius domini. Traditur vero hic duplex exceptio: 1. nisi quis alienet res sibi obligatas ut creditor: vel 2. nisi ex officio alienet, ut exactor tributorum, item procurator Fisci, Judex judicatum exequens, Tutor, Procurator, & similes.

L. Sancimus. ult.

S U M M A R I A.

Qu. quid nomine alienationis, veniat intelligendum, si a lege vel testatore sit prohibita alienatio? 1.
Qui non potest alienare, neque reale jus constituere alteri potest. 2.
Limitatio regulæ h. l. propositæ. 3.
A testatore potest alienatio prohiberi. 4.
Limitatio. 5.
Ampliatio. 6.
Cautela agnatis observanda, quando metuunt, ne feudum a possessore alienetur. 7.
Limitatio ejus, quod de usufructu dictum. 8.

1 Quæritur: *Si a lege vel testatore sit prohibita alienatio, an jus in re constitui possit per emphyteuseos constitutionem, per oppignorationem, per usumfructum, aut alterius servitutis impositionem?* Et licet alienationis verbo proprie veniat translatio dominii, manumissio, & usucapiendi patientia, l. 28. *de V. S.* l. 16. *ff. de fund. dot.* Justinianus tamen etiam alienationem hic eam esse dicit, qua quodcunque jus alteri in re constituitur, v. gr. Emphyteuseos, pignoris jus, ususfructus, servitutis, tum quia alienare prohibitus, nec actum facere debet, unde sequitur alienatio, tum, quia jus in re alteri constitutum, delibare quicquam videtur de dominio. Vid. *Fab. de Monte tr. de vend.*
2 *qq. pr. 4. q. 22.* Nota bene: Qui non potest alienare, neque reale jus constituere alteri potest, nisi contrarium ex lege, testamento, vel contractu, in quo alienatio prohibita, appareat. Et eadem ratio locationis ad longum tempus, nam & hæc prohibita est, prohibita alienatione, *Salyc. Castr. hic, Fabian. de Monte quæst. 22. quæst. 4. princ. n. 8. seq. Tusch. concl. 260. lit. A, During. in sua Bibl. Joth. Jurec. lit. A, voce Alienatio num. 37.* Sed regula, quæ in hoc textu habetur, locum habet, quando verba alienationem prohibentia sunt multum prægnantia, *Vinc. Fu-*
3 *sar. de substit. qu. 694.* Sed restringunt hanc regulam ad materiam favorabilem *Castillo de usufr. c. 54. n. 50. plures referens*, nam in odiosis non procedit, aut iis, quæ strictam significationem requirunt, nam ibi alienationis vox non large, sed stricte pro translatione dominii accipienda, *Salyc. hic & Castr. n. 2. & seq. During. d. l. n. 23.* Et ideo in statutis locum non habet, *Neguz. de pign.*
p. 2.

p. 2. *memb.* 3. *n.* 73. *Fusar. d. l. num.* 2. Sic locum etiam non habet in prohibitione pœnali, ubi ille, qui rem tantum oppignorat. vel usumfructum concedit, ad eam pœnam non est obligatus, *Negus. d. n.* 73. & *p.* 2. *m.* 2. *n.* 30. *Fusar. d. tr. de subst. qu.* 703. *n.* 3. *Redoan. de reb. eccl. non alien. qu.* 2. *cap.* 6. *n.* 6. *Rosenthal. de feudis cap.* 9. *concl.* 14. *Casp. Klock. vol.* 1. *cons.* 35. *num.* 206. *Joann. Gutierrez. p.* 2. *pr. qu.* 115. *Dn. Mev. ad jus Lubec. lib.* 1. *tit.* 2. *art.* 5. *n.* 40. *Alex. Raudens. dec. Pis.* 20. *n.* 60. & *seq.* Collige
4 etiam: A testatore posse alienationem prohiberi & eo casu, si fiat alienatio, ipso jure est nulla, *Vasq. de success. creat. lib.* 1. §. 10. *num.* 87. nam sicut Testator potest dominium in heredem, & Legatarium transferre, ita dominii translationem impedire po-
5 test, *Vasq. d. l.* Si modo causa prohibitionis exprimatur, *l.* 114. §. 14. *de legat.* 1. *Donell. l.* 18. *cap.* 12. *lit. A*, *Fusar. d. tr. qu.* 685. *Gutierrez. d. q.* 115. *Molina de primog. l.* 1. *c.* 6. *n.* 32. *Didacus Spino de testam. gl.* 19.
6 *n.* 67. Idem obtinet si Magistratus prohibeat per *l.* 9. *ff. de manumiss.* 5. & *l.* 26. *ff. de emt.* ubi vide notata a me, maxime si clausula annullans contractum sit addita,
7 *Fab. de Monte qu.* 22. *n.* 29. & 33. Ideoque cautela solet Agnatis metuentibus, ne possessor feudum alienet de facto, & illud fiat caducum, suppeditari, ut petant proclama a Domino, quo alienatio eorum bonorum prohibeatur, *Rosenth. c.* 9. *memb.* 2. *concl.* 68. *d.* 9. & *quos allegat lit. I.* Et in Camera talia mandata emanare testatur, *Hating. de fidejuss. cap.* 15. *n.* 16. *Blanc. de compromiss. cap.* 9. *rubr. de effectu sent. n.* 8. *p.* 390. No-
8 tabiliter autem limitandum id, quod de usufructu dictum, ut locum non habeat, si quis usumfructum, vel facultatem fruendi det ad vitam suam, per ea, quæ adducit *Barbos. ad l. usufructu n.* 16. *ff. solut. matr.* Sed si per pactum sit prohibita, alienatio non est ipso jure nulla.

TITULUS LII.

De communium rerum alienatione.

L. Si nulla. 1.

SUMMARIA.

Potest coheres pro parte vindicare rem communem, quæ ipso ignorante ab altero coherede in solidum est vendita. 1.
Quod commune est, meum proprie non est. 2.

1 SI duo heredes habeant rem communem, & unus in solidum eam vendat, ignorante coherede; hic vindicare potest partem suam, si res ab emtore non est usucapta, vel præscripta, si vero res est usucapta, potest coheres, quasi ratam habendo venditionem, pretium suæ partis per utilem negotiorum gestorum actionem, a venditore coherede petere. Vid. *l.* 1. *titul. praced.* & *l. ult. ff. de negot. gest.* vel per Act. Famil. ercisc. si non potuit separatim negotium expediri, *l. in familia sup. fam. ercisc.* Collige
2 ergo: Quod commune est, meum proprie non esse, *Franc. Caldas de emt. cap.* 10. *n.* 38. *Card. Tusc. concl.* 534. *lit. C*, *Gamsius in Axiom. Barb. l.* 3. *c.* 32. *axiom.* 5. Ideoque res communis emta ab uno sociorum semper repeti potest, aut pretium juxta distinctionem jam positam.

L. Multum interest. 2.

SUMMARIA.

Fiscus habet hoc privilegium, quod possit rem ex parte modica suam, & ita communem in solidum distrahere, salva manente condomino pretii parte. 1.
Extenditur regula. n. 2.

1 Aliud est, si privatus rem habens communem cum alio, vendat rem eam in solidum, an vero Fiscus rem habeat communem; illo casu non præjudicatur socio, sed Fiscus habet hoc privilegium, quod possit rem a parte modica suam, & ita communem in solidum distrahere, salva manente condomino pretii parte, *M. Anton. Peregr. de jure fisci lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 93. & *ad l.* 32.
2 *ff. de contrah. emt. vendit. num.* 13. Idem esse putant in oppignoratione rei Fisco & alteri communiter oppignoratæ, *Salyc. hic*, & locatione, *Card. Tusch. concl.* 542. *lit. C.* Confer. *Caldas cap.* 9. *num.* 30. *Covar. lib.* 3. *resol. c.* 14. *num.* 8. *Castillo lib.* 3. *contr. c.* 6. *Perez in h. t. in fin. Fab. de Monte q.* 93. *n.* 56. *Auctor ad l.* 28. *ff. comm. divid. num.* 2.

L. Falso. 3.

SUMMARIA.

Casus. 1.

Non tenetur socius alteri socio s. condomino suam partem vendere. 2.
Limitatur. 3.

1 Habebant duo prædium, volebat unus suam partem vendere extraneo, resistebat
2 alter condominus, sed dicebat alter teneri socium potius vendere condomino, vel socio; sed hanc persuasionem falsam esse dicit Im-
3 perator, sed statutis locorum, imo ex æquitate, nonnulli putant receptum esse, quod jus protomiseos competat socio, de quo *Molina tr. de J. & J. disp.* 271. *Guido Papæ sing.* 780. *Hippolytus de Marsil. sing.* 441. *Klock. vol. 2. cons.* 24. *n.* 31. *& seqq. Berlich. p.* 2. *concl.* 39. *n.* 11.

L. Portionem. 4.

SUMMARIUM.

H. l. est extensio l. praced.

Est extensio legis præcedentis, & agitur hic de Milite in specie, an v. g. miles habens commune prædium cum fratre, non tantum suam partem vindicare, sed & fratris partem oblato & soluto pretio, recuperare possit, quod hic negatur. Conf. *l. ratas* 7. *sup. de resc. vend.*

L. Si major. ult.

SUMMARIA.

Sensus atque dispositio h. l. num. 1.
Evictio præstanda est, licet nihil convenerit super hoc. 2.
Evicta parte, etiam ad partis evictionem præstandam agendum est. 3.
Casus, ubi quis rem communem valide vendit. 4.
Illustratur per exempla. 5.
An si plures socii in alienationem consentiant, etiam pauciores consentire cogantur? 6.

1 Si major annis 25. prædium mihi tecum commune Titio vendidisti, credenti tuum ex asse esse prædium, si pars mea evincatur, tu teneberis ad interesse, & evictionem præstabis. Loquitur autem de majorenni, quia minorennis, si venderet, posset habere restitutionem in integrum, & dicit de nesciente emtore, nam sciens non ageret ad evictionem præstandam, *l. si fundum C. de evict.* nisi stipulatione sibi prospexit emtor *l. si fratres* 7. *C. communia utriusque ju-*
2 *dicii.* Collige ex hoc textu: I. Evictionem præstandam esse, licet nihil convenerit super hac, *l. non dubitatur* 6. *C. de evict. Auct. ad L.*
3 139. *ff. de obl. & act. num.* 2.: & II. Evicta parte, etiam ad partis evictionem præstan-
4 dam agendum esse: sed dantur in jure etiam casus, ubi quis rem communem valide ven-
5 dit, v. g. si socius rem communem venalem vendiderit, quia præsumitur vendita de voluntate omnium sociorum, *argum. l.* 1. *ff. de inst. act. l.* 34. *de pign. Fabian. de Monte d. tr. q.* 3. *princ. n.* 57. Sic etiam necessitas facit, ut condominus communem servum noxæ dedere, vel communem rem ob commune debitum in solutum dare cogatur, cum & alias socio detur facultas disponendi de re communi, quando potest rem suam agere, quin agat etiam rem sociorum, *l.* 25. §. 16. *ff. fam. ercisc. Donell. l.* 15. *lit. G,*
6 *Rota Genuens. dec.* 14. *n.* 68. *& seq.* non vero est necesse, ut, si plures socii in alienationem consentiant, etiam pauciores consentire cogantur, *Fab. de Monte d. q.* 3. *n.* 56.

TITULUS LIII.

Rem alienam gerentibus non interdici rerum suarum alienatione.

L. Non est. un.

SUMMARIA.

Qui obnoxii sunt reddendis rationibus ob administrationem rerum alienarum, licet per sententiam ad hoc condemnati, possunt tamen res suas licite alienare. 1.
Limitatio. 2.
Quatenus per constitutionem hypothecæ, maxime tacitæ, non impediatur alienatio vel translatio dominii? 3.
Non est excutiendus tertius possessor tacitæ hypothecæ, nisi prius excussus sit debitor principalis. 4.

1 Qui obnoxii sunt reddendis rationibus, ob administrationem rerum alienarum, ut Tutores & Curatores, licet per sententiam ad rationes reddendas sint condemnati, possunt tamen res suas alienare licite,
2 sed cum sua causa & onere, id est, salvo jure hypothecæ, quod quæsitum Pupillus & adultus, in illorum bonis habent, *l. pro officio* 20. *C.*

20. *C. de adm. tut.* Colliges ergo *ex hac lege*
3 *unica*: Per constitutionem hypothecæ, maxime tacitæ, non impediri alienationem dominii, nisi adjectum esset pactum de non alienando, *l.* 7. §. *fin. ff. de distr. pign. Covarr. l.* 2. *resol. cap.* 15. *n.* 3. vers. *secundum hunc &c. Tiraq. de retr. convent.* §. 3. *gl.* 1. *n.* 6. *Petr. Barb. ad l.* 26. §. *fin. num.* 33. *ff. sol. ma-*
4 *trim. Natth. cons.* 472. *n.* 12. Non tamen excutiendus tertius possessor hypothecæ tacitæ, nisi prius alia administratoris bona excussa sint, *Auth. hoc ita C. de pign. Covarr. l.* 1. *resol. cap.* 8. *num.* 6. *Muñoz de Escobar. tract. de ratioc. cap.* 39. *num.* 2. *Klock. vol.* 3. *cons.* 116. *num.* 5.

TITULUS LIV.

De pactis inter emtorem & venditorem compositis.

L. Si ea lege. 1. & L. Qui ea lege. 3.

SUMMARIA.

Casus l. ejusque dispositio. 1.
Pactum resolvendi contractus fit vel verbis directis vel obliquis. 2.
Intellectus h. ll. n. 3. 4.

1 VEndidi tibi fundum, & tradidi ea lege, ut si pretium post annum non solvas, ille sit inemtus, & amissæ sint arrhæ, juxta *totum tit. de Lege commissoria, & de in diem addict.* Non solvis: si tibi ea lege dedi possessionem, ut precario tamdiu possideres, donec pretium solvas, *l.* 15. §. 4. *de precar.* datur mihi Actio Realis, quod si vero absolute data possessio, sub prædicta tamen Lege Commissoria, non in rem ago, sed actione ex vendito *l.* 3. *h. t.* quia con-
2 tractus fides servanda est. Ut autem recte hoc intelligatur, notandum, pactum resolvendi contractus fieri, vel directis, vel obliquis. Directa sunt, quæ significant dissolutionem contractus, quasi ab initio non fuerit celebratus, v. gr. *res sit inemta*, vel *contractus pro infecto habeatur*, & hæc verba faciunt Legem Commissoriam, & tunc ipso jure quasi retro manet dominus ipse
3 venditor. Verba obliqua autem sunt, *restituatur*, *pertineret*, & de hac intelligunt *legem* 1. & 3. Nam *in hac lege* 3. dicitur, quod eo casu non competat utilis in rem actio, sed tantum ex vendito ad rescindendum contractum, Ergo non est Pactum Legis Commissoriæ, nam ex hoc dominium ipso
4 jure resolvitur, & datur in rem actio. Ergo necesse est, dari speciem, in qua resolvatur contractus, non tamen per Legem Commissoriam. An vero etiam in *l.* 1. Lex Commissoria sit intelligenda, dubium est mihi, probabile videtur *in lege* 1. de ipsa Lege Commissoria agi, nam vocabulum: *pertineret*, non videtur aliam significationem habere, quam quod res sit inemta. Sed quicquid sit, discrimen tamen illud probatur, ex *l.* 3. de quo *Gom. t.* 2. *cap.* 2. *n.* 30. *Covar. l.* 3. *res. cap.* 8. *n.* 1. *Mol. disp.* 378. *n.* 9. *Card. Mant. de tac. & amb. conv. l.* 4. *t.* 29. *n.* 25. *Cald. de emt. c.* 28. *n.* 24. *Petr. Barb. ad l. si cum dot.* 23. §. *fin. n.* 37. *ff. sol. matr.*

L. Si fundum. 2.

SUMMARIA.

Loquitur h. l. *de pacto de retrovendendo.* 1.
Si ejusmodi pactum fuit adjectum, quandoque datur actio venditi, quandoque actio præscriptis verbis. 2.
Sed pacto hoc interposito, & emtore copiam sui fraudulenter non faciente, an præscriptum tempus labatur, quæritur quid juris? 3.
Faciunt nonnulli discrimen inter pactum de revendendo, & pactum de restituendo. 4.
Distinctio illa reprobatur. 5.
Pactum de revendendo transit in heredem. 6.
Ampliatur. 7.
Si venditor plures habeat heredes, & unus totum pretium offerat, res illi tota est restituenda. 8.
E contra si plures sint venditores, & unus offerat totum pretium, illi uni emtor rem tenetur restituere. 9.
Limitatur hoc. 10.
Quær. An detur actio ex pacto de retrovendendo contra tertium possessorem? 11.
Si non convenerit, quo pretio res revendi debeat, illud intelligitur, quod tempore revenditionis justum est. 12.
Quær. An ad retro ementem pertineant fructus, ex quo pretium iterum oblatum? 13.

1 Loquitur de Pacto de retrovendendo, v. g. vendo tibi fundum hac lege, ut mihi vel heredibus meis fundus restitueretur, quandocunque vel intra certa tempora, si pretium
2 obtulero, ex hoc pacto, si postea pretium obtulero, datur mihi actio venditi, quæ toties datur, quoties pacta non servantur, *l.*

57. *l.* 79. *de contrah. emt. L.* 4. *pr. de leg. comm.*
vel actio Præscriptis verbis ex hoc pacto tra-
ditione rei vestito, si non in venditione, sed
traditione pactum hoc fuerit additum, nec
remitti potest hoc jus reluendi per Rescri-
ptum *l.* 7. *h. t.* & post moram agitur ad in-
3 teresse, *hic L.* 2. *h. t.* Sed *quid si cupiam tui
fraudulenter non facias, ut ita tempus præ-
scriptum labatur?* potero denunciare prote-
stari, vel etiam pecuniam solemniter depo-
nere juxta, *l.* 9. *C. de solut.* per *l.* 7. *h. t.* Li-
4 cet autem inter pactum de revendendo, vel
restituendo discrimen faciat *Tiraq. de retr.
convent.* (qui totus tractatus est de hac ma-
teria) §. 1. *Gl.* 7. *in fin. Cagnol. hic num.* 14.
ita ut ex pacto de revendendo non teneatur
præcise vendere, quia est obligatio facti; ex
pacto vero de restituendo præcise teneatur,
quam opinionem etiam refert *Raudensis de-
cis. Pisana* 16. *num.* 177. & memini etiam
5 eam probari *Barbosa*; parum tamen, aut
nihil hæc differre rectius existimant *Pinell.
ad l.* 2. *C. de resc. vendit. p.* 2. *cap.* 3. *num.* 27.
6 *Card. Mantica d. l.* 4. *tit.* 31. *num.* 3. & hoc pa-
ctum transit ad heredem, licet sibi ipsi re-
servaverit reemtionem nulla facta mentione
heredum suorum, quia vox (*ipse*) demon-
strat, non excludit heredem, sed alias per-
sonas extraneas, ut contra *Cagnolum hic n.*
45. recte statuit *Menoch. cons.* 705. *num.* 31.
*Fab. de Monte in resolutione hujus legis num.
6. quæ habetur in ipsius tractatu de vend.
7 sub pacto retrovend. p.* 660. Et hoc quod de
herede dictum, adeo verum est, ut licet
emtoris heres sit minor, revendere tamen
volenti venditori teneatur rem, etiam sine
decreto magistratus, *Boer. dec.* 182. *num.* 24.
Tiraq. de retr. convent. §. 1. *Gl.* 6. *num.* 28. *Jo.
Franc. Balthas. tit.* 7. *res. Bav.* 1. *num.* 10.
nec datur ei restitutionis beneficium, *l. Æmi-
lius* 38. §. *de minor. Tiraq. d. tr.* §. 1. *Gl.*
2. *num.* 56. *Mantica d. l.* 4. *tit.* 31. *num.* 54.
8 Si autem venditor habeat plures heredes, &
unus heredum ex pacto offerat totum pre-
tium, emtor tenetur illi totam rem reven-
dere, quia coheredes illius, qui obtulit, pos-
sunt contra eum, ut rem communicet, age-
re, *Tiraq. d. tr.* §. 1. *Gloss.* 6. *num.* 37. *Fachin.
l.* 2. *c.* 2. *Mantica d. lib.* 4. *tit.* 32. *num.* 27.
Tuschus concl. 29. *num.* 24. *lit. P, Berlich. p.* 2.
9 *concl.* 2. *num.* 35. *Balthas. d. t.* 7. *num.* 11. Si-
cut etiam si eo casu, quo plures ab initio
venditores, unus offerat totum pretium, em-
tor ei uni revendere tenetur, per *l.* 78. §.
10 1. *ff. de contrah. emt.* modo redimens caveat
de revendendo partem socio, si is aliquando
eam velit habere, *Schneidew. ad* §. *actio-
nem in titul. de action. ex emto num.* 20.
Inst. de act. Boer. dec. 251. *num.* 1. *Tusch.
concl.* 28. *num.* 1. *lit. P, Carpz. p.* 2. *const.* 1.
def. 11. *Berlich. p.* 2. *concl.* 2. *num.* 32. *Jo.
11 Franc. Balthas. d. t.* 7. *num.* 8. Non autem
datur hæc actio contra tertium possessorem,
quia est actio personalis, sed hoc cum di-
stinctione *DD.* proponunt, utrum scil. pa-
ctum hoc fiat verbis directis, quibus expri-
mi solet L. Commissoria vel Addictio in
diem, v. g. ut pretio restituto res sit inem-
ta, nam tunc oblato pretio statim transit do-
minium ipso jure citra traditionem, *argum.
l. lex vectigali ff. de pign.* quando vero pa-
ctum exprimitur per verba obliqua, *reven-
datur, restituatur, revertatur, redeat* & sim.
non datur contra tertium possessorem, *Tiraq.
d. t.* §. 1. *Gl.* 7. *n.* 14. *& seqq. Mantica d. tit.*
32. *num.* 64. *& seqq. Dn. Carpz. d. const.* 1. *def.*
16. *& seq. Trentac. de emt. resol.* 10. *num.* 22.
Fachin. l. 4. *cap.* 15. licet si v. g. conductor
habeat jus protomiseos & possideat rem, huic
non quidem actio, sed tamen exceptio dari
possit, ut judicatum refert *Mev. p.* 6. *dec.*
12 145. Et si non convenerit quod eodem pre-
tio sit res revendenda, intelligitur de eo
pretio, quod tempore revenditionis justum
erit, *Tiraq.* §. 1. *Gl.* 3. *Gozadinus in hac l.
num.* 131. *Pruckm. vol.* 2. *cons.* 20. *num.* 41.
Berlich. d. concl. 2. *num.* 39. *Menoch. cons.* 606.
num. 28. *Cagnolus hic num.* 93. unde dubita-
re licet de iis, quæ habet *Carpz. lib.* 5.
resp. 94. *num.* 7. *& Zoanettus in hac l. num.*
13 17. *& seqq.* In fine dicitur, oblatione facta
pertinere fructus ad offerentem, quia scil.
ob pactum hoc videtur nova venditio con-
trahi si obtulerit pecuniam, quæ conditio
cum purificatur, is qui antea vendiderat, pro
emtore habendus, ut fructus lucretur, ita
tamen, ut postea usuras solvat pretii. V. *P.
Barb. p.* 3. *rubr. ff. sol. matr. num.* 72. *& in
l. divortio p.* 2. *n.* 76. *& in l. si mora* 72. *d. t.*

L. Commissoriæ. 4.

SUMMARIA.

Casus, 1.
*Deficiente conditione suspensiva, vel existen-
te conditione resolutiva, ipso jure dissol-
vitur contractus, & dominii translatio.* 2.
Potest venditor legi commissoriæ renunciare. 3.
Pote-

Poterit emtor, contractu non impleto, statim cogere venditorem, ut dicat, an lege Commissoria uti velit. 4.
Quando videatur venditor renunciasse huic legi Commissoriae? 5.

1 Vendidi fundum, ea lege, ut si pretium intra annum non solvas, res sit inemta, quae est ipsa lex commissoria. Sed post annum possum quidem vindicare rem, quod in hoc pacto est speciale, quia traditio tantum fa-
2 cta conditionaliter. Ergo deficiente conditione suspensiva, vel existente conditione resolutiva, ipso jure dissolvitur contractus & do-
3 minii translatio, sed Quaeritur: *An meo jure possim non uti, & sic ei renunciare?* Quod affirm. *argum. l. pen. sup. de pact.* quia hoc pactum in favorem venditoris adjectum, modo in continenti additum sit, *Gomez. t. 2. cap. 2. num.* 30. *Covarr. lib. 3. res.* 8. *num.* 1. *Molina disp.* 378. *num.* 10. *Trentac. d. l. num.* 24. Et alias emtor moras nectendo, posset in sui favorem efficere; ut fundus esset inemtus, *Mantica d. l. 4. tit. 29. num. 9. & seqq. Molina d. l. num. 2. Scaccia de commerc. §.*
4 *1. q. 7. p. 2. ampl. 2. num. 4.* Poterit vero emtor contractu non impleto statim cogere venditorem ut dicat, an lege commissoria uti velit, *l. 4. §. 2. ff. de lege commiss. Mol. d. l. n.*
5 2. Tunc autem videtur legi commissoriae renunciare, venditor, quando usuras pretii petit, quia hoc ipso pretium etiam petit, quia accessorium sine principali esse nequit, qui autem pretium petit, confirmat contractum, *l. pen. ff. h. t.* & qui usuras dotis promisit, dotem ipsam promisisse videtur, *l. 2. C. de dotis promiss. Mantica d. t. 29. Mascard. concl.* 568.

L. Initio. 5.

SUMMARIA.

Casus, quando venditor ad usuras pretii tardius soluti habeat actionem ex vendito. 1.
Intellectus legis. 2.
Fidejussor tunc ob moram debitoris tenetur, si in omnem causam spopondit. 3.
Quando in omnem causam spopondisse videatur? 4.

1 Quando venditor de usuris pretii tardius soluti paciscitur, tunc habet actionem ex vendito etiam ad usuras, cum alias tantum debeantur ex officio judicis non jure actionis, *l. 24. pr. ff. depos. l. 54. ff. de loc. Auct. ad Brunnem. in Codicem Tom. II. l. act. emt. vend.* ideo hae usurae etiam forte so-
2 luta peti possunt, *l. 1. C. de judic.* Intelligenda autem lex de eo casu, quando pactum in continenti adjectum, quia pacta contractibus bonae fidei in continenti adjecta, formant actionem ex contractu, *l. 7. §. 5. ff. de pact.* etiamsi nulla stipulatio accesserit, *l. publica §. Lucius ff. depos. l. in bonae fidei.*
3 *13. sup. de pact.* Collige etiam ex fine: Fi-
4 jussorem tunc ob moram debitoris teneri, si in omnem causam spopondit, quod tunc tacite factum videtur, quando simpliciter fidejussit, *per l. quaero 54. ff. locati*, de quo *Bacch. in Treutl. disp. 23. th. 5. lit. B, Francus de fidejuss. cap. 5. num. 6. Hering. de fidejuss. cap. 24. num.* 216. *Auct. ad alleg. l. 54. ff. loc. cond. num.* 1. 2. 3.

L. Cum te. 6.

SUMMARIA.

Omnia pacta servanda sunt legibus non improbata. 1.
Potest venditor agere ad rescindendum contractum, si talis conventio adjecta, quae contineat causam praecipuam, & finalem contractus, sine qua non erat contracturus. 2.
H. l. dicitur notabilis. 3.
Notat Auctor sententiam n. 2. *positam.* 4.

1 Omnia pacta servanda sunt legibus non improbata, potissimum vero, per quae ipsa res distracta, vel vilius vendita, v. g. vili pretio tibi vendo fundum, ut me alas, hoc non praestas, quamvis in contractibus nominatis ad rescissionem contractus, ob causam non praestitam non agam, *l. 14. sup. de rescind. vendit.* haec tamen causa finis fuit venditionis, & causam ipsi praebuit, & videtur quidam contractus innominatus concurrere.
2 Et sic colligunt *Salyc. Castr.* & alii *ex hac lege*, licet in contractibus nominatis ob non servatam conventionem, non liceat agere ad rescindendum contractum, *l. 14. supr. de rescind. vendit.* si tamen illa conventio contineat causam praecipuam & finalem contractus, sine qua non eram contracturus, putant *DD.* posse venditorem agere ad rescin-
3 dendum contractum, *DD. hic*, qui *hanc legem* propterea dicunt notabilem, & *Tiraq. in tract. cessante causa p. 1. n.* 58. *Cephal. cons.* 407. *num.* 51. & alii, quos magno numero
4 hic congessit *Aug. Barbosa*. Sentientia tamen mihi videtur suspecta ob verba: *quando non imple-*

impleta promissi fide, domini tui jus in suam causam reverti conveniat; quæ verba videntur exprimere formam conventionis, & hunc intellectum *Glossa* in verbo *conveniat*, primo proponit, licet ab ea recedat: sed hunc intellectum probat *Cujac. ad hunc tit. & Auctor Colleg. Argent. in tit. de contrah. emtione th.* 54.

L. Si a te. 7.

SUMMARIA.

Casus legis ejusque decisio. 1.
Quær. An sine traditione ipso jure transferatur dominium? 2.
Explicatio l. n. 3.
Qui a contractu vult recedere, is debet prius totum illud restituere, quod ex contractu percepit. 4.

1 Vendidisti mihi fundum centum florenis, hac conditione, ut si intra annum solveris centum, fundus sit inemtus. Sed offers preces Principi, in quibus narras, me forte moras nexurum in acceptando pretio, & sic petis, ut ille annus prorogetur. Respondet Imperator, suum non esse, conventionem partium mutare & jura partium, & posse te denunciare mihi, & pretium deponere ac consignare; quia autem hic non de lege commissoria sermo est, sed de pacto, de retrovendendo, Quæritur: *An sine traditione ipso jure transferatur dominium?* Et juxta ea quæ tradita sunt ad *l. 2. h. t.* omnino hoc videtur dicendum, nam reperitur hic verbum directum: *res sit inemta*. Vid. *Carpz. p. 2. Const. 1. def. 16. & Covarr. d. resol. 8. num. 2. vid. Auct. ad l. 1. ff. de leg. commiss. num. 4. 5.* & alii, quos supra allegavi, licet reclamet *Molina disp. 378. num. 4. Et Gomez. d. c. num.* 39. Confer. *Tiraq. d. tr. §. 4. Gl. 6. num.* 3. Se cur hic depositionis fit mentio, cum tamen sola oblatio videatur sufficere? Resp. *P. Barbosa ad l. si mora* 72. *ff. soluto matr.* quod in *d. l. 2.* agatur de venditione conditionali per obligationem purificata, hic vero de rescindenda venditione, quamvis dici possit, hic expressam esse conditionem, si soluta fuerit; quæ sola oblatione non impletur: Conf. *Cephal. consf. 207. num.* 52. Ex hoc textu etiam colligunt, eum, qui a contractu vult recedere, debere restituere prius totum illud, quod ex contractu percepit, *Hipp. Riminaldus vol. 1. consf. 5. num. 2. quod multis declarat num. 71. & seqq.*

(margin numbers in the paragraph above: 2 at "vendendo, Quæritur"; 3 at "fer. Tiraq."; 4 at "phal. consf. 207")

L. Tempore Contractus. 8.

SUMMARIUM.

Pactum in venditione appositum per aliud pactum tolli potest.

Pacta in venditione apposita per aliud pactum posterius possunt utriusque contrahentis consensu tolli, per *l. pacta novissima C. de pactis*.

L. Si quis ult.

SUMMARIA.

Valet pactum, ne liceat emtori in loco emto monumentum extruere, vel alio modo humano juri eximere. 1.
Respondetur ad l. pen. ff. de pact. n. 2.
Hæc l. est una ex novis decisionibus. 3.

1 Valet pactum, ne liceat emtori in loco emto monumentum extruere vel alio modo
2 humano juri eximere, nec obstat *l. pen. ff. de pact.* ubi non est pactum circa traditionem rei meæ, ut hic, ubi potest venditoris interesse, & cuilibet licet legem rei suæ, quam vult, ponere. Quamvis etiam dici possit cum *Cujacio ad hunc tit. in fine*, quod
3 per *hanc legem* illi derogatum sit, quia hæc una est ex novis Decisionibus; *Castrens. in l. quoties ff. de servit. d. l. pen.* de eo casu intelligit, quando venditoris nullo modo interest, sed *hæc lex* de præsumto interesse loquitur. Et sane ex *hac lege* colligitur, apud veteres dubitatum hac de re esse; apparet etiam, semper interesse ipsius venditoris præsumi. Ergo ad interesse agere potest, sed fundus vindicari nequit, nisi placeat, ut non impleta conditione fundus sit inemtus, juxta ea, quæ ad *l. 2. & 7.* dicta sunt.

TITULUS LV.

Si servus exportandus veneat.

L. Lege. 1.

SUMMARIA.

Casus l. eiusque decisio. 1.
Conditio hæc ut servus exportetur, addebatur plerumque ob securitatem venditoris, vel ob vindictam. 2.

1 Servus ea lege venditus, ut Roma exportaretur, secundum legem venditionis Roma

ma est exportatus, & manumissus ab emtore, manumissio valet, sed manumissus servus jam Romam venit. Contra emtorem nulla datur actio, quia ille legi venditionis paruit, neque datur injectio manus in liberum hominem, quia haec pactio injiciendae manus, seu occupandi servum propria auctoritate, sine auctoritate judicis, adhaeret personae servi. Sed hoc casu fiet servus fisci. Sed si ante manumissionem Romae mo-
2 retur, tunc datur manus injectio. Conditio autem haec, ut servus exportetur, addebatur plerumque ob securitatem venditoris, vel ob vindictam.

L. Si ut. 2.

SUMMARIUM.

Sensus atque dispositio l.

Quando hac conditione servus venditur, ut exportetur, sed de manus injectione nihil dictum, sed addita poenalis stipulatio, ad poenam aget, & servus acquiritur Fisco, nisi domini voluntate moretur in loco prohibito, quod vel de domino veteri accipiendum, quod sc. si consensu veteris domini in loco excepto moretur, non debeatur poena, juxta *l.* 1. *ff. hoc t.* vel de domino novo, hoc sensu, quod si sine ejus consensu ibi moretur, dominus ad poenam teneatur.

L. Ancilla. 3.

SUMMARIUM.

Ancilla contra pactum de exportando in loco excepto manumissa libera non fit.

Ancilla contra pactum de exportando in loco excepto manumissa, libera non fit, sed Fisco acquiritur.

L. Moveor. 4.

SUMMARIUM.

Si servi dominos suos hac lege, ut exportentur, vendiderint, capitali supplicio afficiuntur.

Si servi dominos suos hac lege, ut exportentur, vendiderint, servi capitali supplicio afficiuntur, quae omnia sunt plana & ad forum nostrum parum faciunt.

L. Qui exportandus. ult.

SUMMARIUM.

Servus, qui ea conditione venditus, ne in aliqua civitate moraretur, nec Romae morari potest.

Servus, qui ea conditione venditus, ne in aliqua civitate moraretur, nec Romae morari potest, quia Roma est civitas communis.

TITULUS LVI.

Si Mancipium ita venierit, ne prostituatur.

L. Praefectus urbi. 1.

SUMMARIA.

Dispositio legis. n. 1.
Amor castitatis & honestatis in nostris LL. ob pudicitiam foemellae dominium adimit impuro lenoni. 2.
Differentia inter pactum de exportando, & pactum, ne prostituatur. 3.
Qui prostituunt suas ancillas, puniuntur ut lenones. 4.

1 Si ancilla ea conditione vendita, ne prostituatur, contra fiat, licitum fore venditori manus injicere, & eam abducere. Si de facto prostituatur, poterit venditor eam abducere propria auctoritate, hoc per se liquidum; sed quid si ex post facto consenserit venditor, ut prostitueretur, eo casu libertatem acquiret ancilla misera. Nota be-
2 ne: Amor castitatis & honestatis in nostris legibus ob pudicitiam foemellae dominium adimit impuro lenoni, ut ancilla a necessitate peccandi, & impuris complexibus liberetur, etsi ancilla in plures fuerit alienata, v. g. a primo emtore in secundum, a secundo in tertium, semper tamen primus retinet manus injectionem, quia hoc pactum est reale, & afficit rem ipsam alienatam.
3 Et Notetur differentia, inter pactum de exportando, & hoc, ne prostituatur, illud potest remitti, non hoc, quia remissio esset turpis, & venditor, qui passus est puellam miseram prostitui, amittit manus injectionem, ut pater privatur potestate, creditor jure pignoris, Dominus dominio. Collige
4 etiam: Eos, qui prostituunt suas ancillas, ut lenones puniri, *l. athletas* 4. §. 2. *ff. de his*

 qui

qui not. infam. l. lenones C. de spectac. Farin. qu. 144. *n.* 18. *& seqq. Menoch. l.* 2. *A. Q. casu* 534. *num.* 33.

L. Mulierem. 2.

SUMMARIA.

Dispositio legis. n. 1.
In causis piis judex ex officio procedere potest. 2.
Casus, ubi manus militaris tuto adhibetur. 3.

1 Vendidi ancillam ea lege, ne prostituatur, & si contra fiat, ut foret libera. Hæc conditio differt ab ea quæ *in lege* 1. dicta est, nam ibi manus injectio reservata, hic libertas puellæ reservata. Sed emtor rupta fide prostituit, hic vult Imper. Castitatis amicus, ut judex ex officio super ea conditione acquirat, & sive scripta sit illa conditio, sive testibus vel alias probari possit, manu militari ancillam debet eripere, & super ejus libertate pronunciare, si pactum
2 probari possit. Colligunt *ex hac lege DD.* In causis piis judicem ex officio procedere posse, *Tiraqu. de privil. piæ causæ priv.* 152. *Surdus de aliment.* 8. *priv.* 4. *in fine*, & quos
3 citat *August. Barbos. hic*. Notetur etiam casus: Ubi manus militaris tuto adhibetur, sc. favore libertatis & pudicitiæ.

L. Eam ult.

SUMMARIUM.

Cum quid prohibetur, simul etiam illa censentur prohibita, per quæ pervenitur ad illud.

Sententia plana est, qua prohibetur prostitui, ne quidem in caupona, sub specie ministrandi, prostituenda, ne fraus legi fiat. Collige: Cum quid prohibetur, simul etiam illa prohibita esse, per quæ pervenitur ad illud, *hic & l. fin. sup. de rebus alienis non alienandis*; *Axiom. Barbosæ locupletata l.* 14. *c.* 93. *ax.* 18. Et prohibitum in termino, prohibitum etiam est in via, *Jason. in l.* 2. *ff. de flumin.*

TITULUS LVII.

Si mancipium ita fuerit alienatum, ut manumittatur vel contra.

L. Si Patroclus. 1.

SUMMARIA.

Ancilla sub conditione manumissionis vendita, si non manumittantur, ipso jure fit libera. 1.
Limitatio. 2.
Intellectus L. 1. ff. qui sine manumiss. *n.* 3.
Qui alteri quid vendit ea conditione, ut donet Ecclesiæ, non potest revocare. 4.

1 Si quis ancillam suam mihi vendat, ut, si viginti annos serviisset, libera esset, si ergo huic legi non paream, nec manumittam ipso jure fit libera, *ex Constitut. Divi Marci* hoc *in hac lege* favore liberta-
2 tis ad donationem extenditur, & hoc Limitatur, nisi ante tempus completum mutaverit venditor vel donator voluntatem; nam si pœniteat eundem, non fit libera ex constitutione, sed potest tamen libera fieri facto emtoris, si velit manumittere, *l. quæsitum* 8. *ff. de servis export. Auth. ad ail. l.* 3. *ff.*
3 *de serv. export.* quod vero dicitur in *l.* 1. *ff. qui sine manum. ad libertatem &c.* mancipium etiam mutata voluntate pervenire ad libertatem, id de casu ab initio proposito intelligendum, si venditor & emtor sine herede mortui fuerint, *Cujac. ad hunc tit.* licet paulo aliter, *Caldas de extinct. emphyt. c.* 19. *num.* 32. *&* 33. quem refert *hic Barbos.* quod scilicet servus, qui hac conditione venditus mutata voluntate venditoris, vel donatoris, non quidem ex constitutione D. Marci libertatem ipso jure consequatur, sed tamen officium judicis a servo implorari, & ad libertatem proclamari possit, per *l. qui Romæ* 22. §. 2. *ff. de V. O. & d. l.* 1. *qui sine manumiss. &c.* & ideo contra *Bartolum hic August. Barb.* allegatis multis auctoritati-
4 bus statuit eum, qui alteri vendit ea conditione, ut Ecclesiæ donaret, id non posse revocare.

L. Si ea lege. 2.

SUMMARIUM.

Servus sub conditione manumissionis venditus ipso jure fit liber, si conditioni non pareatur.

Ore-

Orestes filium suum naturalem, eundemque servum suum, quæ ex ancilla sustulerat, vendidit ea conditione, ut emtor eum manumitteret; si intra tempus conventum non manumittatur, ex allegata Constitutione *D. Marci & Commodi* ipso jure liber est, *Auct. ad l. 3. ff. de serv. export. num.* 1.

L. Si injusta. 3.

SUMMARIUM.

Extensio hic fit Constitutionis laudabilis D. Marci.

Justa Saturnino puellam vendit ea conditione, ut si 25. annorum esset, libera esset, non dixit venditrix, manumittendam eam esse, de quo casu proprie constitutio laudabilis *D. Marci* loquitur, sed impersonaliter dicit: *libera fit*, sed ad hunc etiam casum illam constitutionem extendendam esse respondet Imperator. Si ergo verba pacti ad factum emtoris, sive ad ipsam rem seu ancillam dirigantur, transacto tempore erit libera, ex prælaudata constitutione; sed pone, anno ætatis 27. eam manumissam esse, quid de partu, quem anno 26. ætatis enixa, dicendum, ingenuus ne est? Resp. Imper. affirmative, quia sc. jam antea libera erat.

L. Si is. 4.

SUMMARIA.

Ancilla sub conditione manumissionis vendita ex eo libera censetur, ex quo libertas dari potuit, nec tamen data est. 1.

Nati ex taliter vendita ancilla, quæ ex constitut. D. Marci ipso jure libera facta, ingenui erunt. 2.

Explicantur l. 3. §. 3. ff. de condict. causa data, & l. 5. §. 2. ff. præscript. verb. n. 3.

Quando pecunia numerata datur pro manumissione servi domino, semper est quasi venditio. 4.

1 Emi a te servam pretio 20. sed dimisi eam apud te hac conditione, ut manumitteres, hoc debuisses facere statuto tempore, sed non fecisti. Respond. Imper. ex eo, cum posset dari libertas, & non est data,
2 eam liberam esse, & ideo nati ex taliter vendita ancilla, quæ ex constitutione *D. Marci* ipso jure libera facta, ingenui erunt. Sed hoc ad legatam manumissionem non ex-
3 tenditur, *l. 81. §. 2. de legatis* 1. Videtur obstare *l. 3. §. 3. ff. de condict. causa data & l. naturalis 5. §. 2. ff. de præscriptis verbis*, ubi ejus pecuniæ, quæ datur ob eum finem ut servus manumittatur, datur repetitio. Sed aliud est dare domino eo fine, ut servum suum manumittat, aliud vero emere, & ea conditione dimittere, quando autem posterius factum præsumendum sit, id ex circumstantiis & quantitate pecuniæ æstimandum.
4 Vel dicendum est, quando pecunia numerata datur pro manumissione servi domino, semper esse quasi venditionem, & ad hanc quasi venditionem extensam esse constitutionem D. Marci, *l. 38. §. 1. ff. de lib. causa*. Aliud vero rem aliam dare, ubi non potest esse quasi venditio, deficientibus terminis habilibus.

L. Ea quidem. 5.

SUMMARIA.

Si servus ita venditus, ne manumittatur, emtor manumittens nihil agit. 1.

Facilius contra prohibitionem fit alienatio, quam manumissio. 2.

1 Quod si ita venditum, ne manumittatur; emtor manumittens nihil agit, quod hic speciale ad aliam prohibitionem alienationis factam per hominem, non trahendum, *hic & l. 9. ff. de manum. l. 9. in fin. ff. qui & a quibus &c. & Auct. ad allegatas leg. ad l. 26. ff. de contrah. emt. n. 4. 5. 6.* quod ideo placuit, ut servi in officio contineantur, nec quid committant, quo dominos ad hujusmodi pœnam incitent, *Donell. in l. 115. §. 3. n. 7. de V. O.*
2 Et sane facilius contra prohibitionem fit alienatio, quam manumissio, quia libertas semel data difficulter revocatur, §. *semel Inst. qui manumissi liberi non fiant*. In cujuscunque ergo emtoris manus pervenerit servus, a nemine manumitti potest, nam omnes pactiones, quæ his titulis proponuntur, personæ servi adhærent. Sed Quæritur etiam in hac lege, quid si stipulatio penalis addita in venditione, scilicet centum solveris, si manumiseris, an hoc casu debeatur pœna, si contraveniat emtor? quod hic negatur, quia ad libertatem non pervenit.

L. Si puellam. ult.

SUMMARIUM.

Quod in l. præced. dictum de penali stipulatio-

latione in pacto de non manumittendo, id in h. l. extenditur ad pactum affirmativum de manumittendo.

Quod autem dictum de pœnali stipulatione, in *l. pen.* in pacto de non manumittendo, id in *hac leg.* extenditur ad pactum affirmativum de manumittendo. Pone me vendidisse puellam, ut intra annum manumitteretur, scilicet verbo impersonali. Quæritur: 1. *An libertatem consequatur, si non sit manumissa?* Affirm. *ex l.* 3. Quæritur: *An pœnam possit petere venditor?* Et Resp. Negative, quia licet non ab emtore manumissa, tamen a lege est manumissa, lex supplet factum hominis.

TITULUS LVIII.

De Ædilitiis Actionibus.

L. Si non. 1.

SUMMARIA.

Ædilitiæ actiones duæ sunt, Redhibitoria, & Æstimatoria. 1.

Qu. Si quis vendiderit scienter atque dolose servum fugitivum, an detur actio ædilitia? 2.

Qu. An hoc in casu venditor teneatur restituere damna? 3.

Si emtor sciat vitium, non datur ipsi actio. 4.

Qu. An hic supina negligentia vel emtorem vel venditorem relevet? 5.

1 Ædilitiæ Actiones duæ sunt, scilicet Redhibitoria, ad redhibendam rem dictam; & Æstimatoria, seu quanti minoris, ad remissionem partis pretii, ob vitium rei. Et quamvis de utroque actione emti agi possit per *l.* 11. §. 3. *ff. de act. emti*; Ædiles tamen in specie huic rei providere voluerunt, & dare actionem pœnalem. Nam si judicis arbitrio venditor non paruerit, crescit in duplum actio ædilis, quia pœnalis & arbitraria est per *d. l.* 45. *l.* 23. §. 4. *& l. redhibitoria* 25. *ff. h. t. ut Cujac. ad hunc tit. & Zasius ad §. præterea Inst. de action. n.* 11. *Ravennas sing.* 777.
2 *Menoch. l.* 1. *A. Q. n.* 25. Pone ergo me dominum, servum fugitivum, vel alias vitiosum, non simpliciter, i. e. per ignorantiam, sed scienter & ita dolose, eo quod vitium illud absconditum relevare debuissem, *l.* 4. §. 3. *h. t. Molina de J. & J. disp.* 353. *n.* 2. tibi vendere, jam ille servus a te fugiens, & res quasdam secum abstulit, ne solus fugeret, Quæritur: 1. *An hic detur ædilitia actio?* Videtur quod non, quia hic non est corporis, sed animi vitium. Sed affirmatur, quia hoc vitium animi, quia corpus servi reddit inutile, omnino detegendum erat, *d. l.* 4. §. 3. *ff. h. t.*:
3 2. Quæritur: *An etiam teneatur restituere damna?* Et Resp. si ignorans vitium vendidit, non teneri ipsum, sed si sciens, non tantum ad pretium restituendum, sed etiam ad omne interesse ipsum teneri, *l. Julianus* 13. *pr. ff. de action. emt. l.* 23. §. 8. *ff. h. t. Fabianus de Monte qu.* 6. *n.* 56. *Mynf. cent.* 1. *obs.* 56. *n.* 7. *Dan. Moller. lib.* 1. *semest. c.* 45. *n.* 6. *Jo. Franc.*
4 *Balthasar. tit.* 6. *resol. Bavar.* 4. *n.* 8. Collige etiam *ex hoc textu*; si emtor sciat vitium, non dari ipsi actionem, quia sciens non fallitur.
5 Sed *quid si ignoret quidem, supine & crasse, annon tunc pro sciente habebitur?* Resp. per distinctionem, aut scivit venditor, aut ignoravit licet etiam supine, emtor non habet actionem, quia supina ignorantia pro scientia est. Sed si scivit venditor, dolus ejus culpæ emtoris præponderat, *arg. l.* 38. *in fin. l.* 55. *ff. h. t. Gloss. in l.* 19. §. *fin.* in voce *currit ff. h. t. J. Pet. Surdus disp.* 146. *n.* 24. *Marta tom.* 1. *ff. in tit. de act. c.* 15. *Cab. de æd. act. c.* 2. *n.* 23. *Treut. vol.* 2. *disp.* 2. *th.* 2. *auct. ad l.* 14. *ff. h. t. num.* 24.

L. Cum proponas. 2.

SUMMARIA.

Differentia inter actionem redhibitoriam & quanti minoris. 1.

Conciliat. l. 19. §. *ult. ff. h. t. cum l.* 55. *ff. eod.* n. 2.

Præsumtio cum mala fide hic currit. 3.

1 Inter has actiones, Redhibitoriam scilicet & quanti minoris, hoc interest, quod Redhibitoria regulariter 6. menses duret, si ob vitium res redhiberi debeat, alias 3. menses, *l.* 19. §. 6. *& l.* 38. *ff. h. t.* si ob ornamenta redhibeatur; sed Æstimatoria datur intra annum. Ergo si post annum fugiat servus, non est locus Redhibitoriæ, per *hanc legem*, utrumque autem tempus utile est, ab initio scilicet, quia non currit, nisi a die scientiæ, *l.* 55.
2 *ff. h. t.* Sed id pugnare videtur cum *l.* 19. §. *fin. ff. h. t. Conf. Auct. ad coll. leg. ff. h. t.* ubi dicitur, redhibitoriam, currere a die venditionis: quidam dicunt supplendum esse, *d. l.* §. *ult.* ex *l.* 55. si a die venditionis statim sciverit:

verit: quidam inter probabilem, & supinam ignorantiam distinguunt, *Gomez. t. 2. resol. c. 2. n. 48. Tholos. lib. 25. syntag. c. 21. n. 16.* Sed duriores videntur conciliationes, *Bacchov. in Trentl. vol. 2. disp. 2. th. 3. lit. B,* aliam conciliationem quærit, quod scilicet Actio Redhibitoria, quia odiosior, a die venditionis currat, non ita vero Æstimatoria, scilicet quanti minoris, quæ a die scientiæ demum currit; sed adhuc obstat *d. §. ult.* quia dicitur, tempus etiam redhibitoriæ esse utile, certe aut dicendum, tempus in decursu etiam utile intelligi, ut communiter contra *Glossam hic* teneri, dicit *Salyc. n. 3.* & ex eo *Bacch. d. l.* aut dicendum in redhibitoria mancipii esse quid speciale, quod tempus sit conti-
3 nuum. Collige ex *hac lege*: Præscriptionem cum mala fide hic currere, *Covar. in c. possessor. p. 2. §. 11. n. 5. Molina d. disp. 353. n. 5. Auct. ad l. 28. ff. h. t. n. 2.* & valde dubiam reddi sententiam communem, quod duplex sit actio quanti minoris altera civilis, altera prætoria; nam sic insufficiens hic esset enumeratio partium, *Sichard. ad rubr. hujus tit. in fine.*

L. Si apud. 3.

SUMMARIA.

Qu. An quis teneatur, si servum vendiderit, qui antea fugiendi consuetudinem non habuerit? 1.
Casus post emtionem obveniens ad emtorem pertinet. 2.
Quomodo in vitiis corporis, & morte animalis solent in hac materia distingui. 3.
Qu. An si venditor de futuro vitio promittat, ex ea promissione teneatur. 4.
Leges ad impossibilia neminem obligant. 5.
Quid si servus ad ipsum dominum fugiat? 6.

1 Vendidi servum, qui antea fugiendi consuetudinem non habebat, Quæritur: 1. *An*
2 *tenear?* Resp. Quod non, quia casus post venditionem interveniens, ad damnum emtoris pertinet; sed quæritur, quid præsumendum sit, annon fugæ vel aliud vitium præcesserit
3 venditionem? In vitiis corporis & morte animalis solet alias distingui, utrum intra breve tempus, v. g. intra triduum moriatur, an vero postea; Illo casu videtur vitium fuisse ante venditionem, sed post aliquod temporis spatium probatio incumbit emtori, quod ex eo vitio mortuum fuerit, *Masc. de prob. concl. 616. n. 8. concl. 633. Alciatus reg. 2. præsc. 26. n. 11. Surdus dec. 146. n. 18. Ripa de peste c. 7. n. 141. Caballin. d. c. 2. n. 26. Jo: Franc. Balth. d. res. 4. n. 11. Auct. ad l. 1. ff. h. t. n. 12. 13.* Sed
4 melius est curare, ut excorietur animal. Quæritur: *Si venditor de futuro vitio promittat v. g. servum nunquam fugiturum, An ex ea promissione teneatur?* Resp. Imp. quamvis hoc impossibile videatur, id est, difficile, aut *gl. hic*, nam si vere impossibile esset, non te-
5 neretur venditor, cum jura nostra ad impossibilia neminem obligent, ex pacto tamen hoc in continenti venditioni addito, agi posse, quia venditor videtur promisisse se curaturum, ne fugeret, & ita non promisit fa-
6 ctum alienum. Quæritur: 3. Sed *quid si ad ipsum dominum fugiat servus?* Resp. Imp. ea de re judicem cogniturum, an dolo venditoris fugerit, nam tunc daretur actio servi corrupti, an vero sine dolo, & tunc daretur Rei Vindicatio, vel Publiciana.

L. Si prædium. 4.

SUMMARIA.

Datur quandoque actio redhibitoria ex conventione. 1.
Qu. quæ hic intelligatur actio? 2.
Pactum resolutivum contractus, formatum quamvis ad formam legis commissoriæ, non tamen ipso jure resolvit contractum. 3.
Exempla actionis redhibitoriæ in factum. 4.
Ob fundum pestiferum datur redhibitoria actio. 5.

1 Datur Redhibitoria Actio interdum ex conventione, ut si fundum vendam ea conditione, ut si displicuerit, inemtus fiat, nam si postea displiceat, agetur redhibitoria actione,
2 quæ est prima pars hujus legis. Sed Quæritur: *Quænam hæc sit actio?* Resp. non est proprie Actio Redhibitoria, sed est Actio in factum, & datur tantum intra 60. dies utiles, *l. 21. §. 22. ff. h. t.* ex quo probatur, si ita indefinite formetur conventio, non tamen licere post 60. dies ex hoc pacto redhibitoria agere, nisi placuerit, ut quandocunque vellet, res esset emta, quæ conventio valet, *d. §. 22. Menoch. lib. 1. A Q. conf. 22. n. 12. & seqq. Dn. Mevius in jure Lubec. l. 3. tit. 6. art. 14. n. 9. Caballin. d. tr. c. 2. n. 34. & seq. Covar. l. 1. resol. c. 9. n. 4.* Ex hoc textu probare intendit *P. Barb. ad l. si mora ff. sol. matr.*
3 *p. 2. num. 70.* pactum resolutivum contractus formatum ad formam legis Commissoriæ, non tamen ipso jure resolvere contractum, ut facit

cit lex Commissoria, sed per redhibitoriam revocari contractum, sed Redhibitoria non
4 revocat ipso jure. Hoc est primum exemplum actionis redhibitoriæ in factum, alterum est *in l.* 31. §. 21. *ff. h. t.* si venditor nolit de natione mancipii enunciare. Tertium, si non caverit de his, de quibus cavere debet, *l.* 28. *ff. h. t.* Item ad pretium, cum facta fuerit redhibitio sine judice, *d. l.* 31. §. 17. *ff. h. t.* quamvis nihil interesse putet *Bacch. ad Treutl. d. disp.* 2. *th.* 4. *lit. B*, sive in judicio sive extra fuerit redhibita, ubi etiam hanc actionem putat esse perpetuam &c. quod ca-
5 sus tradit *hic Glossa*. In secunda parte legis de fundo pestifero agitur, forte ob herbas pestiferas, vel serpentes lethiferos, ob quem datur Redhibitoria Actio, quod per se planum.

L. Habito. ult.

SUMMARIA.

Qui allegat servi vitium, probare illud debet. 1.
Qu. An hac lex in aliis contractibus locum habeat? 2.

1 Qui allegat servi vitium, debet illud probare, quod per se patet, & in omni ædilitia actione est perpetuum. Vel non potest agere, nisi exhibere queat, nam si alii vendidit licet viliori pretio, non potest hac actio-
2 ne experiri, *Dn. Mevius p.* 4. *dec.* 341. debet enim omnia restituere; quæritur autem, an in aliis contractibus locum habeat? Et respondetur de contractibus venditioni similibus, ut permutatione, & divisione, & datione in solutum, non vero in locatione, *Treutl. ibi Bacch. disp.* 2. §. 1. *lit. G.*

TITULUS LIX.

De Monopoliis, & Conventu Negotiatorum illicito, vel artificio erga laborum, nec non Balneatorum prohibitis & pactionibus illicitis.

L. Jubemus. un.

SUMMARIA.

Monopolium est prohibitum. 1.
Ampliatur. 2.
Monopolii pœna. 3.
Negotiatoribus interdicitur conventio, ne res pretio viliori vendatur, quam ipsorum consensu communi statutum. 4.
Interdicitur ea conventio, ne quis alter, quod alteri commissum, & nondum perfectum est, impleat. 5.
Privata auctoritate non potest monopolium constitui. 6.
Potest tamen constitui publica auctoritate certis de causis. 7.
Quinam Monopolii Rei sint? 8.
Et qui ejus Rei fieri possint, remissive? 9.

1 Monopolium, sive jus, ut quid solus vel certi homines soli, possint merces suas vendere quascunque, est prohibitum,
2 licet id Rescripto Principis vel pragmatica
3 sanctione confirmatum, qui autem fecerit aliquod, bonis propriis spoliatur perpetuo exilio damnatur, ratio in *t. t. sup. si contra jus*
4 *& utilitatem publicam*: II. Negotiatoribus interdicitur conventio, ne res pretio viliori vendatur, quam ipsorum consensu communi statutum sit, primatibus negotiationis ob id 40. lib. auri mulctandis, & judice negligen-
5 te 50. lib. auri mulctando: III. Interdicitur conventio, ne quis alter, quod alteri commissum & nondum perfectum, impleat, nam hæc omnia communem lædunt utilitatem. De istis Monopoliis, videatur *Constitutio Politica anni* 1577. *art.* 18. Collige ergo ex *hac*
6 *lege*: I. Privata auctoritate non posse Monopolium constitui, v. g. quando tempore abundantiæ pauci soli frumentum emunt, aliosque in emtione impediunt, animo carius vendendi, ut tempore caritatis pluris soli vendant, de quo *Molina tr.* 2. *disp.* 345. *n.* 8. *Menoch. l.* 2. *A.Q. casu* 569. *n.* 5. *&* 6. *Decianus in tr. crim. l.* 7. *c.* 2. *n.* 1. *Tholos. l.* 30. *synt. c.* 30. *Farin. p.* 2. *fragment. n.* 292. Exempla Monopoliorum recenset *Klock. vol.* 1. *cons.* 10. *n.* 835.
7 *& cons.* 29. *num.* 984. Interdum vero publica utilitate urgente, ex publica auctoritate paucis negotiatio certarum mercium concedi potest, puta si Resp. mercibus indigeat, nec sit, qui ob ingentem laborem, aut impensas majores, aut pericula eas apportare velit, tunc licitum erit, consideratis circumstantiis, & taxato modico pretio; tale privilegium uni vel paucis concedere, *Molina disp.* 345. *n.* 3. *Azorius p.* 3. *inst. moral. lib.* 9. *cap.* 28. Quin si negotiatio vel manuaria ars in populo ante hac nunquam exercita, & illi ad nos derivandæ operam suam spondeat, sed privilegio indigeat, ne ab alio turbetur? Vid. *Dn. Mevius p.* 3. *dec.* 70. Ideo in *Ord. Politica*

litica prohibentur Monopolia, (*Welche betruglich, gefahrlich und ungebuhrlich seyn.*) Quin & ad locupletandum ærarium publicum institui posse Monopolium tradunt *Scaccia de commerc.* §. 1. *qu.* 7. *p.* 3. *limit. num.* 15. *Carpz. dec.* 4. *Surdus concl.* 321. *n.* 28. *Dn. Marquardus de jure mercat.* *l.* 4. *c.* 7. *n.* 1. & hujus, si probabilem rationem habeat, confirmationem etiam inferiori Magistratui competere tradit *Dn. Mevius p.* 3. *dec.* 284. *conf. Carpz. dec.* 4. in quo tamen magni cautione opus, *Decianus d. c.* 21. *n.* 5. & præcipue *Casp. Klock. de*
8 *Ærario lib.* 2. *c.* 26. *n.* 10. *& seqq.* II. Monopolii eos reos esse, qui conveniunt decreto pretio, quo minoris nemo vendere debeat, vel si conveniunt, ut nemo tabernam minori pensione locare debeat, aut nemo nisi certa mercede operas suas locare possit, ut nemo emat ultra certum & conventum pretium, *Menoch. d. casu* 569. *n.* 3. *&* 10. *Farin. p.* 2. *fragment. n.* 290. *Decianus dec.* 21. *n.* 7. *Moli-*
9 *na d. l. n.* 2. Alii, a quibus committi possit Monopolium, videantur apud *Menoch. Farin. Decian.* dictis locis & *Tuschum concl.* 358. *lit. M*, *Sichard. ad legem hanc n.* 4. *Surdus conf.* 321. *n.* 94. *Scheplitz. p.* 4. *constat. Brand. t.* 4. §. 7. *Klock. d. l.*

TITULUS LX.

De nundinis & mercationibus.

L. Quæ exercendarum. un.

SUMMARIA.

Privilegia nundinarum causa. n. 1.
Notatur Carpzovius. 2.
Ex contractibus in nundinis initis juste agitur. 3.
Mercator, qui de fuga est suspectus, non obstante privilegio nundinarum detineri potest. 4.
Quod concessum in termino, videtur etiam in via concessum. 5.
Solus Princeps habet jus instituendi nundinas. 6.
Diebus divino cultui consecratis nundinæ male instituuntur. 7.

1 In nundinis nemo conveniendus est prætextu privati debiti, nec bona mercatorum arrestentur, nec aliquid exigatur ex rebus venalibus & servis, nisi quis in ipsis nundinis contrahat, *l.* 19. *ff. de judic.* Vid.
2 *Hillig. in Donell. lib.* 24. *c.* 7. *lit. R*, *Carpz. part.* 1. *const.* 30. *def.* 26. ubi *definitione* 24. hoc privilegium ad solos mercatores restringit, per verba *in principio legis.* Verum dubia hæc sententia, quia textus de concurrentibus in nundinis loquitur, & mercimoniorum cursus non minus emtores quam venditores requirit. Vid. *hic Salyc.* Sed & privilegium hoc ad contractus ante nundinas
3 initos adstringitur. Ex contractibus enim in nundinis initis juste agitur, *argum. l.* 19. *ff. de judic.* qui enim merces ab extraneo emit in nundinis, eo animo accipere videtur, ut statim pretium solvat, nec enim præsumitur fidem habere velle, *Wesemb. in π. h. t. Carpzov. d. const.* 30. *def.* 26. *Hill. in Donell. lib.* 24. *cap.* 7. *lit. R*, *Petrus Peckius de jure sistendi cap.* 7. *n.* 5. *Christinæus vol.* 3. *dec.* 99.
4 *n.* 10. Non obstante etiam hoc privilegio nundinarum, mercator, qui de fuga suspectus est, detineri potest, ut cautionem præstet, *Peckius d. cap.* 7. *num.* 7. neque etiam competere volunt privilegium mercatoribus in iis locis, per quæ transeunt *Moller. p.* 1. *const.* 30. *num.* 9. *Schultz. in synops. feudali c.* 7. *n.* 101. quamvis æquius videatur, eandem securitatem etiam in locis, per quæ transeunt,
5 locum habere, quia, quod concessum in termino, videtur etiam in via concessum, *Christinæus d. dec.* 99. *num.* 8. Sicut & finitis nundinis privilegium hoc cessat, *Berl. p.* 1. *concl.* 77. *n.* 14. *& Mollerus lib.* 2. *semest.*
6 *c.* 12. *n.* 14. Colligitur ex *hac l.* Solum Principem habere jus instituendi nundinas, quod tamen non intelligendum est de mercatoribus hebdomadalibus, *Tholos. lib.* 35. *syntagm. c.* 3. *n.* 5. *Schultz. d. l. n.* 114. Nec nundinæ sine consensu Principis alio transferendæ, *Matth. Steph. de jurisd. lib.* 2. *p.* 1. *membr.* 2. *n.* 100. licet de die in diem transferri possint,
7 quia v. g. diebus divino cultui consecratis male instituuntur.

TITULUS LXI.

De vectigalibus & commissis.

L. Si jure. 1. & L. Neque. 2.

SUMMARIA.

Ob non soluta vectigalia cadit res in commissum. 1.
Limitatio. 2.
Si res, quæ in commissum cecidit, non amplius

pliu extet sine dolo possessoris, ea non potest vendicari a Fisco. 3.

1 OB non soluta vectigalia cadit res in commissum, sed nonnisi intra quinquennium, hoc declaratur per *l. 2. h. t.* quæ præscriptio gabellario & Fisco opponitur, *Farin. q. 173. p. 1. n. 49. Balbus. de praescr. p. 2. partis 5. pr. q. 1. n. 4. Masc. concl. 537. Rosenth. c. 5. concl. 42.* & si res, pro qua solvendum fuit vectigal, adhuc existat, nam pro re extincta pretium solvere quis non est compellendus, *d. l. 2.* uti nec servus manumissus, ob non solutum pro eo vectigal, in commissum cadit, *l. 1. h. t.* quamvis enim manumissio hæc nulla videatur, quod res in commissum cadens ipso jure Fisco acquiratur per tradita *Farinacii. p. 7. de falsit. q. 71. p. 1. n. 3.* constantium tamen, tum favore libertatis placuit, tum quod hæc pœna fraudatoriæ vectigalium sit odiosa, per tradita. *Farin. d.*
3 *l. n. 52.* vel potius, quod hæc non sit extincta, quia enim servus est, sine dolo res est extincta, ideo non potest Fiscus ad servum commissum agere, qui amplius non extat. Notetur ergo ex *his duobus legibus*: Si res, quæ in commissum cecidit, non amplius extet sine dolo possessoris, eam non posse vindicari a Fisco.

L. Omnibus. 3.

S U M M A R I A.

Miles tenetur etiam portoria s. vectigalia solvere. 1.
Limitatio. 2.
Aliud est obligari lege, aliud obligari pœna legis, & sanctione legis. 3.
Pupillis remittitur pœna fraudati vectigalis, & minores restituuntur. 4.

1 Miles tenetur etiam portoria s. vectigalia
2 solvere, sed si professionem mercium & solutionem vectigalium omiserit pœna commissi non tenetur. Ergo obligatio manet, sed
3 pœna tantum remissa. Ergo aliud est obligari lege, aliud obligari pœna legis, & sanctione legis. Remittitur etiam pœna commissi, pupillo, si intra 30. diem intulerit, *l. 7. §. 1. ff. de publicanis, Auct. ad l. all. 7. ff. h. t.* Minoribus etiam succurritur per in integrum restitutionem, si non dolo omiserit, *l. 9. §. pen. ff. de minoribus, Oddus de restit. q. ... art. ...*
...ngo.

L. Poenæ illum. 4.

S U M M A R I A.

Qu. cui & quomodo locanda vectigalia? 1.
Qu. 2. ad quantum tempus locanda? 2.
Qu. 3. an interrumpi spatium triennale debeat? 3.
Qu. 4. an transacto triennio aliis locanda? 4.

1 Agit hic Imperator de locatione vectigalium, & quærit: 1. *cui & quomodo locanda vectigalia?* Resp. Illi, qui superior in licitatione fuerit, idque oportuit tunc vectigalium conductores publice citare, & sub
2 hasta plus licitanti locare: 2. *Ad quantum tempus locanda?* sc. ad triennium, non minori spatio: 3. *An interrumpi illud spatium*
3 *triennale debeat, & adimi ei, cui locata erant vectigalia?* forte quia alius plus offerebat; Resp. negative, nam & Fiscum decet fidem semel datam non fallere: 4.
4 Transacto triennio, quæritur? *An aliis locanda?* Resp. affirm. nam inviti conductores detinendi non sunt, nisi maximos fructus perceperint, & non reperiatur aliud conductor, *M. Ant. Peregr. de jure fisci lib. 6. tit. 5. n. 6. Vult. in pr. Inst. de loc. Auct. ad l. 9. ff. h. t. n. 2. & l. 11. ff. eod. n. 4. 5.*

L. Universi. 5.

S U M M A R I A.

Vectigalia non sunt solvenda de iis mercibus, quæ pro usu proprio importantur. 1.
Item de speciebus, quæ ad Fiscum portantur. 2.
Item de iis, quæ ruris exercendi causa devehuntur. 3.
Super eo, quod quis sui usus gratia se comparasse dicit, creditur ejus juramento. 4.

1 Vectigalia non sunt solvenda de iis mercibus, quæ pro usu proprio importantur, non vero eo fine, ut iterum vendantur,
2 item de speciebus, quæ ad Fiscum portan-
3 tur, non solvuntur vectigalia, sicut etiam de iis, v. g. frumentis, jumentis, quæ ruris exercendi causa devehuntur, quamvis enim hæc in prima specie comprehendantur, voluit tamen Imperator in specie de his favore agriculturæ mentionem facere, & dicitur pœna capitalis stationariis, i. e. appa-
fito-

nautis & militibus, quorum auxilio utuntur publicani in exigendis portoriis. Notetur ergo in hoc textu & ex l. 4. §. 1. ff. h. t. Pro rebus, quas quis non venditionis vel negotiationis causa emit, non solvi vectigalia, *Henric. Klock. disp. Basil. 3. th. 57. vol. 3. Casp. Klock. vol. 1. cons. 10. n. 574. & seqq. Christinaeus vol. 3. dec. 101. n. 5. Auth. ad l. 4. ff.*
4 *h. t. n. 2.* Et super eo, quod quis sui usus gratia se comparasse dicit, creditur ejus juramento, *Masc. concl. 954. n. 11. & seq. Surd. cons. 307. n. 3. Casp. Klock. d. cons. 10. n. 578. Conf. Treutl. & ibi Bachov. vol. 2. disp. 18. th. 3. lit. B, & Cravet. cons. 654.*

L. Omnium. 2.

SUMMARIA.

Nemo debet esse immunis a vectigalibus. n. 1.
Rescriptum, quo alicui immunitas data, praesumitur obreptitium. 2.
Limitatio. 3.
Qui hostium metu ad urbem accedunt, ad vectigal non tenentur. 4.

1 Nemo debet esse immunis a vectigalibus,
2 & si quis rescriptum habeat, quo immunitas a vectigalibus ei data, praesumitur hoc obreptitium, quia magna pars Fisci in vectigalibus consistit. Sunt enim vectigalia onera realia, quae ob vecturam mercium Fisco penduntur, *Wesenb. in π. ff. h. t. n. 2. Petr. Greg. lib. 3. c. 9. syntag. in princ.* & licitatores vectigalium alias damno afficerentur, privatis concessa immunitate, & publicani amitterent fructum suae conductionis, *Chri-*
3 *stinaeus vol. 3. dec. 101. n. 4.* Si tamen ex necessitate, vel maris, vel metus hostilis in locum deferatur, v. g. si navis vi ventorum impulsa, in portum veniat, immunis est ab onere vectigalium, *l. pen. ff. h. t. Rosenth. de feud. c. 5. concl. 47. n. 7. Peregr. de jure fisci lib. 6. c. 5. n. 31.* unde concludit *Henr. Klock. d. disp. Basil. 5. vol. 3. Basiliensium th. 61.*
4 eos, qui hostium metu ad aliquam urbem veniunt, non teneri ad vectigal, neque si equus vel mulus aufugit, *Klock. d. l. Farinac. qu. 173. n. 44. Auth. ad l. fin. ff. h. t. n. 4.*

L. Ex praestatione. 7.

SUMMARIUM.

Quantitas vectigalium.

Definitur hic quantitas vectigalis, scil. octava, *hic & l. 2. sup. de eunuchis.* Sed hodie quantitas variat, *Peregr. de jure fisci lib. 6. tit. 5. n. 1.* alibi decima pars, *Molina de J. & Jure disp. 662. n. 3. Rosenth. de feudis c. 5. concl. 35.* alibi quadragesima, centesima &c. *F. Fridericus de mund. l. 2. c. 4. n. 9.* & sane, si fuit octava pretii mercium, fuit hoc magnum vectigal, quod tamen non ita frequenter, sed forte semel solvendum erat, secus hodie, ubi teloniorum, praesertim in fluminibus celebrioribus magnus numerus.

L. A legatis. 8.

SUMMARIA.

Exterarum gentium legati pro rebus, quas non sui usus gratia important, solvunt vectigalia. 1.
Publicani octavarii dicti fuerunt. 2.

1 Exterarum gentium Legati, pro rebus, quas non sui usus gratia important, solvunt vectigalia, sed ex rebus, quas exportant, non solvunt, cujus posterioris ratio procul dubio in liberalitate Principis; & antequam legationem expedierint, non poterat constare, an legati essent, & quae de causa ve-
2 nerint. Nota: Publicanos Octavarios dictos fuisse, *Molina tr. 2. de J. & J. disp. 662. n. 2.*

L. Usurpationem. 9.

SUMMARIUM.

Intellectus legis.

Lex haec obscurior; communiter tamen ita intelligitur, licet solutio vectigalium in certis provinciis Aegypti remissa sit, non tamen traductio animalium vectorum ad barbaros permissa est.

L. Vectigalia. 10.

SUMMARIA.

Vectigalia interdum civitatibus conceduntur ad angustias sumptuum relevandas. 1.
Civitates Imperatori, aut Principi subjectae, possunt habere vectigalia. 2.
Privilegia civitatibus concessa praesumuntur esse perpetua. 3.
Jus vectigalium exigendorum potest praescribi. 4.

1 Vectigalia interdum civitatibus conceduntur

tur

tur ad angustias sumptuum relevandas, eaque privilegia debent esse perpetua, nec debent privari super hoc molestiam facere Impera-
2 tori. Ex hoc colligitur: Civitates Imperatori subjectas vel etiam municipales Principi subjectas posse habere vectigalia. Hinc
3 ergo collige: I. Privilegia civitatibus conces-
4 sa, præsumi esse perpetua: II. Jus vectigalium exigendorum præscribi, nam quæ in privilegium concedi possunt, ea etiam possunt præscribi, etiam contra Imperatorem, si quis immemorialis temporis præscriptione sit munitus, *c. super quibusdam 26. X. de V. S. Mynsing. cent. 5. obs. 29. Rol. a Valle vol. 2. cons. 91. n. 12. licet Petr. Frid. de mand. l. 2. c. 48. 40. annis* præscribi posse tradat.

L. Si quis. 11.

S U M M A R I A.

Salinæ certis conductoribus, & præsertim publicanis locabantur, qui vocabantur Mancipes. n. 1.
Mancipes unde ita dicti? 2.
Si vectigalia sint locata aliis, tunc pœna commissa debetur conductoribus. 3.
Quid hodie obtineat? 4.

1 Salinæ certis conductoribus & præsertim publicanis locabantur, qui vocabantur *Man-*
2 *cipes*, quod secundum *Cuj.* sublata manu demonstrent se esse auctores emtionis. Sine horum ergo persona, si quis sales emerit vel vendiderit, etiam Rescripto Imperiali munitus, amittit sal & illud mancipibus adjicitur. Ex *hac lege* colligunt *DD.* si salinas vel alia telonia Imperator per suas personas colat, quod tunc pœna commissa Fi-
3 sco immediate acquiratur, sed si vectigalia sint locata aliis, quod tunc debeatur conductoribus, *Schrader. de feudis P. 3. c. 4. n. 6. M. Ant. Peregr. de jure Fisci, l. 6. tit. 5. n. 24. Boer. dec. 180. Rosenth. de Feud. c. 5. concl.*
4 *40.* Sed hodie certa pars quotitativa solet publicanis assignari.

L. Quicquid. 12.

S U M M A R I A.

Rescripta contra vectigalium solutionem elicita, ipso jure sunt nulla. 1.
Limitatio. 2.

1 Rescripta contra vectigalium solutionem
2 elicita, ipso jure sunt nulla. Quod tamen limitant nisi clausula, ex certa scientia addita, *Rosenth. de feud. d. c. 3. concl. 34. n. 2.*

L. Exceptis. ult.

S U M M A R I A.

Vectigalia quomodo dividenda sint? 1.
Hac constitutio quoad partem tertiam civitati deputandam, ab usu recessit. 2.

1 Exceptis vectigalibus his, quæ ad sacrum patrimonium Principis pertinent, reliqua vectigalia ita dividenda sunt, ita ut duæ partes debeantur Fisco, tertia vero civitati ad reficienda civitatis ædificia & opera publica. Quam tertiam partem Duumviri & incolæ libere dispensabant in utilitatem operum publicorum, *hic & l. 11. C. de operib. publicis Sixtin. de Regal. c. 6. n. 55. M. Ant. Peregr. vol. 1. cons. 102. n. 4. Casp. Klock. in tr. de collect. cap. 9. n. 26. & seq.* Cujus Exemplo tertia pars redditum Ecclesiæ vel Episcopalium, ad reficiendam Ecclesiam solet
2 impendi. Sed superiorem constitutionem de parte tertia ad reficienda opera publica civitati deputanda, ab usu recessisse tradit *Flav. Pacian. cons. 101. n. 32. & Casp. Klock. vol. 2. f. cons. 44. n. 48.*

TITULUS LXII.

Vectigalia nova institui non posse.

L. Non quidem. 1. & L. Vectigalia. 2.

S U M M A R I A.

Sine Imperatoris consensu nulla civitas sibi vectigalia constituit. 1.
Solius Imperatoris est erigere vectigalia. 2.
Praxis, quia possunt civitates impetrare nova vectigalia. 3.

1 Sine Imperatoris consensu nulla civitas sibi vectigalia constituit, & si tanta sit tenuitas civitatis, ut vectigalia constitutione opus sit, hoc tamen sine Imperatoris con-
2 sensu fieri non potest. Ergo jam notissima Regula hinc fluit: quod solius Imperatoris sit erigere vectigalia, *hic & l. 10. ff. de Public. Mynsig. cent. 5. obs. 31. Molina de J. & J. tr. 2. disp. 666. Trentac. lib. 1. de jure Fisci res. 5. n. 2. Farin. q. 172. n. 83.* quia ad Regalia majora pertinent, *Matth. Steph. de jurisd.*

Schifd. lib. 2. part. 1. cap. 1. memb. 2. n. 98. Ex
3 *lege.* 1. Notetur Praxis, qua possint civitate impetrare nova vectigalia, si scilicet conquerantur multorum pontium refectionem sibi incumbere, adeo ut sine institutione novi, vel auctione veteris vectigalis, id præstare non possint, & ad rei probationem commissarios petant, qui ex oculari inspectione aliisque probationibus informati, ad Cæsaream Majestatem referant, *Rosenth. de feud. d. cap.* 5. *concl.* 44. *n.* 7. Et debet vicinorum vectigalium mentio fieri, ut ratio habeatur loci, ne nimis vectigalibus onerentur. Et Principum Electorum consensus petendus, *Petr. Frid. de mandatis lib.* 2. *cap.* 43. *n.* 6. & *seqq.*

L. Non solent. 2.

S U M M A R I A.

Vectigal illicitum non debet solvi. 1.
Et si est solutum, tunc pro qualitate circumstantiarum, modo in duplo, modo in quadruplo restituendum. 2.
Vectigalia nova instituens de ambitu tenetur. 3.

1 Vectigal illicitum non debet solvi, sed si quis illicitum vectigal solvere cogatur, ei restituendum est, quod extortum est,
2 scilicet cum pœna dupli, cui simplum inest, in quo a furti actione differt, *l.* 5. §. 1. *ff. de Publicanis*, quod si per vim fuerit extortum, pœna est quadrupli, *l.* 9. §. 6. *d. t.* quia incidit in speciem Rapinæ, *Becsh. in*
3 *Treutl. tr.* 2. *disp.* 18. *th.* 8. *lit. C.* Et vectigalia nova instituens de ambitu tenetur, ut & de L. Julia, *l. un. C. ad leg. Juliam de amb. l. fin. ff. de Publ. Mynf. C.* 5. *obs.* 29. *Rosenth. de Feudis cap.* 5. *concl.* 43.

L. Si Provincialium. 8.

S U M M A R I A.

Vectigal non debet exigi ultra antiquam consuetudinem, & statutum modum. 1.
Translatio vectigalium sine consensu Imperatoris fieri nequit. 2.
Pœna eorum, qui plus debito nomine vectigalium exigunt, exilium est. 3.

1 Vectigal non debet exigi ultra antiquam consuetudinem, nec ultra statutum a Principe modum, sub pœna exilii. Colligitur igitur ex hac lege, institutionem novi vectigalis augumentum veteris pari passu ambulare, & neutrum sine Imperatoris consensu fieri posse, *hic* & *l.* 10. *pr. de Publicanis.*, *Rosenth. de feud. d.* 5. *concl.* 44. *n.* 6. *Rolandus a Valle cons.* 42. *n.* 12. *vol.* 3. Sic
2 etiam translatio vectigalium sine consensu Imperatoris fieri nequit, *arg. hujus legis* & *l.* 9. *ff. de servit.* & *d. l.* 10. *Bocerus de Regal. cap.* 2. *n.* 195. *Georg. Schultz. in synops. feud. cap.* 7. *n.* 123. Notetur etiam ex hac
3 *lege*: Pœna criminalis eorum, qui plus debito nomine vectigalium exigunt, scilicet Exilium, *Molin. d. disp.* 666. *n.* 2. *Farin. q.* 172. *n.* 54. & *seq.*

TITULUS LXIII.

De Commerciis, & Mercatoribus.

L. Negotiatores. 1.

S U M M A R I A.

Quibus in Rom. Imperio negotiari est concessum, ii debitam necessitatem pensionum agnoscere debent. 1.
Ampliatio. 2.
Limitatio. 3.

1 Quibus in Romano Imperio negotiari est concessum, ii debitam necessitatem
2 pensionum agnoscere debent, licet in Rebus privatis ac Patrimonialibus Principis negotientur, quibus tamen negotiatoribus rerum privatarum Principis hoc in *hac lege* concedi videtur, ut & potentiorum actoribus, ut benigne potius moneantur, quam acerbe
3 ab iis pensiones exigantur. Sed se necessitati publicæ subtrahere non possunt; nam alias ceteri gravarentur.

L. Non solum. 2.

S U M M A R I A.

Exerceri mercatura potest etiam cum Barbaris. 1.
Limitatio. 2.
Licitum est surripere barbaris & hostibus aurum. 3.

1 Exerceri mercatura potest, non modo cum civibus Romanis, sed & Barbaris;
2 prohibitum tamen, ne in auro illis pretium solvatur, cum his aurum potius, si fieri possit,

possit, subtili ingenio sit auferendum; additur pœna supplicii capitalis. Ideoque colligi posse videtur ex *hac lege*: Mercaturam cum Barbaris non esse simpliciter interdictam, *Beneuent. Stracha de mercat. p. 2. n. 43. & p. 3. n. 1. Scaccia de commerc. §. 1. qu. 3 7. p. 3. lim. 17. n. 24.* Colligunt etiam ex *hac lege*: Licitum esse surripere Barbaris & hostibus aurum, *Farin. qu. 174. n. 74.* conferri potest *Stracha d. tr. p. 4. per totam, Azerius part. 3. inst. mor. lib. 6. c. 8. Menoch. l. 2. A. Q. casu 585. Hill. l. 9. c. 10. lit. Aa, Boer. dec. 178. n. 11. & 18. & 19. Capyc. dec. 150. Marquard. de Susann. in tr. de judæis part. 1. c. 5. n. 2. & seq. Menoch. cons. 1208. n. 20.*

L. Nobiliores. 3.

SUMMARIA.

Mercatura interdicitur iis, qui sunt nobilioribus natalibus, honorum gradu conspicui, & ditiores, 2.
Limitatio. 2.
Sordida mercatura solius quæstus causa instituta derogat nobilitati. 3.
Et desuper mandata sine clausula dari possunt. 4.
Nobiles cerevisiam coquere possunt pro sua familiæ necessitate. 5.
Pacta de non braxanda cerevisia non impediunt braxationem, quæ fit ad familiæ sustentationem.

1 Mercatura interdicitur iis, qui sunt nobilioribus natalibus, honorum gradu conspicui, & ditiores, *hic & l. 16. C. de dignit.* hi nec per se, nec per alios mercari possunt, *Stracha de*
2 *mercat. p. 2. n. 17.* Sed ex ratione hic subjecta apparet, hic de timui atque solius quæstus gratia, adeoque de sordida mercatura sermonem esse, *Tiraq. de Nobil. c. 7. n. 14.* Sicut etiam *hac lex* de casu intelligenda, quando Nobilis per mercaturam exercet, *Tiraq. de Nobil. c. 27. n. 7. Cepolla in tr. de Imp. Milit. deligendo n. 13.* Potest etiam receptum esse in Religione, ut Nobiles per se negotientur, *Tiraq. de Nob. c. 33. num. 20.*
3 Ratio autem legis esse videtur, quia sordida mercatura solius quæstus causa instituta, derogat nobilitati. *Stracha de mercat. p. 3. n. 14. Guid. Papa dec. 196. Mynf. cent. 6. obs. 34. Jo. Gutierrez. lib. 1. pract. quæst. c. 137.*
4 *n. 8. & seqq.* adeo ut desuper tamquam super mera lege mandata sine clausula dari possint, scilicet contra incipientes mercari &c. non eos, qui in possessione sunt, *Du.*
5 *Mev. p. 2. dec. 3.* Sed Nobiles cerevisiam coquere posse putant pro suæ familiæ necessitate, *Moller. l. 4. semest. c. 17. Klock. de Ær.*
6 *l. 2. c. 11. n. 6.* nam pacta de non braxanda cerevisia non impediunt braxationem, quæ fit ad familiæ sustentationem, *Du. Mev. p. 3. dec. 3.*

L. Mercatores. 4.

SUMMARIA.

Cum barbaris tempore pacis vel induciarum licitum est commercium. 1.
Limitatio. 2.
Ratio, cur jus Albenæ in Gallia introductum? 3.

Extra loca hic nominata subditi Imperii Romani cum Persis commercia non instituant. Sed si contra factum fuerit, species
1 ac pretium Fisco adjudicabitur; & judices punientur. Collige: Cum barbaris tempore pacis vel induciarum licitum esse commer-
2 cium, dummodo mercatores abstineant a locis exceptis & mercibus prohibitis, *Stracha de mercat. p. 2. n. 40. Scaccia de commerc. §. 1.*
3 *q. 7. p. 3. limit. 17. n. 24.* Unde jus Albenæ ideo in Gallia introductum existimat, ne alienigenæ arcana Regni scrutentur, *Franc. de Clapperiis caus. 1. q. un. n. 11.* Legatis autem Persarum, aliquid comparare, & ultra loca excepta transportare licet.

L. Cessante. 5.

Lex hac 5. Localis est, & numerum eorum, qui in rebus patrimonialibus Principis negotiantur, determinat.

L. Si qui. ult.

SUMMARIUM.

Pœna eorum, qui prohibitas civitates transgrediuntur, vel prohibitas negotiationes suscipiunt.

Si quis prohibitas civitates transgrediatur,
1 vel prohibitas negotiationes suscipiat, cujuscunque sit dignitatis, punitur pœna exilii, & publicatione bonorum.

TIT.

TITULUS LXIV.

De rerum permutatione, & praescriptis verbis.

L. Si cum. 1.

SUMMARIA.

Si ob fundum venditum pretii loco datur alius fundus aestimatus, vel inaestimatus, permutatio proprie non est. 1.

Limitatio. 2.

Quando evincitur quid culpa possessoris, vel imprudentia judicis, tunc venditor non tenetur ad evictionem. 3.

Qu. Ad quid detur actio, si res pro altera data evicta sit? 4.

1 Vendere vis fundum, & pretium denominas, ego ob carentiam nummorum, pretii loco alium fundum do aestimatum, vel inaestimatum, idem est enim per particulam *licet*, implicativam, & sic permutatio proprie non est, sed quasi quaedam emtio, *arg. l. 9. sup. de resc. vend.* Unde ad exemplum emtionis agitur actione quasi emti, ad id quod interest, *l. 4. 10. & 13. sup. de act. emti*, cum ex innominatis non agatur ad interesse, sed ad complendum contractum, vel restituendum id,
2 quod datum est. Sed si res non fuisset tibi venalis, tantum permutatio fuit, & inde datur Praescriptis Verbis Actio, si fundus a me datus sit sine mea vel judicis culpa evictus. Nota
3 bene: Quando evincitur quid culpa possessoris, vel imprudentia judicis, quod tunc venditor non tenetur ad evictionem, *l. 51. pr. ff. de evict.* de quo infra ad *l. 8. & 15. C. de evict.* Colligunt *DD.* si alia res aestimata fuisset data pro re venali, quod sit venditio & emtio, ut tradit *Tiraq. de retract. consang. §. 1. gl. 14. n. 19.* Et alii, quos allegat *Barbosa hic.* Sed videtur vis per hanc sententiam contui inferri, nam in textu habetur particula implicativa *licet.* Ergo idem est in contrario casu, si inaestimatus datus alter fundus, *Pinell. p. 2. rubr. de rescind. vendit. cap. 1. n. 16.* Sed non habet multum in recessu haec lis, quia utroque casu ad exemplum actionis ex
4 emto ad interesse ago. Collige etiam: Quando res pro altera data evicta est, dari condictionem, ut ab eo, qui rem alienam atque postea evictam dedit, res vicissim data repetatur, aut si nondum data, datur exceptio agenti, *Men. p. 1. dec. 175. & p. 3. dec. 48.*

L. Permutationem. 2.

SUMMARIA.

Permutatio similis est venditioni. 1.

Est tamen inter haec aliqualis differentia. 2.

Lex 2. C. de rescind. vendit. an locum habeat in permutatione? 3.

Dominium rei traditae ab una parte an transferatur in permutatione? 4.

1 Permutatio similis est venditioni: 1. quia utraque bonae fidei contractus: 2. Pariunt causam usucapiendi: 3. Ratione Evictionis,
2 *l. 1. h. t.*: 4. Et hic datur Redhibitoria; sed dissimiles sunt, quod venditio nudo consensu constat, & ex altera parte requirat pretium, at permutatio ex utraque parte speciem habeat, & ab una parte impletionem ad sui perfectionem requirat. In Emtione habet locum jus congrui, sed non in per-
3 mutatione, *Franc. Vivius dec. 305.* In venditione locum habet *l. 2. C. de rescind. vend.* sed non in permutatione, *Ger. Maynard. l. 3. dec. 59.* quod forte ad permutationem beneficiorum restringendum est, nam in permutatione locum habere dictam legem tradunt *DD.* quos refert *Barb. ad l. 2. C. de resc. vendit. num. 27.* quamvis si nimia circa rem affectio sit, vix videatur allegari posse enormis laesio, *Glossa* hic constituit, quod in permutatione statim transferatur dominium, secus in venditione, si non fides de pretio
4 habita. Alia *Glossa in l. 1. ff. h. t.* Sed *Bartolus hic*: & Additio quaedam ad *Glossam* dissentit, & statuit in Permutatione non transferri dominium sola traditione, sed ulterius requiri, ut contractus ex alia parte impleatur. Sed cum Regula certa sit: Traditione dominium transferri, praecedente titulo, & non reperiatur alia exceptio, quam in venditione, melius standum est regulae, & probatur etiam regula haec per *l. 4. C. h. t.* & videtur alia ratio esse in puncto hoc, quam in venditione, nam non possumus utramque rem permutandam statim ad manum habere, sicut pretium, & sic fides plerumque habita videtur in permutatione. Et sic cum *Glossa* sentit *Molina tr. 2. disp. 396. num. 6.*

L. Ex placito. 3.

SUMMARIA.

Si placuit inter duos, ut domos suas commutarent,

tarent, & neuter tradidit, nulla competit actio. 1.

Secus jure Canonico, quo omnis contractus, omneque pactum est firmum, nec datur ulli pœnitentia. 2.

Quær. An secuta traditione ex pacto, an vero ex traditione detur actio? 3.

An ex contractu facio ut facias detur actio de dolo? 4.

1 Placuit, ut inter nos commutaremus domos, si neuter tradidit, inde nulla actio, quia hæc ex nudo pacto non datur, nisi scilicet per stipulationem contraximus, qua solent vestiri pacta, *l.* 3. *h. t.* Colligunt hinc, quod is, qui a parte sua perfecit contractum permutationis rem suam dando, possit pœ-
2 nitere. Sed id jure Can. secus esse putant; quo omnis contractus, omne pactum est firmum, nec datur ulli pœnitentia, *Bald. in rubr.* 6. *h. t. Molina de just. & jure disp.* 258. *num.* 7. *Mantica de tac. & amb. convent. lib.* 1. *titul.* 8. *num.* 17. *Gomez. t.* 2. *res. cap.* 8. *num.* 31. Movet *hic Glossa* Quæstionem, quam prolixe tractat, *An secuta traditione ex pacto, an vero ex traditione detur actio?* Et prius pla-
3 cet *Glossæ*. Sed verior videtur sententia *Cujacii*, quod in omnibus contractibus, qui re contrahuntur, a re tradita incipiat actio. Ergo in hac regula manendum, quamvis hæc quæstio spinosa magis quam utilis.
4 Tractat etiam *hic Glossa* spinosam istam Quæstionem de contractu facio ut facias, *An ex eo contractu detur actio de dolo?* Ubi alii statuunt in *l.* 5. §. 3. *ff. de præscript. verbis*, referri tantum ibidem hanc sententiam, sed non probari, verum potius improbari in *l.* 7. §. 2. *ff. de pactis, Donell. in tr. pecul. de præscr. verb. cap.* 19. *& Dn. Carpz. in pecul. disp. ad l. cit.* 5. §. 3. *d. tit.* Sed *Donell. d. tr. cap.* 20. aliam sequitur interpretationem, quod *d.* §. 3. loquatur de condictione, non de actione præscriptis verbis, sed ea interpretatio Rubro non convenit, *Bacchovi ad Treutl. vol.* 1. *disp.* 30. *th.* 10. Ideoque communior interpretatio est *Azonis*, qui distinguit inter facta, ex quibus utilitas aliqua ad alterum, qui dare debet, redundat, aut non redundat, *Bacchov. d. l.*

L. Cum precibus. 4.

SUMMARIA.

Si quis domum meam sibi traditam alii vendiderit, non mihi in rem datur actio, vel in personam contra emtorem illum; sed datur mihi actio contra venditorem, & quidem vel ex stipulatione vel præscriptis verbis. 1.

Limitatur: si mihi prospexi de hypotheca. 2.

Statim si ex permutatione detur res ab una parte, licet ab altera parte nondum sit data res, tamen translatum est dominium. 3.

Quær. An is, qui implevit contractum, possit alterum compellere, ut præcise rem tradat, si possit? 4.

1 Si ego domum meam tradiderim, & tu meam, quam tibi tradidi, alii vendas, non mihi in rem datur actio, vel in personam contra emtorem, cui tu vendidisti: non in rem, quia dominium transtuli per dationem; non in personam, quia cum tuo emtore non contraxi, sed datur actio contra te, non tantum ex stipulatione, si hæc intercessit; sed etiam in præscriptis verbis, qua alternative ago, ut vel contractum compleas, vel
2 fundum meum per condictionem causa data &c. restituas. Si tamen alter, cum quo permutavi rem; quique rem illam alienavit, mihi constituit generalem hypothecam in casu evictionis, omnino datur actio hypothecaria contra tertium, *Vinc. de Franchis dec.*
3 84. *Jo. Petr. Surdus dec.* 173. *&* 182. Ex *hac lege* probatur sententia superius allegata; scilicet quod statim si ex permutatione detur res ab una parte, licet ab altera parte nondum sit data res, tamen translatum sit dominium, nam si in hac specie non esset translatum dominium, posset in rem agere is, qui a sua parte implevit contractum, sed dicitur hic, quod non possit agere. Sed alia ratio in venditione, quia si vendidissem fide non habita de pretio, & tradidissem, & emtor alii venderet, possem a secundo
4 emtore rem vindicare. Deinde Quæritur hic: *An is, qui implevit contractum, possit alterum compellere, ut præcise rem tradat, si possit?* Quod hic Negat *Glossa*, quam *Cynus* sequitur, & *Salyc.* per *l.* 5. §. 1. *ff. de præscript. verb.* & per *l.* 1. *h. t.* Sed illi textus tantum hoc probant, quod ad interesse agi possit. Posset hæc quæstio in utramque partem disputari, & possent hue rationes accommodari ex illa quæstione, an venditor præcise rem tradere teneatur, quamvis hic major ratio, quod hic in contractu innominato versemur, ubi non est facile permittendum,

datur, ut quis præcise ad dandum compellatur, si interesse præstare velit, licet Jure Canonico alii secus esse putent.

L. Quoniam. 5.

SUMMARIUM.

Si in permutatione ab una parte res sit tradita, altera vero pars non tradit, ei qui contractum implevit, duæ dantur actiones, quæ quidem conjungi possunt, sed alternative.

Conveni tecum ut invicem ædes nostras permutaremus, dedi meas, sed tuas non vis tradere, dantur mihi duæ actiones, scilicet præscriptis verbis, & condictio sine causa, quæ actiones ex omnibus contractibus innominatis dantur, prior ad implendum contractum, posterior ad dissolvendum; & ex *hac lege* patet, utramque actionem posse conjungi, sed alternative, nam posteriorem actionem esse postulatam hic expresse dicitur, priorem vero intentatam esse, ex eo patet, quia alius ad implendum contractum non fuisset condemnatus reus.

L. Rebus. 6.

SUMMARIUM.

Quacunque conditione dedi aliquid tibi, ut tu vicissim mihi aliquid præstares, si non præstes, datur mihi actio præscriptis verbis incerta.

Quacunque conditione dedi tibi aliquid, ut vicissim mihi aliquid præstares, si non præstes, datur mihi actio præscriptis verbis incerta, quod dupliciter intelligi potest, vel quod ad interesse agatur, quod incertum est, unde stipulatio etiam ejus quod interest, incerta dicitur, ut *Gloss.* interpretatur, vel quia actiones hæ sunt indeterminatæ, & vagæ, ac variis casibus accommodatæ, nec habent in jure certam formam, sed ea a Pretore solebat dari: Dicitur autem civilis, quia e Jure civili orta.

L. Emtionem. 7.

SUMMARIA.

Discrimen inter emtionem & permutationem. 1.
In permutatione si tradita res est ab una parte, altera vero pars fidem non servat, datur condictio causa data causa non secuta, imo condictio ex nuda pœnitentia. 2.

1 Inter Emtionem & Permutationem hoc est discrimen, quod emtio constet re & pretio;
2 permutatio, rebus tantum: si ergo convenit inter nos, ut tibi præstarem certam quantitatem frumenti, & tu mihi præstares certam quantitatem olei, etsi a mea parte liberassem fidem, tu autem tergiversaris, datur mihi condictio ex nuda pœnitentia, *l. 5. pr. ff. de condict. causa data*, scilicet si malim rem habere, quam ad implendum contractum agere.

L. Ea lege. ult.

SUMMARIUM.

Ex omni pacto traditione vestito datur actio præscriptis verbis.

Quandocunque rem meam trado, & id facio cum pacto aliquo, quod traditione vestitum dicitur, alter autem differat, aut nolit implere pactum, datur actio præscriptis verbis. Nam semper hæc negotia incidunt in materiam contractuum innominatorum. Et ita Collige: Ex omni pacto, traditione rei vestito, dari actionem Præscriptis Verbis, *Card. Mantic. de tac. & amb. convent. lib. 13. tit. 48. in pr. Carpz. p. 3. Jurispr. const. 8. def. 32.*

TITULUS LXV.

De Locato & Conducto.

L. Dominus. 1.

SUMMARIUM.

Locato mihi horreo si per vim majorem, vel effracturam latronum in frugibus damni quid datum est, non est hoc locatori imputandum, sin vero illæsis horreis aliquid damnum id a locatore resarciri debet.

Locavi tibi horreum, ut in eo fruges reponeres, si per vim majorem vel effracturam latronum in frugibus damni quid datum, non est hoc locatori imputandum, quia in bonæ fidei judiciis etiam alter alteri vim majorem non præstat, sed si illæsis horreis aliquid damni datum, damnum id a locatore resarciri debet, quia præsumitur culpa locatoris, dum vel clavem habuit negligenter

vel alio modo sua negligentia damnum dedit rebus depositis, nam illæsis horreis non potuisset furtum fieri, nisi claves incustoditæ habitæ, quamvis fatear hoc argumentum non esse perpetuum.

L. Adversus eos. 2.

SUMMARIA.

Agit h. l. *de locatione operæ, in qua faber vel artifex diverso respectu dicitur locare & conducere*. 1.

Quær. An nondum impleto opere agi possit a conductore ad mercedem? 2.

1 Locavi opus exstruendum fabro, & ille conduxit; sed non præsto pecuniam, seu mercedem operæ, agit ille actione ex conducto, ad mercedem cum interesse. Agit *hæc lex* de Locatione operæ, in qua faber vel artifex diverso respectu dicitur locare & conducere: Conducit opus faciendum, sed locat operas suas. Sed dominus locat opus faciendum & conducit operas artificis, *l. 22. §. pen. l. 58. ff. h. t. Bacchov. ad Wesenb. in h. t. num.*

2 2. Sed Quærunt hic: *An nondum impleto opere agi possit a conductore ad mercedem?* Et Respondent *Br. Salyc. & alii hic*, si ad certam mensuram locatum opus singulis mensuris absolutis agi posse, *arg. l. 36. ff. h. t.* vel si sit pauper, *Vincent. Caroc. de locatione tit. de pensione locationis num. 4.* & quos hic citat *Barbos. & Card. Mantic. lib. 5. tit. 6. de tac. & amb. convent. num. 15. & seqq.*

L. Ædem. 3.

SUMMARIA.

Locator conductorem ex ædibus locatis expellere nequit. 1.

Exceptiones. 2.

Qu. Quando a conductore sit solvenda pensio? 3.

1 Locator conductorem ex ædibus locatis
2 expellere nequit, nisi in quatuor Casibus hic expressis: I. Si pensionem non solvat, & quidem intra biennium, *l. 54. §. 1. & l. 56. ff. h. t.* vel si aliud non præstet, quod ipsi incumbit, si illud sit indubitatum, & inexcusabile, *Mev. p. 2. dec. 34.* quod nonnulli restringunt ad conductionem perpetuam, ut *Gomez. t. 2. cap. 3. n. 6. Panorm. in c. sterilitatem n. 10. X. h. t.* alii eum textum intelligunt de eo casu, quando pactum fuit initum de non expellendo, *Valasc. de jure emphyteut.* & quo non multum absunt, qui statuunt *d. l. 54. §. 1.* de ibi proposita specie tantum loqui, quæ est sententia *Jasonis, Decii*, & quos allegat *Valasc. d. l. & Molina de J. & J. tr. 2. disp. 499. n. 3. Trentac. tit. de locat. resol. 4. n. 11.*: II. Si propriis usibus necessaria res, si scilicet post contractum superveniat necessitas, secus si illa adfuit jam ante contractum, *Ant. Faber lib. 4. Cod. tit. 41. def. 51. Trentac. d. l. n. 4. Molin. d. disp. 499. n. 9. Anton. Gabr. tit. de locat. concl. 3. n. 5.* & nisi huic juri renunciatum, quod tamen videtur factum, quando promisit locator, se non expulsurum, *Anton. Gabr. d. l. n. 2. Carpz. p. 2. Const. 37. def. 7. Caroc. d. tr. p. 2. tit. de recus. n. 4. Petr. Barb. ad l. si filiofamilias 26. §. fin. n. 35. ff. sol. matr. & quos ibi citat*, licet hoc potius ex circumstantiis decidendum sit, an scilicet locator hoc pacto renunciare juri suo voluerit, *Molin. d. disp. 499. n. 8. Covar. lib. 2. resol. cap. 15. n. 4. Trentac. d. resol. cap. 4. n. 6.*: III. Si corrigere eam dominus velit, modo correctio sit necessaria, *l. 35. ff. h. t.* nam ob utilem refectionem conductor expelli nequit, *Trentac. d. l. n. 9.* Et talem oportet esse correctionem, quæ fieri non possit conductore inhabitante, *Molin. d. l. n. 11.* Et finita refectione usus conductori est restituendus, *Molin. & Trentac. d. l. Tiraq. in tr. cessante causa p. 1. n. 103.*: IV. Si Conductor re conducta male utatur, id est, vel deteriorando, vel ad inhonestos usus abutendo, *Molina d. l. n. 12.* nam tunc ante tempus conventum conductorem expellere potest Locator implorato officio judicis, *Dn. Mev. p. 5. dec. 379.* vel potest cautionem petere de innoxio usu, si male uti cœperit, *Mev. d. p. 5. dec. 357.* Ad deteriorationem vero requiritur notabile damnum, & ut sit in proprietate ipsa, & quod ad minimum levi culpa contigerit conductoris, *Trent. d. l. num. 10.* nam ad levissimam culpam præstandam non tenetur, ex regula generali, & ideo in *§. ult. Inst.* superlativus pro positivo positus videtur, *Bacchov. ad Treutl. vol. 1. disp. 29. th. 6. lit. E, Hillig. in Donell. lib. 13. cap. 8. lit. A.* Præsumitur etiam deterioratio, si secundum morem regionis non colat, *Mantica de tac. & amb. conv. lib. 5. tit. 7. n. 17.* Quia in re multa arbitrio judicis committenda, *Menoch. lib. 2. A. Q. cas. 78.*
3 Quærit autem *Glossa hic, quando solvenda pensio?* Et videtur benignior & communior sententia in fine anni solvendam esse,

§, Salyc. hic num. 7. Gomez. d. t. 2. res. c. 3. n. 13. Molin. de J. & J. tr. 2. disp. 497. num. 1. Mantic. d. l. 5. tit. 6. num. 3. Hillig. in Donell. l. 13. c. 8. lit. G. Quæ autem de causis expulsionis ante tempus finitum dicta, vera sunt, si de causa una, vel altera constet, secus si adhuc disputetur, adeo ut ne quidem provisionali sententiæ locus sit deterioratione nondum probata, *Dn. Mev. p. 2. dec. 33.* Et in genere si conductor non præstet a se præstanda, expelli potest, si modo id non sit modicum, in quo fides non servata arguitur, & ut culpa tantum penes conductorem sit, nec ille probabilem excusationis causam habeat, *Dn. Mev. p. 2. dec. 34.*

L. Ex divi. 4.

SUMMARIUM.

Qu. Si horreum ad reponendum frumentum conductum fures effringant, & frumentum surripiant, an ad hoc damnum præstandum teneatur locator?

Locavi tibi horreum, ut in eo reponeres frumentum, quod factum, placuit etiam ut custodes adhiberem, horreo custodiendo, quod factum, & nihilominus non per hostes, hunc enim casum nemo præstare posset, sed per fures effringitur horreum & frumentum surripitur, Quæritur: *An ad hoc damnum præstandum tenear?* Et distinguitur, an custodiam in me receperim, an non; hoc posteriori casu non teneor, sed ad hoc tantum teneor, ut exhibeam servos ad quæstionem, qui notitiam ædium habuerunt, *l. dominus 55. pr. ff. h. t.* aut custodes ad pœnam vel ad quæstionem, quo casu si major in custodibus perfidia, possunt ad præfectum Prætorio remitti: Priori vero casu, si custodiam, & ita omnem diligentiam promisi, de qualicunque culpa meorum teneor.

L. Certi juris. 5.

SUMMARIUM.

Differentia inter ea, quæ sunt illata in prædium urbanum & quæ sunt illata in rusticum.

Quæcunque a conductore in prædium urbanum vel rusticum illata sunt, ea locatori pignoris titulo tacite obligata sunt; Sed in illatis in prædium rusticum requiritur scientia domini, ut res sciente domino sint illatæ; sed in urbanis scientia domini non requiritur, sive ergo sciam, sive ignorem, res ab inquilino meo illatæ, mihi pignoris titulo nectuntur, quod discrimen manifesto ex *hac lege* probatur, *Glossa hic, Carocius in tr. de locat. p. 3. tit. de invect. num. 13. Neguzant. de pign. m. 4. p. 2. num. 145. Trentac. tit. de locat. resol. 5. n. 2. Molina disp. 497. n. 3. Menoch. rem. 3. adipisc. possess. n. 33. & seq.* modo ideo illatæ, ut ibi perpetuo essent, *arg. l. 7. §. fin. ff. in quibus causis pign. tacite, Afflict. dec. 184. n. 2. Caroc. d. l. n. 18. Trentac. n. 2. Card. Mantica de tac. & amb. conv. l. 11. tit. 15. n. 32. Dn. Richter. de privil. creditorum disp. 8. th. 5.* ubi alias etiam habet declarationes, v. g. ut non procedat in rebus alienis, item in iis, quæ in hypotheca generali alias non solent contineri, *l. generali 6. ff. de pign. Mantic. d. l. n. 33. Neguz. d. l. num. 151.* Et locum habet, licet de hypotheca speciali sibi prospexerit locator, *Baldus hic n. 17. Neguz. d. l. n. 138. Berl. p. 1. concl. 67. num. 63. Richt. d. l. th. 5. Mantic. d. t. 15. n. 19.* cur autem hæc differentia inter prædia urbana & rustica hic constituatur, ratio est, quod in rusticis fructus soleant oppignorari, *l. 61. §. 8. de furtis.* Sed illam distinctionem non videtur admittere *Dn. Mev. p. 4. dec. 127.* dum indistincte statuit, invecta in prædium rusticum pignoris loco esse, quamvis autem ex *Neguz. de pign. pact. 2. cap. 4. n. 145.* appareat, illam distinctionem esse communiter receptam in Pomerania, tamen eam non usurpari testatur ibidem *Dn. Mev. Alii* hanc legem de expressa constitutione hypothecæ intelligunt, quos refert *Fr. Caldas de emt. cap. 33. n. 104. & seqq.*

L. Nemo. 6.

SUMMARIA.

Conductor rei conductæ usum alteri locare potest. 1.
Limitatio. 2.
Illata a secundo conductore primo locatori non sunt obligata. 3.
Sublocatio quando illicita, quando non? 4.

1 Conductor rei conductæ usum alteri locare potest, *hac l. & l. 7. 8. 24. §. 1. l. 30. pr.*
2 *ff. h. t.* Modo 1. ad eundem usum locet, ad quem ipse conduxit, *arg. l. 15. §. 1. de usufr.*: 2. atque idoneo, *Molina tr. 2. disp. 498. arg. l. 13. §. fin. & l. 15. §. 1. de usufr.*: 3. æqua sint omnia, & ut non fiat sublocatio aliis legibus, quam per quas locatori primo omnia integra sint, *Dn. Mev. p. 4. dec. 101.*

 Et

Et hæc vocatur sublocatio. Si autem subconductor impediatur a domino locatore primo, tenetur hic conductori primo non tantum ad restituendam pensionem, sed ad omne interesse, in quantum primus conductor secundo conductori condemnatus; pone majori pensione sublocationem esse factam per *l.* 7.
3 *ff. h. t.* & hoc casu illata a secundo conductore, primo locatori sunt obligata, *Molina*
4 *d. l. n.* 1. Sed sublocatio illicita, non tantum, si expresse excepta, sed si fiat in personam non æque idoneam, *Mozz. tit. de natur. locat. n.* 4. *Gomez. t.* 2. *cap.* 3. *n.* 1. *Afflictus dec.* 401. Conferantur ea, quæ a me notata ad *l.* 24. §. 1. *ff. h. t.* Sed si lis inter locatorem & conductorem pendeat, non impediri sublocationem, licet fiat in eum, qui dominium prætendit, tradit *Dn. Mev. p.* 4. *dec.* 102.

L. Si cum. 7.

SUMMARIA.

Qui pro conductore fidejussit, ultra tempus, ad quod fidejussio facta, diutius non tenetur. 1.

Limitatio. 2.

Qu. An fidejussor liberetur, si eo inscio creditor debitori tempus prorogaverit? 3.

Qui pro tutore fidejussit, videtur tantum fidejussisse ad tempus pubertatis ejus, cui tutor est datus. 4.

Limitatio. 5.

Qu. Si quis pro accusato, vel inquisito fidejusserit, de eo intra 30. *dies præsentando, & judex terminum prorogaverit, an ulterius fidejussor teneatur?* 6.

1 Qui fidejussit pro conductore ad quinquennium elapso eo tempore, si diutius maneat conductor in conducto prædio, fidejussor non tenetur, scilicet ratione futurorum annorum,
2 bene tamen tenetur ratione præteritorum, quia ad certum tempus fidejussisse videtur. Ergo tempore elapso liberatur, *l.* 29. §. *ult. ff. mand. l.* 27. *C. de fidej.* saltem ope excep-
3 tionis, *l.* 44. §. 1. *ff. de O. & A.* Et ex hac lege decidi solet quæstio quotidiana: *An fidejussor liberetur, si eo inscio creditor debitori tempus prorogaverit?* Et cum *Jasone in l. lecta* 40. *ff. de rebus credit.* & in *l.* 1. *de judiciis* distinguit *Bacchov. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 28. *th. fin. lit. G*, utrum terminus sit adjectus obligationi, vel ut *Jason* loquitur, an quæratur de termino finiendæ obligationis; an vero terminus sit adjectus solutioni, sed an quæratur de termino destinato ad solvendum. In prima specie, ad quam *hæc lex* pertinet, dicendum, quod adventu termini, & finito tempore illo, ac simul finita obligatione, vel ipso jure, vel per exceptionem liberetur fidejussor, ut hic, ubi pro conductore, qui in quinquennium conduxerat, fidejussi; nam si renovetur conductio, jam est novus contractus, pro quo non interveni. Sed posteriori casu prorogatio termini non facit novum contractum, nisi fidejussor dixerit, ad tantum tempus fidejubeo, *Menoch. cons.* 719. *n.* 7. *in casu* 1. Ergo non etiam fidejussor liberatur. Et hæc distinctio communiter est recepta per tradita & allegata, *Dn. Carpz. p.* 2. *Jurispr. const.* 19. *def.* 4. *Thesauri dec.* 125. *Hering. de fidejuss. cap.* 20. §. 12. *n.* 3. *& seq.*
4 §. 18. *n.* 6. *& seqq. Gail. lib.* 2. *obs.* 30. *n.* 11. *Mynf. cent.* 6. *obs.* 53. Sic si pro tutore fidejusserim, videor fidejussisse tantum usque ad tempus pubertatis ejus, cui tutor datus, nam eo usque tutela durat, & ideo si post pubertatem administrare pergat tutor, non tenetur fidejussor post pubertatem de iis, quæ ut curator egerit. Nam licet hodie tutela cum curatela soleat continuari, id tamen fit volente tutore, nisi se excuset. Et non videtur pro curatela se obligasse fidejussor; quid si post majorennitatem furiosus, vel prodigus fiat, & curator idem maneat, an in infinitum tenebitur fidejussor? Vide *l. Lucius* 46. §. *Paulus* 4. *ff. de admin. tut. & l.* 3. §. 6. *de*
5 *jure fisci, Menoch. d. cons.* 719. *n.* 7. *&* 40. Aliud igitur, si pro eo, qui promisit administrare ad incertum tempus fidejussi, nam tunc tamdiu teneor, quamdiu ille administrat, si indefinite fidejusserim, *Menoch. d. l. n.* 41. Sed
6 quid si pro accusato vel inquisito fidejusserim, de eo intra 30. dies præsentando, & judex prorogaverit illum terminum, si elapso primo termino fugam arripuerit, an tenear? Resp. si me ignorante id factum, non obligor. Videatur tamen Thesaurus *lib.* 2. *qu.* 57. *per totam.*

L. Licet certis. 8.

SUMMARIA.

Qu. Si fundus conductus in triennium pro certa annua pensione, tertio vero anno insignis sterilitas incidat, an peti possit remissio pensionis? 1.

Qu. Qualis sterilitas requiratur, ut aliquid de pensione remittatur? 2.

Nul-

Nulla fit remissio pensionis, si de hoc, ne fiat, expressa pactum initum. 3.
Sterilitas unius vel alterius anni cum praecedenti fertilitate & ubertata est compensanda. 4.
Si primo anno facta est remissio, ea ob sequentium annorum ubertatem revocanda est. 5.
Limitatio. 6.
An si primo anno sterilitas contigerit, remissio differenda ad finem annorum? 7.

1 Conduxisti a me fundum in triennium, pro certa pensione, tertio anno vero insignis sterilitas incidit, Quaeritur: *An propter sterilitatem illam possim petere remissionem pensionis?* quod Affirmatur hic sub duplici limitatione: 1. nisi convenit de non petenda remissione in casum sterilitatis: 2. nisi praecedentium annorum ubertas possit cum sterili-
2 tate tertii anni compensari. Sed hic Quaeritur: *Qualis sterilitas hic requiratur, ut aliquid de pensione remittatur?* Et puto in eo plerosque convenire, ut si tam pauci fructus colligantur, ut si ex iis semen & expensae detrahantur &. pensio integra solvatur, conductor supra dimidiam sit laesus, *Covar. pr. qu.*30. *Pinell. ad l.* 2. *C. de resc. vend. p.* 1. *cap.* 3. *n.* 12. *Gomez. d. cap.* 3. *n.* 18. *Carpz. p.* 2. *const.* 37. *def.* 11. Conf. *Kiv. dec.* 72. *Molina disp.* 493. *Menoch. lib.* 2. *casu* 26. *Surdus dec.* 362. Colli-
3 gitur autem ex *hac lege*: I. Nullam fieri remissionem pensionis, si de hoc, ne fiat, expresse sint pacti, nam per conventionem altera pars casum fortuitum in se suscipere po-
4 test. II. Limitationem notabilem, quae est, si quis reperiatur laesus tota locatione finita, nam praecedentibus annis magna fertilitas & ubertas, haec cum sterilitate unius vel alte-
5 rius anni est compensanda. Imo si primo anno facta est remissio, eam tamen ob sequentium annorum ubertatem revocandam esse, eo quod sit una locatio, per plures annos facta, *per hanc legem & l.* 15. §. 4. *ff. h. t.* volunt *Ant. Faber lib.* 4. *Cod. tit.* 41. *def.* 3. *Gail. lib.* 2. *obs.* 23. *Carpz. d. const.* 37. *def.* 11. *& seq. Caroc. in tr. de locat. tit. de remiss. merc. n.* 12. *Mantic. lib.* 5. *tit.* 8. *in fin. Molina tr.* 2.
6 *disp.* 495. *n.* 16. *& seq.* Excipiunt autem casum, nisi de remissione in singulos annos facienda
7 pacti sunt, *Carpz. d. l. def.* 13. Sed quaestio est: *An si primo anno sterilitas contigerit, remissio differenda ad finem annorum?* Id vero negant *Valascus de jure emphyt. qu.* 27. *n.* 4. & *Molina tr.* 2. *de J. & J. disp.* 495. *n.* 10. Sed affirmat *Ant. Faber in Cod. suo lib.* 4. *tit.* 41. *def.* 3. *Carpz. p.* 2. *const.* 37. *def.* 11. Sed si in singulos annos pensio constituta puto priorem sententiam praevalere, per *l.* 15. §. 4. *ff. h. t.* Sed quid, si opposita exceptione ista, judex conductorem ad solvendam pensionem condemnet? Distinguit *Dn. Mev. p.* 4. *dec.* 244. an rejecta fuerit, & tunc appellari potest, quoad effectum devolutivum, non suspensivum: an vero non rejecta, & tunc videtur sententia provisionalis & potest exceptio in executione opponi.

L. Emtorem. 9.

SUMMARIA.

Qu. An Emtor conductorem ex praedio emto possit expellere? affirm. Limitatur tamen octo modis. 1.
Quando extra propositos casus ab emtore conductor expellitur, locator ad interesse tenetur. 2.

1 Locavi tibi praedium ad triennium, finito anno vendo illud Titio, Quaeritur: *An emtor te possit expellere?* Quod Affirm. ob vulgatissimam regulam, quod emtor praeferendus sit conductori, (Kauf gehet vor Miethe.) Additur hic limitatio: 1. modo non ea conditione emerit, ut pateretur conductorem in fundo manere: 2. vel alias facto consensum suum declaraverit: adde 3. limitationem, nisi conductor habeat hypothecam in fundo, *Valasc. decis. Lusit.* 78. v. g. si ita locaverim, me nolle expellere conductorem & promiserim sub hypotheca bonorum, *Thes. lib.* 2. *q.* 13. *n.* 4. nec distinguendum est inter hypothecam generalem, & specialem, sed utroque casu conductor non est compellendus, ut decedat, nisi interesse ei solvatur, *Thes. d. qu.* 13. *n.* 9. *seqq.* aut 4. alienatio sit necessaria, quando scilicet ex secundo decreto venditio facta, *l.* 8. §. 1. *ff. de rebus auct. Jud. possid.* & ita ex *hac l.* 8. §. 1. concludunt DD. quod in venditione necessaria facta per Judicem, emtor teneatur stare locationi antea a Domino factae, *Tiraq. de retract. convent.* §. 3. *Gl.* 1. *num.* 15. *Dn. Carpz. lib.* 5. *resp.* 17. *n.* 19. *Thes. d. quaest.* 13. *num.* 3. Sed ab his recedit *Petr. Barb. in l. si filiosam.* 26. §. *fin. num.* 5. *ff. soluto matrim.* nam ratio decidendi in *d. l.* 8. §. 1. non est in venditione necessaria, quae hic facta non est, cum tantum ex primo de-

decreto missus sit creditor, sed in eo, quod plenum dominium nondum sit consecutus: 5. Limitatur lex, nisi ad longum tempus facta locatio, quia tunc conductor accepit aliquid jus reale in fundo ex opinione in foro recepta, quicquid contra in Scholis disputetur, *Gutierrez. l. 2. can. quæst. cap.* 8. *n.* 21. ubi communem hanc sententiam esse dicit, & defendit contra *Pinellum*: 6. Limitatur in locatione facta a Fisco, *l. fin. & ibi nota ff. de jure fisci*: 7. In Ecclesia, quæ paria cum Fisco jura habet, *Gutierrez. d. l. n.* 66. *& seqq.*: 8. Nonnulli excipiunt colonum partiarium; Sed id sine certo fundamento, quamvis in fructibus pendentibus brevi colligendis contraria sententia admitti possit, *Gutierrez. d. l. num.* 64. Sed & juratam locationem excipiunt. Sed & eam sententiam rejicit *Covarr. lib. 2. resol. cap.* 13. *num.* 3. *vers. secundum hunc deducitur &c. qui de hac hujus legis materia in toto capite pluribus*
3 *agit, & Gutierrez. d. l. n.* 32. *& seqq.* Quando vero extra hos casus expellitur ab emtore conductor, locator ad interesse tenetur, *l.* 24. §. 4. *l.* 30. §. 33. *ff. hoc t. Carpz. p.* 2. *const.* 37. *def.* 15. *Mev. p.* 11. *dec.* 34. Conf. *Bacchov. d. disp. th.* 8. & Conf. *Riccius dec. colleꝗ.* 93. & alii. Declaranda porro est regula, ut licet conductor cedere teneatur, non tamen id statim, sed quando collectis fructibus commode recedere potest: Civiliter enim, & cum his, quæ tacite insunt, omnia intelligere oportet, *Dn. Mev. p.* 5. *dec.* 340.

L. Viam veritatis ignorat. 10.

SUMMARIA.

Contractus locationis etiam ad heredem transit. 1.
Limitatio. 2.

1 Contractus Locationis sive perpetuæ sive temporalis, si tempora locationis nondum
2 præterierunt, etiam ad heredem transit, quod in locatione operis vel operæ limitatur, 1. Nisi industria personæ electa, & res ita ab herede explicari nequeat, *Gl. in l. veteri* 5. *C. de stipulat. Gomez. d. t.* 2. *cap.* 3. *n.* 7. *Molina tr.* 2. *disp.* 489. *n.* 4. *Caldas de emt. c.* 26. *num.* 25. *Mantica lib.* 5. *t.* 4. *num.* 13.: 2. Nisi contractus sit factus usque ad beneplacitum locantis, aut conducentis; nam cum beneplacitum & voluntas morte cesset, expirat etiam morte ejus contractus, *l.* 4. *ff. h. t. &* *gratiosa de rescript. l.* 6. *Molin. de J. & J. Valascus q.* 67. *n.* 3.

L. Invitos. 11.

SUMMARIA.

Invitum conductorem vel heredem ejus non possum finito locationis tempore compellere, ut in conductione maneat. 1.
Limitatio. 2.
Locator quoque cogi non potest, ut ei, qui prius conduxerat, ulterius locet, nisi sint fundi publici. 3.

1 Invitum conductorem vel heredem ejus non possum finito locationis tempore compellere, ut in conductione maneat, præterquam sub certis conditionibus in conductione vectigalium, si maximos fructus percepe-
2 rit & non reperiatur alius, *l.* 11. §. *fin. ff. de Publican.* de quo supra. Sic e contrario
3 compelli potest locator, ut ei, qui prius conduxerat, locet, nisi sint fundi publici, *l.* 5. *C. de locat. præd. Civit.* de quo suo loco, *Carpz. p.* 2. *const.* 31. *def.* 8.

L. Damnum. 12.

SUMMARIA.

Non est conductori remissio pensionis concedenda, si forte per incursum hostilem vel casum fortuitum pecora in fundum conductum illata amiserit. 1.
An idem obtineat in fructibus? 2.

1 Non est conductori remissio pensionis concedenda, si forte per incursum hostilem, vel tempestatem, aut vim majorem mobilia sua, præcipue pecora, in fundum conductum illata amiserit, quia dominus debet ferre periculum, *l. quæ fortuitis* 6. *C. de pign. act. Dn.*
2 *Carpz. d. Const.* 37. *def.* 21. Et id etiam ad fructus pertinet, in quibus distinguitur: an damna extrinsecus adveniant, an vero ex ipsis fructibus oriantur, per *l. ex conducto* 15. §. 2. *ff. h. t.* Sed propius ad *hanc legem* distinguunt *Doctores*, inter fructus separatos & perceptos, & inter pendentes, si damnum in pendentibus contingat, locum habet remissio, si in perceptis, quia jam sunt conductoris, ad eundem etiam damnum fructuum pertinet, ob regulam in *d. l. quæ fortuitis* 6. *C. de pign. act. Gail. lib.* 2. *obs.* 23. *n.* 13.

23. *Dn. Carpz. d. Const.* 37. *def.* 20. *Molina disp.* 495. *num.* 15.

L. Si divisa. 13.

SUMMARIUM.

Qu. An si plures sint conductores, unus ex illis in solidum conveniri possit?

Locavi ædes meas tribus, & singuli promittunt decem florenos, vel ab universis promittuntur mihi triginta floreni. Volo convenire unum pro solida pensione triginta florenorum, Quæritur: *An possim?* quod negatur, quia in solidum se non obligarunt, *hic & l.* 2. §. 1. *C. de divid. tut.* Sed si in solidum se obligarint, & sic se correos debendi constituerint, per *l.* 9. *ff. de duobus reis*, tunc in solidum convenientur, sed habebant adhuc beneficium divisionis ex *Nov.* 99. Per *quam Novellam* juxta communem sententiam, illi, qui in solidum obligati sunt, beneficium divisionis habent, si ambo solvendo & præsentes sunt, de quo suo loco.

L. Si hi. 14.

SUMMARIA.

Qu. Si annonam ferendam locaverim pro certa mercede & auriga fidem fallat, quæ actio detur? 1.

Nemo ex contractu agere potest, nisi a sua parte contractui satisfecerit, aut satisfacere sit paratus. 2.

1 Locavi annonam ferendam pro certa mercede, quam solvi, sed auriga fidem fallit, Quæritur: *Quæ actio detur?* Resp. Locati ad interesse, si modo pecuniam vel mercedem dedi, & sic contractum a parte mea implevi, vel pensionem in judicio offeram, quia
2 sæpius dictum, neminem ex contractu agere posse, nisi a sua parte contractui satisfecerit, aut satisfacere sit paratus.

L. Si de fundo. 15.

SUMMARIA.

Quid si pœna contractui sit adjecta? 1.

Qu. An expulsus conductor habeat aliquod remedium possessorium? 2.

1 Conductor de facto a locatore expulsus, agit ob fidem ruptam ad interesse, actione ex conducto. Sed si de pœna solvenda convenit, si fides rumpetur, & ad eam agi
2 potest. Sed Quæris hic Glossa: Annon expulsus conductor habeat aliquod remedium possessorium? V. g. *leg. si quis*, *Interdictum Unde vi*. Sed Respondetur, eum non habere, quia conductor proprie non possidet, licet in possessione sit, *Farinac. q.* 175. *num.* 141. *Menoch. rem. recup. poss. ult. num.* 41.

L. Legem. 16.

SUMMARIA.

Si conductor post tempus locationis finitum remanet in conductione, patiente locatore, videtur res de novo reconducta. 1.

Differentia inter prædia urbana & rustica. 2.

Limitatio ejus, quod n. 1. *habetur.* 3.

Ampliatio. 4.

Reconductio apud nos videtur in rusticis prædiis facta ad triennium. 5.

1 Si conductor post tempus locationis finitum remanet in conductione, patiente locatore, videtur res de novo reconducta, tacito utriusque consensu, & pignora videntur
2 iterum obligata, data a conductore; sed inter prædia urbana & rustica hic differentia constituenda, nam si conductor remaneat in prædio rustico, videtur in annum reconduxisse. In urbanis vero in id tempus videtur reconductio facta, in quod tempus conductor seu inquilinus habitavit patiente locatore, non vero in primum tempus locationis, per *l. item quæritur* 13. §. *ult.* & ibi *Bart. ff. h. t. Molina tr.* 2. *de J. & J. disp.* 498. *n.* 12. *Mantica de tac. & amb. convent. lib.* 5. *tit.* 15. *Be-*
3 *rous cons.* 153. *num.* 13. *&* 58. *volum.* 1. Si autem prima conductio in scriptis facta, tacita reconductio fieri non potest, item, si certam solemnitatem requirat: *l.* 13. §. 11. *in fine ff. hoc t. Gomez. d. cap.* 3. *num.* 16. *Menoch. d. l. num.* 28. *Carpz. d. Constitut.* 37. *def.* 9. de qua tamen opinione dubito. Vide tradita a me *ad l.* 13. §. *ult. ff. h. t.* Nec si locator morte vel furore impeditus, consentire non possit, *l.* 14. *ff. hoc t. Mantica d. l. Molin. disp.* 498. *Menoch. l.* 3. *præsumt.* 85. *Mascard. de probat. concl.* 993. Et non habet locum reconductio, quando in-
4 vito locatore de facto manet in possessione, v. g. locavi tibi agrum ad triennium: finito eo recusas decedere ob prætextum meliorationum, non videor relocasse: quia relocatio

tio utriusque consensum requirit. Et ideo postea quocunque tempore lis de melioprationibus finiatur, statim recedere tenetur; nisi propter fructus pendentes judex arbitrium suum interponat. Et ideo tamen conductor pro ratione temporis, quo in fundo mansit, vel pensionem solvi solitam solvere, aut rationem reddere etiam de percipiendis fructibus tenetur, quos per culpam levem non percepit, quia ut creditor prætendit jus retentionis. Ergo per *l.* 3. *C. de pign. act.* Interdum reconductio fit, antequam tempus locationis finitum: v. g. si conventum, ut resignatio fiat ante elapsum tempus locationis (*dass einer dem andern ein halb Jahr zuvor aufkundigen solle.*) Ut in locatis operis tra-
4 dit *Mev. p.* 3. *dec.* 161. Atque hæc reconductio tacita non tantum in prædiis locum habet, sed etiam in rebus mobilibus locari solitis, *Molin. disp.* 498. *n.* 10. *Mantic. d. t.* 15. *num.* 43. *Menoch. l.* 3. *præsumt.* 85. *num.* 49. & in operis locatis, *Menoch. d. præs. num.* 16. *Mantic. d. t.* 15. *num. ult. Mascard. d. concl.* 993. *num.* 12. Si modo illud tempus, quo denuo re conducta usus est conductor, non sit modicum, *Menoch. d. l. num.* 45. *Mascard. n.* 21. *Molina disp.* 498. *n.* 5. *Afflictus dec.* 365. *n.* 14. Cur autem in rusticis in annum, sed in urbanis prædiis ad tempus novæ habitationis videatur reconductio facta, ratio hæc est; quod in prædio rustico non percipiantur fructus, nisi in certa parte anni, sed ex prædio urbano uniformiter, & ita qualibet parte anni, *Menoch. d. l. n.* 8. *Molin. d. disp.* 498. *n.*
5 12. *Carpz. d. const.* 37. *def.* 9. Et cum apud nos fructus prædiorum rusticorum integri nonnisi triennio percipiantur, reconductio apud nos videbitur in rusticis prædiis facta ad triennium, per tradita *Molin. d. l. num.* 12. *vers. hinc in facto*, *Trentacinq. lib.* 3. *resol. tit. de locationibus resol.* 2. *num.* 12. *Menoch. num.* 12. *Mantic. num.* 16.

L. Præses. 17.

SUMMARIUM.

Conductor, si est in mora solvendi pensionem, tenetur ad usuras ex mora.

Conductor, si est in mora solvendi pensionem, tenetur ad usuras ex mora, quia est bonæ fidei judicium. Quæ ratio in textu habetur & regula, nec non consequentia est notissima, nam sicut in venditione, ita etiam in locatione locator potest interesse petere a tempore moræ.

L. Exceptio. 18.

SUMMARIA.

Si fundum in triennium locavi, sed in primo anno fuit sterilitas ob locustas, quæ omnes fruges depastæ sunt, & in secundo fertilitas, tunc tempore sterilitatis deducto, residui temporis pensio solum debetur. 1.

Quod si non adeo magna sit ubertas sequentium annorum, sed mediocris, & proventus non adeo uber, nec adeo tenuis, annon debet compensatio fieri sterilitatis & ubertatis? 2.

In facienda remissione ob sterilitatem, consuetudo loci est observanda. 3.

Locatio potest etiam esse, ubi nulla mentio vel expressio pensionis est. 4.

Reconductio eadem mercede, qua facta est conductio, fieri censetur. 5.

1 Si fundum in triennium locavi, sed in primo anno fuit sterilitas ob locustas, quæ omnes fructus depastæ sunt, & in secundo fertilitas, tunc subducto tempore sterilitatis, in residui temporis pensionem es obligatus. Nihil novi hic habetur, nisi quod propter sterilitatem remittenda sit merces. Propter hoc tamen videtur *hæc lex* addita. Dictum est in *l.* 8. ubertate annorum aliorum sterili-
2 tatem unius anni compensari. Sed quæritur: *Quod si non adeo magna sit ubertas sequentium annorum, sed mediocris, & proventus sit non adeo uber, nec adeo tenuis, debetne tunc compensatio sterilitatis & ubertatis fieri?* Quod hic videtur negari, nam quia fructus in sequentibus annis tantum more solito provenerunt, non potest inde aliquid computari ad compensandam sterilitatem præcedentis anni, cum fructus vix pro pensionibus sequentium annorum sufficiant. *Sed cur non pecuniæ, sed fructuum fit mentio in hac lege?* Resp. Absurdum non esse pensionem hic constituere etiam in alia re fungibili, sicut in
3 *l. si olei* 21. videbimus. Collige: Etiam in facienda remissione ob sterilitatem, consuetudinem loci esse observandam, ut jam di-
4 cetur. Ex hac lege colligitur: posse locationem esse, ubi nulla mentio, vel expressio pensionis, scilicet si pensio certa ex con-
5 suetudine; & porro si reconductio fiat ex præ-

praecedentis temporis observantia, colligitur, quod eadem mercede fiat reconductio, *Caldas de emt. c. 18. n. 2.*

L. Circa locationes. 19.

SUMMARIA.

In remissione facienda necesse est observare consuetudinem loci. 1.

Si plures sint locatores, & duo remiserint partem pensionis, ceteri quoque quandoque ad remissionem tenentur. 2.

In contractu locationis consuetudo est attendenda. 3.

Si ad longum tempus fiat locatio, jus reale tribuitur. 4.

1 In remissione facienda necesse est observa-
2 re consuetudinem loci. Et si v. g. plures locaverint fundum aliquem & duo remiserint partem pensionis, quaeritur: *An etiam reliqui teneantur aliquid remittere?* Procul dubio; si sterilitas tanta, ut ne quidem dimidiam pensionis consequi possit, remissio etiam fieri debebit a ceteris, per *l. 8. h. t. Menoch. lib. 2. A. Q. cas. 76. & seq.* & quos ad *leg. 8.* citavimus, sed si ad remissionem non potuisset jure compelli; nec tenebuntur ceteri ad similem remissionem faciendam. Neque versamur hic in iis terminis, ubi creditores congregati remittunt ex majore parte aliquam partem debiti, ut in *l. 8. & seqq. ff. de pactis.*
3 Notetur etiam ex hac lege in contractu locationis consuetudinem attendendam, v. g. nisi sit consuetudo, ut per locationem longi temporis tribuatur jus coloniae perpetuae; pro contractu locationem longi temporis tribuatur jus coloniae perpetuae; pro contractu locationis hunc contractum haberi debere pu-
4 tat *Dn. Mev. p. 1. dec. 163.* Sed si ad longum tempus fiat locatio, v. g. decennium, vicennium, tunc secundum opinionem receptam (quicquid sit de jure scripto) tribuitur jus reale, sed si ad brevius tempus locatio fiat, & per novam reconductionem protrahatur reconductio, manet locatio, de quo casu Mevium loqui puto.

L. Qui rem propriam. 20.

SUMMARIA.

Qu. an si quis ex errore rem suam pro aliena conducat, videatur dominium translatum ad locatorem? 1.

Errans non consentit. 2.

1 Conduxi rem meam bona fide, quia habui pro tua, quaeritur: *An dominium videar transtulisse?* Videtur quod sic, quia suae rei conductio non est, ergo videor recognoscere a te rem meam quasi tuam, & sic per constitutum quasi possessorium transferre domi-
2 nium & possessionem; Sed negatur hic, puta quod factum a me, per errorem factum est: errans autem non consentit, *l. si per errorem ff. de jurisdict.*

L. Si olei. 21.

SUMMARIA.

Qu. si quis, cum jam res est conducta pro certa quantitate, majorem quantitatem offerat, an ei locari res possit? 1.

Qu. An sicut pretium in emtione, ita quoque merces in locatione consistere debeat in pecunia numerata? 2.

1 Conduxi praedium a te, & promisi pro mercede certam quantitatem olei, alius offert majorem quantitatem, quaeritur: *An ei possis locare?* Quod ex evidenti ratione negatur, nam contractus initio sunt voluntatis, postea vero necessitatis. Decisio haec plana;
2 sed quia hic de olei certa quantitate agitur, ideo lex haec negotium facessit illis, qui putant hic etiam pensionem in pecunia numerata consistere debere, sicut pretium in venditione. Et *Glossa hic* fluctuat inter alia, putat hoc ideo fieri, quia licet negotium hoc do ut facias, sit contractus innominatus, & ita contractus stricti juris, quia tamen affinitatem habet cum locatione, ideo hic bonae fidei appellari. Alii intelligunt *hunc textum* de commutata pecunia in oleum, ut & *Molina disp. 486. num. 5.* Sed verius est in locatione pensionem non tantum consistere in pecunia numerata, sed etiam in re fungibili, quae significatio probatur ex *l. finali C. de const. pec. l. 2. §. creditum ff. de rebus cred.* Et haec sententia placet *Cujacio ad hunc tit. Vasquio lib. 3. Ill. contr. c. 53. Pinell. ad rubr. C. de rescind. vendit. p. 2. num. 29. & seq. Wesemb. in π. h. t. num. 7.* Non tamen abnuimus, quin lis haec possit ita sopiri, ut locatio fundi frugiferi non requirat necessario pecuniam numeratam, sed locatio operae requirat pecuniam, ut sentit *Lopez* citatus & probatus ab *Hillig. in Donell. lib. 13. cap. 6. lit. I.*

lit. I; in locatione faciendi, merces tantum est in nummis, in locatione fruendi etiam in fructibus, omnes etiam leges, quæ pecuniam numeratam requirunt, de locatione factorum loquuntur, e contrario aliæ, ut hæc, de locatione rerum.

L. Si hi. 22.

SUMMARIA.

Qu. si quis operam suam locaverit ad certum tempus, sed postea ipsum promissi pœniteat, an possit cogi ad fidem promissi explendam? 1.

Qu. An in perpetuum quis alteri suas operas addicere possit? 2.

1 Locavit mihi ad certum tempus quidam operam suam, ut nostri solent mercenarii, sed pœnitet ipsum promissi, quæritur: *An judex ipsum compellere possit, ut fidem promissi expleat?* Quod affirm. scilicet ut serviat vel interesse præstet, prout placuerit actori, *l. 21.*
2 *§. 4. ff. de novi operis nunt.* ubi quærit *Glossa*, *An etiam in perpetuum quis operas suas alteri addicere possit?* Quod affirm. quia tempore feriato non laborat, & potest per substitutum servire. Sed ratio utraque displicet *Salyc. hic & in l. antiquitas C. de usufr.* Ideoque hanc substituit, quod licet industria personæ electa esset, tamen posset præstando interesse se liberare, quia est obligatio ad factum. Et habemus exempla talium, qui in perpetuum suas operas obstrinxerunt in pœnam delicti, & quid sunt rustici aliquibus in locis, nisi perpetui mercenarii?

L. Ad probationem. 23.

SUMMARIA.

Qu. An si rem meam ex errore conduxerim, locatori sit acquisitum dominium? 1.

Locator, qui rem alienam suo domino locavit, tamdiu habetur pro possessore, donec conductor dominium probaverit. 2.

Nemo sibi possessionis causam mutare potest. 3.

Nisi accedat sententia. 4.

Superveniente titulo causa possessionis mutari potest. 5.

1 Rem meam mihi locasti ignoranti, quæritur: *Si inter nos de dominio rei controversia, An possis ex hac locatione probare dominium?* Resp. Quod non, quia enim ex errore conduxi rem meam, non habui animum transferendi dominii: errantis non est consensus, *l. 15. ff. de jurisd.* Sed si probavero rem esse meam, exinde apparet, quod contractus fuerit nullus, cum rei suæ non sit
2 locatio. Sed interim tamen locator habebitur pro possessore, dum rem per conductorem possidet, donec obtinuerit conductor,
3 quia nemo sibi possessionis causam mutare potest, v. g. qui ex titulo depositi vel commodati vel conductionis possidet, non potest animi sui destinatione sola efficere, ut jam non possideat ex depositi vel commodati vel
4 conductionis titulo, sed dominii. Si vero sententia accedit, hæc potest mutare causam
5 possessionis, cum superveniente titulo causa possessionis mutari possit, *Klock. vol. 2. cons. 21. n. 86. & cons. 61. n. 98.* Collige: Ex locatione non probari dominium, de quo late *Masc. de probat. concl. 540. per totam.*

L. Contractus. 24.

SUMMARIA.

Contractus locationis valet etiam sine instrumento vel scriptura. 1.

Tenentur heredes conductoris implere contractum, non vero uxor. 2.

1 Contractus locationis valet etiam sine in-
2 strumento vel scriptura, & tenentur heredes conductoris implere contractum, non vero uxor, nisi ipsa postea conduxerit. Cur de uxore mentionem injiciat, dubium est; An Antonius uxorem conductoris convenire voluerit, qua sociam vitæ, sed ita ipsi obstat titulus: *Ne uxor pro marito*; vel ex fidejussione forte interposita, & obstaret ipsi exceptio SCti Vellejani. Res hæc plana.

L. Si quis conductionis. 25.

SUMMARIA.

Locatori post locationem finitam rem suam repetenti non potest objici exceptio dominii a conductore. 1.

Ampliatio. 2.

Sententia Cyni. 3.

Cautela Advocato notanda. 4.

Limitatur regula quadrupliciter. 5.

1 Conduxisti a me prædium, finito locationis tempore me prædium locatum repetente, tu mihi refers exceptionem dominii, & dicis te esse dominum. Quæritur: *An sis audien-*

dendus.) Et negatur hic, quia habes causam a me, ergo mihi exceptionem dominii restituendam esse, salva quæstione proprietatis.
2 Sic etiam Commodatarius non potest commodati quæstionem dominii referre, *l.* 16. *ff. commodati*. Idem in depositario, *l.* 1. §. *si prædo ff. depos.* Et in actione pignoratitia, *l.* 22. §. 2. *ff. de pignor. act.* quamvis autem *DD.* distinguant inter actionem locati & condictionem ex hac lege, & in hac non posse putent excipi de dominio rei, posse tamen in actione locati, *Bart. hic n.* 3. & *Sich. Menoch. remed.* 11. *recup. possess. num.* 45. *P. Barb. ad l. si actionem*, *l.* 2. *ff. sol. matr. n.* 27. *Gaitus de*
3 *credito cap.* 4. *quæsit. num.* 656. merito tamen ea sententia displicet *Cyno hic*, qui putat singulare esse in *hac l.* ut conductor non debeat audiri, si actioni locati vellet opponere exceptionem dominii, quia hic Imper. non videtur novam actionem introducere
4 velle. Sed quia hæc distinctio recepta est, forte ex errore consultum est, ut advocatus actoris ex legis hujus remedio potius actionis formam intentet, quod ego semper præsumerem in dubio, præsertim ubi clausula salutaris addita libello. Limitetur tamen
5 regula: 1. Si quis ignoranter rem suam conduxisset, *l.* 20. *sup. h. t. Menoch. d. l. num.* 40. licet pro parte dominus sit, licet etiam nulla ex parte dominus sit, sed jus aliquod in re habeat, ob quod justa sit retentio, *Mev. p.* 2. *dec.* 263.: 2. Nec si conductor per adjudicationem acquisiverit rem conductam, per *d. l.* 20. *Valasc. cons.* 42. *Molina tr.* 2. *de J. & J. def.* 498. *n.* 2. *Menoch. d. l. n.* 53.: 3. Nec in iis casibus, ubi in interdicto unde vi, obstat exceptio dominii, v. g. si de eo constet, *Men. n.* 44. & in continenti dominium possit probari, *Mev. p.* 3. *dec.* 302.: 4. Nec si ob expensas vellet retinere, *Caroc. de locat. tit. de conductore recusante n.* 2. & *seq. pag. mihi* 266. *Molina d. l.* Conf. *Berl. dec.* 250. *Menoch. l.* 2. *A. Q. casu* 215.

L. Si conductionis. 26.

SUMMARIA.

Soluta pensione locator ex retento locationis instrumento contra conductorem agere non potest. 1.

Locator ad ea, quæ de facto retinuit vel vi diripuit, actione conducti potest conveniri. 2.

1 Si Conductor pensionem solvit, licet locator retineat instrumentum locationis, & ex eo postea agere velit contra conductorem, evanuit tamen Instrumentum, & locatori
2 opponi potest exceptio solutionis, sed etiam locator ad ea, quæ de facto retinuit, vel vi diripuit, actione conducti conveniri potest, *hic* & *l.* 35. §. 1. *ff. h. t.*

L. Si tibi. 27.

SUMMARIA.

Si Titius pro colonis mercedem sive pensionem domino prærogavit, & dominus fundi promisit, se restituturum, quæritur, qua actione Titius pecuniam repetat? 1.

Pactum vestitum non habet vim nisi inter contrahentes. 2.

Locator interdum census & canones subditorum reservare solet. 3.

Nudo pacto fidejussio fieri nequit. 4.

Forum hodiernum. 5.

1 Titius pro colonis domino mercedem sive pensionem prærogavit, sive anticipavit, dominus fundi promittit, se illud restiturum: Si per stipulationem id factum, est actio contra eum ex stipulatu, si per nudum pactum,
2 nulla competit actio. Colligunt *DD.* Quod pactum vestitum non habeat vim, nisi inter contrahentes. Nam in hac specie conductor prædii, census a Colonis, id est, conditionalibus & subditis terræ adscriptis domino sol-
3 vendos, (sicut hodieque interdum locator census & canones subditorum sibi in locatione reservare solet) domino solverat, & quidem ante terminum, hac conditione, ut dominus forte, si agricolæ id non facerent, restitueret: Sed quia sine stipulatione id factum, & tamen procul dubio hæc conventio tempore solutionis & sic traditionis facta, & sic traditione vestita, hinc fit, ut aut eam conventionem ex intervallo factam præsumamus, quod non facile præsumendum, aut fatendum, hoc pactum non vestiri traditione, quia solu-
4 tio facta pro tertio. Adde & hoc, videri hic dominium quasi fidejussorem intervenisse, jam vero licet fidejussor in ipsa numeratione præsens fuisset, & nudo pacto fidejussisset, non existimarem, hanc fidejussionem esse, quæ stipulationem requirit, per *l. blanditus C. de fi-*
5 *dejuss.* Sed quia in foro discrimen inter stipulationem & conventionem nudam, deliberatam tamen, & animo obligandi interpositam non observamus, parum utilitatis habet *hac lex*.

 L. In

L. In judicio. 28.

SUMMARIA.

Quid locatori & conductori præstandum? 1.
An etiam culpam levissimam præstare debeat is, qui opus faciendum conduxit? 2.
Objectio diluitur. 3.
Alia objectio. 4.
Artifex peritiam artis professus operam suam locando culpam præstat levissimam. 5.

1 Quæritur hic: *Quid præstandum locatori & conductori?* Resp. 1. Dolum: 2. Custodiam esse præstandam, non etiam casum fortuitum, nisi scil. hunc in se receperit. Sed de culpa
2 levissima Quæritur: *An etiam hanc præstare debeat is, qui conduxit opus faciendum?* Communiter id negant, quia hic contractus ob utriusque utilitatem initur, ergo culpa levis tantum præstanda, per regulam in *l.* 5. §. 2. *ff. commodati*, *Carpz. p. 2. const.* 37. *def.* 24. *Harpprecht. in §. conductor num.*8. *Inst. h. t. Bach. in Treutl. vol.* 1. *disp.* 29. *th.* 6. *lit. E.* Sed obstare videtur, quod conductor ad custodiam obligatus sit, custodia autem cul-
3 pæ levissimæ opponi soleat. Sed Respondeæri potest, custodiam pro subjecta materia mox culpæ levi, mox levissimæ opponi, obstat etiam §. *ult. Inst. h. t.* ubi tamen superlativum pro positivo positum respondent *Car-*
4 *pzov. & Bacchov. dd. ll.* Demum objicitur *l.* 25. §. *pen. h. t.* ad quem aliquando respondi, interdum negotia requirere summam peritiam & diligentiam; Sed quia id quod de columna transportanda ibidem dicitur, ad dolia & tigna, aliasque res extenditur, ma-
5 lo respondere, tunc levissimam præstandam esse culpam, quando artifex peritiam artis professus locat operas suas, cum *Bacchov. d. l.* Conf. *Delrio ad L.* 23. *cap.* 11. *de R. J. Caballinus in tr. de eo quod interest num.* 182. *Vult. in scholast. discept. c.* 15. *Card. Mantica de tac. & amb. convent. lib.* 5. *tit.* 8. *Menoch. lib.* 2. *A. Q. cas.* 390.

L. Cum Conductorem. 29.

SUMMARIA.

Conductor de levi culpa tenetur. 1.
An etiam ejus heredes? 2.
Ratio dubitandi. 3.
Decidendi. 4.
Quando delictum circa contractum est commissum, etiam heredes tenentur. 5.

1 Conductor tenetur de levi culpa, v. g. si destruxit ædes, per *hanc leg.* vel arbores exciderit, *l.* 25. §. 4. *h. t.* servum vulnerave-
2 rit, *l.* 43. *ff. h. t.* Sed Quæritur: *An etiam he-*
3 *redes teneantur?* Videtur quod non, quia
4 heredes ex maleficio defuncti non tenentur; sed affirmatur, quia non ex maleficio, sed
5 contractu tenentur, quando enim delictum circa contractum commissum, omnino etiam heres tenetur.

L. Curialis. 30.

SUMMARIA.

Curiæ addicti & decuriones, nec fundum conducere, nec pro conductoribus procurare aut fidejubere possunt. 1.
Nisi jure successionis in conductione succedant. 2.
Hodie hæc prohibitio curiarum & curialium ratione mutata. 3.
Leges, quæ olim quodammodo statum imperii tunc vigentis respexerunt, hodie adhuc quadantenus in usu sunt. 4.

1 Curiæ addicti & Decuriones ut procurare & fidejubere pro conductoribus non possunt, ita nec conducere fundum possunt, *hic & l.* 34. *C. de decur. l.* 2. §. 1. *de adm. rerum ad Civit. pertin.* neque per se, neque per alium, *d.*
2 *l.* 2. §. 2. nisi jure successionis in conductione succedant *l.* 4. *de decur.* hæc enim est con-
3 ductio necessaria. Sed hæc prohibitio, mutata hodie curiarum & curialium ratione hodie non observatur, cum videamus decuriones & curiales conducere, & multo magis pro conductoribus prædiorum intervenire vel
4 procurare posse. Tales ergo leges, quæ quodammodo respiciunt statum Imp. tunc vigentis, hodie non adeo multum utilitatis habent, & valent quatenus in usu sunt, *Molina tr. de J. & J. disp.* 489. *n.* 1.

L. Milites. 31. & L. Licet. ult.

SUMMARIA.

Milites nec conducere, nec pro conductoribus fidejubere possunt. 1.
Pœna secus facientium. 2.
De quibusnam militibus hoc intelligendum? 3.
An nobiles nostri temporis ab agricultura prohibeantur? 4.
Imperator non agriculturam, sed conductiones alie-

alienorum prædiorum lucri causa institutas sordida ministeria vocat. 5.
Militibus actu militantibus prædia v. g. stabula conducere non est prohibitum. 6.

1 Milites conducere non possunt, nec pro conductoribus fidejubere &c. tum ne occasione rei rusticæ ab armis secedant, tum ne occasione militiæ vicinis graves sint, *l.* 31. *h.*
2 *t.* Si contra fiat, 1. Milites Militiæ gradum amittunt & fiunt pagani: 2. Infames: 3. Debent fundum conductum statim restituere: 4. Locator contra eos nullam habet actionem, & delatio hujus criminis publica est, per *l.*
3 *fin. h. t.* Quamvis autem hanc prohibitionem de militibus actu militantibus intelligat *Molin. d. disp.* 488. *num.* 1. dubitare tamen licet hac de exceptione, cum *in l. fin.* milites etiam illi intelligantur, qui in undecim scho-
4 lis devotissimis taxati sunt. Sane de Nobilibus nostri temporis, licet milites appellentur, dicere non possumus, quod prohibeantur ab agricultura, sed plerumque maxima in œconomicis cura est circa agriculturam,
5 quæ etiam a Regibus culta est. Et Imper. *hic in l. fin.* non ipsam agriculturam, sed conductiones alienorum prædiorum lucri cau-
6 sa institutas, sordida ministeria vocat. Sane nec militibus actu militantibus prohibitum prædia urbana, v. g. domos vel stabula conducere, *Azor. p.* 3. *Inst. moral. lib.* 8. *tit. de locat. c.* 3. *q.* 1.

L. Ne cui liceat. 32.

SUMMARIA.

Locator præterlapso conductionis tempore alii rem illam locare, nec ab eo, qui prius rem conductam habuit, impediri, nec lis ei moveri potest. 1.
Pœna remissive. 2.
Quatenus dicta locum habeant? 3.
In fiscalibus sive publicis primus conductor tantum, quantum novus offerens aliis conductoribus præfertur. 4.
Ratio. 5.
An idem in conductore reipubl. 6.
An in Scholaribus locum habeat? 7.
Quid si Dominus patiatur concursum, & creditores in ejus bona sint immissi, eaque bona per conductorem administranda, an dominus aliis conductoribus, si cetera sint paria, sit præferendus? 8.
An usufructuarius locare volens præferre debeat dominum? 9.
An idem in socio? 10.

1 Locator præterlapso tempore conductionis alii illam rem locare potest, nec ab hoc, qui rem prius conductam habuit, finita conductione impediri, nec lis ei moveri debet,
2 *hac l.* 32. ubi in fine habetur pœna. Sed
3 hæc in privatis prædiis obtinent, secus est
4 in fiscalibus sive publicis, ubi primus conductor, offerens tantum, quantum novus, aliis conductoribus præfertur, *l.* 1. §. 1. *ff. de publ. l. congruit* 4. & *ult. C. de location. præd. civil. Carpz. p.* 2. *c.* 37. *disp.* 8. *Jo. Koppen dec.* 52. *num.* 64. *Carpz. lib.* 5. *resp.* 19. *num.* 16. *Go-*
5 *mez d. c.* 3. *num.* 5. rationem autem putant esse hanc, quod conductor prædii fiscalis in uno gravetur, dum invitus in nonnullis casibus detineri potest, ut supra dixi, ergo merito in alio sublevatur, ut ceteris paribus in conductione aliis præferatur, *Steph. Gratian. tom.* 2. *discept. for. cap.* 357. *num.* 12. &
6 *seq.* qui *num.* 19. id quod de conductore fundi fiscalis dicitur, ad conductorem Reip. ex-
7 tendit. Exceptionem etiam regulæ, quæ in *hoc textu* habetur, constituunt in Scholaribus, per *c.* 1. *X. de locat.* conf. *Mynsing. cent.*
8 4. *obs.* 23. *Boer. dec.* 107. Sed quid si dominus patiatur concursum, & creditores in ejus bona per conductorem sint administranda, Quæritur: *Annon dominus aliis conductoribus*, cetera si paria sint, *sit præferendus?* Negat hoc *D. Carpz. d. resp.* 19. sed cum *hæc lex* non de domino, sed antiquo possessore, seu potius conductore loquatur, hic etiam de Jure protomiseos, quod in venditione locum tantum habet, sermo non fit, dominus etiam in distractione aliis præferri debeat, æquum videtur saltem ex regula *l.* 2. §. 5. *ff. de aqua pluv. arc.* ut rebus integris præferatur domi-
9 nus. Et simile judicium est de illa quæstione, an usufructuarius locare volens præferre debeat dominum, quod quamvis ex stricti juris ratione negent *Jo. de Castillo de usufructu cap.* 74. & *Dn. Carpzov. dec.* 138. videtur tamen communis Schola ex æquitate illius regulæ generalis ipsis fatentibus contrarium asserere, *Cavalcanus de usufr. mulieri relicto num.* 172. *Surd. conf.* 43. *num.* 12.
10 *lib.* 1. idem videtur in Socio, *Surdus d. l. num.* 11.

L. Con-

L. Conductores. 34.

SUMMARIA.

Conductor ad rem restituendam a locatore conventus ante sententiam condemnatoriam restituens quomodo puniatur. 1.
Limitatur. 2. 3.
Locatori h. l. duo sunt probanda, & quanam. 4.
Legis decisio contra eum, qui ignoranter rem suam conduxit, non habet locum. 5.
Actio hæc datur contra heredem, sed scientem. 6.

1 Conductor ad rem restituendam a locatore conventus, ante condemnatoriam sententiam rem conductam non restituens, instar invasoris rei alienæ ultra rem conductam etiam æstimationem ejus tenetur restituere,
2 quod limitant *DD.* nisi ob expensas sit justa causa retinendi, *Menoch. rem. recup. poss.* 11.
3 *num.* 7. *& seq.* vel nisi tempus locationis non-
4 dum elapsum, *Menoch. d. l. num.* 22. Duo vero hic locatori sunt probanda: 1. Locatio: 2. Contumacia, non vero dominium, quod hic, quia incidenter consideratur, ex locatione præsumitur, *Menoch. d. l. num.* 31. *&*
5 *seq.* nec locum habet decisio legis contra eum, qui ignoranter rem suam conduxit,
6 *argum. L.* 23. *sup. h. t. Menoch. num.* 56. & datur hæc actio contra heredem, sed scientem, *Sulyc. hic in fine, Menoch. d. l. num.* 50. *Caroc. de locato p.* 3. *p.* 266. *n.* 7.

L. Hæc Constitutio. 35.

SUMMARIUM.

Lex 33. *spuria appellatur.*

Legem, quæ inscribitur 33. ex græco restitutam non curamus, quam etiam spuriam appellat *Bacchov. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 2. *th.* 9. *in fine.*

Leg. vero *fin.* supra habuimus ad *leg.* 31.

TITULUS LXVI.

De Jure Emphyteutico.

L. Jus Emphyteuticarium. 1.

SUMMARIA.

Emphyteusis habet propriam & ab aliis contractibus distinctam naturam. 1.
Quid sit emphyteusis? 2.
Scriptura ad pacta, quæ super fortuitis casibus imponuntur, requiritur. 3.
An scriptura pertineat ad formam hujus contractus? 4.
Quinam præstet casum fortuitum. 5.
An domo diruta, combusta vel ab hostibus occupata &c. ex tali fundo canon debeatur? 6.
Si emphyteuta propter bellum plane non potuit frui fundo emphyteutico, imo plane in eo non commorari, neque canonem præstare tenetur. 7.

1 Hic propria natura, distincta ab aliis contractibus, Emphyteusi conceditur.
2 Est autem Emphyteusis, contractus consensualis, quo fundus a domino in perpetuum, vel longum tempus, alteri colendus datur, sub lege annuæ pensionis, sive canonis, qui quamdiu solvitur, repeti fundus non potest.
3 Et Imper. hic scripturam ad pacta, quæ
4 super fortuitis casibus imponuntur, requirit non ad formam, sed ad fidem rei gestæ, quæ aliunde hic vix suppetit, cum in longum tempus fieri soleat. Sed probabilis tamen videtur ex *lege* 1. sententia ea, quod scriptura ad constitutionem emphyteuseos videatur requiri, per verba in textu: *Scriptura interveniente, Mascard. de probat. concl.* 602. *Sichardus hic, Cacheranus dec.* 53. *Cavall. quæst.* 356. *Gratian. tom.* 1. *discept. cap.* 188. *Molina disp.* 477. *Mantica de tac. & amb. convent. lib.* 22. *tit.* 2. *num.* 8. *& tit.* 6. *num.* 12. *Dn. Carpz. p.* 2. *const.* 39. *def.* 7. quæ etiam sententia esse videtur *Dn. Mev. p.* 3. *dec.* 289. *num.* 1. quamvis etiam ex uniformi solutione canonis longissimo tempore factæ præsumtio emphyteutici contractus, oriatur, si ea velut ab Emphyteuta facta sit, per tradita *Mev. d. p.* 3. *dec.* 288. Quicquid sit de Emphyteusi civili, tamen scripturam requiri in Emphyteusi Ecclesiastica in dubium est, ob *Nov.* 7. *cap.* 3. *§.* 2. *Nov.* 120. *cap.* 5. *&*
5 *seq. Mev. d. dec.* 289. Ad fortuitos casus quod attinet, si fundus totus pereat, perit domino, si pars, emphyteutæ; qui solvit nihilominus canonem sive modicam pecuniam, non pro fructibus, sed pro recognitione dominii.
6 Si ergo domus diruta, combusta, vel ab hostibus occupata vel a mari, aut molendinum reddatur inutile, non debebitur ex tali fundo canon, *Tiraq. de retract. consang.* §. 34. *num.* 4. *Clarus in* §. *emphyteusis, qu.* 8. *num.*

8. *num.* 8. *Valascus de jure Emphyt. qu.* 27. *Molina disp.* 454. *num.* 1. *Surdus de aliment. tit.* 7. *qu.* 33. *Mantica de tac. & amb. con-*
7 *vent. lib.* 22. *tit.* 24. *num.* 12. Ex quibus infertur, si Emphyteuta propter bellum plane non potuit frui fundo Emphyteutico, imo in eo plane non poterit commorari, nec etiam canonem teneri præstare, *Surdus decis.* 326. *num.* 64. *Jason in l.* 3. §. *in admittenda ff. de acquir. possess. num.* 6. *Carpz. p.* 2. *const.* 38. *def.* 19. *& lib.* 1. *resp.* 91. *Valasc. d. q.* 27. *num.* 13. *Gail. lib.* 2. *obs.* 23. *num.* 23. *Clarus d. q.* 8. *num.* 6. *Fachin. lib.* 1. *contr. c.* 90.

I. In Emphyteuticariis. 9.

S U M M A R I A.

Pacta huic contractui apponi solita in quantum hic approbet Imperator. 1.
Quid si nihil pactum fuerit, an & quatenus emphyteuta expelli possit. 2.
An emphyteuta, meliorationes in fundo a se factas allegans audiendus sit? 3.
Emphyteuta canonem potest deponere. 4.
Quatenus emphyteuta non solvendo canonem amittat emphyteusin. 5. 6.
Voluntas domini est causa amissionis sine qua non. 7.
Diverso respectu emphyteusis dicitur amitti ipso jure, & non amitti. 8.
In casibus, quibus feudum ipso jure amittitur, tunc demum actio revocatoria transmittitur in heredes, si dominus voluerit, & se revocaturum declaraverit. 9.
Dominus suam voluntatem satis declarat, si eam rem alii locat. 10.
An propria auctoritate expellere possit emphyteutam dominus. 11.
Celeris mora purgatio tam in Ecclesiastica quam civili emphyteusi admittitur. 12.
An dominus recipiendo canonem vel pensionem caducitatem remisisse videatur. 13.
Emphyteuta canonem offerre, & judicialiter, si aliter non potest, deponere debet. 14.
Sola oblatio ad purgandam moram sufficit, licet non ad liberationem a debito. 15.
Sola oblatio canonis efficit, ne emphyteuta pro hac vice dejici possit, sed non impedit, quo minus emphyteuta, si denuo interpelletur a domino, moram de novo contrahat. 16.

1 Primo approbat Justin. pacta, quæ huic contractui super solutione canonis, & aliis capitulis apponuntur, modo non naturæ
2 contractus adversentur, quod si nihil pactum, constituit Imp. ut si emphyteuta per triennium, in civili scilicet emphyteusi (secus enim est in Ecclesiastica, *auth. qui rem C. de SS. Eccles.*) canonem, nec ejus partem, sua sponte (cum tempus ipsum interpellet pro homine) non solverit, possit a domino, si velit uti jure suo (secus ergo si postea canonem sciens accepit, *Carpzov. p.* 2. *const.* 38. *def.* 6.) expelli, non quidem, ut puto, propria auctoritate, sed implorato officio judicis, *arg. l. non debet singulis de R. J.* &
3 emphyteuta, si meliorationes se in fundo fecisse alleget, audiendus est, & debet etiam apochas functionum publicarum, id est, tributorum domino dare, ut si aliquando emphyteusis ad dominum revertatur, huic proba-
4 tio soluti tributi sit in promtu: ne autem dominus tergiversando emphyteutam in solutione canonis impedire ipse possit, ideo emphyteuta canonem potest deponere, juxta *L.* 9. *C. de solut.* colligitur ex *hac l.* 2. I. requiri, ut per totum triennium cessaverit, ibi:
5 *Sed per totum triennium.* Ideoque non possum mirari satis opinionem illorum, qui statuunt, si emphyteuta tantum partem in residuo habeat, eamque non solverit, licet ex maxima parte satisfecerit, amittere tamen eum emphyteusin, ut putat *Berlich. p.* 2. *concl.* 46. *n.* 18. Cum tamen Imperator hic requirat, ut per totum triennium canonem
6 non solverit. Ideoque verius est canones trium annorum integros debere esse in residuo ad id, ut emphyteuta in pœnam caducitatis condemnetur, *Dn. Carpzov. d. const.* 38. *def.* 4. *Bacch. in Treutl. vol.* 1. *disput.* 29. *th.* 12. *lit.* B. Conf. *Guido Papa dec.* 174. *& Molina disput.* 353. *n.* 13. II. ex verbis: *volenti ei licere, &c.* colligitur: semper ipso jure ob non solutum canonem per triennium amitti emphy-
7 teusin, si dominus voluerit, & voluntas domini est causa amissionis sine qua non. Et
8 ideo diverso respectu emphyteusis dicitur amitti ipso jure & non amitti, *Clarus d. §. quæst.*
9 9. Sicut etiam iis casibus, quibus Feudum ipso jure amittitur, tunc demum actio revocatoria transmittitur in heredes, si dominus voluerit, & se revocaturum declaraverit, *Rosenthal. de feud. cap.* 10. *conclus.* 40. *n.* 41.
10 *& conclus.* 41. *n.* 37. Satis autem declarat voluntatem suam dominus, si eam rem alii locet, *Surdus de alim. tit.* 1. *q.* 48. *n.* 50. *& tit.*

11 *tit.* 9. *qu.* 25. *n.* 77. Sed quæritur : *An pro-*
pria auctoritate expellere emphyteutam possit
dominus? Et communius id affirmant *Jason*
hic n. 14. *Clarus qu.* 11. *Valasc. d. tr. qu.* 18. *n.*
8. *Fachin. lib.* 1. *cap.* 93. *Gutierez de juram.*
confirm. p. 1. *c.* 11. *n.* 2. *Mantica lib.* 22. *tit.* 28.
n. 31. nisi controversia incidat, v. g. an per
triennium cessatum sit, vel an sine probabi-
li causa cessaverit, *Molina disp.* 453. *n.* 23.
quamvis forte ratione juris nostri tutius di-
cere sit, id non licere, ut antea dixi, *Ber-*
lich. p. 2. *concl.* 46. *Trentacinq. tit. de emphyt.*
resol. 4. *n.* 3. *Bacch. d. th. l.* 12. *lit. B, in fine.*
12 Celerem purgationem moræ non tantum in
Ecclesiastica emphyteusi, sed & civili ad-
mittunt, *Carpz. def.* 11. & *Trentacinq. d. l. n.* 8.
& licet pœna sit addita non soluto canone,
amitti tamen emphyteusin volunt *Bart. hic*
n. 11. *Bald. n.* 11. *Jason n.* 139. ut tamen non
nisi unum petatur, nisi addita sit clausula:
rato manente pacto, *Bart. nu.* 14. *Bl. nu.* 13.
13 *Jason nu.* 145. Recipiendo autem pensionem
vel canonem dominus videtur remisisse cadu-
citatem, quod de canone futuro indistincte
verum, de canone præterito vero tum de-
mum, si in contrarium non est protestatus,
14 *Trentacinq. resol.* 6. III. Emphyteutam debe-
re offerre canonem & judicialiter, si aliter
non possit, deponere, quia dies interpellat
15 pro homine *c.* 4. *X. de locato*. Et sola hic
oblatio ad purgandam moram sufficit, licet
non ad liberationem a debito, *Mantica d. l.*
22. *tit.* 27. *n.* 61. & *seq. Clarus q.* 8. *n.* 10. *Mo-*
lina disp. 453. *n.* 9. *Neguzant. de pign. p.* 5. *m.* 3.
part. 3. *n.* 3. *Schurf. cent.* 3. *cons.* 71. *n.* 25.
Georg. Schultz. tr. de oblatione pecun. c. 6. *n.*
16 16. Sola oblatio canonis efficit, ne emphy-
teuta pro hac vice dejici possit, sed non
impedit, quo minus emphyteuta, si denuo
interpelletur a Domino, moram de novo con-
trahat. Sed si deponat, ab omni periculo
dejectionis liberabitur, *P. Barb. in l. si mora*
10. *n.* 80. *ff. sol. matr.*

L. Cum dubitatur. ult.

SUMMARIA.

Conventioni inter partes de potestate meliora-
menta vel jus emphyteuticum alienandi
standum est. 1.
In quosnam, nisi certis conditionibus, emphy-
teusin transferre non licet. 2.
An emphyteuta ius suum tertio donare pos-
sit? 3.
An & quatenus idem in donatione hoc loco ;
quod in venditione. 4.
Quid si non tota emphyteusis, sed eius tan-
tum pars alienetur, an totum vel pars
tantum amittatur? 5.
In pœnalibus vocabulum alienationis proprie
debet intelligi. 6.
Venditio nondum consummata non nocet domi-
no. 7.
An uxor marito emphyteusin in dotem dare
possit? 8.
An pater emphyteusin suam genero in dotem
recte det? 9.
Quid in permutatione? 10.
Quatenus feudum possit vendi? 11.
Laudemium quid sit? 12.
Ejus quantitas definitur. 13.
Pretium illud, quo Emphyteusis venditur,
sit præsens non ratione æstimationis anti-
quæ. 14.
Nisi aliud ab initio conventum. 15.
An consuetudine hoc sit auctum. 16.
Novus emphyteuta vel emtor ob non præ-
stitum intra triennium laudemium jure suo
non cadit. 17.
Nec ob non petitam renovationem jure suo
privari debet. 18.
Argumentum a feudo ad emphyteusin in pœ-
nalibus & odiosis non procedit. 19.

1 Quicquid inter partes de potestate alie-
nandi melioramenta, vel jus emphyteuti-
cum conventum, ei standum est, quod si
2 non sit factum, sunt in quos transferre non
licet, vel quia prohibiti in contractu, vel
quia canonem solvere non possunt, sed non
licet transferre etiam in reliquos, nisi his
conditionibus: 1. Ut emendi prærogativa
concedatur domino eodem pretio, quod alius
offert, & id jubetur domino denunciare
testato, sique is deliberaturum se dicat, ex-
pectare tenetur duos menses, quibus præter-
lapsis, domino tacente, vendit, cui vult,
idoneo tamen: 2. Dominus debet introduce-
re emtorem in possessionem, cui deliberan-
ti duos menses conceduntur: 3. Pro admisso,
subscriptione, ac depositione honorarium, id
est, 50. pars pretii vel æstimationis, ipsi
3 solvendum, Vid. *Donell. d. l.* Sed 1. *quid si*
donare velit emphyteuta jus suum? Resp. de-
nunciationem fieri debere domino, non qui-
dem ad hunc effectum, ut declaret domi-
nus, an sibi donatum velit, sed ut sciat,
quem habiturus sit emphyteutam, & ut ha-
beat

beat electionem, an ipsi pretium offere ve-
lit, *Jason hic & Bacchov. th. 13. lit. E*, &
sic intelligi possunt *Bart. Bald. & Salyc. in*
4 *hac l. 3.* qui idem voluit esse in donatione,
quod in venditione valet. Conf. *Fachin. lib.*
3. contr. 79. & lib. 6. cap. 98. Molina disp. 461. n.
5 *6. Hillig. in Donell. l. 9. c. 14. lit. G.* Sed 2.
Quæritur: *Quid si non tota emphyteusis, sed*
ejus tantum pars alienetur? Verior mihi
semper visa sententia, tantum partem amit-
ti, quia emphyteusis est res sua natura di-
vidua, & *argum. c. un. lib. 2. feud. tit. 38.*
Clarus in d. §. q. 13. Tiraq. de Retr. Consang. §.
23. gl. 2. n. 28. Molina disp. 459. n. 12. Castillo de
usufr. cap. 24. n. 3. Mantica d. l. 22. tit. 28.
n. 13. licet dissentiat *Cephalus consf. 139. per*
totum. Sed Quæro 3. *Quid si non alienata,*
sed oppignorata fuerit emphyteusis? Resp.
pœnam hanc non mereri emphyteutam,
6 quia in pœnalibus, ut hic, vocabulum alie-
nationis proprie debet intelligi, *Bacch. d. h.*
7 *13. lit. F, Mantica d. t. 28. n. 51.* Sicut etiam
venditio non dum consummata non nocet,
Carpz. d. l. def. 13. Molina d. disp. 459. n. 6.
8 *Trentac. de jure emphyt. resol. 8. n. 3.* quin uxor
marito emphyteusin in dotem dari possit,
non est dubium, cum hæc alienatio sit tem-
poralis, donec durat matrimonium, *P. Barb.*
9 *in l. usumfructum n. 25. ff. sol. matrim.* sed quæ-
ritur, an pater in dotem dare possit emphy-
teusin suam genero? Respond. videtur dicen-
dum, quod hoc fieri non possit sine con-
sensu Domini, quia transit perpetuo in do-
minium filiæ, scil. si in filiam non possit
transire emphyteusis, & filia non sit capax;
sed si sit capax, omnino in dotem dari potest.
Sed prius limitatur, nisi pater nulla habeat
alia bona, ex quibus dotem constituere possit,
nam tunc a judice ad constitutionem dotis in
rebus emphyteuticis cogi posset, ergo spon-
te hoc facere potest, *Barb. d. l. n. 26.* Sed
10 quid in permutatione? Resp. non habere
locum caducitatem, quia emphyteutæ per-
mutantis interest, ut rem potius habeat al-
ter, cum quo permutavit, quam ut habeat
dominus, *Franc. de Clapperiis causa 103. quæst.*
un. n. 4. Sic ergo legare, permutare, in
solutum dare domino inconsulto poterit,
11 *Wesenb. ad tit. si ager vectigalis §. 38.* Imo
etiam vendi potest ob paupertatem sum-
mam & extremam necessitatem ut feudum,
per tradita *Mynf. c. 6. obs. 30. Rosenth. de*
feudis cap. 9. concl. 3. n. 9. quomodo etiam
aliis casibus innocua esse possit, tractat *Ce-*
12 *phalus consf. 699. per totum.* Debetur etiam
laudemii (quod scilicet pro recognitione
13 dominii domino penditur) quantitas, scili-
cet quinquagesima pars pretii solvenda ab
emtore, *Clarus §. emphyt. q. 23. n. 4. Ca-*
mill. Borellus tomo 1. tit. 35. n. 31. & seq.
14 Et quidem præsentis pretii, quo jam em-
phyteusis venditur, non ratione æsti-
mationis antiquæ, *Carpz. lib. 1. resp. 90.*
15 nisi aliud ab initio sit conventum, *Molina*
16 *d. l. n. 1.* aut consuetudine hoc sit auctum,
Carpz. 2. const. 39. disp. 12. plura autem de
laudemio habet *Dn. Frantzkius in pecul. ac-*
curato tractatu, & Dn. Carpz. lib. 1. resp. 88.
Ant. Faber h. t. C. def. 65. & seqq. Berl. p. 2.
dec. 171. Hartm. Pist. p. 1. q. 50. Marta tomo 3.
17 *Digest. tit. de laudem.* Ob non præstitum
autem Laudemium intra triennium jure suo
non cadit emphyteuta novus vel emtor,
quia pœna privationis non habet locum,
nisi in casibus jure expressi, *DD.* citat *Sur-*
18 *dus dec. 200. n. 1.* Sicut etiam ob non peti-
tam renovationem emphyteuta jure suo pri-
vari non debet, *Carpz. p. 2. const. 38. def. 20.*
19 *& lib. 1. resp. 87. Berl. dec. 68. n. 12.* quia
argumentum a feudo ad emphyteusin in pœ-
nalibus & odiosis non procedit, *Valasc. de*
jure emphyt. q. 39. Thesaurus lib. 1. quæst. 23. n. 7.

L I B E R V.

C O D I C I S.

T I T U L U S I.

De Sponsalibus & arrhis sponsalitiis, & Proxeneticis.

L. Alii. 1.

S U M M A R I A.

Sponsaliorum definitio. 1.
Sponsalia de præsenti sunt ipsum matrimonium. 2.
Puella per sponsalia de futuro desponsata, an & quatenus alii nubere possit. 3.
Ratio decidendi. 4.
Limitatio. 5.
Jus Canonicum recedit hac in parte a jure Civili. 6.
Ratio. 7.
Desponsati h. m. ad consummationem compelli nequeunt. 8.

Licet sponsalia sint jurata. 9.

1 SPonsalia sunt jure civili repromissiones futurarum nuptiarum & his renunciare li-
2 cet. Sed sponsalia de præsenti sunt ipsum matrimonium, *Beust. de spons. c. 7. Covarr. p. 1. de spons. c. 1. num. 6. Gutier. de matrim. c. 1. n. 8. Hillig. in Donell. lib. 13. c. 18.*
3 *lit. D.* Puella igitur desponsata per sponsalia de futuro alii nubere potest, si modo sponsalibus prioribus renunciaverit, alias fiet infamis; *l. 1. ff. de his qui infamia not.* Cur
4 autem renunciare liceat his sponsalibus; ratio est hæc: quia non sunt matrimonium,
5 sed præparatio ad illud. Sed in sponsalibus juratis de futuro aliud est, per *c. ex literis,*
6 *c. requisivit X. eodem*. Sed huic legi videtur derogatum Jure Canon. *Panorm. & Fel. in c.*
7 *2. X. h. t. Besoldus conf. 244. n. 8.* nam Jure Canon. etiam sponsalia de futuro obligant,
8 *c. fin. causa 27. qu. 2.* licet præcise desponsati compelli ad consummationem non pos-
9 sint, *c. 2. & c. requisivit 17. X. h. t.* licet sint jurata, *Covarr. de spons. p. 1. c. 5. n. 1. Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 52. Gutierrez de matrim. q. 24.*

L. Si is. 2.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Mulier desponsata alicui expectare tenetur tempus in sponsalibus præfixum. 2.
Quo lapso libere nubit alii. 3. 7.
Quamdiu expectare cogatur. 4.
Communis sententia. 5.
Nonnulli notantur. 6.
Limitantur n. 4. *dicta*. 7.
Non quivis discessus, etsi multi temporis sit, facit desertionem, sed qui malitiosus est. 8.

1 Mulier desponsata alicui, tenetur eum ex-
2 pectare per tempus, quod in sponsalibus præ-
3 fixum. Nam de tempore biennii per pactum
4 convento hæc *l. 2.* loquitur, *Sichardus hic & Finckelthaus. obs. 111. n. 3.* Si extra provinciam degat, tunc triennium videtur necessarium, *l. 2. C. de repud.* licet nonnulli velint in *d. l. 2.* narrati factum nec triennio opus esse, *Panorm. ad c. de illis 5. X. de sponsal. Finckel. d. l. n. 4.* Si vero sponsus habeat necessarias absentiæ causas, etiam quadriennium expectare tenetur & ultra, *d. l. pen. ff. h. t.*
5 Et ita communiter sentiunt DD. Vid. *Menoch. lib. 2. casu 255. num. 7. Gutierr. de matrim. cap. 30. Kæppen. lib. 1. obs. 36. Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 54. n. 4. Covar. p. 1. c. 5. pr.*
6 *n. 7. conf. Finckelth. d. l. n. 5. & seq.* Imo decennium in justa militia requirit *Justin. in*
7 *nov. 22. cap. 14. Finckelth. d. l. n. 11.* Si autem sponsus se aliam in provinciam citra justam ac probabilem causam contulerit, nec sit spes maturioris reditus, etiam non expectato biennio vel triennio poterit sponsa absolvi a Judice Ecclesiastico, & poterit sponsa libere alia sponsalia contrahere, *c. 5. X. h. t.* & ibi *Panorm. in fine, Sanchez d. disp. 54. n. 6. Covar. d. n. 7. Gutier. d. c. 30. n. 4.* Pro diversitate ergo circumstantiarum de tempore absentiæ statuendum, ut de malitia & voluntate non revertendi per eas constet, ex quibus hac apparente vel annus sufficit, *Dn. Vi-*
8 *ce-Præses Mev. p. 4. dec.* ubi hac de re plura, & ex Salyceto hic notat, non quemvis discessum, etsi multum temporis sit, facere desertionem, sed qui malitiosus est. Confr. *idem Dn. Finckelthaus. d. l. n. 14. & 15.*

L. Arrhis. 3.

SUMMARIA.

Arrhæ datæ in sponsalibus, nuptiis ob mortem sponsi non secutis, repeti possunt ab ejus heredibus. 1.
Limitatur. 2.
Arrhis non tantum ab una parte, sed etiam ab utraque datis confirmari possunt sponsalia. 3.
An arrha an vero pœna potius in sponsalibus admittenda. 4.
Ratio decidendi. 5.
Faciliores sunt homines ad promittendum quam ad dandum. 6.

1 Cum arrhæ sunt datæ in sponsalibus, & nuptiæ non sequuntur ob mortem sponsi,
2 arrhæ repetuntur ab ejus heredibus, nisi sponsus causam, cur nuptiæ non sint secutæ,
3 adhuc vivus dederit. Colligitur ergo: Arrhis non tantum ab una parte, sed etiam ab utraque datis, confirmari posse sponsalia.
4 *Covar. de matrim. p. 2. c. 3. §. 7. n. 10.* Cur autem arrha admittatur in sponsalibus, non ita
5 pœna, per *c. gemma 29. X. h. t.* ratio est hæc, cum pœna non statim solvatur, sed promittatur in futurum, facile & incaute in magna quantitate promitti posset, arrha autem reipsa, & maturiori consilio statim tradatur;

faci-

6 faciliores autem sunt homines ad promittendum, quam ad dandum, *Gutierrez cap.* 18. *n.* 2. *Trent. de matrim. res.* 2. *n.* 24. Conf. *Panorm. & ceteri in d. c. gemma, & Sanchez de matr. l.* 1. *disp.* 35. *num.* 2.

L. Si pater. 4.

SUMMARIA.

Si filiam pater destinavit tibi, eo mortuo non possunt eam alii tutores despondere, nec virgo se ipsam. 1.

Fœminæ sæpe contra propria commoda laborare videntur. 2.

Filiafamilias non potest dissentire a patre si eam pater alicui destinaverit. 3.

Limitatur. 4.

Aliud observatur jure Canon. 5.

Libera debent esse matrimonia. 6.

1 Si filiam Pater destinavit tibi, eo mortuo non possunt eam alii tutores despondere,
2 nec virgo se ipsam, ratio in *fine l.* est, quod scilicet fœminæ sæpe contra propria commoda laborare videantur, nisi pater eam indigno destinaverit, *l.* 12. *ff. h. t.* Collige ergo
3 ex *hac l.* Filiamfamilias non posse dissentire a patre, si eam pater alicui destinaverit, *hic*
4 *& l. sed quæ* 12. *ff. h. t.* nisi indignum moribus obtrudere velit, *Cypr. de sponsf. c.* 9. *n.* 1.
5 Sed huic derogatum videtur in jure Canon.
6 cum libera debeant esse matrimonia, *c. cum locum* 14. *X. h. t. Jo: Gerard. in tr. de conjugio* §. 55. *Dn. Carpzov. lib.* 2. *Jurispr. Eccles. def.* 30. *n.* 7. *Cypr. c.* 6. §. 2. *n.* 14.

L. Mulier. ult.

SUMMARIA.

Si nuptiæ non sequantur ob contrariam voluntatem sponsæ, quomodo arrhæ possint reddi a sponsa tam majorenni quam minorenni. 1.

Recipiens, si per eum stetit, quo minus nuptiæ sequerentur, non tantum arrham sed & ejus æstimationem restituere tenetur. 2.

Si per dantem stetit; amittit arrhas. 3.

In promissis arrhis pœna hæc non habet locum. 4.

Neque distinguendum inter arrham majoris & minoris quantitatis. 5.

Neque an in quantitate, an in specie consistat arrha. 6.

An & quatenus minorennibus ut & majorennibus parcendum. 7.

Ille, qui repudii causam habuit, eamque tempore sponsalium scivit, omnino pœnam dupli incurrit. 8.

Ex scientia dolus præsumitur. 9.

Dans arrham potest stipulari, ut in casu repudii ea ipsa in quadruplum restituatur. 10.

Quod etiam non mutatum jure Canon. 11.

Stipulatio pœnæ in sponsalibus est irrita. 12.

Ampliatur. 13.

Inter eos, qui omnino extranei sunt, pœnæ promitti possunt. 14.

Pignora & fidejussores pro interesse, non vero pro pœna intervenire possunt. 15.

1 Si nuptiæ non sequantur ob contrariam voluntatem sponsæ, tunc si majorennis est sponsa, reddit hodie arrhas duplicatas, id est ipsas arrhas & præterea tantundem. Si autem minorennis accepit arrhas, & renunciet sponsalibus, restituit tantum simplices arrhas, si ipsa vel tutores ejus acceperint. Duplicatas vero, si Parentes acceperint. Si vero nuptiæ ob impedimentum sanguinis vel religionis non potuerunt consistere, quia nulla culpa puellæ, ideo simplices tantum arrhas reddit. Idem est, si justa causa repudii petendi de novo accesserit, v. g. scelerata vita. Eadem ratio sponsi repudiantis sponsam, abolita pœna quadrupli. Collige ergo ex *hac*
2 *l.* Si stetit per recipientem, quo minus nuptiæ sequerentur, eum non tantum arrham,
3 sed & æstimationem ejus restituere teneri; si autem per dantem; amittit arrhas, *Alv. Va-*
4 *lasc. consult.* 2. *n.* 1. *Sanchez lib.* 1. *disp.* 37. Sed in arrhis promissis pœna hæc locum non habet, *Covar. de matrim. p.* 2. *c.* 3. §. 7. *n.* 11. *Tiraq. in tr. de const. possess. p.* 3. *limit.* 26. *n.* 4.
5 *Trentac. lib.* 3. *tit. de matrim. res.* 2. *n.* 9. Nec distinguitur, an in magna vel exigua quantitate arrha data sit, *Gutierrez d. tr. c.* 18.
6 *n.* 6. *Sanchez lib.* 1. *disp.* 35. *n.* 7. nec distinguitur, an in quantitate, an in specie arrha consistat, *Bl. & Salyc. hic, Gutierrez d. l. n.* 7.
7 *Trentac. n.* 13. *Sanchez n.* 12.: II. Minorennibus parci, ut & majorennibus, si causam justam repudii habeant; parci, inquam, ratione pœnæ, non ratione simplicis arrhæ restituendæ, *Covar. p.* 2. *c.* 7. *n.* 6. *Gutierrez d. c.* 18.
8 *n.* 1. *& seqq.*: III. Si ille, qui causam repudii habuit, eam tempore sponsalium scivit,
9 eum omnino pœnam dupli incurrere, cum
10 ex scientia dolus præsumatur: IV. Quod qui dedit arrhas, possit stipulari, ut in casum repudii in quadruplum arrha restituatur,

11 quod nec Jure Canonico mutatum existimat
12 *Sanchez de matrim. lib.* 1. *disp.* 37. *n.* 11. : Et
demum V. Stipulationem pœnæ in sponsalibus esse irritam, quod etiam in Jure Canonico locum habet per antea citatum *cap. gem-*
13 *ma* 29. *X. h. t.* & hoc non tantum, si ipsæ
personæ contrahentes pœnam addant, sed &
si eorum consanguinei, per quos ad matrimonium eos adduci posse sit probabile, *San-*
14 *chez l.* 1. *disp.* 30. *Trentac. d. ref.* 2. *n.* 20. sed
inter eos, qui omnino extranei sunt, possunt
promitti pœnæ, quia cessat superior ratio,
15 *Sanchez d. l. n.* 5. *Trentac. d. l. n.* 22. Pro interesse vero & non pro pœna, pignora & fidejussores intervenire possunt, *Panorm. in d. c. gemma n.* 10. *Trentac. d. l.* 6. *n.* 26. *Sanch. lib.* 1. *disp.* 38. Conf. *Gutierrez d. tr. t.* 22.

TITULUS II.

Si Rector Provinciæ, vel ad eum pertinentes Sponsalitia dederint.

L. Si quis. un.

SUMMARIA.

Quinam uxorem ducere nequeant. 1.
Sponsalia blanditiis Principum contracta possunt retractari. 2.
Quatenus hoc procedat. 3.
Aliud jure Canon. 4.

1 PRæses Provinciæ, sive ejus officiales, nec non liberi, propinqui, domestici & similes ex provincia Præsidi commissa uxorem ducere nequeunt, propter metum concussionis: sed sponsalia contrahere possunt, quamvis finita administratione sponsa a sponsalibus recedere, & arrhas retinere possit. Un-
2 de colligit *hic Glossa*: Quod Sponsalia blanditiis Principum contracta, possint retractari,
quod *Thomas Sanchez de matrim. lib.* 4. *disp.* 7.
3 *n.* 3. non aliter intelligit, nisi insint tacitæ
minæ. Conf. *Masc. de probat. concl.* 193. *Tiraq.*
4 *de pœnis temperandis causa* 35. Jure Canonico
hanc prohibitionem cessare volunt, *hic Bart.* & *Salyc. Rittershus. in differ. juris civ.* & *canon. lib.* 1. *c.* 30. *Rosbach. de differ. tit.* 5.

TITULUS III.

De Donationibus ante Nuptias, vel propter Nuptias, & Sponsalitiis.

SUMMARIA.

Contenta hujus Tituli. n. 1.
Intellectus leg. 10. & *seqq. duarum.* 2.
Explicatio legum posteriorum compendiosa. 3.

1 IN hoc titulo agitur: I. De Sponsalitiis largitatibus, id est, donationibus, quas Sponsus Sponsæ donat intuitu nuptiarum, præter
2 arrham; & de *his* in *legibus prioribus*, quamvis *l.* 10. & *seqq. duæ*, de donatione simplici, quam sponsus facit, ut quivis alius, videantur
3 intelligendæ: II. Agitur in *ll. posterioribus* de Donatione propter nuptias sive Antipherna, quæ est donatio sponsi vel mariti in compensationem dotis facta.

L. Multum. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Mutuum qui dedit, amplius recipere nequit, quam revera dedit. 2.
Ampliatur. 3.
Major quantitas dotis non potest repeti, quam quæ revera data est. 4.
An & quatenus confessio majoris dotis, quam quæ accepta est, pro valida donatione sit habenda? 5.

1 Donavit quidam sponsæ suæ centum aureos, quos postea illa marito in dotem dedit. Maritus fatetur se ducentos accepisse. *Quæritur, an ex hac confessione conveniri possit maritus?* Resp. potuisse uxorem illa 100. donata, uti rem suam, marito in dotem dare, ergo & repetere posse soluto matrimonio. Reliqua vero 100. repetere non posse, quia non sunt data, & esset hæc donatio,
2 *h. l.* 1. Nam sicut qui mutuum dedit, amplius recipere non potest, quam reve-
3 ra dedit, licet plus se accepisse confessus sit, *per l.* 11. *rogasti* §. 1. *ff. de reb.*
4 *cred.* ita nec major quantitas dotis potest repeti, quam quæ revera data est, licet plus sit in instrumento dotali comprehensum, quod
5 ex *hac l.* evincitur. Colligunt ex *hac l.* Quando

do matrimonio nondum inito facta est confessio majoris dotis, quam accepta sit, si certum sit, animo donandi factam esse, quod tunc donatio illa plane sit invalida, nec morte confirmanda, secus si constante matrimonio confessio fiat, nam hoc casu esset ficta traditio & virtualis, reputatur enim quasi tradita a viro uxori, & mox ab ipsa uxore viro, *Molina de J. & J. tr. 2. disp. 439. n. 16. Valasc. t. 1. consult. 5. num. 4. Sanchez. lib. 6. disp. 9. n. 3.*

L. Si Præsidi. 2.

SUMMARIA.

Parentibus sponsæ qui donat intuitu sperati matrimonii, non simpliciter donare videtur. 1.
Sed data hac, nuptiis non secutis, repetere potest condictione causa data, causa non secuta. 2.
Donatio alia est ob causam, alia sine causa. 3.
Donatio ob causam facta, quomodo probari possit a condicente rem donatam? 4. 5.
Donationis causæ raro allegari solent. 6.

1 Qui Parentibus sponsæ donat, non videtur simpliciter donare, sed intuitu matrimonii sperati, & ad conciliandas nuptias, cum nemo
2 videatur suum jactare; Et ergo, quocunque casu nuptiis non secutis, dona repetit condictione causa data, causa non secuta per *l. 8. C. de prædiis min.* ut hoc autem recte intelligatur, notandum, duplicem esse do-
3 nationem, aliam ob causam, aliam sine causa, seu simplicem liberalitatem, *Sanchez lib. 6.*
4 *disp. 1. num. 1.* In hac ergo specie donaverat Procus puellæ parentibus, sed spe sua frustratus est hic Procus, repetit donata: parentes excipiunt, sibi simpliciter esse donata, actor vero ob nuptias, vel spe nuptiarum. Videtur hic onus probandi imponi Proco, se scilicet ob nuptias futuras dedisse. Sed puto id ex conjecturis, & circumstantia temporis
5 probari; Si enim eo tempore, quo de matrimonio agebatur, donatio sit facta, procul dubio ob causam facta est. Quamvis autem *Glossa*, quam *hic* sequuntur *DD.* distinguat, utrum agat Procus condictione causa data: an vero condictione sine causa, ut illo casu necesse sit causam probare, non hoc, putarim tamen non aliam, nisi conjecturatam
6 probationem requiri. Alias difficulter hoc probaretur, cum raro soleant causæ donationis allegari.

L. Pollicitatione. 3.

SUMMARIA.

Sponsa majorem summam in dotem promittens sponso, quam habeat in bonis, & ob id amplam dotalitiam largitatem vel donationem propter nuptias accipiens sponsum non habet obligatum. 1.
Mulier, quæ in dote maritum fefellit, donationem ea contemplatione factam a marito repetere nequit. 2.
Nemo ex suo dolo commodum debet reportare. 3.
Qui promissa non servat, commodum consequi non debet. 4.
Frangenti fidem, nulla etiam servetur fides. 5.

1 Sponsa promittit sponso mille florenos in dotem, cum tamen in bonis tantum non haberet: Sponsus deceptus amplam ipsi confert sponsalitiam largitatem, vel donationem propter nuptias; Resp. propter dolum sponsæ sponsum non teneri, sed habere exceptionem doli. Unde probare solent, *ex hac l.*
2 mulierem, quæ in dote maritum fefellit, non posse petere a marito donationem ea
3 contemplatione factam: Ex dolo enim suo nemo debet commodum reportare, *l. non*
4 *fraudantur §. nemo ex suo de R. J.* nec debet commodum consequi, qui promissa non servat, *l. si quis major C. de transact.* item
5 frangenti fidem, fidem non debere servari. *Valasc. p. 1. consf. 3, n. 2. Sanch. lib. 6. disp. 37. num. 1.*

L. Quod Sponsæ. 4.

SUMMARIA.

Donatio inter uxorem & maritum est prohibita. 1.
Et ideo in tempus matrimonii, ut tum demum perfecta sit, conferri non potest. 2.
Paria sunt, fieri tempore prohibito & conferri effectum donationis in tempus prohibitum. 3.
Idem est in tempus permissum aliquid conferre & tempore permisso aliquid facere. 4.
Restrictio hujus legis. n. 5.

1 Quia donatio inter uxorem & maritum prohibita, per *tot. tit. ff. & C. de donat. inter*
2 *virum & uxorem*, ideo donatio conferri non potest in tempus matrimonii, ut tum de-
3 mum sit perfecta, *l. 4. h. t.* nam paria sunt, fie-

fieri tempore prohibito, & conferri effectum donationis in tempus prohibitum. Quam Regulam ex *hoc textu* communiter probant, vid. *Tiraq. de const. poss. p. 3. limit. 2. num. 3. Tusch. concl. 88. lit. P n. 3. & seq.* & quos hic allegat *Barb. Wes. in §. 15. Inst. de inut. stip. Cephal. cons. 366. num. 14. Cuno de pactis l. 1.*
4 *c. 6. n. 240.* & e contrario regula est, quod idem sit, tempore permisso aliquid facere, & in tempus permissum aliquid conferre, v. g. cum capere poterit, *l. in tempus 62. ff. de her. inst. Tiraq. de legib. connub. §. 8. n. 29.*
5 *Cagnolus in l. fin. C. de pactis num.* 13. Non tamen *lex nostra* locum inveniet, licet eodem die, quo nuptiæ celebratæ, donatio, ante nuptias tamen celebratas, facta, *l. inter eos 27. ff. de donat. inter virum &c. Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 18. n. 7.*

L. Ea quæ. 5.

SUMMARIA.

Sponsalitia largitas ab eo, qui sponsus esse nequit, facta, cur ipso jure nulla? 1.
Maritum sponsam habere per leges, impossibile est. 2.
Impossibilitas de jure vitiat promissionem nuptiarum. 3.
Ampliatur. 4.
Limitatur. 5.

1 Sponsalitia largitas facta ab eo, qui sponsus esse nequit, ut qui jam habet uxorem, ipso jure nulla est; quia donatio ob modum impossibilem nulla est. Jam vero, ut
2 maritus sponsam habeat, impossibile est
3 per leges. Unde colligitur, impossibilitatem de jure vitiare promissionem nuptiarum, etiam a sciente factam, sicut in
4 aliis contractibus, *l. 137. §. 7. de V. O.* licet
5 secus in ultimis voluntatibus.

L. Cum in te. 6.

SUMMARIA.

Si quis donavit aliquid mulieri, sed dubium sit an ante nuptias, an post eas facta sit donatio, quomodo veritas indaganda, ut sciri possit, an sponsæ, an vero uxori donatum fuerit. 1.
Ex traductione in domum jure civili præsumitur matrimonium. 2.
Secus jure Canon. & moribus hodiernis. 3.
Facile hodie est scire, an uxori, an sponsæ quid donatum, modo de die donationis vere constet. 4.
Donatio sponsæ altera die post concubitum pro virginitatis flore facta omnino est valida. 5.

1 Donaverat quis suæ uxori aliquid, sed dubium erat, an ante nuptias contractas, an post eas; sin illud, valet donatio ut sponsalitia largitas, sin hoc non valet, quia inter conjuges prohibita est donatio; Sed dicat aliquis, unde hoc constat, *An in sponsam, an in uxorem facta donatio?* Resp. Imper. Si ante deductionem sponsæ in domum mariti facta, valere; sed si post eam, cum tunc uxor præsumatur, non valere. Unde
2 colligitur: Ex traductione in domum Jure Civili præsumi matrimonium, *Alciatus de præsumt. reg. 3. præsumt. 38. num. 1. Cov. de sponsal. p. 1. c. 5. §. num. 1. Men. lib. 3. præs.*
3 *1. num. 55.* quod tamen Jure Canonico non ita procedit, quo, ut & consuetudinario,
4 benedictio sacerdotalis requiritur, ideoque hodie nostris moribus facile est scire, an uxori an sponsæ quid donatum, modo de
5 die donationis vere constet. Illud sciendum tamen in ipsa festivitate nuptiarum post concubitum altera die solere sponsæ donari pecuniæ summam pro flore virginitatis, vulgo *Morgen Gabe*, quæ donatio omnino valida.

L. Si cum ante. 7.

SUMMARIA.

Si quis donat suæ sponsæ hac lege, ut dissoluto matrimonio, apud dantem donata remanerent, An heredes donantis possint repetere donata? 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi ratio. 3.
Sensus magis quam verba inspicienda. 4.
Verbum permanendi *importat translationem dominii titulo donationis vel alio.* 5.
Significatio verbi τὸ remanere. 6.

1 Donasti sponsæ tuæ hac lege, ut dissoluto matrimonio apud te dantem donata re-
2 manerent. Quæritur: *An tui heredes possint*
3 *repetere?* Videtur quod non, imo hoc pactum cum natura donationis videtur pugnare. Nam si donatum est translatum, utique est dominium, ergo penes donantem remanere nequit. Sed respondetur quod sic, quia ver-

verbum *remanendi* pro verbo *repetendi* hic
4 sumitur. Sensus enim magis quam verba inspicienda, *l.* 3. §. 9. *de admin. leg. l.* 6. §. 1. *ff.*
5 *de contr. emt.* Unde colligitur: Verbum *permanendi* importare translationem dominii titulo donationis vel alio, *Guido Papa dec.*
6 510. Unde colligunt DD. hoc verbum remanendi esse commune, ita ut si is penes quem debet remanere, non habeat, sit verbum obliquum; si habeat, sit directum, v. g. si dicatur, hereditatem semper debere remanere penes descendentes, inducatur fideicommissum, in omnes descendentes ordine successivo, de gradu in gradum, *Br. Bl. & Salyc. hic Card. Tusch. concl.* 88. *lit. N n.* 11. *&* 30. *Dn. Altorfini conf.* 57. *Lancellot: Galiaula in repet. l. centr. ff. de vulg. & pup. subst. num.* 923. Et habet significationem traditionis dominii, *Guid. Papa d. l. conf. Wehn. in obs. pr.* in verbo: *Bleiben.*

L. Si ante. 8.

S U M M A R I A.

Minorennis prædia alienare nequit. 1.

Majorennis cur immobilia sponsæ donare, & quod semel rite donatum, neque per testamentum revocare possit, remissive. 2.

Perfecta donatio per testamentum non revocatur. 3.

1 Majorennis (minorennis enim prædia alie-
2 nare non potest.) potest etiam immobilia sponsæ donare, nec, quod semel rite donatum, postea revocari etiam per testamentum potest, ratio in *l. id quod nostrum de*
3 *R. J.* ideo perfecta donatio, per testamentum non revocatur.

L. Cum te. 9.

S U M M A R I A.

Sponsalitia largitas ne Principis quidem rescripto rescindenda venit. 1.

Princeps jus mihi quæsitum adimere nequit. 2.

In humanis actibus duo potissimum attenduntur. 3.

In donationibus sponsæ factis voluntas dantis observari debet. 4.

Vestes pretiosiores sponsæ ad majorem ornatum data commodata potius, quam donata videntur. 5.

1 Ne quidem Rescripto Principis largitas sponsalitia semel perfecta rescindi potest, quia
2 Princeps jus mihi quæsitum adimere nequit, *l.* 4. *C. de emancip.* Collige: L. Ex *fine legis*:
3 In actibus humanis duo potissimum attendi: 1. voluntatem contrahentium: 2. Permissionem legis, seu facultatem, *hic. & l. multum interest* 6. *C. si quis alteri vel sibi*, *Rol. a Valle v.* 1. *cons.* 59. *num.* 20. *Men. cons.* 105. *num.* 51. *v.* 1. *Klock. de contributionibus c.* 12. *num.*
4 55.: II. In donationibus sponsæ factis, vo-
5 luntatem dantis attendi debere, sic igitur vestes pretiosæ, quæ sponsæ traditæ, ut magis ornata incederet, potius commodatæ quam donatæ videntur, *arg. l.* 5. §. 10. *ff. commod. Bald. in hac l. num.* 2. *&* 4. *Sichard. hic. num.* 8. *Clarus* §. *donatio q.* 10. *Molina tr.* 2. *de J. & J. disp.* 290. *num.* 7. *Mantica de tac. & amb. convent. lib.* 20. *tit.* 1. *num.* 18. *Sanchez de matrim. lib.* 6. *disp.* 25. *Menoch. lib.* 2. *A. Q. casu* 218.

L. Si Filiæ. 10. L. Si tibi. 11. L. Si mater. 12.

S U M M A R I A.

An sponsæ simpliciter nec ullo nuptiarum futurarum intuitu donata ob sponsi mortem revocari queant. 1.

Rationes decidendi. 2.

Sensus leg. 11. *&* 12. n. 3.

An tribus hisce legibus sit derogatum. 4.

Mens auctoris exprimitur tribus conclusionibus. 5.

Si quocunque etiam modo palam sit, rem non esse donatam intuitu matrimonii, liberalitas ut simplex non revocatur non secutis nuptiis. 6.

Donatio sponsalibus nondum celebratis facta pro simplici habetur. 7.

Non secutis nuptiis an pro irrita putetur. 8.

In dubio pro sponsalitia largitate habetur. 9.

Actis inter sponsum & sponsam, ut res donatæ redirent ad donantem, donatio simplex est. 10.

Inter socrum & generum, constante etiam matrimonio, donatio fieri potest. 11.

Donatio inter sponsos alia simplex, alia ob causam. 12.

Simplicis definitio. 13.

Donatio ob causam triplex est. 14.

1 Quæ sponsus sponsæ donat, non ut sponsalitiam largitatem, nec intuitu nuptiarum spe-

speratarum, sed simpliciter, ut quivis alius, illa non possunt revocari ob mortem sponsi, *l.* 11. vel ob nuptias alia ex causa non
2 secutas, *l.* 10. quia hæc non est sponsalitia largitas, sed donatio simplex, quod exinde præsumitur in *l.* 10. quia socer etiam sponso quid donavit, & sponsus remunerandi animo quid sponsæ donat, unde apparet, eum non ob nuptias primario, sed ob acceptum prius beneficium, & quia sponsus liberalitate soceri provocatus erat, ideo sponsæ man-
3 cipium donasse. In *l.* 11. præsumitur simplex donatio, non sponsalitia largitas, quia non propter nuptias, sed tantum liberalitatis causa donatio facta dicitur. Idem in *l.* 12. quia mater sine repetendi lege donavit, unde satis patet, simplicem hanc fuisse do-
4 nationem. Sed Quæritur: *Annon his legibus tribus* per *l. cum veterum* 15. *hoc t. sit derogatum?* Manifesto enim colligitur ex his textibus junctis: Quoties sine repetendi lege, id est, sine expressa conditione, si nuptiæ non sequantur, aliquid fuerit donatum, quod ex veluti donatio simplex statim valeat, nec
5 nuptiis non secutis irrita reddatur. Exprimam meam mentem tribus conclusionibus:
6 Si palam fit ex confessione partium, vel depositione testium, vel verbis instrumenti, non esse rem datam intuitu & spe matrimonii, licet ante vel post sponsalia sit donata, & tunc omnino liberalitatem eam ut simpli-
7 cem non revocari non secutis nuptiis: 2. Si sponsalia nondum sint celebrata, sed tantum in tractatu partes versentur, erit etiam donatio simplex, quæ quidem ob spem nuptiarum, sed non sub conditione nuptiarum col-
8 lata, & sic non redditur irrita non secutis sponsalibus, quippe sponsi nondum fuere:
9 3. Post sponsalia contracta in dubio pro sponsalitia largitate hæc donatio habenda, quæ sub conditione nuptiarum facta, quæ quomodo irrita reddatur, sequetur in *d. l.* 15. Conf. *Ant. Gomez. in l. Taur.* 52. *num.* 2. *&* *Molina t.* 2. *de J. & J. disp.* 290. *num.* 1. *Sanchez de matrim. l.* 6. *disp.* 18. *num.* 2. *& Steph. Fagundez de J. & J. lib.* 4. *c.* 13. *num.* 12. *&*
10 13. Colligitur etiam ex *l. si mater* 12. Si hoc inter sponsum & sponsam actum sit, ne res donatæ redirent ad donantem, procul dubio non esse sponsalitiam largitatem, sed simplicem liberalitatem, quæ potest esse quarta Conclusio, per tradita *Steph. Fa-*
11 *gundez de J. & J. l.* 4. *c.* 13. *num.* 3. Colligitur etiam: Inter socrum & generum etiam constante matrimonio donationem fieri posse, per verba textus in *l.* 12. *vel marito his & l.* 3. §. 7. *ff. de donat. inter virum & uxorem.*
12 Colligitur etiam ex *his legibus*: Donationem inter sponsos esse duplicem, aliam simpli-
13 cem, aliam ob causam. Simplex est, quæ forte fit quidem ex amore, sed non sub con-
14 ditione nuptiarum. Ob causam vero triplex est: 1. Sponsalitia largitas, quæ fit sub conditione nuptiarum: 2. Donatio propter nuptias, de qua post: 3. Subarrhatio, quæ datur in assecurationem matrimonii contrahendi, *Sanch. de matr. lib.* 6. *disp.* 1. *num.* 1. *Molin. disp.* 290.

L. De Rebus. 13.

SUMMARIA.

Licet quis habeat creditores, tamen nonnihil de bonis suis sponsæ donare potest, si res illæ non sint obligatæ, nec donatio in fraudem creditorum facta sit. 1.

Actione hypothecaria contra tertium vel donatarium agens probare debet hypothecam donatione fuisse priorem. 2.

1 Habuit quidam multos creditoris, hic nonnihil de bonis suis sponsæ donat, quod ipsi non est prohibitum, si eæ res creditoribus non sint obligatæ, nec enim donatio in fraudem creditorum facta, cum inter alia ad actionem Paulinam requiratur, ut a creditoribus decreto judicis bona sint possessa, vel metu immissionis alienatio facta sit, *per l.* 1. *C. de rev. his &c. &* per §. *item si quis Inst. de act.*
2 quod hic non est. Et inde colligitur, quod per se est certum: Eum qui agit actione hypothecaria, debere probare, si contra tertium vel donatarium agat, hypothecam donatione fuisse priorem, *Neguz. de pign. m.* 2. *p.* 5. *n.* 43. *Masc. de prob. concl.* 457. *num.* 12. *Lud. Rom. sing.* 159. *& Corsetus sing.* 13. *P. Barb. ad l.* 1. *p.* 2. *num.* 18. *ff. sol. matr.*

L. Si consentiente. 14.

SUMMARIA.

An res donata alicui consensu domini, postea revocari queat? 1.

Ratio decidendi. 2.

Res aliena etiam consentiente domino donari potest. 3.

Rem dotalem non æstimato datam uxori, soluto matrimonio restitui necesse est. 4.

Secus si æstimato data. 5.

Spon-

1 Sponsus donat sponsæ suæ mancipia matris suæ, ea consentiente, & ea in dotem a sponsa accipit & quidem inæstimato. Decessit maritus relicta herede matre, quæ mancipia ut sua restituere nurui recusat, sed pretium offert, Quæritur: *an recte* quod ne-
2 gatur hic, quia per donationem factam consensu matris semel acquisitum fuit dominium nurui, & ita soluto matrimonio dominium
3 revertitur ad nurum, Colligitur hic: I. Rem alienam etiam donari posse consentiente do-
4 mino: II. Rem dotalem non æstimato datam, restitui debere uxori soluto matrimonio, sed si inæstimato data, restitui potest
5 pro re pretium, per *hanc l.* a contrario sensu, de quo in *l.* 5. *&* 10. *infra de jure dotium.*

L. Cum veterum. 15.

SUMMARIA.

Legis sententia. 1.
Constantiniani decisi intellectus. 2.
Sponsalitia largitas semper sub hac fit conditione, si nuptiæ secutæ fuerint. 3.
Et ante harum completionem nulla est obligatio vel donatio. 4.

1 Sententiam hujus legis optime expressit *Molina de J. & J. tr.* 2. *disp.* 290. *num.* 1. his verbis: Quamvis ante Constantini tempora, quod sponsus sponsæ donabat, nisi exprimeret, se sub conditione matrimonii futuri donare, fuerit absolute statim donatarii, ita ut matrimonio etiam non secuto, neque donatarius, neque heredes ejus id teneantur
2 restituere; per *hanc legem* tamen, quæ Constantini sancitum, ut ejusmodi donatio, quando aliud non exprimitur, semper facta intelligatur sub conditione matrimonii futuri, quod si matrimonium non perficiatur, distinguendum est, quoniam aut culpa donantis non perficitur, & tunc similiter res tota efficitur donatarii; Quod si is, cujus culpa matrimonium non perficitur, vicissim aliquid dono ab altero sponso acceperat, nihilominus in integrum restituit donanti. Si vero culpa donatarii matrimonium non perficiatur, tunc id totum, quod acceperat, restituit donanti, Conf. *Anton.Gomez ad leg. Tauri* 32. *num.* 1. *& seq. Thomas Sanchez de matrim. lib.* 6. *disp.* 18. *num.* 13. *Steph. Fagundez*
3 *de J. & J. lib.* 4. *c.* 13. *num.* 5. Colligunt etiam ex *hac lege*: Sponsalitiam largitionem semper fieri sub tacita conditione, si nuptiæ secutæ fuerint, his autem non secutis, retractari donationem, *Jo. Campeg. de dote p.* 1.
4 *q.* 79. *num.* 1. Et ita ante impletam conditionem nuptiarum, non est constans obligatio vel donatio, *Menoch. l.* 3. *præsumt.* 19. *Petr. Barbos. in l. si ante* 6. *num.* 10. *in fine ff. sol. matr.*

L. Si a sponso. 16.

SUMMARIA.

Donatio sponsæ facta a sponso, interveniente osculo, non secutis nuptiis, pro dimidia tantum parte revocari potest. 1.
Secus nullo intercedente osculo. 2.
Alia limitatio. 3.
Diversitatis ratio. 4.
Virgo per osculum verecundiam amittit. 5.
Sponsa præter oscula copulam quoque carnalem, licet ante traductionem in domum, passa totam sponsalitiam largitionem lucratur. 6.

1 Si per mortem vel casum fortuitum fiat, ut nuptiæ non sequantur, tamen si sponsus donavit sponsæ, & deinde osculum intervenerit, dimidia tantum donatio revocanda,
2 sine osculo vero, tota redit ad sponsum. Si
3 vero sponsa sponso donet (quod rarius) indistincte donatio redit ad sponsam, licet osculum
4 intervenerit, ratio diversitatis est, quod per osculum quasi delibari videatur virginitas puellæ, quod secus videtur in sponso, scilicet judicio soli. Si tamen osculum non detur gratia sponsi, sed sponsæ, ejus recreandæ causa in morbo, vel non sit præparatorium matrimonii, vel figatur minori 12. annis, decisio hæc non haberet locum, per tradita *Vincentii de Franchis decis.* 503. *num.* 19. *&*
5 *& seqq.* Ex quibus colligitur: Virginem plus amittere per osculum, quia amittit verecundiam, & non ita facile nubet, matrimonio hoc non secuto, quia major honestas in fœmineo sexu requiritur, & hoc verum est, licet oscula præcedant donationem, sive sequantur, modo post jam inita sponsalia dentur, *Sanchez d. disp.* 18. *num.* 5. *Petr. Barb. in rubr. ff. de sol. matr. p.*2.*n.*2. *Fagundez d.c.* 13.
6 *num.* 9. quod si autem non oscula tantum & amplexus, sed etiam copulam carnalem passa esset sponsa, licet ante traductionem in domum, totam & integram largitatem sponsalitiam lucraretur, ut recte concludit *Sanch.*

de matr. lib. 6. disp. 19. num. 2. Steph. Fagund. d. c. 13. num. 20.

L. Minorem. 17.

SUMMARIA.

Donationis propter nuptias definitio. 1.
Hæc olim 300. solidorum quantitatem excedens actis publicis erat insinuanda. 2.
Exceptio ab hac regula. 3.
Tempora insinuationibus præstituta, non currant minoribus. 4.

1 Hic jam incipit tractare Imperator de donatione propter nuptias, quæ est donatio a sponso vel marito, sponsæ vel uxori in com-
2 pensationem dotis facta. Et hæc olim, si excederet quantitatem 300. solidorum, erat
3 insinuanda actis judicii, sed excipitur hic minorennis puella, quæ licet non insinuaverit donationem actis, hanc tamen firmiter acquirit, unde generaliter concludit hic *Gl. & DD.*
4 Quod tempora insinuationibus præstituta, non currant minoribus. Sed quid hodie juris sit, dicetur in sequentibus.

L. Si liberis. 18.

SUMMARIA.

Matrimonio soluto dos revertitur ad uxorem; donatio propter nuptias ad maritum. 1.
Nisi contrarium sit conventum. 2.
Casus legis. 3.
Non videtur ab illo profectum, qui rem illam a me habuit. 4.

1 Matrimonio soluto dos revertitur ad uxorem; donatio propter nuptias ad maritum,
2 ut ex *hac lege* manifeste probatur, nisi con-
3 trarium sit conventum. Sed Quæritur: quia maritus & uxor ad secundas nuptias convolantes, omne lucrum, quod ex primo matrimonio habent, reservare debent liberis primi matrimonii, *l. 3. inf. de secund. nupt. An maritus etiam donationem hanc propter nuptias ad se reversam, liberis primi matrimonii conservare teneatur?* Quod negatur per *l.* 18. quia non est lucrum, sed id ab initio a marito profectum est, *d. l.* 18. Collige
4 ex *hac lege*: Non videri profectum ab illo, qui rem illam a me habuit, & sic maritum secundo nubentem, non teneri donationem ad se reversam, liberis prioris matrimonii reservare; sed aliud si dotem lucratus fuisset maritus.

L. Si constante. 19.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Dos & donatio propter nuptias constante matrimonio augeri possunt. 2. 5.
Possunt etiam minui. 3.
Quod tamen duobus modis limitatur. 4.
Constante etiam matrimonio donatio propter nuptias constitui potest. 6.
Augmentum dotis fruitur iisdem privilegiis, quibus fruitur ipsa dos ab initio constituta. 7.
Hypotheca augmenti dotis competit a tempore eo, quo dos aucta. 8.
Limitantur hoc ipso priora. 9.
Illustrantur casu. 10.
Speciale observat Electoratus Brandeburgicus. 11.
Augmentum ob invaliditatem donationis constante matrimonio ad dotis diminutionem non procedit. 12.
Nonnulli notantur. 13.
Jus ex contractu vel ejus occasione tertio, saltem in spe quæsitum, invito ipsi auferri non potest. 14.

1 Constante matrimonio potest dos & dona-
2 tio propter nuptias facta, augeri, si antea fuit constituta; & quidem aucta dote liberum h. l. relinquitur marito, utrum augere velit donationem propter nuptias; Sed hoc ad necessitatem trahitur in *Auth. seq.* Vel si nulla fuit constituta ante nuptias, potest de novo constitui, vel possunt nova pacta fieri, a prioribus plane diversa, v. g. si prius placuit, ut dotem lucraretur maritus, postea placeat, ut augmentum dotis redeat ad uxoris heredes. Si autem nova pacta non addita, tunc intelligitur augmentum sub iisdem conditionibus, quibus dos erat constituta, & competit hypotheca ex eo die, ex quo do-
3 natio est aucta. Eadem ratione dos & donatio propter nuptias potest minui, constan-
4 te matrimonio, ut tamen filiis prioris matrimonii nullum creetur præjudicium, & ut tam dos quam donatio propter nuptias diminuatur, ne sc. obstet *l. un. C. si constante*
5 *matrimonio dos solv.* Collige ergo: I. Dotem & Donationem propter nuptias constante matrimonio augeri posse, *Bald. Novell. in tr. de dote p. 7. priv. 8. num. 2. Mantica*

cii de conject. ult. volunt. lib. 11. *tit.* 22. *num.* 2. *Thomas Sanchez de matrim. lib.* 6.
6 *disp.* 7. *num.* 1.: II. Quod liceat etiam constante matrimonio donationem propter nu-
7 ptias constituere.: III. Augmentum dotis frui iisdem privilegiis, quibus fruitur ipsa dos ab initio constituta, *Tiraq. ad l. si unquam verb. donatione largitus*, *num.* 226. *Dn. Carpzov.*
8 *p.* 1. *Jurispr. const.* 28. *def.* 64.: IV. Hypothecam augmenti dotis, non competere a tempore eo, quo prima dos data, sed quo au-
9 cta: Ideoque hoc videtur prius limitare, nam si ponamus eam sententiam, quæ passim recepta, veram esse, quod dos præferatur creditoribus anteriorem tacitam hypothecam habentibus, postponatur vero expressæ hypothecæ priori, utilitatem hoc poterit habere.
10 Pone enim debitorem dotem accepisse, postea sub hypotheca expressa alii creditori obligasse bona sua, demum augmentum dotis ab uxore accepisse, hic præsupposita sententia illa, quam etiam *Carpz.* defendit *d. const.* 28. *def.* 65. dos quidem creditori illi secundo.
11 Ergo ex hoc declaranda & limitanda ea, quæ habet *Carpz. d. def.* 64. Sed in Electoratu Brandenburgico & Camera Brandenburgica dos præfertur omnibus hypothecis, etiam expressis, *Pruckman. v.* 1. *cons.* 47. *num.* 119.:
12 V. Quamvis donatio inter conjuges constante matrimonio non valeat, nihilominus valere diminutionem dotis & remissionem, per allegata *Sanchezii lib.* 6. *disp.* 3. *num.* 10. de
13 quo in *tit. si dos constante matrim.* quamvis autem aliqui, quos refert *Petr. Barbos. ad l.* 2. *part.* 2. *num.* 8. *ff. sol. matr.* distinguant inter dotem promissam & datam, ut illa tantum non hæc diminui posset, quia esset donatio, generaliorem tamen intellectum probat *d. l. Barbosa*, quia dos augeri potest constante matrimonio, cujus augmenti fructus lucratur maritus, non vero auctæ donationis fructus lucratur uxor, ideo voluisse Imperatorem hoc lucrum mariti compensare cum damno in casu diminutæ dotis, sive sit da-
14 ta, sive tantum promissa: VI. Quando ex contractu contrahentium, vel ex occasione contractus per dispositionem legalem est alicui tertio jus quæsitum, saltem in spe, non potest illud ipsi auferri nisi illo consentiente, *Bald. hic & Roder. Suarez in repet. l. quoniam in prioribus quæst.* 8. *num.* 5. *pag. mihi* 432. *Tiraq. de LL. Connub. Gl.* 2. *num.* 39.

Auth. Sed jam necesse est.

SUMMARIA.

Dicta præcedentis legis per hanc Authent. in necessitatem tracta sunt. 1. 2.
Uxori constante matrimonio pro lubitu dotem augere licet. 3.
Ampliatur. 4.
Limitatur per distinctionem. 5.
Diversitatis ratio. 6.
Illatis mobilibus adhuc extantibus omnino augmentum dotis in istis constare potest. 7.
Ampliatur. 8.
Ratio ampliationis. 9.
Mulier augmentum dotis in quantitate consistens, si probat, privilegium dotis habet in hoc augmento. 10.
Carpzovius *notatur.* 11.
Facilius præsumitur fraus in confessione augmenti dotis quam ipsius dotis. 12.
Matrimonium non facile sine dote, bene tamen sine dotis augmento esse solet. 13.
Præsumtio fraudis non habet locum, si promissio dotis ante matrimonium facta, post id vero confessio dotis recepta. 14.
Ratio. 15.
Confessio de dote antea promissa post matrimonium recepta vero similis judicatur. 16.
Dotis data augeri non solet. 17.
Recepta opinio. 18.

1 In præcedenti lege dictum est, aucta dote posse maritum etiam augere donationem constante matrimonio, sed hoc in *Nov.* 97.
2 *c.* 2. in necessitatem tractum est, ut aucta dote teneatur donationem propter nuptias augere, quia voluit esse æqualitatem inter dotem & donationem ob nuptias, sed hoc hodie parum habet utilitatis, ut infra di-
3 cam. Alterum vero, quod hic dicitur, si velit uxor constante matrimonio augere do-
4 tem, quod hoc liceat ipsi facere, tam in quantitate vel mobilibus, quam in immobi-
5 libus, si maritus non sit obæratus. Si autem eo tempore, quo dos aucta dicitur, maritus erat oneratus ære alieno, tum subdistinguitur, an augmentum dotis factum esse dicatur in quantitate, vel in mobilibus, an vere in immobilibus. Priori casu confessio mariti non præjudicat creditoribus præcedentibus, vel sequentibus juxta *Glossam hic*, quam probat *Trentac. p.* 3. *de jur. dot. ref.* 7.
6 *num.* 16. sed posteriori casu valet, ratio discriminis est evidens, quia augmentum do-

tis in rebus immobilibus est evidens, in mobilibus & in quantitate magis est occultum, *Rittershus. in Nov. p. 5. c. 2. num. 2. Campeg. de dote p. 1. q. 63.* ex qua ratione sequitur,
7 si mobilia illata extent adhuc, omnino augmentum dotis in mobilibus posse constare,
8 licet obæratus sit maritus, quia hic cessaret
9 præsumtio fraudis, *Campeg. de dote p. 1. qu.*
10 65. Addo etiam si mulier possit probare augmentum dotis in quantitate consistens, v. g. dedit mille florenos pro augmento dotis, quibus mille florenis maritus liberatus est a creditore Lipsiensi N. N. & possit hoc probare, puto, omnino mulierem habere pri-
11 vilegium dotis in hoc augmento. Et ex *hac lege* limitanda est illa sententia, quam habet *Dn. Carpz. d. const. 28. p. 1. def. 76.* quod privilegium dotis etiam doti confessatæ competat, si reliqui etiam creditores confessione mariti nitantur. Nam illa sententia in aug-
12 mento dotis non habebit locum. Colligitur etiam ex *hac Auth.* facilius præsumi fraudem in confessione augmenti dotis, quam ipsius
13 dotis, nam non solet matrimonium facile esse sine dote, sed bene sine augmento dotis, *Covarr. l. resol. c. 76. num. 6.* vers. *quod prcterea apparet, Petr. Barb. ad l. 1. ff. sol.*
14 *matr. p. 6. num. 38.* neque præsumtio fraudis locum habet, si promissio dotis ante matrimonium facta, post id vero confessio dotis
15 receptæ, quia hoc non est augere dotem, sed prius promissam exsolvere, *Campeg. lib.*
16 *1. de dote q. 71.* confessio de dote antea promissa post matrimonium recepta, vero simi-
17 lis judicatur, sed dos postquam data est, non solet augeri, *Jo. Dom. Gaitus de credi-*
18 *to cap. 4. num. 1765. & seqq.* Verum *cum Dec. & Ant. Gabrielio, Barbosa d. p. 6. n. 42.* receptam opinionem esse dicit, non præsumi fraudem, si promissio dotis etiam post matrimonium consummatum facta sit, neque confessionem dotis receptæ ob creditores Mariti statim videri fraudulentam *ob hanc Auth.* quæ de augmento dotis agit, *Conf. Mantica de tac. & amb. convent. l. 11. tit. 20. n. 37.*

L. Cum multæ. ult.

SUMMARIUM.

Donatio propter nuptias cur non ante nuptias imposterum vocanda sit.

Princip. Donatio propter nuptias imposterum non ante nuptias vocanda est, quia etiam post nuptias constitui, & augeri, & insinuari potest *hic in princ. & §. ult.* Ratio: 1. In fragilitate sexus: 2. In convenientia utriusque cum utraque scilicet tam dos, quam donatio propter nuptias donatio sit, & utraque habeat implicitam conditionem nuptiarum.

Auth. Permissa.

SUMMARIA.

Uxor tam in dotis repetitione, quam in donatione propter nuptias realem habet actionem contra possessorem tertium. 1.
Imo etiam contra maritum soluto matrimonio. 2.
Ergo habet dominium. 3.
Quomodo uxor in donatione propter nuptias hypothecam habere dicatur. 4.
Notatur Carpzovius. 5.

1 Uxor ut in repetitione dotis, ita & in donatione propter nuptias, realem habet actio-
2 nem adversus possessorem tertium, imo & contra maritum soluto matrimonio, quoties
3 de dote periclitatur, *Auth. permissa h. t.* Ergo
4 habet dominium, sed quomodo tamen dicunt hypothecam in donatione propter nuptias habere actionem, licet sine prælationis privilegio, *l. assiduis 12. §. hoc autem 2. C. qui potiores in pign. Schneidew. ad §. fuerat n. 36. & 60. Inst. de act. Hennig. Gœden. cons. 100. n. 6. & seq.* & hoc citans *Carpzov. d. const. 28. def. 91. in fine Berlich. p. 1. concl. 65. num. 71. Dn. Richter de privil. cred. d. 6. limit. 3.* Resp. id ex privilegio & jure singulari fieri, ut hypotheca cum dominio concurrat, *DD. hic & Vi-*
5 *vius dec. 258. n. 2. Guido Papæ dec. 525.* quando autem *Carpzov. d. const. 28. def. 91.* tradit, non habere donationem propter nuptias hypothecam, procul dubio de lucro intelligendus est, non de fundo propter nuptias donato. Vid. *Mantica de tac. & amb. convent. lib. 26. tr. 3. n. 7.*

§. Simplices & Auct. Dos data.

SUMMARIA.

Donationes simplices inter conjuges sunt prohibitæ. 1.
Ratio prohibitionis. 2.
Limitatio. 3.
Secus in donatione propter nuptias. 4.
Tam dos, quam donatio propter nuptias æquo passu ambulare debent. 5.
In augmento & diminutione hujus utriusque quomodo procedatur? 6.
In Authentica quid probetur? 7.

DD. no-

DD. *notantur*. 8.
Menochii sententia consuetudine approbata. 9.
Dos plerumque est sine donatione propter nuptias. 10.
Donationes propter nuptias raro hodie nisi inter nobiles fiunt. 11.

1 Licet donationes simplices inter conjuges
2 sint prohibitæ, ne mutuo se provocent ad
3 libidinem, nisi donatio conferatur in tempus
4 soluti matrimonii, alia tamen est ratio donationis propter nuptias, quæ est remuneratio dotis, hæc potest, &, si dos data, per *auth. seq.* etiam debet, constante matrimo-
5 nio constitui, & tam dos, quam donatio propter nuptias, debent æquo passu ambula-
6 re, per *leg. 9. infr. de pact. convent.* ubi dicitur, quod augmentum & diminutio utriusque æqualiter procedere debeant, & si nihil circa augmentum noviter convenit, interpretatio facienda est ex pactis constitutionis dotis additis. Si autem inæqualis sit conditio, verbi gratia, ut maritus lucretur tertiam partem dotis, uxor vero quartam partem donationis propter nuptias, tunc minor ad se trahit majorem, id est, maritus tantum habere debet quartam. Si vero dotem promissam non intulit uxor, non potest petere donationem propter nuptias, nisi maritus sit in mora accipiendi dotem; quamvis hoc casu uxor dotem judicialiter offerre, vel judicialiter deponere possit, per *auth. dos data*. Hæc ita in
7 *d. §. simplices & authent. subjecta*. Sed hoc tamen dubium, an ex Authentica colligatur necessario dote data, maritum ad dandam donationem propter nuptias teneri, quod probant ex verbis Authenticæ: *dos data donationem propter nuptias meretur*, sed illa verba in originali textu non habentur, & si haberentur, sententiam hanc non probarent,
8 ut recte contra *DD.* vulgo probat *Menoch.*
9 *rem. 15. recup. possess. n. 166. & seq.* Imo hæc sententia *Menochii* consuetudine approbata, nec hæc pars Authenticæ, si vera esset, in usu est, ut omnes fatentur, Vid. *Trentac. lib. 3. tit. de matrim. res. 3. n. 1. Castillo de usufr.*
10 *c. 46. num. 11. & seq.* & dos plerumque sine donatione propter nuptias est, & raro hodie
11 donationes propter nuptias fiunt, nisi inter Nobiles.

§. Similique ult. Donatio propter nuptias excedens 500. solidos, ut constante matrimonio fieri, ita etiam actis insinuari potest; res plana est.

Authent. Eo decursum.

SUMMARIA.

An donatio propter nuptias quantacunque sit, & licet 500. solidos excedat, requirat insinuationem? 1.
Ex parte affirmatur. 2.
Ex parte negatur. 3.
Ampliatur. 4.

1 Per *Novell.* 127. constitutum est, ut donatio propter nuptias quantacunque sit, & licet 500. solidos excedat, non requirat insi-
2 nuationem propter mulierem, cui omissio insinuationis hujus non nocet, quo minus
3 eam habeat, sed ex parte mariti desiderat insinuationem, si lucrum speret ex dote, ejus enim aliter compos non fiet, quam si
4 donationem actis insinuari curaverit. Nec interest, quis propter nuptias donationem conscripserit, ipse maritus, an alius pro eo, an in personam mariti, an vero mulieris, per *nov.* 119. quod in *novell.* 127. non reperitur mutatum *Rittershus. in nov. p. 5. c. 10. n. 8.*

Authent. Pater donationem.

SUMMARIA.

An pater donationem propter nuptias, soluto matrimonio ad se revertentem, si ad secunda vota pergat, liberis prioris matrimonii reservare teneatur? 1.
Ratio decidendi negative. 2.
Limitatio. 3.

1 Dedit Titius uxori suæ donationem propter nuptias, quæ soluto matrimonio ad Titium revertitur, hanc liberis prioris matrimonii, si ad secunda vota se contulerit, re-
2 servare non tenetur, quia proprie non habet ab uxore, sed antea erat sua, & tantum
3 reversa erat ad maritum. Sed declaratur hoc, si ex pactis dotalibus pars dotis penes maritum sit mansura, vel uxor partem donationis propter nuptias retinere debeat, qui enim hoc est lucrum, ideo omnino reservandum liberis primi matrimonii.

Auth. Nunc inhibetur.

SUMMARIA.

Deminutio dotis vel donationis propter nuptias in præjudicium liberorum primi matrimonii fieri non debet. 1.

Uni

Uni liberorum primi matrimonii tantum dandum, quantum secundæ uxori propter nuptias donatur. 2.
Species donationis propter nuptias apud nos est dotalitium. 3.
Dotalitii definitio. 4.
Dotalitio dos quatenus absorbeatur. 5.
Ad præstationem dotalitii viduæ faciendam quæ requirantur. 6.
Si terminus solutionis partis nondum venit, vidua totam donationem petere potest. 7.
Non contradicente Mantica. 8.
Observatio hodierna. 9.

1 Deminutio dotis, vel donationis propter nuptias, fieri non debet in præjudicium liberorum prioris matrimonii, de quo dictum
2 ad *l.* 19. & liberorum primi matrimonii uni tantum dandum, quantum secundæ uxori pro-
3 pter nuptias est Dotalitium, quo pacisci so-
4 lent, ut viduæ loco dotis liceret ad vitam frui donatione propter nuptias, quo absorbetur dos, si duplicatus dotis ususfructus uxori datur, constituta pensione 10. aureorum, de singulis centenis, *Carpzov. p.* 2. *Jurisprud. consist.* 42. *def.* 2. *Joach. Scheplitz de consuetud.*
5 *March. part.* 2. *tit.* 2. §. 16. *n.* 5. sed ubi de æquivalente summa usuræ præstantur, dos non absorbetur, *Dn. Kohl. de constit. March. c.* 9. *num.* 28. velut distinguit *Dn. Mev. p.* 1. *dec.* 137. si dotalitium constituatur in compensationem dotis, sic ut vice dotis accipiatur, & dotem absorbeat, & tunc ratione
6 prioritatis doti æquipollet, si vero una cum dote debeatur, hoc lucrum non præfertur prioribus creditoribus. Ad id autem ut viduæ præstetur donatio propter nuptias vel dotalitium, necesse est, ut dotem intulerit, vel obtulerit, juxta *auth. dos data h. t. Trentac. d. t. de matrim. resol.* 3. *n.* 12. vel usuras dotis non solutæ solverit, nam hoc casu pro
7 data habetur, *Dn. Kohl. d. c.* 9. *n.* 22. Et ideo si terminus solutionis partis nondum venerit, vidua totam donationem petere potest, *Tren-*
8 *tacinq. d. l. Berl. p.* 2. *concl.* 50. *n.* 27. licet adversetur *Mantica d. lib.* 20. *tit.* 5. *n.* 23. *& seq.*
9 quin & hodie plerisque in locis mulier Nobilis, licet terminus vivo marito cesserit, post mortem mariti offerendo dotem cum interesse, donationem propter nuptias petere potest, *Berl. d. conclus.* 50. *n.* 22. *& seq. Carpzov. p.* 2. *const.* 44. *def.* 11.

TITULUS IV.

De Nuptiis.

L. Cum de Nuptiis. 1.

SUMMARIA.

Virgines vel viduæ sui juris sibi maritum eligere possunt. 1.
Nec Curatoris consensu opus est. 2.
Quod tamen limitatur in pupilla. 3.
Limitationis ratio. 4.
Matris & propinquorum consensus etiam requiritur. 5.
Hi si dissentiunt, quid juris. 6.
Ad impuberis pupillæ sponsalia matris & tutoris consensus requiritur. 7.
Ratio quadruplex. 8.
Carpzovius *notatur.* 9.

1 Virgines vel viduæ, si sui juris sint, pos-
2 sunt sibi eligere maritum, nec enim
3 curatoris consensu opus est, *l.* 8. *h. t.* nisi pupilla sit, & de futuris nuptiis agatur, ubi
4 consensus requiritur Tutorem, quia hi dan-
5 tur Personæ, & requiritur etiam, scilicet ob imbecillitatem ætatis consensus Matris & pro-
6 pinquorum, *l.* 1. *h. t.* qui si dissentiant, judicis
7 erit, partes suas interponere, *d. l.* 1. Ex *hac lege* probatur ad pupillæ impuberis sponsalia
8 requiri matris & tutoris consensum, qui 1. hic frustra de tutorum & matris dissensu quæreretur, si de honestate tantum requireretur: 2. Tutores succedunt in locum Parentum: 3. Tutores dantur personis: 4. Tutoris consensus Patre in furorem lapso, requiritur, *l. si furiosi* 25. *h. t.* Ergo etiam patre mortuo adhibendus erit, *Cypr. de sponsal. c.* 6. §. 9. *Beust. de spons. cap.* 21. & hos citans *B. Gerhardus de conjugio* §. 94. Conf. *Donell. lib.* 13. *cap.* 26.
9 licet dissentiant *Carpzov. lib.* 2. *Jurispr. eccles. disp.* 46. *& seq.*

L. Si nuptiis. 2.

SUMMARIA.

Consensus parentis nuptias liberorum antecedat. 1.
Neque vero inde patris subscriptio in pactis dotalibus requiritur. 2.
Consensus parentis ad substantiam matrimonii omnino est necessarius. 3.
Etiam secundum canones antiquiores. 4.
Solus parentum dissensus citra allegationem suffi-

sufficit ad retractanda sponsalia liberorum. 5. *Nisi cum reservatione hujus consensus liberi contraxerint.* 6.

1 Ad Nuptias filiorum familias, vel filiarum familias requiritur, jussus id est, consensus
2 parentis actum præcedens, *l. 20. h. t.* Sed ille consensus patris non requirit ejus subscriptionem in pactis dotalibus, cum etiam sine his nuptiæ esse possunt, *l. 2. h. t.* Unde vulgatissima illa sententia, præsertim Evangelicorum
3 Doctorum, ut & ex *princ. Inst. h. t.* probatur, quod parentis consensus omnino ab sub-
4 stantiam matrimonii sit necessarius, etiam secundum canones antiquiores, *c. 1. & 3. c. 30. quæst. 5. c. non omnis 12. c. 32. qu. 2. Dn. Carpz. d. lib. 2. def. 39. Enenkelius Baro de privil. parentum privil. 6. cap. 5. & seq. Rittershus. de differentiis juris civ. & canon. lib. 1. c. 2. We-*
5 *senb. in π. h. t. n. 3.* Et solus dissensus parentum citra allegationem sufficit ad retractan-
6 da sponsalia liberorum, nisi filius vel filia contraxerit cum reservatione paterni consensus, ubi pater sui dissensus rationes allegare tenetur, *Carpzov. d. lib. 2. def. 53. & 57.* Sed potius est, ut nullo casu Patris dissensus sufficiat, nisi rationes reddere possit, quæ saltem judici sufficere videntur, de quo alibi agam D. V. fusius (*a*).

L. Libertum. 3. L. Uxorem. 15. & Auth. Sed novo jure.

S U M M A R I A.

Libertus Patronam vel ejus filiam, uxorem ducere nequit. 1.
Ratio decidendi. 2.
Exceptio ab hac regula. 3.
Speciale est in Auth. sed novo h. t. *n.* 4.

1 Libertus Patronam, vel Patroni filiam, ne-
2 ptem &c. uxorem ducere nequit, propter reverentiam tali personæ debitam, quæ reverentia inverteretur, si libertus patronam ducat, hæc enim marito reverentiam deberet: ut uxor, sed maritus reverentiam deberet uxori, ut patronæ, sed liberta patrono nubere potest, *l. 15. h. t.* quia cessat superior
3 ratio. Excipitur Senator, *l. 23. ff. h. t.* Sed
4 per *Auth. sed novo h. t. & Nov. 78. c. 3.* nulla dignitas prohibet cum liberta matrimonium contrahere, si modo nuptialia fiant instrumenta, quod hic speciale, *Rittershus. ad nov. p. 4. c. 1. num. 14.*

L. Liberi. 4.

S U M M A R I A.

An filius Parentis concubinam ducere possit. 1.
Rationes decidendi. 2.

1 Quæritur: *An filius concubinam Parentis*
2 *ducere possit?* Resp. negando; & dicitur, hanc rem esse minus religiosam & probabilem, imo Christianis est res detestanda. Ideo videmus matrimonium hoc etiam gentilibus improbatum, quod in simili affirmat *Apostolus Paulus*, & jure Canonico etiam affinitas, quatenus impedit matrimonium contrahendum, vel etiam dissolvit contractum, oritur etiam ex coitu jure improbato & stupro, *c. 1. & t. t. X. de eo, qui cognovit consanguin. uxoris suæ.*

L. Si ut proponis. 5.

S U M M A R I A.

In liberorum nuptiis tacitus parentum consensus sufficit. 1.
Ex taciturnitate in favorabilibus colligitur consensus. 2.
Interventa copula carnali parentum consensus præcise non requiritur. 3.
Matrimonia bene concordantia non dissolvuntur. 4.
Limitatio. 5.
Jure Justinianeo liberi per nuptias a patria potestate non liberantur. 6.
Ratihabitione parentis secuta valet matrimonium etiam retro. 7.
Distincte proponuntur & deciduntur duo casus. 8.
Carpzov. & Trentac. *notantur.* 9.

1 Parentis consensus in nuptiis liberorum necessarius est, ut antea diximus, sed sufficit con-

(*a*) Valuerit forte apud Romanos Cives jus illud de consensu Parentum ad nuptias filiorum rite conciliandas; at quod adjiciantur Canones, quasi hanc & ipsi necessitatem intulerint, nemo unquam Canonum peritus dixerit. Nuptias facit consensus contrahentium, non parentum: tenentur quidem filii contrahentes parentes consulere, consilium etiam sequi ratione suffultum; at irrationabilem vim pati libertas contrahentium non debet. Id & ipsa natura, & libertas ut favore nuptiarum, & quotidiana experientia confirmat. Receptum id etiam nostris moribus est, & a Tridentina Synodo cautum: frustra *Evangelici* vulgo dicti contra moliuntur.

consensus tacitus, si sciat filium contrahere matrimonium, & non contradicat, *hic & l. 7. §. 1. ff. de spons. Dn. Carpz. lib. 2. jurispr. eccles. def. 42. Surdus dec. 302. Enenkelius Baro in tr. de priv. Parentum priv. 6. cap. 2. n. 4.* Collige
2 ex *hac lege* cum *Bl. & DD.*: Ex taciturnitate in favorabilibus colligi consensum, si dissensu suo alter potuisset impedire, de quo in *Axiom. Aug. Barbos. Incompletati lib. 18. c. 1.*
3 *axiom. 7.* & quos hic congessit *Barbosa*. Imo si copula carnalis accesserit. Parentum consensum præcise non requiri, plerique nostra-
4 tium statuunt, ne bene concordantia matrimonia dissolvantur, *Carpzov. d. lib. 2. def. 6.*
5 *Cypr. de sponsal. c. 10. §. 10.* si scilicet persona sit honesta & eo digna, nam alias dubitari posset de ea opinione, cum *Acacio Enenkelio d. priv. 6. cap. 8.* Conf. *Besold. cons.*
6 *143. n. 18.*: II. Jure Justinianæo per nuptias, filii vel filiæ eos non liberari a patria potestate, quia hic avus dicitur nepotem suum agnoscere, sed de consuetudine secus, de quo
7 alibi: III. Ratihabitione parentis secuta, valere matrimonium etiam retro, *Enenkel. Baro d. priv. 6. cap. 2. n. 7.* nam aut scivit pater, & non contradixit, aut contradixit & mutavit sententiam, aut nescivit ante ratiha-
8 bitionem. Illo casu scientia & taciturnitas patris habetur pro consensu per *hanc l. Sich. hic*. Isto, scilicet secundo casu pœnituit patrem se dissensisse, & sic dissensus patris propter pœnitentiam nullius effectus est, tertio casu nunquam dissensit. Ergo matrimonium retrovalidum & si ex stupro nati, ob subsequens matrimonium legitimantur, annon æquum est, ut consensu patris secuto liberi sine Avi consensu concepti postea secuto con-
9 sensu legitimi fiant? licet dissentiat *Carpz. d. l. 2. def. 41. & Trentac. lib. 2. de procur. resol. n. 9. Gerh. §. 92.*

L. Et si contra. 6.

SUMMARIA.

Nuptiæ inter Præsidem & Provincialem contrahi nequeunt. 1.

Alia quæstio ex hac lege formatur. 2.

Ratio dubitandi circa istam quæstionem. 3.

Malo inchoata principio non solent habere felicem exitum. 4.

Prohibitum ab initio, ex novo consensu postea interveniente potest confirmari. 5.

Liberi tempore prohibito nati non sunt legitimi. 6.

Quod tamen jure Canonico non attenditur. 7.

1 Nuptiæ inter Præsidem & Provincialem non possunt contrahi, per *leg. un. supr. si Re-*
2 *ctor Provinciæ, &c.* Sed Quæritur: *Si sponsa vel uxor, post depositum officium Præsidis in voluntate cohabitandi perseveraverint, an nuptiæ sint legitimæ & liberi postea nati le-*
3 *gitimi?* Quamvis autem quæ malo sunt in-
4 choata principio, non soleant habere felicem
5 exitum. Affirmatur tamen quæstio, quod enim prohibetur ab initio, ex novo consen-
6 su postea interveniente potest confirmari. Et ex *hac lege* videtur probari posse, quod liberi tempore prohibito nati, non sint legitimi, quia postea nati legitimi esse dicun-
7 tur. Sed ut dixi supra, hæc prohibitio Jure Canon. non attenditur, & ideo non dubitandum, quin sint legitimi.

L. Si ut proponis. 7.

SUMMARIA.

Liberorum matrimonium semel dissolutum sine consensu patris de novo contrahi non potest. 1.

Solemnitas requisita in actu faciendo requiritur etiam in eo reparando. 2.

Pater filiam inconsulto eo nubentem dotare non cogitur. 3.

Nisi jure Canon. digno nupserit. 4.

1 Sicut Patris consensus requiritur ad matrimonium a filio vel filia contrahendum, ita, si dissolutum sit matrimonium, sine consensu parentis non potest de novo contrahi, vel
2 restaurari. Unde colligit *Bl.* Regulam: Solemnitatem requisitam in actu faciendo, requiri etiam in eo reparando & reficiendo, & eadem solemnitas, quæ requiritur in actu, requiritur quoque in ratificatione, *Tiraquell. de retract. consang. §. 1. gloss. 10. n. 90. Menoch. cons. 32. n. 33.* quamvis hoc posterius difficulter ex *hac lege* probetur. Additur etiam hoc casu, posse patrem dotem a re-
3 conciliato marito repetere, unde probari potest, patrem non teneri dotare filiam, quæ
4 nupsit inconsulto patre, quamvis eo casu, quo digno nupsit, Canonistæ repugnent, *Gail. l. 2. obser. 95. n. 10.*

L. In copulandis. 8.

SUMMARIA.

Ad adolescentis vel puellæ nuptias non requiritur consensus curatoris. 1.

Cura-

Curator non personæ datur, sed rebus. 2.
Neque patris consensus in nuptiis filii semper est necessarius. 3.
Statuto interdum curatoris consensus requiritur. 4.

1 Non requiritur ad adolescentis vel puellæ nuptias consensus curatoris, ratio in textu,
2 quia curator non personæ datur, sed rebus, nec requiritur Cognatorum vel Affinium con-
3 sensus. Et hoc non iniquum, cum nec Patris consensus in nuptiis filii semper sit ne-
4 cessarius, *l.* 25. *ff. h. t. Wesenb. in π. h. t. n.* 3. Sed statuto interdum curatoris consensus requiritur, qualia statuta laudat *Jo. a Sande lib.* 2. *tit.* 1. *def.* 6. *&c.*

L. Si vicinis. 9.

SUMMARIA.

Instrumenta dotalia sine nuptiis & hæ vice versa sine istis esse possunt. 1.
Liberi etiam sine testimonio natalium possunt esse ingenui. 2.
Si quis mulierem procreandorum liberorum causa domi habet, præsumitur matrimonium. 3.
Et liberi præsumuntur legitimi. 4.
Ex communi vicinorum opinione probatur affectio maritalis & filiatio. 5.
Matrimonium probatur præsumtive. 6.
Ex clandestino matrimonio nati sunt legitimi. 7.
In dubio ex matrimonio potius quam ex adulterio nati præsumuntur liberi. 8.
Non obstante assertione matris. 9.

1 Sicut Instrumenta dotalia possunt esse sine nuptiis, *l.* 13. *h. t.* si forte conjunctio non sequatur, ita etiam nuptiæ esse possunt
2 sine instrumentis dotalibus, *d. l.* 13. Et sine his ut sine testimonio natalium liberi possunt esse ingenui, *l.* 9. *h. t.* ex qua Notandum;
3 Si quis mulierem liberorum procreandorum causa domi habeat, præsumi matrimonium,
4 Et liberi præsumuntur legitimi. Unde colli-
5 gitur, ex communi opinione vicinorum probari affectionem maritalem & filiationem, Gylyc. Sich. hic Mascard. de probat. vol. 2. conclus. 792. num. 16. & conclus. 1028. Menoch. lib. 6. præs. 24. n. 21. & seqq. & quos hic allegat
6 *Barbosa.* Et sic matrimonium probatur præsumtive, & probato matrimonio, etiam fi-
7 liatio, *Menoch. lib.* 6. *præsumt.* 53. quia ex clandestino matrimonio nati legitimi sunt, *l.* 12. *h. t. Menoch. lib.* 6. *præsumt.* 54. *n.* 19. &
8 in dubio ex matrimonio potius, quam ex
9 adulterio nati præsumuntur liberi, non obstante assertione matris, *Sich. hic Menoch. de præsumt.* 53. *n.* 7. *& præsumt.* 45. *n.* 20. *Masc. de probat. concl.* 789. *n.* 2. *Conf. Gail. lib.* 2. *obs.* 47. *Berous vol.* 2. *cons.* 162. (a).

L. Cum te. 10.

SUMMARIA.

Uxor per maritum nobilitata, ignobili secundo nubens nobilitatem amittit. 1.
Maritus ignobilis nobili uxori in amissæ nobilitatis compensationem constante matrimonio donare potest. 2.
Uxor per maritum nobilitatur ejusque dignitate fruitur. 3.
Vidua nobilis mariti retinet nobilitatem, & dignitatem, donec alii secunda vice nupserit. 4.
An virgo genere nobilis nubens marito inferioris dignitatis amittat nobilitatem suam? 5.
Ratio auctoris decidendi negative. 6.
Dignitas accidentalis contrariis accidentalibus resolvitur. 7.
Non naturalis & quæ origine paterna est. 8.
An uxor per luxuriosam vitam dignitatem mariti amittat. 9.
Carpzovius notatur. 10.
Dos est proprium mulieris patrimonium. 11.

1 Uxor, quæ per maritum nobilitata, si secundo nubat ignobili, nobilitatem amittit,
2 *hic & l.* 13. *infra de dignit.* Unde colligit *Tiraq.* Posse maritum ignobilem nobili uxori donare constante matrimonio in amissæ nobilitatis compensationem, *Tiraq. de nobil. c.* 18. *n.* 19. Ex hac lege plurima colligun-
3 tur: I. Uxorem nobilitari per maritum, & ejus dignitate frui, & sic fœminam ignobilem propter nuptias cum Nobili, fieri Nobilem, *l. fœmina* 8. *ff. de Senator. & ultim. C. de incolis, Tiraq. de nobilit. c.* 18. *num. Cagnolus ad l. cum quædam puella n.* 12. *ff. de jurisdict.*: II.
4 Viduam nobilis mariti retinere nobilitatem & dignitatem mariti, donec alii nupserit secunda vice, *hic & d.* 22. *§.* 1. *ff. ad municipalem, Colerus dec.* 65. *Carpz. p.* 4. *Const.* 21. *def.*

(a) Matrimonia clandestina jam nostris moribus improbantur, & jure novissimo irritantur; nec sponsalia per copulam hodiedum transeunt in matrimonium: monuisse satis est in re liquida.

5 11. *n.* 6. Valde ex *hoc textu* confirmatur il-
la sententia quod virgo genere nobilis, nu-
bens marito inferioris dignitatis, non amit-
6 tat nobilitatem suam, quamvis mihi etiam,
Tiraq. in tr. de nobilitate cap. 18. *n.* 28. secuto
aliquando contrarium placuerit, quia mani-
feste hic distinguitur inter feminam a claris-
simo natam, & clarissimo nuptam, & in eo
ratio decisionis constituitur. Et id video post
Gloss. hic placere *Baldo*, *Salyceto*, *Sichardo*,
7 qui omnes ex *hac lege* colligunt, dignitatem
accidentalem, id est, quæ uxori a primo
marito contigit, contrariis accidentibus, id
est, per matrimonia indigniora resolvi, sed
8 naturalem dignitatem, id est, quæ ex origi-
ne paterna est, non perire. Et eam sen-
tentiam etiam defendit *Cagnolus ad d. l. cum
quædam* 13. *ff. de jurisd.* 9. Sed Quæritur: *An
etiam per luxuriosam vitam dignitatem mari-
9 ti amittet?* Et per *l. his solis C. de rev. donat.*
& nov. 39. *c.* 2. Affirmant hoc *Menoch. lib.* 2.
A. Q. cas. 238. *n.* 26. *Tiraq. de nobilit. d. c.* 18.
n. 13. Conf. *Gail. lib.* 2. *obs.* 96. *n.* 15. *Clarus* §.
stuprum n. 7. & ita sententiam *Dn. Carpz. p.* 2.
10 *dec.* 18. *n.* 10. hic non libet sequi, sane non
puto dicendum, facilius aliquid per honestas
nuptias, quam per luxuriosam vitam amitti,
& facilius adscititiam dignitatem amitti,
quam nobilitatem originis docet *hæc lex*, &
non valet argumentum, nam dignitas mariti
11 est adscititia qualitas, sed dos proprium mu-
lieris patrimonium.

L. Si invita. 11.

S U M M A R I A.

*Maritus uxorem suam a patre eam detinente
vindicare potest.* 1.
*Uxor magis adhærere marito, quam patri te-
netur.* 2.
Limitatur. 3.

1 Maritus uxorem etiam a Patre potest vin-
dicare, si Pater eam detineat, *hic & l.* 2. *ff.*
2 *de liberis exhib.* quia uxor magis adhærere
marito, quam patri tenetur, & cum de in-
vita hic sermo fit, quia in specie facti hoc
narratum fuerat, vel quia ad id, ut interdi-
ctum de libero homine exhibendo, vel li-
beris exhibendis locum habeat, requiritur,
3 ut invitus quis detineatur; Igitur si volens
detineatur, non est statim dandum interdi-
ctum, sed judex ex officio debet inquirere,
ex qua causa absit, an habeat justam vel
probabilem causam se absentandi, & si ea
deficiat, tunc restituat.

L. Nec Filium. 12.

S U M M A R I A.

*Pater filium ad ducendam vel repudiandam
uxorem cogere potest.* 1.
*Mutuus tam parentum quam liberorum consen-
sus ad nuptias requiritur.* 2.
*Liberorum magis quam parentum consensus est
de substantia matrimonii.* 3.
*Matrimonia liberorum oportet esse non coa-
cta.* 4.

1 Licet Patris consensus ad nuptias requira-
tur, non tamen poterit pater filiumfamilias
cogere, ad ducendam vel repudiandam uxo-
2 rem, *hic & l.* 12. *&* 18. *ff. de sponsal.* ideoque
mutuus tam parentum, quam liberorum con-
3 sensus ad nuptias requiritur, adeo ut libero-
rum ipsorum consensus magis videatur de
substantia, quam parentum, cum liberorum
4 oporteat esse matrimonia non coacta, *c.* 31.
X. de sponsal. impub. c. 2. *de pactis lib.* 6. *San-
chez de matrim. l.* 4. *disp.* 6. *num.* 4. *Acacius
Enenkelius Baro de privil. Parentum priv.* 6.
cap. 9. *num.* 3. *& Schneidew. tit. de nuptiis pr.
num.* 18. *& seq.*

L. Neque sine. 13.

S U M M A R I A.

*Ut nuptialia instrumenta possint esse sine nu-
ptiis, ita nuptiæ possunt esse sine instru-
mentis nuptialibus vel dotalibus.* 1.
Exceptiones. 2.

1 Sicut nuptialia instrumenta possunt esse si-
ne nuptiis, quando nuptiæ non sunt secutæ,
ita etiam nuptiæ esse possunt sine instrumen-
2 tis nuptialibus vel dotalibus, sed exceptio-
nes habentur nuptiarum, quæ sine instrumen-
tis his contrahi non possunt: 1. Si agatur
de nuptiis inter dispares personas, ut si pa-
tronus ducat libertam, Senator Scenicam,
Auth. sed novo jure infr. h. t.: 2. In persona illu-
stri, de qua in *Auth. maximis infr. h. t.*: de
3. huc referunt aliqui casum, quando quis
nuptias contrahit cum concubina sua, ut le-
gitimet liberos, de quo alibi.

L. Nec

L. Neque ab initio. 14.

SUMMARIA.

Divortio facto, non potest pater compellere filium, ut matrimonium dissolutum reficiat, & iterum contrahat. 1.
Divortia hodie nisi ob adulterium fiunt. 2.
Matrimonia debent esse libera, nec sub conditione pœnali contrahantur. 3.

1 Sicut aliquis cogi non potest ad contrahendum matrimonium, ne quidem a parente, ut dictum ad *l.* 12. ita neque si divortium sit factum, pater potest compellere filium, ut matrimonium dissolutum reficiat,
2 & iterum contrahat. Quoniam igitur hodie divortia non fiunt, nisi ob Adulterium, posset hoc in argumentum trahi, si alicujus filii uxor adulterium committat, non posse hunc filium a parente cogi, ut uxorem adul-
3 teram recipiat. Colligunt ex *hoc textu:* Matrimonia debere esse libera, nec debere sub conditione pœnali contrahi. De illo dictum ad *l.* 12. *h. t.* de hoc *ad l. fin. in fin. sup. de spons.*

L. Patrem. 16.

SUMMARIA.

An patris naturalis consensus requiratur in nuptiis filiæ, quam propter paupertatem exposuit, alius autem educavit. 1.
An alimenta restituere teneatur pater naturalis illi, qui filiam expositam educavit. 2.

Quia *l.* 15. *cum Auth. seq.* supra ad *l.* 3. est
1 explicata, ideo pergo ad *l. Patrem* 16. Pater ex paupertate filiam suam exposuit, hanc alius educavit, qui filio suo eam vult uxorem dare, Quæritur: *An requiratur consen-*
2 *sus parentis naturalis?* Quod affirmatur, sed consentire tenebitur, vel alimenta alteri restituere, quod partim in pœnam expositionum, ac ingratitudinis, partim in redhostimentum alimentationis constitutum. Nam alias alter puellam educavit ex pietate, & non animo gerendi negotium parentis naturalis, ergo non posset repetere alimenta, sed ob ingratitudinem patris naturalis datur repetitio, *Sardus de aliment. tit.* 6. *qu.* 1. *n.* 15.

L. Nemini. 17.

SUMMARIA.

Inter patrem & filiam & omnes eas personas, quæ in linea recta parentis vel liberorum respectum habent, etiam in affinitate, interdictum est matrimonium. 1.
Illustratur. 2.
Jure Can. ad quartum usque gradum inter cognatos secundum hujus juris computationem prohibitum est matrimonium. 3.
Non ulterius, nisi respectus parentelæ obstet. 4.
In secundo & tertio affinitatis genere nulla est prohibitio. 5.
Nisi respectus parentelæ concurrat. 6.
Quo casu nostrates matrimonia improbant. 7.
Exemplum subjicitur. 8.
Zoesius *notatur.* 9.

1 Inter Parentem & filiam & omnes eas personas, quæ in linea recta parentis vel liberorum respectum habent, vel etiam in affinitate jus parentelæ habent, interdictum
2 est matrimonium. V. g. non possunt ducere in linea consanguinitatis patris aut avi vel uxoris sororem, quia una persona cum patre esse fingitur, nec sororis filiam, aut fratris, sicut etiam in affinitatis linea non possunt ducere viduam patris, novercam meam, vel nurum, vel privignam, vel socrum, quæ omnes prohibitiones etiam sunt Juris Divini. Atque hinc oritur respectus parentelæ, qui nuptias alias non prohibitas impedire potest;
3 v. g. quia jure Can. inter cognatos ad quartum usque gradum, juxta computationem Juris Canonici prohibitum est matrimonium, & vero Ismael junctus est Manassis filiæ seu
4 Josephi nepti in quinto gradu concessum esset matrimonium, sed respectus parentelæ prohibet, quia Ismael est hujus puellæ Abavi Isaaci frater, & ita quasi Abavus, §. 3. *& seqq. Inst. de nupt. l.* 39. *ff. de ritu nupt. Gerhard. de conjug.* §. 285. *&* 288. *Cypr. c.* 6. *de matr. num.* 19. *Carpz. l.* 3. *Jurispr. Eccles. def.* 80. licet hoc locum plerisque Romanensibus neget *Sanchez de matrim. l.* 7. *disp.* 53.
5 Sic etiam licet in secundo & tertio genere
6 affinitatis nulla sit prohibitio, si tamen re-
7 spectus parentelæ adsit, nostri talia matri-
8 monia improbant, sic privignus vitrici viduam ducere nequit, cum hæc sit quasi noverca, & cum vitrico una caro facta, *Schneidew. de arb. affin. num.* 14. *B. Gerhard. d.*

 tract.

tract. §. 353. *Carpz. d. l. 2. def.* 101. licet
9 has nuptias concedat *Zoesius ad hunc tit. num.* 9. (a).

L. Viduæ. 18.

SUMMARIA.

Minor 25. *annis vidua, vel virgo emancipata matrimonium contractura, opus adhuc habent consensu patris licet egressæ sint potestatem patriam.* 1.
Vulgata legis interpretatio refellitur. 2.
Lex præsumitur continere preceptum. 3.

1 Si minor 25. annis vidua, vel virgo emancipata nubere velint, opus adhuc habent consensu patris, licet egressæ sint potestatem patriam & propinquorum, quibus dissentientibus Judex de qualitate corrivalium cognoscet, & si pares sint conditione & moribus, virgini danda est electio. Imo si suspicio sit, proximos cognatos spe futuræ hereditatis impedire nuptias, aliorum requiritur consilium,
2 qui successionem non sperant. Quamvis autem *hanc legem* de honestate, non vero de necessitate vulgo intelligant, *Covarr. de matrim. p.* 2. *c.* 3. §. 8. *num.* 4. *Surdus de alim. tit.* 1. *qu.* 6. *num.* 27. verius tamen est, & non tantum consilium, *Donell. l.* 13. *cap.* 10. *lit.* X, & ibi *Hillig. Mauserus de nupt. p.* 331.
3 quia lex præsumitur continere præceptum,
4 *Menoch. lib.* 2. *præsumt.* 4.

L. Celebrandis. 19.

SUMMARIA.

Consobrini quinam sint. 1.
Conjungi an inter se possint. 2.
Lectio affirmativa probatur. 3.
Jure Can. non procedunt n. 2. *dicta.* 4.
Hoc tamen casu eodem jure dispensatio concessa. 5.

1 Consobrini, id est, duorum fratrum vel
2 sororum, vel fratris & sororis liberi inter se conjungi possunt, *hic & §. 4. Inst. h. t.*
3 cujus lectionem licet quidam sollicitent, lectio tamen affirmativa juri constituto in *hac lege, & l.* 3. *ff. h. t. & l.* 2. *C. de incest. nupt.* convenit, *Hilliger. in Donell. lib.* 13. *c.* 19. *lit. H, Bacchov. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 12. *th.* 2. *lit. E.*
4 Quamvis autem Jure Canon. & Municipali
5 prohibeantur conjungi, dispensatio tamen ob causas graves conceditur, præsertim cum etiam illis locis, ubi Jus Canonicum non receptum, nec ulla adest municipalis prohibitio, sine dispensatione concessa sint talia matrimonia, *Carpz. lib.* 2. *def.* 86.

L. In conjunctione. 20.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Liberi emancipati jure civ. consensu parentis opus non habent. 2.
Limitatur, si filia sit minorennis. 3.
Limitationis ratio. 4.
Variorum casuum propositio. 5.
Surdus *notatur.* 6.
Observantia in Provinciis Evangelicis. 7.

1 Parentis consensum in nuptiis liberorum
2 requiri supra dictum; sed si liberi emancipati, Jure Civili non opus habent consensu
3 parentis, sed hoc limitatur hic, nisi filia sit minorennis, id est, minor 25. annis, hæc
4 enim vocatur minorennitas, nam tunc debet explorari voluntas patris, ob imbecillitatem
5 sexus, & lubricitatem ætatis. Si autem puella patre destituta, requiri debet consilium matris, & propinquorum, & ipsius quoque virginis voluntas; si vero nec matrem habeat, sed curatorem, quia curatoris consensus hic non attenditur, per *l.* 8. *h. t.* ideo est ipsius puellæ declarare, cui nubere velit, quod si ex verecundia nolit, potest Judex vocatis propinquis sponsum designare. Quæ exinde colliguntur, per se patent, quamvis autem hæc de honestate nonnulli intelligant, verius tamen de necessitate hæc intelligenda, quia lex præsumitur continere Præceptum non Consilium, *Donell. & ibi Hillig. lib.* 13. *c.* 20. *lit.* X, *Cypræus de sponsal. cap.* 7. §. 14. *& conf. Cujac. lib.* 3. *obs. c.*
6 4. *Moller. l.* 1. *semest. c.* 47. *Jo. a Sand. lib.* 2.
7 *tit.* 1. *def.* 2. *&* 3. licet dissentiat *Surdus de aliment. tit.* 1. *qu.* 6. *num.* 29. quin etiam in Provinciis Evangelicis, etiam si filia sit majorennis, vel filius, consensum tamen patris requiri vult *Carpz. lib.* 2. *Jurispr. Eccles. def.* 49.

L. A

(a) De Impedimento dirimente consanguinitatis, & affinitatis ad quartum usque gradum adeo vulgata sunt nostra jura, nostri mores, ac praxis Ecclesiæ Catholicæ, ut lectorem fatiget, qui id sibi probandum proponat. Sugillet ut lubet Romanenses Auctor, stat Ecclesiæ Catholicæ jus suum sine invidia.

L. A Caligato. 21. & L. Si donationum. 22.

SUMMARIA.

Milites caligati præter Protectorem sine solemnitate uxorem ducere possunt. 1.
Protector quinam sit. 2.
Pompa nuptialis non est de essentia matrimonii, nec donatio propter nuptias. 3.
Restrictio. 4.
Caligati quinam intelligendi. 5.
Virtus particulæ usque. 6.
Milites protectore majores sine pompa nuptias contrahere non possunt. 7.
Observatio hodierna circa omnia matrimonia. 8.
Rescriptum. Electoris Brandeburgici. 9.
Non juxta leges civiles tantum, sed etiam juxta Canones Ecclesiæ nobis est vivendum. 10.
Canones quatenus magis quam leges civiles obligent. 11.

1 Milites caligati, id est, gregarii, usque
2 ad Protectorem, id est, qui latus Principis defendit, possunt sine solemnitate uxorem
3 ducere, nam pompa nuptialis non est de essentia matrimonii, nec donatio propter nu-
4 ptias per *l. 22. h. t.* (sed notanter dicitur inter pares honestate personas, nam disparitas personarum interdum requirit tabulas dotales, *Auth. sed novo jure h. t.*) Et ideo liberi ex tali matrimonio prognati sunt legi-
5 timi, *d. l. 22.* Quinam caligati intelligendi, variæ sunt opiniones, sed intelligi potest si-
6 ne absurditate manipularis miles. Notant hic de virtute particulæ *usque*, an exclusive an vero inclusive sit intelligenda, & in dubio inclusive intelligenda esse volunt, quod probatur evidentius per *l. absentem. 5. pr. in fine* ibi *usque ad relegationem &c.* item *si quid*
7 *gravius ff. de pœnis*. Colligi etiam posset ex *lege* 21. Milites eos, qui sunt Protectore majores non potuisse sine pompa contrahere
8 nuptias. Hodie sane in omnibus matrimoniis pia Ecclesiæ ordinatione opus est, 1. denunciatione: 2. testium convocatione: 3. copulatione & benedictione Sacerdotali. Vid. *Donell. d. c. 20. lit. H & I*, & quos ibi allegat *Hillig.* quod etiam juri Canonico consentaneum, *c. aliter. c. 30. qu. 4. c. ult. X. de clandestinis desponsat. Wesenb. in π. h. t. n.*
9 *5. Dn. Carpz. d. l. 2. def.* 142. etiam placuit idque Serenissimo Electori Brandeburgico in *Ordinat. Consist. titul.* 59. (*Und die Verordneten unsers Consistorii sollen solche Ehe so ohne Beyseyn redlicher Leute vollzogen &c. vor unkrafftig und unbundig erkennen.*) Quam-
10 vis igitur jure civili hæc non requirantur,
11 sufficit tamen requiri jure Ecclesiastico. Non enim vivimus tantum juxta leges civiles, sed etiam juxta Constitutiones & Canones Ecclesiæ, quin hi, si ad ordinem meliorem & decentiam faciant, & sint verbo DEI consentanei, in rebus ejusmodi Ecclesiasticis magis non obligant, quam leges civiles.

L. Imperialis. 23. & Auth. Quod eis. & Auth. Maximis.

SUMMARIA.

Lege Julia matrimonium inter senatorem & mulierem scenicam prohibebatur. 1.
Mulier scenica erat infamis. 2.
Limitatio. 3.
Juramenta ad illicita non obligant. 4.
Princeps Dei clementiam imitari debet. 5.
Servi natalibus restitui possunt. 6.
An mulieres restitutæ honori ab Imperatore, legitimos ex marito nobili suscipiant liberos. 7.
Ampliatur. 8.
Princeps dignitatem fœminæ scenicæ conferens ipsam famæ restituisse videtur. 9.
Et porrigitur etiam hoc ad illarum filias. 10.
Matrimonia sine dotalibus instrumentis inita etiam inter dispares conditione personas rata sunt. 11.
Excipiuntur casus quidem speciales. 12.
Dignitas a Principe infamiam tollit. 13.
Limitatur. 14.
Procedit etiam quoad infamiam facti. 15.
Nonnulli notantur. 16.
Facta infecta fieri nequeunt. 17.

1 Lege Julia interdictum erat matrimonium inter Senatorem & scenicam mulierem, id est, quæ artem ludicram exercuit, *l. 44. ff.*
2 *h. t.* quia erant infames. Sed si relinquat
3 talis fœmina consortium ejusmodi, quod facere potest, licet sa juramento adstrinxerit,
4 per *auth. quod eis*, quia hoc non obligat ad illicita, neo ad probrosa, & si petat se honori restitui ab Imperatore, ac restituta
5 sit, potest a Senatore duci in uxorem. Princeps enim debet imitari clementiam DEI, in *princ. hujus legis*, quæ verba bene notanda Principibus, nam ita inquit: *Credimus DEI benevolentiam & circa genus humanum nimiam clementiam, quantum nostræ naturæ possi-*

possibile est, imitari, qui quotidianis hominum peccatis semper ignoscere dignatur, & poenitentiam suscipere nostram, & ad meliorem eam statum deducere, &c. Alia insuper
6 additur ratio, quia servi possunt natalibus
7 restitui in §. 1. & tales mulieres restitutæ legitimos suscipiunt ex marito nobili liberos,
8 licet hic ex priori matrimonio legitimos habeat, §. 2. *d. l.* 23. & licet matrimonium non sequatur, mulier ista scenica tamen pro honesta persona in materia testamentorum,
9 & alias habenda, §. 3. Idem est si Princeps dignitatem conferat feminæ, quo videtur
10 ipsam famæ restituisse, §. 4. *ff. h. t.* Et hoc etiam datum scenicarum feminarum filiabus, §. 5. Imo & scenicarum mulierum, quæ ad mortem usque in propudioso vitæ genere manserunt, filias famæ restitui, & ita ad illustre matrimonium habilitari posse
11 dicitur in §. 6. In §. 7. vero etiam inter dispares conditione personas rata sunt matrimonia sine dotalibus instrumentis inita, ex-
12 ceptis casibus specialibus. Nam 1. Si nuptiæ sint dispares v. g. Si Patronus ducat libertam vel Senator Scenicam, tunc instrumenta dotalia requiruntur, *Auth. sed novo jure C. h. t.* Deinde maximis dignitatibus decorati usque ad illustres non possunt solo affectu & nudo consensu contrahere nuptias, sed debent adhibere pacta dotalia, licet ante dignitatem contractus retinent, a qua tamen subtilitate excipiuntur barbari, id est, Gothi vel Vandali, illustrem dignitatem consecuti ab Imperatore, cum isti ad eam subtilitatem non videantur adstricti, per *Auth.*
13 *maximis & Nov.* 117. *c.* 4. Collige autem ex §. 4. Dignitatem a Principe infami datam infamiam tollere, *Menoch. lib.* 2. *præ-*
14 *sumt.* 20. *& consf.* 1129. *num.* 10. nisi igno-
15 rantia Principis appareat. De infamia facti idem dicimus, cum *Menoch. consf.* 1137. *num.*
16 31. licet alii dissentiant, qui infamiam facti,
17 ne quidem a Principe tolli putant, cum facta infecta fieri nequeant, *Tiraqu. de jure constit. possess. parte* 3. *limit.* 7. *num.* 10. *Freherus de infamia c. ult. num.* 12. Sed aliud est factum, aliud effectus juris, ex facto prosiliens. Non illud, sed hoc potest tollere Princeps. Tantum de *hac lege* prolixa, & *additis Authenticis* sufficiat, cum textus sit satis clarus, & ad nostra judicia non multum conferat, & quod in *pr. &* §. 1. *dictum in* §. *ult.* etiam ad contracta matrimonia extenditur.

L. Sancimus. 24.

SUMMARIA.

Quoties in testamento vel contractu fit mentio nuptiarum, vel temporis nuptiarum, & sub hac conditione, quid dispositum, si nupserit, id non de tempore ætatis nubilis, nec de sponsalibus, sed de consummato matrimonio intelligendum est. 1.
Explicatio verborum, si nupserit. 2.
Nonnulli notantur. 3.
Regula hujus textus limitanda. 4.

1 Quoties in testamento vel contractu fit mentio nuptiarum, vel temporis nuptiarum, & sub hac conditione quid dispositum, *si*
2 *nupserit*, id non de tempore ætatis nubilis, nec de sponsalibus, sed de consummato matrimonio intelligendum est, & de festivitate nuptiali, *Carpz. p.* 3. *Jurispr. c.* 13. *disp.* 25.
3 quamvis autem sufficere putent, licet per verba tantum de præsenti contractum sit matrimonium, *Gard. Mant. lib.* 11. *de conject. ult. vol. tit.* 18. *num.* 18. *Alex. lib.* 2. *consf.* 20. *& l.* 7. *consf.* 42. & quos refert *Franc. Barry de success. lib.* 17. *tit.* 14. *num.* 10. id tamen intelligo de eo casu, quando festivitas nuptialis celebrata est, licet copula carnalis nondum intervenit, *Menoch. lib.* 4. *præsumt.* 147. *num.* 5. sed limitanda regula hujus textus, nisi constaret testatorem non de actu nubendi, sed tempore nubilis ætatis sensisse, *Galganettus de condit. p.* 2. *c.* 1. *qu.* 48. *Franc.*
4 *Barry d. l.* 2. Limitant, nisi tempus *cum nubet* non substantiæ legati, sed solutioni adjungatur, ut *DD.* quos *Mantica d. c.* 18. *num.* 19. *in fine* allegat, ipse *num.* 20. *& Barry d. l.* recedit, de quo *infr. in tit. quando dies legat. ced.*

L. Si furiosi. 25.

SUMMARIA.

An furiosi filius vel filia nuptias contrahere possint, & quis consentire debeat? 1.
Quoties in lege vel statuto parentis, mariti, vel propinquorum consensus in aliquo actu requiritur, toties, si ille, cujus consensus requiritur, propter furorem consentire nequeat, requirendus est consensus superioris. 2.
Furiosus & mente captus a pari procedunt. 3.

1 Cum apud Veteres dubitaretur, an furiosi filius vel filia posset nuptias contrahere, & de filia non fuisset res adeo dubia, de utroque sexu hîc definit Imper. ut possint liberi furiosi, vel mente capti Patris, nuptias contrahere, sed adhiberi debebit consilium curatoris Patris, & nobiliorum propinquorum, & adhibendum est arbitrium judicis, vel Episcopi loci, ut ita suppleatur consensus Patris, qui per furorem non amittit patriam potesta-
2 tem, unde colligunt: Quoties in lege vel statuto parentis vel mariti, vel propinquorum consensus in aliquo actu requiritur, toties si ille cujus consensus requiritur, propter furorem consentire nequeat, requirendum esse consensum Superioris, *Tiraq. de legib. connub. Gl. 8. num. 30. & 122. Petr. Barb. in l. 2. §. fin. num. 26. ff. solut. matrim.* Collige
3 ex *hac leg. 2.* Furiosum & mente captum a pari procedere, *Masc. concl. 1049. n. 2. Menoch. cons. 82. num. 196.* conferantur tradita supra in *l. 28. C. de Episc. audient.* quæ eadem est cum *hac lege*, hoc non advertente Triboniano.

L. Si quis Alumnam. 26.

SUMMARIA.

An possim ducere puellam servilis conditionis a me educatam & manumissam? 1.
Ratio decidendi. 2.
Duplex exceptio. 3.
Vinculum patriæ potestatis per emancipationem tollitur. 4.
Reverentia & pudor naturalis manent per emancipationem. 5.
Quam ex sacro fonte levavi uxorem ducere non possum. 6.
Ampliatur jure Can. 7.
Pœnæ incestus hic non obtinent. 8.
An cognatio spiritualis pro ficta & imaginaria sit habenda. 9.
Mens auctoris. 10.
Jus Saxonicum. 11.

1 Educavi puellam aliquam servilis conditionis, eam manumissam voló mihi copulare
2 matrimonió. Quæritur: *An possim?* Quiá quasi filiam educavi; Resp. autem aliquan-
3 dó, quiá non fuit filia, sed additur duplex exceptio: 1. nisi adoptavi in filiam, manumissam, & jam emancipatam salva pietate ducere non possum, *hic & §. 1. Inst. h. t.* quia li-
4 cet vinculum tollatur Patriæ Potestatis per
5 emancipationem, reverentia tamen, & pudor naturalis, & impedimentum honestatis
6 manet, *l. semper 42. h. t.*: 2. nec possum du-
7 cere eam, quam ex sacro fonte levavi, quod jus Canonicum in *tit. de cognatione spirituali* latius extendit, adeo, ut si quis susceptam ex sacro fonte duxerit, Incestum committat, *Menoch. l. 2. A. Q. casu 502. num. 27. & seq. Farinac. qu. 149. num. 48. & seq. Caballinus resol. crim. 200. num. 67. Sanchez de ma-*
8 *trim. lib. 7. disp. 47. Gutierrez de matr. c. 110.* licet pœnæ incestus hic non obtineant, *Caball.*
9 *d. l. num. 69. Farin. q. 50.* Sed cognationem illam spiritualem fictam & imaginariam vocat *Rittershus. lib. 1. different. c. 15. Gerhar-*
10 *dus d. tom. de conjugio §. 367.* quia tamen prohibitio hæc ab Imperatore Justiniano processit, putarem tutius peti dispensationem, nisi
11 contrarium consuetudine receptum, ut de terris Saxonicis testatur *Berl. p. 4. concl. 33. num. 24.*

L. Sancimus. 27.

SUMMARIA.

Interdictum Julia & Papia. 1.
Correctum a Justiniano. 2.
Licet majorum 60. annis nuptiæ sint dissuadendæ, nihilominus tamen præcise prohibendæ non sunt. 3.
Si vero vir plane ad omnem copulam incapax, quid juris? 4.

1 Lege Juliâ & Papiâ interdictum erat ma-
2 joribus sexagenariis matrimonium: Sed cum ante SCto Claudiano esset concessum Maribus, ut majores Sexagenariis possent contrahere nuptias, in hoc loco Justinianus ad fœminas extendit, *hic & l. 12. de legitim. hered.*
3 Colligitur ex *hoc textu*: Quamvis majorum 60. annis & eorum, qui in decrepita ætate sunt, nuptiæ dissuadendæ sint & impedien-
4 dæ, nihilominus tamen præcise prohibendæ non sunt, nisi vir plane ad omnem copulam esset incapax, quo tamen casu si hoc impedimentum sciret fœmina & eo non obstante nuptias peteret, non putarem precise prohibendum matrimonium. Vid. *Gerhard. de conjugio §. 233. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 92. num. 20. & seq. Petrus Barbos. in l. 1. num. 64. ff. sol. matr. Cyprıanus de sponsal. c. 9. §. Super totum.*

L. Libertam. 28.

SUMMARIA.

Quæsita a marito dignitas non dirimit nuptias. 1.

Nec

Nec dignitas patri quæsita dirimit nuptias liberorum. 2.
Ratio negationis. 3.
Uxor corruscat radiis & dignitate mariti. 4.
Crescente dignitate mariti constante matrimonio, crescit etiam dignitas uxoris. 5.
Privilegium mariti communicatur etiam uxori. 6.

1 Quæsita a marito dignitas, v. gr. Senatoria,
2 nuptias non dirimit, nec dignitas patri quæsita dirimit nuptias liberorum. Nam si dignitas marito accedens dissolveret nuptias,
3 felicitas mariti esset calamitas uxoris. Ergo æquius est, marito evecto, extolli etiam dignitatem uxoris. Sic prosperitas soceri, qui Senator factus, etiam liberis, & eorum conjugibus non nocet, sed potius prodest. Sic
4 ergo duo inferuntur ex *hac lege*: I. Uxorem corruscare radiis & dignitate mariti; & II.
5 Crescente dignitate mariti constante matrimonio crescere etiam dignitatem uxoris, *Tiraq. de nobilit. cap.* 18. *num.* 1. *& seq. Cagnolus ad l. cum quædam puella ff. de*
6 *jurisd. num.* 12. Et privilegium mariti communicatur uxori, *Petr. Barb. ad l. quia tale* 14. *n.* 23. *ff. sol. matr.*

TITULUS V.

De incestis & inutilibus nuptiis.

L. Liberta. 1.

SUMMARIUM.

Liberta si ducta sit a patrono, divertere nequit invito patrono, imo nec volente eo.

Liberta a Patrono si ducta sit, divertere nequit patrono invito, imo ne volente quidem, præsertim Jure Canonico, & Divino; atque Ecclesiastico nostro.

L. Neminem. 2.

SUMMARIA.

Polygamia simultanea in toto Imperio est prohibita. 1.
Imo etiam jure divino primævo & novi testamenti. 2.
Pœna bigamorum de jure veteri quænam. 3.
Hodie eadem quæ adulterorum. 4.

1 Polygamia simultanea in toto Imperio
2 prohibita, imo etiam jure Divino primævo, & Novi Testamenti, ut pluribus probat *B. Gerhardus.* §. 306. *& seq. Sanchez de matrim. t.* 7. *disp.* 70. *per tot.*, *Far. q.* 140. *num.* 1. *& Tarnov. de conj. l.* 2. *c.* 19. *Harpprecht. in* §. 1. *Inst. de nupt. num.* 31. *& seqq. Carpz. pract. crim.*
3 *p.* 2. *qu.* 66. *num.* 4. *& seqq.* Bigamorum autem
4 pœna præter infamiam erat arbitraria: hodie eadem quæ adulterorum, *Nov.* 117. *c.* 11. *Auth. hodie C. de repudiis.* Vid. *Carpz. in pr. crim. d. q.* 66. *num.* 24.

L. Cum ancillis. 3.

SUMMARIA.

Inter servum & ancillam non potest esse matrimonium, sed contubernium. 1.
Inter Decurionem & ancillam nulla consuetudo esse potest. 2.
Horum assertorum rationes. 3.
Liberi hominis ignoranter cum ancilla contrahentis & hujus vice versa matrimonium jure Canon. nullum est. 4.
Rationes. 5.
An sit ipso jure naturali nullum. 6.
Si sciat libera persona alterius conditionem servilem, tunc matrimonium hoc valet jure Canonico. 7.
In nuptiis hominum propriorum passim domini consensus requiritur. 8.
Ancilla in matrimonium cum libero collocata a domino libertatem consequitur. 9.

1 Inter Servum & Ancillam non potest esse
2 Matrimonium, sed Contubernium: imo inter Decurionem & ancillam nulla consuetu-
3 do esse potest, tum ne ordo Decurionum dedecoretur, nec ancilla dominis citra suum factum privetur, & pœna gravissima dominis eorum vel procuratoribus, id est, qui loco potentiorum prædia administrabant, imponitur, si ad has incestas nuptias conni-
4 veant, quod & hodie jure Canon. locum habet, si liber ignorans contrahat cum ancilla, vel libera cum servo, nam hoc matrimonium hoc ipso jure esset nullum, *c.* 2. 3.
5 *& ult. X. de conjugio servorum*: quia hoc matrimonium 1. repugnat fini sacramentali (sano sensu intelligendo, quatenus matrimonium suo modo rei sacræ signum) id est, cohabitationi: 2. bonæ fidei: 3. bono prolis, quæ a parenti nec ali, nec religiose educari posset, *Gutierrez de matrimonio c.* 90. *n.* 1. Un-

6 2. Unde nonnulli putant, ipso jure naturali, nullum esse hoc matrimonium, & non solo jure Ecclesiastico per rationes adductas a *Sanchezio lib.* 8. *disp.* 19. *n.* 15. *& Cypræo c.* 13. §. 38. licet *Sanchez num.* 19. dissentiat ab
7 illis a se citatis. Sed si sciat libera persona alterius conditionem servilem, licet nec tunc possit esse matrimonium, *per hanc l.* jure tamen Canonico validum est, per *c.* 1. *d. t. Azorius p.* 2. *instit. moral. lib.* 2. *c.* 6. *qu.* 10. *Panorm. in c.* 2. *d. t. num.* 3. *Gutierrez. d. l. num.* 23. *Rittershus. de different. jur. civ. & canon. lib.* 1. *c.* 19. Idem est, si post compertam veritatem, is qui prius ignorabat, postea de novo consenserit in matrimonium, *cap.* 4. *c.* 29. *Rittershus. d. c.* 19. *Cujac. ad d. t.* Ignorantia autem hic præsumitur, & e diverso scientia alterius partis probanda, *Gutierres d. qu. num.* 14. *& seq.* Aliud autem est in conditione servitutis, non veræ, sed Adscriptitiæ, vel Originariæ, *Sanch. d. l. num.*
8 20. *Cypr. d. l. in fine*, quamvis in nuptiis adscriptitiorum seu propriorum hominum Domini consensus passim requiratur, *Mevius p.* 5. *dec.* 130., qualis causa de prohibitione nuptiarum ex causa civili ad consistoria non so-
9 let remitti, *Mev. p.* 3. *dec.* 115. Si autem dominus ancillam colloeet in matrimonium cum libero, illa hoc pacto libertatem consequetur, *Auth. ad hoc C. de latina libertate toll. Sanchez l.* 7. *disputat.* 26. *Gutier. de matrimonio cap.* 19.

L. Qui contra. 4.

S U M M A R I A.

Incestarum nuptiarum pœna prima est dotis & donationis propter nuptias caducitas. 1.
Limitatur. 2.
An & quatenus error juris a pœna incestus excuset. 3. 6.
Contrahentes incestas nuptias donationibus mutuis se indignos reddunt. 4.
Et donata fisco sunt applicanda. 5.
Minor ætas an etiam excuset. 7.
An hæc & aliæ pœnæ etiam de eo casu intelligendæ, quando jure Can. vel municipali prohibitæ sunt nuptiæ? 8.
Covarruvias & alii *notantur.* 9.

1 Prima pœna incestarum nuptiarum est, quod sicut dos fit caduca, *l.* 52. *ff. de rit. nupt.* nulla enim hic dos §. 12. *Inst. de nupt.* ita etiam donatio propter nuptias fiat caduca, *l.* 4. *h. t.* cum hæc duo ad paria judicentur.
2 Sed hoc intelligendum, nisi ex errore probabili tales nuptias contrahant, quod de er-
3 rore facti notissimum. Sed quid de errore juris? Resp. *Covarr. in epit. p. c.* 6. §. 8. *n.* 22. excusari nuptos a prædicta pœna amittendi bona propria, licet error juris non operetur lucri adquisitionem, imo si clam contractum matrimonium, error juris nunquam excusa-
4 bit, *l. fin. de rit. nupt.* Collige ex *hac l.* Quod contrahentes incestas nuptias donationibus se
5 reddant indignos, & donata Fisco sint applicanda, *Farin. qu.* 149. *n.* 134. *Menoch. cons.* 50. *n.* 47. Idem est, si error quidem concurrat, sed supinus, *P. Barb. ad l. si cum dotem* §. *fin. n.* 24. *ff. soluto matrimonio*, ubi in seqq. plu-
6 ra de hac lege habet usque ad 30.: II. Errorem facti non tantum, sed & juris, scilicet civilis, non naturalis, excusare a pœna incestus, *Menoch. d. l.* 91. *& seqq.* scilicet quoad amissionem rerum suarum, non quoad lucrum, *Covarr. p.* 2. *c.* 6. §. 8. *n.* 37. & ita mulier, quia in ea præsumitur ignorantia juris civilis, *l.* 57. §. 1. *ff. h. t.* excusatur per *l. & Ant. Mat. ad l.* 49. *Dig. tit.* 3. *c.* 6. *n.* 3. *& seqq.*:
7 III. Minorem ætatem etiam excusare ob præsumtam ignorantiam, *Menoch. d. l. n.* 8. *Farin. q.* 149. *Molina disp.* 200. *n.* 9. Sed hoc & antecedens limitat Imperator, si errore comperto, vel adepta majorenni ætate, discesserint
8 ob invicem. Sed Quæritur: *An hæc & aliæ pœnæ, quæ in l.* 6. habentur, *etiam de eo casu intelligendæ, quando jure Canonico vel*
9 *Municipali prohibitæ sunt nuptiæ*; Quod contra *Covarr. p.* 2. *c.* 6. §. 8. *n.* 30. *Menoch. n.* 66. *Trentacinq. lib.* 3. *tit. de matrim. res.* 4. *n.* 10. recte negant *Clarus* §. *incestus num.* 3. *Vinc. de Franchis dec.* 240. *num.* 16. *Klock. cons.* 184. *num.* 58. *& seq. Vivius dec.* 319. *Boer. dec.* 264. *num.* 13.

L. Fratris. 5. & L. Licet. 8.

S U M M A R I A.

Fratris mei viduam ducere non possum neque jure divino. 1.
Rationes decidendi. 2.
Uxoris meæ defunctæ sororem ducere etiam jure divino prohibitum. 3.
Ampliatio prioris regulæ. 4.
Ampliationis ratio. 5.
Magistratus episcopalia jura habens dispensare hic potest. 6.
Sententia auctoris de hoc casu. 7.

1 Regula habetur duplex: I. Fratris viduam in
uxorem ducere non possum, quod etiam ju-
re divino prohibitum, *Levit.* 18. *v.* 16. *& Le-*
2 *vit.* 20. *v.* 21. ubi additur ratio, quia est nu-
ditas fratris tui, id est, frater tuus eam nu-
davit, & factus est cum ea una caro, *Gerh.*
3 §. 471.: II. Regula: Non licet mihi ducere
uxoris meæ defunctæ sororem, quod ipsum
etiam jure divino prohibitum, *Levit.* 18. *v.*
4 18. *Gerhard. d. tr.* §. 275. Prior Regula am-
pliatur *in l.* 8. licet frater non convenerit
cum ea, quæ nunc vidua est, & corpore
non fuerint juncti. Atque adeo sponsa fra-
tris, quæ fuit de præsenti, uxor mea esse
nequit, *Beust. de matrim. p.* 2. *c.* 51. *Gerhard.*
§. 362. *Cypr. de matrim. c.* 6. *n.* 3. *Du. Car-*
5 *pzov. lib.* 2. *Jurispr. Eccles. def.* 107. Et sane
hæc merito placuerunt, nam cum incertum
plerumque sit, ad quam usque lineam amo-
ris cum sponsa quisque sua pervenerit, in
re dubia abstinere tutius est, & licet non ad
ultimam lineam pervenerint, in verecundum
tamen est eam amplexus tuos ire, quæ oscu-
lis patris, vel fratris, maduerit, *Anton. Matth.*
6 *in lib.* 48. *ff. tit.* 3. *c. ult. n.* 26. Magistratum
tamen jura Episcopalia habentem, hic dispen-
sare posse, eo quod sponsa fratris non sit
uxor fratris cognita, quod solum hic atten-
dit etiam jus Divinum, tradunt *Gerhard.* §.
363. *Beust. p.* 3. *cap.* 24. *Carpz. lib.* 2. *def.* 121.
ubi litteras *B. Gerhardi* allegat, quamvis ob
allegatam ab *Ant. Matthæi* rationem, caute
in dispensatione procedendum esse non dubi-
7 tem. Et si mihi talis casus offerretur, non
dubitarem sponso petenti sponsæ sororem ju-
ramentum purgationis deferre, si cetera pa-
ria, & vir sit perspectæ probitatis & pieta-
tis (*a*).

L. Si quis incesti. 6.

SUMMARIA.

Aliæ sequuntur incestus pœnæ. 1.
Liberi ex incestu suscepti legitimi non sunt. 2.
Non sunt in potestate parentum. 3.
*Parentes iis donare vel quid relinquere ne-
queunt.* 4.
*Bona parentum incestuosorum neque testamento
extraneis relinqui possunt.* 5.
Quibusnam serventur. 6.
*Nuptiæ incestæ si consummatæ sunt, modus tol-
lendæ patriæ potestatis.* 7.
Incestuosus testari prohibetur. 8.
Limitatio. 9.
*Nepos legitimus ex incestuoso filio natus ab
avo heres institui nequit.* 10.
Ratio decidendi. 11.
*In pœnalibus sub masculino comprehenditur
etiam fœmininum.* 12.

1 Hic continentur aliæ pœnæ incestus. Nam
2 liberi non sunt legitimi, qui ex incestu su-
3 scepti, nec ergo in potestate erunt parentum,
4 nec iis parentes donare quid, vel relinquere
5 possunt. Incestuosi parentes testamento etiam
6 extraneis nihil possunt relinquere, sed bona
eorum servantur liberis justis & legitimis
usque ad tertium gradum, Parentibus ad se-
cundum, item fratribus, sororibus, patruis
& amitis: nisi quis eorum conciliator earum
nuptiarum fuerit, *d. l.* 6. His deficientibus bo-
na deferuntur Fisco, tam in fœminis quam
in maribus, *l.* 6. *h. t.* Notetur ergo obiter:
7 I. Modus tollendæ patriæ potestatis, scilicet
nuptiæ incestæ consummatæ, *Covar. de matrim.*
8 *p.* 2. *c.* 6. §. 8. *n.* 20.: & II. Quod talis ince-
9 stuosus prohibeatur testari, nisi inter eos,
qui ex facultate juris ipsi possunt succedere.
10 Ex *hac lege* etiam inferunt *DD.*: III. Ne-
potem legitimum ex incestuoso filio natum
non posse ab avo institui, *Peregr. de jure
Fisci lib.* 3. *tit.* 18. *n.* 54. & quos hic citat *A.
Barbosa hic n.* 8. & præter eos *Covar. p.* 2. *de*
11 *matrim. cap.* 8. §. 5. *n.* 19. quia non nisi inter
personas hic enumeratas testari potest, & si
filius

(*a*) De Jure Leviratus videatur Calmet ad Cap. XVIII. & XX. Levitici; quo satis patet licere conjugium cum vidua fratris, si mortuus sit sine liberis, præterea nihil. Inde liquet utrumque Jure Divino cautum stante Republica Hebræorum, & alterum non prohibitum Jure naturali; collapsa vero Republica, abrogatis cæremonialibus, quod vetitum est hodie de Leviratu, non Jure Divino, sed Ecclesiastico prohiberi: quod vero obgannit de *Magistratu habente jura Episcopalia*, & de *imaginariis impedimentis* parcendum auctori qui loquitur secundum statuta Protestantium: & id adnotare ad singula fastidium est. Cessit Synagoga; cessere cum ea & Lex & Sacerdotium & Sacrificia, proinde & omnia impedimenta conjugii a lege præscripta, iis tantum exceptis, quæ jure naturali inducuntur; quod si quæ in Ecclesiam, quæ Synagogæ successit, redeant, ea non jure illo antiquo veteris legis, sed jure vel a Christo vel ab Ecclesia statuto redeunt obligantque.

filius incestuosus viveret, per indirectum re-
12 linqueret filio: IV. Colligunt: etiam in pœnalibus sub masculino comprehendi fœmininum, *hic & l. 7. §. 1. ff. de Jurisd. & in c. si quis suadente c. 17. qu. 4. Tiraq. de retr. consang. §. 1. Gl. 9. & 214. Rittersh. in nov. p. 2. c. 4. n. 22.*

Auth. Incestas.

SUMMARIA.

Continuatur in recensione pœnarum incestus. 1.
Ob delictum alterius per consequentiam aliquis successione privari potest. 2.
Ob incestum omnia bona confiscari possunt. 3.
An Authentica hac per Authent. bona damnatorum C. de bon. præscript. sit sublata. 4.
In toto jure generi per speciem derogatur. 5.
An ipso jure fiat confiscatio. 6.
Vasallus hoc casu feudum an amittat? 7.
Incestuosus non in bonis tantum, sed in persona etiam punitur. 8.
Incestuosus inter pares curiæ locum habere nequit. 9.
Quatenus dicta locum habeant. 10.

1 Hæc Authentica addit pœnam aliam; scilicet confiscationem, non tantum dotis, sed omnium bonorum, scilicet deficientibus liberis legitimis, item deportationem, & fustigationem, si persona sit vilis: in milite etiam cinguli spoliatio additur, & liberi (legitimi scilicet) propter hoc delictum patris liberantur Patria Potestate: his tamen alendi paren-
2 tem onus incumbit. Ex *hac Authentica* Colligitur: Quod quis ob delictum alterius possit privari successione, quod fit per consequentiam, nam principaliter plectitur ille, qui non potest habere heredem, & potuisset hoc crimine non commisso, cognatos excludere, & cum lex sit domina rerum, potest etiam spem succedendi adimere pœnam,
3 *Rittersh. in novell. p. 4. c. 2. n. 24.*: II. Quod ob incestum omnia bona confiscari possint, non tantum dos vel donatio propter nuptias.
4 Sed Quæritur: *Annon hoc per Authentic. bona damnatorum c. de bonis præscriptor. sit sublatum?* Quod negatur communiter; quia *d. auth. bona*, loquitur de illis criminibus, quibus nominatim, non est irrogata per leges publicatio bonorum, non autem in illis, quæ specialiter bonorum publicatione ple-
5 ctuntur; in toto enim jure generi per speciem derogatur, *Farin. q. 149. n. 128. Menoch. lib. 2. casu 50. n. 49. Trentac. lib. 3. tit. 3. de matrim. res. 4. n. 3. Rittershus. d. c. 2. num. 35.* Sed conf. *Auth. allegata*. Ex ipsa autem Novella originali colligunt. *hic gl. & DD.* & post alios *Sich. n. 2. Clarus §. incestus num. 2. Tren-*
6 *tac. d. l. n. 4. & Menoch. n. 48.* ipso jure fieri confiscationem, modo constet de crimine.
7 Et sic etiam Vasallum amittere feudum volunt Feudistæ, quos allegat *Rosenthal. de feudis cap. 10. concl. 37. n. 1. & seqq.* Notetur
8 etiam, incestuosum non tantum in bonis puniri, sed etiam in persona, scilicet Deportatione, Fustigatione, vel Relegatione simplici, *Farin. d. q. p. 2. Menoch. d. l. n. 46. & seq. Berl. p. 4. concl. 32. & seq.* Notetur etiam his casus, ubi liberi viventibus parentibus succedunt, cum onere tamen alendi parentes.
9 Demum Incestuosus ipso jure infamis, & ideo inter pares curiæ locum habere nequit, nam dicitur hic cingulo privandus, *Rosenth. de*
10 *feud. d. concl. 37. n. 7. Farin. d. l. n. 136.* Sed semper repetendum est, hæc locum habere in incestu contra jus Civile commisso, non vero contra jus Canonicum vel Municipale, & sic non habere locum has pœnas putat *Cephal. consf. 226. per totum*, si quis uxoris suæ affinem in quarto gradu cognoverit. Sed si jure divino prohibitæ nuptiæ, locum haberent hæ pœnæ, v. g. si quis scienter fornicetur cum ea, quæ fratre compressa est, vel a patre aut socero.

Auth. Ex complexu.

SUMMARIA.

Liberis ex incestu natis nihil debetur. 1.
Nec alendi sunt e bonis paternis. 2.
Ratio hujus. 3.
Recedit jus Canon. ab iis, quæ n. 2. dicta. 4.
Et cum hoc jus Cæsareum. 5.
Restrictio juris civilis hac in parte facienda. 6.
Limitantur pœnæ in Authenticis recensita. 7.
Dubitatur circa primam limitationem. 8.
Quoties gradus jure divino & civili prohibitus, ibi dissolutio jure civili & canonico indistincte locum habet. 9.

1 Liberis vero ex incestu natis nihil debe-
2 tur, nec alendi sunt e bonis paternis; ut
3 omnis memoria nefandi delicti aboleatur, & parentes pro affectu in liberos magis eorum miseria, quam sua terreantur, *l. 8. ff. h. t.*
4 *Quod metus causa*. Quod ultimum tamen jure Canonico secus, *c. 6. X. qui filii sint legitimi*. Vid. *Surdus de alim. tit. 1. q. 10. Paleot-*

5 *tus de nothis c.* 46. quam Constitutionem,
quia juri naturæ conveniens, servandam esse
etiam in foro Cæsaris vult *Peregr. de jure Fi-*
6 *sci lib.* 3. *c.* 18. *n.* 55. Sed & ipsa juris civi-
lis dispositio intelligenda non est de alimen-
tis, sine quibus partus vitam amitteret, hoc
enim cum jure naturæ pugnare, sed de iis
alimentis, sine quibus per laborem vel alia
via vitam conservare posset, *Molina disp.* 168.
7 *n.* 1. *Azorius p.* 2. *inst. mor. l.* 22. *c.* 2. *q.* 1. Sed
has pœnas, quæ in Authenticis habentur,
jam recensitas limitat aliter, *Peregrinus de
jure Fisci lib.* 5. *tit.* 1. *n.* 12. *& seqq.* quod 1.
non habeant locum, ubi quis ignorans con-
traxisset, licet scientia indepta cohabitet,
quia lex contractum punit: 2. quod non ha-
beant locum, nisi in nuptiis incestis ratione
sanguinis: & 3. nisi iis, quæ Jure Civili sunt
prohibitæ, non jure Canonico, ut supra dixi-
mus: & 4. non in consuetudine extra ma-
trimonium, nec in sponsalibus, nec nuptiis
spe dispensationis celebratis, *Clarus d.* §. *n.* 5.
& 6. quorum omnium ratio in *l. pen. ff. de*
8 *pœnis*. Sed de prima limitatione, quam etiam
Clarus habet in §. *incestus n.* 9. licet dubita-
re ob *l.* 4. *h. t.* ubi errore comperto disceden-
dum esse dicitur, ideoque eam sententiam
omnino falsam esse existimo, cum *Ploto ad
l. si quando C. unde vi n.* 289. *& Trentacinq. de
matrim. resol.* 4. *n.* 7. *versu* 4. *& ult. &c.* sicut
etiam de illa sententia semper dubitavi,
quando *Beust. de connub. p.* 2. *qu.* 52. *& Dn.
Carpz. p.* 4. *const.* 23. *def.* 11. *& lib.* 2. *Jurispr.
eccles. defin.* 99. statuunt, haud dissolvendum
esse matrimonium in gradu prohibito con-
tractum, in linea collaterali & jam con-
summatum; nam hæc opinio etiam *l.* 4.
& huic Auth. repugnat, & §. *non tamen*
9 *omnes Inst. de nuptiis*. Et ideo si gradus
jure Divino & Civili prohibitus legatur, dis-
solutio jure Civili & Canonico indistincte lo-
cum habebit, juxta tradita *Menoch. d. cas.* 502.
n. 46. *& num.* 105. *& Farin. d. qu. n.* 144. nec
Glossa allegata ab iis nec *Felinus* hoc ha-
bent. Sed *Glossa in Clement. de consang.* in
verbo: *scienter*, de pœna tantum remittenda
agit, non vero de conjugio non dissolvendo,
& *Felinus* eo loco, quem allegant, nec pœ-
nam remittendam esse dicit. Nec quarta li-
mitatio absolute intelligenda.

L. Humilem. 7.

S U M M A R I A.

Senator personam humilem ducere nequit. 1.
Quænam sit humilis persona. 2.
Non fortuna, sed vitæ genus vilem aliquam reddit. 3.

1 Senator humilem personam ducere nequit,
2 *l.* 44. *ff. h. t.* Sed *quæ est humilis persona?*
Resp. non ea, quæ pauper est, sed quæ
serva, liberta, Scenica, tabernaria, aut mer-
cimoniis præfuit, aut harum vel arenarii fi-
3 lia. Nota bene: Non fortunam, sed vitæ
genus vilem reddere, *c. illa* 6. *c.* 15. *qu.* 1. *c.
legimus* §. *potentia dist.* 63. *Gail. lib.* 2. *obs.* 95.
n. 20. *Wesenb. cons.* 18. *n.* 27. *Farin. cons.* 70.

L. Ab incestis. ult.

S U M M A R I A.

Rescripta incestum permittentia quatenus sint jure nulla. 1.
Contra jus divinum nulla valet dispensatio. 2.
Ejus est ligare, cujus est solvere. 3.
Pontificii notantur. 4.

1 Rescripta, quæ permittunt incestum, sunt
ipso jure nulla, quod de conjugio prohibito
jure divino intelligimus, nam quæ sunt jure
municipali prohibita, omnino a Principe con-
2 cedi possunt. Sed contra jus divinum nulla
dispensatio locum habet, v. g. si Princeps
permittat, ut fratris aut sororis filiam, aut
3 fratris uxorem ducere liceat, nam ejus est
ligare, cujus est solvere, *c. litteras* 13. *X.
de rest. spoliat. Gerhard. de conj.* §. 346. *Beust.
p.* 2. *c.* 56. *Carpzov. in Jurispr. Eccles. l.* 2. *def.*
4 109. licet dissentiant *cum Concilio Tridentino*
Pontificii, præsertim *Gutierrez de matrim.
c.* 122.

TITULUS VI.

De interdicto matrimonio inter Pupillam & Tutorem seu Curatorem, filiosque eorum.

S U M M A R I A.

Matrimonium inter tutorem & pupillam est prohibitum. 1.
Rationes prohibitionis. 2.

Ra-

Rusticus fraude deprehensus se rusticitate sua excusare non potest. 3.
Maxime quando errat in jure civili notorio, & contra speciem honestatis peccat. 4.
Tutor pupillam filio suo dare non potest. 5.
Mater pupillæ nubere tutori non prohibetur. 6.
Nec vitiatur matrimonium ex post facto, si mariti pater constituatur nurus suæ curator. 7.
Regula, ut quæ ab initio consistunt, in irritum recidant, si deveniant in eum casum, a quo incipere non debent, non valet in matrimoniis. 8.
Tutor vel curator pupillo suo filiam elocare non prohibetur. 9.
Ratio. 10.
Tutor si pupillæ vel curandæ rationes reddidit, & illa 25. annum ut & tempus restitutionis scilicet quadriennium excessit, potest eamdem uxorem ducere. 11.
Ampliatur. 12.
In matrimoniis non divino jure sed humano prohibitis Principi & qui Episcopalia jura habet dispensare licet. 13.
Ex nuptiis cum pupilla sine dispensatione superioris contractis colligitur ficta doli confessio, & sequitur infamia. 14.
Observantia juris Canonici & morum. 15.
Reverentialis metus matrimonium non impedit. 16.
Magnus matrimonii favor. 17.

QUia *hic Titulus* parum apud nos utilitatis spirat, ideoque methodice *hunc titulum* tractabimus.
1 Inter Tutorem & Pupillam prohibitum
2 matrimonium, 1. ne rationes subtrahantur, & tali conjunctione fraus administrationis tegatur, *l. pen. h. t.*: 2. Ob vim ac potestatem, quam tutor habet in personam pupillæ, & venerationem ei debitam, nec valet excusatio ejus, qui rusticitatem aut ignorantiam allegat, cum sit ignorantia Juris, *l.* 1.
3 *h. t.* quando enim fraus reprehenditur in rustico, tunc rusticitate sua se excusare non potest; ut exemplis declarat *Menoch. lib.* 2.
4 *arbit. quæst. cas.* 194. Præsertim vero rusticitas non excusat, quando rusticus errat in jure civili notorio, & contra speciem honestatis peccat, *Tiraq. de pœn. semp. caus.* 11. *n.* 9. *& seq. & August. Barbosa locupleratus l.*
5 16. *c.* 66. *axiom.* 1. Nec potest Tutor pupillam suo Filio dare, *l.* 4. *h. t.* ubi libertus filio suo naturali, id est, in servitute genito & postea manumisso pupillam suam in uxorem dedit, alias matrimonium esset nullum, repetitur dos data, tutor fit infamis, *l. pen. h. t. Gutierrez de tutel. p.* 2. *c.* 12. *n.* 2.
6 & liberi illegitimi, *l.* 6. Sed non prohibetur 1. Mater pupillæ nubere Tutori, cum cessent superiores rationes *l.* 2. *Gutierrez d. c.* 12. *n.* 7. *Monti de tutel. c.* 31. *effect.* 8. *n.* 24. ex qua tamen lege non sequitur, quod matris maritus manserit tutor filiæ seu privignæ suæ, uti tradit *Finckelth. obs.* 53. *n.* 31. 2.
7 Nec vitiatur matrimonium ex post facto, si mariti pater constante matrimonio constituatur nurus suæ curatori, *l.* 3. *h. t.* ubi ratio quod rite contractum matrimonium ex post facto vitiari non possit, licet ob suspicionem consultius faciet pater, si se excuset & alius substituatur. *Nota bene*: In
8 matrimoniis non valet illa Regula: ut quæ ab initio consistunt in irritum recidant, si deveniant in eum casum, a quo incipere non debent, *Cujac. ad hunc tit. hic.* Sic,
9 si generum meum adoptem, non dissolverentur nuptiæ. Sed adoptio magis impeditur, *l. pen. ff. de ritu nupt.*: 3. Nec prohibetur tutor vel curator pupillo suo filiam elocare: *l.* 5. *h. t. & l.* 64. §. 2. *de rit. nupt. Gutierrez d. c.* 12. *num.* 5. & gener non ita
10 revereretur socerum, ut nurus, nam hæc verecundia fere plerumque remittet rationum redditionem, talis non esse solet generi verecundia, *Cujac. ad hunc tit.* Aliam rationem reddit *Montanus d. eff.* 8. *n.* 25. ne scilicet protrahantur filiarum nuptiæ, in quibus major est metus infamiæ, & præterea non est præsumendum tutorem filiam suam
11 obtrusisse invito pupillo: 4. Si pupillæ vel curandæ reddidit rationes, & illa vigesimum quintum ætatis annum & tempus restitutionis, scilicet quadriennium excesserit, *l.* 6. *h. t. & l.* 62. §. *fin. ff. de R. N.* potest illam uxorem ducere. Nam hoc casu utraque ratio supra adducta cessat, *Montan. d.*
12 *eff.* 8. *n.* 22. *Gutierrez d. c.* 12. *n.* 3.: 5. Nec prohibetur, si pater pupillæ eam tutori decedens destinavit, *l.* 6. *h. t. & l.* 66. *de R. N.* hanc enim voluntatem patris, quam hujusmodi conditionem filio quæsivisse spectata & cognita prius futuri generi integritate atque fide verosimile est, ad exitum perduci, SCtum non impedit, *Montan. d. eff.* 8. *nu.* 21.: 6. Nec is, qui Rescripto Principis hoc impetravit, *l. pen.* quia enim prohibitio Juris Civilis est, ideo Princeps dispensa-
13 re potest. Nam in matrimoniis, quæ non jure

jure divino, ſed humano vetita ſunt, licet Principi & qui jura Epiſcopalia habet, diſpenſare, *Carpz. in Juriſpr. Eccleſ. p. 2. def. 109. & ſeqq. Sanch. de matrim. lib. 3. Covarr. de*
14 *matr. p. 2. c. 6.* §. 9. Ex qua *l. pen.* notandum, ex nuptiis cum pupilla contractis ſine diſpenſatione ſuperioris, colligi fictam confeſſionem doli & ſequi infamiam, ait *Bacch. ad tit. de his qui not. infam. pag.* 773.: 7. Nec is, qui pro tutore geſſit, *l. fin. h. t.* quia ceſſat ſecunda ratio, & alias nemo ejus nuptias ambire poſſet, cujus negotia adminiſtravit: Unde concludunt legem pœnalem de vero tutore loquentem; ad eum, qui pro tutore geſſit, non eſſe extendendam, *D. Cuno de pactis lib. 1. c. 22. n. 130. & ſeq. Setſerus de juram. l. 1. c. 22. num.* 8.
15 Sed huic prohibitioni factæ vero tutori derogatum eſt jure canonico, vel moribus noſtris, ut licitum ſit contrahere nuptias cum ea, cujus tutela adminiſtrata, per id tamen non liber eris a reddendis rationibus, ut tradunt *DD.* communiter, *Salyc. ad l. fin. Gerhard. de conjug.* §. 377. *Rolandus a Valle in tr. de lucro dotis qu.* 100. *Menoch. lib. 2. A. Q. caſu* 194. *num.* 12. *Beuſt. de Sponſal. c.* 21. *Rittersh. in diff. lib. c.* 20. *Gutierrez d. l. n.* 8. *Montanus de effectu, in fine, Perez in hoc*
16 *& ſeq. titul. utroque in fine*, quia reverentia-
17 lis metus non impedit matrimonium, & magnus favor matrimonii, & hoc mores ſequuntur, *Ritteshuſ. d. l.*

TITULUS VII.

Si quacunque præditus poteſtate, vel ad eum pertinentes ad ſuppoſitarum Juriſdictioni ſuæ adſpirare tentaverint nuptias.

L. Si quis. un.

SUMMARIA.

Tenor legis. n. 1.
Magiſtratum gerens, quando per vim vult conciliare nuptias, ſe in omnibus aliis cauſis puellæ poſtmodum ſuſpectum reddit, & quoad totam cognationem. 2.
Caſus in eo notabilis, quod conatus puniatur. 3.
Uſus textus hujus adhuc poteſt occurrere. 4.
Liberrimum oportet eſſe conſenſum in nuptiis. 5.
Si quis poteſtate ſua abutatur ad terrendum alium, publica vis eſt. 6.

1 Qui in poteſtate conſtitutus, id eſt, Magiſtratus, ſi nuptias appetat feminæ, invita ea, aut parentibus ejus, & minis id perficere tentet, ob ſolum conatum, virgo & parentes ejus Proci juriſdictione liberantur, miſſa conteſtatione, & ille decem auri libris mulctatur, dignitateque privatur, quam intra biennium recuperare non poterit, ratio hic eadem, quæ in *l. un. tit. 2. h. libri*; niſi quod ibi de ſponſalibus, & de eorum effectu, hic de nuptiis & conatu agatur. Colligit ex *hac lege Molina tr.* 5.
2 *diſp.* 23. *n.* 5. Quando Magiſtratum gerens per vim vult conciliare nuptias, quod tunc reddit ſe ſuſpectum in omnibus aliis cauſis puellæ, & quoad totam cognationem, ut infert *Barboſa hic* poſt *Tiraquell. de pœnis temp. cauſ.* 51. *n.* 68. per *l. 1. & 2. ff. de lib. cauſ.* Quod de Vicario hic habetur, de Vicario Præfecti prætorio intelligit *Barboſa*.
3 Notetur hic caſus: ubi conatus punitur, nam procul dubio caſus hic tunc fuit fre-
4 quentiſſimus, ſed nec hodie puto *hunc textum* ceſſare, nam ſi Præſes per vim extorquere conetur hunc conſenſum, omnino puniendum hoc eſt delictum, nam licet non ſit punibile hodie matrimonium inter Præſidem & provincialem puellam, punibilis tamen eſt vis & violentia terrore poteſtatis
5 illata provinciali, nam liberrimum oportet eſſe conſenſum in nuptiis, & vis hæc publi-
6 ca eſſet, ſi quis poteſtate ſua abutatur ad terrendum alium. Et ideo non ſimpliciter dicendum, *hanc legem* inter abrogatas eſſe ſcribendam, nam licet Præſidi in ſua provincia, maxime ſi patria ejus ſit, hodie liceat contrahere nuptias, ut ex aliis tradit (*Groneweg*en,) non tamen vis inferenda, nec concuſſio.

TITULUS VIII.

Si nuptiæ ex Reſcripto petantur.

L. Quidam. 1.

SUMMARIA.

Contra voluntatem parentis & liberorum Reſcriptum a Principe pro nuptiis impetrari non debet. 1.

Sub

Sub qua poena. 2.
Sponsalibus rite contractis vel ad consummandum matrimonium, vel ad restituendas arrhas in duplum Princeps adiri potest. 3.
Verbum obreptionis & subreptionis *promiscue usurpatur.* 4.
Princeps non potest supplere consensum parentis vel filiae, nec eo invito filiam ejus alicui jungere. 5.
Princeps nunquam vult praejudicare tertio. 6.

1 Contra voluntatem Parentis & liberorum non debet Rescriptum impetrari a
2 Principe, pro nuptiis, sub poena deportationis & amissionis bonorum, nec liberi sunt
3 legitimi; sane si sponsalia sint rite contracta, tunc vel ad consummandum matrimonium, vel ad restituendas arrhas in duplum Princeps adiri potest, quia haec jure petuntur. Colligunt ex *hac lege*, *Menoch. lib.* 2. *A. Q. cas.* 201. *n.* 13. *& Mascard. concl.* 11. 28.
4 *n.* 2. verbum *obreptionis & subreptionis*, promiscue usurpari, ex quibus hoc notat
5 *Barb. hic*; & Nota igitur, Principem non posse supplere consensum Parentis, vel filiae, nec eo invito filiam ejus alicui jungere, conferantur tradita *Carpz. in Jurispr.*
6 *Eccles. lib.* 2. *def.* 52. & nunquam Princeps vult praejudicare tertio.

L. Nefandissimum. 2.

SUMMARIA.

Fratris sororisve nuptiae ne Rescripto quidem Principis concedi possunt. 1.
Ratio. 2.
Subjicitur exemplum aliud. 3.
Tunc quoque impetratio est prohibita, cum petitio denegata. 4.
Superiori in matrimoniis jure humano prohibitis dispensare licet. 5.
Sed. ista dispensatio non nisi cum conscientiae laesione petenda. 6.

1 Fratris, Sororisve filiae nuptiae, ne quidem per Rescriptum Principis concedi pos-
2 sunt, ratio in *l. fin. sup. de inc. nupt.* quia, quae jure Divino prohibita, ex non reci-
3 piunt dispensationem, ut *d. l.* dictum. Sic igitur Princeps dispensare non potest, ut ducam uxoris sororis filiam, vel patrui viduam, vel amitam *&c.* Observa ex *hac le-*
4 *ge*: Tunc etiam impetrationem esse prohibitam, cum petitio denegata, quod saepius
5 recurret. Licet Superior dispensare possit in matrimoniis jure humano prohibitis, sine gravi causa tamen eam dispensationem non
6 esse petendam, nisi quis conscientiam suam vulnerare velit, *Covar. de matrim. p.* 2. *c.* 6. §. 9. *Sanchez de matrim. l.* 8. *disp.* 18. *nu.* 10. *Perez hic in fine.*

TITULUS IX.

De secundis nuptiis.

L. Si qua. 1. Auth. Eisdem. &
L. Si qua ex foeminis. 2.

SUMMARIA.

Nuptiarum secundarum divisio. 1.
Infamis aliqua vidua fieri potest, si intra tempus luctus renubat. 2.
Quale tempus tam olim, quam hodie luctui destinatum. 3.
Vel si ex stupro pariat. 4.
Vel olim, quae suscepta liberorum tutela denuo renubat. 5.
Plures ejusmodi viduae. 6. & seqq.
Viduae praeposteratione secundarum nuptiarum indignam se reddit relictis a priori marito. 7.
Procedit etiam in iis, quae ex sponsalibus vel pactis dotalibus a priori marito accepit. 8.
Item si usufructus antenuptialis donationis ipsi relictus. 9.
Marito secundo ultra tertiam bonorum partem nihil conferre possunt ejusmodi viduae. 10.
Nec ei possunt ultra tertiam bonorum partem relinquere. 11.
Quaecunque in testamento alius ipsi reliquit, ea mulieri tali non debentur. 12.
Horum ratio. 13.
De poenis secundarum nuptiarum, remissive. 14.
Jure Canon. poenas hasce sublatas volunt. 15.
Examinatur & refutatur juris Canonici ratio. 16.
Jus Saxonicum. 17.
Periculosum etiam est, Sponsalia inter luctus annum concedere. 18.
Ratio. 19.
Limitatur. 20.
Non procedit limitatio de jure Sax. 21.
Vidua ex priori matrimonio uterum gerens, ut nuptias celebret cum alio, nunquam dispensari potest. 22.

Pro-

Prohibitionis ratio. 23.
Talis vidua fit infamis. 24.
Ubi timetur commixtio sanguinis, ibi merito sequimur jus Civile, non Canonicum. 25.
Separatæ conjugi permittendum non est, ut statim nubat. 26.

1 NUptiæ secundæ sunt vel festinatæ seu præmaturæ, vel sunt maturæ. De il-
2 lis loquitur *l.* 1. *&* 2. Igitur viduæ, quæ
3 olim intra decem menses, hodie intra annum luctus, *l.* 2. *h. t.* renubunt, *Auctor in l.* 9. *n.* 1. 10. *ff. de his qui not. infam.* (non tamen si tantum sponsalia contrahunt, *l.* 10. §. 1. *ff. de his qui not. infam. Riminaldus l.*2.
4 *cons.* 155. *n.* 4. *Auctor d. l. n.* 2. vel ex stu-
5 pro pariunt, *Auth. eisdem h. t.*) olim etiam, quæ susceptа tutela, contra sacramentum denuo nubunt, etiam post annum luctus (hoc ultimum tamen hodie secus, cum jurare non teneatur, per *d. authent. eisdem*, *& Auth. Sa-*
6 *cramentum, infra quando mulier*.) 1. reddun-
7 tur infames: 2. amittunt ea, quæ a priori marito ipsis relicta, cum iis se reddant indignas, ob injuriam marito priori, nuptiarum secundarum præposteratione, illatam.
8 Idem est in iis, quæ ex sponsalibus, vel pactis dotalibus a priori marito acceperunt,
9 *l.* 2. *h. t.* & si ususfructus antenuptialis donationis ipsis relictus sit, hunc tales viduæ
10 amittunt, per *Auth. eisdem*: 3. Marito secundo ultra tertiam bonorum partem in dotem
11 nihil conferre possunt: 4. nec ei possunt ultra tertiam bonorum partem testamento relinquere. Unde, si uxor marito hoc casu tertiam relinquat nemine præter maritum instituto herede, jure adcrescendi non pertineret ad maritum, ne uxor directo contra legem agat. Et ideo hoc casu uxor partim intestata decederet, *Cephal. cons.* 60. *n.* 12.:
12 5. Quæcunque in testamento alius ipsis reliquit, vel etiam maritus, ea mulieri non debentur, sed ascendentibus, descendentibus, & agnatis ad secundum gradum, his deficientibus, Fisco. Sed cur non statim adquiritur Fisco, sed prius aliis personis? Resp. *P. Barb. ad l.* 1. *p.* 7. *n.* 17. *& seq.* quia mulier deliquit tantum contra civiles, non contra bonos mores naturales: sed quid si gravida vidua ex matrimonio nuptias contrahat, nonne contra bonos mores juris naturalis peccat? Resp. ita quidem est, sed Fisco tamen non statim adquiri puto, quia textu speciali destituimur: 6. Nemini succedunt
13 ab intestato, ultra tertium gradum, ratio horum est, partim in mixtione sanguinis,
14 partim in reverentia marito priori debita. De quibus pœnis secundarum nuptiarum Vid. *Trentac. lib.* 3. *tit. de matrim. res.* 5. *n.* 2. *& seqq. Anton. Gabr. lib.* 3. *tit. de sec. nupt. concl.* 5. *Molina tr.* 4. *de J. & J. disp.* 8. *Farin. p.* 2. *fragment. lit. M, num.* 397. *& seqq.* & has pœnas præfestinatarum nuptiarum (quæ mulieribus, non viris irrogantur, *Trentac. de res.* 6. *n.* 8. *Gabriel. d. l. num.* 7. *Sanchez de matrim. l.* 7. *disp.* 87. *num.* 20. licet de honestate secus, *Carpzov. lib.* 2. *jurispr. eccles. def.* 160.
15 *Gerhardus* §. 200.) Jure Canonico sublatas esse volunt, per *C. pen. & ult. X. h. t. Doctores in l.* 1. *h. t. Covar. de matrim. p.* 2. *cap.* 3. §. 9. *num.* 6. *Joan. Gutierrez in l. nemo potest de legat.* 1. *num.* 19. *Joan. Petr. Surdus de aliment. tit.* 9. *qu.* 30. *Molin. tr.* 2. *disp.* 157. *n.* 9. *& d. disp.* 8. *num.* 5. *Farin. d. l. num.* 398. *Gerhard. de*
16 *conjugio* §. 99. ubi rationem juris Canonici
17 examinat & refutat. Sed in foro Saxonico omnino locum habet prohibitio, ne vidua intra annum luctus nubat, licet dotem aliaque bona non amittat, *Carp. d. lib.* 2. *def.* 161. *& seq.* Et omnino optandum, ut illa dispositio juris civilis apud nos observaretur, & nemini benedictio sacerdotalis vel consummatio matrimonii concederetur, nisi impetrata dispensatione ob justam causam, de quo
18 *Carpz. d. l.* imo & periculosum judico, etiam Sponsalia concedere intra annum luctus,
19 quamvis concedat hæc *Carpz. def.* 161. quia incertum est, ad quam lineam amoris suspensis nuptiis interim venerint, *Auth. ad l.* 11.
20 *ff. de his qui not. infam. n.* 3. *&* 4. Si tamen mulier intra annum luctus luxuriose vivat, nihil mutatum in jure Canonico, ergo hic casus manet sub dispositione juris civilis, *Joan. Garon. in auth. eisdem h. t. n.* 18. *Clarus*, in verbo *stuprum num.* 6. *Tuschus lit. N concl.* 164. *num.* 45. *Trentac. d. res.* 5. *n.* 9. *Auctor ad*
21 *d. l.* 11. *ff. de his qui not. infam. num.* 8. licet jure Saxon. hoc non habeat locum, *Carpz. d. lib.* 2. *def.* 162. *Berlich. p.* 4. *concl.* 31. *n.* 23.
22 imo nunquam dispensari debere aut posse,
23 cum vidua ex priori matrimonio uterum gerente, ut nuptias celebret cum alio, cum hoc semper turpe & in Ecclesia Christi intolerabile fuerit visum, ut ait *Beza in tr. de*
24 *repud. p.* 89. & in tali fœmina locum adhuc habet infamia, juxta *Baldum in l. liberorum* 11. §. 1. *ff. de his qui not. infam.* per illum
25 textum, & ideo, ubi timetur commixtio san-

sanguinis, merito sequimur jus Civile, non Canonicum, *Anton. Gabr. d. tit. concl.* 5. *num.* 5.
26 *& Carpz. d. l.* 2. *def.* 150. & ideo nec separatæ conjugi permittendum, ut statim nubat, *Carpz. d. lib.* 2. *def.* 165.

L. Fœminæ. 3. cum tribus Auth. seqq. Auth. Uxore. & L. 9. §. 1.

SUMMARIA.

Nubens femina, matrimonio quocunque modo soluto, & post annum luctus impune nubit. 1.
Limitatur. 2.
Harum nuptiarum pœna duplex distincte proponitur. 3. 4.
In Authent. Ex testamento *circa hunc casum distinguitur.* 5.
Interpretes circa prius distinctionis membrum. 6.
Rationes interpretum. 7.
Mulier cum consensu liberorum ad secundas nuptias impune transire potest. 8.
Vidua ad secunda vota se conferens memoriam prioris mariti deposuisse videtur. 9.
Pœnæ num. 3. *dictæ an ad nepotes etiam extendantur?* 10.
An locum quoque habeant pœnæ, si luxuriose postea vivit Mulier? 11. 12.
An idem obtineat, si liberi prioris matrimonii in secundas nuptias consentiant. 13.
Notatur Fach. 14.
Contraria sententia verior & receptior. 15.
Pœnæ supra enarratæ locum habent etiam in viro. 16.
Item, si uxor a marito uni liberorum pupillariter substituta. 17.
Ratio. 18.
Quando dictæ non locum habeant, fusius. 19.

1 Si matrimonio sive per mortem, seu aliter, sive per divortium soluto, *Authent. uxore h. t. & l.* 9. §. 1. post annum (luctus)
2 nubat fœmina, impune nubit, nisi ex priori
3 matrimonio liberi sint superstites, & harum nuptiarum pœna est alia in bonis a marito priori acquisitis, alia in bonis propriis. De illis agitur *hac l.* 3. *& duab. seqq.* de his *l.* 6. De illis constituitur, omnia lucra prioris matrimonii, sive sint donata propter nuptias a Marito, vel ab alio ipsius nomine, *Auth. in donatione h. t.* sive sponsalitiæ largitates, sive donata mortis causa, sive inter vivos donata, quæ alias morte donantis confirmari solent, *l.* 32. *ff. de donat. inter virum & uxo-*
4 *rem*, sive legata & similia, quoad proprietatem amittit vidua nubens, nam horum omnium mater tantum habet usumfructum, proprietatem autem liberis prioris matrimonii conservare debet, inter quos ea pro lubitu potest distribuere, *l.* 13. *h. t.* quod tamen in *Auth. lucrum* corrigitur, ubi dicitur: *hac omnia æqualiter inter liberos esse distribuenda*, ne ex affectu distribuat, cum soleant viduæ denuo nubentes affectum mutare, & cum omnes liberi pariter sint dehonestati, *Nov.* 22. *c.* 25. Eadem ratio est eorum, quæ dum uni liberorum primi matrimonii defuncto succedit, acquirit. Eorum enim, si adhuc alii liberi superstites sunt, habet tantum usumfructum, si non sint superstites, habet proprietatem *hac l.* 3. §. 1.
5 Sed in *Authent. ex testamento*, distinguitur, utrum ex testamento succedat uni libero-
6 rum, & tunc succedit, ut quivis alius heres,
7 id est, in pleno dominio, quod tamen *DD.* quidam de eo casu intelligunt, quando testamentum post nuptias secundas factum, nam tunc injuria per nuptias secundas illa-
8 ta, filio testatore remissa videtur, nam potest mulier cum consensu liberorum ad secundas nuptias impune transire, aut ab intestato, & in adventitiis succedit pleno jure, in profectitiis tantum quoad usumfructum, quia hæc a patre proficiscuntur. Hæc ita in allegatis
9 textibus habentur, & horum ratio est, quia vidua ad secunda vota se conferens videtur memoriam prioris mariti deposuisse, & illi ideo, & liberis prioris matrimonii gravem injuriam intulisse, *Nov.* 22. *cap.* 40. *&* 48.
10 *Harppr.* §. 1. *de usufr. n.* 45. Et hæ pœnæ etiam in nepotibus ex primo matrimonio relictis locum habent, per §. 1. *hujus l.* 3. *Myns. cent.* 5. *obs.* 24. *n.* 4. *Ant. Gabr. lib.* 3. *tit. de secundis nuptiis, concl.* 1. *num.* 8. *Sanchez lib.* 7. *disp.* 89. *n.* 12. quod tamen in hac materia strictissime intelligenda in dubium merito vocatur *a Cephalo in cons.* 463.
11 *n.* 6. *& seq.* & pœnæ hæ locum habent, si postea luxuriose vixerit, *Myns. d. l. num.* 5. *Gabr. d. l. n.* 12. & sane, si hoc ex jure Civili probari potest, non reperietur jure Canonico sublatum, quod tantum de nuptiis loquitur.
12 Sed fateor sententiam hanc, quod vidua, post annum luxuriose vivens, incurrat has pœnas, non diserte probari, & nescio, annon sententia hæc neganda sit, cum *Sanchez*
13 *lib.* 6. *disp.* 9. *n.* 5. Idem, si liberi prioris matrimonii consentiant in secundas nuptias,

14 esse putat *Fach. lib.* 3. *cap.* 65. Sed senten-
15 tia contraria verior & receptior, nimirum sufficere consensum liberorum etiam tacitum, multo magis expressum, ad id, ut pœna evitetur, *Farin. d. l. n.* 404. *Gabriel. d.l. num.* 36. *Menoch. cons.* 155. *num.* 13. *&* 16. *Surdus decis.* 99. *num.* 12. *Sanchez* qui contrariis respondet
16 *lib.* 7. *disp.* 89. *num.* 48. Locum habent etiam pœnæ in viro per *d. Nov.* 22. *cap.* 23. vers. *& hæc communis &c. Joann. Gutierrez lib.* 3. *pract. quæst.* 95. *n.* 3. *& Sanchez d. disp.* 89. *n.* 10.
17 Locum etiam habent pœnæ hæ, si uxor
18 a marito uni liberorum pupillariter substituta, nam tunc in bonis a patre non aliunde profectis, tenetur ea reservare ceteris liberis, *Sanchez d. l. num.* 15. Sed non habent
19 locum pœnæ hæ, 1. quando matrimonium secundum non consummatum, quia pœnalis hæc constitutio est, *Sanchez d. l. n.* 13.: 2. non habet locum in eo casu, quando prioris matrimonii filius vel filia matrem instituit heredem, per *Auth. ex testamento Sanchez d. disp.* 89. *n.* 41. ubi hoc *n. seq.* indistincte intelligit, sive ante nuptias secundas testatus sit, sive post: 3. limitantur hi textus, si liberi prioris matrimonii consenserint in nuptias secundas, *Sanchez d. disp.* 89. *n.* 43. licet ille consensus sit tacitus, *Decius cons.* 206. *n.* 4. & quos allegat *Sanchez d.l. n.* 44.: 4. limitantur, si defunctus consensum præstiterit secundis nuptiis, per adducta a *Sanchezio d. l. n.* 49.: 5. si mater renubens sit minor; nam quia prohibitio civilis juris est, & quodam modo contra jus naturale ac gentium, quo matrimonia libera, ideo minor non continetur sub prohibitione generali, *Menoch. cons.* 626. *n.* 10. *&c.* Et ideo strictissime hæc materia est accipienda, *Ceph. cons.* 463. *num.* 4. *& seqq.* Sed quia hæc, ut infra dicam, parum habent hodie utilitatis, poterunt videri plura hac de re apud *Sanchez d. qu.* 89. *& seqq. Castill. de usufr. cap.* 2. *Covarr. de matrim. p.* 2. *c.* 3. §. 9. *Rayserum in tr. de secund. nupt. Rittershus. in nov. p.* 4. *c.* 3. *& seqq. Thesaur. l.* 1. *q.* 28. *& duabus seqq. & p.* 3. *q.* 58. *num.* 6. *& p.* 4. *qu.* 66. *Rimin. v.* 3. *cons.* 293. *& cons.* 304. *num.* 64. & passim, *Menoch. cons.* 134. *num.* 6. *& seqq. & cons.* 398. *& cons.* 308. *num.* 1. 12. 14. 24. *& seqq. P. Barbos. in l. si ab hostibus* §. *fin. n.* 72. *&c.*

Auth. Sed & si quis.

SUMMARIUM.

Facti species.

Uxor pacta est, si non existant liberi, de tertia parte donationis propter nuptias lucranda; si existant, de asse. Ergo donationem propter nuptias lucratur: sed cum secundas nuptias contraheret, amittit ejus proprietatem, verum cum aliquid de ea alienasset, moritur tertius filius, hujus portio propter pactum pleno jure redit ad matrem, & sic pro tertia parte validatur alienatio, de qua Auth. obscura vid. *Cujac. in nov.* 22. *mihi p.* 1714. *in fin. & seq.*

L. Dum aliis. 4.

SUMMARIA.

Uxor binuba liberis tam prioris quam posterioris matrimonii lucra nuptialia reservare tenetur. 1.
Ratio decidendi. 2.
Quilibet liberi lucra nuptialia, quæ a parente suo pervenerunt habent præcipua. 3.

1 Ut uxor binuba tenetur liberis prioris matrimonii reservare lucra nuptialia a primo marito quæsita, ita secundi matrimonii liberis a secundo marito sibi donata vel relicta, tenetur reservare, sive ad tertias
2 nuptias contulerit, sive non, ut inter libe-
3 ros constet æqualitas. *Nota bene*: Quoslibet liberos lucra nuptialia, quæ a parente suo pervenerint, habere præcipua.

L. Generaliter. 5. Pr.

SUMMARIA.

Intellectus legis. n. 1.
Abrogatur per Nov. 2. c. 1. & Nov. 22. c. 25. *n.* 2.
Pœnæ secundarum nuptiarum communes sunt viris & uxoribus. 3.
Limitatur dupliciter. 4.

1 Quod de matre convolante ad secundas nuptias dictum est hactenus, id locum etiam habet in patre, ut nudum tantum usumfructum habeat, nec alienare possit, &
2 cetera. Sed quod hic libera dividendi potestas patri conceditur, id abrogatur *Nov.* 2.
2 *c.* 1. *& Nov.* 22. *c.* 25. Colligunt ex *hac l.* 5. *pr.* Quod pœnæ secundarum nuptiarum sint com-
3 munes viris & uxoribus, exceptis 1. iis, quæ

quæ ob festinatas infliguntur nuptias: 2. Excipitur etiam administratio bonorum filii, quæ parenti citra alienationem concessa est *hac l.* 5. sed de hoc actum supra.

§. 1. Et Auth. Hæ res.

SUMMARIA.

Sensus §. num. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Ratio decidendi negative. 3.

1 Licet liberi primo decedentis Parentis v.g. patris, heredes non sint, modo heredes sint secundo morientis, v. g. Matris (imo hodie licet neque hujus heredes sint per *Auth. seq.*) possunt petere sponsalitiam largitatem a parente suo profectam, modo non sint ingrati liberi, ratio additur in *fine nostri*
2 §. 1. *ne quod in favorem &c.* Sed quæritur hic: *An ad id, ut liberi ingratitudine sua beneficio legis se indignos reddant, requira-*
3 *tur exheredatio*: Quod negandum videtur, quia hic non agitur de liberis ab omni successione excludendis. Nec *Novella nostra* exheredationis mentionem fecit, *Nov. scil.* 22. *cap.* 23. & 36. *Rittershus. in Nov. p.* 4. *cap.* 5. *n.* 22.

§. 2. Et Auth. Si tamen.

SUMMARIA.

A patre vel matre ad secundas nuptias non convolante liberi largitates seu donationes non alienatas iis mortuis vindicare possunt. 1.
Observatio hodierna. 2.

1 Licet Pater vel Mater ad secundas nuptias non convolaverint, non alienatas tamen ab iis largitates seu donationes possunt liberi vindi-
2 care iis mortuis; sed hodie, si abstineant nuptiis secundis parentes, in dote vel donatione propter nuptias pleno jure adipiscuntur unam partem liberorum, (*Ein Kindertheil*) quam alienare possunt, reliqua non, de quo *infra l.* 6.

L. Hac edictali. 6. pr. L. Quoniam. 9. pr. & Auth. Ad eos solos.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Mutatur hac lex per l. 9. pr. h. *n.* 2.
Sed denuo per Authent. Ad eos solos, *confirmatur.* 3.
Ampliatur. 4.
Plura de hac lege remissive. 5.

1 Maritus aut uxor si ad secundas nuptias convolaverint, non possunt de suis & propriis bonis ullo titulo, vel inter vivos, vel ultima voluntate plus conferre in novam conjugem, quam contulit in unum liberorum prioris matrimonii, & illum quidem, qui minimum accepit, & si quis plus de facto dederit; id ut datum liberis prioris matrimo-
2 nii læsis deferendum, *l.* 6. *in fine pr.* quod licet *l.* 9. *pr.* mutatum, dum ibi dicitur, quod non applicandum sit læsis, sed utriusque con-
3 jugii liberis; denuo tamen per *Auth. ad eos solos*, confirmatum, scilicet quod hodie tantum liberis primi matrimonii jus revocandi competat, & inter se dividendi ea, quæ in secundum conjugem collata sunt, supra legitimum modum, nisi scilicet res, ante matrimonium initum, fuerit conjugis, *l.* 18. *sup.*
4 *de donat. ante nupt.* Et *hanc legem* extende, ut non tantum vitrico, sed & liberis primi matrimonii plus relinquere non possit, per verba textus: *Omni circumscriptione per interpositam personam &c. Gabr. d. c. de secundis nuptiis concl.* 4. *n.* 44. & *n.* 57. *Vinc. de Franchis dec.* 437. *Thes. dec.* 170. quos sequitur *Klock. cons.* 64. *num.* 19. & *seq. v.* 2. Secundo, pars minor data filio, non illa tantum intelligenda est, quam filius habuit ex testamento Patris, sed etiam quam a vivo & superstite habuit, per verba *in fine princ. hujus legis*, *Sanchez d. l.* 7. *disp.* 88. *n.* 3. & quos allegat, & si minus legitima uni liberorum reliquit, attendendum est, non quid reliquerit, sed quid relinquere debuerit, atque ita tota legitima consideranda est, cui respondentem quantitatem etiam secundo conjugi relinquere potest, cum verba cum effectu sint accipienda, *Anton. Gabr. d. tit. de secund. nupt. concl.* 4. *n.* 34. *Fachin. lib.* 3. *cap.* 62. *Sich. hic n.* 16. & *Jo: Franc. Balth. tit.* 1. *resol. Bavar. res.* 13. *n.* 13. Sic etiamsi aliquis liberorum prioris matrimonii per statutum vel renunciationem plane sit exclusus, propterea non debet excludi conjux secundus vel secunda, quia ita nullum infert pater vel mater filio illi vel filiæ injuriam, etsi nihil vel parum relinquat, quia non tenetur aliquid relinquere. Et cum *hæc lex* de titulo lucrativo expresse loquatur, ideoque ad onerosum contractum non est extendenda, per ea tradit *Sanchez d. lib.* 7. *disp.* 89. *n.* 26. & *Balthas. d. l.*

5 *d. l. n.* 15. plura hac de lege videsis apud *Cephalum conf.* 412. *n.* 30. *&c. Michalorium de fratribus p.* 3. *c.* 13. *n.* 161. *Cuno de pactis c.* 6. *n.* 201. *& c.* 16. *n.* 130. *Gratianus t.* 2. *c.* 300. *n.* 44. *&* 47. *Riminaldus conf.* 47. *n.* 9. *& conf.* 241. *& conf.* 243. *per totam Cothm. conf.* 311. *num.* 57. *&c.*

§. 1. Et Auth. Sed si aurum.

SUMMARIA.

Conjux secundus contrahens nuptias retinet usumfructum, & amittit proprietatem in immobilibus. 1.
Secus in mobilibus. 2.
Donatio propter nuptias in pecunia parata facta semper liberis tradenda cum onere trientalium usurarum. 3.
Annui reditus ad immobilia referuntur. 4.

1 Conjux secundus contrahens nuptias amittit proprietatem, & retinet tantum usumfru-
2 ctum, quod in immobilibus planum: Sed in rebus mobilibus conjux, qui secundas nuptias contrahit, propter metum dispensationis ita habet usumfructum, ut res æstimatas accipiat, & satisdet, se rem aut pretium restituturum, quod si non satisdet, res mobiles æstimatæ tradendæ liberis, qui satisdare debent, se parenti usuras pretii trientales, id est, 4. pro 100. soluturos, & si omnes liberi moriantur, bona pleno jure restitutum iri parenti. Sed si neque liberi velint, aut non possint satisdationem præstare, tunc ea ob respectum parenti debitum, potius paren-
3 ti permittenda, quam liberis. Si etiam donatio propter nuptias in pecunia parata facta, semper hæc liberis tradenda, cum onere trientalium usurarum per *d. Auth. Rittershus. in nov. p.* 4. *c.* 4. *n.* 14. Colligunt ex ver-
4 bis: *annonarum civilium*, annuos reditus ad immobilia referri, *Gail. lib.* 2. *obs.* 10. *n.* 1. *Coler. de process. execut. p.* 1. *c.* 3. *n.* 248. *Carpz. p.* 1. *Jurispr. Const.* 5. *def.* 16. *Covar. lib.* 3. *res. c.* 7. *n.* 2. *Struv. syntagm.*

§. 2. Leg. 6. & L. Si quis 8. §. ult.

SUMMARIA.

Tenor §. n. 1.
§. hic *loquitur de matre.* 2.
§. *ult.* leg. 8. *de patre.* 3.
A die illa, qua res ad conjugem renubentem pervenerunt, tacita liberis hypotheca competit. 4.

1 A die quo pervenerunt lucra nuptialia ad superstitem conjugem, quia ad secundas nuptias convolavit, competit liberis prioris matrimonii tacita hypotheca, in omnibus aliis
2 bonis Patris vel Matris. Nam §. *hic leg.* 6.
3 loquitur de matre; §. *ult. vero leg.* 8. loquitur de patre, & additur temperamentum in *d.* §. *ult.* quod propterea non impedienda sit administratio, vel alienatio ceterorum bonorum, cum res transeat cum onere, nec liberi debeant rationum redditiones
4 petere a parente. Colligitur hic casus, tacitæ hypothecæ, quæ a die illa, quæ res illæ ad conjugem renubentem pervenerunt, competit, *Mozzius de subdivis. pign. n.* 8. *Berlich. p.* 1. *concl.* 67. *n.* 102.

Ad legis 6. §. 3. L. 8. §. 1. & 2. & Auth. Nunc autem.

SUMMARIA.

Parentes a secundis nuptiis abstinentes de lucris nuptialibus libere disponere possunt. 1.
Si nihil disponunt, lucra ad liberos primi matrimonii revertuntur. 2.
Jus hodiernum. 3.
Lucra nuptialia a parentibus nondum consumta liberi vindicare possunt. 4.
Licet heredes non sint. 5.
Si heredem parens in donatione propter nuptias instituit, quid juris. 6.
Deciditur. 7.
Excipitur. 8.
Liberi prioris matrimonii lucra ad posteriorem conjugem devoluta percipiunt, licet nuptiæ secundæ non fuerint contractæ. 9.
Sub alienatione etiam institutio heredis continetur. 10.
Limitatur remissive. 11.
Licet pater heredem instituat alium, non tamen in hac institutione veniunt lucra illa nuptialia, sed ea liberis prioris matrimonii reliquisse videtur. 12.

1 Parentes a secundis nuptiis abstinentes, pos-
2 sunt de lucris nuptialibus libere disponere, si tamen nihil disponant parentes, hæc lucra ad liberos primi matrimonii revertuntur, licet nullius parentis heredes sint, ex *l. scili-*
3 *cet hac sexta* §. 3. Sed hoc hodie in portione illa virili, quæ pleno jure ad parentem pertinet, locum habet *Auth. si tamen h. t. Rittershus. ad nov. p.* 4. *c.* 5. *in fine & c.* 4. *n.* 24.
4 Sed lucra nuptialia nondum consumta liberi poss

5 post mortem parentum vindicare possunt, li-
6 cet heredes non sint, *d. l. fin.* Sed *quid si heredem in donatione propter nuptias insti-*
7 *tuat?* Resp. hoc facere ipsum posse, quia
8 hæc species alienationis est, *d. l.* 8. §. 2. quamvis si aliquem generaliter heredem instituat, videatur excepisse hæc lucra, *Auth. nunc autem h. t.* ratio in *argum. l.* 6. *ff. de pign.* Colligitur ergo: I. hoc singulare ex *l.* 6. §. *ult.*
9 Quod liberi prioris matrimonii percipiant lucra ad posteriorem conjugem devoluta, licet nuptias secundas non contraxerit, per *l.* 8.
10 §. 1.: II. Ex §. 2. *l.* 8. Colligitur: Sub alienatione etiam institutionem heredis contineri, *Surdus de aliment. tit.* 8. §. 38. *n.* 1. & *Fusar. de substit. qu.* 593. *n.* 34. & quos ibi refert *Barbosa*, *Tiraq. d. retr. consang.* §. 26. *gl.* 1.
11 *n.* 5. *Carpz. p.* 2. *Const.* 32. *def.* 16. ubi limitat,
12 & *Cephal. cons.* 371. *n.* 30.: III. Quod Pater, licet heredem instituerit alium, non tamen in hac institutione venient lucra illa nuptialia, sed ea liberis primi matrimonii reliquisse videtur.

L. In quibus. 7. Et L. 8. pr.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Deciditur. 2.
Descendentium potior causa quam collateralium. 3.

1 Habuit quidam tres liberos, unus vero eorum ante patrem decessit relicta filia vel nepote, Quæritur: *An hujus portio fratribus ejus, an vero filiæ aut nepotibus debeantur?*
2 Affirm. posterius, quia descendentium potior
3 causa quam collateralium.

§. Talem. 3. L. 8.

SUMMARIA.

Casus formatur ab Accursio. 1.
Sed difficultate non caret ejus interpretatio. 2.
Hic §. ad causarum decisionem allegari vix potest. 3.
Anteriores nuptiæ ea quoque dicuntur, quas nullæ sequuntur. 4.

1 *Principium hujus legis*, ut & §. 1. & 2. & *ult.* supra habuimus, restat *hic* §. cujus alias obscuri hunc esse vult sensum *Accurs.* Mortuo primo marito, si alii non nubat vidua, & bona quæsita a primo illo marito potuit alienare, sed si non alienavit, poterunt liberi ea vindicare, sive heredes sint, sive non, cum ea bona seorsim spectentur, & ab hereditate quasi secernantur. Sed *quid si ex liberis alii adierint, alii repudiarint?* Resp. eo casu bona illâ pertinere ad eos tan-
2 tum, qui adierint, sed difficultate non caret hæc interpretatio, *Vid. Salyc. ad hunc* §. *Gudofredus*. Ita Liberi adeuntes pro parte hereditatem paternam vel maternam, lucra nu-
3 ptialia alienata revocare non possunt. Ideoque vix *hic* §. ad decisionem causarum alle-
4 gari potest, interim hoc concedo, anteriores nuptias eas etiam dici, quas nullæ sequuntur, sicut prius testamentum.

L. Quoniam. 9. pr. & Auth. Ad eos solos.

SUMMARIA.

Corrigitur per hanc legem l. 6. h. *n.* 1.
Sed denuo approbatur d. l. 6. *per* nov. 22. c. 27. *n.* 2.

1. In *l.* 6. *princ. in fine* dictum, lucra nuptialia acquiri liberis prioris matrimonii, quibus per secundas nuptias injuria illata, sed illud per *hanc legem* 9. corrigitur, ubi illa lucra
2 liberis utriusque matrimonii addicuntur. Sed per *nov.* 22. *c.* 27. ubi dicit Imperator, se meminisse alicujus constitutionis, in qua utriusque matrimonii liberis hæc lucra addicta, sed sibi jam aliud placere, & sic redit *ad leg. hac edictali* 6. ut scilicet redeant ad liberos primi matrimonii. Ita Imperator sibi non constitit, *Rittershus. ad novell. p.* 4. *c.* 5. *n.* 12.

§. 1. L. 9.

SUMMARIUM.

Ampliantur hactenus dicta.

Hæc quæ hactenus dicta sunt de lucris reservandis liberis prioris matrimonii, non tantum locum habent si morte sit solutum prius, sed etiam si per repudium; res est plana.

L. Cum apertissime. 10.

SUMMARIA.

Liberi qui vere ingrati probabuntur, privabuntur beneficio leg. 6. *n.* 1.
Ratio. 2.
Ingratitudo non præsumitur, nec probatur ex assertione parentum, sed liquido probari debet. 3.

An pœnæ harum secundarum nuptiarum sint sublatæ. 4.
Communis opinio. 5.
Leges hæ in regionibus his non observantur. 6.
In quibusdam vero utique vigent. 7.
Wesenbecius *quomodo hic intelligendus*. 8.
Praxis hodierna. 9.

1 Liberi qui vere ingrati probabuntur, pri-
2 vabuntur beneficio *leg.* 6. ratio in textu:
3 *liberi enim scientes*, &c. Colligunt ex *hac lege* potissimum ex assertione parentum, sed liquido probari debere, Vid. *Mascard. d. concl.* 897. *per totum*, & quos hic *Aug. Barbos.* al-
4 legat: Sed quæritur: *An pœnæ harum secun-*
5 *darum nuptiarum sublatæ?* Respond. commun. DD. eas sublatas esse, quæ merum continent odium secundarum nuptiarum; non vero quæ in favorem liberorum primi matrimonii principaliter statutæ sint. Vid. *Covarr. de sponsal. p. 2. c. 3. §. 9. n. 5. Gail. lib. 2. obs. 58. n. 6. & 8. Pruckman. vol. 2. cons. 1. n. 371. & cons. 585. Nevizan. in sylva nupt. lib. 2. n. 78. Hartm. tit. 34. obs. 5. n. 1. Jo: dal Castillo de usufr. c. 2. n. 9. & seq. Forsterus de success.*
6 *lib. 4. c. 9. n. 3.* Sed quicquid sit, in his regionibus non poterit exemplum facile allegari ubi hæ leges observatæ fuerint. Dicen-
7 dum puto, in quibusdam regionibus adhuc vigere, sicut *statuta Bavarica* hac de re allegat *Jo: Franc. Balth. d. res. 13. & Norimbergensis, Rittershus. d. c. 5. n. 16.* Sed aliis Provinciis, ut & apud nos non videmus hæc jura observari, & ita de locis Saxonicis aliisque
8 provinciis intelligendus est *Wesenbecius ad Schneidew. in tit. success. parentum n. 32. Mich. Grassus §. successio, ab intest. q. 25. Colerus decis.*
9 *40.* & alii. Apud nos parentes ad secunda vota se conferentes tenentur tutores petere liberis, & Inventarium bonorum conscribere, quod notissima praxis docet, hoc vocant: (*Vorhero Richtigkeit machen mit den Kindern*,) & idem alibi frequentari tradit *Rittershus. p. 4. c. 6. in fine*, & ideo in titulo hoc parum utili, concisior fui.

TITULUS X.

Si secundo nupserit mulier, cui maritus usumfructum reliquit.

L. Si usumfructum. un. junct. Auth. seq.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Lex hæc per Authent. seq. restringitur. 2.

1 MAritus usumfructum legavit uxori, in bonis suis, id est, mariti propriis, & tunc uxor amittit secundis nuptiis usum-
2 fructum, quod Authentica subjuncta ad eum casum restringit, cum ea lege fuit relictus ususfructus, ut per secundas nuptias tolleretur, ratio est, quia testator rei suæ, quam vult legem dicere potest. Quando vero legavit usumfructum titulo donationis propter nuptias, huic nulla contraria dispositione derogare potest, nec hunc secundis nuptiis amittit uxor, *Rittershus. in Nov. p. 4. c. 4. n. 23.*

TITULUS XI.

De dotis promissione, & nuda pollicitatione.

L. Frustra. 1. & L. Si quum. 3.

SUMMARIA.

Incerta dotis promissio, nulla expressa quantitate non valet. n. 1.
Ratio decidendi remissive. 2.
Limitatio. 3.
Tutius est leg. 3. *non restringi ad certum præsentem casum*. 4.
Ratio decidendi dictæ legis in quonam collocetur. 5.
Collata quantitas in arbitrium boni viri pro incerta haberi non debet. 6.
Ratio. 7.
Si in alterius personæ certæ arbitrium dos confertur, & illa nolit vel non possit arbitrari, non extinguitur dispositio, sed recurritur ad arbitrium alterius boni viri. 8.
Receptissima in Praxi sententia. 9.
Lex 69. & § 4. ff. de jure dot. *de quonam casu loquatur?* 10.
Diversi casus in d. l. 69. §. 4. *ex præsente* l. 3. n. 11. 12.
Falsa est limitatio, promissionis *verbum non importare stipulationem, quando de dotis promissione sermo est*. 13.
Probatur. 14.

IN-

1 INcerta dotis promissio nulla expressa quan-
2 titate non valet, *l. 1. h. t.* ratio in *l. 75.*
3 *de V. O.* nisi pater sit, qui promiserit, hic
enim, quantitate non expressa tamen tene-
tur, *l. 3. h. t. Fachin. lib. 8. contr. 75. Auctor*
4 *in l. 69. ff. de jure dot. n. 3. & 4.* quamvis tu-
tius sit, *l. 3.* non restringere ad promissio-
nem a patre factam, sed decisionis rationem
5 in *d. l. 3.* collocare in eo, quod arbitrii facta
fuerit mentio, nam in arbitrium alicujus
collata quantitas, intelligitur de arbitrio bo-
ni viri, *l. in personam 22. §. 1. de reg. jur.* In ar-
6 bitrium autem boni viri collata quantitas,
non est pro incerta habenda, per *l. 1. de legat. 2.*
7 quia intelligitur id arbitrium moderandum esse
ex divitiis promissoris & dignitate mariti,
l. 60. & 69. §. 4. ff. de jur. dot. l. 43. ff. de legat. 3.
8 Et ideo, si in alterius certæ personæ arbi-
trium dos conferatur, si illa nolit, vel non
possit arbitrari, non extinguitur dispositio,
sed recurritur ad arbitrium alterius boni vi-
ri, *Baldus Nov. de dote p. 6. priv. 9. Surdus*
tr. de alim. tit. 8. priv. 71. num. 4. Menoch.
lib. 1. arb. quæst. 64. n. 39. Petr. Barb. in l. 1.
p. 3. ff. sol. matr. n. 41. Sed in *l. 1.* nulla ar-
bitrii mentio, sed in genere dos promittitur,
& quidem ab extraneo, *Fachin. lib. 8. contr.*
75. Menoch. lib. 1. præsumpt. quæst. 45. n. 10.
Jasius in l. 1. ff. sol. matr. n. 33. Cavallus in
9 *speculo quæst. 440.* Receptissima tamen sen-
tentia est, a qua in Praxi recedendum non
10 est, quod *lex 69. §. 4. ff. de jure dotium*, lo-
quatur de promissione dotis facta a parente,
11 & proinde quicquid sit de *l. 3. h. t.* omnino
aliud est, si dos incerta promittatur a patre,
& aliud, si ab extraneo, quia illo casu non
videtur quid incertum promissum, sed tantum
est incertus dotis constituendæ modus, quæ
ratio in solo patre militat, qui dotare filiam
tenetur pro facultatibus suis & sponsi digni-
tate, licet nullam dotem promiserit, *Man-*
tica de tac. & amb. convent. lib. 12. tit. 12. n. 9.
Petrus Barbos. d. l. p. 3. leg. 1. ff. sol. matr.
n. 47. & seq. Bacchov. in Treutl. vol. 2. disp. 7.
12 *th. 4. lit. D, Facchin. lib. 8. cont. 75.* Quamvis
autem *Mantica d. l. n. 10.* hoc etiam ad ipsam
puellam nubentem extendat, ut & ipsa do-
tem incertam promissam determinare, & ex
suis bonis solvere debeat, sententia tamen
hæc per *hanc l.* confunditur, ubi de sponsa
dotem promittente sermo est, & ideo rectius
negatur hoc, & dos a puella vel extraneo
promissa æquiparatur, *Petr. Barb. d. l. n. 47.*
Joan. Gutierrez de juramento confirm. lib. 3. cap.
13 *64. num. 13. & seq.* Ex dictis patet, falsam
esse illam limitationem, quam ex hac lege
colligunt nonnulli, quos refert *D. Cuno de*
pactis c. 2. n. 24. quod tunc promissionis ver-
bum non importet stipulationem, quando de
dotis promissione sermo est, nam licet stipu-
latio præcessisset, ob incertitudinem tamen
14 nulla fuisset. Et ex hac lege colligunt non-
nulli quod in arbitrium liberum conferri possit
dotis promissio. Vid. hac de re *Barbosa ad*
l. 1. p. 3. n. 37. & seqq. ff. sol. matr.

L. Pro dote. 2.

SUMMARIA.

Intellectus legis. num. 1.
Usuræ sortem præsupponunt. 2.
Obstat l. 6. ff. de usur. *n.* 3.
Respondetur. 4.
Ex promissione usurarum colligitur promissio dotis seu ipsius capitalis. 5.

1 Pater nulla expressa quantitate, si usuras
dotis se soluturum promittat, omnino tene-
2 tur ad sortem, *l. 2. h. t.* cum usuræ sortem
3 præsupponant; nec obstat *l. 6. ff. de usuris*,
4 quæ longum tempus requirit, nam ibi usu-
rarum stipulatio non apparet, ut hic. No-
5 tetur igitur: Ex promissione usurarum, col-
ligi promissionem dotis seu ipsius capitalis,
Mascard. de probat. concl. 568. Gothofred. ad
hanc leg. lit. I.

L. Si voluntate. 4.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Ratio decidendi. 2.
Qui fatetur accepisse, quod non accepit, altero instrumentum sine protestatione acceptante, ad residui solutionem se obstringit pacto tacito. 3.
Alia ratio mutui. 4.
Diversitatis ratio. 5.
Maritus spe futuræ numerationis confitens se accepisse plus ratione dotis, quam acceperat, potest illud, quod non accepit, ex pacto petere. 6.
Ratio. 7.

1 Confessus est maritus in Apocha, se ac-
cepisse in dotem quingentos aureos, cum ta-
men tantum centum acceperit. Quæritur:
An reliqua quadringenta petere possit? Af-
firm.

2 firm. quia cum quis fatetur accepiſſe, quod
3 non accepit, & alter inſtrumentum ſine proteſtatione acceptavit, ad reſidui ſolutionem
4 ſe obſtrinxit tacito pacto, alia ratio mutui,
5 *l.* 30. *ff. ſi certum petatur*, quia hoc voluntarium, datio vero dotis neceſſaria. Et ſic
6 ex *hoc textu* plane ſingulari notandum; ſi maritus ſpe futuræ numerationis confitetur, ſe accepiſſe plus ratione dotis, quam acceperat, poteſt illud, quod non accepit, qua-
7 ſi ex pacto petere, quia debitor, qui accipit quietantiam, in qua ſcribitur Titium debitorem Sejo dediſſe centum, ille fatetur ad centum danda ſe eſſe obligatum: & ſic tacitum pactum contrahit, ſe velle tantum ſolvere, *Sich. hic Guido Papæ quæſt.* 363. *n.*3. *Alphanus coll.* 152. *Alexand. Tr. lib.* 3. *reſol. tit. de jure dotium reſol.* 8.

L. Si Pater. 5.

SUMMARIA.

Pro dote actio marito non uxori competit: 1.
Ratio remiſſive. 2.
An etiam ſoluto matrimonio hæc actio duret. 3.
Guido Papæ *notatur*. 4.
De conſuetudine quid juris. 5.
Aliud eſt, ſi dos legata. 6.

1 Pro dote actio competit marito, non uxo-
2 ri, *Carpz. p.* 1. *conſt.* 28. *def.* 82. *n.* 5. ratio in *l.* 30. *tit. ſeq.* vid. *explic. l.* 9. *ſupra de rei. vind.*
3 Sed *quid ſoluto per mortem matrimonio?* Ibi actionem uxori ſeu viduæ competere notat
4 *Guido Papæ quæſt.* 375. ſed melius forte *Fachin. lib.* 8. *cap.* 73. *& Vinc. de Franchis dec.* 38. *n.* 5. putant viduam convenire poſſe mariti heredes, ut dotem exigant, & ſibi tradant, aut jus ſibi ſuum cedant, juxta *leg.*
5 *ſi ſocer* 44. §. 1. *ff. ſol. matr.* licet de conſuetudine videamus ſoluto matrimonio viduam de dote agere, contra patrem vel fratres,
6 *Boer. dec.* 327. *n.* 2. Sed aliud, ſi legata dos ſit, *L.* 69. §. 2. *de legatis* 1. & ſic hanc differentiam inter legatam dotem, & in contractu promiſſam, poſt alios notat *Petr. Barboſ. in l.* 1. *p.* 4. *num.* 11. *ff. ſol. matr.*

L. Ad exactionem. 6.

SUMMARIA.

Dotis actio ex pacto nudo eſt. 1.
Ratio. 2.
Hodie eſt quaſi actio ex ſtipulatu. 3.
Exigua hujus legis utilitas. 4.
Niſi quod poſſit allegari in exemplum pacti legitimi. 5.
Connanus *notatur*. 6.

1 Dotis actio ex pacto nudo eſt, quia eſt
2 legitimum pactum, quod inter privilegia dotis primum eſſe dicit *Petr. Barboſ. in l.* 1. *p.* 3. *in princ. ff. ſol. matrim. Mynſing. cent.* 3.
3 *obſ.* 3. *n.* 19. Sed hodie eſt quaſi actio ex ſtipulatu, *l. un.* §. 1. *de rei uxor. act.* unde poſt *Gloſſam, Cynum & Salyc.* hic alioſque *Bacchov.*
4 *in Treutl. vol.* 1. *lit. D*, notat poſt *d. l. un.*
5 hujus *l.* 6. non magnam eſſe utilitatem, niſi quod poſſit allegari in exemplum pacti le-
6 gitimi, quamvis *Connanus lib.* 5. *comm. c.* 3. Contractum innominatum eſſe putet, quem refutat *Bacch. ad tit. ff. de pactis rubr. de pactis legitimis num.* 5.

L. Si Pater. ult.

SUMMARIA.

Senſus legis. n. 1.
Ratio. 2.
Patri onus dotandi filiam incumbit. 3.
Adminiſtrator alienorum bonorum adminiſtrando actum concernentem perſonam ejus, cujus bona adminiſtrat, promittere aliquid videtur. 4.
Hæc præſumtio eſt juris & de jure. 5.
Secus eſt in matre bona filiæ adminiſtrante. 6
Si mater cum patre dotem promittat, quid juris. 7.
Copula inter perſonas, in quibus eſt ordo, neceſſitas intelligitur ordine ſucceſſivo. 8.
Quid ſi pater ſatis dives ſit, ut præſentem filiam dotare poſſit, ſed non cæteras? 9.
Deciditur. 10.
Limitatur. 11.
Aliæ limitationes remiſſive. 12.
Actus præſumitur factus ab eo, qui tenebatur facere expenſam. 13.

1 Quando pater ſimpliciter promittit filiæ dotem, vel filio donationem propter nuptias, licet filius vel filia propria bona materna,
2 vel alia habeant, tamen intelligitur pater
3 de ſuo dotaſſe. Ratio in textu ibi: *Neque enim leges incognitæ ſunt &c.* quod ſcil. patri onus dotandi filiam incumbat, *l.* 19. *ff. de rity*

ritu nupt. Menoch. de præsumt. lib. 3. *præs.*
15. *n.* 6. *&* 7. etiam emancipatam, *Michalorius de fratribus p.* 3. *c.* 5. *n.* 15. etiamsi sine
patris consensu nubat, *Michalorius d. l. n.* 14.
quod intelligo, si non indigno nupsit, &
pater sine probabili ratione consensum dene-
4 get. Licet enim alias administrator bonorum
alienorum administrando actum concernentem personam ejus, cujus bona administrat,
videatur aliquid promittere, solvere & expendere de bonis illius, cujus bona administrat, *l. cum post mortem* 43. §. 1. *ff. de admin. tut.* Secus tamen est in filia, favore dotis;
& quia onus dotandi ad patrem spectat, facit *argum. l.* 4. *ff. de solut. Molina tr.* 2. *de J.*
5 *& J. disp.* 424. *n.* 2. *Mascard. concl.* 1155. Et
hæc præsumtio est juris & de jure, *Menoch. lib.* 3. *præs.* 15. *n.* 5. Conf. *Mantica lib.* 12. *tit.* 19. contrariis tamen præsumtionibus
tolli hanc præsumtionem putat *Menoch. cons.* 370. *n.* 11. quod si verum, vix defendi potest hanc esse præsumtionem juris & de ju-
6 re. In matre autem, bona filiæ administrante secus esse putat *Baldus Nov. de priv.*
7 *dotis p.* 6. *priv.* 3. *n.* 3. *Molina d. l. n.* 7. Sed
quid si mater cum patre dotem promittat?
putat *Bald. Nov. d. priv.* 3. *n.* 6. quod mater
animo intercedendi pro marito promiserit,
& quod mater adeo in subsidium teneatur,
nec juvetur SCto Vellej. *l. fin. sup. ad Vellej.*
Idem quod superius de patre dotem promittente dictum est, si de suis & filiæ bonis
pater dicat se promittere dotem, nam licet
tunc secundum propriam vim verborum intelligeretur promisisse de bonis suis, pro dimidia parte, & pro alia dimidia de bonis
filiæ, *arg. l. reos* 11. §. 1. *&* 2. *ff. de duobus reis,*
& l. 1. *C. si plures una sententia.* Tamen speciali favore dotis illa copulativa pro disjunctiva accipienda, hoc sensu de meis, id est,
patris bonis, aut si ea non sufficiant, de
8 filiæ bonis, quia copula inter personas, in
quibus est ordo, necessitas intelligitur ordine
successivo, *Bald. Nov. d. p.* 6. *priv.* 6. Conf.
Afflictus decis. 179. *Menoch. d. præs.* 15. *n.* 23.
Mantica d. t. 19. *n.* 9. *& seq.* & alia ratio in
fine, *imputet sibi, quod clarius non dixerit.*
Nisi scilicet pater inops sit. Sed quærit *Af-*
9 *flictus dec.* 197. *Quid si pater satis dives sit,*
ut præsentem filiam dotare possit, sed non
10 *ceteras?* Sed idem esse decidendum putat.
11 Intelligenda autem regula hæc, nisi Pater
exprimat, quantum ex suis, quantum ex filiæ bonis in dotem det filiæ, *Mynsing. cent.*
6. *obs.* 85. *n.* 7. *Menoch. d. præs.* 15. *n.* 24.
12 *Mantica d. l. num.* 16. *Mascard. d. l.* Alias limitationes habet, *Menoch. d. l. & Petrus Barb. in l.* 1. *p.* 4. *n.* 146. *& seq. ff. sol. matr.* ut si
pater in dotem expresse assignet res maternas, aut mater dotet *per l. Nesennius ff. de neg. gest.* aut avus maternus aut debitor mulieris
&c. Non inepte autem ex *hac lege* singulari
colligitur id, quod habet *Menoch. lib.* 6.
13 *præs.* 11. Actum præsumi factum ab eo,
qui tenebatur facere expensam. De Avo dotante neptem *vid. Ceph. cons.* 485. *n.* 29. *& seq.*

TITULUS XII.

De jure dotium.

L. Evicta. 1.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Qui promittit, se obligat. 2.
Obligatio non tollitur nisi re soluta. 3.
Quando sine præcedente promissione dos non æstimata ac bona fide tradita, maritus non tenetur ad evictionem. 4.
Ratio decidendi. 5.
Secus si dos æstimata traditur. 6.
Quia instar emtionis est. 7.
Idem est, si rem alienam non æstimatam in dotem quis sciens dederit, & sic dolose egerit. 8.
Donatio exemplo dotis si a promissione incipit, obligat donatorem ad evictionem. 9.
Bronchorst *notatur.* 10.

1 QUando promissio dotis præcedit dotis
constitutionem, & deinde dos fuerit
evicta, tunc datur marito actio de
2 evictione, quia, qui promittit, se obligat,
3 quæ obligatio non tollitur nisi re soluta,
quamvis hoc de evictione fructuum dotis intelligere videatur *Barb. ad l. æstimatis num.*
4 14. *ff. sol. matr.* Quando autem sine præcedente promissione dos traditur, & quidem non
æstimata, ac bona fide, tum non tenetur
5 ad evictionem, quia obligare se noluit, sed
6 quando dos æstimata traditur, tenetur ad
7 evictionem, quia instar emtionis est, *l.* 5. *&*
8 10. *h. t.* Idem est, si rem alienam non æstimatam in dotem quis sciens dederit, & sic
dolose egerit, *Cynus, Baldus, Salyc. hic,*
Molina tr. 2. *disp.* 427. *num.* 2. *Ant. Gomez.*

t. 2. *res. c.* 2. *num.* 37. Colligunt etiam *DD.*
9 *ex hac l.* Exemplo dotis etiam donationem,
si a promissione incipiat, obligare donatorem
ad evictionem, alias non, per *hanc L. colla-
ta l.* 2. *infr. de evict. l.* 18. §. *ult. ff. de donat. l.*
29. §. 3. *de legat.* 3. *Carpz. p.* 2. *const.* 24. *def.*
1023. quod quamvis neget *Bronchorst. c.* 3. *as-
sert.* 70. tanti tamen ejus rationes non sunt
æstimandæ, ut a communi sententia quem-
quam abstrahant.

L. Si stipulatio. 2.

S U M M A R I A.

Facti species. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi ratio. 3.
Mulier patiens, ut alius dotem sibi reddi stipuletur, donandi animo passa id non fuit. 4.
Obstat dupliciter l. 29. §. fin. ff. de pact. dot. *n.* 5.
Dupliciter respondetur. 6.

1 Mater quædam habens duas filias, nuptias
secundas contrahit, & donandi animo per-
mittit, ut Polla filia sibi dotis partem dimi-
diam reddi stipularetur, postea Pollam pro
quarta parte heredem instituit mater. Quæ-
ritur: *An Polla a Vitrico, matre mortua,
dimidiam dotem petere possit, cum tantum in
2 quarta parte sit heres?* Videtur quod non,
cum enim in quarta parte tantum sit insti-
tuta, videtur etiam dotis partem quartam pe-
3 tere posse. Sed Respondetur affirmative,
quia dotis partem dimidiam non petit, qua-
tenus heres, sed quia stipulata est, nisi ma-
ter mutaverit voluntatem, & jusserit, ut
contenta sua portione, dotis dimidiam par-
tem a marito non petat. Speciem hujus le-
gis aliter proponit *Menoch. cons.* 206. *num.*
100. Sed jure ipsa non pugnat cum hac.
4 Ex hac lege 2. probatur, si mulier patia-
tur, ut alius dotem sibi stipuletur reddi,
quod non fuerit id passa animo donandi, ni-
si clare illud sit expressum, nam alias fru-
stra hoc exprimeretur in *hac l.* quod donan-
5 di animo id sit factum. Sed *leg. huic* du-
plici ex causa videtur obstare *l. cum mari-
tus* 29. §. *fin. ff. de pactis dotalibus.* Nam
1. dicitur ibi mulier pacta esse, ut dos fra-
tri restitueretur; & 2. quod non possit mu-
lier fratri præjudicare. Ergo 1. præsumitur
donatio: 2. non potest mutare voluntatem in
præjudicium ejus, qui sibi dotem reddi sti-
6 pulatus est. Resp. ad 1. ex conjunctione
sanguinis præsumi in *d. l.* 29. §. *fin.* donatio-
nem; sed non tantum, verum accedit &
alia ratio, quod in *d.* §. *fin.* mulier ipsa pa-
cta est, dotem restitui fratri in casum solu-
ti matrimonii per mortem; & deinde frater
stipulatus est in eundem casum sibi restitui,
& ideo ex ipsius mulieris stipulatione colli-
gitur etiam animus donandi, ut examinatis
aliorum conciliationibus respondet *Barb. ad
l. quæ dotis* 34. *num.* 14. *&c. ff. sol. matrim.*
Sed, inquis, & hic conjunctio sanguinis
adest; fateor hoc, sed id etiam hic ex con-
junctione sanguinis colligitur, quæ, si non
adsit, aliter donandi animum probare neces-
se est: ad 2. Respondeo, quod hic per in-
directum possit filiæ jus quæsitum interver-
tere, dum institutam eam heredem jubet ea
parte contentam esse, & nihil amplius a
marito petere.

L. Et si dotis. 3.

S U M M A R I A.

An maritus servum in dotem datum in testamento manumittere possit. 1.
Ratio decidendi. 2.
Argumentum a contractibus ad ultimas voluntates procedit. 3.
Servus est res mobilis, quæ alienari potest. 4.
Præsertim consentiente uxore & si maritus est solvendo. 5.

1 Maritus potest servum in dotem datum
2 manumittere in testamento, quia in contra-
3 ctu inter vivos hoc facere potest. Nota be-
ne Argumentum a contractibus ad ultimas
4 voluntates. Et quia servus est res mobilis,
5 quæ alienari potest, præsertim consentiente
uxore, & si maritus sit solvendo; Nam si
maritus solvendo non sit, impedietur liber-
tas servi, per *L.* 71. *ff. de manumiss.* & *l.* 1. *C.
fin. infra de serv. pign. dat. manum.*

L. Nulla lege. 4.

S U M M A R I A.

Mulier omnia sua bona in dotem dare potest. 1.
Nisi secundas nuptias contraxerit. 2.
Aut maritus sit indignus. 3.
Vel rei alias prohibita sit alienatio. 4.

Mulier

Mulier an præsumatur omnia sua bona in dotem dedisse, remissive. 5.

1 Mulier omnia bona sua in dotem dare potest, *hic & l. mulier bona 72. ff. h. t. ibi-*
2 *que Auctor*, nisi scil. nuptias secundas con-
3 traxerit, *l. 6. C. de secund. nupt.* aut maritus
4 sit indignus, *l. 1. C. si adversus dotem*, vel rei alias prohibita sit alienatio, ex pacto, vel lege, per *l. Titia 62. ff. h. t. l. lex quæ tutores 22. infra de admin. tut.* quam ultimam restrictionem multis allegatis *DD.* pro-
5 bat *Surdus decis. 62. num. 10.* an vero mulier censeatur & præsumatur omnia sua bona in dotem dedisse, de eo dicetur infra in *l. ult. C. de repudiis, Auctor in d. l. ff. h. t.*

L. Quotiens. 5. L. Cum dotem. 10.

SUMMARIA.

Quoties res æstimata certo pretio in dotem dantur, maritus fit earum dominus & spectat ad eum æque commodum ac detrimentum rei dotalis. 1.
Eadem ratio, si res pondere, numero & mensura constans detur in dotem. 2.
Nisi in specie actum ut ipsa res restitueretur. 3.
Æstimatio non semper transfert dominium. 4.
Si maritus alieno ære premitur, nec aliter uxori vel viduæ potest consuli, lex succurrit viduæ. 5.
Quomodo. 6.
Annon æstimatio in dubio venditionem faciat? 7.
Dicitur per distinctionem. 8.
Unde constare possit, quod æstimatio eo fine facta, ut species ipsa data, licet æstimata restitueretur? 9.
Æstimatio plene dominium cum periculo in maritum transfert. 10.
Limitatur. 11.
Quid si æstimatio injusta? 12.

1 Quando dos æstimata certo pretio in dotem datur, quædam quasi venditio est, & maritus fit perfecte dominus; ad quem etiam spectant omnia commoda & detrimenta rei dotalis, ut & periculum omne, *Castillo de usufr. c. 4. num. 7. & seqq. Petr. Barb. in l. si*
2 *æstimatis 51. num. 5. ff. sol. matrim.* Eademque ratio, si res pondere, numero & mensura constans detur in dotem, nam tunc multo magis periculum & commodum erit mariti, *Castillo d. l. num. 14. Molin. tr. 2. de J. & J. disp. 426. num. 3.* nec tenetur rem re-
3 stituere, sed pretium *l. 5. & 10. h. t.* nisi in specie actum, ut ipsa species sive res restitueretur, ut in *l. 21. h. t.* ubi æstimatio facta hoc fine, ut si deminuta esset, aut perdita species culpa Mariti, sciretur, quo pre-
4 tio deberet æstimari, non enim æstimatio semper transfert dominium, *l. 1. §. ult. ff. de æstim. act. & l. 10. ff. h. t. Cothman. v. 1. conf. 36. num. 215.* Si tantum culpam levissimam commisit Maritus, ad quam præstandam alias non tenebatur sine hoc pacto, *P. Barb. ad l.*
5 *æstimatis 51. num. 38. ff. sol. matrim.* Sed si maritus prematur ære alieno, nec aliter uxori vel viduæ consuli possit, lex succurrit viduæ, ut vindicatio utilis, ad uxorem revertatur,
6 nec creditores ullo modo occupent res, quæ uxoris fuerunt; quod textibus & auctoritatibus *Baldi* aliorumque confirmat *Cremensis sing. 19. Pinellus in l. 1. C. de bon. mat. p. 3. num. 15. Anton. Fabr. in C. lib. 5. tit. 7. def. 43. Thesaur. l. 3. q. 21. num. 4. P. Barb. ad l. si*
7 *æstimatis 51. num. 4. ff. sol. matr.* Verum *Anne æstimatio in dubio venditionem faciat?*
8 Non inepta videtur distinctio *Salyc. hic*, quod hic & in illis contractibus, qui possunt ab initio in pecunia constitui, & de quorum natura est, dominium transire, faciat æstimatio venditionem, non in aliis, ut
9 in locato & commodato. Sed unde constat, quod æstimatio eo fine facta, ut species ipsa data, licet æstimata, restitueretur? Resp. id
10 ex pacto dotali colligendum. Nam in dubio æstimatio venditionem facit, & sic dominium plene cum periculo in maritum transfert, *l. 10. 12. 14. & similibus ff. h. t. Molina d. l. num. 7.* Conf. *Mantica lib. 12. tit.*
11 28. Secus autem, si hoc actum, ut prædium æstimandum ipsum restituatur, *Thes. d. l. num. 3.* item, si æstimata res uxori & ab hac marito detur, *Thes. d. l.* Item si dos in pecunia data, & conventum, ut prædium pro dote restituatur, si ea permutatio utilis,
12 *Thes. d. l. num. 5. Sed quid si æstimatio injusta?* Resp. si læsio excedat dimidium, tunc esse locum restitutioni, *pr. l. 2. C. de rescind. vend. Barbos. d. l. num. 21.*

L. Avia 6. & L. Cum. 7.

SUMMARIA.

Olim ex stipulatu actio ad repetendam dotem patri non dabatur. 1.
Exceptio. 2.
Ratio datæ regulæ. 3.
Actio de dote profectitia restituenda communis est patri cum filia. 4.
In re communi nemo præter socii voluntatem quicquam facere potest. 5.
Communis actio patri cum filio nudo pacto filiæ adimi nequit. 6.
Aliud in extraneo. 7.
Hujus rei & differentiæ rationes. 8.

1 Olim ex stipulatu actio ad repetendam
2 dotem non dabatur patri, nisi dotem ab initio sibi reddi stipulatus sit, non ex intervallo, ubi filiæ non præjudicaret, *l. 7. h. t.* & sic pater stipulando dotem sibi restitui ex intervallo, non præjudicat filiæ non consen-
3 tienti, ratio in *l. 29. pr. ff. h. t. & l. 2. ff. sol.*
4 *matr.* quia scilicet actio de dote profectitia restituenda, communis est patri & filiæ, postquam ab initio nihil in contrarium conven-
5 tum est, at in re communi nemo præter socii voluntatem quicquam facere potest, (non
6 autem si nudo pacto stipuletur *l. 6. h. t.* ubi in fine ratio, quia communis patri cum filia actio, nudo pacto filiæ adimi nequit,
7 aliud in extraneo) cujus rei & differentiæ
8 rationes colligit *hic glossa*, 1. quia patri alias provisum est per *l. 2. §. 1. ff. sol. matr.*: 2. quia patris officium est dotare, non extranei: 3. quia erat actio communiter filiæ acquisita: & 4. non potest simplex pactum novare: quibus addit *Salyc.* 5. quod lex voluerit juri patris derogare, Vid. *Petr. Barbos. in l. 23. princ. num. 2. & seqq. ff. sol. matrim.*

L. Etiamsi. 8.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Verba Consequi vel pertinere *tam ad institutionem, quam ad fideicommissa trahi possunt.* 2.
Augmentum dotis regulatur secundum ipsius dotis naturam. 3.
Mulier pro dote se obligans non juvatur SCto Vellejano. 4.
Nec pro augmento. 5.
Res restitutioni subjecta, sicut potest pro dote alienari, ita etiam pro augmento. 6.
Prioritas, quæ ex l. assiduis C. qui potior. in pign. *debetur doti mulieris, debetur etiam augmento dotis.* 7.
Augmentum est ejusdem naturæ, cujus est res principalis. 8.

1 Stipulatio mulieris sibi dotem reddi, quibuscunque verbis aliis æquipollentibus fieri potest, v. g. si pacta mulier, ut soluto matrimonio consequeretur dotem, vel ut dos ad se pertineret, & tunc uxor actione ex stipulatu etiam accessiones & additamenta dotis petere potest, quamvis hæc actio alias stricti juris sit. Sed hoc loco naturam bonæ fidei actionis habet per §. *fuerat 29. Inst.*
2 *de act.* Collige I: ex textu: Verba *consequi vel pertinere*, esse verba communia, & sic tam ad institutionem, quam ad fideicommissa trahi posse, *argum. l. hujus & l. verbo-*
3 *rum illud pertinere* 181. *de V. S.*: II. Augmentum dotis regulari secundum naturam ipsius dotis *hic & Nov.* 97. *c.* 3. post alios allegatus *Berlich. p.* 1. *concl.* 65. *num.* 28. &
4 sic, sicut mulier pro dote se obligans, non juvatur SCto Vellejano *l. fin. sup. de SCto*
5 *Vellejano*, ita & pro augmento, *Vinc. de Franch. dec.* 182. *Riccius coll. decis.* 384.
6 sic, sicut res restitutioni subjecta potest pro dote alienari, ita etiam pro augmento, *May-*
7 *nardus lib.* 3. *dec.* 26. Si prioritas, quæ ex *l. assiduis C. qui potiores in pign.* debetur doti mulieris, debetur etiam augmento dotis, *Carpz. p.* 1. *const.* 28. *def.* 64. & *Berlich. d. l.*
8 & ex *hac l.* inferunt: Quod augmentum sit ejusdem naturæ, cujus est res principalis, quam regulam multis auctoritatibus hic confirmat *Aug. Barbos.* & *lib.* 1. *axiomatum c.* 85. *axiom.* 2.

L. Dotis. 9.

SUMMARIA.

Fiscus & dos pari passu ambulant. 1.
Adeoque qui prior tempore, potior jure. 2.
Quatenus verum. 3.
Speciale quid h. l. *continetur in fisco.* 4.
Dos etiam in bonis post contractum matrimonium quæsitis prioribus creditoribus hypothecariis præponitur. 5.

In

In bonis antea quaesitis an dos praeferenda? 6.
Communem sententiam vix patitur lex nostra. 7.
Ea tamen in foro est recepta. 8.

1 Fiscus & Dos pari passu ambulant, adeo-
2 que qui prior tempore, potior vel prior ju-
3 re, *hic & l. 2. C. de privil. fisci*, potissimum hoc verum est in bonis post debitum Fisci acquisitis, *l. si quis mihi 28. ff. de jure fisci*,
4 ubi speciale quid continetur in fisco, ut licet sit posterior creditor, in quaesitis tamen post contractum est fiscus potior priori Creditore, *Dn. Carpz. p. 1. jurispr. consist. 28. disp. 103. & lib. 4. resp. 13. Petr. Barbos. in l. 1. p.*
5 *2. ff. sol. matrim. num. 16.* & ita dos etiam in bonis post contractum matrimonium quaesitis, procul dubio creditoribus prioribus hypothecariis praeponetur, *Joann. Gutierrez lib. 3. Pr. Q. 99. num. 18. Petr. Barb. d. l. num. 17.*
6 Sed & in bonis antea quaesitis praeferunt dotem, *Baldus Nov. de dote p. 9. spec. 1. num. 4.*
7 & DD. communiter, sed hoc vix patitur lex nostra, ubi videtur dos & fiscus parifi-
8 cari ex *l. 2. C. de privil. fisci*. Sed communis sententia in foro recepta.

L. De his. 11.

SUMMARIUM.

Tenor legis.

Constante matrimonio, de dote, forte direpta, non uxoris, sed mariti est actio. Vid. *l. 5. tit. praeced. & l. 9. supra de R. V.*

L. Ex pecunia. 12.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Deciditur negative. 2.
Quod tamen DD. limitant. 3.
Donellus *notatur. 4.*
Fundus ex pecunia dotali cum consensu uxoris comparatus an fiat dotalis. 5.
Fundus etiam sine uxoris consensu & ea ignorante ex pecunia dotali comparatus, quando maritus solvendo non est, in subsidium ei debetur. 6.

1 Maritus loco dotis accepit pecuniam, & ex ea comparavit praedium, Quaeritur: *An*
2 *id fiat dotale?* Negatur, quia pecunia data pleno jure transit in maritum; quod
3 tamen DD. ita limitant, nisi nomine & voluntate uxoris res comparatae, de quo casu intelligunt *l. 54. ff. hoc t. Tiraq. de retr. lign. §. 32. num. 16., Duarenus ad l. 22. §. ult. ff. sol. matrim. Card. Mantica de tac. & amb. convent. lib. 12. titul. 27. n. 4., & Gutierrez lib. 5. qu. 87. num. 4. & qu. 88. num. 3.* quod
4 quamvis neget *Donellus lib. 5. comment. cap. 2., & hanc legem 12.* ad casum, durantis matrimonii restringat, vix tamen hoc
5 persuadebit. Sed, quod diximus, fundum ex pecunia dotali cum consensu uxoris comparatum fieri dotalem, id improprie fieri intelligendum, ratione subrogationis, & ideo in *d. l. 45.* habetur verbum impropriietatis, *videatur Auctor in l. 26. ff. de jure dot. num.*
6 *1. Gutierrez d. q. 87. num. 18.* Sane, licet fundus ex pecunia dotali non sit comparatus cum consensu uxoris, sed ea ignorante sit comparatus, in subsidium tamen ei debetur, quando maritus solvendo non est, *argum. l. uxor 55. ff. de donat. inter virum & uxor.* & quia potestas marito data, ut possit quoquo modo uti pecunia in dotem data, videtur resoluta, *Petr. Barb. ad rubr. ff. sol. matr. p. 3. n. 76. Mantica d. l. tit. 27. num. 9.*

L. Si a Matre. 13.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Etiam res aliena bona fide in dotem dari potest. 2.
Quatenus hoc procedat. 3.
Quatenus non. 4.
Mater non potest dare in dotem res liberorum ex primo matrimonio genitorum. 5.
Accipienti non competit actio nomine evictionis, si fuit sciens. 6.
Nisi pactum vel stipulatio intercessit de evictione praestanda. 7.
Quatenus maritus, sciens rem alienam in dotem datam, de evictione possit agere. 8.
Obligationi dotis satis non fit nisi dominium fuerit translatum. 9.
Re evicta idem est, ac si nihil datum. 10.

1 Res aliena v. g. liberorum; non potest a matre in dotem suo marito scienti dari, scilicet in praejudicium domini, ut in hoc ca-
2 su liberorum, & scienter, nam bona fide in dotem etiam res aliena dari potest, *l. 6. §.*
3 *1. l. 34. ff. h. t.* Potest igitur res aliena in dotem

tem dari, quoad effectum præscriptionis, *l.*
4 *3. C. de præscript. longi temporis*, non quoad
effectum evictionis, quasi dotem dans alienam ad evictionem tenetur, nam, non obligari dotantem, vidimus in *l.* 1. nisi quando pollicitatio præcessit, vel stipulatio, ac promissio evictionis præstandæ intercessit, quo casu valet datio in dotem rei alienæ, scilicet in præjudicium dantis, ut ad evictionem obligetur, sed non in præjudicium liberorum, adeoque exceptio, quæ in *hac lege*
5 habetur, recte intelligenda. Collige ergo:
Matrem non posse dare in dotem res liberorum suorum, ex primo matrimonio genito-
6 rum, & accipienti non competere actionem
7 nomine evictionis, si fuit sciens, nisi pactum
vel stipulatio intercessit de evictione præstanda, *Bl. & Salyc. hic Petr. Barb. in l. si æstima-*
8 *tis* 151. *num.* 20. *ff. sol. matr.* Colligitur etiam
ex *hac l.* Maritum, etsi sciat rem alienam in dotem esse datam, tamen de evictione posse agere, quando evictionis præstatio per
9 stipulationem vel pactum est promissa. Ob-
ligationi enim dotis satis non fit, nisi do-
10 minium translatum fuerit, & ideo re evicta
idem est, ac si nihil datum esset, *Dn. Franzkius in lib.* 21. *Digest. tit.* 2. *num.* 527. *Petr. Barb. d. l.*

L. Neque mater. 14.

SUMMARIA.

Mater filiam dotare non cogitur. 1.
Ampliatur. 2.
Nec pater ex bonis uxoris ea invita dotem assignare potest. 3.
Limitatio. 4.
Mater in subsidium filiam quoque alere tenetur. 5.
Altera limitatio. 6.
De matre Judæa, remissive. 7.
Hæreticorum bona hodie confiscantur. 8.
Et fiscus hoc casu dotem dare debet. 9.
Ex natura relatorum eadem incumbit necessitas liberis si mater juvenis, incontinens, inops. 10.

1 Mater filiam dotare non cogitur, quod
2 etiam ad matrem usufructuariam accommo-
dat, *Carpzov. p.* 2. *const.* 42. *def.* 15. *Auctor. in*
3 *l.* 34. *ff. h. t.* nec pater ex bonis uxoris, ea
4 invita, dotem assignare potest, nisi magna
& probabilis causa sit, v. g. pater inops, *l.*
5 45. *ff. sol. matrim.* cum mater etiam in subsi-
dium alere teneatur filiam. Vid. *Bens. de dote c.* 4. *Molina de J. & J. tr.* 2. *disp.* 434. *num.* 1. *Bacchov. in Treutl. volum.* 2. *disp.* 6. *th.* 3. *A. Fusar. de subst. qu.* 531. *num.* 106. *Surdus de aliment. tit.* 1. *qu.* 4. *num.* 3. *Pruckman. de*
6 *different. sexus p.* 2. *pr. in art.* 38. vel lege sit
hoc specialiter expressum, ut in *l.* 19. §. 1. *de hæreticis*, qua de re videatur *Menoch. lib.*
7 2. *cent. A. Q. cas.* 460. & de matre judæa,
Bacchov. d. l. Fusar. d. q. 531. *num.* 100. quia
8 hodie juxta *Authent. Gazaros C. de heret.* hæ-
9 reticorum bona confiscantur, quamvis fiscus
10 hoc casu dotem dare debeat, ex natura re-
latorum eandem necessitatem incumbere liberis, si mater juvenis incontinens, inops; tradit *Mascard. concl.* 16. *num.* 4. *& seq.*

L. Cum citra. 15.

SUMMARIUM.

Sensus legis. 1.

Amissio instrumenti dotalis non nocet, quo minus dos restituenda sit, si numeratio dotis aliunde possit probari. Vid. *supra l.* 1. *& seqq. C. de fide instrum.*

L. Ante divisionem. 16.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Ratio decidendi. 2.

1 Quando quædam puella habet rem cum
sorore communem, Quæritur: *An partem*
2 *suam pro indiviso in dotem dare possit?* Quod
affirmatur, quia res est pro parte sua, & ideo etiam invita socia hæc dotis datio procedit.

L. Res quas. 17.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi ratio. 3.
Dos ea conditione data, ut fructus restitueret maritus, inutilis est. 4.
L. 4. *ff. de pact. dot. conciliatur cum hac nostra.* 5.

1 Pater dedit filiæ suæ in dotem proprieta-
tem fundi retento usufructu, Quæritur: *An*
2 *hunc usumfructum alii cedere possit?* Ratio
dubi-

3 dubitandi in *l. 21. C. mandati*. Sed negatur, quia tenderet in præjudicium filiæ, cum morte patris alias consolidaretur ususfructus proprietate, & alias dos esset plane inutilis,
4 nisi speraretur consolidatio, sicut etiam inutilis dos est ea conditione data, ut fructus restitueret maritus, per *l. 4. ff. de pact. dotal.*
5 quæ, quia de alio casu loquitur, huic legi non adversatur.

L. Si Socrus. 18.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Deciditur. 2.
Limitatur. 3.
Ratio limitationis. 4.
Locatio non est modus transferendi dominii. 5.
Objectio diluitur. 6.

1 Socrus dedit filiæ suæ uxori meæ fundum, seu ejus proprietatem, deducto usufructu, quam uxor mihi mea in dotem dedit, & Socrus usumfructum etiam fundi mihi in dotem dedit, & initum pactum de dote lucranda, Quæritur: *An mortua uxore fundum*
2 *totum habeam?* Resp. Affirmative, secus, si
3 ususfructus tantum locatus esset a socru uxori, tunc uxore mortua reverteretur ususfructus ad socrum, & mihi ususfructus non de-
4 beretur, ratio est, quia proprietas tantum fundi in dotem data, non ususfructus, quem
5 socrus, quia locavit, retinuit, locatio enim
6 non est transferendi dominii modus, nec obstat, *l. si domina 10. supra de usufructu*, quia ibi sermo est de domina locante usumfructum, hic de usufructuaria, *Accurs. in d. l. 10. Marcerius in Conciliatore suo p. 721. & seq.*

L. Cum Patrem. 19.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Nemo extraneo stipulari potest. 2.
Hodie stipulatio dotis etiam inutiliter facta valere videtur. 3.
Et sic etiam stipulatio facta in gratiam emancipatæ valebit. 4.
Alius Casus. 5.
Deciditur. 6.
Ratio decidendi remissive. 7.

1 Pater in dotem dedit mille Titiæ filiæ suæ, & stipulatus est, ea reddi soluto matrimonio Amniæ filiæ alteri emancipatæ.
2 Stipulatio illa Amniæ est inutilis, quia nemo extraneo stipulari potest, ideo nec acquirit sibi, deficiente voluntate, nec Amniæ,
3 deficiente potestate, *l. 26. h. t.* quamvis hodie stipulatio dotis etiam inutiliter facta va-
4 lere videatur, & sic etiam stipulatio facta in gratiam emancipatæ valebit, ob *l. un. §. 1. infr. de rei ux. act. magnif. Dn. Procancell. Andr. Kohll. in tr. suo de pact. dotal. cap. 1. num.*
5 38. Sed quid si Amnia sibi stipulata esset, & Pater ipsam cum aliis heredem instituisset, & quicquam a sororis marito petere
6 prohibuisset? Resp. si deducta Falcidia tantum a patre accepit, quantum a Sorore petere prohibita est, valet prohibitio, alias
7 non, ratio in §. 1. *Institut. de singul. reb. per fideicommiss. relict. & in l. 114. §. 3. de legatis*, v. g. Ex Testamento accepit Amnia 40. ex dotis stipulatione etiam 40. Si hæc petat Amnia, potest repelli quoad 30. per exceptionem doli, sed 10. habet ex capite Falcidiæ, vel hodie Legitimæ.

L. Pro oneribus. 20.

SUMMARIA.

Fructus dotis pleno jure acquirit maritus. 1.
Ratio. 2.
Patientia mariti, ut uxor percipiat fructus dotis omnes vel aliquos, facit donationem. 3.
Quatenus illa donatio prohibita. 4.
Dotis finis est, ut exinde ferat maritus onera matrimonii. 5.
Ad maritum onera hæc non ferentem, neque fructus dotis spectant, sed ad uxorem. 6.
Nec creditores mariti, hoc casu fructus dotalis prædii auferre possunt. 7.
Limitatur. 8.
Carpzovius *notatur*. 9.

1 Fructus dotis pleno jure acquirit maritus
2 propter onera matrimonii, quæ ferre debet, *hic & l. 7. pr. ff. h. t. & l. 21. §. 1. ff. solut. ma-*
3 *trim.* Si autem maritus patiatur, ut uxor percipiat fructus dotis omnes, vel aliquos, tunc donatio est, quæ inter virum & uxorem est prohibita, quatenus scilicet uxor ex
4 fructibus locupletior facta. Eatenus enim tantum donationes inter conjuges prohibitæ,
5 ut suo loco dicetur. Collige ergo: I. Dotis finem esse, ut exinde maritus ferat onera ma-

matrimonii, *Surdus de aliment. tit.* 1. *quaest.* 33. *num.* 8. *& tit.* 7. *quaest.* 27. *num.* 1. *Mantic. d. tr. lib.* 12. *tit.* 3. *num.* 3. *Carpzov. p.* 3. *const.* 23. *def.* 4. *num.* 6. *Wesenb. in π. ff. h. t. num.* 2. *in fi-*
6 *ne*: II. Si maritus onera matrimonii non ferat, quod ad ipsum non spectent fructus dotis, sed ad uxorem, *l.* 42. §. 2. *ff. sol. matrim. l.* 19. *h. t. Roland. a Valle tr. de dote qu.* 64. *n.* 11. *Pruckman. vol.* 2. *cons.* 1. *num.* 488. *Auctor in l.* 24. *ff. soluto matrim.* 11. 2. *& in l.* 7. *ff. de*
7 *jure dot. num.* 2. & sic creditores mariti hoc casu fructus dotalis praedii auferre nequeunt,
8 nisi in fraudem creditorum commentum fiat.
9 *Auctor in d. l.* 24. *ff. sol. matr.* Quamvis autem *Dn. Carpz. p.* 3. *jurispr. const.* 25. *def.* 13. tradere videatur, posse hoc conveniri in pactis dotalibus, ut fructus dotis ad uxorem pertineant, id non puto concedendum per *hanc legem juncta num.* 4. *sup. de donat. ante nupt.*

L. Si inter. 21.

SUMMARIA.

Aestimata re data liberum est marito, vel rem, vel aestimationem restituere. n. 1.
Excepta regula. 2.
Ratio. 3.

1 Quando aestimata res data est, liberum est marito, vel rem vel aestimationem restitue-
2 re, *l.* 10. *ff. h. t. & l.* 5. *sup. h. t.* Sed hic habetur exceptio, quando aestimatio eo fine facta, ut re dotali per culpam quamcunque deperdita, vel deteriorata, sciatur, quae quantitas sit pro re restituenda, *Jason. in l. ex conventione n.* 3. *C. de pact. Covar. in pr. qq. c.* 28. *num.* 3. *Rulandus a Valle cons.* 92. *n.* 6. *&* 21. *v.* 1. & hos referens *Dn. Mevius de Jure Lubec. lib.* 1. *titul.* 5. *art.* 8. *num.* 28. cur autem eo fine hic dicenda sit facta aesti-
3 matio, ratio exprimitur in textu; quia convenit, ut res ipsa eo pretio, quo aestimata est, reddatur. Ergo res fuit reddenda, si exstet incorrupta; pretium, si periit vel perdita, *Covar. d. l. n.* 3. *Baldus Nov. de dote p.* 7. *priv.* 40. *Mev. d. l. n.* 29.

L. Rem. 22.

SUMMARIA.

Tenor legis. n. 1.
Exceptio a lege. n. 2.
Usus hodiernus. 3.

1 Pater rem in dotem datam genero, alienare non potest, quia non est amplius in dominio patris, nec potest pater deteriorem conditionem dotis facere, per *l. post nuptias*
2 28. *ff. de jure dotium.* Sed additur exceptio, nisi receperit dotem, scilicet soluto matri-
3 monio. Sed hodie non licet etiam patri deminuere dotem ad se reversam, *Auth. sed quamvis C. de rei uxor. act.*

L. Si praedium. 23.

SUMMARIA.

Dotale predium inaestimatum nec maritus vendere, nec uxor alienare potest, nec alii extraneo consentire. 1.
Lex haec *an restringatur tantum ad fundum inaestimatum?* 2.
Dubitandi ratio. 3.
Deciditur. 4.
Uxor jus mariti in dote intervertere non potest. 5.
Ratio. 6.
An volente marito vendere fundum dotalem uxori liceat. 7.
Videtur quod sic. 8.
Raro in legibus Codicis argumentum a contrario sensu procedit. 9.
Aliud contra n. 8. *statutum, per* l. un. tit. seq. §. 15. n. 10.
Ratio. 11.
Jurata renunciatio & promissio facta omnino est valida. 12.

1 Dotale praedium, scilicet inaestimatum, ut maritus vendere non potest, ob *leg. Juliam*, ita nec uxor potest alienare, nec alii extraneo
2 consentire; sed cur restringimus *legem hanc*
3 ad fundum inaestimatum, cum tamen & aestimatus in praejudicium mariti alienari non
4 possit? Resp. quando fundus est aestimatus, & facta est quasi emtio, tunc contractus, ut qui lege Julia non prohibitus, non est nullus, sed valet alienatio facta ab uxore, & venditio rei alienae, per se scilicet valet,
5 licet marito non praejudicet. Collige ergo: Uxorem jus mariti in dote intervertere non
6 posse, quia noceret uxor marito in fructibus dotis, *Castillo de usufr. cap.* 4. *num.* 21.
7 Sed *quid si volente marito vendat fundum*
8 *dotalem*? Id videtur licere a contrario sensu,
9 in verbis: *nolenti minime potuerit*. Sed in legibus Codicis raro procedit argumentum a contrario sensu & per *legem un. tit. seq.* §. 15.
10 aliud statutum ob fragilitatem sexus &c.
11 *Wesenbec. in π. de fundo dot. n.* 6. *Bald. Novell.*

vell. de dote p. 7. special. 4. num. 13. Petr.
12 Barb. in l. 1. p. 5. num. 8. ff. sol. matrim. Si tamen jurata sit renunciatio & promissio facta, omnino hæc valida, per c. cum contingat X. de jurejurand. Glossa hic, Covarr. in c. quamvis p. 2. §. 1. num. 5. & quos hic congessit A. Barb. n. 8. & Cavall. in Spec. tom. 2. quæst. 118.

L. Si dotem. 24.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Patrono, pro liberta qui dotem dedit, quatenus detur actio, & quatenus uxori? 2.
Dos ob ingratitudinem revocari non potest. 3.
Ratio negationis. 4.
Rationis ratio. 5.
Decisio legis ampliatur. 6.

1 Si extraneus, ut patronus pro liberta,
2 dotem dederit, nisi pacto in continenti adjecto, vel stipulatione de dote sibi prospexerit, ipsi actio pro dote non datur, sed uxori, nisi illa causam divortii dederit, quo casu retinet eam maritus, licet adversus Patronum ingrata fuerit. Unde colligitur:
3 Dotem ob ingratitudinem revocari non posse, Gumma dec. 193. Gutierrez de juram. confirm. p. 1. c. 10. n. 4. Molina tractat. 2. de J.
4 & J. disp. 28. n. 13. quia donationes ob causam (qualis est etiam dotatio) ob ingrati-
5 tudinem donatarii non revocantur, quia non habent simpliciter qualitatem donationis, sed contractus onerosi, l. Aquilius Regulus 29. ff. de donat. Panorm. c. ult. de donat. n. 11. Clarus §. donat. quæst. 21. n. 4. Molin. d. l. n.
6 12. vid. Auctor in l. 69. ff. h. t. num. 8. Et decisionem hujus legis etiam in patre dotante habere, notat hic Glossa & Salyc.

L. Si mulier. 25.

SUMMARIA.

Uxor dotem reddi stipulata, ut de ea testari possit, an cesset repetitio, si intestata moriatur? 1.
Affirmativa decisio vera videtur. 2.
Sed negatur. 3.
Ratio. 4.
Limitatio. 5.
Ratio limitationis. 6.
Simile exemplum, remissive. 7.
Causa impulsiva in dubio fere est præsumenda. 8.

1 Si dotem uxor stipuletur sibi reddi hoc fine, ut de ea testari possit; si non testetur, sed intestata uxor moritur, Quæritur: an
2 cesset repetitio? Videtur quod sic, quia sublata causa finali, tollitur effectus, quicquid sub conditione disponitur, sub contraria conditione pro non disposita habetur, l. 40. §.
3 2. l. 107. de condit. & demonstr. Sed negatur,
4 quia hæc non fuit causa finalis, nec fuit conditio, sed causa impulsiva tantum, qua cessante non cessat effectus. Vide Everh. in loco 80. Tiraq. in tract. cessante causa, limit. 1. per totam, Card. Tusch. concl. 141. & seq. lit.
5 S. Aliud autem si conditionaliter expressum
6 hoc fuisset, quia tunc denotaret causam fi-
7 nalem, Tiraq. d. l. numer. 60. Simile exemplum in l. 2. §. fin. ff. de donat. unde apparet, etiam hæc verba hic relata, posse habere rationem finalis causæ, ubi quis aliàs
8 non esset facturus, sed ex hac lege colligitur, fere in dubio causam impulsivam esse præsumendam.

L. Si genero. 26.

SUMMARIA.

Pater filiæ emancipatæ stipulari non potest. n. 1.
Ratio. 2.

1 Pater filiæ emancipatæ stipulari non po-
2 test, nam non adquirit sibi actionem deficiente voluntate, nec filiæ prohibente jure, D. Cuno de pact. cap. 15. nu. 74. Dn. Kohl. de pact. dotal. p. 1. num. 32. ubi ait, nec actionem utilem alteri dari. Confer. notata ad l. 19.

L. Licet. 27.

SUMMARIA.

Maritus pacto vel statuto dotem lucrans non tenetur solvere uxoris debitum. 1.
Ratio decidendi. 2.
Ampliatur. 3.
Excipitur actio funeraria. 4.
Dote nulla data omnem expensum præstat pater. 5.
Vel maritus. 6.
Onera realia ipsi dotali prædio adhærent. 7.

1 Maritus licet ex pacto vel statuto lucretur dotem, non tamen tenetur solvere debi-
2 tum uxoris: hæc enim pertinent ad succes-
3 sorem universalem, non singularem: Simplia-

pliatur hoc ex *hac lege* quod neque legata ab uxore relicta teneatur solvere, sed he-
4 res, *Boer. dec.* 240. *numer.* 1. Excipitur actio funeraria, ubi pro rata tenetur maritus ex dote, *l.* 16. & *l.* 22. *ff. de Relig. Garsias de expens. cap.* 8. *num.* 42. & *seq.* Vid. notat. *ad d.*
5 *l.* 16. Si autem dos nulla data, expensam omnem praestat Pater, *l.* 28. *d. t. Surdus de*
6 *alim. tit.* 8. *q.* 19. *num.* 11. vel maritus, *Carpz. p.* 3. *const.* 25. *def.* 19. Aliud etiam est
7 in oneribus realibus, quae ipsi dotali praedio inhaerent, *l. fin. sup. sine censu vel reliquis.*

L. Mulier. 28.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Mulier, licet minorennis, cum consensu Curatoris dotem constituere potest. 4.
Maritus minorennis donationem propter nuptias facere potest. 5.
Ampliatur. 6.
Ex postfacto fidejussio facile augeri non debet. 7.

1 Curator sum constitutus Cajae & praestiti cautionem fidejussoriam pro bis mille thaleris, quia tantum videbatur Cajae patrimonium, sed Caja postea me consentiente suo
2 sponso promittit tria millia, an teneat haec constitutio dotis excedentis meam fidejusso-
3 riam cautionem a me praestitam? videtur quod non, quia ultra quantitatem meae cautionis, non videor consentire me posse ad quantitatem majorem: Sed affirmatur, &
4 sic ipsa mulier, licet minorennis, cum consensu Curatoris dotem constituere potest.
5 Sic etiam cum consensu curatoris Maritus minorennis donationem propter nuptias face-
6 re potest, licet Curator in minorem quan-
7 titatem, quam dos erat, cum creatur, *Hering. de fidejuss. q.* 6. *n.* 173. satisdationem vel fidejussionem praestiterit, forte, quia auctum minoris patrimonium, quia hic non facilis laesio, nec debet ex post facto fidejussio facile augeri.

L. Ubi adhuc. 29. & Auth. Donationem. 1

SUMMARIA.

Marito ad inopiam vergente uxor non secus ac si solutum matrimonium dotem vindicare potest. 1.
Et donationem propter nuptias. 2.
Ratio decidendi. 3.
Imo etiam paraphernalia. 4.
Modus dotem petendi. 5.
Creditores contra uxorem hoc casu agentes exceptione repelli possunt. 6.
Limitatur. 7.
Cuilibet parti suum jus integrum ex pactis dotalibus competens est reservandum. 8.
Remedium hujus legis quod adjuvet uxorem? 9.
Differentia hujus legis a l. si constante ff. solut. matrim. *n.* 10.
Dominium dotis in uxorem non transfertur nisi soluto matrimonio. 11.
Posterior creditor offerens mulieri petenti assecurationem dotis constante matrimonio ob inopiam mariti non auditur. 12.
Licet audiatur soluto matrimonio. 13.
Lex haec ulterius prodest mulieri. 14.
Dos regulariter nisi soluto matrimonio repeti nequit. 15.
Fallit regula. 16.
Uxor duo creditoribus mariti in judicio opponere potest. 17.
Quid si sciens uxor inopiam mariti, eidem nupserit? 18.
Deciditur, duarum conclusionum positione. 19.
Quid si iterum ditescat maritus? 20.
Decidendi ratio. 21.
Sed quid hoc passu in dotalitio obtinet? 22.
Deciditur. 23.
Dotalitia expressa in casum mortis solent constitui. 24.
Pinguiora sunt dotalitii, quam donationis propter nuptias jura. 25.
Et diversa qualitatis. 26.
Camera Brandenburgicae decisum. 27.

1 Quando maritus ad inopiam vergit, id est, quando impar est oneribus matrimonii ferendis, *Ant. Fab. in C. suo lib.* 5. *tit.* 7. *def.* 10. Uxor non secus, ac si solutum esset matrimonium, potest vindicare dotem,
2 *h. l.* 29. & donationem propter nuptias,
3 *Auth. seq.* quia regulariter, quod de dote dicitur, etiam in donatione propter nuptias locum habet, *Panorm. in c. per vestrae X. de donat. inter virum & uxorem n.* 12. *Gail. l.* 2. *obs.* 83. *n.* 2. *Petr. Barb. in l. constante pr. ff. sol. matr. n.* 7. *Jo. Franc. Balthas. tit.* 1. *resol.*
4 8. *n.* 71. Imo etiam paraphernalia per verba

bá textus *rebusque extra dotem constitutis*;
5 *Gail. d. n.* 3. *Barb. m.* 8. *Balthas. n.* 8. Et po-
test uxor petere, ut sibi pars bonorum as-
signetur, quo ex fructibus matrimonii one-
6 ra ferat; & si creditores contra uxorem
agant, poterit se uxor exceptione hac,
quod scil. melius jus habeat, defendere,
7 *argum. l.* 156. §. 1. *de R. J.* modo: 1. Creditores
non habeant pinguius jus in textu: *qui non
potiore*: 2. Alienare non potest constante
matrimonio: 3. In rebus postea acquisitis
jus integrum creditoribus reservandum: 4. I-
dem conservandum marito, si quod habet
ex dotalibus pactis, tunc enim lucrum in
casum soluti matrimonii ipsi assignatum,
eveniente conditione ipsi cedit, licet onera
matrimonii, cum adhuc illud constaret, non
tulerit. Et ideo hæc quasi sequestratio est
8 dotis, & cuilibet parti suum jus integrum
ex pactis dotalibus competens reservandum,
Gail. l. 2. *obs.* 83. *num.* 17. *Et Jo. Franc.*
9 *Balth. d. res.* 8. *nu.* 21. Nam per hoc re-
medium hujus legis datur uxori quædam
consignatio & depositio seu sequestratio do-
10 tis; Et in hoc differt *hæc lex a l. si con-
stante* 24. *ff. sol. matr.* quod in *d. l. si con-
stante* agitur de casu, ubi jam maritus non
est amplius solvendo, hæc vero lex, si ob di-
lapidationem metus est ne fiat non solven-
do, *Franc. de Clapper. q.* 102. *q. un. nu.* 11.
11 *&c.* Nec transfertur in uxorem dominium
dotis, nisi soluto matrimonio, *Clapper. d. q.*
12 *un. nu.* 15. ubi ex hoc infert, posteriorem
creditorem offerentem mulieri petenti asse-
curationem dotis, constante matrimonio ob
13 inopiam mariti non audiri, licet soluto ma-
trimonio audiatur, *l. cum tibi C. qui potiores
in pign. Clapper. d. l.* & quos refert *Riminald.*
14 *cons.* 3. *n.* 4. *&c.* & sic hæc lex etiam pro-
dest uxori contra fiscum, contra maritum
agentem, si uxor fisco potior, *Clapperi d. l.*
15 *n.* 6. Nota ergo ex *hac lege*: Licet dos re-
gulariter repeti non possit, nisi soluto ma-
trimonio, *l.* 2. *ff. sol. matr.* quæ est in *hac l.*
16 ratio dubitandi; regula tamen hæc fallit, si
maritus incipiat vergere ad inopiam, & a
Creditoribus suis nimis molestatur, *hic l. &
l. si constante* 24. *ff. solut. matrim. c. per vestras
X. de donat. inter virum & uxorem*. Nec
hic requiritur culpa mariti, sed sufficit, si
casu ad inopiam redactus, quia *lex hac* cul-
pæ non facit mentionem, & a pari proce-
dunt inopia mariti, & dissolutio matrimo-
nii, *Gail. d. obs.* 83. *n.* 2. *P. Barb. in d. l. si*
constante pr. n. 1. *ff. sol. matr. & Jo. Franc.*
17 *Balthas. d. resol.* 8. *n.* 3. Et proponitur hic
duplex via: 1. potest comparere in judicio,
& opponere se creditoribus mariti petenti-
bus immissionem: & deinde per viam actio-
nis hypothecariæ contra detentores bono-
rum mariti agere potest, *Negus. de pign.
part.* 5. *memb.* 1. *n.* 29. *& seq. Bald. Nov. de
dote p.* 7. *priv.* 18. *&* 24. *Berlich. concl.* 84. *n.*
47. quo casu jure prælationis etiam vivente
marito fruetur uxor, *Carpz.* 1. *const.* 28.
18 *def.* 69. *Rauchbar. p. qu.* 33. Sed Quæritur:
*Quid si sciens uxor inopiam mariti eidem
19 nupserit?* Resp. duas Conclusiones ponendo:
1. Si nova causa suspicionis emergat, potest
omnino fructus petere, quia spem forte con-
cepit, de majori diligentia adhibenda a ma-
rito; sed si nova causa non emergat, non
potest ex *hac l.* agere, *Molin. tr.* 2. *disp.* 429.
n. 5. *& Gomez. ab eo citatus*: 2. Conclusio
sit, licet non sit nova causa suspicionis,
posse tamen uxorem petere cautionem de
securitate dotis, *argum. d. c. per vestras* 7.
X. de donat. inter virum & uxorem; *Gail.
lib.* 2. *obs.* 84. *n.* 9. *P. Barb. d. l. n.* 26. *Balthas.*
20 *d. l. n.* 15. Sed *quid si iterum ditescat mari-
21 tus?* Puto æquius esse ipsi ut restituatur dos,
quia facile res ad suam primævam naturam
revertitur, & ratio habenda amoris conjuga-
lis, ut ille sartus tectus conservetur, &
materia rixarum præcidatur, *Gail. d. l. n.* 7.
22 *& Balth. d. l. n.* 16. Sed *quid in dotalitio?*
quia diximus uxorem posse in casu inopiæ
mariti repetere dotem, donationem propter
nuptias & paraphernalia, ergo etiam dota-
23 lium petere poterit? Resp. non esse hoc
24 probabile, quia solent dotalitia expresse in
25 casum mortis constitui, & pinguiora sunt
jura dotalitii, quam donationis propter nu-
ptias, & licet illud in hujus locum surroge-
26 tur, sunt tamen diversæ qualitatis, *Lud. Ro-
manus sing.* 541. *Colerus decis.* 60. *n.* 15. *&*
16. *& Dn. Kohlad c. nstit. March. cap.* 9. *n.* 29.
27 ubi in Camera Electorali Brandenburgica
ita pronunciatum refert.

L. In rebus. 30.

SUMMARIA.

*Mulier ad dotem tam æstimatam quam ine-
stimatam habet rei vindicationem.* 1.
Ratio. 2.
*Dominium dotis, utut ratione actionum &
fructuum in maritum transeat, naturale*

tamen manet penes uxorem. 3.
Et quiescit constante matrimonio. 4.
Nisi praeter quosdam effectus. 5.
Maritus dominium revocabile, mulier vero naturale habet. 6.
Creditores priorem hypothecam generalem habentes in dotalibus bonis non possunt praeferri. 7.
Ratio. 8.
Periculum dotis spectat ad mulierem, & *maritus dolum tantum cum culpa praestat.* 9.
Res in dotem aestimato data etiam a muliere vindicari possunt ab extraneo possessore, quando maritus non est solvendo. 10.
Quatenus hic res ab initio uxoris dicatur? 11.
Ante matrimonium dos nec adventitia, nec profectitia uxoris fuit. 12.
An si uxor fundum aestimatum dederit in dotem, & *maritus istum ante annos* 10. *alienaverit, contra uxorem currat praescriptio?* 13.
Deciditur. 14.
Contra mulierem constante matrimonio non currit praescriptio, nec usucapio. 15.
Prohibentur immobilia usucapi, cum nec alienari possint. 16.

1 *Pr.* Mulier ad dotem, sive inaestimatam sive aestimatam (sed hoc casu tantum in
2 subsidium,) habet rei vindicationem, nam soluto matrimonio dotis dominium recta via ad uxorem redit, vel ad patrem quoque, si est profectitia dos, *Cephal. consf.* 256. *num.* 07. & 5. *Pinell. p.* 3. *legis* 1. *de bonis mat. num.* 14. & *Castillo de usufr. c.* 4. *num.* 28. quae naturaliter in ipsius dominio mansit, habet etiam hypothecam in aliis mariti bonis, & privilegium praelationis, prae omnibus cre-
3 ditoribus. Multa ex *hac l.* notabili notanda: I. Licet dominium dotis transeat in maritum, ratione actionum & fructuum, naturale dominium tamen manere apud uxorem,
4 *Auctor in l.* 75. *h. t.* quod tamen constante
5 matrimonio quiescit, nisi quod etiam stante matrimonio quosdam effectus habeat, quos recenset, *P. Barb. ad l. dotalem* 62. *sol. matr.*
6 *n.* 7. & *seqq.* & maritus habet dominium revocabile, mulier vero naturale, *Carpz. p.* 2. *const.* 42. *def.* 19. *n.* 20. post *Connanum* & alios: sed
7 matrimonio reviviscit. Ex quo II. colligit Imperator hic, quod creditores habentes priorem hypothecam generalem, non possint in do-
8 talibus bonis praeferri, quia antequam matrimonium contraheretur, habuit uxor domi-
9 nium in istis bonis. Hujus effectus est, quod ad mulierem periculum dotis spectet, maritus vero tantum dolum & culpam prae-
10 stet, *Carpz. d. def.* 19. & *seqq.* III. Observandum, res aestimatas in dotem datas, etiam a muliere vindicari posse de extraneo possessore in subsidium scil. quando maritus non est solvendo, *Covar. d. pr. q.* 28. *n.* 8. *Jo. Gutierrez de juram. confirm. p.* 1. *c.* 1. *n.* 9. & *lib.* 3. *pr. q.* 38. *num.* 12. & *l.* 5. *q.* 76. *num.* 12. *Pinell. p.* 3. *leg.* 1. *C. de bonis mat. n.* 15. *Barb. in l. aestimat.* 51. *ff. sol. matr. n.* 25. & *seqq. Castillo de usufr. d. c.* 4. *n.* 54. unde sequitur, si maritus non sit solvendo, uxori competere vindicationem rei
11 dotalis etiam aestimato datae, quod autem in hac lege dicitur, quod res ab initio uxoris fuerit; intelligendum est initium matrimonii,
12 nam ante contractum matrimonium dos nec adventitia nec profectitia uxoris fuit, *P. Barb. ad l.* 2. §. *quod si in patris num.* 31.
13 §. *Omnis.* Uxor dedit fundum aestimatum in dotem, hunc maritus ante annos decem alienavit, Q. *An praescriptio contra uxorem*
14 *currat?* Resp. Praescriptionem hanc non contra uxorem currere, cum constante matrimonio non potuerit agere, non valenti autem agere, non currit praescriptio, *l.* 1. *in fin. C. de annal. except.* nisi jam tum ante annos decem maritum ad inopiam vergere publice constiterit, tunc enim, quia agere potuit ex *l.*
15 *praeced.* ideo ei currit praescriptio. Collige ergo: Contra mulierem constante matrimonio non currere usucapionem, nec praescriptionem, nam ratio generalis est, licet usu-
16 capionis fiat mentio. Sed immobilia etiam ex alia ratione prohibentur usucapi, quia non possunt alienari, *l.* 16. *ff. de fundo dot. Petr. Barb. ad l.* 1. *p.* 5. *n.* 82. *sol. matr. Covarr. lib.* 1. *resol. c.* 8. *n.* 8. & quos hic citat *Aug. Barb. n.* 19.

L. Cum quidam. ult.

SUMMARIA.

Casus legis. num. 1.
Donatio, quae fit dotis causa, licet excedit 500. *solidos, insinuatione opus non habet.* 2.
Nisi pactum adsit de lucranda dote. 3. & 4.
Secus in donatione propter nuptias facta ab extraneo pro marito, ubi indiget insinuatione. 4.

Exceptio. 5.
Extraneus *quinam in materia dotis intelligatur?* 6.
Necessitas insinuationis donationis propter nuptias postea remissa. 7.
Sed denuo mutatum & hoc est per Nov. 127. c. 2. n. 8
Extraneus pro muliere dotem promittens statim post biennium ad fructus speciei in dotem data vel ad usuras pecunia dotalis tenetur. 9.
Cur h. l. extraneus levius obligetur quam pater? 10.
Limitantur n. præced. 9. *dicta*. 11.

1 *Pr.* Si extraneus dat pro muliere dotem, nec stipulatus est sibi reddi, licet titulus lucrativus sit respectu uxoris, quia tamen one-
2 rosus est respectu mariti, ideo licet excedat quingentos solidos, insinuatione tamen opus
3 non habet, nisi pactum adsit de lucranda dote, sic enim etiam respectu mariti titulus lucrativus est, *Auth. ex decursum sup. de donat. ant. nupt.* Collige ergo illud ex primo legis intuitu: (ut mirum sit alios dubitasse) Donationem, quæ fit dotis causa, non opus habere insinuatione, quæ facienda coram actis, quia causa pia est, *Ant. Gabr. lib.* 3. *tit. de donat. concl.* 1. *num.* 36. *Surd. de alim. tit.* 8. *priv.* 72. *in fine*, *Tiraq. ad L. si unquam C. de revoc. donat. num.* 241.
4 §. 1. Quando extraneus pro marito dat donationem propter nuptias, licet sit titulus onerosus respectu uxoris, cum in compensationem dotis fiat, qui tamen respectu mariti est lucrativus, ideoque si excedat quingentos solidos, insinuatione opus habet, quamvis hæc etiam, licet ab uno facta alteri parti prosit per consequentiam, cujus
5 utilitatem per consequentiam concernit. Excipitur materfamilias minor 25. annis, *l.* 17.
6 *sup. de donat. ante nuptias*. Collige: quis voce *Extranei* in materia dotis intelligatur, scil. qui non habet in potestate eum, pro quo dat, *Treutl. vol.* 2. *disp.* 7. *th.* 3. *lit. A*,
7 licet autem per *Nov.* 114. *c.* 1. remissa fuerit necessitas insinuationis donationis propter
8 nuptias, mutatum tamen hoc, & hæc lex iterum approbata per *Nov.* 127. *c.* 2. *Petr. Barb. ad l.* 1. *ff. sol. matr. p.* 7. *n.* 42. *Rittershus. ad novell. p.* 5. *cap.* 10. *n.* 5. *& seq.*
9 §. *fin.* Extraneus, qui pro muliere dotem promittit, post biennium statim ad fructus speciei in dotem datæ, vel ad usuras pecuniæ dotalis tenetur, ut ita per lapsum biennii in mora constituatur, *Jacob. de Nigris ad l. si insulam n.* 22. *de V. O. Anton. Faber lib.* 5. *Cod. tit.* 6. *def.* 6. & quidem mora regulari, non secus ac si lis contestata esset, per litem contestatam autem contrahitur mora regularis, ita, ut de percipiendis fructibus etiam teneatur, *Barb. in l. de divisione num.* 41. *ff. sol. matr.* licet intra biennium ad ipsam sortem conveniri possit, & hoc in immobilibus & reditibus, ac mobilibus æsti-
10 matis, secus in mobilibus inæstimatis. Cur autem extraneus levius obligetur, quam pater, causam hanc assignat, *Mart. Colerus in tr. de alim. lib.* 3. *c.* 5. *n.* 43. quod pater, qui dotem promisit, duplex lucrum sentiat, nempe & pecuniæ non solutæ, & alimentorum perceptorum: cum e contra extraneus hoc alendi mulierem onere, quod ad eum nunquam spectavit, non liberetur, sed solummodo pecunia in dotem promissa fruatur.
11 Sed limitationem *hic* §. recipit, nisi in pactis dotalibus brevius tempus placuerit, intra quod solvi dos etiam ab extraneo debet, *Dn. Carpz. p.* 2. *const.* 42. *def.* 14.

TITULUS XIII.

De rei uxoriæ actione ex stipulatu in actionem transfusa & de natura dotibus præstita.

L. Rem in præsenti. un.

SUMMARIA.

Soluto matrimonio duplex olim uxori dabatur actio pro dote. 1.
Sed sustulit Justinianus. 2.
Semper dedit actionem ex stipulatu. 3.
Ratio. 4.
Exemplum subjicitur. 5.
Facilius confirmatur invalidum, quam introducitur plane non factum. 6.
Publice interest dotem mulieribus conservari. 7.
Baldus Novellus *notatur*. 8.
L. pen. C. de dot. promiss. *derogatum per hanc legem*. n. 9.
Barbosa *notatur*. 10.
Expressio actionis inutilis non vitiat libellum. 11.
Sensus §. 1. n. 12.
Maritus ratione dotis promissæ in bonis parentis vel alterius, qui promisit, tacitam hypothecam habet. 13.

Quod

Si Filia querelam inofficiosi testamenti contra patris testamentum movere vult, dos computanda est in legitimam & conferenda. 77.
Ratio. 78.
Ampliatur. 79.
Casus hujus §. *n.* 80.
Extraneus pro muliere dotem dans restitutionem dotis sibi stipulari potest. 81.
Limitatur. 82.
An hodie etiam feudi successor dotem sibi stipulari possit? 83.
Amplissimum allodium in Marchia Brandenburgica habentes ex feudo dotandæ. 84.
Extraneus quando dat dotem pro puella, ipsi eam donare videtur. 85.
Limitatur. 86.
Pater cum consensu filiæ dotem petere debet. 87.
Alter alteri petendo, novando, delegando præjudicare potest. 88.

1 PR. Soluto matrimonio duplex competebat uxori pro dote actio: 1. Ex stipulatu.
2 2. Actio Rei uxoriæ; Sed hanc Justinianus ab-
3 rogat, & dat semper actionem ex stipulatu:
4 licet stipulatio nulla interposita, quia fingitur uxor stipulata sibi dotem reddi, multo
5 magis, si inutilis stipulatio, v. g. si extra-
6 neus pro uxore stipulatus, facilius enim confirmatur invalidum, quam introducitur plane non factum, modo non in consensu sit vitium, *Sichard. hic n.* 8. horum omnium
7 vero ratio in utilitate publica, cum publice intersit, dotem mulieribus conservari, *l.* 1. *ff. sol. matrim.* Præsumtio autem ista non est, sed fictio: *Menoch. lib.* 3. *præs.* 6. *n.* 4. Et ita frustra quæritur, an stipulatio fingatur in persona muti & surdi, nam non metuendum est, duplicem hic fictionem concurrere, cum una veniat in consequentiam alterius, *Campe-*
8 *gius de dote p.* 1. *q.* 57. & ita non recte de hoc dubitat *Baldus novellus de dote p.* 6.
9 *priv.* 2. *n.* 3. Ex dictis colligitur, *leg. pen. C. de dotis promiss.* quæ est Theodosii & Valentin. per *hanc legem* esse derogatum, quæ est Justiniani, *Bacch. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 6.
10 *th.* 2. *lit. D.* Licet contra nitatur *Petrus Barb.*
11 *ad l.* 1. *p.* 3. *n.* 5. *& seqq. ff. sol. matr.* Colligunt etiam ex *hoc textu*: Expressionem actionis inutilis non vitiare libellum: *Carpz. part.* 1. *const.* 2. *def.* 14. Alia Exempla habet *Card. Tuschus concl.* 67. *lit. A.*
12 §. 1. Maritus in bonis uxoris vel soceri ratione dotis promissæ, vel ratione dotis evictæ, habet hypothecam tacitam, cum actione personali, uxor vero pro dote restituenda habet etiam tacitam hypothecam in bonis mariti, sive ipsa uxor dedit, sive extraneus pro ea, sive instrumentum dotale factum, sive non, & simul privilegium prælationis, per *l. assiduis C. qui potiores in pign.* Et sic observa tacitam hypothecam dupli-
13 cem; nam 1. Maritus ratione promissæ dotis habet tacitam hypothecam in bonis parentis, vel alterius, qui promisit dotem, *Beutherus de jure prælationis lib.* 1. *cap.* 75. *Dn. Carpz.*
14 *p.* 1. *dec.* 57. ubi multis etiam rationibus id firmat, *Petr. Barb. in l.* 1. *p.* 3. *n.* 27. *ff. sol. matr.* ubi contra *Neguz.* non idem statuit in alimentis uxori a marito præstitis, quia textu
15 destituimur: 2. Uxor ratione restituendæ dotis habet hypothecam in bonis mariti, *Baldus nov. de dote q.* 6. *priv.* 7. *Neguz. memb.* 4. *part.* 2. *n.* 24. & multis sequentibus, ubi hac de re plenissime *Covarr. part.* 1. *resol. cap.* 7. *n.* 1. *Jo.*
16 *Gutierrez part.* 1. *de juram. conf. cap.* 46. Et hæ hypothecæ in quemcunque possessorem
17 transeunt; *Ceph. cons.* 408. *n.* 85. Collige etiam: Promissorem dotis ad evictionem obligari, *Carpz. part.* 1. *const.* 3. *def.* 25. vide notata ad *l.* 1. *C. de jur. dot.*
18 §. 2. Quod optimum est in rei uxoriæ actio-
19 ne, in actionem ex stipulatu transfunditur, ideo hæc est bonæ fidei, licet actio ex stipulatu alias sit stricti juris, *hic & §. fuerat* 29.
20 *Inst. de actionibus.* Et hoc locum habet etiam in marito, si dotem promissam petat a socero, vel extraneo, nam & hæc actio indistincte est bonæ fidei, ut tradunt *DD.* communiter ad *d. l. divis.* 5. *ff. sol. matr.* quos al-
21 legat ibidem *Petr. Barb. n.* 76. Sed actio de dote restituenda, quam sibi reservavit extraneus, qui dotavit, est stricti juris, prout communiter *DD.* statuunt, ex hac ratione,
22 quia ibi nullum versatur commodum dotis,
23 & de hac actione hic non agitur, *DD. in d. l.* 5. *& Barb. ib. n.* 77. *Bald. nov. de dote part.* 4. *n.* 5. *&* 7. *Zasius ad d.* §. *fuerat n.* 8. & quos ad *d.* §. *allegat Harpprecht. n.* 4.
24 §. 3. Quod si a marito uxori quid relictum, olim ex edicto Prætoris, aut dotem petere
25 poterat, aut legatum, non utrumque; ho-
26 die utrumque quia, si debitor creditori quid leget, non videtur id compensandi animo fieri, *l.* 85. *ff. de legat.* 2. *junct. l.* 33. *d. t.* Vid. *Anton. Faber in Cod. suo lib.* 6. *tit.* 17. *def.* 8. *& Carpzov. part.* 3. *Jurispr. const.* 13. *def.* 29. *Mantic. de conject. ult. volunt. lib.* 10. *c.* 2. & quos
27 citat *hic August. Barb. n.* 17. Et sic uxor cui usus-

ususfructus relictus non prohibetur dotem
28 petere, *Steph. Grat. tom.* 1. *cap.* 134. quia voluit libertatem exercere, non debitum dotis
29 extinguere, *Aug. Barb. hic n.* 16. Sed quod de marito hic dicitur, qui sponte recepit dotem, nolunt accommodare ad patrem,
30 qui tenetur ad dotem restituendam. Nam si pater residuum dotis post mortem suam solvere promiserit, videtur pater compensandi animo legare, si quid in testamento legaverit, *Cephal. conf.* 486. *n.* 17.
31 §. 4. Exactio dotis, tam ex parte uxoris, quam mariti ad heredes transit, quia est rei
32 persecutoria, ratio in *fine* §. 1. *Instit. de*
33 *perpet. & temp. act.* Unde Colligunt: Contractum fictum a lege introductum, non minus ad heredes transire, ut contractum verum, *Bald. hic.*
34 §. 5. Ex hoc §. observa 1. Maritum aut ejus heredes, muliere dotem petente, non posse retinere dotem, ob malos uxoris mores, quia aliter provident leges marito, mores mulieris accusanti, in *l.* 8. *& l. ult. C. de repud.* Sed ex *d. l.* 8. apparet, posse ob malos mores retineri dotem; Respondet *Salyc.*
35 *in d. l.* 8. intelligi eos malos mores, qui pugnant cum pudore matrimonii, *Anton. Matth. ad l.* 48. *ff. tit.* 9. *cap.* 3. *n.* 1. de quo ulterius in *d. l.* 8.: Nec II. ob res uxori donatas, quia has, cum inter maritum & uxorem non constet donatio, rei vindicatione vel actione utili petere, vel si consumtæ sint, condicere
36 potest: III. Nec ob res ab uxore amotas, habet enim actionem rerum amotarum: IV. Nec ob liberos, cum maritus ipse ut pater eos alere debeat, licet hodie de consuetudine ob liberos, ut heredes mulieris dos retineatur, *Dn. Kohl. de pactis dotal. p.* 1. *n.* 43. *& seqq. Cavall. q.* 378.: nec V. ob culpam aliquam mulieris, in vers. *ne varium genus &c.* ubi nova & a præcedenti causa liberorum distincta causa videtur intelligi, *Petr. Barb.*
37 *in l. post dotem* 41. *n.* 5. *ff. sol. matr.*: VI. Nec ob impensas in dotem factas; nam aut sunt necessariæ, & hæ ipso jure minuunt dotem, adeo ut dos integra soluta pro parte repeti possit, *l.* 5. *pr. & §. fin. ff. de impens. in rem dot. factis*, aut sunt utiles, & hæ, si voluntate uxoris factæ, datur Actio Mandati; si sine voluntate, datur Actio Negotiorum Gestorum: aut voluptuariæ, & has, si separati possint, & marito prosint, detrahere maritus potest, *l.* 9. *ff. d. t. & l.* 39. *ff. de pet. hered.* & ideo speciale est in dote ratione expensarum, quod licet res pro expensis retineri possit, *Neguz. de pign. p.* 5. *m.* 4. tamen hæc in expensis pro dote non habent locum, licet compensationem admittant, si in quantitate dos consistat, cum aliud sit retentio, aliud compensatio, *Petr. Barb. ad l.* 8. §. *ob donationes n.* 3. *ff. sol. matr. Donell. lib.* 14. *c.* 8. *Pac. c.* 5. *q.* 60. Deinde licet voluptuariæ expensæ consensu domini factæ alias pariant restitutionem, & retentionem, hic tamen secus, *Menoch. remed.* 15. *recup. possess. n.* 535. *Petr. Barb. in d. l.* 8. §. *fin. p.* 1. *n.* 89. *in fine.*
38 §. 6. Actio ex stipulatu, etiam si stipulatio non sit interposita, quia tantum intervenisse fingitur, ad heredem uxoris mortuæ transfertur, nec lucratur eo casu maritus do-
39 tem, nisi id actum, scilicet pacto, ut lucraretur maritus dotem, item ne uxor dotem
40 repetat, quod pater non potest pacisci, bene tamen extraneus, *Kohl. de pactis dotal. p.* 1. *n.* 82.
41 §. 7. Maritus actione de dote conveniendus, in quantum facere potest, & ne egeat,
42 quia hoc æquissimum &c. præstita cautione
43 de solvendo superfluo, si ad meliorem for-
44 tunam pervenerit. Res mobiles autem intra annum, immobiles statim restituendæ sunt,
45 si fieri possit. Et si in mora sit, a tempore moræ, æstimationis rerum mobilium usuras trientales; id est quatuor pro centum, ratione immobilium vero fructus civiles vel naturales uxori præstabit. Idem de vecturis navium, pensionibus jumentorum, operis ser-
46 vorum & quæstu civilium annonarum. Notetur igitur: I. Maritum ob reverentiam ipsi debitam frui beneficio competentiæ, ut tantum, in quantum facere potest, conveniatur & exigatur, quam Regulam multis ampliat *Caspar Manzius in patroc. pauperum decade* 3. *q.* 1. *n.* 46. *& seqq. vid. Auctor in l.* 12. *ff. soluto matrim. per tot.* Sed hoc non nisi marito, & filio communi competit *Zasius in l. maritum* 12. *sol. matrim. n.* 4. & huic beneficio, licet maritus non possit renunciare, *l.* 14. §. 1.
47 *h. t. Zas. d. l. num.* 3. *&* 33. facto tamen potest se reddere indignum, dolosa scilicet dissipatione per *hunc* §. *& per l.* 18. §. 1. *ff. sol.*
48 *matr. ibique Auctor.* Si etiam uxor actione reali rem dotalem petat, non putat esse locum
49 huic beneficio, *Zasius ad d. l.* 12. *n.* 10. *Brunus de cess. bon. quæst.* 20. 4. *quæst. principalis n.* 7. licet æquius sit, maritum audiendum esse, si nulla alia bona habeat, *Zang. de except. p.* 2. *cap.* 15. *num.* 23. & quos laudat *Man-*

50 Mantica d. l. ... alias exceptiones autem vide, apud Petr. Barb. in d. l. 52. n. 9. & pas-
51 sim: II. Quod maritus uti volens beneficio competentiæ, & sic etiam omnis alius hoc fruiturus, debeat cautionem præstare, de solvendo residuo, si ultra competentiam suam & congruam sustentationem aliquid acquisierit, per hanc §. & l. verum 63. §. 4. ff. pro socio, Schneidew. in §. sunt præterea Inst. de act. n. 9.
52 Mantica d. c. n. 124. licet in dotatore aliud esse putet, Petr. Barb. ad l. maritum n. 100.
53 ff. sol. matr.: III. Terminus solutionis dotis, quod res in quantitate constantes vel res mobiles intra annum, immobiles vero statim restituendæ; cum antea dos restituenda esset annua, bima, trima die, id est, intra tres annos restituenda singulis annis, die ultimo singulorum una tertia pars, Molin. tr. 2. disp.
54 442. n. 2. & ille terminus hujus §. observan-
55 dus, si contrarium in pactis dotalibus non sit constitutum, Molina d. l. & Anton. Go-
56 mez in leg. Tauri 50. n. 46. quem ille refert. Interim autem vidua alenda ex bonis mariti vel defuncti, Thes. dec. 44. Vinc. de Franchis decis. 303. & plures citans Riccius coll. de-
57 cis. 98. Molina d. disp. 442. n. 4.: IV. Si res dotales sint immobiles, atque marito traditæ inæstimatæ, quod tunc fructus earum, a die soluti matrimonii pertineant ad uxorem, vel
58 ejus heredes. Et idem, si sint res mobiles fructiferæ, ut pecorum fructus, mercedes locationis, jumentorum aut servorum vel pensiones, usurum, scilicet ut debeantur fructus a
59 tempore moræ. Moram autem non contrahit in mobilibus Maritus nisi post annum. Ergo
60 tunc fructus etiam tenetur restituere ex mobilibus scilicet post annum perceptos. Vid. Petr. Barbos. ff. sol. matr. ad l. 2. princ. n. 7. & ad l. divortio, 8. §. non solum n. 4. & n. 8. Et ita fructus rerum æstimato datarum, & quantitatis usuræ spectant interim; (dedec vel per hanc legem vel pactum [illegible] restituere maritus [illegible]) salvis tamen uxori alimentis, Molina d. t.
61 n. 3. post Ant. Gomez d. l. n. 57. Sed in Consultibus [illegible] dotalis pecuniæ usuras videri statim computari a die soluti matrimonii.
62 Sed in fructibus immobilium pendenda est decisio, l. 7. §. 1. ff. sol. matr. ubi tempore locationis quoad divisionem pensionis, sed tempus contractui matrimonii quoad divisionem fructuum inspiciatur. Vid. Hartman. Pist. part. 1. qu. 24. n. [illegible] seq. Treutl. & ibi Bachov. vol. 2. disp. 7. th. 8. lit. C. [illegible]

63 §. 8. Quando uxor instituta est heres, & hereditas onerata est legatis, adeo ut Falcidiam deducere opus habeat, Quæritur: An in Falcidiam dos computanda? Quod negatur, sed dos (ut alienum æs) deducenda:
64 & postea ineunda ratio legis Falcidiæ, ratio
65 in l. 39. §. 1. de V. S. Colligunt ex hoc §. Si maritus instituit uxorem heredem, eamque fideicommisso gravavit, quod dotem propriam
66 restituere non teneatur, nisi expresse dixerit
67 testator de dote restituenda; quia in fideicommisso universali non continentur ea, quæ gravatus erat habiturus, alio instituto herede, per l. sequens 68. de legat. 2. Mantic. de conject. ult. volunt. lib. 7. tit. 8. num. 28. Peregrinus de fideicom. art. 6. num. 1. Fusarius de substit. qu. 662. per totum.
68 §. 9. Rerum inæstimatarum accessiones, quæ extra fructum sunt, ut partus ancillæ, vel quæ servi non ex operis, neque ex re mariti, sed aliunde acquirunt, ad mulierem pertinent, ratio in §. 37. Inst. de R. D. Au-
69 ctor in l. 7. ff. h. t. num. 2. Reliquæ quæ in fructu sunt, ut fœtus pecudum, ad mariti lucrum pertinent, quamdiu stetit conjugium;
70 sed qui fructus ultimo anno sunt percepti, pro ratione temporis matrimonii consistentis sunt dividendi per d. l. 7. §. 1. ff. sol. matrim.
71 Æstimatarum autem omne lucrum & dispen-
72 dium mariti est, per l. 5. tit. praced. quia emtio est. De hoc dictum est ad §. praced.
73 §. 10. Avo proferente dotem dederat, qui enim ille habebat in potestate & filium & nepotem, sic ferebat onera matrimonii; avo mortuo, filius vult nepotis & nurus sibi dotem habere præcipuam, quia tunc ferebat onera matrimonii, quippe non soluta per mortem avi patria potestate. Ergo ibi dos esse debet, ubi onera per l. 56. §. 1. ff.
74 de jure dot. l. 20. §. 2. ff. fam. ercisc.? Respond. Posse, modo cautionem præstet coheredibus, si [illegible] coheredes ex stipulatu convenian-
75 tur soluto matrimonio; quia ut æquum est, patrem filii sui dotem habere præcipuam; ita æquum etiam est, coheredes præstari indemnes hic & d. §. [illegible]
§. 11. Hic incipit tractare Justinianus de iis, quæ erant propria actionis rei uxoriæ, quam mandando in actionem ex stipulatu, & sicut olim in actione rei uxoriæ; ita hodie
76 in actione subrogata ex stipulatu, Filius emancipatus etiam vel exheredatus, vel cum aliis heredibus scriptus heres dotem habet præcipuam [illegible]

77 §. 12. Quando filia, querelam inofficiosi testamenti contra patris testamentum movere vult, dos computanda est in legitimam
78 & conferenda, quia præsumitur pater dotem vel donationem propter nuptias liberis datam contemplatione legitimæ aliquando petendam.
79 Et quidem hoc de nepotibus etiam dicendum, qui dotem matri datam imputare tenentur in legitimam eo casu, quo mortua matre & avo, & ad avi hereditatem adspirant, *Thesaur. dec.* 237. *Rodericus Suares in repet. leg. quoniam in prioribus limit.* 4. *n.* 31. *C. de inoff. testam.* & quos congessit *Hainggius p.* 1. *qu.* 24. *n.* 2.
80 §. 13. Si extraneus, id est, qui non est ex Ascendentibus, nec mulierem habet in potestate, det dotem pro muliere, nec sibi expresse dotem reddi stipuletur, actio ex stipulatu non datur extraneo, ne, quod pro mulieribus introductum, in eorum odium retorqueatur, sed ipsi mulieri quasi extraneus ipsi donasset, & ipsa pacta esset, datur actio, pater autem dans dotem ipse stipulatus fin-
81 gitur. Colligitur: I. Ex hoc §. Posse extraneum pro muliere dotem dantem sibi stipulari restitutionem dotis, quod *Petr. Barb. in*
82 *l.* 1. *p.* 4. *num.* 136. *ff. sol. matr.* limitat, nisi extraneus cogi poterat ad dotandum, ut fra-
83 ter; Et quia hodie filiæ nobiles in subsidium dotandæ e feudis ab agnato, *Hartm. Pist. lib.* 2. *p.* 3. *qu.* 27. *num.* 1. *Schultor ad Mod. Pist. qu.* 192. *n.* 32. *Berlich. p.* 2. *concl.* 65. *num.* 7. *Dn. Carpzov. dec.* 172. *Koppen dec.* 94. *n.*
84 87. Et in Marchia Brandenburgica etiam amplissimum allodium habentes ex feudo dotandæ. Certe non posset feudi successor sibi stipulari dotem, quia ex necessitate tenetur.
85 II. Extraneum, quando ille dotem dat pro puella, videri eam ipsi donare; *Tiraq. in l. si unquam verbo: donatione largitus. n.* 40. *C. de revoc. donat. Surdus de alimentis tit.*
86 5. *qu.* 1. *num.* 4. quod limitatur, nisi extraneus administret bona virginis, vel esset debitor virginis, quia animo se liberandi ab obligatione, qua mulieri tenebatur, præsumitur promisisse dotem, vel si fidejussorio pro muliere, *Menoch.* l. 2. *A. Q. cas.* 80. *Petr. Barb. in l.* 1. *p.* 4. *num.* 58. *ff. sol. matri Molina tr.* 2. *disp.* 424. *num.* 9. Sed patruus videtur patri virginis potius donare (nam patris est onus) quam filiæ, *Bonincid. cons.* 31. *num.* 114. III. Nota: Quis sit extraneus dotator, ut sciamus quando dos sit adventitia. IV. Observandum, in patre fingi stipulationem, non extraneo.

87 §. 14. Quia actio de dote profectitia, filiafamilias data, communis est patri & filiæ, & pater cum consensu filiæ debet do-
88 tem petere; nec alter alteri petendo, novando, delegando præjudicare potest per *l.* 2. §. 1. *sol. matr.* & ibi *Lasius* & *Petr. Barb.* ac *Anton. Faber lib.* 13. *conject. c.* 5. ideo solus pater sine consensu filiæ de dote ex stipulatu agere nequit, mortuo autem patre dos ad filiam, ut proprium patrimonium revertitur.

Authent. sed quamvis.

SUMMARIA.

Dicta in §. 13. *l. prae.* per hanc Auth. *temperantur.* 1.
Dos est proprium mulieris patrimonium, licet in potestate sit patria. 2.
Ratio. 3.
Liberi cum parentibus nimis acerbe agere non debent. 4.
Ad impossibile nemo obligatur. 5.
Pater, qui filiæ dotem exegit, debitor filiæ dicitur. 6.
Pater eandem dotem filiæ renubenti iterum dare debet, etiamsi dos tantum promissa sit & non soluta. 7.
Plures ampliationes remissive. 8.
Uxor ad secundum maritum eandem præsumitur afferre dotem, quam priori marito dedit. 9.
Res immobilis inæstimata data ubicunque posita nec alienari potest nec obligari a marito. 10.
Ne cum consensu quidem uxoris. 11.
Ratio. 12.
Juri hypothecæ renunciari potest. 13.
An hoc etiam ad res mobiles, quæ servando servari possunt, sit extendendum? 14.
Wesenbecius *notatur.* 15.
Deciditur negative. 16.
Fundus dotalis quatenus debeant manere illibati? 17.
It. & quæ de repudio. 18.
Lex hæc an & quatenus deroget omnibus legibus contrariis? 19.
Quod de bona gratia dicitur sustulit Imperator Nov. 117. *cap.* 10. *n.* 20.
Sed & jure Can. & moribus non licet etiam mutuo consensu dirimere matrimonium. 21.

1 Dictum in §. 13. Patrem, si dotem det, neque videat stipulatum, dotem sibi reddi, ideo-

ideoque dos soluto matrimonio redit ad patrem, non viduum, hoc temperat *hac Auth.* ut si filia secundo nubat, pater non possit diminuere dotem, nisi clade fortuita bona
2 ipsius sint diminuta. Regulæ ratio est: quia dos est proprium mulieris patrimonium, licet in potestate sit patria, *l. 3. §. de minori-*
3 *bus*, & quia dos a patre data semel alienata est ab ejus substancia, *l. ult. ff. de dotis collatione, Rittershus. in Nov. p. 5. cap. 4. num.* 2. Exceptionis autem ratio, cur facultatibus lapsus pater in posteriori matrimonio minorem dotem pro statu præsente constituere
4 possit, est hæc, quia non debent liberi age-
5 re nimis acerbe cum parentibus, & ad impossibile nemo obligatur, *Rittershus. d. l. 3. n. 3.*
6 Vid. *Dn. Kohl. de pact. dotal. p. 1. c. 1. num.* 19. *&* 37. & ideo pater, qui exegit dotem, dicitur filiæ debitor, *Campeg. de dote p. 3. qu.* 106. Et sic collige ex *hac l.* Regulam:
7 Quod pater eandem dotem filiæ renubenti, iterum dare debeat, etiamsi dos tantum promissa sit & non soluta, *Tiraq. de retr. con-*
8 *vent. ad finem tit. num.* 35. alias ampliationes vide *in Petr. Barb. in l. post dotem* 31. *num.* 33. & quos laudat *August. Barb. hic in collectan.* & non tantum in quantitate eadem dari debet dos, sed & in qualitate, *Casp. Ant. Thes. l. 3. q. 72. num.* 14. si ergo pater in prima constitutione dotis non sit stipulatus sibi reddi, hæc stipulatio in secundis nuptiis a patre fieri nequit, *Barb. in l. post dotem num.* 32. *ff. sol. matr.* Et habet *hac Auth.* locum etiam in dote non data, sed promissa, *Barb. d. l. num.* 33. plures allegans, licet sit dos data immodica, *Barb. d. l.* licet posteriores nuptiæ sine consensu patris contractæ,
9 *Barb. d. l.* Unde colligitur: uxorem ad secundum maritum eandem præsumi afferre dotem, quam primo marito dedit, per *l. dotem* 30. *ff. de jure dot. Gail. lib. 2. obs.* 82. *num.* 7. *Mantic. de tac. & amb. convent. lib.* 12. *tit.* 15. *Menoch. lib. 3. præs.* 6. *num.* 25. *& seqq. Pruckm. vol. 2. cons. 1. num.* 475. *Carpz. p. 2. const.* 16. *def.* 11. *Roland. de Valle de lucro dotis qu.* 80. *n.* 11.
10 §. 15. Res immobilis inæstimata data ubicunque posita, nec alienari potest, nec obli-
11 gari a Marito, ne cum consensu quidem uxo-
12 ris. Ratio in fragilitate sexus & favore dotis. Et ita fundus dotalis inæstimatus, ne quidem consentiente uxore alienari potest; *Gutierrez de juram. confirm. l. 1. c. 1. num.* 92. *Bald. Nov. de dote p. 4. c. 2. num.* 5. *Barb. in l. 1. p. 5. ff. sol. matr. num.* 2. *&*
13 *seq.* quamvis alias juri hypothecæ renuncia-
14 ri possit, *l. 11. sup. ad SCtum Vellej.* Sed Quæritur: *An hoc etiam ad res mobiles, quæ servando servari possunt, sit extendendum?*
15 quod affirmat *Wesenbec. in tit. de fundo dot.*
16 *num.* 4. Sed id ibidem recte negat *Bacchov. in notis*, non enim licet sententiam legis extra textus producere, nam hic ad provinciales fundos tantum extenditur, non ad mobilia, & repugnat, *l. 3. §. 2. ff. de suis & legit. l. 3. C. de fundo dot.*
17 §. 16. Pacta dotalia super tempore restitutionis vel usuris, quæ non sunt contra hanc vel aliam constitutionem, & dotis causam non reddunt deteriorem, debent manere il-
18 libata, sicut &, quæ de repudio *infra l. 8. 9. 11. C. de repud.* tradentur; & quæcunque *hac lege* expresse non sunt abrogata, locumque tantum habet in futuris dotibus, ex
19 quo infertur, *Legem hanc* derogari omnibus legibus sibi contrariis, ut hic notat *Salyc.*
20 Sed quod de bona gratia dicitur, non obtinet. Nam non tantum Imp. *Nov.* 117. *c.* 10.
21 id sustulit: Sed & jure Canonico & consuetudinario non licet etiam mutuo consensu dirimere matrimonium, de quo infra.

TITULUS XIV.

De Pactis conventis, tam super dote, quam super donatione ante nuptias, & paraphernis.

L. Legem. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Omne pactum quod rei traditioni accedit, nudum non est. 2.
Hodie ex pacto nudo deliberato datur actio. 3.
Exigua hujus legis est utilitas. 4.
Extraneus dotem si dederit in ipsa traditione pacisci potest, de dote restituenda. 5.
Etiam ignorante puella. 6.
Ratio. 7.

1 DEdi pro alumna dotem cum hoc pacto, ut mortua uxore mihi dotem redderes, secuta morte renuis restitutionem, sub hoc prætextu, quod ex pacto nudo non detur actio; Sed respondetur, non esse nudum pactum, quod traditione rei, ut hic,
2 positum, vestitum est. Ergo omne pactum, quod

quod rei traditioni accedit, nudum non est. Vid. *l.* 10. *sup. de pact.* cum qua haec eadem,
3 sed alia super & subscriptio. Sed cum hodie ex pacto nudo deliberato tamen actio
4 detur, exigua hujus legis utilitas. Hoc tamen
5 men manet, quod extraneus dotem si dederit, in ipsa quidem traditione possit pacisci
6 de dote restituenda etiam ignorante puella,
7 quia legem rei suae dicit, sed postea nihil agit: *argum. hujus leg. & l. in morte infr. h. t. DD. in §. accedit tit. praeced. Bald. Nov. p.* 6. *priv.* 11. *n.* 9. *Dn. Kohl. d. tr. p.* 1. *c.* 1. *n.* 48. *& Petr. Barb. in l.* 2. *pr. n.* 147. *ff. soluto matrim.*

L. Fructus. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi ratio. 3.
Non est prohibita donatio inter virum & uxorem, si ad alimenta fiat. 4.

1 Dotem dedit uxor marito, hac lege, ut fructus perciperet ipsa uxor, & ex iis se & liberos suos aleret; Videtur hoc non valere,
2 quia sterilis esset marito dos, *l.* 4. *ff. h. t.* Sed respond. valere, quia sustentatio uxoris & li-
3 berorum incumbebat Marito: Ergo, quia uxor in se transfert hoc onus videtur maritus ipse dotem accepisse, *d. l.* 4. *inf. &* 12. §. 1. *ff. h. t.* & hoc non donatum, sed compensatum est, *l.* 21. §. 1. *inf. ff. de donat. inter vir.*
4 *& uxor.* Collige ergo: Non esse prohibitam donationem inter virum & uxorem, si donatio fiat ad alimenta, per *l.* 16. *ff. sol. matr. Ludov. Lopez l.* 2. *de contr. c.* 47. *casu* 8. *Petr. Barb. in l. quae dotis* 34. *n.* 66. *& seqq. ff. sol. matr. Steph. Fagundez de J. & J. lib.* 4. *c.* 11. *num.* 82.

L. Quamvis. 3.

SUMMARIA.

Pater paciscendo filiae conditionem rationes dotis deteriorem reddere non potest. 1.
Exemplum subjicitur. 2.
An & quatenus conveniri possit, ut dos retineatur? 3.

1 Pater paciscendo filiae conditionem non po-
2 test reddere deteriorem ratione dotis, v. g. si paciscatur, ut dotis pars propter liberos

3 retineretur, *l.* 3. *h. t.* Nam quamvis hoc convenire possit, ut propter liberos retineatur dos, *l.* 1. *ff. de dote praelegata*, hoc tamen de eo casu tantum intelligendum, quando matrimonium uxoris morte dissolvitur, vel per divortium, sed aliud, quando morte mariti dissolvitur, nam tunc uxor redderetur indotata, *Petr. Barb. ad l.* 2. *pr. p.* 1. *num.* 147. *& num.* 150. *ff. sol. matr. Bald. Nov. p.* 7. *de dot. privil.* 11. *Mantic. de tac. & amb. conv. lib.* 12. *tit.* 33. *num.* 42. *Boerius dec.* 288. *num.* 2.

L. Pactum. 4. & L. Pater. 7.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Ratio decidendi. 2.
Mater circa dotem stipulando nullam actionem liberis acquirit. 3.
Limitatur. 4.
Ratio Limitationis. 5.
Pater nepotibus ex filia stipulari & actionem acquirere potest. 6.
Non quidem directam, sed tantum utilem. 7.
Ratio. 8.
Principes optime consulerent parentibus, si facultatem darent stipulandi liberis & nepotibus. 9.

1 Mulier pacta est cum marito de reddenda dote filio communi emancipato a patre, si in matrimonio decesserit, Quaeritur: *An filius dotem ex hac conventione petere possit?*
2 Et respondetur quod non, quia per alium
3 actio alii non quaeritur. Nota ergo: Quod mater circa dotem stipulando nullam actionem liberis acquirat, *Anton. Gabr. lib.* 7. *conclus. comm. tit. de verb. oblig. conclus.*
4 1. *num.* 7. nisi ipsi liberi stipulati sint, ubi se emancipati sint, cum patre agere pos-
5 sunt, quia per liberam personam alteri actio non quaeritur, praesertim quae in potestate non est; nec opus est in hac specie *leg.* 4. utili actione, cum mater ex testamento, vel ab intestato alias dotem in liberos suos transmittat, aut si vivo patre moriatur, dotem pater nepotibus suis praestare potest. Ergo non opus est auxilio subsidiario, *l. in causae ff. de minor. Kohl. in tract. de pact. dot.*
6 *part.* 1. *num.* 99. Sed pater nepotibus ex filia, potest stipulari, & eis actionem acquire-
7 re, non quidem directam, sed tantum utilem, *l.* 7. *h. t.* Vid. *l. Cajus* 45. §. 2. & ibi *Zasium ff. de verb. obligat. Bald. Nov. de dote p.* 6. *priv.* 20. *num.* 1. *P. Barb. in d. l. Cajus*

jus. num. 7. Alciatus resp. 699. n. 2. Ant.
8 Fab. l. 3. c. 5. rationem Kohl. assignat hanc, quod pater alias liberis providere non possit, cum post obitum ipsius actio, quæ ei cum filia communis erat, in filiam consolidetur, l. sed etsi in fin. ff. sol. matr. Sed non multum utilitatis habent hæ subtilitates.
9 Benefacerent Principes, si omnibus parentibus daretur facultas stipulandi liberis & nepotibus, quia parentum omnino interest. Valde de his legibus tricatur Petr. Barb. ad d. l. Cajus. num. 7.

L. Hereditas. 5.

SUMMARIA.

Casus legis. num. 1.
Pacta dotalia super dote & donatione propter nuptias an & quatenus valeant. 2.
Pacta dotalia in vim ultimæ voluntatis confecta ab una parte revocari possunt. 3.
Quibus casibus de quota hereditatis vel de certis bonis in his pactis jure civili disponi possit, remissive. 4.

1 Pactum est inter Maritum & Uxorem, ut hac mortua, omnia bona uxoris ad maritum revertantur, pactum hoc non valet, cum pactis hereditas non detur, hic
2 & l. 15. supr. de pact. Nam licet pacta dotalia super dote & donatione propter nuptias valeant, non tamen valent, si terminos pactorum egrediantur, & de mutua conjugum successione etiam in aliis bonis disponant, Mantic. de tac. & amb. convent. tit. 34. Hartm. Pist. lib. 4. quæst. 2. num. 24. Dauth. de testamentis n. 84. & alii. Sed de consuetudine pacta valent etiam in vim ultimæ voluntatis, Matth. Coler. p. 1. dec. 61. n. 18. Thesaurus decis. 225. n. 12. Dn. Pruckman. cons. ult. n. 23. vol. 2. Ant. Faber lib. 5. Cod. tit. 9. def. 6. Dn. Carpz. p. 2. const. 43. def. 2. Kohl.
3 p. 2. de pactis dotal. n. 70. Sed hæc pacta in vim ultimæ voluntatis confecta ab una parte revocari possunt, Dn. Pruckm. vol. 2. cons. 1. n. 335. Berlich. part. 2. concl. 51. n. 26. Carpz. d. c. 43. def. 10. Kohl. d. l. n. 80. licet pacta dotalia de dote vel certa parte bonorum concepta non possint ab una parte mutari, Pruckman. d. l. n. 339. Berlich. n. 25. Kohl. n. 79. Wesenb. in C. h. t. n. 4. Treutl.
4 vol. 2. disp. 7. th. 7. quibus autem casibus etiam jure civili de quota hereditatis vel de certis bonis disponi in his pactis possit, de eo vid. Fachin. lib. 1. cap. 74. & seqq. Gail. lib. 2. obs. 126. n. 8. Cothm. cons. 78. n. 168. Balthas. tit. 1. resol. 16. n. 3. & seqq. Dn. Richter. decis. 26. Berlich. p. 2. concl. 51. n. 8.

L. Si convenit. 6.

SUMMARIA.

Pater suam conditionem ratione dotis deteriorem reddere potest. 1.
Suo favori quivis renunciare potest. 2.

1 Pater suam conditionem reddere potest deteriorem ratione dotis, & si dos ad eum reversura est, v. g. mortua filia, potest pacisci, ut dos penes maritum permaneat; quia
2 licet non favori filiæ, suo tamen favori renunciare potest. Et hoc pactum validum est, licet uxor prior decesserit superstitibus liberis, Card. Mant. de tac. & amb. convent. lib. 12. tit. 33. n. 3. P. Barb. in l. 2. in pr. p. 1. n. 159. ff. sol. matr.

L. Hac lege. 8. & L. Si mulier. ult.

SUMMARIA.

Uxor & maritus bona sua invicem ad communem usum communicant. 1.
Maritus legitimus est bonorum communium administrator. 2.
Maritus exactam sortem quomodo vel uxori reservare, vel nolente ea expendere debeat. 3.
Usuras quomodo expendat? 4.
An & quatenus pro paraphernalibus mariti bona uxori sint obligata? 5.
Si mulier vel alius instrumenta tradidit, exinde mandatum præsumitur. 6.
Quatenus maritus paraphernalium bonorum fructus consumere possit. 7.
Provisio hominis an tollat provisionem legis? 8.
Mulier in bonis mariti ob paraphernalia tacitam hypothecam habet. 9.
A quo tempore competat? 10.
Maritus eam rebus paraphernalibus custodiam adhibere debet, quam suis rebus adhibet. 11.
Paraphernalia bona etiam constante matrimonio repetuntur, licet ad inopiam maritus non vergat. 12.

 An

An paraphernalia, marito non tradita, talia sint dicenda propria? 13.

An ex paraphernalibus & quatenus maritus quicquam lucratur? 14.

1 Ut maritus uxori bona sua ad usum com-
munem communicat, ita & uxor sua bona
extra dotem sive paraphernalia communicat
2 marito, & hic est legitimus eorum admi-
nistrator, sed uxor retinet dominium, ideo-
que maritus super iis agit in judicio sine
3 mandato *l.* 21. *supr. de procuratoribus*, si
igitur sortem exigat, eam uxori debet re-
4 servare, vel volente uxore expendere. Usu-
ras vero in suam & uxoris utilitatem expen-
dit, si qui autem fructus extent nondum
consumpti, vel etiam aliqui non commu-
nem, sed solam mariti utilitatem forte ab
eo conversi sint, v. g. ad solvendum ejus æs
alienum, ad eorum restitutionem aut pretii
solutionem tenebitur, *Cothm. vol.* 1. *consil.* 49.
n. 109. *& seq. Dn. Mev. ad jus Lubec. lib.* 1.
5 *tit.* 5. *pr. n.* 12. *Menoch. lib.* 3. *præs.* 9. & pro
his paraphernalibus Mariti bona tacite sunt
uxori obligata (sine tamen privilegio præ-
lationis. Vid. *Carpz. part.* 1. *jurispr. const.* 28.
def. 86.) nisi quædam bona expresse & in
specie sint obligata, ac maritus tenetur ean-
dem diligentiam in his præstare, quam in re-
bus suis, *hic in l. final.* Colligitur ex *hac l.*
6 *final.* Si mulier vel alius etiam instrumenta
tradiderit, quod tunc exinde præsumatur
mandatum, quod communiter teneri dicit
Gail. lib. 1. *obs.* 133. *num.* 4. Conf. *Mantic.
lib.* 7. *tit.* 9. *n.* 1. & quos hic allegat *Aug.
Barb. n.* 10. *Myns. cent.* 3. *obs.* 53. *n.* 4. &
quidem agit Maritus sine cautione de rato,
7 ut *hic in l. fin.* expresse dicitur. II. Mari-
tum posse fructus parephernalium bonorum
consumere, in usus promiscuos & uxoris non
suos tantum, *Petr. Barb. ad l.* 1. *p.* 1. *n.* 81. *ff. sol.
8 matr.* & quos supra adduximus: III. Provi-
sionem hominis tollere provisionem legis,
Negus. de pign. m. 4. *part.* 2. *num.* 87. & quos
hic *August. Barbos.* allegat, & *Dn. Carpzov.
lib.* 2. *resp.* 37. nam hic expresse dicitur,
mulierem hypotheca sibi nominatim scripta
debere esse contentam, de qua regula plu-
ribus agit *Castillo de usufr. cap.* 19. *num.* 14.
usque ad fin. Barb. locuplet. lib. 14. *c.* 104.
axiom. 5. *Dn. Richter. de priv. cred. disput.* 8.
§. 5. *in fin.* Ego putarem dici posse, provi-
sionem hominis non tollere provisionem le-
gis, nisi ubi specialiter Legislatori hoc pla-
cuerit, ut his ratio regulæ negativæ propo-
sita est, quia renunciatio juris non facile
præsumenda, & posset sibi providens igno-
rare beneficio communi, & in dubio contra
renunciationem beneficii respondendum est,
& renunciatio non præsumitur, nisi
probetur, *Barbos. locuplet. lib.* 16. *cap.* 31.
axiom. 7. *Carpz. p.* 1. *dec.* 99. *num.* 12.
9 IV. Mulierem habere tacitam hypothecam
10 in bonis mariti ob paraphernalia. Sed illa
hypotheca competit non a die nuptiarum,
sed a tempore eo, quo exegit, per verba
textus evidentia, *Carpz. part.* 2. *const.* 24.
def. 3. *Moll. ad p.* 1. *const.* 28. *num.* 37. *Hartm.
Pist. obs.* 143. *num.* 1. & hos laudans *Dn. Rich-
ter. de priv. creditorum disp.* 6. *pag. mihi* 169.
11 V. Maritum eam custodiam rebus parapherna-
libus adhibere debere, quam suis rebus ad-
hibet, per *verba textus manifesta*. Sed hæc
ita, si mulier consentiat, ut maritus admi-
nistret, *d. l. fin.* vers. *ante enim habeat &c.*
Secus si prohibeat per *l.* 8. ubi ratio dubi-
tandi in vers. *Quamvis enim bonum?* & ra-
tio decidendi in vers. *Attamen quoniam &c.*
nam quod maritus sine mandato agere pos-
sit, hæc est ratio, quod præsumitur consen-
sus uxoris, si marito agenti instrumenta tra-
diderit, *Gail. l.* 1. *obs.* 133. *n.* 3. Sed ubi dis-
sensus est manifestus, præsumtio excluditur.
12 Ex qua *lege*. Colligitur: I. Paraphernalia
bona, etiam constante matrimonio, repeti,
licet maritus ad inopiam non vergat, *Bald.
in l.* 29. *sup. de jur. dot. n.* 27. *Menoch. cons.*
56. *num.* 9. *Petr. Barb. in l.* 1. *p.* 1. *num.* 30. *ff. sol.
matr.* II. Potest colligi sententia *Carpz. p.* 1.
13 *const.* 28. *disp.* 90. Quod paraphernalia, quæ ma-
rito tradita non sunt, non sit proprie parapher-
nalia, scilicet de effectu intelligendum. Nam pa-
raphernalia ea etiam esse ex *hac lege* apparet,
quæ marito non sunt tradita, sed effectum
non habent, id est hypotheca non compe-
14 tit: III. Colligitur: Ex paraphernalibus,
si eorum custodia neque expresse, neque per
manifestam patientiam marito concessa, nec
administratio, nec usus, maritum nihil lu-
crari, sed si quid perceperit, refundere te-
neri, per *l.* 9. §. *fin. ff. de dot.* per allegata
Dn. Mevii d. tit. 5. *n.* 7. idque etiam in con-
sumptis, *Menoch. de præs.* 9. *n.* 19. & quos
allegat *Mevius d. l. n.* 8.

Ex morte. 9. Auth. Æqualitas, &
L. Lege Leonis. 10.

SUMMARIA.

Æqualitas in pactis appositis de lucranda dote vel donatione propter nuptias quatenus servanda? 1.
Authentica hac usu non servatur. 2.
Observantia Cameræ Brandenburgicæ. 3.
Rectissime hac Justiniani Constitutio abolita. 4.
Ratio. 5.
Quæ in dote data constituta sunt, etiam in donatione propter nuptias repetita intelliguntur. 6.
Usus hodiernus. 7.
Pactum super dote vel donatione propter nuptias interpositum ad augmentum dotis quoque erit trahendum. 8.

1 Æqualitas est servanda in pactis appositis, de lucranda dote vel donatione propter nuptias, sed in quota, non in quantitate, v. g. si maritus debet lucrari partem tertiam dotis, uxor etiam debet lucrari tertiam partem donationis propter nuptias, in casum mortis mariti, adeo, ut si pacta sint inæqualia, majus debeat trahi ad se minus per *l.* 10. Vid. *notata ad l. ult. sup. de donat. ante nupt.* Sed *Auth. æqualitas &c.* ex *Nov.* 97. *cap.* 1. *&* 2. præcise æqualitatem etiam in quantitate requirit inter dotem & inter donationem propter nuptias, nec non in augmen-
2 to dotis, sed *hac Auth.* usu non servatur, ut tradit *Glossa & DD.* quos citat *Donell. & ibi Hillig. in not. lit. E, lib.* 14. *cap.* 9. *Carpz. p.* 2. *const.* 42. *def.* 1. *Colleg. Argent. lib.* 23. *tit.* 3. *thes.* 33. *Gail. l.* 2. *obs.* 72. *num.* 2. *Matth. Cu-*
3 *mp de pact. lib.* 1. *c.* 6. *n.* 17. & secundum hanc consuetudinem, quod inæqualia fuerint approbata, sæpe pronunciatum meminit in Camera Brandenb. *Dn. Kohl. d. p.* 1. *n.* 62.
4 Et quidem rectissime hæc constitutio Justi-
5 niani abolita. Si enim donatione propter nuptias plane possunt carere nuptiæ, quidni & dotem minorem habere possunt? *l.* 21. *de reg. juris, Donell. d. l.* & dispar est conditio mariti & uxoris, nam dos pro oneribus datur marito, quæ uxor non subit, *Tholos. in*
6 *syntagm. lib.* 8. *cap.* 7. *n.* 27. Collige ex *hac lege*: Quod ea, quæ in dote data constituta sunt, etiam in donatione propter nuptias repetita intelligantur, nisi specialiter aliud dispositum, *Campeg. de dote p.* 3. *q.* 64. *Kohl. de pact. d. p.* 1. *n.* 60. vel usu introductum.
Et ideo, ubi non appareat ex tenore instrumenti, quod inæqualiter & diversimode de dote & donatione propter nuptias voluerint
7 disponere, tunc adhuc hodie dispositum in uno trahendum est ad alterum, cum contrahentes censeantur se conformare voluisse
8 Juri communi, *Kohl. d. l. n.* 62. Et ideo pactum super dote, vel donatione propter nuptias interpositum, etiam ad augmentum dotis trahendum, *Cam. d. c.* 6. *n.* 27. *& Kohl. d. l. n.* 64.

Auth. Sed quæ nihil.

SUMMARIA.

Casus Authent. 1.
An & quatenus dotalitium hodiernum peti possit ab uxore. 2.
Quid hac in parte obtineat jure Saxon. 3.

1 Mulier, quæ dotem non dedit vel totam, vel pro parte, eatenus etiam non potest desiderare donationem propter nuptias, debet enim probare dotem esse illatam, *hic & auth. dos data in fine sup. de donat. ante*
2 *nupt.* Ex qua *Auth.* Colligitur: Dotalitium, quod in uxoribus nobilibus loco donationis propter nuptias consuetudo introduxit, sive a Domino post mortem petatur, non posse peti ab uxore, nisi dos realiter fuerit illata, *hic & Auth. dos data supra de donat. ante nupt. Schultes ad Modest. Pist. q.* 122. *n.* 114. *Hartm. Pist. p.* 1. *qu.* 4. *n.* 8. *& Dn. Carpz. p.* 2. *const.*
3 44. *def.* 1. *in fine*, licet in Foro Saxonico audiatur vidua, licet vivo marito dotem non intulerit, sed mortuo marito eam cum usuris inferat, per allegata *Dn. Carp. d. const.* 44. *def.* 11.

TITULUS XV.

De dote cauta non numerata.

L. Dotem. 1.

SUMMARIA.

Numeratio dotis aliter quam instrumento dotis probatur. 2.
Multas hæc decisio patitur limitationes. 2.

8 Numeratio dotis debet aliter, quam instrumento dotis, probari, licet in eo fateatur Maritus, se dotem accepisse, *l.* 1. *h. t.* cum

cum ante nuptias & tempore pactorum dotalium non soleat numerari dos, & suspecta

2 hæc sit confessio mariti. Sed ea decisio multas limitationes recipit: I. Si Notarius publicus se etiam pactis subscripserit, & testatus sit, se vidente fuisse dotem numeratam, per tradita *Anton. Gomez. in leg. Tauri* 50. *n.* 52. citati a *Molina tr.* 2. *de J. & J. disp.* 439. *n.* 3. *Valasc. tom.* 1. *consult.* 5. *num.* 11. 2. Si confessio dotis acceptæ non in ipsis pactis dotalibus expressa, sed ex postfacto accesserit, & emanaverit tempore constantis matrimonii, per *l. in contractibus* §. 1. *supra de except. non num. pecun. Covar. lib.* 1. *resol. cap.* 7. *n.* 6. *Valasc. d. l. num.* 9. *Carpz. p.* 1. *const.* 28. *def.* 78. *Molin. d. l. n.* 6. *Joan. Franc. Balthas. d. t.* 1. *res.* 17. *n.* 3. Et multo magis igitur, si confessioni peculiari accessit renunciatio exceptionis non numeratæ dotis, nam si in ipsis pactis fiat, non est valida, *Valasc. d. l. n.* 12. *& seqq. Molin. num.* 4. Et multo magis excluditur exceptio hæc, si geminata confessio ac repetita accessit, per tradita *Molin. n.* 7. *Balth. n.* 4. quæ, & aliæ limitationes, dictis locis habentur. Neque putamus hic distinguendum esse, an quis dotem se recepisse fateatur a socero vel ab extraneo, ut recte *Covar. d. l. n.* 5. *Valasc. n.* 14. *& Balthas. n.* 4.

L. Quod de suo. 2.

S U M M A R I A.

An, marito in dotali instrumento plura, quam accepisse fasso, valeat donatio? 1.
Deciditur per distinctionem. 2.
Maritus nec matrimonium nec donationem sine dote voluisse contrahere præsumendus est. 3.
Morte quando confirmata est donatio dotis non receptæ, non opus est observare tempora. 4.

1 Si maritus in instrumento dotali fassus sit, se trecenta accepisse, cum tamen ducenta tantum acceperit, non valet donatio, si de suo donandi animo, centum doti adscripsit, *l.* 1. *sup. de donat. ante nupt.* nisi morte sit confirmata, sed *unde apparet donandi animo confessionem emanasse?* Prolixe hoc tractat,

2 *Ludov. Molin. d. disp.* 439. *n.* 11. *& seq.* Distinguit enim, an ante nuptias confessus sit, an post, priori casu præsumendum est, spe futuri

3 matrimonii confessum esse maritum, quia præsumendum non est, eum sine dote voluisse contrahere matrimonium, nec donationem præsumendam esse. Si autem constante confessionem dotis acceptæ & quidem minoris quam accepta sit ante matrimonium, & constiterit de animo donandi, donatio esset nulla, per *l.* 1. *C. de donat. ante nupt.* sed post matrimonium, si dotis promissio non præcessit, præsumitur animus donandi per allegata *Covarr. d. c.* 7. *n.* 4. *Valasc. d. consf. num.* 15. *& Molin. d. l. n.* 17. *Jo. Balthas. d. l. num.* 10. *Jo. Gutierrez de juram. confirm. lib.* 1. *c.* 15. *n.* 2.

4 Quando igitur morte confirmata est donatio dotis non receptæ, tunc non opus est observare tempora, de quibus in *l.* 3. *& auth. seq.* dicetur, *Covar. d. l. n.* 4. *Molina n.* 25.

L. In dotibus. ult.

S U M M A R I U M.

Maritus vel ejus heres dote non numerata quousque excipere possit?

Maritus vel ejus heres intra annum continuum a morte mariti vel mulieris, vel missione repudii computandum, de dote numerata excipere potest, *l. fin. h. t.*

Auth. Quod locum.

S U M M A R I A.

Jus novum observandum circa hanc non numeratæ dotis exceptionem. 1.
An locus sit huic exceptioni, si matrimonium decennium transcurrerit. 2.
An maritus in opponenda hac exceptione suam intentionem, an vero uxor vel heres ejus numerationem dotis probare debeat. 3.
An tertius ad hanc exceptionem admittatur. 4.

1 Aliter jure novo per *Auth. quod locum &* *nov.* 100. *n.* 2. dispositum, nam matrimonio soluto intra biennium, ex quo contractum est, si maritus aut heres ejus utatur hac exceptione, & ultra biennium usque ad decem annos matrimonium extendatur, dantur tres menses opponendæ huic exceptioni non nu-

2 meratæ dotis, sin vero matrimonium decennium transcurrerit, huic exceptioni locus non est, nisi maritus sit minorennis, qui adversus lapsum temporis restitui potest, *nov.* 100. *cap.* 1. §. 1. *Valasc. d. l. n.* 7. *Molina n.* 2. *Menoch. lib.* 3. *præs.* 21. *num.* 57. *Balthas. d. l. n.* 2.

3 *Bauchbarus part.* 2. *qu.* 30. *n.* 7. Ubi vero marito datur exceptio non numeratæ dotis, non maritus suam intentionem, sed uxor vel he-

rem ejus numerationem dotis probare debet. Vid. *Zang. de except. p. 3. cap. 14. n. 20.* Sed
4 tertius, v. g. creditor, etiam post tempora admittitur ad exceptionem non numeratæ dotis, *Carpzovius part. 1. Jurispr. constitut. 24. def. 74. Gail. lib. 2. observ. 81. n. 2. Molina d. tr. 2. de J. & J. disp. 440. n. 7.*

TITULUS XVI.

De donationibus inter virum & uxorem, & a parentibus in liberos factis, & de Ratihabitione.

L. Bona. 1. & L. Si non. 15.

SUMMARIA.

An donationes inter virum & uxorem per se invalidæ ac prohibitæ? 1.
Rationes decidendi affirmative. 2.
An donatio hæc donantis morte confirmetur? 3.
An de hac detrahatur Falcidia? 4.
An fiscus hanc donationem donantis morte confirmatam irritam facere possit. 5.
Ratio decidendi. 6.
Fiscus bona ejusmodi occupans legata solvere tenetur. 7.
An ut donatio inter conjuges morte confirmetur, rei traditio sit necessaria? 8.
Derogatum huic videtur per Nov. 162. c. 1. n. 9.

1 Donatio inter Virum & Uxorem per se invalida & prohibita est *t. t. hoc & in*
2 *ff.* cujus hæ allegantur rationes: 1. ne ob amorem se mutuo spolient: 2. matrimonia essent venalitia: 3. ut amor solis animis non pretio æstimaretur: 4. ne melior in paupertatem incidat; deterior vero locupletetur. Vid. *Tiraqu. ad l. si unquam §. libertis n. 108. & seqq. C. de revoc. donat. Hilliger in Donell. lib. 9. cap. 11. lit. R. Tuschus concl. 690. lit. D. Jo: Franc. Balthas. tit. 1. res. 13. n. 1. Auctor in*
3 *l. 1. ff. h. t. n. 3.* ubi plures rationes. Hæc tamen morte donantis confirmatur, *l. 1. h. t.* ut & *l. 22. 23. pr. & §§. seqq. ff. h. t.* sed ita relicti naturam potius, quam contractus ha-
4 bet, unde de hac donatione etiam detrahitur Falcidia per *l. in donationibus C. ad Leg. Falcid. Molina de J. & J. disp. 289. n. 10. Gail. lib. 2. obs. 40. n. 5. & seqq.* licet illa donatio sub specie venditionis simulatæ sit facta, ut
5 in *l. 15.* Sed *potest ne Fiscus irritam reddere hanc donationem morte donantis confirma-*
6 *tam?* Et Respondetur, si Fiscus, cum maritus heredem non habeat, bona ejus ut vacantia occupat, salva manet donatio semel confirmata, *l. 1. h. t.* quia non est amplius in bonis mariti, *argum. l. 15. in fine*, ibi: *do-*
7 *minium rejecisse*, a contrario sensu, & Fiscus occupans bona, etiam legata solvere tenetur, *l. 96. §. 1. de legat. 1.* & potest aliquis, qui scit bona sua a Fisco occupatum iri, fidei fisci committere per *l. filiusfam. 114. §. 2. de legat. 1.* Collige ergo: Morte confirmari hanc donationem, sive adita hereditas sit, sive non. Nam sola morte confirmatur, ut & alia donatio mortis causa, per tradita *Clari §. donatio q. 5. n. 2. Petr. Barb. in l. qui dotis 34.*
8 *num. 124.* Notat *hic Glossa*, Quod ad id, ut donatio inter conjuges morte confirmetur, necessarium sit, ut res fuerit tradita, quod ex *l. Papinianus 23. ff. h. t.* solent probare, sicut idem est in donatione facta a parente filio, *l. 2. C. si quis alteri vel sibi, Tiraq. de const. possess. part. 1. num. 48. Tuschus concl. 692. lit. D, Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 14. n. 6. Kohl. de pact. dotal. part. 2. n. 18. Mantica*
9 *lib. 21. t. 4. n. 32. & seqq.* licet hic quidam per *Nov. 162. cap. 1.* derogatum putent. Vid. *Cuno de pactis c. 6. n. 192. Kohl. d. p. 2. n. 20.*

L. Si ancillam. 2.

SUMMARIA.

An valeat donatio militis concubinæ facta? 1.
Respondetur negative. 2.
Meretrici vel concubinæ donare licet. 3.
An hoc ad Advocatos & Clericos extendi possit? 4.

1 Miles ancillam emtam, Focariæ suæ seu concubinæ donat, videtur donatio subsistere per *l. 5. & 31. ff. de donat.* quia nullum inter
2 eos matrimonium; Sed propter militiam non valet, quod tam favore militum, quam propter disciplinæ militaris rigorem introductum
3 videtur, *Auctor in l. 3. ff. h. t. n. 3.* cum alias meretrici vel concubinæ donare liceat per dictos textus, *Auctor in d. l. 3. num. 2. Hilliger in Donell. l. 6. c. 28. lit. K, Duar. de testam. milit. cap. 5. Glossa hoc loco, & August. Barb.*
4 ad Clericos militiæ togatæ, scilicet Advocatos & cœlestis militiæ, scilicet Clericos extendit, Conf. *M. Anton. Peregr. de jure Fisci, lib. 5. tit. 9. per totum.*

L. Donatio. 3.

SUMMARIA.

Donatio ab uxore sui juris facta morte ipsius confirmatur. 1.
An si adhuc sub patria potestate? 2.
Ad filiæfamilias donationem quænam requiruntur? 3.
Observantia fori hodierni. 4.
Patria potestas de consuetudine per matrimonium solvitur. 5.
An ad donationem confirmandam sufficiat etiam mors civilis? 6.

1 Donatio facta ab uxore, quæ sui juris est, (ut apud nos semper) ipsius morte confirmatur, *l. 32. ff. h. t. & l. 3. h. t.* 2 sed si adhuc sub potestate Patris, & hujus voluntate perseverarit, tum morte uxoris & soceri simul confirmatur donatio, sed si uxoris pater soluto matrimonio quid donet ei, quiquondam erat gener, statim valet donatio, 3 per *hanc legem*. Unde colligitur: Ad filiæfamilias donationem requiri consensum parentis; & ut pater uxoris seu socer in eadem voluntate perseveraverit usque ad mortem, *l. 32. §. 16. ff. h. t.* 4 Sed quia per matrimonia 5 patria potestas de consuetudine solvitur, sequitur, hodie nec soceri consensum 6 nec mortem requiri. Morte autem cum dicimus in hac materia confirmari donationem, intelligimus etiam de morte civili, si civitatem perdat, vel religionem ineat, ut donatio in casu confiscationis bonorum non ad fiscum, sed uxorem pertineat, per tradita *Sanchez de matr. l. 6. disp. 17. n. 1. Molina de J. & J. tra. disp. 29. n. 6. Fagundez de J. & J. lib. 4. c. 11. num. 6.*

L. Nec inter. 4.

SUMMARIA.

Ampliatio legis præcedentis. 1.
Ubi ob matrimonium cessat patria potestas, ibi etiam hæc lex cessabit. 2.

1 Non tantum inter conjuges donatio est prohibita, sed etiam inter eos, qui aliquo modo conjuges contingunt per patriam potestatem, ut si socer det nurui, vel genero, vel socer consocero, *hic & l. 32. §. 16. ff. h. t.*

2 Sed ubi ob matrimonium cessat patria potestas, ibi etiam *hac lex* cessabit, *Thomas Sanchez de matrim. lib. 6. disp. 1. n. 10.*

L. Si ut proponis. 5.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Deciditur affirmative. 2.
Ratio decidendi. 3.

1 Socer genero donavit nomen, socer mortuus est; postea divertit uxor, Quæritur: 1. *An morte sola soceri confirmata sit donatio?* Et Respondetur quod non, quia requiritur, ut uterque socer & uxor in eadem voluntate perseveraverint, per *l. 32. §. 16. ff. h. t. Mantica de tac. & amb. convent. lib. 21. tit. 7. n. 43. Tiraq. ad ll. connub. gl. 5. n. 87.* 2. *Annon*
2 *per divortium sit revocata donatio?* Et Re-
3 spondetur affirmative, quia hæc est species tacitæ revocationis, nisi bona cum gratia fiat, aut probari possit, donantem velle, ut firma maneat donatio, *Mantica de tac. & amb. convent. lib. 21. tit. 10. num. 8. Molina d. disp. 289. num. 12.*

L. Etiam. 6. & L. A marito. 18.

SUMMARIA.

An depositum sub conditione, ut mea uxori restituatur, donatum uxori videatur? n. 1. 5.
An donatio hæc morte confirmatur? 2. 7.
Donatio conjugum quando confirmari non possit. 3.
Uxor, qua aliquid acquisivit, ex bonis mariti acquisivisse præsumitur. 4. 9.
Donatio non præsumitur, ubi alia conjectura capi potest. 6.
Jus, quod quis non habet, in alium transferre nequit. 8.
Ratio earum, quæ n. 4. dicta. 10.

1 Deposui apud te res meas, ut eas uxori restitueres: non videor donasse uxori, nisi aliunde de animo donandi constet, *l. 6. h. t.* quia uxor potest eas recipere nomine meo 2 ex mandato accepto. Ergo in hac specie non est metuendum, ne morte mea hæc donatio confirmetur, ob regulam in *L. 1.* quia & regula hæc alias habet exceptiones, & 3 interdum donatio Conjugum confirmari non potest, v. g. Si donatarius præmoriatur, per 4 *hanc leg. 6.* & addit Imperator, uxorem, quæ aliquid acquisivit, ex bonis mariti acquisivisse 5 præsumi. Ex qua lege tria bene Notanda: I. Ex hac non præsumi donationem, quod maritus nomine uxoris rem deponat, cum

cum id aliam intentionem & causam habere possit, nec necessario inde probetur donatio, nisi animus donandi aliunde appareat, *Masc. concl.* 555. *n.* 22. propter regulam, quod
6 donatio non præsumatur, ubi alia conjectura capi potest, per tradita *Masuardi d. l.*
7 *n.* 13. : II. Si Donatarius conjux præmoritur ante donatricem, revocatam esse donationem, nec alterius morte confirmari, sicut in legatis: quia mors donantis superveniens
8 non invenit confirmandum, & non potuit donatarius jus, quod nondum habuit, transmittere in suum heredem, *Mantica d. l.* 21. *tit.* 10. *n.* 9. *Sanchez de matrim. disp.* 14. *n.* 26.
9 *& seqq. Boer. dec.* 355. *in fin. Molina d.* 289.
10 *n.* 11. : III. Quicquid uxor acquirit, in dubio eam præsumi ex bonis mariti acquisivisse *hic & l.* 5. *ff. h. t.* ne præsumatur aliquid ex turpi lucro ad eam pervenisse; *Ant. Faber ad lib.* 4. *Cod. tit. de probat. def.* 36. *Gail. lib.* 2. *obs.* 78. *n.* 9. *Riccius coll. dec.* 190. quæ tamen præsumtio cessat probato contrario, *Guido Papæ dec.* 468. *in fin. Boer. dec.* 81. *Masc. concl.* 214. *n.* 16. *Petr. Barb. in l. Cujus* ... *n.* ... *ff. sol. matrim.*

L. Si ex voluntate. 7.

S U M M A R I A.

An matrimonium inter pupillam & tutoris filium sit ratum? 1.
An donatio inter hos conjuges valeat? 2.
An donatio indigno oblata fisco accedat? 3.
An donatio inter putativos conjuges valeat & morte confirmetur? 4.
Putativi conjuges non sunt melioris conditionis quam veri? 5.

1 Quando Tutor pupillam dat suo filio cum consensu Patris (sc. puellæ,) matrimonium ratum est matrimonium, *l.* ... *supr. de inter. matr.* donatio igitur inter conjuges est
2 irrita: Sed si sine patris voluntate nuptiæ contractæ, quia eæ sunt irritæ per *l.* 6. & 7. *supr. de interd. matr.* ideoque donatio facta
3 marito putativo jure constat, sed quia maritus est indignus, ideo uxor utilem vindicationem realem habet, vel condictionem. *hic & l.* 5. *§. fin. & l.* 6. *ff. eod.* non enim qui deliquit, melioris conditionis esse debet, quam alius, non autem donatio oblata fisco accedit, sed revertitur ad donantem, quia per
4 ignorantiam deliquit. Collige etiam: inter putativos conjuges non valere donationem, non etiam hanc morte confirmari, quia licet hi ad rigorem juris videntur valere, cum conjuges non sint, quia tamen conjugi ut tali & conjugii intuitu hæc donatio facta,
5 ideo nulla donatio, utpote ex errore in causa finali profecta, & ne melioris conditionis sint putativi conjuges quam veri, *l.* 3. *§.* 1. *ff. h. t.* ... *in c. fin. X. h. t. n.* 14. *Covarr. de matrim. p.* 2. *c.* 7. *§.* 1. *n.* 8. *Sanchez de matrim. lib.* 6. *disp.* 2. *n.* 9. *Tiraq. ad L. connub. Gl.* 8. *n.* ... *Campegius, de dote p.* 1. *q.* 97. *n.* ... *Petr. Barb. in l.* 23. *§. fin. n.* 26.
6 *ff. sol. matrim. Molina tr.* 2. *disp.* 200. *n.* 6. & 8. *h. t.* Sed hæc si ex errore, nam si conscii prohibitionis, donatio ad fiscum proficiscitur, *d. l.* 32. *§. fin. ff. h. t. Sanch. d. l.* 6. *disp.* 2. *nu.* 2. *Fagnan. ad c.* 11. *nu.* 96.

L. Si fructus. 8.

S U M M A R I A.

Fructus prædii dotalis ab uxore ex patientia mariti percepti an secuto divortio repeti possint? 1.
Ratio dubitandi. 2.
Deciditur per distinctionem. 3.
Fructus industriales donari possunt. 4.
Ratio. 5.
Fructus industria uxoris collecti maritum pauperiorem non reddunt. 6.
Quinam fructus hic in lege sint intelligendi? 7.
An & quatenus donatio inter conjuges valida sit? 8.

L E G. 8.

1 Passus erat maritus uxorem percipere fructus prædii dotalis, postea secutum erat
2 divortium; Quæritur; *An hi fructus repeti possint?* ... retinere fructus prædiorum dotalium non possit uxor ... ne videatur do-
3 nari, *hic & l.* 20. *ff. eodem*, ratio in *l.* 20. *C. de* ... fructus consumpti, ... quia inde non sit locupletior reddita, non potest revocari donatio, ratio in *l.* 5. *§.* ... quod ... factura erat, *l.* 2. *supr. de pactis* ... *l.* 21. ... Secus aliud si locupletior facta ... tempore litis contestatæ ... *l.* 7. *ff. h.* ... 9. Si ... alias ... suo ... obligatura, *l.* ... ... fructus donari posse industria-
5 les, quia hi non tam ex fundo, quam sua industria percepisse videtur ..., & de
6 hac intelligunt *l.* ... fructus in-

industriales seu industria uxoris collecti maritum non reddunt pauperiorem, *l. 45. ff. de usuris, Sanch. de matr. l. 6. disp. 4. n. 6. Pinell. ad l. 2. C. de rescind. vend. p. 2. c. 5. n. 49. Mantica d. l. 21. titul. 4. n. 37. Gurfias de expensis c. 23. n. 22. Steph. Fagund. de J. & J. l. 4. n. 22. n. 20. Auctor in l. 45. ff. de usuris n. 1. & l. 17.*
7 *ff. h. t.* Ideoque hæc lex videtur loqui de
8 fructibus naturalibus; & Collige deinde ex textu: Donationem inter conjuges statim esse validam, si non reddat locupletiorem donatarium, v. g. si eam consumpserit & exinde nihil lucratus sit, si res absque ejus culpa periit, vel ad eos usus impenderit, qui alias mariti humeris incumbebant, *Molin. d. disp.* 289. *n.* 16. item si emit ex ea pecunia forte aliquid ad ornatum, *l. 7. §. 1. ff. h. t. Molin. d. l. num.* 20. Item si sepulturæ causa aliquid donatum conjugi, *l. 5. §. 4. ff. h. t. Auctor d. l. 5. ff. h. t. n.* 8. nam licet donans fiat pauperior, donatarius tamen non fit locupletior, quia causa prohibitionis videtur cessare, præcipua enim causa prohibitionis est, ne donatarius fiat ditior ex paupertate donantis, *Sanchez d. l. 6. disp. 3. n. 2. Fagund. de J. & J. l. 4. c. 21. n. 13. Bouft. ad l. admonendi de jurejur. n. 111. Auctor in d. l. 5. ff. h. t. nu.* 11. ita quicquid donatum conjugi ad piam causam, quia conjugem non reddit locupletiorem, valet, *Molin. d. disp.* 289. *num.* 20. *Auct. in d. l. 5. ff. num.* 8. Remuneratoria quoque donatio inter conjuges valida, *Auctor in l. 27. ff. de donat. num.* 4.

L. Etsi 9. & L. Si filii. 16.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.

Prædium nomine uxoris mea pecunia emptum & ipsi traditum fit ejus; nec vindicare potest maritus. 2.

An solidum pretium possit repetere? 3. 9.

An in quantum habeat beneficium competentiæ? 3.

Quicquid maritus nomine uxoris emit, id ab ea repeti potest. 4.

Quid si ipsa uxor emat & debeat pretium? 5.

An maritus quod nomine uxoris emit & tradit ipsi, vindicare non possit? 6.

An donatio facta præsumatur, si de traditione non constet & in instrumento publico uxoris nomen scriptum? 7.

An honoris gratia nomen uxoris in instrumento scriptum præsumatur? 8.

An instrumento aliquid affirmans ulterioris probationis non indigeat? 10.

Instrumento tamdiu creditur, donec probetur contrarium. 11.

Quoties uxoris nomine aliquid emitur & traditur marito, præsumitur simulatio? 12.

Facta uxori traditione rei ejus nomine comparatæ præsumitur donatio. 13.

1 Comparavi prædium nomine uxoris meæ
2 pecunia, & ipsi tradidi, Quæritur: *An prædium sit uxoris?* Quod affirm. per *l. 9. h. t.*
3 *& l. 6. supr. si quis alteri.* Sed repeto solidum pretium, salvo tamen competentiæ beneficio in quantum facere potest, actione negotiorum gestorum; Sed si animo donandi pecuniam numeraverim, pretium in quantum locupletior reddita uxor repeto condictione sine causa. Utrum autem animo donandi, an vero negot. gest. fundum uxori emerim ex modo & impensis judicandum, *l.*
4 *utrum* 47. *ff. h. t.* Collige ergo: I. Quicquid maritus emit nomine uxoris, id posse repeti ab uxore, quatenus locupletior facta. Sed
5 aliquid si ipsa uxor emit, & debuit pretium, nam tunc si maritus solvit donandi animo, in solidum tenetur uxor vel ejus he-
6 redes per *l. 7. §. 7. ff. h. t.*: II. Illud quod maritus nomine uxoris emit & ei tradidit, non potest maritus vindicare, quia perfecte dominium transit in uxorem, sed tantum pretium quatenus locupletior reddita, per hunc text. *Tiraq. de retr. consang. §. 1. Gl. 9. num.* 64. Conferantur notata ad *l. 1. & l. multum interest 6. supr. si quis alteri vel sibi.*
7 Sed quid si de traditione non constet, sed in Instrumento publico uxoris nomen scriptum, idque ego honoris causa positum assero, & ita prædium nomine uxoris emptum possideam: filius autem emancipatus uxoris meæ, heres id repetat, vel ego id repetam a filio, qui forte per injuriam intravit, id est sine auctoritate judicis, ut verbum injuriæ in *l.* 16. positum interpretatur *Gloss.* Resp. præsumi donationem factam, nisi contrarium probetur, *l. 6. h. t.* & prædium est uxoris, sed maritus agit ad pretium, in subsidium tamen ad prædium, *l.* 55.
8 *in fine ff. h. t.* quod autem maritus asserit honoris gratia in Instrumento uxoris nomen positum, id præsumi non potest, sed probari debet, quia pro Instrumento præsumitur, *l. 18. supr. de probat.* Si autem hoc probet, scilicet se non animo donandi nomen uxoris

9 inscripsisse, v. g. si probet marito non fuisse traditum prædium, sed sibi, quia contractus ex parte uxoris est simulatus, prædium est
10 & manet mariti. Collige ex *L.* 16. *L.* Si affirmans pro se habeat instrumentum, ne-
11 ganti incumbere probationem, & instrumento tamdiu credi, donec probetur contrarium, *l. cum precibus C. de probat. Menoch. lib.* 2. *de præsumt. q.* 99. *n.* 15. *lib.* 3. *præf.* 122. *n.* 35.
12 II. Quando emitur aliquid nomine uxoris &
13 traditur marito, præsumi simulationem; sed si traditur etiam uxori res ejus nomine comparata, præsumi donationem, *Bald. hic & Bart. & Mascard. conclus.* 555. *n.* 104. *Petr. Barbosa in l. quæ dotis* 34. *n.* 55. *ff. sol. matr. Menoch. lib.* 2. *A. Q. casu* 470. *n.* 20.

L. Si maritus. 10.

S U M M A R I A.

An donatio morte confirmata prætextu criminis sit retractanda? 1.

An si aliquis perpetratum crimen affirmet? 2.

Separata est causa criminalis a causa donationis. 3.

An revocetur donatio crimine probato? 4.

Regula l. fin. C. de ordin. judicior. *quatenus habeat exceptionem.* 5.

An ad possessionis violenter vel clam invasæ restitutionem agens per exceptionem criminis repelli & restitutio impediri possit? 6.

Secuta probatione, conjugem a conjuge occisum, donationem aufert filius. 7.

1 Donatio morte confirmata non est sub prætextu criminis de facto retractanda, sed
2 spoliata uxor ante omnia restituenda, licet pater defuncti mariti dicat, hunc veneficio
3 uxoris extinctum, quia separata est causa criminalis a causa donationis, id est, non debuit pater sua auctoritate auferre donata, quia separata hæc sunt, crimen & donatio
4 licet probato crimine revocetur donatio morte confirmata, & redit ad donatoris heredem, *l. fin. C. de revocand. donat.* Sed colligitur: Hic præponi causam civilem restituendæ donationis causæ criminali. Respond. id fit favore hujus causæ, scilicet restitutionis
5 spoliati, & sic Regula *in fin. C. de ordine judicior.* in causa spolii habet exceptionem. Col-
6 lige *ex hac lege*: Quoties agitur ad restitutionem possessionis violenter vel clam invasæ seu occupatæ, non posse per exceptionem criminis repelli, nec restitutionem impediri, *Ant. Gabr. tit. de rest. spoliat. concl.* 1. *n.* 38. *per a. item si quis X. de rest. spoliat. Menoch. remed.* 1. *recup. poss. n.* 324. ubi id *in seqq.* multis
7 ampliat & militat. Si autem probaretur postea, a conjuge maritum occisum esse, tunc donationem auferret Fiscus, *l.* 7. *§. pen. ff. de bonis damnat. l.* 10. *C. de his quibus ut indign.* de quo *Farin. qu.* 20. *Peregrinus de jure fisci lib.* 2. *tit.* 3. & nos alibi.

L. Sicut. 12.

S U M M A R I A.

Facti species. 1.

An donatio annuorum ad alendam uxorem erogatorum valeat? 2.

1 Uxor stipulatur quid in annos singulos; quæ promissio non valet, nisi morte confirmata mariti, *hic & L.* 33. *h. t.* ibique *Auctor.*; licet compensari possit, *l.* 28. *§. fin. ff. h. t.* Sed si maritus præstitit & uxor consumpsit, ex eo non reddita locupletior, Maritus non
2 repetet, *hic & l.* 15. *ff. h. t.* Observa ergo, donationem annuorum ad alendam uxorem erogatorum, si uxor non reddatur locupletior, nec maritus pauperior, valere, nisi multum illa excedant dotem datam & ejus fructus, *Petr. Barb. ad d. l. quæ dotis* 34. *num.* 66. *& seq. Tiraquell. ad l. si unquam, verbo donatione largitus. num.* 123. *C. de revoc. donat. Menoch. lib.* 3. *præs.* 9. *n.* 15. *Berlich. p.* 2. *concl.* 15. *n.* 29. *Balthas. d. t.* 1. *ref.* 1. *n.* 126. *Ludov. Lopez de contract. l.* 2. *c.* 47. *casu* 8. *Fagundez d. c.* 11. *n.* 32. *Auctor in l.* 15. *ff. h. t.*

L. Si maritus. 15.

S U M M A R I A.

An facta uxori donatio quam maritus postea alii vel donat, vel vendit, morte confirmetur? 1.

Quid juris in re semel legata & postea vendita? 2.

An donatio mortis causa per subsequentem hypothecam tollatur? 3.

Donatio conjugum morte demum quando confirmatur. 4.

An ex iisdem conjecturis, quibus legata adempta intelliguntur, etiam conjugum donatio revocata videatur? 5.

1 Donatio rei, quam maritus postea alii specialiter oppignorat, vel donat, vel vendit,

dit, morte non confirmatur, quia maritus videtur mutasse voluntatem, nisi alia mens
2 mariti fuerit, *l.* 32. §. 5. *ff. h. t.* secus in legato, §. 12. *Inst. de legat.* quia donatio hæc odiosa, legatum favorabile; & legatum ab initio
3 consistit, donatio non; sed *An donatio mortis causa per subsequentem hypothecam tollitur?* Negatur, quia Legatis æquiparatur. Sed jure novo *Nov.* 162. *c.* 1. §. *ft.* per subsequentem hypothecam non tollitur spes confirmandi hanc donationem, *Auctor*
4 *in l.* 32. *ff. h. t. n.* 7. Collige ergo: Tunc donationem conjugum morte non confirmari, quando donans illam revocavit saltem tacite, ut si alienet per venditionem, *&c.* nisi de voluntate diversa donantis appareat, *Mantica d. l.* 21. *tit.* 10. *n.* 3. *Molina d. disp.* 289. *n.* 12. *Fagund. d. c.* 11. *n.* 9. *Auctor in l.* 32. *ff. h. t. n.* 6. unde talem Regulam construunt;
5 Ex quibus conjecturis legata adempta intelliguntur, ex iis multo magis hæc donatio conjugum revocata videtur, *Joan. Franc. Balthas. d. tit. resol.* 1. *n.* 133.

L. Si quidem. 13.

S U M M A R I A.

An maritus prædium sub creditori obligatum donare possit? 1.

Obligatio non impedit translationem dominii, sed dominii translatio præcedens impedit obligationem. 2.

1 Quando maritus prædium suo creditori obligatum uxori donavit, id salvo jure creditoris & cum sua causa intelligendum est, quando ea confirmatur donatio. Sed in iis casibus, ubi ab initio valida est donatio, ut *infra l.* 21. *&* 22. Maritus prædium donatum dein obligando nihil agit, ratio in *toto tit. C. si res aliena pignori detur.* Sic ergo obli-
2 gatio non impedit translationem dominii, sed dominii translatio præcedens impedit obligationem.

L. Ex verbis. 14.

S U M M A R I A.

An quis re semel donata & postea iterum legata tam rem quam ejus æstimationem petere possit? 1.

Donatio conjugum non tantum tacite, sed etiam per testamentum confirmatur. 2.

Objectio diluitur. 3.

Confirmans actum, qui alias sine nova expres-

sa confirmatione subsistere potuisset, nihil egit. 4.

1 Maritus donationem conjugi antea factam in testamento confirmat, & quasi denuo legat, Quæritur: *An uxor post mortem mariti simul donatam rem ex donatione, & ejus æstimationem ex testamento ut legatum petere possit?* Negatur; est enim tantum prioris
2 donationis confirmatio. Collige ergo: Donationem conjugum non tantum tacite per mortem, sed etiam per testamentum confir-
3 mari, nec puto adversari huic textui *legem* 109. *de legat.* 1. ubi si maritus legat uxori, quæ donaverat, de donatione invalida videtur intelligere, cum verba testamenti in dubio debeant aliquid operari. Colligunt etiam
4 Regulam: Quando quis confirmat actum invalidum, sed qui sine nova expressa confirmatione subsistere poterit, illum nihil novi facere, *August. Barbos. hic.*

L. Si non verum. 15.

S U M M A R I A.

Sensus legis. 1.

An contractus venditionis inter conjuges celebrari possit? 2.

Fiscus, cum jus hypothecæ habeat, etiam possessores bonorum debitoris extraneos in subsidium convenire potest. 3.

Donatio facta inter conjuges revocari potest. 4.

1 Quando Maritus Fisco aliquid debet ex causa primipili, ex qua etiam filius non heres obligatur, *l. fin. C. de primipilo*, vel etiam ex causa publica, tunc si ex bonis mariti residuis Fisco satisfieri non possit, Fiscus donationem sub specie venditionis a marito in conjugem factam retractat, licet morte mariti confirmata sit, quia si debitor Fisci solvendo non sit, conveniuntur pignoris possessores, *l. Moschis* 47. *ff. de jure fisci.* Sed si revocavit vivus donator donationem, non est confir-
2 mata donatio. Collige ex *hac lege*: Posse inter conjuges venditionis contractum celebrari, nisi animo donandi vendatur, ubi propositum principale attendendum, & venditio hoc casu erit nulla; si tamen vere voluit vendere, sed remisit aliquid de pretio, animo donandi, remissio invalida, venditio valida; *l.* 5. §. 5. *ff. hoc t. Sanchez d. disp.* 11. *num.* 11. *Mantica d. lib.* 21. *tit.* 11. *num.*

num. 20. Cand. Gail. lib. 2. obs. 90. n. 8. & 9. Colleg. Arg. h. t. inf. th. 4. Author in l. 5. ff. h. t. nu.
3. 9.: II. Fiscum habere jus hypothecæ, & ita in subsidium convenire posse extraneos bonorum debitoris possessores, de quo passim
4. Peregr. de jure Fisci, l. 6. tit. 6.: III. Posse donationem conjugi factam a donante conjuge revocari expresse, hic & d. l. 32. §. 2. Clarus §. donatio qu. 9. num. 6. Mantica d. lib. 22. tit. 10. num. 1. Auth. in l. 32. ff. hoc t. n. 2. & 3.

II. De his. 27.

SUMMARIA.

An maritus paraphernalia consensu uxoris consumta restituere teneatur? 1.
Quanam petantur actione? 2.
An maritus teneatur omnes paraphernalium fructus contra voluntatem uxoris consumptos restituere? 3.
An de paraphernalium administratione uxori & ejus heredibus rationem reddere teneatur? 4.
An uxori de vestibus quotidianis prospiciat? 5.
An si uxor usa vestibus paraphernalibus earum pretium restituat? 6.

1. Paraphernalia, si a marito consensu uxoris consumta, maritus tenetur restituere, quatenus locupletior redditus, ratio in lib. 8. sup. h. t. Verum si sine voluntate uxoris consumsisset, repetuntur omnia hic & l. 8. supr.
2. de pact. convent. actione rerum amotarum, vel condictione sine causa, vel actione depositi, vel mandati, vel ad exhibendum, per l. 9. §. 3. ff. de jure dot. quia hic nulla donatio est, Author in l. 9. ff. de jure dot. n. 9.
3. collige ex hac leg. 17. Maritum teneri fructus paraphernalium bonorum contra voluntatem uxoris consumtos restituere, sive sint industriales, sive naturales, sive civiles, Menoch. lib. 3. præsumt. 9. num. 7. non tamen voluntate uxoris consumtos industriales, Menoch. d. l. num. 11. imo nec naturales, nisi quatenus locupletior redditus, per hanc legem. Ex
4. hoc maritus de administratione paraphernalium bonorum debet uxori vel ejus heredibus rationem reddere, hic & l. pen. princ. ff. ad leg. Falcid. Cephal. consi. 485. n. 15. adeo ut contra recusantem possit in litem jurari, Dec. cons. 110. num. 7. & quos refert d. cons. Cephal. num. 35. Ex hac lege etiam colligi-
5. Gomez ad leg. Tauri 50. n. 44. quando mari-
6. tus uxori non dedit vestes quotidianas, sed uxor usa est vestibus paraphernalibus, verbi gratia, maternis, quod maritus harum pretium debeat solvere Uxori, de quo tamen dubitat Petr. Barbosa ad l. quæ dotis 34. num. 71. soluto matrim.

II. A Marito. 18.

SUMMARIA.

Donatio Conjugum quando non confirmatur? 1.

Donatio conjugum non confirmatur tribus casibus: 1. Si divortium intercesserit, nec contrarium fuerit conventum, de quo antea. 2. Si donatarius ante donatorem fuit mortuus, quod verum est, si valida non sit donatio ab initio, ut in quibusdam casibus; secus si ab initio valida, hæc non evacuatur præ defuncti Donatarii morte, ut ex aliis distinguit Cephal. cons. 61. n. 28. & seqq.: 3. Si expresse revocata; de singulis supra actum. Vide Author. in l. 32. ff. h. t. per tot.: 4. Si donatio conjugi saltem promissa, idi in l. 23. ff. hoc t.
5. si conjuges sunt putativi, Author in l. 3. ff. hoc t. num. 45.

III. Si constante. 29. & L. Si te. 28.

SUMMARIA.

Ubi jus potestatis vertitur, ibi etiam donatio est prohibita. 1.
Probatur exemplis. 2.
An parentes liberis suis, qui sui juris sunt, donare possint? 3.
An mater nurui & filiæ, ac socer genero? 4.

1. Ubi Jus potestatis vertitur, ibi etiam do-
2. natio est prohibita, v. gr. si is qui conjugem in potestate habet, vel in potestate ejus est, vel is, qui est in ejusdem potestate, in cujus est potestate conjux, donaverit conjugi, vel ei, qui conjugem in potestate est, vel conjugem in potestate habet, ibid. l. 3.
3. §. 2. & seqq. Si autem pater donet filiæ suæ, quæ sui juris est, vel mater indistincte filiæ donet domum, constante matrimonio, hæc erit filiæ ipsius, l. 29. Idem est si socrus nurui donaret per l. 23. h. t. quia hic non est
4. ... Colligitur igitur ... nurui, ac filiæ, & socrum genero donare posse, quia ... hic

habet locum. Imo si supponamus per matrimonium tolli patriam potestatem, nunquam jus potestatis reddet invalidas donationes, sed inter ipsos conjuges tantum invalida est.

L. Creditor. 20.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
An simulatus contractus, alio deinde reipsa voluntate partium insequente valeat? 2.
Contractus in fraudem legis initus ipso jure nullus est. 3.

1 Maritus uxori prædium vult donare (creditori antea obligatum) in fraudem legis, solvit enim debitum creditori, & postea agit cum eodem, ut prædium quasi adhuc obligatum uxori suæ simulatæ vendat; nec venditio hæc valet ut simulata, nec donatio,
2 cum sit contra SCtum. Nam quandocunque simulatur alius contractus, alius vero reipsa voluntate partium intenditur in fraudem legis, tunc non valet contractus, qui exterius simulatur, quia voluntas deficit, nec valet intentio partium ut illegitima, quia deest facultas, *l. ult. C. de donat. caus. mort. l. ult. C.*
3 *de codicill.* & præterea contractus in fraudem legis initus ipso jure est nullus, de quo *Mant. de tac. & amb. convent. lib. 3. tit.* 37. nec confirmari hæc potest, donataria ante maritum defuncta, per *l. 6. & 17. h. t.*

L. Si propriis. 21. & L. Maritus. 22.

SUMMARIA.

Valet donatio, ex qua conjux non redditur locupletior. 1.
Quicquid uxor donat marito ob dignitatem adipiscendam, illud irrevocabiliter fit mariti. 2.
An maritus uxori servum donare possit, ut eum manumittat? 3.

1 Ex qua donatione conjux non redditur locupletior, illa valet, *l. 5. §. 8. & seqq. §§. h. t. Auctor in l. 5. ff. h. t. num.* 11. *&* 8. quæ uxor marito donat ad consequendam dignitatem, *l. 21. h. t. & l. 40. cum duabus seqq.*
2 *ff. eod.* Unde Nota: Quicquid uxor donat marito ob dignitatem adipiscendam, illud irrevocabiliter fieri mariti, nam ob dignitatem adeptam per se nemo fit locupletior, & [illegible] redeat ob dignitatem mariti, si tamen non cesserint & tantum sit datum, quantum satis est ad dignitatem adipiscendam, *hic & l. quod adipiscenda 40. ff. h. t. Mantica lib.* 21. *tit. 4. num.* 28. *Molina d. l. n.* 17. *Hartm. Pist. lib. 1. qu. 44. num.* 12. *Berlich. d. concl. n.* 26. *Sanchez d. lib. 6. disp. 8. n. 9. Fagundez d. lib.*
3 *4. cap. 11. num.* 29. *Auctor in l. 40. ff. h. t.* Item si donet maritus servum, ut eum uxor manumittat, quia uxor inde nihil consequitur, nisi jus patronatus, ex quo locupletior nemo redditur, ut nec si serviles operæ donentur, *l. 18. & 31. §. 1. ff. h. t.* & per manumissionem principaliter beneficium confertur in manumissum; quando autem conjux aliquid donat conjugi, ut alteri quid conferat, non est invalida donatio, *Sanch. d. disp. 8. n. 6. Fagundez d. c.* 11. *n.* 27.

L. Res Uxoris. 24. & Auth. Sed hodie.

SUMMARIA.

An donatio uxori facta a marito ante commissum crimen capitale, subsecuto postea supplicio ultimo vel civili morte, confirmetur? 1.
An si maritus fiat servus hominis? 2.
An deportatio sit modus dissolvendi matrimonii? 3.
An illo casu donatio confirmetur? 4.
Si donator tale crimen commisit, ob quod post mortem damnari potest & bona publicari, donatio post reatum facta revocatur. 5.
Secus si ante reatum donaverit. 6.
An hodie detur Servitus pœnæ? 7.
An mors civilis æquiparanda sit morti naturali? 8.

1 Maritus ante contractum crimen capitale aliquid ceu pudicitiæ præmium, donat uxori, postea supplicio afficitur, vel ad metalla damnatur, sive civiliter moritur. Resp. non tantum morte naturali & supplicio ultimo, sed etiam servitute pœnæ, ceu morte civili, quia tollitur matrimonium, confirmari donationem; Ratio ibi: *nec alieni*
2 *criminis infortunio adstringenda uxor:* aliud si maritus fiat servus hominis, *l. 32. §. 6. ff. h. t.* Sed *Auth. subjecta* servitutem pœnæ ab ingenuis removet, ideo hodie, quandocunque maritus superest supplicio, non fit servus, nec confirmatur donatio: Si autem ma-
3 ritus deportetur, nec olim quidem jus matrimonii solvebatur, jure scilicet Gentium, *hac l. 24. licet* solvatur jure Romanorum,

4 num, *l. 58. ff. sol. matrim.* ideo hodie hoc &
illo casu donatio non confirmatur, nisi mor-
te naturali, *l. 13. §. 1. ff. h. t.* & neutro casu
Fiscus sibi aliquid juris vindicat. Notetur
5 igitur ex *hac l.* Si donator tale crimen com-
misit, ob quod post mortem damnari po-
test, & bona publicari, quod tunc donatio
post reatum facta revocetur, per *d. l. 32. §.*
6 *7. h. t.* Si vero ante reatum donaverit, con-
firmatur donatio morte naturali; sed si de-
portetur, in pendenti est donatio. *M. An-*
7 *ton. Peregr. lib. 5. tit. 1. num.* 148. Collige
etiam ex *Authent. sed hodie*, quæ sæpe allega-
ri solet: Servitutem pœnæ amplius non da-
ri, quam de omnibus reis condemnatis in-
telligunt, *Nov. 22. c. 8. Wesenbecius in π. de
de pœnis num. 9. Dn. Carpz. in pract. crim. quæst.*
135. *num. 4. Molina tr. 2. de J. & J. disp. 9.
num.* 5. licet alii, quos hic *August. Barbosa*
8 citat, dissentiant. Collige etiam, tunc mor-
tem civilem æquiparari morti naturali,
quando idem est utriusque effectus, ut
pluribus allegatis Doctoribus tradit *Jo. Gu-
tierrez. l. 2. can. quæst. cap. 1. num. 43. & seq.*
ubi plura de *l. res uxoris* habet. Sic & col-
ligitur *ex Authent. sed hodie*, quod cesset
hodie ratio antiqua ususfructus amittendi ob
maximam & mediam capitis diminutionem
inducta, *Gomez. tom. 2. resol. cap. 15. n. 20.
Castillo de ususfr. c. 66. num. 23.*

L. Donationes. 25.

SUMMARIA.

Donationes a patre in filiumfam. factæ ipso jure nulla sunt. 1.
Ratio. 2.
An conjugum donatio valida? 3.
Non revocata an morte donantis confirmetur? 4.
Utile per inutile vitiari non debet. 5.
Interpretatio legis. 6.
Donatio 500. solidos excedens, licet specialiter confirmata, a die tantum confirmationis valet. 7.
Limitantur n. 1. dicta. 8.
An donatio filio facta & juramento vallata valeat? 9.
An remuneratoria? 10.

1 Donationes a Patre in filiumfamilias fa-
ctæ, sunt ipso jure nullæ, *l. 1. §. 1. ff. pro do-*
2 *nato*, quia sibi ipsi donaret, ob jus potesta-
tis, *Salyc. hic. & Bacchov. in Treutl. vol. 2. disp.*
19. *th. 3. lit. D, Gomez. tom. 2. cap. 3. num.*
25. *Auctor in l. 2. ff. pro hæred. vel poss. num.* 4.
3 Sic nec donatio conjugum valet, sed tales
4 donationes non revocatæ morte donantis con-
firmantur, quod quamvis quoad donationem
Patris de jure ff. dubium, ob *d. l. 1. §. 1.* ta-
men jure Codicis per *hanc l.* est certum,
quia lege ista donationis confirmatio, quæ
in ff. l. 23. h. t. traditur, ad donationes, quæ
inter parentem & liberos fiunt, extenditur,
Vid. *Menoch. lib. 3. præs. 29. num.* 67. nisi do-
natio excedat quingentos solidos, quæ vel
insinuanda actis judicialibus, *l. pen. §. pen. C.
de donat.* aut expresse in suprema voluntate
a donante confirmanda, & sic a tempore
confirmationis valet donatio, nec retrotrahi-
tur, ut recte, si neutrum fiat, donatio non
confirmatur, quatenus illam summam exce-
dit, *l. 34. C. de donation.* nam usque ad sum-
mam 500. solidorum eam valere verior est
5 sententia, tum per *d. l. 34.* tum quod
6 utile per inutile vitiari non soleat, *hac lex*
ex aliis est interpretanda, post alios *Fachin.
lib. 3. contr. 72. Auctor in l. 32. ff. h. t. num.* 5.
Quamvis autem alii *hanc legem* aliter inter-
pretentur, illa tamen interpretatio omnino
divinatoria est, unde communiter *DD.* eam
legem de Confirmatione per mortem facta,
intelligunt, *Clarus §. donatio q. 8. Dn. Carpz.
p. 2. const. 16. def. 9. Schneidew. ad §. alia. 2.
Instit. de donat. num. 68. Bacchov. in Treutl. d.
thes. 3. lit. D*, & retrotrahitur ad tempus tra-
ditionis, quando non excessit 500. solidorum
summam, aut si excessit, actis insinuanda
est, eo scilicet fine, ut una cum re donata
fructus interim percepti ad filium donata-
7 rium pertineant. Sed donatio excessiva, li-
cet specialiter confirmata (nam aliter non
est valida) a die tantum confirmationis va-
let, *Molina tr. 2. disp. 291. num. 1. Trentac. lib.*
8 *3. resol. 6. Bacchov. d. th. 3. lit. E*, in quibus
autem casibus donatio patris in filium facta
valeat, per multas limitationes tractat hic
*August. Barbosa in collectaneis, Jo. Aloys.
Riccius decis. coll. 196. Fagundez de J. & J. lib.*
9 *4. c. 7. per totum, Gail. lib. 2. obs. 38. &c.* Sic
juramento vallatam donationem filio factam,
volunt valere, ob *c. si contingat*, ut tradit
*Gail. lib. 2. obs. 38. num. 2. Clarus d. §. q. 8. Mo-
lina d. disp. 291. num. 2. Trentac. d. l. res. 8. num.*
10 5. Idem in remuneratoria *Gail. d. l. num. 5.
& Clarus & Trentac. & Menoch. lib. 3. præ-
sumt. 29.*

L. Donationes. 26.

SUMMARIA.

An donationes inter Principem & Augustam valeant? 1.
Qualis Princeps intelligatur? 2.
An extendendum ad Principes Imperii? 3.
Contractus ab eo, qui legis condendae potestatem habet, initus vim legis habet. 4.

1 Donationes inter Principem & Augustam valent, quia contractus Principum legis habent vigorem, scilicet quod non extrinseco adjumento indigeant, sed propriam majestatem habeant, *hic & l. 34. in fine C. de donat.*
2 *& l. 7. infr. de bonis quae liberis &c.* id quod de aliis Principibus etiam intelligunt, qui superiorem non recognoscunt, *Molina d. disp. 289. num. 17. Sanchez lib. 6. de matr. disp. 3. num. 1. Fagundez d. c. 3. num. 22.* Conf. *Lu-*
3 *dov. Lopez lib. 2. cap. 47.* & hoc etiam ad Principes Imperii & Status territoriali Jurisdictione munitos extendunt, cum illi in suo districtu iisdem gaudeant immunitatibus, quibus Imperator in toto Imperio, exceptis regalibus majoribus, inter quae hoc non reperitur, *Farin. qu. 6. num. 7. Reinking. de regim. secul. lib. 1. cl. 5. c. 6.* quos sequitur *Jo. Franc. Balthas. d. resol. 1. num. 119.* Colligunt
4 exinde: Contractum ab eo, qui legis condendae habet potestatem, initum, vim legis habere, *hic & l. 15. ff. de publ. Gail. lib. 2. obs. 127. num. 8. Valasc. de jure emphyt. q. 5. num. 10.* quos citat, & istam regulam ex aliis explicat *Hillig. in Donell. lib. 12. cap. 22. lit. Z, Mantica de tac. & amb. convent. lib. 3. tit. 10. num. 46. & Vasq. lib. 3. Ill. c. 5.* & quos hic allegat *August. Barb. Auctor in l. 15. ff. de donat. num. 2.*

L. Si unus. ult.

SUMMARIA.

An donatio conjugum morte donatoris apud hostes, vel donatarii tempore mortis donatoris ex hostium potestate reditu confirmetur. 1.
Princeps ut & nos omnes Deum humanitate imitemur. 2.
Summa religionis est, imitari eum, quem colimus. 3.
Nulla certior salutis via, nec certius electionis argumentum, quam Deum imitari. 4.

1 Quando donator apud hostes moritur, vel donatarius tempore mortis donatoris adhuc in potestate hostium est & postea redit, utroque casu confirmatur donatio conjugum. Nam primo casu, donator in acie mortuus fingitur per legem Corneliam; secundo, Donatarius semper in civitate mansisse fingitur
2 postliminii. Per *hunc textum* apparet, Principem humanitate sua DEUM imitari debere, quod quidem nos omnes facere oportet.
3 Nam summa religionis est, imitari eum, quem colimus, juxta D. Augustinum, &
4 nulla certior via salutis, nec certius electionis argumentum, quam imitari DEUM, sed vel maxime hoc facere possunt, certe debent Principes, quam mentem ipsis ex animo comprecor.

TITULUS XVII.

De Repudiis, & Judicio de moribus sublato.

SUMMARIUM.

Differentia inter repudium & divortium.

Repudium generalis vox est, quae sponsis & conjugibus convenit, *l. 101. §. 1. de V. S. l. 12. de ritu nupt. l. 39. ff. sol. matr.* sed divortium est separatio conjugum, *Struv. syntagm. jur. civ. exerc. 30. th. 38.*

L. Matrimonium. 1.

SUMMARIA.

An deportatio sit modus solvendi matrimonii. 1.
An uxor a fisco, qui bona mariti deportati occupavit, dotem repetere possit? 2.
Ratio dubitandi. 3.
Decidendi ratio. 4.
Barbosa notatur. 5.
An statim viro damnato repetere possit? 6.

1 Deportatio non est modus solvendi matrimonii, *l. 24. tit. praeced.* si scilicet uxor cohabitare velit
2 *hac lege.* Queritur ergo; *An uxor a Fisco, qui bona mariti deportati occupa-*
3 *vit, dotem repetere possit?* Videtur quod non, quia nondum solutum est matrimonium: Vid. 1
4 *d. l. 24. tit. praeced.* sed affirm. quia laudabile propositum, quod scilicet maritum deportatum sequi velit, ipsi fraudi esse nequit; 2 ideo

ideo ex æquitate statuitur, quod possit repetere dotem a Fisco, quod idem statuunt *DD.* de Marito Bannito, *Br. in l. si constante n.* 20. *ff. sol. matr.* & ibi ceteri & *Campeggius*
5 *de dote p.* 3. *cap.* 23. *Petr. Barbosa in d. l. si*
6 *constante in princ. num.* 30. Imò statim, viro bannito, potest uxor suam dotem repetere, sive bona mariti sint publicata sive non, quia exilium paupertatem inducit per ea, quæ allegat *Farin. q.* 25. *num.* 111. *in fine* & ita ob inopiam repetit *l. ubi adhuc* 29. *C. de jure dotium.*

L. Liberum est. 2.

SUMMARIA.

Justa repudii causa inter sponsos est absentia voluntaria. 1.
An ad hanc absentiam sufficiat biennium? 2.
An hæc temporis circumstantia consideretur jure Can. n. 3.
An sine hac causa sponsa sponso repudium mittere possit? 4.
Secus in sponsalibus de præsenti jure Can. n. 5.

1 Repudii inter sponsos justa causa est absentia voluntaria sponsi ultra biennium, *l.* 2. *sup. de sponsal.* Nam quod de triennio hic dicitur, id propterea fit, quia in facto sic contingit, non quasi illud semper necessarium esset, *Panorm. in c. de illis* 5. *num.* 5. *X. de spons.* quam refert *Finckelthaus. obs.* 111. *n.* 4.
2 vel potius biennium expectandum, si sit præsens in eadem provincia, & triennium, si absens sit, nisi justo impedimento detineatur,
3 *l. pen. ff. de sponsal.* Sed eam temporis circumstantiam considerari Jure Canonico, negat
4 *Fachin. lib.* 3. *contr.* 33. Sed & sine hac causa repudium mittere potest sponsa sponso, & vice versa *hic & lib.* 1. *sup. de sponsal.*
5 Sed in sponsalibus de præsenti hodie secus Jure Canonico, de quo supra *Auctor, tit. de sponsal. ad l.* 2. *id ad rubr. ff. h. t.*

L. Dubium. 3. L. Filiæ. 4. L. Dissentientis. 5. & Auth. E contra.

SUMMARIA.

An & quatenus maritus cum uxore divortium facere possit? 1.
Duo casus divortii simulati. 2.
Quænam causæ constituant divortium. 3.
An ad divortium etiam requiratur consensus matris? 4.
Non quæ calore iracundiæ, sed quæ consilio geruntur, firma demum esse oportet. 5.
Quicquid ex iracundia fit, non prius ratum erit, quam ex perseverantia appareat, animi judicium fuisse. 6.
Vel irretractabile alteri damnum creetur. 7.
An pater concordans bene liberorum conjugium dissolvere debeat? 8.
An necessaria in contrahendo etiam sint necessaria in dissolvendo? 9.

1 Divortium maritus aut uxor facere potest,
2 sed non simulate in præjudicium tertii, v. g. si filia propterea simulet se divertere, ut maritus retineat dotem, *l.* 3. *h. t.* nam patri subveniendum est, *l.* 5. *ff. h. t. ibique Auctor, Petr. Barbo in l. si cum dotem* 32. *pr. num.* 48. *ff. sol. matrim. Lud. Gomez. in §. item si quis in fraudem num.* 35. *Inst. de act.* quam pater soluto matrimonio sibi reddi stipulatus erat. Alius casus divortii simulati & fraudu-
3 lenti in *l.* 59. *ff. sol. matr.* ubi Uxori ægræ maritus mittit divortium, ut ea mortua, dotem ejus heredibus potius, quam patri ex stipulatu restituerit. Ut autem filia vel filiusfamilias divertere possit, requiritur: 1. Patris consensus, qui, sicut in contrahendo, ita etiam in dissolvendo necessarius est, *l.* 5. *h. t.* adeo ut si contra flat, non cedat in
4 præjudicium Parentis, *Auth. è contra.* Non vero requiritur consensus matris, *l.* 4. *h. t.* ut nec patris illius, qui filiam emancipavit, *l.* 5. *h. t.* 2. Gravis causa, *d. l.* 5. *h. t. vid. late & eleg. Selden. Uxor. Ebr. l.* 3. *c.* 29. 30. 31.
5 Nota bene: Juxta *l.* 5. *ff. & C. h. t. ibique Auctorem*, ea, quæ consilio, non calore iracundiæ geruntur, demum firma esse oportere,
6 quicquid enim iracundiæ calore fit vel dicitur, non prius ratum esse oportet, quam si ex perseverantia appareat, judicium animi fuisse, *d. l.* 3. *ff. h. t. & l. quicquid* 48. *ff. de*
7 *R. J.* Unde Regula: Quicquid ex iracundia fit, irritum esse dicitur, nisi retractabile damnum alteri creetur. Vid. *axiom. Dn. Tab. l.*
8 9. *c.* 85. *axiom.* 1. Item patrem bene concordans liberorum conjugium dissolvere non debere, quæ Regula sæpe solet allegari in matrimoniis sine consensu parentum contractis, quamvis hæc ipso jure nulla sint ex *l.* 5.
9 item. Quæ sunt necessaria in contrahendo, ea etiam sunt necessaria in dissolvendo, *l.* 9. *C. si adversus donat. per auth. è contra h. t. DD. in l. nihil tam naturale ff. de R. J. Menoch. cons.* 1195. *num.* 25. modo ille, qui

vult aliquid dissolvere, habeat etiam dissolvendi potestatem, *Hippol. de Marsil. sing.* 669. (a).

L. Licet. 6.

SUMMARIA.

An neque cognito repudii libello neque alteri viso dissolvatur matrimonium? 1.
An citatio in subsidium ad domum sufficiat, si non reperiatur? 2.
Quilibet præsumitur scire ea, quæ ad ejus domum, quam inhabitat, nunciata sunt. 3.

1 Dissolvitur Matrimonium, licet libellus repudii neque cognitus, neque visus alteri, modo ad domum missus sit, ideoque etiam furioso mitti potest, & ignoranti, *l. 4. ff. h. t.*
2 *l. 22. §. 7. ff. sol. matr.* Hinc Colligunt: Citationem ad domum valere, in subsidium scilicet, si non reperiatur, licet in notitiam citati non pervenerit, *hic & l. 1. §. 1. ff. de agnosc. lib.* quia illa videtur in culpa esse, quod procuratorem non reliquerit, aut alium,
3 qui nuntiare potuit, & quilibet præsumitur ea scire, quæ ad ejus domum, quam inhabitat, nunciata sunt, & præsumuntur domestici id nunciasse, per allegata *Tiraquell. de retr. lign. §. 9. Gl. 2. num. 39. & seqq.* Conf. *Trentaç. lib. 1. tit. de citat. res. 3. Menoch. lib. 2. præsumt. 26.*

L. Uxor. 7. & Auth. Hodie.

SUMMARIA.

Matrimonium marito in militiam profecto bona gratia dirimitur. 1.
Intra quod tempus uxor eum expectare debeat? 2.
An usque de ejus morte certiorata expectet? 3.
An maritus in dubio mortuus præsumatur? 4.
Si mortuus dicitur, Dux jurato examinandus est. 5.
An hæc Ducis examinatio etiam de jure Can. necessaria? 6.
An alia probatio hoc casu sufficiat? 7.
Quando sufficiat? 8.
An sufficiat unius testis? 9.
An arbitrio judicis relinquatur? 10.
Qualis militia intelligenda. 11.
Ex quo tempore nostra Consistoria facultatem reunbendi deserta conjugi concedant? 12.

1 Marito in militiam profecto poterat matrimonium bona gratia (*mit guten Willen*) dirimi, *l. 61. ff. de donat. inter virum & uxor.*
2 Postea *hac l. 7.* quadriennium uxor tenetur expectare, & postea Testimonium Ducis exquirere, sub quo militavit, quod tamen quadriennium vel in milite speciale est, vel potius pertinet hoc ad narrationem facti, quod tot anni præterierint, *Finckelthaus. obs. 111. num. 5.* Deinde quadriennium in decennium
3 mutatum, *Novell. 22. c. 14.* Tandem *Novell. 117. c. 1. & hac Authent. hodie &c.* tamdiu tenetur expectare, quod de ejus morte constet, aut uxor de morte mariti fuerit certiorata; *c. in præsentia 19. X. de sponsal. c. 2. X. de secund. nupt.* & adeo non obstante quacunque temporis longinquitate tenetur maritum expectare, *Farin. q. 140. num. 49.* & in hoc Jus Nov. & Canonicum concordat, *Fa-*
4 *rin. d. l. num. 50.* Et in dubio maritus non præsumitur mortuus, licet diligenti inquisitione facta nesciatur ubi sit, *Panorm. in d. c. 19. num. 4. Schneidew. de nupt. p. 4. num. 41.*
5 & si mortuus dicatur, Dux jurato examinandus est, *Rittershus. in Nov. p. 4. c. 7. num. 11.*
6 quæ tamen solemnitas examinandi Duces juxta Canonistas non est necessaria, sed sufficit hoc casu, si aliter mors mariti probari possit, quod etiam juris rationi conforme, ne probandi facultas nimis restringatur, & ita communiter receptum testatur, *Farin. d. l. num. 52. Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 46. n.*
7 2. & idem esse volunt, si per violentas præsumtiones constet de morte, ut quia navis, in qua vehebatur maritus, naufragio periit, Conf. *c. quoniam frequenter §. si autem juncta Gl. X. ut lite non contest.* quod verum
8 putamus, quando de excusanda muliere, non vero de concedenda facultate nubendi agimus, nam tum judicem valde circumspectum
9 esse debere puto, conf. *Farin. d. q. 59.* imo & unicum testem sufficere vult. *Farin. d. l. n.*
10 73. & hoc relinquendum esse arbitrio judicis statuit *Schneidew. d. l. num. 42.* conf. Covarr.

(a) Divortium heic licitum asserit Auctor, quod paullo inferius pluribus confirmat argumentis, quid igitur? opus erit hic afferre quæcunque ex Sacris Literis, & Patrum Traditione Theologi producunt, ut vinculum Matrimonii indissolubile demonstrent, quod nec adulterium, nec sævitia alterutrius conjugis discerpere valeat quoad vinculum, licet relaxare queat quoad cohabitationem & thorum? vide tu. sis Bellarm, Estium, Nat. Alexandr. Juvenimium, & quem non?

11 varr. & Menoch. infra citandi. Sed superiora & ad legitimam necessariam militiam, non vero ad errones nostri temporis pertinere notat *Wesenbec. in π. ff. h. t. num.* 3. Ideo
12 post quinquennium, vel etiam breviori tempore solet facultas renubendi desertæ conjugi in Consistoriis concedi, præviis peremtoriis citationibus, de quo ulterius agit *Schneidew. d. l. num. 44. Sanchez de matrim. d. disp. 46. Carpzov. in Jurispr. Eccl. lib. 2. tit.* 11. *def.* 192. & alibi, *Farin. d. qu.* 140. *num.* 61. *& seqq.* & in hoc malum valet arbitrium judicis, *Covarr. de matr. p.* 2. *c.* 7. §. 3. *num.* 4. *Menoch. lib.* 2. *A. Q. casu* 430. *num.* 129. *Sanchez d. l. num.* 7.

L. Consensu. 8. pr. §. 1. 2. 3. L. In Causis 10. & Auth. Sed hodie.

SUMMARIA.

Causæ repudii olim incertæ erant. 1.
Quatuordecim hac in lege nominantur repudiandæ uxoris. 2.
Earum nomina. 3.
Tredecim sunt repudiandi mariti. 4.
Earum nomina. 5.
Impotentia intra biennium an sufficiat. 6.
Jure civili novo sex tantum causæ sunt repudiandæ uxoris. 7.
Quænam. 8.
Consistoria Evangelica quasnam divortii causas approbent. 9.
Qualis infidelis discessio sit. 10.
An adulterium omnino solvat thori vinculum, an vero distrahat tantum quoad thorum & mensam? 11.
An facultati divertendi præscribatur quinquennio? 12.
An error qualitatis vitiet matrimonium? 13.
An toleranda distinctio inter stupratorem & mulierem stuprum passam? 14.
Semper stupratoris conditio deterior, major culpa. 15.
An Ministris divortium ob vitium uxoris ante sponsalia commissum concedendum sit? 16.
Fœmina in conjugem petitum suum dedecus manifestare non tenetur. 17.

1 Causæ repudii olim incertæ erant. In *hac*
2 *l.* quatuordecim nominantur, ob quas Uxor
3 repudiari potest, quarum quælibet sufficit: 1. Adulterium: 2. Veneficium: 3. Homicidium: 4. Plagium: 5. Crimen violati sepulchri: 6. Sacrilegium: 7. Latrocinium vel receptio Latronum: 8. Affectatio conviviorum cum aliis viris: 9. Abnoctatio uxoris extra ædes, citra justam causam: 10. Frequentatio theatralium spectaculorum: 11. Insidiæ vitæ mariti structæ: 12. Crimen Læsæ Majestatis: 13. Crimen falsi: 14. Manus violentæ viro
4 illatæ. Eædem fere causæ repudiandi mariti:
5 1. Adulterium: 2. Homicidium: 3. Veneficium: 4. Crimen læsæ Majestatis: 5. Crimen falsi: 6. Sepulchri violati: 7. Latrocinium: 8. Abigeatus: 9. Plagium: 10. Luxuriosa vita cum meretricibus: 11. Insidiæ vitæ uxo-
6 ris structæ: 12. Mala tractatio: 13. Impotentia non intra biennium, ut in *l.* 10. sed triennium a tempore copulationis computandum, *Authent. sed hodie*. Canones tamen distinguunt, an ab initio laboraverit maritus, an ex post facto, item utrum statim constet de frigiditate mariti, aut casus sit dubius, ut illo demum casu, non hoc, detur separatio, *can.* 2. *causa* 33. *quæst.* 51. *cap.* 5. *X. de frigidis & maleficiatis*. Vid. *Rittershus. de diff. juris civ. & canon. lib.* 2. *cap.* 12. *Beust. de jure connub. p.* 2. *cap.* 14. *Gerhardus de conjug.* §. 658. *Dn. Carpz. lib.* 2. *Jurispr. eccles. def.* 200. *& duab. seqq.* Rationem si velis indagare, nollem eam in dolo constituere, quia bona fide ab impotente potest contrahi, sed in eo, quod matrimonium communi jure extra conventionem de virginitate servanda, habet duos fines: 1. Procreationem sobolis: 2. Evitationem fornicationis; qui uterque cessat; ergo deficit consensus, substantiale conjugii requisitum.
7 Sed contractæ hæ causæ per *Nov.* 117. *cap.* 8. ubi sex tantum retinentur, ex causis superioribus repudiandæ uxoris, omissis reliquis, scilicet hæ Jure Civili novo sunt causæ repudii
8 in *d. nov.* 11. *c.* 7.: 1. Crimen Læsæ Majestatis: 2. Adulterium, *Carpz. p.* 4. *const.* 2. *def.* 4. *n.* 3.: 3. Insidiæ structæ marito: 4. Communia cum aliis Viris lavacra & convivia: 5. Si nolente Viro extra domum apud extraneos commorata sit: 6. Si sine consensu Mariti theatricis spectaculis interfuerit. Causas repudiandi mariti numerat quinque: 1. Læsam Majestatem: 2. Insidias vitæ structas: 3. Lenocinium: 4. Calumniosam accusationem adulterii: & 5. Si cum alienis mulieri-
9 bus versetur. De consuetudine Consistoriorum Evangelicorum, hæ recensentur justæ divortii causæ: 1. Machinatio mortis conjugis, & insidiæ, ac nimia & immoderata sævitia, *Sanchez lib.* 10. *d.* 18. *Covarr. de matrim. c.* 7. §. 5. *n.* 1. *Farin. q.* 143. *num.* 129. ubi maritus uxori

uxori alimenta præstare tenetur, *Carpz. d.* 213.
10 *Petr. Barbosa p. 2. rubr. ff. sol. matrim. n.* 43. *Gutier. lib.* 1. *Can. quæst. c.* 24. *n.* 7. : 2. Infidelis conjugis discessio, de qua Canonistæ tantum intelligunt textum 1. *Cor.* 7. *v.* 15. Scilicet si alter infidelium convertatur, infidelis autem nolit converso cohabitare, aut non sine blasphemia, nisi spes proxima conversionis, *Covarr. p.* 2. *c.* 7. §. 4. *n.* 8. & 9. *Sanchez lib.* 7. *d.* 74. *n.* 4. *Zoes. in tit. decret. de divort. num.* 4.:
11 3. Impotentia naturalis: 4. Adulterium, & hæc quidem causa conjugium distrahit tantum quoad thorum & mensam jure Canon. sed jure Civili & jure Divino, ut nostri contra Pontificios tuentur, & secundum Consistoria nostra, etiam quoad vinculum, adeo, ut parti innocenti novum matrimonium concedatur, & hoc extenditur, licet maritus deserendo aut expellendo uxorem causam præbuerit, quia quidlibet imo mortem potius pati, quam tam grande nefas patrare debuisset, *c.* 4. *X. h. t. Farin. q.* 143. *n.* 12. *Sanchez lib.* 50. *disp.* 5. *n.* 6. *Gutierrez de matrim. c.* 129. *n.* 8. Et potest innocens divertere non expectata judicis sententia in foro conscientiæ, si id citra scandalum fieri possit, *Farin. d. l. n.* 49. *Gutierrez n.* 9. *Sanchez d. lib.* 12. *disp.* 12.
12 nec huic facultati præscribitur quinquennio, *Sanchez lib.* 10. *d. n.* 9. *Farin. q.* 10. *n.* 20. & *Gutierrez d. l. n.* 5. 6.: 5. Causa divortii est desertio malitiosa, & ita generalius intelligunt nostri textum in *d. c.* 7. 1. *ad Corinth.* 7. *v.* 15. *Gerhard.* §. 624. *Beust. p.* 2. *c.* 26. *Schneidew. de nupt.* §. 4. *n.* 37. *Carpz. lib.* 2. *def.* 192.: 6. Causa est, cum vir ducit uxorem ab alio prius impregnatam, ubi tamen omnibus modis tentanda reconciliatio, & valde hæc causa mihi
13 dubia visa fuit. Et vulgaris est Quæstio: *An error qualitatis vitiet matrimonium?* de qua Quæst. *Cypræus de sponsal.* c. 13. §. 44. *num.* 3. *Beust. d. tr. p.* 2. *c.* 34. *Carpz. pr. crim. qu.* 63. *n.* 54. & *seqq.* & *in Jurisp. consist. lib.* 2. *d.* 193.
14 *Wesenb. in π. tit. de nupt.* Sed quicquid sit, mallem in Consistoriis, ut introduceretur sententia Canonistarum, quæ conscientiis esset tutior & minus scandalosa, & distinctio inter stupratorem & mulierem stuprum passam potius opinioni vulgi perversæ, quam Verbo Dei & sanæ juris rationi convenit. Nam verum est, si maritus uxorem ante sponsalia vitiatam potest repellere, utique etiam uxor potest repellere maritum, qui ante spon-
15 salia stuprum commiserat, semper enim stupratoris deterior est conditio, major culpa.
16 Et minime omnium Ministris Ecclesiæ hoc divortium concedendum, nam quia Ordinationes Consistoriales ægre hoc concedunt, ideo in marito petente aliquam malitiam & scandalosum petitum præsupponunt, *vid. quæ disputat Wesenb. in π. ad tit. de ritu nupt. num.* 7. Ex verbis: *Ordinationum* apparet voluisse Principes nostros minus malum tolerare, quam majus admittere, sed interim excusatus non est, qui repudiat eam, quæ fidem
17 conjugalem non fregit. Et non tenebatur fœmina in conjugem petitum suum dedecus manifestare, & sexus hic infirmior &c. (*a*).

Auth. Sed novo jure.

SUMMARIA.

An verbera uxori illata præbeant divortii causam? 1.
Pœna horum verberum. 2.

1 Per *hanc Auth.* & *Novell.* 117. *cap.* 9. verbera illata uxori non præbent divortii cau-
2 sam, sed tenetur maritus pro ea contumelia tantum solvere uxori, quantum valet tertia pars donationis propter nuptias, & omnino videtur loqui de verberibus, in quibus non est periculum vitæ timendum, nam ubi periculum vitæ subest, omnino ob sævitiam etiam hodie, licet tantum respectu thori & mensæ, non vero vinculi, locum habet separatio, *Petr. Barbos. p.* 2. *rubr. ff. sol. matr. n.* 33. quem laudat *hic August. Barbos. n.* 2.

L. 8. §. 4. 5. 6. & 7.

SUMMARIA.

Improbabilis divortii pœna in uxore quænam sit? 1.
An ejusmodi mulier ad quinquennium innupta manere debeat? 2.
An etiam fiat infamis? 3.
Quid si mulier justam causam probaverit? 4.
Pœna mariti sine causa uxorem repudiantis. 5.
Ob divortium amittitur dos. 6.
An divortia hodie concedantur? 7.
Pœna adulterii quoad bona. 8.
Et quidem uxoris. 9.

Mari-

(*a*) Vid. adnotat. adjectam supra.

1 Pœna improbabilis divortii in uxore est amissio dotis, *Auctor in l. 38. ff. soluto matrim. n. 3. & l. 69. ff. de jure dot. num.* 1. & donationis propter nuptias, quæ cedunt marito; Sed si liberi adsint, inter hos proprietas distribuenda non pro lubitu, sed æqualiter,
2 *Auth. lucrum sup. de secund. nupt.* Mulier autem ad quinquennium innupta manere debet, ratio in §. 4. ibi: *æquum enim est, eam connubio interim carere, quæ se monstravit indi-*
3 *gnam*, & additur pœna infamiæ. Si vero ju-
4 stam causam divortii probaverit uxor, post annum nubere poterit, nihilque de suo amit-
5 tit. Maritus sine causa repudians uxorem amittit dotem & donationem propter nuptias, §. 5. *hic Auctor in d. l. 38. ff. soluto matr. n.* 4.
6 Collige ergo: Ob divortium amitti dotem;
7 sed quia divortia hodie non conceduntur,
8 nisi ob adulterium, ideo notanda est pœna adulterii scilicet amissio dotis, quam pœnam multæ leges irrogant, & *DD. hic* ab *Aug. Barb. allegat. n.* 6. præsertim vero per *d. Nov.*
9 117. *c.* 8. Uxor adultera amittit dotem & donationem propter nuptias, & ex Paraphernis tantam portionem, quanta est tertia dotis, *d. Nov.* 117. *c.* 8. Hæc scilicet addicuntur marito, cui contumelia illata, reliqua autem bona addicuntur Monasterio, nisi sint descendentes, vel ascendentes, quibus eriens defertur,
10 *Nov.* 134. *cap.* 10. Sed si maritus adulter, recuperat uxor dotem, lucratur donationem propter nuptias, & ex reliquis bonis eam portionem, quantum pars tertia donationis propter nuptias efficit, quod superest, Fisco vindicabitur, nisi supersint descendentes, vel ascendentes, ad tertium usque gradum, *d. Nov.* 117. *c.* 9. & *Nov.* 134. *c.* 10. *Ant. Matth. pulchre ad lib.* 48. *Digest. tit.* 3. *cap.* 3. Conf. *Dn. Carpz. pract. crimin. q.* 64.
11 §. 6. In Crimine Adulterii, vel super crudelitate mariti, si veritas aliter haberi non possit, etiam domestici testes adhibendi, quia quæ domi geruntur, non facile per extraneos, possunt manifestari, unde ex hoc hu-
12 *jus* hanc Theoriam inferunt *DD.* Quod testes domestici, licet regulariter non admittantur, *l. etiam* 3. *supra de testibus*, admitti tamen debeant iis in casibus & negotiis, in quibus ex natura negotii in genere veritas vix aliter haberi potest, de qua re Vid. *Farinac. de opposit. contra personas testium quæst.* 55. *n.* 35. & *seqq. Auctor in l.* 24. *ff. de testib.*
13 *n.* 3. 4. & *seqq.* servis tamen non creditur, nisi torturæ subjectis, *hic* & *l.* 1. *C. de quæst.*
14 & *l. fin.* §. *licentia* 10. *C. de jure delib.* Et aliter *hic textus* innuit, quod sicut in crimine majestatis admitti possit servus pro teste, & *hic Mascard. concl.* 463. *n.* 11.
15 §. 7. Omnes Pactiones huic *l.* 8. contrariæ rejiciuntur, ratio in *l. pacta quæ contra* 6. *supra de pactis*.

L. Si constante. 9. & Auth. Quod hodie.

SUMMARIA.

1 Bona gratia interdum fiebat amicabilis separatio, *l.* 6. *ff. h. t. l.* 32. §. 10. *ff. de don. inter vir.* &c. & sine ulla causa, quo casu mulier post annum secundas nuptias contrahere po-
2 terat; Sed Justinian. in *Authent. seqq.* id fieri
3 prohibet, nisi utraque pars ingrediatur religionem, id est, monasterium, cujus exceptionis ratio in favore religionis, nam vita monastica præferebatur vitæ conjugali, *Rit-*
4 *tershus. in Nov. p.* 4. *c.* 7. *num.* 9. & hoc casu dos mulieri redditur sine diminutione, & donatio propter nuptias a viro retinetur, scilicet si liberi non existent, nam his existentibus dos & donatio propter nuptias liberis
5 conservanda. Sed si vir solus eligat religionem, & uxorem consentientem; (nam sine ejus consensu hoc nunquam fieri potuit) relinquat seculo, dos reddenda est uxori, quæ insuper ex donatione propter nuptias consequitur illud lucrum, quod sibi pacta est in casum mortis mariti; si vero uxor sola eligat vitam monasticam, maritus retinet donationem propter nuptias, & lucrum dotis *l.* 56. *pr. C. de Episc. & Cler. Rittersh. d. l.*
Quod

6 Quod si postea turpiter vixerit, bona eorum ad liberos, vel his deficientibus, ad fiscum devolvuntur.

L. Jubemus ult. Pr. & §. 1.

SUMMARIA.

An maritus uxorem indotatam repudiare possit? 1.
Quid si de facto repudiet maritus? 2.
Quid si mulier repudiet maritum? 3.
An mulier nulla dotis constitutione nubens omnia bona in dotem dedisse censeatur? 4.
Nonnullæ aliæ repudii causæ recensentur. 5.

1 Maritus uxorem, quia indotata est, repudiare nequit; quia non dotibus, sed affectu matrimonia contrahuntur, & ideo neque uxor ob non solutam dotem promissam expelli potest, *Covarr. de sponsal. part.* 2. *cap.* 7. *n.* 2. *Fachin. lib.* 3. *conc.* 48. *Wesenb. in π. de jure* 2 *dot. num.* 6. Si autem de facto repudiet maritus ob hanc causam uxorem, debet ipsi quartam bonorum partem suorum dare usque ad centum libras auri non ultra, quantæcun- 3 que sint facultates mariti. Idem in uxore repudiante de facto sine jure maritum, & hoc lucrum liberis est reservandum, *Petr. Barbos. ad rubr. ff. solut. matrim. part.* 2. *n.* 45. *& seqq.* Si vero sine dote sit matrimonium, non potest restitutio dotis fieri, & ideo nec donationis propter nuptias præstabitur pars quarta, *Petr. Barbos. part.* 2. *rubr. ff. solut. matr. n.* 46. Ex hoc etiam *textu* evidenter probatur sen- 4 tentia eorum, qui statuunt: mulierem nulla dotis constitutione nubentem omnia bona in dotem dedisse non censeri, quia hic mulier sine dote nubens præsumitur habere bona, quia tenetur partem quartam solvere marito, quem immerentem repudiat, & tamen dicitur esse indotata, *Dn. Kohl. de pact. dotal. p.* 1. *n.* 101. *Menoch. lib.* 3. *præsumpt.* 6. *n.* 54. *& Cuno de pact. lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 50. & quos allegat *Kohl. d. l.*

5 §. *fin.* Repudii causæ nonnullæ recensentur, ut si uxor sua ope abortum fecerit, vel libidinis causa commune lavacrum cum viris habuerit, vel alium maritum sibi copulare conata fuerit, & judicium de moribus abrogatum, *Auct. in l.* 1. *ff. h. t. num.* 2. *& seqq.* ubi plures repudii causas allegat.

TITULUS XVIII.

Soluto matrimonio quemadmodum dos petatur?

L. Dubium non est. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
An æstimata re in dotem data, si nihil amplius convenerit, ut periculum ita & commodum sit mariti. 2.

1 Data in dotem ancilla æstimata, hoc pacto, ut si extaret soluto matrimonio restitueretur: Ergo si non extaret, tacite actum, ut æstimatio redderetur. Ergo hic æstimatio cum tali pacto facta, non transfert absolute dominium, *Petr. Barbos. loco jam citando num.* 32. & ideo licet æstimata sit ancilla, non tamen periculum est mariti. Ergo in specie hujus legis etiam partus restituendus; secus autem si æstimatio ideo facta, ut omne periculum transferatur in maritum, per *l. pen.* §. 3. *ff. h. t. & l. si mancipia* 18. *ff. de jure dot.* ubi ratio. Sed hic æstimatio non ideo facta, ut periculum transferatur in maritum. Ergo cum ejus periculo non sit, iniquum foret, fructum vel lucrum ancillæ ipsi attribuere, *argum. l.* 21. *supr. de jure dot.* Ratio in *l.* 21. *supra de jure dot.* 2 Collige ergo ex *hoc textu*: Æstimata re in dotem data, si nihil amplius convenerit, ut periculum; ita & commodum erit mariti, sed si etiam placuerit, ut redderentur res ipsæ hic si extent, ut & *leg. æstimat* 50. *h. t.* periculum pertinet ad mulierem, & ita etiam commodum, cum sensus sit, si non extiterit res, non esse restituendam, *Cujac. hic*, & sic non obstat *d. l. pen.* §. 3. *ff. h. t.* quæ de alio casu agit, scilicet ut ancillæ æstimatæ restituerentur. Et sane obscurum non est in *d.* §. 3. agi de eo casu, ubi periculum transfertur in maritum, *Petr. Barb. in l. æstimatis* 50. (*ipsi* 51.) *n.* 39. *ff. h. t.*

L. Secundum. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. n. 1.
Quænam distinctio sit inter dotem profectitiam & adventitiam? 2.

1 Maritus instituit socerum suum heredem, hoc

hoc adeunte, confunditur petitio dotis quoad patrem, quia communis erat patri & filiæ, *l.* 2. §. 1. *ff. h. t.* Cum autem Fiscus postea occuparet bona soceri; Quæritur, *An filia dotem a Fisco repetere possit?* Quod aff. quia non tantum a Fisco repetere potest, quando Fiscus ipsius mariti bona occupavit, *argum. l.* 31. *princ. ff. h. t. & l.* 1. *supr. de repud.* quia ita maritus ad inopiam redactus, *Campeg. de dote quæst.* 23. Sed etsi pars publicetur, tenetur Fiscus, quando ea pars non sufficit solvendæ doti, *Petr. Barbos. ad l. si constante* 24. *ff. h. t. num.* 30. Conf. *Joan. Crottus in repet. d. l. si constante num.* 29. Sed etiam tenetur fiscus, si bona heredis mariti occupet. Nam petitio dotis in præjudicium patris sublata est, non filiæ, cum pater nec expresse ipsi præjudicare, *l.* 3. *ff. h. t.* nec dissoluto matrimonio invita uxore repetere possit, *l.* 7. *h. t.* Notetur hic quasi obiter distinctio: Inter dotem Profectitiam & Adventitiam; dotem profectitiam filia emancipata petit sola, nisi aliud actum; filia in potestate patris petit cum patre, nisi filia sit mortua, tunc enim pater solus petit. Dotem adventitiam filia emancipata petit sola, in potestate patris constituta petit cum patre; filia mortua, petit ille, qui sibi restitutionem stipulatus, alioquin lucratur maritus, *Bacchov. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 7. *th.* 11. *lit. C*, *Petr. Gregor. lib.* 9. *syntag. c.* 22. *Dn. Kohl. de pact. dotal. p.* 1. *n.* 40. *DD. in* §. *fuerat Inst. de act. Auctor in l.* 2. *ff. sol. matr. n.* 7. Sed quando pater successit genero ex testamento, tunc per confusionem dotis petitio sublata in præjudicium patris, non filiæ, ut hic.

L. Si ignorans. 3.

SUMMARIA.

An si matrimonium nullum declaratum ob servilem mariti conditionem dos ex peculio repeti possit? 1.
Quomodo? 2.
An liberi ex matrimonio putativo nati sint ingenui? 3.
An spurii? 4.
Inter liberam & servum nullum est matrimonium. 5.
Ampliatur. 6.
Rationes. 7.
Limitatur. 8.
Quid juris in nostris adscriptitiis? 9.
An privilegia veræ dotis etiam putativæ competant? 10.

1 Sicut soluto matrimonio, ita etiam si matrimonium declaretur nullum, ob servilem mariti conditionem, repeti dos ex peculio
2 debet, ita ut mulier omnibus creditoribus putativi mariti præferatur, excepto domino,
3 si ei aliquid debeatur, *l.* 22. §. *fin. ff. h. t.* Liberi vero ex tali matrimonio putativo nati
4 sunt quidem ingenui, sed tamen spurii, quia matrem sequuntur liberam, & pater jure
5 Civili pro nullo habetur. Collige: I. Inter liberam & servum nullum esse matrimonium,
6 adeo, ut si ignoranter nupserit libera servo, Jure Canon. etiam matrimonium nullum sit,
7 *cap.* 2. 3. *& ult. X. de conjug. servorum*, quia ut ajunt CC. hoc matrimonium repugnat 1. bono sacramentali, id est, cohabitationi: 2. bono fidei: 3. bono prolis, quæ a parente religiose educari nequit, *Gutier. de matr. c.* 90. *Sanch. de matr.* 7. *l. disp.* 19. 15. *&*
8 *seq.* Secus si sciverit servilem conditionem, nam licet Jure Civili nec hoc subsistat, secus tamen Jure Canonico, *c.* 1. *X. de t. Pan. in d. c.* 2. *n.* 3. *Gutier. d. l. n.* 23. *Azorius p.* 2. *inst. moral. l.* 2. *c.* 6. *qu.* 10. *Rittershus. d. diff.*
9 *Juris Civil. & Canon. l.* 1. *c.* 19. Sed aliud in nostris adscriptitiis, qui non habentur pro servis simpliciter, in hac præsertim materia, *Sanchez d. l. n.* 10. *Gutierrez n.* 20. *Cypræus de*
10 *sponsal. cap.* 13. §. 38. *in fin.* II. Privilegia veræ dotis etiam putativæ competere, sed non omnia, *Tiraq. ad LL. connub. Gl.* 8. *num.* 235. *& seqq.*

L. Dos a patre. 4.

SUMMARIA.

Dos profectitia quænam sit? 1.
An filia in matrimonio mortua patri dos restituatur? 2.
An etiam si liberi extent? 3.
Consuetudine quid obtineat? 4.

1 Profectitia dos est, quæ a patre proficiscitur, *l.* 5. *princ.* §. 6. *ff. h. t. Auctor in l.* 5. *ff.*
2 *de jure dot. num.* 1. *&* 2. Si filia igitur in matrimonio mortua, *l.* 59. *ff. h. t.* licet sit emancipata, patri tamen restituenda est dos, *l.* 10. *ff. h. t. Bacchov. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 7. *th.* 11. *lit. C* vers. *ceterum hæc sententia p.* 384. *Petr. Barbos. in l.* 2. §. *quod si in patris num.* 38. *ff. soluto matrim. Auct. in l.* 6. *ff. de jure dot. num.* 1.

3 ratio in §. 1. *Inst. per quas personas*. Quod an etiam eo casu, ubi ex isto matrimonio liberi extant, procedat, quaeritur? Et distinguitur 1. inter emancipatam & suam, ut patri restituenda, si filia fuerit in potestate, secus si emancipata, *Fachin. lib.* 3. *contr.* 17. alii indistincte patri tribuunt dotem, quod in ejus persona consolidetur actio, *Cephal. consil.* 709. *n.* 5. *& seqq.* & quos hic refert, nec non *Menoch. cons.* 238. *num.* 16. *Barbos. ad l. post dotem num.* 46. *sol. matrim.* Sed hi tamen procul dubio liberis concedunt legitimam bonorum maternorum, & sic etiam partis dotis, si solum dotalia reliquit ma-
4 ter: 2. Alii indistincte liberis assignant de consuetudine, *Hieron. de Cevall. in spec. commun. opin. qu.* 368. *Thesaur. dec.* 109. & pro hac sententia militat notoria consuetudo, *Kohl. de pactis dotal. p.* 1. *n.* 44.

L. Si quidem. 5.

S U M M A R I A.

An frater uxoris dotem sibi reddi stipulatus, eam repetere possit? 1.
Petenti alicujus hereditatem, mortem ejus probare incumbit. 2.
Quomodo probetur? 3.
Cui interim cura bonorum absentis committatur? 4.
Ratio. 5.
Ratio diversitatis. 6.
An captivitate hodie dissolvatur matrimonium? 7.

1 Frater uxoris, qui sibi dotem reddi stipulatus est (alias enim dos adventitia remaneret penes maritum, *l.* 15. *ff. de fund. dotal. leg.* 7. *ff. de jur. dot.* per notata *Hillig. ad Donell. lib.* 14. *cap.* 6. *lit. B*) non potest dotem, nisi mortua uxore, petere; non vero si apud hostes ut captiva detineatur, quia tunc speratur reversura jure postliminii. Vide *leg. ult. supra de donat. propter nupt.* Un-
2 de notant; petenti hereditatem alicujus, in-
3 cumbere, ut probet mortem illius, quomodo autem ea probetur, de eo hic *Glossa & Auctores*, quos hic allegat *August. Barbos.* &
4 nos *supra ad l.* 7. *de divortio*. Sed tamen absentis bonorum cura, praestita cautione interim proximo committi debet de generali consuetudine, de quo testatur *Carpz. p.* 3. *ju-*
5 *rispr. const.* 15. *def.* 48. Sed quia hic dicitur captiva uxor fratrem non posse dotem repetere, forte quis inferre posset, captivo ma-
6 rito non posse repeti dotem ab uxore: Sed ratio diversitatis est, quia uxor dotem repetere potest etiam vivo marito, quando hic ad paupertatem redigitur, *l.* 29. *supra de jur. dot.* sed heres uxoris nonnisi mortua uxore, quia viventis non est hereditas. Et apparet ex *hac l.* quod frater sibi restitutionem dotis reservaverit ut heredi, quia additur conditio & hereditatem ejus possit vindicare, *Campegius de dote p.* 2. *q.* 4. Alias si in alium casum stipulatus esset frater non ut heredi, sed si nupta esse desierit, nunc capta mulie-
7 re posset repeti dos, *l.* 56. *ff. h. t.* Quod tamen hodie non obtineret, quia captivitate hodie dissolvitur matrimonium (a).

L. Si circumscripta. 6.

S U M M A R I A.

Remedium uxoris vel mariti in pretio rei dotalis aestimatae laesi. 1.
Speciale hic est circa dotem. 2.
An, si res extincta, maritus teneatur supplere verum pretium. 3.

1 Si uxor in pretio dotalis rei aestimatae, vel maritus in aestimatione sit laesus, datur exceptio doli, vel actio ex *l.* 2. *C. de rescind. vendit.* Si scilicet sit aetate major, sed si minor, ex quavis laesione mulier, in aestimatione laesa, jure communi restitueretur:
2 Sed in dote hoc speciale, quod etiam si mulier laesa circa dimidiam & non ultra, possit tamen ea restitutionem rei dotalis petere, & aestimationem prius conventam offerre, & quia maritus in hoc gravatur, dum tenetur restituere rem dotalem, ita in alio sublevatur, dum ipsi datur electio, an velit restituere rem vel justam aestimationem per *hunc textum* collatum cum *l.* 12. §. 1. *ff. de jure dot. ibique Auct. Bald. Novellus de dote parte* 7. *priv.* 35. *Cagnolus ad l.* 2. *C. de rescind. vend. n.* 63. *Petr. Barbosa in l. si aestimatis* 51. *ff. h.*

(a) Heic Protestantem ex iis qui *Evangelici* vocantur, se prodit Auctor; dum divortio omnes laxat habenas; & saevitiae, sterilitati, impotentiae consequentis, dotis defectui, crimini praecedenti Matrimonio, captivitatem adjicit, quae jus divertendi etiam quoad vinculum tribuat: oblitus illud: *quod Deus conjunxit, homo non separet; erunt duo in carne una: mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit.* Et sexcenta alia e Sacris Literis.

3 *ff. h. t. n. 22.* Sed in priore specie, si res extincta sit, maritus non tenetur supplere verum pretium, sed solvere tantum conventum, *hic in fin.* ratio in *l. 12. §. 1. ff. de jure dot.* quia boni consulere debet mulier, quod fuerunt res æstimata, alias re extincta nihil acceptura, excipitur, nisi maritus in vero dolo, *d. l. 12. in fin. Bald. Nov. Cagnol. Petr. Barb. dd. locis.*

L. Filiæ. 7.

S U M M A R I A.

An pater dotem filiæ in potestate sua existenti constitutam adimere possit? 1.
Ratio decidendi affirmative. 2.
Negative decidendi ratio. 3.
An reliqua bona profectitia filio vel filiæ adimere possit? 4.
An soluto matrimonio possit dotem auferre consentiente filia? 5.
Pater consentiente filia dotem a generi heredibus repetere potest. 6.
An filia possit sine justa causa dissentire? 7.
Quænam sit justa causa? 8.

1 Quæritur: *an Pater dotem filiæ in potestate sua existenti constitutam adimere possit?*
2 Et videtur quod sic, quia bona profectitia
3 avocare potest. Sed negatur hic, quia in dote hoc est speciale, quod pater adimere
4 non possit, *hic & l. 2. ff. h. t.* Cetera quidem bona profectitia filio vel filiæ adimere potest, sed non dotem profectitiam, nec donationem propter nuptias, idque constante matrimonio, ne quidem consentiente filia vel filio, quia redundaret ademtio dotis in præjudicium mariti sustinentis onera, ademtio donationis propter nuptias in præjudicium
5 uxoris filii. Sed soluto matrimonio potest auferre dotem consentiente filia, alias non,
6 *d. l. 2.* Collige ergo ex *hoc textu* a contrario sensu Filia consentiente posse dotem a generi heredibus repetere, & sufficit consensus tacitus, si non contraxit filia, *d. l. 2.*
7 *ff. h. t.* Et filia non potest dissentire sine justa causa, *Petr. Barb. in d. l. 2. §. fin. num. 3.*
8 *& seq.* justa causa autem erit, si pater sit vitæ profligatæ, *Zasius in d. l. 2. n. 12. Auctor in l. 2. ff. h. t. n. 12.* Alias sine consensu filiæ pater nec sponte oblatam dotem recipere potest, nec alii delegare, *Barbos. in d. l. 2. §. quod si in patris n. 39.*

L. Nec Maritus. 8.

S U M M A R I A.

Maritus ob dotem conventus in quantum teneatur, & in quantum heredes ejus? 1.
Decidendi ratio. 2.
Exceptio a regula. 3.
Privilegia dotis iis competunt liberis, qui sunt ejusdem matrimonii. 4.
An maritus ad meliorem fortunam veniens denuo ad residuum conveniri possit? 5.
An huic privilegio renunciari queat? 6.
Privilegio ob reverentiam dato non renunciatur? 7.

1 Maritus ob dotem conventus tenetur in quantum facere potest, & ne egeat, sed
2 heredes ejus in solidum, ratio in *l. 12. ff. h. t. Petr. Barb. in l. quia tale ff. h. t.* quia est
3 beneficium personale, excipitur tamen filius, cui omnino id beneficium competit, *l. etiam 18. ff. h. t.* scilicet si ex uxore, quæ dotem repetit, natus sit, *Zasius in l. si cum procuratore 23. n. 10. ff. de re judic.* per *d. l. 18.*
4 unde solent probare: privilegia dotis competere iis liberis, qui sunt ejusdem matrimonii, *Baldus nov. de dote p. 10. n. 26. Menoz. de pign. memb. 4. part. 2. num. 55. Petr. Barb. part. 6. h. t. n. 14.* Sed *an illud quod de filio dictum etiam ad nepotes extendendum?* Neg. *Zas. d. l. n. 9. & Mantius in asylo debit.*
5 *dec. 2. qu. 1. n. 135. & dec. 3. q. 1. n. 58.* Si autem maritus ad meliorem fortunam venit: & denuo ad residuum conveniri potest, *l. un.*
6 *§. 7. supr. de rei uxor. act.* Et huic privilegio renunciari non potest, per *l. alia causa est*
7 *14. §. 1. ff. h. t.* ubi ratio, quia ob reverentiam datum est, nam privilegio ob reverentiam dato renunciari nequit, *Barbos. in d. l. alia §. eleganter*, quantum autem maritus facere possit, inspicitur tempus rei judicatæ, per *l. rei judicatæ 15. ff. h. t.* Vid. *Zang. de exceptione p. 2. c. 15. Mant. in asyl. debit. decad. 3. q. 1. & 3.* passim.

L. Dotis actione. 9.

S U M M A R I A.

Uxor actionem in judicio movens, neque propria auctoritate rerum dotalium possessionem arripere debet. 1.
Si possessio sine vitio ad eam pervenit, jure retentionis utitur. 2.

1 Uxor actionem dotis in judicio movere debet, non vero propria auctoritate arripere rerum dotalium possessionem, quia tamen mulier etiam vivente marito quasi communem usum & possessionem omnium bonorum habuit jure familiaritatis, *lib. 41. ff. de*
2 *adquir. poss.* ideo si possessio sine vitio ad eam pervenit, poterit jure retentionis uti in omnibus mariti bonis, de quo jure *Carpz. & DD.* ab ipso allegati *p. 2. Jurispr. const. 15. def. 3. & seq. Neguz. de pign. p. 5. princ. memb. 4. Berlich. p. 2. concl. 32.*

L. Si Socero. 10.

SUMMARIUM.

Casus legis.

Pater uxoris dat patri mariti dotem, quia scilicet tunc non maritus filiusfamilias, sed pater ejus sustinebat onera matrimonii, maritus moritur, ejus Pater ad restituendam dotem tenetur non peculiotenus, sed in solidum, *hic & l. 22. §. pen. ff. h. t.* facit *l. 1. sup. quod cum eo &c.* quia non filius, sed ipse pater contraxit, & sic cessat illa reverentia, quae in eo casu, quando uxor a marito repetit, locum habet.

L. Si constante. ult.

SUMMARIA.

An in casum soluti matrimonii uxor dotem sibi reddi stipulata praesumatur? 1.
An ideo mortuo marito ad eam pertineat, & non ad heredes mariti? 2.
Verba: de promissa dote *quomodo intelligenda?* 3.

1 Uxor in casum soluti matrimonii dotem
2 sibi reddi stipulata praesumitur, ideoque mortuo marito dos ad eam pertinet, non heredes mariti, vid. *l. un. §. 13. sup. rei ux.*
3 *act.* quod vero hic de promissa dote dicitur, copulative intelligendum est, si prius promissa, & postea data sit, nam promissa dos, si soluta non sit, repeti nequit, *l. 1. sup. de dote cauta non numerata*; vel dicendum promissam dotem reverti ad viduam, quatenus ab obligatione liberatur: Et ideo cavendum ab *August. Barbosa in hac l.* ubi *in fine* dicit, idem jus statui in dote constituta & tradita, atque in promissa tantum & non tradita, & id universaliter verum non est, nec Imperatoris est haec intentio, & *Tiraq. de ret. convent. ad finem tit. n. 32.* a *Barbosa allegatus*, tantum de lucro dotis, marito obvenientе loquitur.

TITULUS XIX.

Si dos constante matrimonio soluta fuerit.

L. Si constante. un.

SUMMARIA.

An maritus, qui constante matrimonio sine legitima necessitatis causa dotem restituit, uxore postea defuncta eam fructibus interim perceptis repetere possit? 1.
Ratio decidendi. 2.
An maritus uxori fructus dotalis praedii permittere possit? 3.

1 SI maritus constante matrimonio sine legitima causa necessitatis, ut si maritus deportetur, vel fiat non solvendo, vel alia probabili, Vid. *l. 20. ff. sol. matr. & l. 73. § 1. ff. de jur. dot.* dotem restituit, uxore postea defuncta maritus eam cum fructibus interim
2 perceptis repetere potest, quia praematura ista restitutio esset donatio, quae inter conjuges prohibita, & fructus hi percepti mala fide ex re contra leges alienata; sed liberis uxoris servanda est proprietas dotis, nec enim restitutio in mobilibus rebus in dotem datis ante annum fieri debet, & pater in his bonis habet usumfructum & ita fingendum in hac specie: dotem lucro cessisse ex pacto marito, & liberos extitisse, quibus reservanda proprietas, patri vero ususfructus.
3 Colligitur ex *hac l.* Non posse maritum permittere uxori fructus dotalis praedii cum donatio inter conjuges prohibita, nisi propterea constante matrimonio restituta dos, ut se & suos aleret, ut maritum captivum redimeret, *&c. Surdus de alim. tit. 8. privil. 34. Mencch. consil. 378. n. 36. Petr. Barb. ad l. 2. pr. 2. ff. sol. matr. n. 1. & seqq.* Sic nec pactum valet, quo fors dicto modo marito redderetur plane inutilis, *Dn. Kohl. de pact. dotal. p. 1. n. 75.*

TITULUS XX.

Ne Fidejussores vel Mandatores dotium dentur.

L. Sive. 1. & L. Generali. 2.

SUMMARIA.

An qui dotem recipit, pro conservanda vel pro restituenda ea fidejussorem prastare tenetur? 1.

Fidejussio a marito sponte prastita, valida non est. 2.

Quid si jurata fidejussio? 3.

An idem obtineat in pignore? 4.

An extraneus, qui dotem dedit, fidejussorem petere possit? 5.

An maritus pro dote promissa solvenda fidejussores possit exigere? 6.

1 Qui dotem recepit, ut maritus vel ejus pater, non tenetur fidejussorem præstare pro conservanda; imo nec pro restituenda dote, *l. 1. h. t. Baldus Nov. de dote p. 6. priv. 21. n. 1. & Joann. Gutierrez de juram. confirm. p. 1. cap. 31. n. 11. Hier. de Cavallos in suo spec. qu. 258. n. 5.* cum mulier se suamque dotem marito credat, *l. 2. h. t.* & ne plus extraneo credere videatur, quam
2 marito, nec valida est fidejussio a marito sponte præstita, *Molina disp. 485. n. 2. Fach. lib. 8. cap. 78. Bacch. in Treutl. vol. 2. disp. 7. th. 4. lit. G, Hering. de fidejuss. cap. 6. n. 104. Hillig. in Donell. lib. 15. cap. 48. lit. F, Perez. hic n. 3.* quia huic juri prohibitivo non potest renunciari, *Gutierrez. d. l. n. 15. Caval-*
3 *los d. l. n. 2.* nisi cum juramento *Gutierrez*
4 *d. l. n. 14.* alia ratio pignoris, quia id loco rei cedit non personæ mariti, *Hillig. d. l.* & quia etiam cetera bona mariti sunt uxori tacite obligata, cur non ergo expresse quædam obligare posset? *Gutierrez d. l. n. 25. Perez in fine, Auct. in l. 6. ff. de donat. inter vir.*
5 *& uxor. n. 6.* extraneum etiam, qui dotem dedit, fidejussorem petere posse tradunt *DD.* quos citat *Hering. d. l. n. 198. Perez. n. 4. Becchov. in Treutl. vol. 2. disp. 7. th. lit. G, & H, Auct. in l. 55. ff. de jure dot.* Sed de ista sententia dubitare licet cum *Hering. n. 199.* licet etiam enim extraneus sibi dotem restitui stipulari possit, hæc tamen ratio non concludit. Et *legis 55. de jure dot.* alia est ratio, quia agitur ibidem de dote promissa exsolvenda, *Gl. in d. l. 55. Hering. d. c. n. 165.*
6 Sed maritus potest exigere fidejussores pro dote promissa solvenda, quia hoc casu superiores rationes cessant, *Gutierrez n. 4.* Sicut etiam soluto matrimonio maritus satisdare tenetur, *l. 24. §. 2. ff. sol. matrim. Bald. Novell. d. priv. 21. n. 3. Gutierrez n. 7.* & conjunctam personam indistincte dari posse tenet, per *l. fin. sup. de dote cauta non num. Bald. Nov. d. l. n. 4. Gutierrez d. l. n. 6. An autem duo rei promittendi esse possunt in dote conservanda?* Et placet sententia *Gutierrez n. 9.* non nisi pecunia ad ambos realiter pervenisset, nam alias in effectu esset fidejussio & fraus fieret legi. Cetera ad hanc rem pertinentia videantur *in Bald. Nov. d. priv. 21. Gutierrez, Heringio, Hillig. Anton. Fabr. in C. h. t. Petr. Barb. in l. 23. §. transgrediamur num. 23. ff. sol. matr. Molin. d. l.*

TITULUS XXI.

Rerum amotarum.

L. Compensationis. 1.

SUMMARIA.

An uxor dotem soluto matrimonio a marito petens reconventione instituta super rebus divortii causa amotis respondere teneatur? 1.

Quænam ejusmodi dotis petitioni possint objici? 2.

Contra reum neque sententia ferri, neque executio institui potest, nisi actor super reconventione respondeat? 3.

Ratio. 4.

Objectio diluitur. 5.

1 Uxor petierat dotem a marito soluto matrimonio, maritus reconventionem instituit contra eam super rebus amotis; Quæritur: *An mulier super rebus amotis respondere teneatur?* Respondetur, quod sic;
2 Petitioni dotis objici potest compensatio rerum ab uxore divortii causam amotas, per *hanc l. 1.* sed hoc corrigi videtur *L. un. §. 5. sup. de rei ux. act.* quamvis potius dicendum, hanc legem de terminis habilibus esse intelligendam; quando scilicet compensatio locum habere potest, nimirum quando dos non in corpore aut specie consistit, & res amotæ consumtæ sunt, ita ut utrinque in effectu debeatur quantitas, cum quantitate tantum compensatur i. Collige etiam ex hac lege:

1 Alienatio fundi dotalis voluntaria est prohibita, non necessaria, *l.* 1. *ff. h. t.* si scilicet ob vitium rei fiat missio ex primo & secundo decreto. Et sic alienationem necessariam fundi dotalis fieri posse tradunt *Neguz. p.* 2. *m.* 3. *num.* 42. *Molina d. l. & tr.* 2. *disp.* 428. *n.* 8. *Petr. Barb. ad l.* 1. *p.* 5. *num.* 11. *ff. soluto matr. Vinc. Fusarius de substit. q.* 535. *n.* 1. *&*
2 *seq.* hinc si prædium habeat dotale maritus commune cum aliis, provocari ipse ad divisionem potest, ipse vero provocare nequit, *Neguz. d. m.* 3. *part.* 2. *n.* 42. *in fin. Molin. d. l. n.* 8. *Gutierrez de juram. confirm. c.* 58. *n.* 10. simile exemplum in *l. pen. C. de prædiis minor.*
3 Jure Saxonico etiam alienationem cum consensu uxoris, si modo etiam curator mulieris consentiat, fieri posse, apparet ex traditis *Carpz. d. l.* & alibi.

TITULUS XXIV.

Divortio facto apud quem Liberi morari vel educari debeant?

L. Licet. un. & Auth. Si Pater.

SUMMARIA.

Divortio facto, si utriusque sexus liberi adsunt, a quonam conjugum educentur, judex arbitretur. 1.
Nov. 117. *c.* 7. *hoc in casu distinguit.* 2.
Ratio dubitandi circa matrem. 3.
Enenkelius Baro notatur. 4.

1 QUando divortium factum, & liberi adsunt utriusque sexus, tunc per *l. hanc* non est necesse, ut masculi apud patrem, fœmellæ apud matrem educentur, sed in arbitrio id est judicis, a quo educari de-
2 beant, sed *Novell.* 117. *cap.* 17. distinguit, utrum pater an mater causam dederit divortio, verbi gratia sævitia aut veneficio, ut semper apud conjugem innocentem secundas nuptias non contrahentem, sumtibus alterius (nocentis) si locuples est, nutriantur. Sed
3 in matre hæc est ratio dubitandi, quia onus alendi liberos patri incumbit. Respondet Imper. Sicut æquum est, matrem inopem ali a liberis locupletibus, *l.* 5. §. 2. *&* 4. *ff. de agnosc. lib.* ita quoque æquum est, liberos vel nepotes inopes ali a matre locuplete, vel avia, ne petendo dotem in lucro versetur, & pater dote carens onera matrimonii ferre cogatur. *Sanchez de matrim. l.* 10. *disp.* 20. *n.* 8. *Gutierrez lib.* 1. *can. quæst. cap.* 24.
4 *n.* 19. licet dissentiat *Enenkelius Baro de priv. parentum priv.* 7. *c.* 4. *n.* 15. ad patrem hoc restringens, sed sententia prior ex paritate rationis, licet *Irnerius* de suo aliquid addiderit, defendi potest.

TITULUS XXV.

De alendis liberis ac parentibus.

L. Parentum. 1. & L. Competens. 2.

SUMMARIA.

An & quales liberi suos parentes alere debeant. 1.
An alimenta danda juxta eorum dignitatem? 2.
An æs alienum pro iis solvant. 3.
Pœna hæc negligentis filii. 4.
Pœna cessat. 5.

1 LIberi cujuscunque gradus, id est, Nepotes, *d. l.* 5. *ff. de agnosc. lib.* etiam emancipati, *dict. l.* 5. §. 13. *Surdus de alim. tit.* 1. *quæst.* 17. *n.* 6. *Colerus de alim. lib.* 1. *c.* 5. si locupletes sunt, *l.* 2. *h. t.* debent alere suos
2 parentes, *l.* 1. *h. t.* & quidem alimenta hæc parentibus danda sunt juxta eorum dignitatem, si id facultates liberorum permittant, *arg. d. l.* 5. §. 2. *Coler. de alim. lib.* 2. *c.* 2. *n.* 10.
3 *Garsias de expens. cap.* 3. *n.* 37. licet æs eorum alienum solvere non teneantur, *d. l.* 2. §. 16. *Enenkelius Baro de priv. parent. priv.* 7.
4 *cap.* 6. *n.* 7. *Auctor in l.* 5. *ff. h. t. n.* 9. filius autem non alens patrem in patriam potestatem revocari potest, *l. un. C. de ingrat. lib. Mindanus lib.* 2. *cap.* 54. *n.* 5. *Trentac. lib.* 1. *tit. de aliment. resolut.* 2. *n.* 2. Cur autem liberi parentibus alimenta debeant, eleganter osten-
5 dit *Carpz. p.* 2. *const.* 10. *def.* 29. Sed omnia hæc exceptionem habent in parente, qui exheredationem meruit, *Surdus d. t. qu.* 6. *n.* 2. *Mind. d. c.* 54. *n.* 6. *& seq.*

L. Si competenti. 3. & L. Si Patrem. 4.

SUMMARIA.

An emancipati etiam liberi a parentibus a quibus alantur. 1.
An pater a judice ad hoc compelli possit. 2.
Quatenus parens liberos alat? 3. 5.
An sufficiat unius testis probatio. 4.
An ingratos alere teneatur? 6.
Qualis ingratitudo intelligenda. 7.

E con-

1 E contrario liberi etiam emancipati, *l. 5. §. 1. ff. h. t.* cum sanguinis vinculum emancipatione non tollitur, *Surdus tit. 4. quæst. 1. n. 22. col. lib. 1. cap. 5.* a parentibus etiam avis maternis in subsidium, *d. l. 5. §. 2. Surdus tit. 1. quæst. 16. Coler. l. 1. cap. 6. & 8. Carpzov. part. 2. constit. defens. 21. Auctor ad*
2 *l. 5. ff. h. t.* alendi pro modo facultatum, & ad hoc pater a judice ad instantiam matris potest compelli, cujus judicis est æstimare, an apud patrem etiam morari debeant (sed vide *auth. tit. praecd.*). & tenetur pater ad omnia, quæ pertinent ad vitam & disciplinam, *d. l. 5. §. 12. ff. h. t. col. c. 1. Surdus tit. 4. quæst. 1. Enenkelius Baro d. priv. 7. c. 2. Auct.*
3 *ad d. l. 5. ff. h. t. n. 8.* Verum hæc ita, si probatur liberos a parente esse genitos, *l. 3. h. t.* hæc enim quæstio, ut præjudicialis ante omnia decidenda, *l. ult. h. t. & d. l. 5. §. 8.*
4 quæ probatio est summaria, *d. §. 8.* & potest etiam per unicum testem quandoque hoc probari, *Stephan. Gratian. tom. 2. discept. for. c. 236. n. 43. Trentac. d. t. de aliment. resol. 1. n. 48. Coler. d. lib. 1. c. 2. n. 68. Vin. decis. 223.*
5 *n. 23. Auct. ad d. l. n. 21.* licet ex eo, quod ali liberos oporteat, veritati præjudicium non fiat, si in processu ordinario pater ex alienatos esse probare possit, *d. l. 5. §. 9.* quia hic tantum de alimentis agitur, *d. l. 5. §. meminisse 9. ff. h. t. Donell.* & ibi *Hillig. l. 12. c. 4. lit. O.* Si tamen liberi officio debito pa-
6 trem promeruerint, id est, non ingrati fuerint, aliis enim alimenta non debentur,
7 *l. ult. h. t. & l. 5. §. 11. ff. h. t.* Sed tamen non de quavis ingratitudine id intelligunt *DD.* sed de ea, qua quis aliquid dignum exheredatione committit, verbi gratia, si filia 25. annis minor in corpus suum peccet, vid. *Coler. d. tract. de aliment. lib. 1. c. 2. n. 88. & seqq. Surdus tit. 7. qu. 1. Mindanus d. c. 54. num. 6.* Ceterum quousque pater alimenta liberis præstet, docet *Carpz. p. 2. c. 10. d. 18.* Ad vero sub alimentis sumtus quoque in Studia impensi contineantur? vid. *Struv. exerc. 30. th. 77.*

TITULUS XXVI.

De Concubinis.

L. Nemini. un.

SUMMARIA.

Maritus habens concubinam, aliam superinducere nequit. 1.

An concubinatus tam de jure Civili quam Canon. licitus. 2.

Jus divinum detestatur concubinatum. 3.

Conjugium divinitus institutum honorabile coram Deo, Angelis & hominibus. 4.

1 Maritus, & qui habet concubinam, aliam concubinam superinducere nequit, *hic, & Novell. 8. c. 5.* ubi ratio, *& Novell. 89. cap. 12. §. 5.* nisi uxore vel concubina priore
2 mortua, *Eckold. comm. ff. h. t. §. 2.* Unde probatur, jure Civili Concubinatum non fuisse prohibitum, cujus requisita habet, *Farinacii quæst. 139. n. 8. Eckold. ad ff. h. t. §. 1.* qui injuriam hac ex parte juri Civili fieri deducit. Sed de jure Canonico id dubium est; Videtur Concubinatus improbari, *c. audite dist. 34. c. concubina c. 32. quæst. 2. c. nemo c. 32. quæst. 4.* Sed permitti videtur in *c. 51. qu. 5. dist. 34. c. fidei c. 32. qu. 2. Card. Bellarminus* in posterioribus textibus intelligit tales uxores, quæ sine dotalibus instrumentis ductæ. Alii vero intelligunt tales uxores, quæ non ob procreationem liberorum, sed ob incontinentiam ductæ, quod videtur probari posse ex *d. c. solent. Gerhard. de conjug. §. 558. Fredh. ad l. 56. §. 1. n. 4. & ad l. 144. n. 9. ff. de V. S. Farin. qu. 138. n. 89. Petr. Gregor. syntagm. lib. 10. c. 1. n. 15. Carpz. lib. II. Jurispr. Eccles. def. 235. Bafeotus de Nothis n. 12. Forsterus de success. ab intest. lib. 6. cap. 5. Bacch. in Treutl. vol. 2. disp. 16. th. 3. lit. A, Cavallus qu. 295. Eckold.*
3 *ad pand. h. t. §. 3.* Sed quicquid sit de Jure canonico & civili; Jure Divino nulla alia
4 societas corporum permittitur, nisi in conjugio divinitus instituto, hoc honorabile coram Deo, Angelis & hominibus. Ceteras conjunctiones execratur DEUS, detestantur omnes pii, *Hahn. ad Wesenbec. h. t. n. 3.*

TITULUS XXVII.

De Naturalibus Liberis & Matribus eorum, & ex quibus causis justi efficiantur.

L. Senatores. 1. & Auth. Sed novo jure.

SUMMARIA.

In dignitatibus superioribus constituti cum quibusnam nuptias contrahere prohibeantur? 1.

Pœna. 2.

Omnia male & temere quæsita fisco applicantur. 3.

Jus hodiernum? 4.

Illustris persona cum vili matrimonium contrahere potest? 5.

An liberi ex tali matrimonio geniti sint nobiles? 6.

1 IN dignitatibus superioribus constituti, non possunt cum libertinis, scenicis, meretricibus, tabernariis vel harum filiabus, aliisque suspectis mulierculis nuptias contrahere, ratio, ne prostituatur dignitas, ac amplissimi ordinis splendor hujusmodi conjugio
2 contaminaretur & vilesceret. Si secus fiat, neque uxor neque liberi sunt, & quod tali uxori vel liberis donatum, per legitimam sobolem aut fratres sororesve aut parentes revocatur, aut his cessantibus per Fiscum. Quando enim complexus punibilis vel illicitus, tunc & lucrum inter has personas turpe est, turpia autem lucra maxime deficiente legitima sobole, per Fiscum auferuntur, *M. Ant. Peregr. de jure fisci lib. 2. tit. 9. num. 2. Decianus in tr. crim. lib. 8. c. 39.*
3 *num. 22.* nam omnia male & scelere quaesita Fisco applicantur, *l. Lucius 9. ff. de jure fisci, Caspar Klock. de Aerario lib. 2. cap. 125. num. 19. Guazzinus de confisc. concl. 23.*
4 *ampl. 15.* Sed hoc mutatum *Auth. seq.* quia hodie tenet matrimonium, *d. auth. & auth. sed novo jure supra de nupt.* & multo magis hoc mutatum jure Canonico, *can. si quis ancillam caus. 29. qu. 2. c. propos. &c. fin. X. de conjug. serv.* vid. *Rittershus. in differ. Juris Civ. & Canon. lib. 1. cap. 20. Bern. decis. 263. num. 17.* quem allegat & sequitur *Peregrinus de jure fisci lib. 3. tit. 17. num. 2.*
5 Et sic illustris persona cum vili femina potest contrahere matrimonium, *Ceph. consil. 48. num. 3. 4. & seqq.* quia si cessat causa, scil. prohibitio matrimonii, cessabit etiam in-
6 capacitas liberorum, *Ceph. d. l.* & liberi ex tali matrimonio impari geniti, sunt nobiles, *Reinking. de regim. secul. & eccles. lib. 1. class. 5. cap. 11. num. 29.* & hunc allegans *Carpz. part. 2. jurisprud. def. 56. num. 14.*

L. Matre. 2. & Auth. Nunc soli.

SUMMARIA.

Quid pater liberis naturalibus eorumque matri relinquere aut donare possit? 1.

Dicta hic de matre tolluntur per Auth. *seq.* 2.

Quid si parentibus destituatur pater? 3.

Quid si habeat parentes? 4.

Quid si habeat legitimam uxorem vel sobolem? 5.

Alere non tenetur natos ex damnato coitu. 6.

Quid in nepote filii naturalis, vel in legitimi filii nepote naturali obtineat? 7.

An liberi naturales & nepotes parenti aut avo succedant? 8.

Mores hodierni, jus Canon. & Consistoria magis abhorrent concubinatum in personis publicis pro concubina habita & retenta, quam simplicem fornicationem. 9.

Concubinatus respectu hominum nostrorum talium potius Justiniani tempora superat. 10.

Impurus homo pellicem habens detecto crimine quomodo puniatur? 11.

Praejudicia Rotae remissive. 12.

1 Pater liberis naturalibus, id est, ex Concubina natis eorumque matri nonnisi unciam, aut si Concubina sola sit sine liberis, ei ubertim semunciam bonorum suorum relinquere aut donare non potest, si is legitimam sobolem cujuscunque sit sexus aut gradus, vel si matrem habeat, aut si etiam legitimam uxorem habeat superstitem, *l. 2. h. t.* ut pareatur scilicet hujus pudori & justae indignationi, ne jure liberorum haberi videat ex pellice susceptos, quicquid autem ultra istam quantitatem supra positam, relictum vel donatum est liberis legitimis, idem matri red-
2 dendum. Sed quod de matre dictum, tollitur in *Auth. seq.* ubi disponitur, quod liberi legitimi tantum impediant naturales, non etiam Mater; deficientibus autem liberis legitimis & uxore legitima, Pater liberis naturalibus & eorum matri relinquere vel donare potest, non ut olim tres, sed sex uncias, id est, dimidiam hereditatem, *l. 8. [illegible]* ut ultimo paternum iis refrenetur, *l. fin.*
3 *vers. filiis enim naturalibus.* Imo si parentibus destituatur pater, jure novo potest omnes facultates liberis naturalibus donare
4 vel relinquere. Si autem habeat parentes, legitima olim quarta, hodie tertia ipsis parentibus relicta, reliqua liberis naturalibus
5 relinquere potest, *Auth. licet h. t.* Imo licet quis habeat legitimam uxorem & sobolem, alimenta tamen naturalibus debentur ex bonis paternis, sicut & hi ad parentes alendos
6 sunt adstricti, *d. Auth. licet,* ubi excipiuntur
7 ex damnato coitu nati. In Nepote filii naturalis, vel filii legitimi nepote naturali, constituit *Justin. in l. fin. h. t. & Nov. [illegible] §. 6.* si pater alios non habeat liberos, quod omnia bona nepoti naturali relinque-

linquere possit. Ratio in versic. in nepotibus, quia hoc casu cessat finis prohibitionis, scilicet refrenatio libidinis paternæ, cum hic nepos non sit filius naturalis avi, sed parentis
8 tis sui. Ab intestato sane nec liberi naturales, nec nepotes parenti aut avo succedunt, nisi nulla existente sobole legitima vel uxore, ubi concubina cum liberis suis in duas uncias per viriles portiones distribuendas succedit, Auth. licet §. 1. modo unam concubinam pater habuerit, & liberi naturales in domo patris sint educati, ut de affectu pa-
9 tris in eos constet. Sed quia jura Canonica & nostri mores ac Consistoria magis abhorrent Concubinatum in persona publice pro concubina habita & retenta, quam simplicem fornicationem, & clandestinos complexus; quia minoris sunt scandali nec divini peccati, ideo de talibus liberis extra matrimonium ex coitu non damnato natis generaliter hæc intelligimus, Panorm. in c. tanta X. qui filii sint legitimi num. 12. Covarr. de matrim. p. 2. c. 8. §. 4. numer. 5. ubi ait iniquum esse filium natum ex concubina domi retenta, & palam pro concubina habita, naturalem esse; at non ita natum ex coitu furtivo, fœmina in continuo ac quotidiano contubernio non retenta, ex Fortunio Garcia in tr. de ult. fin. utriusque Juris, addit ex Abb. favendum esse potius natis ex coitu absque concubinatu, quam natis ex concubina domi retenta. Et sane si ex subtilitate Juris Civilis vellemus eos tantum vocare filios naturales, qui ex concubinatu, prout ille jure civili describitur, nati sunt, parum
10 vel nihil utilis esse totus hic titulus. Nam concubinatum plane non habemus, ut qui unico fere honestas nostrorum temporum su-
11 perat tempora Justiniani. Et si quando impulsus aliquis & luxuriosus homo pellicem aliquam habet, id tam clam & furtim fit; & si detegatur crimen, expellitur muliercula & fornicator ille punitur carcere, vel mulcta pecuniaria vel alia graviore. Nemo fatebitur se concubinam habere in nostro Imperio Romano. Ergo neque poterit suos liberos naturales dicere in stricta illa significatione, ejusdem etiam sententiæ est, M. Ant. Peregrinus de Jure Fisci lib. 3. c. 18. num. 10. Cravetta conf. 166. num. 8. & conf. 380. num. 2. Garcias Mastrillus dec. 152. ubi Baldum,
12 Jasonem, & plures alios citat, ac præjudicia Rotæ allegat Georgius Acacius Ehenkelius Baro de privil. parent. & lib. in Pr. [illegible]

seq. num. 95. & seqq. Vinet Thebechi, & eum iis Thes. l. 2. c. 93. valde hac de re disputent. Sed consuetudo certa, quod inter naturales & qui extra matrimonium nati sunt, certo tamen parente, nullum fit discrimen in modo legitimandi & in hac materia.

L. Si quis. 3. L. Quoniam. 4. & L. Commentum. 9.

SUMMARIA.

Modus per oblationem curiæ liberos legitimandi qualis? 1.

An filii naturales in fraudem curiæ legitimationi huic renunciare possint? 2.

Puella legitime nata nubens viro legitimo quoad omnia censetur legitima. 3.

Desideria morientium colliguntur ex voluntate viventium? 4.

Legitimati ita quibusnam & qui his succedere possint? 5.

An futuris tantum negotiis leges formam præscribere soleant? 6.

An parens filios habens legitimos illegitime natos nihilominus curiæ offerre possit? 7. 8.

Ratio hæc legitimandi in curiis nostris recessit, & ab usu. 9.

1 Per oblationem curiæ ita legitimantur liberi naturales, si eos pater offerat municipali suæ curiæ, aut si ex regiis civitatibus, id est, ex veteri aut nova Roma oriundus, cuicunque curiæ, Metropolitanæ tamen offeratur, l. 3. vers. indignum enim, vel quando pater familiam naturalem elocavit curia-
2 li, d. l. 3. in fine Nov. 89. cap. 3. Filii autem naturales in fraudem curiæ non possunt huic legitimationi renunciare, nec onera curiæ declinare, d. l. 3. & 4. h. t. liberi etiam ipsi se offerre poterant curiæ, quando parenti eorum non erant liberi legitimi, Nov. 89. cap.
3 2. Colligitur autem ex l. 3. Puellam illegitime natam, si nubat viro legitime nato, quoad omnia censeri legitimam, Bald. in d. l. 3. Decius l. 2. num. 7. ff. de R. J. Hippol. de Marsil. sing. 501. Tiraq. de nobilit. qu. 18. num.
4 2. Et ex l. 4. Colligunt hic Regulam: Quod desideria morientium colliguntur ex voluntate viventium; ita ut id defunctus fecisse voluisse videatur, quod alii viventes judicio præditi facerent, quam multis allegatis exor-
5 nat hic Barbosa ad l. 4. qui ita autem legitimantur; tantum fiunt legitimi parenti suo, non etiam Agnatis & Cognatis Parentis,

tis, id est, illis non succedunt, nec contra *l. 9. pr. h. t.* & si ita legitimatus decedat, ei ab intestato succedunt ejus liberi legitimi, portione quarta curiæ danda, si liberi ejus curiæ non sint addicti, qui autem post legitimationem patris nascuntur, semper sunt curiæ obstricti, ex *l. 9. §. sed si quidem* & succedunt in solidum, si autem sine liberis taliter legitimatus decedat, mater superstes ab intestato trientem accipit; bessem, id est, duas partes, curia: Si nec mater superest, agnati succedunt in maternis, curia in paternis, nisi aliquis ex cognatis se curiæ addicat, qui paterna bona acquirat, mater autem & cognati reliqua, quæ legitimatus non a patre, sed aliunde acquisivit, *d. l. 9. §. si*
6 *vero sine liberis*, & quamvis leges futuris tantum negotiis formam præscribere soleant, tamen in *l. 9. §. ea vero*, specialiter statutum, ut non tantum qui post *hanc legem* curiæ dabuntur ita succedant, sed etiam qui ante *hanc legem* dati sunt, ob favorem publicum munerum curiæ, quæ plerumque declinabantur, ut autem plures ea onera subirent, commodo legitimationis & successionis
7 fuerunt invitandi. Et ex eodem favore fluxit & hoc, quod etiam pater filios legitimos habens, alios tamen illegitime natos curiæ offerre possit, sed tamen restricta patris voluntas, ut uni ex legitimatis non possit plus relinquere quam uni ex legitimis, cui minima portio relicta est, debet enim differentia manere inter legitimos & legiti-
9 matos. Sed ratio hæc legitimandi a curiis nostris recessit, & ab usu, *Covarr. de matr. c. 8. §. 7. num. 4.* & quos allegat *Aug. Barb. ad l. 9. num. 4. Mantica de conject. lib. 11. c. 10. Treutl. disp. 2. th. 6. lit. E.* Ideoque leges has, quia non multum utilitatis habent, conjunximus.

L. Divi 9. L. Cum quis. 10. L. Nuper. 11. & Auth. seqq. tres.

SUMMARIA.

Constantini decretum. 1.
Quousque se extendat? 2.
An superveniientia liberorum legitimorum priorem legitimationem tollat? 3.
Casus fortuitus liberis post legitimationem supervenientibus nocere nequit. 4.
Vel partus, vel si utilius infanti, conceptionis tempus attendendum est. 5.
An qui ancillam ducere eamque & ex ea natos legitimare possit? 6.
Quinam legitimentur per subsequens matrimonium? 7.
An valeat hæc legitimatio sine nuptialibus instrumentis etiam de jure Pontificio? 8.
An fieri possit ab infirmo & sene decrepito, etiam in mortis articulo? 9.

1 Constantinus I. concessit, liberos ex concubina ingenua natos legitimari per subsequens matrimonium, ita ut & soli & cum aliis patri succedant; atque jura agnationis adipiscantur, si dotalia fiant instrumenta.
2 Sed hoc beneficium primo tunc tantum natis & non nascituris concessum, *l. 5. h. t.* sed postea indefinite id concessum, ut possit pater legitimare naturales liberos, ut hi succedant patri, etiam legitima prole ex eodem matrimonio postea nata, *l. 10. h. t.* ubi ratio in versic. *cum enim affectio est* scilicet, quod affectio, quam pater erga sobolem legitimam habet, causa sit, ut sequentes legitime nascantur ducta in uxorem concubina, si tamen ex matrimonio postea non sequantur liberi, hoc legitimatis non præjudi-
3 cat, *l. 11. h. t.* Et ita superveniientia liberorum legitimorum priorum legitimationem ex *l. si unquam C. de donat.* non tollit, *Ceph.*
4 *cons. 364. num. 50. & seq.* casus enim fortuitus ipsis nocere non debet, & multo magis legitimatur filius in utero adhuc existens,
5 *l. 11. h. t.* ubi Notanda est Regula: Tempus partus esse admittendum, si hoc utilius sit infanti, si autem utilius sit, ut attendatur tempus conceptionis, hoc merito attendi debere; Et potest pater legitimare liberos naturales, licet ex præmortua uxore legitimos habeat liberos, *Auth. quod jus*. Et licet *Nov. 18. c. ult. & Auth. sed nova &c.* excipiat ancillam, id tamen per *Novellam 78. c. 3. & Auth. nova alia*, iterum corrigitur,
6 adeo ut ancillam ducere eamque ita liberam facere, & ex ea natos legitimare liceat. Quæ correctiones omnes ex uno fonte profluxerunt, scilicet ex favore sanctissimi fœderis conjugalis, & liberorum minus rite,
7 sine sua culpa, genitorum. Et ita per subsequens matrimonium legitimantur non tantum illi, qui ex concubina proprie sic dicta, sed etiam a solutis quibuslibet geniti, modo tempore conceptionis matrimonium inter eos esse potuerit, etiamsi non fuerit concubina, & hic magis favor militat, *cap. tanta X. qui filii sint legitimi*, *Panorm. in d. c. tan-*

c. tanta num. 12. *& seqq. Covarr. de matrim. p.* 2. *c.* 8. §. 2. *num.* 4. *&* §. 4. *num.* 4. *& seqq. Zoesius in d. tit. qui filii num.* 11. sufficit tamen vel tempore conceptionis vel nativitatis posse esse matrimonium per *l. qui in utero ff. de statu homin.* ut si post conceptionem impetretur dispensatio, *Covarr. d. p.* 2. *c.* 8. §. 2. *numer.* 2. *Thomas Sanchez de matrim. lib.* 8. *disp.* 7. *num.* 19. *Molina de J. & J. disp.* 172. *num.* 2. *Spino de testam. Gl.*
8 15. *pr. num.* 118. *Fachin. lib.* 3. *cap.* 50. Et valet legitimatio, licet nuptialia instrumenta non intervenerint jure Pontificio, quod in hac materia attendendum, *Covarr. d.* §. 2. *num.* 8. *Vasq. lib.* 3. *Illust. cap.* 41. *num.* 3. *Molina disp.* 172. *num.* 3. *Fachin. lib.* 3.
9 *cap.* 51. *Donell. lib.* 2. *cap.* 21. Et potest etiam fieri ab infirmo & sene decrepito, etiam in mortis articulo, *argum. l. sed & quæsitum ff. de liberis & posthumis*, *Covarr. d.* §. 2. *num.* 10. *Gutierrez lib.* 1. *Can. quæst. cap.* 16. *num.* 14. *Tiraq. in l. si unquam* verbo *susceperit num.* 73. *Gail. lib.* 2. *obs.* 141. *num.* 8. *Molina d. disp.* 172. *num.* 13. licet intermedium fuerit matrimonium, *Covarr. num.* 18.

L. Jubemus. 6. L. Legem. 7. Et Auth. Si quis liberos.

SUMMARIA.

Modi liberos naturales legitimandi olim recepti. 1.

Quatenus non habuerint locum? 2.

Nominatio filii quomodo debeat esse comparata, ut arguat eum cum fratribus esse legitimatum? 3.

An nominatio hac sit modus legitimationis? 4.

Nominatio filii communiter pro legitimationis specie habetur. 5.

An præsumtionis hujus aliqua hodie sit utilitas? 6.

1 Naturales liberos olim non tantum per subsequens matrimonium, sed etiam per arrogationem liberorum, nullis existentibus le-
2 gitimis legitimare licebat, *l.* 6. *h. t. sed d. leg.* dupliciter hoc limitat: 1. Ut non habeat locum in natis ex damnato coitu: 2. Ut ad eos, qui imposterum legitimandi sunt, illa legitimatio non pertineat, & ita hic modus abrogatur, quia non per omnia servis castitati, & petulantiæ color [illegible],

d. l. 7. *in fin. & Nov.* 74. *c.* 3. *& Nov.* 89. *c.*
3 7. *in fin.* Sane nominatio filii in instrumento publico trium testium subscriptione munito vel apud acta, vel in testamento arguit, eum esse cum fratribus omnibus legitima-
4 tum, *Auth. ult. h. t. & Nov.* 117. *c.* 4. Non enim est legitimationis modus, sed legitimarum nuptiarum argumentum, quod pater eorum liberorum matrem pro uxore habuerit. Vid. *Ant. Faber lib.* 1. *Jurispr. tit.* 9. *pr.* 2. *Ill.* 11. quem citat & laudat *Hillig. in Do-*
5 *nell. lib.* 2. *c.* 22. *lit. G*, licet *DD.* communiter pro legitimationis specie habeant nominationem filii, cujus requisita prolixe tradit, *Trentac. lib.* 3. *tit. de legitimat. resol.* 3. *per totum*, *Covarr. d. p.* 2. *c.* 8. §. 7. *n.* 1. *& seqq.* Sed posita ista hypothesi, quod matrimonia non aliter nisi coram facie Ecclesiæ possint contrahi, ut praxis utrobique docet, & in Concilio Tridentino Romanenses Catholici fa-
6 tuerunt & apud nos observatur, non videsi usum hujus præsumtionis præsupposita sententia *Ant. Fabri & Hilligeri*, quibus etiam videtur accedere *Rittershus. in Nov. p.* 4. *c.* 12. *num.* 11. ubi rationem *d. Nov.* constituit in præsumto matrimonio.

L. Humanitatis. 8. & Auth. Licet Patri.

SUMMARIA.

Quid pater non existente sobole legitima nec matre naturalibus liberis relinquere queat? n. 1.

Concubinatus a jure civili per conniventiam magis toleratus quam approbatus. 2.

Quid si parentes habeat? 3.

Quid si nulla sit donatio nec dispositio testamentaria facta, nec adsit soboles legitima, sed conjux, adsint vero liberi ex concubina? 4.

An sive adsit legitima soboles sive non, alimenta debeantur liberis naturalibus? 5.

Quinam liberi excipiantur jure civili? 6.

Onus alendi liberos est juris Naturalis. 7.

Jus Canonicum sequitur jus Naturæ. 8.

Plures concubinas in diversis locis habens liberis præter alimenta nihil debet. 9.

1 Pater non existente sobole legitima, nec matre potest naturalibus liberis relinquere sex uncias quocunque titulo, ut tamen non plus relinquatur, ut ita refrenetur libido.
2 Unde sicut etiam ex aliis hujus tituli legibus apparet, concubinatum per conniventiam fuis-

fuisse toleratum potius quam approbatum in Jure Civili, sed huic derogat nobilis, *Authent. licet*, subjecta, cujus hæc sunt capita : I.
Potest pater, qui destitutus est legitima sobole & parente, naturalibus liberis non tantum sex uncias, ut in *l.* 8. sed omnia bona sua vel inter vivos donare, vel in testamento relinquere, & sic derogatur *legi* 2. *hoc t. Peregr. d. tit.* 18. *num.* 19. *Mastrilli*
3 *dec.* 152. *n.* 6. : II. Si Parentes habeat, debet eis relinquere portionem legitimam, tertiam partem hereditatis, &, quod superest, naturalibus liberis potest relinquere, *Menoch. lib.* 4. *præs.* 96. *num.* 1. *Forst. de succ. lib.*
4 6. *c.* 9. *num.* 3. : III. Si vero nulla sit donatio nec dispositio testamentaria facta, nec adsit soboles legitima, sed conjux, adsint vero liberi ex concubina, tunc ab intestato hi succedent in sextantem, id est, in duas uncias hereditatis, & si vivat adhuc illorum liberorum mater, seu ipsa concubina, ea cum liberis naturalibus succedet in capita, hoc est, ut illum sextantem cum liberis dividat in capita. In reliquis decem unciis succedent ceteri cognati, *Rittershus. ad Nov. p.* 7. *c.* 5. *num.* 12. *Covarr. d. p.* 2. *c.* 8. §. 4. *num.* 10. *Peregr. d. l. num.* 22. & 29. *Forst. de success. lib.* 6.
5 *c.* 10. *num.* 2. : IV. In omni autem eventu, licet legitima soboles adsit, sive non, alimenta debentur liberis naturalibus & contra parentibus etiam debentur a liberis naturali-
6 bus. Excipiuntur autem liberi ex damnato coitu prognati, v. g. adulterio, vel incestu, quibus nec alimenta a parentibus debentur
7 Jure Civili. Sed quia onus alendi liberos est Juris Naturalis, & hoc sequitur Canonicum
8 Jus, merito hodie in hoc puncto sequimur Jus Canonicum, talibus etiam deberi alimenta, ne Respublica aliter gravetur onere alendi liberos per *c. cum haberet X. de eo qui duxit in uxorem, quam polluit &c. Peregr. de jure fisci lib.* 3. *tit.* 18. *num.* 55. & 57. Et quos allegat *Acacius Enenkelius Baro de privil. parent. privil.* 7. *cap.* 8. *n.* 17. *Surdus de alim.*
9 *tit.* 1. *qu.* 10. *num.* 28. Sed si quis habuerit diversis locis plures concubinas, præter alimenta nihil debetur liberis, in detestationem effusæ libidinis, *Nov.* 89. *c.* 12. §. 5. *Forsterus d. c.* 10. *num.* 3. Sed aliis pœnis afficiendus impurus iste hædus.

Auth. Præterea. & Auth. Item sine.

SUMMARIA.

Tertius legitimationis modus per Rescriptum scilicet Principis, qualis? 1.
Requisita hujus legitimationis. 2.
An Princeps sine his requisitis legitimare possit? 3.
Quomodo vocatur ista legitimatio? 4.

1 Hic est tertius legitimationis modus, per Rescriptum scilicet, si ipse Pater a Principe petat, vel liberi naturales, sive omnes, sive aliqui tantum post mortem patris ostensa ejus voluntate ultima, petant se legiti-
2 mari, *Auth. item sine.* Requiritur autem: 1. Ut pater non habeat alios liberos legitimos: Ut non possit matrimonium contrahere cum concubina, v. g. si hæc mortua, vel se occultat, vel deliquerit, ut dignitate salva duci non possit, vel si religionem ingressa: 3. Ut ex libera illi sint prognati, *Nov.* 74.
3 *c.* 11. *Nov.* 89. *cap.* 9. Quamvis Principem ex plenitudine potestatis & sine his requisitis le-
4 gitimare posse constet, quæ vocatur Dispensatio, Vid. *Gail. lib.* 2. *obs.* 142. *num.* 6. de legitimatione per Rescriptum plura apud *Gail. l.* 2. *obs.* 140. & alibi, *Rosenthal. de feudis c.* 5. *concl.* 9. *Matth. Steph. de juri dict. lib.* 2. *p.* 1. *cap.* 1. *m.* 2. *Rittershus. ad Nov. p.* 4. *cap.* 12. *num.* 9. & alii.

L. Cuidam. ult.

SUMMARIA.

An pater totam substantiam nepoti naturali ex filio legitimo, vel nepoti legitimo ex filio naturali nulla alia legitima sobole existente relinquere queat? 1.
Rationes decidendi. 2.
Incapacitas filiorum ad nepotes non porrigitur. 3.
An nepos legitimus ex patre naturali natus ad fideicommissum, ad quod pater incapax est, admittatur? 4.

1 Supra dictum, *l.* 8. non licere patri totam substantiam relinquere filio naturali, sed semissem tantum, jam Quæritur: *An non totam substantiam nepoti naturali ex filio legitimo, vel nepoti legitimo ex filio naturali relinquere, non existente alia legitima sobole, possit?* Quod hic affirmatur ex ea ra-
2 tione, quod ista prohibitio fuerit facta ad re-

fra-

friandum vitium paternum, quod hic non
habeat locum, sed ab intestato nullum, &
hi habent locum in hereditate avi *Rittersh.*
ad Novv. part. 7. c. 5. *num.* 19. Colligunt ex
hac lege Incapacitatem filiorum non porrigi
3 ad nepotes, quod multis auctoritatibus con-
4 firmat *hic Barbosa*. Nepotem tamen legiti-
mum ex patre naturali natum in fideicom-
misso, ad quod pater incapax est, non ad-
mitti, plerumque est sententia; *Anton. Ga-
br. de heréd. inst. concl.* 13. *num.* 17. *Card. Man-
tic. de conject. ult. volunt. lib.* 11. *tit.* 12. *n.* 32.
& quos citat *hic Barb. in coll. num.* 4. quia
ex radice infecta progeniti; *Vinc. Fusar. de
substit. q.* 321. *num.* 99.

TITULUS XXVIII.

De testamentaria tutela.

L. Quem dicis. 1.

SUMMARIA.

*Tutor rite testamento datus quanam actione
convenire potest.* 1.
Quid si non rite datus? 2.
Vel in paucis amico gratificari sufficit? 3.

1 Tutor, qui recte testamento datus est,
convenire potest Actione Tutelæ, non
tantum gestis, sed etiam de non gestis, seu
2 neglectis, *l.* 6. *h. t.* Sed si non rite datus,
(ut si patrono liberto, heredi non institu-
to, tutorem det, *l.* 1. *h. t.* & *l.* 4. *ff. de con-
firm. tut.* & *l.* 28. §. *fin. ff. h. t.*) tunc enim tu-
tor non rite datus excusare se non habet ne-
cesse, *l.* 13. §. 12. *ff. de excus. tutor.* & de ne-
glectis non tenetur, *l.* 1. *h. t.* quia gerere
non tenetur, nisi sciens gesserit, ubi tamen
de gestis tantum tenetur, non de neglectis,
actione negotiorum gestorum, *d. l.* ratio in *l.*
3 20. *C. de neg. gest.* quia sufficit in paucis
amico gratificari, nisi accesserit ut omnia
gesturus, ubi tenetur etiam de omissis, *l.* 6.
§. *fin. ff. de neg. gest.* si ignorans gessit, tene-
tur actione pro tutela, *l.* 4. *h. t.*

L. Etsi. 2. & L. Si pupillorum. 5.

SUMMARIA.

Casus Legis. 1.
*Tutor datus in testamento non excluditur per
datum in Codicillis.* 2.
In Codicillis tutor an dari possit? 3.
*An per constitutionem secundam alterius vi-
carii primus vicarius fuerit revocatus?* 4.
*Quid si servus alienus datus sit cum liberta-
te ipsi comparanda?* 5.
Quid si servus pure datus? 6.

1 Dedit quis testamento tutorem liberis,
postea alium codicillis constituit testamento
confirmatis, *l.* 3. *ff. h. t.* Quæritur: *An prio-
rem videatur repudiasse?* Videtur quod sic
ob Reg. in §. 3. *Inst. de curat.* & *l.* 31. §. 2.
ff. de procur. sed negatur, quia postquam adi-
ta est hereditas, ex eo tempore omnes vi-
2 dentur simul dati, *argum. l.* 9. *ff. h. t.* Ergo
tutor datus in testamento, non excluditur
per datum in Codicillis, sed ambo sunt ad-
mittendi; nam codicilli non videntur tollere
testamentum, ergo eodem tempore confir-
mata simul videntur fieri, & Tutoris poste-
rioris datio priorem non abolet, nisi forte
in Codicillis testamentarios tutores aut unum
eorum reprobaverit, aut alterum solum ex
Testamentariis approbaverit, *Montanus de
3 tutelis c.* 18. *num.* 13. Et sic Colligitur ex hac
Lege: in Codicillis dari posse tutorem, *Gu-
tierrez de tut. p.* 1. *cap.* 6. *num.* 4. quod etiam
de Codicillis testamento non confirmatis in-
telligunt *Oldradus cons.* 138. *P. Montanus de
tutel. cap.* 10. *n.* 19. Sed melius negatur *per
l.* 1. §. 1. *ff. de confirm. tut. Mantica l.* 4. *de
4 conject. ult. vol. tit.* 2. *num.* 19.: III. Per con-
stitutionem secundam alterius vicarii, primum
5 non fuisse revocatum, *Boer. decis.* 347. Aliud
si Codicillis servus alienus datus sit cum li-
bertate ipsi comparanda, quia hic a tempo-
re aditæ hereditatis tutor esse nequit, quia
tum demum ab herede ipsi comparanda est
libertas, si dominus eum vendere vel manu-
6 mittere velit. Idem est, si pure, id est, si-
ne expressa hac conditione: (si liber erit,
vel si ei libertas comparabitur) servus alie-
nus tutor instituatur, quia conditio hæc sub-
intelligitur, *l.* 10. §. *fin. ff. h. t.* & sine condi-
tione utiliter datur *d.* §. *fin.* scilicet ratione
eventus futuri, & si libertatem consequatur;
& inutiliter, §. 1. *Inst. qui testam. tutores*, ra-
tione præsentis temporis, de quo *Jo. Gutier-
rez de tutelis part.* 1. *cap.* 10. *n.* 6. Sed sive in
speciem pure, sive cum conditione detur,
interim pendente conditione tutor esse ne-
quit, ideoque interim alius erit tutor, cui
postea conditione impleta adjungendus est ut
curator, *l.* 5. *h. t.* ut ita voluntati paternæ
satisfiat, eo modo, quo satisfieri potest.

L. Si

L. Si Tutores. 3.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Legitima tutela semper cedit testamentariæ. 2.

1 Tutores dati sunt fratribus pupillis, sed major natu sit adultus. Quæritur: *An sit*
2 *tutor?* Resp. quod non, quia legitima tutela semper cedit testamentariæ, *l. 9. §. 1. ff. de tutel. & rationibus*; ubi ratio dubitandi, & decidendi. Sed nota: *hujus legis* casum intelligendum de eo tempore, quo minores esse poterant tutores, §. 13. *Inst. de excus. tut.* nam alias *lex hæc* non haberet rationem dubitandi, aut dicendum est, verba hæc, *suæ ætatis*, de ætate majorenni intelligenda, quod poterat esse, si tempore testamenti alter esset tredecim annorum, alter unius mensis.

L. Mater. 4.

SUMMARIA.

An mater liberis testamento tutorem dare possit. 1.
Jus dandi tutorem pendet a patria potestate. 2.
An mater filium plus quam in legitima heredem instituens possit constitui tutor a judice sine inquisitione? 3.

1 Quæritur; *An mater possit liberis tutorem dare testamento?* Negatur, non quia minus fidei ac affectionis, sed quia minus judicii & consilii habet, *Hillig. in Don. l. 3. cap. 5. lit. B*, & quia non habet in potestate liberos, nisi eos heredes instituerit, quod in
2 Patre secus, *l. 3. ff. h. t.* Jus enim dandi tutorem pendet a potestate patria, *l. 73. §. 1. de reg. iur. l. 69. §. 2. de legat.* 2. Illud autem hic dubium, quod dicitur, *quando mater eos non instituerit &c.* Ideo quidem negationem expungunt. Videtur autem distinguendum esse inter accuratiorem inquisitionem, cum satisdatione conjunctam, de qua hic, & minus accuratam, de qua in *l. 4. ff. h. t.* Conf. *Treutl. & Bacchov. ibi atque Hunn. vol. 2. disp. 8. th. 2. lit. C.* Vel dicendum, a matre datum Tutorem confirmandum esse semper, si filius ab ea heres institutus, sin secus, non necessario confirmandum esse, sed committendum hoc arbitrio judicis, si pupillo hoc expediat, *Joann. Gutierrez. de tutel. part.*
3 *1. cap. 4. num. 7.* Ergo concludo, si mater filium instituat heredem plus quam in legitima, confirmandus est a judice tutor sine inquisitione, quoad relicta a matre, si vero in legitima tantum instituat, (nam plane præterire nequit) Judex debet inquirere, an idoneus sit, hoc comperto, debet illum confirmare. Et ita non obstat *l. peto 69. §. mater de legat. 2.* ubi dicitur matrem non posse tutorem dare filio, quia hoc intelligendum scilicet, ut Judex ipsum confirmare teneretur, *Molina de J. & J. disp. 270. n. 14. Gutierrez d. l. n. 7. Paulus Montanus de tut. c. 8. n. 38.* si autem a matre datus administret, tenetur actione pro tutela, ratio in *l. 1. §. 1. ff. de eo qui pro tutore &c.* Sane si mater tutorem a patre datum suspectum habeat, potest uti cautela, quam describit JCtus *in l. 3. §. 3. ff. de usuris*, de qua *Mont. de tutel. c. 8. num. 40.*

L. Si tibi Pater. 6.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
An, si me constitutum tutorem sciam, statim ad gerendum tenear, nisi me excusem? 2.
An meo periculo cessem. 3.

1 Pater pupillo avunculum dedit testamento tutorem; tutor hic quædam gessit, quædam non gessit, noluit tamen forte tutoris officium gerere, sed, quæ gessit, forte ut amicus gessisse videri voluit. Respond. sed si noluit tutor esse, debuit se excusare, quod si non fecit, tenetur non tantum de gestis, sed etiam de non gestis seu neglectis. Unde
2 Colligitur: Me statim simul ac mihi innotuit, me esse constitutum tutorem, teneri ad gerendum, si me non excusaverim, *l. 1. pr.*
3 *ff. de admin. tut.* & si cessem, meo periculo cesso, *P. Mont. de tutel. cap. 39. n. 3.* nisi cum creatus sum sub aliqua conditione, tunc enim demum me excusare vel gerere teneor, quando purificata est conditio, *Piagg. qu. 14. de tutor. n. 2. Gutierrez de tutel. p. 1. c. 5. in fine.*

L. Tutelæ. 7.

SUMMARIA.

An etiam Curator testamento dari possit. 1.
An unica saltem sit curatelæ species. 2.

1 Tutor dari potest testamento, non Curator, *hic & l. curatorem 6. sup. de negot. gest.* quia

quia scilicet *Lex duodecim tab.* quae permittit testamento tutorem dare, loquitur de tutela tantum, & curator invito non datur, sed petenti, *Decius in l. quo tutela* §. *nemo de R. J. n.* 3. & pubes sibi providere potest, *Montanus de tutel. c.* 29. *n.* 13. adeo ut nec militi id liceat, *Dec. d. l. n.* 4. *Montan. n.* 14.

4 Ideoque licet tutela sit vel instrumentaria, vel legitima, vel dativa, non tamen nisi dativa est curatela, nisi quod legitima curatela, videri possit illa, quae in furiosum datur, ut testamentaria, *l. fin.* §. 5. *C. de curat. furios. Gutierrez de tut. c.* 12. *n.* 8. quia hic curator datur etiam personae, *P. Mont. d. c.* 29. *n.* 15. Sicut etiam in aliis casibus curator a patre in testamento datus, confirmandus est, *l. si filio* 6. *ff. de confirm. tut.*

L. Tutores. ult.

SUMMARIUM.

An certis verbis detur tutor?

Nihil interest, sive Latinis sive Graecis verbis detur tutor, quia etiam testamenta graece scribi solebant, *l.* 21. §. *fin. C. de testam.*

TITULUS XXIX.

De confirmando tutore.

L. Testamento. 1.

SUMMARIA.

Tutor non recte datus solet confirmari a judice. 1.
Subjiciuntur exempla. 2.
Duplex datur tutoris confirmatio. 3.
A quonam judice confirmetur. 4.
Tutor inutiliter datur ante confirmationem, neque excusationem petere, neque ad administrationem, neque de neglectis tenetur. 5.
An omnes tutores hodie sine confirmandi. 6.

1 QUando Tutor non recte datur, interdum
2 solet confirmari a judice, v. g. si ab eo datus testamento tutor, qui facultatem dandi tutorem non habet, ut mater, vel extraneus, vel si ei datus, qui non est in potestate, vel pubes est, vel non in testamento datus. Interdum autem confirmandus est sine inquisitione, interdum vero cum inquisitione, ut si mater dedit, *l.* 1. *h. t.* ubi inquiret, an ratione bonorum vel morum

3 idoneus sit. Et duplex igitur datur confirmatio, nuda, & non nuda, illa fit cum inquisitione, & haec vel fit per solam inquisitionem, aut vero per satisdationem, *Bacchovius in Treutl. vol.* 2. *disp.* 8. *th.* 2. *lit. A & B.*
4 Conf. *Coll. Argent. h. t. th.* 8. Et confirmatio a judice Ordinario fieri debet, *l.* 2. *pr. ff. h. t. ibique auctor*, ut in feudalibus, *Schrad. de feud. p.* 10. *sect.* 19. *n.* 99. Et probatur ex *hac le-*
5 *ge*: Tutorem inutiliter datum, ante confirmationem non teneri petere excusationem, neque teneri ad administrationem, unde nec tenetur de neglectis, *Natta in* §. *ex imperfecto l. hac consultissima* 21. *C. de testam. n.* 123. *Clarus* §. *testamentum qu.* 10. *in fine*, *Caldas in l. si curatorem* verbis *sine curatore n.* 121. *&*
6 *seqq. C. de restit. min.* quamvis autem (*Groenewegen*) *ad l.* 4. *tit. praced.* omnes tutores hodie confirmandos putet, videtur tamen adhuc esse differentia inter confirmationem tutelae non recte datae, & inter decretum, quo administratio tutelae conceditur.

L. Neque. 2.

SUMMARIA.

Quando tutor sine inquisitione sit confirmandus. 1.
Pater etiam in testamento imperfecto usque ad confirmationem tutorem dare potest. 2.
An ejusmodi tutor confirmetur a judice? 3.
An obstrictus sit judex sequi voluntatem parentis etiam in testamento minus solemni. 4.

1 Confirmandus est tutor sine inquisitione si pater dedit, non in testamento justo, sed epistola, *l.* 2. *h. t. l.* 3. *ff. eod.* & tunc, antequam confirmetur tutor, tutor non est, cum lex 12. *tab.* in testamento dandi facultatem dederit, nec periculo ejus est tutela, nec excusare se necesse habet, *l.* 1. *&* 2. *h. t.* quia, qui utiliter datus, necessitatem tantum habet
2 se excusandi. Colligitur autem ex *l.* 2. Patrem etiam in testamento imperfecto, vel epistola tutorem dare posse usque ad confirmationem, ut ita loquar, quod non est correctum per §. *ex imperfecto in l. hac consultissima* 21. *C. de testam. Gutierrez lib.* 1. *de tut. c.* 23. *n.* 5. *Caldas d. l. n.* 60. *& Natta d. l.*
3 *n.* 21. Et exinde colligitur: Tutorem in testamento minus solemni vel inter liberos datum, confirmari debere a judice, & obstri-
4 ctum esse judicem sequi voluntatem parentis, qui in testamento minus solemni vel rupto tuto-

tutorem dedit, *hic & l. 3. ff. h. t. Gutierrez d. l. & Schneid. ad §. permissum n. 8. Inst. de tutel. Dn. Carpzov. lib. 5. resp. 85. Tiraquell. in l. si unquam C. de revoc. donat. in praefat. n. 25. Mascard. de probat. concl.* 1154. *n.* 15. Tradunt tamen talem epistolam judicem sequi non teneri, nisi ejus veritas per testes probetur, *Montanus de tutel. c. 8. n.* 14.

L. Si ut proponis. 3.

SUMMARIA.

An tutor datus in testamento imperfecto dato alio tutore a judice ante confirmationem prioris nihilominus sit confirmandus. 1. 3.
Quod ab initio rite gestum ex alio eventu resuscitari nequit. 2.
Judex voluntatem defuncti semper sequi non debet. 4.

1 Pater in testamento imperfecto dedit filio tutorem, hic antequam confirmetur, (quia confirmatio forte statim fieri non potuit,) Judex dat alium tutorem, Quaeritur: *An nihilominus postea prior tutor sit confirmandus?* Videtur quod sic ob *l. 9. §. 1. ff. de tut. & ra-*
2 *tionibus distr.* Sed Negatur, quod enim rite ab initio gestum est, ex alio eventu resusci-
3 tari nequit, *l. 25. C. de admin. tut.* Sed, licet tutorem habenti tutor non detur, si tamen perspecta sit ejus fides, qui a parente licet informiter datus est, & pupilli amplae sint facultates &c. poterit tutor a patre datus ut curator adjungi tutori dativo per *hanc l.* 3. si hoc Judex ita consultum existimaverit. Collige ergo: I. Antequam tutor confirmetur a judice, posse judicem alium dare tutorem, *Piagg. de tutor. qu. 9. n. 7. in fine, Gutierrez p. 1. c. 2. n.* 26. Posse judicem adjun-
4 gere confirmatum dativo: III. Judicem non semper sequi debere voluntatem Patris, sed utilitatem pupillorum, v. g. si non ignarus fuerit eorum, quae Judex de tutore compertat habet, *l. utilitatem 8. ff. h. t. ibique Auctor l. 3. §. 3. ff. de admin. tut. ibique Auctor n.* 4.

L. Naturalibus. ult.

SUMMARIA.

An pater liberis naturalibus in bonis a se relictis testamento etiam imperfecto tutorem dare possit. 1.
An sit confirmandus. 2.
An ad spurios possit extendi? 3.
Quinam hodie naturales dicantur. 4.
Tutor etiam secundario datur rebus. 5.

1 Pater liberis naturalibus, in bonis a se relictis, potest tutorem dare testamento etiam imperfecto, si ipsis aliquid reliquerit, juxta mensuram, *l. 2. & 8. sup. de naturalibus liberis*, secus si nihil reliquerit, *l. 7. pr. ff. h. t.*
2 *ibique Auct. n.* 1. Sed debet talis tutor, priori modo datus, confirmari, quia liberi non sunt in potestate, sed sine satisdatione atque inquisitione, si vero nihil relictum, debet quidem confirmari, verum cum inquisitione, *Gutierrez de tut. p. 1. c. 4. num. 16. Treutl. & Bacchov. d. disp. 8. th. 2. tit. C, Paleottus de*
3 *nothis cap.* 52. *Caldas d. l. n.* 87. Sed quod hic de Naturalibus dictum, ad spurios non pertinet, *Gutierrez l. 1. cap. 11. n.* 2. Sed quia
4 non toleratur apud nos concubinatus, ideo per naturales omnes intelligimus, qui a solutis geniti, ut ad *tit. de naturalibus liberis*
5 diximus. Collige: Tutorem secundario etiam dari rebus, & ideo si pater naturali filio & mater dederit tutorem, & concurrant, quilibet in relictis geret, paternus in paternis bonis &c. *Gutierrez d. c. 4. n.* 17.

TITULUS XXX.

De legitima tutela.

L. Ad Avunculos. 1. & Auth. Sicut.

SUMMARIA.

Jure Codicis ad tutelam soli vocantur agnati. 1.
Quinam vocetur agnatus. 2.
Quomodo hodie ad tutelam vocentur. 3.
Quid si plures sint ejusdem gradus. 4.
An omnium periculum versetur? 5. 6.
In feudalibus agnatus praefertur cognato. 7.

1 JUre Codicis soli agnati ad tutelam vocantur, non cognati, idque ex *l. 12. tabb.* (sic v. g. avunculus non potest esse tutor,
2 *l. 1. h. t.*) agnatus autem vocatur proximus
3 per virilem sexum junctus. Sed hodie sine ullo discrimine agnationis & cognationis is qui proximus est, sive agnatus, sive cognatus, legitimus est tutor, *Nov. 118. c. 5. & auth. sicut hereditas h. t.* quia nec in hereditate deferenda distinguitur, ut suo loco dicetur, per *Nov.* 118. ergo per *l. 73. de R. J. Rittershus. ad Nov. p. 8. c. 1. n. 10. Molina de J. & J.*

4 *Lap Jodr. 2. disp.* 220. *n.* 19. Et si plures sint ejusdem gradus, Judex eligat unum vel plu-
5 res, qui administrent, periculo tamen omnibus imminente & cum hypotheca bonorum, *d. auth. Molina d. l. Gutierrez p.* 1. *c.* 2. *n.* 16.
6 Sed quod de periculo omnibus imminente dicitur, non puto observari jure nostro, nec eorum bona obligari, qui non dati sunt tutores. Inferunt autem exinde, sicuti in statutis agnatus præfertur cognato in successione, ibi etiam agnatum, non obstante *hac auth.* præferri in tut. *Decius in d. l. quo tutela* 73. *ff. de R. J. Menoch. lib.* 2. *A. Q. casu*
7 150. *n.* 32. *Montanus de tut. c.* 15. *n.* 4. Unde in Feudalibus tutoribus, Agnatus præfertur Cognato, quia ille solus succedit, *Rosenthal. de feudis cap.* 6. *concl.* 40. *n.* 10. *Schraderus de feudis p.* 10. *c.* 19. *n.* 31. *& seq. vid. Auctor in l.* 9. *ff. h. t. num.* 2.

L. Ad agnatos. 2.

SUMMARIA.

An etiam agnatus capite minutus cognato ratione tutelæ sit præferendus. 1.
Hodie minima capitis deminutio tutelam hanc impedit. 2.

1 Agnati ut dixi ante *Nov.* præponebantur cognatis in tutela, sed *quid de agnato corpore deminuto?* Responsio plana est, quod non potuerit esse tutor, quia agnationis jure dissoluto jam tantum cognatus est, §. *ult. Inst.*
2 *de legit. agnat. tut.* Sed hodie minima capitis deminutio tutelam non impediet, quia cognati etiam succedunt.

L. Constitutione. 3.

SUMMARIUM.

Legem Claudiam, ut fœminæ essent in perpetua tutela, sustulit Constantinus.

Lex Claudia voluerat, ut fœminæ essent in perpetua tutela, quod sustulit Constantinus, ut scilicet tantum impuberi fœminæ daretur tutor proximus agnatus, sive consanguineus, seu patruus, Sed ille hunc excludet.

L. Frater. 4.

SUMMARIA.

Frater emancipatus in materia successionis refertur inter agnatos. 1.
An etiam quoad tutelam. 2.

1 Ex Cognatorum ordine sicut frater, qui antea a patre emancipatus erat, & sic jus agnationis amiserat, tamen in ordinem agnatorum quasi transplantatur in materia succes-
2 sionis, per *l. fin. C. de legit. hered.* ita etiam in onere tutelæ hic ulterioribus agnatis præfertur, ratio in *d. l. ult.*

L. Nemo. ult.

SUMMARIA.

Cur minores tutores esse prohibeantur? 1.
Minor omnia sua bona obligare non potest. 2.
Quid si testamento aut lege tutor detur? 3.
An etiam in matre minorenni hæc locum habeant? 4.
Quid si per statutum perfecta ætas pauciori annorum numero definiatur, aut minor 25. annis poterit esse tutor? 5.
An minorum bona tacite pignori obligari possint? 6.

1 Cum minores olim tutores esse potuerint, §. 13. *Inst. de excus. tutor.* per hanc constitut. prohibentur aspirare ad tutelam: 1. Quia absurdum est, eundem esse tutorem, & tamen sub curatela alterius, quamvis hodie illud absurdum non sit, dum nostris moribus vidua habet curatorem litis, & ta-
2 men est tutrix liberorum: 2. Ratio, minor non potest omnia sua bona obligare, quod
3 ergo in *l.* 10. *ff. de excus. tut.* dicitur, si minor testamento aut lege detur, interim suspendi administrationem dato curatore, id hodie de testamentario, non vero de legitimo
4 verum est. Et hæc adeo vera sunt, ut etiam in matre minorenni locum habeant, *l.* 2. *quando mul. tut. off. &c.* imo, judex ei decernens tutelam, nulliter procedit, *P. Montanus de tutel. c.* 15. *n.* 18. neque testamento, mater minorennis cum effectu constitui potest, *Gutierrez lib.* 1. *lib.* 1. *c.* 7. *n.* 32. Sed aliud si minorennis testamento detur tutor; nam hic tutor quidem erit quoad habitum, sed non exercitium, sed interim dabitur Curator, §. *pen. Inst. de curat. & l.* 10. §. 7. *ff. de excus. tut. Bacchov. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 9. *th.* 2. *lit. C, Jo. Gutierrez de tr. p.* 1. *c.* 7. *num.* 6.
5 Si tamen per statutum perfecta ætas pauciori annorum numero definiatur (ut jure Saxonico) poterit minor 25. annis esse tutor,
6 *Gutierrez d. l. num.* 30. Colligitur etiam ex textu: Quod minorum bona non possint obligari tacite pignori; sed recte *P. Barb. in l. fi.*

l. si constante 24. ff. soluto matrim. pr. n. 131. obligari quidem, sed non plenissimo jure, quia datur restitutio. Ergo ipso jure obligantur. Sed de hoc, an minorum bona tacite obligentur, ut majorum, alibi dicetur.

TITULUS XXXI.

Qui petant Tutores, vel Curatores.

L. Admone. 1. L. Si filiis. 4. & L. Admone eam. 7.

SUMMARIA.

An minor sibi curatorem petere, an vero ad petitum alterius, qui cum minore agit, judex ut certum sibi nominet, eum compellere possit? 1.

An cum pupillo litigans petere possit, ut ipsi constituatur tutor? 2.

Hodie ex Recessu Imperii distincte Curatores invitis dantur adolescentibus. 3.

An hodie sit usus legis *hujus.* 4.

Tutores finita tutela curatelam gerere nolentes audiuntur. 5.

Pœna negligentiæ hac ex parte. 6.

1 QUamvis minor sibi petere debeat curatorem, *l. 2. §. 4. h. t. ibique Auctor*, quando tamen alius negotium habet cum minore, quod curatoris auctoritatem requirit, & minor forte differt & tergiversatur non tantum ille admonere potest minorem, ut sibi curatorem petat, sed & hoc cessante, potest petere a judice alter, ut minor intra certum terminum compareat nominaturus curatorem, quo non comparente & nominante, Judex ex officio minori dat curatorem, *l. 3. §. 2. ff. de tut. & l. 1. h. t.* ne ex culpa & contumacia minoris judicium magno cum actoris incommodo diu in suspenso maneat, *Afflict. dec. 256. Petrus Greg. l. 13. syntag. c. 3. numer. 1. Gail. l. obs. 108. numer.* 3. ratio in *l. 2. sup. qui legitimi stand.*
2 *pers.* Ita & qui cum pupillo vult litigare, potest petere, ut ipsi constituatur tutor, per quem defendatur, *l. 4. h. t.* ratio in *d. l. 2. qui legit personam &c.* Judex vero debet vocare conjunctos, affines & amicos patris pupilli, *Maranta p. 4. spec. dist. 16. num. 43. Petr. Montanus de tutelis c. 17. numer.* 9. Idem si tutor velit reddere rationes; nam & tunc plene liberari non poterit, nisi curatore præsente, *l. 7. h. t. argum. l. 7. §. 2. de minoribus*, hoc est enim connexum officio tutelæ, per *hanc l. 7. & l. 5. §. 5. ff. de admin. tut. Gail. lib. 2. obs. 96. numer. 3. Gutierrez p. 1. c. 16. n. 142. & 147. Rodericus de ann. redit. lib. 2. qu. 15. numer. 16. Carpzov. p. 2. const. 11. def.* 10. Et sic in his casibus invito etiam curator datur, quia si non cogeretur accipere curatorem, semper posset declinare judicium, quod & eo casu fit, ut invito adolescenti curator detur, si testamento datus a judice confirmandus, *Gutierrez p. 1. c. 19. nu-*
3 *mer.* 30. Imo non male eum *Rimero* dicit *Dn. Frantzkius dec. 17. numer.* 32. hodie ex recessu Imperii indistincte curatores invitis adolescentibus dari per *Reform. Polit. Anno* 1548.
4 & 1577. *tit.* (*Von der Pupillen.*) Quamvis autem non videatur magnus esse usus hujus *l.* 7. dum generali consuetudine introductum, ut tutela cum curatela continuetur, *Gail. lib. 2. obs. 96. Colerus p. 1. dec. 6. num. 16. Hillig. in Donell. lib. 3. c. 18. lit. C*, rectissime tamen monet, *Dn. Carpz. p. 2. Const. 11. def.* 10. hæc vera esse, si non petierint illi, qui tutores fuerunt curatores suis pupillis, vel eos admonuerint, ut sibi curatores peterent, sed
5 potius in administratione manserint, quod si vero tutela per pubertatem finita, nolint curatelam gerere, sed ad rationes reddendas se obtulerint, administrationem deponant, & adulto curatorem dari petant, non obstante prædicta consuetudine ad id minime cogi poterunt, & consentit *Gail. d. obs. 96.*
6 *num.* 3. Ex his dici possit, si tutor id non fecisset, sed per aliquod tempus post adultam ætatem pupilli mansisset in administratione, & nova negotia inchoasset, quod tunc postea se excusare non possit, quia semel suscepit curatelam, nisi nova causa accedat, licet alias se excusare potuisset, *§. 18. Inst. de excus. tut.*

L. Patroni. 2.

SUMMARIUM.

Liberto incumbit petere tutorem filiis patroni sui.

Libertus filiis patroni petere debet tutores, hoc modo, ut nomina tutorum edat, quo Judex eligere possit tutores idoneos, si secus fiat, (quia contra observantiam patrono debitam egit) puniendus est verberibus, *hic & l. 1. ff. h. t.*

L. 3. 6. 8. 9. 10. & 11.

SUMMARIA.

An & quatenus mater liberis suis impuberibus Tutores intra annum petere debeat? 1.
Ratio. 2.
An etiam liberis naturalibus? 3.
Pœna. 4.
An etiam curatelam decerni petat? 5. 15.
An sufficiat inhabilis curatela? 6.
Matrem ignorantiam juris non sublevat. 7.
Quatenus mater debeat excusari? 8.
An casu impedita excusatur? 9.
Si quis diligentiam debitam adhibuit, ei casus fortuitus nocere non potest. 10.
An excusetur mater minorennis. 11.
An si liberi penitus sint egeni. 12.
An si quis filio substitutus pupillariter. 13.
Cur Curatorem petere mater non teneatur. 14.
Mater Curatorem petere cessante agnati ad id tenentur. 16.
An illis currat annus. 17.
An teneantur substituti. 18.
Aviæ non currit annus in medio existente matre. 19.

Quia *hæ leges* planæ, & de una materia
1 agunt, ideo conjungemus. Mater tenetur liberis impuberibus (si non habent testamentarios tutores, tunc enim dare non necesse esset, *l. 9. h. t.* ratio in §. 5. *Inst. de curat.* vel si tutor defunctus ut relegatus, aut excusatus) tutores petere intra annum, §. *pen. Inst.*
2 *SCtum Tertull.* ratio in pietate materna, cum ipsius etiam sit observare, ne a tutoribus
3 quid male geratur, *l. 6. h. t.* & non tantum filiis legitimis, sed etiam naturalibus, *l. fin. h. t. Anton. Gabr. lib. 6. concl. un. tit. de tut. n. 2.* cum & hæc mater liberis succedat, §. *fin.*
4 *Inst. ad SCtum Tertull.* quod si omittat mater, privatur successione liberorum, *d.* §. *pen.*
5 *& l. 2. §. 23. & seqq. ff. ad SCtum Tertull.* Et idem, si petiit quidem, sed curatelam decerni non curaverit, *d. l. 2. §. 42. Mont. cap.*
6 18. *n.* 13. *Gutierrez cap.* 16. *n.* 52. vel petiit quidem, sed inhabilem, *Gutierrez d. l. n.* 51. Et licet successio matri deferatur jure statuta-
7 rio, *Tusch. concl.* 113. *n.* 5. *lit. M, Montanus de tut. c.* 18. *num.* 9. Et non sublevat matrem ignorantia juris, per *l. fin. h. t.* quia hic de lucro agitur, non de damno, *Hillig. in Donell. lib.* 3. *c.* 8. *lit. F*, nec rusticitas, *Vivius*
8 *decis.* 432. *n.* 2. Sed excusatur mater, si filius non pupillari ætate, sed pubes mortuus sit, *l. 3. C. ad Tertull.* quia culpam matris delevit voluntas filii, qui, cum potuisset pubes factus testari, id omittendo, matri condonasse culpam, & eam instituisse vide-
9 tur, *Hillig. d. l. lit. A*, sicut & excusatur, si casu impedita, v. g. si procuratorem mittat ad petendum curatorem, & hic in itinere interficiatur; atque interim pupillus moriatur, *l. 8. h. t.* ex qua Notant: Matrem absentia vel infirmitate impeditam, non incurrere hanc pœnam, *Montanus cap.* 19. *num.*
10 33. Ex *hac l.* etiam Nota; Et, qui diligentiam debitam abhibuit, casum fortuitum
11 non nocere. Alia Exceptio in minorenni matre, *l. fin. sup. si adversus delict. Montanus d. c.* 19. *numer.* 43. *Gutierrez. p.* 1. *c.* 16. *nu.* 90.
12 Alia Exceptio, si liberi essent penitus egeni, *d. l. 2. §. 26.* vel bono etiam liberorum, *Mont. numer.* 36. *Gutier. d. l. numer.* 100. *Car-*
13 *pzov. p. 2. C. 11. def.* 15. *in fine*. Excusatur etiam mater, si filio aliquis substitutus pupillariter, *Bacchov. in Treult. th. 7. lit. C, Gu-*
14 *tier. d. l. n.* 111. Curatorem autem petere mater necesse non habet, *l. 6. h. t. Carpzov.*
15 *p. 2. Const. 11. def.* 15. *n.* 7. ubi in fine ratio, quod adulti ejus sint ætatis & prudentiæ, ut sibi ipsi curatores petere possint; Accedit quod tanta non sit necessitas curatoris, quanta tutoris est. Sed si impuberes curatore opus habeant, quod in nonnullis casibus contingit, certe mater etiam illis curatorem petere debet, *d. 2. §. 29. Mont. d. l. n.* 11. *& seqq. Gutierrez. d. c.* 16. *n.* 48. *& seq.* Fideicommisso etiam per patrem filio relicto, non molestatur mater, *l. fin. §. pen. ff. h. t. add. Auctor in d. l.* quia in eo non filio, sed patri succedit, *l. coheredi §. cum filia ff. de vulg. & pupill. Gabrielius d. concl. un. numer.* 43. *Gutierrez num.* 1. 124. *Montanus d. l. n.* 50.
16 Si autem mater cesset petere tutorem, agnati petere non prohibentur, *l. 10. h. t.* imo
17 & ii tenentur petere tutorem pupillo, sed illis non currit annus, nisi teneant primum locum successionis, *Gutierrez d. l. n.* 36. &
18 substituti, *Tusch. d. concl.* 111. *n.* 18. *Gabr. d. l.*
19 *nu.* 8. sicut & aviæ non currit annus in medio existente matre, *Carpz. d. l. def.* 16. *Vivius dec.* 364. *in fine*.

L. Amita. 5.

SUMMARIUM.

An matertera vel amita pupillo tutorem petere debeat?

Li-

Licet tutela virile munus sit, petere tamen tutorem & ad feminas sanguine junctas pertinet, ut jam de matre dictum, sed pertinent hoc etiam ad materteram, vel amitam, quæ non tantum potest, sed & debet pupillo tutorem petere, si velit alioquin ipsi succedere, ut & alii agnati, vel cognati, l. 10. *de legit. hered. ibique Auct.* Et substituti, *Donell. lib.* 3. c. 8.

TITULUS XXXII.

Ubi petantur Tutores vel Curatores?

L. Magistratus. un.

SUMMARIA.

Coram quo judice pro diversitate locorum petendus sit Curator? 1.

Sola commoratio non fundat jurisdictionem judicis. 2.

Quid si in diversis locis bona pupillus habeat? 3.

Judex quatenus pupillo etiam ratione bonorum alibi sitorum tutorem dare possit. 4.

An tutelæ decretum afficiat omnia bona, ubicunque sint sita. 5.

Ubi major pars bonorum, ibi tutor dari potest. 6.

1 Romæ a Pretore, in Provinciis vero & Municipiis, a Provincialibus & Municipalibus Magistratibus petendus est curator, *l.* 2. §. 23. *ff. ad SCtum Tertull.* & quidem eo loco, unde vel originem ducit pupillus, scilicet ratione patris, *hic & l.* 1. §. 2. *ff. ad municipal.* vel ubi sunt pupilli facultates, quod est domicilium habitationis, quod pupillus non animo, sed re ipsa constituit, dum ibi moratur, ubi major pars facultatum. Si autem pupillus in alio loco moretur, quam ubi facultates habet, vel unde originem ducit, restituendus est patriæ; un-
2 de probatur, Solam commorationem non fundare jurisdictionem judicis, *Frantzkius d. disp.* 17. *numer.* 22. quamvis, & si diversis in
3 locis bona habeat pupillus, utrobique dari possit tutor, *l.* 27. *ff. de tut. datis.* Scilicet, si tutor aut nolit administrare bona pupilli ubicunque sita, aut non possit, *Montanus c.* 4. *num.* 24. nam in genere datus tutor, etiam alibi sitis bonis datus censetur, nisi se excu-
4 saverit, *l.* 21. §. 2. *ff. de excus. tut.* Nota bene: Judicem dare posse tutorem pupillo, etiam ratione bonorum alibi sitorum, non quidem expresse, sed per consequentiam, cum principaliter detur personæ. Si autem exprimeret, quod daret tutorem etiam respectu rerum alibi sitarum, hæc datio respectu earum rerum non procederet, *Gutierrez d. l.* 1. *c.* 16. *num.* 6. quia daretur in Territorio judici danti non subjecto, contra *l. fin.*
5 *ff. de Jurisdict.* Sed quia decretum tutelæ ipso jure per consequentiam afficit omnia bona ubicunque sita, dubito, an adjectio cæterorum bonorum vitiet decretum. Illud planum, si pupillus ipse sit loci dominus, non ab officio suo, sed a Superiori dandum es-
6 se tutorem, *Gutierr. d. l. num.* 7. Collige: Ubi est major pars bonorum, ibi posse tutorem dari, ratio est, quia, ubi major pars bonorum, ibi præsumitur etiam domicilium, ex *Castr. Molina d. disp.* 220. *num.* 22. *Gutierrez d. c.* 16. *n.* 18.

TITULUS XXXIII.

De Tutoribus vel Curatoribus Illustrium vel Clarissimarum Personarum.

L. Illustribus. 1.

SUMMARIA.

Illustribus vel Clarissimis pupillis per quem eligi soleat Tutor? 1.

A quorum confirmetur? 2.

An electores propter malam tutoris administrationem teneantur in subsidium? 3.

Etiam cetera, quæ in aliis pupillis & tutoribus statuta sunt, in Illustribus valent. 4.

1 Illustribus vel Clarissimis pupillis, nisi habeant Testamentarios vel Legitimos Tu-
2 tores, eligitur per decem ex Senatoribus tutor, & confirmatur per Præfectum urbis fa-
3 cto decreto; nec electores tenentur in subsidium propter malam administrationem tutoris, ratio in §. *fin. Instit. de satisdat. tut.* & si unus non sufficit, eligantur plures, sed in municipiis ac curialibus eligendus Tutor,
4 sed hi tenentur actione subsidiaria. Cetera, quæ in aliis pupillis & tutoribus statuta sunt, etiam in Illustribus valent.

L. Generali lege. ult.

SUMMARIA.

Quinam Senatorum filiis tutores dari non possint? 1.
An Regum tutela pubertate finiatur? 2.
A quibusnam hodie Illustribus detur Tutor? 3.
Quid si ipsis testamento tutor datus? 4.

1 Hi, qui curiæ patriæ suæ muneribus obstricti sunt, Senatorum filiis tutores dari non
possunt, cum eorum bona curiæ jam antea
sint obligata, Vid. *l. 8. & Auth. seq. C. de*
Episcop. & sic non satis esset prospectum
2 Illustribus, *Montanus c. 23. num. 38.* An autem Regum tutela pubertate finiatur: Quæritur a *Doctoribus*, & verior videtur sententia afferentium, ut tamen post pubertatem
usque ad annum 25. ætatis uti debeat consilio procerum consiliariorum, & statuum,
3 *Jo. Gutierrez. lib. 1. c. 18. num. 7. & seq.* Hodie illustribus datur de consuetudine tutor ab
ordinario eorum judice, & quidem iis, qui
immediate Imperio Subjecti, a Camera, *Gail.*
lib. 1. obs. 1. num. 47. Limnæus de jure pu-
4 *bl. lib. 9. c. 2. num. 153.* nisi alius testamento datus, quod exceptionem habere communiter creditur in filiis Electorum, ubi tantum legitimam tutelam locum habere volunt, per *Auream Bullam tit. 7.* Vid. *Limnæus lib. 4. c. 8. num. 179. & Klock. tom. 1.*
conf. 6. qua de re integri tractatus & concertationes editæ super Declarationem præsertim Sigismundi Imperatoris, quam litem meam non facio.

TITULUS XXXIV.

Qui dare Tutores vel Curatores possunt, & qui dari non possunt?

L. Cum tibi. 1.

SUMMARIUM.

Minori, ob statum mota controversia, dandus curator ad litem.

Minori, cui status controversia movetur, dandus est ad judicium curator, quia est in quasi possessione libertatis, atque adeo interim habendus pro libero.

L. Maritus. 2.

SUMMARIA.

Maritus uxoris procurator esse potest. 1.
An etiam possit esse ejus Curator universalis? 2.
Ratio differentiæ. 3.
Restrictior est procuratoris quam Curatoris potestas. 4.
Mariti tam de jure Saxon. quam moribus ubique fere locorum uxorum sunt tutores ac curatores legitimi. 5.
Maritis transigendi potestas non denegatur hoc in casu. 6.

1 Maritus licet uxoris procurator esse possit,
l. 21. supr. de procur. Montanus de tutel. c.
2 *35. reg. 1. num.* 39. Curator tamen ejus universalis, ratione bonorum receptitiorum esse
nequit, *l. hac 2.* licet velit, *l. 4. C. de excus. tut. l. 12. ff. de curat. fur.* Vid. *Hillig.*
in Donell. lib. 3. cap. 20. lit. B, Molina de
J. & J. tr. 2. disp. 221. num. 17. Gutierrez
de tut. p. 1. c. 20. num. 31. Montanus c. 35.
reg. 1. num. 39. ideoque impropria est excu-
3 satio, in *§. pen. Inst. de excus. tut.* Ratio differentiæ, ut procurator vel curator ad litem,
non autem curator omnium bonorum esse
possit, est, quia si male maritus gereret,
uxor remittere cogeretur, & procurator re-
4 vocari potest juxta *§. 9. Inst. mandati.* Et
restrictior est procuratoris potestas, quam cu-
5 ratoris. Sed hodie non tantum jure Saxonico, sed etiam Consuetudinario passim ubique
locorum, mariti sunt tutores ac curatores
uxorum legitimi, (*Che-Bogte*,) de qua consuetudine testantur *Gail. lib. 1. obs. 133. n.*
1. Mynf. dec. 1. resp. 10. num. 21. Cothmannus
vol. 1. conf. 8. num. 82. Harpprecht. ad §.
6 *pen. Inst. de excus. tut. & alii.* Et ideo
transigendi facultas Maritis non est deneganda, *Dn. Vice-Præses. Mevius. p. 4. dec. 32.*

L. Luminibus. 3.

SUMMARIUM.

An cæcus tutor dari possit?

Luminibus utrisque captus seu plane cæcus, tutor dari nequit, *hic & l. un. infr. qui morbo &c.* Ubi ratione hujus causæ excusatio impropria, secus si unum tantum oculum amisisset, *l. 9. C. de excus. Molina disp. 221. num.*

num. 3. *Gutier. lib.* 1. *c.* 7. *num.* 12. *P. Montanus d. tr. c.* 23. *n.* 39. *& seqq.*

L. Militiæ. 4.

SUMMARIA.

An miles, licet testamento datus vel sanguine proximus, tutor esse possit? 1.
Veterani post missionis annum unam tantum conveteranorum tutelam suscipere tenentur. 2.
Quid si gerant? 3.

1 Miles tutor esse non potest, si maxime velit, *hic & §. 14. Instit. de excus. tut.* licet testamento etiam detur, vel sit proximus sanguine. Ratio in utilitate publica, *l. 7. de procur.* ne miles his privatis negotiis abducatur ab opera Reipublic. præstanda, & ne publica salus ob privatam tutelarum occupationem deseratur, *Molina d. disp.* 221. *num.* 15. *Montan. c.* 35. *reg.* 1. *num.* 185. & id ad milites cœlestis militiæ vulgo extendunt, *Petr. Gregor. lib.* 12. *synt. t.* 4. *n.*
2 6. Veterani autem post annum missionis unam tantum tutelam conveteranorum suscipere coguntur, *l.* 2. *C. de excus. veteran. Paul. Mont.*
3 *de tut. cap.* 35. *reg.* 1. *num.* 187. Si autem gerat, tenetur actione negotiorum gestorum, quia non fuit verus tutor, sed tantum negotiorum gestor.

L. Neque. 5.

SUMMARIA.

An magistratus alium, quam qui suæ jurisdictioni subjectus tutorem dare possit? 1.
Quid si dederit? 2.
Quid si idoneus in sua jurisdictione non reperiatur? 3.
An in testamento extraneus tutor dari possit? 4.
An qui jurisdictioni judicis, cui pupillus subditus, non subjectus, tutor legitimus queat esse? 5.
Apud nos quid hac in parte obtineat? 6.

1 Magistratus alium, qui suæ jurisdictioni non est subjectus, non potest dare tutorem, *Montanus c.* 20. *num.* 1. *Tuschus conclus.* 431. *num.* 10. *lit. T, Frantzkius d. res.* 17. *num.*
2 4. & si dederit, datio non valet, nec fraudi est datio, si cessat: ratio in §. 4. *Inst. de Attil. tut. Schneidew in §. nos autem num.* 11. *Inst. de Attil. tut. Author Faber in C. lib.* 5. *tit.* 19. *def. un. num.* 6. *Rosenthal. de*
3 *feudis cap.* 12. *concl.* 10. *num.* 54. nisi quando in sua jurisdictione idoneus non reperitur, ibi per subsidiales ex alia Jurisdict. evocare potest, *l.* 24. *ff. de tut. ibique Auct. n.* 1. *Dat. Treutl. disp.* 8. *th.* 4. *lit. F vol.* 2. *Jo. Franç. Balthas. tit.* 5. *resol. Bavar.* 2. *num.* 4.
4 In testamento sane extraneus dari potest, *l.* 32. *ff. de test. tut.* licet se tutor excusare pos-
5 sit, *l.* 11. *C. de excus. tut.* Sed & tutor legitimus esse potest, qui non est jurisdictioni ejus judicis, cui pupillus subditus est subjectus, qui tamen, si bona in suum territorium vellet transferre, teneretur cavere, *Mynſ. Inst. de legit. agn. tut. §.* 1. *num.* 9. *& 5. Richter. decis.* 12. *num.* 12. *& seq.* &
6 cum aliis *Gutier. p.* 1. *c.* 2. *in fine.* Apud nos quando tutor petitus vel curator ad litem est alterius Jurisdictionis, solet adiri Judex communis vel Princeps, ejusve Camera, a qua petitur constitui hic vel ille tutor. Adde *Auctorem in l.* 24. *ff. de tut. vel curat. dat.* ubi etiam modum hac in causa procedendi addit.

L. Quod dicis. 6.

SUMMARIA.

Mater, &, hac cessante, etiam agnati & creditores liberis tutorem petere possunt. 1.
Coram quo judice dari queat? 2.
Speciale est in quibusdam bene constitutis oppidis, in quibus peculiares sunt Senatores, dicti (die Waysen-Herren.) 3.
Eorum officium. 4.

1 Mater tenetur liberis tutorem petere, quæ si cesset, & hoc Præsidi probetur, alii etiam petere possunt; Agnati scilicet, vel etiam creditores, tunc etiam Magistratus municipalis potest tutorem dare, si tenues pupilli fa-
2 cultates, vel potest nomina tutorum ad Præsidem mittere, ut ille suo decreto tutorem constituat, vid. §. 4. & 5. *Inst. de Attil. tut.*
3 Et ibi notata. In bene constitutis Rebus publicis & oppidis quibusdam peculiares sunt Senatores, quos vocant: (*Die Waysen-Her-*
4 *ren,*) qui statim post mortem parentis constituunt tutores pupillis, munus sane sanctissimum, si bene administretur.

L. In

L. In Servili. 7.

SUMMARIA.

Servi an & quatenus dari tutores possint? 1.
Nostri adscriptitii omnino tutores dantur. 2.

1 Servus dari tutor vel curator nequit, ratio in *l.* 209. *ff. de R. J.* in testamento quidem dari potest, sed tunc si proprius servus est, cum tutela statim libertatem accipit. Si alienus est, sub conditione datur, §. 1. *Inst. qui*
2 *testam. dari*. Apud nos adscriptitii, licet proximi sint servili conditioni, tutores tamen dantur.

L. Creditorem. 8. & Auth. Minoris.

SUMMARIA.

An creditor, pupilli sui tutor esse possit? 1.
Creditor debitoris & hic vice versa Tutor vel Curator esse prohibetur. 2.
Pœna. 3.
Ratio prohibitionis. 4.
Idem in cura prodigi & furiosi. 5.
Eadem prohibitio militat, si creditores pupilli vel minoris possidet. 6.
Idem si communio aliquorum bonorum cum pupillo. 7.
Qualis sit communio? 8. 9.
Si ex post facto tutor sit debitor vel creditor, adjungendus ei est curator. 10.
Secus si debitum sit ex ipsa tutela. 11.
Excipiuntur quædam. 12.

1 Creditor poterat sui pupilli seu debitoris esse tutor, quia sibi ipsi solvere potest, *hic & l.* 58. §. 1. *ff. de contr. emt.* nisi lis esset cum pupillo de statu, vel omnibus bonis, vel maxima eorum parte, *l.* 21. *ff. de excus. tut. ibique Auctor*. Sed per *Auth. mi-*
2 *noris, &c.* Creditor Debitoris sui vel Debitor Creditoris sui Tutor vel Curator esse
3 prohibetur, sub pœna jacturæ actionis, vel
4 solutionis factæ. Facile enim tutor vel curator instrumenta debiti, vel solutionis intervertere posset, & multo magis post susceptam curatelam, ex cessione quamvis justa, jus alterius in se contra minorem suscipere curator prohibetur, adeo ut cedens & cessionarius jactura actionis plectatur, eaque lucro minoris cedat, cum uterque contra le-
5 gem egerit. Idem in cura prodigi & furiosi.
6 Eadem prohibitio adhuc militat, si res pupilli vel minoris possidet, *Gutier. R.* 1. *cap.* 20. *num.* 4. *Berlich. p.* 2. *dec.* 257. *num.* 32. per hanc *Auth. minoris* ibi *aut qui minoris*
7 *res tenet*. Idem si communio aliquorum bo-
8 norum cum pupillo, si illa communio sit controversa, aut in ea imputationes magnæ ultro citroque deprehendantur, *Bart. in hac Auth. minoris num.* 9. *Gutierrez. d. l. num.* 5. *Tusch. concl.* 419. *Berlich. d. disp.* 257. *num.*
9 34. *Rittershus. ad Nov. p.* 8. *c.* 4. *n.* 9. & habet hoc locum etiam in testamentario tutore, si pater ignoravit debitum, quod præsumitur, nisi probetur scientia, præsertim si ex facto alieno descendat, *Gutier. d. l. num.* 6. *Bacchov. d. disp.* 8. *th.* 4. *l. C, Berlich. disp.*
10 257. *num.* 18. Et si ex post facto fiat debitor vel creditor, adjungendus ei est curator, per *Nov.* 72. *c.* 2. *Carpzov. lib.* 5. *resp.* 88. non si ex ipsa tutela fiat, *Berlich. d. disp.* 257. *num.* 22. Excipitur I. Mater, *Auth.*
11 *ad hæc tit. seq.* & idem in ascendentibus
12 aliis, *Gutierrez d. l. num.* 11. *Berlich. d. l. num.* 12. & eadem ratio filii, qui est patris furiosi curator, *Berlich. num.* 15. II. Si tutor testamento datus sit, & testator sciverit debitum, *Gutierrez. d. l. num.* 6. *Berlich. num.* 18. *& Bacchov. d. l. Paul. Montanus de tutelis c.* 8. *num.* 72. III. Si tutor ex inquisitione datus, quia jussus magistratus excusat a dolo, *Bart. hic num.* 18. *Rittershus. d. l. num.* 15. Excipitur IV. Modica debiti quantitas, in qua non facile præsumitur dolus, quantitas autem modica quæ sit, illud arbitrio judicis committi tritissimum est, *Berlich. d. l. num.* 35. *Molina de J. & J. disp.* 221. *num.* 11. *Piag. de tut. qu.* 9. *num.* 9. *Gutierrez numer.* 13. V. Si tutor aggrediatur tutelam, sed cum significatione debiti, & protestatione, nam tum videtur dolum purgasse, *Carpzov. lib.* 5. *resp.* 87. *Berlich. dec.* 259. Conf. *Carpzov. p.* 2. *const.* 11. *def.* 20. Si etiam notorium sit debitum, videtur excludi dolus, *Carpzov. d. const.* 11. *def.* 19. *lib.* 5. *resp.* 89. licet dissentiat *Berlich. dec.* 260.

L. Si Sororis. 9.

SUMMARIA.

Qui legitimum tutorem habet, ei a judice alius dandus non est. 1.
Limitatur regula. 2.

1 Qui habet legitimum tutorem, ei a judice alius dandus non est, propter Regulam
2 in §. 5. *Inst. de curat.* Quod tutorem haben-

si tutor alius non detur, quæ regula tamen aliquot habet exceptiones, nam si impeditus sit tutor & impedimentum sit perpetuum, atque ipsum plane inidoneum reddat non tantum ad administrationem, sed etiam auctoritatem præstandam, aut si ex causa diuturnioris absentiæ alio tutore opus sit, aut si testamento datus tutor sit adhuc in minorenni ætate constitutus, aut bona ac negotia alibi posita tutorem requirant, ibidem locorum potest dari alius tutor, de quo vide *Bacchov. in Treutl. vol. 2. disp. 9. th. 1. lit. C, Montanus de tutel. cap. 24. num. 10. Tuschum concl. 423. lit. T, Dn. Tabor. in axiom. lib. 18. in fine & DD. in d. §. 5.* conferantur notata *ad tit. 36. Vinn. in §. 5. Inst. de curat.*

L. Curatorem. 10.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
An Curatorem habenti curator alius sit surrogandus? 2.
Differentia inter Tutorem & Curatorem. 3.

1 Judex, me, ut Curatore tuo, absente, Titium mihi substituit Curatorem, Titius aliquid neglexit, Quæritur: *An Titius, an vero ego ad restituendum damnum tenear?* Videtur prius, ob *l. 20. §. 1. ff. de tut. datis.* Sed Respond. posterius, quia 1. Titius male mihi substitutus est, cum non nisi certis ex causis adjungendus vel substituendus sit curator alius, v. g. si Reipubl. causa abfuit curator, *l. 1. C. in quibus casibus tutorem.* Quod hic non est; ergo mansi curator, & si quid neglectum, mihi imputandum: 2. Quia potui actorem meo periculo constituere, *hic & §. ult. Inst. de curat.* Unde colligitur Regula, quæ regulæ præcedentis legis
2 est simillima; Quod curatorem habenti curator alius illi subrogandus non sit, nisi causa cognita, & ex causa legitima, *Br. Bl. hic*
3 *& Menoch. cons. 345. num. 2.* Manet tamen differentia, quod tutorem habenti plane non detur tutor, sed curatorem habenti, causa cognita, facilius, *Mont. c. 29. num. 32.*

L. In universis. 11.

SUMMARIA.

An & quatenus minor habeat personam standi in judicio. 1.
In quibus causis stare in judicio possit? 2.
Minori etiam invito dari potest Curator ad litem. 3.
An minori curatorem habenti restitutio concedenda? 4.

1 Minor personam standi in judicio non habet, nisi ei generalis curator, vel specialis ad litem detur, vel venia ætatis concedatur, exceptio in *l. fin. supr. qui legit. personam, &c.* Collige: I. Minorem non habere personam standi in judicio, *t. t. supr. qui legit. personam*
2 *stand. &c.* quod fallit non tantum in casibus spiritualibus & beneficialibus, & matrimonialibus &c. *c. fin. de judic. lib. 6. c. 14. X. de restit. spoliat. Trentac. lib. 2. resol. tit. de judic. res. 6. num. 8. Gail. lib. 2. obs. 107. num. 9.* & hos allegans *Hillig. in Donell. lib. 17. c. 4.*
3 *lit. R*: II. Minori invito dari curatorem ad litem, ne judicium sit elusorium, & ne in
4 ejus potestate sit, an velit conveniri. Sed objicitur, etiamsi adsit curator, posse tamen dari restitutionem, per *l. 4. supra si adversus rem judic.* Resp. Sed non tam facile; cum *Anton. Fabro Hill. in Donell. lib. 3. c. 18. lit. F.*

L. Curator. 12.

SUMMARIUM.

An curatori, lite semel inchoata, eam dato alio curatore deserere indulgeatur?

Curator, qui semel litem inchoavit, eam deserere dato alio Curatore ad litem nequit, nisi velit removeri ut suspectus, cum detrimento existimationis, & velit restituere omne damnum, *hic & l. fin. princ. D. de admin. tut.* ubi ratio: Quia est munus necessarium, & declinari nequit.

L. Ne Magistratum. 13.

SUMMARIA.

Coloni Principis patrimoniales a tutela an sint immunes? 1.
Objectio diluitur. 2.

1 Coloni Principis patrimoniales tutores creandi non sunt, ne ab agricultura avocentur, ut nec alii, qui privilegio eximuntur, ut qui in legatione sunt, *l. 21. §. 3. ff. de*
2 *tut. & curat. dat.* Non obstat *l. Coloni infra de excus. tutorum*, Quæ de Colono Fiscali loquitur, *Montanus c. 35. reg. 1. num. 22. & seq.*

seq. licet aliter *Gutier. p.* 1. *c.* 20. *num.* 16. *Molina d. disp.* 221. *num.* 14.

TITULUS XXXV.

Quando mulier tutelæ officio fungi potest?

L. Tutelam. 1.

SUMMARIUM.

An & cur mulier tutrix esse nequeat?

Tutela est munus virile, *l.* 16. *ff. de tut. vid. Auth. ibi* ideoque mulier tutrix esse nequit, *Bald. in l.* 2. *ff. de R. J.* Quia in Tutore requiritur intellectus, consilium, robur animi, constantia, &c.

L. Matres. 2.

SUMMARIA.

An & quatenus mater 25. *annis major admittatur ad tutelam.* 1.
An a magistratu confirmari, & secundis nuptiis jurato renunciare debeat? 2.
Pœna, si affectet nuptias secundas. 3.
Cautela. 4.

1 In *Lege* 2. admittitur Mater major 25. annis; si nulli sint Tutores testamentarii nec legitimi, aut qui fuerunt, sint excusati vel
2 remoti; debeat autem impetrare confirmationem a magistratu, & juramento renun-
3 ciare secundis nuptiis, & sic quis hujus nuptias affectaverit, Tutela desinit, quia præsumitur affectus mutari, *l.* 22. *in fin. C. de de adm. tut.* & bona Vitrici pro omni damno pupillo sunt obligata, si duxit matrem nondum redditis rationibus & nondum solutis reliquis ac nondum petito Tutore, *Molina disp.* 227. *num.* 17. *Berlich. p.* 1. *concl.* 67. *num.* 82. *Montanus c.* 15. *num.* 96. *Beuter. de jure prælat. cap.* 59. *Neguzant. de pign. m.* 4. *part.* 2. *num.* 156. *Gutierrez. p.* 1. *c.* 9. *num.* 29. *Didacus a Spino in spec. testam. Gl.* 29. *num.*
4 70. Idque ex *hac lege* maxima est Notandum, & ideo cautum esse eum oportet, qui viduam in uxorem ducit, nam & hoc locum habere puto, si mater de facto tantum administraverit tutelam, cum *Carpzov. l.* 4. *resp.* 34. Cetera, quæ in lege habentur, infra sunt notata.

L. Si Pater. 3.

SUMMARIA.

Quatenus mater liberorum naturalium tutrix esse possit? 1.
An sit legitime tutrix? 2.
Quid si tutrix esse nolit? 3.
An renunciatione facta de omni legum privilegio, uti adhuc possit privilegio, ut non incarceretur, vel beneficio Auth. sed hodie C. de offic. div. judic. & Auth. hodie novo jure C. de custodia reorum? 4.
An mulier etiam per impudicam & luxuriosam vitam amittat tutelam? 5.
An hac ipsa vita omnia viduitatis privilegia amittat? 6.

1 Ex *hac lege finali* extenditur, ut possit mater etiam liberorum naturalium Tutrix esse, Si secundis nuptiis & SCto Vellejano (quia Tutela species intercessionis est) omnique legis auxilio renunciaverit, & bona sua expresse obligaverit, ceteraque observaverit, quæ in *l.* 2. de justorum liberorum tutela traduntur. A Patre tamen datus Testamento Tutor liberis naturalibus, matri
2 præfertur. Collige: I. Ex *hac lege*: Matrem naturalem esse legitimam liberorum naturalium; seu spuriorum Tutricem, nisi liberi essent ex damnato coitu prognati, vel mater esset Illustris, *Ant. Gomez. ad l. Tauri l.* 14. *& seq. num.* 10. *& Gutierrez de tutelis p.* 1. *c.* 8. *num.* 10. *& seq. & Jo. Franc. Balthas. d.*
3 *t.* 5. *resol.* 3. *num.* 4. Et hinc etiam si nolit mater ista concubinaria esse Tutrix, intra annum continuum debet liberis naturalibus petere Tutorem, nisi velit ab eorum succes-
5 sione repelli, *Balthas. d. res. in fine*: II. Matrem si velit tutelam liberorum gerere, non tantum SCto Vellejano & secundis nuptiis, sed & omni legum auxilio debere renunciare, *Alex. vol.* 4. *cons.* 32. *num.* 2. *& Gutier. p.* 1. *c.* 8. *num.* 32. *Jo. Franc. Balthas. d. res.* 3. *num.* 14. & sic renunciatione facta, non videtur uti posse privilegio, ut non incarceretur; vel beneficio *Authent. sed hodie C. de off. div. judicum, & Authent. hodie de novo jure C. de custodia reorum*, per *Bart. in Auth. matri & aviæ n.* 13. *& Salyc. ib. num.* 14. *Farin. q.* 27. *num.* 61. *Montanus C.* 15. *num.* 66. & quos allegat *Jo. Franc. Balth. d. l. num.* 14. qui verius hoc cum aliis ibidem negat, nam renunciatio illa procul dubio non est extendenda ad ea, quæ ob reverentiam marito

5 debitam competunt: III. Collige ex *hac lege* Ex verbis, *sed pudicitiam suam intactam*. Quod mulier non tantum per secundas nuptias, sed etiam per luxuriosam & impudicam vitam amittat Tutelam liberorum, *Gail. lib.* 2. *obs.* 98. *num.* 16. *Gutierrez. p.* 1. *cap.* 9. *num.* 19. *Molina de J. & J. tr.* 2. *disp.* 220. *n.* 17. *Balthasar. d. l. num.* 11. *Tiraq. de nobilit. c.* 18. *num.* 14. *Vasq. de success. creat. lib.* 2. §. 12.
6 *num.* 39. Imo mater luxuriosa omnia privilegia viduitatis amittit, *Gail. d. l. num.* 17.

Auth. Matri.

SUMMARIA.

Authentica hæc cum seq. toti huic derogat titulo. 1.
An mater, avo paterno in tutela aut in successione præferatur? 2. 9.
Quidam *notatur*. 3.
An mater & avia ad tutelam compelli, an vero libere adire possint? 4.
An matris renunciatio ad acta fieri debeat? 5.
An renunciatio SCti Vellejani semper observetur? 6. 8.
Hæ renunciationes in Bavaria expresse non fiunt. 7.

1 Hanc Authenticam & seqq. legi finali postposuimus, quia hæ derogant toti huic titulo. Nam primo authentica Matri & Aviæ, ea quæ hactenus de matre dicta sunt, etiam ad aviam extendit: Et I. Aviam matri conjungit: II. Eas & legitimis Tutoribus præfert, Patruo scilicet & reliquis agnatis ex
2 latere, *Nov.* 118. *c.* 5. Et cum in successione præferatur mater avo paterno, recte matrem avo paterno præferunt, *Bart. in hac auth. num.* 5. *Afflict. dec.* 281. *Gutierrez. p.* 1. *c.* 8. *num.* 15. *P. Montanus de tut. c.* 15. *n.* 46.
3 insurgit quidem contra hanc sententiam non nemo, dum ita arguit: Avus paternus habet in potestate nepotem, ergo frustra de tutore quæritur. Sed pace tanti JCti dixerim: hoc sententiam *Bartoli* non infringit. Nam *Bart.* & ceteri de tali Avo paterno loquuntur, qui filium emancipaverat, quod hodie ex consuetudine per nuptias semper fit. Nam si nepos est in potestate avi, quid opus quærere est de tutela ejus? Cur autem mater legitimis Tutoribus & transversalibus præferatur, Ratio est hæc; Quia major est in matre & avia erga liberos affectio, quam esse possit in ullis cognatis erga cognatos
4 pupillos. Deinde hic notandum, matrem & aviam non compelli ad tutelam, ut alios legitimos Tutores, sed posse esse tutrices, si velint, quia jura permittunt tantum illis, ut possint tutelam suscipere, non vero necessitatem illis imponunt, *Gutier. d. c.* 8. *n.* 18. *Anton. Gomez. ad d. l. Tauri* 14. *num.* 10. *Schneidew. ad pr. Instit. qui testam. n.* 10. *Car-*
5 *pzov. p.* 2. *const.* 11. *def.* 11. *n.* 13. Debet etiam mater secundis nuptiis renunciare apud acta, per expressa *Authent.* verba, quod etiam vidi observatum, sed sæpius animadverti, hoc non apud nos observari, sed permitti matribus tutelam liberorum, & dari matribus curatorem ad litem, quod an fiat ex eo, quod jura pupillaria apud nos neglectim & levi brachio tractentur, an vero ex certa observantia in judicio probata, asserere certo non audeo. Et sane cum renunciatio illa non impediat nuptias, si mutata mente velint nuptias eligere, non habebit hæc renunciatio multum roboris, & facile vidua, ubi recens est memoria defuncti, poterit renunciare, ideoque non adeo id apud nos ob-
6 servatur. Porro debet etiam renunciare SCto Vellejano, quod scilicet nolit hoc beneficio uti, sed hoc ipsum raro observatur: non negaverim id fieri ex ignorantia juris, sed si non renunciaverit, non tamen posse uti hoc beneficio dixerim, quia debeat per jura renunciare, ergo quod legi non satisfecit, id matri non prodesse, & filio non
7 obesse potest. Nec in Bavaria istas renunciationes expresse fieri, refert, *Balthas. d. l.*
8 *num.* 6. Nec hæc renunciatio requiritur, si in testamento datæ sint Tutrices, ne sint deterioris conditionis, quam alii extranei Tutores, *Boer. dec.* 124. *num.* 13. *Gutier. d. c.* 8. *num.* 39. *Piaggius q.* 7. *num.* 40. *Balth. d. l. n.* 15. Dicitur etiam *hic* in *Authentica*, quod soli testamentarii Tutores præcedant, sed legitimis & dativis præferatur mater, unde
9 magis confirmatur eorum sententia, qui matrem Avo præferunt.

Auth. Sacramentum.

SUMMARIA.

An secundarum nuptiarum renunciatio jurato fieri debeat? 1.
Periculosum est, aliquem juramento a nuptiis absterrere? 2.

Quid

Quid si contra renunciationem mulier nuptias contrahat? 3.
Remota tutela a matre ad quem redeat. 4.
An idem jus sit in tutela testamentaria, quam mater matri decrevit. 5.
Quid si a Principe secundas nuptias impetraverit, an tutelam retinere potest. 6.

1 Necessitas juramenti hic remittitur, sed sufficit, si apud acta secundis nuptiis renunciet, quia sæpissime religio Jurisjurandi a mulierculis contemnitur; deinde & libera
2 debent esse matrimonia, & periculosum est, aliquem juramento a nuptiis absterrere. Sed
3 si contra renunciationem nuptias contrahat, a tutela repellitur, per *hanc Auth. Anton. Faber lib.* 5. *C. tit.* 21. *def.* 2. *P. Heig. p.* 2. *qu.* 13. *num.* 46. *Carpzov. d. const.* 11. *disp.* 14. *in fine, Gutierrez. d. c.* 8. *num.* 84. *Ricc. coll. dec.*
4 315. *Surdus dec.* 106. Remota autem per secundas nuptias matre, tutela vel cura redit ad legitimos, nisi mater nuptura petiisset dari alios tutores, juxta distinct. *Bart.* relatam a *Gutierrez. d. c.* 9. *num.* 21. *Balthas.*
5 *d. l. num.* 12. In testamentaria tutela, quam Pater Matri decrevit, idem putant esse, quia illa videtur relicta cum qualitatibus legitimæ tutelæ, quæ a jure defertur, & quia ratio, quæ in legitima militat, hic etiam locum invenit, *Anton. Gomez. d. l. n.* 11. *Anton. Faber d. l. &*
6 *Balthasar. num.* 7. Si tamen a Principe hoc impetraverit, ut possit esse Tutrix etiam post secunda vota, omnino retinere poterit tutelam, *Gutierrez p.* 1. *c.* 9. *num.* 18. *Balth. d. l. num.* 10. *Nevizanus sylva nupt. lib.* 52. *Ruinus cons.* 125. *vol.* 5. *& Menoch. lib.* 1. *A. Q. casu* 151. *in fin.*

Auth. Ad hæc.

SUMMARIUM.

An mater debitrix vel creditrix arceatur a tutela?

Mater non arcetur a tutela, licet sit creditrix vel debitrix pupilli: Ratio in pietate materna, in qua non præsumitur dolus. Cetera autem prius statuta, quæ hac *Auth.* non expresse abrogata, in suo vigore manent, v. g. testamentariam tutelam matri præferri, & matrem secundis nuptiis debere renunciare, &c. Vid. *Rittershus. in Novella p.* 8. *c.* 2. *num.* 7.

TITULUS XXXVI.

In quibus casibus Tutorem vel Curatorem habenti Tutor vel Curator dari possit.

L. Si in locum. 1.

SUMMARIA.

Tutorem habenti tutor non datur, sed si opus sit, Curator. 1.
An absens ob impedimentum temporarium reversus a judice ad tutelam iterum gerendam cogatur? 2.
Obstantes leges resolvuntur. 3.

1 Tutorem habenti non datur Tutor, sed, si opus sit, Curator, v. g. si tutor
2 Reip. causa absit, quia impedimentum temporarium, dandus est interim Curator, §. 5. *in fine Inst. de curat. & tutor.* Reversus a judice potest compelli, ut negotia pupilla-
3 ria iterum gerat, *l.* 1. *h. t.* Nec obstat *l.* 12. *ff. de tutel. & l.* 3. §. 10. *ff. de susp. tutor.* Quia ibi vox *tutoris* pro Curatore accipitur, vide *Don. l.* 3. *c.* 15. *& ibi Hillig. lit. A.* Hunc tamen secundo loco datum tutorem magis administratorem rerum, quam curatorem esse intelligendum tradit *Gutier. l.* 1. *de tutel. c.* 15. *num.* 47. Sed in foro apud nos nomina non ita accurate distinguuntur.

L. Potuit. 2.

SUMMARIA.

Si tres tutores dati, an uno se excusante alius Tutor, an vero Curator substituatur? 1.
Surrogatum sapit naturam ejus, cui surrogatur. 2.
Absurdum est, adjunctum diutius durare quam principale. 3.

1 Si pupillo tres dari tutores, & unus se excuset, non potest in illius locum alius Tutor substitui, quia alios tutores habet, sed Curator, qui licet curator sit, non tamen tenetur ultra pubertatem administrare negotia pupilli, *l.* 2. *h. t. & l.* 1. *C. quando tutor vel curator esse desinat.* Quia surrogatur in
2 locum Tutoris. Surrogatum autem sapit naturam ejus, cui surrogatur, *l.* 10. §. 2. *ff. si quis cautionibus, ibique Ant. Gutierrez d. c.* 19. *num.* 45. *Montanus c.* 37. *reg.* 1. *num.* 6. & absurdum videtur, adjunctum diutius durare

3 rare quam principale. Ex quo colligitur, regulam illam, surrogatum sapere naturam ejus, in cujus locum surrogatur, non esse simpliciter restringendam ad res universales, cum hic persona personæ surrogetur, & ejus qualitatem induat.

L. Propter. 3.

SUMMARIA.

Tutor ob nimis diffusum pupilli patrimonium Curatorem petens audiendus est. 1.
An tutor etiam ob malam curatoris administrationem teneatur? 2.

1 Si quis ob nimium diffusum patrimonium pupilli, sibi tutori, adjungi curatorem petat, audiendus est, *l.* 3. *h. t.* quia hic datur rebus, non personæ, *Petr. Gregor. lib.* 13. *synt. c.*
2 2. *num.* 1. Quo tamen casu per adjunctum curatorem non liberatur tutor, sed & hic tenetur ob malam administrationem curatoris, si curator non sit solvendo, secus si tempore finitæ tutelæ curator solvendo sit, & postea solvendo esse desinat, *l. ult. h. t.* ratio in *l.* 1. *C. de divid. tut.* His casibus & similibus curator tantum adjungendus.

L. Licet. 4.

SUMMARIA.

An interveniente tutori impedimento perpetuo alius dandus sit tutor? 1.
Impedimentorum ejusmodi exempla. 2.
In locum relegati alius dandus est tutor. 3.
Objectio diluitur. 4.
Alia objectio. 5.
Intellectus hujus legis. *n.* 6.

1 Quando impedimentum est perpetuum, v.
2 g. si unicus sit tutor, isque ut suspectus sit remotus, vel defunctus, vel relegatus, vel excusatus, tum dandus est alius tutor, *l.* 4. *h. t.* non enim obstat illa Regula juris, quia remotus tutor pro nullo habetur, *Gutierrez*
3 *d. c.* 14. *n.* 41. *Montanus t.* 9. *num.* 40. Collige: In locum relegati dandum esse tutorem; cui videtur obstare, *l.* 28. *in fin. ff. de excus. tut.* Sed *hæc lex* de temporario exilio loqui-
4 tur. Sed magis obstat *l.* 14. §. 3. *ff. de solut.*
5 Ideoque *hanc legem* 4. vel de casu delatæ
6 tantum tutelæ & nondum gestæ, vel de æquitate, quid Judex possit, exposcente id utilitate pupilli *d. l.* 14. §. 3. vero quid Judex facere soleat regulariter, intelligunt, vid. *Bacchov. in Treut. vol.* 2. *disp.* 9. *th.* 1. *lit. C.*

L. Cum ob. ult.

SUMMARIA.

Repetuntur l. 3. *praeced.* n. 1. *dicta.* 1.
An tutor pro adjuncto sibi Curatore teneatur? 2.
Deciditur distinguendo. 3.

1 Propter argumentum facultatum, Tutori solet Curator adjungi, sed quid si curator adjunctus debuerit aliquid pupillo ex admi-
2 nistratione, tenebitur ne pro eo tutor, cui adjunctus est? quod negatur, modo tempore finitæ tutelæ solvendo reperiatur curator adjunctus, ex quo a contrario sensu sequitur, si non reperiatur solvendo, teneri pro eo tutorem, nam & non gerens in subsidium tenetur, si non suspectum postulavit per cul-
3 pam, *l.* 2. *C. de divid. tut.* At si solvendo fuit tempore finitæ tutelæ, non poterat tutori culpa imputari, cur eum removeri non curaverit, sed sequentis temporis periculum ad eum non pertinet.

TITULUS XXXVII.

De administratione Tutorum, vel Curatorum, & pecunia pupillari fœneranda, vel deponenda.

Auth. Novissime.

SUMMARIA.

An & quatenus tutor pecuniam vel aliam rem mobilem fœnori collocare, & quatenus istam deponere debeat? 1.
Pœna. 2.
Quid in liberto patroni sui filii tutore? 3.
Jure Novellarum quid obtineat? 4.
Quid de Consuetudine? 5.
An tutius sit, tutorem pecuniam pupilli mercatori ad partem honesti lucri recipiendam tradere? 6.

1 PEcunia, sive aliæ res mobiles, olim, si sufficiebat prædiis comparandis, fœnori non collocanda, sed deponenda erat a
2 tutore, *l.* 4. *h. t. l.* 5. *pr. ff. h. t.* Quod si pecunia non sufficeret prædiis comparandis, vel prædia non reperiebantur, jubebatur tutor fœnori collocare intra sex menses, *l.* 16. *ff. h. t.*

h. t. alias ipse usuras debebat, *l.* 7. §. 11. *ff.*
3 *h. t. ibique Auct.* Libertus vero tutor filii patroni sui, quia contra observantiam egit patrono debitam, ad praefectum urbis pu-
4 niendus remittebatur, *l.* 4. *h. t.* Sed jure Novell. *Novell.* 72. *c.* 6. *& seqq. Auth. noviss.* non tenetur curator vel tutor foenori dare pecuniam pupillarem, sed si faciat, periculo suo facit. Sed debet deponi, quod in necessariam pupilli sustentationem non requiritur, nisi omnis substantia minoris in mobilibus consistat, ubi foenori dare potest & debet, ut exinde sustentetur minor. Ratio autem hujus *Authenticae* ab ipso Imperatore ponitur: *quod melius sit servare securitatem pupillis in bonis antiquis, quam si usurarum*
5 *appetitione antiqua pecunia excidant.* Sed de consuetudine hodie teneri tutorem, pecuniam pupillarem foenori locare, tradit ex aliis *Carpzov. p.* 2. *const.* 11. *def.* 22. *& constit.* 30. *defens.* 3. *& lib.* 5. *resp.* 70. quia non vacat suspicione pecuniae in rem suam versae, qui pecuniam otiosam servavit, *Hillig. in Donell. lib.* 15. *c.* 9. *lit. I, & Jo. Gutierr. l.* 2. *de tutel. c.* 9. *per totum.* Conf. *Covarr. lib.* 3. *resol. c.* 2. *Surdus de aliment. tit. ult. q.* 46. *num.*
6 35. *Molina disp.* 224. Et tradunt, tutorem hodie pecuniam pupilli mercatori (si tuto hoc fieri possit,) trahere posse, ad partem honesti lucri recipiendam, *argum. c. per vestras X. de donat. inter virum & uxorem, Covarr. dict. l. Gutierrez num.* 5. *Molina disp.* 224. *num.* 18. *& seq. Surdus de aliment. tit. ult. q.* 46. *num.* 35. & quos laudat *Jo. Franc. Balthas. tit.* 5. *resol.* 7. *num.* 12. quamvis si deplorata nostra tempora considesemus, in quibus toties mercatores decoquunt, qui ditissimi putabantur, non posse imputari existimarem tutori, quod non foenori exposuerit. Vid. *Rittershus. p.* 8. *c.* 5. *num.* 7.

L. Frustra. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Curator an luat culpam a tutore commissam? 2.
Exceptio. 3.

1 Tutor pupilli res male administravit, & adulto datus est alius curator, qui veretur administrare, ne succedat in periculum, & ob alienam culpam tutoris condemnetur? Resp. hoc ipsi verendum non esse modo faciat, quod ipsius est, & pupilli interest, id est, si exigat, a tutore, quod residuum in-
2 ferat, ne ipse curator ad usuras obligetur,
3 & tutor fiat non solvendo. Ergo curator non debet luere culpam a tutore ante curatelam delatam commissam; nisi ipse negligens in exigendo, nec statim ille succedit in periculo, qui in administratione succedit.

L. Adversus. 8. & L. Rationes. 14.

SUMMARIA.

An tutor vel curator ante finitum officium ad reddendas rationes teneatur? 1.
An durante officio conveniri possit? 2.
Hodie singulis annis ad reddendas rationes tenetur. 3.
Jure civili communi quando reddat? 4.
Obstant leges nonnullae. 5.
Respondetur ad eas distinguendo. 6.
An tutor de futuro durante adhuc tutela conveniri possit? 7.

1 Ut tutor, ita & Curator ante finitum officium ad reddendas rationes non tenetur, quia absurdum est, a Tutore vel Curatore rationem administrationis postulare, in qua adhuc perseverat, *l.* 9. §. 4. versic. *absurdum ff. de tutel. & rationibus add. ibi Auct. num.* 7.
2 Hinc durante officio neque a collegis, *l.* 2. *h. t.* neque adulto ipso, *l.* 14. *h. t.* conveniri
3 possunt. Sed hodie singulis annis reddere rationes tutor, *const. politica de anno* 1577. *tit.* 32. *Clem.* 2. §. *ut autem de relig. dom. Berlich. p.* 2. *concl.* 12. *Carpzov. p.* 2. *constit.* 11. *disp.* 2. *& seqq. vid. Auctor in d. l. ff. de tut.*
4 *errat. distr. num.* 7. Imo & jure Civili communi, si velit ultro, potest etiam non finita tutela reddere rationes, licet obligatus maneat, *Gutierrez p.* 3. *c.* 1. *num.* 6. *Montanus*
5 *c.* 39. *num.* 136. Sed videntur obstare aliquot leges, praesertim *l.* 26. *ff. h. t.* ubi traditur discrimen inter tutorem & curatorem, quod ille non nisi finita tutela conveniri possit, sed curator etiam durante curatela, Conf. *l.* 4. §. *fin. ff. de tut. & rat. distrah. l.* 4. §. 4. *ff.*
6 *rem pupilli salvam fore*, ubi quidem Respondent cum *Glossa* distinguendo inter actionem universalem, qua totius administrationis rationes reddere tenentur, & inter actionem
7 singularem ob damnum datum &c. Sed de furto etiam durante tutela tutor conveniri potest, *l.* 9. §. *fin. ff. de tutela & ration. distr. ibique Auct. num.* 3. *& d. l.* 4. §. *fin. de tutela & rat.* loquitur de curatore, cui non est prae-

præstitutum certum tempus, *Montan. d. c. 39. num.* 231. *Gutierr. p.* 3. *c.* 1. *num.* 110. *Piagg. de tut. & curat. q.* 19. *num. fin.* Conferatur *Tuschus concl.* 452. *lit. T.* Obiter ex his legibus Notandum: Tutorem & Curatorem teneri ad rationes reddendas quod vel ex *rubr. ff. de tutele & ration. distrah.* desumi potest.

L. Sumtus. 3.

S U M M A R I A.

An & quatenus tutori vel curatori sumtus refundendi? 1.
Quid si expensæ ob personam tutoris factæ sint? 2.
Quid si tutor peregre fuerit profectus? 3.

1 Sumtus Tutori vel Curatori refundendi, licet decretum Prætoris nullum intercesserit, quia restitutio necessariarum impensarum jure nititur ipso, non auctoritate judicantis, & facienda est hæc restitutio, licet expensæ consumant omnes facultates pupilli, *l.* 3. *ff. de controv. tut. addatur Auctor num.* 1. 2. *& seq.* Si modo utiliter factæ, verbi gratia, ob sanitatem, vel defendendum statum pupilli &
2 sim. *Gutierrez d. cap.* 1. *num.* 141. Si vero ob personam tutoris factæ sint expensæ, eæ non imputabuntur tutori, nisi a judice ei fuerit
3 constitutum salarium, vel etiam peregre fuerit profectus tutor, nam tunc eas expensas, quas domi non fuisset facturus, restitui æquum est, *l.* 33. *§. fin. ff. h. t. add. Auctor num.* 2. *& seqq. Gutierrez p.* 3. *c.* 2. *per totum*, *Montanus c.* 40. *num.* 11. *&* 18. *Surd. de alimentis tit.* 1. *q.* 47. *Menoch.* 228. *num.* 1. *&* 32.

L. Si eam. 4.

S U M M A R I A.

Libertus tutor si debet pupillo, nec quocunque modo fiat, satisfacit, puniendus est a Præfecto urbis. 1.
Quid si pupilli pater tutori aliquid debeat? 2.

1 Si libertus, qui est tutor, debuit pupillo, si a se non exegit & pupillo solvit, nec deposuit, nec in emtionem prædiorum adhibuit, & a Præfecto urbis puniendus, & propterea ad eum remittendus, quia quo minor alicujus personæ ob beneficium est obligatio, eo major est & punibilior negligentia.
2 E contrario si pupilli pater debuit aliquid tutori, quod in quibusdam casibus fieri potest, ut supra dictum, ipse sibi debet solvere, alias desinunt usuræ currere, *l.* 1. *ff. h. t. ibique Auctor num.* 4. *& seqq. Gutierrez p.* 2. *c.* 9. *n.* 43. *Montan. c.* 32. *reg.* 9. *n.* 109.

L. 5. 25. & 27.

S U M M A R I A.

An & quatenus pupillo vel minori cum consensu tutoris vel curatoris debitum solvens liberetur? 1.
An pupillus habeat restitutionem? 2.
Quid si debitor ad decretum judicis solverit, vel judicialiter pecuniam deposuerit? 3.
Excipiuntur solutiones redituum, pensionum, usurarum & similes. 4.

1 Pupillo vel minori, si debitor solverit cum auctoritate Tutoris vel consensu Curatoris, ipso jure quidem liberatur, §. *ult. Instit. qui-*
2 *bus alien. licet*. Sed parata est restitutio, si ex pecunia in utilitatem minoris non versa, *l.* 46. §. 5. *ff. de admin. tut. ibique Auctor n.* 6. *& seq.* Vide *Gutier. de tutel. p.* 2. *c.* 22. *n.* 3. *& seqq. Gomez. lib.* 2. *resol.* 4. *Vinc. de Franch. de-*
3 *cis.* 205. *n.* 13. Verum si debitor ad præceptum judicis solverit, *l.* 25. *h. t.* vel si debitor, verbi gratia, qui tutor fuit, ex judicato debitam pecuniam, judicialiter deponat, *l.* 5. *h. t.* tunc sequitur plenissima securitas, *l.* 25. *h. t.* ubi ratio, non enim debet, quod rite & secundum leges ab initio actum est,
4 ex alio eventu resuscitari. Excipiuntur solutiones redituum & pensionum, similesque per *d. l.* 25. nec non usurarum, per *l.* 27. *h. t.* quia in his alimenta pupilli consistunt, ideoque eorum solutio differenda non est, sed si usuræ ultra biennium debeantur, vel solidorum centum quantitatem excedant, accedere debet præceptum judicis, *d. l.* 27. quia hæc summa plus continet, quam alimenta pupilli requirunt. Conferantur hac de re *DD. in* §. *ult. Inst. quibus alienare licet*, *Gutierrez p.* 2. *c.* 22. per totum, *Montanus c.* 32. *reg.* 9. *n.* 111. *Gomez. cap.* 14. *n.* 4. *Donell. lib.* 16. *c.* 11. *Carpz. p.* 2. *constit.* 11. *defens.* 45. *& seqq.*

L. Non est 6.

S U M M A R I A.

Casus legis. 1.
Ratio decidendi. 2.
Dubitandi ratio, remissive. 3.

Tutor

Tutor malam causam defendens expensas a pupillo repetere nequit. 4.

Tutor interrogatus veritatem dicere debet. 5.

Quomodo tutor hac in parte caute procedere possit? 6.

Tutor consilium sapientum pro se habens bona fide litem movisse creditur. 7.

1 Tutor nomine Pupilli calumniosam litem mihi movit, ego absolvor, & tutor condemnatur in expensas, contra quem execu-
2 tio judicati facienda? Contra tutorem, qui non debuit sub prætextu nominis pupilli suas lites movere, sed in lite cœpta bonam fidem debet agnoscere, *l. 9. §. 6. ff. h. t. ibique*
3 *Auct. n. 6. & seq.* alia ratio in *l. 6. §. 1. C. unde vi*; ratio dubitandi colligitur ex *l. 1. C.*
4 *quando ex fact. tut.* Collige: Tutorem, si malam causam defendat, non posse a pupil-
5 lo repetere expensas, & si tutor interrogetur, debet veritatem dicere, licet veritatis enunciatio obsit pupillo, *l. 9. §. 6. ff. h. t. ibique Auct. Camill. Borell. tom. 2. coll. dec. tit. 39. n. 402. & seq. Gutierrez de tutel. p. 2. c. 4. n. 13. & seq. Vasq. p. 2. Ill. lib. 1. c. 9. n. 10. Garsias de expensis c. 20. n. 17. Petr. Barbos. ad l. 79. n. 71. ff. de judic. Wesenb. cons. 47. n. 58.*
6 Unde autem tutor in hanc legem non impingat, solet super specie facti consulere aliquod Collegium juridicum, ubi tamen necesse est, ut omnes circumstantias solicite exprimat, ne quasi obreptionis alicujus argui
7 possit. Quod si igitur habeat pro se consilium sapientum, credetur bona fide litem movisse.

L. 7. 16. 22. & L. fin. §. ult.

SUMMARIA.

An tutor res pupillares alienare queat? 1.

An alienans possidenti præstare possit justum titulum? 2.

An rem testamento alienari prohibitam alienare possit? 3.

An donare ipsi liceat? 4.

Quid si donatio remuneratoria vel si tutor persona illustris? 5.

An donatio nubili hac in parte interdicta? 6.

Olim certas tantum res tutor alienare prohibebatur. 7. & seq.

An pupillus cum tutoris auctoritate actiones cedere possit? 11.

An res immobiles sine decreto aut mobiles conservabiles oppignorare ipsi liceat? 12.

Quænam res a tutore alienari concedantur? 13.

1 Tutor non potest simpliciter alienare, ni-
2 si ubi administrationis ratio requirit, & si contra faciat tutor, ac de facto alienet, non præstat possidenti justum titulum, *l. 16.* quia error juris, qualis hic est, titulum possidendi justum non tribuit, *arg. l. 7. §. 2. & 4. ff. de*
3 *publiciana.* Imprimis non potest alienare rem in testamento alienari prohibitam, *l. 7. h. t.* nisi ex post facto alienatio pupillis utilior, quam conservatio, *l. 5. §. 9. ff. h. t. ibique Auct. n. 8. l. 114. §. 14. ad leg. 1. add. Auct. n. 11.* nam talis prohibitio intelligenda, rebus sic stantibus, *Jac. Schultes ad Modestin. Pist. p. 4. q. 149. n. 36. Tiraq. in l. si unquam in præf.*
4 *n. 130. & 176. C. de revoc. donat.* Sic donare Tutor nequit, *l. 12. §. 3. ibique Auct. l. 22. l. 46. §. ult. ff. h. t. conf. Auct. n. 18. & l. 16. C. h. t.* alias nil valet donatio, *d. l. 2. & 16.* quia liberalitas servanda arbitrio testatoris, *d. §. 3.* aliud est donare, & aliud administrare, nec qui donat, administrat, sed perdit, *l. 25. de prob. l. 2. ff. de curat. furios. ibique Auct. Masc. de prob. conclus. 544. n. 1.* nisi ma-
5 gna sit utilitas donationem secutura, & Judex approbet, *d. l. 12.* vel sit donatio remuneratoria, aut tutor personæ illustris, *Carpz. p. 2. const. 11. def. 48. Gutierrez p. 2. c. 6. Mon-*
6 *tan. c. 32. reg. 9. n. 139.* quamvis donationem nuptialium munerum etiam Nobili interdictum tradat, *Pinell. part. 3. l. 1. C. de bonis*
7 *mat. n. 36.* Alias autem tantum prædia & mancipia rustica olim alienari prohibeban-
8 tur, sed *l. 22. h. t.* etiam urbana mancipia & res mobiles omnes, quæ sine corruptione servari possunt, ut vasa sive suppellex, jumenta operi faciendo necessaria, pecora ad fructum parata, nam talia mobilia immobilibus comparantur, *Paul. Montan. de tutel. c. 33. n. 14. Gutierrez p. 2. c. 21. n. 1. Molin. tr. 2. disp. 224. n. 20. Schneidew. §. fin. 22. Inst. de*
9 *auct. tut.* Item mancipia, quia si bona sint, custodiunt res pupilli, si mala, poterunt
10 torqueri super administratione tutoris. Nec domus, in quibus Pater decessit, aut insignia habuit, quas etiam reficere tutori ne-
11 cessarium est, nec potest pupillus cum auctoritate tutoris cedere actiones suas, *P. Monta-*
12 *nus d. c. 33. n. 50.* nec oppignorari possunt res immobiles sine decreto, aut mobiles conservabiles, *Pinell. d. p. 3. legis n. 10. C. de bonis*
13 *mat. Montanus c. 33. n. 182.* Quæ autem servando servari non possunt, id est, quæ ultra triennium durare non possunt, *Montan. d. l. n. 166.* & quorum custodia damnosa est, ut ve-

vestes detritæ, ut & alia omnia supervacua, edulia, fructus, oleum, vinum, nummi ad sumtus necessarii, actiones, quæ tempore deteriorantur, alienari possunt, ita ut pretium in rationes redigere [illegible], *l.* 22. *&* *l. fin. h. t.* ubi tamen tempus venditioni opportunum expectandum est, *Affl. dec.* 316. *n.* 18. *Decius cons.* 274. *n.* 6. & quos allegat *Jo. Fran. Balt. tit.* 5. *res. Bavar.* 7. *n.* 10. Sane ob dotem & donationem propter nuptias, res immobiles vel aliæ alienari prohibitæ alienari possunt; Sed cum causæ cognitione & cum decreto judicis, nec obstat, *l.* 12. *C. de præd. minor.* quia dos & donatio propter nuptias æri alieno æquiparantur.

L. Etsi scisses. 8. & L. Tutor. 19.

S U M M A R I A.

An tutor, si datum sciens, licet absens sit, nec se excusaverit, de ceterorum curatorum male administratis teneatur? 1.
Quid si se datum esse nesciverit? 2.
In male gestis locum habet beneficium ordinis, ut gerens primo excutiatur. 3.
Secus in non gestis. 4.

1 Tutor, qui scit se datum tutorem, sive illud ab initio sciat, licet absens datus sit, sive postea resciverit, & se non excusaverit, *l.* 9. *h. t.* tenetur de iis, quæ a ceteris curatoribus male administrata sunt, *l.* 8. *h. t.* Si illi sint solvendo, administrator semper primo loco conveniendus, *l. fin. C. de divid. tut.* sed de neglectis ipse, qui scivit, tenetur, nec juvatur ordinis beneficio, *l.* 55. §. 2. *ff. h. t. ibique Auct. n.* 1. quia negligentia omnium
2 par est. Sed quia nescivit se datum, plane non tenetur, & hæc ignorantia inter absentes præsumitur, *arg. d. l.* 10. *& l.* 55. §. *ff. h. t.* inter præsentes scientia præsumitur, *l.* 5. *C. de peric. tut.* Colligitur I. Ex his textibus: Ex quo innotuit tutori vel curatori, se esse constitutum, si cesset administrare, suo periculo cessare, at indemnem pupillum servare debet. Licet enim administrare non possit ante administrationem sibi decretam & factum Inventarium, quia tamen per eum sterit, quo minus hæc fierent, & sic fuit negligens, ideo periculum sustinet, *l.* 1. §. 1. *& l.* 5. §. *fin. ff. h. t. ibique Auct. n.* 1. *Gutierrez p.* 3. *c.* 1. *n.* 102. *Montan. c.* 39. *n.* 2. *& seqq. Petr. Greg. lib.* 13. *syntag. tit.* 13. *n.* 8. *Schrader. de feud. p.* 10. *sect.* 10. *n.* 1. *seqq.* II. Ex
3 L. 8. Colligitur: in male gestis locum ha-
4 bere beneficium ordinis, ut gerens primo excutiatur. Sed ad aliud in non gestis, nam ibi omnes æqualiter tenentur sine beneficio ordinis, nisi divisa fuerit tutela non gesta fuerint inseparabiliter juncta illis, quæ gesta sunt, *d. l.* 5. §. 3. *ff. h. t. ibique Auctor n.* 1. *l.* 2. *C. si tutor non gesserit. Petr. Greg. lib.* 13. *tit.* 10. *n.* 12. *Ronchegallus ad l. eandem ff. de duobus reis n.* 233. *Hartm. Pist. p.* 1. *q.* 6. *n.* 33. *& seqq.*

L. Si curatores. 9.

S U M M A R I A.

An curator adultæ dotem & impensas nuptiarum, & in quantum constituere teneatur? 1.
Quid si sciens ultra facultates virginis promiserit? 2.

1 Curator tenetur adultæ constituere dotem *hic & l.* 52. *ff. h. t.* secundum dignitatem mariti & facultates Virginis, *l.* 60. *ff. de jure dot.* quo circa quid observari debeat, quidque variis locorum juribus obtineat, *vid. ap. Auct. d. l.* imo & impensas nuptiarum, *l.* 62. *ff. h. t.*
2 Si autem curator sciens plus, quam facultates virginis admittant, promiserit, tenetur de suo supplere, *l.* 43. §. 1. *ff. h. t. ibique Auct. n.* 1. *&c.* scil. si curator sit persona talis, quæ præsumitur donare voluisse, v. g. sit proximus cognatus, vel si ad illaqueandum sponsum dolose quis constituit dotem majorem, quam in facultatibus virginis reperitur, *Jo. Gutierrez de tutel. l.* 2. *c.* 11.

L. Si Liberti. 10.

S U M M A R I A.

Liberti male administrantis pœna. 1.
An in subdito persona illustri & vasallo Domino tutore dato eadem obtineant? 2.

1 Libertus male administrans vel a se ipso non exigens non tantum removendus, sed etiam si manifestam fraudem admisit, gravius puniri debet, *hic & l.* 4. *supr. h. t. Mont. c.* 32. *reg.* 9. *n.* 8. *& c.* 36. *reg.* 5. *n.* 8. quod iti-
2 dem statuendum, si subditus constituetur Tutor personæ illustri, & suo modo id applicari potest ad vasallum tutorem Domini sui.

L. Si bonam. 11. & L. fin. pr.

SUMMARIA.

Tutor bonam pupilli causam prosequi debet. 1.
Quid si bonam causam non habuerit & appellaverit? 2.
Quid si causam pro justa habuerit? 3.

1 Tutor bonam causam pupilli, (vide *l.* 6. *h. t.*) tenetur prosequi, *l. fin. pr. h. t.* (vide supra *l.* 12. *C. qui dare tut.*) & tenetur appellationem prosequi, *l.* 11. *h. t.* ratio horum in *l.* 7. C. *arbitr. tut.* idem in curatore. Colli-
2 ge: Tutorem, si bonam causam non habuerit, & appellaverit, teneri ad interesse per *hanc l.* 11. *Gutier. p.* 2. *c.* 4. *n.* 15. *& seq.* quia bonam fidem agnoscere debet, *l.* 9. §. 5. *ff. h. t.*
3 Si autem causam pupilli habuerit pro justa, tenetur appellare, & appellationem prosequi, *Speculat. lib.* 2. *tit. de appell.* §. 1. *n.* 3. *Sigism. Scacc. de app. q.* 5. *n.* 40.

L. De his. 12.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
An fœmina minorennis tres habens liberos agere possit? 2.
Numerus liberorum non facit, ut quis pro majori habeatur. 3.
Defectus legitimæ ætatis in judiciis per numerum liberorum non suppletur. 4.

1 Pupilli negotia male administravit Tutor,
2 & Pupillo successit Octaviana, quæ cum Tutore vult agere, licet nondum majorennis, putans, majorem ætatem a se præcise non requiri, cum tres liberos habeat. Sed nega-
3 tur ipsam agere posse, qui numerus liberorum non facit, ut quis pro majori habeatur, *l.* 2. *C. de ætat. min.* quamvis in honoribus
4 secus, *l.* 2. *ff. de min.* Unde colligitur: defectum legitimæ ætatis in judiciis per numerum liberorum non suppleri; Dixi tamen supra de consuetudine viduas etiam minorennes apud nos tutelam gerere suorum liberorum, in qua consuetudine videatur *hæc lex* habere exceptionem, licet habere soleant suos curatores ad litem etiam extra forum Saxonicum.

L. Tutores. 13. & L. fin. §. 3.

SUMMARIA.

Qui pro alio agit satisdationem præstare tenetur. 1.
Limitatur in tutore. 2.
An sufficiat pro legitimatione tutoris productio tutorii vel curatorii? 3.
De solvendo judicato satisdare non debet. 4.
Secus judicio sisti. 5.

1 Quamvis, qui pro alio agit, etiam filius pro patre, teneatur satisdationem præstare, *l.* 14. *ff. qui satisdare &c. ibique Auct.* id est, promittere rem ratam habitum iri, *l.* 21.
2 *supr. de procur. l.* 2. *judicat. solv.* hoc tamen cessat in tutore, qui nomine pupilli agit, *l.* 13. *h. t.* ne ei officium suum sit damnosum, & ipsum excusat necessitas muneris, nisi dubitetur, an tutor sit, vel mansurus sit, *l.* 23. *ff. h. t. ibique Auct. n.* 1. Et ideo suffi-
3 cit, si Tutor pro pupillo acturus, vel cum defensurus, producat tutorium vel curatorium in judicio, & sic suam personam legitimet, *Berlich. p.* 1. *concl.* 16. *n.* 4. *& seq. Gail. l.* 2. *obs.* 107. *n.* 1. *Mynf. cent.* 2. *obs.* 37. *Balthas. d.*
4 *t.* 5. *res.* 7. *n.* 37. nec satisdant de solvendo judicato, quia domini loco sunt, *l. fin.* §. 3. *h. t. Don. lib.* 18. *c.* 13. debet tamen Tutor sa-
5 tisdare judicio sisti, *d. l. fin.* §. 3. quo fine res minoris etiam sine decreto hypothecæ nexu obligare potest, quod hic speciale, *d.* §. 3.

L. Si non. 15.

SUMMARIA.

An curator ex subscriptione fidejussionis consensu suo a minori factæ etiam deposita cautela conveniri possit? 1.
Subscriptio consensum & obligationem inducit. 2.
Deciditur negative. 3.
Limitatur. 4.
An alius Curator deposita administratione ab alio, cum quo nomine pupilli contraxit, recte conveniatur. 5.
An administrator necessarius de evictione teneatur. 6.

1 Minor consensu curatoris fidejussit pro fratre, curator subscribit, Quæritur: *An ex hac subscriptione conveniri possit curator deposita*
2 *curatela?* Videtur quod sic, quia subscriptio consensum & obligationem inducit, *l.* 8. §. 15. *ff. qui-*

ff. quibus mod. pign. ibique Auct. n. 12. *l.* 5. §. 3.
3 *ff. de constit. pec.* Sed negatur, quia tutor ut tutor subscripsit, ergo contra eum finita tutela nulla datur actio, *argum. l.* 6. §. 1. *ff. de*
4 *neg. gest.* Vide *Berlich. p.* 1. *decis.* 13. *&c.* nisi ut fidejussor subscripserit, alias qui se subscri-
5 bit, non statim se obligat, *l.* 14. *supra si cert. pet. l.* 6. *C. de fidejuss.* Sic nec alius curator potest ab alio, cum quo nomine pupilli contraxit, conveniri, deposita administratione, *l.* 1. *C. quando ex facto tutoris*, nisi de dolo ejus aut lata culpa ageretur, *l.* 13.
6 §. 7. *ff. de act. emt. ibique auct. n.* 8. Unde probatur, administratorem necessarium non teneri de Evictione, nisi ut fidejussor etiam subscripserit, *Gutierrez p.* 2. *c.* 13. *n.* 1. nec tutor finito officio tenetur ex administratione sua, etiamsi instrumento ut tutor subscripserit, *Natta cons.* 641. *n.* 9. *Menoch. lib.* 3. *praes.* 40. *n.* 5. *Boer. dec.* 80. *n.* 3. *& dec.* 273. *n.* 5. *Jo: Franc. Balthas. d. t.* 5. *res.* 10.

L. De Successione. 17. & L. Pro officio. 20.

SUMMARIA.

Quatenus bona tutoris ac curatoris pupillo & minori sint obligata. 1.
An tutor bona sua pupillo hypothecata alteri vel per testamentum vel donum relinquere possit. 2.
Hypotheca tacita alienationem rei non impedit. 3.
Personalissimum privilegium quodnam vocetur Dn. Carpzov. *n.* 4.
An privilegium hoc detur tantum propter pupilli personam. 5.
Ampliationes & limitationes, remissive. 6.

1 Pro male gestis non tantum, sed etiam pro neglectis ac non gestis, bona tutoris ac curatoris pupillo & minori tacite sunt obligata, *l. un.* §. 11. *supra de rei uxor. act.* adeo ut in casum malae gestionis bona tutoris pupillus & a tertio possessore vindicare possit actione hypothecaria, *l.* 20. *h. t.* excusso scilicet prius principali, *auth. hoc si debitor &c.*
2 *C. de pignorib.* Sed Quaeritur: *An tutor sua bona alteri relinquere possit per testamentum, vel donum, cum pupillus in iis hypothecam*
3 *habeat?* Affirm. *l.* 17. *h. t.* quia hypotheca tacita alienationem rei non impediat, per *l* 12. *C. de distract. pign. l.* 10. *C. de remiss. pign.* sed cum sua causa transit, videatur *l. un. supra rem alienam gerentibus*, & *d. l.* 12. *ac l.* 15. *C. de pign.* haec autem hypotheca incipit a die susceptae tutelae, *Neguz. de pign. m.* 4. *part.* 2. *pr. n.* 12. *Dn. Carpz. p.* 2. *Jurispr. const.* 24. *def.* 12. *Berlich. p.* 1. *concl.* 67. *n.* 19. *Dn. Richter. de privil. credit. disp.* 8. *sect.* 1. *pag. mihi* 214. *P. Montan. c.* 31. *effectu* 2. *n.* 20. *& seq.* & competit etiam heredibus pupilli vel minoris, quia non personae datur sed causae, *Carpz.*
4 *p.* 2. *Jurispr. const. def.* 13. *num.* 2. Unde quod idem *Carpz. in def. prec.* 12. personalissimum hoc privilegium vocat, de privilegio personali praelationis intelligendum est, de quo citatur ab ipso *Bartol. in l.* 67. §. *si puella* 5. *ff. R. V.* nam ita ipse *Carpz.* se explicat in *lib.* 4. *resp.* 33. cui quidem occurrere vult *Dn. Richter*, dum argumento primo respondet, propter personam pupilli tantum ratum hoc esse privilegium, & vult probare ex *l.* 42. *ff.*
5 *h. t. ibique Auct. n.* 1. *& seq.* sed negari debet, solam personam pupilli esse causam hypothecae, debebat distingui inter personale privilegium praelationis, quod habuit jure ff. de quo loquitur, *d. l.* 42. & inter hypothecae jus, quod non tam ex persona pupilli, quam ex administratione negotiorum habet pupillus, cum & aliorum administratorum bona, praesertim in publicis, sint tacite obligata dominis. Et pro sententia *Carpzovii* militat Regula: Quod pignus afficiat rem & cum persona non extinguatur, nec docebitur contrarium exemplum, & sufficeret alias, quod sententia *Carpzovii* pro se habeat regulam. Et semper id, quod hypotheca haec personae cohaereat, negatur. Pignus est non privilegium personale. Gratis dicitur, leges heredibus pupillorum hypothecam denegare. Reliquis, quae contra novissimam *Carpzovii* sententiam opponi possunt, facile occurri po-
6 test. Et sic in hac quaestione etiam distinguit, *Gutierrez de tutelis p.* 2. *c.* 16. *n.* 19. *in fine*, scilicet inter Privilegium antelationis & hypothecae jus, illud negat ad heredem transire, & eo fert, *d. l.* 42. *ff. h. t.* de hoc affirmat. Et de personali etiam privilegio, *d. l.* 42. intelligit *Wesenb. cons.* 104. *P. Barbos. in l. post dotem* 41. *n.* 58. *ff. sol. matr.* Ceterae Ampliationes & Limitationes circa hanc materiam videantur apud *Neguz. d. l. & Mantic. de tac. & amb. conv. l.* 11. 16. *n.* 1. & citatos antea *Doctores*.

L. De-

L. Debitoribus. 18.

SUMMARIA.

Tutoris officium in quonam consistat. 1.
Quamnam culpam praestet tutor circa debita negligenter exacta. 2.
Tutor ad modum diligentis patrisfamilias administrare debet. 3.

1 Tutoris officium est exigere debitas pupilli pecunias, & tandem ad venditionem pignorum procedere; alias periculo tutoris nomina sunt, etiamsi a patre pupilli vel ab antecessore sint contracta, v. g., si postea minus idonei fiant debitores, *l. 2. infr. arbit. tut.* ubi pupillo probandum, quod tempore susceptae tutelae idonei fuerint, atque hoc casu praestat latam tantum culpam tutor, *d. l. 2.*
2 quae vero tutor ipse contraxit, in iis etiam levem culpam praestat, non tantum in contrahendo, v. g., si illi crediderit, cui providus paterfamilias non credidisset, *l. 37. §. 1. de N. G. l. 7 C. arbitr. tut.* sed & in exigendo, ita ut tutori probandum sit tempore contractus nomen idoneum fuisse, *l. 1. ff. de magistrat. conven.* quo probato, si pupillus dicat negligentia tutoris nomen minus idoneum factum, ipsi probandum, *l. 57. in fine pr. ff. h. t.* Si vero nulla in tutore culpa, nec ipsius est periculum, *d. l. 37. l. 50. ff. h. t.* Ita recte, *Hart. Pist. lib. 1. q. 49. & Hillig. ad Donell. lib. 15. c. 19. lit. F, Dn. Carpz. lib. 5.*
3 *resp.* 70. in summa: Tutor debet ad modum diligentis Patrisfamilias administrare, *l. 33. pr. ff. h. t. ibique Auct. n. 1. & seq. Montan. c. 39. num.* 21.

L. Pupillorum. 21. & L. Si tutoris 23.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Ratio decidendi. 2.
Quid si dolo tutoris res pupilli amissa? 3.
An contra pupillum hodie currat triennalis praescriptio? 4.
Tutor aliquid ex loci consuetudine agens an excusatus videatur? 5.
An etiam excusetur, si quid de consilio matris vel propinquorum egerit. 6.

1 Donavi pupillo centum, sub conditione, quam tutor facile implere potuit, sed non implevit. Resp. Tutorem teneri de amissa; id est non acquisita conditione, *l. 83. de R. J.*
2 ratio est in *l. 7. C. arb. tut.* quia ad modum boni patrisfamilias tenetur administrare, *l. 33. pr. ff. h. t.* & eandem diligentiam adhibere, quam suis impendisset, *arg. l. 1. pr. ff. de tut. & ration. distrah. add. Auctor Gutierrez p. 13. c. 1. n. 124. & Mont. c. 32. reg. 9. n. 1. & seqq.*
3 Multo magis tenetur, si dolo ejus res vere amissa, v. g. Si canonem non solvit Fisco, & propterea a fundo emphyteutico pupillus repellitur, *l. 2. supra de jure emphyteut. l. 13. h. t.* & fundus ille alii vendatur, *l. 2. C. si*
4 *propter publicas pensitat. &c.* Sed hodie per *l. fin. supr. in quibus causis in integrum restit.* ipso jure non currit contra pupillum aut minorem ista triennalis praescriptio. Sed si Fiscus vendiderit, ac solemni modo processerit,
5 non convellitur in gratiam minoris ista alienatio, *l. pen. C. de fide & jure hasta fisc.* Notandum tamen, si quid tutor agat ex consuetudine loci, excusatum videri tutorem, si modo consuetudo justa ac rationabilis, quae etiam minorennem obligat, nam tunc nec minores restituuntur, *Tiraq. de retract. consang. §. 36. ad fin. tit. n. 51. & 55. Blancus de*
6 *compromiss. q. 3. n. 39. Meroch. rem. 3. adip. poss. n. 78.* sicut etiam tutor excusatur, quando quid fecit de consilio Matris vel propinquorum, *Card. Tusch. lit. T, concl. 439. n. 1.*

L. Tutores. 24.

SUMMARIA.

Quaenam ulterius tutoribus incumbant? 1.
Inventarium describere tutor necesse habet? 2.
An etiam hoc ipsum matri tutrici sit faciendum? 3.
Quando inventarium conficiatur? 4.
Quid si sine inventario res pupilli attigerit? 5.
Omnia quae servando servari possunt, tutor in tutissimam collocet custodiam. 6.
Ex mobilibus praedia idonea comparet, aut pecuniam foenori exponat? 7.
Quid si non bona conditione praedium comparaverit? 8.
Exactio nominum spectat ad periculum tutoris? 9.

1 Sequentia haec injunguntur tutoribus: 1. Ut
2 Inventarium describat, quod est rationum red-
3 dendarum fundamentum. Est hoc a matre etiam faciendum, quia lex non distinguit, *Gutier. p. 2. c. 1. n. 12. & 16. Mont. d. c. 32.*
4 *reg. 5. n. 2.* Et debet fieri mox post ordinationem, id est, quamprimum potuerit, *Gutier-*

tierrez d. l. n. 10. quia Inventario heredis quidem certum tempus constitutum est, sed
5 non tutoris; Si autem omisso Inventario res pupilli attigerit, dolo malo id fecisse præsumitur, & tanquam suspectus cum infamia removetur, & contra eum juratur in litem, *l. tutor qui repertorium 7. ff. h. t. ibique Auct.* ubi etiam pœnam constitutam hoc casu annectit, *n.* 2. *Recess. Imp. de anno* 1548. (*Von Pupillen.*) *Gutier. d. c.* 1. *& p.* 3. *c.* 1. *n.* 49. *Molina disp.* 223. *n.* 9. *Mynf. cent.* 9. *obser.* 39. *Jo: Franc. Balth. d. t.* 5. *n.* 22. *Carpz. d. constit. defens.* 6. quibus autem casibus tutor Inventarium conficere non teneatur, videantur a me
6 notata, *ad l.* 7. *princ. ff. h. t.*: 2. Dicitur, quod aurum, & quæ servando servari possint, in tutissima custodia collocentur; de quo supra,
7 in *l.* 22. *h. t.* actum: 3. Dicitur, quod ex mobilibus prædia idonea comparanda sint aut pecunia fœnori exponenda; de illo pluribus
8 locis dicitur. Sed Quæritur: *Quid si non bona conditione prædium comparaverit*: Resp. in *dict. leg.* 7. §. 2. *vid. Auctor in dict. l.* Tutorem de levi culpa non teneri in hoc puncto, sed tantum de lata, quod hic speciale, quia fecit tutor, quod lex jussit, *l.* 1. §. 2. *ff. h. t.* Et in emtione prædiorum etiam prudentes œconomi falli possunt, cum tutor alias de levi regulariter teneatur, *l. quicquid* 7. *C. arbit. tut. Hartm. Pistor. part.* 1. *quæst.* 49. *Carpzov. l.* 5.
9 *resp.* 70. Demum dicitur in *hac leg.* 24. Quod exactio nominum ad periculum tutoris spectet, de quo *leg.* 18. *h. t.* actum.

L. Cum quædam. 26.

SUMMARIA.

Facti species? 1.
Ratio dubitandi? 2.
Decidendi? 3.
Advocando vel procurando testamentum approbans sponte sibi præjudicat? 4.
Qui invito patrocinium causa a superiori mandatur, iste sibi non præjudicat? 5.
An etiam procedat in tutore? 6.
An in curatore mulieris? 7.

1 Mater præterit in testamento filium atque ita exheredat, §. *fin. Instit. de exhered.* (quod tamen hodie sese aliter habere vult *Auct. in* §. *f. Inst. h. t.*) & instituit heredem extraneum pupillum, cujus tutor erat testatricis filius,
2 quæritur, si tutor auctoritatem suam accommodaverit pupillo ad adeundam hereditatem istam, quod omnino tenetur facere, *l.* 7. *C. arb. tut.* an sibi præjudicet, quo minus postea finita tutela Querelam Inofficiosi testamenti vel Hypothecariam Actionem (si forte hypothecam habuit in bonis maternis, v. g., ex *l.* 6. §. 2. *supra de secund. nupt.*) vel etiam aliam actionem contra pupillum intendere possit? Videtur quod non, quia probavit testamentum maternum, per *l. fin. de*
3 *inoff. testam.* Sed Negatur, quia sponte aliquid facere aliud est, aliud ex necessitate officii, *arg.* §. 4. *Inst. de inoff. test.* & quia finita tutela omnes actiones transferuntur in pupillum, *leg.* 1. *C. quando ex facto, &c.* de principio *leg. fin. supra & leg.* 11. *h. t. & leg.*
4 12. *C. qui dar. tut.* Collige ergo: si quis Advocando vel Procurando testamentum approbet, eum sponte sibi præjudicare, *d. l. fin.*
5 sed aliud si necessitate officii, *d.* §. 4. Unde concluderem, si alicui Advocatio vel Patrocinium alicujus causæ a superiori mandaretur
6 vero invito tunc sibi non præjudicare. Et sic tutor, qui ex necessitate officii tenetur utilia, quæ pupillo sunt providere, non sibi præjudicat, *Tiraq. de retract. lig.* §. 1. *gl.* 9. *n.* 141. *& seqq. Gutierrez lib.* 21. *c.* 1. *num.* 22. atque idem esse putant, si nomine pupilli contrahat, & propria bona obliget, nam nec tunc finito officio poterit convenire actione hypothecaria, quia contractus accessorius a principali interpretationem accipit, & sic nomine officii indemnitatem promisisse videtur, *Mantic. de tac. & ambig. convent. lib.* 6. *t.* 17. *n.* 6. *Jo: Franc. Balthas. tit.* 5. *resol.* 10.
7 *n.* 3. Nec curator mulieris consentiendo curandæ suæ sibi præjudicat, *Carpz. p.* 2. *constit.* 15. 34. *Tiraq. d. l. n.* 141.

L. 27. habuimus supra in Lege 5. princ.
L. ult. habuimus supra in L. 11.
L. Sancimus ult.

SUMMARIA.

Curator ad omnes causas minori dandus a quonam detur judice? 1.
A quonam, si ad certam litem? 2. 4. 5.
Perstringuntur hac in parte Advocati remissive? 3.
Qui suo periculo tutores petere tenentur, ad defensionem quoque eos admonere debent? 6.
Si defendere nolint, & ideo removeantur, an alios teneantur petere a judice? 7.
Et quando? 8.
Mater semel tutores petens an sit functa suo officio nec alios petat? 9.

Quam-

Quamnam tutores præstent cautionem? 10. 11. 12. 13. 14. 15.
Formula tutorii juramenti, remissive? 16.
An fiat hoc juramentum formaliter, an vero sufficiant verba æquipollentia? 17.
Menoch. *notatur?* 18.
Quid iuris hodie circa juramentum? 19.
An utilius sit, etiamnum hodie tutores juramento adstringi? 20.

§. 1. Si Reus post litem contestatam, vel ante eam satisdatione præstita, fiat Furiosus, cura Judicis, sub quo lis vertitur & propinquorum, & si velit, ipsius etiam acto-
1 ris, Curator furioso est dandus, cui necessitas incumbit, defendere furiosum: Si autem initio per Procuratorem inchoasset, ad hunc
2 pertinet defensio furiosi. Colligunt ex *hac l.* *DD.* rectissime; Curatorem minori vel mulieri dandum ad omnes causas, dari debere a judice minoris vel mulieris domicilii vel bonorum, sed si ad certam litem dandus sit, quod tunc dari debeat a judice causæ, coram quo ista causa vertitur, *Br. hic & Mynſ. c. 1. obſ. 87. Dan. Moll. ad conſt. elect. p. 2. concl. 15. num. 8. Berlich. p. 2. concl. 18. num. 3. Dn. Carpz. in proceſſ. tit. 5. art. 3. num. 44. &*
3 *seqq.* Ubi errorem Advocatorum perstringit.
4 Et sic Magistratus Ecclesiasticus dat curato-
5 rem ad litem specialem laico litiganti coram se, *can. fin. de jud. l. 6.* & contra iudex laicus dat Clerico curatorem litiganti coram se, *Marant. p. 4. diſt. 11. num. 13. Mynſ. d. l.*
6 §. 2. Qui suo periculo, ut libertus, *l. 10. h. t.* vel periculo suæ substantiæ, ut mater, tenetur petere tutores, ille etiam debet admonere tutores & curatores, ut pupillum de-
7 fendant, & si nolint defendere, & ob hanc causam removeantur, juxta *pr. huius legis,*
8 tum debent tales petere, ut a judice alii ordinentur, & quidem citissime, ne pupillo-
9 rum jura diutius protelentur. Unde probatur: Non finiri officium matris, nec eam suo officio defunctam, si semel petierit filio tutores, sed etiam Tutores & Curatores sui officii admonere debet, & si recusent, debet petere amotionem, atque alios petere, ut adeo hic regula non habeat locum: Quod omnis dispositio de actu primo sit intelligenda, *l. boves §. hoc sermone ff. de V. S.* nam plenum officium in matre desideramus, & debet ergo compellere curatores datos vel tutores ut administrent, *l. 2. §. 42. ad 5. & Tertull. Paul. Mont. c. 18. num. 13. Maranta in repet. l. 15. n. 221. ff. de acquir. hered.* quæ repetitio habetur in fine speculi, & *Gutierrez de tutel. p. 1. c. 16. num. 41.* Deinde debet in locum excusati, vel remoti alium petere, *d. l. 2. §. 38. & 43. ad Tertull. Gutierrez d. c. 16. n. 57.*

§. 3. Supra in *l. 3.* habuimus.
10 §. 4. Describitur hic cautio, quam tutores initio officii sui præstare debent, de pupillis sine ulla mora defendendis, nam jura-
11 re debent: 1. Quod fideliter velint gubernare pupillum, & administrare ejus bona: 2.
12 Quod utilia procuraturi sint, inutilia evitatu-
13 ri, & sic rem pupilli salvam fore: 3. Quod
14 Inventarium facere velint: 4. Quod velint
15 reddere rationes: 5. Quod sint defensuri pu-
16 pillum. Videri potest formula juramenti in *Rec. Imperii de an. 1548. tit. (Von der Pupillen) & Ordin. polit. an. 1577. tit. 23. & Ord. cam. p. 1. num. 76. Molin. de J. & J. tr. 2. d. 223. num. 9. Joa. Franc. Balthaſ. d. t. 5. reſ. 4. num. 3. Dn. Mev. in jure Lubec. l. 1. tit.*
17 *7. art. 2. num. 43. Mynſ. cent. 6. obſ. 39.* An autem hoc formaliter sit promittendum, an vero per verba æquipollentia, Quæritur, & sufficere, si id per verba æquipollentia fiat, tradit *Jo. Gutierrez d. tr. p. 1. c. 12. num. 31.*
18 licet dissentiat *Menoch. lib. 1. de præſumt. qu.*
19 *45. num. 19.* Sicut etiam juramentum hodie non solet præstari, sed sub manu stipulata solent hæc capita promittere, Conf. *Schneidew. ad pr. Inſt. de legit. agnatorum tut. n. 17. Dn. Mevius d. l. num. 45. Coth. vol. 1. conſ. 45. num. 112. & ſeq.* quamvis *Dn. Mevius d. l.*
20 utilius forte putet, si juramento adstringantur tutores, quod non nego, si modo tutores facile reperiantur, qui cum fide jurisjurandi vellent tutelam suscipere. Nam raro hodie compelluntur.

§. *fin.* Vide supra *l. 7.*

TITULUS XXXVIII.

De periculo Tutorum & Curatorum.

L. Et qui notitiæ. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Tutor notitiæ tantum causa datus etiam de ſua culpa tenetur, ſi quid indicare neglexit. 2.
Ad quem finem hic dari ſoleat? 3.
Quanam actione ejuſmodi tutor negligens tenetur? 4.

Con-

Conventus hic tutor, quoduam habeat beneficium? 5.

1 DAti fuerunt a patre liberis tutores, his notitiæ causa adjunxit duos libertos, Vid. *l.* 14. §. 1. *&* 6. *ff. de solut. & l.* 32. §. 1. *de testam. tut.* eo fine, ut Contutores informent, non gerant. Hi in quibusdam non instruxerunt, vel Curatores suspectos non postularunt, vel alio modo officio suo defuerunt, Quæritur: *An teneantur?* Videtur quod non, quia administratio illis non commissa: Sed Affirm. quia veri sunt tutores, & sunt in culpa, ergo etiam eorum est periculum, per *hanc legem & dicta leg* 14. Unde re-
2 cte ex *hac l.* Colligitur: Tutorem notitiæ tantum causa datum, tamen de sua culpa teneri, si quid indicare neglexerit. Nam tutor notitiæ causa datus ideo datur, ut instruat contutores, qualitatem & naturam ne-
3 gotiorum pupillarium ignorantes. Et si hoc non fecerit, vel suspectos tutores non postulaverit, tenetur actione tutelæ, *Gutierrez de*
4 *tutel. p.* 3. *c.* 17. *num.* 2. *& seqq.* Imo solutio facta tutori, notitiæ causa dato, valet, quia potest administrare, si velit, secus autem si non possit administrare, scil. si administratio ipsi prohibita, per *d. l.* 14. §. 1.
5 *de sol. Montan. c.* 7. *num.* 21. Si tamen conveniatur tutor notitiæ causa datus vel honorarius, habet beneficium Ordinis, ut prius conveniatur ille, qui gessit, *Hartm. p.* 1. *q.* 6. *num.* 28. *& seqq. Carpz. p.* 2. *jurispr. const.* 12. *def.* 36. *Berlich. p.* 2. *concl.* 12. *num.* 39.
6 *Langerus de except. p.* 2. *c.* 16. *& seqq.*

L. Ad eos. 2.

SUMMARIUM.

An administratione divisa inter duos tutores, ita ut uterque res certas gerat, unus ob alterius culpam teneatur?

Quando administratio a testatore divisa, ut tutor prior res in hac provincia gerat, secundus in alia, ob unius culpam alter non tenetur. Si enim administratio tutelæ per judicem aut testatorem divisa sit, periculum unius ad alium non spectat, ut tradit *Montan. tract. de tutel. c.* 39. *num.* 167. *&* 175. per *l. si duo* 51. *ff. de adm. tutel. & l.* 2. *C. de divid. tut.* Nisi per dolum aut culpam suspectum non removerint, vel tarde hoc fecerint, cum alter jam non esset solvendo, vel etiam suspectos, quidem dixerint, *Gutierrez p.* 1. *c.* 15. *num.* 6. *Hartm. Pist. p.* 1. *q.* 7. *num.* 20. *Jo. Franc. Balthas. d. t.* 5. *ref.* 11. *num.* 4.

L. Si res. 3. & L. Tutoribus. 4.

SUMMARIA.

An & quatenus casus fortuitus a tutore sit præstandus? 1.

An adstringatur tantum ad culpam levissimam? 2.

1 Fortuitus casus, si caveri non potuit a diligenti patrefamilias, a Tutore præstandus non est, per *l.* 4. *h. t. ratio in l.* 6. *supr. de pign. act. Hartm. Pist. p.* 1. *qu.* 49. *num.* 15.
2 quamvis autem nonnulli ex hac l. 4. probare velint, tutorem de culpa levissima tantum teneri, quia a solo casu fortuito liberatur. Sed resp. alii DD. in Legibus Codicis ad certam speciem directis non posse duci argumentum a contrario sensu. Et sub casibus fortuitis interdum etiam levissimam culpam contineri, *Bacchov. ad Treutl. vol.* 2. *disp.* 9. *th.* 5. *lit. G.*, *Hillig. in Donell. lib.* 15. *c.* 20. *lit. R.*, conferri potest *Jo. Koppen l.* 1. *obs.* 66. *num.* 9. Sed quid si res pupillares, quæ in horreo deponi debebant, aut venundari, Tutor in suis ædibus habeat, & hæ postea incendio pereant. Resp. Omnino tenetur Tutor, quia culpa præcessit casum, *l.* 3. *h. t. Paul. Montan. de tutel. c.* 39. *num.* 44. *Gutierrez p.* 3. *c.* 1. *num.* 108. *Piag. de tutel. q.* 19. *n.* 17. Nam debuit res tempore perituras vendere, *Dn. Mevius p.* 4. *d. dec.* 9. *num.* 6. Secus si casum cavere non potuit per *hanc l. Dn. Mev. d. l. num.* 11.

L. Si tutor. 5.

SUMMARIA.

Periculum tutelæ ad scientem tantum pertinet. 1.

Sed cui hac in parte incumbat probatio, an pupillo an vero tutori. 2.

Ex denunciatione ad domum facta, notitia præsumitur. 3.

1 Periculum Tutelæ ad scientem, non ad ignorantem pertinet, *hic & l.* 8. *tit. praced.* Sed Quæritur: *Cui incumbat probatio, an pu-*
2 *pillo, vel tutori?* Videtur prius quia ignorantia præsumitur, *l. verius* 21. *ff. de probat.* & pu-

ex pupillo incumbere probationis onus diserte habetur, in *l. 6. ff. de adm. tut.* Sed posterius asseritur *hic*, *Mascard. concl.* 1199. *num.* 4. quia præsumtio contra eum militabat, quia forte Tutorium ad domum ejus missum
3 erat, vel publice notum erat. Quia ex denunciatione ad domum facta præsumitur notitia, *Tiraq. de retr. consang.* §. 9. *Gl.* 2. *num.* 40. & tutor igitur, ex quo scivit, se tutorem, suo periculo cessat, *l. 1. §. 1. ff. de adm. tut. Gutier. p. 8. c. 1. num.* 102.

L. Temporis. ult.

SUMMARIA.

An tutor ex male Curatoris administratione finita tutela pupillo teneatur? 1.
An finita tutela, finiatur etiam periculum tutelæ? 2.

1 Quæritur: *An finita Tutela, si Curator male administret, tutor teneatur, eo quod Curatorem suspectum non postulaverit?* Resp. quod non, quia officium tutoris finem accepit, *hic & l. 33. ff. de adm. tut.* nisi se sponte immiscuit, *l. 11. ff. de peric. tut. ibique Auct.* ubi, si negotium prioribus sit connexum, tenetur actione tutelæ, *d. l.* 11. Si non connexum, Actio Neg. Gest. *lib.* 13. *ff. de tut. & rationibus &c.* Plane quædam ita connexa sunt, ut ea tutor etiam post pupillarem ætatem exequi teneatur, ut puberem admonere de petendo Curatore, quando tutor nondum reddidit rationes, per *l. 5. §. 5. de adm. tut.* item Appellationem prosequi, per *l. 27. ff.*
2 *de appell.* Collige: Finita tutela finiri etiam periculum tutelæ, nisi sponte se ingerat, vel ex necessitate certa negotia perficiat, ita tamen, ut illo casu fidejussor tutoris non teneatur, sed hoc. *l. 46. §. 4. ff. de adm. tut. ibique Auct. Jo. Franc. Balthas. d. t. 5. resol.* 29. *num.* 5.

TITULUS XXXIX.

Quando ex facto Tutoris vel Curatoris minores agere vel conveniri possunt.

L. Juliana. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Curator curatela finita non teneatur. 2.
Tutores & Curatores ex contractu in officio celebrato non obligantur. 3.
An & quanam hoc casu contra pupillum detur actio? 4.
Ratio decidendi. 5.
Exceptio. 6.

1 Nomine Julianæ minorennis Curator ejus condemnatus est, Quæritur: *An finita curatela executio contra Julianam ipsam, an vero contra eum, qui fuit Curator insti-*
2 *tuenda sit?* Et sententia est certa, Curatorem, curatela finita, non teneri, sed ipsam
3 Julianam utili actione conveniendam. Evidenter ergo ex *hac lege* probatur; Tutores vel Curatores non teneri ex contractu in officio celebrato, *hic & l. 1. quando Fiscus priv. Jo. Franc. Balthas. d. tit.* 5. *resol.* 10. *num.*
4 1. *Baar. dec.* 80. *num.* 2. Sed actionem judicati dari contra pupillum vel minorennem,
5 quia tutor, quicquid egit, pupilli nomine egit, & ipse pupillus egisse videtur, *Surdus*
6 *dec.* 2. *q.* 7. *num.* 5. nisi tutor res ejus possideat, neque exhibeat, *Gutier. p.* 2. *c. ult. & p.* 2. *c.* 4. *num.* 12. nisi etiam suo nomine se pro pupillo obligaverit, vel si ex dolo vel culpa ejus agitur; *Coler. de proc. execut. p.* 2. *c.* 8. *num.* 258. *Carpz. in process. tit.* 25. *art.* 1. *num.* 30. vel nisi agatur pro expensis temerariæ litis, tunc enim etiam contra tutorem executio fieri potest, *Gutierrez d. c.* 4. *num.* 18. Conf. *Besold. cons.* 113. *num.* 27.

L. Ex. 2. L. Si hi. 4. & L. ult.

SUMMARIA.

An & quatenus pupillo per tutorem dentur actiones? 1.
Si tutor pecuniam tutelarem mutuo dederit alteri, & sibi stipulatus sit, quænam detur actio? 2.

1 Regula est: per tutorem pupillo actionem non quæri, nisi in certis causis, quando scilicet in utilitatem pupilli contrahit, non suam, *l. ult. h. t.* ratio in *l.* 11. §. 6. *ff. de*
2 *pign. act. l.* 73. §. *ult. de R. J.* Si autem tutor pecuniam pupillarem mutuo dedit alteri, & sibi solvi stipulatus sit, datur actio ex stipulatu pupillo. Utilis tamen, non directa, *l.* 2. *hic. l.* 9. *ff. de adm. tut. ibique Auct. Menoc.* 31. *effectu* 4. *num.* 5. *& seqq. Dn. Richter. dec.* 14. *n.* 1. Et idem in Curatore, *Montanus di l.* cum uterque censeatur habere Mandatum
1 cum libera, si sine stipulatione dedisset, da-

retur

retur condictio jure communi, *l. 9. §. 8. de reb. cred.* Sed quia stipulatus est, datur pupillo condictio certi utilis vel Rei vindicatio, *l. 2. h. t.* Sic si tutor vel curator locaverit prædium pupillare, datur pupillo actio utilis, *l. 4. h. t.* quo casu pupillus tenetur stare locationi factæ a tutore per *hanc l. & l. 8. ff. de adm. tut. ibique Auctor num. 2. Gomez. p. 2. resol. 3. n. 6. & seqq. concl. 2. Gutier. num. 9.* idem si tutor nomine pupilli stipulatur, *l. 1. §. 9. ff. de const. pec.*

L. Si in rem. 3.

SUMMARIA.

Quatenus pupillus ex contractu tutoris teneatur? 1.
Quænam contra pupillum detur actione? 2.
An tutor finito officio quique creditori assistere cogatur? 3.
Limitatur. 4.

1 Pertinet ad secundam partem Rubricæ. Tutori enim si in rem pupilli contraxit, & in utilitatem pupilli hoc versum, quod tamen ab actore probandum, tenetur pupillus, ratio in *l. 4. §. 15. ff. depositi*, quia scilicet saltem in tantum in quantum locupletior factus est, datur actio in eum, & si dolus

2 non intervenerit. Sic datur Actio judicati contra pupillum, *l. 1. ff. h. t. l. 7. ff. eod. ibique Auct.* Sic convenitur etiam pupillus, si ex dolo tutoris locupletior redditus, *l. 3. ff. h. t.* & lis a tutoribus vel curatoribus nomine minoris suscepta, in ipsos minores transferenda est, *l. 26. versic. invenimus C. de adm. tut. l. 1. h. t.* Sic ex Mutuo a tutore contracto contra pupillum datur actio, quando versio in utilitatem pupilli probatur a Creditore, per *hanc l.* collatam cum *L. civitas ff. si certum pet. & l. 16. pr. ff. de pign. act. add. utrobique Auct. Molina de J. & J. tr. 2. disp.*

3 531. n. 5. *Gutierrez p. 2. c. 21. n. 9.* Sed tutorem finito etiam officio creditori assistere cogitur, *arg. l. 38. ff. de evict. H. Pist. p. 1. q.*

4 37. n. 40. *Carpz. l. 5. resp. 78. circa fin.* Sed hæc omnia si verus tutor egit, non si falsus tutor egit, nam contra eum pronunciata sententia non præjudicat pupillo, *Ant. Faber lib. 2. Cod. tit. 20. def. 2.* Et, si hoc de re dubium sit, victor tenetur probare, eum fuisse verum tutorem, *Ant. Faber d. l.*

TITULUS XL.

Si ex pluribus Tutoribus vel Curatoribus omnes vel unus agere pro minore vel conveniri possunt.

L. Ab uno. 1.

SUMMARIA.

An datis pluribus id quod per unum gestum, ratum debeat haberi? 1.
Adversarius pupilli, ut unus tutor eligatur a judice, petere potest. 2.
An duo commode simul agere possint. 3.
Quilibet tutorum officium gerit in solidum. 4.

1 Quando plures Tutores dati sunt, tum ratum debet haberi, quod etiam per unum gestum, *hic & l. 3. pr. ff. de adm. tut. ibique Auctor n. 1. & seq.* ubi ratio, scil. utilitas pupilli, ergo & rata esse debet causæ pupillaris defensio, quæ aliis cessantibus vel non præsentibus unus executus est; omnes quidem administrare, si agere velint, quia omnium interest ratione communis periculi, *Salyc. h. l.* Et si defendere velint, possunt omnes defendere, vel defensionem suscipere, *l. 1. §. 2. ff. de adm. tut. ibique Auctor. num. 5. & seqq. Gutierrez p. 2. c. 4. num.* 21.

2 potest tamen adversarius pupilli ipsi petere, ut unus eligatur a judice, *arg. l. 1. §. si plures l. 2. ff. de exerc. act. Gutierrez. d. l.* quia commode duo simul agere non possunt, *l. 3. ab §. 1. ff. de adm. tut. & ibi Gothofr. & Auct.* alias

3 tenerentur omnes petere, & unius absentia moraretur litem, *Mynsinger in singul. observ. lib. 9. tit. tutor def. 16.* nisi tale negotium sit ex quo ipsa Tutela dissolvenda, tunc enim omnium præsentia requiritur, per *l. ult. C. de auctor. tut.*

4 *Montan. c. 32. reg. 9. n. 84.* Nota: Quod quilibet Tutorum Officium suum gerat in solidum, *Gutierrez p. 1. c. 15. num. 1. & p. 2. c. 4. num. 1.*

L. Si divisum. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Inter tutores si ab initio divisa tutela, an quod unus debet, possit cum alio tutore compensari. 2.

1 Testator vel Judex diviserat Tutelas per Provincias, ubi hi in rebus Italicis, illi in Hispan-

Transalpinis tutores essent, Creditor Italicus vult convenire Transalpinos Tutores, videtur quod possit, ob *l. 36. & 47. in fine ff. de admin. tut.* Sed hic negatur, quia in *d. l. 36.* divisio facta erat a Tutoribus vel a judice, sed ex post facto divisio erat facta postquam cœperant in solidum obligati esse, hic secus, sed debet convenire Tutores Italicos, omnes tamen, licet ab uno defendi possit, *l. præced.* Ideoque aliud est, si divisio fiat a judice vel Testatore, aliud si ab ipsis fiat
3 Tutoribus, *hic & l. 2. infra de tut. divid.* Colligunt: Inter tutores, si ab initio divisa est a testatore, vel a judice tutela, quod unus debet, non posse cum alio tutore compensationem admitti, *per l. 36. ff. de admin. tut. ibique Auctor*; collatum *cum l. 47. §. fin. d. t.* Aliud in pluribus Fisci stationibus, per *l. 1. C. de compensat.* quia hæ ab initio semper divisæ sunt, & ideo divisio officiorum ipsis officiis modum facit, non tantum administrationi. Vid. *Donell. in d. l. 1. C. de compens.*

TITULUS XLI.

Ne tutor vel curator vectigalia conducat.

L. Competens. un.

SUMMARIA.

An tutor nondum redditis rationibus vectigalia conducere possit. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Deciditur. 3.
Limitationes. 4.

1 Tutor vel Curator, nondum redditis rationibus *An possit vectigalia conducere*, Quæritur? Videtur quod sic, ob *l. un.*
2 *C. rem alienam gerent.* Sed hic negatur,
3 adeo ut contra faciens Crimen Falsi incurrat, quia sua bona duobus obligaret in solidum, quod tamen hic speciale, quia alias duobus sua bona obligans de Stellionatu tantum tenetur, *lib. 3. ff. de crim. stellionatus, ibique Auctor*, Gutierrez *p. 1. c. 20. num. 19.* & 1
4 ne Fisci conditio gravi periculo objiceretur, & Fiscus & Pupillus concurrerent, *Paul. Mont. de tut. cap. 31. eff. 3.* Nisi 1. decessisset pupillus, *l. 11. §. 1. de crim. falsi*, licet ejus heredi nondum reddiderit rationes, cum privilegium hoc non transmittatur, *Montan. d. l. num. 26.* vel potius quia hic cessat periculum pupilli, cum favor pupilli hic in considerationem veniat, nec non Fisci: 2. Nisi jure hereditario in contractum Fiscalem pervenisset, *d. l. 11. §. 2.*: 3. Nisi prius Fisco teneatur, & postea Tutelam suscipiat, *h. l. Gutierrez d. l. num. 18.* quia tutela est munus necessarium, & quia facilior est retentio, quam acquisitio, *l. fin. ff. unde lib.* possunt tamen verba ultima legis optime de excusatione intelligi, licet non placeat *Glossæ*: 4. Nisi Principis consensum requirat *h. l.*: 5. Nisi a Civitatibus conduxerit, *l. 15. §. 10. ff. de excus. tut.* & ibi *Cujac.*

TITULUS XLII.

De Tutore vel Curatore, qui satis non dedit.

L. Si nondum. 1.

SUMMARIA.

Sensu legis. 1.
Magistratus prius satisdationem exigere, quam tutori tutelam conferre debet. 2.
An utilis sit satisdatio cum bona tutoris ipso pupillo sint obligata. 3.

1 Adolescens ex mutuo habuit sibi obligatum Magistratum, a quo etiam minus idoneus curator datus ipsi est. Adolescens non potest subsidiaria actione convenire Magistratum, nondum excusso curatore, sed vult ex Mutuo agere. Sed hoc male habet adolescentem, quod cum Curatore idoneo debeat litigare. Sed Imper. hic viam præscribit, qua se a sollicitudine ista possit liberare, ut ad satisdationem compellat, vel removeri curet. Ergo Tutor vel Curator, qui non est idoneus, compellendus est satisdare, & si nolit satisdationem præstare, pro-
2 hibendus est, ne administret. Colligitur igitur: Magistratum debere prius satisdationem exigere, quam per Decretum Tutelam Tutori conferat, *Montan. c. 32. reg. 7. num. 5.*
3 Et mora hæc ipsi tutori nociva, *l. 1. §. 9. de adm. tut. ibique Auctor*, quamvis autem hodie bona tutoris sint ipso jure pupillo obligata, per *l. 20. C. de adm. tut.* non tamen inutilis est satisdatio, quia etiam tempore Justiniani hæc hypotheca erat in bonis Tutoris constituta, *Bacthov. in Treutl. d. disp. th. 5. lit. C*, & bona Tutoris interdum non sufficiunt, *Carpz. l. 5. resp. 82. num. 4. & refor-*

natio politica requirit satisdationem : (*rechtmässige* Caution *und Versicherung.*)

L. Eum Tutorem. 2.

S U M M A R I A.

Quinam Tutores ad satisdationem compellendi. 1.
Pœna recusationis. 2.
Tutor a conductoribus tutelæ rationem exigat. 3.
An quis ad officium quod cautionem requirit, ante ejus præstationem sit admittendus? 4.
Usus hodiernus circa cautionem. 5.

1 Tutores dativi & legitimi compellendi 2 sunt ad satisdationem, aut repellendi sunt cum infamia, si fraude non satisdent; Sine infamia, si ex inopia, *l. 5. h. t. Montan. c. 32. reg. 7. num.* 15. Idem si ex simplicitate & rusticitate id fiat, *Tuschus concl. 427. num. 16. lit. T.* Cum simplicitas dolo vacet. Item si alias gessit utilia pupillo, vel consanguineus ejus est, vel communia cum ipso bona habet, nam hæ circumstantiæ a dolo ipsum excusant, *Tusch. d. l. Piagg. q. 7. n. 28.* & honestas vitæ interdum loco cautionis est, *Tiraq. de pœna temper. causa* 51. *num.* 41. *Balth. d.* 3 *l. 5. resp. 4. num.* 7. Ex *hac lege* etiam notandum: Tutorem a contutorum heredibus rationem tutelæ exigere debere, *l. 39. §. 16.* 4 *ff. de adm. tut.* Colligitur etiam: Quando quis ad officium adspirat, & debet præstare cautionem, si eam non potest præstare, quod non sit admittendus etiam cum cautione juratoria, *Petr. Barb. ad l. divortio 8. §. interdum* 28. *ff. sol. matr.* & per cautionem juratoriam non est satis cautum pupillo, *Gail. l. 2. obs. 47. & Jo. Koppen. lib. 1. dec. 63. num.* 17. Sed potest tamen tanta esse alicujus probitas & virtus, quæ omnem præsumtionem 5 doli excludat. Hodie omnes Tutores etiam Testamentarii, cautionem præstare tenentur Fidejussoribus vel Pignoribus, (*Policey-Ordnung*) *de Anno* 1548. repetita *Anno* 1577. *tit.* 32. *Gœdæus de stipulat. c. 5. num.* 318.

L. In dubium. 3.

S U M M A R I U M.

An & quatenus gesta tutoris, qui satis non dedit, sint irrita?

Quæ a Tutore, qui satis non dedit, geruntur, & ante confectum Inventarium, sunt ipso jure irrita, *Vant. de nullit. ex defectu inhabilit. num.* 128. cum Lex prohibeat gestionem, *Gutier. p. 2. c. 1. num.* 58. idque probatur ex *Reformatione politica Augusta an.* 1548. *tit.* (*Von der pupillen.* ibi: *Dass Er nach befohlner &c. Und rechtmässiger* Caution *und versicherung thue.*) *Hering. de fidej. c. 5. num.* 216. v. g. si contra eum sententia lata, ut in *l. 3.* quæ eadem est cum *l. 4. sup. in quib. caus. rest. in integr. &c.* sic si tutor ante præstita solemnia actorem vel procuratorem constituat, hoc ipso se suspectum reddit *ex doc. Putei, Marta l. 5. in voce d.* 18. Quando autem Tutor scit, se esse constitutum tutorem, licet nondum satisdederit, interim non debet negligere ea, quæ moram non patiuntur, *l. 7. pr. ff. de adm. tut.* E. g. debet possessionem bonorum petere, *l. ult. hoc t.* quia huic anno, vel centum diebus præscribitur, *§. 4. Inst. de bon. poss.* sic etiam fructus moram non patientes tenetur vendere, *l. 7. §. 1. ff. de adm. tut. ibique Auct. Gutierrez. d. c. 1. num.* 61. & quæ alias evidenter utilia pupillo, ut, pacem facere, *Gutier. d. l. n.* 69. & quæ alias administrationem gerenda, *Ant. Fab. lib. 5. Cod. tit. 25. def.* 1. Ergo regula in *lege 3.* proposita, scilicet, ea quæ per tutores, qui nondum satisdederunt, gesta sunt ipso jure irrita esse, habet limitationem hanc; nisi res moram non patiatur, nam ea negotia, quæ dilata periculum & damnum pupillo creare possunt, omnino etiam nondum præstita cautione expedienda.

L. Non omnium. 4.

S U M M A R I A.

Quinam tutores olim satisdare non tenerentur. 1.
Quid si plures dati & omnes administrare non valeant, sed unus expediat; an iste satisdationem offerre possit? 2.
Hujus obligationis effectus quinam. 3.
Quid si omnes gerere velint. 4.

1 Tutor, qui testamento datus est, vel a Præside confirmatus, vel ex inquisitione datus, jure Justinianeo non tenebatur satisdare rem pupilli salvam fore, ratio in *pr. Inst. de satisd. tut.* ne sc. bona pupillorum a tutoribus vel curatoribus consumerentur. *Conf. Auct. ad d. pr.* (licet novo jure secus, ut su- 2 pra dictum) sed si plures testamento vel ex inqui-

qui-

requisitione sint dati, & commode omnes non possint administrare, cum per unum expeditius omnia gerantur, l. 3. §. 6. ff. de adm. tut. ibique Auct. Carpz. lib. 5. resp. 82. num. 18. & seqq. tunc unus potest offerre satisdationem,
3 ad quam alias non tenebatur, & hujus oblationis hic est effectus, ut ille qui obtulit, reliquis praeferatur in administratione hic & §. 1. Inst. de satisdat. tut. si modo persona offerens omni suspicione vacet, alias enim Praetor unum eliget, si in electione non possint consentire Tutores, & ideo necessaria erit causae cognitio, tum ex persona ejus, qui obtulit, tum cui oblata, Montan. c. 32. reg.
4 7. num. 89. & seqq. Quod si autem omnes gerere velint, nec sustineant succedanei esse alieni periculi, omnibus administratio permittenda, l. 3. §. pen. ff. de adm. tut. ibique Auctor & l. 7. de testam. tut. Donell. & ibi Hillig. l. 3. c. 11. Schneidew. ad d. §. 1. Instit. de satisd. tut. n. 4. & 5. Carpz. d. resp. 82. num. 20. & seqq.

L. Tutor. ult.

SUMMARIUM.

Sensus legis.

Tutor, antequam satisdet, potest ea gerere, quae moram nullam patiuntur & quae neglecta possunt parere praejudicium, Piagg. d. qu. 7. num. 23. seqq. Gutier. d. c. 1. num. 66. Guido Papa dec. 33. quos allegat hic Barbosa; vid. not. l. 3.

TITULUS XLIII.

De suspectis tutoribus & curatoribus.

L. Libertum. 1.

SUMMARIA.

Durante tutela an cum tutore agi possit? 1.
Finita tutela an ut suspectus postulari debeat? 2.
Obtento fine actionis ipsa cessat actio. 3.

1 DUrante Tutela non potest cum Tutore agi actione tutelae ad rationes reddendas, l. 6. h. t. Vid. sup. ad t. de adm. tut. Sed
2 potest postulari ut suspectus. Finita autem tutela per pubertatem, licet Tutor fraudulenter administravit, non tamen postulari debet ut suspectus, sed conveniri actione tutelae, l. 1. h. t. quia hae duae actiones non conveniunt, & non potest peti ut removeatur, quia jam antea remotus est, & cujus tutela jam finita est. Licet igitur aliquis ut suspectus sit postulatus, & coepta lite moriatur, solvitur & perimitur haec actio, cum finis ejus sit remotio tutoris, qui mortuus removeri non potest, per §. 8. Inst. & l. 11. ff. h.
3 t. Obtinendo enim fine actionis cessat actio, sicut morte criminosi crimen extinguitur, P. Montan. c. 36. reg. ult. num. 1. Et idem dicendum, si pendente judicio finiatur tutela, simul ac enim judicio tutelae locus est, cessat suspecti cognitio, l. 3. §. 6. ff. h. t. Montan. d. l. num. 2. & 3. Si tamen lis mota sit non tantum ad remotionem, sed ad mulctam etiam, in pupilli utilitatem, coepta antea accusatio morte accusati tutoris non solvitur, Mynsi. ad §. 8. Institut. de susp. tut. & curat. arg. l. 4. C. si reus vel accus. mor.

L. Curatores. 2. Et L. Praeses. 3.

SUMMARIA.

Curatorem se sciens & gerere tamen negligens damnum praestet pupillo? 1.
Quomodo a judice compelli possit? 2.
An, ut suspectus, removeri queat? 3. 5.
Ignavia h. l. ut culpa lata dolo aequiparatur? 4.

1 Qui Curatorem se datum esse scit, & tamen gerere negligit, ille damnum pupillo praestare debet, l. 2. h. t. ratio in l. 7. C. arb.
2 tut. Et deinde strictioribus etiam remediis potest compelli a judice, ut gerat, v. g. captis pignoribus, §. pen. Instit. de satisd. tut.
3 Sed Quaeritur: An etiam possit removeri ut suspectus? Videtur quod non, ob l. 3. §. 5. & l. 4. §. ult. ff. h. t. Sed Affirm. in l. 2. & 3. h. t. quia negligentia post constitutam tutelam admissa in ipsa tutela videtur, sed si fraude cessaverit, per d. l. 4. §. fin. & §. 5. Inst. h. t. requiritur tamen ut prius admoneatur tutor, quod si vocatus non cesserit, nec egerit aliquid, ut suspectus demum removendus est, l. 3. h. t. l. 7. §. fin. ff. eodem; nam antea forte habere potuit aliquam rationem cessationis, quam non habere potest admonitus,
4 & sui copiam non faciens. Notandum tamen; Ignaviam h. l. ut culpam latam, dolo aequi-
5 parari, l. 4. fin. ff. h. t. Collige ergo ex his legibus: Tutorem admonitum, si cesset, & nihil gerat; ut suspectum removeri posse, Montan. c. 36. reg. 1. n. 35. Limitatur tamen, nisi ante querelam moram purgaverit, per tradita Cavalcani de tut. n. 20. Gutierrez. p. 2. c. 18. n. 16.

L. E-

L. Tutorem. 4.

S U M M A R I A.

An testamentarius tutor possit ut suspectus accusari. 1. 6. 7.
Præsumtio cedit veritati. 2.
Mores hominum vix satis possunt cognosci. 3.
Jura præstat intacta servare, quam post vulneratam causam remedium quærere. 4.
Judex potius sequi debet pupilli utilitatem quam hominum judicium. 5.

1 Quæritur: *An testamentarius tutor possit accusari ut suspectus?* Videtur quod non, quia fides & diligentia ipsius ab ipso testatore approbata est, per *princ. Inst. de satisdat. tut.* Sed Affirmatur, *l.* 1. *h. t. ibique Auctor n.* 3. quia licet pro eo præsumatur, si tamen contrarium apparet, locum habet Regula:
2 Quod præsumtio cedat veritati, *l. continuus*
3 4. 137. §. 2. *ff. de V. O.* mores etiam hominum vix satis cognosci possunt, quid enim, si morum, ante celata vel incognita, emerserit improbitas? *l. in confirmando* 8. *ff. de confi. tut.*
4 & jura præstat intacta servare, quam post vulneratam causam remedium quærere, *l. fin. C. in quibus causis rest. non est necess. Montan. cap.* 36. *reg.* 6. *n.* 1. *& seqq. Gutierrez p.* 2.
5 *c.* 8. *n.* 23. & Judex sequi potius debet pupilli utilitatem, quam hominis judicium, *l. uti-*
6 *litatem* 10. *ff. de confirm. tut.* Si tamen pater gnarus fuit ejus suspicionis eum tutorem dederit, nec illa causa suspicionis creverit, sequemur voluntatem Patris per *d. l. utilitatem*, ut putat *Gutt. p.* 2. *c.* 18. *n.* 2. de quo tamen merito dubitatur, nam ubi patris judicium pupillo noxium scit Magistratus, non debet sequi judicium patris pupillo periculosum, nam præsumitur quidem pater opti-
7 mum pro filio capere consilium; Sed ubi contrarium apparet, merito cedit præsumtio veritati.

L. In postulandis. 5.

S U M M A R I A.

Non inopia, sed mores suspectum arguunt. 1.
An propter tenuitatem patrimonii curator vel contutor sit adjungendus? 2.
An & quatenus paupertas potest esse impedimento, ut tutor ejusmodi non admittatur? 3.

1 Propter inopiam nemo ut suspectus removendus est, *hic & §. fin. h. t.* modo satisdationem præstet, *Auct. in §. f. Inst. d. t.* ubi & illud monetur, addit: si tutor ante tutelam pauper, post eam vero, locuples reperiatur, non tamen præsumendum: id ex pupilli bonis eum acquisiisse, per *l.* 10. *C. arb. tut.* quia in dubio honestiorem sequi debemus conjecturam, *l.* 51. *pro socio, Gutier. p.* 3. *c. f. n.* 2. *& seq.* limitationem. tamen etiam hoc habet, quam vide loco cit. quia non facultates, ut heredem, *l.* 31. §. 1. *ff. de reb. auct. jud. poss.* sed mores suspectum arguunt, *l.* 8. *ff. h. t. ibique Auct.* qua de re Vid. *Mont. de*
2 *tut. c.* 36. *reg.* 2. *n.* 1. *& seqq.* Sed tenuitas tamen patrimonii facit, ut interdum Curator adjungatur, *l.* 6. *h. t. Franc. Vivius dec.* 40. *n.* 14. *Montan. d. reg.* 2. *n.* 14. vel ut alii contutori administratio concedatur, *l.* 1. *sup. de peric. tut.* Paupertas enim interdum fidem elevat, *l.* 3. *princ. ff. de testib. ibique Auct.*
3 Ab initio etiam facere potest paupertas, ut non admittatur tutor, non ob paupertatem, sed defectum satisdationis, *Montan. d. l. n.* 13.

L. Pietatis. 6.

S U M M A R I U M.

Suspectum tutorem quinam postulare possint?

Suspectum Tutorem possunt postulare non tantum Patrui pupilli, ut *hic*, & Parentes utriusque sexus, sed cognati & Affines, imo & ipsi adulti seu puberes, cum consilio tamen Agnatorum. Ratio in §. 3. *Inst. hoc tit.* ubi dicitur, quod quasi publica hæc actio sit; ideo etiam Judex ex officio suspectum notorie tutorem removere potest, *l.* 3. § *præterea* 4. *h. t. ibique Auct. n.* 1. *reform. polit. de A.* 1577. *tit.* 32. §. 3. *Montan. d. c.* 36. *reg.* 7. *n.* 4. *Gutier. de tut. p.* 2. *c.* 18. *num.* 8. *Jo: Koppen.* *l.* 1. *obs.* 64. *n.* 16. admittuntur quoque mulieres necessitudine junctæ *hic & §.* 3. *Inst. eod.* nec distinguendum hic, cujus sint famæ; *Bachovius in Treutl. d. disp.* 9. *th.* 3. *lit. F.*

L. Eum. 7.

S U M M A R I A.

An tutor ut suspectus accusatus pendente causa administrare queat. 1. 3.
Pendente lite nihil innovandum. 2.
Officiali convento de crimine in officio commisso interdici potest administratio. 4.
Quando interdictio hæc locum habeat. 5.
An interdicenda administratio, si tutor sit conjuncta persona. 6.

Quæ-

1 Quaeritus: [illegible] *sio suspecti* [illegible] *administrare possit.* [illegible] quin non
2 dum de causa liquet, [illegible] est [illegible] *te*, sed favore pupilli, negatur *hic & §. 7. Instit. h. t. ibique* [illegible] *seq. l. 14. §. 1.*
3 *vers. item dico ff. de solut.* Sed dandus est interim Curator. Et quamvis *Baldus hic*, ipso jure velit interdictum esse Tutori [illegible] tionem; *Salyc.* tamen contrarium tuetur quod [illegible] *Gutierres d. c. 28. n.* [illegible] licet cum *Baldo* sentiat *Montan. de reg.* [illegible] *n. 10.* Ante litem autem contestatam potest tutor, qui ut suspectus accusatus [illegible] gerere; [illegible] *Angelo, Afflictus, dec. 357. n.* [illegible] [illegible] quia hoc fieri potest; licet contestatus sit, *Afflictus d. dec. n.* [illegible] *hac lege.*
4 Colligitur: [illegible] officialis de crimine [illegible] *Tiraq.* [illegible] *Montan. d. c. 36. reg.* [illegible] *Montan. d. l. n. 2.*
5 *& seq.* Interdictum autem hoc fieri debet, quando indicia non levia, & his contraria, *Afflict. dec. 357.* [illegible] *dec. 8. n. 4. Ant. Faber. lib. 5. t. 26. def. 2.* quos sequitur *Dn.* [illegible]
6 *in jus Lub. lib. 1. tit. 7. art. 5. n. 21.* Si autem Tutor sit conjuncta persona, non statim ipsi interdicendum esse volunt administrationem, sed adjungendum Curatorem, *l. si tutor 9. ff. h. t. Cavalcanus de tutel. n. 19. & seq.* [illegible] *d. l. n. 11. Mont. d. c. 36. reg. 3. num. 18.* [illegible] *dec. 40. num. 19.*

L. Si non. 8.

SUMMARIA.

Intellectus hujus legis. 1.
Tutor semel remotus an iterum sit admittendus? 2.

1 Communiter ita intelligunt hanc legem: Quod tutor durante tutela non possit petere a contutore, ut reddat sibi rationem universae tutelae, sed mihi videtur hanc species, quod ex verbis [illegible] colligo, Tu es remotus cum contutore, hic quidem ob dolum, tu ob negligentiam; quod non curaveris eum removeri, postea petis tibi restitui tutelam, quia fere ob alienam culpam
2 remotus es, quod negatur. Unde Colligitur: Tutorem semel remotum, etsi emendationem spondeat, non esse admittendum denuo ad [illegible] *Montan.* [illegible] *5. n. 95.* [illegible]

L. Suspectos. ult.

SUMMARIA.

Tutor remotus quando fiat infamis? 1.
Quaenam DD. sententia in hac quaestione decidenda aequior? 2.
Condemnatus quis semper ex ea causa, quae minus laedit, praesumitur? 3.

1 Tutor remotus ob dolum fit infamis, ob culpam vero non, *hic & §. 6. Inst. h. t. ibique Auth. num. 5. & seq.* Ratio in *arg. l. 22. ff. de his qui not. infam.* quia non poena, sed causa infamat; Sed *quid de culpa lata?* [illegible] *d. l.* [illegible] *Treutl. & ibi Bachov. vol. 2. disp. 9. th. 4. lit. G.*, *Lessius in l. quod Nerva ff. depos. F. Montan. d. c. 36. reg. 8. n. 11.* [illegible] *& ibi Hill. l. 16. c. 7. lit. X.* Sed videatur *Freherus de infam. l. 3. c. 11. n. 3. Molina de J. & J. tr. 2. disp. 225. n. 24. Gutier. d. c. 17.*
2 *Franck. exerc. 3. qu. 8.* Pateor tamen, sententiam horum Doctorum negantium esse aequiorem, & forte in judicando sequendam, quia facile aliquis ita ex collegio honesto ejici posset & alimentis privari, & saepe rusticitate hic peccatur & simplicitate. Et non facile aliquis reperietur, qui non aliquando in alienis negotiis aliquis per latam culpam neglexerit. Et patronus tutor non infamis, licet dolum commiserit, *§. 2. Inst. h. t. ad d. Auth. n.* [illegible] *n. 2.* quod in omnibus legitimis tutoribus obtinet, *Bacchov. in Treutl. vol. 2. disp. 9. th. 4. lit. B.* Ubi autem in sententia non fit mentio doli, ob culpam potius, quam ob dolum remotus esse praesumendus
3 est, *l. 4. §. 2. ff. h. t. Montan. de tut. c. 36. reg. 8.* unde sumunt DD. Regulam generalem: Quod condemnatus aliquis semper praesumatur ex ea causa, quae minus laedit, per *d. l. 4. & l. 55. de oblig.* [illegible] *Montan. d. reg. 8. n. 4. & seqq. Freherus d. tr. c. 8. n. 7.*

TITU-

TITULUS XLIV.

De in litem dando tutore vel curatore.

L. Si quos. 1. & L. Sine ult.

SUMMARIA.

An controversia inter tutorem & pupillum emergente & quando dandus sit curator ad litem? 1.
An etiam tutor alius possit constitui? 2.
Curator litis datur etiam invitis. 3.
Pupillo etiam non habenti tutorem dari potest curator ad litem. 4.
Praxis recepta. 5.

1 QUando inter tutorem & pupillum emergit controversia, tum quia in sua causa tutor auctor esse nequit, §. *ult. Inst. de auct. tut.* ideo dandus est curator ad litem, si nullum alium tutorem habeat, si vero contutores alios habeat, per illos defendetur, *l. 1. h. t. l. 24. ff. de test. tut.* imo si tutor necessarius videatur, v. g. si adeunda sit hereditas, *l. 17. §. 1. ff. de appellat. l. 19. de*
2 *auct. tut.* Tutor etiam potest constitui, cum solemnitate juris, id est, cum satisdatione solemni de pupillo defendendo, *l. fin. h. t. l. ult. §. 4. supr. de admin. tut.* Ex lege 1. *in*
3 *fine*: Collige: Curatorem litis dari etiam invitis, *Gruven. l. 2. pract. conclus.* 108. quam refert, *Dn. Mev. in jus Lubec. lib. 1. tit. 7. art. 11. q. 8. Carpz. de process. tit. 5. art. 3. n. 20.* Deinde collige, posse Negotium geri inter tutorem & pupillum, si fiat palam & cum auctoritate contutoris, sic potest rem pupilli emere cum auctoritate contutoris vel mutuo sumere, per *l. non existimo 54. ff. de adm. tut. Menoch. lib. 2. A. Q. casu* 459. *n.* 9. *Molina disp.* 224. *n.* 15. *& seq.* & hoc referens *Jo. Franc. Balthas. d. t. 5. res.* 13. *n.* 5. *& Montanus cap.* 30. *n.* 87. *& Coras. ad l. frater a fra-*
4 *tre ff. de condict. indeb. n.* 23. Denum Colligitur: Pupillo, etiam non habenti tutorem, dari posse curatorem ad litem, nam si tutorem habenti, sed cum tutore litiganti, dari potest curator, ubi pupillus eodem loco est, ac si nullum haberet tutorem, cur non etiam pupillo plane tutorem non habenti non posset dari curator ad litem? *Alex. vol. 1. consil.* 122. quem sequitur, *Dn. Carpz. lib. 5. resp.* 86.
5 *n.* 18. Ideoque haec praxis recepta, ut judex ad instantiam actoris minori mandet, aut pupilli cognatis, ut intra certum terminum nominet curatorem ad litem, quod si non fiat, judex ex officio curatorem ad litem dat, ne ex mora & contumacia litigantis, judicium diu in suspenso maneat, *Gail. l. 2. obs.* 108. *n.* 3. *Mynf. cent. 2. obs.* 31. *Afflict. dec.* 356.

L. An tibi. 2.

SUMMARIUM.

Facti species.

Pater pupilli vendit fundum paternum sibi cum fratre suo communem extraneo in solidum, & evictionis nomine ad duplum se adstringit, patre mortuo ipsius frater & pupilli tutor Evaristus, vult agere contra emptorem, & fundum pro parte vindicare? Resp. posse quidem hoc facere, sed melius facturum tutorem, si partem suam a pupillo petat, Actione Familiae Erciscundae, vel Negotiorum Gestorum, & si quid pupillo debeat, per compensationem solvat, vel judicio tutelae contrario pretium suae partis repetat, ne emptor in duplum agat contra pupillum. Verum si actio tempore peritura esset, aut periculum in mora, tutor contra ipsum possessorem agere potest. Ratio in *l. 29. ff. ex quib. caus. mai.* Sed dandus est pupillo curator, qui emptori nomine pupilli praestet indemnitatem, eumque defendat contra tutorem suam partem vindicantem. Atque haec ita proposita species fere convenit cum illa, quam in fine hujus tituli proponit *Cujac.*

L. Ad protegendam. 3.

SUMMARIA.

Officium Curatoris ad litem dati an ad alia pupilli negotia se extendat? n. 1. 3.
Formula juramenti ejusmodi Curatoris, remissive. 2.

1 Curator ad litem datus, non tenetur administrare alia negotia pupilli, cum certum negotium ipsi sit commissum. Ergo in alia se ingerere, & de iis respondere non tenetur, per *l. 9. ff. de adm. tut.* ideoque nec tenetur pro alio tutore, si ille non recte administravit tutelam, & potest sumtus litis & praemia laboris a tutore petere, *Schot. th. h. t.* Curator litis durat tamdiu, donec lis durat, nisi generaliter ad causas omnes datus, *per l. 3. §. fin. ff. de tutelis, ibique Accurs. n.* 6. 2

Gail.

Gail. l. 2. obs. 108. *n.* 6. *Mevius loco mox citando*. Curator datur ab eo judice, ubi causa vertitur, *Marta loco jam citando dec.* 16. & ideo Curator ad litem, cum nihil recipiat, nec ei solvi possit, Inventarium facere non tenetur, *Pet. Montan. de tutel. p.* 1. *c.* 19. *num.* 27. *Marcus Mantua sign.* 582. *Gail. l.* 2. *obs.* 108. *num. fin. Franc. Caldas in l. si curatorem in pr. num.* 17. *C. de restit. min. Dn. Mev. in jus Lub. l.* 1. *tit.* 7. *art.* 11. *num.* 4. *Marta l. 5. ff.*
2 *tit. de curatore dec.* 15. Et formula juramenti Curatoris Litis quæ habetur *part.* 1. *Ord.*
3 *Cam. tit.* 75. nullam Inventarii mentionem facit, sed tantum debet satisdare, Rem pupilli salvam fore, & promittere, quod omnia utiliter velit facere, *Gail. d. l.* licet nec hoc fieri, *Marta d. l. dec.* 19. de facto recte conqueratur, *Mev. d. l. n.* 10.

L. Ad Litem. 4.

SUMMARIUM.

Curator ad litem, qua actione repetat expensas litis a contutoribus?

Ad litem datus Curator vel Tutor ut in specie *l.* 17. §. 1. *ff. de appell.* si quid expendat, poterit id a Contutoribus repetere, Actione Negotiorum Gestorum, *l.* 30. *ff. de neg. gest.*

TITULUS XLV.

De eo qui pro Tutore negotia gessit.

L. Etiam Mulieres. 1.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Procurator quinam dicatur? 2.
Procurator eandem diligentiam, quam Tutor, rebus pupilli adhibeat. 3.
In quantum teneatur? 4.
An pupillus in protutoris bonis hypothecam habeat? 5.
An pro pupillo stipulari possit? 6.
An tales stipulationes pupillo in foro prosint? 7.

1 Mulier, licet tutrix esse non possit, tenetur tamen actione protutelæ, seu Negotiorum Gestorum ad rationes reddendas, etiam ante pubertatem pupilli, cujus protutelam gessit, per *l.* 1. §. 3. *ff. h. t.*
2 ubi ratio, idem in servo, *d. l.* 1. §. 2. Collige: Procuratorem, id est, eum, qui non ex mandato tutoris, sed animo tutorio, sive sciens se tutorem non esse, sive ignorans, negotia pupillaria gerit, eandem diligentiam pupilli negotiis adhibere debere,
3 quam tutor debet, *l. pen. ff. h. t.* & ideo eam diligentiam præstabit, quam suis rebus adhibere solet, *Montan. c.* 82. *reg.* 9. *num.* 11. & tenetur Inventarium conficere & librum ra-
4 tionum, *Gutierrez p.* 2. *c.* 17. *num.* 19. Et tenetur etiam ob ea, quæ neglexit, & si quædam negotia non attigerit, tenetur ob ea etiam negotia, si alius omnia gessisset, *l.* 1. §. *fin. ff. h. t. ibique Auctor num.* 4. & si ex negotiis a protutore gestis quid absit, datur
5 contrarium pupillo judicium, *l. fin. h. t.* Et sic etiam probabilis sententia eorum redditur, qui statuunt, pupillum habere etiam hypothecam in bonis protutoris, facit *l.* 19. §. 1. *ff. de rebus auctor. jud. possid. Bald. & Salyc. in l. pro officio C. de admin. tut. Niguz. m.* 4. *p.* 2. *num.* 7. *Surdus de aliment.*
6 *tit.* 9. *q.* 44. *Gutierrez p.* 2. *c.* 17. *num.* 13. pupillo tamen aliquid acquirere vel stipulari nequit per *l.* 3. §. 4. *ff. judicatum solvi &*
7 *l.* 2. *ff. h. t. Gutierrez p.* 2. *c.* 17. *num.* 20. Sed in foro tales stipulationes a protutore factæ, etiam pupillo prosunt, sed debitor, qui nomine pupilli stipulanti protutori quid promisit, potest legitimationem personæ protutoris opponere, *Ant. Faber l.* 5. *Cod. tit.* 28. *def. un.* Et tradunt *DD.* posse prætorem ea, quæ cum tutore in gratiam pupilli acta sunt, rata habere, ut licet non valerent ipso jure, tuitione tamen prætoris valeant, *l. 2. §. pen. ff. quod falso tutore.*

L. Non utiliter. 2.

SUMMARIA.

An tutore inutiliter dato falsi tutoris exceptio opponi nequeat? 1.
Quando sit opponenda? 2.
In quanam parte judicii? 3. 4.
Falsi procuratoris exceptio quando opponatur? 5.

1 Datus sum tutor inutiliter, pro tutore tamen me gero, debitores pupilli convenio, & a quibusdam etiam sine controversia sive contradictione exegi debita pupillaria, Quæritur: *An ab aliis debitoribus opponi mihi*
2 *possit exceptio falsi tutoris?* Affirm. etiam

Conventus hic tutor, quodnam habeat beneficium? 5.

1 DAti fuerunt a patre liberis tutores, his notitiæ causa adjunxit duos libertos, Vid. *l.* 14. §. 1. *&* 6. *ff. de solut. & l.* 32. §. 1. *de testam. tut.* eo fine, ut Contutores informent, non gerant. Hi in quibusdam non instruxerunt, vel Curatores suspectos non postularunt, vel alio modo officio suo defuerunt, Quæritur: *An teneantur?* Videtur quod non, quia administratio illis non commissa: Sed Affirm. quia veri sunt tutores, & sunt in culpa, ergo etiam eorum est periculum, per *hanc legem & dicta leg* 14. Unde re-
2 cte ex *hac l.* Colligitur: Tutorem notitiæ tantum causa datum, tamen de sua culpa teneri, si quid indicare neglexerit. Nam tutor notitiæ causa datus ideo datur, ut instruat contutores, qualitatem & naturam ne-
3 gotiorum pupillarium ignorantes. Et si hoc non fecerit, vel suspectos tutores non postulaverit, tenetur actione tutelæ, *Gutierrez de*
4 *tutel. p.* 3. *c.* 17. *num.* 2. *& seqq.* Imo solutio facta tutori, notitiæ causa dato, valet, quia potest administrare, si velit, secus autem si non possit administrare, scil. si administratio ipsi prohibita, per *d. l.* 14. §. 1.
5 *de sol. Montan. c.* 7. *num.* 21. Si tamen conveniatur tutor notitiæ causa datus vel honorarius, habet beneficium Ordinis, ut prius conveniatur ille, qui gessit, *Hartm. p.* 1. *q.* 6. *num.* 28. *& seqq. Carpz. p.* 2. *jurispr. const.* 12. *def.* 36. *Berlich. p.* 2. *concl.* 12. *num.* 39.
6 *Langerus de except. p.* 2. *c.* 16. *& seqq.*

L. Ad eos. 2.

SUMMARIUM.

An administratione divisa inter duos tutores, ita ut uterque res certas gerat, unus ob alterius culpam teneatur?

Quando administratio a testatore divisa, ut tutor prior res in hac provincia gerat, secundus in alia, ob unius culpam alter non tenetur. Si enim administratio tutelæ per judicem aut testatorem divisa sit, periculum unius ad alium non spectat, ut tradit *Montan. tract. de tutel. c.* 39. *num.* 167. *&* 175. per *l. si duo* 51. *ff. de adm. tutel. & l.* 2. *C. de divid. tut.* Nisi per dolum aut culpam suspectum non removerint, vel tarde hoc fecerint, cum alter jam non esset solvendo, vel etiam suspectos, quidem dixerint, *Gutierrez p.* 1. *c.* 15. *num.* 6. *Hartm. Pist. p.* 1. *q.* 7. *num.* 20. *Jo. Franc. Balthas. d. t.* 5. *res.* 11. *num.* 4.

L. Si res. 3. & L. Tutoribus. 4.

SUMMARIA.

An & quatenus casus fortuitus a tutore sit præstandus? 1.

An adstringatur tantum ad culpam levissimam? 2.

1 Fortuitus casus, si caveri non potuit a diligenti patrefamilias, a Tutore præstandus non est, per *l.* 4. *h. t. ratio in l.* 6. *supr. de pign. act. Hartm. Pist. p.* 1. *qu.* 49. *num.* 15.
2 quamvis autem nonnulli ex hac l. 4. probare velint, tutorem de culpa levissima tantum teneri, quia a solo casu fortuito liberatur. Sed resp. alii DD. in Legibus Codicis ad certam speciem directis non posse duci argumentum a contrario sensu. Et sub casibus fortuitis interdum etiam levissimam culpam contineri, *Becchov. ad Treutl. vol.* 2. *disp.* 9. *th.* 5. *lit. G., Hillig. in Donell. lib.* 15. *c.* 20. *lit. B.,* conferri potest *Jo. Koppen l.* 1. *obs.* 66. *num.* 9. Sed quid si res pupillares, quæ in horreo deponi debebant, aut venundari, Tutor in suis ædibus habeat, & hæ postea incendio pereant. Resp. Omnino tenetur Tutor, quia culpa præcessit casum, *l.* 3. *h. t. Paul. Montan. de tutel. c.* 39. *num.* 44. *Gutierrez p.* 3. *c.* 1. *num.* 108. *Piag. de tutel. q.* 19. *n.* 17. Nam debuit res tempore perituras vendere, *Dn. Mevius p.* 4. *d. dec.* 9. *num.* 6. Secus si casum cavere non potuit per *hanc L. Dn. Mev. d. l. num.* 11.

L. Si tutor. 5.

SUMMARIA.

Periculum tutelæ ad scientem tantum pertinet. 1.

Sed cui hac in parte incumbat probatio, an pupillo an vero tutori. 2.

Ex denunciatione ad domum facta, notitia præsumitur. 3.

1 Periculum Tutelæ ad scientem, non ad ignorantem pertinet, *hic & l.* 8. *tit. praeced.* Sed Quæritur: *Cui incumbat probatio, an pupillo, vel tutori?* Videtur prius quia ignorantia præsumitur, *l. verius* 21. *ff. de probat.* & pu-

... pupillo incumbere probationis onus diserte habetur, in *l. 6. ff. de adm. tut.* Sed posterius asseritur *hic*, *Mascard. concl.* 1199. *num.* 4. quia præsumtio contra eum militabat, quia forte Tutorium ad domum ejus missum erat, vel publice notum erat. Quia ex denunciatione ad domum facta præsumitur notitia, *Tiraq. de retr. consang.* §. 9. *Gl.* 2. *num.* 40. & tutor igitur, ex quo scivit, se tutorem, suo periculo cessat, *l. 1. §. 1. ff. de adm. tut. Gutier. p. 8. c. 1. num.* 100.

L. Temporis. ult.

SUMMARIA.

An tutor ex male Curatoris administratione finita tutela pupillo teneatur? 1.
An finita tutela, finiatur etiam periculum tutelæ? 2.

1 Quæritur: *An finita Tutela, si Curator male administrat, tutor teneatur, eo quod Curatorem suspectum non postulaverit?* Resp. quod non, quia officium tutoris finem accepit, *hic & l. 33. ff. de adm. tut.* nisi se sponte immiscuit, *l. 11. ff. de peric. tut. ibique Auct.* ubi, si negotium prioribus sit connexum, tenetur actione tutelæ, *d. l.* 11. Si non connexum, Actio Neg. Gest. *lib.* 13. *ff. de tut. & rationibus &c.* Plane quædam ita connexa sunt, ut ea tutor etiam post pupillarem ætatem exequi teneatur, ut puberem admonere de petendo Curatore, quando tutor nondum reddidit rationes, per *l. 5. §. 5. de adm. tut.* item Appellationem prosequi, per *l. 27. ff.*
2 *de appell.* Collige: Finita tutela finiri etiam periculum tutelæ, nisi sponte se ingerat, vel ex necessitate certa negotia perficiat, ita tamen, ut illo casu fidejussor tutoris non teneatur, sed hæc *l. 46. §. 4. ff. de adm. tut. ibique Auct. Jo. Franc. Balthas. d. t.* 5. *resol.* 20. *num.* 5.

TITULUS XXXIX.

Quando ex facto Tutoris vel Curatoris minores agere vel conveniri possunt.

L. Juliana. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Curator curatela finita non teneatur. 2.
Tutores & Curatores ex contractu in officio celebrato non obligantur. 3.
An & quanam hoc casu contra pupillum detur actio? 4.
Ratio decidendi. 5.
Exceptio. 6.

1 Nomine Julianæ minorennis Curator ejus condemnatus est, Quæritur: *An finita curatela executio contra Julianam ipsam, an vero contra eum, qui fuit Curator instituenda*
2 *tuenda sit?* Et sententia est certa, Curatorem, curatela finita, non teneri, sed ipsam
3 Julianam utili actione conveniendam. Evidenter ergo ex *hac lege* probatur; Tutores vel Curatores non teneri ex contractu in officio celebrato, *hic & l. 1. quando Fiscus priv. Jo. Franc. Balthas. d. tit.* 5. *res.* 10. *num.*
4 1. *Beer. dec.* 80. *num.* 2. Sed actionem judicati dari contra pupillum vel minorennem,
5 quia tutor, quicquid egit, pupilli nomine egit, & ipse pupillus egisse videtur, *Surdus*
6 *dec.* 2. *q.* 7. *num.* 5. nisi tutor res ejus possideat, neque exhibeat, *Gutier. p. 2. c. ult. & p. 2. c. 4. num.* 12. nisi etiam suo nomine se pro pupillo obligaverit, vel si ex dolo vel culpa ejus agitur, *Coler. de proc. execut. p. 2. c. 3. num.* 258. *Carpz. in process. tit.* 25. *art.* 1. *num.* 30. vel nisi agatur pro expensis temerariæ litis, tunc enim etiam contra tutorem executio fieri potest, *Gutierrez d. c. 4. num.* 18. Conf. *Besold. cons.* 113. *num.* 27.

L. Etsi. 3. L. Si hi. 4. & L. ult.

SUMMARIA.

An & quatenus pupillo per tutorem dentur actiones? 1.
Si tutor pecuniam tutelarem mutuo dederit alteri, & sibi stipulatus sit, quanam detur actio? 2.

1 Regula est: per tutorem pupillo actionem non quæri, nisi in certis causis, quando scilicet in utilitatem pupilli contrahit, non suam, *l. ult. h. t.* ratio in *l. 11. §. 6. ff. de*
2 *pign. act. l. 73. §. ult. de R. J.* Si autem tutor pecuniam pupillarem mutuo dedit alteri, & sibi solvi stipulatus sit, datur actio ex stipulatu pupillo. Utilis tamen, non directa, *l. 2. h. t. l. 9. ff. de adm. tut. ibique Auct. Mont. c. 31. effectu 4. num. 5. & seqq. Dn. Richter. dec.* 14. *n.* 1. Et idem in Curatore, *Montanus d. l.* cum uterque censeatur habere Mandatum cum libera, si sine stipulatione dedisset, da-

retur

de contr. tut. jud. Carpz. p. 2. *c.* 11. *def.* 43. sed non Educator; sic proximus Agnatus est Tutor, sed non semper Educator, *l.* 2. *h. t.*
3 Ille autem, cui Judex educationem pupilli injungit, eum educare tenebitur, *l.* 1. *h. t.*
4 *&* *l.* 1. §. 2. *ff. eod.* Collige etiam: Substituto non esse facile committendam educationem, *l.* 1. §. 1. *ff. h. t.* maxime extraneo, *Vivius dec.* 19. *Menoch. d. cas.* 168. *num.* 16. *& cons.* 64. *num.* 18. *Gutierrez d. l. n.* 7. imo nec
5 semper Fratri, si non mores probati, Conf. *Surdus d. l. num.* 31. *& seq. & Gutierrez num.* 8.
6 Collige etiam ex *l. fin.* si mater in tertia vel minima parte pupillo succedat, licet ad secundas nuptias se contulerit, si tamen probæ sit opinionis, non est male præsumendum de materna educatione, *Mont. d. l. n.* 245. licet non displiceat *Surdo d. l. num.* 19. Conf. *Ant. Fab. l.* 5. *tit.* 30. *def. un. & Hartm. Pist. obs.* 98. qui cum *Carpz. d. p.* 2. *const.* 11.
7 *def.* 42. statuit, matrem apud nos Christianos arcendam esse ab alimentatione, sed hoc hodie raro fieri videmus: si tamen cognati petant ex justa ratione, ut a matre binuba separentur liberi prioris matrimonii, voto
8 huic deferendum puto. Suspectam etiam mater se reddere potest, si, ut interdum fit inæquales nuptias filiæ procuraverit, *Surdus d. l.* 23. *Menoch. num.* 6. *& Gutierrez. n.* 14.

TITULUS L.

De alimentis Pupillo præstandis.

L. Pupillus. 1.

S U M M A R I A.

Alimenta a quonam sint determinanda. 1.
Unde ante determinationem alatur. 2.
An ad alimenta pertineant etiam ad addiscendas disciplinas necessaria? 3.
An universus reditus in alimenta deputetur? 4.
Quid tutor caveat. 5.

1 Alimenta, si a Tutore non præstentur,
2 determinanda sunt a Præside, & alendus est interim ex suis bonis, licet ei controversia status moveatur. Ratio in Edicto Carboniano, *l.* 2. *C. de Carb. edicto.* Considerandæ autem est qualitas personæ, ut & bonorum, ac horum quantitas, consuetudo familiæ, regionis, *Menoch. lib.* 2. *A. Q. cas.* 169. *Gutier-*
3 *rez p.* 2. *c.* 3. Debent etiam determinari ea, quæ ad disciplinas addiscendas sunt necessaria, Filiis non tantum, sed & Filiabus, *l.* 4. *ubi pupilli educari deb. Surd. tit.* 1. *q.* 105.
4 *n.* 7. *Berous lib.* 1. *cons.* 186. *n.* 9. Nec universus reditus in alimenta deputetur, sed semper ex reditu quid debet superesse, *l.* 3. §. 1. *ff. h. t. Montan. d. reg.* 9. *n.* 222. *& seq. Colerus de alimentis lib.* 2. *c.* 2. *n.* 35. *Surdus de ali-*
5 *mentis tit.* 4. *qu.* 4. *n.* 9. Cavere enim debet Tutor, ne vendat proprietatem, sed potius ad mendicandum Tutorem mittere debere pupillum aut minorem, quam ut pro alimentis vendat proprietatem rei frugiferæ, tradit cum Alberico *Dn. Koppen. p.* 1. *decis.* 63. *n.* 28.

L. Quod plerumque. 2.

S U M M A R I A.

An semper expediat Præsidem pupillo determinare alimenta. 1.
Quid si tutor sine auctoritate judicis præstiterit, an finita tutela hac repetere possit. 2.
Non expedit semper, ut secreta pandantur patrimonii. 3.
Alimenta a tutore præstita secundum arbitrium boni viri dijudicanda sunt. 4.
An tutor arbitrio boni viri donationes remuneratorias facere possit? 5. 6.
Quasnam expensas tutor possit repetere? 7.
An expensas durante tutela possit ipse sibi solvere? 8.
Non ferendus est juvenis, qui, dum alitus est, aut studiis imbutus, sumtus tutori recusat. 9.
Limitatur. 10.
Tutor de suo pupillum aluisse præsumitur, si nulla sunt pupilli bona. 11.
An tutor pupillum pauperem de suo sine spe recuperandi alere teneatur? 12.
An quos proximos ejusmodi pupillus educandus mittatur? 13.

1 Præses vel Judex solet determinare alimenta pupillo præstanda, Vid. *l.* 3. *ff. ubi pupillus morari.* Sed interdum pupillo id non expedit, quia forte non prodest propalare vires hereditatis, & secreta, ideoque
2 Tutor ipse sine auctoritate judicis alimenta præstare potest pupillo, sed quæritur: *An hæc finita tutela repetere possit?* Affirm. ratio in *l.* 2. *supr. de N. G.* Nota bene; præsumi pupillo alimenta præstita a Tutore, ratio in *l.* 46. *ff. de O. & A.* de Alimentis autem pupillo decer-

decernendis plura videantur apud *Jo: Gutierrez p. 2. cap. 3. & Montanum d. l.* Colligitur ex
3 hoc: I. Non expedire semper, ut pandantur secreta patrimonii, partim ne incurrant heredes oculos invidorum & alienis bonis inhiantium, partim ne notum fiat æs alienum, *Montan. c. 32. reg. 5. n. 97. Gutierrez in*
4 *l. nemo potest n. 413. de legat. 1.* II. Si Tutor alimenta præstitit, ea secundum arbitrium boni viri dijudicanda esse, an modum excesserint, vel non, *Menoch. lib. 2. A. Q. cas. 169.* III.
5 Ad studia teneri Tutorem alimenta & subsi-
6 dia conferre. Et sic IV. etiam potest donationes remuneratorias arbitrio boni viri facere, *argum. l. 12. §. 3. ff. de adm. tut. Menoch.*
7 *lib. 2. cas. 173. Gutierrez p. 2. c. 11. n. 9.* V. Expensas potest repetere Tutor vel Curator, si modicæ sint; & probabiles, *Surdus de adm. tut. 3. qu. 7.* Nam si id, quod in res pupilli impensum est, actione tutelæ contraria repetitur, quanto magis id, quod in perso-
8 nam pupilli impensum est: Imo sibi ipsi etiam durante Tutela vel Curatela has expensas solvere potest, *l. 35. §. ult. ff. de adm. tut. Surdus d. qu. 7. n. 15.* & has expensas repetet Tutor, licet pupillus tutori operas quasdam præstiterit, quia hæ operæ cum labore tutelæ compensantur, si tutori nullum promissum salarium, *Surd. tit. 6. qu. 14. n. 18.*
9 Demum Collige: non ferendum esse juvenem, qui, dum alitus est, aut studiis imbutus, sumtus recusat, quasi vento vixerit, aut nullo liberi hominis studio imbui me-
10 ruerit, nisi per alium se consecutum alimenta probet; & sic est præsumtio juris, &
11 præsumitur tutor de suo aluisse, si nulla sint pupillo bona, *Menoch. lib. 6. præs. 71. Alciatus lib. 6. de præs. reg. 1. præs. 50. Mascard. concl. 77. n. 7.* &
12 quos hic *Barb.* allegat; sane si nullæ sint facultates pupilli, non tenetur de suo alere Tu-
13 tor sine spe recuperandi, sed mittendus ad proximos, qui habent spem succedendi, *Carpzov. lib. 4. resp. 59.* aut si plus necessario impenderit, quam quod est in reditibus, repetit, *Dn. Mevius p. 4. dec. 10.*

TITULUS LI.

Arbitrium Tutelæ.

L. Cum Tutelæ. 1.

SUMMARIA.

An falsa testatoris summa tutori præjudicet, ita ut eam rationibus suis inferre teneatur? 1.
Tutor non ad æstimationem patris, sed secundum rei veritatem rationes reddere debet. 2.
Liberi non tenentur stare æstimationi bonorum viliori in præjudicium legitimæ a parente factæ. 3.
Nec in simili casu conjux. 4.
Disponere de bonis suis lex testatori, non mentiri, concessit. 5.

1 Testator in testamento dixit, se in bonis habere 3000. quum tantum reperiantur 2000. Quæritur: *An hoc tutori præjudicet ut 3000. inferre in rationes teneatur?* Neg. Sed probare potest Tutor, minus in bonis esse, quia verbis testamenti enunciativis non statur, sed dispositivis, *Vid. l. 10. commun. utriusque judic. & l. 6. supr. de probat. Masc. concl. 622. per totam, Cothman vol. 1. cons. 47. n. 22. Klock. vol. 1. cons. 29. n. 301.*
2 Et ideo apparet, Tutorem non secundum æstimationem patris, sed secundum rei veri-
3 tatem teneri reddere rationes, quemadmodum liberi etiam non tenentur stare æstimationi bonorum viliori, præjudicium Legitimæ a parente factæ, *Cardin. Tusch. concl. 53. n. 62. lit. H, Carpzov. p. 3. jurispr. const. 12.*
4 *def. 9.* Sicut & conjux non tenetur stare æstimationi bonorum factæ a conjuge altero, si præjudicium in portione statutaria timeat,
5 *Carpzov. p. 3. const. 7. def. 11.* nam disponere de bonis suis concessit testatori lex, non vero mentiri.

L. Nomina. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quæstio inde deducta. 2.
Quamnam culpam circa nomina exigenda tutor negligens præstet? 3.
Quamnam circa prædiorum emtionem? 4.
Quamnam in nominibus contrahendis? 5.
An finita tutela, pupillus nomina paterna & a prio-

a priore tutore contracta agnoscere tenea-tur? 6.
An tutor suam diligentiam, an vero pupillus negligentiam tutoris probare debeat? 7.
Interpretatio legis alia. 8.

1 Nomina Paterna tempore susceptæ tutelæ erant idonea, sed cum ea per negligentiam tutoris non exacta essent, factum, ut minus idonea fierent, & eo casu Tutor illud damnum pupillo præstabit, *hic & l. 18. supr. de*
2 *admin. tut.* Sed Quæritur: *An si levis tantum tutoris culpa intervenisset, tutor etiam teneatur?* Et videtur negandum ex *hoc textu.* Vid. *Pegg. de tut. qu. 19. n. 3. & Jo. Gutierrez*
3 *p. 3. c. 1. n. 98.* Nam *hæc lex* latam culpam & negligentiam requirit, quia hic sermo de creditis, quæ pater ideo contraxit, ut apud debitorem pro usuris manerent, non vero de creditis, quæ statim solvenda erant, v. g. si merces venditæ, *Dn. Mev. p. 4. dec. 11.* Et forte non est sine magna molestia, morosos præsertim debitores ad solutionem compellere, & periculosum Tutori est debitum exi-
4 gere & pecuniam in cista habere, & sic quamvis alias Tutor etiam ad levem culpam obligetur, ut & eo casu, si prædia emit durioribus conditionibus, *l. . . §. 2. ff. de admin. tut.* Tutor latam tantum culpam præstat, ut *Jac. Cujac. ad hunc tit.* notat. *Schultes ad Mod. Pist. lib. 3. qu. 126. n. 3. Martm. Pist. p. 1. qu. 49. n. 10. Carpz. p. 2. const. 11. def. 25. Gutierrez*
5 *p. 2. c. 16. n. 11. Montan. c. 39. n. 56.* Sed in ceteris rebus, atque in specie in Nominibus contrahendis levem præstat culpam, *Carpzov. d. disp. 25. Berlich. p. 3. concl. 12. n. 25.*
6 Collige etiam ex his: Finita tutela teneri pupillum agnoscere nomina paterna, & a priore Tutore contracta, si secundi tutoris culpa lata non sint inidonea facta, *Carpz. d.*
7 *const. 11. def. 24.* Quæritur autem: *An tutor debeat suam diligentiam probare, an vero pupillus negligentiam tutoris probare debeat?* Resp. Distinguendo, an culpam in contrahendo nomine contractam dicat pupillus, an vero in non exigendo, ut illic Tutor diligentiam, hoc casu pupillus negligentiam probare debeat, in nomine paterno, in proprio nomine tutori incumbit probatio, *Martm. Pist. d. qu. 49. Schultz ad Mod. Pist. d. qu. 126. n. 31. Carpz. d. Const. 11. def. 26.* Ali-
8 ter hanc interpretatur *Finckelthaus. obs. 35. n. 17. & seqq.* scilicet quod Imperator fuerit interrogatus de culpa lata, & sic de ea tantum respondisse, idem forte dicturus de culpa levi, si de ea fuerit interrogatus, & ideo tradit, tutorem, qui paterna nomina idonea, quæ fuerunt tempore susceptæ tutelæ, non exegit, de culpa levi etiam teneri. Sed receptior est sententia, quam ex hac lege secunda communiter depromunt *DD.* & contrariis textibus responderi posset.

L. Si Curator. 3.

SUMMARIA.

Quænam contra tutorem, ex deposita pecunia prædium jussu judicis comparantem, pupillo detur actio? 1.
An electio pupillo competat? 2.
An habeat actionem hypothecariam? 3.
An tutor pupilli nomine contrahere voluisse præsumatur? 4.
An semper actus præsumatur fieri nomine proprio? 5.

1 Judex deponi jussit pecuniam, ut ea comparentur prædia, Tutor sibi ex ea comparat prædium, *quæ actio detur pupillo contra tutorem?* Resp. Actio Realis ad prædium comparatum, exemplo militis, *l. 8. C. de R. V.* vel actio Personalis ad pecuniam cum usuris maximis, id est centesimis restituendam, *l.*
2 *38. ff. de neg. gest.* & electio competit pupil-
3 lo, Imo etiam habet pupillus actionem hypothecariam, hæ tres actiones concurrunt. Idem in minoribus, Ecclesiis, &c. Vid. *Carpzov. p. 4. jurispr. 28. def. 109.* Liberum igitur pupillo, an jure dominii rem a tutore emtam vindicare velit, an vero jus pignoris exercere, *l. 7. ff. qui potiores, l. 3. ff. de rebus eorum &c.* si hoc ei utilis, quam rem habere, *Dn. Carpzov. d. const. 2. def. 22.*
4 Præsumitur autem Tutor magis pupilli nomine contrahere voluisse, licet contrarium dixerit, ne duplicis culpæ reus habeatur, *l. 46. §. 2. ff. de adm. tut. Mascard. concl. 38. n. 2. Carpz. d. l. def. 38. Gutierrez p. 2. c. 10. per tot.* ubi plures allegat, & etiam ad alios admi-
5 nistratores extendit. Nam licet actus in dubio præsumatur fieri nomine proprio, *l. & magis 4. ff. de solut. l. 28. ff. mandati*, hæc tamen præsumtio cessat in tutore vel curatore, quando facit id, ad quod faciendum est obligatus, & ideo licet faciat nomine suo, præsumitur tamen facere nomine pupilli, ut delictum evitetur, ut tutor qui contradiceret, allegaret propriam turpitudinem, *Cons. Sal-*

Salgado in labyr. credit. p. 1. cap. 24. n. 45. & Barbos. locupl. lib. 1. cap. 25. axiomate 54. Parisius vol. 1. consf. 80. n. 17. & seqq. Sed hæc ita, si ex pecunia, vel re ad pupillum pertinente contrahat, *Menoch. lib. 3. præs. 49. n. 5.* secus si de re sua contrahat, tunc potius proprio nomine videtur contraxisse, quam alieno, *Masc. concl. 1399. n. 9. Carpz. d. def. 38. n. 3.*

L. Eum. 4.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Tutor ex transacto quæ solvit, non ut paternam hereditatem pupillo omissam restitueret, sed quod male pupillum abstinuerit, solvit. 2.

1 Tutor propter æs alienum, quod tamen totam hereditatem non absorbet, abstinuit pupillum ab hereditate paterna, ideoque pupillus finita tutela propter lucrum hoc cessans contra tutorem agit, quæ lis tamen Transactione finitur, Creditores autem paterni conveniunt pupillum ex ea causa, quia quæ transactione consecutus, ut heres patris, & intuitu paternæ hereditatis accepisse videatur: Sed Resp. non posse conveniri pupillum. Ratio in versic. *Nil quippe &c.*
2 Cujus hic est sensus; quod Tutor ea, quæ ex transacto solvit non propterea solverit, ut paternam hereditatem omissam pupillo restitueret, sed suam tantum lueret culpam, & solveret interesse, quod male pupillum abstinuerit.

L. Omnes. 5.

SUMMARIUM.

Si plures Tutores, coram quo judice sint conveniendi?

Quando plures sunt Tutores, tunc omnes coram uno judice sunt conveniendi; qui scilicet eorum omnium Judex sit, *hic & l. 2. ff. de quib. reb. adeund. jud.* ne scilicet continentia causæ dividatur, *l. 10. supra de jud.* nec in plures lites pupillus distrahatur. Et sic vides omnes Tutores, vel eorum heredes, coram uno eodemque judice vocari debere, ne continentia causæ dividatur, *P. Montan. d. tract. c. 89. num. 2. 6. & seq.* si ergo Tutores a diversis judicibus, vel ex diversis Jurisdictionibus dati, coram supremo omnium judice debeat conveniri. Et alias unus sine alio reddere rationem nequit, cum simul tota reddi debeat ab omnibus, *l. 13. ff. de manum. testam.* nisi uni tantum sit administratio injuncta, vel ab ipso judice sit divisa, *Gutierrez. d. p. 3. c. 1. num. 111. Wesenb. consf. 47. num. 24. Carpz. lib. 5. resp. 92.*

L. Cum interdictæ. 6.

SUMMARIA.

An pupillus contra tutorem, rem majoris pretii pro minori vendentem, licet ratum habuerit, ad id, quod justo deest pretio, cum usuris agere possit. 1.
Alius legis casus. 2.
Tutoris heredes ob fraudulentam patris sui administrationem ad interesse conveniri possunt. 3.
An pupillus eligens unum ex iis, qui administrarunt, petere tutorem possit, ut sibi cedatur actio. 4.
Ob dolum aliquid pupillo præstans, nec cessionem petere potest, nec actionem habet utilem. 5.

1 Tutor prædium majoris pretii minori pretio vendidit, pupillus major factus hanc venditionem ratam habuit, sed Quæritur: An ad id, quod deest justo pretio, agere contra Tutorem possit cum usuris? Quod Affirm. aliud enim est ratam habere æstimationem, & sic electio est pupilli, an eum contractum servare velit, vel non, sicut etiam in *l. Julianus 13. §. 17. ff. de act. empti:* Sed hanc legem de immodica & enormi læsione ultra dimidiam intelligit *Menoch. consf. 412. num.*
2 *64.* Vel potest etiam lex intelligi de eo casu, si Tutor partem pretii accepti intercepit, quæ lectura litteræ videtur propior. Primo autem agere debet contra eum, qui alienavit & gessit, postea etiam contra eum, qui non gessit, vel si omnes gesserint, contra singulos contutores in solidum. Collige
3 ex *hac lege*: I. Tutoris heredes ob fraudulentam administrationem tutoris, ad interesse conveniri posse: II. Primo conveniendos esse Tutores vel eorum heredes, qui gesserunt, nisi alteri contutori mandaverint administrationem, aut satisdationem contutores acceperint, sicut & Negotiis Gestis æqualiter tenentur gerentes & non gerentes, *l. tres*
4 *tutores 55. ff. de admin. tut.* Demum collige: posse tutorem petere, ut sibi cedatur actio, & sic habet beneficium actionum cedendarum,

eum, sive ex communi, sive ex alterius culpa conveniatur; quod hoc fine petit, ut si ad meliorem fortunam alter pervenerit, actionem contra eum instituere valeat, *l.* 1. §. 13. *ff. de tut. & rat. Schneidew. ad §. si ex testamento*, *num.* 15. *Inst. de satisdat. tut. Gutierrez p.* 1. *c.* 15. *num.* 28. Licet habeat utilem actionem sine cessione, *d.* §. 13. *P. Greg. lib.* 13. *synt. c.* 10. *num.* 14. *Jo. a Sande de cession.*
2 *c.* 6. *n.* 57. qui autem ob dolum suum præstitit aliquid pupillo, nec potest petere cessionem, nec utilem actionem habet, *d. l.* 1. §. 14. *ff. de tutela & rat. Celsus Bargalius de dolo lib.* 4. *c.* 4. *num.* 36.

L. Quicquid. 7.

SUMMARIA.

De quanam culpa tutor teneatur? 1.
Montanus *notatur*. 2.

1 Quamvis tutela non tutoris, sed pupilli gratia suscipiatur, per *l.* 18. *ff. commodati, & l.* 23. *de R. J.* Tutor tamen non tantum de lata culpa, nisi in *l.* 2. *h. t.* sed etiam de levi tenetur, *l.* 1. *ff. de tut. & rationibus*, & id certi juris esse ait *Carpz. d. const. disp.* 35. *& lib.* 5. *resp.* 40. *num.* 9 *Hartm. Pist. disp.* 449. *num.* 9. *Petr. Gregor. lib.* 13. *c.* 10. *num.* 5. *Dn. Mevius ad jus Lubec. lib.* 1. *t.* 7. *art.* 5. *n.* 5. *Treutl. & ibi Bacchov. d. disp.* 9. *th.* 5. *lit. C.* Qui totum hoc favore pupillorum introductum dicunt. Nec vero ex eo, quod in *l.* 4. *supr. de peric. tut.* solus casus excipitur, colligendum est, etiam levissimam culpam esse præstandam, cum in *ll. Cod.* a contra-
2 rio sensu non argumentemur, licet dissentiat *Montanus c.* 36. *num.* 8. *reg.* 3. Et hæc culpa levis etiam in non acquisitis lucris attenditur, adeo, ut tutor ad interesse teneatur, *v. g.* si voluit aliquis pupillo legare, quod impedit tutor, *Glossa & Salyc. hic & P. Mont. c.* 39. *num.* 45. licet aliter *Gutierrez. p.* 2. *c.* 14. Hæc culpa levis etiam præstanda, si nomina ipse contraxit Tutor, *Hartm. Pist. vol.* 1. *q.* 49. *num.* 9. *& seqq. Dn. Mevius d. dec.* 11.

L. Tutores. 8.

SUMMARIA.

Actioni tutelæ quando præscribatur? 1.
Tutor & heredes ejus usque ad 30. *annos conveniri possunt*. 2.
Quibus remediis tutor ab actione liberari possit? 3.
An & in quantum redditio rationum tutori a testatore remitti possit? 4.

1 Actioni Tutelæ non præscribitur longo tempore, id est, 10. vel 20. annis, quia scilicet est actio Personalis, per *l.* 5. *C. quibus non obstat longi temp. præscriptio*, sed præscribatur tantum 30. annis, ab adepta pubertate enumerandis, *l. sicut* 3. *C. de præ-*
2 *script.* 30. *ann.* Collige ergo: Tutorem aut ejus heredes usque ad 30. annos posse conveniri actione Tutelæ ad rationes reddendas, *Boer. dec.* 59. *num.* 1. *Cavalcan. de tutore & curat. num.* 202. *Gutierrez p.* 2. *c.* 2. *num.* 27. No-
3 tetur etiam: Per Transactionem vel Novationem, vel pactum liberatorium, posse tu-
4 torem ab actione tutelæ liberari. Sed quæritur: *Si testator redditionem rationum tutori remiserint*, an tutor plane conveniri non possit? Resp. Non prodesse id omnimodo tutori, *l.* 5. §. 7. *ff. de admin. tut.* Sed tantum scrupulosa inquisitio remissa videtur, *l.* 119. *de legat.* 1. & culpa tantum remissa videtur, *Hillig. in Don. lib.* 15. *cap.* 20. *lit. D*, & quidem levis, *Muñoz de Escobar de ratiociu. c.* 5. *n.* 16. Conf. *Gutierrez d. p.* 3. *c.* 1. *n.* 32. non vero dolus, *Tuschus lit. T concl.* 442. *n.* 19.

L. Tutorem. 9.

SUMMARIUM.

Casus legis.

Tutor meus matri cessit administrationem bonorum meorum, & mater ipsi promisit indemnitatem: cum adultus factus essem, agere volo adversus matrem, videtur quod possim, ob minuendas lites & favorem pupillaris ætatis; Sed Resp. quod non, quia mater non mihi, sed tutori indemnitatem promisit, ergo mecum nihil agit, sed cum tutore agendum est, ut rationes reddat & reliqua restituat, nam tutor ex quasi contractu mihi obligatus est, qui condemnatus regressum habet contra matrem ex stipulatu; nec hæc SCto Vellejano juvatur, quia ob suum factum se obligavit; sed si tutor non sit solvendo, statim me utilem actionem habere volunt, imo pupillum habere actionem Negotiorum Gestorum, non ex stipulatione, de qua hic tantum quæstio est, sed ex gestione negotiorum suorum.

L. Si

L. Si defunctus. 10.

SUMMARIA.

An ex hoc, quod tutor tempore suscepta tutelæ pauper & postea dives repertus fuerit, fraus ejus probari possit? 1.
Acquisita a tutore durante tutela a pupilli bonis quæsita non præsumuntur. 2.
Quilibet sua industria dives factus præsumitur. 3.
Nisi conjectura sit in contrarium. 4.

1 Quæritur: *An ex hoc fraus tutoris probari possit, si tempore suscepta tutelæ pauper, & postea dives reperiatur?* Resp. quod non, quia industria sua, vel successione, aliisque modis potuit augere patrimonium, adeoque in dubio sequimur honestiorem conjecturam, ut evitetur delictum. Vid. *Mascard. de probat. vol.* 3. *concl.* 1399. *num.* 9. *& seq. Montan. de tutel. c.* 36. *reg.* 2. *num.* 15. *& seqq. ubi n.* 17. excipit casum, nisi tutor in redditione rationum defecerit. Ex hac notabili *lege* ergo
2 probatur: Acquisita a tutore, durante tutela, non præsumi quæsita e bonis pupilli,
3 tum ne præsumatur delictum, quod facile præsumendum non est, *l. merito ff. pro socio*, tum quia quilibet præsumitur sua industria factus esse dives, *Pacian. de probat. lib.* 1. *c.* 54. *num.* 25. *Menoch. lib.* 6. *præs.* 20. *Mascard. concl.* 1392. *num.* 9. *& seq. Gutierrez p.* 3. *cap. ult. num.* 2. *Jo. Balth. d. tit.* 5. *resol.* 6. *num.* 9. quam Conclusionem extendunt ad Curatorem, & alios rerum alienarum Administratores, ad Matrem, &c. *Gutierrez & Balthas. dd.*
4 *locis*. Sed limitant, nisi sit conjectura in contrarium, vel nulla sit industria penes tutorem &c.

L. Tutor. 11.

SUMMARIUM.

An tutor etiam de connexis administratis finita tutela teneatur?

Si quæ Tutor finita tutela, ut connexa, administraverit, juxta *l.* 6. *supr. de peric. tut.* de iis etiam finita tutela tenetur, sed de aliis non, quia periculum præteritæ administrationis ad eum pertinet, *d. l.* 6. Sed Notandum: duplici ratione fieri posse, ut tutor in administratione permanserit, primo quia vult continuare Cautelam cum tutela, & tunc usque ad tempus majorennis ætatis obligatus est ad rationes reddendas; deinde vero ob connexa negotia, quia vult negotia in tutela inchoata ad finem producere: illo casu tenetur ad gestionem usque ad ætatem majorennem, hoc casu, ad rationem reddendam de illo tantum negotio, illud habet actionem negotiorum gestorum, hoc vero actionem tutelæ, *l.* 13. *ff. de tutela & rat. distrah.*

L. Tutelæ actio. 12.

SUMMARIUM.

Cui & contra quos detur directa pupilli actio?

Tutelæ Actio directa ut datur pupilli heredi, *hic & l.* 1. §. 17. *ff. de tut. & rationibus*, *l.* 33. §. 2. *ff. de admin. tut.* ita etiam datur contra heredem tutoris, *l.* 1. §. 16. *ff. de tut. & rationibus*. Vid. infr. *de heredibus tut.* quia est rei persecutoria.

L. Veteris. ult.

SUMMARIA.

An assertio tutoris plus in bonis pupilli, quam revera est, asserentis, isti præjudicet? 1.
Annon probatio justi erroris, quo modus fuisset ad credendum, rem esse pupilli, admittatur? 2.
Quatenus hæc præsumtio non valeat? 3.
Tutor, antequam gerat, Inventarium conficiat. 4.
Pœna. 5.
An etiam mater & tutor honorarius? 6.
An pater legitimus administrator? 7.

1 *Princip.* Tutoris assertio, quia plus in bonis pupilli esse dicit, quam revera est, tutori non præjudicat, sed, si Inventario publico res suas inscribi curaverit, licet postea errorem alleget, ex eo tamen Inventario publico, contra tutorem oritur præsumtio juris & de jure, *Jo. Pet. Surdus dec.* 184. *num.* 3. Ratio in *fine principii*: *Neque enim sic homo simplex (imo stultus) reperietur, qui aliquid contra se in Inventario scribi patiatur*, & ratio, partim in favore pupilli, partim in solemnitate Inventarii, contra *l.* 18.
2 *C. de probat.* Sed quæritur: *Annon admittatur probatio justi erroris, quo motus fuisset ad credendum, rem esse pupilli?* Quod affirmant, quia error etiam in proprio facto, præsertim si causam justam habeat, solet in damno vitando non obesse, *l.* 22. *ff. de condict. indeb.*

Ergo lex hæc restringenda est, si tutor fraudulenter, vel scienter, ob simulationem, aliumque finem similem, non ex justo errore res suas inscripsisset, *Gutierrez p. 2. c. 2. num. 103.* nec valet hæc præsumtio in præjudicium tertii, *Gutier. d. l. num. 106. Menoch. lib. 6. de præs. 97. num. 9. Mont. c. 33. reg. 5. num. 67.* nec pertinet ad immobilia, quæ occultari non possunt, *Menoch.*
3 *d. l. num. 6. Gutierrez num. 107.* nec valeret hæc præsumtio, si fateretur pupillus, non esse falso insertam Inventario, cum per confessionem adversarii admittatur etiam probatio contra præsumtionem juris & de jure, *Ant. de Padilla in l. error C. de juris & facti ignor. num. 32.* quamvis hujus legis dispositionem etiam ad confessionem, factam in scriptura privata, extendant, *Gutierrez d. l. num. 108. Menoch. d. l. num. 4.* de quo tamen valde dubito, quia expresse hic inter confessionem aliam, & solemne Inventarium distinguitur.
4 §. 1. Tutor antequam gerat, Inventarium conficere debet, quod si negligat, ut
5 suspectus cum infamia removetur. Interdum & aliis pœnis coercetur juxta *l. 1. §. fin. ff.*
6 *de susp. tut.* Et hoc etiam in Matre locum habet, quia lex non distinguit, *Gutierrez p. 2. c. 1. num. 12. & 15. Montan. d. reg. 5. num. 24.* & in tutore honorario, quia ei solvi potest, *l. 14. §. 1. ff. de solut. Gutier-*
7 *rez d. c. 1. num. 53.* Sed non habet locum in Patre legitimo administratore, *Montan. d. l. num. 88.* quia juxta Communem sententiam, nec ad rationum redditionem tenetur, *Mynf. cent. 2. obf. 93.* Excipitur: 1. Nisi testator remiserit confectionem Inventarii per *hunc §.* quo tamen casu librum rationum conficere tenebitur, *Gutierrez d. c. 1. num. 113.* Imo Judex ob utilitatem pupilli, ex causa aliqua suspicionis, potest tutori Inventarii Confectionem injungere, *Covarr. lib. 2. resol. c. 14. num. 4. Molina disp. 293. num. 12. Balthas. d. t. 5. res. 4. num. 13.* : 2. Nisi alias res essent perituræ, *l. 7. pr. ff. de admin. tut.*

TITULUS LII.

De dividenda tutela, & pro qua parte quisquis tutorum conveniatur.

L. Si post. 1.

SUMMARIA.

An pupillus, plures habens tutores, qui omnes sunt solvendo, contra unum in solidum agere possit? 1.
An tutores habeant beneficium divisionis? 2.

1 Quando pupillus plures habet tutores, & omnes tempore depositi officii sunt solvendo, contra unum agi in solidum non potest, vide *l. 3. C. de prob.* (Sed si non sint solvendo, contra unum in solidum agi potest, *l. 1. §. 11. ff. de tut. & rat.*) Nam quamvis omnes in solidum obligentur, cum quilibet habeat potestatem in solidum administrandi, & tutela ipsa individua sit, & unius factum collegæ imputetur, quod eum suspectum non postulaverit, & ita consulatur pupillis, quas rationes recenset *Montan. c. 39.*
2 *n. 94. & seqq.* habent tamen tutores beneficium Divisionis, si omnes tempore depositi officii sint solvendo. Nam si postea aliquis inidoneus fiat, hoc non culpa contutoris, sed Curatoris, vel adulti factum; Imputandum autem hoc est tutori, quod contutor tempore finitæ tutelæ fuerit solvendo, per *d. l. 8. Hill. in Donell. lib. 25. cap. 4. in fine Gutierrez p. 1. c. 15. n. 18.* licet diversum vel contrarium asserere videatur *Tuschus lit. T concl. 437. n. 9.*

L. Si Divisio. 2. & L. ult.

SUMMARIA.

Contra quem tutorem, si plures sint, agi possit? 1.
Quenam ille, qui convenitur, habeat beneficia? 2. 3. 7.
An beneficio cessionis possit renunciari. 4.
Quid si cedere non possit? 5.
In quantum cessio facienda? 6.
Si per provincias divisa administratio, an contutor conveniri debeat? 8.
Quid si, de non gesto agitur, an detur beneficium ordinis. 9.
Administratione a testatore vel judice divisa, quilibet de sua tenetur. 10.
An tutores conventi ob communem dolum habeant beneficium divisionis? 11.

An reliquis etiam beneficiis his denegentur? 12.

1 Si plures sint pupilli tutores, *contra quem agi potest?* Resp. Aut divisio administrationis nulla facta est, vel facta quidem, sed tantum a tutoribus, & tunc in solidum agi potest contra quemcunque, quia pactum tuto-
2 rum pupillo præjudicare nequit. Sed habet ille qui convenitur: 1. Beneficium Divisionis, *d. l.* 1. §. 11. *Carpzov. p.* 2. *const.* 11. *def.* 26. nam hoc beneficium jure novo *per hanc legem* 2. abrogatum non est, siquidem ex eo, quod pupillus contra unum agere possit in solidum, non sequitur: Ergo tutor non habet beneficium divisionis, exemplo duorum correorum, *Cothman. vol.* 2. *cons.* 83. *n.* 154.
3 *&c.*: 2. Beneficium cessionis, & potest petere ut sibi cedatur actio contra tutores, per *hanc l.* 2. *Gutierrez p.* 1. *c.* 25. *n.* 28. *We-*
4 *senb. cons.* 227. Et huic beneficio non, nisi specialiter, renunciari potest, *Montan. c.* 39. *n.* 132. *Gutierrez d. c.* 15. *n.* 30. quia beneficium hoc non competit tempore obligationis, sed solutionis, *Bald. in l.* 13. *C. locati.* Imo licet renunciari posset, potest tamen tutor petere cessionem, cum non obsit cedenti, petenti tamen tutori prosit, *Carpzov.*
5 *lib.* 2. *resp.* 70. sed quid si non possit cedere, quia unum contutorem liberavit, tunc repelletur exceptione pupillus, *per l. si pupillus* 45. *de adm. tut. Card. Tuschus concl.* 457. *n.* 20. *qui citat Castrensem lib.* 1. *cons.* 2. 61. Si autem nulla facta cessio, datur pupillo Negotiorum Gestorum actio, *l.* 30. *ff. de neg. gest.* Sed quia hæc actio non habet hypothecam, data fuit etiam utilis actio, quæ cum hypotheca transit, licet dissentiat, *Bac-*
6 *chov. in Treutl. d. disp.* 9. *thes.* 5. *lit. B.* Cessio autem facienda in solidum, si pro aliena culpa conveniatur, pro parte vero, si pro communi culpa; non autem est petenda cessio, quando quis propter propriam culpam convenitur, *Montan. d. l.* 142. *& seq.* non etiam competit cessio, si ex dolo communi tutor conveniatur, per *l.* 1. §. 14. *ff. de tut. & ra-*
7 *tion.* 7.: 3. Beneficium Ordinis in gestis habet ille, qui non gessit, ut excutiatur prius, qui gessit, *l. ult. C. h. t.* vid. *Gutierrez p.* 1. *c.* 15. *n.* 10. *Hartm. Pist. p.* 1. *qu.* 6. *Carpz. d.*
8 *p.* 2. *const.* 11. *def.* 36. Quod si per provincias divisa administratio, non debet contutor conveniri, *l.* 2. *supr. si ex pluribus tutoribus &c.*
9 Quando vero de non gesto agitur, quia omnium par negligentia, nullum datur Beneficium ordinis, *l. ult. C. si tutor vel curator non gesserit*, *Gutierrez d. c.* 15. *n.* 15. nisi divisa fuerit tutela, & non gesta fuerint inseparabiliter connexa illis, quæ gesta sunt, *per l. tres tutores* 55. §. 3. *ff. de adm. tut. Petr. Gregor. lib.* 13. *c.* 10. *n.* 12. *Rontegullus, ad leg. eandem* 9. *ff. de duobus reis n.* 233. *Hartm. Pist.*
10 *lib.* 1. *qu.* 6. *n.* 33. Si vero administratio a testatore vel judice divisa sit, tum quilibet de sua administratione tantum tenetur, nec ob alterius culpam potest conveniri, nisi propria ipsius culpa concurrat, si non, aut tarde nimis contutorem suspectum postulaverit, *l.* 2. *h. t.* vel alterum non instruxerit, *l.* 47. §. 2. *ff. de adm. tut.* quia hoc casu non ob alienam, sed ob propriam culpam conveni-
11 tur. Sed Quæritur: *An si ob communem dolum conveniantur tutores, habeant beneficium divisionis?* Quæ vetus controversia fuit inter *Azonem & Hugolinum*. Et hujus affirmativam sententiam approbare videntur *DD.* ut communem & æquam, & in *l. si plures* 38. *ff. de admin. tut.* ut apparet ex traditis *Gutierrez p.* 1. *cap.* 15. *n.* 20. *Jo. Franc. Balth. d. tit.* 5. *resp.* 1. *n.* 7. *in fine*, *Hieron. de Cevall. qu.* 845. nam in *d. l.* 38. inter tutores contuma-
12 ces non gerentes locum habet divisio. Licet igitur beneficium Ordinis iis denegetur, per *d. l.* 55. *pr. ff. de adm. tut.* licet etiam beneficium cedendarum actionum iis non detur, per *d. l.* 1. §. 14. *ff. de tutel. & ration.* ex naturali tamen æquitate ipsis tributum Divisionis Beneficium, *Boer. decis.* 59. *n.* 3. *Donell. lib.* 15. *c.* 20. *Zang. de except. p.* 3. *c.* 19. *n.* 16. *& seq.* & citati a *DD.* Non est autem improbabilis conciliatio, si horum sententiam intelligamus de dolo in omittendo, de quo etiam *d. l.* 38. loquitur, *Montan. d. c.* 39. *n.* 155. quam conciliationem laudat, *Cevallos d. l. n.* 8.

TITULUS LIII.

De in litem jurando.

L. 1. 2. 4. & 5.

SUMMARIA.

Contra quem tutorem juretur in litem? 1.

Qui scit & scire debet, quid ratione officii sit faciendum, nec facit, in præsumto dolo est, & ad interesse per juramentum in litem æstimandam præstandum condemnari potest. 2.

1 ADversus Tutorem, Inventarium non conficientem, vel rationum librum non edentem, *Schurf. cons.* 9. *n.* 8. *vol.* 2. (qui *n.* 7.
2 exinde regulam adstruit, quod ille, qui scit aut scire debet, quid ratione officii sit faciendum, & tamen non facit, in præsumto dolo sit & ad interesse per juramentum in litem æstimandam, præstandum condemnari potest, quæ regula non tantum in materia tutelari, sed etiam in aliis materiis locum habet & ita late patet,) aut inordinate factum edentem, *Menoch. lib.* 2. *A. Q. cas.* 208. *n.* 19. vel instrumenta dolose, vel lata culpa detinentem; juratur in litem, ut scilicet minor, seu Curator, interesse illud juramento determinet, modo Tutor non possit prætendere probabilem causam non confecti Inventarii, v. g. Si necessitas faciendi Inventarii, aut scrupulosa redditio rationum ipsi remissa, vel si Tutor velit probare, quæ bona exstiterint, quia cessat illa difficultas probandi, quæ causam dedit juramento in litem, & contra hoc juramentum contrariæ probationes recipiuntur, *Menoch. cas.* 209. *n.* 21. vel si propter simplicitatem aut rusticitatem omiserit, quæ a dolo excusat, *Menoch. d. l. n.* 21. *Montan. de tutel. c.* 32. *reg.* 5. *&* 6. *n.* 26. *& seq.* Sed *an contra tutoris heredem etiam juratur in litem?* Neg. *l. ult. h. t.* Nisi lis cum defuncto contestata, *l. ult. ff. de fidejuss. tut.* aut nisi ipse heres dolo vel culpa
3 instrumenta non restituat, *d. l.* 1. *&* 2. Est enim hæc *l.* 1. species: Heredes tutoris instrumentorum quorundam restitutionem excusabant, Curator adulti agit contra tutoris heredes, Quæritur: *An possit curator admitti ad juramentum in litem?* Et Respondetur quod sic, modo velit; nam curator alias non compellitur, ne sub alieni compendii emolumento anceps perjurium subeat, per *l.* 4. *pr. ff. h. t. Berlich. dec.* 164. *n.* 1. *& seq.* quo pertinent ultima legis 1. verba: *modo si quon-*
4 *dam &c.* In *L.* 2. autem Quæritur: *Quid probandum sit, ut contra heredem tutoris ju-*
5 *retur in litem?* Et Respondetur dolum, vel fraudem, & latam [illegible]m requiri. Et quidem dolum præsumtum hic sufficere, si contra tutorem agatur, probatur ex *l.* 7. *pr. ff.*
6 *de admin. tut.* & hoc in aliis casibus, in quibus in litem juratur, locum habere, tradit *Covar. lib.* 2. *resol. c.* 14. *n.* 5. *&* 6. modo indicia doli non sint levia, *Plotus de in litem jurando* §. 49. *n.* 31. *Schraderus de feud. p.* 10.
7 *sect.* 4. *n.* 188. Nec facio cum illis, qui in *hac l.* 1. speciale esse putant, quod ex culpa lata in lite juretur, ut *Schraderus d. c.* 4. *n.* 185. *Plotus d. tr.* §. 4. *n.* 86. & quos alle-
8 gat *Hillig. in Donell. lib.* 26. *c.* 9. *lit. D*, nam exceptis Criminalibus causis, lata culpa, præsertim versutiæ, dolo æquiparatur, & ideo
9 generaliter hoc intelligimus, quod jusjurandum in litem etiam propter culpam latam præstetur, cum *Donell. d. l. & Hillig. & Duareno, Bronchorst, Busio, Corasio*, quos allegat *Hilliger & Zasius ad l.* 5. *ff. h. t. n.* 19. *Treutl.*
10 *vol.* 1. *disp.* 21. *th.* 12. *lit. P.* Sane juramentum in litem veritatis etiam ob culpam levem præstari potest, *l.* 5. §. *fin. ff. h. t. Don. lib.* 26.
11 *c.* 16. *Setserus de juram. lib.* 5. *c.* 6. *n.* 24. Sed hoc interesse putatur inter tutorem & heredem, ut contra illum etiam ob levem culpam, contra hunc vero ob latam culpam tantum in litem juretur, alia enim ratio tutoris, alia heredis, *d. l.* 4. *pr. &* §. 1. *ff. de*
12 *fidejuss. tut.* Atque ita sentiunt *DD.* communiter, ut apparet ex traditis *Ploti in tr. de juram. in litem* §. 4. *in fine*, sed verius est, contra tutorem etiam tantum ex lata culpa jurari, sed in hoc consistit differentia inter tutorem & heredem, quod ille non proferens instrumenta, simpliciter in lata culpa vel dolo esse præsumatur, heres vero ejus non, nisi instrumenta in hereditate reperta esse probetur, *Bacchov. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 9. *th.* 5. *lit. B*, *Setser. de juram. lib.* 5. *c.* 6. *n.* 18.

Sed

13 Sed post litem contestatam contra heredem
14 etiam juratur, *l. fin. ff. de fidej. tut.* Et Judex debet adultum vel ejus Curatorem volentem hoc casu jurare, admittere, per *l. fin. ff. de fidejuss. tut. Treutl. d. lit. F, Mynsing. dec. 3. cons. 2. n. 89. Jason. in l. si quando n. 54. C. unde vi, Setserus d. c. 6. n. 22. Farin. p. 2. Fragm. lit. I n. 1057.* nam compelli non debet, quia nescire potest interesse, & grave est invitos curatores sub alieni compendii emolumento anceps perjurii periculum subire, *l. 4. ff. h. t.*
15 & jurare debet curator hoc modo, quod sic rem æstimet, si esset pupilli vel minoris lo-
16 co, *Hillig. in Don. l. 26. c. 7. lit. G.* Heredi autem minoris deferri potest, si bene sit informatus, & ita intelligendus *Afflictus dec. 169.*

L. Summa. 3.

SUMMARIUM.

An minor, damnum Curatoris, v. g. centum aureis *jurato æstimans, condemnato curatore postea pacto vel transactione summam minuere possit?*

Minor juravit contra curatorem, quod damnum centum aureis æstimat, Curator condemnatur; Quæritur: *An postea pacto, vel transactione minuere hanc summam minor possit?* Resp. Quod non, quod hic proculdubio singulare, nisi per pactum transactio intelligatur, quæ super re liquida interponi non potest, *l. si causa cognita 32. supr. de transact.*

TITULUS LIV.

De heredibus vel tutorum vel curatorum.

L. Heredes. 1.

SUMMARIA.

Conditio obligationis ex persona heredum non mutatur. 1.
An alia sit tutoris, alia heredis obligatio? 2.
Quænam cujusque sit? 3.

1 Quamvis alias conditio obligationis ex persona heredum non mutetur, *l. 2.*
2 *§. 2. ff. de V. O.* aliter tamen Tutor
3 obligatur, aliter ejus heres. Nam tutor etiam ob levem culpam tenetur, ejus heres ex dolo tantum defuncti, & lata ejus culpa, *l. 1. h. t.* quod novum non esse, ut aliter defuncus, aliter heres teneatur, contra Cujac. cum *nobiliss. Suerinio & Ant. Fabro* probat *Carpz. p. 2. const. 11. def. 35. Bacchov. in Treutl. d. disp. 9. th. 5. lit. D & E, Montan. de tut. c. 39. n. 50.* nisi cum damno pupilli lucrum captavit, aut gratiam alterius, *d. l. 1. h. t.* ita ut hæc verba contineant latam culpam, *l. 8. §. fin. ff. mand.* vid. *Bacch. in Treutl. vol. 2. disp. 9. th. 5. lit. D & E, Dec. in l. contr. de R. J. n. 32.* vel ita, quod potuerit aliquid adquirere, & alii permiserit, *P. Mont. de tut. c. 39. num. 90.*

L. Pater vester. 3.

SUMMARIUM.

Sensus legis.

Si duo sunt Tutores, Primus & Secundus, Primus non gessit, quæ lata culpa est, ergo ejus heres etiam tenetur ex lata culpa defuncti, ita tamen ut conveniatur prius secundus, qui gessit, *l. 2. h. t.* videantur dicta ad *l. 2. supr. de divid. tut.*

L. Adversus. 4.

SUMMARIA.

An ex negligentia tutoris, qui pro debitore pupilli fidejussor factus, ejus heres teneatur? 1.
Exceptio prima a regula. 2.

1 Sic si Tutor sit fidejussor pro debitore pupilli, & non exegerit, neque a debitore, neque a se, summa negligentia est, ergo ex ea etiam tenetur heres per *l. 3.* quia si fidejussit pro pupillo, etiam post depositam tutelam tenetur, nec potest per depositionem officii se ab hac fidejussione liberare, per *l. si non subscripsit 15. sup. de adm. tut. Hering. de fidejuss. c. 20. §. 31. num. 4. Ant.*
2 *Fab. lib. 5. Cod. tit. 23. def. 5. num. 4.* Excipitur I. Nisi lis cum defuncto tutore sit contestata: tunc enim ex tutoris levi culpa tenetur heres ejus, per *l. 1. h. t. Mont. d. c. 39. num. 89.* Ratio in *l. ult. ff. de fidejuss. tut.*

L. Heredes. ult.

SUMMARIUM.

Altera a regula præcedente exceptio.

Exceptio II. est, nisi aliquid ad heredem per-

pervenerit, *l. ult. h. t.* quod in obligationibus ex delictis descendentibus regulare est, *l. in heredem* 26. *ff. de dolo malo*, *P. Montan. c.* 33. *num.* 86.

TITULUS LV.

Si Tutor vel Curator non gesserit.

L. Certum est. 1.

SUMMARIUM.

Casus legis.

PAtronus & libertus simul dati erant pupillo Tutores: Patronus male gessit, Libertus veretur suspectum postulare contutorem, quia famosa est actio, sed non excusatur Libertus, quia officium judicis implorare potuit, ut removeretur Patronus, per *l.* 3. §. 4. *ff. de susp. tut.*

L. Qui se. 2.

SUMMARIA.

An tutores æqualiter sine ordine tutelæ, actione teneantur? 1.
Deciditur distinguendo. 2.

1 Quæritur hic: *An tutores æqualiter sine*
2 *ordine, teneantur actione tutelæ?* Et Respond. distinguendo; utrum in committendo aliquod peccatum, & tunc ille, qui gessit, prius conveniendus, alter vero qui non gessit, in subsidium tantum, si ille non sit solvendo; an vero omittendo quid neglectum, & tunc omnes æqualiter tenentur, quia peccarunt omnes pariter negligendo, *Gutierrez. p.* 1. *c.* 15. *num.* 15. quia in neglectis communis est culpa gerentis aliqua negotia tutelæ & non gerentis. Ideo hoc casu non gerens beneficio ordinis se tueri non potest, *l. tutores* 39. §. *in eum* 11. *ff. de adm. tut. Hartm. Pist. l.* 1. *q.* 9. *num.* 33. *ubi num. seq.* hoc limitat in eo casu, si non gesta conjuncta sint rebus gestis ac connexa, nam tunc ordinis beneficium locum habet. Vide *l.* 1. *supr. de divid. tut.* & ibi notata & annotata *ad l.* 8. *sup. de adm. tut.*

TITULUS LVI.

De usuris Pupillaribus.

L. Tutorem. 1.

SUMMARIA.

An & quatenus tutor pecuniam pupillarem juste non collocans non ad sortem tantum, sed & legitimas usuras teneatur? 1.
Legitimæ usuræ hoc loco *sunt centesimæ.* 2.
An ulterius extra ordinem plecti queat? 3.
An ejusmodi usuræ centesimæ quinimmo hodie a tutore possint exigi? 4.

1 SI Tutor pecuniam pupillarem in suos usus converterit, *l.* 1. *h. t. l.* 7. §. 4. *ff. de adm. tut.* vel si otiosam pecuniam habuit, & non collocavit fœnori, nec prædia comparavit, *l.* 3. *h. t.* modo potuerit, Vid. *Montanus c.* 32. *num.* 187. modo etiam summa sit notabilis, ac lapsi 6. menses, *vid. Christinæus lib.* 3. *dec.* 167. *num.* 2. & 3. solvit non tantum sortem, sed etiam usuras legitimas,
2 quæ hic centesimæ sunt, per *l.* 54. *ff. de admin. tut. l.* 38. *ff. de N. G.* vid. *Montanus c.* 32. *num.* 207. & *seqq. Donell. de usur. c.* 4. *Dn. Mevius ad Jus Lubec. lib.* 1. *tit.* 7. *art.* 7. *n.* 12. adeoque ad usuras tenetur tutor, si fuit in mora & quamdiu pecuniam non solvit, neque deposuit & obsignavit, *l.* 28. §. 1. *ff. de admin. tut.* quoniam ex solo tempore tardæ solutionis pupillis & minoribus mora committitur, *l.* 3. *C. in quibus causis in integrum restit. Bacch. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 9. *th.* 5. *lit.*
3 *B.* Sed & extra ordinem plecti potest Tutor, *Montan. c.* 32. *reg.* 9. *num.* 212. *Rol. a Valle vol.* 1. *cons.* 49. *num.* 26. *Cravetta cons.*
4 216. *num.* 1. & licet *Molin. de usuris qu.* 76. etiam hodie centesimas usuras a Tutore exigi posse tradat, hodie tamen id per *l. eos C. de usuris* mutatum esse volunt, *Cujac. in* *π. h. t. Rittersh. ad Nov. p.* 8. *c.* 6. *num.* 21. *Rauchbar. p.* 3. *qu.* 26. *numer.* 27. quos laudat *Dn. Mevius d. l. num.* 13. de quorum tamen sententia dubito, nam posterior generalis non tollit specialem priorem. Sed horum sententiam æquiorem & forte moribus etiam receptam non diffiteor.

L. Ejus.

L. Ejus. 2.

SUMMARIA.

An tutor teneatur etiam pro culpa contutoris. 1.

Ad quid tutor hodie & an ad usuras obligetur? 2.

1 Et quidem tutor non tantum pro sua culpa, sed etiam contutoris tenetur, si is non solvendo, quia imputari ei potest, quod suspectum tutorem non accusaverit, *l. 2. h. t.* ubi tamen regulares usuras deberi rationis
2 est. Imo Tutorem hodie non obligari ad usuras, sed ad interesse lucri cessantis & damni emergentis, volunt *Canonistæ & Covarruvias lib. 3. resol. c. 2. num. 1.* ubi dicit, Tutorem posse dare pecuniam pupillarem mercatori ad partem lucri honestam recipiendam pro more regionis, *Gutierrez p. 2. cap. 9. n. 4. & seqq.* Sed & dici potest, etiamsi usuræ essent prohibitæ, in pœnam tamen tutorum dolose versantium potuisse legem ad usuras condemnare, ut ita sit pœna legalis, *Mev. d. l. num. 15.*

L. Si pecuniam. 3.

SUMMARIUM.

Exceptio a regula præced.

Si Tutor pecuniam pupillarem non potuit fœnori collocare, nec prædia emere, non tenetur ad usuras, modo in suam utilitatem non convenerit.

L. Pupillus. ult.

SUMMARIA.

An tutor pupillum, finita tutela ut agat, compellere possit? 1.

An & quomodo tutor propter cursum usurarum pupillum ad judicium provocare queat? 2.

An depositio testium cursu usurarum semel inchoato requiratur? 3.

Intellectus legis. 4.

An & quando verbalis oblatio sufficiat? 5.

1 Tutor finita tutela vult liberari periculo: Cum autem pupillus actionem differat, tutor quidem pupillum non potest compellere,
2 ut agat, *tot. tit. C. ut nemo invitus &c.* Sed ut Cursus usurarum si quid tutor debeat, pupillo sistatur, potest Tutor pupillum provocare ad judicium testato, id est, coram testibus, ac si tunc cesset, potest coram actis vel rationes deponere, vel pecuniam debitam consignare, vel testes ad perpetuam memoriam producere, vel ex *L. diffusam* agere; quamvis autem depositionem hic non requiri velint, *Molin. de usuris qu. 39. n. 206. & Perez hic*, *Finckelthaus obs. 46. num. 22. Gœdd. de stipulat. c. 12. num. 34.* qui tamen male pro sua sententia citat *Sichard. in l. 19. C. de usuris num. 11. & Jasonem in L. 122.*
3 *§. Sejan. 23. ff. de V. O.* nam ambo inter cursum usurarum cœptum, & nondum cœptum distinguunt, verius tamen ad depositionem & & obsignationem requiri, quando cursus usurarum semel inchoatus, per *l. 28. §. 1.* ibi *Ulpianus notat. ff. de admin. tut.* per *d. l. acceptam 19. C. de usuris*, *l. 1. §. fin. ff. eodem*, *Neguz. m. 3. p. 15. num. 2. Jason. & Sichard. dd. ll. Georg. Schultz. tract. de oblat. pecun. c. 6. num. 5. & seq. Christin. vol. 3. num. 166. n. 10.*
4 est itaque *hæc lex*, non de nuda delatione, sed legali intelligenda, *Salyc. in hac l. fin.* Conf. *Muñoz de Escobar de ratiocin. c. 15.*
5 *num. 42.* quamvis si incertum sit, quid, & quantum debeatur, concedi possit, verbalem oblationem sufficere, si per creditorem stet, ut ex *hac lege* probant *Zang. de except. p. 3. c. 2. num. 162. Schultz. d. tract. c. 8. n. 6.*

TITULUS LVII.

De Fidejussoribus Tutorum vel Curatorum.

L. Eligere debes. 1.

SUMMARIA.

An pro tutore fidejussores intervenire soleant, & in quantum hi teneantur? 1.

An fidejussores hi ad liberationem possint agere? 2.

Quid si pupillus contra fidejussorem agere velit? 3.

Jus hodiernum. 4.

An pupillus utrumque tam fidejussorem, quam ipsum tutorem in solidum convenire possit? 5.

An qui affirmarunt tutorem esse idoneum, pro fidejussoribus habeantur? 6.

Cautela Magistratui circa dationem tutoris observanda. 7.

1 PRo tutore intervenire solent Fidejussores, qui tenentur pro omni fraude ac culpa a Tutore adhibita, v. g. si instantiam labi passus

sus sit tutor per *l. properandum* 13. §. *fin. C. de judic.* ex quo *Neguz. m. 4. part. 2. de pign. num.* 8. vult probare, etiam fidejussorum bona obligari, quod tamen non videtur admittendum, cum de tutorum & curatorum bonis ea verba intelligi possint. Sed pro iis, quæ tutor post pubertatem nulla necessitate cogente gessit, non tenetur fidejussor, *l. 49. §. 4. ff. de admin. tut.* Secus ergo si ex necessitate negotia cœpta continuet, *Bart.*
2 *in d. §. 4. Gutierrez p. 2. c. 10. num.* 13. Et Fidejussores hic, licet in obligatione diu steterint, ad liberationem tamen agere non possunt, nisi tutela sit finita, quia hoc actum, ut pro tota administratione fidejuberent, nisi novum quid emergat, *Francus*
3 *de fidejuss. c. 5. num.* 566. Sed quando pupillus contra fidejussorem vult agere, pupillus habet electionem, utrum cum fidejussoribus tutorum, an vero cum tutore ipso agere, aut dimidium a tutore, & tantundem a fi-
4 dejussore exigere velit finita tutela, (hodie secus, per *authent. præsente C. de fidejuss.*)
5 Sed utrumque simul convenire in solidum, ut scilicet ab utroque solidum consequaris, bona fides non patitur, *c. bona fides de R. J. in 6.* Sed ita possum convenire in solidum utrumque, quantum a tutore consequi non possum, & sic procedit libellus, licet in solidum agam, sed in eventum tantum, *Hartman. p. 1. qu. 37. num. 47.* vel ut clausula addatur, ut una solutio fiat ex sententia *Bart.* quam examinat *Ronchegallus de duobus reis in §. ubi duo legis 3. de duobus reis num.*
6 56. Cum fidejussoribus autem conferuntur illi, qui affirmarunt Tutorem esse idoneum, *l. si quis affirmavit 9. ff. de dolo* præsertim si fiat apud acta judicis, *Straccha de Proxe-*
7 *netis p. 3. num. 13. & seq.* unde hanc cautelam præscribunt *DD. citati ab Heringio de fidejuss. c. 8. num. 44.* ut Magistratus Tutorem daturus, adsciscere debeat cognatos, an velint approbare Tutorem hunc.

L. Non est. ult.

SUMMARIA.

Quot modis fidejussor possit intervenire pro tutore? 1.

An fidejussor indemnitatis (Schadlos Burge) juvetur beneficio excussionis vel ordinis? 2.

Tutore satisfaciente fidejussor non liberatur, sed non incidit in obligationem. 3.

1 Fidejussor pro tutore intervenire potest duppliciter: 1. Pure & simpliciter, & tunc potest *jure Codicis* & ante Tutorem conveniri, (quamvis secus sit *jure Novell.* per dictam *Authent. præsente.*) Nec dubium est; si unus eorum solvat, alterum liberari ob *d. c. bona fides de R. J. in 6.*: 2. Conditionaliter, ut in id se obliget, quod a Tutore servari non potest, seu quod idem est, ut promittat rem pupillo salvam fore; & cum hæc fidejussio indemnitatis sit conditionalis, ante excussum tutorem fidejussor non convenitur, neque olim, neque hodie, nec liberatur, donec
2 Tutor ultimum quadrantem solverit. Collige: Fidejussorem indemnitatis (*Schaldos-burgen*) juvari Beneficio Excussionis vel Ordinis, quia in hac specie conditionalis est fidejussio, & ante omnia constare debet, quantum a debitore principali consequi possit pupillus vel alius creditor, ad hoc, ut indemnitatis promissio locum habeat, *Gail. lib. 2. obs. 27. num. 13. Koppen. dec. 53. num. 14. & seq. Hering. de fidejuss. c. 27. p. 1. num. 140. & seq.* Idque verum est, licet fidejussor beneficio excussionis renunciaverit, *Carpz. p. 2. const. 17. def. 7.* & quos hic allegat *Gutierrez l. 1. c. 40. num. 1.* Aliud enim est libe-
3 rari, aliud non incidere, per *l. ult. h. t.* Tutore satisfaciente, fidejussor non liberatur, sed non incidit in obligationem.

TITULUS LVIII.

De contrario judicio tutelæ.

L. Pro. 1.

SUMMARIA.

An tutor vel ob culpam contutoris vel ob communem culpam condemnatus in solidum, contra pupillum actione contraria tutelæ agere possit, ut pupillus sibi actionem contra tutorem cedat? 1.

Post solutionem pupillus non habet actionem. 2.

1 Quæritur: *An tutor, qui ob culpam contutoris, (quem suspectum non postulavit) vel ob communem culpam in solidum condemnatus est, contra pupillum contraria actione tutelæ agere possit, ut pupil-*
2 *lus sibi actionem cedat contra Tutorem?* Disting. aut solvit, & tunc quia pupillus post solu-

solutionem nullam habet actionem, non potest eam cedere, *l. Modestinus 76. ff. de solut.* ergo non potest conveniri, ut cedat, nisi Tutor nomen emerit, per *l. 1.* id est, si convenerit in solutione, ut Tutori cederetur, seu mandaretur actio, *d. l. 76.* nam quando sub ipsum actum solutionis cessio facta, vel solutio sub hac conditione facta, ut cedantur actiones, vel solutio præcedente pacto de cedendis actionibus facto, etiam post solutionem cessio fieri potest, per *l. cum is 36. ff. de fidejuss.* vid. *Bacch. in Treutl. vol. 2. disp. 28. th. 6. lit. B. Berlich. p. 2. conclus. 22. n. 77. Dn. Carpz. p. 2. const. 17. disp. 16.* licet aliter *Hering. de fidejuss. cap. 28. n. 39.* inter æquitatem & rigorem distinguens.

L. Si non. 2.

SUMMARIA.

Quid si tutor condemnatus partem tantum solverit, an adhuc pupillo contra eundem detur actio? 1.
Quanam? 2.

1 Sed si condemnatus tantum est, & non solvit integrum, sed partem tantum, tunc residua adhuc est actio pupillo contra tutorem, *l. 2. h. t.* scilicet pro parte, *l. 21. ff.*
2 *de tut. & rationibus*, vel Utilis actio dabitur contra ipsum contutorem, per *d. l. 2. h. t. l. 4. C. si cert. pet. Hering. de fidejuss. cap. 28. n. 48.* quæ utilis actio sine cessione datur, *l. 1. & si forte 13. ff. de tut. & ration.* ex constitutione Pii Imperatoris, *Jo: a Sande in tr. de cession. cap. 7. n. 57.*

L. Si Pater. ult.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
An confusione debitum extinguatur? 2.
Pro illa parte qua succedit pupillus tutori, extinguitur tutelæ actio. 3.
An vitricus privigni sui tutor esse possit? 4.

1 Pater meus privigni sui tutelam administrat, & quamvis nonnulla impenderit, obligatus tamen mansit pupillo in 100. florenos, postea pater illum heredem mecum
2 instituit singulos ex semisse; Videtur confusione extinctum id debitum, *l. 7. C. de N. G.* sed quia pro parte dimidia tantum heres est, pro ea etiam parte extinctum tantum debitum, *d. l. 5.* ergo 50. petere potest, quia heres tenetur præstare factum defuncti, pro ea parte, qua heres est, per *l. cum a matre C. de rei vind.* vid. *P. Montan. cap. 40. n. 55. & seqq.* Sed ego in concurrentem summam impendia facta in pupillum compensare possum, *l. 4. C. communi divid.* imo si impensæ superent illud debitum, contraria etiam actione tutelæ pupillum convenire possum.
3 Colligitur *ex hac l. ult.* Pro illa parte, qua pupillus tutori succedit, extingui actionem
4 tutelæ, & 2. Vitricum posse esse tutorem privigni sui, *Menoch. lib. 2. A. Q. casu 151. n. 9. Boer. dec. 269. n. 3. Gutierrez p. 1. cap. 8. n. 78. & Jo: Franc. Balthas. d. t. 5. res. 3. n. 27.* Sed hoc intelligendum in casu habili, si absit suspicio, *l. 1. C. ubi pupillus educari*, & quando cognati consentiunt, *Finckelthaus obs. 53. n. 26. & seqq.*

TITULUS LIX.

De auctoritate præstanda.

L. Neque. 1.

SUMMARIA.

In quibus causis tutoris auctoritas non requiratur? 1.
An pupillus sibi stipulari possit? 2.
An hereditatem possit adire vel bonorum possessionem petere? 3.

1 In quibus causis pupillus meliorem conditionem suam facere potest, in iis non requiritur Tutoris auctoritas, per *princ. Inst. h. t. Gomez t. 2. cap. 12. n. 1. Molina disp. 224.*
2 *n. 31.* Ratio in *l. 6. C. de LL.* ergo sibi stipulari potest, *l. 1. h. t.* nam stipulando nobis non lædimur, sed lucramur aliquid, & sic liberare se potest pupillus ab ære alieno per pactum de non petendo, *l. 28. ff. de pactis*, vel per acceptilationem, *l. 2. ff. de acceptil.* non vero per solutionem; quia hic lædi posset, vid. *Schneidew. in Inst. h. t. in pr. n. 7.*
3 Sed hereditatem etiam lucrosam adire, vel bonorum possessionem petere non potest, *§. 1. Inst. h. t.* tum quia emergere potest æs alienum, & multitudo negotiorum, tum quia contractuum causa commode dividi potest, ut pupillus non, sed alii ipsi obligentur, hereditatis verò causa dividi nequit, quia repræsentat personam defuncti, *Mont. c. 30. n. 112. & seqq.* & Creditores, nec non lega-

legatarii, hic non sponte, sed de necessitate, in quasi contractum veniunt, hereditatem autem restituere potest sine tutoris auctoritate, *l.* 1. §. 13. *ad Trebell. Mont. c.* 37. *reg.* 2. *n.* 68.

L. Neque Actiones. 2.

SUMMARIUM.

Sensus legis.

Pupillus sine Tutoris auctoritate non potest remittere actionem competentem, quinimo nec tutor potest jus liquidum remittere, multo minus pupillus.

L. Eum. 3.

SUMMARIA.

An rem a pupillo sine auctoritate tutoris emtam usucapere vel praescribere possim? 1.
Quid si pro pubere pupillum habuerim? 2.

1 Quicquid a pupillo emerim sine auctoritate Tutoris, id praescribere vel usucapere non pos-
2 sum, quia titulus est nullus. Sed si habuerim ipsum pro pubere, & pupillus rem alienam vendiderit, contra tertium potest dari usucapio, de quo intelligunt, *l.* 1. §. *si a pupillo ff. pro emtore Harppr. in* §. 1. *de usucap. n.* 12.

L. Clarum. 4.

SUMMARIA.

Pupilli & minores criminaliter vel ipsi conventi, vel alium convenientes, an cum vel sine tutoribus & curatoribus comparere debeant? 1.
Quid moribus circa minores criminaliter conventos obtineat? 2.
Judex criminalis in judicio criminali minorennis circumspectus esse debet. 3.
Innocentiam defendere divinum opus, sed nocentes eximere pene diabolicum. 4.

1 Pupilli & minores, si in criminalibus conveniantur, quod fieri potest, per *l.* 111. *de R. J.* aut alium criminaliter conveniant, suam aut suorum injuriam vindicamus, *l.* 7. *de accus.* debent cum tutoribus vel curatoribus comparere, adeo ut alias judicium sit nullum, nulla etiam sententia, nulla confessio, *hic & t. t. C. qui legit. pers. stand.* Sed hoc in minoribus conventis non servari usu, volunt *Farin. q.* 81. *n.* 370. *& seq. Clarus* §. *fin. qu.* 50. *Menoch. l.* 2. *arb. quaest. casu* 286. *n.* 2. *Boss. in tit. si adversus rem judic. in criminalibus &c. Flamin. Charter. in tr. de forma examinandi reos tit.* 3. *cap.* 3. *n.* 5. *Ceph. cons.* 303. *n.* 130. maxime ubi minor est contumax, *Cephal. d. l. & Menochius* hoc prolixe tra-
ctans, *cons.* 100. *n.* 150. *& praecedentibus ac*
2 *sequentibus*. Et sane hoc experientia testatur, minoribus in criminalibus non solere concedi Curatores, quamvis Advocatus ipsi
3 concedi possit, sicut & majorenni. Et Judex Criminalis circumspectus esse debet in judicio criminali, in quo minorennis inquiritur ne in lubrico aetatis erret, & quis tam inhumanus esset Judex, & crudelis, qui non mallet parcere magis, minori praesertim, quam ex confessione condemnare, cum alias Judex semper defensionem inquisiti ex offi-
4 cio suscipere debeat. Innocentiam enim defendere divinum opus est, sed nocentes eximere pene diabolicum.

L. Veterum. ult.

SUMMARIA.

In quibusnam tutoribus olim, si plures dati fuerint, vel unius sufficiebat auctoritas? 1.
An idem hodienum obtineat? 2.
Qui pro parte non gerit, is nec pro ea parte tutor esse potest. 3.
Excipitur negotium, quo omnium consensus requiritur. 4.
Quod omnes tangit, ab omnibus quoque debet curari. 5.
Caute agit cum pupillo contrahens, si omnium consensum requirit. 6.

1 Quando plures erant Tutores Testamentarii, vel ex inquisitione dati, tunc unius auctoritas in quocunque negotio olim sufficiebat, in aliis autem tutoribus datis omnium auctoritas requirebatur, Ratio in *l.* 4. *C. de*
2 *tut. qui non satisd.* sed per hanc legem nulla distinctione facta tutorum, unius tutoris auctoritas in quocunque negotio sufficit. Ratio est, quia officium tutoris vel curatoris est apud quemlibet eorum, *Tiraq. de retr. consang.* §. 1. *Gl.* 13. *n.* 27. *Mont. cap.* 32. *reg.* 9. *n.* 82. *Gutierrez p.* 3. *c.* 16. *n.* 2. *Jo. Franc. Balth. d. t.* 5. *res.* 11. *n.* 3. modo administratio non sit divisa, *Montan. d. reg.* 9. *n.* 84. Tunc enim quilibet in suis tantum negotiis auctoritatem interponat; in parte enim administrationis, quae collegae incumbit, ego extraneus sum, *l. si duo* 51. *ff. de adm. tut.* qui enim non

non gerit tutelam, is auctoritatem frustra
3 interponit, *l. 4. & 6. h. t.* ergo qui pro parte non gerit, is pro ea parte auctor esse
4 nequit, *Wesenb. in π. h. t. n. 3.* Excipitur autem in *hac lege* tale negotium, quo hoc agitur, ut ipsa tutela solvatur, v. g. si pupillus se velit in arrogationem dare, quia sic finiretur tutela, *§. 1. Inst. quib. mod. fin. tut.* Tunc enim omnium consensus requiritur Tutorum vel Curatorum, *Mont. d. cap. 32. reg. 9. n. 84.*
5 quod enim omnes tangit, ab omnibus debet curari, quæ Regula *hac lege* semper solet probari, & ex *c. quod omnes 29. de reg. jur. l.*
6 6. *& fin. ff. communia præd. &c.* Dixerim tamen eum, qui cum pupillo vel minore contrahit, prudenter agere, si omnium consensum requirat. *Conf. Caldas de emt. c. 14. n. 22.*

TITULUS LX.

Quando Tutores vel Curatores esse desinant

L. Si Curatores. 1.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Finito officio ejus, cui quis adjungitur, simul adjuncti officium finitur. 2.
An citius interdum substituti officium desinat? 3.

1 QUando Tutori ex causa aliqua adjungitur Curator, tunc sicut Tutoris officium pubertate finitur, ita & Curatoris adjuncti, Vide *l. 7. C. in quib. casibus tut.*
2 *habenti, &c. Gutierrez p. 1. cap. 19. n. 43.* Nota bene: Finito officio ejus, cui quis adjungitur, simul adjuncti officium finiri, *hic & l. 25. de tutor. & curat. datis.* Idem in Actore a Tutore constituto locum habet, *Montan. c. 37. reg. 1. n. 4.* Idem etiam in Curatore dato furioso impuberi, *argum. l. 3. §. 1. ff. de*
3 *tut. Montan. d. reg. 1. n. 44.* Interdum vero citius desinit substituti officium, quam ipsius tutoris, v. g. si impedimentum cesset, quo tutor impediebatur, & ob quod substitutus dabatur, ob Regulam: cessante causa, & C. *Tusch. concl. 216. lit. T.* Sic & Curatorum furiosis vel mentecaptis datorum officium expirat, convalescentia majorennis; seu restitutione ejus, *l. 1. ff. de curat. Furiosi*, ad quod sententia declaratoria opus esse puto, *cum Decio cons. 274. Montan. d. c. 37. reg. 2. n. 15.*

L. Tutoris. 2.

SUMMARIUM.

Casus legis.

Pupilli voluntate non finitur Tutela, quia nec ipsius voluntate constituta, & certi modi finiendæ tutelæ, *Montan. cap. 8. n. 23.*

L. Indecoram. 3.

SUMMARIA.

Pubertas tam fœminarum quam marium quando se exserat. 1.
Quænam pubertas in legatis ad pubertatem usque relictis requiratur? 2.
Ætas intra 18. annum in masculis, & 14. in fœminis victui vix apta videtur. 3.
An, ut tutela finiatur, annum 14. & 12. totum completum esse oporteat? 4.
An requiratur hoc tempus etiam in Principibus ad finiendam tutelam? 5.
Quale tempus leges fundamentales constituant? 6.
Limnæus notatur. 7.

1 Ut Fœminæ olim etiam citra inspectionem corporis puberes judicabantur, ex annorum 12. numero, ita & mares ex ætate 14. an-
2 norum. Ratio in *text. & pr. Inst. h. t.* Sed aliter æstimatur pubertas in legatis usque ad pubertatem relictis, quia tunc plena pubertas intelligitur, id est, 18. annus in masculis, & 14. in fœminis, per *l. 18. §. 1. ff. de*
3 *alim. legat.* Citerior enim ætas quærendo victui vix apta, *Menoch. lib. 3. præs. 157. n. 38. Mynf. cent. 3. obs. 12.* finitur vero tutela per pubertatem ipso jure, *Tiraq. in l. unquam verbo revertatur n. 115. C. de revoc. donat.* &
4 oportet annum 14. & 12. totum completum esse, per *hanc l. ult. & pr. Inst. h. t.* & ibi *Schneidew n. 2. & cæteri, Gutierrez p. 1. c. 17. n.*
5 141. Et hoc tempus etiam in Principibus locum habet, *Montan. d. c. 37. reg. 3. n. 71.* Sic regem Galliæ puberem annum 14. etiam
6 ingressum regimen cœpisse constat. Aliud, si in legibus fundamentalibus aliter provisum, ut in Electoribus decimum octavum annum constituit *Aurea Bulla tit. 7.* Et plenam hanc pubertatem 18. annorum etiam in cæteris Principibus Imperii admittendam pu-
7 to cum *Cothman. cons. 44. n. 50. vol. 2.* licet dissentiat *Limnæus in jure publ. t. 1. l. 3. n. 43.* Et hic in Electorum successionibus tempus completum requirit, *d. l. n. 49.*

TITULUS LXI.

De actore a tutore seu curatore dando.

L. Si juris un.

SUMMARIA.

Tutor an procuratorem, an actorem ad causas pupillares, cujus periculo & quomodo constituere possit? 1.
Quando possit actorem constituere. 2.
Jus hodiernum. 3.
An & cur actorium hodie requiratur. 4.
Finita tutela actorium quoque expirat. 5.

1 TUtor, quia non est dominus rerum pupillarium, ideo ad causas pupillares non Procuratorem, *l.* 11. *C. de procurat.* sed Actorem constituit, periculo tamen suo, cum decreto judicis, *hic &* §. *ult. Instit. de curat.*
2 quando scilicet negotia valde diffusa, aut dignitas, vel aetas, vel valetudo tutorem impedit, quominus in judicio comparere possit, de quo *Gail. lib.* 2. *observ.* 107. *n.* 6. *Mynsing. cent.* 2. *obser.* 38. *Carpz. in process. tit.* 5. *art.* 5.
3 *n.* 26. *Berlich. p.* 1. *concl.* 16. Hodie sine De-
4 creto, *Berlich. d. l. n.* 10. facto tantum actorio, in quo causa actoris constituendi exprimenda, & pupilli bona obliganda, exhibito, simul cum actorio, tutorio, & ad acta reposito, *Zangerus de except. p.* 2. *c.* 8. *n.* 21. *Berlich. d. l. & Carpz. d. art.* 5. *num.* 33. Non enim creditur nudae assertioni Tutoris, si in Actorio dicat, ego N. Tutor constituo talem actorem vel procuratorem, per ea quae tradit *Gail. l.* 2. *obs.* 107. *n.* 1. Sed si testamentarius tutor sit, sufficit exhibere copiam collationatam testamenti vel aliud instrumentum legitimum, si vero in ipso judicio, ubi causa vertitur confirmatus sit tutor, quia de constitutione constat, non opus est Tutorio,
5 *Gail. d. l. n.* 5. Sed finita tutela, ipso jure expirat actorium, *Berlich. p.* 2. *dec.* 278. *& Montan. cap.* 37. *n.* 7. *& seqq.* & per notata ad *tit. praeced. leg.* 1.

TITULUS LXII.

De excusationibus tutorum vel curatorum, & de temporibus eorum.

IN hoc titulo quia materia perspicua est, & non frequenter in judiciis occurrit, cum raro compellantur tutores inviti, leges interdum conjungentur, ut in talibus titulis facere consuevit.

L. Falsa. 1. & L. Frater. 9.

SUMMARIUM.

Sensus legis.

Defectus corporis regulariter non excusat, modo quis negotiis suis, & alienis gerendis sit aptus, v. g. Spado, *l.* 1. *h. t. & l.* 15. *ff. eod.* monoculus, *l.* 9. vide *l.* 3. *C. qui dar. tut.*

L. Si curatore. 2. & L. Testamento. 11.

SUMMARIA.

Tutor vel curator ad bona in Italia datus, nisi se inter 50. dies excusaverit, omnia bona vicina administrare debebit. 1.
Duplex excusationis cautela. 2.

1 Pupillus, vel minor habet bona in Italia & in Provinciis vicinis. Tutor ei vel curator in Italia datus, simpliciter omnia ipsius bona administrare debebit, §. 17. *Instit. h. t.* nisi se ab administratione rerum provincialium intra quinquaginta dies excusaverit, & tunc alii tutores vel curatores rerum provincialium petendi erunt, *l.* 11. *h. t.* post illud tempus non potest se excusare, sed implorare tamen officium Judicis valet, ut sibi curator adjungatur, *l.* 11. *h. t. & l.* 19. *ff. eod.* Collige ergo: I. Ex *his legibus*: Non teneri Tutorem datum administrare bona ultra centesimum lapidem, vel in alia Provincia sita, sed posse se excusare, *hic & l.* 21. §. 2.
2 *ff. eod. Gutierrez p.* 1. *cap.* 19. *n.* 41.: II. Duplicem esse hoc casu cautelam, potest enim se excusare intra tempora statuta, ut plane non habeat quicquam negotii cum rebus alibi sitis, quae via tutior etiam est; vel potest petere, ut sibi curator adjungatur, quo casu non est sine omni periculo.

L. Excusationis. 3.

SUMMARIA.

Civis superioris pupillo inferioris ordinis & e converso tutor dari potest. 1.
An ingenuus libertini tutor esse compellatur. 2.
An qui impetravit jus aureorum annullorum. 3.

1 Quamvis superioris ordinis civis possit dari tu-

tutor pupillo inferioris ordinis, & e conver-
so, per *l. spadonem* 15. §. 5. *h. t.* & *leg.* 22. *ff.*
2 *de tutoribus & curatoribus datis*. Ingenuus
tamen tutor libertini esse non compellitur,
Montan. c. 23. *n.* 13. Sed ei libertini alii tu-
tores dandi sunt, per *l.* 27. §. 1. *ff. de tut. dat.*
3 & quod de ingenuo hic dicitur, etiam locum
habet in eo, qui jus aureorum annulorum
impetravit, *l.* 44. *ff. h. t. Montan. d. l. num.* 14.
nisi a decreto, quo excusatio ejus rejecta
est, non appellaverit.

L. Amplissimi. 4.

S U M M A R I A.

Maritus ignorans curator uxori datus excusa-
tur ex SCto, & alius ei curator est substi-
tuendus. 1.
An maritus possit esse curator ad litem? 2.
Quid jure consuetudinario hac in parte obti-
neat? 3.

1 Maritus, si ignorans detur curator uxoris,
excusatur ex SCto, sed alius est substituen-
dus curator, cujus ratio, quia uxor blandi-
mentis mariti seducta facile remitteret red-
2 ditionem. Sed aliud in Curatore ad litem,
cujus officium non est administrare, sed de-
fendere in judicio, & talis Curator ad litem
potest esse maritus, *Gutierrez p.* 1. *c.* 20. *n.* 32.
3 Jure vero Consuetudinario in bonis non tan-
tum paraphernalibus, sed etiam receptitiis,
& ita non ad litem, maritus curator datur,
adeo ut alio curatore non sit opus, *Hering.*
de fidejuss. c. 18. *n.* 55. *Wesenb. cons.* 11. *n.* 17.
quos laudat *Dn. Mevius in jus Lubec. lib.* 1.
tit. 10. *art.* 1. *n.* 19. nisi cum marito aliquid
agere velit, ubi alio curatore opus, *Mod.*
Pist. vol. 1. *cons.* 1. *n.* 24. & quos dicto loco
laudat *Mevius*, ubi id limitat in marito mi-
norenni, ex ea ratione, quod per nuptias
nemo liberetur a cura; Sed vidi sæpius cu-
ratores suo curando postquam nuptias con-
traxit, reddidisse rationes.

L. Libertos. 5. & L. Curator. 20.

S U M M A R I A.

Tutor curatelam invitus suscipere non debet. 1.
In paucis sat est gratificari. 2.
Hodie tutela & curatela continuantur ple-
rumque. 3.
An nihil obstante hac consuetudine tutori a
curatela se excusare liceat? 4.
Lubecæ contraria obtinet consuetudo. 5.
An libertus ob tutelam vel aliam causam a
curatela se excusare possit? 6.

1 Qui Tutor fuit, invitus curatelam suscipe-
2 re non debet, *l.* 20. *h. t.* & §. *Inst. eod.* quia
3 in paucis gratificari sat est; quamvis hodie
tutela & curatela, Tutore scilicet non con-
tradicente, continuari soleat, *Gail. l.* 2. *obser.*
96. Sed supra dixit ex *Gailio*, *Carpzovio*,
4 & aliis, non obstante ista consuetudine, li-
cere tamen ei, qui Tutor fuit, a Curatela
se excusare, nisi scilicet contraria consuetudo
5 obtinuerit. Nam jure Lubecensi, Tutor Cu-
ratelam invitus cum tutela continuare cogi-
tur, teste *Dn. Mevio ad jus Lubec. l.* 1. *tit.* 7.
art. 1. *n.* 17. & de *Bavaria* idem testatur *Jo.*
6 *Franc. Balthasar d. t.* 5. *n.* 6. & 7. Sed in *d.*
l. 20. Excipitur libertus, qui nec ob hanc,
nec ob aliam causam a tutela excusetur, sed
finita tutela curatelam suscipere cogitur, cu-
jus ratio est, quod acceperit a Patrono inæ-
stimabile bonum, scilicet libertatem.

L. Quinquaginta. 6. & L. Tutores. 18.

S U M M A R I A.

Tutor testamento vel decreto judicis datus ap-
pellare non habet necesse, imo nec debet. 1.
Intra quodnam tempus excusationis causas
proponere isti liceat? 2.
Quid si causæ per sententiam fuerint rese-
ctæ? 3.
Annon sit justa excusationis causa, si testator
usumfructum omnium bonorum uxori reliquee-
rit, & adeo pupillus nulla possideat. 4.
Inopia pupilli a tutela aliquem non excusat. 5.
Quidnam hoc in casu tutori curæ sit? 6.

1 Quando quis testamento vel decreto judi-
cis scit se tutorem esse datum, non necesse
habet appellare, *l.* 18. *h. t.* imo nec debet,
l. 13. *pr. ff. eod.* quia non est sententia, sed
decretum, & moram hæc res non patitur,
& non est jurisdictionis, nec debet statim
pupillus trahi ad superiorem, vide *Mirant.*
p. 6. *tit. de appell. n.* 324. *Ant. Fab. in C. tit. de*
appell. def. 18. *Donell. l.* 3. *c.* 9. *P. Montan.*
2 *c.* 35. *reg.* 2. Sed causæ excusationis intra 50.
dies a scientia, vel die existentis conditionis,
vel ex die confirmationis computandos, de-
bent proponi omnes, *d. l.* 13. §. 8. *l.* 16. &
l. pen. ff. h. t. nam alias intra dictum tem-
pus non excusando se, videntur curam vel tu-
telam

quida, ita ut cessset omnis suspicio fraudis, *Ritterahus. ad Novellas p. 8. c. 4. num. 9. Jo. Gutierrez p. 1. c. 20. num. 5. Jo. Franc. Balth. d. tit. 5. resol. 14. num. 2. ampl. 7.* Sed vide hoc supra actum ad *authent. minoris.*

L. Si Tutor. 22.

SUMMARIUM.

Casus legis.

Periculum tutelæ non pertinet ad eum, cujus excusatio fuit approbata; sed quid si pupillus non esset in hac lite defensus? tutissima via videtur nonnullis, si Tutor se excusaturus, ad hanc litem, an deberet esse tutor vel non, petat dari pupillo Curatorem, *Matthesilanus sing.* 135. *Cavalc. de tutoribus num.* 191. *Gutierrez p. 1. c. 20. num.* 34. *Montan. c.* 35. *reg. 1. in fine.*

L. Humanitatis. 23.

SUMMARIA.

An tutor datus pupillo, cui lis cum sorore ejus, se excusare possit? 1.

Consanguinitas inducit suspicionem affectionis. 2.

Nemo tenetur defendere alium contra suum consanguineum. 3.

1 Datus sum Tutor pupillo, cui lis est magna cum sorore mea, Quæritur: *An possim*
2 *me excusare?* Affirm. quia consanguinitas inducit suspicionem affectionis, *hic & l. 5. pr. ff. de injur.* & ne alias Tutor tutelæ occasione cogatur adversus rationem humanitatis actionem contra suos suscipere & pupilli utilitas exegit, ut talis præfigatur tutor, qui a defensione nullo inhibeatur affectu, *Alex. in l. si vero §. de viro num. 85. ff. sol. ma-*
3 *trim. Mont. c. 35. reg. 1. num.* 10. Colligunt hinc: Neminem teneri defendere alium contra consanguineum suum, quod etiam de Vasallo intelligunt.

L. Excusationem. 24.

SUMMARIA.

Navicularii quinam? 1.

Navicularii an & quatenus a tutela extraneorum eximantur? 2.

An idem jus circa Præfectos annonæ? 3.

1 Navicularii, id est, navibus annonariis
2 Præfecti, quique in collegio erant, actuque eo munere fungebantur, a tutela extraneorum, non eorum, qui sui ordinis erant, eximebantur, ratio in necessitate rei annonariæ,
3 Vide *l. 5. §. 6. ff. de jure immun.* Idem in iis, qui præfecturam annonæ gerunt, *l. 41. §. 1. ff. h. t.*

L. Viros. ult.

SUMMARIA.

Silentiarii a tutela excusabantur. 1.

Quinam tamen tales vocentur. 2.

An allecti in consilium Principis habeant excusationem? 3.

An Consiliarii inferiorum Principum? 4.

Princeps legens aliquem in Senatum suum, istum facit Nobilem. 5.

1 Silentiariorum munus excusabat a tutela, *hic & l. ult. C. de Silent. Montan. c.* 35.
2 *reg. 1. num.* 117. Per hos Doctores hic Consiliarios Principis intelligere videntur, & in-
3 de dicunt, allectos in consilium Principis habere excusationem a tutela, quod clarius ex
4 *l. 30. ff. h. t.* potest probari. Idem in Consiliariis inferiorum Principum in Territorio illo locum habet, *Knichen de jure territoriali c. 1. num.* 418. Ratio est, tum in
5 gravitate negotiorum, tum quod Princeps eum Nobilem faciat, legendo in Senatum suum, *Tiraq. de nobil. c. 6. num.* 21.

TITULUS LXIII.

Si Tutor vel Curator falsis allegationibus excusatus sit.

L. Si absentibus. 1. & L. ult.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.

Decretum ex falsa causa expressa interpositum est nullum. 2.

Falsitas causæ etiam in decreto non expressa, vitiat decretum. 3.

Duplex remedium ejusmodi decretum infirmandi. 4.

Minor falsis allegationibus circumventus, & causa cadens non opus habet restitutione, sed nullam potest dicere sententiam. 5.

Quatenus absolutio tutorem liberet? 6.

Datus

1 Datus es Tutor pupillo, sed te excusasti, Judex absentibus pupilli cognatis vel aliis, qui pupillum defendere sponte volebant, vel ad hoc non constituto Curatore litis, pronunciat te excusatum esse, cum tamen causa excusationis sit injusta vel falsa? Resp. ad te omnino periculum intermedii temporis pertinere, ratio est, quia sententia lata absentibus iis, quorum interest, ipso jure est nulla; accedit etiam favor pupillorum, qui tantus est, ut si Judex præsentibus etiam pupilli amicis ex gratia tantum & ambitione Tutorem absolvat, licet alias sententia valeat, *l.* 65. §. 2. *ff. ad Trebell.* hic tamen
2 non valeat, per *l. fin. h. t.* licet autem alias decretum ex falsa causa expressa interpositum sit nullum, *l.* 9. *pr. ff. de except. rei jud. Tiraq. in tr. cessante causa p.* 1. *num.* 21. *&* 204. *Mullerus lib.* 4. *semest. c.* 1. *Menoch. cons.* 91. *num.* 49. licet ope exceptionis tantum elidatur, *Menoch. cons.* 314. *num.* 28. licet ex parte tantum falsa sit, *Marta tomo* 1. *ff. tit. decretum c.* 20. vel si causa sit injusta, id est, in jure non fundata, *Menoch. d.*
3 *cons.* 314. *num.* 25. *reg.* 4. *num.* 5. hic tamen speciale esse videtur, quod falsitas causæ etiam in decreto non expressæ vitiet Decre-
4 tum, *Menoch. d. l. num.* 4. Et notetur igitur duplex medium infirmandi talis Decreti: 1. si falsa vel injusta sit causa: 2. Si pupillus fuerit indefensus, ut dictum *supr. ad l.* 22. *tit.*
5 *præc.* Colligunt etiam ex *l.* 1. Doctores: Si minor falsis allegationibus circumventus causa cadat, non opus habere restitutione in integrum, sed nullam posse dicere sententiam, *Menoch. lib.* 2. *arb. quæst. casu* 15. *num.* 11. *Vantius de nullitat. tit. ex defectu process. n.* 132. *vers. limitatur etiam non procedere &c. Sfortia Oddus de restit. q.* 77. *art.* 6. *per to-*
6 *tum.* Absolutio aut est justa aut injusta: Injusta est vel ex injustis causis, & nunquam liberat, aut ex causis justis sed falsis, quæ non liberat duobus casibus: 1. si adversus minorem non defensum excusatus sit, *arg. l. recta* 45. §. *ult. de re judic.*: 2. Si Religionem judicis circumvenerit. Sed etsi justam habeat causam, ex alia falsa tamen excusatus sit, *L.* 37. *pr. ff. h. t. Donell. l.* 3. *cap.* 9. *lit. Z.*

L. Tutor. 2.

SUMMARIA.

An & quatenus qui tutelam semel gerere cœpit, excusationem habeat? 1.
Per immistionem tutor suæ immunitati renunciare videtur. 2.
An nova causa post susceptam tutelam emergente se excusare possit? 3.
Sententia ob novam causam non nocet. 4.

1 Qui semel gerere cœpit, licet veram excusationem habeat, eam tamen amittit, nisi prohibeatur gerere, ut Maritus, §. *pen. Inst. de excus. tut.* & 2. nisi specialiter hoc exprimatur, causam hanc vel illam etiam a cœpta tutela excusare, ut in *l.* 30. *&* 40.
2 *ff. d. t. & in* §. 2. *Inst. de excus. tut.* Colligitur quod per immistionem Tutor renunciare videatur suæ immunitati, *hic & l.* 13. §. *ult. & l.* 17. §. 5. *de exc. tut.* Item fit, si legatum in eodem testamento, quo Tutor datus est, relictum agnoscat, *l.* 5. §. 2. *ff. de his quæ ut*
3 *indign.* Sed si nova causa post susceptam tutelam emergat, potest se excusare, quia nemo videtur renunciare ei juri, quod nondum habet, nec se habiturum sperat, *l.* 3. *de R.*
4 *J. l. si is potest* 18. *ff. de acquir. hered.* quia & sententia ob novam causam non nocet, *l. si a te* 9. *ff. de re judic.*

TITULUS LXIV.

Si Tutor vel Curator Reipublicæ causa aberit.

L. Qui Tutores. 1. & L. ult.

SUMMARIA.

Absentes reipubl. causa etiam post annum reditus a tutela sunt immunes. 1.
Qualis hic annus sit & an continuus? 2.
Quamdiu a suscepta antè profectionem tutela excusentur? 3.
Quid juris circa comites legatorum? 4.
An interim alius tutor, an curator sit dandus? 5.

1 Qui Reipublicæ causa absfuturi sunt, habent a tutela danda & nova, immunitatem, & post reditum intra annum,
2 *lib.* 2. *h. t. &* §. 2. *Inst. de excus. tut.* qui tamen annus est continuus, & non utilis, & computatur ex quo rediit, vel redire potuit recta via sine mora aut circuitione, *l. tempus vacationis ff. de vac. mun. P. Montan. c.* 35.
3 *num.* 92. Sed a suscepta tamdiu tantum excusantur, quamdiu absunt, modo causam prius allegaverint, & Curatorem interim da-

ri peterent, per *l.* 1. *h. t. dict.* §. 2. & *leg.* 1. *supr. in quibus cas. tutor. haben.* Et ita specia-
4 litas hic notetur; quod a suscepta tutela haec causa excuset, & cessans etiam haec causa intra annum a nova causa excusat, & trahitur hoc etiam ad Comites Legatorum, *leg.* 41. §. 2. *ff. de excusat. tut. Bacchov. in Treutl. d. disp.* 9. *th.* 1. *lit. E.* Sed dicitur alibi, interim tutorem dandum esse, *l.* 12. *ff. de tut. l.* 3. §. 10. *ff. de susp. tut. l.* 9. *de tutelae & rat.* Resp. Schotanus *ad tit. de excus. tut.* eos textus de absentia ultramarina intelligendos esse, vel vocabulum tutoris interdum accipi
5 pro curatore. Sed dici potest, in arbitrio judicis esse, an tutorem dare velit, an curatorem; hoc quidem regulariter, sed illud, si reditus incertus, & interim tutore opus esse possit, ob adeundam forte hereditatem.

TITULUS LXV.

De excusationibus Veteranorum.

L. Qui causaria. 1. & L. ult.

SUMMARIA.

Veterani quinam sint? 1.
Perpetuo vacant a paganorum tutela. 2.
In quantum hi excusentur ab una tutela filii conveterani? 3.
Militum haec privilegia adhuc hodie vigent. 4.
Quid si veterano communis excusationis causa competat? 5.
Intra quodnam tempus causa exemtionis allegari debeat? 6.
Privilegium speciale non derogat communi. 7.
Privilegium prius non tollitur per posterius. 8.

1 VEterani, id est, qui post 20. annum
2 militiae honeste missi sunt, perpetuo
3 vacant a paganorum Tutelis, sed ab una Tutela filii conveterani intra annum missionis tantum vacationem habeat. Post annum vero non, quia coaequalitas militiae praevalet Veteranorum privilegio. Privilegium autem Veteranorum locum habet, licet sub diversis numeris militaverint, cum eadem Respubl. pro qua militant, *Mont. d. c.* 35. *reg.* 1. *num.* 88. si vero intra annum vigesimum missus sit, ob causam temporalem a paganorum tutelis excusationem habet, *l.* 8.
4 §. 3. *ff. de excus. tut.* Et talia militum privilegia etiam in nostris locum habere receptum est, vid. *Mastrill. decis.* 76. *num.* 9. Si
5 vero Veterano communis causa excusationis competeret, quae etiam paganum liberaret, daretur ipsi excusatio, *l.* 8. *pr.* & §. 1. *de ex-*
6 *cus. tut.* Sed tamen utroque casu causa exemtionis intra tempus statutum allegari debet, *l.* 6. *sup. de excus. tut.* & hic notetur Regulae
7 Quod privilegium speciale non deroget communi, *Acacius Enenkelius Baro de privil.*
8 *p.* 2. *cap.* 5. *num.* 42. & Privilegium prius non tollatur per posterius, *c. inveniens & ibi not. X. de praescript. Barbosa locupl. l.* 14. *c.* 83. *axiom.* 17.

TITULUS LXVI.

Qui numero Liberorum se excusant.

L. Qui ad tutelam. 1. & L. ult.

SUMMARIA.

Quotnam liberi praestant excusationem a tutela? 1.
Liberi isti an sint superstites? 2.
An in obsidione interemti sint connumerandi? 3.
An omnes sint primi gradus? 4.
Si excusent liberi, de istorum statu non dubitetur. 5.
An a tutela excuset, si pater ipse filio emancipato curator dandus sit? 6.
An liberi in utero existentes excusent? 7.

1 ROmae 3. in Italia 4. in Provinciis 5. liberi patri praestant excusationem a tu-
2 tela, *l.* 1. *h. t.* Sed liberi 1. sint superstites, ergo filia mortua non prodest, *l.* 2. *h. t.* sufficit autem superstites esse tempore delatae Tutelae, *l.* 2. §. 4. *ff. de exc. tut.* quia initium litis considerandum, non quod ex post facto contingit, *l.* 2. *ff. de usuris*, *Tiraq. in l. si unquam verbo suscepterit liberos num.* 192. *Barb. in l. quia tale, cum l.* 14. *num.* 20. *ff. sol. matrim.* Illud vero notum, caesos in acie pro patria, pro superstitibus haberi, *per Inst. h. t.* sine discrimine sexus vel aetatis,
3 *Hillig. l.* 3. *c.* 9. *lit. F.* Eorum, qui in obsidione interemti, alia ratio, *l.* 18. *ff. d. t.* quae pro re familiari potius, quam pro patria interemti, *Montan. c.* 35. *reg.* 1. *num.* 61. &
4 *seqq.* 2. Liberi primi gradus, non Nepotes: hi enim non Avo, sed Patri suo proficiunt, nisi Patre mortuo, ubi plures pro uno ha-

5 bentur, *l. 2. h. t.* 3. Si de liberorum statu non
6 dubitetur, *l. 1. h. t.* Nec habet locum excusatio, si pater ipse filio emancipato Curator dandus sit, *l. 36. §. 1. ff. d. t. Montan. d. l. n.*
7 81. Nec habet locum excusatio, in liberis in utero existentibus, qui in aliorum favorem non habentur pro natis, *l. 2. §. 6. ff. d. t. Tiraqu. d. l. num. 144. & seqq. & de retr. lign. §. 1. Gl. 9. num. 77. & seqq.* dissonantiam in numero liberorum *legis 3. §. de jure immun & l. 24. C. de decur.* varie conciliant, vid. *Bacc. ad Treutl. vol. 2. disp. 4. th. 2. lit. B in fin.* ubi ultima responsio est in distinctione inter munera mere patrimonialia & decuriomatum.

TITULUS LXVII.

Qui morbo.

L. Luminibus. un.

SUMMARIA.

Qualis ægritudo corporis a tutela etiam suscepta excuset? 1.
An tutor ejusmodi volens sit admittendus? 2.

1 TAlis ægritudo corporis, quæ administrationi obest, excusat a tutela etiam suscepta, *l. 11. ff. de excus. tut.* ut Cæcitas, Surditas, Ægritudo perpetua, seu morbus Sonticus, de quo *Bacch. vol. 2. disp. 9. thes. 1. lit. C*, aut quando quis mutus est, quia ne suis rebus hi quidem interesse possunt, *§. 7. Inst. de excus. tut. l. 2. §. ult. ff. d. t.* ideo a suscepta excusantur, *Molina disp. 221. num. 3. Montan.*
2 *d. c. 35. reg. 1. num. 150.* Et talis Tutor etiam volens non est admittendus, quia tutelæ præesse nequit, *Montanus d. l. num. 154.* quam etiam multis defendit *Gutierrez p. 1. c. 7. num. 8. & seq.*

TITULUS LXVIII.

Qui ætate.

L. Pater tuus. 1.

SUMMARIA.

Septuagenarius a tutela se excusare potest. 1.
Objectio diluitur. 2.
Nulla religio prohibet, quo minus dicere possimus, nonnulla in legibus interdum corrupta esse. 3.
An ætas 70. annorum excuset ab aliis negotiis, quæ consilio tantum expediuntur? 4.
Jus hodiernum. 5.

1 SEptuagenarius, qui scilicet annum septuagesimum complevit, per *l. 3. ff. de jure immunit.* excusare se potest, tum ut huic ætati pareatur, tum quia inutile pupillo esset, eum habere tutorem, qui ne suis quidem rebus præesse posset, sed obstat *l. ult. C. qui*
2 *ætate vel professione lib. 10.* Sed Respondet *Bacchov. in Treutl. vol. 2. disp. 9. th. 2. lit. E, & Dn. Carpzov. lib. 5. resp. 90. num. 18. & seq.* quod scilicet vel distinguendum sit inter personalia munera, quæ labore & opera corporis mera expediantur, vel quæ animi potius labore expedienda, vel pro LV. legendum esse LXX. quod sequentia confirmare
3 videntur, nec enim Religio nos prohibet, quo minus dicere possimus, nonnulla in textibus legum interdum corrupta esse. Alii inter munera & honores distinguunt, *Mon-*
4 *tan. d. c. 35. reg. 1. num. 176.* Imo nec senilis ætas 70. annorum excusabit ab aliis negotiis, quæ consilio tantum expediuntur, *l. 2. §. 7. ff. de vacant. mun.* in Electionibus, *l. 41. C. de Decur. Jo. de Platea in l. fin. C. qui ætate vel professtion. Petrus Antibolus de muner. p. 3. num. 11.* in Senatus convocatione, *Tiraq.*
5 *de jure primogen. in præfat. num. 117.* Forte igitur hodie quando senes excusandi ab honoraria tutela, non male id arbitrio judicis committerem. Nam alii aliis citius vel serius vigorem mentis amittunt, hoc ita ordinante Divina providentia, vid. *Sig. Scaccia de judic. lib. 2. c. 8. num. 235. & Menoch. lib. 2. arbit. quæst. num. 59.* Colligunt alii, quod id, quod in *l. inviti 8. de testib.* dicitur, de Septuagenariis intelligendum sit, per allegata *Farin. q. 78. num. 59.*

TITULUS LXIX.

Qui numero tutelarum.

L. Si tres. un.

SUMMARIA.

An tria tutela onera excusent a tutela? 1. 3.
An una satis diffusa sufficiat ad excusationem? 2.
Si tertia tutela ad finem pervenerit, sed rationes nondum redditæ, an adhuc excuset? 4.

An quis duas habens causas excusationis imperfectas excusetur? 5.
Quæ singula non prosunt, nec conjuncta prosunt, si diversi sint generis. 6.
Plura imperfecta si diversorum generum sunt, unum perfectum non constituunt. 7.
Heterogenea duo imperfecta, si ad unum finem tendunt, unum perfectum facere possunt. 8.

1 TRia onera tutelæ, non defunctorie, id est, affectate susceptæ, præstant excusationem, ne nimis oneratus nullam tute-
2 lam recte gerat; Et si Una tutela ita sit diffusa, ut pro tribus sufficiat, etiam excusabit, *l. 31. §. fin. ff. de excus. tut.* quia hic non tam numerus pupillorum, quam difficultas rationum reddendarum considerari
3 debet. E contrario nec 3. Tutelæ excusabunt, si modici sint patrimonii, *l. 15. §. 11. ff. d. t.* aut brevi finiendæ, *l. 17. pr. ff. d. t.* aut si una tutela & altera sine administratione sit, *argum. l. 15. §. 9. ff. d. t.* de quibus Exceptionibus *Montan. d. c. 35. reg. 1. n. 130. Gutier. p. 1. c. 21. num. 12. Molina disp. 222.*
4 *num. 5.* Sed circa Regulam Quæritur: I. *Si tertia tutela ad finem pervenerit, sed nondum rationes redditæ, an adhuc excuset?* Neg. quia ipsa administratio præstat excusationem, non solæ rationes reddendæ, *arg. l.*
5 *17. pr. ff. de excus. tut.* II. *An quis duas habens causas excusationis imperfectas, excusetur?* v. g. si duos habeat liberos & duas tutelas? Neg. nisi sint ejusdem generis, ut duæ Tutelæ, & duæ Curatelæ, *l. 2. §. fin. ff. de excus. tut.*
6 Nota bene: Quæ singula non prosunt, nec conjuncta prosunt, si diversi sint generis; &
7 plura imperfecta, si diversorum generum sunt, unum perfectum non constituere; sed si duo imperfecta unius sint generis, & ad eundem finem tendunt, conjungi possunt;
8 imo & heterogenea duo imperfecta, si ad unum finem tendant, possunt unum perfectum facere, nam v. g. unius testis assertio judicialis & ipsius Adversarii confessio extrajudicialis faciunt unam perfectam probationem, *c. 13. & ibi DD. X. de probat. Berlich. p. 1. concl. 36. num. 48. Barb. locupl. lib. 9. cap. 15. axiom. 2.* Vid. etiam *Camill. Borell. tomo 2. decis. tit. 2. num. 229. Berlich. p. 1. concl. 36. num. 138. Gamsius in Thesauro locor. com. Barb. l. 9. c. 15. Axiom. 2. Menoch. lib. 2. A. Q. casu 89. num. 66.*

TITULUS LXX.

De curatore furiosi vel prodigi.

L. Curatores. 1.

SUMMARIA.

Majoribus etiam, si furiosi sint vel mentecapti vel prodigi, Curatores dantur. 1.
Sed hæc datio plenissimam causæ cognitionem requirit. 2.
Pupillo furioso datur tutor, sed curator minori furioso. 3.
Naturalia cum accidentalibus concurrentia istis præferuntur. 4.
Mulieri luxuriosæ datur Curator. 5.
An etiam detur Curator viro luxurioso? 6.

1 QUamvis Curatores aliis minorennibus dentur, tamen Majoribus etiam, si Furiosi vel mentecapti, vel Prodigi, dantur Curatores, quia hic non ætas, sed
2 infirmitas intellectus attenditur, sed hæc tamen datio causæ cognitionem plenissimam
3 requirit, *l. observare 6. ff. de tut.* Pupillo sane furioso non Curator sed Tutor, & minori furioso datur Curator quidem, sed non ut furioso, sed minori, per *l. 3. §. 1. ff. h. t. Montan. cap. 28. num. 10. Donell. & ibi Hillig. lib. 3. c. 18. lit. C.* Causa enim accidentalis inspicitur, naturali demum finita, & natura rei spectatur, non accidens, *Bart. in l. 3. ff. de tutel. Menoch. lib. 2. A. Q. casu 201. n.*
4 *69.* & naturalia si concurrant cum accidentalibus, illa præferuntur, *Card. Tuschus concl. 8. lit. N: Glossa hic meminit leg. & mulie-*
5 *ri 15. ff. h. t.* ubi dicitur mulieri luxuriosæ dari etiam Curatorem, & ita *DD. hic* & præcipue *Ang. Barbosa & Cavall. q. 833.* anxie
6 quærunt, an etiam luxurioso viro detur Curator; sed non opus esse puto illa disputatione, sed potius sentio, luxuriosam vitam ibi de prodigalitate accipiendam, cum *Pinello ad l. 4. C. de bonis mat. num. 12. & seq. Montan. c. 28. num. 50. & seqq. Franc. Barry de success. lib. 1. tit. 7. num. 42.* Vers. *Prodigo quidam*, nec non *Godofredo ad d. l. 15. lit. U*, quamvis Viri fœdis voluptatibus dediti non possint non esse prodigi; secus in fœminis, quæ fœda sequuntur, quæ sæpe peccant ex avaritia.

L. Ora-

L. Orationis. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Argumentum a minoribus ad mentecaptos procedit. 2.
Disposita in pupillorum tutore intelligenda etiam de Curatore furiosi. 3.
Beneficia minori in jure tributa etiam ad furiosum vel mentecaptum sunt extendenda. 4.
Curatoris bona etiam furioso obligata sunt. 5.

1 Agnatus, qui est legitimus Curator Furiosi, mutuo a me sumpsit centum, & obligavit pignori prædium furiosi, Quæritur: *An hoc pignus valeat?* Vid. quod sic, quia lex minoris tantum prædia alienare prohibet; Sed Neg. quia obligatio species est alienationis & in minoribus ac furiosis eadem ratio prohibitionis: Sed si pecunia in utilitatem furiosi versa, datur actio personalis contra furiosum, *lib. 3. supr. quando ex facto*
2 *tut.* Colligi ex textu: Argumentum a minoribus ad mentecaptos, nam in jure æquiparantur, qua de re integrum locum habet ex *hoc textu Everhardus in Topicis in loco*
3 73. Et sic ulterius colligunt: Dispositа in Tutore pupillorum, intelligenda etiam es-
4 se de Curatore furiosi, & beneficia minori in jure tributa etiam ad furiosum vel mente captum extendenda esse, *Glossa hic & Ant. Gomez. lib. 2. res. c. 14. num. 30. circa finem num. Gutierrez cons. 14. num. 7. Mont. c. 28. num. 23. Sfortia Oddus de restit. q. 3. n. 3.*
5 unde bona Curatoris etiam obligata furioso, ut Tutoris, *Gutier. cons. 14. num. 14. 17.*

L. Si Pater. 3.

SUMMARIA.

Filius parenti furioso vel mente capto tutorem petere debet. 1.
Inter parentem & filium licet non potestas, pietas tamen æqualis est. 2.

1 Filius debet Parenti furioso, vel mente capto (inter quos rabies & impetus discrimen facit, *Mascard. concl. 1049. num. 1. & seqq. Menoch. lib. 6. præs. 45. num. 2. & seqq.*) Tutorem petere, ut Parens filio, nisi ipse filius probus, tunc enim patri Curator ipse dari posset, *l. 1. & 2. ff. h. t.* ratio in *l. 4. h.*
2 *t.* quia licet non potestas, pietas tamen æqualis est, *Pinell. ad l. 1. C. de bon. mat. p. 1. num. 46. Decius cons. 274. num. 2. Montan. d. c. 28. num. 13. & 30.*

L. Cum repudiante. 4.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
An mater hodie ad furiosi mariti curatelam aspirare possit? 2.

1 Uxor furiosa maritum repudiat, cum non illa hunc, sed hic illam repudiare posset. Mater uxoris nonnulla instrumenta nomine uxoris conficit, in quibus de retinenda dote cum marito filiæ paciscitur: Resp. Matrem filiæ, cum hujus curatelam non gesserit, deterio-
2 rem conditionem facere non potuisse. Hodie matrem etiam ad hanc Curatelam exemplo Tutelæ adspirare posse, tradunt Interpretes, cum *Glossa in Auth. matri & aviæ supr. quando mulier &c. Montan. d. c. 28. n. 74. Gutier. de tut. p. 1. c. 8. n. 22. & seq. Ant. Gomez ad leg. Tauri 14. n. 10. Jo: Franc. Balthas. d. tit. 5. res. 3. n. 21.*

L. Ne lucrum. 5.

SUMMARIA.

Filius emancipatus fratri suo olim non succedebat. 1.
Secus hodie. 2.
An sit legitimus tutor pupilli fratris? 3.
An legitimus Curator furiosi fratris? 4.

1 Olim Emancipatus filius Fratri suo non
2 succedebat, sed hodie succedit, *l. fin. C. de*
3 *legit. hered.* Ideoque etiam Legitimus Tutor est pupilli fratris, *l. 4. supr. de legit. tut.* ergo & eadem ratione legitimus curator est furiosi
4 fratris, per *hanc l.* sed deficientibus & Fratribus, proximioribus Cognatis onus curatelæ, nec non custodiæ, ut & alimentationis incumbere, per *l. 14. ff. de off. Præsidis, & l. 13. ff. h. t.* probat *Carpz. lib. 4. resp. 61.*

L. Cum aliis. 6.

SUMMARIA.

Furiosus dilucida habens intervalla, eo tempore, quo furere cessat, actus omnes, qui a ceteris celebrantur, celebrare potest. 1.
Semel furiosus semper talis præsumitur, adeoque incurabilis hic morbus habetur. 2.

Quan-

1 Quando Furiosus dilucida intervalla habet, ipse quidem omnia agere potest, quæ sanus posset: Curator tamen eo tempore manet nomine & officio, licet non effectu, tempore enim intervalli non administrat, ratio in *text.* vers. *cum incertum est in hujusmodi furiosis hominibus, quando resipuerint, & sæpe in confinio furoris & sanitatis constituti deprehenduntur.* Idem in fin. *ne crebra vel quasi ludibriosa fiat Curatoris creatio, & frequenter tam nascatur quam desinat.* Collige I. Ex *hac lege*: Furiosum habentem dilucida intervalla furoris, eo tempore, quo cessat furere, posse omnes actus celebrare, qui a ceteris celebrantur, *Ant. Gomez d. c.* 14. *n.* 28. qua de re ad *l. furiosum* 8. *C. qui*
2 *testam. facere.* II. Semel Furiosum præsumi semper talem, adeo incurabilis hic præsumitur morbus, ut præsumatur durare, nisi misericordia Divina eum restituat; *Paulus Zachias lib.* 2. *quæst. medico-legal. tit.* 1. *q.* 23. *Menoch. lib.* 6. *præs.* 44. *in fine*, *& præs. seq. n.* 59. *Mascard. concl.* 825. *n.* 11. plura infra in *d. l.* 8.

L. Cum furiosus. ult.

SUMMARIA.

An pater furiosi filii res ejus administret, ut legitimus administrator, non ut curator? 1.
An pater ejusmodi heredem instituere, ipsi substituere & curatorem dari possit? 2.
Quid si parens intestatus decesserit? 3.
Hereditas paterna est quasi debita liberis etiam vivente patre. 4.
An Curator furioso bonorum possessionem tam de jure veteri quam hodierno petere possit? 5.
An Curator a patre per testamentum filio furioso datus petere possit bonorum possessionem? 6.
Quale juramentum ejusmodi Curator præstet? 7.
An juramentum hodie in omni tutore necesse sit? 8. 10.
Curator alias in testamento, excepto furiosi curatore, dari nequit. 9. 18.
Bona Curatoris furiosi tacite obligata sunt. 11.
Furiosus ob causam, quæ furorem antecessit, exheredari potest. 12.
Nullo vel non idoneo Curatore per testamentum dato, a judice dandus est Curator. 13.
A quonam judice? 14.
Curatela triplex. 15.
Dativæ locus non est, nisi a testamentaria & legitima deficiat. 16.
Quando locus sit Legitimæ? 17.
An furiosus vel ejus Curator aliam præter paternam hereditatem acquirere possit? 19.
An conficere teneatur inventarium? 20.
An Furiosus interim habeat dominium utile? 21.
An per filium patri furioso acquiri possit? 22.
Hereditas acquiritur animo, sed Legati dominium jure transit. 23.
An dicta locum vindicent, quando suspecto vel mortuo curatore alius sit surrogandus. 24.

1 *Pr:* Pater filii furiosi administrat res ejus, non ut Curator, sed ut legitimus administrator, *quis enim affectus extranei vincat Paternum?* nec igitur opus est alium dare curatorem, *Montan. cap.* 28. *n.* 11.
2 §. 1. & 2. Pater potest filium furiosum heredem instituere, & ipsi substituere *hic* & *l.* 9. *infr. de impub. subst.* & ei Curatorem
3 dare; Si vero Pater intestatus decedat, atque sic Furiosus morte parentis sui juris fiat, tum ipso jure est heres patris, per §. 3. *Inst. de succ. ab intest. hic*, & *l.* 1. §. *furiosi* ff. *de success. edicto*, *l.* 1. ff. *de bonorum possess. danda*; sed si non suus heres sit, v. gr. si de hereditate matris agitur, non esset ipso jure heres, nec daretur ei bonorum possessio Edictalis, sed Decretalis, quæ est temporaria, *l.* 2. §. 11. *ad Tertull.* de quo *infr. Franc. Barry de success. lib.* 18. *tit.* 1. *n.* 37. Colligitur ex
4 §. 2. Hereditatem parentis esse quasi debitam liberis, etiam vivente patre, *l. in suis* ff. *de lib. & posthumis*, per allegata *hic August. Barb. & Tiraquell. ad l. si unquam n.* 19. *in præfat. C. de revoc. donat.*
5 §. 3. Olim dubium erat; *An Curator Furioso posset petere bonorum possessionem?* Ratio dubitandi; quia hæc est quasi utile dominium, §. 1. *Inst. de bonorum possess.* quo alteri per alterum quæri non potest, §. 5. *Inst. per quas personas.* Sed Imperator statuit hic, posse & debere Curatorem eam petere, nec opus esse solemni illa petitione, *hic* & *l. fin. C. qui admitti*, nec decreto prætoris speciali, sed peti posse ex Edicto generali. *Conf. Donell. l.* 7. *c.* 14. *lit. O*, & *ibi notata Hillig.*
6 §. 4. 5. & *Authent.* Pater Testamento Curatorem dare potest filio Furioso & hic satisdationem præstare non tenetur, quia testimonium patris pro satisdatione sufficit, *hic* & *l.*
7 27. *supr. de Episc. audient.* Sed debet tantum juramentum præstare, quod velit omnitere

ea,

dit, quæ Furioso inutilia, & facere utilia, quod per *Nov. 27. c. ult. & Ordinationem Ca-*
8 *meræ Spirensis p. 1. c. 75. & seq.* non tantum in Curatore furiosi, sed etiam omni Tutore hodie necesse est, & debet Inventarium solemne conficere, ut Tutor, & ipsius bona
9 furiosi sunt obligata. Collige ergo I. Ex §. 5. Curatorem quidem alias testamento non dari, sed excepto Curatore Furiosi, qui testamento dari potest a patre, *Jo: Gutierrez p. 1. c. 12. n. 8.* II. Curatorem furiosi & per *Au-*
10 *thent. subjectam*, Omnem Tutorem & Curatorem teneri jurare, se facturos utilia pupillis vel curandis, & inutilia omissuros, *Gutier. d. n. 8. Molina disp. 223. n. 3.* quod tamen juramentum in desuetudinem passim abiit, & loco ejus sub fide juramenti antea Magistratui præstiti promittere indemnitatem tenentur, *Jo: Balthas. d. l. n. 5. Dn. Richt. ad Auth. hanc in fin. & Carpz. p. 2. c. 11. def. 6. n. 4.*
11 Demum ex *fine* §. 5. qui sequitur *authenticam*, colligitur aperte, quod etiam bona Curatoris furiosi tacite sint furioso obligata, sicut etiam Tutoris, *Berlich. p. 1. concl. 67. n. 34. Beuther. de præl. cred. p. 1. c. 4. Dn. Richter. de privil. cred. disp. 8. pag. m. 215.*
12 Notabile etiam est in §. 5. Quod Furiosus ob causam, quæ furorem antecessit, exheredari possit, licet satis furore sit punitus, *Vasq. part. 1. Illust. c. 96. n. 12.*
13 §. 6. Quando nullus est Curator testamento datus, proximus Agnatus, vel hoc ido-
14 neo non existente, a judice dandus est Curator, Romæ a Præfecto urbis, & si furiosus sit Nobilis, convocato Senatu; in Provinciis a Præside & Episcopo, tribusque Primatibus, & si idoneam substantiam habet,
15 non est onerandus satisdatione, unde apparet, Curatelam Furiosi (ut Tutela pupilli) triplicem esse; Testamentariam, Legitimam
16 & Dativam, & sic Dativæ locus non est, nisi & testamentaria & legitima deficiat, &
17 Legitimæ Curatelæ non est locus, nisi deficiat testamentaria, *Montan. de tutel. c. 28. n.*
18 *12. & seq.* Et sic testamento quidem non minoribus, Furiosis tamen Curatorem dari posse statuunt recte *DD.* per *hunc & præcod. §. Pieg. de q. 2. n. 6. Gutierrez p. 1. c. 11. n. 8. Perez ad hunc tit. n. 4. Schraderus de feudis p. 10. sect. 19. n. 195.* licet ante *hanc Constitutionem* dari non potuerit testamento, per *l. sæpe ff. h. t.* sed quæ in §§. *præced.* de juramento, inventario & hypotheca dicta, etiam locum habent, ratio horum omnium est manifesta.

19 §. 7. 8. & 9. Quando furioso defertur hereditas, non tamen paterna, ubi ipso jure est heres; ipse quidem acquirere nequit, *l. 63. ff. de acquir. hered.* ne quidem curatore, *l. 5. de R. J.* sed Curator potest admittere heredi-
20 tatem, facto desuper Inventario, hactenus scilicet, ut quamdiu vivit furiosus in furore, Curator administret, si vero resipuerit & repudiet, vel furens mortuus sit, ad eos perveniat hereditas, ad quos furioso remoto perventura esset, quia scilicet tempore mortis furiosi prædefuncto a quo bona furioso delata pervenerunt, non vero ipsi furioso proximi sunt, *Doctores hic, Donell. lib. 7. c. 9. in princ. Nicol. Noalis de transmissione casu 9. Dn. Richter decis. 41. n. 57. Jo: à Sande l. 4.*
21 *tit. 8. def. 9.* interim furiosus utile dominium habet, & retinet fructus, quia ut dominus percepit, *Alex. ad l. cum heres 35. ff. ad Trebell.* & est igitur bonæ fidei possessor juris, sed
22 non perpetui & inseparabilis, per filium autem furioso patri etiam acquiri potest ipsa hereditas, ut per *l. 63. ff. de acquir. hered.* contra alios sentiunt *Pinell. ad l. 1. C. de bon. mat. p. 1. n. 61. & seqq. Franc. Vasq. de success. creat. lib. 2. §. 19. n. 67.* Sed Legata, Fideicommissa & similia ipsi furioso acquiruntur, ra-
23 tio differentiæ, in *l. 2. ff. de acquir. hered.* nam hereditas acquiritur animo, Legati dominium jure transit, *l. 20. pr. ff. de acquir. hered.*
24 §. 10. & 11. Ea quæ de creatione Curatoris dicta sunt, *in* §. 4. *& seqq.* habent locum, quando suspecto vel mortuo curatore alius est surrogandus, non tamen in iis, qui ante *hanc legem* dati erant ratio, *in l. 7. supr. de LL.*

TITULUS LXXI.

De prædiis & aliis rebus Minorum sine decreto non alienandis vel obligandis.

L. 1. 2. & 17.

SUMMARIA.

Prædiorum alienatio facta a contutoribus vel minoribus est prohibita. 1. 4.
An etiam illa invalida, quæ fit ab aliis jure suo alienantibus? 2. 5. 6.
An possit restitutio in integrum peti, si tempora restitutionis id patiantur? 3.
Quoties venditio ratione omissæ solemnitatis ipso

ipso jure nulla, non opus est restitutione in integrum. 7.
An minore fundum cum majorenni communem habente majorennis ad divisionem provocare possit, & quomodo? 8.
Divisio est alienationis & quasi venditionis species. 9.
In communione, quæ discordiæ mater est, nemo invitus detineri debet. 10.
An in ejusmodi divisione præsentia Curatoris opus sit? 11.
An si tutor vel curator prædium minoris, licet creditori obligatum, in solutum det, sit alienatio? 12.

1 PRædii minoris alienatio prohibita est, quæ a contutoribus fit vel minoribus,
2 non quæ ab aliis jure suo alienantibus, v. g. si Magistratus auctoritate in executione rei judicatæ pignus capiatur & distrahatur ob debitum, quæ alienatio valida est, *l.* 1. *h. t.* *l.* 3. §. 1. *ff. eod.* quia non ex Tutoris vel Curatoris voluntate id fit, sed ex Magistratuum auctoritate, *Menoch. lib.* 2. *cas.* 171. *n.* 71.
3 Sed potest peti Restitutio in Integrum, si
4 tempora restitutionis id patiantur. Collige: Prædia Minorum prohiberi alienari, si id
5 fiat a minoribus vel Curatoribus eorum, secus si fiat a judice in executione rei judicatæ, idem si ex causa damni infecti possideri jubeatur, *d. l.* 3. *ff. h. t.* Idem si creditor rem sibi obligatam, ut pignus suum, distrahat, per *hanc l.* licet faciat creditor, si
6 Prætorem adierit, *l.* 7. §. 1. *ff. h. t.* Valida igitur alienatio est, si creditores jure suo rem minoris sibi pignoratam distrahant, *l.* 2. *h. t.* *Trentac. lib.* 2. *resol. tit. de min. resol.* 9. *n.* 24. ratio in §. 1. *Inst. quib. alien.* quod autem de fraude Venditoris & Emtoris in *l.* 2. habetur, id ex relatione consulentis sumptum, nam non necessario ad restitutionem minoris fraus requiritur; sed sufficit, si multum detrimenti per venditionem accepit minor, *l.* 1. *C. si adversus vend. pign.* Collige etiam ex
7 *hac l.* 2. Quoties venditio ratione omissæ solemnitatis ipso jure nulla est, non opus esse restitutione in integrum, *Sfortia Oddus de rest. q.* 17. *art.* 7. & quos hic allegat *August. Barb.* Item si minor fundum communem habeat
8 cum majorenni. Ubi si hic, scilicet majorennis minorem ad divisionem provocet (mi-
9 nor enim provocare nequit, quia divisio est alienationis species, *l.* 1. *supr. si adversus transact.* & est species quasi venditionis, *l.* 1. *supr. communia utriusque judicii*, *Menoch. d. l. n.* 35. ubi ejus limitationes habet) ad divisionem, hæc fieri potest sine Decreto, *l.* 17. *h. t.* & *l.* 1. §. 2. *ff. eod. Trent. d. t. resol.* 9. *n.* 23. quia alienatio in his fit facto alterius, & ex necessitate, *Vasqu. lib.* 1. *de test. potent.* §. 10.
10 *n.* 78. Ratio est, quod in communione, quæ mater discordiæ est, nemo detineri invitus
11 debeat, *l.* 26. §. 4. *ff. de condict. indeb.* præsentia tamen Curatoris necessaria, quæ supplet defectum Mandati, *Carpzov. p.* 3. *Const.* 15. 44. & ideo si omnes domini provocantes ad divisionem sint minores, necessarium est decretum, secus si unus major sit, qui
12 provocet. Sed si ipse Tutor vel Curator prædium minoris, licet creditori obligatum, in solutum det, nulla est alienatio, nec opus est restitutione, *l.* 2. *h. t.* quamvis enim ob æs alienum alienatio licita, *l.* 12. *h. t.* necessarium tamen est Decretum, *Menoch. d. l. n.* 50. ut & tunc decretum necessarium esse videtur, si tutor emat, licet pupillus vel minor provocatus fuerit, ut aliquot rationibus probat *Carpzov. lib.* 5. *resp.* 68.

L. 3. 4. 7. 8. 13. & 15.

SUMMARIA.

Ampliationes continentur SCti. 1.
Pater ne quidem emancipatorum liberorum prædia alienare sine decreto potest. 2.
Ratio dubitandi. 3.
Decidendi. 4.
Nec venditio, nec transactio, nec permutatio, licet cum evidenti utilitate pupilli facta, est valida. 5.
Sola utilitas ad alienationem non sufficit. 6.
Donatio quoque rei, quæ minoris, est prohibita. 7.
Quid si contra fiat? 8.
Dicta de transactione limitantur. 9.
An compromissum minoris super immobili valeat? 10.
An prædio minoris servitus possit imponi? 11.
An minor ad prædium alienandum, vel ad resolvendam donationem prædii se obligare possit? 12.
Minor an possit rem emtam pro pretio in ipso venditionis actu obligare? 13.
Conciliatio l. 7. *cum* l. 1. §. fin. ff. h. t. *n.* 14.
Res ad eum, a quo rem habuit minor, transferri nequit. 15.
An sponsalitia largitas in bonis immobilibus minoris nuptias contrahentis valeat? 16.

Quid

Quid juris in donatione propter nuptias? [illegible]
An ad dationem rei immobilis in dotem requiratur decretum? 18.
An minor ut nec proprium prædium, ita nec illud, in quo dominium utile habet, alienare possit? 19.
Res minoris immobiles sine decreto & debita juris solemnitate non possunt dari in emphyteusin. 20.
Eadem ratio contractus Libellarii. 21.
Neque annui reditus possunt in minorum prædiis constitui. 22.
An possit hypotheca legalis in minorum prædiis constitui? 23.

1 In his legibus Ampliationes SCti reperiuntur.
2 Nam [illegible] ne Pater quidem prædia liberorum emancipatorum alienare potest sine
3 Decreto, *L.* 3. *h. t.* Ratio dubitandi in *l.* 22.
4 *§. fin. ff. de adult.* Ratio decidendi in eo, quia pater in hac specie Curator est, sed tantum Patrem ut legitimum administratorem posse alienare immobilia ob æs alienum, volunt *Covarr. lib.* 1. *var. resol. c.* 8. *num.* 6. *Montan. c.* 33. *num.* [illegible] *Afflict. dec.* 303. *Gutierrez p.* 2. *cap.* 5. *num.* 22. *& Hesq. d.* §. 10. *num.* 80. *Pinell. ad l.* 1. *C. de bon. mat. p.* 3. *num.* 21. *Anth.*
5 [illegible] *h. t. num.* 3. 4. II. Non tantum venditio, sed & Transactio, Permutatio, licet cum evidenti utilitate pupilli facta, prohibentur, [illegible] utilitas sola non est causa sufficiens ad alienationem, *Rolandus a Valle cons.* 7. *num.* 26. *vol.* 3. *Natta cons.* 631. *vol.* 3. *Rimminaldus vol.* 3. *cons.* 247. *num.* 34. *Afflict. dec.* 97. *num.* 5. *Gutierrez. d. l. num.* 33.
6
7 Et donatio est prohibita, adeo ut si contra
8 fiat, ut minori detur vindicatio, *L.* 14. *&* 15. *h. t.* ratio in *l.* 5. *supr. de L.L.* Sed quod de Transactione dictum, id ita intelligendum;
9 nisi hoc agatur transactione, ut res penes minorem permaneat, *Gutierrez* [illegible] 28. *Pinell. d. l. num.* 46. *& Montanus* [illegible] item nisi minor transegisset de prædio, quod non possedit, *Menoch. d. l. num.* 70. [illegible] pupilli jus fit valde dubium, *argum. l.* [illegible] *Præses C. de transact. Pinell. in* [illegible] *num.* 45. & quos citat *Montan. d. c.* 38. *num.*
10 289. Et ideo neque super re immobili compromittere potest minor, *argum. l.* 32. *ff. de arbitriis Blandus de compromiss. q.* 3. *princ. n.* 9. *Menochius d. l. num.* [illegible] *Gutierrez* [illegible] nisi compromissum ex statuto fit necessarium,
11 *Mont. d. c.* 33. *n.* 228. Sic neque Servitus imponi prædio minoris potest, *l.* 3. §. 5. *ff. h. t. Tiraq. de retr. lign.* §. 1. *Gl.* [illegible] *&* [illegible] *Pinell. d. l.*
[illegible] *in Codicem Tom. II.*

12 [illegible] etiam se obligare ad prædium alienandum, vel ad resolvendum dominium prædii, *L.* [illegible] *h. t.* Ratio in *l. ult. C. si adversus donationem.*
13 Sed *Amon minor rem emtam, pro pretio in ipso actu venditionis obligare potest.* Et recte id Affirmat *Gutierrez d. c.* 5. *num.* 36.
14 per rationes ibi adductas. Et sic hæc *l.* [illegible] cum *L.* 12. *§. fin. ff. de* [illegible] *d. §. fin. de pignoris pacto*, postquam dominium minori acquisitum, intelligendus est. Et sic communiter distinguunt *DD.* quod scilicet in ipsa emtione possit minor pacisci de re alienanda, sed ex post facto jam acquisito dominio non; Atque hanc sententiam post *Tiraquellum de retr. conv.* [illegible] *ad fin. tit. num.* 13. *& Negus.* sequitur *Pinell. d. p.* 3. *n.* 52. *Surdus* [illegible] *de decretis lib.* 2. *tit.* 6. *num.* 14. & plures refert *Klock. cons.* 40. *n.* 119. *vol.* 2. licet aliter *Dn. Carpzovius p.* 2. *c.* [illegible] *def.* 16. *num.* 30. Aliter etiam *Dn. Mat. Coler de pactis lib.* 1. *cap.* 20. *num.* [illegible] *& seqq.* Confer. [illegible] 1. 956. *num.* 44. *& seqq.*
15 Colligitur etiam ex *d. l.* 7. Quod non possit res transferri ad eum, a quo rem habuit
16 minor, *Montanus d. l. num.* 79. Nec [illegible] Valet sponsalitia largitas in bonis immobilibus minoris, nuptias contrahentis, sed proprietas manet penes donantem, *l.* 8. *h. t.*
17 Aliud in donatione propter nuptias esse videtur nonnullis ex hac ratione, quia accepta dote tenetur maritus donationem propter nuptias constituere, & sic hæc necessaria. Sed & hanc alii sub regula generali rectius includunt, ita ut necessarium sit decretum, [illegible] consequentia necessaria est donatio propter nuptias, ergo sine decreto facienda, quia etiam solutio æris alieni est necessaria, & tamen huic necessaria est causæ cognitio, & decretum, & probatur [illegible] per [illegible] *prins. supr. de admin. tut. Rolandus a Valle de lucro dotis q.* 45. *num.* 2. *Montanus d. c.* 33. *num.* 408. *Gutierrez* [illegible] *Menoch. d. l.*
18 *num.* 47. *& seqq.* Et sic etiam ad dationem rei immobilis in dotem, requiritur Decretum [illegible] *Rebuff.* [illegible] *ante* [illegible] *num.* 92. [illegible] Et [illegible] qui [illegible] in aliis [illegible] plerumque. Alii [illegible] hanc [illegible] 19. Constitutio dotis, sit causa sufficiens ad alienationem prædii minoris. Et alia est, an dos [illegible] illud de hac & sic mili-

[illegible] quaestionibus est affirmandum, hoc
19 vero negandum, nisi lex ipsa excipiat. Non tantum proprium praedium minoris, sed etiam illud in quo utile dominium habet, non potest alienari, ut vectigale seu Emphyteuticum, (*Erb-Zins Gut,*) *l.* 13. *h. t.* Quamvis enim jus Praedii non sit Praedium, *l.* 3. §. 4. *ff. h. t.* id est, quamvis non sit Dominus, habet tamen utile dominium & jus in re, *argument. l.* 3. §. 5. *Menoch. d. l. n.* 56. *Valascus de jure emphyt. q.* 1. *num.* 22. *Joan. Gutierrez d. l. cap.* 23. *Montan. d. l. num.* 124.
20 Ex *hac l.* 13. Colligitur: Res immobiles minoris non posse in Emphyteusin dari sine Decreto, & debita juris solemnitate, *Anton. Gomez. tr.* 2. *cap.* 14. *num.* 24. *Molina* [illegible] 2. *disp.* 224. *num.* 27. *Gutierrez. p.* 2. [illegible]
21 [illegible] Et eadem ratio contrahitur libellarii, *Menoch. consil.* 29. *num.* 17. & *Gutierrez d. l.*
22 *num.* 24. neque possunt annui reditus constitui in praediis minorum, quia hi inter immobilia reputantur, *Montan. d. l. num.* 108.
23 *Gutierrez numero* 24. Sed hypothecam Legalem ipso jure constitui in bonis minoris, multi DD. non improbabiliter tradunt, quia haec est ex necessitate & consequentia [illegible] permissi, & nullum hic factum minoris vel Curatoris, respectu hypothecae, concurrit, de quo *Cavalc. q.* 132. & 805. *Card. Mant. de tac. & amb. convent. lib.* 11. *tit.* [illegible] *d. l.* 33. *num.* 43.

L. 5. 6. [illegible]

SUMMARIA.

Quaenam ad licitam praedii minoris alienationem requirantur? num. 1. 3. 5. 7.
Quidnam aes alienum urgens dicatur? 2.
Quidnam in causae cognitione sit considerandum? 4.
An semper venditio fiat sub hasta & praecedente licitatione? 6.

1 Ut alienatio Praedii minoris sit licita, requiritur I. ut adsit aes alienum urgens, quod aliunde solvi nequit, vel similis necessitas,
2 *L.* 12. §. 1. Urgens autem dicitur aes alienum, si creditores assidue instent, premant, cogant, impellant, *Menoch. lib.* 2. *arb. quaest. casu* 191. *num.* 6. & *seqq. Gutierrez d. l. num.* 75. *Mont. d. l. num.* 26. quod etiam in Fiscali debito requiritur, *in l. fin. h. t. Menoch. d. l. num.*
3 [illegible] II. Causa non tantum debet allegari, sed etiam probari, ideoque non sufficit dum est hoc decretum per libellum & subscriptionem, sed causae cognitionem plenam, citatis partibus *lib.* 6. & *l.* 8. *h. t.* adeo ut licet causa alienationis approbetur, ea tamen postea falsa reperiatur, nullum sit decretum, *l.* 5. *h. t. l.* 1. *supr. si ex falsis allegationibus,* vel si sine cognitione causae Decretum inter-
4 positum, *Carpz. p.* 3. *c.* 21. *disp.* 28. In hac causae cognitione autem considerandum, an aliunde aes alienum, ad solvendum aes alienum, conflari potuerit, an non aliae res sint quae utilius distrahendae, & an haec praedia utilius obliganda, quam vendenda, & ne plus distrahatur, vel sub pignore accipiatur, quam opus sit ad exsolvendum aes alienum, de quo [illegible] *magis pato* [illegible] *h. t. Gail. lib.* 2. *obs.* 72. *num.* 6. [illegible] *lib.* [illegible] *tit.* 1. *num.* 17. *Klock. vol.* 2. *cons.* 51. *num.* 26. *Menoch. d. cas.* 171. *num.* 9. *Mont. d. l. n.* [illegible] *& seq.* cui autem incumbat onus probandi? *Dn. Carpz.* [illegible] *resp.* 80. distinguit, utrum minor revocans praedia fateatur praedium cum cognitione causae & decreto esse distractum, sed nulliter, an vero simpliciter vindicet, de Decreto autem nihil, tum ita melius forte ipsius sententia exprimi potest, licet quandoque coincidat. Si fateor dico nullum esse decretum, obreptionem debeo probare, per *d. l.* 5. §. *pen. ff. h. t.* Si tantum vindico, [illegible] alter asserat cum Decreto se emisse, illius est probare, *l.* 19. §. 2. *ff. de Publician.* III.
5 Ut pupillus vel minor a Tutore vel Curatore fuerit defensus, *l. ult. supr. si propter publicas pensitationes.* Vid. *Wesemb. in* [illegible]
6 *h. t.* & *Menoch. d. l. num.* 1. & *seqq.* IV. Ut venditio fiat sub hasta & praecedente licitatione, *l.* 7. §. 8. *ff. de minor. Affiliis* [illegible] [illegible] *Menoch. d. l. num.* [illegible] *Gutierr. p.* 2. [illegible] *num.* 3. *Mont. d. l. num.* [illegible] sed id non semper observari memini in *l.* [illegible] *h. t. num.*
7 14. & *seqq.* V. Denique ut sequatur decretum, *Carpz. p.* 2. *dec.* 195. *num.* 4. & 5. Plures limitationes, ubi licita alienatio bonorum immobilium pupilli vel minoris, [illegible] *Auth. in l.* 1. *ff. h. t. per tot.*

L. [illegible]

SUMMARIA.

An Curatoris bona [illegible] pro alio, [illegible] praedio minoris obligata, valide obligata sint? 1.
An valida regula: Non subsistente principali [illegible] subsistere? 2.

Minor

Minor ex suo contractu naturaliter obligatur. 3.

Obligationi naturali fidejussor & pignora accedere possunt. 4.

1 Curator minoris prædium alienat, vel vendit, & evictionis nomine sua (curatoris) prædia obligat, Quæritur: *An bona Curatoris valide obligata sint?* Videtur quod non, quia tota venditio contra leges facta, ergo nulla est, *l. 5. supr. de legibus*, & cum principale non subsistat, nec accessorium subsistet, *l. cum princip. 178. de R. J.* Sed affirmatur, quia Curator extra causam prohibitionis est, & Pignus hoc minorem non obligat, & accessorium hic habet diversam rationem, ob diversitatem personarum, per §. 36. *Inst. de*

2 *rer. div.* Colligitur igitur ex *hac l.* Licet ipse contractus principalis invalidus & nullus, tamen accessorium, scilicet fidejussorium, esse validum, *Menoch. d. c. 171. num. 77. Neguzant. de pign. part. 3. m. 1. num. 40. Petr. Barb. in h. l. p. 3. num. 25. ff. sol. matr. Mon-*

3 *tic. num. 492.* Et hujus ratio est, quod minor ex suo contractu naturaliter obligetur,

4 *l. 1. ff. de novat.* At naturali obligationi accedere potest Fidejussor & Pignora, *pr. Inst. de fidejuss. l. 5. & 14. ff. de pign. Canisius in d. accessorium 42. de R. J. lib. 6.* Sed fatendum est, aliquid singulare hic decidi, scil. quia curator sibi debet ferre acceptum, quod contra Legis interdictum prædium minoris obligaverit, & res suas pro evictione obligaverit per ea, quæ allegat *Mering. de fidejuss. cap. 10. num. 159. & seqq.* Ideoque ex hoc singulari textu non sequitur cautela pro curatore prædii venalis, ut curet sibi caveri per pignora vel fidejussores, *Cepolla cautel. 228. Mering. d. c. 10. n. 256.*

L. Pupillorum. 10.

SUMMARIA.

Pupillo prædium alienatum vindicanti a possessore exceptio doli quando opponi possit? 1.

In contractu ob omissionem decreti nullo an minor tantum ad pretium restituendum teneatur? 2.

1 Quamvis pupillus aut minor possit prædium alienatum vindicare, datur tamen possessori Exceptio doli, si pupillus vel minor pretium cepit ex eoque locupletior factus sit, & nulli utilitate, ea, quæ ipsius commodo cesserunt, *l. 7. §. 5. l. 13. §. 2. ff. h. t.* Ex *hac l.*

2 Colligunt: Ubi contractus est nullus ob omissionem decreti, minorem teneri restituere pretium, sed ulterius non, nisi quatenus in utilitatem minoris id versum, cujus probatio adversario incumbit, secus si restitutionem petat, & de hac communi sententia refertur, *Menoch. cons. 694. num. 17. Simoncell. de decret. lib. 3. tit. 7. num. 17. Klock. vol. 2. cons. 51. num. 32. Menoch. lib. 3. præs. 84. Mascard. concl. 1167. Mont. d. l. num. 181. & seqq. Vasq. lib. 3. q. 66.*

L. Siquidem. 11.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.

Frustra de pretii modicitate vel læsione quæritur, ubi ipsa venditio nulla est. 2.

Patronus tutor liberti sine Decreto prædia alienare nequit. 3.

Quid si formalis venditionis sint legitima & libertus minor in pretio vel in alienando læsus? 4.

Judicis decretum non impedit restitutionem, si contra alienationem se restitui petat minor. 5.

1 Quando ob omissionem Decreti alienatio a Patrono seu Tutore liberti facta, nulla est, non opus est quærere, utrum minor læsus in pretio, quia ipsa res vindicari potest,

2 quia frustra quæritur de pretii modicitate vel læsione, ubi ipsa venditio tota nulla

3 est, nec enim excipitur ab hac regula patronus, cum & ille sine decreto alienare non possit prædia, sin faciat, actus est ipso jure nullus, Vid. *Vasqu. d. §. 10. num. 79.*

4 Sed si formalia alienationis sint legitima, *vide l. 5. h. t.* tum si in pretio læsus sit, datur restitutio, alia enim ratio solutionis, *l. 7. §. 2. de minor.* & alia alienationis, *l. 11. h. t.* Si vero in alienando læsus sit, datur restitutio ad rem ipsam, Vid. *Vasq. d. th. 3. concl. 65.*

5 Ergo judicis Decretum non impedit restitutionem, si contra alienationem se restitui petat minor, *Gutierr. p. 2. c. 22. n. 24. Sforcia Oddus de restit. q. 22. art. 6.*

L. Utere. 14.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.

Fundus minoris sine decreto vel causæ cognitione venditus cum fructibus repeti potest. 2.

1 Minor quid debuit Fisco, cogitur igitur vendere mihi prædium, satisfacio Fisco, & ita hæc pecunia notorie in utilitatem fisci versa, sed minor revocat prædium quasi sine solemnitate venditum cum fructibus, ergo oppono Exceptionem Doli, nisi pretium cum
2 usuris solvat. Unde colligitur: hac actione, si fundus sine decreto vel sine causæ cognitione venditus, posse repeti fundum cum fructibus, *Montan. d. c.* 33. n. 89. quia Titulus deficit, restituto tamen pretio in utilitatem minoris verso cum usuris, *Vivius decis.* 22.

L. Si prædium. 16.

S U M M A R I A.

Actor rem venditam repetere volens repellitur, si rei ab emtore melioratæ sumtus non offerat. 1.

Nemo cum alterius damno debet locupletari. 2.

Decretum de alienando a quonam judice interponi debeat? 3.

1 Doli mali exceptione repellitur etiam Actor, si prædii ab emtore meliorati sumtus non offerat, *d. l.* 16. *h. t.* quorum omnium ea ra-
2 tio, quia nemo cum alterius damno debet
3 locupletari. Et *hac h.* & verbis: *Provinciæ in qua situm est*, colligunt *DD.* Decretum de alienando interponi debere ab eo judice, sub quo sita res immobilis, non vero ab eo sub quo domicilium habet pupillus, si forte diversis in locis domicilium habeat, & bona. Sed quia *in l. magis puto* 5. §. 12. *ff. h. t.* contrarium dicitur, quod possit interponi decretum a judice domicilii, ideoque vera videtur sententia eorum, qui dicunt, quemlibet eorum judicum posse interponere decretum, judicem domicilii, ratione Jurisdictionis, judicem loci rei sitæ ob Jurisdictionem in rem, & præventioni locum esse, *Salyc. hic, & Sichard. ad l.* 1. *supr. de contrah. emt. Gutierr. d. c.* 16. *Molina disp.* 224. n. 29. *Anton. Gomez d. c.* 14. n. 17. *Mend. doctor. & amb. convent. lib.* 4. *tit.* 6. *num.* 14. *Franc. de Caldas de emt. c.* 27. n. 18. & *seqq.*

TITULUS LXXII.

Quando decreto opus non est.

L. Si probare. 1. & L. Prædium. 3.

S U M M A R I A.

Quando non opus sit decreto? 1.

Qualis sit voluntas? 2.

Voluntas ultima etiam imperfecta declarat voluntatem patris. 3.

Aliud si pater in vita sua vendere quid voluerit. 4.

Quid si pater vendere promiserit? 5.

Si pater cum pacto de retrovendendo emit, & filium hoc petente venditore sine decreto revendere potest. 6.

1 Decretum non est necessarium, si quando hæc fuit voluntas (sive ultima, sive
2 in contractu, ut ex *L.* 1. apparet; item sive illa voluntas solemnis, sive non, id est, imperfecta vel irrita, per *l. fin. ff. de rebus eorum*; nam & voluntas ultima imperfecta de-
3 clarat voluntatem patris, quæ hic sufficit, *Vasquez de success. progress. lib.* 1. §. 10. n. 95. & §. 24. n. 11. *Molina d. disp.* 224. n. 26. licet *d. leg. fin.* tantum de irrito testamento intelligant, *Mantica de conject. ult. volunt. lib.* 6. *tit.* 13. *in fin.* & *lib.* 9. *tit.* 10. n. 8.) Parentum pupilli, aut testatoris, ex cujus bonis prædium ad pupillum pervenit, quia licitum est cuivis, legem rei suæ dicere, *l.* 1. & *seq. d. h.* & *l.* 1. *ff. eod.* & deinde, minor alienando nihil novi contrahere videtur, sed exequitur contractum defuncti, ideoque, quia arbitrantur idem esse, sive pater vendiderit, sive jusserit, Vid. *Gutierrez d. c.* n. 62. & *seq. Me-*
4 *noch. d. l.* n. 67. & *seq.* Sed aliud, si pater voluerit in vita sua vendere, non enim propterea sequitur, a filio etiam vendendum esse, cum pater voluntatem illam in effectum non deduxerit, *l.* 1. §. 3. *de rebus eorum* &c. *Mon-*
5 *tan. d. c.* 30. n. 13. Sed etiam aliud est, si pater vendere promiserit, nam filius non tenetur propterea vendere, & non jussit hoc pater, ut filius venderet, & filius in necessitate possessor, contra *Tiraquell. de jure mariti gl.* 8. n. 194. statuit *Caldas de Pereira* &
6 allegans *Gutierr. d. c.* n. 66. Sed si Pater emit cum pacto de retrovendendo, filius hoc petente venditore potest revendere, sine decreto, quia, lege ex necessitate præcedentis contractus, & talis minor non dicitur contrahere,

ne, sibi contractus fidem absolvere, *Montan. d. c. 33. n. 447. Tiraq. de retr. convent. §. 1. gl. 6. n. 28.* Collige etiam ex *l. 1.* Consensum Patris sufficere, & ex *l. 3.* ejus consensum sufficere, a quo illud prædium ad minorem pervenit.

L. Illud. 2.

SUMMARIUM.

An rescriptum Principis suppleat defectum decreti?

Rescriptum Principis supplet decreti defectum, & idem operatur, quod decretum inferioris judicis, *Wesenb. cons. 152. n. 16. Afflictus de exequt. §. 4. c. 37. n. 5. Card. Mantic. lib. 4. tit. 6. n. 46. Montan. d. cap. 32. n. 574.* si modo justa causa Rescripti adsit, *Webelkra n. 1. dec. 7.*

L. Et fine. ult.

SUMMARIA.

Omnia, quæ servando servari non possunt, licite sine decreto alienantur. 1.

Prohibitio alienationis sine decreto ad quasnam res spectet? 2.

Res, quæ licite alienantur, ut ultra triennium durare non possint, comparatæ sint. 3.

1 Animalia supervacua, vestes detritæ, & omnia, quæ servando servari non possunt, possunt alienari sine decreto. Vid. *sup. l. 22. C. de administr. tut.* Et sic prohibitio alienationis sine decreto pertinet etiam ad res mobiles, quæ, servando servari possunt, per no-
2
3 tata *sup. ad d. l. 20.* Alia, quæ servando non possunt, per notata *supr. ad d. l. 22.* Alia, quæ servando non possunt servari, alienari possunt, scilicet quæ ultra triennium non possunt durare secundum *gl. in l. 1. C. si adversus usum Montan. dict. cap. 32. n. 166.* ut sunt fructus, vina, quædam, frumentum, & similia, ipsa etiam pecunia ad alienationem, & permutationem est comparata, *Trentac. d. l. n. 12.*

TITULUS LXXIII.

Si quis ignorans rem minoris esse, sine decreto comparaverit.

L. 1. 3. & 4.

SUMMARIA.

Fundus a tutore vel ejus herede sciente emptus nunquam potest præscribi. 1.

Emptus bona fide quinque annis ab anno 25. ætatis minoris numerandis, præscribitur. 2.

Prædium donatum præsente eo, qui minor fuit 10. annis, absente 20. præscribitur. 3.

Ex quonam tempore præscriptio hac currere incipiat? 4.

Menochius *notatur. 5.*

1 Qui sciens a Tutore seu Curatore, multo magis a Tutore, (cujus officium morte extinguitur, *l. 7. supr. de neg. gest.*) Herede, fundum pupillarem emit, nunquam præscribit, ob malam fidem, *l. 1. h. t.* licet ad secundum pervenerit possessorem, *l. 3. h. t.* quia initium vitiosum, *§. 3. Inst. de usucap.*
2 sed qui bona fide emit, quasi esset majoris, non minoris, omnino præscribere potest quinque annis, ab anno 25. ætatis minoris nu-
3 merandis, *l. fin. tit. seq.* Si vero donatum sit prædium præsente eo, qui minor fuit, 10. annis præscribitur, aut eo absente 20. *l. ult.*
4 *h. t.* Quod tamen tempus, post majorennem tantum ætatem, currere incipit, *l. fin. supr. in quib. causis restit. in integrum.* Ex his textibus Colligimus cum *Cujac. ad hunc titulum*: primam differentiam inter eum, qui ignorans emit rem minoris, & qui sciens; nam qui ignorans emit, est in bona fide, & sic potest præscribere; sed qui sciens emit, ille est in mala fide, & nunquam præscribit, nam bona fides est essentiale requisitum præscriptionis, collige etiam ex *l. fin. h. t.* ideo inter præsentes decennium requiri, quia res minoris initio donata, & donatario vendita. Et ideo emtor suum jus, ex jure sui Auctoris, qui lucrativum titulum habet, metiri fiebat, & sic emtor ex persona donatarii 10. annis præscribit, & hæc videtur esse ratio decidendi in *l. ult.* quam paucis verbis insinuat ad *hunc tit. Cujac.* & dubitanter di-
5 cit *Menoch. rem. 15. recup. poss. n. 176.* Neque debuit doctissimum Menochium terrere, quod *l. ult. tit. seq.* sit nova constitutio, quia *l. fin. hujus tit.* procul dubio interpolari ex *d. l. fin. tit. seq.* potuit.

L. Et contra. 2.

SUMMARIA.

Quosnam fructus sciens prædii minoris emtor restituere teneatur? 1.

An etiam industriales? 2.

An differentia hæc in parte constituatur inter eum, qui immediate a minore emit, & qui mediante alio? 3.

An

An error juris usucapionem producat, remissive? 4.

1 Qui scienti prædium minoris venditum, ille tenetur fructus prædii restituere universos tam extantes quam consumtos, quia est malæ fidei possessor, Vide *leg. certum* 29. *supr. de rei*
2 *vindic.* quod etiam de industrialibus fructibus intelligunt, in quantum possessor locupletior redditus, *Covarr. lib.* 1. *resolut. cap.* 3. *n.* 5. *&*
3 *Gutierrez dict. cap.* 5. *n.* 13. Et quamvis nonnulli discrimen constituant inter eum, qui immediate a minore emit, & inter eum, qui mediante alio, ut *Molinæus de consuetud. Paris. p.* 1. §. 22. *n.* 54. a qua sententia nec alienus videtur *Tiraquell. de retract. consang.* §. 1. *gloss.* 7. *n.* 14. ubi dicit, aliter usucapere primum, aliter secundum emtorem, verius tamen est, sine distinctione fructus restituendos esse, cum sine distinctione *hac l.* 2. de possessore agat. Et colligitur ex *hac l.* 2. differentia: inter ignorantem Emtorem & scientem, quod ille fructus lucretur, hic non. Nec hoc loco necessario puto præsumendum errorem juris, sed potest etiam in vers. *si non bona fide*, intelligi error facti, uxoratus,
4 v. g., sit, & videatur grandis natu, &c. Sed de illa quæstione, an error juris usucapionem producat, videatur *Balbus in l. Celsus in* 4. *notat. n.* 22. *Gutierrez dec.* 5. *n.* 14. *& seq. Vasq. lib.* 2. *cont. cap.* 79. *n.* 3. *&* 4. *Gilhen. de præscript. p.* 2. *n.* 1. *cap.* 3. *n.* 46. *& Harpprecht. tit. de usucap. n.* 89.

TITULUS LXXIV.

Si major factus alienationem factam sine decreto ratam habuerit.

L. Si propenam. 1.

SUMMARIA.

An alienatio prædii sine decreto venditi post majorennem ætatem possit a minori rata haberi. 1.

An minor major factus venditionem prædii, quam pater antequam mortuus ratam habuit, si supra dimidium fuerit læsus, ex capite nullitatis impugnare possit. 2.

An hoc casu possit ex leg. 2. C. de rescind. vend. *agere.* 3.

Quando duo sunt vitia contractus nullitatis & læsionis, licet sublata prima causa non statim sublata est altera. 4.

An rescissa venditione hoc modo fructus debeant restitui. 5.

Pinellus *primum notatur, sed postea ejus sententia approbatur.* 6.

1 Alienatio prædii sine Decreto venditi potest a minori rata haberi post majorennem ætatem adeptam. Sed pono, Patrem meum, qui habuit ratum ejusmodi actum, decessisse, ego animadverto patrem meum, cujus prædium fuit, supra dimidiam esse læsum; Quæritur: I. *An possim ex capite nullita-*
3 *tis impugnare venditionem?* II. *An possim ex leg.* 2. *C. de rescind. vendit. agere?* Primum Negatur; quia per expressam ratihabitionem statim excluditur querela nullitatis; Posterius affirmatur, & ideo creditor, cui venditum est prædium, tenetur vel prædium cum fructibus restituere, vel quod deest justo pretio, supplere solvendo vel compensando,
4 Collige ergo ex *hac l.* Quando duo sunt vitia contractus, scilicet nullitatis, & læsionis, licet sublata causa nullitatis, ex cursu temporis, vel expressa ratificatione, non tamen esset sublata causa læsionis, quia majori conceditur, *Menoch. rem.* 15. *recup. possess.* 184. *Montan. d. c.* 33. *n.* 570. Sed illud scrupulum movet, quod hic res cum fructibus dicitur
5 restitui debere, unde videtur probari posse illorum sententia, qui statuunt, quando ex *l.* 2. *de resc. vend.* rescinditur venditio, fructus debere restitui, Vid. *Cavall. q.* 763. *per totam,*
6 licet Pinellus *ad d. l.* 2. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 8. respondeat, *huic legi* duplex hic fuisse vitium, scilicet Nullitatis & læsionis. Sed contra hanc Responsionem regeri potest, primum vitium nullitatis sublatum fuisse per expressam ratihabitionem. Sed pro *Pinello* regeri posset, patrem, cum ratam habuisset alienationem, ignorasse utrumque vitium, ideoque ratihabitionem ex errore promanasse, *Gutierrez l.* 1. *qu. civ. qu.* 134. *n.* 2. & sic fructus restituendos non esse regulariter in remedio *d. l.* 2. *C. de resc. vend.* ut sentiunt *Covarr. l.* 2. *var. resol. c.* 3. *n.* 9. *Pinellus d. l. & quos refert ac sequitur Gutierrez d.* 9. *n.* 1. quod tamen limitat, si emtor agit ad rescindendum.

L. Sine decreto. 2.

SUMMARIA.

Si minor major factus & alienationem ratam habuerit, cessat vindicatio. 1.

Triplex datur modus, quo convalidatur, alienatio sine decreto facta. 2.

Per

per expressam & tacitam alienationem non tantum illa confirmatur alienatio, quæ defectu decreti laborat, sed etiam quæ ex alio capite nulla est. 3.

1 Cessat Rei Vindicatio, quando minor major factus est, & alienationem prædii sine decreto factam ratam habuit, sive expresse, verbis aut factis, *l. 2. h. t.* ibi: *speciali confirmatione*, sive tacite, si per statutum tempus taceat & permittat, ut possessor præ-
2 dium possideat, *d. l. 2.* Unde colligo duplicem vel triplicem modum, quo convalidatur alienatio sine decreto facta: 1. Ratificationem hominis, quæ fit per verba: 2. Quæ fit per facta, ut si solvat vel recipiat solutionem, *l. 7. §. fin. ff. ad Macedon.* vel pretium petierit, *l. 7. §. 1. de lib. causa*, &c. actus hic valet ex tempore ratificationis, quia homo non habet potestatem introducendi fictionem, sed hoc in tertio modo confirmandæ alienationis tantum fit, *Menoch. d. rem. 15. num. 150. & seq. Trentac. de Minor. res.* 10. *num.* 2.: 3. Modus est ratificatio tacita, per
3 certum tempus, quæ fit a lege. Colligitur etiam ex *hac lege*: Quod per expressam & tacitam ratificationem non tantum illa alienatio confirmetur, quæ defectu decreti laborat, sed etiam quæ ex alio capite nulla est, nam Decretum omnia antecedentia requirit, scilicet causam & cognitionem causæ. Ergo licet decretum sit interpositum, sed nulla antecedente cognitione, hæc ratificatio locum habet, *Menoch. d. l. num.* 148. *Montan. d. l. num.* 556. *& seq. Trentac. d. l. num.* 7.

L. si quando. ult.

SUMMARIA.

Quale tempus sit prælapsum, ut non retractari possit alienatio? 1.
Distinguendum inter alienationem onerosam & donationem. 2.
Quatuor casus, ubi lex hæc fin. *locum habeat, recensentur.* 3.
Casus excepti. 4.
An dolus præsumptus impediat hanc legem? 5.
An procedat de jure Can.? 6.
Tacita ratificatio non tantum locum habet, quando decretum nullum interpositum, sed etiam quando causa non adfuit, vel præcessit causæ cognitio. 7.
An lex hæc non de venditione tantum, sed & de aliis gestis possit intelligi? 8.
An etiam de transactione? 9.

1 Sed quale illud tempus statutum? Dist. in
2 *hac l. ult.* inter alienationem onerosam & donationem. Quando onerosa est alienatio, v. g. venditio, idem donatio propter nuptias (quia est compensatio dotis) tunc si minor major factus, post majorennem ætatem ademtam, per quinquennium tacuerit, non potest retractari alienatio. Quando vero simplici donatione prædium est alienatum, tunc si minor major factus, præsens decem annos, absens viginti annos tacuit, demum confirmatur donatio, quod idem in eo, qui a donatario emit, *l. ult. tit. præced.* ratio in *l. 20. ff. de acquir. dom.* Sed heres etiam admittitur ad revocationem, cui, si is ipse sit minor, tempus quod defuncto superest, non
3 currit, sed facto demum majori. Quatuor autem in *princ. legis* casus exprimuntur, in quibus *lex hæc finalis* locum habet: I. Quando minor vel pupillus auctoritate Curatoris vel Tutoris vendit: II. Quando curator vendit, minore præsente & volente, vel saltem alias sciente, *Capibl. consil.* 15. *num.* 46.: III. Quando minor nullum habens Curatorem, sine venia ætatis impetrata, vendit: IV. Quando minor sine Curatore vendit, ætatis tamen venia impetrata, qui tamen habet Curatorem, *Menoch. d. rem.* 15. *num.* 149.
4 *Trentac. d. res.* 10. *num.* 3. Hanc legem limi- 5
tat ex aliis August. Barbosa: 1. Si curator non minoris solus alienaverit, ut suam, quia his casus inter istos casus non continetur, *Menoch. d. l. num.* 175. & *Montan. d. l. n.* 569.: 2. Lim. Quando ipse curator cum minore contraheret, *Trentac. d. l. num.* 12. Cujus ratio, quia hoc loco nullitas plane alia, & toto genere diversa ab hac nullitate, de qua hic, quia scimus Curatorem cum minore, Tutorem cum pupillo, contrahere non posse: 3. Limitat: Si minor sine Curatore, quem tamen habuit, contraxit, nam his ca- 6
sus non continetur in illis quatuor casibus, & hæc etiam nullitas plane diversa, *Trentac. d. l. n.* 4.: limitationem 4. habuimus in *lege* 1.: 5. limitatio, quæ potest cum 6. conjungi, si minor ignoravit contractus qualitatem, vel dubitavit, an cognitio causæ præcesserit, an Decretum interpositum, nam ita intelligenda hæc est limitatio, ut apparet ex citato *Menoch. num.* 185. & *Montan. n.* 571. & aliis citatis: 7. Est, si contractus sit simulatus & prohibitus, de tali enim si-

mulatione, quae v.g. fit in fraudem usurarum, loquuntur *Montan. d. l. n.* 567. *& Trentac. d. l. n.* 14. Cujus etiam haec ratio, quod hic fit diversum plane contractus vitium: 8. Limitatio, si in contractu dolus intervenit, *Montan. d. l. num.*
5 564. *Trentac. d. l. num.* 8. Sed dolum praesumtum non impedire *hanc legem* plerique statuunt, *Menoch. d. l. num.* 179. *Oddus de restit. qu.* 25. *num.* 57. & hos allegans, *Klockius vol.* 2. *consil.* 51. *num.* 102. quod tamen forte arbitrio judicis committeretur, scil. potest alia praesumtio doli esse fortior alia. Et sic contraria obtineret sententia, *Paris. l.* 1. *cons.* 49. *num.* 44. *& seq. Simon de Praetis cons.* 5. *num.* 29. *& quos refert Alex. Raudensis decis. Pisana* 30. *num.* 226. Ideoque dolum sive verum, sive praesumtum, si ille nimis evidens per ratificationem majorenni factam non remissam esse, nisi ipsi de dolo constiterit, existimo cum *Paris. & Raudensi dictis locis*, & ita intelligo *Menoch. consil. qu.* 12. *num.* 101. &c. Conferatur *idem cons.* 589. *num.* 93. Et generaliter loquitur de dolo *Riminaldus lib.* 3. *cons.* 348. *num.* 11. quia negativa fortius negat, quam affirmativa affirmat. 9. Si intra tempora hic praesumta conqueratur minor de contractu, vel dicat se nolle ratificare, *Trentac. d. l. num.* 11. & quos hic allegat *Barbosa & Simonetti de decret. lib.* 3. *tit.* 9. *num.* 4. *& Klock. d. cons. num.* 97.
6 Non procedere hoc de *jure can.* sed hoc recte displicet *Menochio hic num.* 180. *& cons.* 242. *in fine*, quia confundunt, qui contrarium volunt, praescriptionem & ratificationem; non de illa, sed de hac hic sermo,
7 *vid. Klock. v.* 2. *cons.* 51. *num.* 47. Illud ex *praecedentis legis notatis* repetendum; Quod tacita ratificatio non habeat tantum locum, quando Decretum nullum interpositum, sed etiam quando causa non adfuit, vel non praecessit causae cognitio, *Menoch. d. l. num.* 143. *Simonetti. d. t.* 9. *num.* 25. *Klock. d. l. num.* 46.
8 Legem hanc non tantum de venditione, sed de aliis etiam gestis intelligendam esse, prolixe probat *Dn. Carpzov. lib.* 5. *resp.* 76. Et *hanc legem* locum habere putat *Schultes quaest. sua* 15. licet alienatio non in aetate
9 pubere, sed impubere facta. Et hanc legem etiam de Transactione intelligendam tradit *Menoch. cons.* 1164. Etiam in obligatione personarum, *Men. cons.* 242. *num.* 27. *& seq.* Et quando tutor remisit jus pupilli sciente pupillo, nam tunc decennium requiritur, quia remissio species est donationis, *Menoch. d. cons. num.* 21.

TITULUS LXXV.

De Magistratibus conveniendis.

L. Si Magistratibus. 1.

SUMMARIA.

Quando contra Magistratum detur actio subsidiaria? 1.
Jus hodiernum. 2.
Casus proponitur. 3.

1 Subsidiaria actio datur contra Magistratum. Et licet ideo Magistratus, qui dat Tutorem, etiam exigat cautionem, non tamen hodie sublata est haec actio, *Bacchov. ad Treutl. disp.* 9. *th.* 7. *lit. E, Carpz. d. const.* 11.
2 *def.* 41. Sed quia hodie fidejussores non solent exigi, nam ita deterrerentur magis homines, qui alias talia munera volunt declinare, si Tutores solvendo: Ergo hodie nostris moribus tunc tenebitur Magistratus, si vel minus idoneos Tutores dedit, vel Cautionem non exegit, *Carpz. & Bacchov. dd.*
3 *ll. E. qu.* Magistratus dedit vel nominavit pupillo Tutorem, Tutor repromisit Rem Pupilli salvam fore, & dedit eo nomine Fidejussorem, sed extra, id est, praeter hanc stipulationem, dedit & fidejussorem magistratui stipulanti de eo indemni praestando. Tutor autem male administrat, ideoque convenitur a pupillo jam adulto facto: Sed frustra, quia non est solvendo; Sed Quaeritur: *An propterea periculo liberatus sit magistratus vel fidejussor tutoris?* Resp. Neg. ratio *in l.* 87. *pr. de R. J.* Sed si Tutor non sit solvendo, non statim agitur cum Magistratu, sed prius agendum est cum Contutore, *l.* 4. *h. t.* Si modo gessit (nam si non gessisset, & debitam diligentiam in suspecto tutore removendo fecerit contutor, non nisi post Magistratum conveniri potest, *l.* 1. §. 13. *ff. de tut. & rationib.*) quia commune est periculum, *vid. supra lib.* 2. *de divid. tut.* post contutorem agendum est cum fidejussore, qui rem pupilli salvam fore promisit, & hoc tractato, demum ad Magistratum pervenitur, *l.* 5. *h. t. Oldend. class.* 4. *act.* 37. *num.* 7. Si Tutor finito officio non sit solvendo, *d. l.* 5. nam talis ab initio etiam praesumitur, nisi contrarium a Magistratu probetur, *l.* 1. §. 13. *ff. h. t.* Sed si nec Magistratus sit solvendo, potest peti, ut actionem suam cedat contra fidejussorem, quem sue indemnitatis pro-

actione a tutore accepit, quamvis etiam sine cessione utilem det hoc casu Imperator actionem, *l.* 1. *h. t.*

L. In heredes. 2.

SUMMARIUM.

An tam magistratus quam & heres in omne periculum succedant & quamnam culpam quisque prestet?

Alia est causa ipsius Magistratus, alia Heredis ejus; Magistratus enim in omne periculum succedit, *l.* 4. *ff. h. t.* id est, ex negligentia quavis tenetur, etiam levi, *Trentl. d. thes.* 7. *Balth. d. t.* 5. *res.* 11. *num.* 1. non vero casu fortuito, *l.* 1. §. 11. *ff. h. t.* Sed heres ejus tantum de culpa, dolo proxima, id est, de lata tenetur, Vid. *supr. de hered. tut. & P. Mont. c.* 32. *reg.* 7. *n.* 33. *&* 45. *& seq. Petr. Greg. lib.* 13. *c.* 10. *n.* 33.

L. Si tu & Collega. 3.

SUMMARIA.

An ex duobus tutoribus sine satisdatione datis quivis in solidum cum effectu conveniri possit? 1.
Quid si eorum dolus intervenerit. 2.
Quid si aliter inter ipsos magistratus conventum. 3.

1 Duo Collegæ in Magistratu dederunt Tutorem non idoneum, nec satisdationem exegerunt, & cum Tutor non solvendo esset: Quæritur: *An minor quemvis in solidum, cum effectu scilicet convenire possit?* Neg. quia habent Beneficium Divisionis, modo uterque solvendo sit, hac *l.* 3. & sic nullus eorum dolus intervenerit, aut lata culpa, *l.*
2 7. *ff. eod.* & nisi aliter inter ipsos Magistra-
3 tus convenisset, *l.* 1. §. 9. *ff. h. t.* Vid. *Montan. d. reg.* 7. *num.* 42. nec obstat *l.* 38. *ff. de admin. tut.* quia illa *l.* 38. de dolo vel lata culpa in omittendo, hæc vero in committendo agit, *Fr. Cursius in repet. leg. neque pactio* 1. *C. de transact.*

L. Adversus. 4.

SUMMARIUM.

Quatenus contra magistratum detur actio.

Contra Magistratum non agitur, nisi in subsidium, excussis Tutoribus eorumque bonis, postea Collegis, scilicet ad quorum periculum consortium administrationis pertinet, id est, qui gesserunt, vel si non gesserunt, in culpa tamen fuerunt, cur non suspectum egerint Tutorem, qui gessit, & demum Fidejussores excutiendi, post hos Magistratus, Vid. *notata ad l.* 1.

L. In Magistratus. 5.

SUMMARIUM.

Casus legis.

Quando Tutores tempore officii depositi solvendo fuerunt, non potest conveniri Magistratus, quia tunc debebat conveniri Tutor.

L. Cum sit. ult.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Notarius, qui dolo quid omisit, ad interesse tenetur. 2.
Pars læsa per omissionem a Notario factam juramentum in litem præstare potest. 3.

1 Prætor dedit mihi Curatorem, cui injungit decreto, ut Inventarium conficiat. Notarius dolose minus ponit in Inventario, & æstimat meum Patrocinium 2. tantum libris auri, ideoque satisdationem præstat Curator in eam quantitatem; Sed Curator male administravit, tenetur ad 4. libras auri restituendas. Cum a Fidejussore non plus duabus libris, quas repromisit, recuperare possim. Quæritur: *a quo reliquas libras duas petere possim?* Resp. a Notario actione in factum, vel condictione ex hac lege. Col-
2 ligitur exinde: Notarium, qui dolo quid omisit, teneri ad interesse, *Menoch. cons.* 37. *n.* 3. *Caldas de emt. c.* 5. *n.* 4. *Sichard. ad l. errore num.* 5. *C. de testam. Farin. q.* 156. *num.* 97. *&*
3 *qu.* 157. *n.* 8. & pars læsa per omissionem a Notario factam potest juramentum in litem præstare, *Plotus de juram. in lit. num.* 616.

FINIS LIBRI QUINTI.

LIBER VI.

CODICIS.

TITULUS I.

De servis fugitivis & libertis mancipiisque civitatum, &c.

In hoc Libro Sexto tractat Justinianus de Bonorum possessionibus, & successione sive Hereditate Civili. Priusquam de Bonorum possessionibus agat, præmittit aliquot Titulos de Jure Patronatus, cujus occasione hic primo loco agit de Servis fugitivis.

L. Servum. 1.

SUMMARIA.

An servus fugiens a Domino, & ab alio bona fide distractus ab emtore ut bon. fid. possessore usucapi vel saltem longi temporis præscriptione acquiri possit? 1.
An servus fugitivus sit res furtiva? 2.
Objectio diluitur. 3.
Respondetur ad aliam objectionem. 4.
Sæpe eadem res ob diversas considerationes diverso jure potest censeri. 5.
An & quibus casibus consulens de consilio malo teneatur? 6.
Cur hic præscriptionis mentio injiciatur. 7.

1 INterrogati Imperatores, *an si Servus fugerit a Domino, & ab alio bona fide fuerit distractus, an, inquam, servus ille ab Emtore, ut bon. fid. Possessore usucapi; vel saltem præscriptione longi temporis acquiri possit?* Quod hic negat Imp. ob rationem: quia 1. Servus fugitivus sui furtum facit.
2 Ergo Servus fugitivus est res furtiva; Ergo usucapi nequit, *arg. §. furtivæ 2. Inst. de usucap.* 2. Aliter si diceretur, servus quandocunque vellet, fugiendo posset nocere Domino. Decisio in verbis, *ideo non habere &c.* Ratio decidendi prima, in *princ. legis*, altera in *fin.* Opponunt communiter, *l. qui servo 36. pr. ff. de furt.* Ubi ille, qui servo persuasit ut fugeret, non tamen tenetur furti.
3 Resp. Servum *hic* dici sui furtum committere improprie, & ad hunc tantum effectum, ut usucapi non possit. Alias autem pro fuga servi haberi non potest, quia idem non potest dici fur & res furtiva, *Cujac. lib. 17. obs. 10.*
4 Ideoque secundum quid hoc est accipiendum, *Dn. Tab. in racemat. ad d. l. 36.* Et hanc responsionem probant verba, *d. l. 36. in pr.* Ubi si ego servo persuasero fugam, ut tu surripias eum, omnino teneor actione furti. Opponi quidem etiam posset, eandem rem diverso jure censeri non posse, *argum. l. eum qui ædes 23. ff. de usucap.* adeoque nec eandem personam,
5 & rem furtivam esse posse, Respondetur tamen, eandem rem sæpe ob diversas considerationes diverso jure censeri posse, *arg. l. si consul 3. ff. de adopt.* Vid. *Schultes ad Modest. Pist. qu. 22. n. 10.* Doctores *hic* etiam
6 illam tractare solent Quæstionem; *An, & quibus casibus Consulens de consilio teneatur?* Qua de Quæstione videatur *Farinac. lib. 4. operum crim. qu. 129. Boer. decis. 167. Anton. Matthæi eruditissime ad tract. suum criminalem*
7 *in Prolegom. n. 7. & seq.* Sed cur Imper. hic Præscriptionis mentionem facit, cum tamen hæc ad immobilia pertineat. Resp. Procul dubio de Præscriptione fuisse consultos Imperatores, forte quia hanc deficiente usucapione locum habituram putavit Quærens.

L. Requirendi. 2.

SUMMARIA.

An servum fugitivum in ædibus alienis perquirere liceat Domino. 1. 3.
Quid juris in rebus furtivis? 2. 6.
Sententia Auctoris de hac quæstione. 4.
Pœna judicis perquisitionem concedere nolentis, & patrisfam. quæri apud se prohibentis. 5.
De inquisitione rei furtivæ plura remissive. 7.

1 Quæritur: *An Domino liceat Servum suum fugitivum perquirere in alienis ædibus?* Respons. Id affirmando, ita ut officium judicis ea de re implorari possit, *Auctor in l. 1. ff.*
2 *de fugitivo n. 9. & 10.* Nam in aliis rebus furtivis per *l. 10. ff. de in jus voc. l. 2. §. quid enim tam durum C. quando & quib. quarta pars &c.* non licet, nisi suspiciones contra aliquem militent, & id fiat auctoritate Judi-
3 cis. Sed nec servum fugitivum sine suspicio-
4 ne investigari potuisse existimaverim, facilius sane Judex Servum fugitivum inquiri permittet, quam aliam rem furtivam, quippe ille etiam citra Patrisfamilias culpam latitare
5 in ædibus posset. Pœna judicis, qui perquisitio-

ſitionem concedere non vult, & Patrisfamilias, qui quæri apud ſe prohibuit, habetur
6 in *l.* 1. §. 2. *ff. de fugitiv.* Quærunt hic: 1. *An res aliæ furtivæ in ædibus alienis inquiri poſſint?* Quod negatur, quia inhumanum eſt excutiendo alienam domum, vel mendicitatem illius prodere, vel divitias ſubjicere invidiæ, *d. l.* 2. *quando & quib. quarta pars, Auth. in l.* 1. *ff. de fugitiv. n.* 14. niſi adſint ſuſpiciones, ut ſupra dictum, aut cauſa ſit publica, *argum. l.* 6. *C. de aquæduct.* 2. *An quis propria auctoritate alterius ædes poſſit ingredi, & res furtivas inquirere exiſtentibus ſuſpicionibus?* Quod recte negat *hic Sichard. n.* 11. *& Cujac. hic*, quia lex auctoritatem Judicis re-
7 quirit, *Farinac. qu.* 165. *n.* 30. De hac inquiſitione rei furtivæ Vide plura apud *Jo: Koppen. deciſ.* 8. *Githauſ. de Proceſſ. Crim. tit. de furt. n:* 21. *& Clarum lib.* 5. §. *fin. qu.* 21. *n.* 1. *Capolla de ſervit. ruſt. præd. c.* 1. *n.* 24. *Farin. d. l.*

L. Si fugitivi. 3.

SUMMARIA.

Servi fugitivi ad Barbaros fugientes, ibi deprehenſi quanam pœna afficiantur? 1.

Reo ne an vero judici pœnæ electio hic competat? 2.

Ad obſtantem l. 38. §. 1. ff. de pœnis *reſpondetur?* 3.

1 Servi fugitivi transfugiunt ad Babaros, & apud eos deprehenduntur, Quæritur: *Qua pœna affici debeant?* Dicitur hic, iis vel pedem amputandum eſſe, quia ſc. eo deliquerunt, vel ad metalla Servum condemnandum, vel alia pœna arbitraria afficiendum, ſimili tamen prioribus, nam particula: *alia*, continet aliquid priori ſimile, cum alternativa ſemper ſit inter ſimilia, *l.* 1. *ff. de reb.*
2 *dub. Everh. in loco ab alternativis n.* 13. Electio tamen pœnæ, non Reo, ſed Judici competit, *Panormit. in c. inter ceteros n.* 5. *& ibi Felinus n.* 5. *& Ant. Burgos n.* 39. *X. de reſcriptis, Bened. Carpzov. p.* 4. *pract. crim. quæſt.* 138. *n.*
3 49. Sed huic deciſioni obſtat *l.* 38. §. 1. *ff. de pœnis*, ubi transfugis dictatur pœna Capitalis. Quidam Reſpondent, ibi de liberis hominibus agi, hic de Servis. Sed diſtictionis fundamentum non apparet ex legibus. Melius dicitur illic agi de crimine perfecto, hic de crimine nondum perfecto, dum ſcil. quis in via eſt, ut tranſeat ad hoſtes, idque innuere videntur verba: *tranſeuntes deprehenduntur.*

Auth. Sed novo jure.

SUMMARIA.

Partes hujus Auth. tres & quænam ſint? 1.

Quando in jure cautum, aliquem puniendum eſſe amputatione membri, id de manu tantum intelligendum. 2.

Limitatur regula duobus modis. 3.

Quænam manus ſit amputanda? 4.

In quibus caſibus manus amputatio locum habeat? 5.

An fures pœna capitali vel amputatione membri plecti debeant? 6.

Quid ſi ter quis commiſerit furtum? 7.

An unum inſigne furtum pluribus æquipolleat? 8.

An furta etiam extra territorium commiſſa vel ſemel remiſſa ſint computanda? 9.

Quænam plura furta dicantur? 10.

Furis definitio. 11.

Quid ſi in furto vis armata interceſſerit? 12.

1 *Hac Auth.* tres partes habet: I. Corrigit *legem præcedentem*, & conſtituit hanc Regu-
2 lam; Quando in jure (vel ſtatuto etiam) cautum, aliquem puniendum eſſe amputatione membri, id de nullo alio membro, ſed
3 de manu tantum intelligendum; quod Limitandum: 1. Niſi reus unam tantum manum habeat, nam ad eum illud ſtatutum extendendum non eſſet, licet expreſſe de manus amputatione loquatur, ut poſt alios *hic Sichardus* concludit *n.* 9. *Clarus* §. *fin. q.* 69. *n.* 5. *& Carpzov. pract. crim. part.* 3. *qu.* 129. *nu.* 37. quia ille longe gravius plecteretur, quam is, cui habenti duas manus una amputatur, *Dn. Richter ad Auth. hanc n.* 11. & quamvis id nonnulli limitent, niſi prior manus etiam ex delicto jam antea amputata, dura tamen nimis videtur hæc pœna hoc caſu, *Carpz. p.* 1. *pract. crimin. q.* 40. *in fine, & Dn. Richtero hic n.* 12.: 2. Id limitandum, niſi de mente Diſponentis aliter appareat, ut ſi ſtatutum jubeat, ut ſi quis abſciderit alteri membrum;
4 ſimili pœna debeat plecti, *Bald. hic n.* 2. Sed hic Quærunt: *Quænam manus amputanda?* Reſp. *Gl.* quam *DD.* ſequuntur, id de imbecilliori eſſe intelligendum, ſive ea, qua minus poteſt, & qua carere magis poteſt, (*Der er am beſten entrathen kan.*) *Sich. hic n.* 6. *Carpz. d. q.* 129. *n.* 35. etiamſi manus ſit arida, ut recte *Sichard.* per *l. interpretationa* 42. *ff. de pœn. & Caſtrenſis hic n.* 5. *nec non Dn. Richter ad h. Auth. n.* 8. *ubi in ſeqq. reſpondet*

5 *contrarie*. Casus, in quibus manus amputatio locum habet, reperiuntur aliquot in jure, v. gr. 1. Exactoribus Tributorum, qui non referunt in scripturam, quantum quisque contribuerit, hoc denunciatur, *Nov.* 17. *c.* 8. *pr.*: 2. Casus in *l.* 3. *& auth. hac*: 3. Casus est in *lib.* 2. *feud. tit.* 27. *de pace tenenda in pr. vers. si quis alium contra pacis edictum vulneraverit &c.*: 4. In *lib.* 2. *feud. tit.* 55. *de prohibit. alienat. feudi per Frider. in pr. V: S. callidis insuper in fin.*: 5. Casus est in *Ordin. crimin. Carol. art.* 159. & similes. II. Dicit *novell.* 134.
6 *c. ult. & auth. hac*: Quod fures neque pœna capitali, neque amputatione membri plecti debeant, sed aliter castigari, quod nonnulli de pœna arbitraria recte intelligunt, nec fu-
7 stigationem excludimus, quod *Gl.* limitat nisi sæpius, ter scil. ad minimum, quis furtum commisisset, *argum. l. capitali n.* 28. §. *solent* 3. *ff. de pœn.* Quæ opinio *Gl.* non quidem jure civili Romano nititur, sed constitutione Criminali & consuetudine. Quærit hic
8 *Bald. An unum insigne furtum pluribus æquipolleat?* Quod affirm. cum aliis, quod tamen intelligo, si concurrant circumstantiæ, ex quibus malitia rei appareat, juxta *art.* 160. *const. crim. Carpz. part.* 2. *pract. crim. q.* 28. *n.* 73.
9 Quærit deinde *Bl. An furta etiam extra territorium commissa, vel semel remissa, sint computanda?* Quod Affirm. Nam licet Judex de ultimo furto cognoscens non possit principaliter de iis cognoscere, potest tamen per consequentiam, *argum. l. quoties supr. de judic.* Convenit *Castr. hic n.* 7. *& seqq. Berlich. part.* 5. *concl.* 43. *n.* 108. 109. *& duob. seqq.* & alii,
10 quos citat *Carpz. part.* 2. *pr. crim. q.* 78. *n.* 79. Plura autem furta dicunt esse, quæ pluribus temporibus, non uno actu commissa, *Bl. hic n.* 5. ubi in *fin. n.* 6. recte monet, non esse standum furis confessioni, nisi de ipsis pluri-
11 bus delictis constet. III. Furem definit, quod sit ille, qui clam & sine violentia delinquit.
12 Sed si vis armata, i. e. publica vel privata intercesserit, potest pœna capitalis locum habere, *l.* 4. *in fin. l. pen. ff. ad leg. Jul. de vi publ. l.* 7. *C. eod.* Conferantur, quæ ad hujus *Authentica* declarationem habet *Thesaurus lib.* 1. *q.* 80. *& Dn. Richter ad hanc Auth. per totum.*

L. Quinque. 4.

SUMMARIA.

Partes hujus legis quatuor, & quænam: 1. *Servum alienum inscio domino recipiens, ad quid hic teneatur?* 2.
Quid si secunda vice receperit? 3.
Quid si tertia? 4.
Cujusnam sit probare, quod dolo & non ex humanitate receperit? 5.
Scientia est probanda, non præsumenda. 6.
Quanam actione Dominus pœnam servi fugitivi consequatur. 7.
Cur certum pretium servi hic constituatur; cum tamen diversa sit servorum ob diversas eorum qualitates æstimatio? 8.
An ob multiplicata delicta etiam pœna multiplicetur. 9.
Pœna corporis afflictiva ob plura delicta ejusdem speciei quamvis exasperari possit, reiterari tamen nequit. 10.
Pœna pecuniaria a lege pro delicto certo definita multiplicari potest. 11.
Tutor respectu pupilli servum alienum recipiens an eandem pœnam incurrat. 12.
An & quatenus tutor in negotiis pupilli peccans pupillo præjudicare possit? 13.
An servum alienum recipiens, si non tantum, quod pœna det, habeat in ære, semper luat in corpore. 14.
Quid si ignorans receperit. 15.
Quid si dominus ipse servo fugam ob lucrum persuaserit. 16.
An servus contra Dominum torqueri possit. 17.

1 *Hæc lex* quatuor partes habet; I. Dicit, Eum,
2 qui servum alienum inscio Domino receperit, eundem Domino suo reddere, & unum parem seu similem, vel 20. solidos, scilicet qui mala, non bona fide receperit, per *l.* 1. *princ.* §. 1. *ff. de serv. corrupt.* sive in suis ædibus, sive alienis, *d. l.* 1. §. 2. *ff. de servo cor-*
3 *rup.* Si vero secunda vice receperit, tenetur duos pares, vel pro singulis 20. solidos, &
4 sic consequenter, qui tertia vice recepit,
5 tres pares. Hic quæritur: 1. *Cujus sit probare, quod dolo & non ex humanitate recepe-*
6 *rit.* Resp. *hic Bald. & Sichardus*, ex scientia præsumi dolum. Scientia autem probanda est, non præsumenda, ut & ex *l. verius* 21. *ff. de probat.* tradit *Sichard. n.* 5. melius autem *Mascard. vol.* 3. *concl.* 1300. *& Ant. Ga-*
7 *briel. l.* 6. *comm. concl. tit.* 1. *concl.* 5.: 2. *Qua actione Dominus pœnam servi fugitivi consequatur?* Et Resp. *DD. hic* Condictione legis; quamvis & alias actiones habeat, ut actionem furti & rei vindicationem: 3. *Cur*
8 *certum pretium hic servi constituatur, cum tamen diversa sit servorum ob diversas eorum qualitates æstimatio?* Resp. Quia non punitur receptator pro-

pter

per lucrum aliquod, ubi omnino qualitates servi attendendæ essent, sed propter factum do-
9 losæ receptationis: 4. *An ob multiplicata delicta etiam multiplicetur pœna?* Resp. Distinguendum est inter pœnam Capitalem, vel
10 aliam corporis afflictivam, & Civilem. Pœna corporis afflictiva ob plura delicta ejusdem speciei reiterari nequit, quamvis exasperari possit, ita v. gr. si soluta cum pluribus maritis rem habuisset, non tamen pluribus vicibus, sed una tantum vice fustigari debet, quamvis exasperari possit pœna. Quemadmodum si delicta sint specie diversa, pœna etiam corporis afflictivæ diversæ, nec tunc plures pœnæ cumulari possunt, per tradita *Dn. Carpzov. part. 3. Pr. crim. q.* 132. *n.*
11 67. *& seqq.* Sed pecuniaria pœna, quæ pro certo delicto infligitur, & a lege indefinita est, multiplicari potest, ut per *h. t.* pro-
12 batur & per *l. fin. ff. de termin. mot.*: II. Dicit de tutoribus, qui respectu minorum vel pupillorum servos aliorum fugitivos recipiunt, quod scilicet eandem pœnam incur-
13 rant. Nam quamvis tutor in negotiis pupilli sui peccando præjudicare pupillo possit, per *l. Polla 2. infr. de his quib. ut indign. &c.* Id tamen non habet locum, quando extra officium suum delinquit, ut hoc loco, quia recipere fugitivos non est de officio tutoris:
14 III. Proponit Regulam: Quod si recipiens fugitivos servos non habeat tantum in ære, debeat luere in corpore, ibi: *quod si ad prædictam pœnam &c.* per *l. fin. ff. de in jus voc.* quæ regula in obligatis ex delicto locum habet, non ex contractu, item in Personis vilibus, non Nobilioribus, de qua regula videri potest *Schneidew. ad §. pœnales* 12. *Inst. de act. num.* 57. *Speckan. cent.* 1. *q.* 40.
15 *& Farin. lib.* 1. *oper. crim. tit.* 3. *q.* 26.: IV. Dicit: Si quis ignorans servum fugitivum
16 susceperit, eum impune hoc facere. Sed quia contingere potuit ut dominus ipse servo fugam, ob lucrum, de quo supra actum, persuaserit, ideoque *in fin.* Imp. constituit, ut servus tortura mediante interrogetur, an callido commento Domini lucrum occupantis ad alium profugerit, quod si apparuerit, Dominus servum amittit, & hunc Fiscus vin-
17 dicat. Quamvis enim alias servus contra dominum torqueri non possit, *l. 1. infr. de quæst. & sim.* hic tamen contra dominum non directo torquetur.

L. Mancipia. 5.

SUMMARIA.

In quonam lex hæc a priori diversa? 1.
Pœna legis est non tantum alius servi cum servo recepto comparatio, sed & solutio 20. solidorum. 2.
Defensor civitatis, qui servum non recuperat, quomodo puniendus? 3.
Judex licet condemnatus sit, quasi suam litem fecerit, & litis æstimationem præstiterit, nemo tamen potest compelli, ut ipsi contra reum actionem cedat. 4.
Quinam actionem cedere cogatur? 5.

1 *Lex hæc* priori similis, in eo diversa, quod hic 1. de Servo non Privati, sed Reipubl. agatur: & 2. Non tantum de servo, sed & liberto ad certum officium Reipubl. deputato: 3. Quod *hæc Lex* non tantum receptionem, sed sollicitationem seu adhortationem
2 ad fugam præsupponat: Hinc 4. Pœna hujus Legis non est, ut cum servo recepto alium parem aut 20. solidorum pœnam, sed parem una cum 12. solidis simul restituat:
3 5. Hinc etiam punitur Defensor Civitatis, qui servum non recuperat, adeo ut nec beneficio Principis adjuvetur, nec, quasi litem præstiterit, pœnam solvendo, ideo jure venditionis ad se servum pertinere dicere possit. Ratio: Quia pœnam delicti suis intulit, non servi pretium numeravit. Hinc notant *hic*
4 *Castrens. & alii*: Licet Judex condemnatus sit, quasi litem suam fecerit, & licet æstimationem præstiterit, non tamen posse me compelli, ut ipsi actionem contra reum cedam, quasi jam mihi solvisset, quia se, non
5 reum, liberavit. Cedere autem is tantum cogitur, actionem contra alium, cui pro alieno debito vel culpa alter solvit, non qui pro proprio delicto, ex quo nulla actio contra alium oriri potest, & delictum eum indignum facit, ut a ceteris doli participibus quid consequatur *per l. plane* 14. *ff. de tutel. & ration.* cujus verba aurea appellat *Cels. Bargalius de dol. lib.* 4. *c.* 4. *num.* 36. *& lib. 6. reg.* 48. *num.* 3. *Klock. vol.* 2. *cons.* 59. *num.* 25. *& seqq.*

L. Cum servum. 6.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Non absurdum est excipere de jure tertii. 2.
Deciditur. 3.

1 Suscepit aliquis servum meum fugitivum, ego ipsum condictione Leg. 4. hujus tituli convenio. Reus, ut evitet pœnam dictæ Legis quartæ, opponit se esse Dominum, vel etiam tertium aliquem esse Do-
2 minum (non enim absurdum est excipere de jure tertii, quando hoc jus agentis evertit,) ut in Rei Vindicatione, *arg. l. fin. ff. de rei vind. Sichard. hic num.* 3. *& Paul. Castr. Thesaurus dec.* 4. *num.* 1. *Sardus dec.* 144. *num.* 19.) vel excipit servum eum non esse, sed liberum; quid tunc judici faciendum? Respond.
3 Tunc servum tormentis subjiciendum, ut elici possit veritas. Et insuper hoc commodum resultaturum dicit Imper. Quod alii servi a fuga deterreri possint. Quod tamen *Sichard. hic* intelligit, ubi alia indicia urgent contra servum ex *l.* 1. *ff. de quæst.*

L. Si quis. 7.

SUMMARIA.

Durius punitur occultator & receptator servi fiscalis. 1.
Pœna ipsa. 2.
Pœna excedere potest quadruplum, quando non per verba multiplicativa habito respectu ad simplum, sed per se exprimitur. 3.

1 Durius adhuc agitur cum occultatore &
2 receptatore Servi fiscalis. Nam talis servum, & cum eo 12. libras argenti pœnæ nomine Fisco inferre tenetur. Si enim servi publici receptatio favore Reipubl. gravius delictum est receptatione servi privati, gravissimum
3 sane erit servum detinere Principis. Colligunt inde: Pœnam excedere posse quadruplum, quando non per verba multiplicativa exprimitur, habito respectu ad simplum, sed per se exprimitur. Alias Exceptiones habent *DD. ad §. omnes autem de act. & Menoch. lib.* 2. *A. Q. casu* 260. *n.* 1. *& seqq.*

L. Si qui. ult.

SUMMARIUM.

Servo in ædibus alicujus se recipiente, nuptias ibidem cum ancilla contrahente, liberosque ex ea generante cujusnam, si resp. servum vindicet, sint uxor & liberi?

Servus publicis operibus & fabricis urbis Romanæ deputatus receptaculum suum quærit in ædibus Titii, Nuptias sive contubernium contrahit cum ancilla Titii, liberosque cum ea generat; Si Respubl. servum vindicet, Quæritur: *cujus sint Uxor & Liberi?* Videtur ancilla manere Titii, & quod Liberi conditionem matris sequantur, *l.* 7. *supr. de rei vind.* Sed *Lex hac* una cum Servo ancillam quoque Titii & ejus Liberos Reipubl. addicit; Ex quo apparet, Præsupponendum hic esse, Titium fuisse doli participem.

TITULUS II.

De Furtis, & Servo corrupto.

L. Si pecunia tua. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quando & quasnam actiones dominus ex mandato servi nanciscatur? 2.
An Dominus utraque simul possit uti? 3.
An contraria allegans sit audiendus? 4.
Quatenus alicui duæ actiones contrariæ competant? 5.

1 Servus Domino ignorante & invito mandat Titio, ut ex pecunia Domini emat
2 Prædium, quod ille fecit, Dominus rescifcens habet duas actiones contra Titium: I. Mandati, ut prædium suum faciat ex mandato, quo casu subsecuta ratificatio purgat vitium furti, & actio Mandati per servi mandatum erat quæsita Domino: II. Actionem furti.
3 Quæritur: *An utraque actione simul uti possit Dominus?* Neg. Nam si prima actione agat, mandatum servi approbat, nam furtum non fit volente Domino, *Dom. Joan. Thomæ in tract. de noxia animal. c.* 21. *num.* 21. *ubi speciem hujus legis explicat*; si se-
4 cunda, mandatum improbat; Contraria autem allegans audiendus non est, *hic & l.* 14. *supr. de fide instrum. Menoch. lib.* 2. *præs.* 41. *num.* 2. *Card. Tuschus concl.* 1005. *lit. C, & A. Barbos. lib.* 3. *c.* 43. *ax.* 8. scilicet actor, nam reus exceptiones contrarias allegare potest, *c. nullus pluribus* 20. *de reg. jur. lib.* 6. *Tuschus d. l. num.* 26. *Hilliger in Donell. lib.*
5 22. *cap.* 8. *lit. B.* Collige ex textu: Duas actiones contrarias alicui competere, scilicet quæ exercitio sunt contrariæ, sed eodem ex fonte fluunt.

L. In-

L. Incivilem. 2.

SUMMARIA.

Rem furtivam detinens quatenus eam domino restituere teneatur? 1.

An protestatio hæc, se velle Domino restituere, in aliis etiam casibus hoc efficiat, ut possessor rem alienam non teneatur restituere, nisi accepto pretio. 2.

Quid si rem emerit furtivam in nundinis? 3.

Emtor rerum furtivarum incidit in ipsius furti præsumtionem. 4.

An, quod res furtiva apud aliquem reperta, exinde talis furti præsumptio contra illum exurgat, quæ ad torturam sufficiat? 5.

Si quis sæpius res furtivas emat, an contra eum male præsumi possit? 6.

1 Detinens rem furtivam vel alienam, tenetur eam restituere Domino sine pretio, nisi I. a latronibus emisset, *l. 6. in fin. ff. de captiv.* quia Dominus difficulter recuperasset, quo pertinet, si ab hostibus emeret, cum hac protestatione, se velle Domino restituere, si scil. difficilis Domino futura sit persecutio, *Covarr. ad c. peccatum p. 3. pr. num. 5. Capolla de cautelis caut. 7. & quos refert Finc-*
2 *kelthaus. obs. 57. per totam.* Sed *an protestatio hæc in aliis etiam casibus hoc efficiet, ut possessor rem alienam non teneatur restituere nisi accepto pretio?* Hoc quamvis hic affirm. *Sichard.* rectius tamen id negat *Menoch. lib. 5. præs. 29. num. 12.* quia facile fie-
3 ri posset fraus Legi. Sed *si quis rem emerit furtivam in nundinis?* Resp. Quidnam putant emtorem non teneri restituere rem sine pretio, sed hoc refutat *Menoch. d. l. num. 24.* II. Nisi pretium in utilitatem domini versum sit, *l. 65. ff. de rei vind. l. 19. supr. de procur.* Vid. *Jo. Bapt. Costam de facti scientia cent. 2. dist. 79. & Menoch. lib. 5. præs. 19.*
4 Nota: Eum, qui sæpius res furtivas emit
5 incidere in præsumtionem ipsius furti. Sed ex eo tantum quod res furtiva penes aliquem reperta, non exurgit præsumtio furti contra aliquem, quæ ad torturam sufficiat, post alios Interpretes *hic Farin. qu. 177. n.*
6 3. *Mascard. concl. 834.* Sed si sæpius res emat furtivas, puta contra eum per hunc textum exurgere malam præsumtionem, licet ad torturam non sufficiat, nisi concurrant aliæ qualitates personæ, *Menoch. d. præs. 29. num. 8. Mascard. concl. 832. num. 20. & concl. 834. n. 4. Farin. qu. 177. num. 5.* Mala autem præsumtio est, si quis res a militibus viliori pretio emat, de quo *Finckelthaus. obs. 56. n. 12.*

L. Si nondum. 3.

SUMMARIUM.

Casus legis. 1.

Actio famosa contra patrem non currit. 2.

Destinatio animi nihil operatur, donec res sit impleta, ubi facto hominis opus est. 3.

Destinata ad rem, non habentur pro re, ad quam destinantur. 4.

Nuda destinatio non immutat rei naturam. 5.

1 Mater mea aurum destinavit Ecclesiæ, quod Vitricus adita hereditate surripuit, *daturne actio furti mihi contra Vitricum?* Videtur quod non; Quia aurum Ecclesiæ acquisitum videtur, *l. fin. supr. de SS. Eccl.* & quia
2 famosa actio contra Patrem non datur, *l. 5. infr. de dolo mal.* Sed affirmatur, quia aliud est destinare, aliud dedicare per §. 8. *Inst. de rer. divis.* Ergo aurum adhuc est meum & Vitricus non est Pater, quando Privignum
3 deprædatur, *argum. l. 56. §. 4. ff. de furt.* Et notes ex textu: Destinationem animi nihil operari, donec res sit impleta, ubi facto hominis opus, *Bruckm. vol. 1. cons. 34. n. 90.*
4 & destinata ad rem non habentur pro re, ad quam destinantur, *Bruckm. vol. 1. cons. 28.*
5 *num. 55.* Et destinatio nuda rei naturam non immutat, *Boer. decis. 209. Dan. Moller. lib. 3. semestr. c. 24. num. 3. A. Barbos. l. 4. c. 17. ax. 3.* quæ tamen limitantur, nisi destinatum sequatur aliquod factum, ut limitat post alios *Menoch. consil. 1251. num. 12. & 15.*

L. Adversus eum. 4.

SUMMARIA.

Quænam actio domino contra servi corruptorem detur? 1.

Quod si præter corruptionem etiam quis occultaverit servum, datur etiam furti actio. 2.

An utraque actio possit intentari, nec una alteram consumat? 3.

Actiones pœnales civiles per procuratorem etiam moveri possunt. 4.

Quando plura sunt delicta specie diversa, nec unum sub alio continetur, ut species, habentque distinctos effectus, tunc actiones licet concurrentes mutuo se non impediunt vel tollunt, sed utraque concurrit. 5.

Secus in actione furti & bonorum raptorum. 6.

Con-

1 Contra eum, qui servum meum corrupit, & sollicitationibus suis ac persuasionibus eum deteriorem fecit, datur actio servi corrupti, ad interesse, seu quanti ea res est ad duplum, per *l. 1. pr. ff. de serv. corrupt.* in quo
2 duplo continetur simplum. Si vero alter non tantum corruperit servum meum, sed & occultaverit, tunc etiam tenetur furti actio-
3 ne. Et poterit utraque Actio intentari, nec una alteram consumit, quia sunt diversa delicta, quæ actio furti, quia pecuniaria & Civilis est, nam petit pœnam applicari parti, hinc per Procuratorem moveri potest per
4 *hanc legem*, quia actiones pœnales Civiles per Procuratorem moveri possunt, *l. 11. §.*
5 *2. l. 17. §. 9. ff. de injur.* Collige: Quando plura sunt delicta specie diversa, nec unum sub alio continetur ut species, habeantque distinctos effectus, tunc actiones, licet concurrentes, se mutuo non impediunt vel tollunt, sed utraque concurrit, per *l. nunquam plura 2. ff. de privat. delict. & l. 32. §. ult. ff. ad leg. Aquil. Castr. hic n. 1. Covarr. lib. 2. resol. c. 10. num. 8. & seqq. Petr. a Plataa in epit. delict. c. 1. num. 18. & seqq. Farinac. qu. 22.*
6 *per tot. Clarus §. ult. qu. 84.* Sed in Actione Furti & bonorum raptorum una aliam consumit, quia oriuntur ex uno facto, & Rapina quasi species est furti, ideo si actum est una actione, tollitur altera quoad concurrentem quantitatem, superfluum manet, *l. 1. ff. de bonor. rapt. Castr. hic n. 1.*

L. Civile. 5.

SUMMARIA.

An regula: Nemo tenetur titulum possessionis suæ dicere ubique vera sit? 1.
Interpretatio DD. de hac lege. 2.
Si rem furtivam esse constet, nec possessor titulum allegare valeat, an præbeat indicium ad torturam? 3.
Malo instrumento utens excusatur, si auctorem nominat. 4.
Quid si etiam bonæ famæ homo dicat, se rem ab ignoto emisse? 5.
Notum quis habere præsumitur eum, cum quo contrahit. 6.
Nisi emat in mercatu publico. 7.
An conscius furti non teneatur indicare furem? 8.

1 Quamvis nemo teneatur titulum Possessionis suæ dicere, *l. 11. supr. de petit. hered.* hæc tamen regula in rebus Ecclesiæ, Pupillorum & Feudis non habere locum existimatur. Secus tamen est, si furtum factum esse constet, tunc enim Possessor auctorem suum denominare debet, ut amoveat a se suspicionem furti, & Dominus actionem furti
2 contra verum furem intendere possit: Quamvis DD. de Urbanitate hanc legem interpre-
3 tari soleant, imo si rem furtivam esse constet, & Possessor titulum allegare non valeat, indicium hoc præbet ad torturam cooperans, (*P. G. Ordn.*) *art. 43. Carpzov. part. 3. pr. crim. q. 122. num. 39.* Si præsertim homo sit malæ famæ, *Menoch d. præs. num. 6.* nam hæc præsumtio in personam honestam & frugi non facile cadit, *Carpz. d. q. 1. 22. num. 44. Cothman. vol. 1. cons. 70. num. 35. & seq.*
4 Sic qui falso instrumento utitur, excusatur, si auctorem exhibeat, *l. 4. infr. de fals.* Si-
5 mile exemplum in *l. 4. supr. locati*: *Sed quid si ab ignoto dicat se emisse etiam bonæ famæ homo?* Resp. Eum non excusari, quia obstat
6 præsumtio Legis, cum quis notum habere præsumatur eum, cum quo quis contrahit, *Farin. d. q. 177. num. 6. Masc. d. concl. 834. n.*
7 *8.* nisi in mercatu publico emat, ubi sæpe
8 ab ignotis emitur. Colligunt: Etiam non teneri conscium indicare furem, *l. qui vas 48. §. 1. ff. h. t. l. idem 4. §. ult. ff. de condict. ob turp. caus.* sed *c. 4. X. h. t.* dicitur: Eum qui non indicat furem, ut conscium furti teneri, & sic differentiam inter Jus Can. & Civile agnoscit *Zas. ad d. §. ult. num. 6. Masc. concl. 834. num. 11. Roman. sing. 794. Farin. q. 168. num. 61. Covar. in c. peccatum p. 2. §. 3. num. 5.*

L. Alienum. 6.

SUMMARIA.

Rem alienam vendens, licet furtum statim non committat, tamen Domino non præjudicat? 1.
Quid si quis sciens rem alienam contrectet vel detineat includendo scilicet an committat furtum? 2.
Ad formam furti requiritur contrectatio. 3.
Contrectatio quomodo fiat? 4.
An depositarius rem depositam inficiendi animo contrectans furtum committat? 5.
Si rem meam existentem apud Titium, Titio vendas, an rem illam tradere videaris? 6.

1 Qui alienam rem vendit, quod & citra contrectationem fieri potest, licet furtum statim

statim non committat, tamen non præjudi-
2 cat Domino, Ratio in *l.* 11. *de reg. jur.* Sed si simul sciens rem alienam, contrectet vel detineat, includendo scilicet per *l.* 15. *ad*
3 *exhib.* furtum etiam committit. Ex qua lege colligere licet, ad furti crimen pro forma requiri contrectationem, *hic & l.* 1. §. *ult.*
4 *ff. h. t.* Contrectatio autem fit per ablationem seu locomotionem, vel per apprehensionem, sed per contrectationem omnis actus sufficit lucri faciendi causa, sic qui rem aliquam furtivam celat, fur est, *l. qui vas* 48.
5 *ff. h. t.* Sic si depositarius rem depositam inficiandi animo contrectet, furtum facit, licet loco non moveat rem depositam, quam penes se habet, *l.* 3. §. 18. *ff. de acquir. poss. Ant. Matth. ad tit. de furt. c.* 1. *n.* 2. licet per motionem de loco ad locum definiat contrectationem, *Farin. q.* 174. *n.* 50. *& seq.* Quæ-
6 ritur hic a *DD. Si rem meam existentem apud Titium, Titio vendas, an videaris rem illam tradere?* Resp. Distinguendo, an Titius possidendi causam a te habeat, ut si ipsi commodaveris, an non, ut priori casu, tradidisse videaris, per §. 44. *Inst. de rer. divis.* posteriori casu non.

L. Si is. 7.

SUMMARIA.

Cui pecunia perferenda committitur, si partem in suos usus convertit, partem vero tradit, furtum perpetrat. 1.

Quanam actiones contra istum possint institui? 2.

Periculum est ejus, qui nuncium misit. 3.

Limitatur. 4.

An tabellarius pecuniam sibi non obsignatam traditam, sed adnumeratam, expendens, committat furtum. 5.

Quanam pœna afficiatur? 6.

Idem est judicium partis & totius. 7.

1 Si cui committitur pecunia perferenda, & ille partem in suos usus convertit, partem vero tradit tantum, furtum committit, ideo cum eo non tantum mandati, sed etiam furti agere possum, *hic & l.* 22. §. 7. *ff. mandat. Farin. q.* 96. *n.* 42. *Dan. Moller. lib.* 4. *semestr.*
2 *c.* 2. *Berlich. part.* 5. *concl.* 58. *n.* 1. Si ergo ego nuncium misi, mea est actio, quia antequam tabellarius tradat pecuniam, ea mea est, sed si alter tabellarium miserit, ipsius est actio,
3 *arg. l.* 14. §. 17. *ff. h. t.* Colligitur ex textu: Periculum esse ejus, qui nuncium misit, *arg. d.* §. 17. *Berlich. h. d. concl. n.* 24. *Hering. de fidejuss. c.* 20. §. 27. *n.* 29. *Auct. in l.* 10. *ff. com-*
4 *modati num.* 3. nisi mittens pecuniam fines mandati transiliisset, nam tunc hujus esset
5 periculum ob culpam. Si vero Tabellarius pecuniam sibi non obsignatam traditam, sed adnumeratam, expendat, non committere furtum quidam putant, *arg. l. in navim* 31. §. *idem juris ff. locati*, quos refutat *Berlich. d. l. n.* 7. *Farin. q.* 96. *n.* 42. *Auctor in l.* 22. *ff.*
6 *mandati n.* 8. & neutro tamen casu tabellarius pœna ordinaria laquei est puniendus, sed extraordinaria tantum, *arg. l. tres tutores* 55. §. 1. *ff. de adm. tut. Carpz. part.* 2. *pract. crim. q.* 85. *n.* 77. *part.* 4. *jurispr. consist.* 41. *def.* 11. licet de hac sententia ex *arg. const. crim.* 170. dubitare liceat, licet facile consentiam, si id
7 sit primum furtum. Colligit etiam ex hac *l. Sichard.* idem esse judicium partis & totius & applicat *l.* 2. *C. de jur. emphyt.* sed melius Regula ex *l. quæ de tota* 76. *ff. de rei vind.* probatur, & applicatio est falsa, nam qui partem Canonis solvit, certe triennalem canonem non debet, de quo in *d. l.* 2.

L. Etiam furti actione. 8.

SUMMARIA.

Exactor tributorum sciens me nihil debere, si abduxit ancillam, an furtum fecerit? 1. 3. 4.

An emtor ancillam istam prater jus ereptam possit usucapere? 2.

1 Exactor tributorum, sciens me nihil tributorum nomine debere, ancillam meam abduxit, vel alias res mobiles & vendidit;
2 Quæritur: *An emtor ancillam illam prater*
3 *jus ereptam possit usucapere?* Decisio ex alia quæstione pendet, an scilicet exactor ille tributorum vel Publicanus furtum commiserit vel non. Et videtur quod non. Quia I. Officium seu Potestas administrandi videtur purgare animum furandi, *d. l.* 55. *ff. de administr. tut.*: Et II. Publicanus non redditur infamis, quando ad restitutionem dupli condemnatur, *l.* 2. *supr. ex quib. caus. infam. &c.* Ergo non potest conveniri Actione furti, quia hæc infamat. Sed his non obstantibus hoc affirm. Quia invito Domino contrectat, & illa *l.* 55. in dubiis locum habet, non certis. Et *l.* 2. *ex quib. caus. infam. &c.* non loquitur de actione Furti, sed actione in Factum, de qua in

4 *l. 1. princ. ff. de publican.* Unde colligunt: Publicanum, qui plus exegit, vel res abstulit, quasi in commissum cecidissent, cum tamen non ceciderint, teneri actione Furti, *hic & l. 1. ff. de publican. Farin. q. 173. n. 64. & in tota part. 2. quaest. ejus Menoch. l. 2. arb. q. cas. 443. Thesaur. vol. 2. disp. 18. th. 8. lit. D.*

L. Subtracto furto. 9.

SUMMARIA.

An interitus rei furtivae furem a restitutione rei & actione poenali liberet? 1.
Mora furis oblatione rei legitima purgatur. 2.
Quaenam oblationis sint requisita, remissive? 3.
An rem furtivam offerens hoc ipso furti poenam evitet? 4.
Alii modi moram a fure contractam purgandi. 5.
Periculum rei furtivae & interitus semper pertinet ad furem. 6.
Secus si rem domino offerat. 7.

1 Interitus rei furtivae ut furem a restitutione rei non liberat, cum semper in mora sit, *l. fin. supr. d. condict. ob turp. caus.* ita nec ab actione poenali liberat, *Auth. in l. 50. ff. h. t. n. 2.* sed nihilominus fur duplum vel quadruplum tenetur, nisi mora oblatione fuerit pur-
2 gata, *l. fin. supr. de condict. furt.* Nota bene: Moram, quam fur facit, purgari oblatione
3 scilicet legitima, cujus quae sint requisita, vid. *l. 8. infr. de sol.* scilicet ad hoc, ut servus periculo furis non pereat. Nam poenam furti
4 rem furtivam offerendo non evitat, *l. qui ea*
5 *mente 65. ff. de furt.* Aliis modis purgatur etiam mora a fure contracta, v. g. Si animo novandi rem furtivam Dominus a fure stipuletur, *l. 7. ff. de condict. furt. ibique Auth.* vel etiam sine animo novandi in casu *l. 7. §. 3.*
6 *ff. de furt.* Colligitur ex *hac l. 9.* Quod periculum rei furtivae & interitus ejus ad furem pertineat, licet casu fortuito pereat, quia fur semper in mora esse praesumitur, imo licet casu eo perierit, quo casu etiam apud Dominum periisset, quod in foro exteriori indubium esse dicit *Covarr. in c. peccatum p. 2.*
7 *§. 6. n. 1.* Deinde collige: Si fur rem surreptam offerat realiter Domino, eum transferre a se periculum in dominum, *Auth. in l. 17. ff. de condict. furt. per tot.*

L. Si abducta. 10.

SUMMARIA.

An mancipia furtiva a fure vel Plagiario vendita ab emtore possint usucapi? 1.
Successori universali competit h. l. condictio furtiva. 2.
Quodnam discrimen inter rei vindicationem, actionem furti & condictionem furtivam, & cui qualibet harum detur? 3.
Jurisdictione mutata nova fit contrectatio, & sic fur ob contrectationem eandem novam ubivis locorum conveniri potest. 4.

1 Mancipia si furtiva fuerint a fure vel Plagiario vendita, neque ab emtore, quamvis bonae fidei sit possessor, usucapi possunt, & ideo semper vindicari possunt: Ratio in §. 2. 3. *Inst. de usuc.* nisi in potestatem domini revertantur justo titulo, *l. 4. §. 2. & l. 26. ff. de usucap.* & sic recipiat rem Do-
2 minus ut suam *d. §. 11.* Collige: Successori universali competere condictionem furtivam, cui non obstat *l. 11. ff. de condict. furt.* quae
3 inter successorem universalem & singularem distinguit. Et sic apparet discrimen inter Rei vindicationem, actionem furti & condictionem furtivam. Rei vindicatio datur successori universali & singulari, quia hic etiam Dominus est. Actio furti datur etiam successori universali, quia est eadem persona cum defuncto: Ergo & ei furtum factum, sed non singulari, nisi nova fiat contrectatio, sed condictio furtiva tantum successori universali, *Gl. & Castr. & Godofr. hic.* Et ex *hac l. & l. si dominium 47. ff. h. t.* Colligit hic *Castr. n. 4.*
4 Jurisdictione mutata novam contrectationem fieri, & sic furem ubivis locorum ob novam contrectationem conveniri posse, de quo Vid. *Farin. q. 174. n. 54. & seqq.*

L. De his. 11.

SUMMARIA.

Novercae debitus honor a pupillo debetur. 1.
Quando liberis surripiens noverca furti teneatur? 2.
Ante aditam hereditatem & apprehensam possessionem crimen quidem hereditatis expilatae committitur, neque tamen furtum. 3.
An poena furti cesset hoc casu? 4.
Quid si post aditam hereditatem committatur surreptio? 5.
An noverca surripiens ante hereditatem aditam, & adita illa contrectare pergens, furti conveniri possit? 6.

Quam-

1 Quamvis Novercæ debeatur honor a pu-
2 pillo, quando tamen ea pupillis surripuit post aditam hereditatem, (nam ante aditam hereditatem & adprehensam ab herede possessionem expilator de furto non tenetur, *l. 68. ff. de furt.*) tenetur actione furti, cum hoc casu indigna reverentia haberi possit, unde
3 ex verbis: *Posteaquam dominus rerum*, colligitur: Ante aditam hereditatem & adprehensam possessionem crimen hereditatis expilatæ
4 committi, non vero furtum, adeo ut statutum de pœna furti loquens de illo non sit intelligendum, ut volunt *Farin. q. 174. n. 121. Menoch. lib. 2. A. Q. cas. 300. Carpz. pr. crim.*
5 *q. 83. n. 75. & seqq.* Ergo si post hereditatem aditam committatur surreptio, furtum est. Hanc pœnam quadrupli, de qua in textu habetur, ab aula recessisse scribit *Farin. q. 67. n. 18.* qua in re illi non assentior. Nam distinctio hæc pœnarum furti in ordinatione criminali *art. 157. & seq.* habetur & in usu
6 est. Sed quid si noverca ante aditam hereditatem, & adprehensam possessionem rem surripuerit, & post aditionem atque adprehensionem continuet contrectationem, an noverca furti conveniri potest; Affirmat hoc *Castr. hic n. 2.* nam *l. 9. pr. ff. h. t.* quæ contrariari videtur, de furti actione semel nata, postea non augenda loquitur. Sed hæc subtilitas juris est. Simplicius & justius foret, pœna furti civili teneri etiam expilatorem, nam omnino rem alienam surripuit, imo puto expilatorem magis delinquere quam furem, nam 1. securius peccatur in expilatione rei a nemine possessæ, *Auct. in l. 2. ff. de expil. hered.* & 2 in furto concurrit regulariter culpa possessoris, hic cum nemo possideat: & 3. puto hoc delictum esse frequentius falso teste experientia.

L. Ancillæ. 12.

SUMMARIA.

An partus ex ancilla surrepta a fure venditus possit usucapi. 1.
Partus ancillæ ejusmodi tam quoad statum quam dominium matrem sequitur. 2.
An & quatenus partus ille sit furtivus? 3.
Poteritne propter partum & actione furti, & si prius ex hac actum, condictione furtiva agi? 4.
Actio civilis ad restitutionem pœnalem non tollit, nec contra. 5.
An judex ad instantiam actoris simul furem ad rei furtivæ restitutionem condemnare queat? 6.
Quid si fur laqueo puniatur, an vel ipse vel ejus heredes teneantur restituere. 7.

1 Ancilla surrepta concepit & peperit apud furem, hunc partum fur vendit: Quæritur: *An partus possit usucapi?* Videtur quod sic, ob *l. 35. ff. de usucap.* quia rei nondum pos-
2 sessæ furtum non fit. Resp. Negative, quia partus ancillæ furtivæ non tantum quoad statum, sed etiam dominium sequitur matrem, *l. 12. supr. de rei vindic.* & partus antequam nascatur, videtur mulieris seu matris portio esse, *l. 1. §. 1. ff. de inspic. ventr.* & per furem
3 fit quo minus possideam. Atque adeo semper furtivus est, nisi mater in possessionem bona fide pervenerit & apud eum possessorem conceperit ac pepererit, *l. 48. §. 5. ff. h. t.* Ergo partus vindicari potest, *l. si matrem 3. C. de usucap. pro emt.* nam si apud furem conceperit partum, nihilominus est furtivus, licet apud bonæ fidei possessorem pepere-
4 rit, *d. l. 48. §. 5.* & præter actionem furti datur condictio furtiva & rei vindicatio ob partum, per *hanc l.* *sed poteritne propter partum & actione furti agi, vel condictione fur-*
5 *tiva, si actione furti prius actum?* Affirm. quia pœnalis actio nunquam tollit rei persecutionem, nec contra, nisi quatenus mixta rei persecutionem habet. Vid. *Donell. l. 21. c. 3.* Relicta illa materia de partu ancillæ furtivæ, de qua *hic DD.* prolixe disputant, hoc tantum ex textu colligo: Actionem civilem ad restitutionem non tollere pœnalem, nec
6 contra. Et ita puto judicem, coram quo aliquis actione furti conventus est, ad instantiam actoris posse simul furem condemnare ad restitutionem rei furtivæ, *Far. q. 1. n. 36. & cons. 69. Honded. vol. 2. cons. 99. n. 52. Petr. Barb. ad l. 11. §. fin. n. 46. ff. sol. matr.* & hoc laudans *Thomas Menckelbach inter consilia*
7 *Klock. vol. 1. cons. 47. n. 11.* Sed si criminaliter quis laqueo puniatur, non teneri eum vel heredes ad restitutionem, nisi res adhuc extet, tradit *Carpz. q. crim. 80. n. 104.* Conf. *Heig. part. 2. q. 23.* Ego putarem ab heredibus etiam lucrum extorquendum, si utiliter expendit res surreptas fur, aut heredes exinde facti sint locupletiores, *arg. l. 5. ff. de calumniat. & ibi a me notata.*

L. Post decisionem. 13.

SUMMARIA.

An & quatenus de furto transigere liceat? 1.
Contra furem, qui ex transactione partem solvit, dominus de furto ulterius agere nequit. 2.
Quid si sine transactione partem solverit? 3.
An & quando per partis solutionem a residuo quis liberetur? 4.
In quantum fur ablatum restituens liberatur? 5.
Quodnam hoc loco sit discrimen inter simplicem restitutionem & transactionem? 6.

1 Lex hæc de decisione sive transactione loquitur, *Cujac. l.* 10. *obs.* 11. *Cothman. vol.* 2. *cons.* 53. *n.* 161. De Furto, ut crimine privato, transigere licet, *l.* 52. §. 26. *& l.* 54. §. *ult. ff. h. tit.* scil. ad evitandam pœnam pecuniariam, non ad effugiendam infamiam.
2 Si igitur fur partem solvat, ex transactione ulterius de furto dominus agere nequit, quia exceptio litis finitæ est, *l.* 20. *supr. de trans-*
3 *act.* Sed si sine transactione partem solvat, residuum peti potest, *hic & l.* 24. *supr. de trans-*
4 *act.* Nota bene: Per partis solutionem neminem liberari a residuo, nisi in *l.* 18. *supr. de pact.* quæ de duobus correis loquitur, ubi
5 unus partem suam solvit. Fur autem restituens ablatum, liberatur quidem actione rei persecutoria, ut condictione & Rei Vindicatione, non vero actione furti pœnali, civili scil. nam criminali pœna ordinaria fur regulariter non affligitur, quando dominus rem recuperat, *Carpzov. p.* 2. *q.* 8. *pr. crimin.* Col-
6 lige ergo inter simplicem restitutionem & transactionem discrimen; Nam fur, qui restituit sine transactione, potest conveniri actione furti, sed non condictione furtiva; Sed qui transegit super actione furti, actionem furti non habet, adhuc tamen rem condicere potest per *l.* 7. *ff. de cond. furt. ibique Auctor num.* 5. *Dn. Tab. racem.* 3. *disp.* 34.

L. Eos. 14.

SUMMARIA.

An rem furtivam dolose & animo celandi recipiens furti teneatur? 1.
Nemo ex auxilio post furtum commissum præbito, actione furti tenetur. 2.
Limitatur. 3.
An decisio hujus legis non de servo tantum, sed de quovis alio fure sit intelligenda? 4.

1 Recipit aliquis rem furtivam a servo vel uxore aut liberis ulterius, dolose scilicet & animo celandi, §. 4. *Inst. h. t.* & hic actione furti tenetur; nam quamvis ipsæ personæ furtum facientes furti actione non teneantur, *l.* 17. *ff. h. t.* quæ ratio dubitandi est, furtum tamen committitur, quippe tali actui definitio furti competit, & ideo, qui eis opem præstat, actione furti conveniri potest, §. *interdum* 11. *Inst. de obligat. ex delict.* Collige:
2 Quamvis alias ex auxilio, post furtum commissum præbito, nemo actione furti teneatur, *Menoch. l.* 2. *arb. qq. cas.* 349. *n.* 21. *Carpz. part.* 4. *const.* 40. *def.* 3. *Auct. in l.* 6. *ff. de*
3 *condict. furt. n.* 3. *&* 4. Specialis tamen hic videtur ratio in re furtiva recepta, ob quam etiam olim peculiaris actio dabatur, scil. furti concepti, ut Resp. *Dn. Tabor in h. l.*
4 qui etiam rectissime statuit hujus legis decisionem non tantum in servo vel filio fure intelligendam esse, sed in quovis alio, quod, quicunque rem furtivam a fure suscipit, teneatur pœna furti. Conf. allegata a *Farin. q.* 133. *num.* 75. 91. 97. Sed alia ratio pœnæ criminalis, *Gomez. tom.* 3. *c.* 3. *num.* 50. *Wesemb. ad Schneidew. in* §. *ult. Inst. h. t. num.* 7. quippe major in ipso fure audacia & grandius delictum, nec in pœna severiori facile locum invenit extorsio. Plura hac de re refert *Frenckelth. obs.* 12. *per totam.*

L. Furti actione. 15.

SUMMARIA.

An actio furti contra heredem quoque detur? 1.
An condictio furtiva detur contra eundem? 2.
An in bonis furis hypothecam habeat Dominus? 3.
Ad quid heres teneatur? 4.

1 Actio furti, quæ est pœnalis, non datur contra furis heredem, ratio in §. 1. *Inst. de perpet. & tempor. action.* nisi cum defuncto lis contestata, quando scil. agitur civiliter ad pœnam parti applicandam, qua de re *Farin.*
2 *oper. crim. q.* 10. *num.* 54. Sed rei persecutoria, ut condictio furtiva etiam contra heredem datur, *l.* 5. *& l.* 7. §. *ff. de condict. furtiv.* Etiamsi ad heredem nihil pervenerit, datur tamen condictio furtiva contra eum, quatenus heres est, ut recte *Wesemb. in n. de condict.*

dict. furt. num. 7. *& Phil. Matth. ad l.* 38. 23.
3 *de R. J. Gomez. tom.* 3. *c.* 1. *num.* 85. Quamvis autem *DD.* quidam putent Jure Canon. etiam hypothecam dari Domino in bonis furis, *Bl. hic & Salycet.* quos laudat Dominus *Carpz. p.* 4. *const.* 39. *def. ult. & Berlich. part.* 1. *concl.* 67. *num.* 75. ab his tamen hic recte recedit *Dn. Tabor*, quippe nullibi hoc in Jure Canon. habetur, quin etiam *Castr. hic* id negat.
4 Sane ad restitutionem damni teneri heredem plerique volunt, scil. jure Can. de quo dixi alibi, sed non ex jure reali, neque ad pœnam furti civilem.

L. Si servum. 16.

SUMMARIA.

Servum nutriendum accipiens, si postea vendidit, an furti teneatur? 1.
Ad quem pretium venditi alumni pertineat? 2.
Farin. cum Peregrino *notatur.* 3.

1 Qui ab initio servum nutriendum accipit, postea eundem venundedit, *an teneatur furti?* Videtur quod non, ob *l.* 55. §. 3. *ff. de admin. tut.* Sed Affirm. quia non administratio, sed nutritio ipsi commissa, & definitio furti competit. Sed hæc vera sunt, si etiam tradidit, de quo casu Lex hæc loquitur, Vid. *l.* 6. *sup. h. t.* nam ad furtum contractio re-
2 quiritur, *l.* 52. §. 19. *ff. h. t.* Sed *ad quem*
3 *pretium alumni venditi pertinet? Farin. q.* 168. *num.* 13. in omni venditione rei alienæ pretium Fisco addicit cum *Peregrino de jur. fisc. lib.* 2. *tit.* 10. *num.* 12. Sed id merito displicet *Dn. Tabori hic*, cum emtor innocens in damno versaretur. Sed puto *Doctores* eos loqui de eo casu, quando res vendita emtori non evinceretur, ut si hic abiit; nam si evicta res sit aliena, non puto quenquam pretium fisco adjecturum, quia tunc ad evictionem aget emtor, nec tunc lucrum dici potest.

L. Quamvis. 17.

SUMMARIA.

An uxor ex hereditate mortui mariti quædam surripiens teneatur actione hereditatis expilatæ? 1.
Rationes negativæ decidendi. 2.
An judex super hoc crimine ex officio cognoscere possit? 3.
Jus hodiernum Imperii. 4.

1 Uxor post mortem mariti ex hereditate nonnulla surripit? Quæritur: *An teneatur actione expilatæ hereditatis?* Resp. sicut furti non tenetur, ita nec hac actione eam te-
2 neri: Ratio 1. est, quia utraque actio famosa: 2. Promiscuus, i. e. communis usus est bonorum, *l.* 9. *ff. de usu & habit.* Si igitur furtum faceret, aut furaretur marito aut heredi, non huic, quia nondum adita hereditas, non illi, quia propter communionem bonorum viventi non potuit furtum facere; Ergo nec mortuo: 3. Bona nondum possessa ab herede; Ergo per *l.* 2. §. 1. *ff. de expil. hered.* sed actione reali a privignis conveniri potest. Differentiam autem inter hanc & *l.* 11. puto in eo consistere, quod hic ante aditam hereditatem, illic post aditam hereditatem, sed ante adprehensam possessionem, furtum factum proponatur. Nec
3 Judex ex officio super hoc crimine cognoscet, per tradita *Farin. d. q.* 174. *num.* 120.
4 *& Dn. Carpz. lib.* 6. *resp.* 85. pro qua sententia in nostro Imperio facit *art.* 165. *in fin. Constitutionis Carolinæ.*

L. In eum 18. & Auth. Navigia.

SUMMARIA.

Res tempore incendii vel naufragii surripiens an ut fur teneatur & quomodo puniatur? 1.
Ædes vicini tunc temporis suarum salvandarum causa destruens, hac actione non tenetur, 2.
Quamnam contra eundem actionem Prætor dederit? 3.
Prætoris actio an superiores tollat? 4.
An & quomodo accolæ res naufragio ejectas rapientes puniantur? 5.
Afflicto non est addenda afflictio. 6.
An res piratarum & hostium Imperii impune rapiantur? 7.
Contra legem, quæ consuetudinem prohibet, non potest consuetudo induci. 8.
Quid sentiendum de contraria hoc in casu Gallorum consuetudine, qua bona naufragorum retinentur? 9.
Consuetudo hæc a Carolo V. in ordinatione criminali est rejecta. 10.
An æqua sit consuetudo, qua res naufragio ejectæ nec intra annum repetitæ, fisco adducuntur? 11.
Quid si res ex curru delapsa. 12.
An navigia tempestate in portum dejecta vectigali gravanda sint. 13.

An

An piratarum bona sint restituenda. 14.
Pœna transgressorum hujus Authent. 15.
Intra quodnam tempus pœna huic præscribatur. 16.
An hæc Authentica hodie sit sublata. 17.
Aliæ constitutiones consuetudines iniquas prohibentes, remissivè. 18.

1 Tempore Incendii vel Naufragii, qui res
2 per vim aut clam surripit, (non autem qui
ædes vicini destruit, contra hunc enim neque ex hoc delicto, neque ex lege Aquilia datur actio, *Auctor in l.* 3. *ff. de incendio ruina &c. num.* 2.) puniri potest ut fur vel raptor, vel ex Lege Aquil. vel etiam criminaliter ex *l.* 4. *ff. de incend. &c.* scil. ut digniores extra fustibus relegarentur humiliores in
3 opus publicum damnarentur; Sed prætor contra eum constituit propriam actionem, *l.* 1. *ff. d. tit.* scil. intra annum in quadruplum, post annum in simplum, *Gomez. t.* 2. *c.* 7. *n.* 2. *Petr. Gregor. lib.* 37. *tit.* 3. *num.* 3. *&* 5. *Farin. q.* 168. *num.* 80. *Auctor in l.* 1. *&* 4. *ff. de incend. ruin. &c.* Ratio harum actionum est, ne afflicto addatur afflictio, *l. tam dementis* 28. *C. de episc. audient. c. cum percussio* 2. *caus.* 7.
4 *q.* 1. Sed tamen hæc actio superiores non tollit, *argum. l. quoties* 41. *ff. de obl. & act.* Sed
5 cum consuetudo in nonnullis locis invaluisset, ut res naufragio ejectas accolæ impune raperent, Fridericus II. *hac authent.* consuetudinem hanc abrogat, & prohibet sub pœna publicationis bonorum, imo etiam supplicii, per verba textus: *Mo-*
6 *dis aliis &c.* ut *hic Dn. Tabor.* ne scil. afflicto addatur afflictio, & extendit *legem præcedentem* ad eum etiam causam, quando
7 post naufragium qui res capit; Sed excipiuntur res Piratarum & hostium Imperii, *Auctor in l.* 1. *ff. de incend. ruina &c. n.* 4. Vid. & *art. pen. const. crimin.* Nota bene; Ex *hac*
8 *Auth.* contra legem, quæ consuetudinem prohibet, non posse induci consuetudinem, *Vasq.*
9 *part.* 2. *contr960. l.* 1. *c.* 3. Et licet in Gallia talis consuetudo sit contraria, ut bona naufragorum retineantur, merito tamen est irrationabilis & neminem in conscientia tranquillum reddere potest, *Petr. Rebuff. in præf. ad leges regias gl.* 5. *n.* 74. quem laudat *Covarr. in c. peccatum l. 6. part.* 3. §. 1. *n.* 5. *Conf. Gail. l.* 1. *obs.* 18. *& Petr. Gregor. lib.* 37. *syntagm. c.* 3. *n.* 2. atque hæc consuetudo manifeste barbara & iniquissima, atque irrationalis & intolerabilis fisci aviditas, si hujusmodi rapinis explari velit, *Ant. Matth. in h. t. c. ult. in*
10 *fin.* & ideo hæc consuetudo a Carolo V. in ordinatione criminali recte rejecta in *art.* 218. Plura de rebus ex navi jactis, *Auct. in l.* 33.
11 *ff. h. t. n.* 9. Nec multo æquior illorum consuetudo, qui si intra annum non repetantur
12 res naufragio ejectæ, fisco addicunt. Idem in rebus ex curru delapsis, *Dn. Richt. ad hanc*
13 *Auth. n.* 11. nec navigia tempestate in portum dejecta vectigali gravanda, *Dn. Strum. in synt.*
14 *feud. c.* 6. *aph.* 7. *n.* 1. *Dn. Richt. hic n.* 12. Sed excipiuntur hic bona piratarum aut hostium, quæ non sunt restituenda; Excipiuntur tamen ea, quæ ab aliis sine fraude piratarum navibus imposita, *Grot. de J. B. & P. l.* 3. *c.* 6. *n.* 6. & quæ a piratis nostratibus erepta, quæ revertuntur ad dominum pristinum, quia piratæ nullo jure dominium bonorum raptorum acquirunt, *Grot. de J. P. & C. l.* 3. *c.* 9. *n.*
15 16. *& Dn. Richt. hic n.* 15. *& seq.* Pœna transgressorum hujus *Authenticæ* est confiscatio
16 bonorum, ut antea dixi; cui pœna præscribitur 20. demum annis, juxta *l. querela* 12.
17 *C. de falsis, Dn. Richt. hic n.* 18. & hæc bonorum confiscatio non est sublata per *Auth. bona damnatorum*, seu *Nov.* 134. *c. ult.* quia hæc *Authent.* illa Justiniani constitutione longe posterior est, nec *Authentica* sublata per *const. Carolinam cum art.* 218. quo abrogata est confiscatio bonorum ejus, qui ad ultimum supplicium ducitur, *Dn. Richt. ad Auth. hanc*
18 *n.* 31. *& seqq.* Alia exempla constitutionum consuetudinem prohibentium, habentur in *auth. cassa de SS. Eccl. auth. omnes peregrini C. commun. de success. c. ceterum X. de juram. calum. R. Imper. Anno* 1548. *tit.* (*Von Handwercks-Sohnen.*)

L. Falsus procurator. 19.

SUMMARIA.

Falsus procurator depositum revocans vel debitum meo nomine exigens quanam actione conveniri possit? 1.
A quonam conveniatur? 2.
Quomodo ejusmodi procurator Dominus pecuniæ factus furti teneatur? 3.

Deposui apud te cistam, vel tu mihi debes centum, quidam se pro procuratore meo falso gerens, cum nullum mandatum habeat, vel habet quidem, sed revocatum, cistam a te petit & obtinet, vel debitum meo nomine
1 exigit. Hic falsus Procurator vel falsus Creditor tenetur non tantum actione Reali ad rem resti-

restituendam, sed etiam actione Furti. Sed
9 *a quo conveniatur?* Resp. in priori specie
mihi competit actio, quia Depositarius tan-
tum dolum præstat; Ergo ipsius nihil inte-
rest per §. 13. *Inst. h. t.* in secunda specie da-
tur tibi actio, quia solvendo alii quam cre-
ditori non liberaris. Ergo tua interest per
d. §. 13. nisi sciens falso procuratori solveris,
L. cujus per errorem 53. *ff. de R. J.* Sed duo
3 scrupulum hic movere videntur: Quomodo
dominus pecuniæ factus furti teneatur? Sed
Resp. ex *l.* 43. §. 1. *ff. h. t.* si debitor in ipsum
procuratorem dominium voluit transferre,
non vero nomine alterius, & tunc non te-
netur actione furti, sed *hæc lex* loquitur de
eo casu, quando velut in Procuratorem, vel
per errorem, ut hic distinguit *Dn. Tabor, &*
Farin. q. 170. *n.* 26. II. Hic falsus procura-
tor tenetur tantum pœna dupli, & quidem
semper per tradita *Farinac. d. l. num.* 20. per
hanc l. 19. & tamen in aprico peccat. Sed
Resp. *Dn. Tabor hic* numerationem fieri ma-
nifesto ut & traditionem cifræ, sed inter ver-
sionem occulte. Et is igitur, qui alterius de-
bitum eo ignorante lucri faciendi causa in-
tervertit, cum effectu scilicet, furtum com-
mittit, *Berlich. part.* 5. *concl.* 44. *n.* 22.

L. Si quis. 20.

SUMMARIA.

An sollicitator servi alieni actione furti &
servi corrupti teneatur? 1.
Conatus pro delicto consummato hic punien-
dus. 2.
Rigor juris ob publicum favorem & exem-
plum æquitati interdum est præferendus. 3.
Ubinam locum habeat hæc regula? 4.
Quomodo interesse hoc ratione deficientium
operarum duplatum computari possit, cum
revera nullum interesse habeat sollicita-
tor? 5.
Persuasio ejusmodi cadit in nomen proprium
delicti quod consummatum. 6.

1 Sollicitat quis servum alienum ad furtum,
hic (fur) consensu domini sui rem sollici-
tanti tradit: Quæritur: *An sollicitator illa*
actione furti & servi corrupti teneatur? Vi-
detur neutrum, quia delictum non est con-
2 summatum. Sed Resp. Conatum hic pro de-
licto consummato esse puniendum, rationes
sunt in *textu & in* §. 8. *h. t.* Quia 1. Con-
silium corrumpendi servi non debet esse im-
punitum; 2. Sollicitator quantum in se est,
commisisse furtum: 3. Facile in alium servum
incidere potuisset, qui facilius fuisset corru-
3 ptus. Unde colligitur: Interdum rigorem
præferendum æquitati, ob publicum favorem
& exemplum, contra regulam in *l. Placuit*
4 *supr. de judic. Hæc lex* etiam locum habet
in corruptis liberis vel uxore, *arg. l.* 14. §.
1. *ff. de serv. corrupt. l.* 48. *pr. de oper. libert.*
Schneid. ad §. *in duplum Inst. de act. num.* 8. &
5 in famulis nostris, *Schneid. d. l. num.* 6. quia
autem in utili actione servi corrupti dupla-
tur interesse ratione deficientium operarum
& commodorum, Quæritur: *Quomodo hic il-*
lud computari possit cum revera nullum inte-
resse habeat? Resp. Id computandum quod
interesse habiturus fuisset, si servus, si filius,
si uxor, si famulus corruptus fuisset. Ratio
est in odio eorum, qui animos & mentes
innocentium corrumpere satagunt, quorum
hodie magna copia, in hos rigor hujus le-
gis stringendus esset. Et hic habemus exem-
plum, ubi conatus pro effectu punitur, &
non puto *hanc l.* per consuetudinem a Do-
ctoribus in aliis punctis allegari solitam, ab-
6 rogatam esse. Et dicitur etiam, quod hæc
persuasio cadat in nomen proprium delicti,
quod statim consummatum est, *Gl. ad l.* 1.
§. 4. *ff. h. t. Schneid. d. l. num.* 4. *Farin.*
q. 129. *num.* 83.

L. Apud antiquos. 21.

SUMMARIA.

Duplex proponitur quæstio in hac lege &
quænam. 1.
Quasnam veteres in furto bonæ fidei possessori,
& quam in furto alii facto dederint actio-
nes? 2.
Quomodo Imperator hoc temperaverit? 3.
Absurdum est in unam personam ejusdem fur-
ti nomine qualitatem actoris & rei con-
currere. 4.
Quando liber homo possidetur, hic ipse con-
veniendus, non ille cui servit. 5.

1 In *hac* Lege duplex Quæstio: 1. De ser-
vo alieno bona fide possesso: 2. De libero
homine pro servo b. f. possesso. In prima
distinguitur; an furtum fecerit ipsi suo Pro- 1
domino vel quasi Domino, scilicet bonæ fi-
2 dei possessori, an vero alii. Veteres utroque
casu favebant bon. fid. possessori, ut in furto
b. f. possessori facto darent actionem noxalem
contra dominum, penes quem servus jam con-
stitutus in furto autem alii facto darent actionem
con-

contra dominum, non vero possessorem; Ratio Veterum in *textu: Eum qui ipse &c.*
3 sed hoc Imp. hic temperat, nam si furtum bona f. possessori factum, dominus non teneatur actione noxali, si ipsum non possideat, sed si furtum alii factum, tunc pro furto commisso a tali servo bona fide possesso agitur contra bonæ fidei possessorem actione noxali, non Dominum, donec scil. possidetur, sed quando possideri desiit, agitur contra dominum. Ratio in textu: *Qui habet contra alium furti actionem, is aliis*
4 *furti actione teneri nequit*, cum absurdum videatur in unam personam ejusdem furti nomine qualitatem actoris & rei concurrere,
5 *Dn. Tabcr. racem. 2. th.* 80. Sed quando liber homo bona fide possidetur, hic ipse conveniendus, non ille, cui servit. *Legem hanc* in Tabulam accurate distinguit *Dn. Tab.*

L. Manifestissimi. 22.

SUMMARIA.

An & quatenus ipsi, cujus interest, detur furti actio? 1.
Furtum in dubio semper custodis culpa commissum præsumitur. 2.
Si equum alicui commodaverim, quem postea quis surripit, contra quem possim agere? 3.
An & quatenus mihi commodatarius teneatur? 4.
In concursu actionum alternativo; actione semel in judicium deducta statim submovetur altera. 5.
Limitatur. 6.
Juri ignoto renunciare non possum. 7.
Error facti re nondum decisa non nocet. 8.
An commodatarius duplum ex actione a fure accipiens illud ipsum cum re furtiva Domino restituere teneatur? 9.
Quid si commodatarii uxor rem surripuerit, an & quatenus vel actionem furti contra uxorem, vel commodati contra ejus maritum Dominus instituere queat? 10.
Maritus hoc casu contra uxorem habet actionem rerum amotarum. 11.

1 *Princ.* §. 1. & 2. Certum est, actionem furti dari ei, cujus interest, scil. 1. honeste, *l.* 11. & *l.* 76. §. 1. *ff. h. t.* nam v. g. si propterea tua intersit, quia dolum in re commisisti, & ita metuis pœnam, non habes actionem furti, hic si furi surripiatur res, is contra secundum furem non habet interesse ex causa honesta, ergo nec actionem furti. Sed culpa quæ non est versutiæ, honestatem causæ non tollit, *vid. Cujac. l.* 16. *obs.* 30. casus tamen habetur *in l.* 40. §. 4. *ff. de furtis*, ubi fur furti agere potest: 2. Ratione damni dati, non lucri cessantis, *l.* 71. *in fin. ff. h. t.*: 3. Ratione rei quam alius voluntate domini possidet, in qua custodiam
2 præstare debet, *l.* 85. *ff. h. t.* Nam magno consensu traditum est a *Doctoribus*: Furtum in dubio semper præsumi culpa custodis commissum, *l.* 52. §. 3. *ff. pro socio*, *Mascard. concl.* 430. *n.* 10. & *seqq. Menoch. lib.* 6. *præs.* 61. *num.* 34. *Tusch. concl.* 561. *num.* 1. *Farin.*
3 *q.* 169. *num.* 12. Pone ergo casum: Commodavi tibi Equum, hunc Titius surripuit. Hic tres erant dubitationes veterum. I. *Contra quem possit agere?* Resp. Et mihi competere actionem furti contra Titium & actionem commodati contra te, quia enim commodatarius præstat culpam etiam levem, imo levissimam & sine culpa Patrisfamilias vix un-
4 quam furtum committi possit, sequitur commodatarium mihi teneri, *Gomez tom.* 2. *ref. c.* 7. *num.* 1. & 3. *Farin. q.* 169. *num.* 20. ubi id limitant, nisi a tali persona domestica fuisset res ablata, de qua ne diligentissimus & sagacissimus Paterfamilias id suspicari potuisset, ubi in *seqq. præsertim num.* 34. & *seqq.* sed altera electa, quod fit per litis contestationem, *l. amplius* 15. *ff. rem ratam haberi*, contra alterum me agere non posse, licet enim persecutoria non tollat pœnalem, *l.* 45. *l.* 50. *ff. pro socio*. Secus tamen est ubi contra personas diversas dantur actiones, ut *l.* 9. §. 1. *ff. de tribut. act. l.* 16. *ff. de duob. reis*, licet tamen a me conventus postea contra
5 furem agere possis, quia tua interest. Nam in concursu actionum alternativo, si actio semel in judicium fit deducta, statim submovetur altera, Vid. *Hillig. in Donell. lib.* 21.
6 *c.* 3. *lit. D*, nisi ignorans ac dubitans contra
7 unum egerim, §. 1. & 2. *hujus l.* quia juri ignoto non possum renunciare, *l.* 6. §. 8. *ff.*
8 *quæ in fraud. credit.* & error facti re nondum decisa non nocet, *l.* 7. *sup. de ignor. jur. & fact.* videatur etiam §. 6. *Inst. de oblig. ex delict.*
9 §. 3. Quæritur II. *Quid si commodatarius egerit contra furem & duplum acceperit, an cum re furtiva duplum hoc domino restituere teneatur, quasi occasione rei ipsius acquisitum hoc esset lucrum?* Sed Neg. quia ubi periculum, ibi & lucrum *l.* 7. *ff. de peric. & commodo* rei

vel vend. Non vero commodatarius sustinet periculum, quia potuisset nihil accipere, & tamen Domino obstrictus maneret, Vid. §. 2. *Inst. per quas pers. nob. atquir.* vel dici potest actionem furti, & lucrum, quod ita ex actione furti contemnente & rem suam cuique reposcente, transferri in commodatarium, ex *Cujac. in retic. ad hunc tit. Dn. Tabor. racem.* 2. *disp.* 72.

10 §. *ult.* Quaeritur III. *Quid si autem commodatarii uxor rem surripiat?* Hic maritus quidem contra uxorem actionem furti non habet; sed dominus tamen potest agere actione commodati contra maritum, vel actione furti contra ejus uxorem, si modo hoc ultimo casu maritus non solvendo, ratio in fine: *ne ex ejusmodi occasione machinatio in-*
11 *ter maritum & uxorem oritur?* Maritus autem non quidem Furti sed Rerum Amotarum habet contra uxorem. Vid. hac de re post *Veteres DD. & recentiores Dn. Taborracem.* 2. *th.* 69. *& seqq. & Molin. tract.* 2. *de J. & J. disp.* 696. *num.* 11. ubi in compendium redegit prolixissimam *hanc legem*, & jus Hispanicum conjunxit, *Farin. d. l. DD. ad* §. 16. *Inst. de obl. ex delict.*

TITULUS III.

De Operis libertorum.

L. Si tempore. 1.

SUMMARIA.

Operarum definitio. 1.
An pecunia pro operis praestari conventa pro futuris etiam operis peti possit? 2.
Operae rusticae an in pecuniam converniri queant? 3.
An ut operae officiales, ita & rusticae sumtu & victu Domini praestentur? 4.
Sicut operae Libertorum, ita etiam rusticae, licet alias hae indeterminatae sint, in tantum moderandae, ut se cum suis alere possint? 5.
Operae indeterminatae ad arbitrium boni viri deduci debent. 6.
Quaenam operae videantur promissae? 7.
Pro quibusnam peti pretium possit? 8.
An operas vendere liceat? 9.
An stipulari? 10.
Quinam Patronus istas exigere nequeat? 11. 12. 13. 14. 15.
Qui [illegible] debitorem occultat, ut debitum [illegible], in Codicem T[illegible]. II.

-senilitam; domum mihi restituere tenetur. 16.

1 Operae sunt diurnum officium, quod libertus praesens Patrono jurat, vel stipulanti promittit libertatis causa, i. e. sine quo libertas data non esset, *l.* 77. *de sol. Au-*
2 *ctor. in l.* 1. *ff. h. t.* Quando autem convenit inter eos ut loco operarum pecunia praestetur, tunc pecunia peti non potest pro operis futuris, *l.* 1. *h. t.* quia operae non debentur, nisi indictae, *l.* 3. *h. t.* Si ergo non indictae, quomodo pretium earum petetur? Si tamen Patronus inopia laborat, ob necessitatem hanc futurarum etiam operarum pretium peti potest; ratio, cum & Patronus inops a liberto alias debeat, *d. l.* 1. *l.* 5. §. 18. *de alend.*
3 *liber.* Unde colligitur: Operas Rusticas in pecuniam nisi ob necessitatem, & quando operae Domino alias essent inutiles, converti non posse, *Sichard. h. t. num.* 12. *Sixt. de regal. l.* 2. *cap.* 13. *num.* 75. *& seqq. Schepliz. de consuet. Marchic. p.* 4. *tit.* 11. §. 3. *num.* 7. Nam ab operis libertorum ad operas rusticorum nostri temporis communiter & probabiliter solent argumentari *Doctores*, cum hae ab illis profluxerint, *Susan. de propriis homin. c.* 6. *num.* 53. & ad easdem leges, quae de operis libertorum loquuntur, redigendae, *Sich. ad rubr. h. t. n.* 2. *Klock. vol.* 1. *consf.* 10.
4 *num.* 730. Unde porro concluditur. Quia operae officiales sumtu & victu domini praestantur, *l. suo victu* 18. *& seq. ff. h. t. ibique Auct. num.* 11 ideo dicendum videatur, has operas rusticorum etiam victu domini praestare debere, quia cum Officialibus comparantur; *Carpz. part.* 2. *const.* 51. *def.* 8. licet contrarium velit, *Klock.* 10. *num.* 524. *Auctor in d. l.* 18.
5 *ff. h. t. num.* 5. Et sicut operae libertorum ita moderandae, ut se & suos alere possint, ne assiduis operis graventur per *l.* 19. *ff. h. t. ibique Auctor num.* 16. ita etiam operae rusticorum ita moderandae, licet alias indeterminatae sint, *Gail. l.* 2. *obs.* 62. *in fin. Carpz. l.* 1.
6 *resp.* 53. & operae indeterminatae debent reduci ad arbitrium boni viri, *Auctor in l.* 30. *ff. h. t. n.* 1. *Wahnerus in obs.* voc. *Dignotall. Susan. d. c.* 6. *num.* 68. *Gail. d. l. Carpz. l.* 1. *resp.* 54. *num.* 8. Nam & indeterminatae operae arbitrio judicis moderandae, *Mevius pag.* 4. *dec.* 132. Nam inspicienda est loci consuetudo, possibilitas, & ad alia onera, quibus gravati sunt rustici, *Mevius d. part.* 2. *dec.* 133. *Auct. in d. l.* 30. *ff. h. t. num.* 2. *& seq.*

 Pro-

7 Præmissa autem videtur operæ, quæ habentur in conditione, v. g. si 10. dierum operas non præstiteris, 20. dabis, *l.* 39. *h. t. Fortunius Garcias in repet. l. Gallus ff. de lib. & posthum. Galiaula in repet. l. centurio d. t. num.* 479. *Roland. a Valle vol.* 4. *consf.* 18.
8 *num.* 23. Sed pro operis indictis nec præstitis, sive præteritis, peti pretium potest, *l.* 6. *h. t.* Quia in qualibet obligatione facti in ejus locum succedit obligatio ad æstima-
9 tionem, *l.* 72. *de verb. obl.* Sed & vendere operas licet, ita ut Patronus pro tota obligatione operarum pretium accipiat, & ita jus
10 Patronatus amittat, *l.* 4. *h. t.* non potest autem stipulari operas Patronus, qui ex necessitate manumisit, v. g. Qui accepit pecuniam ut manumitteret, vel cui servus traditus hac conditione ut manumitteretur, *l.* 2. *h. t.* quia nullum beneficium confert, licet reverentia tamen debeatur, quo casu nec libertus ob ingratitudinem in servitutem revocari potest, quamvis extra ordinem puniendus, *l.* 5. *h. t.*
11 ratio in *l.* 1. *infr. de libert.* Sic 1. Operas exigere nequit, qui ex fideicommisso manumittit, cum necessitate compellatur, licet additum, ut manumittendus eas operas heredi præstet, quas testatore vivo præstiterit, hæc enim verba testatoris de servitutis tempore intelligenda, *l.* 9. *h. t.* nisi ante tempus manumittat, ubi ratio temporis habeatur in
12 operis, *d. l.* 9. sic nec 2. ille Patronus stipulari potest operas, qui nummis ab extraneo vel a servo acceptis manumisit, non enim est gratuita libertas, *l.* 3. *h. t.* adeo ut si pro operis pecuniam acceperit, eam reddere ut indebitam teneatur, *d. l.* 3. & 7. *h. t.*
13 Sic 3. Patronus non potest exigere operas, quando libertam duxit in uxorem, *l.* 8. ubi ratio; idem, soluto quoque matrimonio, & obligatio operarum non reviviscit, quia obligatio non fuit suspensa, sed abrupta. 4.
14 Nec qui consentit libertæ ut nuberet, licet alias possit jura retinere, *l.* 11. *h. t.* Quamvis hoc casu suspendatur tantum obligatio ope-
15 rarum, *l.* 14. *ff. h. t.* 5. Nec patroni heres extraneus, nec Patronæ maritus operas exigere potest, quia Patroni non sunt, *l.* 10. nunquam tamen tenetur Libertus habitare cum Patrono, *l. penult.* Si quis autem Libertum occultaverit, ad operas Patroni Li-
16 berti loco tenetur, *l. ult. h. tit.* Unde colligunt *hic DD.* Si quis meum debitorem occultet, ut debitum amittam, illum teneri mihi restituere damnum.

L. Manumissionis causa. 2.

SUMMARIA.

Quibusnam detur operarum judicium? 1.
Servus ex necessitate manumissus ob ingratitudinem in servitutem retrahi non potest. 2.
Nemo liberalitatem exercet in necessitatibus. 3.

1 Ad hujus & aliarum legum intellectum repetendum est; judicium operarum iis tantum dari, qui servum ultro manumiserunt, nulla necessitate cogente, & qui gratuito manumiserunt, qui autem manumisit ex causa Fideicommissi, quia testator fidei meæ ut heredis, commisit, ut hunc servum manumitterem, vel ex lege venditionis, si scilicet ea conditione mihi venditus vel traditus, ut manumitterem, aut ea conditione donatus, inutiliter stipulatur operas, quia non ex liberalitate, sed ex debito præstat libertatem, *Cujac. ad hunc tit.* sed hoc limitatur in *l. Campanus* 47. *ff. h. t.* nisi quis sciens se non teneri, tamen promiserit operas, qui donasse præsumitur, *Jas. in l. juris gentium §. sed cum nullo n.* 28. *ff. de pact. Menoch. lib.* 2. *A. Q. cas.* 83. *n.* 56. *& seq. Loriottus de transact. axiom.* 56.
2 Et deinde non potest ob ingratitudinem servus, ex necessitate manumissus, in servitutem retrahi per *hanc legem*, quia non beneficio manumittentis, sed ejus, qui tradit hac Lege, ut manumitteretur, libertatem meruit; Quem non honoro, eum nec onerare possum, *l. ab eo C. de fideicomm. Pruckman. vol.* 2. *consf.* 19. *n.* 17. In necessitatibus
3 nemo liberalitatem exercet, hic *l.* 18. *ff. de admin. leg. Dn. Thabor in Bark. lib.* 2. *n.* 50. *annum. alt.*

L. Qui nummis. 3.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Objectio diluitur. 2.

1 Dedi pecuniam tibi, ut servum tuum manumitteres, manumisisti, sed pro operis aliam a liberto sponte manumisso præstari solitis, accepisti pecuniam. Quæritur: *An recte?* Resp. Negative, imo operas promitti non potuisse, quia non gratis, sed pretio manumisisti, ratio in textu *legis præcedentis*, ubi & limitatio ex *d. l. Campanus* 47. *ff. h. t.*
2 Nec obstat *l.* 9. §. 1. *ff. de donat. inter vir. & uxor.* nam ibi uxor nulla necessitate cogente

[illegible] cum non valeret donatio, ut ibi respondet *Glossa*.

L. Si quam. 4.

SUMMARIA.

Patronus operas sibi debitas vendere potest. 1.
Ea, quæ onerandæ libertatis causa promittuntur, valida non sunt. 2.
An Pastor si reversales Patronus ab eo exigit, ne vitia ejus pro concione reprehendat, promittendo ista obligetur? 3.

1 Patronus potest operas sibi debitas vendere ita ut pro tota obligatione operarum pretium accipiat, & ita jus Patronus amittat, quasi videatur se omnino redemisse a jure Patroni, qui se pretio redemit ab operis patrono natura debitis, & ideo conceditur ei libera testandi libertas, *hic & l. 22. & 1. in fin. ff. h. t. Cujac. ad hunc t. t.* additur hic limitatio; nisi onerandæ libertatis causa addita cautio, v. g. Promittis mihi decem, si me offenderis; nam
2 ea, quæ onerandæ libertatis causa promittuntur, valida non sunt, *l. 32. ff. de operis libert. & l. 1. §. 5. quarum rerum actio non da-*
3 *tur*. Sic si Patronus reversales exigat a Pastore, ne hic vitia patroni pro concione reprehendat, ullo modo, præcedentibus licet admonitionibus privatis, dixerim hanc promissionem non obligare. Sed dicat aliquis, gravaturne libertas, si offendere jubeatur, cum alias offendere patronum nefas sit? Resp. Offensio interdum fit culpa levissima vel etiam casu, ideoque summum onus esse, si ex levissima offensione obligaretur ad præstandam pecuniam.

L. Mater tua. 5.

SUMMARIUM.

Sensus legis.

1 Mater mea manumittere post triennium jussa servum eundem ante tempus manumisit, si post triennium manumisisset, nullam haberet petitionem operarum; quia ex debito præstitit & non gratis; Sed quia ante tempus manumisit, ideoque rati ne anticipationis beneficium contulit in libertum, & per consequens usque ad tempus completum potest stipulari operas, non ultra. Et si debitum patronæ honorem non exhibeat, quidem in servitutem revocari potest, per *l. 1. C. de libert.* castigari tamen debet.

L. Nec Patronis. 6.

SUMMARIA.

Patronus æstimationem pro futuris operis petere non potest. 1.
An de præteritis? 2.
Obligatus ad factum, si non præstiterit, ad interesse tenetur. 3.
Libertus duos liberos, vel unum quinquennalem habens, ab operis liberatur. 4.
An etiam procedat in nostris rusticis? 5.
Judex ex officio ob numerosam rustici prolem aliquam operarum moderationem statuere debet. 6.

1 Duæ hujus l. partes: I. Pro operis futuris non potest Patronus æstimationem petere,
2 per *l. 1. h. t.* sed bene pro operis præteritis
3 seu indictis. Hoc enim regulare est, ut obligatus ad factum, si non præstiterit, ad in-
4 teresse teneatur. Et additur hic unus modus liberationis ab onere operarum, si scil. libertus cœperit habere duos liberos vel unum quinquennalem, nam tunc liberabatur ab
5 operis, *hic & l. 37. ff. h. t.* Sed hoc in nostrorum rusticorum operis locum non habet,
6 ubi parens ob liberos non liberatur, hoc tamen dixerim, judicem debere ex officio nobili statuere aliquam moderationem operarum ob numerosam prolem rustici. Hoc enim jus naturæ docet & hæc lex. Ob quam causam enim onera realia interdum diminui solent, juri naturali convenienter.

L. Si tuis. 7.

SUMMARIUM.

Casus legis.

Si servum tuum pecunia sua emero & manumisero, sum quidem Patronus, sed operas non possum exigere, quia non gratis manumisi, sed pecunia ipsius servi, adquisitum manumisi.

L. Libertæ. 8.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Uxor marito operari debet? 2.
Mola uxoribus perinde ac servis quid utitur. 3.
An & quatenus uxor suo marito operas debeat? 4.

1 Liberta a Patrono in uxorem ducta, vel pro concubina habita non debet amplius ope-
2 ras, ut liberta, sed ut uxor, quia uxor alias operari debet marito, *argum. l. sicut patronus 48. ff. h. t. ibique Auctor n. 1. Petr. de Ubald. de duob. fratrib. p. 4. q. 8. n. 17. Tiraq. de LL. connub. gl. 1. p. 1. n. 2.* Nam *Aristoteles lib. 1. pol. cap. 1.* illud in barbaris reprehendit, quod apud eos uxor & servus eodem gradu haberentur, quem refert, *Tiraquell. lege connub. 8. glossa 1. part. 8. n. 8.* nam in conjugio
3 suavissima societas vitæ. Et Numidæ ob id male audierunt, quod uxoribus perinde ac
4 servis uterentur. An vero & quatenus uxor operas debeat suo marito, elegantes deducit *Auctor in l. 48. ff. h. t. n. 2.*

L. Titius. 9.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Operæ libertis imposita odiosa sunt. 2.
Contra operas exigentem stat præsumtio juris. 3.
Operæ hoc casu exactæ nonnisi coactione, metu & tyrannide solutæ putantur. 4.

1 Testator post triennium servum manumitti jussit, ita tamen, ut præstet ea, quæ vivo testatore præstitit, Quæritur: *An post manumissionem ea præstare debeat?* Resp. Quod non, sed tantum intra triennium, ita ut tempus adjectum præstationi libertatis, intelligatur etiam limitare onus servo imposi-
2 tum. Unde apparet, operas libertis impositas esse odiosas, nec eas facile præsumi, ut ex *hac lege* apparet & ex *l. un. C. ne oper. a collatoribus exigant. Klock. vol. 1. consf. 26. n.*
3 26. ubi plures citati. Et contra exigentem
4 operas stat præsumptio juris, ita ut si eæ forte quandoque exactæ, non nisi coactione, metu & tyrannide solutæ fuisse putentur; ut multis ostendit, *Gensias de expensis cap. 9. n. 3. & seqq. quem refert Klock. vol. 1. consf. 29. n. 9. 15.*

L. Liberti. 10.

SUMMARIA.

Operæ officiales & quæ in domini personam referuntur, ut comitari &c. in extraneum heredem non transeunt. 1.
Bene tamen fabriles. 2.

1 Operæ officiales, quæ in Domini personam referuntur, ut comitari, mensam struere & simil. in extraneum heredem non transeunt,
2 bene tamen fabriles, quæ etiam cedi possunt extraneo, si inutiles futuræ Patrono, & Patronus tenuioris fortunæ sit, nam tunc locari possunt, per *l. 25. §. 1. & l. 27. ff. h. t. Matth. Coler. de process. execut. p. 1. cap. 9. n. 41.* quem laudat *Berlich. part. 1. dec. 67. n. 2.*

L. Quod ex Liberta. 11.

SUMMARIUM.

Sensus legis.

Libertæ filius ingenuus est, & patronus amittit operas si nubere permittat libertæ, quia tunc operas præstare debebit marito, ut antea dictum, & patronæ etiam ea, quæ consensu patronæ aut ejus filiæ nupsit Titio, non indecore servitia præstat, *l. 48. §. 2. ff. h. t.* Sed si patronus permittat conjugium liberto, hic omnino manet obligatus ad operas, quia maritus se non subjicit uxori.

L. Qui admittuntur. 12.

SUMMARIA.

Liberti an cum Patrono habitandi necessitatem habeant? 1.
Patronum vagantem libertus sequi non debet. 2.
Rusticus operas suas extra domini domicilium præstare non tenetur. 3.

1 Liberti non habent necessitatem, ut cum Patrono habitent, modo operas indictis præstent, modo ita morentur, ut operas præ-
2 stare queant. Ex quo probatur, Quod vagantem Patronum non debeat sequi libertus, per *l. 20. §. 1. in fin. h. t.* unde probat *Dn.*
3 *Carpzov. lib. 1. resp. 57.* Rusticum operas suas non teneri præstare extra domicilium domini, nec operas ad locum transferri debere, *Auctor in l. 20. ff. h. t. n. 2. & 3.*

L. In redhibitione. ult.

SUMMARIUM.

Casus legis.

Qui alienum libertum occultat, tenetur ipsius loco ad operarum præstationem, vel interesse. Idem dixerim, qui ejus fugam instruit, qui ob non præstitas operas ob contumaciam

humaniam deducebatur. Tenentur utique ad... les ad interesse, quia damni causam praebent.

TITULUS IV.

De bonis Libertorum, & jure Patronatus.

L. Multum interest. 1.

SUMMARIA.

An fiscus in locum ejus, qui servum alienum accepto pretio manumisit ob commissum crimen laesae Majestatis, succedens operas exigere possit a liberto? 1.

An jura Patronatus transeant in fiscum? 2.

Quaenam operae transeant in haeredem extraneum? 3.

Feudum in confiscationem bonorum non venit. 4.

1 Sabinianus recepit a Servo pecuniam, ut eum manumitteret, & manumisit, fitque ejus Patronus. Mortuo Sabiniano successit in Patronatu ejus filius, qui commisit Crimen laesae Majestatis & amisit omnia bona; Fiscus, qui ipsi successit, exegit operas a liberto, negavit hic se operas debere, quia Sabinianus non sponte, sed accepto pretio se manumiserat, *l. 7. tit. praeced.* sed Imperator pronunciat pro Fisco, quia *dicta l. 7.* loquitur de eo casu, quando non servus proprius, sed alienus dat alicui pecuniam, ut ipsum redimat a domino ac manumittat. Tunc enim & operas & bonorum
2 possessionem contra tabulas amitteret. Sed quaeritur: *An jura Patronatus transeant in Fiscum?* Distinguit *hic Castr.* inter eas operas,
3 quae in heredem extraneum transeunt, & hae transeunt etiam in Fiscum; & inter eas, quae ad liberos tantum transeunt, non heredem extraneum, & hae non transeunt in Fiscum. Prioris generis sunt operae obsequiales, consistentes in non faciendo, jus revocandi in servitutem propter ingratitudinem, jus imponendi operas fabriles & artificiales. Posterioris generis sunt operae obsequiales consistentes in faciendo, jus alimentorum, jus succedendi ab intestato per bonorum possessio-
4 nem contra tabb. Collige: Feudum non venire in confiscationem bonorum. Vid. *Wesenb. in π. ff. tit. de bonis damnator. Clar. §. feudum q. 84. n. 1. Farin. qu. 25. n. 62. Boer. dec. 264. n. 9. Sebast. Guazzinus de confiscat. concl. 23. limit. 24. per totam.*

L. Si Libertinae. 2.

SUMMARIUM.

Sensus legis.

Qui patitur libertum suum contrahere matrimonium, vel consortium cum ancillis & colonis Imperatoris, omne jus perdit; secunda haec causa est, qua patronus perdit beneficium successionis.

L. Si quis. 3.

SUMMARIA.

Qui remittit jus Patronatus, quocunque etiam modo, perdit omne jus patronatus, & quaecunque inde fluunt jura, excepta reverentia & jure revocandi in servitutem propter ingratitudinem. 1.

An detur codicillus non scriptus? 2.

An Patronus habeat bonorum possessionem contra tabulas? 3.

Restitutus a Principe natalibus an ingenuitatem consequatur? 4.

Qui amittit jus Patronatus propter delictum, ei nullus honor debetur. 5.

Monasteria jurisdictione Episcopi exemta a jure reverentiae exemta non intelliguntur. 6.

1 Qui remittit jus Patronatus, sive a principio, cum manumitteret, sive ex post facto, sive in codicillis scriptis, sive non scri-
2 ptis, (unde obiter colligitur: Dari codicillum non scriptum) perdit omne jus Patronatus, & quaecunque inde fluunt jura, excepta reverentia & jure revocandi in servitutem propter ingratitudinem, in ceteris liber-
3 tus habetur pro ingenuo, & sic non habet Patronus bonorum possessionem contra tabulas, nec tenetur libertus patronum cum venia in jus vocare, *arg. l. 8. ult. ff. de in jus*
4 *voc.* Sed qui a Principe natalibus restituitur, ab omni nexu, quo Patrono obstrictus erat, absolvitur, & quasi meram ingenuitatem con-
5 sequitur. Sed qui propter delictum amittit jus patronatus, ei nullus honor debetur. Col-
6 ligunt inde: Quod Monasteria exemta a Jurisdictione Episcopi non intelligantur a jure reverentiae exemta, *Salvc. hic n. 3. Felin. in c. cum non liceat n. 2. & 6. X. de praescript. Ludov. Rom. sing. 486. Menoch. cons. 297. n. 24. & seqq. Wesenb. cons. 78. n. 8. in fin. Thom. Merckelbach. inter consil. Klock. vol. 2. cons. 19. num. 93.*

Lex

Lex 4. Genuina non est, & de Libertorum successione satis prolixe agitur in *tit. Inst. de success. libert.*

TITULUS V.

Si in fraudem patroni a libertis alienatio facta sit.

L. Si in fraudem. 1. & L. Defuncto. 2.

SUMMARIA.

An alienatio bonorum in fraudem Patroni facta post liberti mortem revocari possit? 1.
Quid si libertus per testamentum bona alienaverit? 2.
Existentibus liberis pro tertia parte, non existentibus, in totum donatio a Patrono vel ejus liberis revocatur. 3.
Sed hoc loco in liberis non habet locum jus repraesentationis. 4.
An universaliter verum, quod heres possit rescindere ea, quae a defuncto facta, si jus habeat ex propria persona? 5.

1 SI Libertus in fraudem Patroni sua bona alienaverit post mortem liberti, Patronus pro partu sibi debita, §. 3. *Inst. de success. lib.* hanc alienationem revocare potest actione Fabiana, si libertus testatus mortuus est, vel Calvisiana, si intestatus, *l. 2. h. t.* Sed posteriori casu necesse est, ut fraus probetur. Nam 2 si per testamentum libertus alienavit bona sua, alienatio nulla est, licet fraus liberti non probetur: Quia Portio Patrono debita instar aeris alieni est, quod omnino deducendum, antequam hereditas vel legata debeantur, *l. 1. §. 1. ff. h. t. ibique Auctor. n. 1. & seq. nec non in tr. Wesenb. & Oldendorp. class. 6. act. 2. & 3. Don. lib. 15. c. 41.* Sed non potest impugnare alienationem Patronus, si eam ratam 3 habuit, *l. 2. h. t.* Collige ergo: Existentibus liberis pro tertia parte revocari donationem; sed non existentibus, in totum revocari donationem, & hanc revocationem 4 fieri a Patrono vel ejus liberis, ut tamen in his jus repraesentationis locum non habeat, per *l. 23. §. 1. ff. de bonis libert.* quia jus patronatus jure hereditario non defertur, & ob favorem libertatis, *l. 5. §. ult. ff. de adsign. libert. l. 3. §. 5. de legit. tut. Menoch.* 5 *cons. 357. n. 95.* unde etiam colligitur, ex hac *l. 2.* non posse universaliter firmari sententiam illam, quod heres possit rescindere ea, quae a defuncto facta, si jus habeat ex propria persona, ut facit *Natta l. 2. cons. 470. n. 12. & seq.* nam patronus succedit liberto non jure hereditario, *Menoch. cons. 89. n. 114.* & hic venit heres contra factum defuncti, quia libertus eum voluit privare legis beneficio, *Rimin. vol. 3. cons. 299. n. 90.*

TITULUS VI.

De obsequiis patrono praestandis.

L. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. & ult.

SUMMARIA.

Obsequii descriptio. 1.
An pecunia aestimari possit? 2.
An si patronus criminis alicujus capitalis vel perduellionis damnatus, ejus liberis debeatur obsequium? 3.
Delinquens vindictam provocat, & se obligat ad poenam. 4.
Patrono indigenti a liberto divite alimenta debentur. 5.
Vindicta in jure pro vindicta juris sumitur. 6.
An & quatenus Patronus in jus vocandus sit? 7.
Verba violentiae & audaciae sunt injuriosa. 8.
In quibusnam consistat obsequium? 9.
Quando liberta ab obsequiis Patroni liberetur? 10.
Injuria parentibus ab eorum liberis illatae quomodo vindicentur? remissive. 11.

1 OBsequium est officium honoris, Pietatis & Reverentiae nullo tempore circumscriptum, & nihil aliud est, quam honorem exhibere, & sanctam Patronorum personam habere, & debetur tam Patrono, quam Patronae, *l. ult. h. t.* Licet Patronus pactione, i. e. nummis acceptis manumiserit, *l. 3. h. t.* 2 quia operae possunt aestimari pecunia, non obsequium, *l. 3. & supr. de oper. libert. l. 7.* 3 Et Patroni liberis debetur, licet Patronus sit damnatus criminis capitalis, *l. 5. h. t.* vel etiam perduellionis, *l. 4. ff. de jure patron.* ex qua apparet, id ex benignitate receptum contra jus strictum in *l. 3. ff. de interdict.* licet vocem: *Perduellionis*, de simplici Crimine Majestatis intelligat *Hillig. in Donell. l. 2.* 4 *cap. 19. lit. B.* Et ex *d. l. 5.* Collige: Delinquentem provocare vindictam & se obligare 5 ad poenam. Et in *d. l. 5.* notat *gl.* a liberto divite Patrono indigenti alimenta deberi, quam *Glos-*

Glossa communiter approbata, *Wesenb. in tr. de bonis libert. in fine, Jo. Petr. Surdus de alim. t. 1. q. 51. n. 21. Coler. de alim. l. 1. c. 13. n. 88*, quod manifestius probatur ex *l. 1. §. 2. ff. de off. praef. urbi, & l. 5. §. 18. ff. de agnosc. & alend. lib.* Et Privignis debetur obsequium,
6 *l. 7. h. t.* Ex qua notetur: Vindictam in jure sumi pro vindicta juris, & si ergo dixi: Vindica hanc injuriam, de juridica vindicta sensi, *Sal. hic*, adeo ut famosa actio institui non debeat *l. 1.* nec turpis, ut condictio furtiva, vel servi corrupti, per *l. 5. §. fin. & 2. ll. seqq. ff. h. t.* nec suo nec alieno nomine, *l. 1. C. si tutor non gesserit*, nec vis aut auda-
7 cia objicienda, nec Patronus sine venia in jus vocandus sit. Ab atrocitate verborum quoque temperandum est, *l. 4. h. t.* & antequam vocetur, prius amice monendus est, quod ex *hac l. 4.* in omnibus iis, quibus reverentia debetur, generale esse probatur a *Salyc. & aliis hic*, quibus verbis autem tali personae interpellatio facienda, de eo *Tuschus*
8 *concl. 324. 4. lit. I.* Collige etiam ex *l. hac 4.* Verba violentiae & audaciae esse injuriosa.
9 Non tamen obsequium illud in operis servilibus consistit, sed in reverentia consueta, uti nec in vincula conjici Libertus debet, *l. 6.*
10 *h. t.* Liberatur etiam liberta ab obsequiis, si Patroni consensu nupsit, *l. 2. h. t.* vel alias jure nubit & liberatur, ut in hoc casu, quando Patronus compellit jurare libertam, se non nupturam, *l. qui contra legem 15. ff. de jure*
11 *patron.* Injuriae parentibus a liberis eorum illatae quomodo vindicentur, ostendit *Auctor in l. 1. & seq. h. t.*

TITULUS VII.

De libertis & eorum liberis.

L. Non est ignotum. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quod non fit gratis, non est dicendum beneficium. 2.
De natura feudi est, ut sit gratuitum. 3.
Privilegia non gratis, sed accepta pecunia, vel pro obligatione reciproca data, a Principe pro libitu revocare nequeunt. 4.
An Princeps ex contractu obligetur verissime? 5.
Justitia & fides sunt fulcimenta thronorum. 6.

1 Sub fideicommisso mihi relictus servus, ea conditione, ut manumitteretur, si ingratum se praebuit, non potest in servitutem revocari quia non sponte, non ex libertate, sed ex necessitate manumisi. Et sic colligi-
2 tur ex *hac lege*: Quod non fit beneficium dicendum, quod non fit gratis, *Castr. hic*, &
3 sic de natura feudi est, ut sit gratuitum, *Menoch. lib. 3. praes. 93. n. 4. Ant. Gabr. tit. de feudis concl. 2. n. 4. Rosenthal. de feud. cap. 2.*
4 *concl. 61. n. 3.* Porro exinde infertur: Privilegia, quae Princeps aliis etiam subditis concedit, non gratis, sed accepta pecunia, vel pro obligatione reciproca, a Principe pro libito auferri non posse, *Card. Tuschus concl. 751. lit. P. Acac. Enenkel Baro de. privil. lib. 3. cap. 8. n. 1. Knichbar. part. 2. q. 11. n. 1. & seqq.*
5 cum Principem ex contractu obligari, passim Doctores tradant, quos allegat *Enenkel. Baro d. l. n. 5. Auctor in l. 31. ff. de ll. n. 3. & 4.*
6 Justitia & fides sunt fulcimenta Thronorum.

L. Si manumissus. 2.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Etiam levis culpa respectu personae, quae reverentiam aliis debet, gravis videri potest. 2.
Atrox injuria ex persona patientis & inferentis reputatur. 3.
An servus ob levem offensam in servitutem [illegible] revocetur? 4.
An dignitate vel officio propter aliquod delictum exutus, sine licentia Principis restitui non possit? 5.
An statutum, ut si homicida, cum herede uno [illegible], pluribus heredibus, transigat, quod poena mortis cesset, sit validum? 6.
Liberis haereticorum vel perduellis ante damnationem nati nullis afficiuntur poenis. 7.

1 Si libertus meus ingratus extitit, & vel levis offensae in faciendo contraxerit culpam, & hoc coram ordinario vel delegato judice possim ostendere; poterit ille cum liberis, non antea, sed postea natis, in servitutem revocari, adeo ut denuo in libertatem pervenire non possit, nisi a Principe hoc Patro-
2 nus impetraverit. Exinde colligitur: Levem offensam gravem videri posse respectu ejus
3 personae, quae reverentiam aliis debet, nam injuria reputatur atrox ex persona patientis & inferentis, *Castr. hic n. 2. Bart. ad l. non so-*
lum

4 tum §. si mandato ff. de injur. Sed an id, quod de revocando servo in servitutem ob levem offensam æquitati naturali & præceptis Christianæ Religionis conveniat, dubito. Et nimis videtur onerari libertas. Et quis est, qui levem offensam semper vitare queat? Colli-
5 git etiam ex hac lege Castr. n. 4. Quod dignitate vel officio exutus propter aliquod delictum sine licentia Principis restitui non possit; sed id ita universaliter verum esse non potest, nam potest ad tempus privari officio. Si autem plures essent Patroni in solidum, non posset servus in servitutem revocari, non consentientibus omnibus, l. 30. §. 4. ff. quib. ex caus. manumissi liberi non fiunt, de quo
6 hic Castr. n. 5. qui quærit n. 6. Si extet Statutum, ut si transigat homicida cum herede occisi, quod cessare debeat pœna mortis; si transigat cum uno herede pluribus existentibus an locum habeat statutum; Et dicit Castr. standum esse sententiæ majoris partis, vel
7 ejus qui majus habet interesse. Colligunt etiam ex hac lege nonnulli, quod heretici damnati, vel perduellis damnati liberi, ante damnationem nati nullis afficiantur pœnis, quod refert Menoch. l. 5. præs. 33. n. 28. Sed refutat num. 31. & legem hanc ad libertatis statum restringit.

L. Liberti. 3. & L. ult.

SUMMARIA.

An liberti etiam Patroni heredibus reverentiam præstent? 1.
Pœna. 2.
Ampliatur. 3.

1 Liberti reverentiam debent etiam heredi-
2 bus patroni, quod ni faciant, possunt in servitutem revocari, quod de heredibus sanguinis intelligit, Gloss. in l. 3. Sed in l. ult. ha-
3 betur duplex Ampliatio: I. Quod illud jus revocandi etiam exerceri possit contra militantes: II. Quod reverentiam eam debeant non tantum ipsi liberti, sed etiam libertorum liberi, nam quamvis hi fiant ingenui, tamen ex persona parentum tenentur revereri Patronum, nam Parens non esset manumissus, nec isti liberi, multo minus ingenui essent, & sic etiam ingenui ingrati in servitutem revocari possunt.

TITULUS VIII.

De jure aureorum annulorum, & de natalibus restituendis.

L. 1. 2. & Auth. Sed hodie.

SUMMARIA.

Restituti natalibus a Principe per omnia fiunt ingenui. 1.
Usus aureorum annulorum cuinam concessus? 2.
Dispensatio in uno non infert dispensationem in alio. 3.
An hodie manumissus statim fiat ingenuus, & cujusnam respectu? 4.

1 Qui natalibus restituuntur a Principe scilicet solo, non vero civitate, l. 1. h. t. per omnia ingenui fiunt, l. 6. infr. de
2 suis & legit. liber. &c. Sed aureorum annulorum usus dabatur etiam ditioribus, tanquam imago ingenuitatis, non vero ingenuitas, l. 2. Erat enim quasi quædam dispensatio, qua non obstante libertinitate libertis
3 dabatur jus aureorum annulorum; Unde Collige: Dispensationem in uno non inferre dispensationem in alio, quia dispensatio non facile extenditur, per c. 1. §. ille vero, de filiis presbyt. lib. 6. Thom. Sanchez lib. 8. de matrim. disp. 1. n. 3. ubi omnes DD. ita sentire scri-
4 bit, & Card. Tuschus lit. D concl. 465. Sed hodie, qui manumittitur, statim fit Ingenuus, scilicet aliorum respectu, non vero Patroni, cui jus suum Patronatus semper illæsum, Nov. 78. c. 1. Vid. de hac materia tit. de jure aur. annul. & de restit. natal. & ibi: Wesemb. in ✝. Donell. & ib. Hillig. lib. 2. cap. 10. Petr. Greg. l. 14. syntagm. c. 9.

TITULUS IX.

Qui admitti ad bonorum possessionem possunt, & intra quod tempus.

L. 1. 3. & 7.

SUMMARIA.

Bonorum possessio quid sit? 1.
Cuinam detur? 2.
An hodie filiusf. etiam ignorante Patre bonorum possessionem sibi delatam agnoscere possit? 3.
Quatenus ista prosit patri? 4.
Objectio diluitur. 5.

Tl-

Filius etiam invito patre bonorum possessionem agnoscere & acquirere potest. 6.
An & quatenus filius in praejudicium patris bonorum possessioni renunciare queat? 7.
Pater delatam filio hereditatem agnoscere potest eo etiam invito. 8.
An pupillus cum tutoris auctoritate sibi delatam recte agnoscat? 9.
An solus tutor pupilli nomine eam petere admittatur? 10.
An hic ipse nomine pupilli infante majori possit eandem petere. 11.
An Curator nomine minoris? 12.
An & quatenus ipse minor? 13.
An pater & tutor infantis nomine? 14.
An furioso per Curatorem acquiratur? 15.

1 Bonorum Possessio est jus persequendi vel retinendi pecuniam aut rem, quae cujusque cum moreretur, fuit. De qua definitione *Auct. in l.* 3. *ff. de bonor. possess. num.* 1. *& seqq. Forster. de success. lib.* 2. *cap.* 24. *Grassus* §. *bon. possess. q.* 1. *Cagnol. in rubr. h. t. n.*
2 84. *Sich. in rub. h. t. num.* 23. *Sed cui datur haec bonorum possessio?* Resp. Datur vel ex Testamento scriptis heredibus secundum tabb. vel praeteritis contra tabulas, ab intestato
3 liberis & proximioribus, Filiusfamilias autem etiam ignorante Patre bonorum possessionem
4 sibi delatam hodie agnoscere potest, quae agnitio prodest patri, si ratam habeat, si non soli filio prodest, *l.* 1. *h. t. l.* 3. §. 7. *ff. de bon. poss.* aliud in adeunda hereditate, *l.* 25. §. 4. *ff. de acquir. heredit.* rationem habet *Donell. enucl. lib.* 7. *cap.* 6. *lit. E*, quia aditio juris est, Bonorum possessio facti: Sed obstare videtur, quod filiusfamilias alias in judi-
5 cio sine patre esse non possit; sed Respond. Hanc bonorum Possessionem non peti in forma judicii, *Decius ad h. l. num.* 25. *Bacchov. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 15. *th. fin. lit. F.* Et sic aliud esset, si legitimus contradictor appare-
6 ret, *Graff. d.* §. *q.* 12. *num.* 2. Et sic patre etiam invito filius agnoscit & acquirit bono-
7 rum possessionem, *Decius hic num.* 6. quamvis etiam filius in praejudicium patris expresse renunciare bonorum possessioni non possit, tacite tamen potest, per lapsum temporis & negligentiam, per *hanc l. Auct. in l.* 4. *ff. h. t. num.* 2. *Decius hic num.* 6. *Cagn. num.* 38. modo ea negligentia sine fraude sit,
8 *Treutl. d. l. lit. E.* Sic & pater delatam filio hereditatem eo etiam invito agnoscere potest, quia leges de aditione loquentes, in

dubio ad bonorum possessionem accommodari possunt, *Grassus d.* §. *q.* 13. *Vasq. lib.* 2. *de success. num.* 66. *Barry de success. lib.* 11.
9 *num.* 2. Pupillus quoque ad delatam sibi bonorum possessionem admittitur cum Tutoris auctoritate (ratio in §. 1. *Inst. de auct. tut.* quia etiam bonorum possessio possessorem hereditariis oneribus obstringit) vel ut h. loco judicis, si ignarus ejus aetatis non sit, & Tutor etiam solus nomine pupilli petere po-
10 test, *l.* 7. *h. t.* quia liberam habet administrationem & loco Domini est, *l.* 27. *ff. de*
11 *admin. tut.* Sed *An tutor nomine pupilli infante majore bonorum possessionem petere possit.* Videtur quod non, ob *l.* 5. *de jure delib.* Sed Affirm. quia aliud in aditione, aliud in bonorum possessione, quae facti, & per alium expediri potest, *Castr. in l.* 7. *Don. d. c.* 6.
12 Curator etiam nomine minoris petere potest, quia nomine absentis quilibet potest petere,
13 *l.* 7. §. 1. *ff. de bon. poss.* & ipse minor agnoscere potest cum consensu curatoris, ut in aditione, *arg. l.* 26. *C. de admin. tut. l.* 3. *C. de restit. in integr.* impubes non potest, nisi Tutore careat, nam tunc judex non quidem edictalem, sed decretalem possessionem dabit cum causae cognitione, ubi cognoscet, an pupillus habeat tutorem, & an expediat bonorum possessionem agnoscere, *Donell. &*
14 *ib. Hillig. d. l. lit. B.* Infantis autem nomine pater & Tutor sine dubio admittitur ad possessionem petendam, adeo ut infans hanc agnitam ad heredem suum transmittere possit, per *l.* 3. *h. t.* aliud quidem in Furioso, per *l. ult.* §. 3. *supr. de curat. furiosi.* Sed Re-
15 spond. *hic Glossa & Castr.* quod furioso non sic perfecte quaeratur bonorum possessio per Curatorem, sicut infanti per Tutorem, quia major est Tutoris auctoritas in adquirenda hereditate, quam Curatoris, *l.* 17. §. *fin. ff. de appellat.* Et sic quando in statuto dicitur delatam hereditatem transferri in heredem, hoc etiam de herede infanti delata esse intelligendum, post alios statuit *Fachin. lib.* 13. *cap.* 37. De voce *Etiam* in hac lege videatur *Fachin. d. l.* 15. *cap.* 39.

1. 2. 4. 5. 6. & 8.

SUMMARIA.

Intra quodnam tempus peti debeat bonorum possessio? 1.
Bonorum possessio non agnita non transit in heredem. 2.

An tempus illud sit continuum? 3.
Etiam post triginta annos bonorum possessio peti potest. 4.
Juris ignorantia ne mulieribus quidem prodest. 5.
Nisi ignorantia juris positivi ex rusticitate orta. 6.
An h. spatium currat absenti aut alias agere impedito? 7.
An & quatenus quis intra ea tempora bonorum possessionem agnovisse præsumatur? 8.

1 Bonorum Possessio intra certum temporis spatium peti debet, & quidem a liberis in-
2 tra annum, *l. 4. h. t.* ex qua apparet Bonorum possessionem non agnitam non transmitti in heredem. A proximis Agnatis vel Cognatis transversalibus intra centum dies, *l. 2. & 4. h. t. §. 4. Inst. de bon. poss. in fin. Cardin. Mantic. de conj. ult. volunt. t. 15. num. 13.* adeo ut nec a judice hoc tempus coarctari debeat, Vid. *Bacch. in Treutl. vol. 2. disp. 15. th.*
3 *6. in fin.* Sed hoc tempus non est continuum, sed utile, quia ignoranti non currit, *l. 2. h. t.* sc. ignoranti factum, v. g. si ignorem, an testatus vel intestatus sit mortuus parens, *l. 5. h. t.* modo ista ignorantia probabilis.
4 Hinc etiam *Castr. ad l. 5.* Notat etiam post triginta annos ignorantem posse petere bonorum possessionem, non adire hereditatem, quia tempus aditionis est continuum, bono-
5 rum possessionis vero utile. Sed juris ignorantia non prodest, ne quidem Mulieribus, *l. 6. h. t.* v. g. Si dicam ignorasse me, posse succedere avo, vel me ignorasse tempus possessionem bonorum petendi, quia hic de lucro agitur, E. per *l. 11. supr. de ignor. jur.*
6 nisi ignorantia juris positivi ex rusticitate or-
7 ta, *l. 8. h. t. l. 7. §. 4. ff. de jurisdict.* nec currit hoc spatium absenti, aut alias agere im-
8 pedito, per *l. 8. h. t.* quamvis autem non præsumatur aliquis intra ea tempora agnovisse Bonorum Possessionem cum sit fundamentum intentionis ejus, qui possessoriam hereditatis petitionem intendit, in quibusdam tamen casibus præsumitur legitime quis petiisse, ut si in possessione actuali reperiatur, vel ex diuturnitate temporis, & similibus, *Mantic. d. l. Menoch. lib. 4. præsumt. 104. Fachin. lib. 6. c. 59. Fr. Barry de success. lib. 11. tit. 7.*

L. Ut verborum. ult.

SUMMARIA.

In agnoscenda bonorum possessione quidnam hodie sufficiat? 1.
Quamnam judex habeat jurisdictionem? 2.
Intellectus legis. 3.
Differentiæ inter bonorum possessionem edictalem & decretalem quænam sit? 4.
Verba: eo addito, *quomodo intelligantur?* 5.
An & quatenus substitutus eam petere possit? 6.
An nondum delata recte petatur? 7.
Petitio præpostera non vitiatur, nec probatio ante terminum facta est irrita. 8.
Quando incidenter possessio bonorum agnoscatur? 9.

1 Hodie in agnoscenda Bonorum possessione nulla opus solemnitate, nec decreto judicis, nec citatione partis, nec expressione Edicti, *Graff. q. 6. & seq.* Sed sufficit, si coram judice contesteris, te agnoscere Bonorum
2 Possessionem. Sufficit ergo, si Judex mixtam habeat jurisdictionem, ut Duumviri, & sola præsentia judicis instar decreti est, *Bald. hic num. 5.* Cur autem hic, non vero in aditione hereditatis auctoritas judicis necessaria? Quia hoc totum negotium ab aucto-
3 ritate Prætoris dependet. Intelligenda autem *illa lex* non de Decretali, sed Edictali Bo-
4 norum Possessione. Edictalis ex edicto competit, & simpliciter & de plano petitur: Decretalis autem causa cognita, sedente & decernente Prætore datur, de qua distinctione *Gilken. de præsc. p. 3. c. 1. num. 9. & seqq. Fachin. l. 13. cap. 36. Bacch. d. disp. 15. th.*
5 *2. Auth. in l. 3. ff. h. t. num. 4. & 5.* Verborum
6 autem: *eo addito:* hic est sensus: quando defertur priori gradui bonorum possessio, adeo ut & substituto locus nondum sit, potest tamen substitutus agnoscere bonorum possessionem, quæ agnitio statim valida est,
7 ac si debito tempore fuisset facta. Et sic bonorum possessio nondum delata recte tamen petitur, non eo fine, ut statim acquiratur, *L. 70. ff. de acquir. hered.* Sed ne postea repetere cogatur eandem testationem, *vid. supr. l. ult. §. 3. de curat. furios. & Donell. lib. 7. cap. 14. l. ult. §. 3. C. de curat. fur.* Col-
8 lige: Petitionem præposteram non vitiari, nec probationem ante terminum factam ir-
9 ritam esse. Interdum etiam quasi incidenter agnoscitur bonorum possessio, v. g. Petitio here-

hereditate, item si petam usumfructum a legatario, *Fachin. l. 6. c. 58. Menoch. d. l. praes. 103. Barry d. tit. 7. n. 4.*

TITULUS X.

Quando non petentium partes petentibus adcrescant.

L. Quoties. un.

SUMMARIA.

Bonorum possessio pluribus ejusdem gradus delata, si quid in eorum nec intra annum petant, vel expresse repudient eorum portio accrescit his, qui eam exemplo successionis civilis petunt. 1.

Aliud si iniqui forte anno lapso ex. exciderunt, vel cum ei renunciassent, nihilominus jure civili jus succedendi habeant. 2.

In bonorum possessione jus accrescendi locum habet. 3.

Quando jure veteri & jure novo competit successio, licet repudietur jus novum, vetus tamen adhuc competit. 4.

Jus accrescendi quando locum habeat? 5.

1 QUando plures sunt ejusdem gradus, quibus defertur Bonorum Possessio, v. g. liberis Emancipatis, qui jure Civili non succedunt, tunc si quidam eorum intra annum non petant Bonorum possessionem juxta *l. 14. tit. prae.* vel expresse etiam repudiaverint, eorum portio accrescit his, qui bonorum possessionem petierunt exempli suc-
2 cessionis civilis. Sed aliud, si ii qui exciderunt bonorum possessione forte, anno lapso, vel cum ei renunciassent, salvum nihilominus habeant jus succedendi jure Civili, nam horum portio vacare non dicitur, per *hanc legem* ibi: *cessante legitima successione*. Col-
3 lige ergo ex textu: I. Etiam in Bonorum possessionem locum habere jus Accrescendi, *hic & l. 3. §. pen. ff. de bon. poss. DD. hic, & Donell. lib. 7. cap. 12.* & ibi *Hillig. lit.*
4 G: II. Quando jure veteri & jure novo competit successio, licet repudietur jus novum, vetus tamen adhuc competit, per *l. quoties duplici ff. de reg. jur.*
5 *l. suum C. de jur. deliber.* ideoque non potest jus Accrescendi locum habere, quamdiu ex jure civili adiri potest hereditas, licet expresse Bonorum Possessio repudietur, *Bald. Jas. hic & Duaren. de jure adcrescendi lib. 2. c. 20.* Ergo jure Accrescendi in bonorum possessione est demum locus, quando filius per lapsum 30. annorum exclusus, vel etiam Civili successioni renunciavit. Ceteri autem casus a *Jasone* expressi, aliter se jure Novo habere videntur, de quibus *Bl. & Jason hic* agunt, ut & de Jure Accrescendi. Videatur hujus legis prolixa repetitio apud *Gutierrezium*.

TITULUS XI.

De Bonorum possessione secundum Tabulas.

L. Pendente. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.

An agnatus pendente appellatione petere possit bonorum possessionem? 2.

Pendente appellatione nihil est innovandum. 3.

De quonam casu loquatur l. 46. ff. de acquir. hered. 4.

Bonorum possessio si contradictor adest, cognitionem causae & Decretum requirit. 5.

Quomodo testes negativam probare debeant? 6.

1 SCriptus est Testamento heres, qui producens illud petit bonorum possessionem. Agnatis illi contradicit, & ait illud Testamentum esse falsum, quod Judex etiam falsum pronunciavit; scriptus heres appellat.
2 Quaeritur: *An agnatus pendente appellatione petere possit Bonorum Possessionem?* Vid. Distingu. ex. *l. 46. ff. de acquir. hered.* Sed neg.
3 per *l. quamdiu 89. de reg. jur.* & quia nihil pendente Appellatione est innovandum, Alia ratio aditionis, quae solo fit animo, *d.*
4 *l. 46.* Et loquitur *d. l. 46.* de ipso herede scripto petente bonorum possessionem, qui
5 de suo facto certus esse potest: Collige. Licet bonorum possessio non requirat Decretum, quando tamen contradictor adest, cognitionem causae requiri, & Decretum, *Castr. hic*. Et sic Edictalis Bonorum Possessio fit interdum Decretalis, seu naturam decretalis mutavit. Sed aliud erit in *l. fin. C. de edict. Divi Adrian. toll.* ubi scriptus heres potest, non obstante quaestione falsi, petere Bonorum Possessionem. Hic etiam *Bl. & Castr.*
7 agunt de eo quomodo Testes Negativam debeant probare, scil. si removeant sensum ab actu, non actum a sensu, v. g. si dicant, illa die hoc non esse actum eo loco, cum fuerint eo loco, & se inscii hoc fieri non potuisse, *Ant. Gabriel. lib. 1. tit. de testib. concl. 4.*

d. 4. num. 8. Mynsing. cent. 4. obs. 38. num. 7. Farin. qu. 65. num. 228.

L. Bonorum. ult.

SUMMARIA.

Possessio bonorum secundum tabb. a quonam judice & quando deferatur. 1.

Quid si non de voluntate testandi, sed de solemnitate tantum quæstio sit, an scil. in testamento nuncupativo testes sint rogati & simul quot requirantur ad probandum testes? 2.

1 Bonorum Possessio secundum Tabb. defertur a Prætore, quando videt Testamentum esse septem testium subscriptionibus ac sigillis munitum; Idem si Nuncupativum Testamentum coram septem testibus factum, ubi quidem non secundum Tabb. sed secundum nuncupationem, vel Testamentum Nuncupativum Bonorum Possessio peti potest, *hic & l. 8. §. 4. ff. h. tit. & l. ult. infr. de codic.* Sed
2 Quæritur hic: *Quando non de voluntate testandi, sed de solemnitate quæstio est, An scil. in testamento nuncupativo testes sint rogati, & simul quot requirantur ad probandum testes?* Et duos sufficere, *hic Br. & Castr.* putant, de quo dubitat *Bald.* & id declarat *Jason*, sed cum *Bart.* affirmat *Masc. concl.* 1359. *num.* 31. *de probat. Jo. Dauth. de testam. tit. de testibus testam. limit.* 38. *n.* 456. & hæc videtur esse mens *Hieronymi de Cevall. qu.* 465.

TITULUS XII.

De Bonorum Possessione contra Tabulas, quam Prætor liberis pollicetur.

L. Liberi. 1. & L. Posthumo. 2.

SUMMARIA.

Quinam liberi petere possint bonorum possessionem contra tabb. 1.

Verecundius agunt sui heredes præteriti & posthumus, si jure Prætorio bonorum possessionem contra tabb. petant, quam si testamentum, quod possunt, dicant nullum. 2.

Quæritur, quomodo id, quod nullum est, rumpi dicatur? 3.

Hæc bonorum possessio datur etiam instituto filio ex persona filii alterius præteriti. 4.

Quænam inde redundet utilitas. 5.

Institutus filius ex fratris præteriti persona bonorum possessionem contra tabb. petens indistincte omnia legata solvere tenetur. 6.

Filius consentiens in præteritionem non habet hanc bonorum possessionem. 7.

Filius in potestate existens præteritus nemini tenetur præstare legata. 8.

Quid juris hodie? 9.

Securior sententia in hoc passu quænam? 10.

1 Liberi possunt petere Bonorum Possessionem contra Tabb. non tantum nati, sed etiam Posthumi, *l. 2. h. t.* nec tantum Emancipati, sed etiam Sui *d. l. 2.* Si in Testamento paterno prætereantur, *l. 1. ff. h. t. ibique Auctor* (non vero si exheredentur, aut Matre prætereantur, *d. l. ff. h. t.* Quamvis enim sui heredes possint dicere Testamentum nullum, *pr. Inst. de exhered. liber.* & posthumus ipso jure rumpat Testamentum, *d. l.*
2 *2. h. t. & l. 7. ff. de lib. & posthum.* possunt autem, si verecundius agere velint, jure prætorio Bonorum possessionem petere contra
3 Tabulas. Sed nihilominus manet dubium, quomodo id, quod nullum est, rumpi dicatur. Resp. *hic Castr.* ubi ceteros omnes concutisse dicit, per hanc Bonorum possessionem non rumpi semper testamenta alias valida, sed interdum tantum peti, ut declarentur nulla etiam Jure Prætorio, quæ alias Jure
4 Civili etiam erant nulla.) Nota etiam: Hanc Bonorum possessionem dari etiam instituto filio, ex persona filii alterius præteriti, licet hic nolit petere Bonorum Possessionem
5 contra Tabb. per *l. 10. §. fin. ff. h. t.* Cujus utilitas in eo, ut majorem partem forte possit accipere, & legata non teneatur solvere, *Castr. hic num. 4.* ubi *num. seq.* nec a fratre præterito posse expresse approbari Testamentum in præjudicium fratris instituti, quoad primam utilitatem. Vid. etiam *Sichardus in repet. hujus l. posthumo 2. num. 39. Riminald. in h. l. num. 378. Gozadinus in repet. l. qui se patris C. unde liberi num.* 254. Sed contra *Castrensem in secunda utilitate n.*
6 *5.* videtur facere, quod filius institutus ex persona fratris præteriti Bonorum possessionem contra tabb. petens teneatur indistincte omnia legata solvere, cum videatur quasi juxta tabb. petere Bonorum possessionem, *l. nonnunquam 14. ff. de legat. præstand. & Cujac. ad eam tom. 2. Zuchard. num. 41. & Riminald.*
7 *num.* 997. (Notandum etiam hic: Si filius consensit in Præteritionem, cum non habeat Bo-

Bonorum possessionem contra Tabb. n. 8. & 6uff. h. tit. Anth. num. 3. Gomez lib. 1. resol. disp. 10. num. 14. Boer. dec. 14. num. 7. & seqq. Clarus §. testamentum qu. 43. Molin. de J. & J. disp. 175. num. 24.) Quando emancipatus præteritus est, hic præstare tenetur relicta legata certis personis, ut Parentibus, liberis, l. 1. ff. & Uxori, nurūique, l. 1. & seqq. ff. eod. quia non per Legata hæc, sed per
8 institutionem extranei hic læsus est; sed filius in potestate existens, si præteritus sit, ne quidem his personis legata præstare tenentur, l. 1. & l. 15. de leg. præst. contr. tabb.
9 bon. poss. petita. Quamvis hodie ex causa præteritionis evacuato Testamento, Legata omnia debeantur, etiam in Bonorum Possessione, ut communis est sententia, testante hic Castr. Graffo in Recept. Sen. §. bonor. possess. & Wesenb. in w. d. tit. de leg. præst. &c. Vid. tamen Treutl. & ibi Bacchov. & Hunn.
10 vol. 2. disp. 15. th. 3. lit. E. Securior sententia est, quando Testamentum est ipso jure nullum, tunc Legata debentur, & huic Edicto locus non est. Sed quando liberi præteriti cum causa, vel exheredati cum causa, quæ tamen probari non possit, quia juxta veriorem sententiam hoc casu non est nullum Testamentum, sed opus est Querela vel Bonorum Possessione contra Tabb. ideo huic Edicto locus est, Bacch. d. l.

TITULUS XIII.

De Bonorum Possessione contra Tabb. Liberti, quæ Patronis Liberisque eorum datur.

L. Licet. 1. & L. Patronus. 2.

SUMMARIA.

Patronus quatenus bonorum possessionem petere possit? 1.
Ampliatio. 2.
Ratio dubitandi. 3.
Decidendi. 4.
In quonam differat hæc bonorum possessio ab ea, quæ datur liberis? 5.

1 PAtronus contra Tabb. in quibus præteritus est, potest petere Bonorum Pos-
2 sessionem, licet 2. Ex fideicommisso manu-
3 miserit, l. 1. h. t. Ratio dubitandi in l. 1. supr.
4 de bon. libert. Sed ratio decidendi, quia Prætor in Successione non distinguit, l. 3. §. ff. de suis & legit. her. & ibi alia ratio erat, item si ex fideicommisso manumissi, vel si a servo meo accepi pretium manumissionis, datur mihi possessio contra Tabb. sed si servus alienus mihi dedit pecuniam, ut eam redimerem & manumitterem, tunc amittitur
5 successio. Et differt hæc Bonorum Possessio ab ea, quæ datur liberis. Nam liberi præteriti instituto extraneo poterant avocare totam hereditatem, quæ ab intestato ipsis debebatur, non sic in patrono, cui licet ab intestato liberto, non habente liberos, deberetur tota hereditas, per hanc tamen possessionem legitimam tantum avocat, i. e. tertiam Bonorum partem, §. 3. Inst. de success. libert.: 2. Licet Testamentum scriptum non sit, sed Nuncupativum, nam & tunc contra nuncupationem intra tempora statuta, sc. centum dies, Bonorum possessionem petere potest patronus, l. 1. sed amittit hanc successionem, si mortuo liberto, munera libertatis causa imposita, ac pretium operarum exegerit, l. 2. h. t. Vid. l. 20. ff. de jure patron. ubi dicitur: Quod utrumque petere non possit & l. 41. ff. de oper. libert.

TITULUS XIV.

Unde Liberti.

L. Si Avus tuus.

SUMMARIA.

Casus legis: 1.
Generalis significatio vocabuli heredis. 2.
Quæ de herede dicuntur, etiam de bonorum possessore locum habet. 3.
Bonorum possessores Germanice vocantur (Erbnehmen.) 4.

1 AVus intestatus, (nam hic de Bonorum possessionibus agere incipit Imp. quæ dantur nullo existente Testamento) reliquit tres liberos Emancipatos, & forte nonnullos Nepotes; Liberi Emancipati petunt Bonorum possessionem? Resp. Omnes admittendos
2 esse pro rata. Collige: Vocabulum heredis generali significatione etiam Bonorum possessionem complecti, quod in Libellorum interpretatione locum habet. Et probatur etiam per l. 19. §. 2. ff. de cond. & demonstr. l. 1. §. 4.
3 ff. ad Trebell. Et sic quæ de herede dicuntur etiam in Bonorum possessore locum habent, quod exemplis declarat Graff. h. §. qu. 18.

Forst.

Forst. de success. l. 2. c. 29. Dauth. de subst. num.
4 234. idiomate nostro vocantur (Erbnehmen.) *Coll. Argent. in tit. de bon. poss. th.* 3.

L. Ex Testamento. 2.

SUMMARIUM.

Facti species.

Reliquit quidam filium, aut cum non haberet filium, reliquit nepotem, tempore mortis suæ in potestate sua existentem, sive testatus, sive intestatus decedat, potior ratio est ejus filii vel Nepotis, quam ulteriorum graduum, nisi propter repræsentationem parem habeant rationem, ut §. 6. *Inst. de success. ab intest.*

L. Qui se. 3.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
An neptis patris hereditate abstinere & avi hereditatem adire possit? 2.
Deciditur per distinctionem inter jus Civile & pretorium Canonicum. 3. 4.
Collatio quando locum habeat? 5.

1 Decessit Avus intestatus, relicto filio, postea decessit etiam filius, antequam se immisceret sui patris hereditati, nam si miscuisset se, non posset hoc fieri, *Cujac. lib. 4. obs.* 16. relicta filia, quæ est avi primo
2 mortui Neptis; Quæritur: *An Neptis patris hereditate abstinere, & avi hereditate adire*
3 *possit?* Resp. Jure Civili non posse, quia in suis successio non est, *l.* 1. §. 8. *ff. de suis & legit. hered.* videtur una & eadem hereditas Avi & Patris, & filius avi hereditatem ipso jure transmittit ad Nepotem, *l.* 8. *infr. de suis & legit. hered.* &c. Nepos tempore mortis avi non fuit proximus heres: Ergo non heres necessarius & suus: nec potuit ut Agnatus adire, quia jus Civile ignorat talem successionem, §. 7. *Inst. de success. agnat.* Sed Jure Prætorio consideratur ut duplex hereditas, per *l.* 7. §. 1. *ff. de acquir. hered.* Vid. *Fa-*
4 *chin. lib.* 6. *cap.* 66. *& seq. Cujac. d. l.* & *Fr. Barry, de success. lib.* 11. *tit.* 1. *num.* 4. *in medio Carpz. p.* 3. *const.* 11. *def.* 3. Et hoc casu Nepos, si cum avunculis aut Patruis avo succedat, conferre tenebitur, quæ Pater cum onere collationis acceperat, quia æquum non est, nepotem ex eodem gradu tanquam vero succedentem, tantum ferre ex avi hereditate, quantum, si pater nihil unquam habuisset, *Carpz. d. l.* Et ex ea ratione æquum putarem, si sint tres fratres, primus, secundus, tertius, & hic pro primo fidejusserit & solverit, moriatur autem tertius, cui secundus & primi filius succedat, quod tunc secundus juste petere possit, ut primi filius conferat, quod solvit pro parente tertius, quia & hic iniquum, primi filium plus auferre ex hereditate tertii, quam quantum primus accepisset, si tertio supervixisset, qui procul dubio id, quod pro se solverat tertius, sibi decurtari pati debuisset. Et nepos abstinens paterna hereditate tenetur conferre data parenti, quando avo succedere vult,
5 *Haig. p.* 1. *q.* 24. *Berl. p.* 2. *dec.* 247. & toties collatio locum habet, quoties aliquo incommodo adficitur is, qui collationem petit. Et nimium subtilis distinctio *Antonii Fabri lib.* 2. *Cod. tit.* 3. *def.* 1. *num.* 4. & *Carpz. p.* 3. *const.* 11. *def.* 33. *part.* 2. *dec.* 165. inter repræsentationem personæ & gradus. Et Dn. Scabini Lipsienses & Witteberg. in præjudiciis suis, a *Berlich. d. l.* allegatis illa ratione utuntur, quod nepos patris personam repræsentet. Et sic contra Carpzovium bis responsum a Facultate.

TITULUS XV.

Unde legitimi, & unde cognati.

L. 1. 2. & 3.

SUMMARIA.

Post liberos quibusnam bonorum possessio defe- ratur? 1.
Consobrinorum filii sui mutuo succedunt jure Pretorio. 2.
Quatenus nepotes plures ex una filia nati succedant avo materno? 3.
Hodie horum præter historiarum cognitionem nulla utilitas. 4.

1 Post liberos, Bonorum Possessionem Prætor defert non tantum Agnatis, seu per virilem sexum junctis, sed Agnatis deficientibus, etiam Cognatis, quibus alias successio non dabatur Jure Civili, v. g. Consobrinis, seu Duarum Sororum filiis, si nemo est de-
2 functo propior, *l.* 1. *sic* & Consobrinorum filii sibi mutuo succedunt Jure Prætorio, *l.* 2.
3 & 3. Sic & avo materno Nepotes plures ex una

que illa Nati succedunt in viriles portiones, secus si ex pluribus nati filiabus, Vid. *l.* 15.
4 *infr. de collat. cum authent. seq.* Sed hæc præter Historiarum cognitionem parum habent utilitatis, cum cognati hodie cum agnatis pariter succedant jure Civili, ut infra dicetur ex *Nov.* 118.

L. Non hoc. 4.

SUMMARIA.

An heres res hereditarias possidens adiisse hereditatem præsumatur? 1. 4. 5. 6. 7.
Quid juris in bonorum possessore? 2.
Ratio diversitatis. 3.
An & quatenus valeat sequela: Possides, ergo heres es? 4.
Bonorum possessio neque ex longi temporis possessione præsumitur. 8.

1 Licet alias heres, qui hereditarias res possidet, præsumatur adiisse hereditatem, *l.* 1.
2 *infr. de repud. hered.* Secus tamen est in Bo-
3 norum Possessione quia ad hanc necessaria est agnitio & petitio coram judice, *l. fin. supr. qui admitti &c.* quales actus judiciales, per quos inducitur bonorum possessio, recenset *Mantica de conject. ult. vol. l.* 12. *tit.* 15. Unde Notant; Articulum debere esse concludentem, v. g. si deberem probare, te esse bonorum Possessorem jure Pretorio non debeo articulum ita formare, quod possideas;
4 Imo Interpretes etiam ad heredem id extendunt, quod non valeat sequela; Possides, ergo heres es, nisi per decennium possederis,
5 *Menoch. lib.* 4. *præsumt.* 101. *n.* 28. Sed in dubio plerique contendunt ex possessione rerum hereditariarum aliquem præsumi heredem, & quod hereditatem adierit, per ea, quæ tra-
6 dit *Mascard. concl.* 45. *n.* 1. ubi *in seqq.* hanc sententiam multis amplitat, & veriorem esse dicit, præsertim si filii sint, qui paternam hereditatem possident, cum ipso jure sint heredes & ideo abstentionem probare debent,
7 *Jo: a Sande lib.* 4. *tit.* 9. *def.* 4. Et contra liberos bona hereditaria tenentes, nisi actu abstineant, ut heredes agitur ac proceditur, *Mevius p.* 2. *dec.* 142. nisi scilicet aliam cau-
8 sam detentionis probent. Sed ut redeam ad bonorum possessionem, eam neque ex longi temporis possessione præsumi, quia patientia non potest adaptari pretori, *Mascard. de probat. concl.* 238.

L. Certum est quidem. ult.

SUMMARIA.

Cognati & agnati quomodo jure Codicis & Novellarum succedant? 1.
Ad quem usque gradum possessio bonorum porrigatur? 2.
Quot sint bonorum possessionis species? 3.
An bonorum possessiones sint sublatæ? 4.
An necessaria sit bonorum possessio? 5.
Quænam sint necessaria. 6.

1 Cognati Jure Codicis non succedunt, *l.* 2. *h. t.* (quamvis aliud jure Novellarum, *Nov. scil.* 118. quia Cognati cum Agnatis pariter succedunt) sed si velint succedere, possunt petere Bonorum possessionem, quamvis hoc facere non compellantur, ratio *in l.* 69. *de R. Jur. Glossa hic* prolixa est, & tractat aliquas
2 quæstiones, quas breviter & remissive tractabimus: I. *Ad quem usque gradum bonorum possessio porrigatur?* Et Resp. in Agnatis usque ad decimum, in Cognatis usque ad 7. sed hoc hodie exæquatis Cognatis & Agnatis lo-
3 cum non habet: II. *Quot sint bonorum possessionis species?* Et Resp. ut in *Inst. de bonorum possess. & gl. hic*, scilicet, quod alia sit ordinaria ex Edicto pretoris, alia extraordinaria ex novis legibus: item alia cum re, alia sine re, v. g. quæ instituendæ litis causa fiebat, *l. de inoff. testam.* item alia edictalis, alia decretalis cum causæ cognitione. Vid.
4 *Dn. Struv. ad tit. ff. de bon. poss. th.* 19. III. *An sint sublatæ bonorum possessiones?* Et nolo hoc dicere, quippe etiam supra dixi in causa, ubi filii præteriti vel exheredati cum causa, quæ tamen probari non possit, locum esse querelæ vel Bonorum possessioni. Vid. *Christi-*
5 *næus lib.* 4. *dec.* 1. *n.* 6. IV. *An necessaria sit*
6 *bonorum possessio?* Et recenset *hic Glossa* aliquot casus, in quibus necessaria. Et sane certum est, Decretales Bonorum Possessiones esse necessarias, Edictales vero non, nisi in quibusdam casibus; ut in *l. posthumus ff. de injust. & irrito testam.* §. *non tamen.* 6. *Inst. quibus mod. testam. infirm. l. ult.* §. 3. *C. de verum. furios.* Alios casus recenset *Grassus d.* §. *qui Mantic. lib.* 12. *tit.* 15. *n.* 3. *Barry de success. lib.* 11. *tit.* 6. licet multi casus negari possint.

TITULUS XVI.

De successorio edicto.

L. Si Mater. 1.

SUMMARIA.

Proximo non adeunte hereditatem, remotioribus jure 12. tabb. via ad eam praecluditur. 1.

Agnato proximo intra 100. dies bonorum possessionem non petente, illi defertur, qui ordine succedit. 2.

Exemplo illustratur. 3.

1 JUre 12. Tabb. Proximo non adeunte hereditatem, remotioribus via praecluditur, §. 6. *Inst. de legit. agnat. success.* Sed Praetor
2 constituit, ut si Agnatus proximus intra centum dies non petat Bonorum possessionem, haec deferatur illi, qui ordine succedit, v. g.
3 Mater Titii furiosa, patrui sui possessionem non petiit, nec potuit, vid. *l. fin.* §. 8. *supr. de curat. furios.* Tunc Titius post mortem matris suae, Bonorum possessionem petere potest, ea viva vero non, quia dum viveret mater furiosa, ipsi non currebat tempus bonorum possessioni praestitutum, *Castr. hic.*

L. Si avia. 2.

SUMMARIA.

Casus legis duplex proponitur. 1. 2.

Una possessio bonorum invalida non convertitur in validam. 3.

Limitatur. 4.

In suis hic non est successio. 5.

Quid si filius non moverit querelam contra testamentum, nec nullum dixerit, an nepos illud adhuc facere possit? 6.

1 Habuit Sempronia fratres, Petrum & Joannem: Joannes mortuus reliquit filium Titium: Habuit praeterea Sempronia Nepotem Cajum, mortua est Sempronia, & postea mortuus est Cajus, de cujus successione Quaeritur: *An Petrus ipse succedere debeat ab in-*
2 *testato?* Et Resp. Quod sic. Sed profert Petrus Testamentum falsum, de quo convictus moritur; Quaeritur: *An tunc Joannis filius, qui in quinto gradu positus est, possit petere bonorum possessionem?* Quod Affirm. nisi Petrus eandem petierit, Ratio in *l.* 1. quia successioni hic locus; si modo Petrus mutata
3 voluntate non petiit bonorum possessionem ab intestato. Colligitur ex *hac l.* 2. Quod
4 una Bonorum Possessio invalida, non convertatur in validam, nisi superveniat nova causa, & ita ex mente *Baldi*, *Castr. hic* intelligit *leg.* 14. *ff. de legat. praest.* & *l.* 2. §. 1.
5 & *l.* 5. *ff. de bon. possess. secundum tabb.* Nota autem hic in suis non esse successionem, *l.* 1. §. 8. *ff. de suis & legit. hered.* & sic repudiante filio defuncti, ejus nepos non ex primo
6 capite, sed ex alio capite, unde liberi succedit, *l.* 1. §. 11. *h. t. Fachin. lib.* 6. *cap.* 67. Si autem filius non movisset querelam contra testamentum patris, aut non dixisset nullum, an nepos possit querelam movere, vel nullum dicere testamentum; vel Bonorum possessionem petere, de eo vid. *Grassus d.* §. *q.* 25. *Cavall. qu.* 101. *Vasq. in l. si pater de inoffic. testam. num.* 13. *Schraderus in Miscell. cap.* 15.

TITULUS XVII.

De Carbonihno edicto.

L. Si tibi. 1.

SUMMARIA.

An impuberi, cui quaestio status movetur causa summarie cognita perinde possessio detur, ac si nulla de ea re mota fuerit controversia? 1.

An judicium status in tempus pubertatis differatur? 2.

Haec bonorum possessio decretalis est & sine causa cognitione non datur. 3.

Casus legis. 4.

1 HUjus Edicti haec summa est: Ut si cui impuberi quaestio status moveatur, an filius sit, causa summarie cognita, perinde Possessio detur, ac si nulla de ea re contro-
2 versia mota esset, ac ita judicium status in tempus pubertatis differunt, *Auth. in l.* 1. *ff. h. t.* Ratio in favore & imbecillitate pupillaris aetatis, nisi utilius esset pupillo, ut illa quaestio status statim decideretur, *l.* 3. §. 5. *ff.*
3 *h. t.* Et ideo haec Bonorum Possessio Decretalis est, & sine causae cognitione non datur.
4 Hoc igitur Edicto nitens, Mater loco filii impuberis res hereditarias a possessoribus vindicat, Sed hi ejus Filio movent Quaestionem status: Resp. Imper. Praepostere facere Matrem, debere enim ipsam non proprietatem

lium singularem petere, sed Bonorum possessionem oblata cautione, si in adulta aetate probatum fuerit, ipsum non esse Filium bona restitutum iri, *l.* 3. §. 1. *ff. de collat.* aut si hanc cautionem non offeret, vel praestare nequeat, potest petere, ut in possessionem Rerum Hereditariarum, pro parte hereditaria mittatur, una cum adversariis, *l.* 1. §. 1. *ff. h. t. Don. lib.* 7. *cap.* 14. *post lit. P, coll. Argent. ad h. tit. th.* 8. *Petr. Gregor. lib.* 43. *tit.* 4. *num.* 9. *& seq.*

L. Carbonianum. 2.

SUMMARIA.

Carboniano Edicto quomodo sit locus? 1.
Huic Edicto derogat Edictum de ventre custodiendo. 2.

1 Carboniano edicto locus ita est, ut partus a Personis legitimis, i. e. proximis Cognatis, custodiatur, & quod hic partus, ex uxore defuncti natus, summarie probetur, & interim partus ex bonis nutriatur, licet ex ea alienus postea reperiatur, ita ut ad restitu-
2 tionem alimentorum, non teneatur. Edicto tamen huic derogat Edictum de Ventre custodiendo, quod tractat ad *hunc titulum Cujacius.*

TITULUS XVIII.

Unde vir & uxor.

L. Maritus, un. & Auth. Praeterea.

SUMMARIA.

Uxor & maritus defuncti quando bonorum possessionem petere potuerint? 1.
Approbatum hoc Edictum per praesentem Constitutionem & actum per Nov. 117. cap. 5. & Auth. Praeterea h. t. *n.* 2.
Quidnam velit & jubeat hoc edictum? 3.
Traditur hic materia de conjugum successione. 4.
An si dos exigua, adeo ut ex ea alimenta uxor habere non possit, neque alia habeat bona, locus sit huic Authenticae? 5.
Quid si uxor pauper, divitem vero patrem habeat, vel dos ampla, sed qua ad Patrem revertatur. 6.
Hondedeus *notatur.* 7.
Qualis inopia requiratur? 8.
Quid si forte ex testamento post mortem mariti opes consequatur. 9.
An matrimonium consummatum hic requiratur? 10.
An per liberos intelligantur etiam nepotes? 11.
Anne uxor cum ascendentibus & collateralibus succedat liberis deficientibus? 12.
An Nov. 53. cap. 6. *derogatum sit per* Nov. 133. cap. 5. in fin. *n.* 13.
Duplex est quarta in hac materia, alia in causa repudii sine causa missi, alia in casu inopiae. 14.
Verba: de non petenda quarta, *quomodo locentur & intelligantur?* 15.
An maritus uxorem hac quarta privare possit? 16.
Quid si maritus tantum fere legarit, quantum ad alimenta sufficit an hoc supplementum ex hac Auth. *peti queat?* 17. 19.
Uxor legati titulo aliquid minus quartam accipiens in hoc habet proprietatem, sed in supplemento tantum usumfruct. 18.
Sed quid si dotem habeat, ea vero ob auctam dignitatem non sufficiat ad alimenta? 20.
Forsterus *notatur.* 21.
Mulier quartam illam non exigens a primi mariti heredibus, an iterum nubens, licet jam non egeat, matrimonio tamen secundo soluto, si egeat, a primi mariti heredibus adhuc eam petere possit? 22.
An etiam a secundi mariti heredibus recte eam petat? 23.
An haec quarta etiam locum habeat in casu testamenti conditi? 24.
An & quatenus uxor ab initio congruenter donata hanc quartam petere non possit? 25.

1 QUi tempore mortis est Maritus vel Uxor defuncti, *l. un. ff. h. t.* ille Bonorum possessionem, deficientibus Liberis, Parentibus & Cognatis petere poterat, §. 3. & 4. *Inst. de bon. possess.* quod tanquam Edictum Praetorium tantum approbat hic Imp. & nihil novi hic constituit, *Cothmannus vol.* 2.
2 *cons.* 51. *n.* 53. *seqq.* Quod postea per constitutionem hanc approbatum, hodie per *Nov.* 117. *cap.* 5. *& auth. praeterea h. t.* actum, ut si matrimonium sit indotatum, & uxor inops sit, cum posset esse sine dote & tamen fine
3 opibus, *Cephal. cons.* 671. *n.* 16. & secundo locuples Conjux relinquat Maritum vel Uxorem inopem, superstes etiam cum liberis, (sive illi Communes sint, sive alterius matrimonii), quo tamen casu, si cum liberis alterius matrimonii concurrat, accipit proprietatem, succedit ac ..... sine liberi, vel

vel pauciores in quartam partem ususfructus, si verò plures, in virilem partem: si liberi nulli, cum cognatis totidem in quartam partem vel virilem proprietatis, si plures sint Cognati, Vid. Donell. & ib. Hillig. lib. 9. cap.
4 1. & Rittersh. in Nov. p. 7. cap. 17. Et ideo hic traditur materia illa de successione Con-
5 jugum. Ubi quæritur: I. *Quid si exigua sit dos, ut alimenta ex dote habere non possit, nec alia habeat bona?* Et hoc casu locum esse huic authentica adeo dubium non est, quia parum aut nihil, plerumque æquiparantur, *Dn. Kohl. Vice-Cancell. de success. conjug. p. 2. n. 29. & 44. Hillig. in Don. l. 9. cap. 10. Treutl. & ibi Bacchov. vol. 2. disp. 16. th. 6. lit. D. Rittershus. d. part. 7. cap. 17. n. 8. Forster. de success. l. 9. c. 4. n. 7. & seq. Dn. Richter. ad præ-*
6 *sentem authent. n. 12.* II. *Sed quid si Uxor pauper, sed divitem Patrem habeat, vel dos ampla, sed quæ ad Patrem revertatur?* Neutro casu uxorem pro paupere habendam esse putat, *Dn. Kohl. d. l. n. 21. & Thoming. dec.*
7 40. licet dissentiat *Hondedi vol. 1. cons. 93. n. 26. & vol. 2. cons. 79. Auctor in l. un. ff. h. t. n.*
8 5. & 6. Sed Quæritur III. *Qualis inopia hic requiratur?* Id Arbitrio Judicis committendum tradunt, *Menoch. l. 2. A. Q. cas. 65. Rittershus. d. c. 1. n. 6. Kohl. d. l. n. 38. Hillig. d.*
9 *l. lit. O. Sed quid si post mortem mariti forte ex testamento consequatur opes?* Resp. attendi tempus mortis mariti, ideo nil nocet, si postea dives fiat, *Tiraq. tr. cessante causa, limit. 4. n. 3. Surd. de alim. t. 9. q. 30. n. 45. & Hil-*
10 *lig. d. c. 1. lit. Q. Cephal. cons. 672. n. 35.* Sed *An matrimonium consummatum hic requiritur?* Affirm. *Kohl. d. l. n. 8.* & ratio hujus habetur in *Nov. 53. cap. 6. in fin. Hillig. d. l. Dn. Richt. ad hanc auth. n. 8. & seq.* ubi id ex verbis No-
11 vellarum probat. Sed *liberos an etiam Nepotes intelliguntur?* Affir. ut tamen plures ex uno Nepotes unam personam repræsentent, arg. *l. liberorum 220. & l. 84. de verb. sign. For-*
12 *ster. d. cap. 4. n. 3. Kohl. n. 62.* Sed *anne cum Ascendentibus & Collateralibus succedit, liberis deficientibus?* Quia liberorum tantum exempli causa, fit mentio, & procedit hoc argumentum, a majori ad minus, *Carpz. p. 3. const. 20. def. 19. Kohl. n. 66. Rittershus. ad cap. 17. n. 11. & seqq.* & hoc casu vidua indistincte quartam habebit, *Grassus qu. 39. & seqq. Kohl. 66. Barry de success. lib. 18. tit. 4. n. VI.*
13 Quamvis autem nonnulli putent, 9 *Nov. 53.* *cap. 6.* derogatum esse per hanc *Nov. 117. cap. 5. in fin.* ubi Imp. prohibet, ne maritus

accipiat quartam ex bonis uxoris, ut post *Cujac. & Borch. Rittershus. d. l. n. 9.* Videtur ta-
14 men verius, non esse derogatum, cum in hac materia duplex sit quarta a Justiniano introducta, prima in causa missi, *l. 11. §. 1. C. de repud. Nov. 22. cap. 18.* ubi quarta usque ad 100. auri libras datur, estque hoc commune utrique conjugi, de qua in *Nov. c. 53. ult.* alia vero quarta est in causa inopiæ in *d. Novell. 117.* quas quartas videtur confudisse *Molina tractat. de Just. & jur. disp. 164. n. 18.* quas tamen melius distinguit *Kohl. n. 80.* Et quia successio Conjugum debet esse mutua, eandem extensionem videtur admittere *Nov.*
15 117. Atque sic verba illa de non petenda quarta a marito ad proxime præcedentia, & ad eam speciem, quando vir uxorem indigne expulit, referri possunt commodissime, *Gail. lib. 2. obs. 89. n. 5. Kohl. d. l. n. 70. Don.*
16 *lib. 9. cap. 1. lit. N.* Et hac quarta maritus uxorem privare nequit, *Wesenb. in n. ff. h. t. & cons. 87. n. 9. Kohl. n. 86. Grassus qu. 39. Barry d. l. n. 11. Hillig. d. c. 1. lit. R. Martin. Pist. part. 1. qu. 31. n. 7. Carpz. part. 3. const. 7. def. 4. & 8. & de jure fœmin. decad. 8. positioni 3. Berlich. part. 3. conclus. 9. n. 43. Dn. Richter.*
17 *hic n. 9. c. 45.* Licet etiam fere tantum legarit maritus, quantum ad alimenta sufficit, hoc tamen supplementum ex *hac Auth.* peti potest, tum per *d. Nov. 53. cap. 6. v. 5. Si tamen legatum, &c.* tum etiam, quia remuneratio conjugii bene transacti, causa est, *Surdus de alim. tit. 9. qu. 35. Kohl. d. l. n. 83.*
18 quando igitur uxor titulo legati aliquid accipit minus quarta, in hoc habet proprietatem, sed in supplemento tantum usumfructum, *Kohl. d. l. n. 112.* Aliter *Cephal. cons. 224. n. 10.*
19 Et sic Legatum in quartam hanc imputatur, quod etiam in statutaria portione, quæ in locum hujus quartæ alicubi surrogata, nam cum in necessitatibus nemo liberalis præsumatur, legatum hoc in portionem statutariam imputandum. Quod communiter *DD.* tradunt, licet hoc *Corasius lib. 3. cap. 1. miscellaneorum n. 10.* ad casum hunc, si denuo nubat, restringat, cujus sententia non placet, cum si semel legatum una cum portione statutaria perceperit per secundas nu-
20 ptias, hoc casu nullibi dicatur amittere. *Sed quid si dotem quidem habeat, sed ea ob auctam dignitatem ad alimenta non sufficiat?*
21 Locum facit *huic Auth. Forster. lib. 9. c. 14.* cujus tamen sententia non videtur respondere intentioni Imperatoris, ideo verius vide-

ter dotem sufficere, ut ea qua necessaria alimenta sumi possunt, non quæ ad ornatum faciunt, *Surdus de aliment. t. 9. q. 37. & dec. 6*
22 *n.* 15. *Barry d. t.* 4. *n.* 12. Mulier autem non exigens a primi Mariti heredibus quartam illam, iterum nubens, licet jam non egeat, matrimonio tamen secundo soluto, si egeat, potest a primi mariti heredibus petere quartam, *Gratianus t.* 1. *disp. cap.* 120. *n.* 59. *Kohl.*
23 *n.* 58. *Barry n.* 12. & a secundi mariti heredibus non potest quartam petere, quia facere potest, ne sit pauper, cum a primi mariti heredibus habere possit, *Cephal. d. cons.* 244.
24 *n.* 23. *& seq.* Et hanc quartam locum habere volunt plerique etiam in casu testamenti conditi, licet hic de successione ab intestato
25 semper sit, *Cephal. cons.* 183. *n.* 14. Quamvis autem *Ceph. cons.* 671. *n.* 20. videatur statuere, quod uxor, quæ ab initio congruenter dotata, non possit petere quartam, quod intelligo si res dotalis seu species in dotem data sine culpa perierit, vel nomen in dotem datum etiam sine culpa mariti factum fuerit inexigibile. Nam his casibus putare viduam hanc posse petere quartam, quia tempore mortis mariti, quod hic attendendum supra dixi, indotata reperitur. Videantur de hac materia etiam alii præter citatos; quos refert *Jo: del Castillo de usufr. c.* 45. *n.* 4. *Barbosa ad l. maritum* 13. *n.* 99. *ff. sol. matrim. Riminaldus vol.* 3. *cons.* 287. *Fachin. lib.* 10. *cap.* 72.

TITULUS XIX.

De repudianda bonorum possessione.

L. Emancipatus. 1.

SUMMARIUM.

An emancipatus absente Patrono causæ bonorum possessionem sibi delatam repudians sub prætextu hoc absentiæ eandem semel repudiatam denuo agnoscere possit?

Emancipatus filius, si absente Patrono causæ, vel juris perito, Bonorum Possessionem sibi delatam repudiet, non tamen hoc prætextu absentiæ Patroni, bonorum Possessionem semel repudiatam denuo agnoscere non potest, ratio dubitandi in *l.* 10. *ff. de bon. poss.* ubi si quis peritiores consulere non potuit, ignorantia juris non obest. Sed illa de repudiatione tacita, hæc de expressa agit, cujus ratio decidendi in *l.* 4. *supr. de postuland.*

L. Filio. 2.

SUMMARIA.

Dominus servo delatam possessionem bonorum repudiare potest. 1.

An pater filio in præjudicium ipsius delatam possessionem licite repudiet? 2.

Quale h. l. inter filium & servum sit discrimen? 3.

1 Quamvis Dominus servo delatam bonorum possessionem repudiare possit, *l.* 1. *§.* 3.
2 *ff. de success. edict.* Non tamen Pater in præjudicium filii, ipsi delatam bonorum possessionem repudiare potest, vid. *l. ult. pr. C. de*
3 *bonis quæ liber. & l.* 11. *C. de jure delib.* alia enim ratio Filii, alia Servi. Nam servus non habet spem consequendi illa bona, nisi per manumissionem & liberalitatem Domini; Filius vero etiam morte Patris, secundum votum ejus spem consequendi habet, *l.* 11. *ff. de liber. hered. Instit.* Sic ergo colligitur discrimen inter Patrem & Filium: Filius potest in præjudicium patris Bonorum Possessionem, omittendo tempora agnitionis, nisi hoc faceret in fraudem patris, & hac intentione, ut patri præjudicaret: Sed Pater nec tacite, nec expresse Bonorum Possessionem in præjudicium filii repudiare potest, *Vasq. d. §. bonorum possessio.*, *n.* 15. *& seq. Franc. Barry d. tr. success. lib.* 11. *tit.* 23. *n.* 1. Conf. *Vasq. de success. res.* 2. *l.* 2. *§.* 19. *n.* 62. *& seqq.*

TITULUS XX.

De Collationibus.

L. 1. 7. & Auth. Ex testamento.

SUMMARIA.

Causa impulsiva constitutæ collationis a Prætore. 1.

An jure Codicis facta fuerit collatio & quonam effectu? 2.

Quicquid in testamento testator non ademit, dedisse videtur. 3.

An hodie parente testato mortuo inter liberos collatio locum habeat? & cur, quod liberum est parentibus, uni liberorum plus relinquere quam aliis, modo illi non fraudentur in legitima. 4.

An etiam tacite remissio fieri possit? 6.

Olim eodem tantum, hodie diverso jure succedentes conferunt. 8.

Post-

1 Postquam Praetor Emancipatos liberos cum suis admisit, vidit Praetor suos ita laedi, quia sui acquirebant bona labore suo quaesita Patri; sed Emancipatus aliis sibi retinebant, ideo Praetor Edictum de Collatione fecit, & jussit, ut emancipati quoque sua bona conferrent, *l. 1. pr. ff. h. t. ibique Auctor Sich. ad rubr. h. t. Wesenb. in p. ad hunc tit. ff. Bacchov. in Treutl. vol. 2. disp. 17. th. 1. lit. F.*
2 Sed jure Codicis non fiebat Collatio, nisi aliquis Intestatus mortuus esset, aut testatus quidem, sed sine effectu, dum forte testamentum per posthumum fuit ruptum, *l. 11. hoc tit.* aut contra Tabb. Bonorum Possessio
3 petita, *l. 4. h. tit.* Quod enim Testator in Testamento non ademit, dedisse videtur, *l. 8. §. 7. ff. de pecul. legat.* & non praesumitur
4 mutata voluntas, *l. 22. ff. de probat.* Sed per *Nov. 17. cap. 6.* hodie, si pater testaturus mortuus est, Collatio nihilominus locum habet, cujus rationem assignat Imper. quia incertum est, an pater facti sui oblitus, nullam in Testamento de Collatione datorum mentionem fecerit, an vero mortis angustiis praepeditus non expedierit, nisi pater
5 eandem remiserit vel prohibuerit, quia liberum est parentibus, uni plus relinquere, quam aliis, modo illi non fraudentur in Le-
6 gitima, *l. 8. supr. de inoff. testam.* Ergo remissio etiam tacite fieri potest, *Berl. part. 2. dec. 249. n. 3.* v. g. si Pater in Compensationem dotis primogenitae datae, secundae filiae aliquid praelegaverit, *Carpz. part. 3. Jurispr. const.*
7 *11. def. 24.* alia Exempla tacitae prohibitionis habet *Ant. Fab. lib. 6. Cod. tit. 4. def. 2. Fr. Barry de success. lib. 17. tit. ult.* Et ideo cum iis non sentio, qui verbis disertis expressam semper prohibitionem requirunt, v. gr. Pater dixit filiam suam debere hanc donationem habere praecipuam, quis non diceret prohibitam hic esse collationem? Et ita etiam sentiunt *Molina tr. 2. de J. & J. disp. 238. n. 6. Bacchov. d. l. th. 4. lit. B & C, Perez in hunc titul. n. 6. Du. Richt. hic n. 4.* quamvis
8 autem jure veteri conferrent tantum eodem jure succedentes, puta si succederent vel contra Tabb. Testamenti, vel ab intestato, unde Liberi, *l. pen. §. videamus ff. de bon. poss. contra Tabb. l. 10. ff. de collat. dotis, & h. l. 7.* hodie tamen Collatio inter eos etiam locum habet, qui diverso jure succederent, per *Nov. 18. cap. 16. & auth. Ex testamento h. t.* quae legem hanc primam sequitur *Bart. in d. l. 1 §. Menochius de Collat. qu. 30. Vasq. de success. resol. lib. 2. §. 19. n. 54. Fachin. lib. 5. & 79. Barry d. l. 14. tit. 5. n. 4. Bacchov. d. l. th. 4. lit. E, & F.*

L. Si Pater. 2.

SUMMARIA.

Quaenam dos conferantur & quomodo? 1.
Exemplo illustratur. 2.
Ratio legis. 3.
Filia cum extraneo heres instituta ad collationem dotis non tenetur. 4.

1 Dos conferenda est, nec tantum soluta, sed etiam promissa, *hic & l. 1. §. 1. ff. h. t.* hac ratione ut fratres illius, quae conferre debet, liberentur a necessitate praestandi dotem Marito, ad quod alias obligarentur ut heredes ex promissione defuncti, sed liberantur fra-
2 tres pro portione hereditaria, v. g. si Pater habeat duos filios & unicam filiam, & huic promittat dotis nomine 300. quae non solvit, moritur pater, filia petit dotem, Fratres excipiunt, ipsam debere dotem promissam conferre, aut ut filia fratres, pro besse s. octo unciis per quietantiam liberet. Ratio
3 hujus legis est; quia aequius est, ut ex sua portione dotem habeat filia, quam ut petat a fratre, & postea iterum conferat, *Petri Barbos. in l. si cum dotem 23. §. si pater n. 45. ff.*
4 *sol. matr.* Unde diversum erit, si filia instituatur heres cum extraneo, nam tunc non tenebitur ad Collationem Dotis, ob cessantem rationem, *Jason. in l. si emancipati h. t. n. 20.* ubi pro portione hereditaria confundetur actio competens ex promissione dotis, & pro parte hereditaria coget coheredem ad solutionem dotis promissae, *Barb. d. l.*

L. Pactum. 3.

SUMMARIA.

An pactum filiae, quo accepta dote paternae hereditati renunciat, valeat? 1.
An filia collata dote, non obstante hoc pacto hereditatem paternam recte petat? 2.
Ratio legis. 3.
Jure Can. valet jurata renunciatio. 4.
An etiam liberi renunciantis filiae sint exclusi? 5.
Ex pacto deferendae hereditatis non tantum non exsurgit obligatio instituendi heredem, sed ut contraveniens ad interesse non obligatur. 6.

De obtenta renunciatione, remissive. 7.

1 Pactum filiæ, quo accepta dote paternæ hereditati renunciat, jure non valet, sed fi-
2 lia, non obstante tali Pacto, hereditatem paternam petere potest, collata tamen do-
3 te, vid. *l.* 15. *supr. de pact.* Ratio autem legis, in utilitate publica, ne sexus infirmioris & ætatis imbecillioris homines parvo accepto, futuro magno commodo renunciarent, & spe successionis abjecta Parentem colere
4 negligerent; Sed Jure Can. jurata Renunciatio valet, per *c. quamvis X. de pact.* quod accurate explicatum & tractatum a *Covarru-*
5 *via*, per quod cap. nonnulli volunt, non exclusos esse liberos renunciantis filiæ, sed ab his recedit hic *Alex. num.* 7. eo quod nulla renunciatio hereditatis a filia fiat, quæ non congruam dotem acceperit. Filiam etiam auctis patris post renunciationem bonis posse supplementum legitimæ petere, tradit hic *Alex. num.* 9. de quo alibi dixi. Et hæc,
6 quæ de pactis deferendæ hereditatis passim inculcantur hic & *supra in tit. de pactis*, adeo vera sunt, ut ex tali Pacto, non tantum non exsurgat obligatio instituendi heredem, sed ut contraveniens ad interesse non obligetur, *Carpzov. part.* 3. *const.* 5. *def.* 22.
7 De materia renunciationis maternæ, & sic *de d. c. quamvis* latissime hic agit *Dec. ad h. l. Cothman. vol.* 2. *cons.* 99. *& alii*.

L. Filiæ. 4.

SUMMARIA.

Emancipati filii nihil sibi invicem conferunt. n. 1.
Casus exceptus. 2.
Differentia inter suos & emancipatos in hac materia. 3.
In duabus legi huic derogatur. 4.
Filia quamnam dotem suis & quam emancipatis conferat? 5.
De quanam filia textus hic intelligatur? 6.
De quanam hic agatur dote? 7.

1 Quamvis Emancipati filii alias sibi invi-
2 cem nihil conferant, *l.* 9. *h. t.* Excipitur tamen hic casus; si filia dotem acceperit, quam, si profectitia seu a patre profecta Dos sit, emancipatis conferre tenetur, quia ex causa officii Paterni hoc datum & bona paterna minuit; sed suis liberis, i. e. qui in potestate patris permanserunt, talis filia Dotem Profectitiam & Adventitiam confert. Ratio
3 diversitatis inter Emancipatos & suos hæc est; Quia sui semper sunt in obsequio Parentum, & omnia, certo tamen modo, acquirunt parenti: Ergo majori favore digni sunt. Sed quæ hic de Adventitiis dicta sunt, interpretationem & distinctionem recipiunt, ex *l.* 17. *h. tit.* Vid. *Treutl. & ibi Bac-*
4 *ch. vol.* 2. *disp. th.* 5. *lit.* C. Et sic in duabus huic legi derogatur. I. Quod in *principio legis*, Collatio ad casum intestati vel eversi testamenti restringit lex, nam hodie etiam ex testamento locum habet, per *Auth. ex testamento supr. h. t.* II. Quod Dos Adventitia hic sit conferenda, quæ tamen hodie non confertur, per *l. fin. ff. h. t. Barry d. l.*
5 14. *tit.* 3. *num.* 1. Et hoc itaque in *hac lege quarta* deciditur, quod Filia utramque dotem suis, sed Profectitiam tantum aliis emancipatis conferre teneatur. Et quamvis alias Emancipati sibi non conferant, excipitur tamen hic Dos Profectitia, quæ ex necessitate vel ex pietate paterna datur, *Bacch. in*
6 *Treutl. d. disp.* 17. *th.* 5. *lit.* C. Et quamvis dubium sit, an de emancipata filia, an vero de ea, quæ in patris potestate tempore mortis fuerit, ac *Alexand.* nec non *Decius* de sua hanc legem videatur intelligere, *Bacch.* tamen *d. l.* de emancipata intelligit, & putat, Non hic decidi quæstionem. Quam dotem suæ conferant suis, vel Emancipatis, sed id ex aliis textibus sumendum, & quidem ex *l.* 1. §. *si sub* 7. *ff. de collat. dotis*, Petrus Barbosa *ad l.* 2. §. *quod si in patria*
7 *num.* 22. *ff. sol. matrim.* intelligit hanc legem de dote adventitia tali, quæ quidem origine est profectitia, sed exitu & in effectu adventitia, v. g. si pater dedit dotem, ut in solidum esset filiæ, vel propter merita filiæ.

L. Dotis. 5. & Auth. Quod locum.

SUMMARIA.

Soror dotem etiam marito datam fratribus in potestate existentibus conferat. 1.
Quomodo conferre istam possit quam nec a marito petere possit? 2.
Res ipsa est conferenda, nec æstimatio sufficit. 3.
Casus ab hac regula excepti. 4.
In dote numerata consumta quid juris? 5.
Quando uxori culpa in non erigendo possit imputari? 6.

Ex

Ea etiam in collationem veniunt, quæ culpa nostra sunt amissa. 7.
Studiosus pecuniam ad studia missam male prodigens conferre tenetur. 8.
Sive sit minorennis, sive non. 9.

1 Soror Dotem confert fratribus, qui in potestate patris manserunt, etiam si Dos data marito, & nec dum (constante quippe ma-
2 trimonio) competat repetitio dotis. Sed *quomodo uxor potest conferre dotem sibi non datam & quam nec a marito petere potest?* Respond. Tantum ex bonis paternis potest remittere, quantum in dotem maritus accepit *hic & l. 1. § 12. ff. h. t.* Et sic imputat totam dotem in portionem suam hereditariam. Et sic mulier constante matrimonio dotem debet conferre non realiter, sed tantum remittendo in bonis paternis, quantum erat conferendum, *Cujac. ad h. tit. tom. 3. pag. mihi 670. Carpzov. p. 3. jurispr. const. 11.*
3 *def.* 14. Colligitur ex *hac leg.* Rem ipsam regulariter conferendam esse, nec sufficere, si ejus æstimatio conferatur, per *l. 1. pr. ff. h. t. & l. 2. §. 2. de reb. cred.* nam si æstimatio posset regulariter conferri, non esset id hic speciale in dote marito data nondum restituta. Et sic sentiunt *Valascus de partit. c. 14.*
4 *num. 2. Fr. Barry d. l. 14. tit. 3. num. 6.* ubi nonnullos casus excipit: 1. est in *hac lege*: 2. In libris Scholarium: 3. In re alienata, quæ conferri debebat: 4. In re æstimata in dotem data, quo casu respicietur ea æstimatio, quæ fuit tempore mortis patris, *Afflictus decis. 247. Modest. Pist. quæst. 152. num.*
5 *5. Carpzov. d. const. 11. def. 14.* Licet in dote numerata consumta aliud statuat *Barry d. l. 7.* quod tamen superius dictum, scilicet mulierem debere tantum remittere in bonis paternis, quantum in dotem accepit, id hoc tamen limitatur in *auth. subjecta*; Nisi maritus non sit solvendo, & nulla uxori possit imputari culpa, cur marito ad inopiam vergente, dotem non exigerit, *l. 29. supr. de jure dot.* & hoc casu nuda actio confertur, *Car-*
6 *pzov. p. 3. const. 11. def. 14.* Sed *Quando potest uxori imputari culpa in non exigendo?* Resp. Si in ipsius facultate fuit dotem exigere, v. g. Si 1. Filia nupta sui juris sit, (ut hodie de consuetudine semper,) & legitimæ ætatis: aut 2. Si filiafam. quidem sit, sed ei a Patre data facultas, ut exigeret: aut 3. Dos aliunde quam a patre profecta: aut 4. a Patre quidem profecta, sed magnæ sit quantitatis per *hanc Auth.* quo casu tamen interpellandus pater, & eo negante & cunctante filia sola aget, *Dn. Richter. hic num. 24.* magnam autem dotem ex arbitrio judicis æstimandam esse tradunt communiter *DD.* E. g. dotem mille florenorum satis magnam esse tradunt *DD.* quos refert *Frickmannus vol. 1. cons. 4. num. 52.* Vid. *Afflict. d. disp. 247. Escobar de ratiocin. t. 2. cap. 18.*
7 *Barry d. t. 3. num. 7.* Collige: Ea etiam in collationem venire, quæ culpa nostra amissa
8 sunt, v. g. si Studiosus pecuniam ad studia missam male prodegerit, *Br. hic, Gilken. hic n. 9. Alex. ad Auth. hanc num. 8. Hartm. Pist. part. 1. quæst. 19. num. 6. Carpzov. pa. t. 3. const. 11. def. 18. in fin.* Et hæ impensæ male dilapidatæ, abusive, & male expensæ studiorum melius expensæ luxus & luxuriæ dicuntur, *Bacch. d. th. 5. lit. H*, de quo etiam ad hanc
9 Authent. prolixe agit *Gilkenius*. Nec hic distinguo inter ætatem. Nam quod de minorenne uxore dicitur, quod tunc ob culpam amissa dote teneatur eam conferre, locum habet in culpa omissionis. Sed hoc ad juvenem patrias pecunias turpiter dilapidantem accommodare non licet, qui, licet minor, scit tamen & scire debet, ad quem finem pater pecunias transmiserit, ideoque in dolo est, & ei parci non debet. Et iniquissimum est, ut fratres & sorores in effectu ex parte de suo solvere teneantur, quod hic putativus Studiosus turpiter perdidit.

L. 6. 13. & 15.

SUMMARIA.

Emancipatum quænam bona conferat? num. 1. 3. 4. 9.
In Falcidia computanda tempus mortis attenditur. 2.
Obligatio cum conditione facta ante ejus impletionem nulla est. 3.
Cautela filii. 4.
An illa subsistat? 5.
Discrimen inter bona profectitia, & ea, quæ tantum sunt in peculio. 6.
An simplex donatio filiofam. facta, quæ statim non valet, sed morte confirmatur, conferenda sit? 7. 10.
Sensus vocabuli donationis *hoc loco.* 8.

1 Emancipatus tantum tenetur conferre bona, quæ habuit tempore mortis Paternæ, ære alieno deducto. Ratio in *l. 39. de verb. signif.*

Anuff. quæ autem post mortem patris acquiruntur, non conferuntur, *Caporta de collat.*
2 *c. 4. num. 48. Barry d. l.* Ratio autem legis est, quia in Falcidia etiam computanda tempus mortis attendimus, *l. in quantitate 73. ff. ad leg. Falcid.* & legitima liberorum, *l. 6. supr. de inoff. test.* Et ea tantum acquisivisset Patri, quæ, si in potestate mansisset, tempore mortis paternæ jam acquisita fuissent. Post mortem autem Patris acquisita non conferuntur, *l. 13. & 15. h. t.* nisi sub conditione ante mortem patris per contractum fuerint
3 promissa, *l. 2. §. 3. ff. h. t.* Quamvis enim ante conditionem impletam nulla sit obligatio, *l. 213. de verb. sign.* Jus tamen ab initio quæsitum est, ideo secus in legatis Conditiona-
4 libus, *l. 16. de reg. jur.* Et hinc cautelam nonnulli tradunt, ut Filius ea quæ a Patre accepit, alienet, & filiæ in dotem det, quam tamen Cautelam sine fraude esse debere, tradunt, *Cepoll. cautel. 16. & Barry d. tit. 3.*
5 *num. 7.* Sed non puto hanc Cautelam subsistere, nam alienatis etiam bonis titulo oneroso, quæ conferenda erant, collatio non
6 excludetur, quia locupletior redditus. Sed hoc loco discrimen constituendum, inter profectitia, quæ acquiruntur filiæ vel filio, & inter ea, quæ tantum sunt in Peculio, nam quæ propria efficiuntur filiæ, proprie conferuntur, quam una cum ceteris bonis parentis, a quibus nunquam separatum fuit, dividitur, & de his vox *collationis* impropriè accipitur, per *l. 12. h. t. Molin. de J. & J.*
7 *tract. 2. disp. 237. num. 9.* Sed quæritur hic, *An simplex donatio filiofamilias facta, quæ statim non valet, sed morte confirmatur, conferenda sit?* Quod videtur affirmandum per *l. 13.* Sed communiter Negatur, per *l. 18. supr. fam. ercisc. & l. 2. supr. de inoffic. donat.*
8 Ideo vocabulum *donationis* hic de concessione in peculium explicandum est, ut in *l. 31. §. 2. ff. de donat. & l. 37. §. 1. de acquir. rer. domin. Michalorius de fratribus lib. 1. c. 17. num. 10. Bacch. in Trentl. vol. 2. disp. 27. disp. 5. lit. G.* Dixi me loqui de Donatione, quæ
9 filiofamilias facta est, nam de ea quæ Emancipato facta est, non est dubium, eam conferendam, *Fachin. lib. 5. cap. 80. Valascus d. c. 13. num. 88. Barry d. l. 14. tit. 4. num. 3.* Dixi etiam, quæ ab initio invalida est, nam si valida statim fit, ea omnino conferenda,
10 *Fach. lib. 6. c. 64. & Barry d. l.* quod autem donatio simplex, quæ morte confirmatur, non sit conferenda, apparet ex *l. pen.*

§. 1. & ubi specialiter ... quo conferunt, & donatio hic æquiparatur Legatis. Et ita sentit *Fachin. d. l. 5. c. 7. Valascus in tr. de dote collat. num. 21. Trentl. d. disp. th. 5. lit. G. Petr. Greg. lib. 28. tit. 9. Covarr. ad c. Raynutius §. 2. N. de testament. Molin. disp. Judicium ... num. 7.* alias limitationes *in d. l. pen.*

L. Si Soror. 8.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Et fraus sororis & imperitia fratris formam jurisdictionis in collatione facienda mutare non possunt. 2.
Collatio in divisione hæreditatis omissa officio judicis potest fieri. 3.
An quandocunque verba legis ad judicem referuntur, ejus officium insinuetur? 4.

1 Si, Collatione dotis de errore vel fraude non facta, bona sunt extrajudicialiter vel judicialiter divisa, officium judicis erit denuo, auditis partibus, Sororem ad collationem dotis compellere, quia dos conferenda pars hæreditatis esse videtur *vid. supr. l. 1. fam. ercisc.*
2 Et fraus Sororis, & imperitia Fratris jurisdictionis formam in collatione facienda mutare non potest, *l. 20. ff. famil. ercisc.*
3 Colligunt, Collationem, in divisione hereditatis omissam, officio judicis fieri posse, quia
4 verba legis referuntur ad judicem. Quandocunque autem verba legis ad judicem referuntur, officium judicis insinuari, tradunt hic DD. quod limitat hic *Decius*: si verba impersonalia, si executionem respiciunt ...

L. Si Emancipati. 9.

SUMMARIA.

Emancipatus nihil confert emancipato. 1.
Limitatur. 2.
An lex hæc recte a DD. ad donationem simplicem restringatur? 3.
Suo confert emancipatus. 4.
Quatenus & in quibusnam casibus jure nostro collatio locum habeat? 5.
Quid juris hodie circa emancipatum & ab emancipato conferat? 6.
Qui semel in potestate fuit, nec emancipationem probat, adhuc in ea esse præsumitur. 7.

Eman-

1 Emancipatus emancipato nihil confert, quia alter alteri nullum affert incommodum, nec alter altero plus juris habet in bonis Pater-
2 nis, *Auth. in l. 1. ff. h. t. num.* 3. Exceptio habetur in *l. 7. h. t.* in Dote & Donatione
3 propter nuptias, & ideo *hanc legem DD.* re-
4 ste ad donationem simplicem restringunt.
5 Sed Emancipatus confert suo. Notandum hic: Jure nostro Collationem locum non habere, nisi inter Descendentes, quando Ascendentibus succedunt, & quidem inter illos descendentes, qui legitimam petere possunt, quod *hic Glossa & DD.* pluribus persequuntur. Unde si filius instituatur heres, & ex eodem filio Nepos, quia hic vivente Patre nullam petere potest legitimam in bonis Avi, ideo inter hos nulla Collatio, *Mol. disp.* 237.
6 *num.* 5. Sed hoc Quaeritur: *An hodie emancipatu conferat?* Quod nonnulli probare volunt ex *l.* 17. *h. t.* Sed quicquid fit de *d. l.* 17. puto sententiam illam non esse iniquam; quia Imperator aequalitatem inter liberos tueri voluit, & in usu Fori non videmus distingui inter suos & emancipatos, & ista statuunt *Cagnol. ad hanc l. num.* 155. *& seqq. & Nemans. de collat. c. 2. n. 4. Valasc. de partit. c.* 12. *num.* 15. *& seqq. Barry d. tit.* 1. *num.* 1. licet neget *Fachin. lib.* 5. *c.* 77. *& Saporta ad*
7 *tract. c.* 4. *num.* 56. Ex verbis textus (probatum fuerit) colligunt *DD.* quod si quis semel fuerit sub potestate patria, quod tunc praesumatur esse adhuc, nisi emancipationem probaverit, & ideo licet se pro sui juris homine gerat, non relevabit haec quasi possessio libertatis a probando, quia huic quasi possessioni obstat praesumtio juris, *Petr. Barb. ad l. Titia n.* 13. *& seq. ff. sol. matrim.*

L. A patre. 10. & L. Filiam. 16.

SUMMARIA.

An ea, quae filiae in Codicillis relicta, conferri debeant? 1. 2.
Ad obst. Nov. 18. *respondetur.* 3.
Quid si legata pater vivus dederit, anne tunc a filia conferantur? 4.
Filia dote contenta non tenetur adire hereditatem, sed potest dicere, se nolle esse heredem patris. 5.
Quicunque non heredis titulo succedit, ea, quae singulari titulo acquirit, conferre non obligatur. 6.

1 Filia ad collationem urgeri non potest in iis, quae in Codicillis relicta accepit. Ratio in *l.* 10. *h. t.* quod hoc extero jure capiat, i. e. ut extranea, cum hoc emolumentum non consequatur, ut filia jure successionis ab intestato, sed ut extranea, per expressam patris voluntatem, si enim legato aliquo contenta est filia, nec vult adire paternam hereditatem, non opus habet Collatione.
2 Notetur ergo Regula; Quod ea, quae in Codicillis, ut legata vel fideicommissa singulari relicta sunt, in collationem non veniant;
3 Nec obstat *Nov.* 18. Ea enim, quae olim non conferebantur per eam *Nov.* non subjiciuntur collationi, sed tantum causa intestati ad causam testati extenditur. Dotem autem omnino confert, *l.* 16. *h. t.* quia hanc
4 accepit ut Filia. Sed Quaeritur: *Quid si Pater vivus legata dederit, anne tunc conferentur?* Quod affirmant nonnulli, quia tunc in donationem inter vivos transiit. Sed rectius hoc negatur, quia non sit donatio inter vivos, *arg. l.* 29. *ff. ad leg. Falcid. Barry d. tit.* 4.
5 *num.* 1. Probatur ex *his legibus*, Filiam dote contentam non teneri adire hereditatem, sed posse dicere, se nolle esse heredem patris, ut ex *hac lege & l.* 4. *ff. de collat. dotis*, *Auth. in l. fin. ff. de collat. dot. num.* 1. 2. probat *Jacob. Schepliz. de consuet. March. p.* 3. *tit.* 3. §. 13. *num.* 25. *& Dn.*
6 *Carpzov. dec.* 166. quicunque ergo non titulo heredis succedit, non tenetur conferre, si aliquid titulo singulari capiat, *Nemans. de tract. cap.* 1. *num.* 4.

L. Posthumo. 11.

SUMMARIA.

Posthumi non sui heredes. 1.
An emancipati etiam posthumis bona sua & quaenam conferant? 2.
Posthumus in commodis pro jam nato habetur. 3.
Nolenti conferre denegatur actio. 4.
Actiones istae quaenam? 5.

1 Quamvis Posthumi non sint sui heredes, §. 2. *Inst. de hered. qual.* & Emancipati suis tantum conferant, *l.* 1. *ff. h. t. ibique Auth. n.* 3. quia tamen eadem suorum & posthumorum ratio est, si posthumus rumpat testamentum, & emancipatus
2 petat bonorum possessionem unde liberi, hic posthumo merito confert sua bona post emanci-
3 pationem acquisita, quia posthumus in commodis pro jam nato habetur tempore mor-

tis paternæ, *l. qui in utero ff. de stat. homin.*
4 Nota bene; Nolenti conferre, denegari actionem, *hic & l. seq. & l.* 1. §. 10. *&* 13. *ff. h. t.*
5 Quæ actiones sunt: Petitio Hereditatis, Bonorum Possessio contra Tabulas, Querela, &c.

L. Filiæ. 12.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Peculium Castrense & legatum non conferuntur. 1.
An aliud peculium paganum? 3.
Collatio proprie eorum est bonorum, quæ sunt conferentis propria. 4.
Filius habens peculium profectitium, mortuo patre, an retinere possit nec conferre debeat. 5.
Quid si peculium illud sit consumtum ac extinctum. 6.

1 Reliquit quidam Filiam & duos Filios, Filia accepit dotem, Filiorum alter habet Peculium Castrense, alteri pater quid in codicillis legavit, hic dicitur filiam debere dotem fratribus suis conferre, imo debere collationem dotis offerre, ne ei dene-
2 gentur actiones hereditariæ; filios vero peculium Castrense & legatum conferre non teneri, ratio in *l.* 10. *h. t.* Quia filii habent hæc titulo & jure singulari, ut quilibet extranei. Nota, Peculium Castrense *Auct. in l.* 1. *ff. h. t. num.* 17. & Legatum non conferri, de his ad *l.* 10. actum, de illis ad *l.*
3 *fin.* Sed aliud peculium paganum tenetur in divisionem hereditatis, ut ita loquar, conferre, si adhuc extet, unde apparet Peculium profectitium non conferri, nam morte patris desinit esse peculium, & ceteris bonis paternis adglutinatur, & dividitur ubicun-
4 que ea bona reperiantur, proprie vero Collatio est eorum bonorum, quæ sunt propria conferentis, *Cuj. ad hunc tit. p.* 674. *Molin. de J. & J. disp.* 237. *num.* 9. cujus rei effectus
5 est in eo; filiusfamilias habet Peculium Profectitium, mortuo patre, Filius id vult retinere & a parentis hereditate abstinere, Quæritur: *An possit?* Videtur quod sic, quia filia dote contenta potest abstinere ab hereditate; Sed negatur: Quia hæc non est Collatio, sed bonorum paternorum restitutio, acervus ille bonorum paternorum inter liberos dividatur, *Gl. hic* in verb. *non possunt,*
6 *Gl. in l. certum C. famil. ercisc. Molin. d. l.* Sed quid, si peculium profectitium sit compositum ac extinctum? Resp. Si sine culpa filii periit, nec in ejus utilitatem conversum, tunc non est conferendum, juxta *Alex. hic in fine.* Sed si culpa filii periit vel utiliter consumptum, tunc eatenus, quatenus locupletior redditus, conferre debet.

L. Si Maritus. 14.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
An amita adhuc dotem fratris sui filio conferre teneatur? 2.
Jus conferendi transit in heredem active & passive. 3.
An etiam ad heredem extraneum. 4.

1 Reliquit aliquis filium & filiam, filius successit patri ab intestato, & vult etiam admittere sororem suam, si ea conferat dotem, quod hæc recusat, interim filius moritur relicto filiolo herede, contra quem agit Ami-
2 ta ejus judicio Familiæ Erciscundæ; Quæritur, *An amita adhuc dotem conferre teneatur fratris sui filio?* Quod affirm. ut hæc necessitas etiam ad heredem transeat, *l.* 2. *pr. h.*
3 *t.* Sic ergo jus conferendi transit in heredem active & passive, *Fachin. lib.* 5. *cap.* 80.
4 *concl.* 13. Et hic transit ad heredem etiam extraneum, *Petr. Gregor. lib.* 46. *syntagm. tit.* 8. *num.* 26. *Simon de Pratis de int. ult. volunt. lib.* 3. *inter.* 1. *dub.* 5. *fol.* 4. *num.* 40. quos allegat *Barry d. lib.* 14. *tit.* 1. *num.* 4.

L. Ut Liberis. 17.

SUMMARIA.

Emendantur hic jura aliquot vetera. 1.
An donatio propter nuptias exemplo dotis sit conferenda. 2.
Donatio hæc est ejusdem rationis cum dote, & easdem limitationes recipit. 3.
Omnis donatio ob causam quæ simplex non est, debet conferri. 4.
Dos tam a patre & avo paterno, quam a matre & aliis ascendentibus data, seu profecta in successione matris conferatur. n. 5. 6.
In successione æqualitas observatur. 7.
Quoties collationem petens incommodo afficitur, toties quoque locum habet collatio. 8.
Hodie in collationem venit, quicquid non est prohibitum. 9.

Inter ascendentes, quo jure succedant, non attenditur. 10.

1 Hæc constitutio aliquot jura vetera emen-
2 dat: Nam 1. Donationem propter nuptias exemplo dotis conferendam esse constituit, quia & hæc donatio ex causa est, *Auct. ad*
3 *rubr. ff. de collat. dot. num.* 1. *& seqq.* Est enim hæc donatio ejusdem rationis cum dote, & easdem limitationes recipit. *Nemaus. qu.* 11.
4 Et ideo omnis donatio ob causam, quæ simplex non est, debet conferri, *Mol. disp.* 238. *num.* 3.: 2. Ut emancipati sibi invicem conferant. Sed hoc dubium est, an ex hac lege probari possit, cum ad alias leges se
5 referat: 3. Ut dos non tantum a Patre data, aut Avo Paterno, sed etiam a Matre aut aliis ascendentibus data conferatur, quando Matri succeditur, *Auct. in d. rubr. de collat. dot. num.* 2. quia profectitia hic dos dicitur, ratione ejus, cui succeditur, & si quando matri succeditur, ab hac profecta Dos profectitia est, *Barry d. l.* 14. *tit.* 3. *n.* 2.: 4. Ut
6 dos, quæ a patre aut matre, aliisve ascendentibus profecta conferatur, quorum om-
7 nium ratio, est ut in successione æqualitas observetur, *l.* 1. *pr. ff. de coll. Hart. Pist. p.* 1. *qu.* 19. *num.* 5. *Carpz. p.* 3. *const.* 11. *def.* 23.
8 Et quia toties locum habet Collatio, quoties incommodo afficitur is, qui collationem petit, *l.* 1. *§. paterfilium* 4. *l.* 10. *pr. ff. h. t.*
9 Et hodie igitur in collationem veniet, quicquid non est prohibitum, cum *Ant. Fabro*
10 *Carpzov. d. const.* 11. *def.* 34. Ex hac Lege etiam probatur, inter ascendentes non attendi, quo jure succedant, ut contra *Baldum cum aliis* tradit *Michalorius de fratribus l.* 1. *c.* 16. *per totum*.

L. Liberos. 18.

SUMMARIUM.

Sensus legis.

Quocunque jure vel modo quis sui juris efficiatur, sive per Emancipationem, sive per Rescriptum, sive per dignitatem, conferre suis fratribus tenetur.

L. Illam. 19. & Auth. Quæ tertiæ.

SUMMARIA.

Nepotes ex filio & filia quomodo avo succedant? 1.
An hi nepotes sibi invicem conferre teneantur? 2.
An nepos dotem, quam matri suæ dedit, conferat? 3.
An nepotes soli existentes jure repræsentationis, an proprio jure conferre teneantur? 5.

1 Habebat quis Filium & Filiam, & ex utroque præmortuo Nepotem, Quæritur: *Quomodo hi Nepotes Avo succedant?* Resp. Nepotem ex filia succedere Avo, cum deminutione tertiæ partis, *§. pen. Inst. de success. ab intest. & l.* 9. *C. de suis & legit. hered.* sed hæc diminutio Trientis per *Nov.* 18. *cap.* 4. est sublata, ita ut hodie Nepotes ex filio & filia æqualiter Avo succedant, sive ex filia, sive ex filio nepotes descendant, sive ab intestato succedant, sive testamento facto quidam præteriti, *Dn. Richter. hic num.*
2 8. *& seq.* Sed porro Quæritur: *An hi Nepotes sibi invicem conferre teneantur, cum de eo hactenus nihil constitutum?* Sed Justinianus illis Personis collationem injungit, ut
3 servetur æqualitas. Et ex *§. ult. hujus legis* probatur eorum sententia, qui statuunt, Nepotem debere conferre dotem matri suæ datam, quia expresse hic dicitur, Nepotes dotem vel donationem propter Nuptias parentum in successionem avi debere conferre, & ita sentiunt *Thesaur. dec.* 237. *num.* 3. *&* 6. *Rauchbar. p.* 2. *qu.* 18. & quos allegat *Carpzov. part.* 3. *constit.* 11. *def.* 31. *& Fachin. lib.* 5. *cap.* 78. *Valascus d. c.* 12. *num.* 52. *Barry*
4 *d. l.* 14. *tit.* 4. *num.* 5. Sed si soli nepotes sint, an illi jure repræsentationis, an proprio jure conferre tenebuntur? Et videtur mihi jure repræsentationis collatio fieri debere, Conf. *P. Barbos. in l. post dotem num.* 52. *& seq. ff. sol. matr. ex l. illam* 19. nonnulli voluerunt probare, aviam repræsentare filiam, quod absurdum esse dicit *Cephalus cons.* 663. *num.* 20. *& seq.*

L. Illud. 20.

SUMMARIA.

Omnia inter vivos data, quæ in legitimam seu quartam imputantur, jus quoque collationis admittunt. 1.
Militia quidnam sit h. l.? 2.
In collatione attendendum est, non quanti valuerit res cum emeretur, sed quanti valeat tempore collationis. 3.

Di-

Distinguitur inter vendibilia & transmissibilia officia & non vendibilia. 4.
Circa militiam subdistinguitur. 5.
In quonam discrimen? 6.
Superior regula limitatur. 7.
Specialis casus, quo donatio simplex soleat conferri. 8.
Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis. 9.
An huic regulæ per Nov. 18. cap. 6. *abrogetur.* 10.
Inter liberos, ut æqualitas servetur, an ea etiam, quæ alias non conferuntur, conferri debeant. 11.
An uxor ex statuto marito succedens liberis & hi illi conferre teneantur. 12.

1 Omnia, quæ inter vivos data (nam in relictis hæc regula falleret) quæ in quartam seu legitimam imputantur, ea etiam
2 jus collationis admittunt, v. g. Militia, quæ hoc loco significat officium venale, & ordinarios & certos reditus habens, ex quo lucrum quæsitum, nec castrensis nec quasi castrensis peculii loco est, Vid. *Molin. disp.* 241. *Barry d. l.* 14. *tit.* 4. *num.* 17. *Valasc. de part. c.* 13. *n.* 60. *Bacch. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 17. *th.* 5. *lit. H*, & hoc loco æstimatur pretium militiæ tempore mortis ejus, cui suc-
3 ceditur, unde notant: In Collatione attendendum esse, non quanti valuerit res cum emeretur, sed quanti valeat tempore colla-
4 tionis. Et quidem distingui solet etiam inter vendibilia, atque transmissibilia officia &
5 non vendibilia; deinde illo casu subdistinguitur, utrum militia a parente sit emta & tradita filio, & tunc æstimatio officii, quæ tempore mortis reperitur, conferenda; aut vero pecunia data filio ad emendam, & tunc hæc pecunia tantum conferenda, *Cov. lib.* 3. *resol. c.* 19. *num.* 4. *& seqq. Ant. Gomez. ad leg. Tauri* 29. *n.* 21. *Molin. disp.* 241. *num.*
6 3. Discrimen est in eo; Quod priori casu, quanti officium fuit emtum, sed quanti reputatur valere, secundum reditus, qui ex eo percipiuntur, & debet æstimatio fieri juxta tempus mortis, *Valasc. d. c.* 13. *n.* 61. *Garsias de expens. c.* 4. *num.* 14. *Barry d. l.* 14.
7 *tit.* 4. *num.* 19. Sed Regula superior limitatur in iis liberis, qui injuste exheredati, legitimam suam petunt per querelam, cum eo enim mitius agendum, qui nihil præter quartam accepit, ad eum effectum, ut excludatur a querela, quam cum eo, qui succedit ab intestato, Vid. *Bacch. d. disp. th. ult. lit. A.*

8 §. 1. Est specialis Casus, quo donatio simplex confertur, quando sc. aliis liberis quidem dos vel donatio propter Nuptias data est, (quam conferre omnino oportet) dum si alteri simplex donatio facta sit, is fratribus, sororibusve dotem vel donationem propter Nuptias conferentibus, simplicem quoque donationem conferre tenetur, quia alias emergeret inæqualitas, præter hunc autem casum donatio simplex non confertur:
9 Quia Exceptio firmat regulam in casibus
10 non exceptis, quod nec abrogatur *Nov.* 18. *cap.* 6. ubi non agitur de bonis conferendis, sed quod collatio etiam in causa testati lo-
11 cum habeat. Collige ergo *ex hoc* §. ut servetur æqualitas inter liberos, ea etiam conferri, quæ alias non conferuntur, *Hart. Pist. p.* 1. *q.* 19. *num.* 10. *Carpz. p.* 3. *const.* 1. *def.* 25. An etiam baptismalia (*Pathengeld*) conferuntur? *in l.* 1. *ff. h. t. num.* 23. Et *ex hoc* §. Communiter probant sententiam supra propositam, quod donationes factæ a patre liberis in potestate constitutis, non conferantur, quia non nisi morte confirmentur, & sic sint instar relictorum & legatorum, quæ non conferuntur, quod limitare solent *ex hoc* §. it. si donationem sequatur emancipatio, nam sic donatio non per mortem, sed per emancipationem confirmatur, item limitant, nisi suo & emancipato filio simul donet, sic etiam fructus ante confirmationem a filio perceptos conferri debere volunt, de quibus limitationibus, *Michalorius de fratribus l.* 1. *cap.* 17. *Fachin. l.* 6. *cap.* 64.
12 *& multi alii*. Et exinde probabilis redditur sententia eorum, qui statuunt, Quando ex statuto mulier succedit marito, quod tunc mater liberis, & hi illi conferre teneantur, licet alias inter descendentes collatio tantum locum habeat, *Kohl. ad const. March. q.* 13. *Dn. Carpz. d. const.* 11. *def.* 28. *Scheplitz. in cons. March. p.* 3. *tit.* 3. §. 13. *num.* 1. *& seq.*

L. Ut nemini. ult.

SUMMARIA.

Bona liberorum adventitia quoad proprietatem liberis, quoad usumfructum parentibus acquiruntur. 1.
An hæc bona conferenda sint? 2.
Sola profectitia conferuntur. 3.

Profectitia sunt duplicia, alia vere, alia quasi. 4.
Ea tantum conferuntur, quæ habentur ab eo, cui succeditur. 5.
Profectitia iterum vel sunt in peculio, vel filii propria. 6.
Quænam inter hæc conferantur. 7.
Collatio hodierna. 8.
Quæ a Principe intuitu patris sunt donata, ad castrensia pertinent. 9.

1 Bona liberorum Adventitia, i. e. quæ aliunde, quam a patre ad liberos pervenerunt, quoad proprietatem liberis, quoad usumfructum parentibus acquiruntur, §. 2. *Inst. per quas person. &c. & l. 6. C. de bon. quæ liber.*
2 *&c. Auct. in l. fin. ff. de hered. petit. n.* 4. Et hæc bona Advenientia ad exemplum bonorum Castrensium conferenda non sunt, *Auct.*
3 *in l. 1. ff. h. t. n.* 19. Unde probatur: sola pro-
4 fectitia conferri. Profectitia vero sunt duplicia, vere vel quasi. Vere sunt, quæ provenere a Parente seu patre vel intuitu Patris data. Quasi sunt, quæ a matre data, vel alia adscendente persona, cui succedere quis
5 vult. In utroque locum habet Collatio. Et sic ea tantum conferuntur, quæ habentur ab eo, cui succeditur, *Vasq. lib. 2. de success. resol.* §. 19. *n.* 24. & ideo si Patri succedatur, quæ a matre filius habet, non conferet, *Fachin. lib. 5. c.* 83. *Fr. de Barry de success. d. l.* 14. *tit.* 3. *n.* 2. Et si hanc legem etiam ad emancipatos pertinere certum est per tradita
6 *Fachin. l. 7. cap.* 65. Sed quia Profectitia proprie dicta duplicia sunt, nam alia sunt in Peculio tantum, quorum proprietas non est filii; alia vero sunt filii propria, ut dos & donatio propter Nuptias, propter officium,
7 seu militiam; ideo in his tantum Collatio; illa non tam conferuntur, quam communia
8 sunt, & inter omnes dividenda. Exinde videmus, pauca bona esse hodie conferenda, nam Castrensia, quasi Castrensia, Adventitia, quæ aliunde quam ab eo, cui succedere volunt, profecta, non conferuntur, & sic si Matri succedatur, filia autem habeat Dotem a patre, hanc dotem non conferet, quia licet dos hæc sit in se Profectitia, respectu hujus successionis est Adventitia, quia non
9 est a matre profecta. Ad Castrensia autem pertinent ea, quæ a Principe etiam intuitu patris sunt donata, *Valascus de partit. c.* 3. *n.* 178. *Barry d. tit.* 3. *n.* 3. *in fin.*

TITULUS XXI.

De testamento militis.

L. Frater. 1. & L. Miles. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Miles pro parte testatus & pro parte intestatus decedere potest. 2.
An bona Castrensia militis ad legitimum heredem pertineant? 3.
In testamento militis sola voluntas attenditur, & conjecturis locus est. 4.
Militi in quibusdam bonis alius ex testamento, alius ab intestato succedere potest. 5.
Regula l. 7. ff. de reg. jur. *magis in subtilitate juris civilis, quam ratione juris naturalis fundata est.* 6.
In militis testamento jus accrescendi non procedit. 7.
Voluntas militis pro solemnitate sufficit, modo illa probetur vel testibus, vel alio modo. 8.

1 Miles Fratrem heredem instituit in Bonis non Castrensibus, sed Paganicis. In Castrensibus autem instituit extraneum heredem. Quæritur: *An jure accrescendi* (si extraneus repudiet hereditatem) *pertineant ad fratrem etiam bona Castrensia?* Quod Neg.
2 Quia Regula illa, Quod aliquis testatus & intestatus decedere non possit, *l. jus nostrum de reg. jur.* in Milite locum non habet, *Auctor in l. 1. ff. h. t. n.* 4. Idem si in Castrensibus ne-
3 minem instituit, *l.* 2. Nam utroque casu bona Castrensia ad Legitimum heredem pertinebunt, nec interest, utrum initio neminem instituerit miles, an vero institutus repudiaverit, nisi contraria esset voluntas Militis;
4 *l.* 37. *ff. h. t.* Notetur ergo *ex hac lege.* In testamento Militis solam attendi ejus voluntatem, *Card. Mantic. de conject. ult. volunt. l. 6. tit. 1. n.* 4. *Carpzov. part.* 3. *Jurispr. const.* 2. *def.* 5. & sic conjecturæ etiam locum habebunt in testamento Militis, prout ex hac Re-
5 gula probat *Mant. d. t. 1. n.* 6. Collige: Quod militi in quibusdam bonis alius ex testamento, alius ab intestato succedere possit, *Carpz.*
6 *d. l.* Et sic regula in *l. 7. ff. de reg. jur.* quæ potius in subtilitate juris civilis, quam in ratione juris naturalis fundata, in hoc te-
7 stamento locum non habet, nec hic locum habet Jus Adcrescendi, *l. 6. ff. h. t. ibique Auctor*

Ebr n. 2. & in l. 37. h. t. per tot. Donell. lib. 6. c. 28. Mant. d. l. n. 16. Menoch. l. 4. præs. 48.
8 *in fin. Carpz. d. l.* Collige etiam: Voluntatem militis sufficere pro solemnitate, *Auct. in rubr. ff. h. t. n. 2. & in l. 40. eod. n. 1.* modo illa probetur, vel testibus, vel alio modo, *Auct. in d. l. 40. ff. h. t.* ubi etiam qui præcise testes requirantur, *Vasq. de succ. creat. §. 24. n. 15. Barry l. 1. tit. 5. n. 1.*

L. Quanquam. 3.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quando non apparet vel saltem ex conjecturis, quod cum privilegio militari voluerit testari miles, jure communi testari velle præsumitur. 2.
Quomodo hoc appareat? 3.
Quando testamentum potuit valere jure communi & militari, neque conjectura aut ratio voluntatis nos alio vocet, præsumendum est, militem potius jure communi voluisse. 4.

1 Miles filiam ex duabus unciis, & uxorem in una uncia heredes instituit, de reliquis unciis nihil disponit. Quæritur: *Ad quem reliquæ unciæ pertineant?* Videtur ad heredem legitimum ob *l. 2. præced.* Sed Neg. quia in his tribus unciis totam complexus est hereditatem, quod facere potuit, §. 5. *Inst. de hered. Inst.* aliud ergo, si ex fundo instituat heredem, ubi aliqua ad heredem legitimum per-
2 tinent, per *d. l. 2.* Unde colligo: Quando non apparet, saltem ex conjecturis, quod cum privilegio militari voluerit testari miles,
3 præsumitur Jure communi testari velle, nam cum dividit Paganica sua bona a Castrensibus jam apparet, quod voluerit jure militari testari; Sed id hoc casu non appaiet, *Sichard. ad l. 1. n. 6. & 8. h. t.* Colligitur
4 etiam ex *hac l. 3.* Quando Testamentum potuit valere Jure Communi & militari, neque conjectura voluntatis aut ratio voluntatis alio nos vocet, præsumendum esse, militem jure communi potius testari voluisse, quia hoc jus est potentius, *Mascard. d. concl. 1059. n. 3. Menoch. lib. 4. præs. 4. & lib. 6. præs. 6. Mant. d. tit. 1. n. 22. Grassus §. testam. q. 11. Barry d. tit. 5. n. 10. Cephalus cons. 431. n. 22.*

L. Si Rufinus. 4.

SUMMARIA.

An & quatenus 20. annis Lege Ælia Sentia, hodie 17. minor servum manumittere possit? 1.
An hoc etiam spectet ad militem? 2.
Privilegium militis non tollit legem favore minoris latam. 3.
Lex posterior generalis priori speciali non derogat. 4.
Concurrentibus duobus privilegiis, altero negativo, altero affirmativo, negativum est potentius. 5.
Privilegia nova ea non mutant, quæ antea in favorem personæ erant statuta. 6.
Privilegia semper ita intelligantur, ut commodum adferant, non damnum. 7.

1 Lege Ælia Sentia viginti annis, hodie septemdecim, minor manumittere non potest servum, nisi per vindictam, & ex justa cau-
2 sa, §. 4. *& ult. Inst. quib. manumit. licet.* Quæritur: *An hoc ad Militem etiam spectet?* Videtur quod non, ob *l. 1. ff. h. t.* Sed affirm.
3 quia Privilegium Militis non tollit legem fa-
4 vore ejus latam, & lex posterior generalis priori speciali non derogat. Collige ex *h. l.*
5 Quando duo privilegia concurrunt, alterum Negativum, alterum Affirmativum, quod tunc illud hoc sit potentius, quia negativa
6 fortius negat, & quod Privilegia nova non mutent ea, quæ antea in favorem Personæ
7 statuta erant, & quod Privilegia semper ita intelligenda, ut commodum adferant, non damnum, *hic & l. fin. h. t. & l. 40. ff. de administr. tut.*

L. Ex testamento. 5.

SUMMARIA.

Testamentum militis quousque valeat? 1.
Discrimen inter militis & aliud imperfectum testamentum, v. g. rusticorum, vel tempore pestis. 2.
Legis limitatio. 3.

1 Testamentum Militare valet non tantum, si testator in militia decedat, sed etiam intra annum post missionem honestam, §. 3.
2 *Inst. h. t.* Et in hoc consistit discrimen inter testamentum Militis, & inter testamentum aliud imperfectum, v. g. Rusticorum, vel tem-

tempore pestis. Nam testamentum Militis infirmatur post annum a tempore missionis computandum: Sed ruri factum non redditur irritum, licet superveniat magna copia hominum nec testamentum tempore pestis confectum, pestis quando desæviit, valere desinit, *Ripa de peste c. 2. de priv. ult. volunt.*
3 *n.* 35. *Carpz. p.* 3. *jurispr. const.* 4. *def.* 5. Sed additur *in hac lege* limitatio, nisi lex prohibeat. Nam est quidem privilegium militaris testamenti, quod possit relinquere vel legare omnibus personis; Excipitur tamen illa mulier, in quam turpis suspicio cadit, *l.* 14. §. 1. *ff. h. t.* i. e. stupro cognita, *l.* 4. *ff. de his quibus ut indign. Don. lib.* 6. *c.* 18. *lit. N.*

L. In testamento. 6.

SUMMARIA.

Casus l. duplex. 1.
Paganus extraneo ita: si heres erit atque esse desierit, substituere non potest. 2.
Secus in milite. 3.
Potest quidem miles etiam in secundum gradum reciproce substituere, sed probandum est, quod voluerit. 4.
Quando utroque jure testamentum militis valere potest, sed communi jure, si valetet, magis prævaleret æquitas, tunc pro ea parte & eo jure magis testatus videtur. 5.

1 Miles Testamento duos heredes instituit, Filiam suam impuberem & Valentinum fratrem, eosque invicem substituit, mortua postea est filia impubes relicta matre, postquam filia hereditatem adiisset; Quæritur: *An portio filiæ militis, ad matrem ejus pertineat, An vero ad Valentinum?* Pro Matre facit Regula *in l.* 4. §. 2. *ff. de vulg. & pupill. substit.* scilicet quando quis duos sibi invicem substituit, & alteri pupillariter substituere potest in casum hunc, si erit heres, alteri vero non, tunc verba testamenti (eosque invicem substituo) non de secundo casu, i. e. si heres erit, sed de primo, si heres non erit, & substitutione vulgari esse intelligenda. Valentinus vero putat, ad se ejus
2 portionem pertinere. Licet enim Paganus non possit substituere extraneo, si heres erit, atque esse desierit, *l.* 4. §. 2. *ff. de vulg. & pupill. substit.* atque adeo nec filiæ suæ substi-
3 tuerit, *d.* §. 2. aliud tamen in milite. Sed
4 Resp. Imperator, potuisse quidem militem etiam in secundum gradum reciproce substituere, sed probandum esse, quod voluerit, ideoque Mater filiæ succedit, non Valenti-
5 nus. Collige ex *h. l.* 6. Quando utroque jure potest valere testamentum Militis, sed communi jure si valeret, magis prævaleret æquitas, quod tunc pro ea parte & eo jure videatur magis testatus esse, quia hæc interpretatio, ut mater, quæ non solum testatoris, sed & suo filio heres existit, melius succedat filio in luctuosa hereditate, quam ut ad substitutum veniat ex tacito intellectu directæ substitutionis, æquior est, *hic & l. precibus C. de impub. substit. Menoch. lib.* 4. *præs.* 4. *n.* 6. *Alciatus reg.* 3. *præs.* 36. *n.* 11. *Barry d. tit.* 5. *n.* 11. *Mantic. d. t.* 1. *n.* 30. *Mascard. d. concl.* 1059. *n.* 8. Aliud si utroque jure non possit valere, sed tantum jure militari, non vero communi, ibi præsumendum est, militem voluisse jure militari testari, *l.* 3. *h. t. & ibi not. ab Auct. n.* 3.

L. Ex his verbis. 7.

SUMMARIA.

An servus per legatum libertus vocatus ex hoc pro libero habeatur? 1.
Verba enunciativa in pagani testamento nihil, bene tamen in militis probant. 2.
Limitationes regulæ remissive. 3.

1 Miles servo suo legatum relinquit, quem libertum suum vocat. Quæritur: *An ex hoc pro libero habendus sit?* videtur quod non, ob *l.* 5. *supr. de jur. ign.* Sed Affirm. quia sine libertate legatum dare non potuit, ergo quia voluit dare Legatum, voluit etiam consequenter eum esse liberum, si modo in facto non erret, *arg. l.* 8. *C. de jur. & fact. ign.*
2 Collige: Verba enunciativa in Testamento Pagani nihil probare, sed bene in Militari,
3 *Masc. concl.* 622. *n.* 38. Ceterum exempla & limitationes hujus regulæ, videantur apud *Masc. d. concl. per tot. Dn. Tabor. lib.* 5. *axiom. Barbos. lib.* 5. *c.* 13. *ax.* 1. *Riccius decis. coll.* 189. *Menoch. lib.* 3. *præs.* 133.

L. Certi juris est. 8.

SUMMARIA.

Miles secus ac Paganus heredem ex die vel ad diem instituere potest. 1.
Miles non tantum ratione bonorum, sed & ratione temporis testatus & intestatus esse potest. 2.

Mi-

Miles directe potest substituere etiam in secundum casum, si heres erit. 3.

1 Paganus ex die vel ad diem heredem instituere nequit, §. 9. *Inst. de hered. inst.* Sed Miles potest. Ratio *in l.* 3. *h. t.* sc. in sim-
2 plicitate militari. Et sic colligo: Militem non tantum ratione bonorum testatum & intestatum esse posse, ut supra dictum ad *l.* 1. *&* 2. Sed etiam ratione temporis, ut pro alio vero tempore intestatus. Et huic flue-
3 re opinor, Quod miles possit directe substituere etiam post pubertatem in secundum casum, si heres erit, *Auct. in L.* 6. *ff. h. t. n.* 1. *Don. & ib. Hillig. lib.* 6. *cap.* 28. & quos hic citat *Vincent. Fusar. de substit. q.* 234. de quo *Fachin. lib.* 4. *c.* 44. *& lib.* 13. *c.* 75.

L. Sicut. 9. & L. Si cum. 10.

SUMMARIA.

Praeteritio militis scienter in testamentum filium aut posthumum praetereuntis aliumque instituentis pro exheredatione est. 1.
Duo in solidum heredes esse non possunt. 2.
Quatenus in testamento militis interpretatio admittatur? 3.
Unde filium vivere scivisse probetur? 4.
Etiamsi miles paganum posthumum extiturum vel filium adhuc vivere ignoraverit, neque tamen valent legata in testamento relicta. 5.
Praeteritus etiam dicitur, cui aliquid titulo legati relictum. 6.
An hodie id mutatum per Nov. 115. *n.* 7.

1 Si miles sciens (secus si ignorans) praetereat filium in testamento aut posthumum, aliumque instituat, haec praeteritio pro exheredatione est, & contra id testamentum non datur Querela, *l. alt. supr. de inoffic. testam.*
2 quia duo in solidum heredes esse non possunt, *l.* 141. §. 1. *de R. J.* Cum enim extraneus in solidum heredem instituerit, apparet exinde, noluisse eum, filium esse heredem; jam vero voluntas militis sufficit. Unde col-
3 ligitur: In testamento militis nullam admitti interpretationem, nisi quatenus colligitur
4 ex verbis expressis, *Men. consf.* 281. *n.* 19. Scivisse autem alium adhuc vivere, probatur ex eo *in l.* 10. si ejus in testamento mentionem fecit, & ipsi aliquid legavit, & *ex his legi-*
5 *bus*, probatur; etiam si ignoravit, Paganum posthumum extiturum, vel filium adhuc vivere, non valere legata in testamento relicta, & sic exceptionem esse *authenticae ex caus. C. de liberis praeterit. Cast. hic n.* 2. *& Bartol. in fin. Tiraq. ad l. si unquam C. de revocand. donat.* verb. *donatione largitus n.* 263. *Carpzov. lib.* 6. *resp.* 10. *& seq. Gail. lib.* 2. *obs.* 113. *n.* 2. *Daut. de testam. n.* 373. Collige etiam *ex l.* 10.
6 Praeteritum etiam eum dici, cui aliquid titulo legati relictum, quod quamvis mutatum, *l. omni modo* 30. *C. de inoff. test.* ad jus tamen hoc seu *hanc legem* 10. rediit Justinianus,
7 de quo suo loco. Sed an hodie id mutatum per *Nov.* 115.? Neg. *Vasquius de success. creat. lib.* 3. §. 24. *n.* 32. *& Fachin. lib.* 6. *cont.* 74. Licet contraria videatur communior, de quo vid. *supr. de inoff. testam.*

L. Captatorias. 11.

SUMMARIA.

An institutio heredis sub hac conditione in futurum concepta, si se heredem scripserit, valeat? 1.
An idem in milite? 2.
Conditiones in praeteritum conceptae, si me heredem instituit, testamentum non vitiant. 3.
Captatoria voluntas etiam in militis testamento non valet. 4.
Quaenam proprie talis sit, remissive? 5.
An ad institutionem ad pias causas possit extendi? 6.

1 Si quis Titium heredem instituerit sub hac conditione in futurum concepta, si Titius se heredem scripserit, non valet institutio, *l. captatorias ff. de instit. hered.* quia tali institutione aliena captatur hereditas, & fallacia simpliciorum, posset enim Testator, quia alienam captat hereditatem, altero nesciente
2 suum testamentum rescindere, idem in Milite, quia hujus simplicitati, non calliditate succurrunt leges, *l.* 3. *h. t. Donell. & ibi Hilliger. d. lib.*
3 *c.* 28. *lit. I.* Sed conditiones in praeteritum conceptae, si me heredem instituit, (*eingesetzet hat*,) non vitiant testamentum, *l. illa au-*
4 *tem* 71. *ff. de hered. instit.* Collige ergo *ex hac*
5 *l.* Captatoriam voluntatem (quae talis sit proprie, Vid. *Covarr. in C. cum tibi n.* 2. *X. de test.*) in testamento militis etiam non valere, *Surd. d. cap.* 68. *Reusn. de testam. part.* 2. *qu.*
6 5. *n.* 37. *Barry de success. lib.* 2. *tit.* 5. *n.* 7. Quod etiam ad institutionem ad pias causas extendunt, *Covar. in d. c. cum tibi n.* 13. *Vasq. de success.*

cess. creat. lib. 3. §. 22. *n.* 7. quia non valet dispositio ad pias causas, quando voluntas testatoris læditur, ut hic, per interventum. Captionis, quæ ratio ad Testamentum Militis potest accommodari.

L. In Testamento. 12.

SUMMARIA.

An Falcidia in Testamento militis locum habeat? 1.
Miles jus alienum minuere non potest. 2.
De quonam casu loquatur Nov. *c.* 4. *§.* 2.*?* 3.
Etiam hodie in militis testamento non locum habent Falcidia & Trebellianica. 4.
In quem finem dicta Nov. 1. *sit constituta?* 5.
Nova lex ad casum, in ea non expressum, non est extendenda. 6.

1 Etiamsi Miles totum Patrimonium exhausisset Legatis, solida tamen Legata sunt præstanda, & locum non habet Falcidia, *Aſt. in l.* 17. *ff. h. t. n.* 3. nisi Miles ultra vires patrimonii legaverit, quia constitutio de bonis
2 militis loquitur, *l.* 1. *pr. ff. h. tit.* & nec miles jus alienum minuere potest, *l.* 28. *ff. h. t.*
3 quod nec abrogatum per *Nov.* 1. *c.* 4. §. 2. quæ de Persona quidem Militari, sed non Testamento Militari loquitur, *Hillig. c.* 28.
4 *lit. H.* Collige ergo: Etiam hodie Falcidiam & Trebellianicam in testamentis Militum locum non habere, *Duaren. de test. milit. ult. circ. fin. Donell. & ibi Hill. d. c.* 28. *lit. H, Pet. Greg. lib.* 42. *syntag. c.* 6. *n.* 10.
5 *Barr. de success. lib.* 15. *tit.* 7. *n.* 9. ubi pro hac sententia aliquot adducit rationes: quod 1. de *Novella* constituta sit pro conservanda voluntate ultima, contra detractionem Fal-
6 cidiæ: & 2. Nulla nova lex extendenda est ad casum in ea lege non expressum, & non fuit Imperatoris mens Falcidiam introducere in iis casibus, in quibus antea non obtinebat, sed potius prohibere eam in casibus, in quibus obtinebat.

L. Et Militibus. 13.

SUMMARIA.

An militi ex militari delicto capitis damnato, & de quibusquam bonis petitionem a judice reservari possit testamenti factio? 1. 4.
Quid si testandi licentia non fuerit usus, ad quemnam ejus bona pertineant? 2.
Paganus ad mortem condemnatus testamentum facere non potest. 3.
Miles ejusmodi testatus jure militari testatus præsumitur. 5.

1 Si Miles capitis damnatur, ex militari scil. non communi delicto, *l.* 11. *pr. ff. h. t.* potest ipsi petenti a judice reservari testamenti factio, *l.* 32. §. 8. *ff. de don. inter vir. & ux. Auth. in l.* 11. *ff. h. t. n.* 1. Sed solum de bonis Castrensibus testabitur, reliqua bona ad Fiscum pertinent, si non fides Sacramenti rupta est, *d. l.* 11. i. e. si non de Sacramento militari
2 violato agatur. Sed quid si testandi licentia sibi data usus non sit? Resp. Castrensia ad cognatos pertinere, *l.* 1. *ff. de success. veter.* Pa-
3 ganica ad Fiscum *ut hic*. Collige ergo: Licet Paganus ad mortem condemnatus, testamentum facere possit, *l.* 8. §. *ult. ff. de testam. &*
4 *l.* 6. §. 6. *& seq. ff. de injusto & irrit. &c.* in Milite tamen aliud esse, ex militari crimine
5 damnato, & ideo si miles capite damnatus testatus sit, præsumitur potius jure militari testatus esse, *Mascard. de probat. concl.* 1059. *n.* 6. Conf. *Barry lib.* 1. *tit.* 7. *n.* 38.

L. Si a fratre. 14. & L. Milites. 15.

SUMMARIA.

Miles quocunque modo sine omni solemnitate potest testari. 1.
Etiam in pulvere vel vagina potest heredem scribere. 2.
Sed versetur ejusmodi miles in prælio seu ipsa acie. 3.
In castris degens testes adhibere debet. 4.
Secus in acie versans. 5.
Decisio hodierna tribus casibus distincta. 6.
An rogatio & convocatio testium in militis testamento, & quatenus sit necessaria. 7.
An requiratur præsentia testium? 8.
Quando militis testamentum sit invalidum, nec legata in eo relicta valeant? remissive. 9.

1 Miles quocunque modo, sine ulla solemnitate juris, testari potest, pro lubitu, *l.* 1.
2 *ff. h. t.* ideoque etiam in pulvere vel vagina heredem scribere potest, *l.* 15. *h. tit. &* §. 1.
3 *Instit. eod. l.* 40. *pr. ff. h. t.* Intellige ergo *hanc l.* 15. de eo casu, quando miles in prælio vel acie ipsa actu jam versatur, per verba
4 *hujus legis* 15. *finalia*. Nam si in Castris degat, nulla premitur necessitate testandi, & faci-

& facile potest testes convocare, & ideo si-
5 ve in scriptis, sive nuncupative velit testari, tenetur testes adhibere. Sed quando in acie jam versatur, potest sine Testibus in scriptis testari, & in hanc sententiam omnes conve-
6 nire dicit *Donell. ad hanc l.* 15. Et hac de re habemus in Imperio nostro claram Decisionem *in inform. Notar. Maximil.* I. ubi distinguuntur tres casus: aut enim miles constitutus est in acie, aut in castris, aut in præsidiis. Illi quocunque modo, isti coram duobus testibus, hi Jure Communi testantur, *Car-*
7 *pzov. p.* 3. *const.* 4. *def.* 26. Et hinc explicanda est sententia eorum, qui statuunt Rogationem l. convocationem Testium necessariam esse in testamento militum, per *l.* 24. *ff. h. t.* per tradita *Mascardi concl.* 1561. *n.* 5. *&* *Farin. qu.*62. *n.*149. *Barry d.tit.* 5.*n.*2. nam ea sententia fundatur in ea ratione, quia si non præcessisset convocatio vel Rogatio, non possemus esse certi de seria voluntate militis, sed restringenda est ad eum casum, quo in Castris testatur miles, quo loco Testes adhibere tenetur, *Simon de Pretis lib.* 3. *de interpr. ult. vol. int.* 2. *dub.* 1. *sol.* 8. *n.* 17. Seu quando miles nuncupative testari vult, tunc rogatio testium est necessaria, *Clarus* §. *testam. q.* 58. *n.* 11. *Schneid. Inst. h. t. v.* 14. *Hakelm.*
8 *disp.* 1. *partis* 5. *Pand. th. ult. lit. E.* Sed requiri videtur testium præsentia, *l.* 24. *ff. h. t.* *&* §. 1. *Inst. h. t.* Sed Respondendum esse videtur, hoc ibi tantum dici, de voluntate Militis constare debere, vel dicendum, *d. l.* 24. esse intelligendam, quando Miles non est in extremo vitæ periculo, ut devitetur suspicio falsi. Ex communi sane sententia Miles sola scriptura, absque testibus tum demum valide testatur, quando in acie constitutus. Sed in Castris duo ad minimum testes requiruntur, *Gl. hic in l.* 15. *Gail. lib.* 2. *obs.*118. *n.* 17. *&* *Carpz. part.* 3. *jurispr. const.* 4. *def.* 26. *recess. Imper. de Ann.* 1511. *tit.* (*von Testamenten.*) Confer. *Dn. Richter. dec.* 38. *per tot.*
9 quando autem Testamentum militis invalidum, nec legata in eo relicta valent, *Carpz. d. constit.* 4. *def.* 29.

L. Scriniarios. 16.

S U M M A R I A.

Quibusnam præter milites & quatenus iis privilegia hæc competant? 1.

Mercatores, lanii & alii, qui proprii negotii causa in castris degunt, jure militari non testantur. 2.

Limitatur. 3.

Non debent frui privilegiis militum vel Studiosorum, qui vel in matriculam non relati, vel relati quidem, sed actu non militant, nec studia tractant. 4.

1 Hæc Privilegia Militibus competunt, non tamen iis, qui in Comitatu militum sunt, sed in numerum militum non relati, licet matriculæ alias inserti, ut Notarii, Coqui, &c. nisi in hostico deprehendantur, *l. ult. ff. h. t.*
2 Collige ergo; Mercatores, lanios & alios, qui proprii negotii causa in Castris degunt, jure militari non testari, nisi in hostico sint, & quidem in acie in procinctu, *d. l. ult. ff. h. t. l. un. de bon. possess. ex test. milit.* Et sic
3 docet *hic Glossa* communiter approbata, teste *Claro* §. *testamentum qu.* 15. *n. fin. Barry d. tit.* 5. *n.* 4. *Paris consf.* 92. *n.* 25. *lib.* 2. *Grassus*
4 §. *testamentum q.* 3. *in fin.* Colligitur *ex hac l.* Non debere eos frui Privilegiis Militum vel Studiosorum, qui vel in matriculam non relati, vel relati quidem, sed actu non militant, nec Studia tractant. Nam scholares non sunt, qui Studia non tractant, sed vagantur. *Gail. lib.* 2. *obs.* 118. *n.* 8. *&* 9. Et Artifex non exercens artem, non debet privilegiis artis frui, *Gail. d. l. n.* 10. Idem in Clericis, *n.* 11.

L. Ne quidam. 17.

S U M M A R I A.

Iis tantum militibus data sunt hæc privilegia, qui in expeditione versantur. 1.

Expeditio quidnam sit? 2. 3.

Recessus Imperii quid hac in parte statuat, remissive? 4.

1 Iis tantum Militibus hæc data sunt Privi-
2 legia, qui in expeditione sunt, §. 3. *Inst h. t.* Expeditio autem non est conflictus ipse, nec totum tempus belli, sed illud, quo Milites in armis procedunt, aut contra hostem stant, in castris. Non ergo necesse est, ut sint in discrimine belli, sed sufficit, si pergant ad bellum, si sint in expeditione vel castris. Qua de re agunt *Grassus & Clar. dd. ll. ut &*
3 *Finckelth. obs.* 46. & alii; Sed per Expeditionem etiam intelligunt multi hyberna præsidia, & stativa, *Auct. in l. ult. ff. h. t. n.* 2. *Vasq. de success. creat.* §.10. *n.* 3. 6. *Barry d. tit.*
4 5.*n.*7. Sed per *recess. Imper. Colon. de officio Notar. A.* 1512. parata est distinctio in Romano Imperio, ut dictum ad *l.* 14. *&* 15. *Auct. in d. l. ult.*

L. ult. n. 3. *Struv. synt. jur. civ. exerc.* 34. *th.* 4.

L. Licet. ult.

SUMMARIA.

Tribunus militum impubes testari non potest. 1.
In milite vel similibus personis circa defectus naturales non dispensatur. 2.
Tribunatus etiam pupillo fuit delatus. 3.
Quomodo hoc intelligendum? 4.

1 Tribunus Militum impubes non potest te-
2 stari, ob imbecillitatem judicii. Notetur; in Milite vel similibus Personis non dispensari circa defectus naturales, qualis hic est imbecillitas judicii, sed Civiles tantum, *Grassus* §. *testament. q.* 20. *Barry lib.* 1. *tit.* 7. *n.* 10.
3 Obiter Nota *ex l. fin.* Tribunatum fuisse etiam
4 pupillo delatum, quod de honore & imaginaria militia intelligunt, de quo *Cujac. lib.* 17. *obs.* 36. *Dauth. de testam. n.*145. & hos aliosque laudans *Hillig. in Donell. d. c.* 28. *lit. C.*

TITULUS XXII.

Qui testamenta facere possunt, vel non.

L. Quanquam. 1.

SUMMARIA.

Quilibet de re sua tantum potest testari. num. 1. 9.
Exceptio est in Socio: 2.
Quod commune est, meum non est, nisi quoad dispositionem partis meæ. 3.
Societas conventionalis vel incidens non impedit, ut testamentum faciam. 4.
Quomodo hoc intelligendum? 5.
Sociis re communi ad eum usum, ad quem res est destinata, utens, socio ad nihil est obligatus. 6.
Socius rem communem legans, an etiam sociorum partem legasse videatur? 7.
Re communi legata, portio, quam testator in re habet, legata videtur. 8.

1 Quamvis quilibet de re sua tantum testari possit, *l.* 10. *tit. praeced. & Auth.*
2 *ingressi C. de SS. Ecclesiis.* Potest tamen socius, qui omnia vel etiam quædam bona cum alio communia habet, testari de sua parte divisa, quia appellatione rei etiam pars continetur, *l. appellatione* 72. *de verb. sign.* idem *in hac lege* dicitur esse in societate incidenti, quando plures heredes sunt.
3 Collige: Quod commune est, meum non esse, nisi quoad dispositionem partis meæ, *arg. l.* 5. §. 1. *de legat.* 1. *& tit. supr. de*
4 *comm. rer. alien.* & societatem conventionalem vel incidentem, non impedire, ut testamentum faciam, *Dauth. de test. h. t. num.*
5 260. Sed intelligendum id est, quod de re communi dicitur, quod sit in rebus, quæ pluribus ut singulis sint communes, non vero ut universis. Colligunt etiam *ex hac l.* 1.
6 si unus Sociorum usus sit re communi & ad eum usum, ad quem res est destinata, ad nihil socio esse obligatum, *Castr. & Jas. hic Daut.*
7 *d. l.* Sed *quid si Socius tuus domum communem mihi legasset, annon etiam tuam Socii partem legasse videatur?* Videtur quod sic, cum etiam res aliena legari possit, §. *non solum* 4. *Inst. de legat.* Sed negat *hic Castrensis num.* 4. *& Sich. num.* 6. quia sufficit pro parte utile esse legatum. Ergo de sua tantum parte cogitasse videtur, quandocunque enim quis legat rem alienam, in qua tamen jus aliquod habet duraturum post mortem, tunc jus illud legasse videtur, per *l. si domus* 71. §. *ult. de legat.* 1. *Peregr. de fideic. art.* 33. *n.* 21. *Mant. de conject. l.* 9. *tit.* 1. *num.* 11.
8 *Barry de success. lib.* 9. *tit.* 3. *num.* 4. Sic re Communi Legata portio, quam Testator in re habet, videtur Legata, *l.* 5. §. 1. *&* 2. *de legat.* 1. & ibi *Zas. A. Barbos.* 2. *l.* 3. *c.* 32. *ax.* 5. *Dn. Manzius de testam. tit.* 2. *num.* 23.
9 Sic etiam Maritus testamentum faciens de suis tantum bonis, non vero uxoris bonis testari videtur. Imo non putarem posse maritum de uxoris bonis testari etiam consentiente uxore. Nam Lex duodecim tabularum de suis tantum bonis patrifamilias testandi dedit facultatem; ideoque illam sententiam nunquam probare potui, quod maritus de bonis uxoris permissu uxoris testans valide testetur, adeo ut morte mariti confirmatam voluntatem ultimam nec uxor mutare possit.

L. Si is. 2.

SUMMARIA.

Criminis capitalis postulatus vel in eo deprehensus & αὐτόχειρ testari nequit. 1.
Quid, si ex furore fecerit vel innocens postulatus? 2.
Pro ejusque *legendum est* ejusve. 3.

Here-

Heredes ex tædio vitæ sibi manus intulisse patrem probent. 4.
An & quatenus αὐτόχειρ testari possit de jure civili? 5.
Damnatus ad ultimum supplicium jure civili non habet testamenti factionem. 6.
Secus de consuetudine. 7.
Αὐτόχειρ hodie indistincte testari potest, nisi crimen sit exceptum. 8.

1 Si quis 1. Criminis Capitalis: 2. Postulatus, aut in eo deprehensus sit: & 3. Ob metum supplicii mortem sibi consciverit, hic testari nequit, *l. 3. ff. de bon. eor. qui sibi mort.*
2 *Auctor in l. 6. ff. h. t. num. 3.* Secus ergo, si aut furore fecit, aut postulatus sit, sed in-
3 nocens probari possit per *h. l.* Ubi pro *ejus-*
4 *que* legendum est, *ejusve*, & heredes probare debent accusatum criminis tædio vitæ sibi intulisse manus, non ex desperatione. Quod videtur ex illis verbis: *ejusque innocentia &c.* Sed contrarium videtur dici *in l. fin. §. fin. ff. tit. de bonis eorum &c.* Ratio igitur hic specialis, quia Reus Præsumtionibus gravatus
5 erat. Collige ergo; Eum, qui sibi ipsi manus violentas infert conscientia admissi criminis, & metu futuræ condemnationis, non posse testari, aliud vero, si tædio vitæ, vel pudore, vel impatientia doloris id fiat, *l. 3. & ult. ff. de bon. eor. qui sibi mort. consciver. Clarus §. ult. q. 68. Reusn. de test. p. 2. c. 52. Barry l. 1. t. 7. num. 56. Struv. synt.*
6 *jur. civil. exerc. 32. th. 8.* Quamvis autem Justinianus non restituerit damnatis ad ultimum supplicium Testamenti factionem, ut recte ex communi sententia defendit *Ant. Matth.*
7 *ad tit. 18. de pœnis c. 2. num. 5.* quia tamen de consuetudine damnatus, etiam propter ea crimina, in quibus confiscatio bonorum etiam hodie locum habet, testari potest, *Auctor in d. l. 6. ff. h. t. num. 5. Struv. synt. jur. civ. exerc. 32. th. 8. Carpz. p. 3. const. 6. def. 1. Daut. de*
8 *testament. num. 105.* ideo hodie αὐτόχειρ testari poterit indistincte, nisi Crimen sit exceptum, *Carpzov. d. const. 6. def. ult. Farin. q. 128. Menoch. lib. 2. arb. qq. cas. 284.*

L. Senium. 3. & L. Nemo. 11.

SUMMARIA.

Nec infirmitas corporis, nec senilis ætas prohibet testamenti factionem. 1.
Senex in dubio sanæ mentis præsumitur. 2.
An attestatio Notarii huic præsumtioni addita eam fortiorem reddat? 3.
Duo testes de integritate mentis deponentes multis aliis contrarium dicentibus præponderant. 4.
An præsumtio hæc admittat probationes in contrarium? 5.
Senex ad puerilem sensum reductus testari non potest. 6.
An filiusfam. nullatenus testari queat? 7. 10.
Verba: Sive sine consensu patris bona possideat, *quomodo intelligenda?* 8.
Quæcunque bona sine patris consensu filiusf. possidet, de iis non potest testari. 9.
An filius de adventitiis ad pias causas consensu patris recte testetur? 11.
An mortis causa ipsi donare licitum? 12.
An testari liceat de bonis Castrensibus & quasi Castrensibus? 13.

1 Ut non infirmitas corporis *l. 2. ff. h. t.* ita nec senilis ætas prohibet testamenti factionem, *l. 3. h. t.* Unde probatur, *Struv. synt.*
2 *jur. civ. exerc. 32. th. 6.* Senem in dubio præsumi sanæ mentis esse, *Mantic. l. 2. tit. 5. num. 3. Reusn. p. 2. de testam. c. 15. num. 16.*
3 *Barry d. tit. 7. num. 47.* Unde negari nequit, attestationem Notarii, huic præsumtioni additam, eam reddere fortiorem, *Gilken ad hunc l. 3. num. 6.* Licet *Jason. Alex. Dec. Sichard. in d. l.* testimonio Notarii parum tribuant, cum sanitas mentis, non sensu corporis, sed judicio percipiatur, sed tamen adminiculatur huic attestationi præsumtio ju-
4 ris, ex qua ratione duo testes, de integritate mentis deponentes, multis aliis contrarium adserentibus præponderant, *Mascard. concl. 1049. num. 2. Berlich. p. 3. concl. 5. num. 14.*
5 Licet hæc præsumtio probationes in contra-
6 rium admittat, *Berlich. d. l. num. 19.* Si vero Senex ad puerilem sensum reductus sit, non posse eum testari, tradit *Sim. de Pratis de interpret. ult. vol. lib. 2. interpr. 1. dub. 1. sol.*
7 *4. num. 22.* quem refert *Barry d. num. 47.* Sed Filiusfam. quia non habet propria bona, testari nequit, *d. l. 3. Auctor in l. 6. h. t. num. 1.* Licet Pater consentiat, *l. 6. ff. eod.* nec quidem in Bonis Adventitiis, *l. penult. h. t. Auctor in d. l. 6. ff. h. t. num. 1.* At quid de iis Bonis Adventitiis quorum ususfructus non
8 adquiritur Patri per filium? Nec de iis testari posse per *d. l. pen.* per verba: *Sive sine Patris consensu bona possideat.* Quæ intelligenda de ea hereditate, quam filius adit, recusante patre, in qua specie constitutum,

ut usufructus ejus hereditatis patri non acquiratur, *l. ult. C. de bon. quæ lib.* quam sententiam hac solida ratione probat *Bacchov. ad*
9 *Treutl. vol. 2. disp. 10. th. 2. lit. C.* Quæcun-
10 que bona sine patris consensu possidet filiusf. de iis non potest testari per *d. l. pen. h. t.* at in quibus pater usumfructum non habet, ea sine patris consensu possidet, per *d. l. fin.* Ergo *&c.* & sic sentit *Clarus §. testamentum q. 18. Covarr. de testam. p. 3. rubr. vers. ult. Fachin. l. 5. c. 94.* quos laudat & sequitur *Barry d. tit. 7. num. 2. Hillig. in Don. l. 6. c. 5. lit. I, Dauth. prolixe in c. qui test. facere n. 154.*
11 *& seqq.* Sed ad pias causas de Adventitiis filium consensu patris testari posse, communiter placuit, *Clar. §. testam. q. 5. num. 7. Molina disp. 138. num. 8.* quod *Gilken. hic num. 37. & seqq.* pluribus persequitur, cujus ratio forte, quia potestas patria in filii propria bona adventitia, quorum vel proprietatem tantum vel usumfructum etiam habet, est ex jure civili. Sed in testamento ad pias causas non attenduntur ea, quæ juris Civilis sunt, sed quæ sunt juris gentium, *Auctor in l. 5. ff. h. t. num. 6.* quo quivis rei suæ & saltem proprietatis arbiter, & juris Canonici. Sed illud intelligo de Adventitiis, nam de profectitiis filius non testabitur ad pias causas, quia jure gentium nemo testabitur de rebus alienis, hæc enim patris sunt, & usu
12 tantum sunt filii. Sed & mortis causa filiusf. donare posse probatur ex *l. 21. §. 1. ff. de don. caus. mort.* quia hæc in multis ad contractus accedit, & per alias rationes, quas adducit
13 *Berl. p. 3. concl. 1. num. 8. & seqq.* Sed de bonis Castrensibus, *Auctor in l. 6. ff. h. t. num. 2.* & quasi Castrensibus testari potest per *l. ult. h. t.* quia in his pro Patref. habetur, *l. 2. ff. ad Maced.*

L. Si frater. 4.

SUMMARIA.

Pupillus testari non potest. 1.
An adultus possit & quatenus? 2.
Puberes minores firmiter non possunt contrahere. 3.
Ampliatur n. 1. dicta. 4. 5.
Dies cœpta in favorabilibus pro completa habetur, & vel momentum diei ultimæ attigisse sufficit. 6.
Proximus pubertati a Principe recte licentiam impetrat. 7.
Minor adultus etiam sine Curatore testatur. 8.
Etiam Curatore invito. 9.
An detur restitutio? 10.

1 Pupillus seu impubes testari non potest,
2 sed adultus, i. e. qui complevit annum 14. ætatis, vel fœmina, quæ complevit 12. annum, potest, licet nondum maturioris judicii appareant vestigia, *hic & l. 5. & 19. h. t.* vel, ut alii forte rectius interpretantur, licet corpus non habeat vigorem ætati conve-
3 nientem. Contrahere autem non possunt puberes minores firmiter, quia hic læsio: Duo
4 ergo ex *hac l.* probantur: I. Pupillum testari non posse, quod ampliatur, licet proximus sit pubertati & doli capax, quia hic malitia non supplet ætatem, *Grassus §. testam. qu. 20. Dilect. de art. testandi caut. 5. Barry dict. tit. 7. num. 10. Molin. tract. 2. disp. 136. n. f. Steph. Fagundez de J. & J. lib. 6. c.*
5 *6. num. 11.* Nec ad pias causas testari potest, *c. licet de sepultur. lib. 6. Dilectus d. l. ult. ut Barry, Molina, Fagundez num. 10. Reusn. de test. part. 2. cap. 5. num. 32. Carpzov. p. 3. const. 6. def. 6.* Si tamen pupillus juramento præstito aliquid disponat ad pias causas hac conditione, si in pupillari ætate decesserit, & per omnia sacra roget heredem, neminem heredem tam impium fore existimo, qui huic piæ voluntati seriæ non assurrexerit. Confer. *Dn. Manzius de test. tit. 2. num. 57.* Si tamen dies ultima ultimi anni sit inchoata, potest testari, *l. qua ætate ff. h. tit. Dauth. num. 146. Auctor in l. 5. ff. h. t. num. 1.*
6 quia dies cœpta in favorabilibus habetur pro completa, & sufficit vel momentum diei ultimæ attigisse, *Dn. Manzius de testam. tit.*
7 *2. num. 50.* Sicut & proximum pubertati a Principe licentiam impetrare posse non est dubitandum, *Thes. dec. 87. Dilectus & Barry, dd. ll. Ant. Gomez ad l. 1. Tauri num. 3. & 4. Fagundez d. c. num. 12. Auctor in l. 5. ff. h. t. n.*
8 *4.* II. *ex hac leg.* probatur: Quod minor adultus possit testari etiam sine Curatore, *l.*
9 *77. §. 14. de legat. 2. l. 20. §. 1. de lib. leg.* etiam Curatore invito, *Gail. lib. 2. obs. 96. c. 8. Vasqu. de succ. progr. l. 1. §. 1. num. 105. Barry*
10 *d. l.* neque datur Restitutio, quia habet ordinarium remedium, quod possit revocare, nisi dolo inductus præterierit heredes ab intestato, *arg. l. 88. §. 4. de legat. 2. Hillig. d. c. 5. lit. P, Montan. de tutel. c. 37. num. 71. Gilken. hic in fin.*

L. Eu-

L. Eunuchis. 5.

SUMMARIUM.

Sensus legis.

Eunuchos testari posse certum est, ratio dubitandi fuit, quod Eunuchi non poterant olim testari ante adeptam plenam pubertatem, *Barry de success. lib.* 1. *tit.* 7. *n.* 10.

L. Si quis. 6. & L. Cum heredes. 7.

SUMMARIA.

Princeps legibus licet solutus, legibus tamen vivit. 1.
Testator privato herede scripto semper potest mutare testamentum. 2.
Quatenus Principis testamentum mutari possit? 3.
Princeps sine omni solemnitate testatur. 4.
Tria Principis in testamento objecta quaenam? 5.

1 Licet Princeps legibus solutus, legibus tamen
2 men vivit, *l.* 3. *tit. seq.* ideo, ut Testator privato herede scripto mutare semper Testamentum potest, §. 1. *Inst. quib. modis irrit. redd. testam.* Ita idem est, si quis Imperatorem scripserit heredem, sive ergo quis scri-
3 pserit Imperatorem heredem, sive ipse Princeps fecerit testamentum, super propriis sc. non Domanialibus Bonis, de quibus alibi, id potest mutare. Sed non negandum est, Principem sine omni solemnitate testari posse, per *l. Princeps ff. de legib. & l. penult. C. de donat. inter vir. & l. omnium tit. seq. Castrens. in h. l.* 6. *Card. Mant. lib.* 6. *tit.* 1. *n.*
4 39. Sed necesse est, ut de voluntate Princi-
5 pis constet, ut supra de milite dictum. Sane in testamento Principis tria sunt objecta: 1. Potest testari de civitatibus & subditis suis, non ut alienae potestati subjiciat, sed ut inter liberos suos distribuat, huic hanc, illi aliam provinciam adsignando: 2. Circa patrimonialia liberam & nullis legibus adstrictam habet facultatem: 3. In bonis domanialibus ad mensam Principis adsignatis bonus Princeps se Usufructuarium agnoscit.

L. Hac consultissima. 8.

SUMMARIA.

In testamento caeci tria singularia requiruntur & quaenam? 1. 2. 3. 4.
In ultimo elogio fraus omnibus modis metuenda & vitanda. 5.
Quotnam testes in caeci codicillo necessarii? 6.
An testamentum tale omnibus testibus praelegatur & innotescat? 7. 8.
An opus sit in hoc testamento, ut heredis nomen primo loco ponatur? 9.
Quid, si ad piam causam testetur? 10. 11.
Quot testes in testamento tempore pestis requirantur. 12.
In testamento inter liberos nuncupativo duo sufficiunt: 13.
Tutius est loco testis octavi Notarium hoc in casu adhiberi. 14.
An legere & literas scribere ignorans valide testetur. 15.

1 Si Caecus testetur, tria singularia requirun-
2 tur: I. Licet alii voluntatem ultimam scripto clausam complecti possint, *l.* 21. *pr. tit. seq.* Caecus tamen tantum nuncupativum condere potest testamentum, ita ut exprimat nomen proprium non tantum, sed etiam dignitatem heredis, ne sola nominatio dubium pariat, cum plures uno nomine proprio
3 vocari possint: II. In aliorum testamentis nuncupativis scriptura non requiritur; Sed hic etiam scriptura requiritur, praeter nuncupationem, ita ut testes etiam sua nomina
4 subscribant: III. Et opus hic octavo teste, si Notarius desit, omnia sc. haec ad amovendam fraudis suspicionem; cum facile cae-
5 co imponi possit, in ultimo autem elogio fraus omnibus modis metuenda & vitanda
6 est. Ideo in Codicillis sex testes requiri placuit, *Bacch. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 10. *th.* 3. *lit. F.* Sed fateor sententiam contrariam esse receptiorem, sc. in Codicillo caeci etiam 8. testes requiri, *Grassus* §. *testam. qu.* 31. *Vasqu. lib.* 3. *contr. cap.* 103. *num.* 13. *Petr. Gregor. lib.* 42. *c.* 8. *num.* 20. quos sequitur *Barry lib.* 1. *tit.* 6. *num.* 2. & *Dn. Carpz. p.* 3. *const.* 6. *def.* 6. *Molin. disp.* 131. quo facere videntur verba *d. constit. Maxim. F.* (*condern auch in Codicillen*) &c. quamvis responderi possit haec proportionabiliter intelligenda, sc. ut in testamento caeci, ita in ejusdem Codicillo requiri scripturam & nuncupationem, & testis unius additionem. Sed non suaderem,
7 ut quis a recepta sententia recederet. Quamvis autem multas tractent controversias, praecipue tamen hoc observandum puto, ut totus tenor testamenti innotescat omnibus testibus. Nam licet non octo tantum, sed octodecim testes in testamento caeci adhibean-

beantur, imo octoginta, nisi coram omni-
bus testibus prælectum fuerit, hoc absurdum
sequitur, quod fides testamenti a sola scien-
tia scriptoris s. Notarii pendeat. Nam Scri-
ptor dum privatim prælegit Testatori, po-
tuit aliquid in lectione omittere vel aliter
legere, vel aliam scripturam a prælecta scri-
ptura diversam subrogare, & manibus cæci
8 insinuare. Ideoque hoc substantiale requisi-
tum est, ut Testamentum scriptum Cæci co-
ram omnibus testibus legatur, & quidem
puto eam prælectionem demandandam esse
non scriptori, sed testibus aliis duobus
simul chartam inspicientibus, ut omnis fraus
9 evitetur. Non est opus in Testamento cæci,
ut heredis nomen primo loco ponatur, *Vasq. d. cont.* 103. *num.* 10. *Barry d. tit.* 7. *num.* 38.
& sane præposteratio non faceret nullitatem
10 *Dauth. num.* 232. Et ad piam causam cæcus
11 sine hac solemnitate testari potest. Et sic
in Testamento ad pias causas non requiri-
tur testis tertius, quia hoc testamentum re-
gitur a jure naturali, quod contentum est
duobus testibus, adjectio supernumerarii te-
12 stis est ex jure positivo. Idem dixerim de
testamento tempore pestis, quod hoc etiam
duobus testibus contentum, modo testes duo
de nuncupativo testamento testentur. Et hæc
Constitutio noviter repetita, *in Ord. Notar. An.* 1512. §. (*Aber zu eines blinden*) &c.
Tiraq. priv. pia caus. 10. *Gilken hic num.* 15.
13 *Dauth. num.* 239. In testamento inter libe-
ros nuncupativo, quia a jure naturali regi-
tur duos sufficere puto, licet Pater cæcus.
Confer. *Clarus d.* §. *qu.* 17. *num.* 2. *Dauth. num.* 238. *Barry l.* 1. *tit.* 7. *num.* 30. *Menoch. lib.* 4.
præsumt. 6. *Petr. Gregor. lib.* 42. *c.* 8. *num.* 21.
Struv. synt. jur. civ. exercit. 32. *th.* 18. & non
requiri hanc solemnitatem, quando cæcus
suos agnatos instituit, vel in quibus cessat
suspicio fraudis, tradit *Cephal. cons.* 72. *num.*
14 21. Monendum tamen est, quamvis loco
Notarii octavus testis adhiberi possit; melius
tamen est Notarium adhibere, quia hoc ca-
su testamentum sine recognitione testium per-
15 petuum robur habebit, de quo alibi. Ex
hac lege omnino colligitur, etiam illum,
qui nec legere nec scribere scit literas, non
valide testari, si scripturam testibus ostendat
& subscribi petat, & non fuerit coram testi-
bus & non prælecta. Nam alias sequere-
tur, a sola fide Notarii totum depen-
dere Testamentum. Vide *Carpz. p.* 2. *dec.* 149. *conferatur informatio Notariorum Maximil.* 1. *tit.* (*von testamenten*) §. 9. *infine.*

L. Furiosum. 9.

SUMMARIA.

Quatenus furiosi testamentum valeat? 1.
In dubio an potius tempore furoris an sanæ mentis tempore testamentum conditum præsumatur? 2.
Testibus de sana mente testatoris deponentibus est credendum. 3.
An idem juris in prodigo & mente capto. 4.
Fatuo conceditur testamenti factio. 5.
Quinam talis sit. 6.
An & quatenus senex a testamenti factione repellatur. 7.

1 Furiosus, si per id tempus, quo furor re-
misit, Testamentum facere cœperit & per-
fecerit, Testamentum valet; si vero cœpe-
rit, nec perfecerit, furore correptus, nihil
actum est, etiamsi postea remisso furore
idem perfecerit, quia Testamentum uno con-
2 textu actionis fieri debet, *l.* 21. §. *ult. h. t.*
Sed Quæritur: *An in dubio potius tempore furoris, an tempore sanæ mentis testamentum conditum esse præsumatur?* Et communior est
sententia licet non probetur, tunc fuisse in in-
tervallo, attendenda esse contenta testamen-
ti, an sanæ menti conveniant, *arg. l. pen. ff. de cond. inst. Masc. concl.* 825. *num.* 17. *Mant. de conject. ult. vol. l.* 2. *tit.* 3. *num.* 8. *Men ch. l.* 6. *præs.* 45. *n.* 59. *Gilken. hic num.* 13. *Dauth. num.* 219. *Mynf. cent.* 2. *obs.* 41. *Barry d. tit.* 7. *num.* 41. *Didac. Spino in spec testam. Gl. ru-br. p.* 10. *num.* 8. *Fagundes d. c.* 9. *num.* 2.
3 quando autem duo sunt testes deponentes
de sana mente testatoris, hi multis aliis con-
trarium adserentibus præponderant, ut supra
notavi ad *l.* 3. & adstipulatur *Mant. d. tit.*
4 5. & *Barry num.* 40. Et huc pertinent etiam
Prodigi, postquam tales declarati sunt, *l.* 18.
pr. ff. h. tit. Dauth. num. 121. & Mente Capti,
5 qui gradibus tantum a furioso differunt. Fa-
tuo tamen concedunt testamenti factionem,
6 per quem non mente captum, sed eum, qui
intellectum quidem habet, sed imperfectum,
crassum & simplicem, majorem tamen,
quam impuberes communiter habent, *Thes. dec.* 92. *num.* 4. *Hill. d. c.* 5. *lit. N*, *Grassus qu.* 21. *num.* 7. *Vasqu. de success. progress. lib.*
7 2. §. 17. *num.* 110. *Dauth. num.* 220. Exinde
explicandum id, quod de Senibus ad puerilem

ꝗm ſenſum redactis ſupra ad *l.* 3. dictum, nam hoc de extrema inſipientia ſenum intelligendum, nam ſi fatuus non repellitur, certe nec ſenior imbecillis intellectus repellendus, niſi plane neſciat, quid agat, vel quid ſit teſtari.

L. Diſcretis. 10.

SUMMARIA.

Mutus & ſurdus natura neque teſtamentum facere, neque codicillum, nec fidei alterius committere, nec mortis cauſa donare poteſt. 1.

Quid ſi morbo talis factus? 2.

Mutus tantum vel ſurdus quonam modo teſtamentum valide condat? 3.

Mutus quinam hic intelligatur? 4.

An per hanc legem militum natura ſurdorum & mutorum juri, quo teſtari poterant, ſit derogatum. 5.

Per legem novam generalem non videtur derogatum privilegiis anterioribus ſpecialibus. 6.

An ſurdus & mutus ad pias cauſas poſſit teſtari. 7.

Affirmativa exemplo probatur. 8.

An Doctorum limitatio: Si ſit mente compos, h. l. neceſſaria. 9.

Objectio contra n. 7. diluitur. 10. 11.

Mutus & ſurdus, ſi certiſſima in eo explicandæ voluntatis ſigna adſunt, poteſt impetrare a Principe teſtandi facultatem. 12.

Reuſnerus *notatur.* 13.

Objectio diluitur. 14.

1 Qui mutus & ſurdus ſimul, ſiquidem natura talis, teſtamentum facere non poteſt, nec Codicillos nec fidei alterius committere, nec mortis cauſa donare, quia manifeſtare
2 voluntatem ſuam certe non poteſt; ſi morbo talis factus, poteſt, ſi modo ante lite-
3 ras didicerit, & teſtetur in ſcriptis, qui autem Mutus tantum eſt, per literas, aut ſurdus tantum, hic non prohibetur Teſtamentum condere eo modo, quo per rerum naturam poteſt ſcripto vel voce, *Auct. in l. 6.*
4 *ff. h. t. num.* 9. *&* 10. Mutus autem hic eſt, qui nullam vocem articulatam proloqui poteſt ob vocem (penitus), *Riminald. l. 2. conſ.* 261. *num.* 4. *&* 79. Et ſic generale factum, quod antea in Militibus ſpeciale fuit, §. 2.
5 *Inſt. de milit. teſt.* Sed Quæritur: *Cum milites naturam muti & ſurdi antiquo jure potuerint*

teſtari, juxta r
ſtatur Vaſq. d. c
juri derogetur
6 Regulam, quai
legem novam
tum privilegiis
7 *l. & Craſſus qu*
igitur eſt., S
fas teſtari poſ
1. c. 1. *n.* 173.
d. l. 6. ff. h. t.
169. ex hac
tas ejus homi
non poſſit, e
experientiæ re
ejus certo cog
res militi con
8 voluntatem et
perientiæ repu
tate noſtra &
Bibliopegum,
fuit, & tamer
cte didicerat,
exquiſite com
hic fere primu
DEI NOSTRI
vertere poterai
alibi plura repe
9 11. Et miror,
per adjungere
tis compos,)
lis, nam ſi 1
opus eſt in ſp
re, ſemper e
10 Sed illi, que
videtur obſtare
tatem quidem
poſſe, jam ve
valet conſequ
Neguz. de pig
raqu. de priv. p
gat liberto, h
11 10. Sed huic
quod de piis
Canonico in
12 *Tiraq. priv. pi*
ubi in muto
gna explicand
ſtatem teſtandi
13 *num.* 171. *Gilk*
ſentiat *Reuſn.*
14 *d. num.* 49. 1
ea, quæ natu
ſit, *arg. l.* 2.

Respondetur, hoc casu præsupposito rationis usu, ut dixi, & certa ratione explicandæ voluntatis, Princeps hic supplet defectum non naturæ, sed solemnitatis civilis.

L. Omnes. ult.

SUMMARIA.

Filiusfam. de Castrensibus & quasi, testari potest, nec subjacent testamenta talia querelæ inofficiosi testamenti. 1. 5.
Ampliatur. 2.
Privilegium hoc non competit militi ignominiose misso. 3.
Ad bona quasi Castrensia etiam ea, quæ a Principe donata referuntur. 4.
Inter peculium Castrense & quasi, quatenus h. l. sit discrimen, & quatenus æquiparentur? 6.

1 Filiusfamil. de Bonis Castrensibus & Quasi Castrensibus potest testari, & talia testamenta Querelæ Inofficiosi Testamenti non subjacent. Duo ergo hic videmus specialia & 2 privilegia concurrere: Et prius quidem locum habet, licet desierit militare filiusfam. & sine Patris consensu, *Grassus* §. *testamentum qu.* 23. *num.* 7. Et hoc testamentum in aliis bonis etiam valebit, si sui juris decessit, *per l. pen.* §. 2. *ff. de pecul. castr. Surd. de alim. tit.* 7. *qu.* 4. quem refert *Barry d. tit.* 3 7. *num.* 5. Sed hoc privilegium in milite ignominiose misso, locum non habet, *Reusn. p.* 4 2. *c.* 25. *num.* 11. *& Barry d. l.* Ad bona quasi Castrensia referuntur etiam ea, quæ a Principe donata, *Grassus d. l. qu.* 24. *Vasq. de success. creat.* §. 10. *num.* 473. *Barry d. l. Fagundez* 5 *de J. & J. lib.* 1. *cap.* 14. *n.* 7. Alterum quod hic habetur, est de Querela, quæ contra testamentum militis Sagati vel Togati moveri non potest, *l. fin. supr. de inoff. testam.* Il- 6 lud palam est, peculium Castrense & quasi Castrense quidem hic æquiparari, sed ratione Personæ magnum esse inter hæc discrimen, nam miles de Castrensibus militans potest jure militari testari, non ita miles Togatus, *Clarus* §. *testament. qu.* 18. *num.* 6. *Enenk. Baro de priv. parent. priv.* 16. *c.* 3. *num.* 4.

TITULUS XXIII.

De testamentis & quemadmodum testamenta ordinentur.

L. Testes. 1.

SUMMARIA.

Servus testis esse nequit. 1.
Quid si tempore testamenti pro libero habitus. 2.
Quando de validitate actus sermo est, non semper inspicitur veritas, sed opinio. 3. 5.
An error facti & quatenus jus faciat. 4.
Ad testamenti validitatem vel putativa testium habilitas sufficit. 6.
Objectio resolvitur per distinctionem. 7. 8.
Ampliatur. 9.
Alia objectio. 10.
Respondetur tripliciter. 11. 12.
Ad idoneitatem testatoris habilitas tempore testamenti sufficit. 13.

1 SErvus testis esse nequit, §. 6. *Inst. h. t.* Cum autem quæritur, an testis recte sit adhibendus vel non? Hoc tantum 2 considerandum, an tempore testamenti pro libero habitus, non vero, an vere fuerit? Ratio est, ne justa ignorantia testatori noceat, 3 *l.* 11. §. 8. *de interrog. action.* Collige? Quando de validitate actus sermo est, non semper inspici veritatem, sed opinionem, & sic 4 verum est, Errorem facti jus facere, non per se, sed per accidens & occasionaliter, cum Imperator interveniat, *hic & in l. Barbar. ff. de offic. Prætor. l.* 2. *C. de sentent.* item, 5 ad validitatem actus sufficere, si persona pro 6 idonea habeatur. Et sic ad validitatem Testamenti requiri habilitatem testium veram vel putativam, *DD. hic communiter, & Clarus* §. *testamentum qu.* 55. *num.* 10. *Grassus qu.* 56. *num.* 17. *Mantic. lib.* 2. *de conject. ult. vol. tit.* 7 10. *num.* 1. & quod de habilitate testis judicandum sit eo tempore, quo ad testamentum adhibetur. Sed videtur repugnare alia Theorica juris, Quod habilitas testis attendatur tempore dispositionis, *arg. l.* 3. *ff. de testib.* de quo *Dauth. ad l. ad testium* 22. §. *conditionem num.* 4. *ff. qui testam. facere pos-* 8 *sunt*, prolixe agit. Et videtur omnino, quicquid *Jason.* contradicat, distinguendum esse inter casum, quo testes ad substantiam actus requiruntur, & quo tantum ad probationem; hoc casu habilitas attenditur tempore

lum; in Nuncupativo autem, quod non est redactum in scripturam a Notario super contentis formari possunt articuli, & super iisdem examinandi testes, & super interrogatoriis, & demum sequitur publicatio attestatorum, sicut hæc requisita recenset *hic Dauth.* post alios & *Hartm. Pist. obs.* 119. *Dn. Mevius de jure Lubec. part.* 2. *tit.* 1. *art.* 11. *Franc. Bar-*
10 *ry de succ. lib.* 11. *tit.* 1. *l.* 6. quod si igitur publicatio rite semel facta, tunc Exemplo vel transsumto semper creditur, nec desiderari debet originale, quando casu periisse pro-
11 batur, sed quando originale adhuc extat,
12 non potest editio originalis evitari. Et hæc publicatio celerem expeditionem requirit, nec per ullam contradictionem facile impediri potest, nec a decreto de publicando datur appellatio, *Dn. Mev. p.* 3. *dec.* 405.

L. Ex imperfecto. 3.

SUMMARIA.

Ex imperfecto testamento nemo nec ipse Princeps acquirere potest. 1.

Legibus sustinetur imperium. 2.

Princeps ne in perfecto quidem testamento litis mutandæ causa heres potest institui. 3.

Edictum de alienatione judicii mutandi causa non locum habet in heredis institutione. 4.

Distinguitur inter potentiorem & Principem. 5.

Princeps quatenus heres institui vel ipsi legare possit? 6.

Heres agnoscens voluntatem defuncti, ut si promittat solutionem, legata omnino solvere tenetur, nec soluta potest repetere. 7.

Soluto uno legato reliqua propterea solvere non tenetur. 8.

An ex testamento etiam imperfecto oritur obligatio naturalis? 9. 10.

1 Ex imperfecto, i. e. tali testamento, in quo solemnia non adhibita, nemo quid acquirere potest, ne quidem Princeps. Quamvis enim legibus solutus, & pro sua potestate, si ea uti velit, id possit, legibus tamen
2 vivere mavult, quia iis Imperium sustinetur, §. *ult. Inst. quibus mod. infirm. testam.* & *l.* 23. *de legat.* 3. & quidem, ne in perfecto testa-
3 mento litis mutandæ causa. Princeps institui potest, quia hoc invidiosum esset; ut loqui-
4 tur Juris-Consl. in *l. pen. ff. de hered. inst.* quamvis enim Edictum illud de alienatione judicii mutandi causa facta, non habeat locum in heredis institutione, *l.* 8. §. 9. *ff. de alienat.*
5 *jud. mut. caus. facta*, merito tamen distinguit *Duaren. in tit. de hered. inst. c.* 2. inter potentiorem alium & Principem, quis enim est, qui cum Principe litigare ausit aut velit? Et
6 ideo dicitur in *l.* 16. *h. t.* Principem heredem institui posse vel ei legari, sed id ita intelligendum, nisi litis causa fiat, etsi testamentum sit perfectum, ita ut institutio Principis ob litem facta ipso jure non valeat, qua de re multis disputat *Dn. Mevius in tr. de ru-*
7 *stan. tit.* 6. *q.* 7. *ampl.* 7. *per tot.* Si tamen heres agnoverit voluntatem defuncti, ut si promittat solutionem sive verbis, sive facto, *l.* 1.
8 *infr. de fideicom.* omnino legata solvere tenetur, *l.* 19. *h. tit.* nec si solverit, potest repetere, *l.* 2. *infr. de fideic.* Si tamen unum legatum solverit, reliqua propterea non tenetur solvere, *l. ult. C. ne uxor pro mar.* de quo *Ceph. c.* 377. *n.* 58. & *seq.* Nam illud, quod in *Auth. sed cum testam. infr. ad leg. Fal-*
9 *cid.* habetur, specialem habet rationem. Et ex *d. l.* 16. potest satis probabiliter confirmari sententia eorum, qui statuunt ex testamento etiam imperfecto, nisi dolum quis suspicari probabiliter possit, oriri obligatio-
10 nem naturalem. Nam si nulla esset vel oritur obligatio naturalis ex tali testamento imperfecto, non video, cur non solutum possit repeti, & sic statuunt *Card. Mantic. l.* 2. *tit.* 14. *Molin. tr. de J. & J. disp.* 77. *Fachin. lib.* 4. *c.* 5. *Clarus qu.* 90. & pluribus *Fagundez de J. & J. lib.* 6. *c.* 7. *per tot.* Et sane lex non voluit prohibere, ne quis aliter testetur, sed noluit adsistere.

L. Si in nomine. 4.

SUMMARIA.

Error nominis non nocet heredis institutioni. 1.

Error nominis nullam vitiat dispositionem. 2.

Nomina significandorum hominum gratia reperta sunt & licet alio modo intelligantur, nihil interest. 3.

Quid si alium scripserim heredem an valeat? 4.

Error nominis in legato vitiare potest interdum legatum, si scilicet in nomine appellativo erraverim. 5.

1 Si quis instituat heredem matrem suam, quam per errorem vocat Annam, nihil hoc nocet institutioni, *Mantic. l.* 4. *tit.* 5. *n.* 1.
2 *Barry l.* 2. *tit.* 2. *n.* 6. Error enim nominis nul-

nullam vitiat dispositionem, per allegata Barbos. locupl. 5. c. 16. axiom. ult. Auth. in l. 9. ff.
3 de hered. instit. Nomina enim significandorum hominum gratia reperta sunt, qui si alio modo intelligantur, nihil interest, §. 29.
4 Instit. de legat. Secus si alium scripserim heredem, cum alium scribere voluerim, & sic in persona erraverim, tunc enim neuter heres est, hinc deficiente scriptura, illinc voluntate, l. 9. princ. ff. de hered. instit. ibique
5 Auth. num. 1. Sed error nominis in re legata potest interdum vitiare legatum, si in nomine appellativo erraverim, quod plerumque substantiam denotare solet, cum e contrario nomina propria non conveniant Rei vel Personæ. Nam v. g., Potest quis probus vel pius dici, qui minime probus aut pius. Atque hanc distinctionem inter nomina propria & appellatur ex l. 4. princ. de legat. 1. probant DD. communiter Anton. Gomez t. 1. resol. c. 12. n. 9. Cujac. in l. 9. ff. de hered. instit. Grassus §. legat. q. 65. Donell. lib. 8. cap. 4. Barry lib. 9. tit. 6. n. 4.

L. Neque professio. 5.

SUMMARIA.

Verba dispositiva in testamento semper sunt servanda. 1.

An verba enunciativa, quibus quid factum esse affirmatur vel negatur, præjudicent veritati & quatenus probent? 2. 3.

1 Verba dispositiva semper in testamento
2 servanda sunt, sed verba enunciativa, quibus quid factum esse affirmatur vel negatur, v. g., si me filium suum esse dicat testator, non præjudicant veritati, nec enim per asseverationem illam ego filius fio, argum. l. 1. ff. de adopt. nisi ex affectione sciens & non errans me filium appellaverit, leg. 58. §. 1.
3 ff. de hered. instit. in quibus casibus autem verba etiam enunciativa interdum probent in testamentis, quando propter se proferuntur, vid. plane tractans Trentacinq. lib. 1. tit. de V. S. resolut. 1. n. 37. & seq. & Card. Mantic. lib. 3. conject. tit. 12. Menoch. lib. 2. arb. qq. cas. 461. Barbosa locupl. lib. 5. tit. 13. axiom. 1.

L. Verba testamenti. 6.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.

An testatori in præjudicium Donatarii sit credendum & quatenus? 2. 3. 4.

1 Casum ex mente Cyni & Bartoli sic propono: Mater Testatrix donavit Titio domum, deinde in testamento negavit se do-
2 nasse, domum. Quæritur: *An Testatori in præjudicium donatarii sit credendum?* Et negatur hic, quia donationem factam falsa sua negatione testatrix infringere non potuit, nec creditur testatori mensuram substantiæ suæ affirmanti, nisi jurato, Novell. 48. & l. 10. C.
3 comm. utriusque jud. non creditur, si me de-
4 bitorem dixerit, l. 6. C. de probat. nec creditur eidem, si servum suum asseret in testamento, l. 3. §. 1. ff. ad Silan. juratæ tamen assertioni creditur, scilicet 1. hoc ad heredes pertinet, quod ipsi teneantur credere juratæ defuncti assertioni, non vero creditores; deinde quod illa jurata assertio non præjudicet etiam aliis, ut si juret, sibi venenum a servo propinatum, non statim creditur, d. l. 3. §. 1.

L. Error. 7.

SUMMARIA.

An institutio hec: Lucius esto, non adjecta voce heredis, sit valida? 1.

Voluntas testatoris evidens errore scribentis & aliquid omittentis, non vitiatur. 2.

Interdum minus scriptum quam nuncupatum est. 3.

Testamentum obscure scriptum in eam partem, quæ verisimilior est, debet interpretari. 4.

Declaratio & intellectus voluntatis in re plane dubia etiam duobus testibus potest probari. 5.

An & quatenus vel una voce fieri possit institutio? 6.

1 Scripserat quis in testamento, Lucius esto, non adjecta voce heredis. Quæritur: *An hæc institutio valeat?* Quod Affirmat. per l. 1. §. 5. ff. de hered. instit. ibique Auth. n. 4. Ratio est, quod institutio plene non sit scripta, hoc non contingere voluntate testatoris, sed errore ac festinatione scribentis, & vocabulum heredis subintelligendum esse, subjecta materia indicat, modo ex antecedentibus & sequentibus appareat, voluisse testatorem his verbis heredem instituere, vel si probari possit, dixisse testatorem, se Lucium heredem esse velle, licet vox heredis non sit scripta.
2 Collige ergo: Voluntatem testatoris evidentem, errore scribentis & aliquid omittentis non vitiari, & interdum minus scriptum, quam
3 nuncupatum est, hic & l. 9. §. 1. ff. de hered. inst-

inst. ibique Auctor n. 5. Carpz. p. 3. jurispr. con-
4 stit. 13. defens. 33. Et si Notarius scripsit obscure, in eam partem debemus testatoris voluntatem interpretari, quae verisimilior est, Mantic. lib. 3. de conject. ult. vol. tit. 13. n. 3. ubi n. 5. de erroris hujus probatione agit.
5 Quin etiam duobus testibus intellectus & declaratio voluntatis in re plane dubia, probari potest, Mantica de conject. ult. vol. lib. 12. tit. 16. num. 2. & Carpz. d. l. ubi tamen, quod de uno teste ex Bartolo refert, non
6 videtur recipiendum. Non est itaque absolute dicendum, per unam vocem fieri posse institutionem, sed si scriptura aliqua reperiatur, ex qua apparet voluisse scribentem testari, tunc demum ex una vel altera voce, licet sermo sit ellipticus, colligere licet heredis institutionem, Barry lib. 2. tit. 1. n. 19. hic, & l. 1. §. 5. & seq. ff. de hered. inst.

L. Casus. 8.

SUMMARIA.

1 Testes semper & continuo actu uno non in conspectu testatoris praesentes esse oportet. n. 1.
Ratio. 2.
An numerus testium ob pestem minui possit? 3.
Consuetudine quid obtineat? 4.
Forum hodiernum. 5.
An idem in dysenteria. 6.
Quid si grassetur in urbe vel pago pestis, nec tamen testatoris domus hac lue infecta? 7.
An in testamento tempore pestis facto necessario institutio heredis requiratur? 8.
Foeminae h. l. ad testimonium admittuntur. 9.

1 Testes uno contextu & continuo actu adesse, ac in conspectu testatoris simul praesentes esse oportet, l. 9. h. tit. l. 21. ult. ff. eod.
2 ne falsum committatur, quod in aemulatione vocis testatoris saepe factum esse, exempla testantur, nisi testium unus contagioso morbo cito opprimatur, ut si ceteri testes convenire nolint, hic solus subsignare, & postea ceteri contestes actum reliquum perage-
3 re possint, l. 8. h. tit. Sed ob pestem numerus testium minuendus non est, d. l. 8. Vide Fachin. l. 5. contr. 92. & Berlich. p. 3. concl. 5. num. 6. Barry l. 1. tit. 2. num. 8. & Ant. Gabriel. l. 4. de testam. concl. 8. Masc. concl. 1359. num. 22. Clarus §. testam. qu. 56. Caval. qu.
4 290. Quamvis de Consuetudine nonnullorum locorum pauciores sufficiant, quae tamen probanda, sicut praejudicia Camerae Spirensis, quod in magno contagio duo testes suffecerint, asserit, Gail. lib. 2. obs. 118. num. 18.
5 Myns. 1. obs. 96. & quidem haec sententia non tantum in Foro Saxonico, de quo testatur Carpz. p. 3. const. 4. def. 1. Sed & alibi passim recepta, quod scilicet duos testes sufficiant integrae opinionis, Ruland. de commiss. p. 2. lib. 1. c. 7. num. 2. Dauth. num. 424. Finckelth. obs. 7. Mevius ad Jus Lubec. p. 2. tit. 1. art. 2. num. 44. & seqq. Coth. vol. 3. cons. 13. n. 21. & seqq. ubi plures citat & in foro receptum hoc testatur, licet ex hac lege non probetur haec sententia, sed melius ex ratione aequitatis, quam etiam nostra Facultas se-
6 qui solet. Et idem in dysenteria putat post alios d. l. Carpz. def. 2. sed id valde dubium,
7 cum tantum hic non sit periculum, sed illud dubium, an sufficiat, si in urbe vel pago grassetur pestifera lues, non tamen ipse testator peste laboret, nec domus ejus lue sit infecta. Et negativam tuentur Saxones ex Constitut. Elect. Saxonica locali, Finckelth. obs. 7. Sed in jure communi videtur affirmandum, quia difficillimum est, in pestis periculo septem testes conquirere. Aequissimum esse statutum, si in testamento, quod a laborante hac lue vel domo infecta duo sufficerent etiam foeminae, sed altero casu tres
8 vel quatuor requirerentur. Institutionem heredis in testamento tempore pestis condito non requiri vult Finckelt. obs. 14. num. 4. & seqq. sed dicerem, tunc esse potius Codicillum, nec rogationem requiri tradit d. obs. 14. num. 31. & seq. Sed analogon tamen re-
9 quirerem, ut sciant testes, quid agatur. Et foeminas ad testimonia admittit Idem n. 43. & seqq. in quo adsentior.

L. Si non speciali. 9.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Paries medius inter testatorem & testes testamentum vitiat. 2.
Obtinet etiam in testamento pestis tempore facto. 3.
Privilegiis, Statutis & consuetudinibus de forma testamenti aliquid remitti potest. 4.

1 Fecerat quis Testamentum, sed non viderant testatorem, & forte etiam uno contextu non interfuerant dispositioni testamentariae, nam neutra lectura improbabilis; Resp. Imp. Neu-

stamentis, adeo, ut nec in privilegiatis prius abesse possit? 5.
An voluntate testatoris quid esse mutatum in casu dubio præsumendum sit? 6.
Rasura in loco minime suspecto nec contra substantiam institutionis vel legatorum facto testamentum non vitiat. 7.

1 Fuit quiddam in testamento deletum, & aliquid supra scriptum. Quæritur. *An Testamentum valeat?* Non esse hoc de solemnitate testamenti, ut nihil sit deletum, sicut de solemnitate est, ut testes sint numero septem, & uno contextu signent, & si deletum quid sit, ad fidei vel facti quæstionem pertinet, ut quæratur a quo & quo fine sit emendatum, si enim a testatore sit deletum consulto; non valet dispositio illorum verborum deletorum, si inconsulto, valet, per *l. 1. ff. de his quæ*
2 *in test. del.* Si vero ab alio deletum sit, licet consulto & per fraudem factum, valet
3 tamen id, quod deletum est. Sed habet *hæc Lex* locum in iis casibus, ubi rasura non est in substantiali loco, vel ubi ex antecedentibus & sequentibus clarus & apertus sensus colligi potest, vel ubi cancellatio bene est correcta, quos casus vide declaratos apud *Menoch. rem. 4. adipisc. poss. num. 709. &*
4 *seqq.* Collige I. De substantia testamenti esse numerum septenarium testium, adeo ut, si vel unus desit, testamentum non valeat, *DD. hic communiter, Covarr. in c. cum esses num. 8. X. h. t.* & quos citat *Dauth. in tract. de testam. num. 422. Fr. Barry l. 1. num. 34.*
5 II. Substantiale & hoc esse, ut omnes coram testatore præsentes sint, & uno loco atque actu signent, quorum prius adeo necessarium, ut nec a testamentis privilegiatis abesse possit, unde hanc solemnitatem, ut testes testatorem videant Juris gentium esse. dicit *Dn. Carpz. p. 3. const. 4. def. 37.* III. Notandum, *hic DD.* agere de iis, quæ in testamentis sunt deleta, & distinguunt, ut in
6 textu. Sed Quæritur hic: *Quid præsumendum sit in casu dubio, An præsumendum, voluntate testatoris quid esse mutatum?* Et distinguunt, an Testamentum reperiatur nec testatorem, an non, ut illo casu, deletio illius voluntate facta videatur, *Gilken. hic n. 12. Struv. synt. jur. civ. exerc. 32. th. 50. 51.*
7 Nota igitur: Rasuram in loco minime suspecto factam, nec substantiam institutionis vel legatorum concernentem, non vitiare testamentum, *Carpzov. p. 3. const. 3. def. 5.* *Conf. Dauth. ad l. 21. §. si quid post n. 20. ff. h. t.*

L. Testandi causa. 13.

S U M M A R I A.

An & quatenus libera cuique testandi facultas relinquatur? 1.
Publico jure derogare nemini licitum. 2.
Testator formam a jure præscriptam minuere non potest. 3.

1 Licet libera unicuique relinquatur testandi facultas, *l. 1. supr. de SS. Eccl.* certis tamen legibus, id est, conditionibus id licet, cer-
2 ta forma præscripta, quam mutare, & ita jure publico derogare nemini licitum, *l. ne-*
3 *mo §. 8. de legat. 1.* Et sic Testator non potest minuere formam a jure præscriptam, *Barry d. l. 1. tit. 1. num. 46.* Vide *Bolognet. in d. l. nemo potest, & Joan. Gutierrez in ead. leg.*

L. Non Codicillum. 14.

S U M M A R I A.

Casus legis. 1.
Heredis institutio & exheredatio in codicillis fieri nequit. 2. 6.
Conjectura ex solemnitate oriens cedit præsumtioni ortæ ex ipsa rei substantia. 3.
Objectio diluitur. 4.
Instrumentum, in quo heredis institutio & exheredatio continetur, præsumitur testamentum. 5.
An in codicillis nulla detur hereditas? 7.
An fideicommissaria dari possit? 8.
An declaratio heredis in codicillo vel alia scriptura possit fieri? 9.

1 Scripserat quis heredem extraneum & exheredaverat filium, præsentibus tantum quinque testibus, heres dicit voluisse testatorem codicillari, non testari, atque adeo sufficere testes quinque, *l. ult. infr. de codicill.*
2 Sed Neg. quia institutio heredis & exheredatio in Codicillis fieri nequit, §. 2. *Inst. de codicil.* & quia utrumque fecit testator, noluit Codicillum facere, sed Testamentum, quod tamen ob defectum solemnitatis est nullum.
3 Unde colligitur: Conjecturam, quæ oritur ex solemnitate cedere præsumtioni, quæ oritur ex ipsa rei substantia, *Menoch. l. 1. de præsumt. q. 23. & lib. 4. præsumt. 3. n. 3.* Nec
4 obstat, quod in dubio actus ita intelligendus prout valet, verum tamen hoc est, nisi ex ipso instrumento contraria voluntas appareat,

tivum, in quo institui Princeps nequit, *l. 20. h. tit.* nec super eo examinandi testes, si scilicet in Testamento scripto solenni alius heres institutus. Facile enim reperiretur, qui ad captandam gratiam Principis vel potentiorem se audivisse diceret, quod Principem
6 instituerit heredem. Quamvis enim Lex sit obscurior, & aliter ab aliis veteribus intel-
7 lecta, de eo scilicet casu, quando prius perfectum est testamentum & posterius imperfectum, *ut Rimineld. l. 3. cons. 235. n. 42.* cujus explicatio tamen ex eo dubia redditur, quod Imperator testibus pœnam criminis falsi comminetur, quo non opus esset, si de imperfecto Testamento loqueretur, ideoque mihi verior videtur intellectus ab omnibus fere approbatus, scil. quod si prius Testamentum sit in scriptis confectum, in quo alius sit scriptus heres, & postea dicatur, nuncupativum confectum Testamentum, in quo Imperator dicatur heres institutus, posterius Testamentum nuncupativum alias etiam per-
8 fectum non debere valere, quod Imperat. ad eos, qui ex intestato successuri erant, extendit, quod nec illi pertimescere debeant Testamentum nuncupativum, in quo Imperator scriptus heres: Unde probatur, licet nullum Testamentum præcesserit, & successioni ab intestato locus, quod tunc Testa-
9 mento nuncupativo non sit locus. Et sic *in lege hac* continetur specialis casus, quod Imperator non in Testamento nuncupativo, sed in solemni in scriptis institui debeat, quod placuit ad declinandam invidiam, cum priores Imperatores sæpe ad se rapeant hereditates opiniores unius vel alterius testimonio imperfecto freti, de quo *hic Dauth. Alexand. Jason* & ceteri Colligunt *DD.* ex *l.* 20. quando aliquid inter subditos & Magistratus geritur, quod pro subditis præsumatur, quod per violentiam factum sit, *Cravetta cons.* 132. *n.* 19. *& cons.* 889. *n.* 3. *&* 5. in posteriori au-
10 tem *l.* 16. parte agit de Legatis relictis in Testam. imperfecto, quod ea non valeant,
11 nisi heres agnoverit. Sed Quær. si Testamentum facto ipso approbet, scil. si legatum uni solvat, an etiam in ceteris capitibus contenta Testamenti imperfecti implere non teneatur? Imo si partem solvit, non tenetur alteram partem non solutam solvere, nisi se soluturum promiserit, *Alex. lib.* 1. *cons.* 123. *n.* 8. *Cephalus cons.* 377. *n.* 25. *& aliquot seqq. vide notata ad l. 3. h. t.*

L. Testamentum. 17.

SUMMARIA.

Adjunctum testamento perfecto licet frustra adjectum, non vitiat Testamentum. 1.
Quoquo modo testator suam vocet voluntatem, sive testamentum, sive codicillum, validitati ita non obest. 2.
Superflua non nocent. 3.
Nisi multitudo clausularum suspicionem fraudis inferat. 4.

1 Si Testamento rite perfecto aliquid adjiciatur, quod ad voluntatem defuncti supremam non pertinet, & si frustra adjiciatur, Testamentum tamen non vitiat, v. g. Si mox Testamentum, mox Codicillum appellet, ratio hic, & in *l.* 94. *de reg. jur. & l.* 65.
2 *de verb. obl.* Ergo quoquo modo Testator suam voluntatem vocet, sive Testamentum, sive Codicillum, id tamen validitati Testamenti non obest, sicut exemplum refert *Clarus* §.
3 *testamentum q.* 4. *in fin.* Notetur Regula: *superflua non nocent*, vel *abundans cautela non*
4 *nocet*, de qua *Barbosa lib.* 1. *tit.* 6. *ax.* 3. nisi sc. multitudo clausularum suspicionem fraudis inferat, *Menoch. lib.* 5. *præsumpt. n.* 102. *Mascard. concl.* 741. *n.* 37. & alii.

L. Testamenta. 18. & L. Consulta. 23.

SUMMARIA.

Publicatio testamenti coram quo facienda? 1.
Turpe est clericos se peritos ostendere disceptationum forensium. 2.
Coram quo judice fiat hodie? 3.
Mos antiquitatis est retinendus. 4.
Officia confundi non debent. 5.
Quænam ulterius ad publicationem requiratur? 6.

1 Publicatio testamenti facienda est coram Magistro census, cui nota erant cujusque facultates, non vero apud Defensorem Ec-
2 clesiarum vel Clericos, quibus turpe est, si velint se ostendere peritos disceptationum forensium, & ibi scil. apud Magistratum census referandum vel reservandum est Testa-
3 mentum. Hodie fit apud Magistratum & ju-
4 dicem Ordinarium. Nota bene: Morem an-
5 tiquitatis esse retinendum, *ex l.* 18. & non
6 debere confundi officia *ex l.* 23. Ad publicationem autem hanc requiritur etiam, ut citentur omnes testes, & illi quorum interest,

9 quia acta judicis faciunt fidem sine ulla te-
stium præsentia, & præsumuntur in judicio
multi præsentes, *Minsing. cent. 6. obs. 29. Car-
pzov. p. 3. constit. 3. def. 11. Fr. Barry lib. 1.
tit. 2. n. 4. Mevius ad jus Lubec. d. part. 2. tit.*
10 *1. artic. 2. n. 72.* & hoc testamentum, quod
etiam extra judicii locum præsente judice &
Scabinis ad id convocatis condi potest, vo-
luntariæ Jurisdictionis est, *Wesenb. cons. 28. n.
23. & in n. h. t. n. 10. Carpz. d. const. 3. def. 16. &
seqq. Hartm. Pist. p. 3. q. 28. n. 4. Kœppen. dec.
45. n. 12. Klock. cons. 17. vol. 3. Berlich. p. 3.*
11 *concl. 4. n. 10.* Et quamvis testamentum ju-
diciale scriptum, in judicio prælegendum es-
se putet judici, *Vultej. p. 1. cons. 34. n. 1.* re-
cte tamen refutatur a *Carpz. d. const. 3. def. 28.
& lib. 6. resp. 9. n. 10. & seqq. Berlich. d. concl.
4. n. 46.* modo testator literas calleat, *Carpz.*
12 *dec. 149. Auth. in l. 11. ff. h. t. n. 11.* Non de-
bet autem vel nuncupativum declarari per
alium, nisi præsente & affirmante, hanc
suam voluntatem esse, testatore, nec per
alium absente testatore debet schedula insi-
nuari, *Carpz. d. const. 3. disp. 27. Richter. dec. 48.*
13 quamvis autem coram solo Judice pro tri-
bunali sedente absentibus Scabinis condi pos-
se putet *Carpz. d. const. 3. def. 15. & lib. 6.*
14 *respons. 12.* Obstare tamen videtur *c. 19. X.*
15 *de probat. c. 28. X. de testib.* ideoque malo
etiam Notarium judicii requirere cum *Einc-*
16 *kelt. obs. 26.* nisi scilicet Scabini adsint. Ut
competens Judex sit, non requirimus per
verba textus: *Cujuscunque judicis*, & quia
voluntariæ Jurisdictionis, cum *Carpz. d. const.
3. def. 13. & Berlich. d. c. 4. n. 31. Mevius part.*
17 *3. dec. 105.* Nobilem etiam coram suo Rusti-
cano judicio testari posse tradunt *Carpz. const.*
18 *4. def. 14. & Berlich. d. l. n. 44.* quin etiam
in nostro Electoratu coram Schultero &
Rusticis condi posse testamentum multis præ-
judiciis potest firmari, licet in foro Saxon.
secus. Si autem testamentum ab actis re-
motum, non propterea revocatum est, *Be-*
19 *sold. cons. 144. Carpz. d. def. 30.* Codicillos
etiam coram judice & Actis fieri posse pa-
ritter ex majoritate rationis, licet hoc male
[illegible] *Cephal. cons. 360. in fine.*

L. Hac consultissima. 21.

SUMMARIA.

*Quænam ad testamentum privati scriptum re-
quiruntur? 1. 2. 4. 6.*

*Testes quales sint & an specialiter rogen-
tur? 2.*

*Quomodo hæc rogatio probetur, & an præsu-
matur ex sola subscriptione? 3.*

*An sufficiat, si tabulas longe ante etiam ab
alio scriptas clausas & obsignatas testibus
ostendat? 4.*

Quæ porro requirantur? 5.

An testes annulo suo vel alieno subsignent. 6.

Hodie quodlibet sigillum sufficit. 7.

Quomodo subsignatio sigilli fiat? 8.

De solemnitatibus his, remissive. 9.

1 *Pr.* Describitur hic forma testamenti pri-
vati in scriptis, & requiruntur tria solemnia:
2 Ut adhibeantur testes Cives Romani, mascu-
li, puberes, rogati, *auth. rogati &c. C. de te-
stib.* sufficit tamen, etiamsi testes ob aliam
causam convenerint, modo ante testamenti
confectionem de actu gerendo admoneantur,
3 *Auth. in l. 21. ff. h. t. n. 16.* quæ rogatio ta-
men, ut solemnitas extrinseca, duobus testi-
bus probanda, nam quando de solemnitate
quadam testamenti quæstio exoritur, an
adhibita fuerit, probatio per duos testes fieri
potest, *Ruin. vol. 2. cons. 1. n. 8. Dn. Mevius p.
4. d. 13.* ubi refert, testamento deperdito,
duos testes admissos ad probationem testa-
menti Tenoris. Nam inter solemnitatem
& probationem testamenti distinguendum,
ut etiam supra monui, nec præsumitur
ex sola subscriptione, *Auth. in d. l. 21. n.
18.* nisi nonnullæ circumstantiæ inferant ro-
gationis præsumtionem, de quo *Mascard. de
probat. concl. 1361.* quamvis favore testamen-
ti æquius videatur, hanc rogationem ex sub-
scriptione præsumendam esse, *Farinac. q. 26.
num. 166. Bacchov. in Treutl. d. disp. 10. th. 5.*
4 *lit. B.* II. Ut testator declaret voluntatem
suam, sufficit autem, si tabulas longe ante
etiam ab alio scriptas, clausas & obsignatas
testibus ostendat: quod utile esse duabus ra-
tionibus probat *Schneidew. in tit. de testam.*
5 *rubr. de solemni test. num. 3.* Et in his postre-
mum suum judicium contineri attestetur, ip-
se etiam subscribat testamento, aut si lite-
ras ignoret, pro eo subscribat testis octa-
vus, & testamentum prælegatur Testatori
& testibus. Sed si scribere & scripta legere
possit, non tamen simpliciter necessaria est
subscriptio, si testator ipse totum testamentum
6 sua manu scripserit, *l. 18. §. 1. h. t.* III. Ipsi te-
stes subscribant, & in ipsa subscriptione mentio-
nem faciant actus & contestium, & suo annulo
vel alieno subsignent, *Auctor in l. 22. ff. h. t.*
Et licet leges annulum requirant, *Donth. ad*

7 *h. 22. ff. h. tit. Reusn. p. 2. c. 27. num. 7.* Hodie tamen per saepius allegatam *Constitutionem Imperii*, quodlibet sigilli instrumentum sufficit, *Dauth. d. l.* & alii, quos refert *Harppr. ad §. 3. Inst. h. t. num. 3. Auctor in d.*
8 *l. 22. ff. num. 4. & 5.* Hocque totum peragendum omnibus Testibus praesentibus, uno loco & tempore, eodemque contextu *hic & l. 21. §. ult. ff. h. tit.* adeo ut actus intermedius extraneus vitiet testamentum, nisi sit natura necessarius, vel ad salutem testatoris spe-
9 ctet, exemplum *in l. 28. princ. h. tit.* De his solemnitatibus, quas *hic Doctores* pluribus pertractant & *Carpzov.* per compendium *d. const. 3. def. 1. & DD. in tit. Inst. h. t.* nolo jam pluribus agere, praesertim, cum rarius testamenta solemnia in scriptis, sed vel Nuncupativa, vel, quod tutius, & semper suadere soleo, apud Acta conficiantur.

§. 1. & Auth. Quod sine.

SUMMARIA.

Testamentum ratione voluntatis imperfectum regulariter nullum est. 1.
An & quatenus illud solemnium respectu imperfectum sit nullum. 2.
Objectio removetur. 3.
Triplex datur inter liberos disponendi modus, & quinam? 4.
An etiam inter liberos naturales parentes possint testari? 5.
An foeminae etiam hic possint testes esse? 6.
Quid si extranea persona adjiciatur. 7.
In testam. scripto parentum nulli testes sunt necessarii. 8.
Quatuor requisita h. l. sunt necessaria. 9. *seqq.*
Liberi etiam inaequaliter a patre possunt institui, modo in legitima non laedantur. 10.
Quid si unum ex liberis praeterierit, an corruat testamentum? 11.
Legitima quomodo in hoc testamento relinquatur. 12.
An specialis patris subscriptio requiratur, si a patre scripta sit schedula? 13.
Quid si a patre non subscribatur? 14.
An in tali testamento legata etiam extraneis possint relinqui? 15.
An fideicommissa & libertas? 16.
Irnerius notatur? 17.
Quotnam testes ad extranei legatum requirantur? 18.

1 Testamentum, quod non ratione voluntatis (hoc enim non valet regulariter, *Auctor in l. 25. ff. h. t. num. 1. Barry lib. 4. tit. 3. num. 12. Gail. l. 2. obs. 112. num. 14. Tiraq.*
2 *priv. piae causae 7.* sed solemnium, v. gr. numeri testium, imperfectum est, non valet,
3 nisi Pater vel Mater inter liberos suos vel emancipatos testati sint, Nepotes etiam, (quod etiam communiter de illis intelligunt, quorum Parentes adhuc vivunt, *Hartm. Pistor. p. 1. q. 4. num. 16. Carpz. p. 3. const. 4. def. 17.* quamvis *ex l. fin. C. famil. ercisc.* contrarium videatur, quae per *Auth.* expresse
4 non sublata) Puto tamen dicendum inter liberos reperiri in jure triplicem disponendi modum: 1. Si disposuit per modum divisionis, quomodo ab intestato dividi inter liberos debeat hereditas, quae dispositio non est testamentaria, & ideo nec institutionem requirit, *Dn. Carpz. p. 3. const. 4. def. 20.* 2. Est testamentum inter liberos scriptum; 3. Nuncupativum; de prima loquitur potissimum *in l. fin. C. fam. ercisc.* quae quidem etiam de testamento loquitur, sed quatenus de testamento loquitur, eatenus ipsi per *h. l. 21. & auth. seq.* derogatum est, *H. Pist. p. 1. q. 2. n. 26. Panischmannus lib. 2. q. 4. Carpz. d. const. 4. disp. 16.* ratio autem, cur inter liberos testamentum non requirat solemnitates, est, quia hic nulla praesumitur fraus, cum liberi alias ab intestato essent successuri, *Cephal.*
5 *cons. 72. num. 6.* Sed *An etiam inter liberos naturales parentes ita testari possunt?* R. Affirmando, de Matre, non de Patre, *Hartm. Pist. d. q. 1. num. 19. & seq. Clarus qu. 12. Grassus d. §. 15. Gail. lib. 2. obs. 112. num. 18. & seq. Fachin. lib. 4. c. 3. Barry lib. 1. Tit. 3. n.* 10. licet etiam in Patre valere putet *Carpz. d. const. 4. def. 24.* ubi duo testes etiam non roga-
6 gati, *Hartm. Pistor. p. 1. q. 1. num. 2.* & Foeminae sufficiunt, *arg. l. 20. §. 6. ff. h. t.* quia valet jure Gentium, *Hartm. Pist. d. l. num. 3. Vasq. de success. creat. lib. 3. §. 21. num. 58. & seq. Barry d. tit. 3. num. 1. Thesaur. l. 4. q. 34.*
7 *num. 5.* Sed si extranea Persona adjiciatur, v. gr. Institutio alterius, *Vasq. d. §. 21. num.* 120. pro nulla habenda est; adeo ut nec Tutor dari possit, *Clar. d. §. q. 16.* nec valet substitutio extranei, *Grassus d. §. quaest. 14. n. 2. Barry d. t. 3. num. 6. Thesaur. l. 4. qu. 37. n. 1. fin.* excipit causam piam; quia scilicet paria privilegia habent testamentum inter liberos
8 ad piam causam. Si autem Mater vel Pater in scriptis (nam ad testamentum Nuncupa-

 tivum

tivum *hæc Authent.* non pertinet) testari voluit, tunc nulli testes necessarii sunt, *Hart. Pist. d. l. n. 4. Carpzov. d. const. 4. def.* 17.
9 *Barry d. l. num.* 2. Sed quatuor requisita sunt necessaria, per *Auth. quod sine &c.* Nam 1. exprimendum tempus testamenti scripti, & quidem non tantum annus, sed & dies, *Hartm. Pistor. part.* 1. *q.* 2. *num.* 1. quia alias, si duæ reperientur schedulæ, non constaret, utra esset posterior, *Rittersh. in Nov. p.* 6. *cap.* 2. *num.* 4. 2. Exprimendæ res & unicæ inter liberos distributæ, ex quo ut & *ex l. final. C.*
10 *famil. ercisc.* satis apparet, etiam inæqualiter liberos à Patre institui posse, modò in legitima non lædantur, *Hartm. Pist. d. l. num.* 11. *& seq. Fachin. lib.* 4. *c.* 2. *Vasq. de success. progress. lib.* 3. §. 30. *num.* 46. *Graffus q.* 11. *n.*
11 8. *Barry d. t. num.* 5. Sed si præterierit unum ex liberis, corruit hoc testamentum, ut probat *Hartm. Pistor. d. l. num.* 13. *Gilken. in h.* §. 1. *num.* 29. *Clarus q.* 8. *num.* 5. *Mantic. de conject. lib.* 6. *tit.* 2. *num.* 15. *Barry d. t.* 3. *num.* 4. Et ita forte *DD.* intelligendi, qui nimiam inæqualitatem tradunt vitiare testamentum inter liberos, quos refert *Thes. lib.* 4. *q.* 34. *num.* 3. *Cothm. vol.* 3. *cons.* 17. *num.*
12 17. *&* 18. Et ideo legitima debet liberis in hoc testamento honorabili institutionis titulo relinqui, *Carpz. d. const.* 4. *def.* 21. & quos allegat: 3. In testamento inter liberos necesse est, ut liberi heredes instituantur, quæ quasi naturalis est solemnitas, *Dn. Mev. p.* 4. *decis.* 24. & quidem plenis literis, non per notas, numeros aut abbreviaturas, ex quibus vix potest percipi sensus, quod in omni testamento extra casum necessitatis facto, requirit, & ad abbreviaturas non quotidianas & non solitas restringit *Carpz. p.* 3. *const.* 3. *def.* 4. nam si signa clara & usitata vel in eodem testamento exposita, signorum aut zifrarum expressio non nocet, per tradita *Dn. Richteri h. l. num.* 18. Aliæ autem notæ etiam in aliis testamentis prohibitæ, *l.* 6. §. *ult. ff. bon. poss.* excepto solo testam. militis, *l. Lucius ff. de Mil. test. Dn. Richter. d. l. num.* 17. Et 4. Testator debet hæc describere sua manu, quod non solum Testibus, sed etiam comparatione literarum probari potest, *Hartm. Pist. d. l. num.* 5. *Menoch. lib.* 4. *præs.* 71. *Masc.*
13 *concl.* 1258. *num.* 66. & sic a Patre scripta sit schedula subscriptio alia non est necessaria, *Hartm. Pist. d. l. num.* 6. Si autem subscripta a Patre, potuit ab alio scribi, *Hartm. Pist. d. l. num.* 7. Quæ sententia communiter est recepta teste, *Dn. Richt. ad h. Auth. th.* 12. modo specialis subscriptio sit, *Mascard. d. l. n.* 65. *Petr. Gregor. l.* 42. *tit.* 5. *l.* 11. *Graff. q.* 16. licet generalem subscriptionem sufficere putet *Carpz. d. const.* 4. *def.* 18. *& Dn. Richt. d.*
14 *l. num.* 13. Imo licet scriptura illa neque a Patre scripta neque subscripta sit, tamen pater coram duobus testibus affirmaverit, in hac schedula contineri voluntatem suam ultimam, hoc sufficere firmat *Pistor. d. l. num.*
15 9. & in tali testamento etiam Legata ex-
16 traneis relinqui possunt, ut & Fideicommissa & Libertas; ita enim reddidit *Irnerius*,
17 sed etiam reprehendunt *Hartm. Pist. d. q.* 2. *num.* 4. *& Dn. Carpz. p.* 3. *const.* 4. *def.* 19. Nam extraneis nil potest legari sine testi-
18 bus, *Nov.* 107. *cap.* 1. Ergo tot testes requiruntur, quot in Codicillis. Quamvis originali videatur sententia *Irnerii* convenire, ut extraneo coram duobus testibus legari hic possit, *Sichard. ad h. auth. num.* 1. *Rittershus. ad Nov. p.* 6. *cap.* 2. *num.* 3. *Godofr. ad Nov.* 107. *cap.* 2. Si autem hæ solemnitates defuit, non valet testamentum, ne quidem ut Codicillus, per tradita, *Hartm. Pistor. d. q.* 2. *num.* 26. *& seq.* quamvis duobus sit contentus, *Carpz. def.* 20. Clausulam tamen Codicillarem semper in hoc Testamento subintelligi tradunt *DD.* quos refert *Thes. d. l. qu.* 34. *n.* 6. Nullam in hoc testamento exheredationem fieri posse, tradunt *DD. comm. Dn. Struvius exerc.* 32. *th.* 16. *& Dn. Richter. hic in fine.*

Auth. Hoc inter liberos.

SUMMARIA.

Testamentum inter liberos quomodo iterum tollatur? 1.
Forma testamenti nuncupativi quænam? 2.
Testamentum nuncupativum aliud explicitum, aliud implicitum. 3.
Utrumque horum quid sit? 4.
An heres eodem modo, quo in testamento scripto, hic quoque sit exprimendus? 5.
Obrechtus *notatur.* 6.
Periculosa est hæc testamenti conficiendi ratio. 7.
An per hanc scripturam nuncupativum fiat testamentum scriptum? 8.
Usu plerumque Notarius solet adhiberi. 9.
Quodnam ejus officium? 10.
An testes iterum citentur, nec morte eorum corruat testamentum? 11.

An,

Super articulis & interrogatoriis examinantur? 7.
Nisi a Notario illud sit in scripturam redactum. 8.
Exceptio. 9.
A quonam tempore decennium illud computetur? 10.
Quod si priori testamento insit clausula derogatoria. 11.
Ad omnem testamenti revocationem expressa testatoris declaratio requiritur. 12.
Testamentum prius perfectum tollitur per posterius imperfectum, si lapsum sit decennium. 13.
Quod non mutatum stare non prohibetur. 14.
In Græca lingua sicut etiam in Latina & Germanica fieri potest testamentum. 15.
Testamentum partim vulgari, partim Latino sermone scriptum non vitiatur. 16.

1 Testamentum solemne & perfectum non revocatur nuda voluntate contraria, nec Te-
2 stamento posteriori imperfecto. Ratio dubitandi in *l. 4. ff. de adimend. legat.* Ratio decidendi *in §. pen. in fin. quibus mod. infirm. testam.*
3 *Franc. Vivius dec.* 13. Sed duæ Exceptiones: I. Si testator in testamento perfecto eos instituisset heredes, qui ab intestato succedere non poterant, in posteriori imperfecto (modo tamen quinque testes adsint, ratio in *l. fin. infr. de codicill.*) eos instituat, qui alias ab intestato successissent. Unde *ex hoc §.* col-
4 ligitur: Quando ii sunt instituti, qui alias successuri erant ab intestato, tunc sufficere quinque testes, quæ tamen dispositio sustinetur quasi ab intestato, *Clarus q. 97. Graff. §. testamentum q. 54. Barry lib. 1. tit. 2. n. 11. The-*
5 *saur. l. 1. qu. 56. n. 8.* & sic nec valet in hac dispositione substitutio pupillaris, juxta veriorem sententiam, quam *d. l.* defendit *Barry & Fusarius de subst. q. 8. num. 25. & seq.* Non autem aliter valebit, nisi quando omnes successuri ab intestato instituti, *Graff. d. l. n. 16. Barry d. l. Cephal. cons. 431. n. 21. Hip-*
6 *pol. Riminald. cons. 269. n. 59. & 61.* extraneis tamen legata valerent, quia hæc etiam in Codicillis relinqui possunt, *Barry d. l. Ex fine*
7 *hujus §.* colligitur: In Nuncupativo testamento debere testes convocari, & posse jurato examinari super articulis & interrogatoriis,
8 nisi a Notario, ut dixi, in scripturam sit re-
9 dactum, *Carpz. d. const. 3. def. 36.*: 2. Exceptio *in l. 24.* Si testator coram tribus testibus dixerit, se nolle testamentum valere, per hanc solam declarationem voluntatis non tollit prius testamentum, quæ est communis sententia, *teste Thesauro lib. 1. disp. 56. n. 2.* nisi a testamento condito vivo testatore integrum defluxerit decennium, his enim concurrentibus, nuda etiam voluntate posteriori & concurrente temporis cursu, tollitur prius
10 testamentum. Et hoc decennium a tempore confecti testamenti vulgo computant, per verba textus: *Post ejus confectionem*, item, *Sin autem in medio tempore Clarus q. 81. Fr. Barry lib. 10. tit. 1. n. 33. Dauth. ad l. 21. §. 1. n. 11. ff. h. tit. Finckelth. obs. 93. n. 16.* quamvis forte rationabilior videri possit sententia *Cothm. vol. 1. cons. 39. n. 241. & seqq.* Quod scilicet decennium currat a tempore revocationis, si post revocationem per decennium tacuerit, & a revocatione dicta non resilierit: Nec enim apparet, cur revocatio voluntatis sit validior, quando primum testamentum per decennium stetit, nam ideo testamentum prius esset validius, nisi ante Justin. post decennium non valuerit amplius documentum, quod corrigere voluit *Justin. Finckelth. d. l.* & idem est etiam eo casu,
11 quando priori testamento inest clausula derogatoria, *Vasq. de success. resol. l. 1. §. 1. n. 31.*
12 *§. 2. n. 7.* Collige: I. Ad omnem revocationem testamenti expressam testatoris declarationem requiri, *Carpzov. part. 3. const. 3. def. 30. & def. 42. n. 1.*: II. ex *hac l. 27.* Colligit
13 *Barry d. tit. 1. n. 30.* Testamentum prius perfectum, tolli per posterius imperfectum, si lapsum sit decennium, *Vasq. de success. creat. §. 17. n. 74.* Conf. *Dauth. d. l.* Ex *hac l.* communiter, ut & ex *l. præcipimus C. de appell.*
14 probare solent Regulam: Quod non mutatum, quare stare adhuc prohibeatur? item: Quod per posterius, ipso jure tollatur prius testamentum, quod *DD.* passim allegant. Sed in his terris altum de decennio esse silentium, & hodie revocationem fieri posse coram Notario & testibus, *ex vol. 1. cons. Marp. cons. 34. n. 48. & Berlich. p. 3. concl. 4. n. 53. & seq. tradit Finckelth. obs. 93. n. 17.*
15 *§. fin.* In Græca Lingua, sicut etiam in Latina & Germanica fieri potest testamentum. Hoc enim tantum requiritur, ut intelligatur, quid dictum scriptumve sit a testatore, *l. 2. ff. de his quæ pro non script. hab.*
16 Et ideo nec vitiabitur testamentum, si partim vulgari, partim Latino sermone scribatur, *Simon de Pretis de interpr. ult. vol. lib. 2. int. 1. dub. 2. sol. 2. n. 99.* quem infert *Barry lib. 1. tit. 2. n. 10.*

L. Di-

cideatur, eo quod hodie impossibilis sit certitudo conditionis cras implendæ, pro eo tamen tempore, quod eventum conditionis sequitur, utilis est promissio & dispositio, quia quod hodie debitum fuisse crastinæ diei eventus docebit, id quasi hodie debitum peti potest sequentibus diebus.

L. In testamentis. 26.

SUMMARIA.

An testamento nuncupativo non requiruntur verba testatoris solemnia, sed sufficit heredis declaratio. 1.

Testes rogati septem adsint. 2.

Quomodo rogentur. 3.

1 Nuncupativum testamentum non requirit (ut forte olim) Testatoris verba solemnia, testamento præmittenda, quod ad actum testandi & testimonium perhibendum convocati sint, quod velit nuncupativum condere te-
2 stamentum, sed sufficit, si fiat declaratio heredis, in præsentia septem testium; quamvis enim testes rogatos esse oporteat, *l. 20. h. t. & l. 21. §. 1. ff. eod.* non tamen est necesse ut testator dicat, ideo adhibitos esse &c. quia ex actu facile intelligitur, quo fine sint convocati. Et ideo per *hanc legem* non est abolitum omne id, quod de rogatione
3 testium jura habent, nam omnino rogandi sunt testes, i. e. monendi, de quo negotio agatur, & rogandi ut tanquam testes adesse, & aliquando testimonium veritati perhibere velint, licet solemnitas verborum sit sublata, *Mod. Pist. lib. 1. cons. 1. n. 18. & Dauth. ad hanc legem.*

L. Cum antiquitas. 28.

SUMMARIA.

Testamentum uno fiat contextu. 1.

An testamentum in medio testandi actu contractum admittatur? 2.

An actus naturales, vel medicinales, vel morbus, vel symptoma contingens in persona testatoris vel testis interrumpat testamentum? 3.

Quid si impedimentum diuturnius sit in persona testis? 4.

Testes in codicillis licet fortuito convenerint, eodem tamen tempore non interrupto adhiberi debent. 5.

An testator testamentum, quod sua manu scripsit, subscribere habeat necesse? 6.

Schedula a testatore subscripta holographo æquipollet. 7.

Si scribere nesciat, octavus testis subscribere debet? 8.

Cujusnam nomen octavus ille testis subscribat? 9.

An etiam hic ipse de consuetudine adhiberi soleat? 10.

1 Superius dictum, Testamenta uno contextu fieri debere, & per alios extraneos actus in-
2 terrumpi, adeo ut nec contractum quidem in medio actu testandi admittant, nisi conjunctus sit ille contractus cum actu testandi per *l. 21. §. 3. ff. h. t.* & ibi *Dauth. §. prior. cas. Auct. in l. 21. ff. h. t. n. 20. Vasq. de success. creat. §. 23. n. 4. Gilk. hic n. 7. Reusn. p. 3. c. 28. n. 7.* Ratio hujus est, ne Testator a convenienti deliberatione, quæ in testamentis requiritur, avocetur, aut ejus, quod in animo habeat, obliviscatur, *Gilken. hic n. 11.*
3 *Auct. in l. 21. ff. h. t. n. 19.* Hic autem Quæritur: *An actus naturales, vel medicinales, vel morbus, vel symptoma contingens in persona testatoris, vel testis interrumpat testamentum?* Quod Neg. Quia necessarii actus non interrumpunt continuitatem, *Barry d. l. 1. tit. 1.*
4 *n. 37.* Si autem impedimentum in persona testis contingens sit diuturnius, alius testis ipsi surrogari potest, quæ omnia ex lectione
5 legis plana. Colligitur tamen ex *hac l.* Quod in Codicillis Testes, licet fortuito convenerint, eodem tamen tempore non interrupto, adhiberi debeant, *Reusn. de test. c. 10. n. 14. Harppr. in §. fin. Inst. de codicill. n. 8. Auct. in rubr. ff. de jure codill. n. 6.*
6 §. 1. Si testator totum testamentum sua manu scripsit, non opus est, ut ipse subscribat, si in aliqua parte testamenti hoc ex-
7 pressit, unde Colligunt *hic DD.* Schedulam subscriptam holographo æquipollere, *Jason.*
8 *ad h. l. n. 12. Gilken. n. 13.* Sed si nesciret scribere, tum subscribere deberet octavus te-
9 stis, non quidem nomen testatoris, sed suum nomen, *Carpz. dec. 149. Auct. in l. 22. ff. h. t.*
10 Sed octavum illum testem non adhiberi de consuetudine censet *Boer. dec. 14. n. 10.* quod tamen temere dicendum non est, nam & nuncupativum eo casu oportet esse testamentum, ne tota fides testamenti ab una persona Notarii dependeat, *Carpz. dec. 149. a me notata ad l. 21. pr. ff. h. t.*

L. Jus

nolit, quis nisi scriptor, qui ejus nomine inscripsit, poterit fidem facere de herede scripto, ut supra & ad l. 21. pr. ff. h. t. dixi.
16 Moribus nostris hoc totum, quod hic habetur, cessat. Nam quotidie videmus testamenta, in quibus neque ipse Testator neque alius nomen heredis inscripsit, sed uno contextu, idem, qui Testamenti reliquum contextum scripsit, nomen heredis expressit, de qua consuetudine testatur *Rittershus. p. 6. in Novell. cap. 1. num. 9.* Imo in Nuncupativo etiam testamento per alium etiam nomen heredis exprimi posse, volunt *DD.* si Testator modo interrogatus responderit: *sic volo*, vel simili modo, & nullum aliud protulerit, *Ant. Gabriel. tit. de testam. lib. 4. concl. 2. Clarus quaest. 37. Tuschus concl. 124. n. 11. lit. T, Carpz. d. def. 4. Kohl. d. cons. Marchic. c. 18.* Quam sententiam examinat *Menoch. cons. 45. n. 16. & seq.*

L. Nostram. 30.

SUMMARIA.

Testator facto v. g. si consulto id conscindat, testamentum revocare potest. 1.
Quid si casu aliquid circa hoc contigerit? 2.
Ratio hujus legis in tacita revocatione voluntatis non consistit. 3.
An idem valeat in testamento nuncupativo? 4.
Quid si testator ipsum Notarii instrumentum originale coram septem testibus cancellet? 5.
An testamentum inter liberos cancellatione perimatur. 6.
Gail. *notatur.* 7.
Quid si quaedam verba tantum in testamento sint cancellata? 8.
An cancellatio vel deletio casu facta praesumatur? 9.
Cancellatio non vitiat testamentum, si in loco non suspecto facta. 10.
Sed si quis alius conscindat testamentum quasi ex mandato testatoris, id probare debet. 11.

1 Testator facto revocare potest testamentum, v. g. si consulto id conscinderit, *l. 1. ff. de his quae in testam. del.* idem est, si signa amoverit, aut turbet, aut tabulas cancellet, *lib. ult. ff. de lib. & posth.* quia testamentum constat materia signis, & scriptura testium, iis igitur remotis, quibus testamentum stabat, rescinditur, ratio in *Nihil tam natura-*
2 *le de R. J.* Sed si casu, sine voluntate Testatoris, aliquid horum contigerit, heredi
3 hoc non praejudicat. Non igitur ratio hujus legis in tacita revocatione voluntatis consi-
4 stit. Ideoque merito dubito, An idem valeat in testamento Nuncupativo? Quod quidem affirmat, *Vasq. de success. creat. lib. 2. §. 15. num. 63.* Sed verius Neg. Nam hujus essentia non consistit in scriptura, nec expressa revocatio voluntatis sola sufficit, multo minus tacita, quae ex cancellatione praesumi-
5 tur, nisi scilicet ipsum instrumentum Notarii originale quis coram septem testibus cancellet, *Clarus q. 93. Mantic. lib. 12. tit. 1. num. 33. Mascard. concl. 1289. num. 31. Barry lib. 1. tit. 9. num. 45.* quia forte alia posset, esse conjectura Declarationis, quia forte uxorem & liberos voluit latere tenorem testa-
6 menti, *Barry d. l.* testamentum etiam inter liberos cancellatione perimi videtur, quia *Auth. hoc inter* hoc non describit in genere modum tollendi testamentum inter liberos, sed tantum per posterius testamentum, & actus facti potentior est quam actus verbi, *Castr. hic num. 6. Pantschman. lib. 2. q. 18. Barry lib.*
7 *10. tit. 1. num. 35.* licet dissentiat *Gail. lib. 2.*
8 *obs. 112. num. 13.* Sane si quaedam tantum verba in testamento cancellata sint, non totum corruet testamentum etiam in scriptis, *l. 2. ff. de his quae in testam. del. Carpz. p. 3.*
9 *jurispr. consist. 3. def. 5.* Sed quaeritur: *An cancellatio vel deletio casu facta praesumenda sit?* Et si quidem apud Testatorem reperiatur, consulto facta videtur; si apud alium, casu, *Mascard. concl. 256. num. 8. Gilken. ad l. 12. h. t. num. 12. Dauth. ad l. 21. §. si quid post num. 20. ff. h. t. Auth. in l. 1. ff. de his quae in testam.*
10 *del. num. 2.* Nec vitiat cancellatio, si in loco non suspecto facta, de quo prolixe agit,
11 *Men. rem. adipisc. poss. num. 709.* Sed si quis alius conscindat testamentum, quasi ex mandato testatoris, id probare debet, *Carpz. p. 3. const. 5. def. ult.*

L. Et ab antiquis. ult.

SUMMARIA.

Quot testes in rusticorum testamento requirantur, & an subscribere isti se debeant? 1.
An ad validitatem hujus testamenti tria requirantur? 2.
Annon duo sufficiant? 3.
Rustici quatenus hoc casu ad solemnitates juris communis observandas adstringantur? 4.

Lex

... in Imperio Germanico 10. 5.

Quid si civis ruri vel rusticus in civitate testetur; an valeat testamentum? 6.

An dispositio hujus legis etiam in nuncupativo testamento locum habeat? 7.

In casu necessitatis quinque testes sufficiunt. 8.

Exemplo illustratur. 9.

An testes super nuncupativo testamento examinandi jurato muniuntur? 10.

1 Imperator hic remisit numerum Rusticis, sufficiunt enim quinque testes, si plures eo in loco facile non reperiantur, *Struv. synt. jur. civil. exerc.* 33. *th.* 17. remittit & subscriptiones, si testes literarum periti eo in loco non reperiantur. Si tamen duo vel tres literati reperiantur hi loco reliquorum subscribant. Quid quod in provinciis Sax. firma sunt rusticorum testamenta coram Parocho & duobus testibus, etiam non rogatis ruri con-
2 dita, *Struv. synt. jur. civ. exerc.* 32. *th.* 17. Tria ergo concurrere oportet, ut testamentum valeat: I. Ut Testator sit Rusticus, i. e. qui ruri degit, etiamsi alias Nobilis sit, *Graffus q.* 54. *n.* 8. *Vasq. de success. creat.* §. 22. *n.* 32.: II. Ut ruri testetur: III. Ut sufficiens testium numerus haberi non possit, *Clarus q.* 96. Sed hoc ultimum tantum præsumendum est, nec probandum instituto, *Dauth. h. t. Bar-*
3 *ry lib.* 1. *tit.* 2. *num.* 9. & sic dici potest, sufficere posse duo priora requisita ratione probationis, ut *Mevius ad jus Lubec. p.* 2. *tit.* 1. *art.* 2. *n.* 54. Imo simplicitas Rusticana non adeo principaliter in considerationem venit, sed potius locus & inde sumta inopia te-
4 stium, *Finckelth. obs.* 75. *n.* 14. Imo Rustici videntur adstringi etiam ad observandas juris communis solemnitates, si in civitatibus degant vel Castris, ubi peritos consulere potuerunt, *in* §. *Sancimus itaque Rimin. ald. cons.* 119. *n.* 67. ubi *n. seq.* ait male pedeos ru-
5 sticis jungi. Et hæc Lex confirmata in Imperio Germanico *per dictam Constit. de Notar.*
6 *An.* 1512. §. (*und sollen die Notarien &c.*) quod si igitur rusticus in civitate, vel civis ruri, testetur, non valet Testamentum, *Graffus* §. *testamentum q.* 54. *Mascard. concl.* 1359. *num.* 64. nisi civis, cum ruri ageret, incideret in morbum, & velit ibi testari, *Vasq. de success. creat.* §. 22. *num.* 23. *Barry d. l.*
7 Dispositionem autem hujus legis etiam in Nuncupativo testamento locum habere communiter est receptum, *Vasq. de success. creat.* ... *Mascard. concl.* 1539. *n.* 45. *Vasq. d.* §. 22. *n.*
8 34. *Barry d. tit.* 2. Et ex argumento hujus legis probat; Quinque testes sufficere in casu necessitatis, si plures haberi non pos-
9 sint ob casum aliquem, cujus exemplum ponunt in eo, qui a Tyranno carceri mancipatus est, *Graff. d.* §. *q.* 54. *num.* 11. & *Mascard. d. concl.* 1359. *num.* 50. & *Barry d. l.*
10 *num.* 50. Denum ex hac legis probant; Testes, quando super testamento Nuncupativo examinantur, jurato debere examinari, *Carpz. p.* 3. *const.* 3. *def.* 63. nisi id testamentum Nuncupativum in formam publici instrumenti redactum, *Carpz. d. const.* 3. *def.* 37.

TITULUS XXIV.

De heredibus instituendis, & quæ personæ heredes institui non possint.

L. Qui deportantur. 1. & L. Neque. 10.

SUMMARIA.

Peregrini quinam? 1.

Heredes institui non possunt. 2.

Ergo nec deportati. 3.

An relegatus recte instituatur? 4.

Quid si deportatus de facto institutus? 5.

Objectio diluitur. 6.

Alia objectio removetur. 7.

An dicta de deportato pertineant etiam ad bannitum & ad metalla vel triremes damnatos? 8.

1 Quia peregrini, i. e. qui in numero ci-
2 vium non sunt, v. g. Hostes, institui heredes non possunt, *arg. l.* 1. *ff. ad leg. Falc.* (licet Wesenb. *h. th.* 2. *in fin. arg. aut omnes peregrini* institui posse putet,)
3 ideo nec deportatus institui potest, quia amittit Jus Civitatis, §. 2. *Inst. de cap. demin. Struv. synt. jur. civ. exerc.* 33. *th.* 3. nec is, qui capere non potest, per servum acquirere p[...] *l.* 10. *h. t.* quia plus est, per alium acq[...]
4 quam per se, *c. quod alicui X. de R.* [...]legatus vero institui omnino potest, q[...]
5 Civitatis retinet. Sed si deportatus instituatur, heredes deferuntur le[...] [...]dibus, *arg. l.* 3. *de his quæ ut ind*[...] portatus mero Jure est incapax [...]ae si nemo scriptus sit heres, f[...] [...]mortuo, *Jas. in L.* 1. *C. h. t.* r[...]

num. 2. *Graff.* verb. *instit. qu.* 2. *Vasq. p.* 1. *contr.* 6. 102. *num.* 3. *Donell. l.* 6. *c.* 17. *Fr. Bar-*
6 *ry l.* 1. *t.* 8. *num.* 2. Nec obstat *l.* 12. *eod.* nam de tali persona loquitur, quæ non in totum, sed a certis personis institui prohibetur, ut
7 *in l.* 13. *&* 14. *d. tit.* aliud etiam *in l.* 7. *de legat.* 3. ubi quod deportati Servo relictum, ad fiscum pertinet, sed hoc intelligendum non a die mortis, sed ab eo tempore, quo servus Fisco acquiritur, Deportato scil. citra restitutionem defuncto, quem sensum uti verbis Legis convenientem merito commendat *ex A. Fabro Hillig. in Donell. l.* 6. *c.* 17.
8 *lit. U*. Quæ autem de Deportato *in hac l.* 1. dicuntur, etiam ad Bannitum pertinent, & damnatos ad metalla, & ad triremes, *Gail. de P. P. lib.* 2. *c.* 1. *&* 12. *Sichard. ad hanc l.* 1. *num.* 10. *Dauth. de testam. num.* 298. *Grassus in* §. *institutio q.* 6.

L. Pater tuus. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Vox residui, *quid* h. l. *significet?* 2.
Fiscus iis tantum potest succedere, qui capaces quidem sunt, sed hereditate indigni. 3.
In materia favorabili sub residuo vel reliquo *interdum totum comprehenditur.* 4.
Exemplum subjicitur. 5.
Creditor, qui quietantiam his formalibus: quod pro residuo acceperit totum quod acceperit, fateri videtur. 6.
Cautela, quando nimirum partui prohibito quid relinqui possit? 7.

1 Scripserat quis heredem Titium & Cajum, his verbis: *Titius ex ea parte heres esto, quam per leges capere potest, ex residuo Cajus heres esto.* Compertum autem est, Titium nihil capere posse, forte quia partus adulterinus. Resp. Totam hereditatem Cajo
2 acquiri, nam licet vox *residui* per se partem tantum significet, hic tamen ex voluntate defuncti totum denotat. Vult enim Testator, quod Titius capere non potest per Leges, ut id omne capiat Cajus, quod hic ve-
3 ritate rei inspecta tota hereditas est. Nam quia Titius erat plane incapax, Fiscus ei succedere non potest, nam Fiscus tantum succedere potest iis, qui capaces, quidem
4 sunt, sed hereditate indigni. Collige: sub *residuo* vel *reliquo* comprehendi interdum *Totum*, quando is, in quem dispositum est, vel non capere potest, *Vincent. de Franchis dec.* 45. *num.* 3. *Cephal. conf.* 124. *num.* 12. Vide *l. ceterorum* 160. *ff. de V. S.* & ib. *Gadd.*
5 quod in materia favorabili locum habet, sed non in odiosa, verbi gratia, Obligatione, ut si pro debitore, qui 100. debet, duo fidejubeant, primus in 40. alter in residuum, primo lapso facultatibus, alter in solidum non tenetur, post Veteres Interpretes *hic Si-*
6 *chard. num.* 5. *Gilk. in fin.* Colligitur etiam, creditorem, si quietantiam his formalibus: *quod pro residuo acceperit*, videri fateri quod totum acceperit, Jason hic & omnes interpretes, ut ait *Menoch. conf.* 296. *num.* 53. *Cephal. conf.* 124. *num.* 6. *Romanus singul.* 35. *Hering. de fidejuss. c.* 20. §. 22. *num.* 36. *&*
7 *seq.* Et inter omnes cautelas, quas hic tradunt *DD.* quibus partui prohibito quid relinqui possit, tutissima videtur ea, qua sub conditione capacitatis & legitimationis filio Spurio quid relinquitur, *Sich. hic num.* 7. *Gilken. num.* 8. quia sufficit institutum vel substitutum tempore aditionis esse capacem vel legitimatum, *Vinc. Fusar. de subst. q.* 446. *num.* 1. *& seqq.* sicut etiam Rebellis sub conditione hac, si capax erit, institui potest, *Cephal. conf.* 636. *num.* 13. Et Spurius si instituatur sub conditione, si capax erit, sufficit, si post mortem capax fiat, & interim illi potest deferri bonorum possessio, *Menoch. conf.* 473. *num.* 12. *& seq.*

L. Cum proponas. 3.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Priori Responsioni objicitur l. 40. ff. h. t. *&* §. ult. Inst. de vulg. substit. *n.* 2.
Alia Responsio. 3.
Obstat l. 13. §. 3. ff. de milit. test. *n.* 4.
Respondetur. 5.
Substitutio in unum tantum casum concepta, ob eandem rationem & verisimilem testatoris mentem etiam ad casum non expressum extenditur. 6.

1 Alexander Julianum Servum, sibi cum fratre communem, eum pro Liberto suo habens, heredem instituit, & si heres non erit, ei substituit Vitalem. Cum autem postea appareт, Julianum fuisse Testatoris Servum, non Libertum, an substituto locus? (scilicet Affirm.) si de Voluntate Testatoris appareat, quod alias

alias non fuisset relicturus, si servum esse scivisset; si autem contrarium constaret, haberent verba institutionis hunc sensum, si neque ipse, neque alius sit heres, tunc enim non daretur substituto locus, nisi servus non
2 adierit. Sed obstare videtur *l.* 40. *ff. h. t. &*
3 *§. ult. Inst. de vulg. substit.* Simplicior videtur Responsio, quod hic agatur de eo casu, quando de voluntate testatoris constat, voluisse scilicet Testatorem relinquere servo hereditatem, vel ipsi, vel alii, per eum. Sed in allegatis textibus agi de casu dubio, quando de eo non constat. Vide *Donell. lib.* 6. *cap.* 24. *Vasquez l.* 1. *de success. progr.* §. 15. *n.* 16. *& hic Gilken. & Harppr. ad §. ult. Instit. de vulg. & pup. subst.* & quos allegat *n.* 14. *Grassus §. substitutio quæst.* 8. *n.* 3. *& Barry lib.* 3. *tit.* 5.
4 *n.* 2. Neque obstat *l.* 13. §. 3. *ff. de milit. te-*
5 *stament.* ubi tota hereditas indistincte datur substituto, quia servi proprii institutio non valet sine libertate, non potest autem videri voluisse Testator dare ei libertatem, quem
6 nescivit esse servum, *Barry d. l. n.* 2. Colligunt ex hoc textu: Substitutionem in unum tantum casum conceptam, ob eandem rationem & verisimilem Testatoris mentem extendi ad casum etiam non expressum, quod exemplis hic Jason *num.* 8. *& seq.* declarat, *Cravetta cons.* 326. *n.* 2. *Barbos. locupl. lib.* 17. *c.* 62. *axiom.* 2.

L. Si Pater. 4. & L. Nec apud. 7.

S U M M A R I A.

Ut error in corpore, ita & in qualitate heredis, institutionem vitiat. 1.
Ubinam præcipue error hic cernatur? 2.
Conjunctio sanguinis semper videtur esse causa finalis institutionis. 3.
Quid si error in conjunctione tantum civili occurrat? 4.
Exemplum subjicitur. 5.
Si suppositio patris concurrit in exemplo dato, non est error, sed collusio. 6.
Quid juris hoc casu? 7.
Alius casus, 8.
Quid si aliquem instituam ut legitimum, qui tamen legitimus non est? 9.
Falsa demonstratio non nocet institutioni. 10.

1 Ut error in corpore, *l.* 9. *princ. ff. h. tit.* ita & error in qualitate heredis, quæ designat causam finalem, propter quam fuit motus ad instituendum, vitiat institutionem,

Grass. in verl
2 *t.* 6. *n.* 6. Et
conjunctione
3 tiat institutio
semper videtu
quod *ex his*
cons. 342. *in f*
præs. 24. *n.*
4 statuere dicit
ctione tantum
quia conjunct
lis institutioni
5 *lib.* 4. *tit.* 7. *n.*
bi gratia, si
supposititius e
6 *art.* 2. *n.* 19.
7 currat, non e
affertur filio,
tur hereditas,
8 *de jure fisci, l*
trem meum e
ptavi (non e
heros, *l.* 7. *h. ti*
rim, quia put
num vere frat
9 tuturus. Veru
ut legitimum
non est, vel
ob impedimen
nulla? Et Re
& Menoch. de
sustineri Institu
trimonium hab
mitatem libero
duobus casibus
est error in ca
dubit. 2. *solut.*
Barry d. l. Se
filium nec frat
gnos ipsos, va
10 quia falsa dem
ni, *l.* 17. *&* 33
Cephal. cons. 48

L.

S U

Tenor legis. 1.
Ratio dubitandi
Ratio decidendi

1 Si quis uxor
eamque Affine

2 Institutio. Ratio dubitandi, quia uxor mihi affinis non est, *arg. l. 4. §. 3. de grad. & affin.*
3 Ratio decidendi, *l. 33. & l. 17. ff. de cond. & demonstr.* quod falsa demonstratio non noceat, & error qualitatis non inducens Causam finalem, Institutionem non vitiat, *Mantic. d. l. num. 17.*

L. Si compensandi. 6.

SUMMARIA.

Rusti species. 1.
An legatum creditori a debitore in dubio animo compensandi factum videatur? 2.
Relictum a marito uxori non videtur compensandi animo cum dote relictum. 3.

1 Uxor marito debuit centum, sed ea Maritum instituit cum alio ex partibus aequis, non totum debitum, sed debiti tantum pars dimidia confusione tolletur, *arg. l. 24. infr. ad leg. falcid.* Sed uxor hac Lege ex patre instituit heredem maritum, ut compensaret totum debitum, Maritus autem hac specie vult tantum partem compensare, alteram vero partem a coherede petere, sed non potest, quia voluntas testatricis repugnat, quae totum vult compensandum esse debitum. Ex
2 *hac l.* a contrario sensu probatur; si debitor Creditori quid leget, non praesumi id in dubio animo compensandi factum quod *ex hac lege* a contrario sensu, & *ex l. 85. de legat. 2.* colligitur, si scilicet ex causa voluntaria proficiscitur debitum, *Mantic. de conject. lib. 10. tit. 2. n. 2. Menoch. lib. 4. praes. 109. Ant. Fab. in suo Cod. lib. 6. tit. 17. def. 8. Hartm. Pist. obs. 105. Carp. p. 3. c. 13. def. 29.* nisi ex conjecturis vel liquido probari possit, habuisse debitorem animum compensandi, *Afflict. dec. 44.* Sed in debito necessario, ut quod ex Legis vel statuti dispositione provenit, praesumitur animus compensandi, *Auth. praeterea C. unde vir & uxor, Carpz. d. l.* Et
3 inde colligunt: Relictum a marito uxori non videri animo compensandi cum dote relictum, juncta *l. un. §. 1. C. de rei uxor. act. Menoch. d. l. num. 57. Mantic. n. 12. Carpz. p. 3. const. 20. def. 40.*

L. Collegium. 8. L. Hereditatis. 12.

SUMMARIA.

An & quatenus universitati sc. Collegio cuipiam aliquid legati vel hereditatis titulo relinqui queat? 1.
Collegio privato specialiter nihil potest in testamento relinqui. 2.
Omnia collegia privata authoritate contracta conjurationis suspecta sunt in rempubl. 3.
Exemplo illustratur. 4.
Quomodo quid Collegio relinqui possit? 5.
Quid si administratoribus tantum sub nomine appellativo quid relictum? 6.

1 Dubitatum olim fuit, an Civitatibus ac Collegiis quicquam titulo legati vel hereditatis relinqui possit, *ex l. 26. ff. ad Trebell.* quia videntur personae incertae, Sed cum certa Universitas designetur, ideo tales Institutiones & Legata valent, modo Collegium sit a Superiori approbatum, *l. 8. h. t.* Ratio
2 *l. 1. §. 1. quod cujusque universit.* Collige: Collegio privato specialiter nihil relinqui
3 posse in testamento, quia omnia collegia, privata authoritate contracta, sunt suspecta conjurationis in Rempubl. *Dauth. de her. inst. n. 330. Carpz. p. 3. const. 13. def. 36. Dn. Manz. de test. t. 6. q. 7. n. 30. & seq. Auth. in l. 1. ff. quod*
4 *cujusc. univ. n. 1. & 2.* Et sic nec Judaeorum universitati quid legari potest, cum toleretur potius, quam approbetur illorum Universitas, *Dn. Gerh. de mag. polit. n. 223.* & hunc lau-
5 dans, *Dn. Carpz. d. l.* Dupliciter autem quid relinquitur Collegiis; expresse vel tacite, hoc, si civibus quid relictum; *l. 2. ff. de dub. Cas. q. 278.* nam singuli cives intelligi non possunt instituti, nec singulis legatum videtur, quia civitatem magis quam singulos cives dilexisse praesumitur: 2. Inter tam multos divisum ad minimum redigeretur, *Hillig.*
6 *in Donell. l. 8. c. 6. lit. C,* item si Administratoribus tantum sub nomine appellativo quid relictum, *cap. requisivisti 25. X. de testam. Menoch. lib. 4. praes. 111. & seqq.* nisi necessitudine junctus quis Administratori quid legaverit, nam tunc videtur personae ejus legatum, quod de Ecclesia & Episcopo sic cavetur *in c. requisivisti 15. X. de test. Menoch. l. 4. praesumt. 111. Hillig. d. l.*

L. Extraneum. 9.

SUMMARIA.

Sensus legis. 1.
Conditio, quae vivo herede vel legatario non impletur, pro non adjecta habetur. 2.
Limitatur. 3.
Momentum mortis vitae annumeratur, & sic adhuc spirans fit heres. 4.

Insti-

Institutio heredis, cum alius morietur, conditionalis est. 5.

Si quis ex tempore incerto an & quando extiturum sit, vel ex tempore incerto quando, sed certo quod aliquando extiturum sit, institutus est, conditionalis censetur institutio. 6.

Institutio sub conditione mortis ipsius heredis facta subducto isto tempore pura remanet. 7.

1 Licet heres recte instituatur, cum morietur ipse, vel cum aliis morietur; priori tamen casu pura est institutio, & potest vivus
2 adire hereditatem, quia conditio, quæ vivo herede vel Legatario non impletur, pro non adjecta habetur, *l. 79. pr. de condit. & demonstr.*
3 *& l. 34. ff. h. t.* Licet aliud in Libertate, *l. 17. pr. ff. de manum. testam.* & usufructu, *l. 51. ff. de usufruct.* quia hæc ex die dari pos-
4 sunt, non vero hereditas. Quamvis dici possit, momentum mortis vitæ annumerari, & sic adhuc spirantem eum heredem fieri, *Cujac. l. 3. obs. 34.* ubi dicit, filium ita institui
5 non posse. Sed posteriori casu conditionalis est Institutio, quia certum non est, illum alterum moriturum, vivo instituto herede. Et sic apparet, duas esse lecturas *hujus legis*; nam alii de morte ipsius heredis, alii
6 de morte tertii intelligunt. Exinde *DD.* colligunt; Si quis ex tempore incerto, an & quando extiturum sit, vel ex tempore incerto quando, sed certo, quod aliquando extiturum sit, institutus est, censeri Institutionem
7 conditionalem: Sed si sub conditione mortis ipsius heredis facta sit Institutio, isto tempore subducto, institutio remanet pura, *Graff. §. institutio q. 24. n. 4. Gomez tom. 1. resol. c. 2. n. 11. Barry lib. 2. tit. 1. n. 6.* & hanc esse receptam sententiam, a qua non sit recedendum, dicit *hic Gilk. Mulin. tr. 2. disp. 156. n. 6.*

L. Extraneum. 11.

SUMMARIA.

Persona quæ instituitur vel demonstratione saltem certa esse debet. 1.

An debeat esse cognita? 2.

Persona plane incerta non potest institui. 3.

Hodie potest. 4.

Durum ex imperfecto firmum argumentum sumere. 5.

Persona incerta, si ex conjecturis colligi possit, de qua senserit testator, recte instituitur. 6.

1 Certa Pers
saltem demo
2 *tit.* ut cogni
hic & §. ult.
minatione, v
nobis esse Pe
3 re heredem.
v. g. Qui p
heres esto, e
tis 25. Inst.
episc. Donell.
4 Sed commun
sententia, ince
posse, mod
possit, *Card.*
n. 18. Tusch.
stitutio q. 12.
q. 7. n. 194. A
5 *seqq.* & duru
6 *de legat.* firm
etiam incerta
cturis colligi
tor, *Menoch*

S U

Facti species
Heres est un
rei. 2.
Nemo in suo
ges non v
Hinc nemo
te intestat
Uno in re c
in parte q
habetur, e
An tali certa
An illi Treb
An aliis &
Heres in ce
solutionem
Quid si here
Quid si duo
certa, &

1 Scripsit qu
re, id est,
parte heredit
facta mentio
heres? Resp.
Titium vero
2 Nam heres e
certæ rei, *l.*

heres in tota hereditate, & solus utetur actionibus hereditariis & convenietur. Titius vero habebit rem certam, ut legatarius sine onere. Aliud si unicus instituatur heres in re certa, hic enim in solidum heres erit, *l. 1. §. 4. ff. d. tit. ibique Auctor n. 2. Men. cons. 224. n. 48. Castillo l. 3. contr. 17. Salgado in*
3 *labyr. p. 2. c. 2. n. 17.* Quia nemo potest facere, ut in testamento suo Leges non va-
4 leant, ergo nec facere potest, ut pro parte
5 intestatus decedat. Idem, quod de unico herede ex certa re instituto diximus, locum etiam habet in eo casu, si duo instituti, & ambo quidem in re certa, *per l. 3. ff. eod.* Collige ergo quando unus in re certa, verbi gratia, certa specie vel certa summa institutus est, alii, vel alius absolute, vel in parte quotitativa, quod primus habeatur Legatarii loco, *Auctor in l. 2. ff. h. t. n. 5.* scilicet
6 ratione rei relictæ, nam tali certæ rei de-
7 trahitur Falcidia, *l. 10. C. fam. ercisc.* nec ille detrahit Trebell. *Carpz. part. 3. const. 1. def. 15.* ea non agnita transmittitur, *arg. l. 80. de le-*
8 *gat. 2.* Sed in aliis habetur pro herede, scilicet quod possit propria auctoritate rei possessionem apprehendere, quod coherede indefinite dato repudiante hereditatem, huic heredi in re certa instituto competat jus accrescendi, cum parum intersit, an quis ab initio solus sit institutus, an vero ex post facto solus maneat. Ideo Legatarius hic solus non est, sed partim pro Legatario, partim pro Herede habetur, *Fachin. lib. 4. cap. 15. Gilken. hic n. 8. Ant. Gomez. lib. 1. resol. c. 2. in fin. Dauth. hic n. 40. & seq. Peregrin. art. 3. n. 7. Donell. lib. 6. cap. 18. & ib. Hillig. lit.*
9 *M.* Et hinc heredem in re certa, verbi gratia, certa summa institutum, ad æris alieni
10 solutionem non teneri, ne quidem, si filius sit, tradit *Carpz. dec. 81.* Sed quia tamen Liberi in re certa institui possunt, *Novell. 115. c. 5. in pr.* & tamen non nisi honorabili institutionis titulo debent institui, *d. Nov. c. 3. princ.* ideo ea sententia mihi valde dubia in liberis videtur, & videtur mihi in contrarium inclinare, *Sichard. hic n. 3. & Dauth. n.*
11 *50.* Sed Quær. *Quid si duo instituti, & ambo in rebus certis & nemo præterea?* Adjectio certarum rerum inutilis ad hereditatem, efficax ad rerum singularum divisionem, quisque enim ex semisse heres, certæ vero illæ res habentur pro Prælegatis, *l. 35. ff. h. t. Donell. cap. 18. lit. I, Gilken. hic n. 4. Jo: Igneus in rep. auth. ex causa n. 288. & n. 290. n. 266. Dauth. n. 48.*

L. Cum in libris. ult.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Duo casus excepti. 2.
Heres heredis etiam testatoris heres est. 3. 6.
Omnia jura, quæ dicunt errorem in nomine, non vitiant institutionem. 4.
Limitatur. 5.
Vulgaris substitutio etiam verbis affirmativis exprimitur. 7.

1 Quidam, cum non vocaretur Plotius, his verbis in testamento usus, Sempronius Plotii heres est, Quæritur: *Anne Sempronius detracta mentione Plotii Testatoris heres esse possit?* Videtur quod sic, quia error Nominis non nocet institutioni; Sed neg. quia verba repugnant, & nemo ita crasse errabit, ut in
2 nomine suo & proprio erret. Excipiuntur duo casus: 1. Si Testator alicujus, qui Plotius vocatus fuit heres extiterit, tunc enim sensus est, Sempronium debere esse Testato-
3 ris, & conseq. Plotii heredem. Ratio; quia heres heredis est etiam testatoris heres: 2. Si Plotium heredem instituat; tunc enim hæc voluntas testatoris esse videtur, quod vulgariter hunc Sempronium Plotio substituerit, idque non ex verbis, sed sententia &
4 voluntate Testatoris colligitur. Collige: I. Omnia jura, quæ dicunt Errorem in nomi-
5 ne, non vitiare Institutionem, limitanda esse nisi Testator in nomine suo & proprio erraverit, nam hic Error docet fatuitatem testatoris, & sic vitiat totum testamentum, *Sichard. hic n. 2. Graff. §. institutio qu. 29. & §. legatum q. 65. Franc. Barry lib. 2. tit. 6. n. 1.*
6 II. Quod heres heredis sit etiam primi heres, quam regulam hic communiter tractant *DD.* Vid. *Aug. Barbosa lib. 18. c. 5. ax. 5.* Nam ad conservandam voluntatem defuncti sufficit, si vel improprie ipsa verba testamenti intelligi possunt, quod intelligunt, quando affectio transit ad certum heredem, qui venit ex judicio testatoris, *Rimin. cons. 252. n. 11.* & quando substitutio facta est ver-
7 bis directis, *Cephal. cons. 429. n. 142.* III. Substitutionem vulgarem etiam verbis affirmativis exprimi, verbi gratia, si dicam, Sempronius Plotii mei heredis heres est, id est, si Plotius non erit heres meus, Sempronius heres erit, quam vulgarem etiam expressam vocat *Ruinus in l. Gallus §. & quid si tantum n. 103.*

n. 103. & *Fortun. Garcias in repet. d. l. Gallus pr. n. 91.*

TITULUS XXV.

De Institutionibus & Substitutionibus, & Restitutionibus sub conditione factis.

L. Cum Avum. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Deciditur per subtilem distinctionem. 2.
Conditio illa: cum duxerit, si nupserit, *quatenus pro impleta habeatur?* 3.
Qualis illa conditio potestativa: si decem dederit? 4.

1 AVus Neptem heredem instituit hac conditione, si Anthylli filio nubat; illa heres non erit, nisi hanc conditionem impleverit, aut per eam non steterit, sed per Sponsum, quo minus nubat, per *l.* 24. *ff. de*
2 *condit. & demonst. l. in jure* 16. *de reg. jur.* qua in parte subtiliter distinguunt Leges, ut si facto ejus, cujus interest conditionem mixtam ex casuali & potestativa impleri, impediatur, ut tum conditio habeatur pro impleta, non vero si casu impediatur, per *l.* 31. *ff. de condit. & demonstr. & l.* 14. *C. de condit. insert. l.* 23. §. 2. *ff. ad leg. Aquil.* Vid. *Don. lib.* 8. *c.* 34. *& ib. Hillig. lit. D.* Nam si casu impediatur, conditio non habetur pro impleta, nisi favor libertatis, alimentorum, piæ causæ, aut conditio morandi apud alium favore legatarii aliud suadet, *Vinc. Fusarius*
3 *de substit. q.* 454. *n.* 11. *& seqq.* Colligitur igitur *ex lege*; Quia conditio, si duxerit, si nupserit, est mixta, cum non ab unius, sed utriusque arbitrio dependeat, ideoque, si per alterum gravatus impediatur, quo minus impleat, conditionem haberi pro impleta, & quando stat per alterum, in cujus persona conditio implenda erat, *Menoch. lib.* 4. *præs.* 183. *n.* 29. per *l. jure civil. ff. de condit. & demonst. Vasq. lib.* 3. *illust. c.* 93. *n.* 3. *Graff. §.*
4 *institutio q.* 26. Idem in conditione potestativa, si decem dederit, *Peregr. de fideicomm. art.* 16. *n.* 128. *Barry l.* 17. *tit.* 6. *n.* 5. *Vinc. Fusar. de substit. q.* 454. *n.* 72. *& seqq.* Quotuplex autem conditio potestativa sit & earum effectus, docetur ab *Auct. in l. ult. ff. de cond. instit. per tot.*

Casus legis
Nulla condi
& leges,
An nuptiæ
Quid si filia
consobrinu
minorem
Spe præmii
monium in
An conditio
beatur? 6.
An talis con
scilicet, u
Confessio act
bellantis a

1 Mater filia
sobrino nuba
2 *At conditioni*
rejicitur, nisi
in 4. 15. *ff. de*
duitas, *n.* 63.
3 tra Leges,
non prohibita
Jure Canon.
ter Consobrin
locum talis c
Sed si mas g
nem petere a
pra, teneretu
conditionem
velit ducere
4 petere. Secu
nubere, & in
an filia ob ei
Quod Neg.
voluntatem
Nuptiis esset
tio removetur
Nuptiis illis
ject. ult. vol.
hic Interprete
implenda con
trahere, qu
casu institutio
tegra, nisi in
si impleta co
tem, *Menoch.*
Barry d. l. 17.
5 Collige: I. S
6 lierem ad m

6 habendam esse pro non adjecta, *Mantic. d.*
7 *l. n.* 1. Sed rectissime notat *d. tit.* 18. *n.* 12. talem conditionem, si nupserit, de qua *in hac & præced. leg.* agitur, removeri a Legitima, & Legitimam liberam esse debere, seu tantum locum habere in ceteris bonis. Col-
8 lige II. *ex fin. legis*: Acceptari posse a judice confessionem Actoris ex libello, in præjudicium libellantis, &c. *Castr. Sich. hic in fin.*

L. Si Mater. 3.

SUMMARIA.

Conditio quando impleta videatur? 1.
Exemplo illustratur. 2.
Conditiones in forma specifica debent impleri. 3.
Conditio in unum casum liberationis concepta etiam intelligenda est de alio, & institutio collata in unum casum trahitur etiam ad similem. 4.
Si disponens effectum respexit, nihil refert, quid ex æquipollentibus fiat. 5.
Instituit quis uxorem sub conditione: si caste vixerit in viduitate, *an muliere ad secundas nuptias pergente valeat substitutio?* 6.

1 Conditio tunc impleta videtur non tantum cum id factum est, quod verbis est comprehensum, sed etiam quod testator voluit, licet ex verbis non appareat, verbi gratia.
2 Mater liberos heredis instituit, si emancipati erunt a Patre; non sunt emancipati, sed Pater vel mortuus est, vel deportatur, liberis non emancipatis; Quæritur: *An possint tamen liberi, quasi conditione impleta, adire hereditatem maternam cum sua causa*, id est,
3 *suo onere?* Videtur quod non, quia conditiones in forma specifica impleri debent, *l. qui heredi* 44. *ibique Auct. pr. & l. Mav. ff. de condit. & demonstr.* Sed Affirm. hic; Quia Testatrix non consideravit modum & formam, sed effectum, ut liberi non Patri, sed sibi acquirerent, quo casu sufficit, ut effectus sequatur, nec refert quomodo sequatur, *Mantic. lib.* 11. *tit.* 16. *n.* 4. *Surdus dec.* 37. *n.* 31. & quos refert *Vinc. Fusarius de subst. q.* 64. *n.* 29. Hoc enim fuit consilium Matris, ut liberi non acquirerent hereditatis suæ usumfructum Patri, quem finem & hoc casu Mater consequitur, Vide *l.* 25. *supr. de*
4 *inoff. testam.* Notes: Conditionem in unum casum liberationis conceptam, etiam intelligendam esse de alio, & Institutionem collatam in unum casum trahi, etiam ad similem. Quando autem testator potius effectum, quam modum respexisse videatur, de eo egit *Bart. ad leg. Gallus* §. *& quid si tantum ff. de*
5 *liber. & posth.* Colligunt *ex hac l.* Non referre, quid ex æquipollentibus fiat, si disponens effectum respexit, *Jason hic & DD. Carpz. p.* 2. *const.* 14. *def.* 41. *n.* 6. Et *ex hac lege* determinant *hic Castr.* & alii hanc quæstio-
6 nem: Instituit aliquis uxorem, donec caste vixerit in viduitate, & post mortem ejus substituit Titium, si vidua ad secundas Nuptias perrexerit, omnino locus est substitutioni, quia idem est sive per mortem, sive per secundas Nuptias mulier bona habere desinat.

L. Si Pater. 4.

SUMMARIA.

Filius, in potestate patris constitutus, heres non potest institui sub conditione casuali & mixta, bene autem sub potestativa. 1.
Quid si contra fiat. 2.
Legitima tamen debet esse salva. 3.
Exemplum subiicitur. 4.
Communis Doctorum *conclusio est contraria.* 5.
Dubium. 6.

1 Titius, qui in potestate patris est, non potest institui heres sub conditione casuali & mixta; (bene autem sub potestativa.) Et
2 si contra fiat, testamentum est nullum,
3 *Carpz. part.* 3. *cap.* 9. *defin.* 18. *n.* 5. salva tamen debet esse legitima, quæ omnem conditionem etiam potestativam respuit, *l.* 32.
4 *supr. de inoffic. testament.* Jam Pater instituerat filium, si in patriam redierit, hæc conditio per se est potestativa, quia tamen vel hyeme, vel morbo, vel alia causa impediri potest, ideoque si impediatur, conditio illa habetur pro casuali, & filius, licet conditionem implere non poterit, Patri tamen succedit ab intestato, quia testamentum nullum est ob præteritionem, huic Legi jure novo derogatum non esse tradit *Bachia. lib.* 5. *contr.* 71. Confer. *Vasq. de success. creat.*
5 §. 10. *n.* 225. *& seqq.* Sed conclusio Doctorum communis est contraria; statuunt enim communiter, hodie Testamentum illud, in quo filius sub conditione casuali vel mixta est institutus, non esse nullum, Filio instituto sub conditione, conditionem rejici & haberi non scripta ratione legitimæ, & legi-

timam

timam filium jure consequi, nec nisi in residuo conditionem illam habere effectum per *l. quoniam* 32. & *l.* 36. §. 1. *C. de inoff. testam.* *Peregr. de fideicom. tit.* 36. *art.* 63. *Grassus* §. *legitima q.* 39. *num.* 12. *Simon de Pratis lib.* 3. *interpr.* 1. *dub.* 6. *fol.* 2. *n.* 2. *Barry lib.* 2. *tit.* 1. *n.* 3. *Suarez. in l. quoniam ampl.* 1. *Dauth. de testam. n.* 285. & *Mantic. lib.* 11. *tit.* 18. *n.* 14. *Jason. hic.* Quod etiam de eo intelligunt, Quando facile conditio potestativa impleri potest, quod nihilominus talis conditio a legitima abesse debeat, *Suarez. d. l. ampl.* 6. *Grassus* §. *legitima qu.* 38. *n.* 12. & *seq.* Conf. *Bacchov. in Treut. disp.* 11. *th.* 3. *lit. D*, verbis: *idem dice-*
5 *mus.* Sed incidit mihi hoc dubium, si filius solus sit institutus sub conditione mixta, & filius legitimam habeat sine onere, ad quem pertinebunt alia bona, quæ recipiunt conditionem? Si habere coheredem, dici posset, ad coheredem ea pertinere, sed posui casum de filio solo instituto; ad Legitimos pertinere nequeunt, ob vulgatam regulam, quod nemo testatus & intestatus esse possit, & puto itaque meliorem esse eam sententiam, quæ dicit testamentum illud esse nullum, *Fachin. d. l.*

L. Reprehendenda. 5.

SUMMARIA.

Conditio turpis adjecta pro impossibili, adeoque pro non adjecta habetur. 1.

Exemplum subjicitur. 2.

Omnis conditio impeditiva matrimonii annullanda est. 3.

An divortia a legibus Roman. fuerint permissa? 4.

De conditionibus de jure impossibilibus remissive. 5.

1 Conditiones turpes adjectæ pro non adjectis habentur, quia pro impossibilibus ha-
2 bentur, *l.* 3. *ff. de condit. & demonstr.* v. g. Si mater filiam instituerit heredem, si a Marito diverterit, hæc est contra §. 1. *Inst. de patr. potest.* & filia impune non pareret, imo si valeret conditio, deberet tamen con-
3 cordiam maritalem præferre lucro. Sic ergo omnis conditio impeditiva matrimonii temporalis aut spiritualis, & qua matrimonium dirimitur, annullanda est, *Menoch. cons.* 245. *num.* 7. *Vinc. Fusar. de subst. qu.* 429. *num.* 20.
4 & *seqq.* Sed dicet aliquis, divortia a Legibus Romanis fuisse permissa, cur hic pro turpi conditione habentur? Resp. *Dn. Mansius tit.* 7. *q.* 7. *num.* 38. divortium fuisse per-

missum, sed
nam multa
tandum, q
sunt, v. g.
ægre quidem
5 lo. De his
bus pluribus
11. *num.* 116
c. 12. *num.* 67
Durand. de c
Vinc. Fusar

S I

Si conditione
junctive a
da? 1.
Quid si ita
ris filius n
nuptiis, re
horum ex
Disjunctiva
solvitur in
conditiones
Decisio text
An decisio h
quidem nu
stamentum
Lex respicit
An liberi in
cesserit, a
ita aliena
Cum pater f
rietur, ali
jubet, sem
cesserit, t
An hoc intell
An in condit.
naturales
An hoc etiam
tendendum?
An procedat
An etiam in

1 *Pr.* Quando
ptæ conjuncti
tet, si disjun
l. 5. *de cond*
2 Sed quid si it
decesserit filiu
aut sine nuptii
Quæritur: *An*
V. g. si sine
eos liberos ge

esset Fideicommisso: Justinianus autem constituit non aliter ei locum esse, nisi omnes conditiones existant, quia pater voluisse præsumitur, ut hæc, si sine liberis decesserit, cum aliis conditionibus conjungeretur. Plus enim amasse præsumitur Nepotes, quam ex-
3 traneos. Collige: Disjunctivam positam inter plures conditiones resolvi in conjunctivam, si scil. inter eas conditiones hæc reperiatur: *si sine liberis decesserit*, per *l. hanc & l. Lucius* 85. *ff. de her. inst. Mantic. de conject. lib.* 11. *tit.* 1. *num.* 6. Nam dum Testator liberorum fecit mentionem, credibile est testatorem liberos nascituros se aliis præferre, *Dn. Manzius in tr. de testam. tit.* 7. *q.* 8. *num.* 8. *& seq.* Et hoc omnes ex *hac lege* colligunt, *Menoch. cons.* 672. *num.* 3. *Vinc. Fusar. de substit. qu.* 455. *num.* 17. idque etiam in extraneis locum habet, *Graff.* §. *institutio qu.* 26. *num.* 5. *Cavalc. part.* 3. *def.* 25. quem laudat *Fusarius d. l. num.* 18. *& DD. hic com-*
4 *muniter*. Sed declaratur Decisio textus, quando verosimile non est, quod Testator voluerit omnes impleri, *Menoch. cons.* 127. *num.* 81 *& Fusar. d. l. num.* 221. vel si essent incompatibiles, ut si moriatur in pupillari ætate, vel sine liberis, *Fusar. num.* 21. Et quæ-
5 ritur hic a *DD. An Decisio hujus legis procedat eo casu, ubi quidem nullos reliquit liberos, testamentum tamen fecit?* Et puto alternativam hic retinere suam naturam, cum *hæc*
6 *Lex* favorem liberorum respiciat, sive suorum, sive cujusdam alterius, qua de re *Fr. Barry lib.* 17. *tit.* 7. *num.* 7. *DD. in hac lege*
7 generaliter tractant illam Quæstionem: *An liberi in ea conditione si sine liberis decesserit, ad Fideicommissum vocati sint, & an ita alienatio heredi interdicta?* Et Negativam amplectuntur *DD.* communiter, quos allegat *Harppr. ad* §. 11. *Inst. de hered. inst. n.* 10. *Hillig. in Donell. lib.* 8. *c.* 31. *in fin. Menoch. l.* 4. *præs.* 76. *num.* 14. *Bacch. d. disp.* 11. *th.* 3. *lit. D.* Sed hoc in extraneorum liberis, non in testatoris descendentibus, locum habere putant *DD.* quos *Menoch.* allegat *d. præs.* 76. *num.* 23. *Carpz. p.* 3. *const.* 8. *def.* 9.
8 §. *Cum autem*. Cum Pater filio suo instituto heredi, si moriatur, substituit Cajum, vel cum hereditatem restituere Cajo jubet, semper conditio, si sine liberis decesserit, subintelligenda est, *l.* 30. *infr. de fideicom. l.* 102.
9 *ff. de condit. & demonstr.* Quæritur autem I. *An hoc intelligendum sit de filio naturali?* Resp. Imper. Quod sic, quia & hæc suadet affectio parentis & ita substitutione facta liberis naturalibus intelligitur hæc conditio, *Si sine liberis decesserit*. Nam loquitur Imper. de filio naturali gravato, quod & in eo subintelligatur conditio, si sine liberis decesserit, non vero loquitur de filii gravati liberis naturalibus, *Bacch. in Treutl. disp.* 14. *th. ult.* II. Quær. *An hoc idem sit, si filius legitimus quidem, sed Nepotes sint natura-*
10 *les?* Et ita: *An in conditione, si sine liberis &c. etiam naturales intelligantur?* Resp. Liberorum appellatione legitimos hic tantum contineri, *Auctor in l.* 76. *ff. de cond. & dem.* quia ratio hujus juris, quæ habetur *in d. l.* 30. in Liberis naturalibus locum non habet. Et per verba textus: *Nisi ipsi liberi sine justa sobole decesserint*. Et ita in substitutione etiam facta naturali filio intelligenda hæc est conditio, sed vocabulum *Liberi*, in ipsa conditione, tantum de justis accipiendum.
11 III. Quær. *An hoc etiam ad omnes descendentes sit extendendum?* Quod Affirm. Imper. Et sic in substitutione facta Nepoti aut pronepoti hæc conditio intelligenda, *Mantic. lib.* 10. *tit.* 7. *num.* 13. *Menoch. lib.* 4. *præs.*
12 89. *Barry lib.* 17. *tit.* 13. *num.* 2. Et procedit *hæc Lex* non tantum in Patre, sed etiam in Matre, *Ant. Gomez. lib.* 1. *resol. c.* 5. *num.* 32. *Mantic. d. tit.* 7. *num.* 14. *Barry dict. num.* 1.
13 etiam in milite, *Mantica de conject. l.* 6. *tit.* 1. *num.* 11. *Vinc. Fusar. de subst. q.* 393. *num.* 6. etiam si filius esset universaliter institutus, & fideicommisso particulari, ob verba textus (*Et fideicommissis specialibus*) *Mantic. d. t.* 7. *l.* 10. *n.* 15. *Fusar. loc. num.* 11. Et si filius cum extraneo heres institutus ac ambo fideicommisso gravari, in persona tamen filii subintelligenda esset illa conditio, si sine liberis, *Fusar. d. q.* 593. *num.* 32. *& seqq.* Et hoc locum etiam habet, si pia causa fuerit substituta ob præsumtam mentem Testatoris, *Fusar. d. l. num.* 55. *& multis seqq.* nisi substituta esset causa in re parva vel ad exonerandam conscientiam, *Fus. d. l. num.* 69. *& seqq.* Ceterum hanc materiam cum pluribus Ampliationibus & Limitationibus videre licet apud Auctores allegatos, præsertim Manticam, Fusarium &c.

L. Si quis. 7.

SUMMARIA.

Conditiones casuales, & potestativa illæ, quæ

non

existere, sufficiunt. 1.
Secus si promiscua, seu quæ facile impleri possunt. 2.
Conditiones casuales vel potestativa mixta possunt impleri vivo testatore, licet implementum, non duraverit. 3.
An filia sub conditione, si a marito diverterit, jure novo possit institui? 4.
In conditionibus casualibus nil refert, an ante, an post mortem testatoris impleantur. 5.
Idem est in conditione non iterabili. 6.
Idem si factum sit sumtuosum & difficile. 7.
Secus in aliis potestativis & promiscuis. 8.

1. In Conditionibus casualibus, v. g. si heres Consul factus fuerit, & potestativis illis, quæ non sunt promiscuæ, i. e. quæ facile non possunt expediri, & non nisi semel, illæ quandocunque possunt existere, sufficit, sive vivo testatore, sive mortuo existant, *hic & l. 2. l. 11. §. 1. & l. 30. pr. ff. de cond. &*
2 *demonst.* sed promiscuæ, seu quæ facile impleri possunt, illæ non nisi post mortem testatoris impleri possunt per *dd. LL.* quia ante mortem testatoris testamentum confirmatum non est. Ergo non videtur paruisse testamento, qui conditionem promiscuam ante mortem testatoris implevit. Collige ergo:
3 Conditionem casualem vel potestativam mixtam posse impleri vivo testatore, licet implementum non duraverit, *Auctor in l. 2. ff. de cond. & dem. num.* 1. v. g. Licet heres vivo testatore Consulatum deposuerit, vel filia a
4 Marito diverterit: *An autem filia sub hac conditione Jure novo institui possit?* Dubium est, & Negandum: Confer. *Vasq. contr.* 106.
5 *num.* 4. Collige ergo: In Conditionibus Casualibus nihil referre, an ante mortem, an vero post mortem testatoris impleantur, *Mantic. lib.* 11. *t.* 17. *num.* 5. *Gomez. tom.* 1. *resol. c.* 12. *num.* 61. *Pereg. de fideicom. art.* 16. *num.* 123. *Barry lib.* 17. *tit.*
6 6. *num.* 6. *Don. lib.* 8. *c.* 33. *circ. lit. N.* Idem est in conditione non iterabili, quia sufficit hanc esse impletam in vita testatoris, *Graff.*
7 *§. legatum q.* 57. *num.* 5. *& Barry d. l.* idem si factum sit sumtuosum & difficile, *Barry d. l.*
8 Sed in aliis potestativis & promiscuis conditionibus secus, quæ debent post mortem & quidem certo judicio non facto impleri, *Auctor in d. l.* 2. quia ante mortem scire non potest, an permansurum sit testamentum,

L. Si testamentum. 8.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
An si præsenti casu nullius conditionis fiat mentio, institutio valeat? 2.
Lex hac una est ex novis Decisionibus. 3.
Quid si in fine subjecta conditio, an hac cum institutione in principio proposita conjungenda, atque sic conditionalis sit institutio? 4.
Particula: Secundum, prout, sicut, quemadmodum, *non vitiant dispositionem, quamvis non appareat de relato.* 5.
Exemplis duobus declaratur. 6.

1 Instituit Titius heredem his verbis: Cajus heres esto secundum conditiones infra scri-
2 ptas. Hic duo Quæruntur: I. *Si infra nullius conditionis fiat mentio, an hac institutio valeat?* Videtur, quod non, ob *l.* 9. *§.* 5. *ff. de her. inst.* Sed Affirm. hic, hanc institutionem puram esse, & corrigitur ideo
3 *d. Lex,* quod non absurdum est dicere, nam est *hac Lex* ex decisionibus novis, ut quæ post Consulatum Lampadii & Orestis promulgata. Quamvis dici possit *d. l.* 9. *§.* 5. de illo casu intelligendum, si certo probetur noluisse Testatorem subnectere conditionem; hanc vero Legem de eo, ubi id certo non constat, nam mutasse consilium præsumitur, *Donell. lib.* 6. *cap.* 21. *& ib. Hillig. lit. H. Fachin. lib.* 4. *c.* 4. *Anton. Rubeus in repet. l. non solum §. morte ff. de novi oper. nunciat. num.* 217. Ratio autem *hujus L.* sumitur ex *l.* 77. *§. ult. de legat.* 2. Cum enim Testator vicos legavit & addidit, se vicorum fines postea demonstraturum, quod non fecit, nihilominus valet legatum, ob *l. falsa* 33.
4 *ff. de cond. & demonst.* II. Quær. *Quid si aut in fine subjecta conditio, an hac cum institutione in principio proposita conjungenda que sic conditionalis sit institutio?* Affir. quia eodem loco & in eodem
5 mento scriptæ sunt. Ex hac Le gunt DD. particulas: *Secundum sicut, quemadmodum,* non vitiar
6 nem, quamvis non appareat de duobus exemplis hic declarat *& seqq.* 1. Si Judex me dar quos modios frumenti solv

cessores fecerint, non vitiabitur condemnatio, licet antecessores non solverint, *DD. hic & Rosenth. de feudis cap. 6. concl. 24. num.* 2. Sic 2. si quis prædium in feudum alteri concedat, sicut ejus antecessores habuissent, non propterea conditionalis dicenda concessio aut infirmanda, licet antecessores non habuerint, *DD. hic Rosenth. d. l. & Schrad. de feud. part. 5. c. 2. n. 55. Dn. Richter. in tr. de adverbiis lit. S. §. 13. in fine.*

L. Cum quidam. ult.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
An tacita pupillaris substitutio, quam clausula vulgaris substitutionis continere solet, etiam matrem excludat? 2.

1 Testator habens uxorem prægnantem, eam heredem instituit ex parte, ex altera vero parte ventrem, i. e. fœtum, cui si natus non erit, substituit Cajum: Sed editur fœtus & fit heres Patris, verum in pupillari ætate moritur, Quær. *an substitutus admittatur?* Videtur quod sic, quia substitutio vulgaris facta Pupillo, continet etiam pupillarem, *l. 4. ff. de vulg. & pupill. substit.* Sed Neg. hic, quia aliud est, si mater coheres sit instituta, quæ ex tacita voluntate defuncti excludit substitutum, nisi hic expresse in secundo etiam casu substitutus sit, v. gr. Si filius heres erit, sed intra pupillarem ætatem fuerit mortuus, Vid. *Donell. lib. 6. c. 26. & ib. Hillig. lit. C.* Et hic anxie disputatur
2 quæstio: *An tacita pupillaris substitutio, quam clausula vulgaris substitutionis continere solet, etiam excludat?* Et quamvis sint, qui matrem excludant *ex hac Lege*, quia hic Imp. admittit matrem ex ea ratione, quod partem bonorum matri reliquerit; Sed ut concedam, hanc esse unam rationem, sane non est sola, sed etiam quia est luctuosa filii hereditas, & ideo non esse facile discedendum a recepta sententia negativa, quam amplectentes Doctores recenset *hic Gilken. num. 3. Menoch. l. 4. præs. 31. Dn. Carpz. p. 3. const. 8. def. 1. Barry lib. 3. t. 5. num. 14. vers. scilicet tacita pupillaris &c. Finckelth. obs. 29. num. 32. Ceph. cons. 429. num. 28. & cons. 525. num. 54. & seqq. & cons. 538. num. 13.* nisi conjectura voluntatis Testatoris sit in contrarium, *Motin. disput. 84. num. 11. Gomez. tom. 1. c. 4. num. 10.*

TITULUS XXVI.

De Impuberum & aliis Substitutionibus.

L. Cum heredes. 1.

SUMMARIA.

An heredes inæqualiter instituti & sibi invicem substituti in iisdem partibus substituti videantur, in quibus instituti? 1.
Nominum appellatio personas designat, & earum numerum, non qualitatem. 2.
Quid si testes non recordentur in nuncupativo, an proprio an vero nomine appellativo usus sit testator? 3.
Quid si utrumque nomen in testamento scripto conjunctum, sed appellativum præpositum? 4.
Substitutus declaratur ab institutione ita, ut prædilectus in institutione præsumatur prædilectus in substitutione. 5.
Idem in fideicommissaria substitutione. 6.

1 Heredes inæqualiter instituti, v. g. primus ex uncia, secundus ex besse, tertius ex quadrante, & sibi invicem Substituti, in iisdem partibus substituti esse videntur, in quibus instituti sunt: *Auctor in l. 5. ff. de vulg. & pup. subst.* quia pariter dilexisse præsumitur, ut antea, *hic & §. 2. Inst. de vulg. substit.* Nisi alia mens fuerit Testatoris, *l. 24. ff. h. tit.* vel tacita, ut si per nomina propria, non vero appellativa sint invicem Substituti, *arg. l. 124. de legat. 1.* Quia tunc magis personarum quam portionem datarum habita videtur ratio, *arg. l. 56. ff. de*
2 *cond. & demonst.* & quia nominum appellatio personas designat & earum numerum, non qualitatem, *Donell. l. 7. c. 20. lit. A.* Conf. *l. 24. ff. ad Treb. & quæ notavi ad l. 5. ff. h. t.* ubi dixi accipiendum esse casum, si ex affectione eorum aliud appareat, *per l. 23. ff.*
3 *ad Trebell.* Sed quid si Nuncupativo Testes non recordentur, an proprio an vero appel-
4 lativo nomine usus sit? Quid si in testamento scripto utrumque nomen conjunctum, sed appellativum præpositum? Resp. Utroque casu Decisionem Legis hujus obtinere, *arg. d. l. 4. ff. h. t. Decius num. 6.* & quos laudat *Gilk. num. 5.* Collige ergo, Ex *hac Lege*:
5 substitutionem declarari ab institutione, ita ut prædilectus in institutione præsumatur prædilectus in substitutione, *DD. hic comm. Menoch. lib. 4. præs. 16. num. 7. Mantic. lib. 5. tit. 1. num.*

quæ ultra voluntatem defuncti nil operatur. 3.
Limitatur regula tripliciter. 4.
Si quis substitutus est alteri vulgariter vel per fideicommissum, adita ab herede hereditate, non amplius habet electionem, sed tenetur ex fideicommisso agnoscere hereditatem. 5.
Datur etiam substitutio aliqua. 6.

1 Substitutio, cujus definitionem habet *Auctor in l. 1. ff. de vulg. & pup. subst. num.* 1. alia directa, alia fideicommissaria, *Auctor in d. l. 1. ff. de vulg. & pup. subst.* & illa vel pupillaris vel vulgaris. Hæc vulgaris scilicet adita hereditate expirat, pupillaris non, nec Fideicommissaria, ut quæ in secundum ca-
2 sum facta, si heres erit, sed decesserit. Collige ergo: Adita hereditate tolli substitutionem vulgarem, *Carpz. p.* 3. *const.* 7. *def.* 18.
3 *num.* 5. *Thesaur. p.* 3. *q.* 99. Idemque est si addita Clausula codicillaris, quæ ultra voluntatem defuncti non operatur, *Mantic. lib.* 5.
4 *tit.* 2. *in fin.* Sed limitatur illa regula: 1. Nisi aditio rescindatur per restitutionem in integrum, ubi locus sit substitutioni, *l.* 7. §. 10. *ff. de minor. Oddus de restitut. q.* 62. *art.* 8. Limitatur 2. Nisi heres adita hereditate per contumaciam recuset, implere voluntatem defuncti, tunc enim hereditas ad substitutum veniet, *Nov.* 1. *c.* 1. §. 3.: 3. Nisi pluribus separatim facta sit substitutio & unus adierit, respectu ceterorum non tolletur substitutio,
5 *Zas. ad l.* 21. *ff. h. tit. num.* 31. Collige etiam: Si quis Substitutus alteri vulgariter, vel per Fideicommissum, adita ab herede hereditate non amplius habere electionem, sed teneri ex Fideicommisso agnoscere hereditatem, *Fu-*
6 *sar. q.* 10. Collige etiam: Dari aliquam substitutionem non directam, i. e. obliquam, *ex hac & l.* 15. *h. t. Don. lib.* 6. *c.* 23. *Dauth. h. l.*

L. Testamento. 6.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Substitutus adire hereditatem non compellitur. 2.
Limitatur. 3.
Si diversæ personæ institutæ, & aliquis uni heredum substitutus, jus substitutionis vulgaris potentius est, jure accrescendi. 4.

1 Cum ex pluribus institutis heredibus, vel legitimis, quidam agnoverunt portiones suas, quidam defecerunt, vel omiserunt hereditatem vel quod ante Testatorem defuncti, vel quod conditione nondum impleta sint impediti, deficientium portionis reliquis coheredibus, qui suam portionem agnoverunt, accrescunt non tantum volentibus, sed & invitis, quia nemo partem hereditatis delatæ repudiare potest, *l. un.* §. 10. *infr. de caduc. toll.* alia ratio *in l.* 7. *de R. J.* Idem autem
2 est si coheredes sibi mutuo substituti, nam quamvis substitutus adire non compella-
3 tur invitus, hoc tamen casu compellitur coheres, qui, duplici ex causa succedit, 1. Jure substitutionis, 2. Jure accrescendi, unde hic Substitutio juncta Juri accrescendi naturam Ejus induit, ut invitus, sive Jure accrescendi, sive Jure Substitutionis adeat, cogatur hanc portionem agnoscere, *Paulus hic.*
4 Si autem diversæ personæ sint institutæ & aliquis uni heredum substitutus, tunc Jus Substitutionis vulgaris potentius & Jure accrescendi, & sic substitutus coheredem excludit, *per l.* 2. §. *si duo* 8. *ff. de bon. poss. secund. Tabb. Mantic. lib.* 4. *tit.* 11. *Grassus* §. *substitutio qu.* 13. *Barry lib.* 3. *tit.* 5. *num.* 12.

L. Si testamento. 7.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Per substitutionem pupillarem succeditur pupillo ex testamento & venientes ab intestato repelluntur. 2.

1 Pater filiæ in potestate existenti impuberi substituit Felicianum his verbis: Si filia intra pubertatem morietur substituo Felicianum; filia moritur impubes, ergo substitutus succedit & successionem ab intestato excludit.
2 Collige: Per substitutionem pupillarem succedi pupillo ex testamento, & venientes ab intestato repelli. Quæ hic fuerit ratio dubitandi, in obscuro est.

L. Precibus. 8.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Deciditur per distinctionem. 2.
Objectio diluitur. 3.
Quid si pater filio substituit si post pubertatem decedat? 4.
Pupillaris substitutio tacita, quæ in expressa vulgar-

1 Quædam precibus Imperatori oblatis exposuit, militem maritum communem filium impuberem testamento heredem instituisse, & ei directe substituisse Sempronium. Cum autem filius decesserit, Quæsivit: *An filio*
2 *ipsa succederet, an substitutus?* Resp. Imper. Distinguendo, utrum miles substituerit in primum casum, id est, vulgarem, si heres non erit, an in secundum, si heres erit, sed intra pubertatem fuerit mortuus, vel compendiose id faciat, quandocunque Heres vel filius morietur. Primo casu extincta est Substitutio per aditionem filii, & sic succedit Mater, sed obstare videtur *l. 4. tit. præced.* &
3 *lib. 4. ff. de substit.* Resp. illas leges limitandas, quando filius matrem habuit, quod æquum sit, Matrem, ad quam summus mœror filii pervenit, non sentire filii amissi & luctuosæ hereditatis damnum, ex tacito intellectu Substitutionis pupillaris, ut ita *l. ult. præced.* latius sit accipienda, sicut dixi ad *d. l. ult.* Secundo casu demum substitutioni lo-
4 cus est. Quid autem, si pater (miles) Filio substituit, si post pubertatem decedat filius? R. Hoc casu substitutionem non valere, sed matrem nihilominus succedere, verum favore voluntatis militaris hæc verba directa trahuntur ad obliqua, & Mater, ceu ex Fideicommisso substituto hereditatem re-
5 stituere tenetur. Collige *ex nostra Lege*; I. Pupillarem Substitutionem tacitam, quæ in expressa vulgari continetur, *Auctor in l. 4. ff. de vulg. & pup. num.* 1. locum non habere, Matre pupilli vivente. Vid. *Fachin.*
6 *lib. 4. contr.* 40. licet Testator substituerit fi-
7 lium suum, *Fach. d. l. contr.* 41. Sed expressa pupillaris Matrem excludit, *Fachin. d. lib.*

Quinam in exemplari successione mente capto debeant substitui? 9.

1 Olim non licuit Liberis furiosis substituere, nisi speciali Beneficio Principis, *l. 43. pr. h.*
2 *tit.* hac Constitutione generaliter permissum, non tantum Patri, sed etiam Matri in primum & secundum casum, ad exemplum pupillaris substitutionis, substituere, & hæc substitutio exheredato fieri nequit, sed instituto in Legitima, ac resipiscentia Filii finitur, §. 1. *Inst. h. tit.* Unde colligitur *DD.* quando qualitas est adjecta per modum causæ finalis, quod tunc intelligatur qualitas adesse etiam eo tempore, quod dispositio, cui qualitas adjecta, ad effectum perducitur, *Menoch.*
3 *cons.* 160. *n.* 90. *& seq.* Et si Liberos habeat mente captus, illi substituendi sunt, vel omnes, vel unus, salva tamen reliquis legitima, sed & si nulli descendentes, fratres eorum substituere oportet. Collige ergo: I.
4 Hanc substitutionem etiam ad Matrem pertinere, *Sichard. in C. h. t. n.* 5. quod etiam de Matre binuba intelligunt cum hæc Constitutio non tam parentum quam liberorum favorem contineat, *Gomez. lib. 1. resol. c. 9. Molin. disp.* 185. *n.* 5. *Carpz. part.* 3. *constit.* 8. *de-*
5 *fin.* 13.: II. Etiam pupillo mente capto exemplariter substitui, *arg.* §. 1. *Instit. de pupill. substit.* ibi: *& si puberes sint*, *Mantic. lib.* 5. *tit.* 16. *n.* 18. *Carpz. d. cap.* 8. *def.* 14.
6 Exemplarem, nam si continet vulgarem, magis continebit exemplarem sibi similem, *Mant. d. l. n.* 17. *Covarr. in c. Raynut.* §. 5.
7 *n.* 13. *Barry lib.* 5. *tit.* 3. *n.* 2. Si tamen in pupillari moreretur ætate, pupillaris tantum attenderetur, cum naturalis causa potius attendatur, *arg. l.* 3. §. 1. *ff. de tut.* cujus effectum tradit *Barry d. lib.* 5. *tit.* 5. *n.* 12. *Men. lib.* 4.
8 *præs.* 42.: III. Tradunt nonnulli, posse Testatorem aliquos mente captos impune præterire, quod non video, quomodo a manifesta iniquitate purgari possit, cum *Bacch. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 11. *th.* 10. *lit. E*, nisi ut dixi legitimam reliquis deberi cum *Hillig.* statua-
9 mus, *lib.* 6. *c.* 27. *lit. M*: IV. In hac exemplari successione fratres omnes vel unum debere substitui mentecapto. Sed *Gomez. d. l. n.* 6. *& Dn. Carpz. d. const.* 8. *def.* 15. requirunt, ut frater sit ex utroque latere substituentis, & ita matrem vitricum consanguineo fratri præferre posse; Sed quamvis non negem, quando adsint utrinque conjuncti, vel uterini, matrem teneri illos substituere, cum illi in bonis maternis tantum succedant. Si tamen tantum adsint consanguinei, præteriti hos non posse puto cum *Molin. disp.* 185. *n.* 4. *Alex. in leg. ex facto n.* 43. *&* 44. *& seq. ff. h. tit.* quia hic favor liberorum potissimum inspicitur, & ordo successionis.

L. Cum quidam. 10.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Objectio diluitur. 2.
Alia objectio. 3.
Quando duobus impuberibus quis substitutus est copulative, non est locus substituto, nisi utroque deficiente, & uno adeunte, substitutus in totum excludatur. 4.
Substitutio pluribus separatim facta, in singulis debet effectum sortiri. 5.
In pupillari substitutione testator præsumitur voluisse conservare inter filios impuberes jus legitimæ successionis. 6.
In fideicommissaria substitutione pluralitas in singularitatem resolvitur, non quidem ex proprietate sermonis, sed voluntate præsumta testatoris. 7.
Limitatur. 8.

1 Testator duobus filiis impuberibus heredibus institutis ita substituit, si uterque eorum decesserit intra pubertatem, Titius heres esto: decessit unus, Quæritur: *An statim ei Titius in ejus portione succedat?* Vid. quod sic, ob *l.* 33. §. *fin. ff. de condit. & demonstr.* quia plu-
2 ralis locutio resolvitur in singularem. Sed Neg. per *l.* 42. *ff. h. t.* & quia conjunctæ sunt conditiones non disjunctæ, ergo per *l.* 5. *supr. de instit. & substit. &c.* Et id procedit non tantum ex præsumta mente testatoris, sed etiam ex verbis, secundum quæ substitutio, si uterque decesserit, non potest in uno ve-
3 rificari, *Cephal. cons.* 529. *n.* 22. Nec obstat *l. pen. ff. de injust. test.* quia ibi duæ substitutiones, hic una, nec *l.* 78. §. 7. *ff. ad Trebell.* obstat, quia ibi specialis ratio ob personam
4 Nepotis. Collige: Quando duobus impuberibus quis substitutus est copulative, non esse locum substituto, nisi utroque deficiente, & uno adeunte, substitutum in totum excludi, *Danth. in l.* 1. *ff. h. t. n.* 231. *Sichard. in C. h. t. l.* 10. *n.* 3. 4. Sed si pluribus separatim sit fa-
5 cta substitutio, in singulis debet effectum
6 sortiri, *Menoch. lib.* 4. *præs.* 186. *n.* 6. & in pupillari substitutione hæc in specie militat,

servare inter filios impuberes jus legitimae successionis, post *Bart. Mantica lib.* 11. *tit.* 5.
7 *n.* 10. Sed in substitutione Fideicommissaria pluralitas in singularitate resolvitur, non quidem ex proprietate sermonis, sed voluntate praesumta Testatoris, *l. ult.* §. 6. *de legat.* 2. *l.* 75. §. 3. *ad Trebell. Menoch. lib.* 4. *praes.* 186. *n.* 12. *Mantic. d. l. num.* 17. *Cephal. cons.* 132.
8 *n.* 14. quod limitant *ex hac leg.* nisi supersit persona dilecta, quae ex praesumta voluntate Testatoris substituto praeferenda, *Menoch. d. l. n.* 16. *& Mant. n.* 18. *Cephal. d. cons.* 132. *n.* 13.

L. Si quis. ult.

SUMMARIA.

Duae facti species. 1. 2.
Substitutus proprio nomine cum heredibus institutis per verba distributiva: quisquis mihi heres erit, *admittitur pro virili.* 3.
Si non adest particula distributiva, adjunctus in substitutione pluribus heredibus inter se conjunctis habet dimidiam. 4.
Aliud ubi distributiva particula additur. 5.
Plures nominati per nomen collectivum loco unius regulariter habentur, ut habeant unam portionem. 6.
Exemplum subjicitur. 7.
Limitatur. 8.

1 Duae sunt species facti: 1. Quidam duos heredes instituit, & postea subjicit, quisquis mihi heres erit, & Titius filio meo heres erit; Quaeritur: *Quam partem illi duo heredes in successione filii habeant?* Videtur, quod priores duo dimidiam habeant, Titius alteram dimidiam, ob *l.* 6. *ff. h. tit.* Sed Negatur ob particulam distributivam, *Quisquis*, quae facit, ut omnes tres sive singuli virilem habeant portionem, id est, singuli trien-
2 tem: 2. Testatur quis ita: Titius una cum filiis suis & Sempronius mihi sunto heredes. Hic Titius cum filiis dimidiam habet hereditatem, non tantum, quia pater cum filio eadem persona esse videtur, quam regulam *ex hac leg.* quotidie solent allegare, sed quia etiam nomen est collectivum; Sempronius
3 autem alteram habet dimidiam. Collige: Substitutum proprio nomine cum heredibus institutis per verba distributiva, *quisquis mihi*
4 *heres erit*, admitti pro virili, si autem haec particula distributiva non adesset, adjunctus in substitutione pluribus heredibus inter se
5 conjunctis habet dimidiam; per *l.* 6. *h. tit.* aliud ubi particula distributiva additur, *Hill. in Don. lib.* 6. *c.* 26. *lit. E*, *Sebast. Sapia in repet. hujus l. n.* 11. *& seqq.* & copulam nomini distributivo adjectam, attribuere unicuique virilem portionem, copulam autem iis applicatam, qui naturaliter pro una stant persona, ad unam portionem omnes admittere,
6 & plures nominatos per nomen collectivum, loco unius regulariter haberi, ut habeant
7 unam portionem, v. g., Fratres meos & Titium heredes instituo, nam fratres habebunt
8 unum dimidium, & Titius alterum, Nisi addatur particula distributiva: *quisquis*, vel similis ut *hic*, vel particula: *aeque*, quia haec dictio facit videri quemlibet de fratribus nominatim vocari. Vid. *Menoch. lib.* 4. *praes.* 18. *n.* 16. *Gomez tom.* 1. *resol. c.* 2. *n.* 3. & praecipue *limit.* 2. *Vinc. Fusar. q.* 477. *n.* 18.

TITULUS XXVII.

De necessariis servis heredibus instituendis, vel substituendis.

SUMMARIA.

Debitor, qui non est solvendo, an & quatenus servum suum testamento heredem instituere possit? 1.
Quid si servus alii sit obligatus? 2.
An servus ita institutus liber fiat? 3.
Qui vult consequens, vult etiam antecedens. 4.
Quid si servus alii legetur, an fiat liber? 5.
Quae sunt utilia per se, non accipiant robur ab inutili confirmatione. 6.
Propter relictum legatum servus non fit liber. 7.
Quid si servum non alteri legavit & eundem postea pupillariter substituat. 8.
Quid si pure instituatur heres & libertas detur ei sub conditione. 9.
Servus institutus fit heres necessarius. 10.
Ampliatur. 11.

Quia *leges hae* apud Nos non magnam habent utilitatem, ideo conjungam:
1 Debitor, qui solvendo non est, heredem testamento servum instituere non potest in fraudem Creditorum, nisi unum instituat (suum scilicet non alienum; non enim potest Tutor Servum Pupilli instituere, *l.* 3. *h. t.*) qui heres fit solus & Necessarius, §. *Inst. quib.*
2 *ex caus. manumitt. non licet.* Non tamen

men institui potest servus, si alii specialiter sit obligatus, *l.* 1. *h. t.* ne favore libertatis
3 alii præjudicetur. Et servus institutus liber fiet, licet Libertus appelletur & instituatur, *l.* 2. Imo licet sine Libertate, nominatim non
4 adscripta, instituatur, liber fiet, quia qui vult consequens, scilicet ut Servus sit Tutor pupillorum vel Heres, ille vult etiam ante-
5 cedens, scilicet ut Liber sit. Adeo, ut si eodem testamento alii legetur Servus, nihilominus Liber maneat, *l.* 5. *princ.* Legatum enim est inutile, quia se mutuo non compatiuntur, scilicet heredem esse Testatoris, & simul legatarii Servum esse, quæ sunt contraria. Nec nocet Servo, si Codicillis postea Libertas data, nam nihilominus ex testamento antea liber fuit, *d. l. pr.* unde pro-
6 bat ibidem *Castrensis*: Quæ sunt utilia per se, non accipere robur ab inutili confirma-
7 tione. Legatum vero si Servo relinquatur,
8 ob id liber non fit, *d. l.* 5. §. 2. Quid si autem Servum alteri legavit & eundem postea Servum filio pupillariter substituat? Resp. *in d. l.* 5. §. *ult.* expectandam esse conditionem substitutionis, id est, pubertatem filii, nam si pupillus, ut talis, moriatur, Servus ei ex substitutione succedat, & liber fiet, si autem pupillus adultus fiat, Servus acquiretur Le-
9 gatario. Quid si pure instituatur heres, & libertas detur ei sub conditione? Resp. Expectandum esse eventum conditionis, *l. fin.*
10 *h. t.* Servus autem institutus fit heres Neces-
11 sarius, licet directam ex testamento habeat Libertatem, & non primo gradu, verum secundo gradu sit institutus, id est, filio substitutus, per *l.* 4. *h. t.* Nam omnino compellitur, ut substitutus pupilli hereditatem adire.

TITULUS XXVIII.

De liberis præteritis vel exheredatis.

L. Cum post. 1.

SUMMARIA.

Liberi aut heredes instituuntur aut exheredantur. 1.
Gradus, in quo filius præteritus, non valet. 2.
Casus legis. 3.
Clausula in fine posita ad omnia præcedentia applicetur. 4.
Limitatur. 5.

1 SI Pater, Liberos habens, velit testari, requiritur de essentia, ut aut instituat
2 heredes liberos aut exheredet; Ergo in quo gradu filius præteritus est, is gradus non va-
3 let, *l.* 14. §. 1. *ff. h. t.* cum ergo Testator in primo gradu instituerit heredes tres suos filios, præterito quarto, deinde in secundo gradu, id est, substitutionis, eos tres etiam substituerit, & quartum absolute, non vero dicendo de certo gradu, exheredaverit. Quæritur: *An quartus in primo gradu exheredatus videatur?* Affirm. ratio *in fin. legis*, quia nulla ratio reddi potest, quare in Posteriore tantum casu scilicet substitutionis exheredare voluerit. Sed si exheredatio ad unum gradum diserte restricta, præteritio in altero
4 testamentum infirmabit. Collige ex textu: Clausulam in fine positam ad omnia præce-
5 dentia applicandam, si non appareat ratio, quare uni magis quam alteri adaptari debeat, *Menoch. lib.* 2. *A. Q. cas.* 64. *n.* 24. *Barb. axiom. lib.* 3. *c.* 23. *axiom.* 5.

L. Si Avus. 2.

SUMMARIA.

Patrem filium & nepotem habentem filium heredem instituere sufficit. 1.
Quid si filius vivente avo moriatur? 2.
Aliud est succedere in alterius locum, & aliud, ex ejus persona succedere. 3.
Qui privative succedit, suo jure non repræsentat personam ejus, in cujus locum succedit. 4.
Quid si nepos rumpat testamentum? 5.
Hodie talis casus contingere nequit. 6.

1 Si autem filium habet, & ex eo nepotem, non tenetur nepotem heredem instituere, sed satis est, si filium instituat, & quamdiu filius vivit, nepos non rumpit te-
2 stamentum, §. 2. *Instit. de exhered. liber.* *Quid, si autem filius vivente avo moriatur?* Resp. Nepotem Lege Velleja succedere in locum Patris, & fieri Avi heredem suum & sic rum-
3 pere testamentum. Collige: Aliud esse succedere in alterius locum, & aliud, ex ejus persona succedere. Nam hic Nepos succedit quidem in locum patris, sed ex sua persona rumpit testamentum sc. aliud est privative in alterius locum succedere, & aliud transmis-
3 sive. Qui privative succedit suo jure, ut hic nepos, non repræsentat personam ejus, in cujus locum succedit. Sed si transmissive,
5 tunc repræsentat. Et quia hic Nepos rumpit testamentum, ideo Noverca nihil percipit ex here-

hereditate, juxta speciem hujus legis. Aliud autem esset, si juxta *leg. Gallus* fuisset nepos filio substitutus, sed quia in specie legis non substitutus erat nepos, ideo rumpit Avi testamentum, *Graſ. §. teſtamentum q. 36. n. 14. Menoch. conſ. 92. n. 107. Harppr. ad pr. Inſtit. quib. mod. irrit. fiant teſtam. n. 6.* quod tamen non obtineret, si in genere filios instituisset, *Menochius d. l. Barry lib. 10. tit. 3. n. 10.* Si autem filius emancipetur ab Avo, sed nepos retineatur, nepotem hunc post *Novell. 118.* non rumpere testamentum cum *Petro Gregor.*
6 *lib. 42. tit. 22. n. 30.* statuit *Barry d. l.* Sed apud Nos, ubi per Nuptias fit emancipatio, non potest contingere talis casus.

L. Si quis filium. 3.

S U M M A R I A.

Inſtitutio & exheredatio quomodo olim utrumque facta? 1.

Hodie ex Conſtitutione Imp. quibuſcunque verbis facta ſubſiſtit. 2.

Exheredatio ex conjecturis colligi non debet. 3.

Valet tamen, ſi ex verbis teſtamento expreſſis poſſit concipi. 4.

Exemplum ſubjicitur. 5.

1 Institutio fiebat his verbis: *Filius meus heres eſto*. Exheredatio hic: *Filius meus*
2 *exheres eſto*. Sed hic Imperator constituit non verba, sed voluntatem Testatoris esse spectandam, & quibuscunque verbis factam exheredationem subsistere, verbi gratia, si dicat Pater: Filius meus alienus esto a mea substantia, *Simon de Pratis lib. 3. interpr. 14. dub. 6. ſol. 2. Barry lib. 10. tit. 2. n. 18. Dn.*
3 *Manzius de teſtam. tit. 8. n. 287.* licet alias exheredatio, ut odiosa ex conjecturis non debeat colligi, *Mantic. lib. 4. tit. 13. n. 25.*
4 Imo licet exheredatio non sit evidenter expressa, si tamen ex verbis in testamento expressis concipi possit, pro legitima tamen
5 haberi debet, verbi gratia: Si Testator dicat, Filium meum non instituo, vel prætereo, quia me verberibus affecit &c. hanc non esse nudam præteritionem, sed Exheredationem, probat ex aliis *Mantic. lib. 4. conject. tit. 13. n. 25. Fachin. lib. 6. c. 77. Simon de Pratis d. dub. 6. ſol. 2. n. 2. Covarr. in c. Raynutius in princip. n. 3. X. de teſtam.* ubi inter verba hic in textu allegata; *alienus ſit &c.* & inter hac verba: *Præterea ex hac cauſa*, nullam dicit esse differentiam, *Barry lib. 10. tit. 2. n. 19.*

L. Maximum vitium. 4.

S U M M A R I A.

Præferentia filiorum a filiabus quænam olim fuerit? 1.

Hodie ſublata a Juſtiniano. 2.

Olim filii neceſſario erant inſtituendi, vel nominatim exheredandi, & filiæ pariter ut poſthumi non nominatim, ſed inter ceteros exheredari poterant. 3.

Secus hodie. 4.

Sui per querelam inofficioſi, emancipati per bonorum poſſeſſionem contra tabb. teſtamentum paternum impugnant. 5.

Qui ab inteſtato non ſuccedunt, nec poſſunt petere legitimam. 6.

Qui eſt habilis ad ſuccedendum a teſtato, habilis etiam eſt ad ſuccedendum ab inteſtato. 7.

1 Olim Filii habebant hanc præferentiam præ filiabus, quod filio parentes tenebantur plus relinquere, ab intestato autem pariter succe-
2 debant, sed absurdum hoc visum fuit Justiniano, quod ab intestato æqualiter, & ex testamento inæqualiter succederent, ideo hoc discrimen hic sustulit, quia causa testati vel successio ex testamento regulatur a successio-
3 ne ab intestato, *Sichard. hic n. 2.* Deinde filii necessario erant instituendi heredes, vel nominatim exheredandi, sed filiæ nec non posthumi poterant etiam non nominatim, sed inter ceteros exheredari, verbi gratia: Ceteri liberi exheredes sunto, *pr. §§. ſeqq. Inſt. de exhered. lib.* Filia tamen præterita apud veteres habebat jus adcrescendi ad certam portionem, & quidem cum scriptis heredibus suis in virilem, cum extraneis in semissem, neque filia totum testamentum patris annullare poterat sicut filius, sed tantum pro media parte, *Dn. Manzii in tr. de teſtam.*
4 *tit. 8. n. 20.* Sed hodie sublatum est & hoc discrimen Fœminarum & Masculorum, Natorum & Posthumorum, ratio in verſ. *qui enim tales differentias & in d. §. 5.* Et Imperator hoc absurdum evenisse dicit, filiam præteritam minus ex testamento paterno accepisse, quam exheredatam, nam filia præterita non poterat totum testamentum annullare, sed tantum pro dimidia, nam jure adcrescendi poterat tantum dimidiam avocare scripto heredi, & in illa dimidia poterat ad quadrantem usque Legatis gravari, & sic in effectu tantum unciam cum dimidia accipit, cum

cum tamen exheredata quadrantem poſſet avocare, & ita minus accipiebat præterita minus odioſa, quam exheredata majori odio
5 digna. Ergo omnes Liberi ſive potioris ſive ſequioris ſexus, ſive ſui, ſive Emancipati, ſive nati, ſive poſthumi inſtituendi ſunt, vel nominatim exheredandi. Alias eundem effectum habent ad infirmanda teſtamenta parentum, nam ſui liberi ſive filii ſive filiæ impugnant teſtamentum per Querelam; Emancipati vero per Bonorum Poſſeſſionem Contra Tabb. Ergo in effectu omnes hi conveniunt, licet in modo impugnandi non conveniant, ut jam dixi, Sui per querelam; Emancipati per Bonorum Poſſeſſionem Contra Tabulas impugnant teſtamentum Paternum. Ex verſ. *cum*
6 *enim*, *&c.* probare ſolent, Legitimam eos petere non poſſe, qui ab inteſtato non ſuccedunt, *Carpz. p. 3. conſt. 9. def. 28. n. 2. & def.*
7 *31. n.* 3. Et quia eſt habilis ad ſuccedendum a teſtato, eſt etiam habilis ad ſuccedendum ab inteſtato, *Sichard. hic n.* 11.

Auth. Non licet.

SUMMARIA.

1 Liberi omnes ſive ſui ſint, ſive Emancipati, ſive primi gradus, ſive ſequentium, ſive maſculi, ſive fœminæ etiam Poſthumi inſtituendi ſunt heredes vel exheredandi, ſive a Patre ſive a Matre, *Struv. ſynt. jur. civ. exerc.* 32. *th.* 26. ſive ab Aſcendentibus, *Manzius de teſtam. tit.* 8. *n.* 136. & talis exheredatio etiamſi ſine cauſa facta, quandoque vergit in utilitatem liberorum & bona mente facta videtur, prout exemplis probat *Menoch. lib. 4. præſ. 28. & Maſcard. de probat. concl.* 715.
2 *vide Auct. in l. 8. ff. h. t.* Si vero prætereantur (quod etiam tum fit, quando alio, quam inſtitutionis titulo ipſis quid relinquitur, *l. 27. §. 12. de Trebell. Nov.* 115. *c. 3. Carpz. p. 3. conſt. 9. diſp. 8. n. 6. Barry l. 10. tit. 3. n. 2.*) nulla
3 eſt diſpoſitio, *Auct. in l. 3. ff. h. t. n.* 5. Debet autem fieri Exheredatio rite, id eſt, nominatim, pure, *Auctor in l. 7. ff. h. t. n. 5. Struv. ſynt. jur. civ. exerc.* 32. *th.* 26. & ab omnibus gradibus, *Auct. d. l. 3. ff. h. t. n.* 10. & juſta ex cauſa; ſed tria addita *hic per hanc auth.*
4 *& Nov.* 115. Cauſa erat olim Arbitraria, ho-
5 die certa, & debet eſſe una ex quatuordecim illis cauſis allegatis *in d. Nov. cap.* 3. juxta verſ. ſequentes:

Bis ſeptem ex cauſis exheres filius eſto:
(1) Si patrem feriat, (2) vel maledicat ei.
(3) Carcere detruſum ſi negligat, (4) aut furioſum;
(5) Criminis accuſet, vel (6) paret inſidias:
(7) Si dederit damnum grave, (8) ſi nec ab hoſte redemit;
(9) Teſtarive vetet, (10) ſe ſocietve malis:
(11) Si Mimos ſequitur, (12) vitietque cubile paternum;
(13) Non Orthodoxus, (14) Filia ſi Meretrix.

6 *Prima cauſa* etiam in caſu defenſionis locum habet, *l. 3. C. de patr. poteſt. l. 11. in fin. ff. h. t. Zoannetus de defenſ. p. 1. n. 34. Acac. Enenck. Baro de privileg. parent. privil. 2. cap. 2. n.* 12.
7 *& ſeq.* & in caſu parentis Banniti, quia & hic Pater eſt, & jura Sanguinis immutabilia, *Gail. lib. 2. de P. P. c. 10. n. 23. & ſeq. Tiraqu.* de

de pæn. temp. c. 26. *n.* 6. *Menoch. lib.* 1. *qu.* 90.
8 *nu.* 43. *Enenckel. d. c.* 2. *n.* 19. *Secunda causa* alias in Novella dicitur gravis & inhonesta injuria, ideoque injuriæ etiam verbales atroces hic intelligendæ, non sola maledicta, quia in parte tamen arbitrium boni viri non est excludendum, *Menoch. lib.* 2. *arb. qu. cas.* 22. *Tertia causa* est de eo casu intelligenda, quando pater se ex carcere per fidejussionem liberare potest, & ideo filia ob SCtum Vellejan. ab Imper. diserte excipitur. *Quarta causa*, non tantum liberos hereditate privat, sed etiam extraneis defert hereditatem, si missa prius denunciatione & contestatione parentes in ædes suas recipiunt. *Quinta causa* ex mente DD. multiplicem extensionem
10 patitur; ut: quod de Crimine etiam non capitali sit hoc intelligendum, quod in Testimonio sponte contra parentem in causa criminali præbito item in Patrocinio locum habet, *Covarr. in c. Raynutius cap.* 16. *n.* 15.
11 *Enenck. privileg.* 14. *part.* 1. *cap.* 13. *n.* 10. Ex *causa sexta* apparet hic non de consummato parricidio, sed de tentato, verbi gratia, parato veneno sermonem esse, *Enenckel. dict. loc. n.* 12. In *Causa septima* requiritur damnum grave per delationem datum, gravitas tamen damni arbitrio judicis æstimanda, *Covarr. dict. l. num.* 19. *Enenckel. d. l. num.* 14. *Octava causa* nocet etiam ab intestato, nam filius se reddit indignum & extenditur ad parentes, & eos, qui ab intestato erant successuri, & quod filius saltem ex Captivi bonis debeat procurare liberationem, restringitur vero ad majores 18. annis. *Decima causa* de Maleficis & Incantatoribus intelligenda, & qui mala medicamenta conficiunt, *Covarr. d. l.* 16. *& Enenk. num.* 11. *Undecima* restringitur ab ipso Imper. *dict. c.* 3. Si in vita ista turpi permanserit, & pater idem genus non fuerit secutus, frustra enim Clodius accusat mœchos, Catilina
12 Cethegum, *Enenck. d. l. num.* 41. Quærit autem *Enenck. Baro*: *Cur non idem in aliis flagitiis?* Et recte Respondet, in aliis aliam pœnam esse, hic nullam præter infamiam, & filius hoc vitæ genere se subtrahit potestati patriæ. *Duodecimam causam* verum putant nonnulli, sic & Concubinam vel a patre cognitam cognoscat, de quo tamen alii dubitant. Sed nefarium vel incestum coitum hunc esse non dubito. *Causa decima tertia* in Imperio nostro tunc locum habet, quando quis in veteribus consiliis damnatam Religionem Arianorum vel similem amplectitur, non vero locum habent hæ, & similes causæ, in his, quos pars aliqua in Imperio nostro pro Hæreticis habet, cum omnes fruantur Pace Religiosa. *Causam ultimam* intelligo de ea, quæ ante 25. annum ætatis etiam semel in corpus suum peccavit, ob verba *Novella*. Unde etiam probari potest, idem obtinere, si matrimonium contrahat ante 25. annum invito patre, *Enenck. dict. loc. Carpzov. lib.* 2. *Jurispr. eccles. defens.* 54. *num.* 2. *Harp.*
13 *pr. Instit. de nupt.* Sed si indignum parentibus matrimonium eligant in dedecus parentis, hæc videtur justa causa esse, licet *in Novell.* non exprimatur, *l.* 3. §. 5. *ff. de bon. poss. contra tabb.* *Struv. synt. jur. civ. exerc.* 32. *th.* 34. quæ tamen potest ad gravem injuriam sive causam secundam referri, *Enenkel. & Carpzov. d. l. & Gail. lib.* 2. *obs.* 95. & ideo
14 non facile putaverim, aliquam causam dari posse dignam exheredatione, quæ non ad has possit referri, *Auct. in l.* 3. *ff. h. t. num.* 9. quæ autem non potest referri, non meretur etiam Exheredationem, Confer. *Enenckel. d. l. & Hillig.* & ii, quos hic allegat *l.* 6. *cap.* 10. *M. Men. cas.* 267. & alii. Contrarius hac in parte legi potest *Struv.* qui *exerc.* 32. *th.* 35. alias etiam præter enarratas *in Novell.*
15 115. causas admittendas defendit. Causæ exheredationis Parentum sunt octo: 1. *Accusatio criminis capitalis*. 2. *Insidiæ vitæ structæ filio*. 3. *Si pater nurui se immiscuerit*. 4. *Si testari vetet*. 5. *Si Maritus uxori vel contra venenum propinaverit vel præparaverit*, nam ob eam causam a liberis potest exheredari. 6. *Si filium furiosum pater neglexerit*. 7. *Si filium captivum neglexerit*. 8. *Si*
16 *pater non Orthodoxus*. Tolluntur vero hæ causæ I. Per Reconciliationem, *Covarr. in pr. d. c. Raynut. num.* 24. *Enenck. d. l. n.* 38. *Hillig. d. lit. M*, quia postquam jam remissa culpa inofficiosum esse incipit, non vero ob nudam pœnitentiam, nisi re integra & ubi nullum damnum parentes senserint, *Covarr. d. l. num.* 25. *Enenck. d. l. num.* 39. *Fachin. lib.* 6. *c.* 80. II. Ex causa non postea alleganda, sed in ipso testamento adscribenda, quia præsumtio probitatis pro filio militat. Et exheredatio non favore sed odio digna, *l.* 1. *ff. h. t.* & ideo non adjuvanda, *Enenck. privil.* 14. *p.* 1. *c.* 14. *n.* 26. *Rittershus. part.* 6. *Novell. cap.* 3. *n.* 28. Qualis tamen facti ejusque circumstantiæ ut exprimantur necesse non est, *Card. Tuschus conclus.* 578. *lit. E*: III. Nec libe-

liberis imponitur necessitas se purgandi, ut olim *l.* 18. *C. de inoff. testam.* Sed heres cau-
17 sam exheredationis debet probare. Et si exheredatio fiat sine tali causa, quæ in *Nov.* habetur, testamentum ipso jure irritum est, *Struv. synt. jur. civil. exerc.* 32. *th.* 32. nec opus querela inoff. testam. aut Bonorum Possess. Contra Tabb. Vid. *Wesenb. in π. ff. de inoff. testam. n.* 1. *Gilken. in l.* 30. *de inoff.*
18 *test.* sed si justa causa apposita sit, sed hæc probari non possit, tum opus est querela, quæ est communis sententia, vid. *Clar. q.* 40.
19 a qua male recedit *Fachin. lib.* 4. *cont.* 9. Id
20 vero valde dubium, an testamentum ob præteritionem nullum per clausulam codicillarem sustineatur? quod multi negant, ex ea ratione, quod Pater præteriens liberos videatur demens, per *l. Titia* 13. *ff. de inoff. testamento*, ubi dixi optandam esse decisionem *Carpz. p.* 3. *const.* 9. *def.* 12. & quos refert & sequitur *Dn. Manzius de testam. tit.* 8. *num.* 294. Sed plures contrarium statuunt, quos recenset *Manzius d. l. num.* 296. quorum sententiam legibus conformiorem esse dixi *ad l.* 24. §. 11. *ff. de fideicomm. libert.* Posset hæc sententia posterior confirmari hoc argumento: Quicunque pater eventualiter successionem ab intestato filio relinquit, pro demente haberi non potest. Atqui de parente, qui clausula codicillari utitur: verum est prius, ergo & posterius. Priorem sententiam æquam tradidi *ad d. l.* 13. sed juri scripto
21 convenientiorem ad *d.* §. 11. *d. leg.* 24. Multæ subtilitates legibus adversæ & tricæ evitari possent, si Principes effectum codicillaris clausulæ omnibus testamentis tribuerent, cum Testator, si interrogaretur, annon, si defectu solemnitatis alicujus testamentum destitueretur, velit, ut hæc dispositio ut Codicillus valeat, nunquam præsumatur abnuere, sed potius optaturus sit, ut testamentum qualicunque modo valeat, non ut plane corruat. Trita enim regula juris in hac materia, & in ultimarum voluntatum utilissima est, quod Testator pro sua voluntate interrogatus respondisset & declarasset, fuisset id pro expresso habendum, quam regulam *ex l.* 25. §. 1. *ff. de libb. præt. & l. tale pactum in fine ff. de pactis*, communiter tradunt *DD.* quos retuli *ad l.* 25. *num.* 2.

Auth. Ex causa.

SUMMARIA.

An testamento ob justam exheredationem vel præteritionem nullo cetera ejus capita valeant? 1.

An quoque fideicommisso universali intelligatur? 2.

An de filiis etiam emancipatis. 3.

Testamentum in quo ea, quæ in Nov. 115. *requiruntur, non observata sunt, corruit.* 4.

Quid si nativitate posthumi ruptum sit testamentum? 5.

Si præcessit testamentum subsecuto alio, cui clausula codicillaris addita, non ab intestato, sed ex priori succeditur. 6.

Quid si pater filium mortuum credens eum præterierit, valeantne legata extraneo relicta? 7.

1 Quando testamentum ob justam exheredationem non tantum, sed etiam præteritionem est nullum, cetera tamen ejus capita testamenti valent, ut datio Tutoris, Legata, Libertates & simil. nam Imperator solam injuriam exheredationis & præteritionis voluit removere, & Testator in sola institutione peccavit, ut proinde in ea sola sit puniendus, *Rittershus. part.* 6. *Nov. c.* 3. *n.* 27. salvis aliis testamenti capitibus, quæ, filio etiam herede instituto, viribus suis substitis-
2 sent. *Hanc Auth.* vulgo intelligunt etiam in fideicommissis universalibus, quia textus non distinguit, & jam tunc voce Legatorum Fideicommissa particularia poterant intelligi. *Dauth. de testam. num.* 381. *Gail. lib.* 2. *obs.*
3 134. *Gilken. ad hanc auth. num.* 42. Et hanc etiam de Emancipatis liberis intelligunt, cum *Novella* expresse etiam de matribus loquatur, & absurdum sit, liberos respectu matris melioris esse conditionis, quam liberos emancipatos respectu patris, *Gilken. d. l. num.* 27. *Dauth. num.* 338. quamvis sint multi, qui *hanc Authenticam* de præteritione paterna nolint exaudire, verior tamen & receptior sententia contraria, & uti soleo hoc
4 argumento: In quocunque testamento non sunt observata ea, quæ Imper. *in Nov.* 115. requirit, id corruit, *per* §. *ult. ibi: si hæc observata non sunt*. Sed prius verum in præteritione paterna tam emancipatorum, quam suorum liberorum. Et hanc sententiam tuentur *Clar. qu.* 52. *Covarr. in d. c. Raynut.* §. 6. *num.*

licet statim posthumus moriatur, non tamen convalidatur testamentum, *Cephal. conf.* 138.
9 *in fine*. Nec obstat, quod *in l. seq.* perfectionis fit mentio, cum ea de perfectione
10 partium possit intelligi, *Carpz. d. l.* Collige etiam *ex d. l.* 2. testamentum, quod non habet Solemnitates Juris Prætorii, non posse reconvalescere Jure Prætorio, quia Prætor tuetur illud tantum testamentum in quo reperit suas solemnitates, *Cumanus in repet. l. si filius qui in potestate num.* 93. *de lib. & posth. Vasq. de success. creat.* §. 15. *num.* 40. *per l.* 12. *&* 17. *ff. de irrito & injust. testam.*
11 *Hil. l.* 6. *c.* 16. *lit. P & Q ex l.* 3. Collige: Infantem vivum perfecte editum, i. e. se-
12 cundum omnes partes corpore materno egressum, rumpere testamentum, si modo editus vivat; nam perfecte natum ipse Imperator ita interpretatur, quod totus, i. e. secundum omnes partes sit natus, ergo antequam totus exierit ex ventre materno, si in ipso partu moriatur, non rumpit testamentum, nec ab intestato succedit, *Coler. d. l. Carpz. d. const.* 17.
13 Collige etiam *ex hac l.* 3. Liberos monstrosos non esse liberos, nec capaces successionis, *l.* 14. *ff. de stat. homin. Men. lib.* 2. *arb. qq. cas.* 491. *num.* 25.

L. Quidam. ult.

SUMMARIA.

An posthumus ita: quisquis me mortuo nascetur, heres esto, institutus sit præteritus? 1.

Quid si ita: quisquis me mortuo intra 10. menses natus erit? 2.

Institutio Posthumi in uno casu facta extenditur ad alium, in quo testator idem respondisset, si de eo cogitasset. 3.

An l. 10. *ff. de lib. & posth. sit correcta?* 4.

An casus omissus a testatore pro omisso habeatur? 5.

1 Posthumus quidam ita institutus est: Quisquis me mortuo nascetur, heres esto, sed vivo testatore nascitur? Resp. Illum esse præ-
2 teritum, *leg.* 10. *ff. de liber. & posthum.* Sed quid si ita: quisquis me mortuo natus erit intra decem menses? Resp. Hic non excludit eum, qui vivo testatore nascitur, quia voluit tantum excludere eum, qui post decem menses natus erit, hunc enim habet pro il-
3 legitimo. Collige: institutionem posthumi in unum casum factam extendi ad alium, in quo, testator idem respondisset, si de eo cogitasset. Et non fuit testatoris mens, limitare institutionem, quia putabat, se statim moriturum, & ideo casus a Testatore expressus extendi debet ad non expressum, *Decius conf.* 394. *num.* 8. *& quos refert ac sequitur Menoch. lib.* 4. *præs.* 26. *num.* 5. *& conf.*
4 171. *num.* 26. *& conf.* 326. *num.* 23. Et si non puto approbandam sententiam eorum, qui dicunt, *d. l.* 10. *ff. de liberis & posthum. per hanc legem finalem* generaliter & totaliter esse correctam, ut *Zasius in l. Stichum num.* 7. *de legat.* 1. *& Cuiac. in d. l.* 10. nisi forte in eo casu, de quo hic quæstio, nam *in d. l.* 10. continetur regula: Posthumum in uno casu institutum non censeri institutum in alio,
5 vel generalis adhuc, Casus omissus a testatore habetur pro omisso, *Dec. conf.* 394. *n.* 7. *Cravett. conf.* 136. *num.* 7. quæ regula tamen in casu posthumorum locum tantum habet, & in personis testatori incognitis, *Berous conf.* 17. *num.* 16. *vol.* 2. *& conf.* 63. *num.* 39. *& conf.* 102. *n.* 12. Hic autem alia Exceptio habetur, nisi Testator mortem proxime instare putans, in id tempus, si post mortem nascetur, providerit, *Bacchov. in Treut. vol.* 2. *disp.* 11. *th.* 3. *lit. D p.* 606. *Thesaur. l.* 2. *q.* 71. *num.* 6. Et ideo dici utrumque potest: non esse correctam illam *legem* 10. *ff. de lib. præter.* per hanc, & esse correctam; Illud intelligendum est, si totalis correctio intelligatur, nam hic specialis est exceptio, si Testator in infirmitate constitutus, Testator in unum casum disponat, hoc dici posse dixi *ad d. l.* 10. quatenus hæc continet specialem correctionem & exceptionem.

TITULUS XXX.

De Jure deliberandi, & de adeunda vel acquirenda hereditate.

L. Si a Patre 1. & L. Cum debitum. 2.

SUMMARIA.

Heres quot modis aliquis fiat? 1.

Qui æs alienum hereditarium solvit, hereditatem adiisse an præsumatur? 2.

Quilibet præsumitur potius suo nomine quam alieno solvere. 3. 4.

An emancipata in testamento præterita his actionibus sc. manumissione, distractione &c. bonorum possessionem agnoscere videatur? 5.

Bo-

nam clausis tabulis & non apertis, nec perlectis, non poterat olim extraneus adire hereditatem, sed hodie secus, si modo ex relatione habeat, per *l. un.* §. 5. *C. de caduc. toll.* *Donell. lib.* 7. *c.* 5. *post lit. B*. Colligit etiam hic *Castrensis*: Si pater cum filio suo extraneum instituit, manere jus Transmissionis, licet non maneat Jus Suitatis, quoad confirmationem eorum, quæ ex Testamento dependent, quæ per sui filii existentiam non confirmantur, *l.* 11. §. 1. *ad Trebell.*

L. Filiofamilias. 4. L. Renitente. 14 & L. Non est. 15.

SUMMARIA.

An hereditas delata filiofam. acquiratur patri, si consentiente filio se pro herede gerat? 1.
Objectio diluitur. 2.
An filius donationem differre possit, donec sui juris fiat? 3.
In contractibus, si conditio post manumissionem vel mancipationem contingit, obligatio patri acquiritur. 4.
Secus in hereditate. 5.
Disparitatis ratio. 6.
Castrensis *notatur.* 7.
An Monachus possit sui juris fieri? 8.
An Monachi aditio in delata sibi hereditate sit necessaria? 9.
Distinctio inter legata & contractus quenam? 10.
An patris hereditatem filio delatam repudiare possit? 11.
An hodie hoc in casu patris consensus sit necessarius? 12.

1 *In lege* 4. Quæritur: *An hereditas filiofamil. delata acquiratur Patri, si consentiente filio se pro herede gerat Pater?* Videtur quod non, quia ipse filius, adire debet jussu patris, *l.* 25. §. 4. *ff. de acquir. hered.* Sed affirmatur *in l.* 4. Pater enim pro herede gerendo satis videtur jubere & consentire, & filius Patri consentiens ipse pro herede se gerere videtur per regulam vulgarem: Quod quis per alium *in c.* 72. *de R. J. lib.* 6. *Gail. de pignorat. c.* 5. *num.* 2. Et ideo licet hic inversus sit ordo, nam pater debebat jubere, filius adire, non tamen hoc nocet solemnitati & sic non semper præposteratio facit actum nullum. Sed obstare videtur, *l.* 6. §. 3. *ff. de adquir. hered.* ubi pater possederat bona hereditaria delata, & requiritur decennium, ut probentur volente filio adquisita. Sed Respond. *Castrens. hic in nostra lege*, manifestum esse consensum filii, de quo *in d.* §. non constabat. Sed *An filius potest differre aditionem, donec sui juris fiat?* Resp. Affirmative *in l.* 15. Nam licet in contractibus, si conditio post manumissionem vel emancipationem contingat, obligatio acquiratur patri, aliud tamen in hereditate, *l. quæ legata* 18. *de reg. jur.* Nam in Contractibus aliquid filius fecit, in testamento, quo heres institutus est, nihil fecit; unde probatur: Si quis tempore aditæ hereditatis esset sui juris, adquiret hereditatem sibi, licet tempore delatæ hereditatis sit in aliena potestate. Et ideo *Castrensem* dicerem contra monachum institutum, si non adierit hereditatem, si ad aliud transferatur monasterium, vel fiat Episcopus, non veteri sed novo monasterio vel sibi adquirere hereditatem. Nam quod dicit Monachum non habere spem ut fiat sui juris, id sane non video, quomodo non eam spem habere possit, quam servus, & quomodo non probabilis sit consequendi aliquando Episcopatum: Et pro hac sententia facit sententia Legistarum communis, quod Monacho hereditas sit delata & aditio Monachi sit necessaria, quæ in Foro Cæsaris observanda, *Clar. de testament. q.* 30. *Trentac. de subst. p.* 1. *c.* 7. *num.* 2. *Barry lib.* 11. *tit.* 11. *num.* 3. Notetur etiam hic distinctio inter Legata & Contractus. In Contractibus acquiro ipsi, cui tempore contractus conditionalis fui subjectus, Sed in legatis secus, *Salyc. Castr. & alii ad d. l.* 15. Sed *potestne Pater hereditatem repudiare Filio delatam?* Neg. *l.* 11. quia hereditatem filio delatam adire, retinente filio, nequit; Ergo nec repudiare, nec jus filii imminuere, sive spem hereditatis consequendæ adimere, *l.* 13. *pr. & l.* 18. *ff. de acq. heredit.* & ita nec filius in Patris præjudicium, nec Pater in filii præjudicium repudiare potest, neuter alteri præjudicat, *Vasquius de success. resol.* §. 18. *num.* 62. *Barry lib.* 11. *tit.* 23. *num.* 1. *Mantic. lib.* 8. *tit.* 16. *in f.* Hodie Patris consensus non est necessarius, *per l. ult. C. de bon. quæ liber.*

L. Potuit. 5. & L. Si infanti. 18.

SUMMARIA.

Impubes infante major solus hereditatem adire nequit. 1.

Nisi

Nisi sub patre sit institutus. 2.
An & quatenus pupillus consentiente patre obligari possit? 3.
Quid si sui juris. 4.
An pupillus hereditate non adita eam transmittat? 5.
An pater ejus adire possit? 6.
Quid si pater negligat, & infans moriatur? 7.
An transmittatur in matrem? 8.
Jus Novellarum. 9.
Infante destituto patre tutor nomine infantis hereditatem agnoscit. 10.
Quid si tutor negligat? 11.
Quaenam actio detur hoc casu contra Tutorem? 12.
Parens bona materna filio delata ultra annum retinens hereditatem adiisse praesumitur. 13.
Alia furiosi ratio. 14.

1 Impubes infante major solus hereditatem acquirere nequit, quia animi destinatio in eam aetatem non cadit, *l. 9. ff. de acq. her.*
2 *Struv. synt. jur. civ. exerc.* 34. *th.* 25. Ideoque, si sub parente sit filius impubes test. heres institutus, eo consentiente adire debet *per l.*
3 18. §. *fin. l.* 8. & 9. *ff. de acquir. hered.* Licet enim pupillus patre consentiente obligari nequeat, *l. ult.* §. 2. *ff. de verb. obl.* quod Adventitia tamen, ab hac regula discessum est, nam parata est laeso pupillo restitutio in integrum, *l. ult.* §. *ult. C. de bon. quae liber. Donell. ad d. l. ult.* §. 2. *num.* 7. *Hillig. lib.* 7. *c.* 9.
4 *Sichard. ad d. l.* 18. *n.* 6. sed si sui juris sit, requiritur auctoritas Tutoris etiam honorarii, *l.* 49. *de acqu. hered.* licet aliud sit, si de diminuendo agatur per *l.* 4. *ff. de auctor. tut. Hillig. lib.* 7. *c.* 9. *lit. C.* Confer. *Hering. de fidejuss. c.* 7. *num.* 76. *Nicol. de Passer. in concl. juris pag.* 462. non vero Curatoris, *l.* 5. & *l.* 18. §. *ult. h. t.* vel si Tutore careat, requiritur judicis Decretum, *d.* §. *ult.* ipsius tamen voluntas pupilli necessaria est, nec enim Tutor ignorante pupillo adire hereditatem potest, *Card. Tusch. concl.* 192. *p.* 33. & *concl.* 194. *num.* 14. ratio in *l.* 21. §. 2. *ff. de acquir.*
5 *hered.* Et si hereditas ita non sit adita, non transmittit pupillus hereditatem, sed in infante singulare jus constitutum *in d. l.* 18. *Carpz. part.* 3. *const.* 14. *def.* 23. *in fin.* in acquirenda
6 hereditate, ne actus ejus requiratur, sed potest pater ejus gradu proximus, licet in potestate filium non habeat, adire heredita-

7 tem, *d. l.* 1
tem pater h
hereditas ac
8 ob patriam
secus esse i
transmitti h
9 *Salyc. & C*
Nov. 118.
succedit, id
sorores gern
18. *pr. in fi*
10 *priv. part.*
fans Patre
ne infantis
11 2. Et si h
tit hereditat
gnati nomi
fessionem,
13. *Barry l.*
dicis Decret
12 *fin.* Si aute
proximi C
actionem c
chard. ad l.
dium putar
restitutionen
tis intra ter
13 7. Notand
se heredität
na materna
14 *Masc. conc*
l. ult. §. *pen.*
lib. 7. *c.* 4.
25. An aut
ditas, licet
si sit infans
c. 37.

S

Delatam he
riens in
na sibi
sit heres
Nemo pote
quam ip
Hereditatis
ultima v
test. 3.
Qui de her
mitur. 4
Idem in
tium. 5
Ampliatur

Repudiatio hereditatis in gratiam liberorum vel aliorum in fraudem tamen creditorum non est simplex renunciatio, sed qua præsupponit agnitionem & tacitam donationem. 8.

1 Quia hereditatem sibi delatam verbis apertis non agnoscit, nec quicquam pro herede gerit, si tamen moriens in Testamento dicat, se velle, ut ea bona sibi delata ad suos heredes perveniant, hoc ipso heres sit & hereditatem transmittit, quia declarat satis esse, se velle heredem fieri, cum alias eam
2 transmittere non possit, per Regulam: Quod nemo plus juris in alium transmittere possit,
3 quam quod ipse habet. Collige ergo: Hereditatis aditionem etiam solo animo, per actum ultimæ voluntatis declarativum, perfici posse, & præsumi eum adiisse, qui de
4 re hereditaria testatur. Nam licet quis de aliena possit legando eam disponere, id tamen facile præsumendum non est, *Mant. lib.*
5 12. *tit.* 12. *num.* 12. Et ex Cessione hereditatis, vel partium hereditatis, præsumitur quis adiisse, *Masc. concl.* 44. *num.* 1. *Menoch. lib.*
6 4. *præs.* 101. *n.* 98. Non ergo ex sola animi destinatione præsumitur aditio, nisi annos accedat declarativus, ex quo præsumitur aditio, *Me-*
7 *noch. l.* 4. *præs.* 99. *n.* 20. *& seq.* Hoc ampliant DD. licet testator suum testamentum revocet, manere tamen aditionem præsumtam. Voluntas enim ex actu nullo declaratur, *l.* 24. §. 1. *ff. de adim. legat.* Et *ex hac lege* infert *Salgado in labyr. p.* 2. *c.* 14. *num.* 29. *&*
8 *seqq.* quod repudiatio hereditatis & legati facta in gratiam liberorum vel aliorum, in fraudem tamen suorum creditorum non sit simplex renunciatio, sed quæ præsupponit agnitionem & tacitam donationem, nam nemo donat, quod suum non est, *conf. Sanchez. de matrim. l.* 6. *disp.* 4. *num.* 17.

L. Quoniam. 7.

SUMMARIA.

Hereditatem, quam sibi quis delatam ignorat, transmittere non potest. 1.
Hereditas citra culpam heredis non adita non transmittitur. 2.
Exceptiones aliquot. 3.
Quid si quis probabilia ignorantia nescciverit? 4.

1 Nemo potest transmittere hereditatem, quam sibi delatam esse ignorat, *hic & §. ult.*
2 *Instit. de hered. qual. & differ.* & hereditas etiam citra culpam heredis non adita non transmittitur, & ne quidem spes seu jus adeundi,
3 *Carpz. p.* 3. *const.* 14. *def.* 24. Exceptio una est in hereditate Parentum, *l. un. infr. de his qui ante apert. tabul.* alia exceptio, in *l.* 19. *infr. h. t.* alia in *l.* 4. §. *ult. ff. de bon. poss. contra tab.* alia exceptio in celebri *lege Panno-*
4 *nius* 86. *de acquir. heredit.* Nam si quis probabili ignorantia nesciat sibi delatam esse hereditatem, vel impeditus sit adire propter justam absentiam, si decedat, antequam adeat, petendi restitutionem facultatem suo heredi relinquit, quod ex benignitate receptum, quia si absens non fuisset, utique adiisset hereditatem, & suis heredibus reliquisset. *Petr. Barbos. in l. qui tale* 14. *num.* 56. *& seqq. Ruinus cons.* 33. *lib.* 3. *Maurit. de restitut. c.* 288. *num. fin. Odd. de restit. qu.* 63. *art.* 6. & quos hic citat; & *Carpz. d. def.* 24. *num.* 28. *& Rauchb. part.* 2. *q.* 15. *num.* 25.

L. Licet. 8. & L. Si Curatoris. 9.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Petitio hereditatis cuinam detur? 2.
Pro herede qui possidet, errans in titulo, usucapere non potest hereditatem. 3.
Quid si pro possessore possideat? 4.
Intra 30. *annos adiri potest hereditas.* 5.
An filius non nisi triplicata longissimi temporis præscriptione excludatur? 6.
An filio concisius tempus possit statui & quomodo? 7.
Intra quod tempus hac petitio sit facienda? 8.
Jus Saxonicum. 9.
Quid si intra præstitutum tempus non declaraverit suam voluntatem? 10.

1 Filius intra aliquot annos se non immiscuit hereditati paternæ, post decem annos vindicat hereditatem; Quæritur: *An obstet illi*
2 *exceptio præscriptionis?* Neg. Quia petitio hereditatis non datur, nisi contra eum, qui pro herede possidet, aut pro possessore, *Aust.*
3 *in l.* 9. *ff. de hered. pet. n.* 1. At qui pro herede possidet, errat in titulo, putat enim se heredem esse, cum non sit, ergo ipse usu-
4 capere non potest; pro Possessore si possideat, multo minus usucapit, quia mala fide
5 possidet, igitur intra triginta annos adiri po-
6 test hereditas, imo nec longissimi temporis præscriptione, nisi triplicata, excludetur filius,

ita etiam in statutis nomine heredum veniunt, *Graff. §. bonorum possessio qu.* 18. *Forster. de success. lib.* 2. *c.* 29. *Dauth. de substit.*
4 *n.* 234. Sed quia diversæ hujus legis lecturæ,
5 ideo potest esse alius sensus legis, v. g. Agnovi Bonorum possessionem, sed forte nulliter, postea etiam actus hereditarios exerceo, & tunc morior, Quæritur, *An transmiserim hereditatem?* Videtur quod Non, quia bonorum possessio fuit invalida. Sed Affirm. quia etiam actus hereditarios exercui, & sic etiam jure Civili adii hereditatem, præsupponendum igitur, potuisse me utroque jure Civili ac Prætorio ad hereditatem pervenire, præ-
6 sertim jure novo. Et ideo confirmari potest ex hac lege regula, quod actus sequens declaret intentionem præcedentem, *Tiraq. in L. si unquam* 8. *verb. donatione largitus n.* 257. *C. de revoc. donat. Barbosa locupl. lib.* 1. *c.* 26.
7 *axiom.* 33. Et quia gerit actum, in dubio præsumitur magis velle, ut actus valeat, quam ut pereat, *l.* 80. *de V. O. Barb. d. l. axiom.* 27.

L. Suum heredem. 13.

SUMMARIA.

Suus heres jure Civili & Prætorio adire potest hereditatem. 1.
Tempore exclusus bonorum possessionem petere nequit. 2.
Jure civili intra 30. *annos potest adire.* 3.
Repudiatio unius beneficii non infert repudiationem alterius. 4.
Limitatur. 5.

1 Suus heres potest adire hereditatem Jure
2 Civili & Prætorio, si autem tempore exclusus Bonorum Possessionem agnoscere nequeat,
3 Vid. §. 5. *Inst. de bon. poss.* Jure Civili tamen intra triginta annos adire hereditatem non
4 prohibetur, quia repudiatio unius beneficii non infert repudiationem alterius, & renunciatio beneficii unius, non inducit exclusionem in alio, *Castr.* 1. *cons.* 86. *n.* 6. *Barb. lo-*
5 *cupl. l.* 16. *c.* 31. *axiom.* 17. Sed hoc limitatur, nisi ratio fuisset addita generalis, quæ utrique beneficio, conveniat, v. g. Repudio Bonorum Possessionem, quia mihi non est utilis, bona sunt ære alieno obruta. Ex hac ratione facile apparet, ipsum non tantum bonorum possessionem, sed hereditatem ipsam voluisse repudiare, *Bald. Castr. Salyc. ad hanc legem.*

L. Si Sorori. 14.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Ratio decidendi. 3.
Eo momento, quo quis adit hereditatem, omnium rerum hereditariarum fit dominus. 4.
Lex & statutum facere potest, ut dominium ac possessio ipso jure transeat. 5.

1 Adiit quis hereditatem Sororis suæ, vult aliquas res vindicare a possessoribus, Quæri-
2 tur: *An possit?* Ratio dubitandi est, cum nunquam possederit, nondum videtur Domi-
3 nus factus, *l. traditionibus supr. de pact.* Sed
4 Affirmatur, quandocunque enim quis adit hereditatem, eo momento acquirit omnium rerum hereditariarum dominium, alia enim est ratio contractuum, alia ultimarum voluntatum, ex quibus quis solo animo dominium
5 acquirit, & potest Lex ac statutum facere, ut Dominium ac Possessio ipso jure transeat per tradita *Tiraq. in tr. le mort saisit le vif p.* 1. *declarat.* 6. *n.* 11.

L. Nec emere. 16.

SUMMARIA.

Invito non venditur. 1.
Nemo ut hereditatem adeat, cogi potest. 2.
Filius ut hereditati paternæ se immisceat cogi nequit. 3.
Aliud in servo necessario herede instituto. 4.
Limitantur n. 1. *dicta.* 5.
Nemo beneficium accipere compellitur. 6.
Limitatur. 7.
Limitantur n. 2. *dicta.* 8.

1 Ut invito non venditur, *l. invitum supr. de*
2 *emt.* nec donatur, *l.* 69. *de reg. jur.* ita nec cogi potest quisquam, ut hereditatem adeat,
3 *§. ult. Inst. de her. qual.* nec cogi potest filius,
4 ut hereditati paternæ se immisceat, aliud tamen in servo necessario herede instituto, *tot. tit. supr. de serv. necess. hered.* Triplex igitur Decisio hic continetur: 1. Invitum neminem
5 compelli emere ac vendere. Sed habet hæc regula suas exceptiones; Nam ob publicam utilitatem quis sæpe emere cogitur, facilius autem quis compellitur vendere, quoties hoc publica vel proximi necessitas, favor Religionis, aut Libertas aut abusus rei jubet, de quo *hic pluribus Sichard.* & ego alibi egi. nam

nam hujus loci non est, licet regula supra dicta communiter allegari ex *hac lege* so-
6 leat: Aliter regula est: Quod nemo beneficium accipere compellatur, quæ etiam sententia est *leg. 69. ff. de reg. jur.* ubi *DD.* hanc
7 regulam pluribus tractant; Et communiter limitatur, quod quandoque in consequentiam juris hoc fiat, ut invito beneficium conferatur, quod in jura passim docetur & de eo *DD. in d. l.* 69. Tertia regula hujus loci, quod
8 nemo cogatur adire hereditatem. Sed ea limitatur, nisi alii debeat adire, & si sibi adire debet non compellitur, si autem alii, ut restituat hereditatem fideicommissario, tunc compelli potest, ut notum est ex *Inst. de fideicomm. hered.* & ita limitat *Don. L. 7. c.* 22. *in fin.* in suo herede proprie non habet locum limitatio, quia ille proprie non adit, sed se immiscet *Hillig. L. 7. c. 1. lit. C.*

L. Cretionum. 17.

SUMMARIUM.

Sensus legis.

Cretio hereditatis fuit aditio solemnis, cujus ritus tamen per hanc constitutionem sublati & hodie nuda testatio sufficit. Vid. *Hillig. in Donell. lib. 7. c.* 8.

L. Cum in antiquioribus. 19.

SUMMARIA.

An heres jus hereditatis sibi delatæ, sed nec aditæ, nec repudiatæ decedens, ad quosvis heredes transmittat? 1.

Decedens intra annum, ex quo sibi delatum agnovit, id tantum, quod ex eo anno reliquum est, relinquit heredibus ad deliberandum. 2.

Quid si annus præterierit, & heres vivat? 3.

Heres etiam extraneus, qui delatam sibi hereditatem non ignoravit, intra annum mortuus arbitrium & jus deliberandi & adeundi transmittit in quemcunque heredem. 4.

An præcise requiratur, ut sciverit, hereditatem sibi delatam? 5.

An jus semel in secundum heredem transmissum in tertium sine scientia transmittatur? 6.

Diversi modi acquirendæ hereditatis sunt aditio & pro herede gestio. 7.

1 Heres hereditatem sibi delatam, sed nec aditam nec repudiatam, decedens (non qui-

dem heredit
tit ad quosv
jur. civ. exerc.
dummodo s
2 cesserit, &
sibi delatam
quod ex eo
redibus ad d
3 *Sed quid si*
Resp. Eum
triginta ann
terminetur,
transmittit a
4 Collige ergo
qui heredita
intra annum
berandi & a
quemcunque
p. 3. const. 14
5 *q. 15. n.* 20.
tor præcise
latam esse h
lunt *DD.* qu
Noalis de tr
rius est, In
quirere scien
annus currere
lunt illi, quo
n. 23. Si tam
tiam, parata
l. Pannonius
6 *d. const.* 14.
autem hoc ju
dum heredem
tia transmitti
Barry lib. 12.
sententiam se
cium judicis
per fideicomm
7 *def.* 23. *n.* 11.
lige: II. *ex he*
rendæ heredit
herede gestion

I

SU

Duæ facti spe
An quis parten
retinere &
habet, repud
Qui pro parte
tam, nihil a
vito ac cresc

Hereditas, licet discretè per partes sit relicta, pro parte adiri, pro parte repudiari non potest. 4.

Quid si pro parte repudiet? 5.

Quid si adeat pro parte? 6.

Coheres pupilli non potest acceptare suam portionem, & pupilli repudiare. 7.

Neque suam repudiare & pupilli acceptare licet. 8.

Limitatur. 9.

Quid si coheres substituti moriatur ante pupillum, an heres substituti bona pupilli aliunde quæsita licite repudiet? 10.

1 Duæ hic species facti. 1. Instituit quis Titium ex semisse heredem, postea eundem ex quadrante, si navis ex Asia venerit, demum in reliquo, Quæritur: *An Titius semissem accipere & reliquum repudiare potest?* 2. Instituit quis filium impuberem dato coherede Titio, & tunc filio pupillariter sub-
2 stituit, mortuo filio impubere, Quæritur: *An Titius partem suam, in qua institutus est, retinere, & partem, quam ex substitutione habet repudiare possit?* Videtur quod sic in utraque specie, nam in priore specie diversæ sunt institutiones, ergo nihil videtur obstare, quo minus unam acceptare, & reliquas repudiare liceat, & in posteriori specie Titius posteriorem partem non ex Patris, sed filii testamento habere videtur, & duo quodammodo videntur testamenta, §. *igitur* 2. *Inst. de pupill. substit.* Sed neg. utrumque, quia non potest hereditas pro parte acquiri, & pro parte repudiari, *l.* 2. *ff. de acq. hered.*
3 Et qui pro parte adit hereditatem sibi soli delatam, nihil agit, sed reliquum etiam ei invito accrescit, *l.* 1. *ff. de acq. hered.* Et confusa sunt bona patris cum pupillaribus, *Hil-*
4 *lig. l.* 7. *c.* 7. *lit. A.* Colligitur *ex hac l.* I. Hereditatem, licet discretè per partes sit relicta, pro parte adiri, pro parte repudiari non posse, sed si una pars sit adita, tota & omnes quotæ relictæ videntur aditæ, *Graff.* §.
5 *jus accrescendi q.* 21. Et si pro parte repudiet, potest nihilominus totam hereditatem adire, quia repudiatio est utilis, *Castr. hic num.* 3. *Didac. a Spino in spec. test. tit. de adit. hered. num.* 63. *Gomez tom.* 1. *c.* 10. *num.*
6 17. *& seqq. Barry l.* 11. *tit.* 22. *num.* 4. Si autem pro parte adeat, tota est adita, *l.* 2. *l.*
7 10. *l.* 80. *h. t. Don. lib.* 7. *c.* 12. *lit. D.* II. Non posse coheredem pupilli acceptare suam por-
8 tionem, & pupilli repudiare. Sed quid de casu converso: *An potest quis repudiare suam & pupilli partem acceptare?* Et hoc negatur *in l. quæsitum* 40. *ff. de acquir. hered.* nam qui judicium patris oppugnavit, non debet ex eadem hereditate aliquid consequi, *d. l.* 40.
9 quod ibidem limitatur, nisi pupillus habuit alium coheredem, qui adierit, ex cujus aditione possint confirmari tabulæ pupillares, *Trentac. de substit. part.* 2. *q.* 18. *Barry l.* 11.
10 *tit.* 22. *num.* 6. Imo si coheres substituti moriatur ante pupillum, & postea pupillus substituti, tamen heres non potest bona pupilli aliunde acquisita repudiare, quid jus substitutionis & jus accrescendi concurrit, & substitutio conditionalis unita juri accrescendi fit transmissibilis, *per l. qui patri* 59. *ff. d. tit. de acquir. hered. Berous vol.* 2. *cons.* 94. *num.* 21. *& seq. Riminald. vol.* 3. *cons.* 244. *num.* 211. *& vol.* 6. *cons.* 638. *num.* 2. *Cravetta cons.* 367. *num.* 5. *Mantica l.* 11. *tit.* 20. *num.* 4.

L. Cum aliquis. 21.

SUMMARIA.

An in libertatem se asserere volens & litigans cum domino, si ab eo hereditatem adire jubeatur, cogi ad hoc possit? 1.

Deciditur per distinctionem. 2.

Relictum Monacho contemplatione sui, monasterio acquiritur. 3.

Lite pendente super uno articulo altera pars ad faciendum aliquid, quod tendit ad præjudicium litis, compelli non debet. 4.

An legati donata sibi retinere, an vero principali suo restituere teneantur? 5.

1 Quæritur: *An is, qui in libertatem se asserere vult, & cum Domino suo litigat, si jubeatur a Domino adire hereditatem, cogi possit?* Videtur quod non, ob *l.* 3. *C. de he-*
2 *red. instit. in fin.* Sed distinguendum, utrum simpliciter ille servus institutus nomine suo, an vero ita: Servus Titii sit heres; Nam hoc casu, quia Domini contemplatione institutus videtur, potest cogi, non quidem absoluta necessitate, sed consequentia, nisi velit ferre pœnam a judice infligendam. Sed si liber pronuncietur, cessat pœna. In priori casu litis eventus expectandus, quia, si obtineat servus, sibi acquirere potest hereditatem, cum non videatur intuitu Domini putativi institutus; Si vero succumbat servus, Domino acquirit hereditatem ex Regula; Quod servi omnia Dominis acquirant. Colli-

Collige: Si quis, qui de libertate litigat, instituatur heres tanquam servus Titii, cogetur adire sine præjudicio litis principalis, si vero simpliciter, expectabitur eventus litis, & quidem priori casu, licet pronuncietur liber, & postea adierit, tenetur tamen restituere sine deductione Trebellianicæ, *L. 45. §. fin. ff. de acquir. hered. L. 19. ff. de acquir. rer. domin. Castr. hic num. 1. Donell. lib. 9. c. 6.*
3 *lit. M.* Et exinde colligitur: si Monacho, contemplatione sui, quid relinquatur, id acquiri monasterio, licet id fiat præter intentionem Testatoris, *Castr. hic n. 2.* & No-
4 tandum: lite pendente super uno articulo, non debere alteram partem compelli ad faciendum aliquid, quod tendat in præjudicium litis, aut debet altera pars protestari, *Cast.*
5 *hic Salycet. hic*; etiam de Quæstione: An Legati donata sibi retinere, an vero principali suo restituere teneantur, & distinguit, an contemplatione civitatis, an vero personæ legati fuerit datum; & an antea persona Principi nota fuerit nec ne, de quo *Menoch. lib. 3. præs. 27. & Caval. q. 35.* qui plures citat.

L. Scimus. ult.

SUMMARIA.

Qui adiit hereditatem, ære alieno obstringitur etiam ultra hereditatis vires. 1.
Olim dabatur deliberandi tempus. 2.
Quo remedio olim ob æs alienum inopinatum minoribus pariter ac majoribus succurrebatur. 3.
Milites aditam hereditatem iterum repudiare possunt. 4.
Confecto inventario tuto quis hereditatem adit. 5.
Triplex modus adeundi hereditatem. 6.
Quibusnam inventarium non sit necessarium? 7.
Finis inventarii quisnam? 8.
Quid si quis sine protestatione adeat hereditatem, & postea inventarium conficiat? 9.
Etiam post aditam hereditatem inventarium potest confici. 10.
Ritus circa inventarii confectionem. 11. 13. 15. 17. 18. 19.
Quo tempore inchoetur & intra quod absolvatur? 12.
An interdum & quando plures Notarii requirantur? 14.
An creditores sint præsentes & an nominatim citentur? 15. 21.
Nulla obsignatione bonorum præcedente juramentum ab heredibus requiritur. 16.
An subscriptio heredis requiratur? 18.
Quid si heres scribere nesciat, an Notarius subscribat, & quomodo? 20.
An præpositum signum Crucis hodie observetur? 21.
Defectus solemnium, quæ ad formam pertinent, totum vitiat inventarium. 22.
Secus in iis, quæ ad materiam spectant. 23.
Hodie qualiscunque inventarii defectus juramento suppletur. 24.
Interdum nec hoc juramentum est necessarium. 25.
An etiam æstimatio bonorum in inventario sit facienda? 26.
Effectus solemnis inventarii. 27.
Pœna negligentiæ. 28.
An omittendo inventarium, in legitima sibi heres præjudicat? 29.
An aliud quam quod in hereditate reperitur, creditoribus solvere teneatur? 30.
Quænam creditoribus detur actio contra legatarios? 31.
Qui aliquo jure vult uti, uti debet cum omnibus qualitatibus. 32.
Quænam heres facto inventario deducere possit? 33.
An sumptus in litigando facti sint deducendi? 34.
Creditor debitori succedens confusione debitum non amittit facto inventario. 35.
Inventarium ponit heredem in eum statum, in quo fuisset, si nunquam adiisset hereditatem. 36.
Heres ipse sibi solvere, & rem in solutum accipere potest. 37.
Si non habet instrumentum crediti heres, debitum per testes probari potest. 38.
An heres alienata a defuncto recuperare queat? 39.
In dubio statur inventario. 40.
Postulantibus creditoribus & legatariis hoc casu heres jurare tenetur, & quomodo? 41.
An heres heredis liber ab hoc juramento? 42.
Præjudicium Facultatis Jurid. Francof. 43.
Creditores contrarium docere parati adhuc audiuntur. 44.
Heres dolose hic versans, convictus duplum creditoribus restituat. 45.
Potest heres bona hereditaria supprimere, licet omnes solemnitates observaverit. 46.
Quando juramentum heredi deferri possit? 47.
Utrum heres, qui unam rem subtraxit, amittat in totum inventarii privilegium? 48.
Securior cautela est, si addatur in inventa-

rio promisso de addendo, si aliquid reperiatur. 49.
Intra tempus ad confectionem inventarii datum non potest heres a creditoribus vel Legatariis inquietari. 50.
Exceptiones remissive. 51.
Tempus agendi interim non currit creditoribus, ne actio temporalis citra creditoris culpam praescribatur. 52.
Quid in actione reali. 53.
Si ut possessor conveniatur, poterit etiam pendente confectione inventarii conveniri. 54.
Inventarium solemne non conficiens intra datum tempus obligatur creditoribus in solidum. 55.
An damnum sentiat heres ex rerum hereditariarum interitu? 56.
An heres de fructibus rationem reddat? 57.
An beneficium, ne heres ultra vires hereditatis teneatur, *etiam fideicommissario prosit?* 58.
Consuetudine quid obtineat? 59.
Pronunciatum facultatis Francof. 60.
An tempus deliberandi petere hodie sit necessarium? 61.
Quodnam tempus deliberandi concedatur? 62.
Qui petiit deliberandi tempus, licet postea inventarium confecerit & hereditatem adierit, tenetur creditoribus in solidum salva tamen sibi Falcidia. 63.
Si non confecit inventarium, etiam Falcidiam perdit. 64.
Quid si hereditatem repudiaverit? 65.
An Trebellianicam perdat? 66.
Legibus prioribus per hanc legem derogatur. 67.
Milites tamen adhuc hodie, si inventarium non confecerint, ultra vires hereditatis creditoribus non tenentur. 68.
Heres ad conficiendum inventarium quando & a quibusnam interdum cogi possint? 69.

1 *Pr.* Qui adiit hereditatem, is aeri alieno obstringitur, etiam ultra vires hereditatis,
2 quare olim dabatur tempus deliberandi, sed nihilominus saepe praeter spem emergebat aes alienum, quo casu tamen non tantum Minoribus, per §. 5. *Inst. de hered. qual. & differ. l. 7. §. fin. ff. de minor. Sichard. in C. rub. h. t.*
3 *num.* 13. sed & majoribus ob inopinatum aes alienum succurrebatur, *d.* §. 5. sed quia milites plus arma sciunt, quam leges, ideo
4 Privilegii loco concedebatur militibus, ut etsi adiissent hereditatem, possent tamen itenum repudiare, sed generale hoc loco beneficium
5 est constitutum, quod est Inventarium, cujus beneficio quis adire hereditatem tuto potest, & tantum tenetur usque ad vires he-
6 reditatis; Sic ergo triplex modus adeundi hereditatem: 1. sine deliberatione: 2. Petito spatio deliberandi: 3. Inventario facto.
7 §. 1. Non necessarium est Inventarium iis, qui sciunt lucrosam esse hereditatem, atque adeo recta via adire volunt hereditatem, nec iis, qui hereditatem ut damnosam re-
8 pudiant, quia finis Inventarii est, ne heres ultra vires hereditatis obligetur Creditoribus, quod neutro casu metuendum, *Sich. in C. h.*
9 *t. rubr. num.* 13. *Sed quid si sine protestatione adiit hereditatem, & postea Inventarium conficiat?* Resp. Et tunc locum habere Beneficium Inventarii, *Fach. l. 6. contr.* 28. ubi de
10 communi testatur; Et sic etiam post aditam hereditatem posse Inventarium confici, tenet *Petr. Greg. l. 46. c. 3. num.* 10. *Barry l. 11. tit. 10. num.* 3. *Monticulus de invent. c. 8. num.* 4. quae sententia probatur ex verbis §. 2.: *Sed adeat hereditatem, vel sese immisceat: omni tamen modo Inventarium ab eo conficiatur*, & in §. 3. ibi: *Sin vero postquam adierint, vel sese immiscuerint, praesentes vel absentes Inventarium facere distulerint &c.* Nam qui simpliciter adiit, hoc videtur in animo suo sibi proposuisse, ut cum Inventario adeat.
11 §. 2. & 3. Ritus hic describitur Inventarii:
12 & quidem I. Tempus, scil. intra dies triginta, postquam tabulae apertae, vel heres sibi esse delatam hereditatem comperit, debet inchoari Inventarium & intra sexaginta dies alios absolvi, quod sufficit, licet intra 30. dies non fuerit inchoatum, *Sichard. in C. h. t. n.* 2. Cum Imperator in §. 12. *hujus legis* unius temporis trimestris mentionem faciat, & omissio Inventarii in primo mense creditoribus non praejudicet, *Bl. Salyc. & alii hic Valasc. t. 1. cons.* 52. *num.* 8. *Petr. Gregor. lib. 46. t. 3. num.* 9. *Guido Pape dec.* 571. *Spino in speculo tit. de confect. invent. num.* 26. *Molin. de J. & J. tom. 1. tr. 2. disp.* 218. *n.*
13 2. *Treutl. vol. 2. disp.* 12. *th.* 8. *lit. D.* Si vero heres absit, intra annum a die mortis defuncti computandum, §. 3. *h. l.* II. Conficiendum est a Tabulario, scil. Notario Publico, quia unus sufficit, *Br. Bl. Salycet. Jas. in h.* §. 2. *& Sychard. num.* 18. *Bacchov. d. th.* 8. *lit. E,* nam in plurali loquitur Imperator de futu-
14 ris pluribus casibus, *Molin. d. l. num.* 7. Ut tamen

tamen interdum plures Notarii requirantur, si bona registranda in diversis Provinciis sita, quo casu ejusdem hereditatis nomine plura Inventaria confici possunt, *Mevius p.* 2. *dec.* 356. *num.* 23. præsentibus Creditoribus & Legatariis, *Nov.* 1. *c.* 2. §. 1. *Schneidew in extraneis* §. 12. *Inst. de heredum qualit. & diff.*
15 adeo ut, nisi citentur ii, quorum interest, respectu eorum non valeat Inventarium, *Menoch. cons.* 89. *num.* 138. *lib.* 1. *& Petr. Gregor. d. l. & Fr. Barry lib.* 11. *tit.* 8. *num.* 6. Et quidem si certi sint creditores, citandi illi sunt nominatim, si incerti, per Edictum, *Menoch. d. l. & Barry d. l.* quod apud Nos non memini factum, nam apud Nos quotidie non citatis creditoribus fieri videmus Inventaria, cum non requiratur a Justiniano expresse vocatio creditorum, sed ea exemplo legatariorum fuerit inducta, *Mevius p.* 2. *dec.* 356. *n.*
16 20. Sed nisi obsignatio bonorum præcesserit, requiritur ab heredibus juramentum, de quo post, sed testes etiam adhibendi, *Nov.* 1. *c.* 2. §. 1. & quidem heredi noti, quod hic speciale, *Alex. in h.* §. 2. *num.* 9. *Sichard. n.* 23. *Schneidew. in* §. *extraneis I. de hered. qual. & differ. num.* 13. Si vero Legatarii & Creditores sint absentes, ultra duos testes debent adhiberi tres alii testes, *d. Nov. Molin.*
17 *d. l. num.* 8. III. Res omnes in hereditate repertæ debent inseri Inventario, & sic fit, ut etiam res aliena inseri possit, *Pruckm. vol.* 1. *cons.* 34. *num.* 106. *arg. l.* 19. *pr. de pet. hered.* fructus etiam inserendi, potissimum, si res sit cum creditoribus, *Mant. de invent. c.* 6. *num.* 10. *Escobar de ratiocin. c.* 9. *num.* 76. Debent autem distincte describi per pondus, numerum & mensuram, quantitatem & qualitatem, *Escobar. d. l. num* 67. *Barry d. l. num.* 12. Et Instrum. mentio facienda. *Quid si res quædam sint omissæ in Inventario?* Eleganter respondet per distinct. *Struv. synt. jur.*
18 *civ. exerc.* 33. *th.* 56. IV. Subscriptio debet fieri ab ipso herede vel ejus Procuratore, *P. Gregor. d. t.* 3. *num.* 10. *Dilectus de test. tit.* 11. *caut.* 8. hoc modo, quod hæc sit quantitas hereditatis, & quod dolo nullam rem reticuerit, quod jurato fieri debere apparet *ex Nov.* 1. *c.* 2. §. 1. quod tamen intelligo de casu delati a creditoribus juramenti. Sed nec subscriptio heredis hodie necessaria, cum fides Notarii publici sufficiat, *Mevius p.* 2.
19 *dec.* 356. *num.* 24. Solet etiam addi præstatio, si quædam inserta, quæ non debuissent
20 inseri, vel contra. Si autem ipse heres scri-

bere non
subscribeba
Signo Cru
ni, *Struv.*
de his Re
21 Creditorum
gnum Cru
post *Bart.*
disp. th. 8.
success. cre
22 *Molin. d.*
solemnium
23 tiat totun
ctus, quæ
si res omi
lemne, no
24 471. *num.*
defectus
25 *Carpz. p.* 3
ramentum
non sit sul
Mevius p.
tarii requi
26 dam, *An*
tario facie
Roll. a V
l. num. 19.
no tit. de c
d. decis. 35
27 §. 4. 5
tarium he
non tenet
28 ventarii.
sed delibe
ditatis ten
etiam Leg
vis etiam
solidum i
ut si credi
amplius e
dubitari,
solidum vi
quasi cont
præsumi
vires here
heres: Erg
& quatenu
cut defun
ri, ita ne
luisse. Ite
gata ultra
defunctus
suorum e
Mascard.

& seqq. Capoll. caut. 7. Matthesilan. sing. 158. Et Falcidia utitur, & ideo si Inventarium non fecerit, non habet salvam Falcidiam, & sic proprie pœnam in hac parte non sustinet, sed beneficium juris amittit, *Hillig. in Don.*
29 *lib. 7. c. 3. lit. Q.* Sane in legitima omittendo Inventarium heres sibi non præjudicat, quoad legata, secus quoad credita patris, *arg. d. Nov.* 1. *c.* 3. §. 1. verf. *non autem excipimus*, *Gutierrez de tutel. p. 2. c. 1. n. 43. Roder. Suarez in repet. L. quoniam in prioribus ampl. 7. n. 18. C. de inoff. test. Covarr. in c. si heredes n. 9. X. de test.* Nec vidua amittit illata ob non confectum Inventarium, si probabilis aliqua causa Inventarii, *Mev. p. 3. dec.* 327. quod etiam de omni causa, quæ sine dolo est, intelligo, modo sit parata, designationem bonorum, quæ in memoriam venerint, juramento c n-
30 firmare. Nec aliud solvere tenetur Creditoribus, quam quod in hereditate reperitur, §. 4. *h. t.* Et ideo res hereditarias deficiente pecunia dare potest Creditoribus in solutum. Vid. *Fachin. lib. 6. contr.* 39. *Jas. in d.*, §. 4. *Schneidew in §. extraneis Inst. de hered. qual. in fin. Surdus decis.* 30. *n.* 33. nec tenetur bona hereditaria solvere, nisi justo pretio, *Castr. in d.* §. 4. *n.* 5. *Valasc. d. l. n.* 39. *Monticulus c.* 9. *nu.* 8. & potest nomina hereditaria dare in solutum, *Mantic. d. c.* 9. *n.* 30. *Barry d. l.* 11.
31 *tit.* 9. *n.* 20. Et satisfacere potest Creditoribus & Legatariis, qui primi venerint, reservata tamen actione Creditoribus, non adversum heredem, qui bona fide Creditoribus, vel legatariis solvit, nec contra Emtorem rerum hereditariarum, §. 5. *&* 8. *h. t.* Sed datur Creditoribus actio hypothecaria vel condictio ex hac Lege contra Legatarios, cum omnes Creditores Legatariis præferendi sint: Ratio in *l. non debet de reg. jur.* vel contra Creditores posteriores hypothecas priorum possidentes, *Conf. Barb. ad L.* 1. *p.* 6. *n.* 25. *ff. sol. matrim.* Et sic non est opus ad solutionem faciendam, ut citentur alii Creditores, *ex Baldo hic, Sichard. n.* 9. Sed aliud dicendum, si heres malitiose alium alii prætulerit, *Petr. Gregor. lib.* 46. *tit.* 3. *n.* 17. *Barry d. t.* 9. *n.* 21. Et si sciat heres, æs alienum vires patrimonii superare, ubi plures Creditores esse constat, periculo suo primis venientibus solvet, *Mev. p. 2. dec.* 358. *n.* 4. Si autem cum conveniretur, & multo magis, si condemnatus alii solverit priori, sine suo periculo id faciet, *Ant. Fab. l. 6. tit.* 11. *def.* 33. Non autem amittit beneficium heres, si aliquibus ultra bonorum vires solvit, *Mev. p. 4. dec.* 93. Sed quæritur: *Quid si creditores haberent æquale jus?* Tunc unum contra alium posse agere ad communicandam pecuniam acceptam, *ex l. 6. §. 2. de bonis auctor. jud. possid.* tradit *Sichard. in d.* §. 4. *n.* 9. & sic legatario etiam contra Legatarium Actio competit, *Alex. in hoc* §. 4. *num.* 9.
32 *Ex* §. 4. *&* 14. Colligunt regulam: Qui uti vult aliquo jure, uti debet cum omnibus qualitatibus, v. g. debet Inventarium ita facere, ut observanda observaverit, *Rimin. vol.* 2. *cons.* 161. *num.* 14.
33 §. 9. Facto Inventario, ea, quæ ob funus defuncti, aut confectionem Inventarii, vel in testamenti insinuationem, vel alias causas necessarias expensa sunt, tanquam æs alienum ex hereditate sunt deducenda. Quamvis enim fiant favore heredis hi sumptus, quia tamen etiam favorem creditorum ex parte respiciunt, ut illi notas habeant vires facultatis, ideo merito his expensis privilegium tribuitur, *Carpz. p. 3. const.* 33. *def.* 17. Et has expensas refert *Cephal. cons.* 762. *n.* 29. *& seqq.* Alias autem expensas, in suam utilitatem factas, heres non deducit, *Sich. d.*
34 *l. n.* 4. Huc pertinent etiam sumptus facti in litigando, pro defendenda hereditate, si heres, qui defendit, sit in bona fide, *Ang. hic & Sichard. n.* 5. *& Alex. n.* 3. Conf. *Fachin. lib.*
35 *6. contr.* 29. Et cum alias Creditor, suo debitori succedens, amittat confusione debitum, *L.* 21. §. 1. *ff. de lib. leg. l.* 1. *C. de hered. action.* id tamen facto Inventario non fit, sed heres retinet debitum, si ei defunctus quid debuit, quia Inventarium retinet omnia jura, *Hartm. Pist. lib. 2. p. 1. q.* 13. *n.* 15. *& q.* 14. *n.* 23. *Petr. Gregor. lib.* 46. *tit.* 3. *n.* 17. *Didac. Spino*
36 *d. tract. & tit. de confect. invent. n.* 43. Et Inventarium ponit heredem in eum statum, in quo fuisset, si nunquam adivisset hereditatem, ex quo *hic Bald. num.* 4. *Sichard.*
37 *n.* 3. inferunt, heredem sibi ipsi solvere &
38 rem in solutum accipere posse. Item si non habet instrumentum crediti, ipsum posse de-
39 bitum per testes probare, & posse heredem ea, quæ a defuncto alienata sunt, recuperare eadem, si plus in re alienata amittat, quam in hereditate recuperat. Si vero habet coheredem, pro parte sua recuperare non potest. Vid. *Bald. Salyc. & Sichard.* & ceteri hic & *Valasc. d. cons.* 52. *n.* 44. *Rosenthal. de feudis c. 9. concl.* 71. *& seq. Barry lib.* 11. *tit.* 9. *num.* 14.

§. 10.

40 §. 10. In dubio statur Inventario, si ta-
41 men, ut postulantibus Creditoribus & Lega-
tariis heres jurare debeat, nihil se amplius
42 scire, & quamvis heredis heredem ab hoc
juramento absolvant, *Modest. Pistor. part.* 3.
q. 176. *& ibi Schultes n.* 165. *& Dn. Carpz. d.*
const. 33. *def.* 14. *& lib.* 6. *respons.* 66. quia
tamen est juramentum Credulitatis, & alias
dicendum esset, heredem heredis frui Inven-
tarii beneficiis, cum tamen illud nullum sit,
nisi juramento compleatur, & non potest
aliter interdum consuli Creditoribus nec ille
heres primus, qui non juravit, statim in
dolo est, & ipse *Modest. Pist.* contrarium
43 pronunciatum esse refert, ideo in Facultate
nostra Juridica, quoties casus se obtulit,
contrarium *Modest. Pist.* responderi solet, quod
heres heredis juramentum Credulitatis præ-
44 stare teneatur. Quod si autem Creditores
docere parati sint contrarium, audiendi sunt,
45 si hoc probaverint; Heres autem, qui Do-
lo, de quo *Barry d. l.* 11. *c.* 8. *n.* 13. reticuit,
duplum restituere tenetur, sed ubi Inventa-
rium est solemne, non exigi juramentum,
sed tantum in subsidium vult. *Carpz. d. const.*
33. *def.* 8. *&* 9. Sed ea sententia procul du-
bio *huic* §. non convenit, qui de Inventario
46 non solemni intelligi non potest. Et potest
quis bona hereditaria supprimere, licet omnes
solemnitates observaverit; ideoque *Dn. Mevius*
47 *p.* 6. *dec.* 216. videtur distinguere inter jura-
mentum, quod in defectum inventarii in
specificatione bonorum præstandum, & quod
defertur heredi, qui inventarium fecit; sed
super requisitis inventarii lis est, ut illo ca-
su non, sed hoc casu juramentum Calumniæ
locum habeat, si ejus mente recte assecutus
sum. Sed in *p.* 4. *dec.* 92. videtur communem
sententiam probare, quod ubi nullus defe-
ctus probari vel verosimiliter demonstrari
potest, juramentum deferri non potest. Idem
probat communem sententiam, *part.* 6. *dec.* 59.
Certe agonizante debitore aut mortuo ante-
quam accersatur Notarius omnia consignatu-
rus (quod requisitum Inventarii necessarium)
multa pretiosa interverti possunt; & solent,
ut testatur Experientia, & hominum nequi-
tia atque avaritia. Desiderarem hic decisio-
48 nem Principis. Sed Quær. *Utrum heres, qui
unam rem subtraxit, amittat in totum Privi-
legium Inventarii?* Et sententiam negans
æquior videtur, quod scil. heres, qui du-
plum hereditati imputat, Beneficium Inven-
tarii non amiserit, & *Nov.* 1. *cap.* 2. agit

de eo, qui
cit inventa
49 *Treutl.* 4. *d*
erit cautela
si aliquid
Valasc. d. l.
litat, si her
amittit ben
rit creditor
quadruplum
suum conse
356. *num.* 1
50 §. 11. I
nem Inven
toribus vel
dec. 571. *D*
51 *lib.* 11. *tit.*
52 dit *Carpz.*
tempus age
rit, ne acti
53 pam præscr
54 Idem esse
ut possessor
dente confec
Castr. hic, &
Greg. d. tit.
in causis pii
n. 24. *Ricc.*
55 §. 12. Q
tum tempus
56 obligatur (
damnum sen
ditariarum?
P. Greg. d. c.
p. 2. *dec.* 16
Mev. p. 2.
adhiberem i
ra solvendi
illo casu pe
transferre s
steriori casu
licet heres
titatem, de
quatenus he
nionem juri
mei res esse
57 dividerem.
nem reddere
percepti,
Escobar. de r
58 11. *tit.* 9. *n.*
heres ultra
fideicommiss
59 *contr.* 31.

60 cificatione jurata etiam post illud tempus admittitur, *Carpz. d. const. 3. def. 8. & seq.* ut sæpe non tantum in Foro Saxonico, sed etiam ubi jus Civile viget, a nostra Facultate Juridica pronunciatum memini.

61 §. 13. Non opus itaque est hodie tempus ad deliberandum petere, sed si quis vana formidine spatium deliberandi petat, id non nisi semel concedendum est, & a Principe
62 non amplius anno, a judicibus non amplius novem mensibus, si contra fiat, pro nihilo habendum, *Donell. lib. 7. c. 3. post lit. B.*

63 §. 14. Qui petiit tempus ad deliberandum, licet Inventarium postea fecerit & hereditatem adierit (hoc autem & tunc fieri intelligitur, quando expresse non repudiat) tenetur Creditoribus in solidum, habet tamen Salvam
64 Falcidiam, si vero Inventarium non confecerit, sed tamen tempus ad deliberandum petierit & ita adierit hereditatem, sive expresse non repudiaverit, non tantum tenetur creditoribus in solidum, sed & Fal-
65 cidiam perdit. Si autem repudiaverit hereditatem, tenetur res hereditarias in Inventario prius descriptas restituere, quod si non fiat juramento in litem, Creditoribus permittitur quantitatem hereditatis exprimere cum moderatione tamen judicis; Trebellia-
66 nicam autem eum non perdere, qui Inventarium non fecit, videtur esse communius receptum, & praxi Cameræ Spir. conveniens, *Gail. l. 2. obs. 138. Mynf. cent. 4. obs. 60. Fachinaeus lib. 4. c. 38.*

67 §. *ult.* Per *hanc L.* derogatur *Legibus*
68 *Prioribus*, quarum in principio facta mentio, ut hodie tamen Milites prærogativa quadam gaudeant. Non enim tenentur Creditoribus ultra vires hereditatis, si Inventa-
69 rium non confecerint. Sed solent interdum heredes vel possessores hereditatum compelli ad conficiendum Inventarium 1. ab iis, qui hereditatem petierunt & vicerunt, *Mevius part. 2. dec. 20.*: 2. a coherede: 3. a fideicommissariis, quibus ex die vel sub conditione relicta fideicommissaria hereditas: 4. quando filia renunciavit paternæ hereditati, mortuo tamen patre, potest petere Inventarium a fratribus, ut videat an in Legitima portione læsa sit, *Ant. Faber lib. 3. Cod. tit. 9. def. 33. num. 3.*

Non vero compellendus frater ad editionem Inventarii, quando soror instituta a patre, post ejus mortem certam pecuniæ summam stipulata est, & hereditatem totam in manus fratris resignavit, quia hæc de læsione legitimæ queri non potest, *Mevius p. 2. dec. 292.*

TITULUS XXXI.

De repudianda vel abstinenda hereditate.

L. Si paterna. 1.

SUMMARIA.

An filius habitans in ade patris hoc ipso facto pro herede se gerat? 1.
Ampliatur. 2.
Limitatur ampliatio. 3.
Filius in dubio ut heres ædes paternas inhabitare præsumitur. 4.
Contra liberos bona hereditaria tenentes, nisi ipso actu abstineant, ut heredes, agitur & proceditur. 5.
Nisi contrarium probaverint. 6.
Exemplis illustratur. 7.
Heres communem domum inhabitans, nisi ultra progressus, quam communis usus postulat, heres esse non videtur. 8.

1 Filius in ædibus parentis habitat, Queritur: *An ipso hoc facto pro herede se gerat?* Quod affirm. *l. 1. & l. 29. ff. de ac-*
2 *quir. hered. Gail l. lib. 2. obs. 128. num. 12.* quod extenditur, licet heres vel filius prius repudiasset vel se abstinuisset hereditate, & postea inhabitasset, nam per subsecutam inhabitationem præsumitur revocasse abstentionem, *Valasc. in praxi partit. c. 15. num. 13. Fr. Bar-*
3 *ry l. 11. t. 3. num. 10.* nisi appareat custodiæ gratia id fecisse, *l. 1. h. tit.* v. g. Si prote-
4 status fuerit. Ergo Filius in dubio præsumi-
5 tur ut heres inhabitare ædes paternas; Et ideo contra liberos bona hereditaria tenentes, nisi ipso actu abstineant, ut heredes,
6 agitur & proceditur, *Mev. p. 2. dec. 142.* nisi
7 contrarium probaverit, v. g. Si dicat Matrem suam intulisse dotem, & sic loco matris se ædes illas inhabitare, *Menoch. lib. 4. præs. 101. num. 34. & seq. Mascard. concl. 44. num. 22. Mantic. de conject. lib. 12. tit. 10. num. 16. Barry d. tit. 3. num. 10.* Vel nisi præsumtio ex possessione hereditariarum rerum orta per contrariam præsumtionem elidatur, nam ex possessione tantum præsumtio, non vero plena probatio immixtionis sumitur, & in re dubia statur declarationi quid facientis & præsumitur causa utilior possidenti & maxime cessat hæc præsumtio in hereditate damnosa. Sicut hæc pluribus persequitur *Mevius p. 1.*

p. 1. 1. quia ipsum sicut ipsa vidua inhabitans ædes mariti non videtur id animo heredis facere, sed retentionis fine, *Mascard. d. concl. 44. n. 28.* ita nec heres matris filius præsumitur heredis animo id fecisse, si alia intentio accipi possit, *Menoch. l. 4. præsumt.* 101. *num.* 34. ita

1 si communem domum inhabitat heres, non videtur heres esse, nisi ulterius progressus fuerit, quam usus communis postulat, *Mascard. d. concl.* 44. *num.* 27.

L. Si paterna. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.

Ubi alius apparet titulus, aditio hereditatis non præsumitur. 2.

Juramentum hoc loco heredi solet imponi. 3.

Si priores creditores fundum mihi vendant, non possum conveniri actione hypothecaria a posterioribus creditoribus, sed me defendere possum hac lege. 4.

Modo venditio facta fuerit bona fide, justo pretio & maxime sub hasta. 5.

1 Si filius abstinuit se hereditate paterna, & bona Paterna emit a creditoribus, Quær. *An a creditoribus posterioribus ut heres conveniri possit?* Quod negatur *in l. 2. h. t.* si bona fide emit, i. e. non per interpositam personam, *l. 91. §. 1. ff. de acquir. hered. Donell. l. 7. c. 26. Mascard. d. concl.* 45. *num.* 26. quod de fraude intelligo & de dolo, si in præjudicium alterius tendat hæc simulatio. Quia

2 ubi alius titulus apparet; aditio hereditatis non præsumitur, *Masc. d. concl.* 45. *num.* 32.

3 Et quia hac de re dubium occurrere solet, committi hoc solet juramento heredis, *Masc. d. num.* 32. *Mantic. lib.* 12. *t.* 12. *num.* 26.

4 *& num.* 28. *ex hac L.* 2. probarem; Si priores creditores mihi fundum vendant, me non posse conveniri actione hypothecaria a posterioribus Creditoribus, sed me posse defendi *hac lege*; quia succedo in locum anterio-

5 rum hypothecariorum, quorum jure me tueor contra posteriores modo venditio fuerit facta bona fide, justo pretio, maxime sub hasta: Nam eo casu extinguuntur hypothecæ posteriores. Quod Notandum. Nam de hoc aliquando disputatum memini.

L. Suus heres. 3.

SUMMARIA.

Facti species. 1.

Transactio nullo dato non valet. 2.

re delib. Et huic sententiæ accedit ... *vius p. 2. dec. 358. num. 7.*

L. Sicut major. 4.

S U M M A R I A.

Casus legis. 1.
Confessus in jure pro judicato habetur. 2.
Hereditas semel a majorenni adita ne quidem in judicio potest repudiari. 3.
Actus per se invalidus etiamsi in judicio fiat, tamen invalidus. 4.
Objectio diluitur. 5.
In præjudicium creditorum hereditas semel adita repudiari nequit. 6.
Si res est integra, poterit delata nondum tamen adita hereditas repudiari. 7.

1 Filius major 25. annis agnoverat hereditatem paternam, quam postea in judicio repudiat, Quær. *An sibi præjudicet?* Videtur
2 quod sic, ob *d. l. 4. supr. de pact.* & quia confessus in jure pro judicato (condemnato) habetur, *l. 56. ff. de re judic. l. 6. ff. de confess.* Sed Neg. quia aliud est, si repudiatio fiat in gratiam alterius, v. g. adversarii, cui per pactum remittimus actionem, ut *in d. l. 4.* aliud si repudiatio fiat in alterius, cum quo semel vere vel quasi contraxit, præju-
3 dicium, & sic fiat invalida. Nam semel adita hereditas a Majorenni, ne quidem in judicio repudiari potest, *Sichard. in C. h. t. ad*
4 *rubr. num. 2.* Actus enim per se invalidus, etiamsi in judicio fiat, invalidus tamen est, quod *ex hac l.* probant. Nec obstat Regula: Quod confessus in judicio pro judicato
5 habendus sit. Nam hæc regula pertinet ad debita, si certam quantitatem me debere fatear, sed non pertinet ad repudiationes, quæ ne quidem in judicio fieri possunt in præju-
6 dicium aliorum. Unde colligo: In præjudicium Creditorum, hereditatem semel aditam, repudiari non posse, ex quo superior senten-
7 tia probari potest. Sane si res sit integra, poterit etiam delata, sed nondum adita hereditas repudiari, *Covar. ad c. Raynut. §. 3. n. 20. Franc. Barry d. lib. 11. tit. 23. num. 3.*

L. Pupillorum. 5.

S U M M A R I A.

Pupillo delatam hereditatem absque tutoris auctoritate repudiare non competit. 1.
Qui non potest acquirere, is neque etiam potest repudiare. 2.

1 Pupillus non potest delatam hereditatem
2 repudiare absque Tutoris auctoritate. Nam qui non potest acquirere hereditatem, is etiam non potest repudiare, *l. 4. & l. 18. ff. de acq. herad. ibique Auctor*; atqui pupillus, Tutoris auctoritate destitutus, acquirere non potest, *l. 8. 9. & 49. ff. d. tit. ibique Auctor n.* 1. Ergo nec repudiare.

L. Si quis. ult.

S U M M A R I A.

An extraneus repudians hereditatem, eam postea adire possit? 1.
Deciditur per distinctionem. 2.
An lex hac abroget l. 24. §. 2. ff. de minor. n. 3.
Conciliatio harum legum. 4.
Communis sententia. 5.

1 Repudians hereditatem (qualis is non est, qui negat se heredem esse, per notata *ad l. 95. ff. h. tit.*) eam postea adire nequit, scilicet
2 Extraneus, in suis alia est ratio. Nam in his Distinguendum, an hereditas adhuc sit integra, an vero bona hereditaria distracta? Illo casu, si filius est minorennis intra minorennem ætatem tempore, post eam intra integrum septennium potest restitutionem petere, si vero est majorennis, intra triennium hereditatem repudiatam adire potest. Sed posteriori casu Majorennis plane adire nequit, minor potest restitutionem petere *per*
3 *l. hanc*, quæ ideo *l. 24. §. 2. ff. de min.* abrogare dicitur a *Donello l. 7. c. 2.* cui ibidem contradicitur *ab Hillig. lit. A.*, qui hanc legem de suo, legem vero dictam 24. *ff. de*
4 *min.* de extraneo loqui dicit. Aliter istas leges conciliat *Struv. Oddus de restit. qu. 63. art. 2. Bacchov. in Treutl. vol. 1. disp. 11. th. 10. lit. D. Bacchov. ad l. 4. Pand. c. 3. quibus casibus & contra quos detur restitutio.* Sed an hæc lex
5 ult. hodie ad emancipatos pertineat? Communis videtur sententia negans. Vid. *Hier. de Cevallo q. 621. Ant. de Padilla in l. 3. C. de juris & facti ignor. num. 10. & seqq.* nam quamvis in successione ab intestato discrimen hoc abolitum, tamen non juxta omnes qualitates.

denuo obsignetur, de quo forte casu *l.* 2. loquitur, & *Barry d. l. num.* 3.

L. Ejus. 3.

SUMMARIA.

Editionem tabularum testamenti alteri, qui interesse pratendit, edere nemo tenetur, nisi juret, se non calumniæ causa id petere. 1.

Exceptiones tres. 2.

1 Quando habeo Tabulas Testamenti, quarum editionem tu postulas, tuum interesse dicis, non aliter teneor tibi eas edere, nisi
2 jures, te non calumniæ causa id petere. Sed excipe: I. Tempus testamenti scripti, quod publicandum non est, quia cognito tempore facile aliud testamentum adstrueretur, quasi idem esset cum vero, sicut etiam alias instrumenta, quorum editio ante litem contestatam instructionis, non probationis causa petitur, sine die & Consule edi solent, *l.* 1. §. 1. *ff. de edendo*: II. Ea pars testamenti non est publicanda, quam testator aperire prohibuit expresse vel tacite, v. g. Si pupillares Tabulas separatim scripserit & clauserit, nam licet publicatio non sit prohibita, non tamen est tentanda ante mortem pupilli sine justa causa, *l.* 8. *ff. h. t. Barry d. t.* 1. *n.* 1.: III. Ad ignominiam alicujus scripta, *l.* 3. *h. t.*

TITULUS XXXIII.

De edicto Divi Hadriani tollendo, & quemadmodum scriptus heres in possessionem mittatur.

SUMMARIA.

Tres viæ, quæ testamento aperto ad bonorum possessionem consequendam heredi sunt constituta, 1.

Edictum Hadriani quidnam sanxerit? 2.

Abrogatum est hoc Edictum constitutione Justiniani. 3.

Hodie intra 30. *annos heres & heredis heres coram judice competente, cui scilicet hereditas subjecta, testamentum scriptum carens omni vitio offerre potest.* 4.

Actio personalis coram judice competente, actio vero realis coram judice rei sita est instituenda. 5.

Quænam rasura vitiet testamentum? 6.

An locum habeant dicta in testamento judiciali? 7.

An in imperfecto, suo tamen genere perfecto? 8.

An etiam in Codicillis? 9.

An in testamento nuncupativo a Notario in scripturam redacto? 10.

An in nuncupativo in scripturam non redacto? 11.

An hoc beneficium competat etiam fideicommissario universali? 12.

Verbali restitutione facta omnia jura tam activa quam passiva ad heredes transeunt. 13.

Secus in reali. 14.

Contra quem detur hoc remedium? 15.

An etiam detur ob invisibile vitium verbi gratia, incapacitatis testatoris? 16.

An detur substitutio? 17.

An locus sit huic legi in feudis hereditariis? 18.

Quatenus heredi competat hoc remedium? 19.

An illi quoque detur, qui possessionem propria auctoritate est adeptus? 20.

An legatario? 21.

Jus detractionis ab hereditate est abolitum. 22.

Contraria obtinet consuetudo. 23.

Quindena hodie de bonis alio transferendis solet detrahi. 24.

Plura de hoc remedio remissive. 25.

1 TEstamento aperto ad Bonorum Possessionem consequendam tres viæ constitutæ sunt heredi: I. Petitio hereditatis: II.
2 Interdictum Quorum Bonorum: III. Edictum Adriani, quo intra annum dabatur possessio scripto heredi & aperiendæ erant Tabulæ statim post mortem testatoris, ne qua fieret mora vicesimæ hereditatis, *Sichard. in C. h. t.*
3 sed abrogato hoc Edicto & sublata illa vicesima ex constitutione Justiniani in *l. fin. h. t.*
4 non intra annum sed 30. annos heres in testamento scriptus vel scripti heres & sic etiam heres, quia vere testatoris heres, *l. ult. C. de hered. instit. Noalis de transm. cas.* 39. *n.* 1. *Men. d. l. n.* 4. 236. vel etiam Executor testamenti, *Thes. lib.* 3. *q.* 9. *Klock. vol.* 3. *cons.* 123. *n.* 3. & pater nomine filii, *Klock. d. cons.* 123. *n.* 7. coram judice competente, (unde probare solent licet ex statuto executive aga-
5 tur, licet etiam bona hic situata, quod tamen actio personalis coram judice competente, actio vero realis coram judice rei sitæ instituenda, *Dn. Mev. p.* 5. *dec.* 395.) cui scilicet hereditas subjecta, offerre potest Scriptum

Klock. vol. 3. conf. 107. *n.* 8. & Legatario dari vult *Finckelth. obs.* 191. per totum, licet dis-
21 sentiat *Dn. Mev. p.* 1. *d.* 97. nam æquius est, si detur legatario, si testamentum liquidum pro se habet, quod tamen intelligo, si heredes tergiversetur. Probatur etiam ex *hac l.* Jus Detractionis ab hereditate esse abolitum, adeo ut non liceat Fisco, vel Magistratui quotitativam vel certam aliquam partem ab
23 hereditate detrahere, quamvis contrarium interdum consuetudine receptum, *Carpzov.*
24 *part.* 3. *c.* 38. *defin.* 19. apud Nos de bonis alio transferendis quindena dari solet Magistratui.
25 Plura de hoc remedio habet *Menoch. dict. remed.* 4. *adipisc. possess.* ubi fuse satis & nervose hoc Beneficium *leg. ultim. h. t.* utilissimum pertractat, & *Personalis dict. tract.* & *Carpzov.* 6. *resp.* 19. & 20.

TITULUS XXXIV.

Si quis aliquem testari prohibuerit, aut coegerit.

L. Civili. 1. & L. Eos. 2.

SUMMARIA.

Defunctum testari qui prohibet, vel qui, se ut heredem instituat, testatorem cogit, illis denegantur actiones hereditariæ. 1.
Quatenus posteriori casu fiscus succedat? 2. 4.
Testamentum ab alio arbitrio pendere non debet. 3.
Sententia communis renunciatur. 5.

1 QUi legitimam sperat successionem & defunctum prohibuit, quo minus testaretur, *l.* 2. *h. t. Auct. in l.* 1. *ff. h. t. num.* 1. aut qui Testatorem cogit, ut se heredem instituat, *l.* 1. *h. t.* illis denegantur heredita-
2 riæ actiones, & succedit in posteriori casu fiscus quatenus scilicet ille heres fuit, *l.* 1. *ff. h. t. Struv. synt. jur. civ. exerc.* 34. *th.* 51. 52. cum ille lædat jus publicum, *l.* 3. *ff. de testam.*
3 & testamentum non debeat pendere ab alio
4 arbitrio. Sed quod hic de Fisco dicitur, quamvis communiter ad utrumque casum extendatur, *Peregr. de jur. fisci. lib.* 2. *tit.* 6. *n.* 4. & *Colleg. Argent. h. t. th.* 8. *Menoch. lib.* 2. *arb. qq. cas.* 395. *n.* 5. & *seq.* melius tamen restringitur ad eum casum, quando quis testatorem, quo minus testaretur, prohibuit. Nam *l.* 1. *ff. h. t.* & *l.* 2. *h. t.* de prohibitione loquitur, & in *l.* 1. *h. t.* quæ de compulsione loquitur, nihil dicitur de Fisco, nec est eadem ratio in prohibente & cogente, & in casu coactionis testamentum est ipso jure nullum, *l.* 20. §. *fin.*
5 *ff. de testam.* & sic sententiæ communi merito renunciamus & hoc casu nullum Fisco locum relinquimus, cum præsertim in casu dubio contra Fiscum pronunciandum sit, & firmiter ita sentit cum *Jasone hic n.* 3. *Barry lib.* 1. *tit.* 9. *n.* 10. *Carpz. p.* 3. *const.* 5. *def.* 16. Vid. *Vasquius de success. creat.* § 17. *n.* 9. & *Bacchov. in Wesenb. h. t.* ubi iniquum id dicit, si agnatus insons alterius facto scelerato gravaretur, & in effectu consentit etiam *Clarus* §. *testam. q.* 79. *in fin.* & *Pantschm. l.* 2. *q.* 22. & *seqq.*

L. Judicium uxoris. ult.

SUMMARIA.

Persuasio mariti in uxore, ut se heredem instituat, non est coactio, ideoque marito denegandæ sunt actiones. 1.
Blando sermone iratum testatorem placare prohibitum non est. 2.
Qui mendaciis utitur in persuasionibus, in eo præsumitur dolus. 3.
Quid si conjux lacrymis & obtestationibus testari impediatur? 4.
Si Magistratus testari prohibuit, in duplum tenetur personæ, cui nocuit. 5.

1 Sed si maritus persuadet uxori, ut se heredem instituat, hæc nulla coactio est, ideoque marito non denegandæ actiones, *l.* 3. *h. t. l.* 1. *ff. eod.* quia aliud est blandis verbis invitare Testatorem, & aliud cogere, illud non est prohibitum, *l. fin. ff.* & *Brult. C. h. tit. Hartm. Pist. p.* 1. *q.* 29. *Carpz. p.* 3. *const.* 5.
2 *def.* 7. Sic nec illicitum est, blando sermone iratum placare Testatorem, *Auct. in d. l. fin. ff. h. t. n.* 1. vel ut *l. fin. ff. h. t.* loquitur, offensam ægræ uxoris maritali sermone placare, *Hart. Pist. p.* 1. *q.* 29. *n.* 2. *Petr. Peckius de test. conjugum lib.* 1. *c.* 9. *n.* 11. *Pereg. d. t.* 6. *n.* 26.
3 *Cothm. vol.* 4. *cons.* 16. *n.* 4. Sed si quis mendaciis utatur in persuasionibus, in eo præsumitur dolus, *Hartm. Pist. d. l. n.* 4. *Pantschm. l.* 2. *q.* 21. *n.* 59. *Auctor in d. l. fin. ff. h. t. n.* 8. vel si in mortis articulo, persuadeatur, *Cephal.*
4 *cons.* 276. *n.* 41. Secus si lacrymis & obtestationibus impediatur conjux testari, nam id pœnam caducitatis non meretur, nec actionem ad interesse pari alteri, cui forte defunctus aliquid legare voluit, ut in Facultate nostra aliquando responsum, quia minæ vel calumniæ non erant allegatæ, nedum probatæ.

que torum torquendorum cessat. 3.

1 Senatus Consultum Silanianum in hoc casu, quando Testator a sua familia occisus dicitur, non tantum aditionem prohibet, sed etiam aperturam tabularum, antequam de
2 servis questio habeatur. Si contra fiat, pœna est 100. aureorum, per *l.* 52. §. 2. *ff. ad SC. Silanian.* Sed si etiam adierit, indignum se reddit hereditate, quia hoc aditionem requirit, *l.* 3. §. 29. *&* *l.* 5. §. 2. *d. t.* Sed cessat pœna illa apertarum tabularum in pupil-
3 lo, de quo dicetur *ad l.* 6. cessat etiam nostris moribus necessitas torquendorum statim servorum, cum servis non amplius utamur, sed personis liberis, quibus tortura, nisi suspicione onerati, indici non debet, nec sine causæ cognitione, nec sine concessione defensionis.

L. Hereditas. 4.

SUMMARIA.

An portio heredis instituti sed in codicillis indigni declarati attribuenda sit fisco? 1.
Codicillis non potest adimi hereditas. 2.
Quando testator dicit heredem non mereri ultimam voluntatem, tunc testamentum quidem non est nullum, sed heres indignus redditur, & fiscus succedit. 3.
Testamenta sola voluntate non revocantur? 4.

1 Quando quis heredem instituit, eundem autem postea hereditate indignum esse declaravit in Codicillis: Quær. *An ejusmodi por-*
2 *tio Fisco attribuenda?* Videtur quod non, quia Codicillis adimi non potest hereditas, §. 2. *Inst. de codicill.* Sed affirm. quia non quidem directo, sed tamen quasi per obliquum hereditas codicillis dari potest; idem enim est, ac si dixisset Testator, heredem suam portem debere in Fiscum transferre. Collige
3 *ex h. l.* Quando testator dicit heredem non mereri voluntatem ultimam, tunc testamentum
4 quidem non esse per hoc sublatum, quia sola voluntate testamenta non revocantur, ut supra, heredem tamen reddi indignum & Fiscum succedere; aliud autem si dicat, nollo hereditatem ad hunc pervenire, *Jas. & Castr. hic*, *Mant. l.* 8. *tit.* 1. *num.* 30. *Peregr. de fideic. art.* 5. *num.* 15. quia in favorem aliorum heredum ab intestato factum præsumitur.

L. Non oportet. 5.

SUMMARIA.

Voluntatem defuncti non implens amissione hereditatis punitur. 1.
Excipitur voluntas defuncti in monumento erigendo. 2.

1 Voluntatem defuncti non implens punitur quidem amissione hereditatis, de quo agetur infra in *l. fin. & Auth. seq. de fideicommiss.* *Bar-*
2 *ry l.* 9. *tit.* 9. *num.* 15. habet tamen hoc exceptionem in voluntate defuncti de monumento erigendo, cui faciendo nulla sanctio pœnæ fuit addicta, sed hoc cujusvis Religioni & Conscientiæ fuit commissum, *hic & l.* 5. *supr. de religiosis &c. Barry d. l.*

L. Minoribus. 6.

SUMMARIA.

Pœna necem defuncti non vindicantis cessat in minoribus. 1.
Minoribus in his, quæ in omittendo consistunt, succurri solet. 2. 4.
An minor, si accusaverit homicidas, & obtinuerit, illorum autem unus forte, cujus mandatu cædes facta, appellaverit, & ille non prosecutus fuerit appellationem, hoc ipso se indignum reddat? 3.

1 Hæc autem pœna, quod non vindicans necem defuncti reddat se indignum, cessat in minorennibus, *hic, & l.* 1. *supr. quibus in caus. in integr. rest. Gomez. tom.* 3. *num.* 53. *Barry*
2 *d. l. tit.* 9. *num.* 5. quia ætati solet succurri in his, quæ in omittendo consistunt, *Peregr. de jure fisci lib.* 2. *tit.* 5. *num.* 15. *Montanus de tutel. c.* 48. *num.* 43. *Gutierrez de tutel. part.* 1.
3 *c.* 16. *num.* 90. Sed quæritur: *Si accusaverit minor homicidas, & obtinuerit, illorum unus autem forte ille, cujus mandatu cædes facta, appellat, an minor prosequi appellationem teneatur, & an ob non prosecutam appellationem reddat se indignum?* Affirmatur prius, Neg. posterius *in d. l.* 6. plus enim peccat, qui plane non accusat, quam si litem motam non prosequatur. Collige 1. ob delicta
4 in omittendo consistentia minorennes ipso jure servari indemnes, *Mont. Gutierrez & Peregr. dd. locis.* Deinde Nota: Si quis non sit obligatus ad aliquid faciendum, si illud suscipiat, eum tamen se non obstringere ad alia, & demum eum, contra quem appellatur,

tur, non teneri prosequi appellationem, secus tamen si ipse appellet, l. 63. §. fin. ff. de evict.

L. Si ideo. 7. & L. Cum Fratrem. 9.

SUMMARIA.

Quando ulterius pœna, qua quis se indignum hereditate reddit, cesset? 1.
Nulla lex obligat ad impossibilia. 2.
Quid si heres post aditam hereditatem homicidam cognoverit, nec accusaverit, ad se hoc ipso indignum reddat? 3.
Excusatur aliquis, quo minus agat, si probationibus destituitur. 4.
Idem est, si sumtibus destituatur, nec promta ac parata remedia in hereditate reperiat. 5.
Falsa est sententia: Necem ante hereditatis aditionem esse vindicandam. 6.

1 Cessat etiam pœna, si auctor cædis sit ignotus & reperiri nequeat, quia nulla heredis
culpa, *Petr. Greg. lib. 49. tit. 1. def. 3. Barry*
2 *d. t. 9. num.* 5. & nulla lex ad impossibilia
3 obligat, si tamen post aditionem cognoverit, quis fuerit homicida, hic debet accusari, alias etiam aditam hereditatem heres retinere nequit, *l. 9. h. t.* si scilicet ab extraneo sit interfectus, nam si a familia sit interfectus, ante aditionem quæstio de servis habenda *per l. 3. h. t.* Sed si ab extraneo potest adire prius & postea vindicare. Collige
4 ex *l.* 7. Excusari aliquem, quo minus agat, si destituatur probationibus, *Gomez. d. l. n.*
5 53. *Barry d. l. num.* 5. Idem dixerim, si destituatur sumtibus, nec promta & parata media in hereditate reperiat, quo casu tamen Magistratui denunciare crimen tenetur. Et
6 *ex l.* 9. Colligitur, falsam esse sententiam *Clari §. fin. q. 79. num.* 8. vindicandam esse necem ante aditionem hereditatis, nam, ut recte *Barry d. l.* ait, Confundit necessitatem vindicandæ necis & ad quæstionem vocandæ familiæ, hæc aditionem præcedere debet per *l. 3. h. t.* illa etiam sequi potest, per *l.* 9.

L. Sororem. 10.

SUMMARIA.

Quando porro pœna d. l. 1. *cesset?* 1.
Exemplum subjicitur. 2.
Consuetudine pœna hæc ab aula recessit? 3.
Sed recepta adhuc in Gallia. 4.

Doctori desuei
credendum.
An heres, ut
inquirendum

1 Cessat etiam
2 dicavit, quia
gratia, si So
uxor postea a
mora vindicar
ad Senatus C
non reddit in
so homicidio,
3 150. Sed de
recessisse, trac
ro §. fin. quæst
fisc. lib. 2. cap
tit. de SCto Si
num. 76. qui *H*
4 habet, *p.* 2.
Gallia receptu
5 9. *num.* 8. ne
nem facile cre
certa specie v
bentur, non g
tur, quidam
vincia id affe
154. pœnam
6 tam necem n
tamen heredem
ditare judici a
ctores quidam
34. *num.* 9. S
scilicet ademti
tionem sumpt
rius allegatus
indignus num. 1
tras.

L. Cu

SU

An heres accu
nem parans
An heredis mo
quibus liberi
Dilatio legalis
Ubi aliquid ad
videtur. 4.

1 Heres dum
ante aditionem
2 men transmitti
redis noceat le
bertas relicta

ex culpa aut mora gravari, ideoque omnes statim utilitates rei sequuntur legatarium, & servus statim liber, sibique acquirit, & ancilla ingenuum edit partum. Unde colligi-
3 tur: Dilationem legalem nemini debere esse damnosam, & notari hic casum, ubi hereditas non adita transmittitur, quando quis ob
4 metum pœnæ non adit. Demum Notetur hic Regula in fine expressis verbis addita, scilicet nihil actum videri, ubi aliquid addendum superest. Quam Regulam allegatis multis exornat *Aug. Barbos. locupl. l. 1. c. 25. ax. 26. Klock. cons. 149. vol. 3. n. 205.*

L. Talis. ult.

SUMMARIA.

SCto Silaniano quid cautum? 1.
An ille, qui ab aliis circumdatum non eripit, cum possit sine periculo, puniatur in foro externo? 2.

1 Cautum est SCto Silan. ut servi, qui sub eodem tecto vel præsentes domino fuerunt, cum interficeretur, torquerentur, & de iis sumeretur supplicium, id hic explicat *hac Lege* Justinianus, ut tunc præsentes judicentur, quando potuerunt Domini clamorem audire, vel insidias sentire, nec tamen tulerunt auxilium, ratio *in fin. leg.* ex quo textu vult *hic Cast.* & alii pro-
2 bare. Si quis aliquem ab aliis circumdatum eripere possit sine suo periculo, & tamen hoc non faciat, quod ille in foro externo non puniatur, quia hoc speciale in servis, sed jure Canon. secus videtur, & multo magis in foro Conscientiæ, *Panorm. in c. 6. X. de homicid. in 6. Covarr. in c. furiosus p. 2. §. 2. n. 7. Farinac. q. 125. n. 279. & 306. Lessius de J. & J. lib. 2. c. 9. dubit. 13. n. 43. Fagundez ad decal. l. 5. c. 4. n. 11.*

TITULUS XXXVI.

De Codicillis.

L. Rupto. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
An rupto testamento rupti etiam sint codicilli? 2. 3.
Testamentum semel ruptum non quidem confirmatur codicillis posterioribus, sed fideicommissum ex codicillo peti potest. 4.
Ampliatur. 5.
Ad validitatem codicillorum non confirmatorum requiritur aditio hereditatis ab intestato. 6.

1 Testator fecit testamentum, in quo mihi fideicommissum reliquit, id per filium postea natum ruptum est, deinde codicillos fecit, in quibus voluntatem priorem confirmat & testamentum ratum habet. Ego, mortuo Testatore, ex codicillo peto fidei-
2 commissum, Prætor pro me pronunciat, sed obstat, Quod rupto testamento videantur etiam rupti codicilli, qui quasi pars testa-
3 menti sunt. Sed Resp. quia codicilli facti rupto jam dudum testamento, ideo hi ad testamentum non pertinent, nec ejus pars sunt. Collige: I. Codicillos testamento rupto factos, non sequi conditionem testamen-
4 ti, *Auct. in l. 3. ff. h. t. n. 5. & 6.* II. testamentum semel ruptum non quidem confirmari codicillis posterioribus, sed fideicommissum
5 ex codicillo peti posse, etiamsi fideicommissum non explicite per relationem ad testamentum in codicillis contineatur; nam quia in codicillis expresse dixit defunctus, se velle ut valeat testamentum, quia valere ut tale non potest, nec reconvalescere per codicillum, ergo per modum Fideicommissi. Sed si nullum testamentum præcessisset, sed soli fuissent codicilli, nativitate posthumi codicilli rupti non fuissent, *l. 26. ff. h. t. & Cujac. tom. 1. p. 772. Ballionus in repet. auth. ex causa n. 90. Socin. c. 93. n. 34. vol. 4. Anton. Faber. lib. 15. conject. c. 14.* Nam & posthumus relicta in Codicillis præstare tenetur, quia per Codicillos non adimitur hereditas proximo, ut per testamentum, *Donell. lib. 7. c. 18. lit. K, Vasq. de success. progr. §. 30. n. 54.*
6 Notandum etiam: Ad validitatem Codicillorum non confirmatorum requiri aditionem hereditatis ab intestato, *Vasq. d. §. 30. n. 42. Auctor in l. 3. ff. h. t. n. 7.*

L. Hereditatem. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
In codicillis an substitui queat? 2.
Per novissimum judicium etiam codicilli intelliguntur. 3.
Alius casus. 4.
Qui testari potest, nec facit, relinquit id dispositioni legis. 5.

Te-

An qui testari prohibetur nec codicillari possit? 3.
Quilibet sanæ mentis præsumitur, & contrarium venit probandum. 4.

1 Furiosus non potest codicillum facere, quia per omnia absentis loco habetur, *l.* 2. §. *pen.*
2 *ff. h. t.* Sed ei, quia sanæ mentis aliquem esse negat, incumbit probatio, non ei, qui
3 affirmat, quia pro hoc præsumitur. Colligitur ex *hac lege*: Eum, qui testari prohibetur, etiam codicillari non posse, quod a Doctoribus communiter receptum esse testantur *Graff. in d.* §. *codicillus n.* 3. *Vasqu. de success. progr.* §. 30. *n.*32. *Mantica lib.* 6. *t.* 4. *n.* 2. *Auct. in l.* 6. *ff. h. t. n.* 6. Sed hoc declaratur in *l.* 8. §. 2. *ff. h. t.* ut tunc locum habeat, si quis jure prohibeatur testari, quod etiam prohibeatur codicillari, non si de facto, *Hillig. in Donell. l.* 7. *cap.* 16. *lit. A*, *Petrus Gregor. l.* 43. *tit.* 1. *n.* 5. *Auctor in d. l.* 8. *ff. h. t. n.* 4.
4 *&* 5. Collige etiam: Quemlibet præsumi sanæ mentis esse; & contrarium esse probandum, *Bald. Castrens. hic per hanc leg. Covarr. de matrim. p.* 2. *c.* 2. *n.* 6. *Masc. concl.* 825. *n.*5. *Menoch. lib.*1. *de præsumt. qu.*18. *n.*6. *& seq.*

L. Sive initio. 6.

SUMMARIA.

Codicillus nullo facto testamento est validus. 1.
Codicillus dupliciter testamento confirmatur, & quomodo? 2.
Codicilli pertinent ad testamentum sive ante sive post testamentum sint confecti. 3.
Decius notatur. 4.
Dispositio in codicillo ex testamento interpretationem recipit. 5.

1 Si Codicillus per se valet nullo facto testamento, *l.* 16. *ff. h. t.* multo magis vale-
2 bit, si testamento confirmetur, quod fit dupliciter: 1. In futurum, cum quis in testamento ea servare jubet, quæ postea in codicillo relicturus erat: 2. In Præteritum, cum quis codicillis prius factis, postea testamentum condit, quo licet non nominatim, implicite tamen codicillis prior confirmatur, & jus testamenti sequitur, *l.* 3. §. *ult. & l.*
3 16. *ff. eod.* Unde colligitur: Codicillos ad testamentum pertinere, & quasi illius partem esse sive ante sive post testamentum sint confecti, *l.* 16. *ff. h. t. Barry lib.* 1. *tit.* 6. *n.* 7. ubi
4 refutat *Decium cons.* 456. *in fin.* Et dispositio
5 in Codicillo recipit interpretationem ex testamento, *l.* 3. *ff. de instructo leg. Mantic. l.* 6. *tit.* 4. *n.* 7.

L. Si idem. 7.

SUMMARIA.

Codicillus quomodo a testamento differat? 1.
Quæ diversa habent nomina, confundi non debent. 2.
Sub voce testamenti codicillus quandoque venit. 3.
Significatio vocis: Justa: in testamenti definitione. 4.

1 Codicillus differt a testamento non tantum exteriori solemnitate, de qua in *l. seq. ult.* sed etiam interna substantia, *Auctor in Rubr. ff. h. t. n.* 1. Nam heres institui vel substitui non potest, hoc enim ad testamenta perti-
2 net, & Collige: Non debere confundi, quæ diversa habent nomina, *DD. hic*, *Tabor lib.* 12. *axiom. Barbos. cap.* 14. *axiom.* 7. *Carpz. p.* 3.
3 *constit.* 3. *def.* 35. Colligitur etiam: Sub voce *testamenti* nonnunquam venire codicillum, *Colleg. Argent. de testam. thes.* 2. *Dauth. de te-*
4 *stam. n.*9. nam vox *Justa* in Definit. testamenti solemnitatem & perfectionem significat, *Covarr. ad Rubr. de testam. p.* 1. *n.* 12. *& seqq. Bacch. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 10. *th.* 1. *lit. C.*

L. Si quis agere. ult.

SUMMARIA.

Unde colligatur, aliquem testari voluisse, vel remisisse? 1.
Casus legis. 2.
An clausula codicillaris successionem ex testamento ad causam intestati trahat? 3.
An hæc clausula ex mandato testatoris sit præsumenda? 4.
Directa institutio per hanc clausulam trahitur ad fideicommissariam. 5.
Reciproca substitutio habetur pro fideicommissaria. 6.
Liberi præteriti virtute hujus clausulæ præsumuntur rogati restituere hereditatem scripto heredi. 7.
Aliud si per ignorantiam præteriti. 8.
Ignorantia non est voluntas. 9.
Is, qui testari voluit, non præsumitur codicillari, licet addita sit hæc clausula. 10. 12.
Clausula codicillaris in testamento non subintelligitur. 11.

An

mento commune, quod uno contextu fieri debeat, & Testes oporteat esse in conspectu codicillantis, ob timorem falsitatis, *Reusn. part.* 3. *c.* 13. *n.* 16. *Menoch. lib.* 2. *arb. quæst.*
16 *cas.* 475. *n.* 24. *Barry dict. tit.* 6. *n.* 4. Sed in his differt: 1. Quod in codicillo, ut etiam in donatione mortis causa, requirantur quinque Testes, sed septem in testamento, *Auctor ad rubr. ff. h. t. n.* 2. si autem in testamentis privilegiatis sufficiunt duo, multo magis in codicillis privilegiatis, ut tempore Pestis, inter liberos &c. *Covart. part.* 3. *rubr. de testam. n.* 21. *Barry dict. tit.* 6. *n.* 2. In codicillis sufficit, si fortuito convenerint Testes, quod in testamento secus, *Auth. rogati supr. de testib. per hunc* §. *Boer. dec.* 34. *n.* 9. *Farinac. quæst.* 62. *n.* 150. *Barry dict. tit.* 6. *n.* 4. sed si fortuito convenerint, modo fuerint rogati, postquam venerunt, non obstaret hoc testamento jure nostro Germanico *per informationem Notariorum Maxim. I. Imperat. tit.* (*von testamenten.*) In testamento requiruntur Mares, *l.* 20. §. 6. *qui testam. fac.* sed in codicillis etiam fœminæ adhibentur, *Farin. de testib. quæst.* 59. *n.* 67. *Schneidew. in* §. *testes n.* 3. *Instit. de testament. Carpzov. part.* 3. *const.* 1. *defin.* 30. & *const.* 4. *defin.* 36. *Mascard. concl.* 308. *n.* 6. & *concl.* 467. *n.* 7. *Barry lib.* 1. *tit.* 1. *n.* 10. *Dilect. tit.* 2. *caut.* 3. 4. *Auctor ad rubr. ff. h. t. n.* 2. Testamento scripto requiritur subsignatio & subscriptio testium; in codicillo autem scripto subnotatio seu subscriptio sufficit, *Barry d. t.* 6. *n.* 6. *Graff.* §. *codicillus n.* 10. & *seq. Molin. dec.* 131. *n.* 6. *Auctor in rubr. ff.*
17 *h. t. n.* 8. Si tamen Codicillans literas nesciat Supernumerarius subscribere debet, quo faciunt tradita *per Dn. Carpz. dec.* 147. *Auctor*
18 *ad d. rubr. ff. h. t. n.* 9. Sed Quær. hic: *An legatarius possit esse Testis in Codicillo?* Et Respond. Quod non, *per* §. 10. *Inst. de testam.* quia hic principaliter negotium inter Codicillantem & Legatarium agitur, *Auctor ad rubr. ff. h. t. n.* 5. Et hanc sententiam communem esse apparet ex traditis *Farinac. quæst.* 60. *n.* 308. *Mascard. concl.* 308. *n.* 7. a qua tamen post alios recedit *Dn. Carpz. dec.* 152. qui movetur *per l.* 20. *C. de testam.* Sed Respondèri potest, duas esse istius legis partes: 1. An dictanti etiam legari possit? & id affirmatur, de qualibet ultima voluntate: 2: An etiam Testi? & id affirmatur tantum de testamento.

TITULUS XXXVII.

De Legatis.

L. Quamvis. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Renunciationes jurium præsumendæ non sunt. 2.

1 Alimenta sunt libertis legata hac conditione: si vel quoad cum Claudio morati fuerint. Sed Claudius moritur, adeo ut ita cum ipso morari non possit: Quær. *An deficiat Legatum Alimentorum?* Videtur quod sic, quia deficit Conditio, & videtur ad certum tempus relictum esse legatum; Sed Neg. non tam ob favorem alimentorum, ut vult *Gutierrez de tut. l.* 1. *cap.* 22. *num.* 4. & alii, quam quod hæc sit voluntas Testatoris, quæ requirat obsequium a libertis Claudio præstandum & propensam voluntatem, quæ morte Claudii non tollitur, quamvis obsequia ipsi ut vivo præstari jam non possint, *hic & lib.* 13. §. 1. *ff. de aliment. legat. l.* 20. *ff. de annuis legat.* Et sic per Legatarium non stat, quo minus pareat conditioni. Secus ergo si steterit. Et sic colligitur: Licet non morati fuerint Liberti Claudio ob hujus discessum, quia per libertos non stat, & sic debetur Legatum, *per l. qui quatuor* 30. §. *pen. de legat.* 3. *Jo: Igneus in repet. auth. ex caussa C. de liber. Prætor. num.* 184. *Jo: Petr. Surd. de alim. tract.* 3. *q.* 3. *n.* 8. & *seqq. Donell. lib.* 8.
2 *c.* 34. *lit. G.* Sed hæc ratio valde dubia, nam renunciationes jurium præsumendæ non sunt, & forte simplicitatem legibus amicam hic quispiam desideraret.

L. Quamvis heres. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Heres obligatione semel suscepta nec ullo facto ab ea se eximere potest. 2.
Regula l. 2. §. 9. ff. de hered. vend. *quomodo intelligatur?* 3.
Heres actiones passivas in emtorem transferre nequit, & cur? 4.
Quando creditores conveniunt emtorem, & hic suscipit actionem, tunc venditor hereditatis vi taciti pacti liberatur. 5.
Quid si heres legata quædam solverit ante venditionem, possetne ea repetere ab emtore? 6.

He-

1 Sicut heres subtrahens res hereditarias in iis rebus amittit jus hereditatis, *l.* 48. *ad Trebell.* ita idem in Legatario. Notetur: legatarium propria auctoritate violentia apprehendentem rem legatam amittere jus suum,
2 *Gomez d. c.* 12. *n.* 10. Et hoc locum habet etiam in Fideicommissis Universalibus, *Pereg. de fideicommissis art.* 47. *n.* 11. *per d. l. Paulus* 48. *ff. ad Trebell. Achilles Personalis de adipisc. poss. n.* 40. ubi ait regulariter fideicommissarium non posse propria auctoritate apprehen-
3 dere possessionem. Communiter autem distinguunt, an subtractio facta post apprehensam ab herede possessionem, an vero antea, ut illo casu pœna hæc locum habeat, quæ sententia communiter recepta, *Peregr. d. l. Gomez d. n.* 10. *Barry de success. lib.* 11. *tit.* 19.
4 *n.* 1. Sed limitatur tamen Regula in textu comprehensa, Nisi 1. Testator ipse dederit potestatem propria auctoritate apprehendi rem legatam, *Clarus §. testament. qu.* 68. *Gomez d. l. Simon de Pratis l.* 5. *interpr.* 2. *dub.* 1. *n.* 97. *Barry d. c.* 19. *n.* 3. quod etiam de eo casu intelligendum, quando Testator tacite ei dedit hanc facultatem, & si eum constituit executorem testamenti, *Menoc. rem.* 2. *adipisc. poss. n.* 46. *& Pereg. d. l. n.* 46. *& Barry d. l. n.* 42. Nisi nemo sit, e cujus manu Legatum accipere possit, *Tiraq. in tract. le mort. p.* 2. *declar.* 4. *n.* 10.

L. Si Legata. 6.

SUMMARIA.

Substitutio legatorum agnito ab uno legato evanescit eodem modo, quo substitutio vulgaris in hereditatibus. 1.

In legatis, fideicommissis & mortis causa donationibus fieri potest substitutio vulgaris, & fideicommissaria per plures substitutio vulgaris, & fideicommissaria per plures substitutionum gradus sicut in institutionibus. 2.

Substitutiones hæ expirant in institutionibus. 3.

1 Sicut Substitutio Vulgaris in Hereditatibus, adita ab uno hereditate, evanescit, *l.* 5. *supr. de impub. substit.* Ita idem in Substitutione Legatorum, v. g. lego Titio domum, & si ille agnoverit, eandem lego Cajo, Si Titius
2 agnoscit, substitutio evanescit. Collige: In Legatis, Fideicommissis & Donationibus causa mortis fieri posse substitutionem Vulgarem & Fideicommissariam per plures substitutionum gradus, sicut in Institutionibus, *Peregrin. de fideicommiss. art.* 15. *n.* 1. *Menoch. cons.* 116. *n.* 34. *Vinc. Fusarius de substit. qu.* 13.
3 & hæ substitutiones ita expirant ut in Institutionibus.

L. Si Fortidianum. 7.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.

Deciditur per distinctionem. 2.

Error in nomine proprio non nocet, si de re vel persona constet. 3.

Secus in appellativo. 4.

Nomina appellativa arbitrio testatoris mutari nequeunt. 5.

Distinctio hæc nominum communiter approbatur. 6.

Quid si legans in colore rei legatæ erravit? 7.

1 *Pr.* Pater meus fratribus legat fundum per præceptionem (*Sie sollen es voraus nehmen,*) postea eundem mihi legat, Quær. *Quam partem in feudo habeam?* Resp. quia sumus re conjuncti, ideoque scinditur inter nos Legatum, & Fratres conjuncti habent in fundo semissem & ego alterum, §. 8. *Inst. de legat. l.* 24. *ff. de hered. inst.* nisi animo transferen-
2 di hoc fiat, §. 1. *Inst. de legat.* Hoc ut plenius cognoscatur, distinguendum est, an legetur quid pluribus conjunctim, & tunc Legatum æqualiter inter eos dividitur, aut quidam conjuncti, quidam disjuncti, & tunc illi, ut hoc loco fratres unius Personæ loco habentur, *l.* 34. *pr. ff. de legat.* 1. *Molina de J. & J.* 199. *num.* 1. Si vero pluribus disjunctis, id est, in diversis periodis res eadem legetur, & tunc ulterius subdistinguitur, an cum commemoratione primi res alteri legata, an non, ut hoc casu uterque concurrat, *Menoch. l.* 4. *præs.* 173. *num.* 2. illo casu, si cum commemoratione primi res legata secundo, tunc aut animo adimendi hoc facit, v. g. Quod Titio legavi, Cajo lego, *l.* 33. *de legat.* 1. *l.* 1. *ff. de adim. legatis d. l. num.* 4. aut voluit defunctus, ut uterque solidum caperet, tunc uni res, alteri pretium dandum, *d. l.* 33. *in fin.* Si vero de neutro horum liqueat, concursu legatarii partes faciunt, §. 8. *Inst. h. t. l.* 80. *de legat.* 3.
3 §. 1. Error in nomine proprio non nocet, si de re, vel persona constet, *hic & §.* 29. *Inst. h. t.* Ubi ratio, *Auctor in l.* 4. *ff. de legat.*
4 1. *num.* 1. secus, si in appellativo quis erret,

rantis autem non est Consensus, *l.* 15. *ff. de*
Jurisd. cum enim jus ususfructus haberet,
videtur illud tantum legasse, & cum nullum
jus permaneat post mortem suam, non va-
let legatum, nam quod voluit (scil. usum-
fructum legare) non potuit, & quod potuit
(scil. proprietatem legare) non voluit, *Ca-*
stillo de usufructu cap. 61. *num.* 17. *& seq.* nisi
sit persona sanguine, connubio, vel singula-
ri affectione juncta, ita ut probabile sit,
Testatorem legasse, etiamsi scivisset rem es-
se alienam, quis autem hic proximus ha-
bendus sit, non potest certa lege explicari,
sed cordato Judici vinculum sanguinis & af-
fectio consideranda est, *per tradita Menoch.*
3 *lib.* 2. *A. Q. cas.* 146. Sed cessat hæc præsum-
tio & eliditur, si heres pariter junctus, nam
tunc nulla petitio est, *argum. l.* 77. *ff. de*
legat. 2. Hic ergo locus est agendi de re
aliena Legata, de qua multa etiam dicun-
4 tur *in Inst. h. t.* cur autem scientia rei alie-
næ probanda sit, ratio est, quia præsumtio
est, quod Testator, si scivisset rem esse alie-
nam, non præsumatur rem illam alienare
5 voluisse. Sed illa præsumtio cessat in perso-
na conjuncta, ubi fortior præsumtio cessat
in persona conjuncta, ubi fortior præsumtio
est ex vinculo Sanguinis, unde regulam for-
marunt, quod ob ardorem amoris liciti va-
leat testamentum, quod alias nonnihil deficer-
ret, quam regulam tamen non ad substan-
tialia testamenti extendendam, sed ad ter-
minos hujus legis restringendam recte monet
6 *D. Pruckm. vol.* 2. *cons.* 1. *n.* 151. *&c.* quam-
vis etiam per personam proximam vel aliam
talem *DD.* hic intelligant intimæ admissio-
nis amicos, *Menoch. lib.* 4. *præs.* 116. *n.* 18. *&*
7 *seq.* imo etiam ad pias causas extendunt, *arg.*
l. 38. *&* 39. *de fideicom. libert. Tiraqu. privi.*
piæ caus. c. 66. *Vasq. de Succ. progress.* § 27. *n.*
41. & hos citans *Coll. Arg. de leg. th.* 28. Sed
præter limitationem antea propositam etiam
aliam proponunt, si Testator rem ad se spe-
ctare putasset tempore testamenti titulo ali-
quo speciali, qui vero jam tum erat extin-
ctus *per l.* 36. *in fin. ff. de usufr. leg. Mantic.*
lib. 9. *tit.* 10. *n.* 4. *Covarr. in c.* 5. *X. de test.*
num. 4. *Carpz. lib.* 6. *resp.* 28. *num.* 10. *Vivius*
dec. 417. *num.* 10. *Menoch. lib.* 4. *præs.* 118. *n.*
8 16. Conferantur de re aliena legata, *Man-*
tica de conject. ult. vol. lib. 9. *tit.* 9. *Gomez. tom.*
1. *resol. c.* 12. *Vasquius de success. creat. lib.* 3.
c. 22. *limit.* 17. *num.* 33. *& seq.*

L. Filiæ. 11.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.

Potest testator tradendo rem legatam mortem prævenire, &, nisi alia conjectura sit, præsumitur legatum, vivus præstare voluisse. 2.

Si minus dederit titulo dotis inter vivos quam legaverat, residuum petere legatarius non prohibetur. 3.

Filia succedens patri cum liberis legata conferre non tenetur. 4.

Habetur hic casus exceptus. 5.

Dum pater ipsam rem, quam antea legaverat, in dotem dedit, sub commemoratione legati rem dedisse videtur, & sic voluisse legatum includere doti. 6.

Si in certam causam quid legatum, si a vivo præstetur, non debetur in duplicatum, si causa illa duplicari nequit. 7.

1 Pater Filiæ legat Fundum, hunc ei, vivus
adhuc, in dotem dat. Quær. *An debeatur*
adhuc Legatum illud? Videtur quod sic, cum
nondum videatur solutum, quod Patre vivo
non est debitum, sed Neg. quia si Testa-
tor rem legatam vivus adhuc præstet, lega-
tum extinguitur, *l.* 1. 3. *de legat.* 1. quia præ-
sumitur pater filiæ legasse, ut esset dotata,
cum ad hoc obligaretur, ergo, quia dotem
dedit, amplius filia legatum petere nequit 3.
Cephalus cons. 84. *n.* 9. *& seq.* Et aliud esset,
si pater rem filiæ legatam venderet, nam
tunc abesset filiæ pretium & sic posset pe-
tere legatum, *Cephal. d. l. n.* 13. Nec obstat,
quod datio in dotem sit alienatio necessaria,
quæ non videtur ademtum legatum, nam
non erat necessaria necessitate rei familiaris,
sed necessitate legati, quæ minus stringit ut
distinguunt nonnulli, quos *d. l.* refert *Cepha-*
lus n. 14. dicendum est, tunc alienationem
necessariam tollere legatum, quando facta
est in ipsum legatarium, ubi animus com-
pensandi præsumitur, *Menoch. l.* 4. *præs.* 197.
2 *n.* 36. Nota: Posse testatorem tradendo rem
legatam, mortem prævenire, & nisi alia
1 conjectura sit, præsumitur voluisse Testator
legatum vivus præstare, & ita quasi antici-
pare, nec posse legatarium duplicatum lega-
tum petere *per l.* 22. *de legat.* 2. *ibique Auctorem*
3 1. *Donell. lib.* 8. *c.* 1. *lit. H.* Si tamen v. g.
minus dederit Titulo Dotis inter vivos, quam
legaverat residuum petere legatarius non
pro-

Ad as alienum servorum manumissorum pretia pertinent. 3.
Non valent legata, si as alienum totam absorbet hereditatem. 4.

1 (Heres Creditoribus obligatur in solidum nisi Inventarium fecerit, sed Legatario non tenetur, nisi in quantum vires hereditatis
2 permittunt.) *l.* 1. §. 17. *ad SCt. Trebell.* (Et si deducto ære alieno aliquid superest, de eo relicta legata valent,) modo quarta pars he-
3 redi ex *Leg. Falcid.* relinquatur. Ad æs alienum pertinent Servorum Manumissorum pretia, §. *ult. Instit. de lege Falcid. l.* 1. *ff. ad leg. Falcid.* quia sunt pars quasi æris alieni, nec heredi prosunt, & ideo ei imputari non
4 debent, *l.* 36. §. 2. *& l.* 39. *ad leg. Falcid.* (Collige ergo: Non valere Legata, si æs alienum totam absorbet hereditatem, si aliquid vero superest, eousque valere Legata) salva Falcidia. (Ante enim detrahendum est, quod extra bonorum quantitatem est,) deinde quod ex bonis apud heredem permanere necesse est, §. 5. *Inst. de Leg. Falcid.*

L. Creditor. 16.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Quando debitor creditori pignus legat, animo compensandi id facere non videtur. 2.
Nec locum potest habere compensatio, quia quantitas debetur, species autem legatur. 3.

1 Dedi tibi mutuo centum florenos, tu dedisti pignus, Ambo tenemur. Ego tibi actione Pignoratitia, si solveris, Tu mihi actione crediti teneris; sed si mihi pignus leges, Quær. *An heredes uti debitum offerre, ita & pignus repetere possit?* Videtur quod sic, cum de liberatione nihil dixeris; Sed Neg. Cum enim pignus mihi legatum fiat meum, *l.* 80. *de legat.* 2. & res mea mihi pignus esse nequeat, *l. neque pignus* 45. *de reg. jur.* Tui itaque heredes manent obligati, *l.* 85. *de le-*
2 *gat.* 2. Sed pignus luere nequeunt. Collige: Quando debitor legat creditori suo pignus, non videri id animo compensandi facere, *hic & d. l.* 85. *de legat.* 2. *ibique Auct. num.* 1. *l.* 6. *C. de her. inst.* quia enim debitum est voluntarium, i. e. principium habet voluntarium, ideo animus compensandi non præsumitur, *Card. Mantica l.* 10. *t.* 2. *num.* 2. *Menoch. l.* 4. *præs.* 109. *Carpz. p.* 3. *c.* 20. *disp.* 40.
3 Deinde non potest locum habere compensatio, quia quantitas debetur, species autem legatur, *Menoch. cons.* 236. *num.* 27. *Novizan. cons.* 62. *num.* 29.

L. Datum. 17.

SUMMARIA.

Legatum sive ingenuo sive liberto adimi potest tam pure quam sub conditione, tam in testamento solemni, quam nuda voluntate. 1.
Ampliatur. 2.
An obtineat etiam in legatis juramento confirmatis? 3.
Ademtio est vel expressa vel tacita. 4.
Tacita facta quod sit, quinque testibus probetur. 5.
Si tollatur ope exceptionis, duo testes sufficiunt. 6.

1 Legatum tam ingenuo, quam Liberto relictum, adimi potest, non tantum pure, v. gr. nolo hunc habere Legatum, sed etiam sub conditione, tam in testamento solemni, ubi ipso jure non debetur, quam nuda voluntate; ubi Legatario opponi potest Exceptio Doli, *per l.* 3. §. *fin. ff. de adim. leg.*
2 Ratio *in l.* 4. *d. tit.* Quod etiam locum habet, si legatum a vivo Testatore legatario sit traditum, modo intuitu legati & sub eo Titulo, *Gomez. d. c.* 12. *num.* 4. *Afflict. dec.* 275. *Cardin. Mant. lib.* 8. *tit.* 1. *n.* 40. *Fr. Barry lib.*
3 9. *tit.* 29. *n.* 1. Et hoc extendunt ad legata juramento confirmata, *Covarr. in rubr. de test. p.* 2. *n.* 15. *Gutierrez de juram. confirm. p.*
4 2. *cap.* 1. Est vero ademtio vel Expressa vel
5 Tacita, illam, si facta esse debeat, quinque Testibus probandam esse, de quo *Carpz. p.*
6 3. *const.* 4. *disp.* 31. si vero ope Exceptionis tollatur, tacitam ademtionem & duobus Testibus probari posse, docent *Card. Mantic. lib.* 9. *tit.* 5. *num.* 13. *Masc. concl.* 901. *& concl.* 126. *num.* 86. *Barry l.* 9. *tit.* 29. *num.* 2.

L. Ex Legato. 18.

SUMMARIA.

Exactor debiti alieni legati directis actionibus, nisi ab heredibus sint cessa & mandata, uti non potest, bene tamen utilibus, quamvis mandatæ non sint. 1.
Differentia inter has actiones quænam. 2.
Ex vendito vel donato, vel legato, vel in dotem

quæ & heredum heredes complectitur, *l. heredis* 65. *de V. S.* & *per l. non aliter de legatis* 3. alia ratio ususfructus, qui si heredis heredem pertineat, proprietas Domino semper
4 esset inutilis; Hinc ergo sequitur, Regulam esse per heredem heredis etiam heredem intelligendum esse, *per d. l.* 65. *de V. S.* & *ibi Gœdd.* quod etiam in annuis legatis verum est per hunc textum, *Covar. lib.* 3. *resol. cap.*
5 9. *num.* 10. *Barry lib.* 9. *tit.* 25. *num.* 7. Sed excipiuntur a regula ea jura, quæ sui natura non transeunt ad heredem, *per d. l.* 14. *Tiraq. in tract. le mort p.* 2. *declar.* 5. & *p.* 4. *declar.* 4. *Barry d. l. Hillig. in Don. lib.* 10. *tit.* 17. *lit. E*. Alias Exceptiones habet *Gœdd. d. l.*

L. Cum quæstio. 23.

S U M M A R I A.

Facti species. 1.
Lex hac una est ex 50. *Decisionibus.* 2.
Alius casus. 3.
Una res sæpius legata non nisi semel est præstanda. 4.
Quid si res eadem in duorum testamentis sæpius legata? 5.
Sola voluntas testatoris legitima dominatur in testamentis, maxime in legatis & fideicommissis. 6.

1 Quidam legat fundum Titio, postea ejusdem fundi dimidiam partem legat Cajo; Quær. *Quantum in fundo debeatur Titio, quantum Cajo?* Et videtur 1. dicendum, fundum in tres partes esse dividendum, de quibus duas accipere debet Titius, unam Cajus *per l.* 13. §. 4. *ff. de hered. inst.* Deinde videtur, dimidiam integram habere Titium, in altera dimidia ambos concurrere, §. 8. *Inst. h. t.* Sed Justinianus constituit, ut ex æquo fundus inter Titium & Cajum dividatur, quando enim Testator dimidiam fundi Cajo legat, hanc dimidiam Titio ademisse videtur, & *in d. l.* 14. §. 4. alia species est. Nam totus ibi As legatur Titio, postea sex unciæ Cajo, non adjecto, quod hæ sint dimidia ejusdem assis, quem Titio legaverat, & *d.* §. 8. intelligendus, quando duobus res solida (in solidum) legata est, quamvis itaque nonnulli, ut *Cujac. Ant. Matth. ab Hilligero*, mox allegando, citati, dictam *l.*
2 13. §. 4. *per hanc legem*, ut quæ una est ex 50. Decisionibus, correctam esse putent, ve-
3 rius tamen est, alium ibi casum proponi, nam non potuisset Imp. dicere, hoc admissum esse, si contrarium olim receptum, *Vult. in* §. 8. *de hered. inst. Hilliger. in Donell. lib.* 6. *c.* 22. *lit. C.*

§. 1. Quidam unum & eundem fundum legat Titio & Cajo, Titii autem aliquoties mentionem fecit; Quær. *An Titius propter geminationem plus in Fundo habeat, quam Cajus?* Videtur quod sic, *arg. l.* 4. *ff. de stipul. serv.* Sed Neg. hic, quia res eadem uni
4 sæpius legata, non nisi semel præstanda, *l.* 34. §. 1. *de legat.* 1. *ibique Auct. num.* 4. quia una res legata [illegible]. Idem ergo, si una res duobus, & uni quidem sæpius legata sit, aliud autem in stipulationibus. Sed quid si in duo-
5 rum testamentis res eadem sæpius legata? vide *Auctor. in l.* 34. *ff. h. t. num.* 5. *ex fine*
6 *legis*. Solam voluntatem Testatoris legitimam dominari in testamentis, maxime in Legatis, & Fideicommissis, *Carpz. p.* 3. *const.* 7. *def.* 23. *Reusner. de testam. p.* 1. *c.* 1. *num.* 38. & *seqq.*

L. Cum quidam. 24.

S U M M A R I A.

Casus legis. 1.
Cui nihil damus, eum præstatione legatorum onerare non possumus. 2.
Quid si exheredato filio fundum testator legaverit, an ad eam usque quantitatem onerare legatis substitutum possit? 3.
Quando quis filium exheredavit vel præteriit, ab ejus substituto vel legitimo herede non potest pater legata aut fideicommissa relinquere, licet filio legaverit. 4.

1 Pater exheredat Filium & ipsi substituit Cajum: Quær. *An testator (Pater) ab hoc Cajo aliquid legare possit Titio?* Videtur quod sic, quia huic aliquid dedit per substitutionem, ergo & onus legati præstandi ipsi imponere potest, *l.* 1. §. 6. *de legat.* 3. Sed Neg.
2 *ob reg. in l.* 9. *infr. de fideicomm.* Cui nihil damus, eum præstatione legatorum onerare non possumus, quia Filio nihil dedit de bonis suis, nec Substituto quid dedit de suis bonis, sed Filio tantum pupillariter substi-
3 tuit. Sed quid si exheredato Filio fundum legaverit, an ad eam usque quantitatem onerare legatis substitutum potest? Neg. *hic* & *l.* 87. & 7. *ff. ad leg. Falc.* Quamvis ab ipso exheredato tantum, quantum ipsi legatum est,

... legari ... de ... tio innuitur *in d. l.* 87. §. ... quia ... non hereditatis paternæ portio, sed legatum ad eum pervenit; l. ... heres ... redis, *l. ult. C. de hered. inst.* ita & legatarii heres ... Testatoris; *Willig. in Donell. lib.* 8. *cap.* ...

4 *lib.* 8. ... Collige ex hac lege: Quando quis filium exheredavit, vel ex causa sa præteriit, vel sine causa ... ejus substituto vel legitimo herede non posse patrem legata aut fideicommissa relinquere, licet filio aliquid legaverit; *Vid. Ant. Peregr. de fideicommiss. art.* 8. *num.* 29. *P. Gregorius lib.* 42. *tit.* 22. *num.* 2. *Donellus lib.* 8. ... *post tit. D.* ... *lib.* ...

L. Si Legatarius. 25.

SUMMARIA.

Legatarius testamentum in fraudem heredis celans amittit legatum & hoc heredi applicatur. 1.

An idem in herede testamentum celante? 2.

Quando quis privatur lucro aliquo contemplatione alicujus tertii, lucrum illi in dubio quæritur, cujus contemplatione privatur. 3. 4.

Ubi quis se indignum reddit, pœna non applicatur fisco, sed ei, in cujus præjudicium tendebat delictum. 5.

Aliud ... exemplum. 6.

Alii casus, quando non fisco sed parti lucrum amissum applicatur. 7.

Tutor pupillo substitutus ob recusatam tutelam substitutione non repellitur. 8.

1 Legatarius, in fraudem heredis celans testamentum amittit legatum, & hoc applicatur heredi; quia scil. prohibitio favorem heredis respicit, ... non Fisco, sed heredi legatum applicatur, *arg. l.* 5. §. 2. *ff. de his quibus ut indign.* plura Exempla videbis

2 *in Peregr. de jure fisci lib.* ... *tit.* 2. *n.* 5. Idem putant esse in herede celante testamentum;

3 Ex quo textu Colligunt Regulam: Quando quis privatur lucro aliquo, contemplatione alicujus Tertii, lucrum illi in dubio quæri, cujus contemplatione privatur; *Roman. sing.*

4 ... *Ant. Gabr. lib.* ... *concl.* 17. Et quando causa, ob quam quis indignum se reddit, respicit solum favorem certæ personæ, legatum & fideicommissum, quod ab eo aufertur, applicatur illi certæ personæ, ... *n.* 2. *Bursat. conf.* 37. *n.* 24. & ...

... *& seq.* ... *conf.* ... *n.* 31. sic dos, quæ aufertur a muliere post mariti mortem stuprum passa, applicari mariti heredibus

1 *Men. d. l. & Peregr. de jure fisci lib.* 2. *tit.* 3. *n.* 5.

5 Notetur etiam hic Casus, ubi quis reddit se indignum, & tamen pœna non adjudicatur Fisco, sed ei, in cujus præjudicium tendebat delictum, aliud hic additur exemplum

6 de Tutore, cui aliquid contemplatione oneris legatur, num amittit legatum, nisi sit incapax, aut Testator alias, etiam legaturus praebetur, *Gl. hic, & Jo. Gutierrez de tutel. p.* 1. *c.* 22. Sed amissum penes heredem manet, *hic & L.* 5. §. 2. *ff. de his quibus ut indign.*

7 Alios casus, quando non fisco, sed parti applicatur lucrum amissum, Vid. *in Coll. Arg. in d. tit. de his quib. ut indign. th.* 4. *& Don. lib.* 8. *c.* 17. *lit. T.* ut si inimicitiæ emerserint, *l.* 9. *d. tit.* vel heres Testatori palam maledixerit,

8 *d. l.* 9. §. 1. *&* 2. Obiter hic Notandum: Tutorem pupillo substitutum, ob recusatam tutelam a substitutione non repelli per *l. amicissimos* 36. *ff. de excus. tut. Gutierrez d. l. n.* 15.

L. Illud. ult.

SUMMARIA.

Fundus ad decem usque annos legatus an decennio lapso adhuc debeatur? 1.

Deciditur per distinctionem inter jus vetus & hodiernum. 2.

Cur obligatio tempore non finiatur? 3.

Quod si finito illo tempore heres non amplius sit in vivis, restituenda sit res legata heredis heredi? 4.

Aliud in fideicommisso. 5.

Legatum rei ad tempus simpliciter legatæ finito tempore ipso jure finitur. 6.

Si testator deposuit, ut mortuo legatario res redeat ad heredes infra scriptos, an ad heredes unius heredis etiam revertatur? 7.

Fundo quoad vitam legato proprietas legata videtur; ita tamen, ut finita vita legatarii fundus revertatur ad heredem. 8.

1 Quidam legaverat fundum usque ad de-

2 cem annos, Quæritur: *An lapso decennio adhuc debeatur?* Olim erat invalidum, scil. quatenus temporale erat: nam tempore finiri legatum nequit, *l.* 55. *de legat.* 1. Ergo ipso Jure legata ea erant perpetua, licet legatarius post decem annos, petens legatum, exceptione doli a jure prætorio repelleretur; sed Justinianus hic constituit talia temporalia lega-

legata valere ; & lapso tempore ipso jure exspirare, hocque Exemplo Contractuum & Donationum, quod de quibusdam exemplis intelligendum, ut casu *legis* 1. *infr. de donat. sub modo & in lege commissoria*. Nam in aliis exemplis dominium non fit irritum, sed tantum datur condictio. Sed in specie *legis nostræ*, a Legatario præstanda est cautio, de re in eadem bonitate restituenda, &
3 sua culpa non deterioranda. Sed Quæritur : *Cur Obligatio tempore non finiatur ?* Resp. *Castr. & ceteri hic*, quod obligatio firmius inhæreat ossibus contrahentis, quam domi-
4 nium; Sed Quæritur: *Quid si finito illo tempore heres non amplius sit in vivis, restituenda est res legata heredis heredi ?* Quod affirmat *hic Castr.* quia legatum temporale, hoc ipso jure finitum, per *hanc legem*.
5 Aliud si fideicommissum post tempus certum heredi Testatoris restituere jussus, per *l.* 16. §. 2. *ff. de min.* nam tunc caducatur Dispositio, nec admittitur heres heredis, *Vinc. Fusarius de substit. q.* 343. *n.* 8. *Peregr. de fideicom.*
6 *art.* 32. *n.* 74. Sed quando res simpliciter Legata ad Tempus sc. ad vitam Legatarii, tunc hoc Legatum ad tempus relictum, tempore finito ipso jure finitur, & sic finito jure legatarii revertitur dominium rei legatæ non tantum ad heredem Testatoris, sed etiam ad heredis heredem, per *hanc l. ult. Bart. Bald. Salyc. Castr. & ceteri in hac l. Fusarius d. q.* 343.
7 *n.* 11. *Cephal. cons.* 158. *n.* 27. *lib.* 2. ubi toto consilio tractat eam quæstionem, si testator deposuit, ut mortuo legatario res redeat ad heredes infra scriptos, an ad heredis unius heredes etiam revertatur ? quod affirmat &
8 contrariis respondet. Si autem fundus quoad vitam sit legatus, videtur tamen proprietas legata, *arg. hujus Textus*, *Castr. hic*, quem laudat *Mantica lib.* 9. *tit.* 2. *n.* 28. ita tamen, ut finita vita legatarii jure fideicommissi revertatur fundus ad heredem.

TITULUS XXXVIII.

De Verborum & Rerum significatione.

L. Prædiis. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.

Fundo instructo legato non veniunt venalia frumenta, quæ ibi sunt. 2.

Nec quæ tutelæ causa & ad tempus ibi sunt. 3.

An merces venales veniant nomine mobilium. 4.

1 Fundus instructus mihi fuit legatus, in quo fundo etiam habetur vinum & oleum. Quæritur : *An etiam hæc nomine fundi contineantur ?* Resp. Si vinum aut oleum ibi habuit Paterfam. ut venderet, vel temporis causa ibi asservaret, vel ob tutelam, i. e. securitatem, & ut a Latronibus defenderet ; non continentur hæc nomine fundi instructi, *hic & l.* 12. §. 29. *& seq. ff. de instruct. legat.* quia fundi instruendi gratia ibi non reposita, si vero ideo reposita, ut iis in isto fundo uteretur, veniunt nomine fundi instructi.
2 Collige : Fundo Instructo Legato, non venire venalia frumenta, quæ ibi sunt, *Car-*
3 *pzov. p.* 3. *const.* 13. *def.* 23. Si nec ea, quæ tutelæ causa ad tempus ibi sunt *Carpzov.*
4 *d. l. Mantica d. c.* 2. *n.* 20. quamvis autem quidam ex hac lege colligant, merces seu res venales venire nomine mobilium, id tamen ab hac lege alienum est, cum hic non de mobilibus, sed in specie de instrumentis fundi sermo sit, *Gudd. ad l. mercis appellatio* 166. *de V. S. n.* 4. *Carpz. P. Jurisp. for. t.* [illegible] *const.* 1.

L. Fundo. 2.

SUMMARIA.

Fundo instructo vel ut instructo legato quænam legata intelligenda veniant ? 1.

Differentia inter legatum fundum cum instrumentis & instructum. 2.

Instrumenta & fruges, si legentur, tuere debent. 3.

Locator tenetur conductori instrumenta agri tradere. 4.

1 Quando fundus instructus, vel ut instructus est, legatus est, veniunt Instrumenta non tantum fundi, sed etiam Patrisfamilias ipsius, ut vestis usus gratia ibi reposita, *d. l.* 12. §. 27. *&* 37. *Aud. in l.* 12. *ff. de instruct.*
2 *vel instrum. leg. n.* 3. & sic appetet differentia inter legatum fundum cum instrumentis, & instructum, nam illo casu Instrumenta fundi, hoc casu etiam domini instrumenta legata intelliguntur, per *d.* §. 27. *Men. l.* 4. *præs.* 154. *n.* 14. *& Barry l.* 9. *tit.* 12. *n.* 10. *Carpz. p.* 3. *const.* 1. *def.* 19. *Wesemb. ad* §. *si quis ancillas* 17. *n.* 16. *Inst. de legat. & ibidem Harpprecht. n.* 11. *& Schneid. n.* 11. *&c.* etiam quæ tum ad colendum fundum, tum ad colligendos

illam legem : 7. & 8. Quando intentio Testatoris repugnat, sed nec hæ limitationes ad Regulam pertinent, quod vero in fine dicitur, idem esse in Contractibus, id vero *a Barb. d. l. n.* 20. recte ad ultimum refertur, scil. ad alternativam rerum, de quo proxime dixerat.

L. Suggestioni ult.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Quid per familiam *sit intelligendum?* 2.
An etiam affines intelligantur? 3. 4.
Quoties testator mentionem facit de familia, non solum descendentes, sed & transversales, imo etiam gener & nurus debent intelligi. 5.
Proximior in gradu dilectior testatori præsumitur. 6.
Quando sub nomine collectivo complures ad fideicommissum vocantur, isti non simul vocati videntur, sed eo ipso ordine, qui in successione intestati servatur. 7.
Testator in dubio conformare se voluisse præsumitur juri communi, quod proximiores admittit remotioribus exclusis. 8.

1 Quidam familiæ suæ decem legavit, vel cum aliis legasset fundum, prohibuit ne alie-
2 net, alias se familiæ eum legare; Quær. *Quid per Familiam intelligendum sit?* Resp. Gradatim intelligendos esse liberos, & parentes, post hos cognatos & demum affines: (quorum alias non est successio legitima *l. 7. infr. comm. de success.*) non tamen omnes, sed tantum Generum & Nurum, soluto per mortem scil. conjugio. Nam alias uxor Generi ceu Filia præcederet, unde colligunt
3 *DD.* in materia favorabili intelligi affines etiam soluta affinitate, sed id ad terminos suos coercendum. Vid. *Riminaldus conf.* 202. *n.* 3. & *n.* 31. & demum post hos etiam Libertus vocatur, & est igitur hæc significatio Vocabuli *Familiæ* latissima, nam quamvis alibi feminæ non veniant appellatione Familiæ, *Viv. lib.* 1. *decis.* 10. hic tamen secus.
4 Et intelliguntur hic etiam affines, scilicet ob præsumtam Testatoris Voluntatem, vid. *Mantica lib.* 8. *tit.* 8. *n.* 7. *Tiraq. de retr.* §. 1. *Gl.* 9. *n.* 237. Sed hæc omnia gradatim intelligenda, ut primum Liberi, post Parentes intelligantur, & sic deinceps, *Mantica d. tit.* 12. *n.* 3. Quid si vero familiam meam reliquerim, vox ista referenda est ad res, non personas, & intelligendum est meum Patrimonium. Apparet ergo *ex hac lege*, verum
5 esse sententiam eorum, qui dicunt, quoties Testator mentionem facit de Familia, quod non solum descendentes, sed etiam transversales, imo gener & nurus debeant intelligi, *Mantic. d. l. Gratianus disc. for.* 645. *Fusarius*
6 *q.* 351. *n.* 1. & *seqq.* Collige etiam: Proximiorem in gradu, dilectiorem præsumi Testatori, *hic & l.* 37. §. *ult. ff. ad SC. Trebell.*
7 *Carpz. p.* 3. *const.* 8. *def.* 7. *n.* 9. & quando sub nomine collectivo, v. g. Liberorum, Cognatorum, Familiæ, complures ad Fideicommissum vocantur, videri eos non simul vocatos, sed eo ipso ordine, qui in successione intestati servaretur, *DD. hic, & Carpz. p.* 3. *const.* 8.
8 *def.* 26. & *p.* 3. *const.* 10. *def.* 5. & quod Testator in dubio conformare se voluisse præsumatur juri communi, quod proximiores admittit remotioribus exclusis, *Carpz. p.* 3. *const.* 8. *def.* 17. Et ex hoc textu colligit *Menoch. cons.* 277. *n.* 29. Non licere heredi gravato eligere remotiores posteritis propioribus, si familiæ res legata.

TITULUS XXXIX.

Si omissa sit caussa testamenti.

SUMMARIA.

Heres, qui ex testamento adire noluit hereditatem, sed ab intestato possidet, ut legatariis & fideicommissariis obligetur, quænam requirantur? 1. 3. 5.
Quando testamentum nullum est, non potest dici heres omisisse hereditatem. 2.
Herede scripto possidere desinente duo tenentur. 4.
Excipitur substitutus. 6.
Actio ex hoc edicto quando cesset? 7.

1 HEres qui ex testamento adire noluit hereditatem, sed ab intestato possidet, Legatariis tamen & Fideicommissariis obligatur, sed requiritur: 1. Ut omiserit Causam testamenti, i. e. cum potuerit ex testamento
2 adire, tamen non fecerit. Hinc, quando testamentum nullum est, non potest dici heres omisisse hereditatem, *l.* 2. *h. tit.* verf. *quod si tum jam*, quia non potuit esse heres ex testamento; sed quid si quis possideat, qui non sit scriptus heres, sed dolo tantum possideat, cum herede scripto communicato? Tunc uti-

li

4 174. unde regulam colligunt, correlativorum esse eandem disciplinam, & dispositum in uno dispositum videri in altero; *hic & l. fin. C. de fructibus & lit. expens. Cephal. cons.* 408. *Barbosa locuplet. lib.* 3. *cap.* 70. *axiom.* 112.
5 Rejecit & Juramentum, quo promittere solebant Viduitatem, quia occasio perjurii, quod leges puniunt, *l.* 2. *h. t.* Sed *in auth.*
6 *cui relictum &c.* Lex Miscella iterum in usum revocata, & constitutum, ut Viduitas a secundis nuptiis injungi cum Legato possit, sive a Marito vel Uxore, sive ab Extraneo, nec solvi debeat, nisi post annum, & ut Legatarius debeat præstare cautionem Mutianam sive Juratoriam, seu per Fidejussores, *Nov.* 22.
7 *cap.* 43. Unde quæritur, an Virgo desponsata nondum cognita a sponso sub ea conditione instituta heres, si innupta manserit, an, inquam, remittenda ei sit conditio viduitatis, & affirmatur a *Decio ad rubr. & Dn. Richtero ad auth. præsertim n.* 14. *& seq. C. de sec. nupt. n.* 4. *Hipp. Rimin. cons.* 155. *n.* 55. sicut etiam vidua, si sponsalia secunda contraxerit, mortuo ante consummationem sponso, nondum se privavit legato sub conditione vidui-
8 tatis relicto. Et in hoc casu Notandum discrimen, inter Conditionem si non nupserit, & donec nupserit, nam illo casu secutis nuptiis secundis, legatum repetitur per Rei Vindicationem; altero vero casu, legatum non amittitur simpliciter, nec pro præterito tempore, sed futuro, quia idem est ac si dictum: solvatur hoc, donec erit vidua, *Grassus* §. *legatum q.* 53. *Mantica lib.* 11. *tit.* 19. *n.* 17. *seqq. Menoch. lib.* 4. *præs.* 187. *Barry lib.* 17. *tit.* 15.
9 *n.* 16. *sed authentica hac* ad Viduas pertinet, non vero ad Virgines, licet desponsatas, *Peregrinus art.* 11. *n.* 118. *Gomez t.* 1. *c.* 12. *n.* 78.
10 *Grassus* §. *legatum q.* 50. *sed si maritus legaverit uxori, si casta vixerit, an videtur vidui-*
11 *tas indicta?* Distinguere solent, an conditio hæc lata a Marito, de quo etiam quæstio a me formata, vel ab ejus filio, an vero a Patre, vel alio, primo casu Viduitatem esse indictam, ex diverso harum personarum Voto, *arg. l.* 22. §. 4. *ff. ad SCt. Trebell. Mant. lib.* 11. *tit.* 9. *n.* 30. *Grassus q.* 54. *Menoch. lib.* 4.
12 *præs.* 185. *n.* 31. *Barry lib.* 17. *tit.* 15. *n.* 9. Sed Notandum: I. Conditionem de absolute vitandis nuptiis etiam primis tunc improbari, quando confertur in personam Legatarii, non
13 vero extranei, v. g. Lego Titio centum, si Sempronia non nupserit, talis conditio non improbatur. Nam Semproniæ nihil Legatum, atque ideo non potest dici, ob commodum legati indictam Viduitatem, *l.* 1. *h. t.* quia propterea Sempronia non abstinebit a nuptiis, ut Titius legatum consequatur, nisi ipsi sit sanguine juncta, quo casu forte in fraudem legis esset lata conditio, *l.* 79. §. *fin. ff. de condit. & dem. Barry lib.* 17. *tit.* 15. *n.* 3. *Donell. lib.* 8. *c.* 32. Vel si Legatarius sit jussus restituere mulieri, *Mantic. lib.* 11. *tit.* 19.
14 *n.* 5. II. Non indici Viduitatem, quando quid relinquitur his verbis: *Si Vidua erit*, vel *cum Vidua erit*, nam his verbis nulla injungitur perpetua Viduitas; Sed sufficit tunc esse Viduam, cum Dies legati cedit. Tunc enim verum est, conditionem esse im-
15 pletam, licet postea nupserit. Sed si legatum sub hac conditione relictum, *si non nupserit*, indicitur Viduitas, quia hoc actum, ne omnino nubat: hoc casu semper potest revocari legatum, *l. ult. Vers. sed quia apud Ulpia-*
16 *num &c. h. t.* III. Nec indici Viduitatem, si cum certis personis matrimonium prohibeatur, *l.* 63. *ff. de condit. & dem.* nec si certum tempus, *si liberis impuberibus non nupserit*, *l.* 62. §. *ult. de cond. & demonstr. Mantica d. t.* 19. *n.* 6. Si tamen aliter commode nubere non possit, nisi Titio, rejicitur Con-
17 ditio, *l.* 64. §. *ult. d. t.* Et sane si restrictio etiam ad certum Tempus aut locum facta, in fraudem legis facta, eo fine, ut plane abstineat, pro nulla habenda, *Peregr. d. l.*
18 *Mant. d. t.* 19. *n.* 7. *Barry d. l. n.* 2. quamvis autem non videatur indicta Viduitas per hæc Verba: *si arbitratu Mævii nupserit*, per indirectam tamen hæc etiam indicit, & ideo pro nihilo habenda, *l.* 72. §. 4. *ff. de cond. & demonstr. Grassus d. q.* 50. *n.* 9. *Riccius coll. dec.* 1351. *Donell. lib.* 8. *c.* 32. *post lit. K. Mantica*
19 *lib.* 11. *tit.* 18. *n.* 11. Aliud autem, si jubeatur puella nubere cum consilio Mævii, *Mantica d. tit.* 18. *n.* 10. Aliud enim consilium, aliud arbitrium, *Pratis lib.* 4. *interp.* 2. *dub.* 4.
20 *n.* 26. *Barry lib.* 17. *tit.* 14. *in fin.* Denique non remittitur conditio viduitatis si concurrat favor major v. g. libertatis, *l.* 96. §. *ult.*
21 *ff. de cond. & demonstr.* Unde si in casum nuptiarum pia causa substituatur, non remitti conditionem viduitatis tradit *Tiraq. privil. piæ causæ* 18.

TITU-

TITULUS XLII.

De Fideicommissis.

L. Si probaveris. 1.

SUMMARIA.

An legatis alimentis annuis, menstruis solutis per triennium ab herede in futurum mihi etiam præstare ea heres teneatur? 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Objectio diluitur. 4.
Titulus ob defectum solemnitatis invalidus, si agitur de inducenda obligatione in casu favorabili, præstatione triennali convalidatur. 5.
Secus si ex causa inhabilitatis personæ testatoris vel ex defectu voluntatis. 6.
Obtinet etiam in legato stipendio ad studia. 7.

1 FEcit quidam testamentum, & injungit heredi scripto, vel ab eo petit, ut mihi Alimenta annua, menstrua præstaret, & quidem testamentum illud erat minus solemne, Heres mihi præstitit alimenta per tres an-
2 nos, Quær. *An in futurum etiam teneatur?* Videtur quod non, nam aut ignorans solvit, & non obligatur, aut sciens, & propter pri-
3 mi anni solutionem statim teneretur; Sed aff. quia si ignorans solvit errans in jure, non potest repetere, & loquimur hic de eo casu, ubi non statim expresse declaravit voluntatem, quod velit agnoscere Fideicommissum, sed ex trina solutione colligit Imperator firmum propositum, quod agnoverit,
4 & sic etiam in futurum se obligaverit. Nec obstant *l.* 28. *de pactis & l.* 7. *supr. de usuris*, quia Solutio triennalis non facit obligationem, sed animum parendi obligationi naturali & æquitati declarat. Unde Colli-
5 gunt *DD.* Quando Titulus est invalidus ob defectum solemnitatis, & agitur de inducenda obligatione in casu favorabili, convalidatur Titulus præstatione triennali, ut *hic* ubi de Fideicommisso & alimentis agitur, *DD. hic in l.* 1. *Vasq. p.* 1. *contr. c.* 84. *num.* 42. *Menoch. lib.* 3. *præs.* 131. *num.* 5. *Barry lib.* 10.
6 *tit.* 12. *num.* 3. *& seq.* sed aliud, si ex causa inhabilitatis personæ testatoris, vel ex defectu voluntatis, est nullum, Vid. *Menoch. d.*
7 *l. num.* 8. *& seq.* Et hoc etiam in legato stipendio ad studia verum esse puto, quicquid dicat *Vasq. de success. progr. lib.* 3. §. 27. *num.* 12.

L. Et si inutiliter. 2. & L. Si veritas. 23.

SUMMARIA.

Fideicommissum, nisi justo testamento, aut legitimus Codicillis relinqui non potest. 1.
Si veritas deest testamento vel solemnitas, ipso jure non debetur fideicommissum. 2.
Limitatur duobus modis. 3.
Quæ ratione conscientiæ sunt expedienda per apices juris disputanda non sunt. 4.
Quoties ex testamento non solemni apparet certa, seria & constans defuncti voluntas, eaque præsumitur libera, nec dolo aut metu extorta, eam heredes in foro conscientiæ observare tenentur. 5.

1 Fideicommissum relinqui non potest, nisi justo testamento, aut justis & legitimis co-
2 dicillis. Sed si veritas desit testamento, *l.* 23. *h. tit.* id est, si hoc falsum & supposititium, vel desit solemnitas, id est, non sit justum Testamentum, *d. l.* 23. Fideicommissum ipso jure non debetur, *l.* 29. *h. t.* nam, non sufficit veritas, quæ sine solemnitate est, quia non habetur pro veritate, *Afflictus dec.*
3 25. *num.* 6. Nisi 1. Heres ab intestato successurus etiam rogetur præstare Fideicommissum, nam tunc hoc valet, non tam ex Testamento, quam voluntate Defuncti, *l.* 29. *h. tit.* 2. Nisi sciens heres defuncti voluntatem agnoverit, sive approbaverit, vel expresse, si sc. per stipulationem promittat se velle solvere legata, *l.* 23. *h. t.* quia ex nudo pacto non est actio, vel re ipsa præstando Fideicommissum, & quidem quod datum est scienter, repeti non potest, *l.* 2. *h. t.* Qui non solvit ob auctoritatem scripturæ, sed conscientiam
4 relicti fideicommissi, *d. l.* 2. Inde Notant: Ea, quæ ratione conscientiæ expedienda sunt, per apices Juris disputanda non esse, ex quo probabilis redditur sententia eorum, qui sta-
5 tuunt, quoties ex testamento non solemni etiam apparet certa & seria ac constans voluntas defuncti, eaque præsumitur esse libera, nec dolo aut metu extorta, quod eam voluntatem heredes in foro animæ observare teneantur, *Covarr. in c. cum esses num.* 5. *X. de test. Clarus* §. *testamentum q.* 90. *Molin. tract.* 2. *de J. & J. disp.* 81. *num.* 18. *& per totam*, *Soto de J. & J. l.* 4. *q.* 5. *art.* 3. non tamen sibi præjudicat in aliis *Jason. hic n.* 9.

L. Cum

L. Cum secundum voluntatem. 3.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Sicuti si debitor succedit creditori actiones confunduntur; ita si gravatus succedat honorato. 2.
Fideicommissum universale purum transmittitur, licet fideicommissarius ante restitutionem moriatur. 3.

1 Heres rogatus, ut alteri, v. g. hic puellæ manumissæ, restituat hereditatem, sed antequam hoc fiat Fideicommissaria moritur, cui succedit heres ut hic Patronus puellæ, per confusionem ab Obligatione præstandi Fidei-
2 commissi heres liberatur. Ergo gravatus, si honorato succedat, obligatio confunditur, sicut & alias debitor, si succedat creditori, actiones confunduntur, *l.* 5. *C. de hered. act. l.*
3 21. *ff. de liberat. leg.* Colligunt etiam ex hac lege; Fideicommissum universale purum transmitti, licet fideicommissarius ante restitutionem moriatur, quod pluribus hic tractat, *Jason.*

L. Voluntas. 4.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Per fœminas familia non conservatur. 2.
Relictum fideicommissum familiæ, vel, ne extra familiam alienetur, etiam fœminis debetur. 3.
Limitatur. 4.
Extra familiam alienare prohibitus sororem instituere potest. 5.
Si conjectura alia se offert, quod de solis masculis testator senserit, excluduntur fœminæ. 6.
Prohibitio alienationis non impedit alienationes liberorum inter se. 7.
Secus si testator expresse prohibeat. 8.
Fideicommissum extra familiam alienari prohibitum, si ex causa voluntaria alienatur, statim a fideicommissariis repeti potest. 9.
Secus si ex causa necessaria. 10.

1 Quidam prohibuit, ne fundus extra Familiam venderetur, vel pignori daretur, Filius Testatoris illum fundum sorori donat; Quæritur: *An contra voluntatem Patris egerit?*
2 Videtur, quod sic, qui per fœminas Familia non conservatur; Sed Negatur, quia fœmina etiam est de Familia per *l. ult. supr.*

3 *de V. S.* &
ex hoc tex
missum rel
familiam a
4 nec fœmini
de apparea
voluerit ad
llæ id relic
6. *Menoch.*
cl. 1743. *nu*
Vinc. Fusar
5 & sic etiam
nare, potest
6 allegata,
si conjectur
masculis se
næ, inter
ha fideicom
Fusar. d. q.
sequentiam
censet *Fusa*
legem nota
7 *& seqq.* Co
nationis no
inter se, *T*
8 Aliud auter
voluntas,
liberorum f
rum præjud
9 æquales, *M*
commissum
prohibitum,
10 repeti a fid
cus si ex ca
de legat. 2.
legat. 3. *nu*

S

Facti specie
Facta subsli
ultra ann
fideicommi
Limitatur.
Substitutio,
lere potuit
Substitutione
cta, si di
heres, va
substitutus
post puber
& succedi

1 Pater duos Filios instituit heredes, secundo primum substituit, si substitutio esset directa pupillaris, secundo pubere mortuo, licet sine liberis, non posset tamen primus ex substitutione directo ipsi succedere, sed si Fideicommissum sit, possunt secundi heredes legitimi compelli, ut retenta Trebellianica restituant hereditatem primo; Sed *unde cognoscitur Substitutio pupillaris vel Fideicommissaria?* Resp. si simpliciter dixerit, si secundus intra pupillares annos decesserit, procul dubio est pupillaris, & si postea pubes decesserit, non obliquatur substitutio, sed nulla est, nisi verba obliqua Fideicommissum exprimentia addita, vel clausula codicillaris, unde recte Colligit *Castr. & DD.*
2 Quando facta est substitutio pupillaris per Verba directa, tunc ea ultra annos impube-
3 res non extenditur Jure Fideicommissi, nisi addita sit Clausula Codicillaris. Unde ulte-
4 rius hic inferunt: Quando a principio potuit valere Substitutio Jure directo, quod tunc non reddatur Fideicommissaria; aliud si ab initio non valuit, ut quia pupillus non fuit in potestate Testatoris, nam tunc obliquatur, *l. ex facto in pr. & l. Scævola ff. ad SCt. Trebell. Mantica l. 7. t. 3. num. 3. Fusarius q. 8. num. 3. & seqq.* Conferatur & *Carpzov. p. 3. const. 8. def. 19. Menochius lib. 4. præs. 55.*
5 Colligitur etiam ex *hac lege*: Si fiat substitutio pupillaris & Fideicommissaria, si decedat Pupillus intra annos impuberes, valebit ut pupillaris, & succedet substitutus in omnibus bonis pupilli undecunque adquisitis, sed si post pubertatem, est Fideicommissaria, & succedet substitutus tantum in bonis Testatoris, *Vasq. de success. progr. §. 15. num. 25. Fusar. q. 9. num. 3.*

L. Prædia. 6.

SUMMARIA.

Rem alteri oppignoratam, mihi legatam, heres luere tenetur, dummodo eam obligatam alteri sciverit testator. 1.
Scientia hac a legatario probatur, & quomodo? 2.
Quid si nescivarit testator? 3.
Quid si a Creditore res illa fuerit vendita? 4.
Bona perpetuæ servituti obstricta heres liberare non tenetur. 5.
Quid si testator voluerit, ut legatarius lueret, si plus est in debito quam in pignore? 6.

1 Quando res alteri oppignorata mihi legata est, heres debet eam luere, *hic & §. 5. Instit. de legat. Auctor in l. 57. ff. de legat. 1. n. 1.* Si modo scivit rem esse obligatam, nam tunc verisimile est, eum, qui scit rem pignori obligatam esse, eamque legat, voluisse heredem
2 suum gravare, ut lueret, *d. §. 5.* Scientia autem a Legatario probari debet, *argum. l. 21. ff. de probat.* & probatur eo ipso, si probetur ipsum Testatorem oppignorasse, quia proprii facti ignorantia non præsumitur, *l. 7. ff. ad SCt.*
3 *Vellej.* vel licet nescierit, ex personæ tamen conjunctione præsumi potest, testatorem, etiamsi scivisset, idem vel tantundem lega-
4 turum fuisse, Vid. *l. 10. supr. de legat.* Sed si a Creditore vendita sit illa res, pretium solvendum est, quia enim res ab invito emtore redimi nequit, ergo æstimatio præstanda. Interdum autem luendi onus legatario incumbit, quando hoc Testator expresse voluit, *d.*
5 *§. 5.* sed & bona perpetuæ servituti, vel ad annuam pensionem obstricta, heres liberare non tenetur, quia fundus Legatus talis est dandus, qualis est relictus, *l. 66. §. ult. de legat. 1. Donell. lib. 8. c. 19. post lit. N, Harpp. ad d. §. in fin.* nam Pignus redimere facile, sed a servitute liberare non æque, *Gomez.*
6 *d. tit. 12. num. 29. Harppr. d. l.* Si tamen voluerit Testator, ut Legatarius lueret, si plus est in debito, quam in Pignore, v. gr. si pignus valeat 200. flor. debitum vero sit 300. flor. Legatarius quidem debet solvere 200. ex Voluntate defuncti, sed superfluum heres per *l. 57. de legat. 1. Don. d. c. 19. lit. P., Gomez. d. num. 39. Garsias de expensis c. 17. n. 23.*

L. Voluntatis. 7.

SUMMARIA.

Quæstio de verborum obscuritate facti est, nec de eo Princeps consulendus, sed religione judicis hoc dijudicandum. 1.
Judex circa voluntatis defuncti quæstionem verborum proprietatem, & consuetudinem testatoris, vel provinciæ conjecturas, præsumtiones & contextum debet attendere. 2.
Omnis heredis actus valet, qui voluntatem defuncti non lædit. 3.

1 Obscuritas interdum solet esse in verbis, v. g. si centum nummos legem, quoniam incertum, quid per nummos Testator solitus fuit intelligere, ideoque hæc Quæstio non in jure, sed facto versatur, & est quæstio facti, nec de eo Princeps consulendus, sed hoc reli-

religione judicis dijudicandum, *l.* 32. *pr. de usur.*
2 *l.* 79. §. 1. *ff. de judic.* Notandum igitur ex *hac Lege*: Voluntatis defuncti quæstionem esse in æstimatione judicis, qui attendet verborum proprietatem & consuetudinem Testatoris, vel provinciæ conjecturas, præsumtiones & contextum &c. *Mantic. lib.* 5. *tit.*
3 15. *num.* 8. Et exinde sequitur, valere omnem actum heredis, qui voluntatem defuncti non lædit, v. g. potest Heres Fideicommissum familiæ relictum in remotiorem de Familia transferre, *Menoch. cons.* 327. *num.* 97. *& num.* 194. *Fusar. qu.* 687. *num.* 10.

L. Qui Fideicommissariam. 8.

SUMMARIA.

An fideicommissum vel legatum servo, quem heres manumittere rogatus est, possit relinqui. 1.

Inter duos simultaneos actus is præcessisse præsumitur, qui de jure præcedere debuit. 2.

1 Quæritur: *An Fideicommissum vel Legatum relinqui possit illi servo, quem heres rogatus est manumittere?* Videtur, quod non; quia, qui per Fideicommissum manumittitur, videtur sub conditione manumitti, quæ non extitit, nisi adita hereditate, ergo non valet, *l.* 91. §. 1. *de legat.* 1. sed affirmatur, quia conditio hæc facite inest, ergo legatum non est condicionale per *l.* 99. *de condit. & dem.* & dies legati hujus cedit ab adepta li-
2 bertate. Colligunt *DD.* ex *hac Lege* Regulam: Quod inter duos Actus simultaneos is præcessisse præsumendus sit, qui de Jure præcedere debuit, *hic & l.* 37. §. 1. *ff. de hered. instituend. Jason. & Padilla hic*: *Menoch. lib.* 6. *præsumt.* 7. *num.* 9.

L. Ab eo. 9. & L. Quidam. 31.

SUMMARIA.

Morte alicujus nihil acquirens nec per ejus fideicommissum acquirere potest. 1.

Quantum morte datum, tantum & non ultra relinquitur. 2.

A quibusnam per fideicommissum recte relinquatur? 3.

An a filio emancipato exheredato? 4.

Qui non honoratur, neque debet gravari. 5. 8.

Limitatur. 6.

Quæcunque quis habet a vivo irrevocabiliter, ea fideicommisso gravari non debent. 7.

1 Ad quem alicujus morte nihil pervenit, ab eo nihil per fideicommissum relinqui po-
2 test, & quantum e contra datum, tantum & non ultra ab eo relinqui potest, §. 1. *Instit. de sing. reb. per fideicomm. l.* 6. *in fin. de legat.* 3. Sive igitur scriptus sit Heres, §. 2. *Instit. h. tit.* sive Fideicommissarius, §. 11. *Instit. h. tit.* sive Heres legitimus, §. 10. *h. tit.* (huic enim defunctus eo ipso relinquere videtur hereditatem legitimam, quod non adimit, cum tamen posset, *l.* 1. §. 6. *de legat.* 3.) *Donell. lib.* 7. *cap.* 16. *post lit. E, Fusar. qu.* 303. *num.* 2. Sive cui mortis causa dona-
3 tum, *l.* 77. §. 1. *de legat.* 2. ab his, inquam, omnibus quid per Fideicommissum relinqui potest, sed non ultra id, quod a defuncto
4 acceperunt. Sed de filio Emancipato exheredato quæritur, videtur enim ab hoc relinqui posse, cum libertatem acceperit, sed negatur, *l. pen. h. t.* quia Libertatem inter vivos meruit, quia ergo morte patris nihil lucratus est, ab eo etiam nihil relinqui potest, *l.* 24. *supr. de legat.* Adeo, ut talia Legata non valeant, etiamsi Clausula Codicillaris sit
5 addita, quia perpetua est Regula: Qui non honoratur, gravari non debet, *Matth. lib.* 2. *epit. legatorum c.* 1. *num.* 19. *& seqq. & Petrus Ant. de Petra de fideicomm. q.* 5. *num.*
6 71. *& seqq.* qui varias tradit Regulæ limitationes, quas tamen sub regula non contineri (ut solent) recte notat *Hilliger. in Don. lib.* 8. *c.* 7. *lit. B.* Inter alias vero exceptiones statuunt etiam hanc, quod prohibitio alienationis obliget etiam heredis heredes. *Ex Paris. cons.* 88. *num.* 28. *Achill. Person. de adipisc. poss. num.* 28. Sed dici potest, ad heredem heredis præsumi aliquid venisse, scil. mediate, certe illud, quod alienari prohibetur. Aliam exceptionem statuunt in pia causa, cui aliquid legari potest a non gravato, sed id ab herede petetur, *Tiraq.*
7 *priv. pia causa* 37. Deinde Colligitur ex *l. pen.* Quæcunque quis habet a vivo irrevocabiliter, ea Fideicommisso gravari non posse, v. g. Si pater dedit dotem inter vivos filiæ, & stipulatus est dotem restitui Filiæ soluto matrimonio, non potest pater super dote constituere Fideicommissum, quia Filia habet Dotem a patre irrevocabiliter, non ex ultima Voluntate, *Vasq. de success. creat.* §. 10. *n.* 260. *Mantic. lib.* 7. *tit.* 8. *num.* 32. *Fusarius*
8 *q.* 297. *num.* 12. Breviter autem declaratur Regula: Quem non honoro, nec directe, nec indirecte, nec per se, nec per consequentiam, illum nec onerare possum, in propriis. sc. bonis, *Auct. in l.* 1. *ff. de legat.* 3. *num.* 13. ut de Tutore postea dicetur. Vid. *Ant. de Petr. d. l.*

L. Verbum volo. 10.

SUMMARIA.

An fideicommissum his verbis: Titio fundum Tusculanum dari, *valeat?* 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
In legibus novis omnis extensio, præsertim in favorabilibus, non est prohibita. 4.
Fideicommissorum verba propria & alia remissive. 5.

1 Quidam his Verbis in Testamento usus:
2 *Titio Fundum Tusculanum dari.* Quæritur: *An valeat Fideicommissum?* Videtur quod
3 non, quia imperfecta Oratio. Sed Respond. Valere, subaudiri enim verbum: *Volo*, quia sufficit ex his Verbis voluntatem defuncti colligi posse, quasi plus nuncupativum, minus scriptum, *l.* 1. §. 5. *ff. de hered. Inst. l. pen. C. eod. l.* 77. §. 22. *de legat.* 2. *Mantica lib.* 8. *t.* 1. *num.* 3. *Fusar. q.* 284. *num.* 3. *Auct. in l.* 67. *ff. de legat.* 2. *n.* 15. putarem ex hac lege
4 probari posse, in legibus novis interdum minus scriptum, quam dictum vel intellectum esse posse, & non esse omnem extensionem in legibus novis, præsertim in favorabilibus
5 prohibitam. Fideicommissorum verba propria ut & alia non precativa, sed desiderium & spem testatoris designantia congessit, *Auctor in l.* 67. *ff. de legat.* 2. *num.* 16.

L. Quotiens. 11.

SUMMARIA.

An & quatenus testator alienationem alicujus rei prohibere possit? 1.
Quid si prohibitio negligatur? 2.
Differentia inter simplex fideicommissum & rei, cujus alienatio est prohibita. 3.
Prohibitio alienationis, consensu communi, in quorum favorem facta est, dissolvitur. 4.
Limitatur. 5.
Consentiendo in alienationem pretium reservasse mihi præsumor, aut certe non renunciasse. 6.
Si res extra familiam alienari est prohibita ultimus de familia in extraneum heredem eam transferre potest. 7.

1 Testator potest alienationem alicujus rei prohibere in favorem personæ alicujus, non vero simpliciter, & absolute, *l.* 114. *q.* 14. *de legatis* 1. *ibique Auctor n.* 11. *Mantic. lib.* 6. *tit.* 15. *num.* 13. *Donell. lib.* 8. *c.* 28. *Peregr. art.* 14. *num.* 1. *Fusarius q.* 685. quando igitur prohibet, ne Legatarius alienet extra Familiam, prohibitio ob causam facta valet,
2 si ergo contra fiat, Familia potest alienationem revocare, quasi in hunc casum Fideicommissum Familiæ relictum esset, *l.* 77. §. 27. & *l.* 69. §. 3. *de legat.* 2. *ibique Auctor num.* 2. & 3. *in l.* 77. *ff. eod.*, *num.* 28. &
3 31. nam inter fideicommissi simplicis & rei, cujus alienatio prohibita est, alienationem hoc interest, quod illud, si alienatum sit, maneat apud emtorem ad vitam alienantis, *l. fin.* §. 3. *infr. comm. de legat.* Sed hæc non, *Peregr. d. art.* 14. *num.* 7. sed hoc locum habet, nisi tota familia, vel ii, in quorum favorem alienatio prohibita, ipsi alienaverint, vel alienanti consenserint. Nam in priori casu obstaret exceptio doli, in secundo ca-
4 su pacti. Colligitur ex textu: Prohibitionem alienationis consensu communi, in quorum
5 facta erat, dissolvi. Sed hæc vera sunt, si Fideicommissario res sit cum possessore rei sibi relictæ, quid si vero velit pretium repetere ab heredibus alienantibus. Quæritur: *An*
6 *possit pretium petere?* Quod puto, quia consentiendo in alienationem, præsumor pretium mihi reservasse, aut certe non renunciasse, *l. mater* 3. *supr. de rei vind.* & textus in terminis in *l. si fundum* [illegible] *pr. de legat.* 1. *Petr. Barb. in l. quæ dotis* 34. *num.* 244. *ff. sol. matrim. Berous conf.* 64. *num.* 21. *lib.* 1. *Auct. in l.* 92. *ff. de legat.* 1. *num.* 1. ubi *n.* 2. & 3. etiam
7 limitationes addit. Si autem res extra familiam alienari prohibita, ultimus de familia in extraneum heredem transferre potest, *Auct. in l.* 78. *ff. de legat.* 2. *num.* 5.

L. Post mortem. 12.

SUMMARIA.

An heres post mortem restituere hereditatem rogatus ante mortem invito recte restituat? num. 1.
Fideicommissum conditionale ante impletam conditionem non potest restitui. 2.
Deciditur affirmative. 3.
Limitatur. 4.
An testator, qui virgines pauperes post mortem heredis dotare jubet, tempus illud anticipare & vivus dotare possit? 5.
Fideicommissum regulariter ad diem incertum relictum etiam ante diem potest restitui, si dies heredis gratia est adjectus. 6.

Secun-

Secus si adjectus in gratiam fideicommissarii. 7.
Neque tamen, si in gratiam heredis dies additus, ante diem potest peti, licet solvi queat. 8.
Omne legatum vel fideicommissum relictum sub mentione mortis heredis est conditionale. 9.

1 Heres rogatus est post mortem suam restituere hereditatem Titio, ille ante mortem suam vult restituere Titio, invito, Quæ-
2 ritur: *An possit detracta Trebellianica?* Videtur, quod non, quia Fideicommissum Conditionale ante impletam conditionem restitui non potest, *l.* 10. *ff. ad Trebell. Auth. in l.*
3 114. *ff. de legat.* 1. *num.* 7. Sed hic affirmatur: Hæc enim tacita videtur esse voluntas Testatoris, quod post mortem debeat restituere, nisi mallet vivus adhuc restituere, *arg.*
4 *l.* 19. *ff. quæ in fraud. credit.* nisi incertæ personæ Fideicommissum sit relictum, *l.* 77. §. 10. *de legat.* 2. vel nisi plurimis esset relictum fideicommissum post mortem heredis, nam possent ante mortem heredes quidam decedere, quorum portiones reliquis accederent, & ideo superstitibus præfestinata solutione fieret præjudicium, *Cephalus cons.* 472. *num.* 74. *l.* 4. Vel si fideicommissarius heredi præmoriatur, nam si solvisset heres fideicommissum petere posset, cum præmatura præstito tertio non possit præjudicare, *l. uxorem* 4. §. *Sejum* 12. *ff. de legat.* 3. *Salgado in Labyr. creditorum p.* 2. *c.* 25. *num.* 69. Sic aliud exemplum *in l. cum pater* 77. §. 10. *de legat.* 2. ubi filia jussa restituere prædium post mortem uni
5 liberorum, & illa viva uni restituisset. Ita quærunt DD. an si testator jubeat dotare virgines pauperes post mortem heredis, an hic anticipare tempus possit, & vivus dotare, de
6 quo *Cevallus q.* 648. Regulariter ergo fideicommissum ad diem incertum relictum, potest ante diem restitui, quando dies (vel conditio) gratia heredis est adjectus, *hic & l.* 19. *ff. quæ in fraudem credit. Donell. lib.* 7. *c.* 20. *lit. D*, *& c.* 25. *pr. Peregr. de fideicom.*
7 *art.* 2. *q.* 51. *Fusarius q.* 602. Secus igitur, si dies in gratiam Fideicommissarii adjecta; V. g. si pubes, si sui juris factus fuerit, tunc ei restituetur hæc res per *l.* 43. §. 2. *de legat.* 2. *Petr. Gregor. lib.* 42. *t.* 29. *num.* 21. *& seqq.*
8 *& Hillig. d. c.* 20. *lit. D*. Sed illo casu, quando in gratiam heredis addita dies, ante diem peti Fideicommissum non potest, licet solvi
9 possit, *Fusar. q.* 607. Collige etiam: omne legatum vel fideicommissum relictum sub mentione mortis heredis esse conditionale.

L. Quoties. 13.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Relicta ab instituto a substituto, nisi evidens contraria testatoris voluntas, repetita videntur. 4.

1 Testator instituit primum Heredem, & ei substituit secundum, & ab hoc Fideicommissum reliquit Titio: Primus autem adiit He-
2 reditatem, Quæritur: *An Fideicommissum solvere teneatur?* Videtur quod sic, quia relictum ab Instituto debet solvere Substitutus, *l.* 47. *de legat.* 1. ergo idem in casu conver-
3 so. Sed Neg. hic, cum substituto hic nihil relictum sit, nam aditio primi Heredis Substitutionem extinguit, *l.* 5. *supr. de impub. subst.* Ergo ab eo nihil relinqui potest. Alia autem ratio *d. l.* 74. ubi substitutus collocatur in locum instituti, ergo etiam in onera; Institutus vero non succedit in locum Sub-
4 stituti. Collige ergo: Relicta ab Instituto a Substituto repetita videri, si non sit evidens contraria voluntas Testatoris, *l. licet Imperator* 74. *de legat.* 1. V. gr. Si aliam rem ab Instituto, aliam a Substituto reliquerit, vel si certa & specialis causa fuit, cur ab instituto & non a substituto reliquerit, *Menoch. lib.* 4. *præs.* 108. *num.* 24. *& seqq. Mantica lib.* 8. *t.* 2. *num.* 15. *Fachin. lib.* 5. *c.* 39. *Donell. lib.* 8. *c.* 39. *& Hillig. ib. lit. D*.

L. Eam. 14.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Rationes dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Aliud in substitutione fideicommissaria. 4.
Objectio diluitur. 5.
Quæ in testamento relicta sunt, non valent, si ex eo non adita est hereditas. 6.
Nisi vel expresse & formaliter, vel tacite & virtualiter clausula codicillaris sit addita. 7.
Aliæ limitationes. 8.
Quando in testamento continetur clausula codicillaris, tunc fideicommissa a venientibus ab intestato repetita censentur. 9.

It. quando testator erravit in sanguinis vinculo sive illud sit juris naturalis, sive civilis. 10.
Sententia auctoris circa hanc regulam. 11.

1 Titius adoptavit puellam, cujus erat Tutor, ergo illa Adoptio non valet, *l.* 17. *ff. de adopt.* Hanc autem heredem instituit & ei substituit his Verbis: puella *illa heres esto, & si intra* 12. *ætatis annum decesserit, volo hereditatem meam restitui Cajo*; Sed puella in pupillari ætate moritur nondum adita hereditate, ideoque Titio succedit Falco ab intestato; Quæritur: *An ab hoc (Falcone) restitui debeat hereditas Cajo ex fideicommis-*
2 *so?* Videtur quod non, quia 1. nullum Fideicommissum hic relictum est ab heredibus legitimis: 2. Licet ab iis relictum esset, non tamen valeret, ob Regulam: Quæ in testamento relicta sunt, non valent, si ex eo non adeatur hereditas, *l.* 12. §. 5. *ff. de bon.*
3 *libert.* Sed Affirmat Imperator. Ad primam rationem contrariam Respondet in versic. *cum tamen &c.* Nam testator non jussit, ut Puella restitueret, sed in genere, ut restitueretur, ergo & legitimis heredibus hoc injunxit. Ad secundam Resp. in vers. *tunc enim locum &c.* Quod illa Regula locum habeat, quando substitutio est directa, & ex ea potuit adiri hereditas, v. gr. Si puella
4 moritur impubes, Titius heres esto. Secus autem in Substitutione Fideicommissaria, cum enim casum intestati Testator respexerit, ergo etiam eo casu reliquit Fideicommissum, quo testamentum minime est validum, *Fachin. l.* 6. *cap.* 97. *Jo. a Sande lib.* 4. *tit.* 4. *def.* 10. *casu* 3. In vers. *quod rescripsimus &c.* alia continetur objectio, quia puella fuit adoptata, ideo etiam non adita hereditate ipso Jure est heres. Sed Resp. Im-
5 per. eam illegitime adoptatam: Nam, si legitime adoptata fuisset, ab ejus heredibus peti debuisset Fideicommissum. Collige ergo
6 *ex hac lege*: I. Regulam: Quæ in testamento relicta sunt, non valent, si ex eo adita non sit hereditas, *hic & l. si nemo de reg. jur. l. quia poterat* 4. *ff. ad SCt. Trebell.* & plures citans *Fusarius q.* 656. *n.* 1. Sed notanda etiam
7 hujus Regulæ Limitatio, nisi addita Clausula Codicillaris, vel expresse & formaliter, vel tacite & virtualiter, ut si jubeat Testator ratum esse, quacunque ratione & quam
8 optime potest, *l.* 29. *ff. de testamentis*, aut, si jubeat Titio restitui hereditatem ab omnibus heredibus & legitimis, *per hanc legem*; *Donell. lib.* 7. *cap.* 18. *post lit. F*, vel quando in fraudem Legatariorum spreta successione testamentaria ab intestato, succedit, de quo supra; vel, quando ex causa præteritionis & exheredationis, irritum est testamentum, *Auth. ex causa supra de Libb. præter.* Alia exceptio *in l.* 1. *ff. de legatis præstandis contr. tabb. bonorum possess. petita*; item *in l. cum præter* 77. §. 23. *de legat.* 2. ubi sub juramento relicta legata, item si institutio tantum cancellata, *l. proxime ff. de his quæ in testamento del.*, item *in l. fin. ff. de hered. inst.* item ex favore piæ causæ, *l. in testamento de fideicomm. libert.* quas exceptiones proponit hic *Accursius, & pluribus hic Jason.* Unde Colligunt II. Re-
9 gulæ exceptionem *ex hoc textu*: Quando in testamento continetur clausula Codicillaris, tunc Fideicommissa repetita censeri a venientibus ab intestato, *DD. hic, & Peregrinus art.* 2. *num.* 16. *Fusar. d. q.* 566. *num.* 16. Unde
10 porro inferunt: Quando Testator erravit in vinculo sanguinis, licet illud sit Juris naturalis, sive Juris Civilis, Fideicommissa videri repetita a succedentibus ab intestato, *Pe-*
11 *regr. d. l. num.* 19. *Fusar. d. q. num.* 26. Sed de hoc ultimo dubito, nam incertum adhuc est, an hic Testator filiam adoptivam ut talem instituerit, & si hoc certum est, annon idem fuerit responsurus, si non eo respectu instituisset, concurrentibus tamen aliis textus hujus circumstantiis, melius colligitur hoc, quando Fideicommissum generaliter conceptum, *volo restitui*, nulla facta mentione heredis, a quocunque herede restitutio fieri debet. Vid. & *Fachin. lib.* 6. *cap.* 97.

L. Quamvis. 15.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Quid si pater hoc casu non emancipaverit filium, an cogi possit? 4.
Quando testator alterius filiumfam. instituit, rogans patrem, ut emancipet eum, voluisse etiam præsumitur, ut hereditas post emancipationem restitueretur filio emancipato. 5.
Fideicommissum hoc dicitur tacitum. 6.

1 Titius instituit Caji Filios, & rogavit Patrem,

trem, ut eos emanciparet, illi Parentis jussu adeunt hereditatem, & eam sic patri acquirunt, hodie, quoad usumfructum, §. 1. *Instit. per quas person.* Pater etiam eos emanci-
2 pat. Quær. *An Pater eam hereditatem Filiis ut fideicommissum restituere teneatur?* Videtur quod non, quia simpliciter sine ulla mentione Fi-
3 deicommissi duo illi sunt instituti. Sed affirm. Imperator, quia, dum rogavit Titius Cajum, ut eos emanciparet, hoc ipso ad Restitutionem ipsum obligare voluit, cum verba *omnia*, in testamentis aliquid debeant operari, *l.* 109. *de legat.* 1. Ad quid enim prodesset Emancipatio Liberis, nisi ideo emancipari voluisset, ut hereditatem sibi ac-
4 quirerent. *Sed quid si Pater non emancipasset, poteritne ad id cogi?* Negatur via directa *per l.* 114. §. 8. *de legat.* 1. Sed bene via obliqua, si velit acquirere Fideicommissum, *l.* 92. *de condit. & dem.* Collige *ex hoc textu*:
5 Quando Testator alterius filiumfamilias instituit, & ejus Patrem rogat, ut eum emancipet, quod olim sæpe fiebat, *l. ult. ff. de pet. hereditatis, l. pen. ff. unde liberi, l.* 3. *supra de inst. & subst.* præsumitur etiam voluisse, ut hereditas post emancipationem restitueretur Filio emancipato, quia non aliam ob causam potuit Testator rogare patrem, ut filium emanciparet, & emancipatio est antecedens quoddam restitutionis, & sicut Testator de antecedente disposuit, ita etiam de consequente disposuisse præsumitur, *Jason. & Me-*
6 *noch. lib.* 4. *præs.* 23. *num.* 2. *& seq.* quod tacitum Fideicommissum vocat *Barry lib.* 8. *tit.* 7. *num.* 86.

L. Cum Virum. 16.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Ratio decidendi. 3.
Prælegata non veniunt in fideicommissi restitutionem, sive institutionem præcedant sive sequantur. 4.
Nisi testator usus sit verbis universalibus. 5.
An donatio mortis causa restituenda? 6.

1 Quidam duos heredes instituit, primo autem fundum prælegavit, hunc rogat ut moriens coheredi restituat, quicquid ad eum ex
2 hereditate pervenerit, Quær. *An etiam fundum prælegatum restituere teneatur?* Videtur quod non, ob *l.* 18. §. *ult. ad Trebell.* ubi dicitur: *Quod illam tantum fundi portionem restituere debeat, quam per se ipsum habet,*
3 *jure hereditario.* Sed Affirmatur ab Imperatore, quia verba generalia sunt *in h. l.* Ergo Legata etiam complectuntur, & fideicommissa, nam licet indefinita alias universali æquipolleat, fit tamen hoc per interpretationem, sed si sub fideicommissa prælegata contineantur opus est, ut verba expresse sint universalia, *conf. Ceph. conf.* 259. *num.* 43. *& seq. lib.* 2. *In d. l.* 18. autem in specie fit mentio portionis hereditariæ, quæ legata non
4 continet. Collige *ex h. l.* Regulam: Quod prælegata non veniant in Restitutionem Fideicommissi, licet præcedant Institutionem sive sequantur, quam Regulam multis tractant *Mantica lib.* 7. *tit.* 7. *Menoch. lib.* 4. *præsumt.* 104. *& seq. Barry lib.* 8. *tit.* 12. *num.* 1.
5 *& Vinc. Fusarius q.* 650. *num.* 1. *& seqq.* Sed deinde Notanda est etiam Exceptio; Quod prælegata etiam veniant, quando Testator usus est verbis universalibus, *Peregr. d. l. n.* 23. *Menoch. d. præsumt.* 194. *num.* 31. *Barry d.*
6 *l. num.* 2. *Sed an Donatio Mortis causa restituenda?* Neg. *per l.* 68. *de legat.* 2. quia hæc bona donata, antequam moreretur Donator, a bonis defuncti separata sunt, *Peregrinus art.* 6. *n.* 1. *Mantica lib.* 7. *tit.* 8. *num.* 26. *Fusarius q.* 632. *n.* 19.

L. Si Creditoris. 17.

SUMMARIA.

An res incorporalis, & quonam effectu debitori possit legari? 1.
Quid si heres debitum petat, an habeat debitor exceptionem? 2.
Effectus talis legati liberationis est duplex. 3.
De liberatione legata, & quomodo legetur? remissive. 4.

1 Res incorporalis, ut liberatio, potest debitori legari, hoc effectu, ut heres debitorem per Acceptilationem solemniter liberare
2 cogatur, §. 13. *Inst. de legat.* Si autem hoc non factum, sed heres petat suum debitum, habetne Debitor Exceptionem? Affirm. ex Voluntate Defuncti, quia defunctus voluit, ut liberetur Debitor, & ita debitum ab eo non petatur, ipso jure autem liberatus non est, ob Regulam *in l. nihil tam naturale de*
3 *R. J.* Ergo effectus talis Legati Liberationis duplex est, Actio ad liberandum & Exceptio, quibus alii addunt Implorationem offi-

4 officii Judicis, sed de Liberatione Legata (quia hic tantum de effectu agitur) & quomodo legetur, plura videantur *in Gomez. lib.* 1. *t.* 12. *num.* 82. *Mantica lib.* 9. *tit.* 4. *Menoch. lib.* 4. *præs.* 164. *Barry lib.* 9. *tit.* 13.

L. Cum necessitatem. 18.

SUMMARIA.

Administratori liberatio, ne teneatur rationes reddere, an possit legari? 1.
Quinam dolus possit remitti? 2.
Remissa licet administratori rationum redditione, reliqua tamen restituere tenetur. 3.
In hoc legato ea, quæ reali actione peti possunt, non continentur. 4.
An dolo malo consumtum remittatur? 5.

1 Sic etiam administratori potest liberatio legari, ne teneatur rationes reddere etiam in futurum: Dolus tamen futurus remitti ne-
2 quit, *l.* 20. *ff. de liber. leg.* Sed præteritus dolus remitti potest, *l.* 4. *supr. de transact.* sed remissus non censetur, nisi in specie de illo
3 actum. Nam licet Administratori remissa sit rationum redditio, tenetur tamen reliqua restituere, *Grassus* §. *legatum qu.* 40. *Menoch.*
5 *præs.* 164. *num.* 17. nec continentur in hoc legato ea, quæ Reali actione peti possunt, *Covar. lib.* 2. *resolut. cap.* 14. *num.* 1. *Gomez. d. t.* 12. *n.* 83. *Menoch. lib.* 4. *præs.* 164. *num.* 12. *Grassus* §. *legatum q.* 40. *Barry lib.* 9. *tit.* 23. *n.*
6 9. Deinde non venit in illa remissione quod consumtum est dolo malo, nisi in specie, quæ male vel dolose consumta, remissa legantur, *Gomez. d. l. Menoch. d. præs.* 164. *num.* 7. *Masc. concl.* 1259. *num.* 8. *Barry d. l. num.* 10. *Schneidew. ad* §. 13. *de legat. n.* 10. Conf. & *Alex. cons.* 45. *lib.* 1. *Gutierrez de tutel. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 36. *& seq. Alphan. coll.* 268.

L. Clari. 19.

SUMMARIA.

Inter duas contrarias dispositiones novissima erit standum. 1.
Ex duabus contrariis periodis in testamento posteriorem sequimur. 2.

1 Quando duæ Contrariæ apparent Dispositiones, standum est novissimæ, hæc enim sola voluntatem ultimam continet, & posterior voluntas semper firmior, *Mantica lib.*
2 12. *tit.* 1. *num.* 26. Imo, si in eodem testamento duæ periodi sibi invicem contrariæ reperiantur, quæ conciliari non possunt, sequimur postremam periodum, v. g. si prius pure institutus heres, postea alius sub conditione, existente hac, hic solus heres erit. Sic si initio in inæqualibus partibus instituantur heredes, postea dicatur eos æqualiter debere esse heredes, hoc ultimum amplectimur, *Dec. cons.* 317. *num.* 4. *idem cons.* 953. *num.* 7.

L. Etiam. 20.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Relictum a tutore a pupillo relictum videtur. 2.
Idem in aliis administrationibus. 3.
Quid si tutor a patre vel matre nulliter datus, an ab hoc relictum fideicommissum nihilominus debeatur? 4.

1 Instituit quis Pupillum, eique dat testamento Tutorem, huic Tutori injungit, ut Legata Extraneo (non pupillo, *l.* 69. §. 2. *in fin. de legat.* 2.) præstet; Quær. *An valeat, cum Tutori nihil relictum sit? Per l.* 9. *h. tit.* Sed Resp. omnino valere, ut tamen Tutor non ex suis, sed pupilli bonis præstare Legatum teneatur, quia Tutor pupilli personam
2 repræsentat, *l.* 5. *supr. de reb. cred.* Ideo colligitur *ex Lege*: Relictum a Tutore, videri relictum a pupillo, *hic & l.* 69. *de legat.* 2. *ibique Auctor num.* 6. *Mantica lib.* 8. *tit.* 2. *num.* 2. *Barry lib.* 8. *tit.* 5. *Hillig. in Donell. lib.* 8. *c.*
3 7. *lit. B*, & idem in aliis Administratoribus, v. g. Executore testamenti, *Barry d. l. Auctor*
4 *in d. l.* 69. *ff. de legat.* 2. *num.* 7. sed, quid si tutor a matre datur, vel a patre nulliter, an ab hoc tutore relictum fideicommissum nihilominus debetur? quod affirmatur *per l. peto* 69. §. *mater* 2. *de legatis* 2. *vid. Cujac. l.* 3. *obs.* 27.

L. Si in personam. 21.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Si cessit dies fideicommissi universalis in persona patris, fideicommissum ad filium transmittitur, etiamsi tempore avi nondum vixerit. 4.
Fideicommissum conditionale post conditionis even-

bus, si opus sit, exhibendis. Putarem tamen post lapsum longi vel longissimi temporis cessante periculo evictionis, vel cessante interesse heredis, hunc compelli posse ad tradenda instrumenta fundi. *Ex hac Lege* Col-
4 ligit *Carpzovius*: Proprietarium originalia instrumenta super fundo confecta, non teneri erogare & tradere usufructuario, sed tantum exempla, *p.* 3. *jurispr. const.* 13. *def.* 8.

L. Heredum. 25.

SUMMARIA.

An res heredis alicui possint legari, & an debeantur? 1.

Quid si plures sint heredes, an res unius, & quatenus legata debeant praestari? 2.

1 Heredis etiam res mihi legari possunt, *hic & §.* 4. *Inst. de legat.* tum ob fictionem Juris, qua heres cum Defuncto eadem persona esse videtur, tum ob utilitatem, quam heres ex Testatoris dispositione consequitur. Et hæc omnino debentur, sive Testator sciverit heredis esse, sive non, *l.* 67. §. 8. *in fin. de legat.* 2. *Menoch. lib.* 4. *praes.* 117. *n.* 4. De suo enim videtur legare, quia heres tantundem, imo plus ex hereditate Testatoris acquirit, *Covarr. in c. filius noster* 5. *n.* 3. *X. de testamento, Gomez d. t.* 12. *n.* 14. *Grassus* §. *legatum q.* 14. *n.* 7. *Petr. Greg. lib.* 42. *tit.* 32.
2 *n.* 17. Sed si res sit unius heredis & heredes sint plures, tunc heres non tenetur ipsam rem in solidum præstare, sed tantum pro sua parte *per l.* 86. §. *pen. de legat.* 1. *Gomez d. l. Barry lib.* 9. *tit.* 3. *n.* 15. Et hoc fideicommissum vel Legatum debetur, licet Testator Jus in re heredis habeat, nam hoc casu, quia res heredis habetur, ac si esset res Testatoris, non tantum jus illud, sed ipsa res relicta videtur, *Menoch. d. praes.* 117. *n.* 6. Conf. *Schraderus in miscell. c.* 8.

L. Ex repudiatione. 26.

SUMMARIA.

Facti species. 1.

Legatum domini servo relictum repudiari potest. 2.

1 Fideicommissum relictum est Filiofamilias hic illud repudiat, sicut & hoc ei licet, *l.* 28. *ff. de adquir. hered.* Sed cum sui Juris factus est, vult iterum agere personali actione ad Legata præstanda, sed obstat exceptio doli, quia justa hic intervenit Causa, scilicet repudiatio præcedens. Sed si Pater repudiet, Filius potest repetere, quia nulla justa causa intervenit, cur factum Patris filio nocere debeat, *Mantica lib.* 8. *tit.* 16. *n.* 13. *Vasq. de*
2 *success. resol. lib.* 2. §. 18. *n.* 94. Alia ratio legati servo relicti, quod a Domino repudiari potest, *l.* 7. *de legat.* 1.

L. Fideicommissum. 27.

SUMMARIA.

Legatum vel fideicommissum quatenus revocatione seu pœnitentia testatoris tollatur? 1.

Discrimen inter revocationem ipso jure & nuda voluntate contraria nullum. 2.

Ademtio fit vel expresse, vel tacite, & quomodo utraque? 3.

1 Tollitur Legatum vel Fideicommissum si revocetur, & Testatorem pœniteat; Sed diversimode. Si enim revocet deleto testamento (priori scilicet) aut alio facto testamento, vel aliis codicillis, ipso jure tollitur, si autem nuda voluntate contraria vel inimicitia, non tollitur Legatum ipso Jure, sed datur heredi exceptio Doli, *l.* 3. §. *fin. ff. de*
2 *adim. legat.* Discrimen in eo autem ponunt, quod revocatio ipso jure facta quinque Testibus, ad minimum sit probanda, sed revocatio, quæ fit ope exceptionis, potest probari duobus testibus, *Mant. lib.* 9. *t.* 5. *n.* 13. *Masc. concl.* 901. Sed expressa tamen Revocatio, si non ut ipso jure facta, sed exceptionis vice proponatur, duobus Testibus potest probari, *Mascard. concl.* 1289. *n.* 86. *Barry lib.* 9. *tit.* 29.
3 *n.* 2. Ademtio enim fit vel expresse vel tacite, expresse fit vel sublata ultima voluntate, vel alia condita voluntate, vel protestatione coram Testibus saltem duobus facta, quæ ultima tamen valeret jure Exceptionis tantum; Tacite fit per Inimicitiam capitalem, rei legatæ alienationem voluntariam, nominis Legati exactionem & similiter de quibus modis uberius, *Mantica, Barry dd. ll. Menoch. lib.* 4. *praes.* 169.

L. Ex Fideicommisso. 28.

SUMMARIA.

Servo proprio nemo potest legare. 1.

Secus si miles testetur. 2.

Secus etiam, si quis me instituat heredem & substituat servum cum libertate. 3.

11 vato, *Fusar. q.* 598. *seq.* Nec in Nepotibus ex fratre hæc lex locum habet *Ceph. d. cons.*
12 576. *n.* 28. nec in filio adoptivo, *Ceph. d.*
13 *cons.* 576. *n.* 19. nec ad ascendentes gravatos
14 pertinet, *Cephal. n.* 20. nec in nuru, *Riminaldus cons.* 252. *n.* 74. *vol.* 3. plura hac de lege leguntur apud *Manticam de conject. ult. volunt. lib.* 10. *tit.* 7. & 8. *Ant. Gabrielium l.* 4. *commun. concl. tit. de fideicom. concl.* 2. *Menoch. l.* 4. *præsumt.* 89.

L. Quæstionem. ult.

SUMMARIA.

Defuncto agente cum herede sine Scriptura nullisque vel paucis tamen adhibitis testibus, si neget heres quicquam relictum esse, & fideicommissarius illi deferat juramentum, ille autem nolit jurare, fideicommissum tamen præstare tenetur. 1.
Objectio, quod alias quinque testes requirantur, diluitur. 2.
Ad obst. l. 23. h. t. *respondetur.* 3.
Lectura melior & receptior. 4.
Casus legis. 5.
Remedium novum a Justiniano introductum, cujus vigore jurare hic in parte nolentes pro confessis habeantur. 6.
Deferens h. l. *præstet juramentum calumniæ, vel probationibus conscientiam purget, neque tamen juramentum referre potest.* 7.
Ex imperfecto testamento oritur obligatio naturalis & heres in conscientia sua tenetur. 8.
Quatenus heres veritatem fideicommissi sine testibus relicti juramento diffiteri cogatur? 9.

1 Si defunctus sine scriptura cum herede præsente egerit, ut fideicommissum Titio præstaret, adhibitis tantum tribus vel nullis Testibus, fideicommissum tamen præstandum est ab herede, si neget heres quicquam relictum esse, & Fideicommissarius illi deferat juramentum, illi autem nolit jurare, ratio
2 in *l.* 38. *ff. de jurejur.* Nec obstat quod alias quinque testes requirantur, *l. ult. supr. de codicill.* Nam illi requiruntur, quando Fideicommissum vult probare, non vero quando ipsum heredem in propria causa constituit
3 testem. Nec obstat *l.* 23. *h. t.* quia hic Testator non per Scripturam relinquere voluit Fideicommissum, sed fidei ipsius heredis tantum commisit, Vid. §. *ult. Inst. de fideicomm. hered.* Quamvis enim Veteres ita textum hunc intellexerint, quod heres ob defectum solemnitatum plane non obligatus sit ad fideicommissa ea imperfecto testamento relicta, obligatus tamen fiat ob pœnam mendacii,
4 si nihil tale se audivisse dicat, lectura tamen, quam jam proposui, est hodie receptior & verior, nam Imp. rationem decidendi hic non constituit in negatione, sed in voluntate defuncti, & provocat Imp. ad primam naturam Fideicommissorum, qua morituri heredes suos rogare solebant, ut hoc vel illud ei restituerent, & hanc lecturam receptiorem modernis esse, tradit *hic Sichard. n.* 15. & *Donell. hic n.* 1. & 5. *Carpz. p.* 3. *const.* 8. *def.* 40. *Gutierrez in repet. l. nemo potest*
5 *de legat.* 1. *n.* 246. Et ita loquitur hæc lex de eo casu, quando defunctus fidei heredis (sive sit ex testamento heres, sive ab intestato,) commisit, ut rem præstet, nam tunc defectum solemnitatis non potest allegare heres, *Thesaurus lib.* 1. *q.* 97. *per totam*, ubi *n.* 1. hanc sanctam & Christiano Principe dignam
6 constitutionem vocat. Atque ita remedium novum introduxit Justinianus, cui beneficio heredes ad fidem promissam præstandam compellerentur, & juramento conscientiam suam non purgantes pro confessis haberentur, *Carpz.*
7 *d. def.* 40. & ideo licet Lex illud injungat, qui tamen a parte defertur, Juramentum Calumniæ præstare deferens necesse habebit, *Carpz. d. l.* qui *defin. seq.* tradis probationibus Conscientiam suam purgare posse, sed non referre, cum de proprio facto jurare debeat.
8 Probant etiam *DD.* ex hoc textu, ex imperfecto testamento oriri obligationem naturalem, & heredem in conscientia sua teneri, *Molina tract.* 2. *disp.* 81. *n.* 17. quamvis hic non in nudi testamenti imperfecti terminis, sed in re fidei heredis commissa versemur, & promissione ab herede facta, Confer. *Fu-*
9 *sar. quæst.* 544. Et non aliter heres veritatem fideicommissi sine testibus relicti juramento diffiteri cogitur, quam si ipse heres, cujus fidei id Testatoi commisit, præsens fuerit, & sermonem fideicommittentis ad se directum audiverit, ita, ut ipsi toti rei veritas sit cognita, *Finckelth. obs.* 51. *n.* 7. & 11.

Auth. Hoc amplius.

SUMMARIA.

An & quatenus heres vel legatus facere aut præstare quid jussus, nec faciens, hereditatem amittat? 1.

Si

Hypotheca hac legalis inter heredes est dividua. 7.
Quando hac hypotheca locum habeat? 8.
Quando non? 9.
Quodnam ulterius prater has tres actiones remedium detur executive agendi? 10.
An & quatenus hypothecaria actio detur contra tertium? 11.

1 IN *hac Lege* 1. Exæquantur quatuor illa genera Legatorum, ut si §. 1. *Inst. de le-*
2 *gat.* Licet pia Legata adhuc peculiarem naturam habeant, §. 19. *Inst. de act.*: 2. Exæquantur Legata & Fideicommissa, *hic* & §. 3. *Inst. de legat. Auctor in l.* 1. *ff. de legat.* 1. *n.* 1. & 3.
3 Conceduntur tres Actiones pro consequendo Legato: 1. Actio est in personam, quæ competit pro omnibus Legatis, & factis & rebus alienis; est enim ex quasi Contractu, §. 5. *Inst. de obl. ex quasi contr. l. ult. C. de hered. act.*: 2. Actio tam in Fideicommissis, quam Legatis est Actio in rem, quæ tamen non competit, nisi de rebus, quæ Testatoris fuerunt. Nam si facta Legata, vel res alienæ, vel Legatum generis, non competit actio Realis, sed tantum Personalis, nec obstat Regul. in §. 14. *Inst. de act.* quia nemo condicere potest rem suam, ut suam bene tamen sibi debitam, ut Commodator &c.: 3. Actio Hypothecaria, ad res, quæ hereditate ad heredem pervenerunt, non vero ad res ipsas Legatas, quia nulli res sua pignori esse potest, *l. neque pignus.* 45. *de R. J. Neguf. de*
4 *pign. m.* 4. *p.* 2. *n.* 158. Atque hæ Actiones etiam contra Legatarios & Fideicommissarios dantur, si ab his quid relictum, qui agnoscendo Legatum onus etiam agnoscere viden-
5 tur. Sed hæc hypothecaria actio in tantum competit contra heredem, quando est Legatum, ne tamen ultra vires gravetur heres,
6 ut dictum suo loco. Notandum autem: Quamvis illa quatuor genera legatorum non curentur in Executione, tamen interdum remanere discrimen, ut in effectu electionis, nam omnino adhuc discrimen manet, an verba dirigantur ad heredem, an vero ad legatarium, per *l.* 43. §. 1. *de legat.* 1. *l.* 19. *de legat.* 2. *Gomez. lib.* 2. *consl.* 11. *n.* 45. *Hartm. Pist. part.* 344. *n.* 3. *Bacchov. in Tractl. disp.* 13. *th.* 5. *lit. A*, sic etiam in libertate Discrimen mansit, ubi alia directa, alia fideicommissaria, *Bacchov. d. l. thes.* 1. *lit. H*, *Barry lib.* 6.
7 *tit.* 1. *Conf. Hiltig. lib.* 3. *cap.* 2. *lit. H*. Notandum etiam; Hypothecam hanc legalem non esse individuam, ut alias sua natura hypotheca esse solet, sed est dividua inter heredes; & non competit adversus unum heredem ultra ejus portionem hereditariam, v. g. si tres heredes, & legatarius velit unum convenire heredem ratione ædium hereditariarum, ut ex iis legatum accipiat, non poterit, nisi pro tertia parte eum convenire; per Verba legis circa finem: *In tantum unumquemque heredum hypothecaria conveniri posse, in quantum personalis actio contra eum competit. Ant. Fab. in Cod. suo h. t. def.* 1. *Dn. Richter de privil. cred. disput.* 8. *p.* 233. *Vinc. de Franch. dec.* 203. *n.* 1. *Negusant. m.* 4. *part.*
8 3. *de pign. n.* 160. Et hæc hypotheca legalis locum habet, licet expressam Testator constituerit hypothecam, & hæc non sufficiat, *Neguf. d. l. n.* 157. *Berlich. p.* 1. *concl.* 67. *n.* 63. licet hæc expressa sit individua, *Ant. Fab.*
9 *def.* 1. Non tamen hæc hypotheca locum habet in rebus heredis, *Neguf. d. m.* 4. *n.* 15. *Richter d. l. Vivius dec.* 606. nec in bonis Testatoris aliis specialiter legatis, *Neguf. d. l. n.* 160. nec in iis, quæ mortis causa donata, quia lege destituimur, nec præfertur legatarius Creditoribus defuncti Chirographariis, licet ipse hypothecam habeat, quia nihil debetur legati nomine, nisi omne Æs alienum solutum sit, ergo Fundamentum hypothecæ deficit, *Carpz. p.* 1. *cap.* 28. *def.* 177.
10 Posse tamen præter has tres actiones executive agere, utili remedio *l. fin. C. de edict. D. Adr. toll.* tradit *Carpz. p.* 3. *c.* 13. Sed de hoc vide *Menoch. rem.* 4. *de adip. poss. n.* 693.
11 & *seqq.* Hæc autem hypothecaria actio non datur contra tertium, nisi excusso prius principali; *Auth. sed hodie C. de A. & O.* Quamvis nonnulli velint plane contra tertium hanc actionem non dari, nam si daretur contra tertium, daretur in solidum, quia ille nullam habet portionem hereditariam, secundum quam possit dari contra tertium, & sic durius obligaretur tertius, quam heres ipse. Et est hæc hypotheca legalis privilegiata & specialis, de quo agit *Cephalus consl.* 98. *n.* 15. & *seq. lib.* 1. quin imo nolunt concedere hypothecam in casu conditionalis Fideicommissi ante impletam conditionem. Ergo alienata res, antequam conditio impleretur, est libera, & sic per hypothecariam actionem avocari nequit, *Neguf. de pign. part.* 2. *memb.* 4. *n.* 15. *Thesaur. lib.* 2. *qu.* 84. *num.* 3. Sed retro trahi hypothecam hanc legalem volunt rectius alii, quos refert & sequitur *Menoch.*

dum optione facta, decessit, atque sic jus optandi ad duos devolvit heredes. Si illi duo dissentiant, constituit Imperator, ut dissensus sorte dirimi possit, & res legata in illius dominio permaneat tota, cui sors optanda jus detulit, ita tamen, ut hic æstimationem partis præstare Collegatario teneatur. Nec illud iniquum, cum sibi alter imputare debeat, quod dissenserit, & sorti rem commiserit, subjicitur etiam æstimatio servorum.
2 Colligendum itaque ex *hoc textu*: Controversias inter eos, qui rem communem possi-
3 dent, sortis Judicio submitti debere, quod dicitur Judicium fortunæ, cujus director tamen DEUS NOSTER est, de quo multis *Tiraq. de primogen. q. 17. opin. 15. Carpz. p. 3. c. 1. def. 1. Harp. in §. 29. Inst. de leg. num. 12. & seq. Lucas de Penna in l. 2. C. quomodo & quibus quarta pars, Pruckman. vol. 2. cons. 20. n. 52. Besoldus cons. 85. Molin. disp. 509.*
4 *& alii*. Sed ubi alius modus statuto vel consuetudine in aliqua facti specie introductus, tunc non est aliquis compellendus ad sortis judicium subeundum, v. g. quando hereditas inter duos dividenda, alteri divisio, alteri electio committi solet jure Saxonico, & jure Lubec. receptum, ut in re communi provocans ad Divisionem dividat, & provo-
5 catus eligat, *Dn. Mevius p. 2. d. 1.* Collige etiam ex *hoc textu*: Optionis legatum non esse ex omni parte reale, quia ad heredem transmittitur per §. 23. *Inst. de leg. Castr. hic & Riminaldus cons. 234. num. 105. vol. 3. Barry lib. 9. tit. 8. num. 4.*
6 §. 1. Quando optio defertur, non Legatario, sed Extraneo, v. g. Lego Cajo Equum, quem Titius elegerit, tunc si Titius morte præventus eligere non possit, aut intra an-
7 num nolit, optandi Jus ad Legatarium devolvitur, ita tamen, ut non optimam, sed mediæ qualitatis rem optare possit, quia scil. hæc optio a lege defertur, quo casu mediocris debetur, per *l. legato 37. de legat. 1.* quia non est vis tanta taciti, quanta expressi, *Cujac. l. 23. obs. cap. 14. Sim. de Pratis l. 1. int. 1. dub. 3. solut. 3. n. 7. Fr. Barry l. 9. tit. 8.*
8 *num. 6.* Nam si expresse optio in personam legatarii sit collata, etiam optimam rem is eligere poterit, *l. 2. ff. de opt. legat. l. 9. §. 1. ff. de dolo*. Vid. *Colleg. Argentor. d. tit. th. 8.* quod de eo casu, ubi res in bonis Testatoris fuit, per *l. 67. §. 8. de legat. 2.* accipit, *Pra-*
9 *tis d. sol. 3. num. 7. & Barry d. l. num. 5.* Optio autem in legatis semel tantum facienda est,
10 *Auctor in l. 2. ff. de opt. leg. num. 1.* quod ta-
11 men limitatur varie, *id. ibid. num. 2.* ubi etiam requisita validæ optionis, *num. 4. & 6.* annectit.
12 §. 2. Quando res pure, vel in diem certam legatur, vel heres rem alteri restituere rogatur, interim res ab herede neque alienari, neque oppignorari, neque servus manumitti potest, quia sc. dominium rei legatæ statim mortuo Testatore legatario quæsi-
13 tum est, *l. 64. in fin. ff. de furt.* Ergo alienatio irrita, & dominium non potest transferri in emtorem, ne quidem pro eo tempore, quo penes ipsum gravatum fuit, quia lex simpliciter prohibet alienationem, *Peregr. de fideicom. art. 40. num. 1. & seq. Barry lib. 8. tit. 3. num. 63.* & ideo conditio usucapionis non transfertur, *Peregr. d. l. num. 4. Barry*
14 *d. l.* Ex quo Colligitur: Uxorem ex Bonis Mariti fideicommisso subjectis, portionem Satutariam petere non posse, *Carpz. p. 4. c. 20. def. 21. Berlich. p. 3. concl. 27. num. 36.*
15 Et hoc casu dominium rei legatæ revocari posset, licet ab herede, ignorante fideicommissum, ignoranti Emtori sit vendita res, *Fusar. q. 556. num. 11. & Peregrinus d. tr. art. 40. num. 39.*
16 §. 3. Quando sub conditione vel die incerto (qui conditionem continet, *l. 75. ff. de cond. & dem.*) quid relictum, heres pendente conditione quidem Dominus manet, & ita alienare potest, melius tamen faceret, si
17 omitteret. Nam eveniente conditione res legata revocari a secundo Possessore potest, quia resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis, *l. lex vectigali 31. ff. de pignor.* nulla obstante Usucapione vel Præscriptione, *Grassus §. fideicommissum q. 56. Guido Papa dec.*
18 *611.* Sed alienatio retro non fingitur nulla pro præterito tempore, sed emtor facit suos fructus, quos percepit, *Molin. ad consuet. Paris. p. 1. §. 22. num. 116. Barry d. l. num. 63.*
19 Et dominium interim transit, sed revocabile, *Tiraq. de retr. convent. §. 2. Gl. un. n. 36. Fusar. l. 554. Peregr. d. art. 40. num. 6. Gail.*
20 *lib. 2. obs. 137. num. 5. & seq.* Sane justa heredis ignorantia facit, ut alienatio rei per fideicommissum relictæ facta in emtorem ignorantem valeat, & heres tantum ad pretium obligetur, *Tiraq. ad LL. connub. Gl. 7. num. 50. Gail. d. obs. 137. num. 10. Cravetta cons. 967. vol. 5. Ruinus cons. 109. n. 21. lib. 2. Rol. a Valle cons. 81. num. 2. lib. 1. Rimin. vol. 3. cons. 324. num. 3. Menoch. cons. 44. num. 19.*

Ricc.

Ricc. dec. coll. 170. *Masc. concl.* 780. *num.* 4. &
21 *concl. seq.* Sed & eo casu res legata vel sub fideicommisso alteri conditionaliter relicta non potest eveniente conditione vindicari, si fideicommissarius consensit in alienationem; aut heres istius fideicommissarii, qui consensit, saltem mediatus, *Cephal.* [illegible] *num.*
22 80. Sed quid si expressè [illegible]natio prohibita, an interim valet alienatio? Resp. non, *ex l. cum pater* 77. §. *liberis, de legatis* 2. Et sic *hic* §. de tacita prohibitione intelligendus, quo casu nil interest fideicommissarii, quis interim habuerit rem. *Vide Cephal. cons.* 614. *num.* 20. & *seqq. lib.* 4.

Auth. Res quæ.

SUMMARIA.

Alienatio & obligatio fideicommissi indistincte hac Auth. prohibetur. 1.
Exceptio. 2.
Ea quæ communiter omnibus prosunt, his, quæ specialiter quibusdam prosunt, anteferri debent. 3.
Favor dotis est publicus. 4.
Ampliationes. 5.
Officium patris est, dotem relinquere descendentibus. 6.
Sensus §. ult. *n.* 7.
Emens fideicommissum scienter, nulla etiam apposita stipulatione, agere potest ad pretium. 8.
Promissione quoque evictionis apposita neque ad evictionem neque ad interesse agere potest emens, sed tantum ad pretium. 9.
Objectio, quod alias rem alienari prohibitam emens amittat pretium, diluitur. 10.
Feudo alienato & scienti vendito re evicta emtor tantum agere potest ad pretium. 11.
Ampliatur. 12.
Cuinam hic detractio pretii meliorationis denegetur. 13.

1 *Hæc Auth.* Indistincte alienationem & obligationem Fideicommissi prohibet, etiam
2 Conditionalis. Excipitur, si liberi ex bonis paternis Dotem ac Donationem propter Nuptias, vel etiam Dotis ac Donationis propter nuptias restitutionem consequi non possint, quod heredi probandum: nam fideicommissarius habet intentionem fundatam, & reus excipiendo fit actor, *Peregr. de fideicomm. art.* 42. *num.* 37. & *quos refert Fusarius q.* 531. *num.* 123. ob hanc causam res fideicommis-

so relictæ
3 tio additu
prosunt,
4 sunt, ant
Dotis est
5 hoc de li
sed etiam r
telligunt,
Fusarius
Testator
pro dote
6 posset,
linquere
num. 26.
seqq. Dn.
gmento
Cephal. co
Riminaldu
cam ad t
generalita
tentiam,
quos long
Nec plac
668. *num.*
feudis con
assignari
tractatam
com. art. 4
repetition
nium de P
Barry lib.
531. apu
ctata.
7 §. *Ult*
commissum
& 3. tun
bet ratio
pretium,
sibi caviss
rem alien
detur, ne
evict. Sed
agitur, q
nam alii
vit rem e
& e contr
li stipulati
tus in un
8 go hic du
eam scien
9 nulla app
apposita
tamen em
interesse

tionis futuræ, *Fr. Caldas de emt. cap.* 31. *n.* 107. neque ad duplum agi potest, sed ad pretium tantum, *Covarr. lib.* 3. *resol. c.* 17. *n.* 2. vers. *ad eam quæstionem*, *Cephalus cons.*
10 393. *n.* 100. Quamvis autem alias rem alienari prohibitam emens amittat pretium, *l. si fundum* 27. *C. de evict. & l. quemadmodum C. de Agric. & Cens.* hic tamen non habet hæc sententia locum, quia cum potuerit Conditio deficere, non potuit tempore alienationis dici fuisse alienatam rem prohibitam alienari, *P. Barb. ad l.* 1. *p.* 5. *n.* 36. *ff. sol. matr.* licet Correctionem Juris male agnoscat *Caballinus de evict.* §. 5.
11 *num.* 32. Et sic, si Feudum etiam alienatum & scienti venditum, quia eadem specialitatis ratio militat, re evicta Emtor tantum agere potest ad pretium, *Hart. Pist. p.*
12 2. *quæst.* 10. *n.* 28. Et in omnibus rebus restitutioni subjectis, potest hoc dici per tradita *Tiraq. de retr. consanguin.* §. 2. *Gl.* 1. *n.* 13. quod autem de meliorationibus amittendis hic dicitur, id intelligunt *DD.* respectu ven-
13 ditoris, quod ille meliorationum pretium detrahere non possit. Sed quando res est cum evincente, respondendum est ex *l. domum* 5. *supr. de rei vindic. Petr. Barb. ad l. divortio* §. *fin. part.* 1. *n.* 88. *ff. soluto matrim. ubi plures refert.*

TITULUS XLIV.

De Falsa causa adjecta Legato vel Fideicommisso.

L. Verba. 1. & L. Si dotem. 4.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Falsæ adjecta causa impulsiva legatum non tollit. 2. 3.
Quænam causa per finalem intelligatur, & quæ per impulsivam? 4.
Falsa existente causa finali legatus exceptione doli repellitur. 5.
Unde appareat, quod hæc vel illa causa sit finalis? 6.
Causa legato cohærens finalis præsumitur. 7.
An causa falsa finalis a sciente testatore addita legatum fiat irritum? 8.
Verba enunciativa, emissa propter se principaliter, inducunt in ultima voluntate dispositionem. 9.
Illustratur exemplo. 10.

1 (TEstamentum feci, & inter alia his verbis usus sum: *Decem, quæ debebat mihi Titius, peto vero, quia mihi solvit?* Post mortem apparet, Titium non solvisse. Quæritur: *An adhuc peti possint, vel si non possint peti, annon Titius probare debeat, voluisse Testatorem fideicommissum relinquere*, *argum. l.* 34. §. 3. *de legat.* 1. Sed ad prius Resp. Neg. nam aut vere soluta sunt illa decem, & heredi obstabit Exceptio solutionis, aut non soluta, & est Legatum Libe-
2 rationis) *l.* 3. *ff. de liber. legata* (Nec enim falsa adjecta causa tollit legatum, §. 31. *Inst. de legat.* Posterius etiam Neg. quia Heredi incumbit probatio, quod errore lapsus Testator putarit pecuniam esse solutam, quia *in d. l.* 34. de obligando Herede, non de liberando debitore agitur, sed hujus causa favorabilior, *l. Arrianus* 47. *ff. de oblig. & act.* nam Defunctus non videtur spe numerationis futuræ fateri, ut inter vivos fieri solet, & sic exceptio non numeratæ pecuniæ non habet locum, sed error probandus est, *Hippol. de Marsilis ad rubr. de fidejus. num.* 45.
3 (Et hæc Decisio jam sumenda ex *l.* 1. quod falsa Causa (scil. impulsiva) non vitiet lega-
4 tum, aliud vero si causa finalis) Per finalem autem intelligunt illam, quam alias Philosophi vocant impulsivam primariam, sine qua agens non egisset; Et ideo *P. Gregor. lib.* 42. *n.* 53. vocat impulsivam finalem. Per impulsivam autem alii causam impulsivam secundariam intelligunt (Quando igitur
5 additur Legato causa, falsa autem existente causa finali, legatarius Exceptione doli re-
6 pellitur) *l.* 72. §. 6. *ff. de cond. & dem.* quod autem hæc vel illa causa sit finalis, i. e. quod sine hac alias non fuerit relicturus, apparet vel ex verbis Testatoris, vel ex conditionali conceptione) *l.* 17. §. 3. *ff. d. t. Donell. lib.* 8. *c.* 14. *Carpz. p.* 3. *c.* 9. *def.* 20. (Vel ex natura Causæ, ut si concernat vinculum sanguinis) *l. si Pater*, *l. nec apud supr. de hered. inst. Menoch. lib.* 14. *præs.* 24. *n.* 5. *Gomez. l.* 1. *res. cap.* 12. *num.* 76. *Barry lib.* 17. *tit.*
7 7. *num.* 2. *Carpz. lib.* 6. *resp.* 22. *num.* 16. (Sic & causa Legato hærens præsumitur finalis, *Carpzov. d. resp.* 22. *n.* 6. Et si intenderit Testator onus Legatario imponere, habetur pro causa finali; Aliud si voluit Legato eum pertrahere & pellicere & accommodare ad aliquid faciendum) Sic in *l. si repetendi supra de condict. ob causam*, tantum causa impulsiva. Sic etiam causa finalis est, quando Testator principaliter intendit, secus si non intendat eum finem principaliter. Sed si hæc

ſi hæc ad hanc legem primam applicemus, videtur hæc eſſe Cauſa finalis, ſed Reſp.
8 quando cauſa falſa finalis additur a ſciente Teſtatore, non eſt irritum Legatum, præſumitur autem hic ſcire Teſtator, quia de proprio facto loquitur, quando autem Teſtator ſcivit Cauſam finalem eſſe falſam, Legatum non perimitur, *l.* 58. §. 1. *ff. de hered. inſt. Mantica lib.* 6. *tit.* 14. *n.* 7. *Barry d. t. n.* 3. Et ideo inferunt, *Salyc. Caſtr. & alii ex hac*
9 *lege*: Verba enunciativa emiſſa propter principaliter, inducere in ultima voluntate diſpoſitionem. Et hæc deciſio *legis primæ* ap-
10 plicatur ad hypotheſin in *l.* 4. Ubi Socer prohibuit, ne Dotis reſtitutio a genero petatur; quia ſcil. reſtituit Dotem; Nam aut Dos reſtituta eſt, & ſublata eſt Actio, aut non eſt reſtituta, & datur Exceptio Legatæ liberationis. Collige: Falſam Confeſſionem ac aſſertionem non vitiare legatum.

L. Etiam. 2.

SUMMARIA.

Caſus legis, 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
Res per falſam demonſtrationem donata, aut per ſe eſt certa, aut incerta. 4.
Quid juris circa utramque? 5.
Circa certam quantitatem dicta limitantur. 6.

1 Legavi tibi centum, quæ poſt annum debeo, cum tamen nihil debeam. Quæritur:
2 *An hoc legatum valeat?* Videtur quod non, quia non valet, ſi tibi legem centum, quæ debes, ſi nihil debeas, *l.* 75. §. 1. *de legat.* 1. nec valet, ſi tibi legem centum, quæ Sempronius
3 debet, ſi ille nil debeat; ſed affirm. quia falſa Demonſtratio non perimit legatum, §. 30. *Inſt. de legat.* In dictis autem exemplis, alia Ratio, quia in primo Exemplo tenetur heres liberare, in altero cedere, ſed ejus, quod non eſt, neque liberatio, neque ceſſio fieri poteſt. Ex dictis, aliiſque textibus colligitur:
4 diſtinguendum eſſe in genere, an per falſam demonſtrationem denotata res per ſe ſit certa, an vero incerta, v. g. Dotem, quam accepi, lego, dote non accepta ipſa ſubſtantia
5 dotis manet incerta; ſed quando ita lego, centum, quæ dotis nomine accepi, lego, certa eſt quantitas, quæ objectione falſæ demonſtrationis non vitiatur per §. 15. *Inſt. de legat. l.* 1. §. 7. *ff. de dote legata, Gomez. t.* 1. *reſol. cap.* 12. *num.* 18. *Barry l.* 9. *tit.* 21. *num.* 2. *Graſſus* §. *legatum q.* 42. *num.* 2. *DD. in d.* §. 15.
6 porro circa certam quantitatem quod dictum eſt limitatur: I. Niſi demonſtratio falſa ſit deſumta a loco, tunc enim perimit legatum, v. g. Centum, quæ in arca habeo, lego, ſi nihil ibi ſit, nihil debetur, per *l.* 108. §. 10. *de legat.* 1. & *d. l.* 1. §. 7. *de dote legat. Pacian. c.* 6. *q.* 32. *Hill. lib.* 8. *cap.* 14. *lit. E*: II. Limitatur, Niſi demonſtratio ab eo ſumta, quod alius debet, nam, ſi Teſtator leget 100. quæ ipſe debet, debebitur Legatum, ſed, ſi leget 100. quæ Paulus debet, Demonſtratio falſa, licet rem certam deſignet, perimit legatum, *l.* 75. §. 1. & 2. *de legat.* 1. *l.* 25. *de liber. legat.* quia in hac ſpecie falſa demonſtratio tollit ſubſtantiam rei legatæ ut *DD.* hic, nam legata eſt actio contra Paulum, quæ ſi Paulus nihil debeat, nulla eſt, *Don. lib.* 8. *cap.* 14. *lit. G*: III. Limitatur, niſi Demonſtratio falſa exeat in Conditionem, ut lego Stichum, qui meus erit, cum moriar, *l.* 6. *de legat.* 1. *Donell. lib.* 8. *c.* 31. & *ibi Hillig. lit. E*. Conf. *lib.* 8. *c.* 14.

L. Si non. 3. & L. Refert. ult.

SUMMARIA.

Quatenus dos marito poſſit legari? 1.
An ſemper valeat legatum dotis? 2.
Objectiones diluuntur. 3.
Dote legata, ſi nulla dos illata fuerit, nihil debetur. 4.
Niſi certa dotis quantitas legetur. 5.
Exceptio eſt in dote conſtituenda. 6.
Quænam dos certa dicatur? 7.
Quid ſi probabili errore teſtator putaverit ſe accepiſſe dotem? 8.
Legatum dotis certæ non acceptæ non habet privilegia & proprietates dotis, nec beneficium l. aſſiduis C. qui pot. in pign. *n.* 9.
Valet jure legati, non jure dotis. 10.
Uxore hac ſecundo nubente non videtur dos eadem illata ſecundo marito. 11.
Duæ aliæ illationes. 12.
Quid ſi maritus legaverit dotem, quam tamen nondum accepit? 13.

1 Dos legari poteſt Uxori a Marito, propter commodum repræſentationis, *l. un.* §. 7. *de rei uxor. act.* & quia plenius eſt legatum,
2 quam de dote actio, §. 14. *Inſt. de legat.* Sed *utrum ſemper valeat legatum dotis?* Reſp.

Distinguendo, utrum simpliciter nulla designata quantitate, id quod in dotem accepit vel accepturus est. Uxori legasset, & tunc nulla dote accepta, non valet Legatum, quia res incerta legata & subintelligi videtur conditio, si accepero. Si vero certa quantitas exprimatur, v. gr. *Centum, quæ Dotis nomine dedit Uxor*, vel per relationem ad instrumentum dotale, v. gr. *Dotem in pactis dotalibus comprehensam lego*, hic certa quantitas utroque casu relicta, *l.* 6. *ff. si cert. pet. l.*
3 *ult. h. t.* & ergo falsa Demonstratio non obstat, §. 30. *Inst. de legat.* nec obstat *l.* 1. §. 7. *de dot. praleg.* quia quantitas ibi exprimitur, ut Corpus, & Species, hic vero ut Quanti-
4 tas & Genus. Nota: I. Dotem, vel, quod Dotis nomine pervenit, si alicui quis leget, si nulla dos illata, nihil deberi, *Grassus d.*
5 *l. q.* 42. *Barry d. l.* sed, si certa quantitas legetur, deberi, *Barry d. t. & Menoch. l.* 4.
6 *præs.* 145. Sed aliud videtur esse in dote constituenda, si v. gr. maritus uxori dotem ei constituendam non restituendam leget. Nam tunc arbitrio judicis dos incerta non expressa quantitate arbitrio judicis determinanda, *Herculanus ad l.* 1. *num.* 42. *ff. sol. matr.* quem refert & capere videtur, *Menoch. cons.* 292.
7 *num.* 13. II. Certam Dotem etiam eam dici, quæ per relationem ad Instrumentum pactorum Dotalium exprimitur, per *d. l.* 6. *& l.*
8 *ult. h. t.* Sed quæritur: *Si testator probabili errore deceptus putasset, se accepisse Dotem?* Eo casu, licet quantitas sit expressa, Legatum tamen non deberi, dicit *Surdus decis.* 142. quia hic error doceri potest, *Barry d.*
9 *l.* Hoc autem Legatum Dotis certæ non acceptæ, non habebit privilegia & proprietates dotis. Et ita non habebit beneficium *l. assiduis C. qui potiores in pign.* & vale-
10 bit Jure Legati, non Jure Dotis, unde infert *Simon de Pratis lib.* 4. *interp.* 1. *dub.* 10.
11 *n.* 95. *& seqq.*: 1. Si hæc Uxor secundo nubat, non videtur dos eadem illata secundo
12 Marito: 2. Ut Uxor gravata Fideicommisso non possit hanc dotem detrahere: 3. Quod, si vivo Testatore moriatur, hæc actio putativæ & simulatæ dotis non transmittetur ab
13 uxore in heredes, *Barry d. l.* Quid si maritus legaverit dotem promissam, quam tamen nondum accepit? *Auctor in l.* 1. *ff. de dot. præleg. num.* 8.

TITULUS XLV.

De his quæ sub modo Legata vel Fideicommissa relinquuntur.

L. In legatis. 1.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Ratio decidendi. 3.
Modus quatenus idem ac conditio? 4. 10.
Conditio, si per legatarium non stetit, sed per heredem, pro impleta habetur. 5.
Modus quidnam apud JCtos significet? 6.
Quomodo exprimi soleat? 7.
An in dubio legatum modale potius quam conditionale? 8.
Legata modalia a conditionalibus quomodo differant? 9.

1 Lego puellæ centum, ut Titio nubat, legatum est sub modo, cui illa vult
2 petere, sed Titius recusat; Quæritur: *An puella possit petere centum?* Videtur quod non, quia modus pro Conditione habetur, *hic & l.* 21. §. 3. *de ann. legat. l.* 71. *de condit. & demonst.* Ergo deficiente Conditione
3 non potest Legatum petere. Sed Affirm. Im-
4 perat. modus enim pro Conditione habetur, non ratione initii seu petitionis, quia hac ratione purum est, & statim potest peti præstita cautione, *l.* 40. §. *ult. de condit. & demonstrat.* sed ratione effectus, modo enim non impleto revocatur Legatum, quasi ob causam datum, ea non secuta, *l.* 8. *ff. de*
5 *cond. & dem.* Vid. *Donell. lib.* 8. *c.* 17. Imo etsi Conditio esset, si per Legatarium non stetit, sed per heredem, habetur tamen pro impleta, *l. in jure de regulis jur.* Jam per Legatarium hic non stetit, sed Titium, Er-
6 go. Notandum autem est, *modum* significare apud JCtos causam finalem Legati a Te-
7 statore verbis expressam, & quidem exprimitur plerumque per particulam: *UT*, v. g. *lego Titio centum, ut studeat*, *Gomez. all. c.* 12. *num.* 70. *Mantica lib.* 10. *c.* 5. *num.* 15. & quos allegat *Barry lib.* 17. *tit.* 2. *num.* 1. Eandem vim habet particula *PRO*, v. g. *pro dotanda puella*, *Menoch. cons.* 146. *num.* 2. *Barry d. t.* 2. *num.* 5. Eadem vis particulæ
8 *AD*. In dubio sane modale esse potius Legatum, quam Conditionale communiter volunt *DD. Menoch. lib.* 2. *A. Q. cas.* 494. *num.* 12.

12. & *lib.* 4. *præs.* 175. *num.* 15. & *conss.* 262.
9 *num.* 26. *Peregr. art.* 11. *num.* 114. Differunt vero, ut etiam ex textu probatur, potissimum a Conditionalibus Legatis, in his, quod modalia legata statim debeantur, præstita cautione de modo implendo, *Auctor in l.* 17. *ff. de cond. & dem. n.* 10. quamvis si modus ex intervallo additus legato liberti, non opus esse præstatione cautionis velint *DD. ex l. Imperatores* 52. *ff. de manumissis testam.* quod etiam ad legata pia extendi testatur (licet subdubitans) *Tiraq. priv. piæ causæ* 49. Conditionalia vero non, nisi impleta conditione, *per l.* 80. *ff. de cond. & demonstr. l.* 17. §. *fin. l.* 40. §. *fin. ff. d. t. Peregrinus d. art.* 11. *num.* 115. *Barry d. l.* 17. *t.* 3. *num.* 1. Deinde Modale Legatum quia purum est, transmittitur, *Menoch. conss.* 131. *num.* 13. *Barry d. num.* 1. *Auctor in l.* 17. *ff. de cond. & dem. num.* 11. Conditionale Legatum non. Alias differentias proponit, *Menoch. d. præs.* 175. & *Barry d. t.* 3. Præcipue vero facit ad *hanc legem* illud,
10 quod legatum modale, deficiens casu, omnino debeatur, *Menoch. d. conss.* 146. *num.* 12. quod autem hic dicitur, modum sæpe pro Conditione observari, id de eo effectu intelligendum, quod coarctet Legatum, ut *Barry d. t.* 3. *in fine*, vel ut *Peregrinus de Fideicomm. art.* 16. *num.* 160. quod faciat Conditionem, non quidem suspensivam, sed resolutivam.

L. Ex his verbis. ult.

SUMMARIA.

Tertius petitionem fideicommissi pecuniariæ ex modo olim non habebat. 1.
Secus jure Codicis. 2.
Quid si in conditione? 3.
Ratio differentiæ. 4.
An hoc discrimen sit sublatum? 5.
An derogetur l. 8. ff. si quis omiss. caus.? 6.
Legatum modale tacita conditione ademtum videtur, si modus non impleatur. 7.
Quænam inde competat actio? 8.

1 Olim ex modo Tertius non habebat petitionem Fideicommissi pecuniarii, v. g. *Fundum tibi lego, ut des Titio centum*; Hic Titius, ex hoc Legato nullam actionem habet, quia nec Legatarius nec Fideicommissarius est, nisi esset Fideicommissum libertatis, v. g. *lego tibi centum, ut servum manumit-*
2 *tas*; sed per *h. leg.* etiam in pecuniariis tertio, ut Titio, competit petitio Fideicom-
3 missi; sed aliud in Conditione, v. gr. *lego tibi fundum, si Titio solvas decem*, huic Titio nulla competebat petitio, *l.* 8. *ff. si quis omiss. caus.* ubi Titius non est Legatarius;
4 ratio differentiæ est, quia qui legat, ut des Titio, enixius vult dari, quam si sub Conditione leget, si dederis, quia hoc casu tuo
5 id permittit arbitrio. Sed quæritur: *An hoc discrimen etiam sit sublatum?* Quod communiter negatur, sed dicunt ex hoc legato: *lego tibi fundum, si Petro solveris* 100. Petro nullam actionem dari, & ideo verba, quæ de conditione hic habentur, de modo conditionaliter expressa *ad huncce Tit. Cujac.* intelligit, nam potest ex voluntate præsumta Testatoris modus per conditionem exprimi, vel possunt illa verba: *sive ad Conditionem*, ita intelligi, quod Legatum sub conditione casuali relictum v. g. Des Titio 100. si navis ex Asia venerit, impleta conditione etiam Titio dari actionem, *Cujac. lib.* 14. *obs.* 25. & ex eo *Hill. in Donell. lib.* 8. *c.* 17. *lit. Q.*
6 Et sane hæc sententia Textui valde accommodata, & sic non derogatur *d. l.* 8. quæ de alio casu loquitur, ut est manifestum; Quid vero si ita leget? *Lego tibi Equum, ut non petas decem, quæ Titius debet*, hic Debitor usque ad quantitatem pretii Equi habet Exceptionem contra Te, si contra eum agas.
7 Ratio in *l.* 9. *C. de fideicomm.* Collige: Legatum modale tacita conditione videri ademtum, si modus non impleatur, *Carpz. p.* 3.
8 *const.* 19. *def.* 26. Et ideo ex modali legato tertio competit actio vel Exceptio, & ex Conditionali etiam, conditione impleta.

TITULUS XLVI.

De Conditionibus insertis, tam legatis, quam fideicommissis & libertatibus.

L. Cum Testatorem. 1.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Conditio, si sine liberis decesserit, *deficit*; *si vel unicum relinquat ex conjectura voluntatis.* 2.
In conditione si sine liberis, *quinam liberi intelligantur.* 3.
Fœmina nunquam exclusa videtur; nisi hoc evidenter testator voluerit. 4.
Secus in feudis. 5.
Verba, si sine liberis, *verificantur etiam per nepotes.* 6.

Quid si sub conditione fiat fideicommissum, si sine liberis decesserit, & liberi quidem supervixerint heredi, sed non fuerint heredes ejus? 7.

1 INstituit quis inter alios Cajum, & hunc rogavit, ut, si sine liberis decesserit, suam portionem restitueret Tralliano. Cajus non reliquit liberos primi gradus, sed tantum nepotem ex filia, Quæritur: *An fideicommisso locus?* Videtur quod sic, quia unico tantum, & quidem nepote superstite decessit, & quidem ex filia; sed Neg. quia liberorum appellatione Nepotes continentur, *l.* 220. *de V. S.* & non decedit sine liberis, qui
2 vel unicum relinquit, *l.* 148. *de V. S.* Collige I. Conditionem, *si sine liberis decesserit*, deficere, si vel unicum relinquat ex conjectura voluntatis, *Mantica lib.* 11. *t.* 6. *n.* 8. & quos allegat *Fusarius qu.* 401. *n.* 1. *& Peregr. art.* 28. *n.* 37. *Barry lib.* 17. *t.* 11. *n.* 1. Et *Tiraq. in l. si unquam in verbis susceperit liberos*
3 *n.* 241. *& seqq. C. de revoc. donat.* II. In Conditione, *si sine liberis*, intelligi etiam filiam, & Nepotes ex filia, & nepotem ex filio, *Thesaurus dec.* 188. *Carpz. p.* 3. *const.* 8. *def.* 10.
4 *Menoch. cons.* 724. *n.* 30. quia fœmina nunquam videbitur exclusa, nisi hoc evidenter voluerit Testator, per verba legis in fin. *nisi alia &c. Fusar. q.* 311. *in fine, Carpz. d. def.* 10.
5 Et hæc lex procedit in materia indifferente, non vero feudali, *Cephalus cons.* 559. *n.* 30.
6 *l.* 4. Imo si verba ita concipiantur; *si sine filiis decesserit*, quod etiam Nepotibus hoc verificetur, tradunt receptum esse, *Peregr. d. art.* 28. *n.* 32. *Simon de Pratis lib.* 3. *interpret.* 3. *dubit.* 3. *f.* 2. *c.* 16. *& Barry d. lib.* 17.
7 *t.* 12. *n.* 18. Quid si sub conditione fiat fideicommissum, si sine liberis decesserit & liberi quidem supervixerint heredi, sed non fuerint heredes ejus? *Auctor in l.* 114. *ff. de legat.* 1. *num.* 7.

L. Cum patremfamilias. 2.

S U M M A R I A.

Casus legis. 1.
Argumentum a contrario sensu non procedit, quando resultat pravus intellectus, & aliquis ad malefaciendum invitatur. 2.

1 Pater instituit filiam, & eam rogavit, ut fundum Sempronio daret post annum, & eo nomine ipsi caveret, si a viro non diverterit. Filia divertit a Marito, & Sempronius contra eam agit, ut caveat. Filia excipit, se non teneri cavere, cum illo demum casu jussa sit cavere, si non diverterit, sed se divertisse. Deinde Conditionem Divortii esse
2 sperandam, *l.* 5. *C. de instit. & substit.* Sed Resp. Imperat. Ipsam cavere debere, nam argumentum a Contrario sensu non procedit, quando resultat pravus intellectus, & aliquis ad malefaciendum invitatur, *d. l.* 5. *l.* 6. *pr. ff. si quis omiss. caus. testamenti*; *Everhardus in loco a contrario sensu n.* 6. *& seqq.* deinde, licet nihil de Cavendo dixisset Pater, omnino tamen Filia ipsa Jurisdictione Prætoris compelli posset. Et Edicto Prætorio ad hoc obligatur, ut Caveat, *t. t. ff. ut legat. nomine cav.* Ad posteriorem rationem dubitandi. Resp. quod non opus sit remittere conditionem divortii, cum nulla sit, *h. leg.*

L. Si ea conditio. 3.

S U M M A R I A.

Conditioni legato adjecta non parens, ad petitionem legati non admittitur. 1.
Conditio mixta nunquam pro impleta habetur, quando deficit factum illius, qui debet implere. 2.

1 Quando quis non paret Conditioni, quæ Legato adscribitur, ita ut per eum steterit, non admittitur ad petitionem Legati, v. g. si moratus fuerit cum liberis meis vel cum fo-
2 caria mea &c. *hic & l.* 18. *ff. h. t.* Collige: Conditionem mixtam nunquam haberi pro impleta, quando deficit factum illius, qui debet implere, *Mantica lib.* 11. *tit.* 16. *n.* 20. *Grassus §. legatum q.* 46. *n.* 13. *Peregr. art.* 16. *num.* 138.

L. Legatum. 4. & L. Cum quidam. ult.

S U M M A R I A.

Facti species. 1.
Quando conditio mixta pendens ex facto duorum, & ita simul ex divinæ providentia, quæ maxime in rebus connubialibus cernitur & palpatur, impedita fuerit casu fortuito, pro impleta non habetur. 2.
Limitatur. 3.
Casus tertiæ limitationis. 4.
In legatis piis, si conditio mixta non potest impleri ex eventu fortunæ pro impleta habetur. 5.

In

In ultimis voluntatibus qui semel rem recipere recusavit, amplius eandem petere non potest, & sic oblationem facere, ut dominium transferatur in legatarium. 6.

1 Liciniæ legata erant centum, si filio Testatoris nuberet, sed antequam nuptiæ contrahi possent, Filius moritur, Quæritur: *An Licinia possit petere centum, & sic conditio habenda sit pro impleta?* Neg. quia non est impedita facto heredis, sed casu. Ergo conditio non habetur pro impleta, Vid. *l.* 1.
2 *supr. de inst. & substit.* Et ex *hac l.* 4. Collige: Quando conditio mixta pendens ex facto duorum, & ita simul ex divina Providentia, quæ maxime in rebus Connubialibus cernitur & palpatur, impedita fuerit casu fortuito, tunc non habetur pro impleta, quia Testator, dum a duorum voluntate conditionem, & ita legatum suspendit, noluisse videtur, ut aliter legatum competeret, *Mantica lib.* 11. *tit.* 16. *n.* 29. *& seqq. Menoch. lib.* 4. *præs.* 183. *n.* 40. *Grassus* §. *institutio qu.* 26. *n.* 7. *&* §. *legatum qu.* 46. *n.* 19. *Barry lib.* 17. *tit.* 6.
3 *n.* 16. quod Limitatur: 1. favore alimentorum: 2. quando Conditio talis mixta pro parte impleta fuit, pro parte non: 3. quando libertas sub conditione mixta est relicta,
4 *Menoch. & Mantica dictis locis.* Et de tertia limitatione loquitur *l. ultima h. t.* Nam, quando servus manumitti jussus, si decem solvat, vel aliam speciem, vel servum Vicarium præstet, & servus illa præstare sit paratus, sed vi latronum ea eripiantur vel facto heredis aut personæ ejus, in qua Conditio implenda impediatur, liber tamen fiet, quamvis adepta libertate adhuc illa decem solvere, vel rem aut servum vicarium aut ejus æstimationem præstare teneatur, modo ipse heres accipere non recusaverit; nam tunc
5 præstare non tenetur. Collige: I. in legatis Piis, si Conditio mixta non possit impleri ex eventu fortunæ, seu ut nos Christiani loquimur; Providentiæ divinæ, quæ tam curat minima, quam maxima, quod tunc conditio habeatur pro impleta, *Menoch. d. præs.* 183. *n.* 44.: II. In ultimis voluntatibus, qui semel recipere rem recusavit, amplius eandem petere non posse, & sic Oblationem facere, ut dominium transferatur in legatarium, *P. Barb. in L. si mora* 10. *n.* 75. *& duobus seqq. ff. sol. matrim.*

S
Casus legi
Res filia
tur sibi
fructum
acquirit
Secus in f
Conditio i
trahitur
Limitatur.
Filia se e
Sed si de
de temp
in temp

1 Filiæfam
2 si nupserit
tre & cum
rit illa c
sibi, quoa
person. Se
beret plen
Condition
existat co
numisso S
quiritur, *l.*
3 *obl.* quia
hujus vo
videtur,
4 *seqq.* Coll
luntatibus
tractibus;
ry lib. 17.
5 *p.* 1. §. 22
tio appos
expresse
existente
Barry d.
cess. progr
6 in Legat
si constet
filia vero
hoc esse
7 55. *n.* 1
sed de te
cipata, t
id proba
num. 14.

Conditio

pta ab omnibus impleatur? 1.
Pœna non implentium. 2.
Deciditur quæstio per distinctionem. 3.

1 Quando Conditio aliqua pluribus conjunctis Legatariis præscribitur, omnes debent
2 implere, & qui non implent, illorum portio
3 implentibus accrescit; sed distinguendum est: utrum sit conditio individua? & hæc quidem duplex, alia reiterabilis, ut si adscenderint Romam; alia vero non, nisi semel? & una vice impleri potest, ut si Domum vel Monumentum fecerint, & tunc omnino omnes implere debent, alias nemo admittitur ad Legatum, *l.* 11. §. *pen. de legat.* 3. *l. pr. ff. de cond. & demonstr.* licet unus implendo totum ceteris prodesse videatur. Vid. *Galganettus de condit. p.* 2. *c.* 1. *qu.* 22. quem citat *Fr. Barry lib.* 7. *t.* 7. *n.* 2. Sed si conditio sit divisibilis, sufficit, si unus partem suam impleat, & tunc ad partem legati admittitur, & deficientis pars accrescit cum sua Conditione & onere, v. g. Lego illis duobus fundum, si centum dederint, *l.* 54. §. 1. & *l.* 56. *ff. de cond. & dem. Petr. Greg. lib.* 42. *tit.* 33. *n.* 44. *Gomez d. c.* 12. *n.* 33. *Barry lib.* 17. *tit.* 7. *n.* 2.

TITULUS XLVII.

De usuris & fructibus legatorum, seu fideicommissorum.

L. Legatorum. 1. & In legatis. ult.

SUMMARIA.

Heres moram in legatis præstandis faciens, a quo tempore usuras & fructus rei legatæ præstet? 1.
Quid si constet heredem etiam ante litem contestatam fuisse interpellatum? 2.
Distinctio Doctorum rejicitur. 3.

1 HEres in præstandis Legatis moram fecit. Quæritur: *a quo tempore usuras & fructus rei legatæ præstare teneatur?* Resp. A tempore litis contestatæ, quia heres præstare Legatum non tenetur, priusquam Legatarius agnoverit & petierit legatum: Interim ergo omnes fructus pertinebunt ad heredem ceu bonæ fidei possessorem, *l.* 18. *pr.* & §. 2. *ff. ad*
2 *Trebell.* Si autem constet etiam ante litem contestatam fuisse heredem interpellatum, *l. mora* 32. *ff. de usuris*, a tempore moræ usuras & fructus solvere tenebitur, *l.* 84. & 87. §. 1. *de legat.* 2. *l.* 89. §. 1. *ad leg. Falcid.* nam licet actio ad Testamenta per se sit stricti juris, quoties tamen æquitas postulat, naturam b. f. judiciorum sequitur, ut communis est sententia, quam proponit, *Franc. Caldas in tr. de emt. cap.* 23. *n.* 46. licet ipse ab ea recedat. Et ita leges in speciem contrarias conciliant post *Acc. Donell. lib.* 8. *cap.* 36. *Ben. Carpz. part.* 2. *const.* 30. *defin.* 20. *Ant. Fabr. lib.* 7. *conject. cap.* 3. & *lib.* 6. *C. t.* 24. *def.* 1. *Cujac. ad*
3 *l.* 2. & 8. *de usur. Barry l.* 9. *t.* 27. *n.* 4. Quamvis autem *Doctores* distinguant inter rem propriam Testatoris in specie legatam, & inter rem alienam, vel genus; ut illius fructus a die mortis debeantur, harum rerum a die moræ, *Peregr. de fideicom. art.* 49. *n.* 78. & *seq. Mantica l.* 7. *t.* 10. *num.* 34. *Grassus* §. *legatum qu.* 70. *Gomez. d. c.* 12. *n.* 22. quos citat *Barry d. l.* sed horum sententia confutatur per *l. fin.* ubi agitur de Cautione Reali, sed res Testatoris propria tantum actione reali petitur, Ergo rei propriæ Testatoris fructus a mora tantum debetur.

L. Adversus eos. 2.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Heredes in exacta solutione Legati de integra sibi Falcidia dubitantes satisdare coguntur. 2.
Ad quid? 3.
Quid si legatarii cavere non possint? 4.

1 Heres cum interpellaretur de legatis præstandis, excipit, se dubitare, an habiturus
2 sit integram Falcidiam, si legata integra solveret. Et tum inventum est remedium, ut legatarii satisdare cogantur, si apparuerit,
3 eos legatorum nomine plus accepisse, quam ex Leg. Falcid. licuerit, quod tunc super-
4 fluum velint restituere; Sed *quid si legatarii cavere non possint?* Resp. hic utrique parti præfiniendum esse terminum, in quo in Hereditatis quantitatem inquiratur, & ita Controversia decidatur. Tunc autem, si heres succumbat & detractis illis legatis suam Falcidiam habeat, a tempore litis contestatæ, solvit fructus vel usuras, ut in *l.* 1.

L. Si homines. 3.

SUMMARIA.

An & quatenus species legata pereat legata-
rio

si ante restitutionem solverit, an restitutione facta repetitio fieri possit Quaeritur? Videtur quod non, quia tunc suum negotium gessit. Sed affirm. *l.* 1. quia in effectu hoc negotium ad Fideicommissarium pertinet & ejus
5 negotium gessit. Ad Legatorum autem solutionem solum fideicommissarium obligari volunt, *DD. in l.* 1. *h. t.* quos sequitur *Bacch. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 14. *th.* 9. *in fine*, licet Dissent. *Donell. l.* 7. *cap.* 28. *& ibi Hillig. & Don. ad l.* 2. *h. t.* Conf. *Peregr. art.* 4. *n.* 17. *P. Gregorius lib.* 42. *cap.* 31. *n.* 3. *Barrius de success. lib.* 8. *cap.* 16. *per totum*; *ad l.* 2. *h. tit.* Resp. *We-*
6 *sembec. in* 1. *ff. h. t. & Bacch. d. l.* quod ibi non fuerit quaesitum de quarta, quod heres plus quarta acceperit, sed nescio annon simplicior sit sententia *Donelli*, quia onera & legata in *l.* 2. conjunguntur. Ergo eadem ratio, & non simpliciter de portione, sed de
7 portione Competente, i. e. quarta dicitur. Sed quicquid sit de hac quaestione relictis fideicommissis puris, quorum hodie usus rarissi-
8 mus, imo pene nullus in foro, de quibus
9 agit prolixe *Barry d. l.* In conditionalibus aut in diem certum vel incertum, hoc communiter receptum, ut heres ante diem vel conditionem a legatariis conventus integra legata praestare teneatur, & postea impleta conditione, si nihil praeter quartam habeat, legata omnia imputet fideicommissario, quia heres in Trebellianica est potior legatariis & fideicommissariis, *l. Titia* 68. *ad leg. Falc. Craretta cons.* 16. *n.* 1. *lib.* 1. *vid. Peregr. d. tr. art.* 4. *n.* 240.

L. Si per Fideicommissum. 8.

SUMMARIA.

Heres ab intestato ignorans errore juris & facti totam hereditatem in fideicommissarium, qui hoc loco respublica est, non deducta quarta transfert. 1.
An possit quartam repetere? 2.
Objectiones diluuntur. 3.
An quartam cum fructibus repetere possit? 4.

1 Qui ab intestato heres erat, ignorans errore facti non juris. Vid. *l.* 9. *tit. seq.* in fideicommissarium, qui hoc loco Respublica est, totam transfert hereditatem non dedu-
2 cta quarta. Quaeritur: I. *An possit quartam repetere?* Quod Aff. Videtur: 1. Obstare, quod ab intestato heres sit, sed huic respondetur ex §. 10. *Inst. h. t.*: 2. Quod reipublicae sit relictum hoc fideicommissum, sed non impedit, Favor Fideicommissarii deductionem quartae, *argum. l.* 6. §. 3. *ff. h. t.*: 3. Quod sol-
3 verit non deducta quarta, sed huic Respon-
4 detur quod errore facti fecerit: II. Quaeritur: *An quartam cum fructibus repetere possit?* Videtur quod non, quia heres restituere dodrantem sine fructibus ante moram, *l.* 18. *pr. ff. h. t.* Ergo idem in casu converso. Sed Affirm. Nam alia ratio heredis, qui est Dominus hereditatis, alia ratio Fideicommissarii, qui non nisi post restitutionem Dodrantis sit Dominus, ergo tantum fructuum Dodrantis, *argum. l.* 25. *pr. ff. de usur.*

L. Non justam. 4.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Duae inde deductae quaestiones. 2.
Relicta per fideicommissum vel legatum ab instituto, substituto repetita videntur? 3.
Limitatur. 4.
Sententia eorum, qui statuunt, legata ab instituto relicta nominatim, a substituto non videri repetita, non adeo firma videtur. 5.
Si institutus gravatus jubeatur adire & restituere, & moriatur, antequam adeat, utique illius substitutus debet adire ejus jure & quartam non retinere. 6.

1 Aviae erant duo Nepotes, unus ex his Aviam ex una, & illius Aviae nepotem fratrem suum ex altera parte heredes instituit, & hunc Aviae substituit, Aviam autem rogavit, ut aditam hereditatem restituat Quintianae. Avia ut fraudaret fideicommissum, Quintianam hereditatem Nepotis repudiat, sed coacta, id est, a Praetore jussa est adire, antequam autem adeat, decedit, & sic ad substitutum Nepotem hereditas devolvi-
2 tur, Quaeritur: 1. *An Quintiana ab hoc Nepote petere possit Fideicommissum? An totum non deducta Trebellianica?* In prima Resp. quod sic quia fideicommissum relictum a primo instituto, ut hic ab Avia, videtur etiam relictum a Substituto, *l.* 74. *de legat.* 1. & alias, etiamsi nulla fuisset substitutio, portio Aviae accresceret Nepoti cum suo onere, *l. un.* §. 10. *infr. de caduc. tollend.* Secunda quaestio videtur Neganda: nam, licet is, qui adire cogitur, non possit detrahere quartam, §. 7. *Inst. h. t.* hic tamen non de Avia, sed Nepote sermo est; sed affirmat

Impe-

diem gravatus, tenetur satisdationem præstare. 12.
Quid si Titius institutus in superiori casu unicum filium reliquerit vel nepotem? 13.
Pluralis locutio interdum in uno verificatur. 14.
Restrictio eorum, quæ de fructibus habentur in principio hujus legis. 15.

1 *Pr*. Cum Pater vel Mater Filium vel Filiam heredem instituit, & eos rogat, ut, si sine liberis decesserint, Fratri vel aliis restituant hereditatem, Quæritur: *An fructus præcipuos habere debeat?* Videtur quod non, sed quod fructus in quartam imputandi, *l. 91. ff. ad leg. Falcid. l. 8. §. 11. ff. de in. fact. testam.* Sed noviter hic constituit Imperator, ut in hac specie fructus præcipuos habere Filius heres debeat, licet pater contrarium voluerit, ut ita *d.* §. 11. in quo Regula generalis habetur, per *h. leg.* specialem de-
2 rogetur. Collige ergo notabiliter: I. Testatorem Trebellianicam liberis suis prohibere non posse, & poterit filius detrahere Tre-
3 bellianicam, licet per aditionem videatur approbare testamentum paternum, *Pereg. cons. 67. n. 6. lib. 1. Fusarius qu. 296. n. 37. Klock. vol. 2. cons. 33. num. 61. Vinc. de Franch. dec.*
4 11. *Jo. a Sande l. 4. tit. 9. def. 5.*: II. Liberos primi gradus institutos detrahere duplicem quartam, primam legitimam, quæ tamen quarta non est hodie, sed triens, & deinde existente conditione Trebellianicam, *Gail. l. 20. obs. 33. num. 4. Carpz. p. 3. c. 1. def. 21. Heig. p. 1. q. 32. num. 10. & seqq.* quæ sententia in Jure Can. in *c. Raynutius X. de testa-*
5 *mentis* approbata. Sed eo casu, quo filius duas quartas detrahit, filium debere fructus in Trebellianicam imputare tradat *Riminaldus cons. 23. num. 335.* & hoc casu patrem posse jubere filium, ut fructus in Trebellianicam imputet, *Menoch. cons. 272. num. 30.*
6 De filiis legitimatis etiam nolunt hanc legem intelligere, *Cephal. cons. 278. num. 17. &*
7 *Men. d. l. num. 34.*: Collige III. Ex verbis fructus medio tempore perceptos non diminuere Trebellianicam, si filius sit Fideicommisso gravatus, sed filium eos suo jure per-
8 cipere, *Gail. d. l. n. 5.* & hoc multo magis locum habebit, etiamsi non aliis filiis, sed extraneis restituere sunt rogati, nam si non compellantur imputare sanguine junctis, multo minus extraneis, *Castr. hic, Vivius decis. 402.* Et pro hac opinione adducuntur 21. Doctores a *Thesauro lib. 1. quæst. 56. n. 7. &*
9 *seq.* Et multo minus imputabunt in legitimam, *Vinc. de Franch. dec. 522.* nam legitima favorabilior est Trebellianica, & Legitima debetur ex substantia, non ex fructibus bonorum, *Card. Mantica de conject. ult. vol. lib. 7. tit. 10. n. 18. Menoch. consil. 476. Fusarius d. quæst. 296. n. 74.*
10 §. 1. Sed *poteritne in hac specie Fideicommissarius exigere Cautionem ab instituto filio gravato?* Videtur quod sic. Hoc Neg. nisi Testator id jusserit, vel Filius rogatus secundas nuptias contraxerit. Ideoque nota casum, ubi Confidentia Juris, quam quis habet de aliquo, cessat, si ad secundas nuptias
11 illa persona se contulerit; & notentur hi duo casus, in quibus patet filio etiam cautionem tenetur præstare ex manifesta vel præsumta voluntate Testatoris, hæc autem præsumitur ex contractis secundis nuptiis.
12 Et a contrario sensu colligitur omnem heredem fideicommisso conditionali, aut in diem gravatum, teneri satisdationem præstare, cujuscunque sit dignitatis aut quarumcunque facultatum, exceptis filiis primi gradus, *Heringius de fidejus. c. 10. n. 313.*
13 §. 2. *Quid si autem Titius institutus, in superiori Casu, unicum reliquerit filium vel nepotem?* Resp. hoc casu Fideicommisso non esse locum, deficiente quippe conditione. Vid. *Explicat. l. 1. supr. de condit. insert.*
14 Quamvis enim alias pluralis locutio plurium concursum desideret, in hac tamen materia pluralis locutio etiam in uno verificatur, per *l. non sine liberis ff. de V. S. alleg. M. Anton. Peregr. de fideicom. art. 28. num. 37.*
15 §. *ult.* Hic tantum monet, quod ea, quæ habentur in *principio legis*, de fructibus in quartam non computandis, non sint extendenda ultra illum Casum, v. g. non habent locum in Nepote gravato, & multo minus in Extraneo gravato, *Peregr. art. 49. num. 62. Gail. d. obs. 133. n. 6.* quod limitant, nisi nepos per mortem patris primum gradum jam obtinet, *Menoch. lib. 2. A. Q. 256. num. 32.* licet dissentiat *Barry lib. 15. cap. 5. num. 6.* Cujus sententiam, si tenere quis velit, sequetur, aliam in hoc casu filiorum primi gradus, aliam Nepotum conditionem, licet primum gradum obtineant, quod hic speciale esset, post moram tamen in restituenda hereditate commissam, fructus & filium restituere debere ex communi sententia tradit, *Covar. in c. Raynut. §. 11. n. 9. X. de*

11 2. Demum notandum Monasterium sub his duabus tantum clausulis intelligi, si sine liberis decesserit, vel, si sine nuptiis, *Peregr. d. l. n. 66. Barry d. tit. 12. num. 37.*

Auth. Contra.

SUMMARIA.

Intellectus legis. 1.

Nova Justiniani constitutio in Nov. 108. cap. 1. n. 2.

Rogato hodie restituere id, quod ex hereditate superfuit, dodrantem deminuere licet, & integrum quadrantem fideicommissario servare & ejus nomine satisdare. 3.

Limitatur. 4.

Heres fiduciarius si plus quadrante consumserit, de suis bonis sarcire tenetur. 5.

Quid si nequeat, quanam ad persecutionem ejus quartæ fideicommissario detur actio? 6.

Deminutio hujus quartæ quando permittatur? 7.

Quando heres restituere rogatur, quicquid tempore mortis de hereditate supererit, tunc tacite facta est heredi alienandi potestas. 8.

Jure Novo usque ad quadrantem libera est administratio & alienatio etiam cum abusu, modo dolus aut animus antevertendi non appareat. 9.

An si testator expresse heredi facultatem alienandi dederit, relinquendus sit quadrans? 10.

Quandoque etiam ipse quadrans in præjudicium fideicommissarii alienari potest. 11.

An heres gravatus per ultimam voluntatem aliquid alienare possit? 12.

1 Cum heres rogatur, si sine liberis decesserit, restituere, quicquid ex hereditate superfuerit, hoc Fideicommissum videtur conditionale, si scil. aliquid superfuerit, *l. 6. de legat.* 1. ergo si nihil supersit, nihil restituendum; cum deminutio istis verbis permittatur, *l. 58. §. pen. h. t.* Sed bona fide, citra animum intervertendi Fideicommissum,
2 *l. 54. ff. h. t.* Justinianus autem in *Nov.* 108. *cap.* 1. noviter constituit, ut si quis rogatus
3 sit restituere id, quod ex hereditate superfuerit, illi licet dodrantem deminuere & consumere, quadrantem autem integrum Fideicommissario servare teneatur, & ejus nomine satisdare, datione fidejussorum, *l. 54. ff. h. t.* pro possibilitate tamen heredis, *l. 5. ff. ut legat. nom. cav. Dn. Richter ad h. auth. num.*
4 16. nisi Testator expresse id prohibuerit,
5 alias heres fiduciarius, si plus quadrante consumserit, de suis bonis sarcire tenetur, si
6 nequeat, ad ejus quartæ persecutionem datur Fideicommissario Actio Realis & Hypothecaria, contra tertium possessorem. Per-
7 mittitur tamen etiam Deminutio hujus quartæ, 1. Ex causa Dotis: 2. Donationis propter nuptias: 3. Aliarum necessariarum Expensarum; & in his quidem tribus Causis, si aliunde sumtus eo pendi nequeant: 4. Redemtionis Captivorum, si tamen plus, quam quadrans, mortuo herede superest, id esse restituendum, deducta tamen Trebellianica.
8 Collige: I. Quando heres rogatur restituere, quicquid tempore Mortis de hereditate supererit, tunc tacite facta est heredi potestas alienandi, *hic & l. Titius 54. ff. h. t. Peregr. art. 40. n. 43. Menoch. lib. 4. præs. 188. Fachinæus lib. 5. c. 53. Barry lib. 8. tit. 3. num. 37. Carpz. p. 3. c. 8. disp. 37.* quamvis & hic dolum & animum intervertendi fideicommissum exclusum putem, per ea, quæ habet *Menoch. d. præs. 188. num. 15. Grassus §. fideicommissum*
9 *quæst. 54.* II. Jure Novo usque ad quadrantem, liberam esse administrationem & alienationem etiam cum abusu, modo dolus aut animus intervertendi non appareat, *Auct. in l. 3. ff. h. t. num. 1. seqq.* Et hoc *Doctores*, quos citat *Fusar. quæst. 545. num. 1.* ex hoc textu manifeste satis colligunt, & quos allegat
10 *Barry d. num. 73.* Quæritur tamen, si expresse dederit Testator heredi facultatem alienandi, an & eo casu relinquendus quadrans. Nonnulli affirmant, ut *Beroius cons. 86. n. 26. & cons. 101. num. 9. l. 2. Parisius cons. 25. num. 25. l. 2.* Alii negant, ut *Menoch. l. 4. præs. 188. num. 6.* & alii, quos refert & quos sequitur *Thesaurus lib. 3. qu. 25. num. 3.* qui eo usque procedit, ut etiam dolosam & in fraudem fideicommissarii factam alienationem admittat. Sed sequor quidem hanc secundam sententiam, sed seclusa dolo ac fraude, cui omnibus modis occurrendum, *l. in fundo 8. in fine ff. de rei vindic. Menoch. d. præs. 188. n.*
11 15. Et demum ex *hac Authentica* Notentur casus; In quibus etiam ipse quadrans alienari potest, in præjudicium Fideicommissa-
12 rii, *Gail. lib. 2. obs. 137.* Sed quæritur: *An heres gravatus per ultimam voluntatem aliquid possit alienare?* Quod videtur negandum, quia Dispositionem inter vivos commisisse tantum videtur Testator. Et sane negari non potest, ea, quæ non sunt alienata inter vivos, superesse tempore mortis, *Menoch.*

tem his casibus necessaria est declaratio, quod velit agnoscere, *Fusar. d. l. n. 20.*

L. Quidam. ult.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Legatum uni legatario solvere qui cupit, totum solvere an teneatur? 2.

1 Rogatus quis hereditatem restituere Titio, sed antequam restituat, convenitur a Legatariis & Fideicommissariis specialibus. Heres dicit, se velle totam hereditatem non deducta quarta restituere, & hoc ipsi omnino licere hic asseritur; Licet enim ipso jure Legatariis obstrictus sit, in quo ratio dubitandi est, potest tamen hac Exceptione, si totam hereditatem se restituturum dicat, se tueri, ratio in §. 7. *Inst. h. tit. in fin. Barry lib. 8.*
2 *tit. 17. in princ. Peregrinus art. 4. n. 2.* Si tamen coeperit legatum uni Legatario solvere, id totum solvere forte tenetur, *arg. l. 50. §. fin. ff. de judic. P. Barbos. ad l. heres absens 19. pr. n. 86. & seqq. ff. de judic.*

TITULUS L.

Ad Legem Falcidiam.

L. Scire. 1.

SUMMARIA.

Legata ad dodrantem usque possunt relinqui. 1.
Heres ultra dodrantem gravatus quartam detrahit, quae dicitur Falcidia. 2.
Falcidia penes heredem libera manere debet. 3.
Heres, sibi detrahere Falcidiam licere sciens, & nihilominus totam hereditatem legatariis distribuens, Falcidiam repetere non potest. 4.
An id, quod ultra dodrantem legatariis solutum, pro debito, an pro indebito sit habendum? 5.
Si maritus integra legata uxori praestat, non est donatio. 6.
Heres integra Legata solvens, vel possessionem eorum legatario seu fideicommissario permittens, Falcidiam remisisse videtur. 7.

1 Legata relinqui possunt usque ad dodran-
2 tem, *Auct. in l. 1. ff. h. t. n. 1.* Quartam autem detrahere potest, si ultra dodrantem sit gravatus, & haec vocatur Quarta Falcidia,
3 quae libera penes heredem debet manere, idque tum favore Testatoris, ne testamentum destituatur, tum favore heredis constituenti, *Mantic. lib. 9. tit. 14. n. 3. Carpz. p. 3. constit. 13. def. 12. Rittershus. ad Novell. p. 6.*
4 *c. 5. n. 5.* Quando heres sciens sibi detrahere licere Falcidiam, nihilominus tamen totam hereditatem Legatariis distribuit, repetere non potest, *l. cujus per errorem 53. de R. J.*
5 Sed Quaeritur: *An id, quod ultra dodrantem Legatariis solutum est, habendum sit pro debito, an vero pro indebito?* Videtur posterius, quia Donatio dicitur, & Falcidia ipso jure minuit legata, *l. 73. §. fin. ff. h. t.* Sed affirm. prius, quia Falcidia minuit legata; si heres velit, & debentur solida legata jure
6 naturali. Hinc, si Maritus Uxori praestaret integra legata, non esset Donatio, *l. 5. §. pen.*
7 *ff. de donat. inter vir. & uxor.* Collige: Heredem, si solvat integra Legata, vel etiamsi permittat, uti Legatarius vel Fideicommissarius res Legatas possideat, remisisse videri Falcidiam, *Peregr. art. 3. num. 124. & art. 47. n. 38. Menoch. remed. 4. adipisc. poss. n. 639. & seqq. Fr. Barry lib. 15. tit. 9. n. 1.*

L. Falcidiae. 2.

SUMMARIA.

An heres ab uno legato suam quartam deducere possit? 1.
Si plures sunt legatarii, quorum quibusdam testator vult remittere Falcidiam, reliquos illud non onerat & singuli pro rata tenentur. 2.
In ineunda ratione legis Falcidiae omnia legata aestimata sunt ne excedant legitimam. 3.

1 Quaeritur: *An heres ab uno legato suam quartam vel Falcidiam deducere possit?* Quod
2 Neg. Nam debet retinere quartam adversus omnes, quibus quid relictum est, alias enim uni detraheretur, ut augerentur ceterorum Legata, ideoque singulorum Legata minuen-
3 da. Hinc inferunt *DD.* quod heres in una re Falcidiam habere non possit, quod sine distinctione intelligendum esse vult *Hier. de Caval. qu. 217.* Collige ergo: Si plures sunt legatarii, & Testator quibusdam vellet remittere Falcidiam, hoc alios non onerare, si quidem singuli pro rata tenentur, *Cujac. ad hanc leg.* & in ineunda ratione legis Falcidiae omnia Legata aestimanda esse, ne excedant legitimam, *Barry lib. 15. tit. 3. n. 6. in princ.*

L. Etiam.

Testator dederit facultatem, propria auctoritate occupandi rem mortis causa donatam: 2. Idem, si donatio facta de talibus bonis sitis in illo loco, exclusis aliis, quia illa verba non sufficiunt ad excludendam Falcidiam, vel ut inferant prohibitionem detractionis, *Thes. dict.*
3 *loc. n.* 5. Et in *leg.* 93. *ff. h. t.* quæ obstare videtur, alia species facti est, *Berlich. dict. loc.*
4 *num.* 50. Et sic etiam in Donationibus mortis causa inter Conjuges locum habebit, *Wesemb. in r. ff. h. t. n.* 6. *Carpzov. d. const.* 1. *def.* 2.: 3. Donationes inter Virum & Uxorem, nam hæ ipso jure non valent, sed, si revocatæ non sint, morte donantis confirmantur, *l.* 32. *ff. de don. inter vir. & uxor.* Ergo vicem legatorum obtinent, & de his detrahenda Falcidia, *l.* 12. *h. tit. d. l.* 32. §. 1. de quibus *Modest. Pist. qu.* 48. *& qu.* 160. *Carpz. d. const.* 1. *def.* 2. *Molina lib.* 1. *de jure primog. cap.* 12.
5 *n.* 10. *& Molina disp.* 213. *n.* 8. Atque idem in donatione inter patrem & filium, *Treutl. vol.* 2. *disp.* 14. *th.* 1. *lit. F*: 4. Quæ conditionis implendæ causa ab herede præstanda sunt, v. g. Testator non plus habuit in bonis, quam quadringentos Thaleros, ille me heredem instituit, si Titio solvam 300. & octoginta, hinc adire non possum, nisi prius solvam, quia expresse hoc in testamento cavetur. Et si igitur vellem retinere Falcidiam, posset dicere, in cujus personam collata conditio, non potes adire hereditatem, nisi conditione impleta, etsi postea vellet repetere, non poterat repetere, quia sciens solverat: sed hic Respondetur, detrahere heredem posse illos octoginta, quia dodrantem excedunt, & cum Legati vicem obtineant, seu in fraudem potius Falcidiæ hæc injuncta sint, hic etiam Detractio valet per *l. pen. h. t.* Ratio in *L. non dubium* 5. *supr. de legib.* Et si solverit heres illa 380. potest 30. repetere, quia eo animo dedit, ut viam sibi pararet adeundæ hereditatis, non ut aliquid donaret, ubi autem alia causa, quam Donationis reddi po-
6 test, Donatio non præsumitur. Nec obstat, *l.* 1. §. 8. *ff. h. t.* quia ibi non agitur de tali conditione, quæ implenda est ab herede, si velit heres esse, ut *hic in l. pen.* Hinc inferunt nonnulli, non teneri heredem illa octoginta solvere, sed ante solutionem posse retinere, quia expresse hic ipsi datur potestas
7 retinendi. Et sic probatur ex *hac l. pen.* Etiam de Mortis causa capionibus detrahi posse Falcidiam, id est de omnibus iis, quæ occasione mortis alicujus proveniunt, *l.* 31. *ff. de mortis causa donat.* & ubi species titulus deficit, *l.* 8. *& d. l.* 31. *Simon de Pratis lib.* 2. *int.* 1. *dub.* 1. *sol.* 6. *Hilliger in Donell. lib.* 8. *c.* 24. *lit. D*, *Fr. Barry d. l.* 15. *t.* 2. *n.* 11.
8 Ceterum an in legato per intermediam personam uxori relicto locum habeat detractio
9 Falcidiæ? *Auctor in l.* 57. *ff. h. t. n.* 1. ubi etiam *n.* 6. quid juris in prælegato dotis declarat.

L. In imponenda. 6.

SUMMARIA.

In quantitate hereditatis ineunda & computatione Falcidiæ æs alienum & impensa funeris prius sunt deducenda. 1. 2.

An etiam deducendum sit id, quod defunctus heredi debuit? 3.

Testator prohibere potest, ne hoc, quod heredi debuit, ipsi detrahatur. 4.

Prohibere illud non videtur, si eum gravat, ut bona sua propria restituat. 5.

Legata non debentur, nisi deducto omni ære alieno & legitima liberorum. 6.

Quænam Legata in Falcidiam veniant? 7.

An ab iis quoque legatis, quæ ad alimenta puerorum relicta, detrahatur Falcidia? 8.

An quod ad monumentum exstruendum relictum? 9.

Heres ultra dodrantem per errorem facti solvens sibi non præjudicat. 10.

Nec in iis, quæ nondum solvit. 11.

Heres integra legata errore facti solvens potest repetere quartam ab iis etiam, quibus soluta sunt legata. 12.

1 *Pr.* In ineunda quantitate hereditatis, & computatione Falcidiæ æs alienum & impensa funeris prius est deducenda, *Carpz. p.* 3.
2 *const.* 1. *def.* 19. *Auctor in l.* 1. *ff. h. t. num.* 18. quia capere non videtur heres, quod instituere te-
3 netur, *l.* 71. *de V. S.* Sed *Anne deducendum est id, quod defunctus heredi debuerit?* Videtur quod non, quia hoc debitum esset confusum, *l.* 7. *C. de pact.* Sed Affirm. *Auctor in l.* 12. *ff. h. t. num.* 3. quia quantitas Patrimonii spectatur, prout tempore mortis fuit, *Auctor in l.* 30. *ff. h. t. num.* 2. sed eo tempore æs alienum nondum erat confusum. Et licet aditione confundatur Actio, remanet tamen exceptio sive retentio, verum hoc casu tenetur cum suo Debito fructus, quod ex rebus ex die legatis, vel sub conditione, medio tempore accepit, usque ad concurrentem fructuum quantitatem compensare, *l.* 15. §. 3. *h. t.*

4 *h. t.* *Barry lib.* 15. *tit.* 3. *num.* 2. Sed potest prohibere Testator, ne hoc, quod heredi
5 debuit, detrahatur. Non autem videtur prohibere, si eum gravat, ut bona propria sua restituat, per *d.* §. 3. *Rol. a Valle lib.* 2. *conf.* 65. *num.* 24. *Cravetta conf.* 16. *Ruinus conf.* 115. *num.* 13. *vol.* 2. *Menoch. conf.* 88. *num.* 33.
6 & *conf.* 183. *num.* 41. Colligitur etiam ex *hac lege*; Legata non deberi, nisi deducto omni ære alieno, & legitima liberorum, quia sunt pars bonorum, quæ non intelliguntur, nisi deducto ære alieno, *Carpz. p.* 3. *const.* 13. *def.* 18. *Auctor in l.* 1. *ff. h. t. num.* 18.
7 §. 1. Omnia Legata veniunt in L. Falcidiam, sive in dando, sive in faciendo consistant, adeo ut hæc etiam æstimanda sunt, v. g. Domum exstrui, licet ad Rempubl. pertineant, quia hic non attenditur favor lega-
8 tarii, sed heredis, *l.* 4. *supr. h. t.* Ideo ab iis Legatis, quæ ad alimenta puerorum relicta, detrahitur etiam Falcidia, *l.* 89. *pr. ff. h. t.*
9 Et quod ad Monumentum exstruendum relictum est, *l.* 1. §. *ult.* & *seqq. ff. h. t. ibique Auctor n.* 18.
10 §. 2. Si heres ultra dodrantem per erro-
11 rem facti solverit, non præjudicat sibi, nec in iis, quæ nondum solvit, Nam & Falcidiam ex iis detrahere potest, aliter, si sciens nonnulla solverit, Vid. *Auth. infra h. t.* nec in iis, quæ solvit, vid. *l.* 9. *h. t.* & *Jo. Petr.*
12 *Surdum dec.* 246. *num.* 6. & *seqq.* Colligitur ergo: Si heres solvat legata integra, errore facti, quia putat forte hereditatem omnibus oneribus suffecturam, potest repetere quartam ab illis etiam, quibus soluta sunt legata, aliud, si errore juris, de quo infra, *Peregr. d. art.* 3. *num.* 124. *Barry d. lib.* 15. *t.* 9. *num.* 2. *Molina disp.* 23. *n.* 16.

L. In testamento. 7.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Militis, non veterani, voluntas ultima enixius servatur, dum heres non potest detrahere Falcidiam. 2.
An hoc per Nov. 1. *sit mutatum?* 3.
Per posteriores generales leges in dubio legibus præcedentibus specialibus non derogatur. 4.
Mantica *notatur.* 5.
Praxis hodierna in hac quæstione. 6.

1 Miles me heredem instituit, multaque le-

gata ultra
res meas
ritur 1. A
per *leg.* 1
ibique Aut
gata solve
16.: 2. *An*
quia rata
rum suoru
milit. idec
alienum,
ff. ad Trebe
2 testamenti
voluntas u
Ctor in l.
3 trahere Fa
per *Nov.* 1.
dam volun
nem Falcic
trahere no
ris volunta
cerit, aut
quæstio au
diam detra
tur intenti
alibi consti
4 & sæpe ur
rales leges
præcedenti
Gregor. lib.
5 7. *num.* 9. I
cet dissenti
quam sente
Ant. Peregr
Et hi all
verbo *perso*
na militis
tutus tenea
ventarium
lit, H, hi
6 intelligunt
stio, recep
quenda, q
d. l. vulgo
a vulgaribu
quitas repe

Au

S U

Tres casus,
queat &
Hodie Test.
cessa, m

An Trebellianica detractionem Testator inhibere possit heredi? 3.
Falcidia & Trebellianica in jure æquiparantur, eorumque nomina promiscue sæpe usurpantur. 4.
An Falcidia tacite prohiberi possit? 5.
An ex verbis testatoris: quod legata integra præstare voluerit, prohibitio Falcidiæ colligatur? 6.
Communis & recepta opinio. 7.
Cæval. *notatur.* 8.
Exceptio ab altero casu. 10.
An heres uni legatorum, forte ob paupertatem integrum legatum cum protestatione solvens, aliis quoque integra teneatur? 11.
Non confecto inventario non tantum Falcidia amittitur, sed etiam ultra vires heres legatariis tenetur. 13.
Inventarium non conficiens de hereditariis bonis aliquid distraxisse præsumitur. 14.
Nisi ipsi legatarii non amplius fuisse in bonis fateantur. 15.
An idem in Trebellianica? 16.

1 Tres hic casus enumerantur, in quibus heres Falcidia uti nequit: I. Si Testator prohibuerit detractionem Falcidiæ, quo ipso cor-
2 rigitur, *l.* 15. *pr. ff. h. t.* cum enim hodie concessum sit prohibere, *Auctor in l.* 12. *ff. h. t. num.* 1. *& in l.* 15. *eod. num.* 1. dummodo fiat per expressam prohibitionem, cujus exempla allegavit *Auctor in d. l.* 15. *ff. h. t. cum* 3. *seqq.* non agit Testator contra legem, si modo Testator scivit quantitatem Patrimonii sui, quod semper præsumitur, nisi ipsum nescivisse probetur, v. g. Si quasdam res pro suis habuit, quæ tamen fue-
3 runt alienæ. Sed *an Trebellianicæ detractionem Testator inhibere potest heredi? Auct. in*
4 *l.* 12. *ff. h. t. num.* 2. Communiter affirm. Cum Falcidia & Trebellianica in jure passim æquiparentur, & omnia hæc promiscue sæpe usurpentur. Vid. *M. Ant. de Petra de fideicomm. qu.* 15. *num.* 151. *Peregrin. art.* 3. *num.* 85. *& Gomez. lib.* 1. *resol.* 5. *num.* 11. *Clarus §. testamentum q.* 62. *Petr. Gregor. d. cap.* 31. *num.* 14. *Menochius lib.* 4. *præs.* 198. *num.* 1. *Vasq. de success. creat.* §. 8. *num.* 5. & quos laudat *Barry lib.* 13. *num.* 1. ubi id, *num.* 2. extendit ad tacitam prohibitionem, cum *Menoch. d. l. n.* 10. & ad eam, quæ in codicillis facta,
5 *Barry d. l. num.* 2. Sed de extensione illa ad tacitam prohibitionem, dubito, cum etiam Falcidia non videatur tacite prohiberi posse, cum *Novella* expressam prohibitionem re-
6 quirat, & ex verbis; quod integra legata præstare voluerit, non colligitur certa voluntas Falcidiam prohibendi, ut cum *Menoch. lib.* 1. *præs. qu.* 45. *num.* 15. statuit *Carpz. p.* 3. *const.* 1. *disp.* 13. *& lib.* 6. *resp.* 30. *Berl.*
7 *disp.* 272. Sed Falcidiam his verbis vel similibus prohibitioni Falcidiæ æquipollentibus prohibitam censeri communiter videtur receptum, nec tutum foret ab hac recepta sententia decedere in foro, per ea, quæ habet *Menoch. d. præs.* 198. *num.* 14. *& Barry lib.* 15. *t.* 8. *num.* 9. Ubi plures habet species tacitæ prohibitionis, *Menoch. d. præs.* 198. *Mantica*
8 *lib.* 9. *t. ult.* Licet dissentiat & pro sua sententia Gomezium alleget *Cavall. q.* 28. : II.
9 Si heres sciens, aut in jure errans, quædam legata solida præstiterit, non tantum soluta non repetit, sed & cogitur etiam reliqua in solidum præstare, quasi prima solutione judicium Testatoris approbaverit in omnibus, atque ita corrigitur, *l.* 6. *supr. in fin. h. tit. &*
10 *d. l.* 15. §. 2. Nisi per errorem, & non satis indagatis viribus hereditatis, id factum. Vid. *Jo. Petr. Surdus decis.* 246. *num.* 6. *& seqq. Molina d. disp.* 213. *num.* 16. *Barry lib.* 15. *tit.* 9. *num.* 2. Ubi id restringit ad eum casum, quando pluribus personis Legata sunt relicta, non quando uni plura legata relicta, nam, si unum legatum præstitit, non videbitur renunciasse Falcidiæ sibi competenti, quod rationem habet, ne Correctoriæ Leges
11 facile extendantur. Sic, si heres cum protestatione uni ob singularem amicitiam, paupertatem, legatum integrum solverit, aliis integra legata solvere non tenetur, quia protestatio conservat jus protestantis, quin etiam putarem, si specialis ratio Conjunctionis sanguinis possit probari, cur integrum legatum solverit, cessare præsumtionem, quod eo facto totum testamentum approbaverit: III.
12 Si heres non confecerit Inventarium coram Legatariis, aut iis absentibus, coram tribus testibus conscriptum. Alias enim heres ultra vires hereditatis non obligatur legatariis, *l.* 1. §. 18. *ff. ad Trebell.* sed per *hanc Authenti-*
13 *cam* obligatur ultra vires hereditatis. Et ideo hoc bene notandum, quod non confecto Inventario, non tantum Falcidia amittatur, sed
14 etiam ultra vires Legatariis teneatur, ratio est, quia non conficiens inventarium præsumitur aliquid subtraxisse de hereditariis bonis, *Afflict. decis.* 44. *num.* 33. *Masc. concl.* 852. *num.* 9. *Petr. Greg. lib.* 42. *t.* 34. *num.* 13.

Simon. de Pratis lib. 3. *interp.* 3. *dub.* 5. *fol.* 61
15 *num.* 9. Ergo aliud est si fateantur Legatarii: non amplius fuisse in bonis: quia præsumtio Juris & de jure cessat, si contrarium constet ex confessione Adversarii, *Masc. d. concl.* 852. *num.* 10. Sed *An idem in Trebellianica?* Neg. quia jus singulare est & odio-
16 sum, ut quis amittat Falcidiam, ergo ad Trebellianicam extendendum non est, *Gaili lib.* 2. *obs.* 138. *Masc. d. concl.* 852. *num.* 7. Ubi ab hac sententia Judicem non debere recedere ait *Fachin. lib.* 4. *c.* 38. *M. Ant. Peregrin. de fideicomm. art.* 3. *num.* 74. *Pratis d. l. Barry lib.* 15. *tit.* 7. *num.* 4. *Hier. de Cavall. qu.* 26. Et licet multi relati a *Cavall. q.* 27. putent, valere argumentum a Falcidia ad Trebellianicam, id tamen universale non est.

Auth. Sed & in ea re.

S U M M A R I A.

Falcidia in legato hac lege legatario relicto, ne ab eo alienaretur, locum non habet. 1.
Detractio sine alienatione vel divisione partis vel totius fieri nequit. 2.
Per expressam prohibitionem alienationis censetur etiam prohibita detractio Falcidiæ. 3.

1 Falcidia locum non habet, si Legatum hac lege Legatario relictum, ne ab eo alienaretur, sed maneret penes successores ejus.
2 Ratio est: quia Detractio Falcidiæ sine alienatione vel divisione partis & totius fieri non potest. Nam si heres Falcidiam detraheret, utique pro parte detracta alienatio esset, & ita in hac specie expresse per consequentiam prohibita est detractio Falcidiæ, ut & Trebellianicæ, *M. Anton. Peregrinus d. tract. de fideicomm. art.* 3. *num.* 91. *Cepha-*
3 *lus cons.* 320. *num.* 38. *plures referens*, per expressam (non vero per tacitam) prohibitionem alienationis, censetur etiam prohibita detractio Falcidiæ, *Pereg. d. l. Don. l.* 8. *c.* 27. *post lit. L*, *Natta cons.* 528. *num.* 36. *Ricci coll. dec.* 329.

Auth. Similiter.

S U M M A R I A.

Legata ad pias causas Falcidiæ detractionem respuunt. 1.
An hac etiam heredem onerent, ut is de suo quadrante legata pia præstare teneatur? 2.
An hoc casu etiam Trebellianica cesset? 3.

limitatur ni
1 Legata ad
cidiæ Detrac
2 3. Sed *An h*
is etiam de
præstare legå
firm. commu
fideicommissari
3 *def.* 17. & h
sabit, *Peregr.*
2. *obs.* 119. *m*
num. 13. *Prat*
7. *num.* 8. c
henda Trebe
sali controv
rem, & in
4 *priv. piæ cau*
1. pia causa
causa una sec
ni, *Tiraquel.*
multis modi
mediate aliq
lim. t. 1. *disp.*
2. Nisi incer
gatum ad pi
certam, Tir

S U

Facti species
Duplex respo
Alius Casus

1 Pater duo
Titio & Au
Liberis decess
sis fratri Au
mento fratre
legatis onera
2 cuisse de iis
Resp. Impera
ret, fuit dor
mortem etia
Trebellianica
tum esse, sed
deducendum
suo ex hered
6. *pr. supr. h.*
habet suam
1200. accepi
3 dodrantem
potuit, sed

sum Fratri relinquere debuit, reliqua 300. onerare potuit Titius, ut tamen Aurelius frater debeat salvam habere Falcidiam suam.

L. Error facti. 9. & L. Cum certum. ult.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
An heres a Legatariis, quod amplius dodrante solvit, repetere possit? 2.
Quid si sciens solverit? 3.
Quid si integra stipulanti soluturum se promiserit? 4.
Si in jure erravit, repetere non potest. 5.
Exceptio. 6.
Legata errore facti soluta integra repeti possunt. 7.
Legata supra dodrantem relicta neque naturaliter debentur. 8.
Testator, qui potest, nec prohibet detractionem Falcidiæ, concessisse detractionem videtur. 9.
Objectio diluitur. 10.
Indebitum per errorem facti solutum repetitur. 11.
Secus a sciente solutum. 12.
An per errorem juris solutum repetatur? 13.

1 Heres, cum sciret legata sibi solvenda, nesciret autem codicillos, legatariis nonnullis solvit: postea ex codicillis apparet, totam hereditatem legatis exhauriri. Quæritur:
2 *An hoc & simili casu* (v. gr. Si æs alienum ignoravit) *heres a Legatariis, quod amplius dodrante solvit, repetere possit?* Et Affirm. quia per errorem facti solvit, *hic & l. 7. supr. de cond. indeb.* Ratio in *l. 6. d. tit. & l.*
3 *4. supr. de juris & facti ignor.* Quid si autem sciens plus solverit? Resp. Donationem hanc esse, & nullam repetitionem dari, *l. 53. de*
4 *R. J. l. 7. supr. de condict. ob caus.* idem est, si sciens, integra stipulanti se soluturum promittit, per *l. ult. h. t.* Ratio dubitandi *in l. 20. pr. de donat.* Sed ratio decidendi est *hic, & d. l. 20.* specialis ratio est, scil. Violatio
5 Reverentiæ; sed *quid si in jure erravit?* Respond. non posse repetere, quia debuit con-
6 sulere Peritiores, *l. 10. supr. de jur. & fact. ign.* Exceptionem tamen ex *l. 16. ff. h. tit.* statuit
7 *Donell. lib. 18. cap. 27. in fin.* Unde colligitur: I. Legata errore facti soluta, integra posse
8 repeti: II. Legata supra dodrantem relicta neque naturaliter deberi, quia alias non pos-
9 sent repeti, & quia Testator cum posset, non prohibuit detractionem Falcidiæ, videtur detractionem concessisse, & sic non est Voluntas evidens, quod nolit quidpiam Falcidiæ nomine detrahere, ergo deficiente voluntate non potest consistere obligatio natu-
10 ralis; sed obstare videtur *l. 1. h. t.* Distinguit *Duar.* in *h. t. 24.* debere quidem naturaliter legata integra, sed in hac hypothesi non deberi, quem refert *Hill. in Donell. lib. 8. c. 27. lit. M, Matheuc. de legat. & fideicom. lib. 4. c. 6. num. 3.* Ubi dicit, communiter *DD.* hoc sentire; aut dici possit, si constaret de enixa voluntate defuncti, naturaliter ea ultra dodrantem deberi, aut si heres probabiliter credat, hanc fuisse voluntatem defuncti, quod jure veteri, ubi Falcidia prohiberi non poterat, facilius poterat credere, sed si hæc voluntas non constet, & non possit præsumi prohibitio, præsertim jure novo, naturaliter
11 ultra dodrantem ea non deberi. Collige ergo: I. Indebitum, per errorem facti so-
12 lutum, repeti, de quo supra: II. Indebi-
13 tum a sciente solutum non repeti: III. Indebitum per errorem juris solutum non repeti, quod ultimum restringere solent ad materiam, ubi solvens de damno vitando non agit, Vid. *Carpz. p. 3. const. 15. 42. Harppr. in §. 1. Inst. quibus mod. de re contr. obl. n. 45.* de quo suo loco egi.

L. Quamquam. 10.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Legitima hodie est triens debitæ portionis. 2.
Beneficium deducendi Falcidiam & Trebellianicam transmittitur ad heredem, licet accepta non sit. 3.
Falcidia pro Trebellianica promiscue usurpatur. 4.

1 Pater duos filios heredes instituit, & primum rogat, ut, si sine liberis decedat, secundo fratri hereditatem restituat, Primus moritur, & successerunt ei, ceu legitimi heredes, soror ejus & coheres frater; Frater a sorore petit Fideicommissum, & quidem sine detractione Falcidiæ, cum ipsa gravata non sit, sed frater. Resp. Imperator ut frater potuit, ita & sororem posse deducere quartam Falcidiam, *argum. l. 24. de V. S.* & hæc quidem soror præsertim jure Canon.
2 *cap. Raynutius X. de testam.* prius legitimam suam, quæ hodie triens est debitæ portionis,

nis, ceu æs alienum deducere poteſt, & poſtea ex reliquis bonis detrahere cum fratre quartam Falcidiam, & ſic cum fratre in Falcidia concurrit, quæ ſententia in fideicommiſſo conditionali, *hic in Gloſſa* tradita, communiter recepta & canonizata, *Gail. lib.* 2. *obſ.* 12. *Carpz. p.* 3. *conſt.* 1. *def.* 21. *Molina di-*
3 *ſput.* 187. *n.* 5. *P. Heig. p.* 1. *q.* 32. *&c.* Collige ex lege: Beneficium deducendi Falcidiam & Trebellianicam, tranſmitti ad heredem, licet accepta vel accepta non ſit, *Carpz. p.* 3. *conſt.* 14. *def.* 25. *Schultes ad Mod. Piſt.* 4. *qu.* 131. *num.* 213. quia ea bona, quæ deferuntur jure hereditario, ſed jure quodam ſingulari & ſeparato, poſſunt etiam tranſmitti non agnita, *l.* 22. *de adopt. Gail. lib.* 2. *obſ.* 131. *num.* 13. *Natta conſ.* 107. *num.* 25. *&*
4 *Carpz. d. def.* 25. *n.* 1. *&* 2. Collige etiam ex *hac Lege*: Falcidiam pro Trebellianica promiſcue uſurpari, nam hic eſt Trebellianica, & tamen Falcidia dicitur.

L. Si ut allegas. 11.

SUMMARIA.

Caſus legis. 1.
Hodie derogatum eſt huic legi. 2.
Soror ſuam legitimam jure naturæ ſibi debitam ante omnia deducere poteſt. 3.
Teſtator, quod adimere non poteſt, id nec poteſt minui, ſi diſponat, heredem certis rebus debere eſſe contentum. 4.
Teſtator cum plane Falcidiam prohibere poſſit, in certis bonis etiam poteſt conſtituere & jubere, ut heres iis ſit contentus. 5.
An & quatenus eandem in certis bonis aſſignare poſſit? 6.
Maritus uxori in bonis minus utilibus non poteſt aſſignare portionem ſtatutariam. 7.

1 Pater filiam heredem inſtituit, & rogat, ut eam hereditatem reſtituat fratri, jubet etiam, ut loco Falcidiæ, id eſt, Trebellianicæ, quibuſdam ſpeciebus, v. g. Vineis ac hortis ſit contenta; Quæritur: *An Filia nihilominus, quod deeſt Falcidiæ ſeu Quartæ, adhuc petere poſſit?* Quod Affirm. *hic & l.*
2 15. §. 1. *ff. h. tit.* Sed hodie, cum pater prohibere poſſit Detractionem Falcidiæ, *Auth. ſed cum Teſtator h. tit.* videtur huic legi derogatum, *Rittershuſ. in Nov. p.* 6. *c.* 5. *num.* 8. *& ſeqq. Covar. in c. Raynaldus* §. 3. *num.* 8.
3 *Donell. lib.* 7. *c.* 29. quamvis ſoror ſuam legitimam, jure naturæ ſibi debitam, ante omnia deducere poſſit. Collige tamen in ge-

4 nere: Qu
id nec min
certis rebu
5 colligitur;
teſt, ideoq
nis Falcidia
6 res iis ſit
non poteſt
nis aſſignar
valeant le
aliquo affe
num. 13. *&*
7 *creat.* §. 10.
poteſt aſſig
nis minus u

S

Facti ſpeci
Quæſtio ina
Caſus. 3.
Quandoque
deicommi

1 Teſtator
ut ſervum
ret. Titia
manumitten
minimum
2 videtur, *l.*
diminutionen
Falcid. pat
trahendum
pretia ſervo
3 quis bonis
ergo: Fidei
pretium ſer
Si decem fl
alieni, ex
i. e. alios
Titia 30. fl
rum eſſe 6c
bebit Titia
nam accepit
& manumit
florenis, vi
4 notetur Ga
Legati fidei
t. 2. *ad l. pla*

S U
Facti ſpecie

An pupillus legatis oneratus in computatione Falcidiæ etiam dimidium ejus, quod sibi defunctus debuit, deducere possit, & ex residuo quartam Falcidiam detrahere? 2.
Debita per aditionem hereditatis, non nisi pro ea parte, qua quis heres est, confunduntur, & pro residuo coheredes sunt obligati. 3.
Quatenus heres repræsentet personam defuncti? 4.
Quamvis pro ea parte sit confusum debitum, omnino tamen partem eam licet non confusione sublatam tanquam æs alienum deducendum esse. 5.

1 Tutor instituit Pupillum, cui ex administratione obligatus erat in dimidia hereditate, ergo pro parte confusum creditum, si pupillus adeat hereditatem, partem autem alteram a Coherede petet. Sed *quid si Pupillus oneratus legatis, an etiam in computatione Falcidiæ dimidium ejus, quod sibi defunctus debuit, potest deducere, & ex residuo quartam Falcidiam detrahere?* Affirm. ratio in *l. 6. pr. h. t.* ubi dicitur æs alienum deducendum
3 esse. Collige: Quamvis per aditionem hereditatis confundantur debita non tamen nisi, pro ea parte, qua quis heres est, v. g., Debitor meus me instituit heredem in sexta parte hereditatis pro sexta parte etiam confusum est debitum, & pro residuo Coheredes sunt obligati, *l. 7. sup. de neg. gest. l. pen.*
4 *C. de her. act.* Et sic Regula illa, quod heres repræsentet defunctum, ita intelligenda, ut pro ea tantum parte repræsentet, in qua heres est, in ceteris est extraneus, *Tiraq. de retr. lignag. §. 32. Gl. 1. num. 50. Pinel. ad l. 1. C. de bon. mat. p. 1. num. 79.* vers. *eadem Con-*
5 *clusio.* Deinde notat; Quamvis pro ea parte sit confusum debitum, omnino tamen partem eam, licet non Confusione sublatam, tanquam æs alienum deducendum esse, *Br. Castr. hic & alii.*

L. Si Prædiorum. 15.

S U M M A R I A.

Facti species. 1.
An in legatis instrumentis prædii dotalis detrahenda sit Falcidia? 2.
Duplex legis lectura & quanam amplectenda. 3.
Objectio diluitur. 4.

1 Conventum erat in Pactis dotalibus inter Maritum & Uxorem; Ut si decederet, Maritus lucraretur prædium dotale, juxta *l. 12.*
2 *pr. ff. de pact. dotal.* Uxor autem etiam legat Marito instrumenta prædii dotalis, quod vel de Instrumentis literariis, (*Kauff-brieffen*,) vel Instrumentis rusticis intelligi potest, Quæritur: *An etiam ab his detrahenda Falcidia?* Id putat heres, quia forte magni hæc instrumenta æstimat. Sed Negat Imperator, rationem quidem assignat hanc: quia horum instrumentorum nulla est æstimatio, præsertim si non heredi, sed legatario, ut in hoc casu, sint utilia, ratio in *l. pretia 63. ff. h.*
3 *tit. in princ.* Et quidem, si primam lecturam amplecteris, certa est decisio legis, ad quid enim prodessent heredi instrumenta emptionalia? Sed si secundam sequaris, dubia est decisio, cur non etiam ex Instrumentis possit detrahi Falcidia. Putarem, posteriorem lecturam esse amplectendam, sed hanc puto esse rationem decidendi; quod, quando in dotem accepi fundum instructum, seu cum instrumentis, cumque fundum in pactis dotalibus soluto matrimonio meum manere placuit, nec non addatur cum Instrumentis, debere esse meum, hæc tamen ex pactis dotalibus etiam mea esse, *arg. l. 3. pr. ff. de instrumento leg.* At sic inquiens inutile Lega-
4 tum. Resp. Utile est, ut magis perspicua fiat voluntas testatricis, quia poterat de intellectu pactorum dotalium esse dubium, & hanc rationem decidendi insinuat Imp. in verbis: *Instrumentis prædiorum Domino relictis*, i. e. maritus ex pactis dotalibus jam erat dominus Instrumentorum prædii.

L. Successores. 16.

S U M M A R I A.

Heres æri alieno obstringitur in solidum. 1.
Quatenus legatariis obstringatur? 2.
Legata non nisi de bonis, quæ deducto prius ære alieno supersunt, debentur. 3.
Jure novo quid obtineat? 4.
Falcidia non nisi a successoribus vel heredibus, neutiquam vero a legatariis vel fideicommissariis detrahi potest. 5.

1 Heres æri alieno obstringitur in solidum, Legatariis vero non ultra vires hereditatis.
2 Ideoque, si hereditas ære alieno exhauriatur, Legatariis nihil debetur, quia lex Falcidia non patitur præstari legata ultra dodrantem, multo minus ultra vires hereditatis. Similis ratio

3 ratio Senatus-Consulti Trebelliani. Unde sequitur, non deberi legata, nisi de bonis, quæ deducto prius ære alieno supersunt, per
4 *l. subsignatam* 39. §. 1. *ff. de V. O.* Sed hoc jure novo mutatum; nam si quis Inventarium non fecerit, etiam supra vires hereditatis ad Legata solvenda tenetur, *auth. sed*
5 *cum Testator supra h. t.* Collige etiam: Falcidiam non posse detrahi, nisi a successoribus vel heredibus, non a legatariis, vel fideicommissariis, *Carpz. p.* 3. *const.* 1. *def.* 12. licet sit legatarius partiarius, cui pars quotitativa legata, *Peregr. de fideicomm. art.* 3. *n.* 5. *Guido Papa dec.*269. *Barry lib.* 15. *tit.* 1. *n.* 13.

L. A Coheredibus. 17.

S U M M A R I A.

Heredi a coherede valide legatur ita ut coheres etiam in sua portione habeat beneficium leg. Falcidiæ. 1.

Quid si uni fundus sit prælegatus? 2.

1 Heredi a coherede legari potest, ita ut coheres etiam in sua portione habeat beneficium leg. Falcidiæ, *l.* 22. *pr.* & *l.* 77. *ff. h. t.* quia quarta apud omnes heredes manere de-
2 bet ex verbis leg. Falcidiæ. Sed quando prælegatus uni est fundus, v. g. tunc partem a coherede, & priorem partem computabit in quartam Falcidiam, *l.* 19. *ff. h. t.* quia est pars hereditatis. Et hoc prælegatum ex hac parte etiam restituendum est fideicommissario, cui portionem restituere jussus est, quia eam partem prælegati non habet ut legatarius, sed ut heres, *Menoch. lib.* 4. *præs.* 194. *num.* 44. *Mantica l.* 7. *t.* 7. *num.* 10.

TITULUS LI.

De Caducis tollendis.

L. Et nomen. un.

S U M M A R I A.

Caduca quænam dicantur? 1.

In quinque casibus lex Papia sub Augusto caduca introduxit. 2.

Excepit certum casum. 3.

Abolita lex Papia a Justiniano. 4.

Quibusnam heredibus Justinianus jus hoc dederit? 5.

Quod belli calamitas introduxit, pacis lenitatem sopire æquum est. 6.

Jureconsultorum malum consilium. 7.

Causa & fi
olim fuer
Quando hoc
An & quat.
superstiti
præmortu
Ea, quæ a
tia. 12.
Deficientia
di ad qu
Duo casus
Incapaci re
onere. 1
Limitatur.
Sed, quid
sam lega
Post testame
quemnam
Quoties leg
ad eum,
Limitatur.
Quoties leg
certa Ga
tario. 2
Limitatur.
Post morten
duca dic
fiunt. 2.
A quonam
leant tr
Quid si no
riatur,
Exceptione.
Differentia
An, & qu
jure nov
Legato ani
tuo testa
rium per
Quorumnam
non nisi
dat? 31
An in serv
tarius a
legatum
Quænam ac
seant ve
Fideicommi
tario ve
ditionis
heredem
An Uxor
rum, &
taria, a

heredi substituto per fideicommissum relicta hereditas? 35.
Discrimen inter contractus & ultimas voluntates. 36.
Dies incertus. 37.
Si plures sint, a quibus quod relictum, penes quem manere debeat? 38.
Deciditur per distinctionem inter heredes & legatarios s. m. c. donatarios. 39.
Prius distinctionis membrum limitatur duobus modis. 40.
Appellatio nominum propriorum personas designat, & eorum numerum non vero qualitatem. 41.
Sequitur alterum distinctionis membrum. 42.
Quod limitatur secundum Glossam, Castrensem & alios. 43.
Subjicitur facti species. 44.
In pluribus heredibus gravatis, respicitur ad portiones; in legatariis ad personas. 45.
Legatum post testamentum deficiens ad substitutum, vel conjunctum, vel etiam heredem transit cum onere. 46.
Onus illud consistit vel in dando, vel in faciendo, & quod juris circa utrumque. 47.
Circa onus faciendi subdistinguitur. 48.
Differentia inter onera personalia & realia. 49.
Utraque quid sint, & quid circa ea jus disponat? 50.
Plures heredes instituti sunt vel conjuncti re & verbis, vel conjuncti re tantum, vel conjuncti verbis tantum. 51.
De tertio genere hic nihil agitur, licet jus accrescendi in eo locum habeat. 52.
Omnibus uno horum modo conjunctis deficientis portio accrescit, etiam invitis, cum suo tamen gravamine & onere adjuncto. 53.
Absurdum est ejusdem hereditatis partem agnoscere, partem respuere. 54.
Inter re tantum, & re & verbis conjunctos, si re & verbis conjunctus deficit, hujus portio accrescit solis iis, qui eodem modo conjuncti sunt, pro parte tamen hereditaria. 55.
Exemplo illustratur. 56.
In quibusnam legatarius conjuncti & disjuncti differant? 57.
Quatenus collegatarius delatam portionem accrescentem repudiare queat. 58.
Verba legis aut statuti aut testamenti non extendantur, si loquenti vel disponenti facile hoc fuisset exprimere. 59.
Legata, quæ legatariis, ut indignis, auferuntur, hodie quoque applicantur fisco. 60.
Relictum incapaci, pro non scripto habetur. 61.
Si heres non adita hereditate moritur, nec habet substitutum, nec legitimum successorem, fiscus hodie num succedit. 62.
Hactenus dicta jura in omnibus ultimis voluntatibus valent. 63.
Principem decet id, quod omnibus prodest, propriæ utilitati anteferre. 64.
Jus adcrescendi etiam in donatione mortis causa locum habet. 65.
Publica utilitas subditorum fisci utilitati est præferenda. 66.
Ampliatur. 67.
Dicta locum habent in futuris, non præteritis ultimis voluntatibus. 68.

1 PR. Caduca sunt, quæ jure relicta capaci, (nam incapaci relicta pro non scriptis habentur, *l. 3. ff. de his quæ pro non script. hab.*) aliqua ex causa, post mortem
2 Testatoris cadunt in Fiscum. Caduca vero in quinque Casibus sub Augusto introduxit *Lex Papia*, tum ob augendum Fiscum bellis Civilibus exhaustum, tum ob replendam Civibus Urbem: I. Si heres ante apertas Tabulas testamenti decesserit: II. Si heres maximam vel mediam Capitis diminutionem patiatur: III. Si quid relictum cœlibi, & hic intra centum dies nuptias non contraxerit: IV. Si Latino quid relictum, & hic intra centum dies Jus Quiritium non sit consecu-
3 tus: V. Si conditio Legati deficiat: Sed excipit ipsa *Lex Papia* hunc Casum, si Parentes vel liberi instituti, & hi relinquant liberos vel parentes usque ad tertium gradum,
4 id est, Proavos & Pronepotes, sed Justinianus abolevit *h. leg. Papiam*, nec non jus Caduco-
5 rum, & jus, quod Lex Pap. Parentibus & Liberis dedit, Justinianus dedit omnibus he-
6 redibus, rationes sunt in promptu: 1. Quia æquum est, ut quod belli calamitas induxit, Pacis lenitas sopiat: 2. Imperator præcedenter hoc ipsum jus Caducorum restrinxerant,
7 & hoc jus ipsis Jure-Consultis displicuit, ideo quantum potuerunt, restrinxerunt, atque Testantibus suasores fuerunt, ut substitutiones facerent reciprocas, quibus Fiscus excluderetur.
8 §. 1. Causa & fundamentum *Legis Papiæ* erat hoc, quod legata cedant a die apertarum Tabularum, & aditæ hereditatis, quod ante id tempus deficiebat, ad Fiscum reci-
9 debat. Sed hoc abolevit Imperator, & constituit,

mitti tradit *Thesaurus l. 4. qu. 78. n. 7.* filius vero non suus hereditatem non aditam transmittit tantum in suos descendentes, *Riminaldus consil. 111. n. 78. & consil. 266. n. 23.* Scilicet, si liberi tantum jure sanguinis succedant, tantum in descendentes transmittunt hereditatem, *l. un. C. de his, qui ante apertas tab.* sed si jure suitatis, in extraneos, *l. 8. C. de suis & legitimis liberis*. Sed legata indistincte transmittuntur, alia in *l. 18. & seq. Surd. de jur. delib.* alia in *l. 86. ff. de acquir. hered.* & in *l. 3. §. 30. ff. ad SCtum Syll.* alia in minore, negligente aditionem, cujus heredi paratum remedium restitutionis, *argum. d. l. Pannonius 86. de acquir. her. Cephal. consil. 56. n. 6. & 7.* & locus est substituto, vel conjuncto, vel heredi legitimo, ultimo demum

28 loco Fisco. Collige: I. Differentiam inter hereditatem & Legatum; hereditas nondum adquisita, non spes adeundi, quia est Jus personale, *Donell. & ibi Hill. lib. 7. cap. 4. lit. C.* Sed Legatum etiam non agnitum transmittitur, *Carpz. p. 3. const. 14. def. 23. in pr.*

29 *& def. 28. in fin.* II. Jure novo hereditatem etiam ante apertas Tabulas, si aliunde ejus, quod heres institutus sit, scientiam habeat, adire posse, *Donell. lib. 7. c. 5. post lit. B.*

30 Colligunt etiam ex hoc §. legato annuo censu, & ante terminum mortuo testatore pro rata temporis pertinere id ad legatarium, *Carpz. p. 3. const. 16. def. 3.*

31 §. *Libertatibus* 6. Quorundam tamen Legatorum dies, etiam purorum, non cedit, nisi a tempore aditæ hereditatis, quo pertinet: 1. Libertas, quia manumittere non potest, nisi heres, *l. 8. ff. quando dies legat.* 2. Legatur ususfructus vel usus. Cum enim hæ Servitutes ad heredem non transeant, frustra cederet eorum Dies a tempore mortis: Cedunt igitur a die aditæ hereditatis,

32 *l. 2. ff. quando dies legat. ced.* Sed *quid in servitutibus Realibus Legatis, si Legatarius ante aditam hereditatem moriatur, an Legatum transmittit?* Videtur quod sic, quia hoc Legatum transit ad heredem, & ita statuit *Br. in l. 5. ff. de servit. legat.* per *l. 2. & 3. ff. quando dies legat.* & per *hunc* §. Sed *Accurs. in d. l. 3.* Contrarium statuit, quia licet una ratio, scil. transmissionis, cesset, adest tamen alia, quod nemo sit, qui servitutem constituere possit, *Bacch. in tract. vol. 2. disp. 13. th. 17. lit. A.* Sed forte prior sententia *huic* §. convenientior, quia de Servitute Personali loquitur, & illa ratio, quod non sit transmissibilis; est procul dubio decisionis ratio præcipua, & finalis, quod iniquum plane videretur, si ipse Testator constitueret servitutem mortuo ante aditam hereditatem Legatario, amitti. Et hanc sententiam post *Papon. lib. 1. Notar. tit. 10.* amplecti videtur *Barry l. 12. t. 3. n. 4.*

33 §. *Sin autem litem aliquid sub conditione &c. 7.* Quæ sub conditione potestativa, vel casuali, vel mixta relinquuntur, vel mortis causa donantur, vel quod idem est, die incerto, eorum dies cedit a tempore conditionis existentis, pendente autem conditione, si decedat legatarius, vel eo superstite deficiat conditio, id ad substitutum vel conjunctum transit, vel apud heredem remanet.

34 Ex *hoc* ergo *notabili* §. Colligitur Regula illa: Fideicommissa vel Legata conditionalia legatario vel fideicommissario ante eventum Conditionis mortuo, non transmittuntur ad ejus heredem, sed penes gravatum remanent, *Gomez. tit. 1. resol. c. 5. n. 9. Card. Mantica lib. 1. tit. 20.* & quos magno numero allegat *Fusar. quæst. 490. n. 1.* ratio autem est; quia Testator providit legatario, non heredi ejus, quia magis ex dispositione legis venit, & culpa imputanda Testatori, cur non pure reliquerit, si voluit, ut Legatum non inter-

35 cideret, *Mant. d. l. n. 2.* Et hinc, si uxor sit instituta heres in usufructu etiam bonorum, & post mortem ejus alius heres, magna controversia est, an uxor habenda sit pro Legataria, non obstante voce institutionis, an vero sit heres & heredi substituto per fideicommissum relicta hereditas. Nam si illud dicamus, vidua viva mortuo herede transmittet hereditatem, quia pure institutus heres, & tota sine ulla detractione hereditas Testatoris ad heredem heredis perveniet, hoc vero casu heres vidua viva decedens non transmittet hereditatem sub conditione sibi relictam. Sed prima sententia placet, quia testator expresse usumfructum reliquit. Ergo heres ille pure & statim in proprietate institutus, & sic hanc transmittet, *Covarr. l. 2. resol. c. 2. n. 5. Gail. 1. obs. 143. n. 6. Castillo de usufr. cap. 8. n. 43.* licet contrariam sententiam communiorem esse tradant, de qua *Salgado in Labyr. suo p. 1. cap. 2. in fin.* quam sententiam tunc admitto, si una vel altera conjectura suadeat, cum usufructu etiam proprietatem esse relictam, ut in *l. pro cujus ff.*

36 *de usufr. Gail. d. l. n. 7.* Et hinc apparet discrimen inter Contractus & ultimas Voluntates, qua in Contractibus etiam heredi prospicimus, *Tiraq. de jure primogen. quæst. 40. n. 10.*

37 70. Collige, etiam, Diem incertum pro Conditione haberi, *l.* 75. *ff. de cond. & dem. l.* 1. §. *ult. ff. ut neg. nom. cav. l.* 21. *pr. quando dies legat.* Et contra, conditio dicitur incertas dies, *l.* 30. §. 4. *de legat.* 1. *Cujac. lib.* 18. *obs.* 1. *Hill. l.* 8. *c.* 31. *lit. B*, scil. si incertum sit an dies sit exstiturus, *l.* 79. *pr. &* §. 1. *de cond. & dem. Donell. Cujac. dd. locis.*

38 §. *Sed ut manifestetur* 8. Quæritur hic? *Si plures sint, a quibus quid sit relictum,*
39 *penes quem manere debeat?* Distingu. Utrum ab heredibus sit relictum, an vero a Legatariis vel Donatariis mortis causa: primo casu remanet penes heredes, pro iis parti-
40 bus, in quibus heredes sunt instituti: nisi 1. a certis heredibus Legatum sit relictum. Nam ut illi soli habent onus, ita & soli sentiunt commodum, *l.* 10. *ff. de R. J.*: aut
41 2. Sub propriis nominibus ab heredibus Legata sunt relicta, quia nominum propriorum appellatio personas designat & eorum numerum, non vero qualitatem, *l. nonnunquam* 24. *ff. ad Trebell. & l. si heres* 124. *de legat.* 1.
42 *Donell. l.* 7. *c.* 20. *lit. A.* Si vero a Legatariis pluribus sit legatum relictum, apud hos remanet legatum deficiens, pro parte virili, licet in re legata inæquales partes habeant,
43 quod tamen *Glossa & Castr. & alii hic* intelligunt in onere extrinseco, scil. quod in danda quantitate, vel faciendo consistit, non
44 vero in intrinseco, v. gr. gravati sunt duo legatarii, quibus fundus erat legatus, ut 100. præstent Titio, vel eidem fundum restituerent, in priori specie, licet inæquales partes habeant in fundo, æqualiter tamen videntur gravati, & sic æqualiter redit onus.
45 Sed secus in posteriori. Et ita in pluribus heredibus gravatis regulariter respicitur ad portiones, in pluribus Legatariis gravati ad personas. Quæstionem autem hic format *Castr.* si Testator mandat uni heredum, ut fundum hereditarium mihi restituat, an heres satisfaciat Voluntati defuncti, si suam partem tantum præstet, quam in fundo habet, per *l. Servi electione* 5. §. 1. *de legat.* 1. *& ibi DD.* quod vero ex *Cujac. Barry* verba *pro virili*, intelligit, *l.* 13. *tit.* 7. *pr.* pro portione in re legata, non videtur verbis §. *hujus* convenire, sic ut nec expositio *Fachin. lib.* 4. *cap.* 95.

46 §. *Nec autem hoc* 9. Legatum post Testamentum deficiens, transire ad Substitutum vel conjunctum vel etiam heredem, cum suo tamen onere adjuncto, dictum est §. 4.
47 Circa illud onus autem hic distinguitur, quod
b...

consistat ve[...]
casu indistin[...]
48 nisi tale fa[...]
diri possit [...]
factum sit, [...]
sit, v. gr. [...]
tractare, pi[...]
49 manet pen[...]
ex *hoc* §. [...]
50 lium & Pe[...]
dando consi[...]
in faciendo [...]
possunt, v. [...]
titate relict[...]
strui debeat [...]
per alium [...]
respiciunt [...]
vel ejus inc[...]
seunt in ali[...]
31. *ff. de sol.* [...]
nus coll. 70 [...]
51 §. *His* [...]
instituuntur [...]
conjuncti [...]
κατ' ἐξοχὴν [...]
tius & Caj[...]
Re tantum [...]
Titius here[...]
juncti verb[...]
52 heredes su[...]
tio genere [...]
partes, *l.* 8 [...]
crescendi c[...]
ibi *Hillig.* [...]
53 *p.* 1. *n.* 6. C[...]
plures sint [...]
cientis port[...]
etiam invit[...]
54 onere adju[...]
surdum, [...]
55 *agnoscere*, [...]
permixti, [...]
juncti, cu[...]
Re & Ver[...]
& Verbis [...]
solis iis, [...]
56 pro parte [...]
ita testatur [...]
tes esto, [...]
portio accr[...]
hujus porti[...]
ibi: *hoc it*[...]
Verbis pro[...]
unum corpu[...]
ctorum qua[...]

re tantum conjuncti, *ab ipso Testatore discreti* : Nam A. & B. non minus conjuncti sunt, ipsi D. quam C. sed inter A. & B. Major Conjunctio est, Vid. *Donell. l. 7. cap.* 13. *Grassus* §. *jus adcrescendi q.* 13. *Simon de Pratis lib.* 3. *int.* 1. *dubit.* 5. *solut.* 3. *Vasq. de succ. progressu lib.* 3. §. 21. *Barry lib.* 13. *tit.* 4. *Gomez. tit.* 1. & 10. *Fach. l.* 4. *c.* 98.

57 §. *Ubi autem Legatarii* 11. Eadem ratio Legatariorum conjunctorum & disjunctorum, in his tantum differentia: 1. Portio hereditatis deficiens defertur coheredi etiam invito, sed legati pars deficiens, conjunctim legata, accrescit volenti tantum, sed si disjunctim legata, accrescit etiam invito, quia hic singulis res relegata, ab initio solida defertur. Defertur igitur portio Accrescens Collegatario ex sua persona, quare eam repudiare ne-

58 quit, *l.* 4. *de legat.* 2. illo casu vero defertur ex persona deficientis, ergo ut deficiens, ita & Collegatarius repudiare potest, *Vasq. lib.* 3. *de success. progr.* §. 22. *n.* 29. *Barry lib.* 3. *tit.* 5. *n.* 2. *Donell. lib.* 8. *cap.* 21. Et ibi *Hill. lit.* C. & quos allegat *Hillig. ibidem de jure accresc. lib.* 3. *c.* 2. *Gomez. d. c.* 10. *n.* 42. : 2. Hic accrescit pluribus Collegatariis pro virilibus, *l.* 19. §. *ult.* & *l.* 67. *de legat.* 1. : 3. Accrescit portio defecta cum onere conjunctis, disjunctis sine onere, quia hoc casualiter nihil acquirit ex persona Collegatarii, ergo onere ipsi injuncto gravari nequit, *Peregr. art.* 16. *n.* 77. & *seqq. Barry l.* 13. *tit.* 6. *n.* 3. ex versic. *hujus* §. sin autem ad deficientis,

59 colligunt regulam *Castr.* & alii, quod non debeant verba Legis aut Statuti aut Testamenti extendi, si loquenti vel disponenti facile potuisset exprimere, *Cephal. cons.* 53. *n.* 111. & *seqq.* quod solent declarare, nisi verba generalia aut eadem non expressi ratio, *Menoch. c.* 482. *num.* 9. & *c.* 709. *num.* 12. & *c.* 724. *num.* 22. *Cephal. cons.* 22. *num.* 11. Et maxime procedit ea regula in odiosis, *Cephal. cons.* 134. *n.* 46.

60 §. *Quæ autem antiquis* 12. Quæ Legata auferuntur Legatariis ut indignis. Vid. *supr. tot. tit. de his quibus ut indig.* illa & hodie applicantur Fisco, & jus antiquum servandum est. Nam aliud est, dicere de incapaci,

61 aliud de indigno. Relictum incapaci pro non scripto habetur, de quo in §. 2. *h. tit.* Sed quod indigno relictum, adquiritur Fisco, *t.* 1. *de his quæ ut indignis*.

62 §. *Cum autem in superiori* 13. Sicut & in hoc Jus Fisci reservatur, si heres non adita hereditate moriatur, nec habeat substitutum, nec legitimum successorem; qui possit aut velit heres esse, nam tunc demum ultimo loco succedit Fiscus. Vide *infra de bon.*

63 §. *Hæc autem omnia* 14. Quæ hactenus constituta sunt, locum habent non tantum in testamento, sed etiam codicillis, & Donatione Mortis causa, & in quavis etiam

64 ultima Voluntate, quia decet Principem, id quod omnibus prodest, propriæ utilitati an-

65 teferre. Unde Colligitur: Jus accrescendi etiam in donatione mortis causa locum habere, *Gomez. lib.* 1. *c.* 10. *n.* 7. *Mattheac. de legat. lib.* 3. *c.* 7. *Mantica lib.* 1. *tit. ult. n.* 2. *Barry l.* 13. *tit.* 3. *n.* 9. Unde, si quis omnia bona sua mortis causa donet, & sibi aliquam partem reservet, qua testari possit, si nihil de Reservato illo disponat, illa pars vel quantitas reservata donatario adcrescet, *Carpz.*

66 *p.* 3. *const.* 2. *def.* 1. *in princ.* Colligitur etiam: Publicam utilitatem subditorum, Fisci utilitati esse præferendam, non tantum in iis, quæ Fisco adquirenda sunt, ut *Bart. in l.* 1.

67 *n.* 26. *ff. sol. matr.* sed in iis etiam, quæ Fisco, non ob juris rationes, sed ob necessitatem bellorum sunt adquisita, *P. Barbosa l.* 1.

68 *p.* 7. *n.* 18. Sed habitura hæc locum in futuris non præteritis ultimis voluntatibus, Ratio in *l.* 7. *supr. de legibus*.

TITULUS LII.

De his qui ante apertas Tabulas hereditatem transmittunt.

L. Per hanc. un.

SUMMARIA.

Heres non aditam hereditatem non transmittit. 1.
Exceptio hic est in descendentibus. 2.
Quomodo hi invicem transmittant? 3.
Indignum enim est, hisce fortuitas ob causas defraudatis, alios insperati gaudere commodo. 4.
Liberi etiam emancipati hereditatem avi a patre suo non aditam accipiunt. 5.
Mater quoque in suos liberos transmittit. 6.
Quatenus pater in liberos naturales transmittat? 7
Quoad legatum inter liberos & extraneos nulla est differentia. 8.
Secus quoad hereditatem. 9.
An in ascendentes quoque transmitti possit hereditas? 10.

1 HEres non aditam hereditatem, non trans-
2 mittit, §. 5. *tit. præced.* Exceptio hic
3 est in descendentibus. Hi enim a Parentibus utriusque sexus, cujuscunque gradus, etiam emancipati, sive soli, sive cum aliis extra-

neis

neis heredes instituantur, vel iis Legatum sit adscriptum, etiamsi hereditatem non adierint, nec Tabulæ apertæ sint. (Vide §. 1. *tit. præced.*) & si non sint invicem substituti, licet expresse etiam non agnoverint Legatum, modo non repudiaverint, licet etiam illud ignoraverint, nulla tamen præscriptione longi temporis obstante hereditatem vel Legatum transmittunt in suos descendentes, id est, liberos cujuscunque sexus, & gradus,
4 Ratio in versic. *Si quidem perindignum est, fortuitas ob causas, vel casus humanos, Nepotes avita hereditate defraudari, alios vero contra desiderium avi, insperato commodo gau-*
5 *dere*. Vide *l.* 5. *supr. de jure delib.* Collige: Hic sanguinem attendi, & sic jure transmissio sanguinis vocatur, etiam emancipati liberi accipiunt hereditatem avi a patre suo non adi-
6 tam, imo etiam mater, quæ nullam potestatem habet, in suos liberos transmittit, *Vasq. de succ. progr.* §. 7. *n.* 8. *& seq. Noalis de transmiss. casu* 8. *n.* 87. *Thesaurus lib.* 4. *q.* 78.
7 *n.* 3. *in fine*. Etiam in naturales liberos transmittit Pater, quatenus illi huic succedere possunt, quia sanguinis tantum habetur ratio, *Gomez t.* 1. *c.* 9. *n.* 43. *Noalis d. l. n.* 91. Et nepos, vivo avo non conceptus, hic venit, non quidem ex sua, sed patris persona, *Go-*
8 *mez d. l. num.* 44. *Noalis n.* 92. Nota bene: Quoad Legatum hodie inter liberos & extraneos nullam esse differentiam, §. 5. *tit. præ-*
9 *ced.* Sed quoad hereditatem manet differentia. Nam legata pura a quolibet legatario transmittuntur in heredem, per *l. un.* §. 5. *tit. præced.* & sic universalia quoque fideicommissa, *l.* 3. *&* 21. *C. de fideicom. Peregrinus art.* 31. *n.* 4. *Vasq. de success. progr.* §. 7. *n.* 49.
10 *Noalis n.* 131. quamvis autem in Ascendentes quoque transmitti posse hereditatem putet *Gl.* communiter tamen hæc reprobata, quia de descendentibus tantum loquitur *hæc Lex* Correctoria, *Gomez d. l. n.* 48. *Vasq. de success. creat.* §. 21. *n.* 267. *Noalis* 83. & quos refert *Cephal. cons.* 288. *n.* 12. Plures Casus recenset *Vasq. d.* §. 7. *& Schultes ad Mod. Pist. part.* 4. *quæst.* 131. *Dn. Carpz. p.* 3. *c.* 14. *def.* 23. *& seqq. Barry lib.* 12. *tit.* 1. De Jure Deliberandi transmissibili supra dictum.

TITULUS LIII.

Quando dies legati vel fideicommissi cedit.

I. Si competenti. 1.

SUMMARIA.

Legata annua an ab initio anni peti possint, & cedat statim dies legati? 1.

2 post Sempronius ipse decedit. Quæritur: 1. *An Sempronius Legatum illud ad heredes suos transmiserit?* Quod Affirm. Quia Dies cessit, §. 5. *supr. de cad. tollend.* : 2. An *Titii & Seii heredes partem suam seu fideicommissum petere possint?* Neg. quia nemo superstes, cui quid legatum, & qui ad Legatum adspirare posset, *arg. l.* 77. §. 22. *in fin. de legat.* 2.

L. Si Pontionilla. 3. & L. Ex his verbis. 5.

SUMMARIA.

Legatarius petitionem relicti sub hac conditione : Si ad legitimam ætatem pervenerit, impleta conditione, nondum licet accepto legato, ad suos heredes recte transmittit. 1.

Quid si puella ante legitimam ætatem decesserit, an etiam tunc transmittet in heredes legatum? 2.

Illustratur exemplo. 3.

Quando dies additur legato, quæ incerta est an extitura sit, sed certa, quando, tunc distinguendum, an dies addatur substantiæ legati, an vero executioni. 4.

Substantiæ addita dies est in L. 3. *executioni vero* in L. 5. *n.* 5.

Quid in dubio præsumendum? 6.

Thesaurus aliter distinguit & quomodo. 7.

1 Quando sub conditione hac quid relictum:
si ad legitimam ætatem pervenerit; tunc impleta conditione, licet legatum nondum acceperit, petitionem ad heredes suos transmisit Legatarius, ratio in *l.* 5. §. 2. *ff. h. t.* Quia
2 dies cessit, dum Conditio fuit impleta, *sed quid, si puella ante legitimam ætatem decesserit, An etiam tunc transmittit in heredes legatum?* Neg. per *l.* 22. *pr. ff. h. t.* quia hoc legatum conditionem in se continet, nisi apparet, non fuisse conditionem insertam, sed
3 petitionem tantum dilatam, *l.* 5. *h. t.* v. g. De filiæ meæ decem, quæ dabuntur ei, cum ad legitimam ætatem pervenerit. Hæc verba non conditionem continent, sed terminum solutionis, atque est legatum purum, ergo statim cedit: etsi interim decedat Legatarius, ejus heredibus id solvendum est eo tempore scilicet, quo ad legitimam ætatem pervenisset Legatarius, si vixisset, aliud enim mora, aliud conditio, *l.* 6. §. 1. *h. tit. L.* 1. §. 1. *de le-*
4 *gat.* 2. Nota ergo ex *his duabus legibus* egregiam Doctrinam : Quando Dies additur Legato, quæ incerta est, an extitura sit, sed certa quando, quod tunc distinguendum sit, an dies addatur substantiæ legati, an vero
5 executioni : Substantiæ addita dies in *l.* 3, Executioni vero in *l.* 5. Et hanc distinctionem amplectuntur *DD.* communiter, *Mantica lib.* 11. *tit.* 18. *n.* 21. *Graff.* §. *fideicommissum qu.* 20. *Vasq. de success. progr.* §. 29. *n.* 3. *Gomez t.* 1. *cap.* 5. *n.* 26. *Barry lib.* 12. *tit.* 3. *num.* 27. *Donell. lib.* 8. *cap.* 31. *Bacch. in Treutl.*
6 *vol.* 2. *dec.* 13. *thes.* 6. *lit. E.* Sed Quæritur: *Quid in dubio præsumendum?* Putarem, primo attendenda esse verba legati, nam si dicat; Lego Titio decem, quæ ei solvi volo anno 14. hic apparet ex Verbis, quod primo pure leget, & postea solutioni diem dicat. Interim colligitur ex scopo, nam si gratia honorati tempus ætatis adjunctum, transmissibile erit Legatum, *Gomez & Barry dict. l.* vel ex personæ qualitate, si libe-
7 ris leget & similia. Aliter distinguit *Thesaurus lib.* 1. *q.* 68. *n.* 11. Aut (inquit) conditionis eventus personam Legatarii respicit & certum est, eam aliquando extituram, sed dubium est, an vivo legatario sit extitura, & hoc non transmitti; aut respicit personam heredis, cum ad legitimam ætatem pervenerit, sed malo receptiorem sequi distinctionem.

L. Cum Uxori. 4.

SUMMARIA.

Facti species. 1.

Ubicunque de liberis in testamento fit sermo, vel unus sufficit. 2.

An & quando in conditione, cum liberos habuerit, nati sufficiant, licet postea sint iterum denati. 3.

1 Legata est a Marito Uxori proprietas fundi, si Liberos habuerit, illa suscepit quidem filium, sed is mox decessit. Resp. sufficere conditionem esse semel impletam, & sic legati dies semel cessit, per *d. l.* 5. *ff. h. t.* quia filio nato statim fit proprietaria, & non quæritur, quid de filio nato fiat, vel non fiat, *Menoch. cons.* 274. & *n.* 11. & *seq. cons.* 6. *num.* 23. Aliud autem in conditione, si sine filiis decesserit, vel si filios non habuerit, nam tunc attenditur tempus Mortis, *Castr. hic, & Trentac. de substit. p.* 4. *cap.* 7. *n.* 7. *Grassus* §. *fideicomm. q.* 33. *n.* 1. & hanc veriorem dicit, *Fusarium q.* 414. *n.* 3, *Dn. Richter ad Auth.*
2 *contra cum rogatus C. ad Trebell. n.* 33. Collige igitur : Ubicunque de liberis in testamento fit mentio, sufficit si unus adsit, *Mantic. lib.* 11. *t.* 16. *n.* 8. *Peregrinus art.* 38. *n.* 37.
3 *Fusar. q.* 401. *n.* 1. & in conditione, cum liberos adhibuerit, sufficere natos, licet postea denatos, quod de terminis habilibus intelligo si aliquid legetur sub conditione; cum liberos habuerit, nec hoc ad alios casus

sis extendendum, v. g. si jubeat restituere Camillo post mortem, cum liberos habuerit, sed me vivo suscepit liberos, sed illi statim decesserunt, an ex eo fideicommisso debeat me mortuo restitui hereditas Camillo, quod negat *Ceph. cons.* 221. *per totum*, & ad hanc legem respondet, quod ea locum non habeat eo casu, ubi liberorum fit mentio eo fine ut liberi succedant.

L. Si Fideicommissum. ult.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Fideicommissum vel legatum transmittitur in heredem, licet fideicommissarius ignoraverit, sibi relictum. 2.
Limitatio Fusarii, si post aditam hereditatem decedat, rejicitur. 3.

1 Sorori meæ fideicommissum fuit relictum a Titio in Co[...]llis, & ita ab intestato hoc mortuo, soror & ipsa mortua est, ignorans sibi relictum esse fideicommissum. Quæritur: *An soror ad heredem suum, me scilicet, fideicommissum illud transmiserit?* Affirm. quia dies cessit statim a tempore Mortis Titii,
2 §. 4. *supr. de cad. tollend.* Collige ergo: Fideicommissum vel legatum transmitti in heredem, licet fideicommissarius ignoraverit sibi relictum, per *hanc l. Fusarius q.* 487. *n.* 3.
3 & 5. quod quamvis limitet *Fusarius*, si post aditam hereditatem decedat, nam si ante hereditatem aditam, post mortem licet Codicillantis, decedat, non transmitti ab ignorante, ejus fundamentum non video. Ideoque contrariam sententiam videtur amplecti *n.* 5. *ampliat.* 2. Et hæc transmissio fit etiam in extraneos heredes, *Fusar. d. q.* 8.

TITULUS LIV.

Ut in possessionem Legatorum vel fideicommissorum servandorum causa mittatur, & quando satisdari debeat.

L. Quoniam J 1.

SUMMARIA.

Legato in diem vel sub conditione relicto heres propter periculum interim de conservando legato cavere debet. 1.
An etiam in legatis juris cautio petatur? 2.
Casus. 3.
Quæstio inde deducta. 4.
In causis summariis exceptiones altiorem indaginem requirentes non admittuntur. 5.
Limitatur. 6.

1 Q[U]ando
condit
vel c
gatum & i
conservando
2 interdum et
heres Legat
sipetur ob
3 *numine cave*
ctum fideic
jus viribus
men peto,
bus, quod
fideicommis
testamentum
4 Processum C
non Prætor
Quod Affirm
deicommissi
continenti p
deberi, *l.* 3.
ff. ut legato
riis exceptic
5 rentes, non
probari po
in continent
d. l. 3. Conf.

L. I

SU

De quonam
vere debe
An hæc ca
quare no
Cautio ab u
statore re
Licet pana
nem. 4.
Ac licet pr
stiam cre
Potest tamen
illam rem
Objectio ind
An alia cau
sique præj
Testator pro
gatis sint

1 Quando
rius debet
trio, *tot.*
2 *cav.* Quærit
possit? Vide
heres Legat
h. t. ergo
versa est ut

bonis moribus adversa esset remissio, & delinquendi ac re abutendi impunitatem praeberet, sed Cautionis, de qua in *l.* 2. Remissio, non aeque invitat ad delinquendum, *Donell. l.* 10. *c.* 14. Et cautio haec in favorem heredis inventa per *l.* 15. §. 1. *ff. ad leg.*
3 *Falc.* Collige ergo: Cautionem ab usufructuario praestandam heredi, a Testatore remitti non posse, tum quia ad peccandum invitaret, tum quia tenderet in praejudicium heredis & fraudem legis, *Gail. lib.* 2. *obs.* 145. *Clarus* §. *testamentum qu.* 64. *Carpz. p.* 3. *const.* 13. *def.* 12. & quos magno numero refert
4 *Jo: de Castillo de usufr. cap.* 15. *n.* 1. Idem est, si poena adjecta sit, si peteret cautionem, nam nihilominus heres petere potest cautio-
5 nem, *Castillo d. l. n.* 5. Idem, si prohibuit Testator, ne ullam molestiam creet usufructua-
6 rio, *Castillo d. l. n.* 6. Sed heres tamen, postquam adiit hereditatem, potest remittere illam cautionem, *Gutier. in repetit. l. nemo potest de legat.* 1. *n.* 280. *& Castillo d. l. n.* 16. unde infirma reddi videtur prima ratio jam ad-
7 ducta, quod invitet ad peccandum. Varie respondent *DD.* ut videre est ex traditis *Castillo d. l. n.* 25. *& seqq.* mihi videtur, istas rationes duas a me adductas esse conjungendas, & solam primam rationem nec concludere, cum etiam non praestita cautione fru-
8 ctuarius de culpa teneatur. Sed alia Cautio pro Legatis solvendis potest remitti, & si praestita sit, potest condici, licet errore juris praestita, quod hic speciali favori ultimarum Voluntatum datum est, per *l.* 1. *pr. ff. ut in possess. legat. Bronchorst. cent.* 2. *ass.* 36. *Pac.*
9 *c.* 4. *Enant. qu.* 5. unde probant, Testatorem posse prohibere, ne bona sua pro legatis essent obligata, *Clarus* §. *testamentum qu.* 70.

L. Si postquam. 3.

SUMMARIA.

Legata re in diem, & herede cavere nolente, missio in possessionem rei legatae apprehenditur. 1.
Quid si heres omnes res hereditarias vendiderit vel oppignoraverit, an legatarius potior illis, quibus illae postea oppignoratae? 2.
Licet Pretorium pignus non tribuit prioritatem prae aliis immissis ob contumaciam, hic tamen prae conventionalibus prioribus hypothecis prioritatem impertitur. 3.
An in omnia bona hereditaria immitti debeat legatarius, & ita in omnibus consequatur pignus? 4.
An legatarii ex hoc pignore prioritatem habeant prae chirographariis defuncti creditoribus. 5.

1 Quando legata mihi res est in diem, & heres cavere non vult, mittor in possessio-
2 nem rei legatae; *Sed quid si heres res hereditarias omnes postea oppignoraverit, vel vendiderit, egone potior ero illis, quibus illae postea oppignoratae?* Quod affirm. Quia hac immissione Praetorium pignus mihi constitutum est, ergo posteriori pignori sum praeferendus, quod hodie omnibus Legatariis videtur datum, *l.* 1. *supr. commun. de legat.*
3 Ubi ipsis datur hypotheca. Colligitur ex *hac lege*: Licet praetorium pignus non tribuat prioritatem prae aliis immissis ob contumaciam, hic tamen immissionem tribuere prioritatem prae conventionalibus posterioribus hypothecis, quia sunt diversi Tituli, per *hanc & l.* 2. *C. qui potiores in pign. Zasius in l. si unus n.* 9. *ff. de bonis auct. Jud. possid. Neguf. de pign. p.* 3. §. 2. *n.* 10. vers. *sexto restringi-*
4 *tur*. Sed an in omnia bona hereditaria immitti debet Legatarius & ita in omnibus consequitur pignus? Resp. Neg. Sed proportionabiliter, & secundum quantitatem legatorum, *Nov.* 53. *cap.* 4. §. 1. *Scaccia de judic. lib.* 1. *cap.* 96. *n.* 35. *Hillig. in Donell. lib.* 23. *cap.* 11. *lit.*
5 *L, & per c. ult. X. ut lit. non contest.* Sed an Legatarii ex hoc pignore praetorio prioritatem habeant prae chirographariis defuncti creditoribus? Negatur, quia Legatarius nihil capere potest, nisi omne aes alienum defuncti (non heredis) sit solutum, *l.* 4. §. 1. *& l.* 6. *ff. de separat. Carpz. p.* 1. *const.* 28. *def.* 117. ne quidem conditionatis creditoribus, *def.* 16.

L. Cum Artemidoram. 4.

SUMMARIUM.

Casus legis & inde deducta quaestio.

Testator Artemidoram instituit heredem, & rogat, ut hereditatem restituat Filiis Testatoris cum morietur, Filii Testatoris Artemidora vivente Debitores hereditarios conveniunt, Quaeritur, *An recte?* Hoc Neg. sed possunt tantum agere, ut illa satisdet, nisi Testator id remiserit, *l.* 2. *h. tit.*

L. Qui Legati. 5.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
An propter fundum sub conditione legatum & heredem inde cavere jussum nolentem, in possessionem mittar, & quid missus consequar? 2.
Quid si eveniat conditio, an dominium consequar, adeo ut expellere possim heredem? 3.

1 Legatus est mihi fundus, si navis ex Asia vene-

Natus ex servo & libera pro spurio habetur. 33.
Liberi naturales quando succedant remissive 34.
Legitimati per matrimonium indistincte cum legitime natis succedunt. 35.
Legitimati per Rescriptum Principis succedunt cum liberis post legitimationem legitime natis, sed cum liberis antea natis non succedunt. 36.
Non succedunt etiam, si post mortem patris a Principe vel Comite Palatino legitimati. 37.

1 HActenus de Successione ex Ultimis Voluntatibus, jam agitur de Successione
ab Intestato: & 1. quidem de suis & legi-
2 timis liberis, semper enim descendentium potior est causa, quam ascendentium, *l.* 11. *h. tit.* Ratio in *l.* 7. §. 1. *ff. unde liberi*. Et quidem, quia aliquæ leges hic abrogatæ, & omnia fere, quæ de successione liberorum ab intestato notanda in *Novella* 118. tradita, hic omnes hujus tituli leges conjunge-
3 mus, & quidem non tantum nati liberi, sed etiam posthumi alios omnes excludunt, ascendentes scil. & collaterales, *l.* 4. *h. tit. l. qui in*
4 *utero* 26. *ff. de stat. hom.* & adoptivi Filii filiæve, quia & hi succedunt patri adoptivo, sive soli sint, sive cum aliis legitimis ac naturalibus liberis concurrant, *l.* 5. *h. tit.* quando scil. intestatus mortuus est pater, §. 14. *Inst.*
5 *de hered. quæ ab intestat.* Nam licet nulla adoptivorum facta mentio in *Nov.* 118. hoc tamen ex jure pristino decidendum per *l. pen. C. de adopt. Bacch. in Treutl. vol.* 2. *disp.* 16. *thes.* 2. *lit. C*, & quos citat *Hilliger. in Donell. lib.* 9. *c.* 2. *lit. D*, licet adoptans adscendentem habeat, *Forster. lib.* 5. *c.* 2. & adoptati quidem ab extraneo naturali etiam patri succedunt, sed ab ascendente adoptati, naturali non, per *d. l. pen.* de quo *Barry d. c.* 1. *n.* 31.
6 *Bacch. d. thes.* 2. *lit. G*, etiam liberti filius Patri succedit, nec enim præteritus liberti status, id est, Servitus, impedimento esse potest, quo minus hic in potestate habere
7 possit liberos, *l.* 7. *h. tit.* & quidem legitimi liberi fiunt heredes ipso jure Patris, in cujus potestate fuerunt, §. 3. *Inst. de hered. ab intest.* licet mortem Patris ignorent, v. gr. si apud hostem ille mortuus, nam tempus mortis cum ipso puncto Captivitatis conjungitur, *l.* 8.
8 *h. t.* Et ideo paterna hereditas Liberis suis delata, hoc habet speciale ex Jure Suitatis, ut etiam non adita, transmittatur in quoscun-
9 que heredes etiam extraneos, quod *hac l.* 8. colligitur; Et hæc est transmissio, quæ fit Jure Suitatis, qua filius in potestate patris existens hereditatem in quosvis heredes transmit-
10 tit, quæ distincta est a transmissione, quæ fit jure sanguinis, de qua supra de his, qui ante apertas tabulas &c. *Mantica lib.* 5. *t.* 5. *n.* 14. *Gomez. t.* 1. *c.* 9. *n.* 19. *Gail. lib.* 2. *obs.* 131. *n.* 6.
11 *& seq.* ubi dicit communem istam sententiam habere fundamentum in *hac l.* 8. *Simon de Pretes lib.* 3. *int.* 1. *dubit.* 5. *solut.* 4. *n.* 6. *Carpz. p.* 3. *cap.* 14. *dec.* 23. *& Barry lib.* 12. *tit.* 1. *n.* 2. *Schultes ad Mod. Pist. p.* 4. *qu.* 131. *n.* 15. *Rauch.*
12 *p.* 2. *qu.* 15. *n.* 7. Nec tantum liberi primi gradus, sed etiam Nepotes & ulteriores, Avo
13 succedunt, sed in stirpes, v. gr. Si ex uno filio præmortuo supersint duo liberi, ex altero filio præmortuo quinque, hi quinque universi tantum accipiunt, quantum duo illi accipere possunt, *l.* 2. *h. t.* nec Nepos a patruo suo excluditur, sed cum eodem simul succedit Avo in stirpes jure repræsentationis, *l.* 3. *h. t. &* §.
14 6. *Inst. de hered. ab intest.* Sed *quid si Avus vel Avia, paterna vel materna lineæ, reliquerit primi gradus liberos, & ex filia Nepotes?* Resp. Filiarum Nepotes, cum suis avunculis succedere, cum partis tertiæ diminutione, §. *pen. Inst. de hered. ab intest.* Sive ab intestato decedat Avus, sive testamento facto, in quo
15 Nepotes præteriti; vel male exheredati, nisi nepotes ex filia se indignos reddiderint suc-
16 cessione, *l.* 9. *h. t.* sed huic derogatur per
17 *Auth. in successione h. t.* Nam per *Nov.* 118. *cap.* 1. Liberi parenti succedunt, primi quidem gradus æqualiter, id est in viriles portiones, ulteriores vero scil. Nepotes, in stirpes, jure repræsentationis: ut scil. tantum capiant ex hereditate, quantum cepisset parens, nec distinguitur sexus, nam etiam Nepotes ex Filia sine ulla partis diminutione succedunt cum
18 Avunculo, licet alia sit ratio in Feudis, *c. un.* §. 3. *de his qui feudum dare possint & similibus*,
19 nisi jure Francorum Feuda possideantur, *Petr. Gregor. lib.* 26. *tit.* 17. *n.* 2. *Franc. Barry l.* 18. *tit.*
20 1. *n.* 6. *& seqq.* nec suus filius excludit emancipatum, quippe jus sanguinis hodie tantum attenditur, nam emancipatus succedit cum filio in potestate retento, *Grass. in* §. *successio ab intest. quæst.* 2. & hodie non indiget Bonorum Possessione Prætoria, cum Jure Civili succedat, *Schneidew. in tit. de hered. quæ ab intest. c. de success. Liberorum natur. & legitimor. Forst. de success. lib.* 8. *c.* 9. *n.* 6. *Hillig. lib.* 9. *c.* 2. *lit. C*, *Enenckel. Baro de priv. par. priv.* 14. *p.* 1. *c.* 3. *n.* 1. *& seq.* nec
21 sentiendum cum *Cujacio & Alciato*, hodie emancipatos non jure civili, sed prætorio succedere,
22 quin Consuetudo, ut emancipati post annum intra tricennium, & sic jure civili apud nos
23 succedant, est notoria. Sane Jura Suitatis non sunt

sunt sublata, per *Authent.* nam Jure Suitatis non transmittit hereditatem emancipatus, *Grassus d. qu.* 2. *n.* 3. & §. *suitas q.* 4. *Hillig. d. l.* &
24 *Enenckelius n.* 5. quamvis autem Nepotes, sui Patris locum ingredientes, locum parentis tueantur, jure tamen proprio succedunt, *l.* 6. §. 1. *de hered. inst. Forst. lib.* 4. *c.* 20. *Kellerus de*
25 *success. ab intest. tit.* 5. *n.* 24. & ita Nepos potest adire hereditatem Avitam, & repudiare Patriam, & ante indignitatem vel deportationem patris genitus, Avo suo jure potest suc-
26 cedere, *Barry d. t.* 1. *n.* 4. Et licet Statutum proximos vocet, Nepos tamen cum filio poterit succedere, *Barry d. l. n.* 2. *Grassus d. qu.* 2.
27 *n.* 9. *Forst. lib.* 4. *c.* 12. *n.* 10. Et Jus Repræsentationis ultra Pronepotes in infinitum communiter admittitur, *Covarruv. quæst. pr.* 38. *n.* 5. *Gomez. p.* 1. *c.* 1. *n.* 15. *Peregr. tit.* 21. *n.* 6. *Grassus d. qu.* 2. *n.* 13. *Forst. d. c.* 22. *n.* 12. *Barry d.*
28 *n.* 2. quoties etiam Avus vel Avia relinquebat solos Nepotes ex Filia & Agnatos, hi cum illis in quarta parte concurrebant, *l. fin. h. tit.*
29 & §. *ult. Inst. d. tit.* sed etiam hoc *in superiori Authentica* abrogatum, cum liberorum potior
30 sit ratio, quam Agnatorum. Notandum etiam est discrimen inter successionem Avi & Aviæ; si Avus mortuus erat, distinguebatur olim, utrum filii fuissent emancipati, an non, ut ex Filiosamil. nati Nepotes præferrentur emancipatorum Nepotibus, sed in Aviæ successione ita non distinguitur, cum Avia non possit ha-
31 bere filios in potestate, *l.* 10. *h. t.* sed hæc distinctio per *Auth.* sublata, quia Jura potestatis
32 neque in Avi successione attenduntur. Quæritur: *a quo tempore Liberi vel alii legitimi heredes adire debeant hereditatem, & an ipsis opponi possit præscriptio centum dierum vel anni?* Jura §. 4. *in fin. Inst. de bon. possess.* Hoc Neg. *l.* 1. nam illi centum dies, ut & annus, non legitimis heredibus, sed bonorum possessoribus sunt præscripti, spurii sane liberi excluduntur,
33 a successione paterna, qualis etiam est natus ex servo & libera per *l.* 6. *h. t. l.* 3. *supr. sol. matrim.* licet servus ille postea Liber & Decurio fiat, quia per subsequens Matrimonium legitimantur Liberi, non per subsequentem
34 dignitatem. Quando vero naturales liberi succedant, de eo actum supra ad *Auth, licet de*
35 *natur. lib.* Sane legitimati per matrimonium
36 indistincte succedunt cum legitime natis, sed legitimati per Rescriptum succedunt cum liberis post legitimationem legitime natis, quia pater liberis legitimatis jus quæsitum novis nuptiis adimere non potest, prout pluribus id probat *Tiraq. ad l. si unquam C. de revoc. donat.*

in verbo (*d*
beris antea
37 *de suis & l*
cedunt, si
Comite Pal
n. 16. *Hab*
alieni &c.

T

Ad Sen

S

An mater
Ratio dubi
Decidendi

1 QUærit
2 *sit?*
con
cedit, *l.* 1
3 in nostro
versi alia
di infans

L. In S

S

Qui mortu
mo jure
Si emanci
guendun
Quinam d
Jus hodie
Parentes
si soli
Exemplo
Quod si
concurr
His omni
Jus hodie
Declaratu
Pater vel
tri ex
fructum
Quinam
German
Jus novi
Quousque
tionis
An pœna
in Autl
hic abr

1 Quando
tre, ipsi

in potestate Patris, qui bona ejus etiam Castrensia occupat Pater jure Peculii, *l. 2. ff. de*
2 *castrens. pecul. l. ult. pr. ff. h. t.* Si autem emancipatus esset, non contracta fiducia, pater naturalis excludebatur a patre fiduciario jure Civili; jure Prætorio vero, decem personæ præferebantur Fiduciario, & inter hos pater naturalis, §. 3. *Instit. de bonor. possess.*
3 Postea constitutum, ut Pater semper manumissor censeatur, *l. ult. C. de emanc.* ideoque talis Pater, qui emancipavit, ut manumissor, matri præfertur, *l. 2. h. t. & l. 2. §. 15. ff. eod.*
4 Sed hodie, si pater cum matre concurrat, ex æquo succedunt, non tantum Emancipato, sed etiam Filiofamil. in Castrensibus, Quasi Castrensibus, & Adventitiis, reservatur tamen in Adventitiis ususfructus Patri. Si vero sit pater, & ex altera parte Avus maternus, hic ab illo, ut gradu propiore excludetur, *auth. defuncto h. t. ibi: gradus præro-*
5 *gativa &c.* Ideo remotiores etiam parentes, sed gradu pares, si soli sint, succedunt pa-
6 riter, v. gr. Nepoti succedunt Avus paternus, & Avus ac Avia lineæ Maternæ, hic Avus paternus accipit dimidiam bonorum Nepotis, Avus autem & Avia maternæ lineæ alteram dimidiam, *d. auth. defuncto*, nec distinguitur hic, unde bona ad defunctum pervenerint, ita ut paterna paternis parentibus, materna maternis assignentur, quia Imp. in *Nov.* 118. *cap.* 2. dicit ex æquo dividendam esse hereditatem, *Forst. lib. 7. de success. cap. 4. n. 6. & seqq. Grassus §. successio ab intest. q. 22. n. 5. Vasq. de success. resolut. §. 13. num. 11. Barry lib. 18. tit. 2. num. 11. Fachin. lib. 6. c. 4. Hillig. lib. 9. c. 3. lit. D, Bacch. in Treutl. d. disp. 16. th. 14. lit. C, Enenkel. de priv. par. priv. 14. p. 2. c. 1. num. 4. Rittersh. in Nov. p.*
7 *7. cap. 10. num. 6.* Quod si autem Pater vel Mater cum fratribus concurrant, varie distinguitur, *l. 7.* ut Mater sola cum fratribus in viriles, cum sororibus solis in stirpes succedat; Si vero Pater superstes, & defunctus sit sui Juris, succedunt ei fratres in proprietate, Pater & Mater in usufructu bessis; sed si defunctus fuit sub potestate patris, succedit ei pater in usufructu omnium bonorum, Mater vero & Fratres in proprietate. Sed his omni-
8 bus derogant Novellæ. Nam per *Nov.* 22. *cap.* 47. Mater sive cum solis sororibus succedat, sive cum permixtis, non habet majorem vel minorem portionem, sed semper
9 virilem, *auth. & cum solis h. tit.* Hodie igitur Pater sive Mater, vel etiam remotiores Ascendentes, *d. Novel.* 118. *c.* 2. si concurrant cum fratribus aut sororibus utroque latere defuncto junctis, id est, Germanis, succedunt una cum iis in portiones viriles, & sic parentes etiam ulterioris gradus, ob concur-
10 sum fratrum, in viriles succedunt, v. g. defuncto supersunt Avus & Avia paterna & Avia materna, hic in duas Medietates dividitur hereditas. Sed si concurrat frater Germanus, hic in quatuor viriles portiones dividitur hereditas, *Hillig. d. c. 3. lit. H & lit. K.*, *Bacch. d. l. Forst. lib. 7. c. 6. Rittersh. in Nov. p. 7. c. 10. num. 13. & seq.* hic ergo Pater excludit Avum paternum, licet defunctus in hujus potestate fuerit, & mater, uti propior, excludit Avum paternum, *Covarr. d. tract. num.* 3. *Grassus d. q.* 22. *Barry d. t.* 2.
11 *num.* 1. Sed Pater vel Avus Paternus in quota, quæ matri obvenit ex successione filii retinet usumfructum, per *l. 7. h. t. Fach. lib. 6. cap. 6. P. Gregor. lib. 45. cap. 9. num. 9. Molina dec. 163. num. 7. Bacch. in Treutl. disp. 5. th. 4.*
12 *lit. B.* Et cum fratre Germano non tantum succedit pater, sed etiam ulteriores ascendentes, si nemo sit propior parens, ut contra *Jac. de Belviso* statuunt *Forst. lib. 7. cap. 6. concl. 1. Fach. lib. 6. cap. 7. Hillig. lib. 9. cap. 3. lit. G, Grassus qu. 23. num. 5. Rittersh. in Nov. d. c. 10. num. 14. Schneid. in secundo Ord. success. num. 25. Schurerus de success. tit. 19.*
13 *ampl. 3.* Nec hic inter fratres & sorores distinguitur, nec inter suum aut emancipatum Jure novissimo per *Novell. 1. c. 1.* succedunt parentes etiam cum fratris vel sororis Germanæ Liberis, sed hi in stirpes succedunt, Ascendentes in Capita, *Rittershus. d. c. 10. num.*
14 19. ultra fratris filios autem, in linea Collaterali Jus repræsentationis non extenditur, *Carpz. p. 3. const. 17. def. 4. Forst. lib. 7. c. 6. concl. 2. Grassus d. q. 23.* Et sic fratris germani defuncti nepos excluditur a fratre de-
15 functi unilatere. Nec tamen pœnæ secundarum nuptiarum, de quibus *supr. in Auth. ex test. de secund. nupt.* hic abrogatæ sunt, ut notat *Irnerius in Auth. ult. h. tit. in fin.* sed fratribus uno latere junctis, ut consanguineis vel uterinis, parentes præferuntur, *Forst. lib. 7. de success. c. 8. Schneidew. in Inst. de heredib. ab intest. in secundo ordine n.* 30.

L. Matres. 3. & L. Omnem. 6.

SUMMARIA.

Mater vel avia materna vel ipsa sit liberorum tutrix, vel tutores petat. 1.

Si est tutrix, & ad secunda vota pergit, esse desinit. 2.

Pœna,

3 §. 2. vero agitur de concursu Patris, scilicet si defunctus patrem & matrem & fratres vel sorores Germanos reliquerit, ubi distinguitur, An defunctus fuerit in potestate patris, an non, ut illo casu pater habeat usumfructum, Mater vero cum fratribus in virilem portionem proprietatis, cum sororibus vero in dimidiam proprietatis, hoc casu vero Pater & Mater habebit usumfructum in besse, i. e. in duabus tertiis partibus hereditatis, frater vero & sorores proprietatem & usumfructum in
4 triente. Sed tricæ hæ hodie sublatæ, nam per supra dictam *Authenticam*; *defuncto*, pater, mater, frater, sorores, utrinque latere juncti junctæve, in virilibus portionibus suc-
5 cedunt. Hoc autem incorrectum in *hac lege* remansit, quod pater retinet usumfructum in
6 bonis filii etiam post filii mortem, quæ sufficit, si patria potestas tempore acquisitionis
7 interveniat, & postquam semel est operata effectum, quamvis cessit & finiatur, non extinguitur tamen ususfructus semel quæsitus, *Pinellus part.* 1. *legis* 1. *n.* 39. *C. de bon. mat. Vasq. de success. progr.* §. 1. *num.* 38. *Castillo*
8 *de usufr. c.* 3. *n.* 44. *& seqq.* Et sic cessante causa non semper cessat effectus, *Gutierr. in rep.* §. *sui Inst. de her. qualit. & diff. n.* 24. *&*
9 *seqq.* Sic, si pater habeat usumfructum in bonis, filii, licet filii bona confiscentur, tamen ea, in quibus pater habet usumfructum, non confiscantur, sed pater retinet usumfructum, *Jo: Gutierr. l.* 5. *quæst. pract.* 78. *num.* 3. *& c.* 63. *num.* 28. *ubi plures refert Surdus lib.* 1. *cons.* 116. *n.* 46. *& seq.*

Auth. In testamento.

SUMMARIA.

An & quatenus filii parentes exheredare possint? 1.

Causa exheredationis. 2.

Testamentum, in quo citra aliquam harum causam parentes sunt exheredati, est nullum quoad institutiones, non vero quoad legata. 3.

1 Filii exheredare Parentes nequeunt, nisi se dignos exheredatione reddiderint per *Nov.* 115.
2 *cap.* 4. v. g.: 1. Ob Accusationem Capitis liberorum, Excepto crimine læsæ Majestatis: 2. Insidias vitæ structas: 3. Stuprum Uxori vel concubinæ filii illatum: 4. Si prohibuerit testari liberos: 5. Si negligat furiosos li-
3 beros: vel 6. Captivos: 7. Ob hæresin: Si autem circa aliquam harum causarum exheredati sunt parentes; Testamentum est nullum, quoad institutiones, non legata. Vid. *supr. Auth. ex causa de liber. præterit. & ibi notat.*

TITULUS LVII.

Ad Senatus-Consultum Orfitianum.

L. Si intestatæ. 1. L. Matri. 3. & L. Quotiens. 4.

SUMMARIA.

Lex 12. tabb. parenti & agnatis successionem matrum dedit, non liberis. 1.

Prætor dedit liberis bonorum possessionem unde cognati. 2.

SCto Orfitiano liberis successio legitima datur non omnibus, sed primi gradus, & quomodo. 3.

Imperator postea omnibus liberis sequentium graduum concessit. 4.

Quomodo? 5.

1 Lex *XII. Tabb.* Matrum successionem non
2 dedit liberis, sed parenti vel agnatis Prætor autem dedit liberis bonorum posses-
3 sionem Unde Cognati; *SCto* autem *Orfitiano* data est successio legitima liberis, adeo ut hodie bonorum possessionem iis petere non sit necessarium, *l.* 3. *h. t.* possunt enim se pro
4 herede gerere, sed cum Senatus-Consultum hoc tantum liberis primi gradus consuleret, Imperator id omnibus liberis sequentium gra-
5 duum concessit, §. 1. *Inst. h. t.* adeo ut liberi utriusque gradus Aviam suam maternam, & multo magis Agnatos excludant, *l.* 1. *h. t.* & filii emancipati filius excludit defuncti parentem Avum suum vel Aviam, *l.* 4. *h. t.* Descendentium potior est ratio, quam Ascendentium. Vid. allegata ab *Hillig. in Donell. lib.* 9. *cap.* 2. *lit. B.*

L. Non pro numero. 2.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.

Objectio diluitur. 2.

Ad aliam objectionem respondetur. 3.

Alia hujus legis explicatio, remissive. 4.

1 Reliquit Mater quatuor liberos tempore mortis, sed antequam duo adirent hereditatem, mortui sunt, ergo duo tantum adeunt. Quæritur: *An inter hos duos tantum hereditas sit dividenda, an vero mortuorum heredes concurrant?* Videtur posterius ob *l.* 8. *supra de*
2 *suis & legit. heredibus.* Sed Affirm. prius, quia illi duo mortui non fuerunt, nec esse potuerunt in potestate Matris, neque sui liberi, ergo non obstat *l. apud hostes* 8. *supr. de suis & legit. hered.* Certum ergo est, quod Jure Suitatis non potuerint transmittere. Sed dicat aliquis, cur non potuit transmittere Jure sanguinis. Per *l. un. C. de his qui ante aper-*

3 *te*, de qua infra *h. t.* Deinde Collatio Dotis locum habet, quando Parentibus succeditur, non Fratribus vel Collateralibus, *l.* 19. *supr. de collat. Jason. in l.* 9. *C. de collat. Anton. Faber lib.* 6. *Cod. tit.* 4. *def.* 1. *Carpz. p.* 3. *const.* 20. *def.* 4. *n.* 4. *Barry lib.* 14. *tit.* 1. *n.* 1.

L. Si ejus. 2.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Ratio dubitandi. 2.
Deciditur. 3.

1 Anna heredes instituit Fratris filios, hi vivente patre nolunt adire hereditatem, ne eam patri acquirant, licet non repudient, ideo pater ab intestato adit, mortuo patre, liberi volunt abstinere hereditate paterna, & Annæ tantum hereditatem adire, & petunt separa-
2 tionem horum bonorum. Videtur quod non
3 possint, cum una sit facta hereditas, sed Respond. jure Prætorio posse separari, Vid. *supr. l.* 3. *unde liberi*, & *Carpz. p.* 3. *c.* 11. *def.* 33.

L. Consanguinitatis. 3. & Authentic. sequentes.

SUMMARIA.

Frater & soror quatenus fratris filios excludant. 1.
Hinc per Auth. *cessante derogatum.* 2.
Quidnam dicta Auth. constituat? 3.
Fratres & sorores, si utroque latere defuncto junguntur, duplex habent privilegium, & quale? 4.
Jure Saxon. an detur jus repræsentationis? 5.
Quid disponatur in auth. post fratres autem? *n.* 6.
Quomodo succedant fratres unilaterales non existentibus parentibus aut fratribus germanis de jure civili. 7.
Admittuntur etiam fratrum demortuorum liberi, non vero nepotes. 8.
Quomodo ceteri agnati & cognati succedant? 9.

1 Frater & Soror excludunt Fratris filios, non tantum, si Agnati sint, jure Civili, sed
2 etiam si Cognati sint, jure Prætorio, cui tamen per *Authent. cessante* derogatum, ut post alios probat *Cephalus cons.* 698. *n.* 17. *l.* 5.
3 *ubi plures allegat.* Nam quando quis moritur sine liberis, nec tamen habet parentes, in linea Collaterali, primo succedunt Fratres & Sorores sine distinctione sexus & potestatis, utrum cum defuncto in potestate patris fuerint, vel non, & si Frater unus præmortuus aut Soror, ejus Liberi Jure repræsentationis (quod tamen in linea Collaterali ulterius non extenditur, *Schneidew. de tertio ord. success. d. n.* 10. *Carpz. p.* 3. *c.* 18. *def.* 1. & *def.* 10. *n.* 3.) concurrant in stirpes cum suis patruis seu
4 cum defuncti fratribus, &c. Et fratres hi ac Sorores, si utroque latere jungantur defuncto, duplex habent privilegium: 1. Quod concurrant etiam cum ascendentibus proximis: Et 2. Quod Fratris Germani Filius unilateralem defuncti fratrem, licet uno gradu propiorem, excludat propter repræsentationem & duplicitatem Vinculi, *Schneidew. d. l. n.* 16. *Forst. de success. lib.* 8. *c.* 6. *n.* 1. *Berlich. p.* 3. *concl.* 24. *n.* 58. hæc habentur in *Authent. cessante h. t.*
5 Sed Jure Saxon. nullum datur Jus Repræsen-
6 tationis, & ita observatur *Lex hæc* 3., sed duplicitas Vinculi Jure Saxon. attenditur, quæ facit, ut ii, qui uno latere juncti sunt, transeant in locum remotiorem; & sic utroque latere juncti fratres, sunt in secundo gradu, unilaterales vero in tertio gradu Jure Sax.
7 *Carpz. p.* 3. *const.* 18. *def.* 8. Nullis autem existentibus Parentibus vel Fratribus ac Sororibus Germanis succedunt Fratres ac Sorores unilaterales, id est, consanguinei vel uterini, nullo habito respectu, potestatis vel sexus, & præferuntur patruo defuncti, licet pariter tertio gradu juncto, quia magis debetur hereditas Descendentibus, quam Ascendentibus, *Forst. de success. lib.* 8. *cap.* 9. *n.* 1. *Rittersh. p.* 7. *cap.* 13. *n.* 12. de quo multis agit, *Thesaurus lib.* 2.
8 *q.* 63. Sed aliud Jure Sax. *Carpz. p.* 3. *const.* 8. *def.* 56. & cum fratribus, etiam fratrum præmortuorum liberi, jure repræsentationis in stirpes concurrunt. Sed Nepotes fratrum etiam Germanorum excluduntur, quia, ut dixi, in linea Collaterali Jus repræsentationis ultra fratris Filios ad Nepotes non extenditur, *Forst. d. c.* 9. *n.* 1. *Rittersh. d. l. n.* 13. & hæc habentur in
9 *Auth. post fratres* 1. In *altera Auth. post fratres*, de ceteris Agnatis & Cognatis agitur, quod scilicet in Capita succedant, sine ulla differentia sexus, vel duplicitatis Vinculi & sine respectu Juris repræsentationis, & sic succeditur in Capita semper & non in stirpes, *Rittersh. d. loc. n.* 14. & *seqq.*

L. Si aut nullum. 4.

SUMMARIUM.

Si testamentum adsit, sed invalidum, hereditas, & jure civili, & Prætorio ab intestato adiri potest.

Etiam tunc ab Intestato Jure Prætorio non tantum, sed etiam Jure Civili adiri potest hereditas, quando testamentum quidem factum, sed illud est invalidum, vel ob omissa solemnia, vel defectum ætatis Testantis; paria enim sunt, fieri & non fieri legitime.

Quam

Quam Regulam ex hoc textu solent *probare*, *Valasc. de part. c.* 8. *n.* 44. *Barb. lib.* 14. *c.* 3. *ax.* 19.

L. 5. 7. 9. & 14. §. 1.

SUMMARIA.

Agnati in successionibus cognatis præferuntur. 1.
Exempla subjiciuntur. 2.
Ex jure cognationis duo tantum gradus in classem agnatorum transferuntur, & quinam. 3.
Quid juris hodie circa successionem transversalium? 4.
Fratrum filii soli, non concurrentes cum patruis, aut avunculis succedunt in capita. 5.
Illustratur exemplo. 6.
Confirmatur per Constitut. Caroli V. *n.* 7.

1 Agnati in successionibus præferuntur Co-
2 gnatis, *l.* 5. *h. tit.* Verbi gratia Patruus ut
Agnatus præfertur Materteræ vel Avunculo
ut Cognatis, licet gradu pares sint, *l.* 7. Si
Soror Consanguinea præfertur Aviæ vel Avo
3 Materno, *l.* 9. *h. tit.* Sed ex Jure Cogna-
tionis duo tantum gradus transferuntur in
Classem Agnatorum: 1. Frater uterinus
vel Soror uterina, *l. fin.* §. 2. *h. t.*: 2.
Sororis uterinæ Filius vel Filia, *l.* 14. *h. t.* §.
1. §. 4. *Inst. de legit. agnat. success.* sed & his
4 derogatur. Nam hodie in successione trans-
versali non attenditur discrimen Agnationis
& Cognationis, ideoque *hæ leges* una quasi
litura delentur. Sed Notandum ex *l.* 14. *seu
pen.* §. 1. Quod in Successione transversalium,
ubi Jus Repræsentationis non habet locum,
succedant Cognati & Agnati in capita, quod
cum Jure novo nunquam videatur abolitum:
Communiter *DD.* solent ex *hac lege* 14. §.
1. vers. *illo procul dubio &c.* probare Decisio-
5 nem. Quod Fratrum Filii soli & non con-
currentes cum patruis vel amitis, aut avun-
culis aut materteris aliis non succedant in
6 stirpes, sed in Capita. Verbi gr. Reliquit
quis ex uno fratre duos liberos, ex altero tres,
ex Sorore quinque, hæ decem personæ in Capita
7 vel viriles portiones succedunt, quam sen-
tentiam *Carolus V. Imp.* confirmavit in *Comitiis
Spir. an.* 1529. de qua *Forst. lib.* 8. *cap.* 3. *Dn. Car-
pz. p.* 3. *const.* 18. *defin.* 3. *Fachin. lib.* 6. *cap.* 3.
*Harpprecht. in pr. Instit. de hered. quæ ab intest.
n.* 423. *Rittershusius c.* 13. *n.* 13. *& cap.* 14.
tot. Donell. & ibi Hillig. lib. 9. *cap.* 4. *Bacchov.
disp.* 16. *th.* 5. *Barry lib.* 16. *tit.* 3. *n.* ●

L. Defunctis. 6.

SUMMARIA.

Liberis hereditatem patris repudiantibus,

ejus fr
At obst.

1 Quando
defuncti,
cedere po
rio Edict
2 *cess.* nec
ibi non n
ordine *un*
Edictum,
Unde Lib

S

Circumscri

Etiam
hereditas
possessio p
per fiction
gitur tem
tis, & fin
tuus, §. 5

An & qu
succeden
tutorem
An ille a
re, quo
petiit?
Bartolus

1 Sicut m
Tertull. it
tur, succe
a tempore
Tutorem
nis, si sci
moriatur.
2 *tull.* Quær
currat ab
du, vel n
3 hæc Consti
tra *Bartol*
Gutierrez
Montanus d
tutelis con
ventionali §
lib. 3. *cap.*

S

Quatenus e
ra Succe

Anne ipsi fratres & agnati succedant? 2.
An rescriptum Principis reservans jura agnationis emancipato, sive jus Successionis, reservare intelligatur jura tam active, quam passive? 3.
Successio ab intestato est reciproca & vicissitudinaria. 4.

1 Ex Rescripto Imperat. Si quis emancipatus sit, Vide *l. pen. infr. de emancip. lib.* Salva habet jura Successionis legitima, si ei expresse reservata, ideoque Patribus & Fratribus suis, quasi emancipatus non esset, suc-
2 cedit. *Sed anne ipsi fratres & agnati succedant?* Affirm. quia Successio debet esse reciproca, sed quando vult succedere patri, ab onere Collationis non liberatur, *l. 1. ff. de bon.*
3 *collat.* Collige: I. Rescriptum Principis reservans emancipato jura agnationis, sive jus Successionis, intelligi reservare jura tam active quam passive, *Salycet.* quam regulam limitant, ut habeat locum in dispositione affirmativa, non vero negativa & prohibitiva, v. g. in statuto prohibetur maritus ultra certam quantitatem quid uxori relinquere, hoc ad uxorem non debere extendi, tradit *Cepha-*
4 *lus conf.* 408. *n.* 74. *lib.* 3.: II. Successionem ab intestato esse reciprocam & vicissitudinariam, *hic & l.* 14. *h. t. Forst. de success. lib.* 6. *c.* 13. *conclus.* 1. *n.* 2.

L. Si major. 12.

SUMMARIA.

A quinquagenaria natus etiam matri succedit. 1.
Hac lex destituitur ratione dubitandi. 2.

1 A quinquagenaria natus partus, omnino Matri succedit, quia ipsa natura talem partum, licet raro, producit, & quia quinquaginta annis major nuptias contrahere potest,
2 *l.* 27. *supr. de nupt.* Ratione dubitandi fere *haec Lex* destituitur, nam si vel centogenaria pareret, ex singulari dispositione divina, quis dubitare vellet de Jure successionis? Sic etiam nemo potest dubitare, si vel centenario major, ut Abraham, liberos gigneret.

L. De Emancipatis. 13.

SUMMARIA.

Facti species. 1.
Inter fratres consanguineos & uterinos, hi in maternis, illi in paternis habita ratione originis bonorum succedunt. 2.
Paterna paternis, materna maternis debentur. 3.
Ampliatur. 4.

1 Habuit quis quatuor Filios emancipatos, unus moritur, Quaeritus: *Quomodo inter patrem & filios dividenda sit hereditas?* Resp. Patrem adipisci usumfructum bonorum, filios proprietatem. Excipiuntur autem bona materna, in quibus soli fratres uterini succedunt,
2 his deficientibus alii fratres. Ex quo probant *DD.* quando Frater unus moritur, & reliquit fratres consanguineos, & uterinos, hos in maternis succedere, illos in paternis, habita ratione originis bonorum, hinc Regula:
3 Paterna Paternis, Materna Maternis. Ejus ratio in Votis Parentum; Vide *Donell. lib.* 9. *cap.* 4. *& ibi Hillig. lit.* F, & quos citat *Rittershus. p.* 7. *cap.* 13. *n.* 9. *Forst. lib.* 8. *c.* 8. *n.* 2. *Carpz. p.* 3. *Jurispr. constit.* 14. *def.* 11. *Berlich. p.* 3. *concl.* 20. *n.* 4. *Tiraq. de retr. consang.* §. 14. *Gl.* 2. *n.* 4. *Molina disp.* 164. *n.* 7. *Barry lib.* 18.
4 *tit.* 3. *n.* 5. Et hanc sententiam etiam extendunt ad uterinorum & consanguineorum fratrum vel sororum filios, jure repraesentationis succedentes, *Forst. d. l. n.* 7. *Carpz. d. l. in fine*, *Berlich. n.* 6. Quin etiam ad Patruos & superiores transversales hoc extendit *Forst. d. c.* 8. *n.* 5. quae opinio singulari, & ab aliis reprobata; nam Decisio, quae in *hac Lege* habetur, est exorbitans & singularis, *Barry d. n.* 5. vers. *his convenienter & n.* 6. vers. *sic regula*, *P. Barbosa in L. post dotem* 41. *n.* 69. *ff. sol. matr.*

L. Lege. 14.

SUMMARIA.

In jure cognationis discrimen hoc olim erat post 12. *tabb. introductum, ut agnati mares etiam longissimo gradu excluderent foeminas.* 1.
Praetores postmodum agnatas foeminas ad bonorum possessionem vocabant inter agnatos. 2.
Imperator rem ad legem antiquam 12. *tabb. primo reduxit.* 3.
Correxit tandem in Novellis, ita ut cum agnatis maribus non tantum agnatae, sed etiam cum agnatis cognati promiscue succederent. 4.

1 In Jure Cognationis erat discrimen inter masculos & foeminas, nam Agnati mares, licet essent longissimo gradu, excludebant tamen foeminas, nisi hae essent sorores defuncti, hoc post *l. XII. tabb.* erat introductum.
2 Sed Praetores ulteriores Agnatas foeminas vocabant ad Bonorum Possess. inter agnatos,
3 sed Imperator ad L. antiquam XII. Tabb. rem reducit, & constituit, ut omnes Agnatae personae, sive mares sive foeminae, Agnationis Jure ad Intestati Successionem vocen-
4 tur, Vid. §. 3. *Inst. de legit. agnat. success.* Sed ulterius progressus est Justinianus in *Novellis*, dum aequo jure succedunt cum agnatis ma-

1 Inter Affines nulla est Successio, *l. affini-*
tates 7. & ibi Wesemb. n. de grad. & affin. Sed
deficientibus Cognatis locus est Fisco, *Carpz.*
2 *p. 3. const. 18. def. 31. num. 5.* Ergo nec Vitri-
cus Privigno succedit, *l. 3. h. t.* quippe affini
suo, §. 6. *Instit. de nupt.* Exemplum aliud *in*
l. 5. Amita mea habebat Filium legitimum
Titium, & praeterea Privignum, Amita mo-
ritur, & succedit filius ipsius naturalis, sed
3 hic etiam moritur, Quæritur: *An succedat*
huic Privignus, an vero Ego? Distinguo. Aut
ille Titius & Privignus habuerunt patrem
communem, & tunc Titio non ego, sed
Privignus succedit, quia licet hic sit affinis
amitæ, Filio tamen ejus est cognatus, aut
non habuerunt communem patrem, nec ma-
trem, & tunc Privignus neque amitæ neque
Titio succedere potest, quia utrique tantum
Affinis est, non Cognatus. Sic soror non
succedit Genero, nec Cognati unius Conjugis
succedunt Conjugi alteri, *Grassus §. succes-*
sio ab intest. q. 38. Barry lib. 18. t. 4. num. 10.

L. Servus. 4.

SUMMARIA.

Nulla est Servorum successio. 1.
Excipitur. 2.

1 Servorum nulla est Successio, quia nihil
2 habent proprii. Exceptio *in l. ult. supr. ad*
SCtum Orfitian. l. 8. supr. de legit. hered. l. 8.
supr. de suis & legit. lib. l. pen. supr. de his
quib. ut indig.

L. Avunculo. 6.

SUMMARIA.

Casus legis. 1.
Potior gradu potior etiam in successione. 2.
Jus repræsentationis ultra fratrum defuncti fi-
lios locum non habet. 3.
Quod abrogatum non est. 4.

1 Habuit quis Avunculum & Consobrinum,
id est, Materteræ Filium, hic est in quarto
2 gradu, ille in tertio, ergo ille potior, quia,
qui propior gradu, est etiam in successione
3 potior. Nam ultra filios fratrum defuncti nul-
lum jus repræsentationis locum habet, & sic
patrui vel avunculi alterius filius, non re-
præsentat suum patruum, nec cum supersti-
te patruo vel avunculo succedit, qua in par-
te minus excitati in computandis gradibus sæ-
pe errant. In terminis ita *Boer. dec. 302. n.*
4 *1. Carpz. p. 3. const. 18. def. 20.* Nec hæc lex
jure novo correcta, *lib. 2. q. 63. num. 6.* Et
sic ultra Defuncti fratres & filios fratrum,
qui sunt propiores gradu, excludunt reliquos
Rittershus. in Nov. p. 7. c. 13. n. 16.

L. Antequam. 8.

SUMMARIA.

Quamdiu ex testamento adiri potest hereditas,
ab intestato non defertur. 1.
Provisio hominis tollit provisionem legis. 2.
Voluntas expressa potior tacita. 3.

1 Quamdiu ex testamento potest adiri here-
ditas, ab intestato non defertur, *l. 39. ff. de*
2 *acquir. hered. l. 89. de R. J.* nam provisio ho-
3 minis tollit provisionem Legis. Et voluntas
expressa potior est tacita *Borcholt. de gradibus*
p. 156. & Lex hic supplet defectum Dispo-
sitionis hominis, ac per eam cessat, *Hillig.*
in Don. l. 9. c. 1. lit. F, & Forst. lib. 1. c.
13. num. 3. & 5.

L. Ancillæ. 9.

SUMMARIUM.

Casus legis. 1.

Ancillæ tuæ quidam liber se conjungit in
contubernio, hujus tamen bona vis vindica-
re & ipsi succedere. Quæritur: *An possis?*
Neg. quia Maritus Ancillæ non statim est
servus meus, *l. 3. in fin. de lib. caus.*

L. Nutritoribus. 10.

SUMMARIA.

Alumnorum nutritores neque civili neque Præ-
torio jure succedunt. 1.
An successio inter tutorem & pupillum sit va-
lida? 2.

1 Nutritores Alumnorum, licet loco Paren-
tis sint, *Alciatus ad l. ult. num. 5. C. de in jus*
voc. Menoch. lib. 2. A. Q. casu 101. num. 4. non
tamen succedunt jure Civili, nec Prætorio,
2 *Donell. d. lib. 9. c. 1. & ibi Hill. lit. X,* & li-
cet nonnulli inter Tutorem & Pupillum suc-
cessionem statuerint, moti per *l. quo tu-*
tela de R. J. & ibi Gloss. & Capriol. de
succ. lib. 5. num. 24. Petr. Ravennas sing. 599.
ubi tamen dicit communiter istam Glossam
non teneri, sed Glossam approbat *Ammanell.*
sing. 242. per hunc tamen textum illam Glos-
sam communiter rejiciunt *DD.* ut *Tiraq. in*
tract. le mort p. 2. decl. 15. num. 5. Ant. Go-
mez in l. Tauri 8. num. 24. Hill. d. c. 1. lit. X,
Vinc. de Franch. dec. 198. Spino de caro. in Spe-
culo testam. de success. ab intest. num. 38. Bar-
ry lib. 18. tit. 5. num. 12.

Auth. Omnes Peregrini.

SUMMARIA.

Authentica hæc unde desumta? 1.

Quid-

eclum ex parte matris in successione feudi li plane non attenditur, Stil. l. 21. obs. 158. Rosenthal. c. 7. concl. 57. num. 1. Schrad. de feud. p. 7. c. 1. num. 24. Vult. lib. 1. feud. c. 9. n. 21. & Schulz. in synops. feud. c. 1. n. 135.

TITULUS LX.

De bonis maternis & materni generis.

L. Ret. 1, & Auth. Nisi.

SUMMARIA.

In maternis bonis filiosam. delatis pater ad vitam acquirit usumfructum, filius vero proprietatem. n. 1. 8.

Pater ratione illarum rerum litem movere vel accipere, imò & curatorem constituere debet. 2.

Objectio diluitur. 3.

Expensæ unde sumantur? 4.

An parens sumtus a filio possit repetere? 5.

An res illas alienare parenti liceat? 6.

Cautela emtoris. 7.

Alimenta liberis ex usufructu bonorum maternorum filiosam. delatorum a patre debentur. 9.

Pater in bonis omnia agit ut dominus excepta alienatione. 10.

Argumentum ab usufructuaria ad patrem ratione bonorum maternorum non est perpetuum. 11.

In casu emtionis bonorum maternorum potest emtor statim quasi imminente evictione petere fidejussorem pro evictione, a patre ea bona administrante. 12.

An filius quandocunque, etiam vivente patre, alienata ab eodem vindicare possit? 13.

Quod vocatur in dubium varias ob causas. 14.

An & quatenus pater citra causam alienatus ab administratione possit removeri? 15.

A quo tempore hoc casu currere incipiat præscriptio? 16.

Ad præscriptionem bonorum filii adventitiorum non sufficit lapsus longi temporis, sed requiritur lapsus longissimi. 17.

Ampliatur. 18.

1 QUando materna bona referuntur Filiofamil. tum Patri acquiritur Ususfructus
2 eorundem ad vitam, Filio Proprietas, debent autem parentes ratione illarum re-
3 rum litem movere vel excipere, imo & Procuratorem constituere, quia plus est quam Tutor, nec adeo obstat; *l. 11. supr. de pro-*
4 *cur.* Expensas autem sumet ex fructibus bonorum maternorum, ratio in *l. 7. §. 2. de usu-*
5 *fruct.* nec sumtus a filio repetere potest, quia nec coheres a coherede ob defensionem hereditatis sumtus repetere potest, nisi probet ob defensam alterius partem se majores sumtus expendisse, *l. ex parte 39. pr. ff. fam. ercisc. Fr. Caldas de emtione c. 27. n. 40.*
6 Alienare autem res eas non poterit. Qui a
7 talis ergo parente aliquid emit, sollicitus de eo esse debet, an etiam sit Dominus, ideoque Fidejussionem exigat, nam si filii bona alienata fuerint, Filius ea revocare potest a quocunque possessore, nulla obstante præscriptione triennali vel decennali. Colliges:
8 I. Ex *hac l.* et *Auth.* quæ de usufructu Patris in bonis maternis filii hic habentur, intelligenda esse de bonis delatis filiofamilias, non quæ filio emancipato, quia hujus usufructus basis est Patria Potestas, *Castillo de usufruct. c. 3. n. 8. Colerus dec. 66. n. 10. Berlich. p. 2. concl. 11. n. 72. Jo. Fr. Balthas. de ju-*
9 *re illustr. tit. 3. res. 3. n. 4.* Ex eo tamen usufructu alimenta debentur filio, *Pinell.* late *ad hanc leg. 1. part. 1.* præsertim *num. 59. Forsterus de success. lib. 7. cap. 20. num. 19.*
10 *Klock. vol. 2. cons. 65. num. 7.* II. Patrem omnia in bonis agere ut Dominum, excepta alienatione. De quo pluribus agit *Pinell. in*
11 *secunda parte hujus l. 1.* Unde quamplurima infert, quod v. grat. plurima possit, quæ Usufructuario non sunt licita, & quod argumentum ab usufructuario ad potestatem patris in bonis maternis non sit perpetuum. Conferatur *Forst. lib. 7. cap. 21. Castillo d. l. num. 38. & Garsias de expensis cap. 11. num. 2.*
12 Collige III. Casum: ubi Emtor potest in limine contractus, quasi imminente evictione petere fidejussorem pro evictione, si Pa-
13 ter bona filii administret: IV. Filium posse quandocunque & jam vivente Patre, ab eodem alienata vindicare, *argum. l. 50. ff. ad Trebell. Pinell. ad hanc l. 1. p. 3. num. 74. Covarr. lib. 1. res. c. 8. num. 7. Perez. in h. t. num.*
14 *5. Klock. cons. 65. num. 3. vol. 2.* quod tamen aliis dubium videtur, & contrarium observari, & filium vivo parente agente repelli tradit post alios *Valasc. consult. 69. num. 16.* tum quia vivo patre non currit contra eum præscriptio *per authent. hanc, nisi triennalis.* Ex quo colligi videtur, quod vivo patre agere non possit; tum quia filius vivo patre nullum habet interesse ob usumfructum patri competentem. Sed & filius non potest impugnare alienationem, si patris heres fuerit, quamvis cum beneficio inven-

tes magis filiam, quam neptem diligere præsumatur, quia propior, *Men. d. cons. n.* 71. Sic
8 & filio excluso etiam nepos exclusus videtur, scilicet, si jure patris vellet succedere, v. g. cum patruis & avunculis, tunc filio existente in pace, nepos non succedet. Sed aliud, si jure proprio vellet & posset nepos succedere, ut hanc legem declarat, *Cephalus cons.* 103.
9 *n.* 6. *lib.* 1. *&* *cons.* 334. *n.* 16. *&* 65. *lib.* 3. Et magis generaliter dicitur, regulam hujus legis non habere locum, ubi circa neptem alia & diversa est ratio; *Cephal. cons.* 433. *n.* 47. *lib.* 3. Conferri potest *Fachin. lib.* 8. *q.* 42.

L. Omnem. ult.

S U M M A R I A.

Pater per transitum ad secunda vota usumfructum bonorum maternorum filio delatorum non amittit. 1.

Aliæ secundarum nuptiarum pœnæ, remissive. 2.

Pater liberis primi matrimonii usumfructum servare non tenetur, quem habuit in bonis uxoris. 3.

Jus in Portugallia hac in parte speciale. 4.

Titulo oneroso quæsita, liberis non reservantur. 5.

An maritus ad aliud matrimonium non transiens in eodem matrimonio permansisse videatur? 6.

1 Per transitum ad secunda vota, Pater non amittit usumfructum bonorum maternorum filio delatorum, quia nec dissolvitur Patris
2 potestas, sed aliæ pœnæ sunt secundarum nuptiarum, de quibus in *l.* 5. *&* *seq. C. de secund.*
3 *nupt.* Et hinc Colligitur: 1. Patrem non teneri reservare liberis primi matrimonii usumfructum, quem habuit in bonis Uxoris, quia illum non adquisivit principaliter propter matrimonium, sed potius propter Patriam Potestatem, *l.* 1. *h. t. Petr. Barb. in l. si ab hostibus*
4 11. §. *fin. n.* 73. *ff. sol. matrim.* unde ibidem infert, in Portugallia, ubi contracto matrimonio adquiritur medietas bonorum, quia hæc titulo oneroso acquiruntur, ideo non reser-
5 vari liberis primi matrimonii, quia titulo oneroso adquisita liberis non sunt reservanda:
6 II. Maritum, qui non transit ad aliud matrimonium, in eodem matrimonio videri permansisse, quod in favorabilibus, non odiosis, locum habere, tradit, *Pinell. hic n.* 11.

TITULUS LXI.

De bonis, quæ liberis in potestate patris constitutis ex matrimonio vel alias acquiruntur, & eorum administratione.

L. Cum Venerandæ. 1.

S U M M A R I A.

Data filiofamilias ab uxore dotis loco, vel filiæfamiliæ a marito loco donationis propter nuptias quoad proprietatem patri nullatenus acquiruntur, bene tamen quoad usumfructum. 1.

Lucra nuptialia liberorum emancipatorum ne quidem quoad usumfructum patri acquiruntur. 2.

Jura de bonis maternis sensim etiam ad lucra nuptialia extenduntur. 3.

Dos vel donatio propter nuptias ab ipso patre data soluto matrimonio ad ipsum revertitur. 4.

Quid si sit dos adventitia? 5.

1 Quicquid Filiusfamilias non a Matre, sed ab Uxore, titulo Dotis, quicquid etiam Filiafamilias a Marito suo, titulo Donationis propter nuptias, consequitur & lucratur, id neque Filiusfamilias neque filiafamilias ullatenus acquirit Patri, scilicet quoad Proprietatem, bene tamen quoad Usumfructum, quia bona materna & lucra nuptialia hic æquiparantur. Collige: Si Emancipati
2 sint liberi, & nuptias contraxerint, ne quidem quoad usumfructum lucra nuptialia acquiri Patri, nam *l.* 3. *præced. tit.* 1. De Bonis
3 maternis tantum loquitur; Et sic jura illa, quæ de bonis maternis constituta, sensim
4 etiam lucra nuptialia extensa. Si ergo ipse Pater dedit dotem vel donationem propter nuptias, soluto per mortem generi vel nurus matrimonio, hæc ad ipsum revertuntur, quia sunt Peculia Profectitia; ratio in *textu*, ne alias Parentes si non spectarent ad se hæc reditura, a munificentia sua retrahan-
5 tur. Sed si sit dos adventitia, in ea pater usumfructum non habet *per l. Gall.* 45. *ff. soluto matr. P. Barb. ad l.* 2. §. *quod si in patria n.* 18. *&* *seq. ff. solut. matr.*

L. Constitutionis. 2.

S U M M A R I U M.

Dos profectitia ut & donatio propter nuptias quatenus ad patrem revertatur?

Et sic dos profectitia revertitur ad Patrem dotantem soluto matrimonio, & idem in donatione propter nuptias, sed utrumque de con-

instituit, *Kohl. Vice-Cancell. de success. conjugum p.* 2. *n.* 75. ex vers. *tunc demum ad eos &c.* Colligit *Glossa*, argumentum contra eos, qui discrimen faciunt, unde bona provenerint, de quibus in *l. praced.* Nam hic nullam distinctionem facit, unde bona provenerint.

L. Non sine ratione. 5.

SUMMARIA.

Extensio habetur legis 1. *n.* 1.
Ratio dubitandi. 2.
Decidendi. 3.
In favorabilibus regulariter nomine uxoris etiam sponsa venit, & nomine mariti sponsus. 4.
Stralsunda lucrum nuptiale sponso etiam fuisse aliquando adjudicatum, auctor meminit. 5.

1 Continet extensionem *leg.* 1. scilicet quod Filiusfamilias etiam id, quod ex donatione sponsalitia vel testamento Sponsæ acquirit, non Patri acquirat, sed sibi, quoad proprie-
2 tatem, salvo Patri usufructu. Ratio dubitandi in versu, *quamvis ergo &c.* qui spon-
3 sa Uxor proprie non dicitur. Ratio decidendi in Versic. *non piget nos &c.* quia uxoris nomen etiam in prohibitione alienationis fundi dotalis competit Sponsæ, *l.* 4. *ff. de fund.*
4 *dotal.* Colligitur ex *hac lege*: In favorabilibus regulariter nomine uxoris venire etiam Sponsam, & nomine mariti etiam Sponsum, qua de re videatur *Riccius coll. dec.* 538. *Gail.* 2. *obs.* 80. *n.* 5. textus alii sunt in *l.* 6. *&* 8. *ff. de gradibus*, *l.* 3. *&* 4. *ff. ad leg. Pomp. de parric. & sim.* Vid. *Carpz. pr. crim. qu.* 56. *n.* 14. *& seq. Mynf. c.* 6. *obs.* 78. *Forst. lib.* 9. *c.* 3. *n.* 10. *Cothman. vol.* 2. *cons.* 78. *Dn. Mevius ad*
5 *jus Lubec. lib.* 1. *t.* 5. *art.* 14. *n.* 12. Memini etiam lucrum nuptiale *Stralsunda* Sponso fuisse adjudicatum, licet in contrarium multa adducat *Tiraq. ad ll. connub. Gl.* 2. *n.* 18. *& seq.* Cujus sententia etiam in casu, ubi Statutum contra Jus commune est, non est adeo improbanda. Vid. *Kohl. de success. conjug. p.* 1. *num.* 11.

L. Cum oportet. 6.

SUMMARIA.

Extensio l. 1. tit. præced. & l. 1. h. t. *n.* 1.
Extensionis varia ratio. 2.
Ususfructus bonorum adventitiorum competit patri, etiamsi liberi alibi degant, ut eos alere non teneatur. 3.
Nuda proprietas filii in bonis adventitiis dominium hic vocatur. 4.
Filiusfam. in castrensibus & quasi castrensibus liberam habet potestatem statuendi; & vice patrisfam. fungitur. 5.
Filiusfam. agens in his causis, consensu patris non indiget. 6.
Profectitia a patre aut illius nomine acquisita quoad proprietatem sunt parentis, & fructus quoque inde recepti, nisi peculiari industria filii sint acquisiti. 7.

1 *Fr.* In *Lege* 1. *tit. praced. & leg.* 1. *h. t.* dictum, quod bona materna & lucra nuptialia, quæ non a Patre obvenerunt, Filiusfam. sibi acquirat, quoad Proprietatem, Patri quoad Usumfructum, hoc hic extenditur ad omnia alia bona adventitia, quæ Filiusfamil. non ex bonis Patris vel Avi, in cujus potestate est, sed aliunde, v. g. Ex alterius liberalitate acquirit, aut proprio labore, ea enim omnia sibi acquirit, quoad Proprietatem, salvo Patri Usufructu; cujus ratio est in Patria potestate, qua olim adventitia quoad proprietatem quoque adquirebantur patri, *Riminaldus cons.* 51. *n.*
2 102. *& seq.* Ratio extensionis adducitur in textu: *Sic enim & Parenti nihil derogabitur, Usumfructum rerum possidenti; & filii non lugebunt, qua ex suis laboribus adquisita sunt, hac ad alios transferri*; potest. etiam alia Ratio addi hujus extensionis. Quod par ratio esse videatur bonorum Maternorum, & exterorum Adventitiorum, cum illa sint horum species, *Pinell. in l.* 1. *p.* 2. *C. de bon. mat. n.* 47. Et major ratio in Adventitiis proprio labore adqui-
3 sitis, quam a Matre obvenientibus. Et hunc usumfructum habet pater, licet liberi alibi degant, & aliunde alimenta sua habeant, quia est effectus Patriæ Potestatis, *Carpz. p.* 2. *const.* 10. *def.* 8. quod *def. seq.* ad eum casum extendit, ubi filia præstat Patri operas ancillares. Col-
4 lige: Hic etiam nudam illam Proprietatem, quam filius habet, vocari Dominium, *Donell.*
5 *lib.* 9. *c.* 8. *lit. C.* In Castrensibus sane & quasi Castrensibus, Filiusfamil. non habet nudam proprietatem, sed liberam potestatem statuendi, *l.* 15. *de collat.* nam vice Patrisfamil. fungitur;
6 Et in his causis Filiusfamilias, agens, consensu Patris non indiget, *l.* 4. §. 1. *ff. de castr. pec. Rand. lib.* 1. *q.* 48. *Forst. lib.* 7. *c.* 27. *n.* 2.
7 & hos referens *Hilliger. lib.* 9. *c.* 5. *lit. B.* Sed in profectitiis, quæ a patre profecta aut illius nomine & intuitu adquisita quoad proprietatem sunt parentis, & jure peculii pater sibi vindicat, sed quid de fructibus bonorum profectitiorum, an illi ad patrem pertineant. Prolixe hac de re disputat *Franc. de Clapperiis causa* 92. *quæst.* 22. quæ huc recidunt, quod & fru-

Auth. Item hereditas.

S U M M A R I A.

Alia exceptio, ubi filiofam. bona adventitia pleno jure acquiruntur. 1.
Ratio. 2.
Nonnulli ad alium casum decisionem hanc applicant. 3.

1 *Secunda Exceptio.* Quando Fratri Frater succedit vel sorori, tunc id omne, quod acquirit, pleno jure sibi acquirit, quia Imper. loco ususfructus dedit patri partem virilem, *Auth.*
2 *defuncto supr. ad Tertull.* Rationem assignat Imperator hanc: Quod filius superstes oneratus est in eo, quod Pater, quia antea per fratrem excludebatur, jure novo fuit admissus cum fratre, ideo filius in alio sublevatur, ne Pater in
3 portione Filii habeat usumfructum; quamvis igitur *Cothman. consil.* 48. *n.* 96. *vol.* 4. *& Dn. Mevius part.* 2. *jure Lubec. tit.* 2. *art.* 2. *n.* 125. *Dn. Richter dec.* 18. *n.* 10. tradant hujus Authenticæ Decisionem in aliis Casibus, quando extraneo succedit, v. g. (*Uxori*) cum filio obtinere; ab hac tamen recedit *Kohl. in consf. March. quæst.* 14. *n.* 2. ubi pro sua sententia aliquoties pronunciatum esse meminit, & *Pruckman. cons.* 48. *n.* 106. *& n.* 109. *lib.* 1. quia ratio Novellæ huic Casui non convenit.

Auth. Idem est.

S U M M A R I A.

Tertia exceptio. 1.
Pœna illorum, qui injuste faciunt divortium. 2.
An pater transiens in monasterium transferat simul commoditatem ususfructus ad vitam patris, quando monasterium est bonorum capax. 3.
Idem, qui in bonis maternis, etiam in lucris nuptialibus successionis ordo, & quinam? 4.
Filii in bonis aliis parentum præter hac non habent hypothecam. 5.
Finito usufructu rationum redditio a parente exigi nequit. 6.
Sed alienatio patri est prohibita in his bonis, alias liberam in iis habet administrationem. 7.
Parens an teneatur inventarium hoc casu conficere? 8.
Exceptio a regula, quæ habetur in pr. hujus leg. *n.* 9.
An tacite hic ususfructus possit remitti, & quomodo? 10.
Emancipatus filius patri tertiam adventitiorum bonorum partem pro data libertatis præmio ex Constitutione Constantini donare debet. 11.
Correctum hoc ab Imperatore, & loco tertiæ partis dimidia substituta. 12.
An dimidia hæc ususfructus etiam tacente & renunciante parente post mortem ejus ad filium revertatur? 13.
An etiam de quærendis bonis intelligatur? 14.
An & quatenus filius ob administrationem bonorum adventitiorum in bonis ejus tacitam hypothecam habeat? 15.

1 *Tertia Exceptio*, Quando Lex Parentum bona ob id defert liberis, quod sine causa
2 diverterint *hic & Nov.* 134. *cap.* 11. Nam illi, qui injuste Divortium faciunt, traduntur in Monasterium cum tertia parte bonorum, & liberis debentur duæ partes tertiæ, in quibus
3 pater non habet usumfructum, & hic Quærit *Glossa*: *An Pater, transiens in Monasterium, transferat simul Commoditatem Ususfructus ad vitam Patris, quando Monasterium est capax bonorum?* Quod *Doctores* communiter affirmant, *Pinell. ad d. l.* 1. *tit. præced. part.* 1. *n.* 49. *Molina de justit. & jur. tract.* 1. *disp.* 9. *n.* 26. *Jo: Franc. Balth. d. t.* 3. *resf.* 3. *n.* 8.
4 §. 1. *Legis* 6. hoc dicit, quod idem Ordo Successionis in his fit, qui in bonis maternis est, seu lucris nuptialibus, *supr. l.* 4. *h. tit.* id est, in his succedunt primo liberi lucrantis, deinde frater Germanus, deinde unilateralis frater, demum parens per *l.* 4. *h. t.* sed sicut illa, ita & *hic* §. *per d. auth. defuncto &c.* correctus, ut ad *l.* 4. supra dictum.
5 §. 2. *Non autem*: Filiifamilias 1. non habent in bonis aliis parentum hypothecam:
6 2. Nec possunt rationum redditionem finito Ususfructu postulare, *Gail. lib.* 2. *obs.* 72. *n.* 15.
7 *&* 16. *Mynſ. cent.* 2. *obs.* 93. *n.* 5.: 3. Nec debent in libera administratione bonorum Patrem impedire, sola alienatio ipsorum bonorum Adventitiorum patri prohibita est, & obligatio, quamvis fructuum liberam habeant alienationem, nec non eorum bonorum, quæ ex fructibus compararunt. Et ideo ex *hoc* §.
8 probari potest: Non teneri Patrem Inventarium conficere, cum hoc ad rationes reddendas requiratur, *Mynſ. d. obs.* 93. *Rol. de Valle in tract. de invent. quæst.* 26. *n.* 1. *Klock. vol.* 2. *consil.* 65. *n.* 26. Sed Inventarium requirit *Pinellus part.* 2. *d. legis* 1. *tit. præced. n.* 13. *Garsias cap.* 11. *n.* 65. *Dn. Carpz. part.* 3. *const.* 10. *def.* 9. Sed consiliarii possunt ex mente *Castillo d. tract. de usufr. cap.* 3. *n.* 88. *& Carpz.* 6. *def. n.* 13. quod requiratur consignatio aliqua bonorum, non solemne Inventarium; Quando & in quibus casibus tacita hypotheca libe-

Pater usumfructum legitimum habens, secus quam alius usufructuarius non modicas, sed magnas expensas ferre tenetur. 14.
Quid si onera hereditaria sint, an pater teneatur de suo usufructu solvere? 15.
Onera ususfructus quænam? 16.
Differentia inter usumfructum legalem & constitutum ab homine. 17.
Onus alendorum liberorum cur patri injungatur? 18.
Duo casus, quibus alienatio vel obligatio mobilium, imo etiam immobilium hereditariorum patri concessa. 19.
Cur filius de bonis adventitiis testari, aut inter vivos disponere nequeat. 20.
Proprietariis suam proprietatem, invito etiam usufructuario, citra tamen illius præjudicium, alienari licitum. 21.
An filius de iis bonis testari possit, quorum pater usumfructum non habet? 22.
An decisio hæc etiam in majorenni filio locum habeat? 23.
Quid si hereditas filiofam. vel impuberi vel infanti delata? 24.
An si pater repudiaverit, filio id præjudicet? 25.
Quid si servus legetur filio ut statim manumittatur, an Pater & usufructuarius hoc impedire possit? 26.

1 *Pr.* Si hereditas Filiofam. delata, (vel alia bona Adventitia) tunc olim hæc non acquirebatur: nisi 1. Filius adierit ipse, *l.* 15. *&* 18. *ff. de acquirend. hered.*: & quidem
2 2. jussu Patris, *l.* 25. §. 4. *ff. d. tit.* Sed hic constituitur noviter, ut Filio repudiante, possit Pater acquirere, tam quoad proprietatem, quam usumfructum, vel patre repudiante, potest Filius, si major 25. annis, acquirere, quoad proprietatem & usumfructum, atque
3 ita est hæc 6. *exceptio* Regulæ in *l.* 6. *pr. h. t.* & utroque casu omne lucrum & damnum in eum transit, qui adit hereditatem, *Forst. lib.* 27. *n.* 8. *Enenckelius Baro de privil. par.*
4 *priv.* 3. 17. Sed *poteritne Filius sine consensu Patris in judicio agere vel excipere?* Neg. id videtur ex versic. *necessitate in fine princ.* ita ut hoc casu consensus Patris videatur necessarius ad actus judiciales, quamvis nonnulli *hunc versic.* ita intelligant, quod Pater consentire, id est, in judicio pendente adversario edisserere debeat, an repudiet hereditatem. Sed prior intellectus Literæ convenientior est. Et consensus Patris non requiritur hoc casu ob præjudicium patris, quod hic nullum est, sed ob solemnitatem judicii, quæ non patitur filiumfamilias in judicio audire, ut *per cap. si v. de judic. lib.* 6. *loquitur P.*
5 *Barbosa ad l.* 2. §. *fin. ff. sol. matr. n.* 20. Et videtur Justinianus quasi triplex bonorum Adventitiorum jus constituere in *hoc textu ejusque* §. *ult.* Nam 1. sunt quædam, quorum ususfructus Patri adquiritur, & in his solus Pater agere & conveniri potest; quædam sunt quorum ususfructus Patri non potest adquiri, & in his Filius solus agere & conveniri potest, quædam vero sunt, quorum ususfructus adquiri potest Patri, sed non acquiruntur, quia nolente & repudiante Patre adquiritur Filio, & quia hæc mixtam naturam habent, voluit Imperator, ut ageret quidem Filius, sed consentiente Patre, *P. Barb. ad l.* 3. *&* 4. *ff. sol. matr. num.* 7. *&* 8. *Castillo d. c.* 3. *n.* 15. Et hunc consensum etiam sequi posse actum, tradit *Afflictus decis.* 180. & hunc citans *Joan. Aloys. Ricc.*
6 *decis. coll.* 414. licet dissentiat *P. Barb. d. l. n.* 9.
7 Ita ergo hereditas ab extraneo alicui Filiofamil. relicta, adquiritur Filiofamil. pleno jure, si pater aditioni consentire noluit, *Donell. lib.* 9. *c.* 2. *lit. Q.* Planum est autem, hanc legem patri tantum non matri usumfructum tribuere, *Cothman. vol.* 3. *cons.* 9. *per totum*, præcipue *n.* 24. Sed quid si filio instituto substituatur vulgariter.

8 §. *Sin autem* 1. Idem observandum, si Filiusfamil. minorennis, nam & hic, recusante patre, potest adire; & recusante filio, pater potest adire, nisi, quod hic in primo casu, ubi patre recusante adit hereditatem filius minorennis, duo addantur: I. Quod filius, si adeat repudiante patre & recusante, etiam ad administrationem bonorum Adventitiorum debeat petere Curatorem: II. Quod utroque casu habeat restitutionem in integrum, nam hic non adversus Parentem, sed adversus aditionem & repudiationem restituitur, & itaque non obstat *l. fin. C. qui adversus quos*, quæ ex Jure communi sunt nimis clara.

9 §. *Similique modo* 2. Hic §. 2. extendit *pr. hujus legis* ad Filiumfamilias Militem, nam si miles recuset adire hereditatem Castrensem, potest pater ut in paganicis bonis adire; quasi ipse esset institutus, ut ultimæ voluntates faciliorem habeant exitum, *Enenkelius Baro d. priv.* 4. *cap.* 3. *n.* 17. vers. *quæ de his*
10 *dicta sunt.* Sed *quid in profectitiis?* Pone intuitu patris delatam filio hereditatem, Pater non vult consentire filio, ut adeat, vel
11 Filius jubente patre non vult adire? Resp. Illo

sui juris factus est & pubes nihilominus potest recusare, obligato manente patre, ut in *l. 4. supr. si certum pet.* id est, potest petere Restitutionem in integrum, sed contra hanc restitutionem aliam restitutionem petere non potest, licet alias possit, *l. 7. §. 9. ff. de minor.* Sed hic specialis ratio scilicet reverentia pa-
25 terna. Sin vero Pater repudiaverit, hoc Filio non præjudicat, sed ipse Filius sui juris factus, potest adire, & si impubes vel minor, potest hoc fieri per Tutores vel Curatores. In vers. *quæ & in legatis &c.* Ea, quæ de hereditate jam dicta, extendit ad le-
26 gata & fideicommissa, & Quærit: *Quid si servus legatur Filio, ut statim manumittatur, an Pater impedire hoc possit usufructuarius?* Neg. Quia esset ususfructus momentarius & frustraneus, ratio in *l. 55. ff. de solut.* De jure hoc Parentum in bonis Liberorum Adventitiis, Vid. *Enenckel. de privil. parentum priv. 4. Pinellus in pecul. tractatu, Jo. Franc. Balth. d. tit. 3. ref. 3. Castillo d. t. 3. & alii.*

TITULUS LXII.

De hereditatibus decurionum, naviculariorum, cohortalium militum, & fabricensium.

SUMMARIA.

Intestato morienti Fiscus succedit. 1.
Excipitur, si corpus fiscum præcesserit, cujus membrum defunctus fuit. 2.
Exemplo est Nauclerus seu exercitor navis. 3.
Quinam dicatur talis? 4.
Alia quamplurima exempla. 5.
An omne collegium licitum, præter hæc quinque, hoc casu succedere possit? 6.

1 QUando quis intestatus moritur sine Liberis, Parentibus, Agnatis, Cognatis,
2 Uxore, Patrono, succedit Fiscus, sed interdum Fiscum præcedit Corpus, cujus mem-
3 brum defunctus fuit, ut I. Moriente Naviculario seu Nauclero, Navarcho vel Exercito-
4 re navium, qui scilicet publicas species vehebat atque annonas; si sine liberis &c. decesserit, succedit corpus Naviculariorum, *l. 1. h. t. Barry lib. 18. tit. 5. n. 6.* Erat enim certum Naviculariorum corpus, *l. 1. §. 1. ff. quod quisque universitatis nomine, l. 5. §. ult. de jur.
5 imm.* II. Si quis eorum, qui sub Legione vel sub Vexillo uno vel cuneo militabant, sine heredibus defunctus ad Vexillationem deveniunt bona, *l. 2. h. t. & l. 6. §. 7. ff. de in-
6 justo & irrito test. Barry d. l. n. 7.*: III. Si Cohortalis, i. e. Officialis vel Apparitor Præsidis Provinciæ, vel Præfectarius, i. e. Apparitor Præfecti Prætorio, sine heredibus moriatur, succedunt Cohortales ejusdem Provinciæ remoto Fisco, *l. 3. h. t. Barry d. l. n. 7.*: IV. Mortuo Decurione vel Curiali intestato sine heredibus, Ordo sive Curialis succedit, in qua is erat, *l. 4. h. t.*: V. Fabricensi mortuo, qui scilicet ex nominatione totius Corporis in fabricis publicis receptus erat, & arma, hastas, sagittas, loricas, arcus &c. fabricabat, succedebat Corpus Fabricensium, *l. ult. h. t. Barry d. l.*: Sic VI. Clerico succedit Ecclesia, *l. 20. C. de episcop. & cleric. Barry d. l. n. 8. Fagund. lib. 6. c. 14. n. 8. t. de J. & J.*: Idem VII. in Consortibus liberalitatis Principalis, *l. 1. C. si liber. Imp. Socius &c. lib. 10.* Sed hæc successio huc non pertinet, quia singularis, *Peregr. d. l. n. 8.* & habet etiam locum in Feudis, *Rosent. de feudis cap. 6. concl. 74. Schrad. part. 7. c. 1. n. 11.* & tandem aliud Exemplum in *l. 3. C. de apparit. Præfect. Prætorio.* Quod vero hoc *in titulo*, de Naviculariis, Militibus, Cohortalibus, Curialibus,
6 Fabricensibus, dicitur, de eo Quæritur: *An ad omne Collegium licitum extendendum?* Hoc affirmat *Tiraq. in tract. le mort part. 2. declarat. 15. n. 6.* Sed hoc rectius Negat *Schneidewinus rubr. de success. fisci n. 20.* quem citat *Hillig. lib. 9. cap. 1. lit. S, & Barry d. t. 5. n. 10.* quia frustra quinque Collegia expressissent Imperatores, si hoc omnibus tributum voluissent, quod & agnoscere videtur *Peregr. de jure fisci lib. 4. t. 3. n. 13.*

FINIS TOMI SECUNDI.